LUMÍR

ČASOPIS
PRO LITERATURU
A UMĚNÍ

Ročník XXVIII.
1900.

Redaktor Václav Hladík.
Majetník J. Otto.

Spolupracovníci:

K. Babánek, K. Bačkovský, Jos. Bartoš, J. Borecký, Bořek z Hradu, A. Breska, O. Březina, Fr. Buksa, V. Dyk, K. Elgart, J. Freund, I. Grégrova, H. Hackenschmied, Z. Harden, J. Havlík, Ad. Heyduk, F. S. Holeček, Jos. Holeček, V. Houdek, Dr. K. Chytil, M. Jahn, H. Jelínek, Dr. L. Jeřábek, R. Jesenská, M. Kalašová, L. Köppel, J. Kvapil, B. Květ, Em. šl. z Lešehradu, J. S. Mach, K. B. Mádl, B. Mařáková, J. Merhaut, V. Mrštík, A. Novák, A. Ondráček J. Opolský, J. Orator, J. Osten, Fr. J. Pavlišta, G. Preissová, J. Pšenička, P. Renánova, F. Rybář, K. Sezima, M. Silén, A. Sova, J. Spáčil-Žeranovský, A. G. Stín, J. Sumín, Roman Svah, R. Svobodová, F. X. Šalda, O. Šimek, J. Šlejhar, O. Theer, T. Turnerová, L. Veltruský, J. z Wojkowicz, J. Zeyer, Karel Žák.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

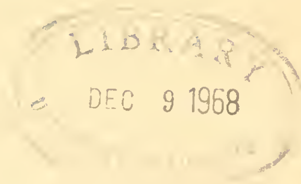

TISKEM ČESKÉ GRAFICKÉ SPOLEČNOSTI „UNIE“ V PRAZE.

OBSAH.

BÁSNĚ PŮVODNÍ.

BÁSNĚ PŘELOŽENÉ.

PŮVODNÍ BELLETRISTICKÁ PROSA A ESSAYE.

PROSA PŘELOŽENÁ.

* * * * * * * * * * * *

LITERATURA.

DIVADLO.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

ÚVAHY LITERARNÍ, UMĚLECKÉ A ČASOVÉ.

NEKROLOGY A VZPOMÍNKY.

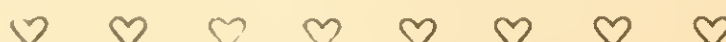

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 20. ZÁŘÍ 1899. * ČÍSLO 1. *

JULIUS ZEYER:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORÁZE.

I.

Ó srdce obolené, věčně bdící,
jež zapomenout nikdy nedovedeš,
sen znova prosni svůj, ten věčně živý,
jenž jediným byl štěstím tvým na zemi
a přec tvé žití pohřbil v tmu a chmury! —
Jak nebe šedé viselo dnes nízko
v klín temných lesů na vysokých horách,
jak mračně tmělo se nad bystrou řekou,
jež zelená a prudká, plna pěny
se valí údolím tam dolů k jihu,
kde vše se dálo, co tě, srdce, bolí...
Ó srdce, jsi jak moře, i když dříme,
přec věčně chví se, stíny v hloubi kryje
a celý svět v svém dumném bezdnu chová.
To moře hluboké a velké, luzné —
tam průsmykem bych alpským brzy vnikl
zde ze starého tyrolského města,
kam z Čech jsem utek'... (bláhový jenž myslil,
že tesknotě lze uniknout a hoři!)
To moře hluboké a velké, luzné
víš, moje srdce obolené, bídné,
jak tenkrát svítilo, když po lagunách
se lunné blesky smýkaly a chvěly,
v té sladké noci osudné a krásné,
když poprvé ji spatřily mé oči?
To bylo tenkrát v divadle Feniče,
kam celé Benátky se sejít chtěly,
by naslouchaly slavičímu zpěvu
té »hvězdy« vzcházející v mladé kráse
na nebi hudebním, a jednou pouze
v té době neobvyklé, v pozdním jaře,
lze bude slyšet ji, neb chvátá kamsi
prý v dálku sklízet vavříny a zlato.
Ó hudbo sladká, vášnivá a snivá,
již italská zrodila slunná niva,
kdo vyznává, že vnikáš v jeho srdce,
dnes vydává se úšklebu, neb heslo
jde nyní světem, že jsi prázdná, hluchá —
přec tolik pravdy, krásy, ideálu
je v jádru tvém a tolik teplé záře,
že hvězda tvoje, dnes ač za oblaky,
zas někdy vyjde, přes tvé nedostatky,
a budeš jako sestra stejnorodá
kdys v budoucnosti, třeba dosti blízké,
s tím druhým uměním, s tím novým, velkým
(jež přec jen z tebe vzniklo, ssálo, rostlo)
zas znova ctěna, drahou slávy kráčet! —
V ten večer dílo ceny menší hráli,
však neskonale krásný je v něm výjev,
ten uchvacuje, je v něm pathos pravý,
pln pláče, touhy — mluvím o »Lučii«.
Po celý večer byl jsem dojmut v hloubi,
kde mělčiny se v hudbě vyskytaly,
tam mnohdy pěvců hlas a způsob zpěvu
mě jaksi nesly jako na perutích,
a lhostejnosti tak mě uchránily;
jen v slabých někdy chvílích od jeviště
zrak odvracel se můj a těkal sálem.
A v takové jsem uzřel chvíli náhle
zjev ženy krásné, sedící v své lóži,
a bylo mi, jak bych se zachvěl dotknut —
čím, Bože můj? Snad bleskem či snad růží.
Kdo řekl mi, že byla žena krásná?
Vždyť nemoh' jsem ji vidět v obličeji.
V té lóži byla sama, odvrácena
od hlediště, kam ani nezahlídla,
jen rysy pyšné šíje moh' jsem vidět,
jak volně vyrůstala z měkké běli
řas závoje, jenž lehce se jí smekl
v týl, na němž spona římských perel plála.
Jak prostý byl to úbor! Téměř z lidu,
ten závoj benátský, ty římské perle!

Proč zde tak zvláštním působily kouzlem?
Rys její hlavy, splývající s šíjí,
květ jakby s lodyhou, to, věru, rytmus
byl ódy antické, lahodně ryzí!
A po té hlavě měkce vlny vlasů
jak temné zlato spěly na temeno,
kde uzel bohatý je v jedno spojil.
Z těch vlasů světlo neslo se jak vůně!
Mně zdálo se, že sálem na mě vála!
Ta hlava krásná někdy naklonila
se nad kytici prostou z bílých růží,
a někdy zpět na lenoch křesla padla,
a hádal jsem, že oči uzavírá
v svém dojmutí, a ruka její volna
pak bez kytice, která v klín se smekla,
na balustrádě lóže vyskytla se,
ta ruka útlá, jako klesající
pod tíží starodávných drahokamů
na tenkých prstech ze slonové kosti.
Čar hudby vládl zcela duší její,
to každý pohyb prozrazoval zřejmě,
čar hudby nyní zdál se mi, že prošel
dřív duší její, v mou než vnikal duši,
a stejné vlnobití tajůplné
nás oba takto neslo na výšiny,
kams do neznáma, kde se jinak dýše
a jinak žije! Stejné opojení
v nás v sladký souzvuk spojovalo touhu,
strast lidskou, její pathos, který chvěl se
v té hudbě jako slza bolnoslastná!
To illuse podivná, v pravdě, byla
a nevím, jak ji vysvětlit — však tenkrát,
ó, jaké žil jsem tenkrát okamžiky!
Svět celý byl mi změněn. Nebyl já to,
co seděl zde uprostřed cizích lidí,
své staré já jsem tomu davu hodil
jak obnošený šat a znovu zrozen,
tvor prosvětlený, povznešený, šťastný
jsem těkal někde v netušených sférách,
ve slastech, o nichž nesnilo se posud
mé obraznosti! A ne sám jsem štěstím
tím, ranní zoře podobným, se nesl,
ne sám, ne sám! Poprvé ve svém žití
ne sám, ne sám... Jaké to opojení!
Svou samotou jsem vždy tak krutě trpěl
a teď jsem náhle nekonečnem letěl
a duše moje v ekstatickém vzruchu
svá křídla rozpínala stejným rytmem
s tou duší druhou, soudružnou, jež pro mě
od prapočátku utvořena byla!...
A v snění moje proud teď zvuků linul
tak plný slz a plný velkých smutků!
Proud hudby stoupal ve mně jako vody
pod samé hrdlo... Na jevišti pěli
ten nevýslovně dojímavý souzpěv,
když Lučie je tvrdým bratrem dána
ne tomu, jemuž slibovala věrnost,
a on teď objeví se příliš pozdě
a Lučie, jež plakati by chtěla,
v svém úžase už plakat nedovede...
Mé srdce bilo smutným rytmem hudby
a oči moje tam se obracely,
tam vzhůru k té, jež držela to srdce
v své bájné moci... Krásná její hlava
se klonila a ruka s drahokamy
se k očím jejím nesla.. slzu stírat!...
Tu klesla hlava moje přemožena
v dlaň nemužně a oči zaplakaly!
To byly první slzy, které tekly
— ach prorocky — původem oné ženy! —
Když spadla opona, tu zdálo se mi,
že neměl bych už více slyšet, dojem
ten hluboký že měl bych zachránit si.
Zrak můj se nesl k ní — a ejhle, vstala!
V svůj závoj z krajek halila se těsněj'.
Byl za chvíli jsem v bílém vestibulu,
v tom krásném vestibulu, který zdá se,
že bledne mramorem nad sněhy čistším,
je celý bílý, bez malby a zlata
a poesie zeleného moře,
jež venku v noci vlahé tiše nyje
a k samému se prahu jeho tulí,
ten prostor, věru, v snivou báseň mění!
A v tuto bílou báseň nyní vešla,
tak bílá jak sám mramor ona žena,
v svůj závoj z krajek polo zahalena.
Šla tiše sama síní, nad kyticí
se klonila a očí nepozvedla
jak v zadumání... Vstoupl jsem jí v cestu
jak náhodou. Tu pozvedla svých zraků.
Tak tedy viděl jsem ji! V oné chvíli
jsem nevěděl, zda krásná je, jen oči
jsem její viděl, jak vidíme slunce —
jsme oslepeni, jenom plamen šlehá
nám celým tělem. Vida tyto oči
já věděl jen, že duši moji pijou
a zdá se mi, že jsem si: běda! šeptal...
že bled jsem byl jak mrtvý, to jsem cítil,
mráz ovál tvář mi, čelo moje vlhlo,
jak vlhne v agonii chladným potem.
A ona na mě zřela, jak jsem zříti
zrak nikdy neviděl... Ó, nevýslovně!
Snad lekla se mé zsinalosti pouze,
když tváří v tvář jsme zde tak sami stáli?
Proč ale tak ty zraky duši pily
mou ubohou, proč přede mnou tak stála
jak kamenná a přece jako z plamů?...
Však krátké vše to bylo jako bleskem.
Tvář odvrátila, k stupňům mramorovým
šla vestibulem, odkud vidět bylo,
jak gondoly se houpaly na moři
a světla jejich jako spadlé hvězdy.

Pokrač.

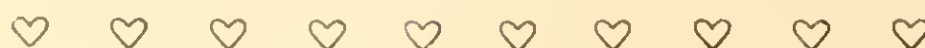

JOSEF K. ŠLEJHAR:

ČERNOHLÁVEK.

VESNICKÁ IDYLKA.

Za své příležitostné návštěvy v ústavu choromyslných zastihl jsem tam na jedné z chodeb, jež připadaly mně vždy jako předsíně vstupu do hrůz a pekel života, jistý zjev, jenž nedovedl vymizet mi více z paměti. Zjev konečně v té historii martyria šílenství a všech těch úžasných rozruchu lidské duše ne ojedinělý, ba velmi častý, nic zvláštního — leč mně tak podivně v otřásající mohutnosti utkvěl na mysli.

Jakoby před sebou zřím neustále tu bytost šedé plaché tváře, s nezměrnou úzkostí ve zracích, vykonávati ten pohyb rytmicky v nezastaveném chodu s místa na místo, do prava, do leva, vždy přesně o tutéž vzdálenost, matematicky vyměřenou a náruživě hájenou, nevybočenou a nezměnitelnou, v tom o své ujmě zvoleném, šerém a jakoby ztajemnělém koutě na konci té široké, vždy pečlivě uzavřené chodby vlastního toho vstupu do pekel a hrůz! S místa na místo, jakoby v chvatu člunkem pohazoval. Vždy přešla ta bytost úkradmo, schýlena, s ramenoma nabočenýma, jakoby bylo namáhavě co činiti s nesnázemi v cestě; a i ten zrak se svíral, zíraje takovou pouhou zúženou mezerou, trudně, smýkavě, jako skelně problýskaje, a v celé bytosti zračilo se při tom jakési úporné, uděšené sevření, vychylující se napjetí a kvačivé chystání se za nějakým záhadným cílem . . . přešla na tu nezměněnou vzdálenost, zarazila prudce a náhle jako v uřícení, cosi vyšlehlo z náhle rozšířivší se mezery oka, tím výšlehem pohledu o čemsi se přesvědčila, a učinivši náhle zvrat, zas zpátky se dala.

A tak to trvalo celé hodiny, den co den, po celý život, a kdyby byli nechali, bez ustání, bez vyrušení, do věčnosti, do posledního úpadu sil. Ten strašný šílený rytmus cloumavých kyvů, v nichž jakoby se zpodobila nekonečnost a nezastavenost odvěká světového rytmu sil, neuspořádaných a neovládaných duchem života, byl tu jakoby účelem sám sobě — jiného projevu života v tomto člověku neznal, protože nebylo ho tu!

Rytmus ten každou vzpomínkou bije mě a zmítá duší, jakoby v mé lebi dále pokračoval, dunivě narážeje o její prostor.

A byl tehdáž takový šerý den, z oněch chvil pochmurné těžké nálady, jež jakoby jen věštily neštěstí a smutek. Onen slepý rytmus živé hmoty a mrtvé duše za těchto chvil pronikal duši zoufalou bezútěšností. Jako vidění kletby a hříchu a zmítané pouště a živelného vzbouření noci, které nebude více rána, zazel mně u vědomí ten zjev z odlehlého koutu, toho světa mimo svět, mimo jeho živé i mrtvé, mimo jeho radosti i trudy, toho světa, v nějž jakoby se uchýlilo prokletí člověčenstva — přízračným viděním mně zazel a více z duše nedal se vytlačiti. Neustoupil, je tam pořád . . .

A za téhož pobytu na téže chodbě v téže chvíli uslyšel jsem z nenadání zalkat hlas, jeden hlas, z neznámých zdrojů lidských muk, takový hlas zaúpění a nářku, jímž ohromeno zůstalo mé nitro.

Jak zaštkal, tak se chvěl a svíjel u výbuchu svého hoře, v jakýchsi náhlých rozpomínkách nejúděsnějších v úsmrt raněného srdce svého, tak se uřiceně prorýval tím nehybným, vláčným, zamšeným ovzduším jeho uzavřené prostory, že rázem jakoby temným úzkostným mrakem zahaleno označilo se vše v ohlasu těchto nezměrných běd srdce.

Sám zanášel se ten hlas, ten zaúpělý, ohromivý nářek zůstával nerušen v onen okamžik. Všechny ty hlasy ostatní, ten chechtot, to brumlání, ty nesrozumitelné žvásty na všech stranách, ty mečivé blábolivé zvuky, výkřiky poškádlení a zavývání zloby, běs vnitřních rozpoutání, řev maniaků a celé to změtení lidských hlasů, čím je vším jako z rozbouřeného chaosu neustává ozývat se taková chodba blázince, zmlkl na ráz, jakoby nejen u vytušení své nevýznačnosti, před zasažením takovéto ohromivé podstaty vlastního zničení a zkázy, z níž nářek onen se vybíral, ale i samo v truchlivém úžasu vlastního šílenství nad tímto jiným šílenstvím srdce a jeho bolu!

A v tom svém vyjmutí z osamocení a ticha rázem nastalého v tom úlu zmítaných a zatemnělých rozumů doznívaI posléze onen nářek strašným lkavým echem, jakoby bolu všech bolů, jež kdy v nitro lidské sáhly. A posléze zmíral v neurčitém, těžkém zachvívání, za takové téměř mystické pochmurnosti, vynášející se z pozemských pout, jakoby poslední varhanový ohlas miserere zoufalství a zatracení zanikal klenbou kathedrály . . .

Pak teprv těžký oddech odvážil se vyjmout z hrudi — ó vy všichni šílenci světa, již musili jste vzíti jeho šílení na sebe a přejmouti s jeho beder celou tu obsáhlou kletbu života a jsoucnosti na ubohé hlavy své!

A odvážil se zase příšerně rozhučeti ten veškerý změtený shromážděný tu chaos života ze života vyloučeného. Zas nastaly ty chechty, výškviky a žvásty, brumlání a zavývání a řevy maniaků — nerušeně pozvedl se a promluvil hlas blázince, pekel hlas.

Ale tomu všemu jsem nevěnoval více pozornosti, odcházeje jen s tím jediným hlasem v duši, jíž něco takového ještě nikdy nezaznělo. Jako v drtivé tíze přízraku a neskonalého úžasu,

jehož mysl nedovede se více zbýti, odcházel jsem z pochmurných těch prostor, s hlasem oním jaksi v celé bytosti, jež se nervosně, ústrašně chvěla v jeho nezanikajícím dotčení.

A vytrvávaly ony chvíle těžké, nevystihlé nálady, jež jakoby vždy jen neštěstí a zmar měly věštit v neznámém, naléhavém svém souvztahu.

— — — — — — —

Tedy zůstala posléze sama. Právě na tom našem hřbitůvečku jako dlaň, kol toho kostela na stráni v nepravidelném obrazci rozloženém, pochovali jí sestru, tu jedinou duši, jež na světě jí zbývala. Právě poslední ruka vrhla za ní svou hrst hlíny.

Nemnoho bylo lidí na tom neokázalém, skromném, jako před světem zatajeném pohřbu. Nebylo muziky, nebylo hasičů, nebylo tu ani jediného místního hodnostáře — a na takové pochování lidé neradi jen chodí. Kdo dnes šel, bylo jen několik nejbližších sousedů z outrpnosti a pár těch, co nebožku znali. A těch bylo tuze málo.

Byltě to takový nevýznačný, zrovna utajený život těch ženských, v té jejich sedničce, v tom jejich dřevěném domku, na malé vyvýšenině uprostřed lučnaté stráně.

Takový, jako druhdy celé rodiny, dokud byla pohromadě, do nedávna.

Byly obě sestry, s otcem, matka zemřela před časem. Lidé ve svém útulku žijící tak zvláštně, tak tiše, tak podivně šťastně, v takovém nevýslovném vespolném zaujatí. Jakoby je pojila jiná páska ještě, bez krve a rodnosti — ač i tato vzájemnost u nás, v našem životě arci byla cosi výjimečného. Tak příliš dobrého a vzácného u nás, neboť kde více dospělých v témž rodu žilo pod jednou střechou u jednoho stolu, žilo jen v největších nesvárech a rozkolu, samý křik, vyčítání, nevražení, váda.

Ano již ta nevýslovná vroucí družnost byla zde čímsi tak neobyčejným. Dokud žila matka, ta žena plachá, nesdílná na venek, — málo kdy zřená, s takovým neustupujícím, tichým soumrakem u výrazu své bílé, jemné tváře, na níž nebylo stopy po nějaké příkrosti a hrubé neomalenosti, jíž ponejvíce označují se tváře ženského lidu u nás v těch drsných, nepříznivých našich poměrech — dokud žil otec.

Zrovna v milý úžas a hluboké, otřásavé pohnutí uvádělo to vespolné žití zde. Tolik prosté lásky, důvěřivé něhy, tolik přirozené delikátnosti a vzájemného ohledu v soužití těchto prostých lidí bez učenosti a vzdělání. Jakoby si z duší vyjímali své myšlénky, svá přání, nic tady nenaráželo na odpor, umíněné sobectví, na vlastní rozmar a choutky na zvrhlost nezřízeného chtíče. Je ku podivu, jak dovedou se někdy vynalézti a spojiti srdce, jež by se tak hodila k sobě, tak dovedla si vyhověti, tak se doplniti, jako to bylo u těchto lidí, otce, matky a dětí. A vše dálo se tak přirozeně, bez úsilí a vypočítavosti, bez vynucení, bez boje a potlačování. To nebyl kompromis rozumu, vychované zřízenosti, přemítavé uvážlivosti — to byl čistý, vroucí kompromis srdcí.

Povahy obou rodičů jakoby se hledaly ku splynutí tak vábnému, tak nevýslovně šťastně harmonickému.

Otec byl tichý, mírný muž, trochu podivín, trochu zaujatec ve svých předsevzetích, také trochu staromodní a nepodajný pro utvářející se nedobrý běh života vůkol, hleděl si vždy jen svého, s vnějším životem se nestýkal, spíše také jakoby se mu plaše vyhýbal, jen nerad bera v něm nejnutnější účastenství. Nejšťastněji se cítil mezi svými, v tom jejich domku s okny do stráně a do lesa. za tím svým stavem, na němž po celý život utkával »šotyše« — jeho otec přinesl ten artikl k nám odkudsi z Pruska a odtud se rozmohl

Zření jeho modrých, vždy trochu zasmušených a v zádumčivé honění ponořených zraků, dělilo se jaksi jen mezi své, jež objímalo takovou zjevnou rozechvělou přichýleností, nikdy se neosopující, nikdy zamrklou, vždy tak mile vyhovující a jen v tom vyhovění a za takového úsměvu, jenž značil tu víc než výčitky celého světa, někdy kárající a napomínající, — a dělilo se mezi ty pestré obrazce šotyše v bdělé, upjaté, zkumné pozornosti — a dělilo se v občasném pohledu o tu nesmírnou stráň vůkol se zalesněným obzorem nahoře v dáli, ve všech jejích ročních proměnách, — a dělilo se ještě o to ptáče v kleci visící podle stavu, jež bylo radostí jeho srdce.

Nic neměl tak rád ten stařec jako ptáka zpěváka, a když s jeho stavem o závod perlil své šveholy, že jich byla plna ta sednice a plno jeho stařecké srdce, tu jakoby svěžeji se mu pracovalo, jakoby stav byl zrovna popoháněn těmi zvuky, a jakoby se mu svěžeji žilo a svěžeji snášelo nezbytné útrapy chudého jejich života. A svěžeji jakoby se vůkol do všeho rozlévalo to jemné tklivé štěstí, jež vzněcovalo se v prostém ušlechtilém jeho srdci, vyzařujíc z jeho bytosti jakousi svatou gloriolou.

A jakoby se i všem ostatním žilo svěžeji, jako u vroucí, posilující se účasti za toho popěvu nadšeného srdce ptačího . . .

Uměl si staroch vždy vybrati zpěváka . . . a v jarních dobách za nedělí a svátků mnohé chvíle prodlel po lesích, naslouchaje ptákům, jejich štěstí a nebeské volnosti se tak súčastňuje. Tu konopku, tu čermáčka, tu stehlíka či zvonka míval, opatřuje si je vhodně v té volnosti lesů — a to bylo snad jediným hříchem jeho života. Pokrač.

Jan Opolský:

EZOP SARKASTICKÝ.

Že bylo mnoho křižujících stezek,
tu potkali se, jak se často stane,
laň útloboká ona a on mezek . . .
»Ach, pardon, drahá!« ‚Pane!‘ . . .

Jsou všade trny, v levo, v pravo trny
a zpátky jít je cesta daleká . . .
»Zde nelze býti dosti opatrný!«
řek' mezek tónem dandy-člověka.

Hrab' do země a resumoval [illegible]še
»Vyhnutí není. Stranou puritánství!
Já přenesu Vás, milovaná duše,
obtěžkán krásně na kraj našich panství!

Libo-li tedy, vzhůru po mém zadku!
Vždyť nejde kolem moralista živý!«
(Kam nese mezek sladké břímě v chládku?
Hrbatý Ezop kozí pysky křiví . . .)

William Ritter:

Z LÁSKY KU PRAZE.*)

Neznám na cestách nepříjemnějšího dojmu, než zastavíme-li se schválně v některém městě, abychom znovu shledli některý památník a nenajdeme jej více, abychom uzřeli jistou silhouettu a najdeme ji zkaženou . . . Ze všech měst, která jsem miloval, Praha mi způsobila toto nepříjemné překvapení nejčastěji. A já ji miloval opravdu zuřivě. Vděčím jí za velmi živé požitky umělecké, ale také za některé z nejhorších a nejkrutějších zklamání. A od svého posledního pobytu se věru domnívám, že je to město šílené, postižené monomanií boření; znal jsem kdysi blázna, který se kousal do jazyka a umřel od tohoto dantovského šílenství. Něco podobného se děje v Praze, která páše opravdovou sebevraždu na své kráse a přičiňuje se všemožně, aby si získala pověst vandalství a barbarství.

Když Violet le Duc poznal Prahu, bylo to město tak obdivuhodné, že by každý jeho kámen byl zvláštní popis zasloužil. Ruskin, kdyby nebyl tak zaměstnán Florencií, Benátkami a Amiensem, byl by mohl napsati také celé tři svazky s názvem Pražské kameny. Na celém povrchu země nebyla otevřena krásnější kniha historie a architektury. Jiné a jinak krásné snad ano Krásnější nikoliv. A my jsme z těch, kteří jich četli již více, a nemáme jiný zájem prohlásiti to než svoji lásku ku Praze. Když jsem přišel r. 1889 poprvé do Prahy, měl jsem z ní jen první dojem, ale silný, a jeho kruhy — ty kruhy, které se rozvlní na vodě, když do ní kámen hodíte, — šiříce se na dně mé paměti vštípily mi do mozku opravdovou nostalogii po tom černém a hnědém městě, tak velebném pod sazemi staletí a kouřem slávy — a kéž by tam nebyl žádný jiný kouř! K tomuto tak vytouženému shledání nedošlo až r. 1895, a tu již nastaly i zklamání i lítost. Již byl postižen sv. Vít, již mu nasadili jeho dvojrohou čepici; ale za to zase byl tu most Palackého a na něm Myslbekova sousoší, na zdech Hynaisův plakát pro národopisnou výstavu, a na výstavě vesnice a rekonstrukce jednoho koutu staré Prahy. Česká vesnice mne okouzlila, ale stará Praha z divadelních dekorací mne docela pomátla. Je-li tak krásná, nač bourat skutečnou? A má-li se bourat, nač prolévati krokodilí slzy a ukazovati k ní takovou úctu, že se až vystavuje na odiv davu? Nerozluštitelná záhada! Nicméně nutil jsem se k závěrku: aspoň po tomto projevu úcty k minulosti nebude se ničit dále. Veřejné hnutí, které teď nastane, rozhodne o tom . . . Vrátil jsem se třikrát za sebou do Prahy téhož roku. Kolikrát od té doby, na vypočítávání toho zde nezáleží, ale pokaždé musil jsem si přiznati to pokrytectví, s jakým byla zbudována stará Praha na národopisné výstavě. Ale aspoň jedno místo mělo mezi všemi obzvláště, i kdyby bylo odsouzeno všechno ostatní, zůstati posvátné a nedotknutelné: staroměstské náměstí. Letos našel jsem je načaté a dozvídám se, že se v bourání pokračuje.

Nedivím se tomu, ale snad vzbudí podivení důvody, proč se já už nedivím.

V únoru a v březnu mohl jsem míti v Národním divadle některé z nejživějších uměleckých požitků svého života: taková představení, jako Pikové dámy, Oněgina, Dubrovského, Šárky, Psohlavců, Raduze a Mahuleny jsou nezapomenutelná.

Ale moje potěšení bylo vždycky hrozně strpčováno. Neslyšel jsem ani jedinou ouverturu, a pozoroval jsem vždycky, že důkladně na-

---

*) Přeloženo z rukopisu. Znamenitý spisovatel a kritik francouzský, známý svými ohnivými sympatiemi ku Praze, napsal »Lumíru« několik originelních gloss a výstražných poznámek k otázce Staré Prahy. Pozn. red.

cpaná pražská kavárna mezi pátou a sedmou v sobotu večer je klidnější a méně hlučná než tento přízemek, kde dámy hlasitě hovořily bez ohledu na orchestr.

Toto chování dámského publika k umění mne konečně poučilo a já pochopil. Jsou to tytéž nepřítelkyně harmonie, hudby očí, které bourají starou Prahu. Znáte tu neobyčejnou karikaturu Gavarniho, kde nějaký pobuda prohlížeje pochybné účastnice bálu v Mabille praví: »A když si člověk považí, že přece také jedí! Dostane to o mužských pěkné mínění!« — Tyto dámy by jistě nemluvily tak nahlas v Národním divadle, kdyby nebyly šťastny, velmi šťastny v domácnosti. A jsou-li šťastny v domácnosti, je to jistě proto, že je pan manžel poslouchá, a hlasuje-li pan manžel pro bourání staré Prahy, jistě ho k tomu paní má nebo aspoň s tím souhlasí. Milostivá není spokojena se starými domy, jsou tak nepohodlné, člověk se tam necítí dosti volný, schody jsou těsné; jsou teplé v zimě a chladné v létě; tam se nehodí elegantní ohřívačky, krásné krby, na nichž vyrůstá ženské poprsí z květinového kalichu, ani krásné záslony v barvách harmonicky vybraných, shrnovací opony, a koketní žaluzie; staré domy jsou praktické, plny koutů, rohů vystupujících i zastrčených, je možno tam uložiti mnoho věcí, aniž by překážely, ale nelze tam vykládati falešný luxus a pochlubiti se vkusem tak zvaně distinguovaným, neboť tam se vskutku všechno zdá hezkým, všechno dostává zvláštní ráz, i ošklivost, a ošklivost má přece za každou cenu křičet a roztahovat se v plném denním světle jako za výkladní skříní!

To vše je velmi smutné... a hloupé.

Ó páni pražští měšťané, víte, že jednajíce takto ničíte ohromný důchod Čech a jeden z hlavních jejích nároků na obdiv a sympathie celého světa?

Nové domy, obchodní čtvrti, boulevardy a ringy, kavárny celé skleněné, tramway, to je vidět všude, to najde všude místo a může se tlačit směrem k Vinohradům, Žižkovu a Smíchovu, pokud bude libo. Místa je dost až do Vídně, chcete-li. Není nikterak nutno, aby obchodní a průmyslový střed města spadal v jedno s jeho středem historickým, úředním a politickým. Za starých časů chápali to velmi dobře: Versailles vedl vládu, Paříž obchod; ještě dnes La Haye vládne a pořádá slavnosti, Amsterdam pracuje a hromadí zlato. Ostatně všechna města zbudovaná na řekách zachovávala jeden svůj břeh básníkům, umělcům, snílkům, turistům, životu duševnímu a břeh protější životu tělesnému a obchodnímu: Paříž má svůj levý břeh, Řím měl své staré město, Moskva svůj Kreml atd. atd.; a z vděčnosti za tuto shovívanost básníci a turisté, umělci a snílkové chodili opatřovat své životní potřeby na břeh obchodní, zanášeli tam své peníze. A navzájem za krásných jarních večerů nebo v těch dnech, kdy pan Prudhomme dělal až k omrzení dobré obchody a cítil v duši trochu shovívavosti ku krásným západům slunce, šel se osvěžit malou ideální lázní na břeh poetů. Mládež obou břehů se bratřila »a synové svých otců«, nespokojení jednak s hltavou ziskuchtivostí nebo zas naopak s málo výživným idealismem otcovským často dost si břehy vyměnili. Výsledek: všichni byli spokojeni, každý zachovával a rozmnožoval to, co pro něho znamenalo štěstí a spokojenost. Snad jen ďábel a žid tím něco ztráceli, neboť mravy byly jednodušší, mírnější a příjemnější.

Bylo mnoho klášterů, mnoho paláců, mnoho zahrad, žádný falešný luxus a bída ne tak křiklavá. Dnes není uzenáře, který by nechtěl svým luxem oslepiti hraběte Waldštýna, a není žida, který by nesnil o palácích a skladech, které by pohltily celou Prahu; bída je větší než kdy jindy, město ztrácí na kráse, prší v něm saze tak, že jen Londýn má špinavější atmosféru, turisti jsou a budou čím dále tím řidší, cizinci nejen méně přicházejí pobýt delší dobu, ale pospíchají a prchají k Drážďanům, a místo dvojí Prahy vedle sebe, hlavního města intelligence a umění vedle hlavního města obchodního a průmyslového bude tu jediné město u hrozném konfliktu vnitřním, které za nedlouho zbanální docela a bude se velmi přesně, ale při tom méně dobře jako každá kopie podobati Vídni nebo Berlínu, a ježto při tom nebude míti prostředky a výhody Vídně, Berlína nebo Moskvy, stane se zcela zbytečným bydleti v Praze. Chce tomu snad český národ? Nové, moderní město má jistě všechna práva na existenci, ale nechť zaujme prázdné místo a šetří s úctou staré.

Toto staré město bylo celé skutečným dílem uměleckým a mělo pro budoucnost stejnou historickou cenu, jako Benátky, Sienna nebo Toledo; bylo určeno, aby se stalo v budoucnosti jedním ze středisek umění. Dnes je ten krásný sen již zviklán na všech stranách, a požitek, který je světu údělem, je zmenšen opět o jednu částku.

Ale byly aspoň při nejmenším tři skupiny budov, které měly zůstati absolutně proti všem uchráněny každé profanace, měly býti chráněny od vandalismu za cenu zlata nebo za cenu krve, ale zachráněny: Hradčany, Malá strana, a Staroměstské náměstí. K tomu, aby se někdo odvážil jich se dotknouti, bylo třeba poblouzení ducha i srdce a i prostého rozumu vskutku neuvěřitelného se strany městských úřadů. Což myslíte, že by Němci byli tak hloupí, že by zachovávali staré zdi, kdyby byly překážkou zdaru mocného města, a zachovávají-li je, je to jistě proto, že poznali, kterak jsou nejen neškodny,

ale skutečnou ozdobou, kterou se mohou pochlubit. Vizte: mimo valy je Norimberk město jistě kvetoucí, zcela nedotknut a díky svým uměleckým pokladům jednou z křižovatek Evropy, Frankfurt nad Mohanem pečlivě zachoval svoje staré město, Lübeck rovněž, a dala by se citovati celá massa velkých i malých měst nekonečně žárlivých na své koruny z věží a zvonic. Tedy proč jednati v Praze jinak, snad pouze z ducha odporu?

Je-li nějaký Mecenáš v národě Českém, ať udělá dobrý skutek a rozdělí městské radě pražské několik exemplářů spisů Ruskinových. Budou tam čísti mezi jiným passáže jako tato, která se týká — je dost pikantní to doznati — mého rodného města, a kterou cituju pro její všeobecnou symboliku: »Všimněme si jediného fakta co příkladu úcty, kterou prokazuje moderní Švýcar půdě, kde se narodil. Kdysi stával zbytek skály na konci ulice u přístavu Neuchâtelského; byl to poslední mramor z úpatí Jury sestupující k modré vodě a pokrytý v té době roční skvostnými růžovými trsy saponarii. Před třemi dny jsem si šel utrhnout jeden květ na to místo: přirozená skála a její květiny byly pokryty prachem a odpadky města: ale uprostřed ulice se zvedala nově postavená skála umělá, s vodotryskem o jediném prameni, a na čelném kameně nápis:

»Botanikům
klub Jurských Alp.«

Je vám to k smíchu? Věřte, že bourati staré město a budovati nové na jeho místě místo abyste se s ním roztáhli jinam, je aspoň stejně hloupé a svědčí o stejné nevědomosti a falešném vzdělání, o stejně pokryteckém barbarství.

Ostatně zkušenost dává ode dávna za pravdu básníkům proti průmyslníkům a obchodníkům i s nimi spolčeným finančním a bursovním agentům a židům. Ve Florencii strhla se pravá bouřka proti těm, kdož chtěli modernisovat toto toskanské hlavní město, jež se má dle známého slova státi museem v plein-airu. Známy jsou finanční katastrofy, které provázely vykonání podobného zločinu v Římě. V Belgii nikdo není žárlivější na silhouettu a historickou fysiognomii měst než jich městské rady. V belgických sněmovnách poslanci, jako p. Jules Destrée a Carton de Wiart šli tak daleko, že se ujímali krajin a míst, které by železnice pokazila. Sněmovna je vyslechla, a železnice šla jinudy. Tedy by byla Praha jediná, Praha, právě jedno z nejmalebnějších měst světa, jedno z těch, jehož minulost a památky jsou nejslavnější, která by pokračovala v těchto attentátech proti samé sobě, které patří vskutku spíše v doménu duševní pathologie než politické ekonomie, ježto právě naopak každá politická ekonomie trochu prozíravá je úplně zavrhuje.

Snad řekne někdo: je už pozdě. Teď, kdy je neštěstí napolo dokonáno, nedá se nic zadržeti. Pardon, malý příklad: nenapadá vás tuším, zbourati také Týnský chrám? Ne! Nuže, Týnský chrám bude dělati dojem malé, sotva viditelné kapličky toho dne, kdy severovýchodní strana staroměstského náměstí bude zastavěna vysokými, novými domy, jako jsou ony, které již nyní na straně severozápadní zabíjejí ten obdivuhodný Ruský kostel Dienzenhoferův. — Nuže, pak vybavíme Týnský chrám! — Tím byste dokázali jen, pardon, pánové, že věci nerozumíte... Vybaven, Týnský chrám nebyl by již tím nevyrovnatelným stkvostem, kterým je dnes, a kterým by zůstal, ač již daleko menší měrou, i zastavěn ve čtvrti nové. Gothické kostely nejsou a nebyly nikdy zbudovány proto, aby byly vybaveny ze své base; mají se vznášeti nade vší bídou lidskou, ale kořeny jich musí tkvíti právě v té bídě; jsou to ramena vztažená k nebi, je to modlitba, nadšený vzlet duše k Bohu; ale aby jich prosba, jich vzlet tím více vynikly, musí jich nohy tkvíti ve křoví, zamazány blátem a potrhány trním. Čím horší jsou baráky, v nichž tkví jejich base — a v našem případě se věru nejedná o baráky — tím více ony září. Vybavení částečné nebo úplné, jako se to dálo v Kolíně, Ulmu, Bernu i při Notre-Damu pařížském, bylo vždy omylem, a nejenom kritické autority, ale každý to již dnes nahlíží. Otázka stojí tedy takto: máte mistrovské dílo historické přímo neocenitelné vzácnosti v rámci, který je na světě jediný a dodává mu ceny dvojnásobné. Vy zničíte rámec, nebo jej nahradíte jiným, který zakrývá mistrovské dílo. Konečně jinou otázku: máte právo disponovati pohledem na toto mistrovské dílo? Jste jeho majiteli? Nikterak. Až ho takovýmto způsobem zakryjete, kdo ho užije! Boháči, kteří se ubytují ve vašich nových domech.

A pohled na Týnský chrám v celé jeho slávě, v nejvyšším jeho lesku náleží nejen vám, českému národu, ale celému lidstvu. Je to část dědictví lidstva! Je to odkaz minulých věků pro radost očí všech. Kdo vám dovoluje jím disponovati?

Vaši vnukové mají stejné právo jako vy spatřiti toto mistrovské dílo tak, jako vy jste je viděli; a doufejme, že ten pohled jim bude užitečnější než vám, kterým vnukl pouze touhu zničiti jej z důvodů zisku, a to ještě zisku špatně pochopeného!

Co se týče Hradčan — to jest restaurování svatovítského chrámu — je neštěstí nenapravitelné. Budete to míti krásnou gothickou kathedrálu, pánové! Oh, moderní gothika, symetrická, vyráběná po fabricku! Všechna čest, pánové, budete to míti zásluhy o budoucnost!... Ale zbývá ještě na Malé Straně několik netknutých koutů... a chtěl bych pro dobrou pověst města Prahy,

aby se mohlo jednou říci, že čest za to náleží obci a nikoli netečnosti české šlechty, kterou v takovém případě nemůžeme ani dosti velebiti a žehnati. Ale slyšel jsem o projektech stavební čáry, které ohrožují — v budoucnosti na štěstí ještě neobmezené, ale úmysl by zde již byl — tu nevyrovnatelnou řadu paláců; slyšel jsem o stálém chicanování velkého pána, který má úctu k minulosti a jejím právům, který chápe věci zdravě a jenž měl býti donucen, aby dal pačochovati svůj otřelý, ale grandiosní palác, který také náleží k slávě Prahy. Slyšel jsem ještě řadu jiných věcí... Nechtěl jsem věřiti tomu a ze všech sil, ač cizinec, toužím, aby se nic z toho neuskutečnilo.

Nechť lidé dnešní pomyslí na soud, který nad nimi vynesou budoucí, až řeknou: »Z důvodů obchodních, zištných a proto, aby páni X. Y. Z. mohli ukojiti ješitnost a špatný vkus své ženy na útraty požitku pro oči poutníka, zbourali nám město, jehož každá ulice, každý dům měl historický význam. Dnes bychom dali celé své bohatství za to, abychom mohli míti stále před očima toto vidění svědků minulosti... Mohli bychom bydleti na Vinohradech právě tak dobře a spokojeně jako zde, ale místo abychom se chodili večer procházet na Vinohrady k v ů l i z m ě n ě o š k l i v o s t i, sestoupili bychom na Staroměstské náměstí, přišli bychom v styk s minulostí a krásou a vrátili bychom se posilněni.«

A jestli vaše dámy, pánové, toho dne, až si tu věc vážně rozmyslíte, budou nespokojeny a budou mít chuť k námitkám, pošlete je na forum, které si — snad ho ostatně trochu nadužívajice — vyvolily: do parterru Národního divadla večer, když je opera. Profanovati krásnou hudbu, která od toho neumře, je věru neškodnější, než bourati a snižovati Prahu; a ze dvou zel se má zvoliti vždy menší. A zůstane-li Týnský chrám našim potomkům zachován ve své nynější dekoraci, jsem pro svou osobu zcela ochoten nevšímati si, že mé sousedky štěbetají při intermezzu D u b r o v s k é h o, a přiznati, že žádné publikum není k hudbě šetrnější než dámy v Národním divadle.

Ale bohužel! jsem sám první skeptikem. Ani neuslyším ouvertury a symfonické entreakty v Národním divadle, ani neuvidím více Týnský chrám tak, jak mi bylo dopřáno ho viděti ještě teď naposled ..

Nač se tedy vraceti do Prahy?... A nebudu sám se takto tázati!

8. července 1899.

GABRIELA PREISSOVÁ:

POVÍDKA O KUDRNATÉM ŠEVCI.

Z KORUTANSKÝCH OBRÁZKŮ.

Předchůdce posledního pilaře Damiana byl domácí Korutanec, kterému najednou napadlo, aby mu majitel desetník denně přidal na mzdě a mimo to vypověděl vedle z přístavku ševce Filipa Kobiče, který, když nemá co dělat a co pít, postaví se na můstek k pile a zpívá na něho posměšné písničky.

Ale majitel pily, kterého znali jen po ženině jménu za svobody Čabičem, byl konservativec od kosti; postavil si hlavu, že platu nepřidá, an od jakživa platil svým pilařům stejnou mzdu, a ševce že také nevypoví, protože jeho rozcuchaná, kudrnatá hlava a jeho směšné řeči jej obveselují v mrzutých chvílích.

Panímáma z pily, žena s oleštěnou, cele růžovou a usměvavou tváří, která měla ku svému přívětivému vzhledu ještě nejspíše vyprošený dar svatého Jana zlatoústého, tak že se jí pravidelně podařilo všechno zlé vyrovnati, co její křiklavý muž pohatil — pokusila se i tentokráte mužovu umíněnost tím zmírniti, že donesla nespokojenému pilaři pod zástěrkou kousek slaniny a připomněla mu laskavým hlasem jen tak zdaleka narážejíc: »Lidé na světě jsou teď pořád nespokojeni s tím, co mají, a nepováží, že Syn Boží si zvolil na světě chudobu a poníženost.« Ale nespokojenec jí neporozuměl a, jak již Korutanci ztuha chápají, vyložil si její povzdech zrovna naopak, že ona sama a její muž nechtí býti z těch chudších a ponížených — a tak nepřišlo k žádnému dohodnutí.

Korutanec odešel do jiného údolí a jeho místo na Burklečské pile zaujal malý Ital Damian, jejž přivedl dohazovač z Běláku s hloučkem vlaských dělníků z Karniolské provincie, kteří chtěli pracovat chutě všecko za nejlacinější cenu.

Malý Damian brzy pochopil i bez znalosti zdejšího jazyka, kterak se podsunují klády a odnášejí i k vysoušení staví prkna, a když musil vyčkávati, až zasazená pila vyřízne dlouhou desku, pozpěvoval si pořád s takovou rozmanitostí ve volbě svých písniček, kterou si dovede pamatovat jen nezamilovaný člověk, když není zrovna rozeným zpěvákem — nebo když nebylo zrovna na blízku někoho, na koho by se ze slušnosti musil přívětivě dívati, četl si ve dvou usmolených knížkách nějaké verše, a někdy zase si přehlížel balíček potrhaných starých italských časopisů, které si

zase po novém přečtení spořivě uhladil a sbalil na podruhé.

Spořivost malého Damiana byla někdy až obdivuhodnou Jeho čepice, kterou znám na jeho hlavě nebo se hřebíku pod stříškou pily už šest let pořád ve stejném stavu, je mi věčnou hádankou, je-li zrobena z kůže, anebo z nějaké březové kory, či je-li to obyčejná látka olepená korečkou těsta, jež mouční prach z protější mlýnice, kam si Damian často zaskočí, a stále kolem něho stříkající vodní pěny zhnětly jako obal.

Nejspíše že si tu divnou, věčně stejnou čepici smyslil Damian sám, neboť každá zásadni spořivost dovede být vynalézavou. Smělou otázku, abych si záhadu pokryvky jeho hlavy rozřešila, nemohu si nikterak troufati, neboť užívá malý Vlach při každé příležitosti hovoru (a zvláště se ženskými, které nosí slunečníky) takových nevšedních a poetických výrazů, že by zajisté ze samého jemnocitu a staré kultury své italské krve mi musil nalhati, že je jeho čepice posvěcena svatým, jehož jméno bych v kalendáři nenalezla.

S kudrnatým ševcem Filipem srovnával se Damian hned od počátku velmi dobře. Rozuměl soucitně jeho kousavým chvílím, a když se mu švec třeba postavil na můstek a rameno přikrčuje k uchu počal si dobírati: »Hej peku!*) Proč pak jsi nezůstal u vás doma na rohoži, proč jsi doběhl až k nám?« Damian povzneseně mlčel, anebo si jen tichounce pohvizdoval, tak tichounce, že to nikoho nedráždilo. A jenom když Filip si přidal troufalosti až do zpěvu a notou, jako se zpívají: »Šly panenky silnicí —« počal povykovati:

»Už zas Vlaši utíkají, utíkají — utíkaj',
silniční prach polykají — polykaj'..«

přimhouřil Damian kaštanové oči, nadul jemně kreslené, slabě ochmýřené rty a ozval se pochvalnými zvuky: »Oh, guesta sinfonia é bellissima; — abbiamo tempo a sentire il finale!« (O, tato symfonie jest krásna; máme čas vyslechnout ji do konce!)

Švec se celý pomátl nasládlým zvukem té odvety, která zněla skoro jako nadšení, zvláště když chápal jen jediné slovo »bellissima«. A najednou jej to počalo mrzeti, že si s pilařem nerozumějí v řeči. Dětina Ital bezpochyby jen pochopil, že jej chce učit nějaké písničce, tak by se domýšlel vždy něčeho lepšího a to nemůže tak zůstat! Vlach musí jasně vyrozumět, že domácí usedlí vrabci tady mají více práv než takový italský střízlík — a že Lipe švec si může zpurně zavolat na každého pilaře co chce . . .

*) pekaři.

Přikročil tudíž zcela blízko k Damianovi, poklepal mu na rameno a pravil upřímným, jen trochu rozkazujícím zvukem:

»Ty malý Taliáne se musíš učit pěkně naší řeči!« — »Ovšem, ovšem«, pokyvl Damian několikráte hlavou, neboť vtipná jeho paměť přece již trochu zdejší mluvy pochopila. »Bude se učit — bude!«

Lipe se musil pod vousy usmáti Vlachova povolnost a mazlivá jeho výslovnost jej příjemně dojaly, ke všemu měl Damian něco ženského ve své drobné tváři, a ženské byly od jakživa takovou slabou stránkou kudrnatého ševce, že si na ně nikdy s takovou zpurností netroufal jako na muže. Od té chvíle měl malého Itala rád jako nikoho jiného z mužských.

Ostatně ženské Filipovi Kobičovi zrovna tak málo co dobrého v životě připravily jako celý jeho osud, který si z něho nadělal už dost bláznů Nejprve když byl malým, říkávala mu jeho svobodná matka se svitným zrakem: »Tvůj táta má dost statku a peněz, možná že tě dobře zaopatří.« Proto si už vyšlapoval malý Lipek na dvořo sedláka, kde matka sloužila, s jistým vědomím i domýšlivým úsměvem, že jenom co naroste, bude mít všeho dost, koně, bryčku, včelník i nějaký dům. Když jej domácí selka kolikráte rýpla klouby pěsti do zad, pobízejíc bez laskavosti: »Nejsi tu, střape, jen pro najedění a abys se smál na dobré časy; běž tamhle tím ubroušeným koštětem vyklidit kurník a — třísky po dvoře už bys také mohl dovést sebrati bez připomenutí —« pohodil jen hlavou důvtipem, že musí jen ještě trochu narůst, aby slyšel hezčí věci, ale hluboké drápky kolem jeho očí a rtů se usmívaly zas.

Když narostl do jedenácti let a dovedl se již sedlákovi za přiživu vděčit pasáctvím a přikrčen někde za křoviskem znal napodobit ptačí zvuky, selčinu vádu i napilý, hovor a kývání sedlákovo — zemřela mu matka a mlhavá představa otcova se slibným darem k štěstí se také někam poděla jako obláček; — »čert ví kam —« říkával vyrostlejší Lipe na rozdíl zaniklého života matčina, o které již s lítostivým zašramocením v hrudi věřil, že si ji Pán Bůh vzal.

Před svou smrtí poprosila matka svého nahodilého kmotra, potulného ševce z Burklečského kraje, Fabiju, aby se chlapce ujal a udělal z něho něco pořádného, neboť Fabija sám platil za pořádného řemeslníka a všude v pohorských staveních i na údolních statcich jej čekávali dvakráte do roka s dobrým uvítáním i s nepochybnou vážností Vodíval s sebou nahluchlého Barta, který mu nosíval verpánek a vak s přípravami a dovedl mu při řemesle podružně vypomáhat. Pokrač.

VIKTOR DYK:

MNĚ STESKLO SE PO MÁKU ČERVENÉM«.

RUDOLFU KEPLOVI.

(A. SOVA.)

I.

Oh! rudý mák! To vášnivě
za letních žárů v oči bije.
Tak uspávavě, mámivě!
A je to hříšná komedie!

— — Nad zlými dny jdu kletbu říc',
kdy moje ústa byla němá,
kdy poutníkům jsem nešel vstříc.
A to je smutné anathema!

Duše jak rozžhavený kov,
— Nemysli na to, co pak bude! —
A slunce žhne, a nemám slov.
Jen vím: Ty máky, máky rudé!

Cos horkým smutkem chvělo se
a zatřáslo se v mojem zraku.
Mně stesklo se, mně stesklo se
po požáru těch planých máků.

II.

Oh! rudý mák! To nejtěžší.
A neustává slunce záře.
Říká se, prý to netěší
úrody dbalé hospodáře —

Však jaká rozkoš hříšně plát
rozechvěn svatou písní léta.
Směs barev vidět pyšně hrát
a cítiti: zde život vzkvétá

na pláních, kde dřív žádný květ
a všechno bylo smutně holé.
Své vášně míchat žár i led.
— Jsou nekonečná tato pole!

III.

A pole jen. A nevidíš
nikoho jít; než něco mraků.
Je možno, zas se opojíš
tím hříchem červeného máku.

Táhnou se pole. Zpívá pták.
A slunce žhne. A smysly ssají.
— A mezitím, co vábí mák,
tví bližní stále umírají.

A pole jdou . . . a pole jdou.
Jsou tvoje smysly roztouženy.
Ty nejsi spoután myšlénkou.
A rád máš prostor — barvy — ženy.

IV.

Ne, už ne rád. Mně zhořklo to.
A není možno žíti znovu.
Proč přepadáš mne, tesknoto?
Je to jen ta noc únorová?

Mě bolí na to vzpomínat
a vidět mne to zase bolí:
ty rudé máky pyšně plát
do širých, volných, zdravých polí.

Jsem smysly svými zklamán tak
jak myšlénkou i svými city.
A všímám si: ten rudý mák
má značnou dosi vulgarity —

Ne, už ne rád. Jsem rozjítřen.
A všechno roztřese mne strašně.
Prostor i hlasy, krása žen
a moje pobloudilé vášně.

Jen kletbu zlým dnům říci jdu,
že úrodu mi malou dali.
A hospodářům říci jdu,
by zrádné máky vytrhali.

FEUILLETON.

ARNE NOVÁK: ELLEN KEY.

Když Protagoras, učitel dokonalosti, jemuž stát athenský prokázal velikou čest spálením jeho rouhavé knihy o bozích na státní útraty, hlásal, že na světě platí vlastně jen individuum a že kollektivní vědomí a pravda právě jako kollektivní dobro a prospěch jsou pouhými přeludy, volali na něj počestní Atheňané s prostoduchým Sokratem v čele »Abdeřan, Abdeřan!« Když pak »doctor subtilis« Duns Scotus a jeho žák Vilém d'Occam tvrdili neústupně, že »universalia«, t. j. všeobecniny nemají existence objektivní, nýbrž jsou jen »nomina«, prázdná jalová slova, a že proti všeobecnosti postaviti dlužno jednotlivce, a jemu zajistiti individuelní svobodu, usilovala officielní církev vedená fanatickými Dominikány zatratiti a zahladiti nebezpečné kacíře a rouhače. Teprve renaissance měla odvahu dáti jednotlivci právo a možnost plného uplatnění a rozvinutí vlastní osobnosti, teprve ona zajistila mravní i fysickou svobodu. A z té doby, kdy krásné a silné duše v krásných a silných tělech vyčerpávaly číši života až na dno, kdy nahrazena byla myšlénka svaté smrti myšlénkou krásného života, po dlouhá staletí vyzařovalo světlo opojné a omamující. Zatím co davy hučící a bouřící v ulicích velkých měst volaly vášnivě, že jednotlivec není ničím a že jen lid, jen společnost má právo na život, snili nejlepší duchové pod obrazy Michel Angela a Lionarda da Vinci o renaissanci života, o plné individuelní svobodě. Přehlušen bouřemi barikád mluvil jízlivý a chladný Stirner o jedinci a jeho vlastnictví, zatím co na břehu smutného moře severního snil kněz a prorok Kierkegaard o obrození společnosti velkým, mužným individuem, koncipoval Emerson uprostřed kramářského davu svého »repraesentanta lidstva« a puritánsky groteskní a ryzí Carlyle »svého hrdinu«; přišel Nietzsche jako lavina vše drtící a bořící — dav počal mluviti o »krajním individualismu«, »o nadčlověku«, »morálce pánů«, ale byl dále tupý a nepřipravoval oltářů pro nové božstvo.

Dnes přichází zase ze severu, kde žil Kierkegaard a kde řešil otázku individualismu nejhlouběji Ibsen v »Brandu« a »Peer Gyntu«, nová kněžka individualismu. Nemá

vehemence Stirnerovy ani revolucionářského radikalismu Nietzschova, ale upírá hluboké poloresignující, polovítězné oči do dálky, tušíc tam nové království, království krásy a štěstí. Švédská essayistka Ellen Keyová, druhdy známá jen jako vůdkyně a učitelka dělnického lidu, jemuž, dcera duchovní i rodové aristokratie, zasvětila celý svůj život dnes konstruuje ideál nové individualistické společnosti, ideál, prýštící z čirého kulturního idealismu, jak sama dí.

Keyová jest z těch, kteří dobře vidí neudržitelnost a bědnost dnešních poměrů, hrůzu života ošklivého a bídného, jenž odráží se tak nápadně od jejího snu: života šťastného a krásného. Nečeká ničeho od massy, od davu a vnějším revolucím dávno se odnaučila věřiti. Unum necessarium jest: svoboda osobnosti, ale ta svoboda není jí účelem, nýbrž jen prostředkem. Dnes běží však na prvním místě o to, aby každý poslechl hlasu své osobnosti a aby hlasem tím dal se vésti. Ale celou individualitu poznati v sobě a učiniti ji direktivou, ne pudy převládající na úkor osobitosti celé! Než k tomu, aby lidstvo poslechlo mluvu svého vnitra, potřebí jest odvahy, takové odvahy, jakou znali Řekové. Ale jestliže Perikles viděl v odvaze pouze ctnost obránce vlasti, musíme my v ní viděti více, ctnost člověka vůbec.

Až poslechne zase člověk řeč vnitra svého, nalezne velikou touhu po lásce, štěstí a kráse. Příliš zneužívaná a příliš opotřebovaná hesla ta nabudou nového, plného smyslu, přiměřeného a odpovídajícího člověku zítřka. Láska bude centrálním bodem života, bude jedinou a výhradnou sankcí mravnosti, jí bude měřeno manželství, jež nebude více tržbou a smlouvou, ale manifestem individuelní síly životní. Bude svěceno cudností do běla v ohni vypálenou jako ocel, bude podmíněno zjemněním citovým. Ne okamžik touhy a smyslové exaltace bude se nazývati láskou, ale harmonie všech smyslů a instinktů. Pak bude možno, aby muž i žena, svěží a nezlomeni, silni a vždy mladi sloužili nové víře: víře v štěstí. Nebude platiti křesťanské slovo »dobro jest štěstí«, nýbrž spíše »štěstí jest dobro«.

Aby však duše mohly pochopiti a zúplna využiti pravého štěstí, aby prolnulo celou jich bytost a rozehrálo všecky jich smysly, aby bylo světlem jejich dnů a klidnou temnotou jejich nocí, aby bylo chlebem každodenním a zároveň hostií dne svátečního, bude potřebí evoluce duše. Rozšířiti duši, rozpjati její křídla, aby mohla do těch krajů, které dosud byly pro ni uzavřeny, aby mohla pochopiti to, co dosud zvala tajemstvím, aby mohla jásati tam, kde dosud děsila se a bála! Evoluci duše nazývá to nové stadium Keyová, nadčlověkem Nietzsche. A tu jest právě kardinální rozdíl obou myslitelů. Nietzsche velí úplné, bezohledné odhození vší kultury, jež dusí a škrtí pravého člověka, chce návrat k divochu, k bílé bestii ovládané primérními pudy. Keyová však právě jako předem odmítla uvolnění instinktů, jež bývá omylem ztotožňováno se svobodou, hledá tu evoluci duše na dráze zjemnělé kultury. Dle jejího mínění netrpíme přebytkem kultury, ale nedostatkem, naše kultura jest příliš planá, hrubá, než aby mohla povznášeti a vésti k evoluci duše. Dokud nebudeme hledati stále nové požadavky kulturní a dokud nebudeme stále zjemňovati způsobu ukájeti již probuzené požadavky, dotud kultura naše jemna nebude. Dokud naše duše nebude cítiti nutkavé potřeby všemu, co ji obklopuje, vtisknouti pečeť krásy a to krásy odpovídající vlastní individualitě, dotud budeme barbary. Není ten kulturním člověkem, kdo vyhází sumy peněz na tak zv. potřeby kulturní a za ně nechá si dáti věci nevkusné, nýbrž ten, jenž na každém talíři, z něhož jídá, na každém noži, kterýmž oběd svůj krájí, na každé židli, na níž po vykonané práci odpočívá, musí cítiti krásu a osobitost.

Tu my hrubí Evropané, již boříme stará, kulturou celých period svěcená města, plná rázovitosti a originality, a stavíme místo nich nevkusné, pusté řady strojů obytelných, již prožíváme celý život svůj mezi nábytkem páchnoucím ještě hrůzou a děsem továren, vyssávajících dělníky, musíme se přiblížiti přírodě a těm, již ní žijí v nejintimnějším spojení. Takový Japonec milující každou snítku rozvíjející se kamelie poctivěji než my celou svou vlast, kterouž láskou tolik se chvástáme, musí nám býti učitelem: musí nám ukázati, jak máme mluviti s vodami, lesy a skalinami; jak máme hledati samotu jako cíl, a jak v té samotě znovu sebe a svou osobnost. A pak půjdeme mezi děti, a budeme je učiti kráse, a mezi dělníky, jimž přineseme kus přírody a umění do života. A budeme cítiti, že naší duši přibývá síly a moci; ale nevzlétne v tom okamžiku pryč mimo život, jako vzlétaly duše světic křesťanských, nýbrž přilne blíže k žití a najde v něm více krásy a více štěstí než druhdy.

To bude konečně ta evoluce duše, o které snil Novalis severu C. J. L. Almquist a kterou tušil Voltairův druh a Nietzscheův Jan Křtitel Vauvenargues, jejíž předzvěst tetelí se za otravnou bolestí sebeanalysy Amielovy, právě jako za pantheistickými kapitolami »Historie mého srdce« anglického myslitele Richarda Jefferies: to bude vyplnění tužby Johna Ruskina, od něhož přijala Keyová ideál krásna, ve všem a všudy; to bude smíření osudu a moudrosti a odkrytí pokladu pokorných, o němž mluví Maeterlinck, to bude poledne, velké poledne Zarathustrovo — — —

Jména těchto myslitelů jmenuje Keyová nejčastěji, jejich myšlénky jsou jejím majetkem a ona jejich apoštolkou na severu. Ale za každým řádkem jejich essayí, jež právě teď obdivuje Evropa, kdy vyšly v úplném vydání švédském a instruktivním, pečlivém překladě německém, cítíte individualitu Keyové, jež sceluje v jediný pevný kov myšlénkové molekuly předních filosofů individualismu. Cítíte jasně, že psala řádky ty moderní žena, klidná a pohnutá, dcera polárních velikých nocí, za nichž potomci Normanů blíže jsou věčnému životu a věčné smrti, cítíte sladkou hudbu optimismu, jaký znají jen ženy. Právě však něžný ten nádech ženství, jenž leží nad biblí individualismu, jakou jsou »Myšlénkové obrazy« E. Keyové, nutiti bude dlouho, tuším, lidstvo, aby uchylovalo se s tou drahou knihou do samoty, kde šumí píseň věčného života.

DIVADLO.

Nocturno. Dramatická črta O. K. Notoviče. Přeložila Bronislava Herbenová.

Není to zrovna žádnou příjemností, lačniti celé prázdniny po divadle a pak hned na samém začátku nového předplatného býti vyčastovánu novinkou zcela pochybného zrna. Nadepsaný dramolet je taková slabizna. Že projednává látku již dosti otřelou, návrat nevěrné ženy do zneuctěné domácnosti, by ani neškodilo. Co výborných kusů, a možno rozšířiti, co výborných uměleckých výtvorů vůbec je založeno na starých, kolikráte již zpracovaných thematech! Vezměte na př. jedno z nejpůvodnějších děl mladé dramatiky německé, Hauptmannův »Potopený zvon« — vyšel právě v neobyčejně zdařilém překladu Fr. S. Procházky — a převeďte si jeho fabuli podle receptu Spielhagenova do »prosy skutečnosti«. Vyloupne se vám látka, kterou jste jistě již v kolika románech četli, v kolika kusech viděli. Ale způsob, jak vzdělána, tedy forma v širším slova smyslu je nová, geniálně stvořená. U naší novinky druží se k starému námětu ještě starobylejší provedení. Přívlastek »starý« brán ovšem jen pejorativně. Žena utekla, ale zklamavši se ve svém svůdci, vrací se k muži. Spíše z hladu nežli z lítosti nebo dokonce z lásky znovu vzkříšené. Neboť sotva se u muže zase najedla a trochu otepilila, spustí na něj, který ještě před chvílí po ní vzdychal a lamentoval, sprchu výčitek. Kuzněc vystřízliví ze své sentimentality a chce se té ženy, u níž dle všeho nejvíce rozhoduje prázdný žaludek, zbaviti — několika pětkami. Ale Natalie Fedorovna, před chvílí ještě neostýchavší se najísti u muže, kterého podvedla, najednou začne cosi o uražené ženské

»důstojnosti«, tirádu přistřiženou docela po novoitalských vulkanistech, výbuch sopečné výmluvnosti a patrně zamýšlený vrchol dramatu. Matka Kuzněcova přivodí přes to vše smír mezi manžely, smír neodůvodněný, přitažený toliko vánoční náladou. Podobné tuctové prostředky vůbec v tomto dramatu hrají větší úlohu nežli psychologie a logické zdůvodnění. Že zůstáváme nepřesvědčeni, nezachyceni, ač na jevišti stále někdo pláče, spíná ruce, škytá i hromuje ty nejpohnutlivější věci, jest jen o důkaz více spisovatelovy neumělosti. Tajemství suggesce nálady, vytvoření živoucích postav, scénické perspektivy scházejí autorovi úplně, a nezastře tyto nedostatky ani skromný název »dramatické črty«. Provedení hry věnovali umělci p. Seifert, který byl zároveň režisérem, pí. Sklenářová-Malá i pí. Kvapilová, jíž připadá nejtěžší výjev, své nejlepší síly; kusu arci nezachránili. Je s politováním, že poslední ukázky ze slovanských literatur tak bídně všechny dopadají. Neděláme sobě sice illusí o příliš vysokém stupni slovanského divadla, vždyť sami na svém dramatickém písemnictví dobře všechny nedostatky cítíme, ale tak zle, jak by nám výběr Národního divadla chtěl namluviti, přece není a nebylo. Překládáním a hraním kusů, jako Nocturno, poškozuje se myšlénka literární vzájemnosti slovanské. A proto protestujeme s oním špásovitým »hlasem s hůry«, o němž se všechny lokálky rozepsaly: »Přestaňte s tím!« DUGAZON.

LITERATURA.

P. Otakar Březina a Stavitelé Chrámu.

Knihy p. Březiny, jak následovaly, jedna za druhou, v minulých pěti letech, mají, spojeny v celek, vedle své formální krásy, vzácné, dnes málo chutnané kouzlo: jsou Historií Duše. Chci tím říci, že Umění nebylo pro něho zachycením jednotlivé, osamotnělé vlny nálad nebo sbírkou imaginačních kuriosit, nýbrž, jako poutník Poznání, zkoumá pupeny svých myšlének do té doby, až se rozpuknou plnými květy, a pak ulamuje je s keřů a pestří jimi cestu, snad z útrpnosti, aby jiní, při své pouti, našli růžovou stopu do neznámého kraje. Tak vzniklo jeho Dílo, zázrak myšlenky, vybudovaný na zázraku formy a sensibility.

Hned v prvých řádcích překvapí u něho dualism bolesti a rozkoše, jenž, od knihy ku knize, se vrací stále tvrději krystallisován. Je to bolestná sensace při vyhroceném vědomí života bouřícího kolem a okoušeného toliko jako představa, aniž jeho skutečná pěna, vržená v náhlém příboji, zchladí imaginaci mučenou tisícerými tušeními. Ale, zvláštní věc, jakoby vědom, že jeho osud je determinován neznámou silou, »tajemnou vinou«, nese tíži a kletbu tohoto dualismu a, pokorný kněz, zpívá pašije svého utrpení.

To je již vzhled Svítání na Západě, knihy, kterou miluji nejvíce, knihy stojící trochu na zemi a trochu na nebesích, a nejvíce mezi nebem a zemí, v strašlivém ovzduší nejistot, nezaklesnuté v žádném pevném bodu, plné zoufalé orientace k bytosti, již nedovede definovati. Datovaná v roku 1896 karakterisuje odlišné postavení p. Březiny vůči soudobé naší lyrice neobyčejně zajímavě:

1. V záplavě tehdejší náladovosti stojí tyto básně jako oltáře nehybné krásy, mramorově a chladně. Seřadil je za sebou tak, aby tyčkovaly pochod jeho duše, aby označily process, jejž podstoupila jistá idea. Neuspokojil se však vlastním nitrem; s pohledem synthetika zkoumal cizí duše a odkryl jejich vnitřní organism. Sem, pod tento horizont poesie chcete-li objektivační, patří velký relief typů nadepsaný »Mučeníci«.

2. Zatím co ostatní poesie dekadence brání se sevřenýma pěstma bolesti žití, věříc, že existuje země blaženosti, z níž byla vyhnána societou, dědičností nebo pohlavím, vymazal slovo štěstí ze svého slovníku a jediný materiál, o jehož absolutnu jest přesvědčen, stala se Bolest. Dovedeme ještě dnes chápat živelnou sílu bytosti, která nevěří v nic jiného než v bolest, v »bolestnou souvislost věcí«, která nejde časy s žádnou nadějí na dny štěstí, věčně přesvědčená, že nesmí v nic doufat než v úrodu popele? —

Ale ve Větrech od Pólů překonal p. Březina svoji negativní filosofii. Sám definuje bolest jako »tíži kosmu, cítěnou duší«. Sebevýchovou opustil hranice těla a světa; chodí nebesy jako jiní zemí. A tak vyrůstá před ním nový svět tajemné Spravedlnosti, v němž je odměňováno utrpení šťastnými úrodami v zahradě svědomí; a dříve člověk slzí, vrací se k novému náboženství, k mysteriu úsměvu a záhadné slavnosti veselí. Stal se Silným. Bolest neměla dosti tíhy, aby ho poděsila, zatáhnuvši obzor. Šel pod jejím klenutím s neskloněnou hlavou a nyní je to ona, která kráčí za ním, poslušná, v kraje, kde se slaví jaro duší Vykoupil se obětovav smutek těla.

A tak stojí ve své poslední knize hlásaje metafysický Optimism. Jak je vzdálen tento visionář své generace, zmítané horečkou pozemské hroudy! Jaké polo-odhodlanosti, polo-vůle a polo-odvahy vůči tomuto člověku, jenž zapálil za sebou všechny mosty a přecházel nejhlubší propasti po laně své myšlenky! A přece tvůrčí křeče, nejistoty, které ho povalovaly, když překonával pessimism Tajemných Dálek, jsou pro nás jen předměty dohadů: neboť noblessa jeho srdce pochovala to vše do svých hlubin a v nelítostných větách konstatovala pouze evoluci myšlénky. Ale tato mlčenlivost má právě opačný účinek: všichni ti, kteří ještě touží po diskretnosti a cudnosti k samu sobě, půjdou za jeho Dílem, jako ke svatyni, z níž sálá magické ovzduší a ve chvílích mdloby posílí se příkladem duše, jež jim dala vzniknout; duše, která byla dosti odvážná, že realisovala důsledky svého umění i v zevnějším životě. Tu, za každou básní, jako zakrytý mléčným sklem, rýsuje se člověk, s mimovolným a slavným gestem trpitele a úsměvem na rtech.

Jako kolotající palác, nádherný a snivý, otáčí se jeho duše a odhaluje stěny oživené kouzelnými obrazy. Po tolikerých pochodech jest stále na půl-cestě. Čím déle vniká do tajemství, tím méně jí vystačují klíče k rozluštění; cíl jakoby se vzdaloval a každým krokem objevuje širší horizonty. Bůh, kterého dříve snila jako Jehovu, má nyní jediný znak — nevysvětlitelnost svého jednání, a člověk, od přírody zlý, nedovede rozuměti jeho znamením. (Se smrtí hovoří spící . . .)

A s tímto náboženským, do sebe ponořeným karakterem kombinovala se sensibilita v neslýchané bohatosti, transfigurujíc všechny věci, na něž pohlédl, uvědomujíc si záchvěvy pleti i při nejslabších váncích. Cítíte podivný dojem veršů:

(Snili) o ženách záhadných, zemdlených tíží své krásy,
jež volají milence písněmi zádumčivými. A jejichž šepot
a vlnění šatu zdá se zakleté v květech a v dřímotě keřů.
(Stavitelé Chrámu.)

Ostrý relief reality a visionářské naladění tvoří jeho básně, značící pro nás reformu formy a imaginace. A zatím co myšlénkově fluidní a nadpozemský vrací se k zachycení svých vidění s vášnivou láskou k pevné a krásné linii, modeluje ji dle analogie všech pozemských tvarů přesnými prsty sochaře. Tak vyznívá jeho dílo v neustálou touhu zachytit nekonečné konečným, jež proměňuje četbu básní v dlouhé vibrace krásy, tragické a tajemné.

OTAKAR THEER.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 1. ŘÍJNA 1899. ✻ ČÍSLO 2. ✻

ANT. SOVA:

ŠLY TOUHY A NADĚJE...

Šly Touhy a Naděje, hořely jako pochodně v zdvižených dlaních,
a šero duší nám plnily k obzorům ztraceným v dálkách. —

Šly od bran měst starých a hříšných a zoufalých, v pochodech táhly,
šly od bran měst sklíčených věčně tisíci nepřátely . . .

Ti neviditelní, číhali ukrytí v stínech a ve všech koutech
a za všemi stromy a ve vlně každé a v reflexu luny,

na prohřátých pláních a na křižovatkách tak lstiví
a ne nepodobni smrti, mávali těžkými křídly,

že pochodně tuch a nadějí v obzorech rozsvícené,
jich plameny, lpící na očích drahých lidí, na čelech lásek,

na tvarech milých věcí, na smutku rodných krajů,
i na dnech příštích, zděšeny bolestí pohasínaly. —

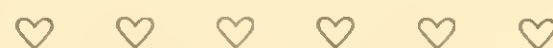

GABRIELA PREISSOVÁ:

POVÍDKA O KUDRNATÉM ŠEVCI.

Z KORUTANSKÝCH OBRÁZKŮ.

Pokrač.

Fabija pojal svůj slib daný nebožce velice vážně a neodhodil chovance Lipka z poručnických otěží přes to, že se s ním nazlobil více za týden než se starým nahluchlým druhem za celý rok. Z počátku nechtěl a nechtěl Lipek se učit ševcovině, stýskalo se mu krutě po pohádkových nivách pastvin, kde si mohl představovat z oblaků na obloze, z hor, stromů i křovisek i ze slunečních světelných her, co mu jen v jeho živé a všetečné fantasii napadlo, po boku mistra Fabije byla každá pěšinka, kterou přecházeli, jen obyčejnou pěšinkou, a z kopyta, knejpu, dratví a koží nedalo se nic jiného vymysliti než pro Lipka zcela zbytečný pojem boty, neboť on by nejraději chodil po světě bos, či v tuhé zimě v měkčím obalu bačkor. An on opravdu miloval tolik nevázané pohodlí svého dětského života na senníku, v šalandě, za píckou, u strouhy a na pastvách s větším nablblým pasákem Lojzkem, kterému mohl povídati, co chtěl — on všemu spokojeně věřil a nikdy jej nezakřikl... Nyní sotva že se tomu usmál, když mistr houkal Bartovi do ucha své rozkazy, a zanapodobil Barta — který v každém pochopení přivřel oči a dotýkaje se ukazováčkem nosu moudře opakoval nahlas mistrovo přání — už byl potěhem bit.

Pasácký stav mu mistr Fabija pořádc vyčítal jako nějakou hanbu, tak že se Lipek ani nedovedl vyslovit, když se ho jednou poručník s unaveným povzdechem ptal, čím by raději byl, že by jej

s radostí předal nějakému jinému mistrovi, má-li zarytou touhu po jiném řemesle. Lipek neodpovídal, díval se jen s jakousi snivou a lehkomyslnou důvěrou z okna na boži svět, jakoby tam na něho sirotu vrabce musel někde čekati třešňový strom, a vinul si při tom prstének ze stébla slámy kolem prstů.

»Aha, ty bys si rád vysloužil nějaké prstýnky —« usmál se Fabija se svatou trpělivostí; »no počkej, naše řemeslo ti donese prstýnků dost, můžeš je mít už za pár neděl.«

To malého nedbalce nějak vzpružilo a potěšilo. Ve Fabijově chýžce v podlesí, kde se zdržovali každou neděli a svátek, zůstávala podělkářka s málo mladší děvčicou, než byl Lipek sám, a té by se byl Lipek rád zalíbil. Až posud se na něho dívala nedůvěřivě, protože s obvzláštní zálibou rád chytal a po ruce si nechal lézti pavouky, které si dívka ošklivila; a pochopiv příčinu jejího vyhýbání, byl by Lipek zase rád před vábnou družkou neblahou její vzpomínku na pavoučí stopy zakryl prstýnky. — Vždyť jinak beztoho neměl Lipek nijakého nadání svoji zavalitou postavu s velkou a vezdy rozcuchanou hlavou nějak přizdobiti, maje před umýváním, česáním a pravidelným zapínáním své cajkové kazajky odjakživa nechuť. A nic Lipkovi také jak se patří neslušelo. Klobouk, byť i byl z brusu nový, nedržel se mu nikdy přiléhavě a zdobně na hlavě; buď trčel nápadně na temeni jako vypůjčený s cizí hlavy, anebo svážel se na křivo k levému uchu. Límeček košile Lipka také zdánlivě vždy škrtil, že si jej zvykl již pravidlem nositi nesepjatý; každou obuv zešmachtal a na sváteční kazajku i spodky pochytal si samými, již od osudu jako na něho zlomyslně nalíčenými nehodami, plno skvrn.

A Lipkova tvář se nerozvíjela také do nijaké krásy. Když se pěstoun Fabija ve svátečním odpočinku kolikráte zahleděl na jeho malé, mrkavé oči, které se skrytým nadšením vyhlížely z okna podělkářčinu děvčici, až se bude s matkou vraceti z odpoledního požehnání nebo z týdenní koupě, a výrostkův baňatý nos i směšně našpulené, ryhami oškrtané rty se dychtivě věšely až na tabulky skel v malé vyhlídce, napadalo Fabiju přirovnání: »Vyhlíží to jako věrný psík a musí se to naučit jen poslušnosti a karakteru v řemesle, aby z toho byl člověk.« Tohoto určitého pojmu karakteru mistr Fabija mnohem více dbal než Lipkova neprospěšného zevnějšku. Učedník se musil jen každého svátečního jitra mýdlem umyti, učesati se a pomocí omastku oškrábati si smolné »prstýnky« s prstů, nad ostatní neladností přimhouřil již mistr Fabija oko; vždyť nebyl sám i se svým starým druhem Bartem nijakým vzorem pěkné podívané. Za to sebevědomý »karakter« jeho řemesla choval v sobě tuhou a hrdou duši, Fabijova bota musila, jak říkával, zpívat všechny písničky, a nahodila-li se přece tu a tam nějaká chyba, byl vinen rozhodně slota koželuh, nebo špatné kamení silnic a polních brázd — nikdy ale dokonalý mistr Fabija.

»Pravím ti, že švec, který hotoví pořádnou a vytrvalou obuv za poctivou cenu, je ve svém kraji lepším a platnějším vlastencem, než jsi ty i se svým šrámem na bradě —« vyčetl jednou Fabija chlubnému vysloužilci, který se ševcovině posmíval, a celá jeho pokřivená postava se při tom nadnesla jasným jeho sebevědomím. Proto také jeho vyučenec Lipe nesměl dělat hanbu Fabijovu jménu a když nechtěl přiznat a opravit svoji nedbalost v řemesle, dostavila se neúprosně potěhova výstraha pro podruhé; nic si z toho Fabija nedělal, že pobouřil kolikráte v cizích staveních Lipkovými výkřiky všechno obyvatelstvo, v lásce i nelásce býval Fabija zcela klidný vědomím, že to s Lipkem dobře myslí

Třináckráte Lipe svému pěstounovi utekl a zase se hladem či jiným ústrkem donucen vrátil, až konečně za pět let několikráte přerušeného učení prohodil jednou v sobotní podvečer mistr Fabija vážným a slavnostním hlasem, že od pondělka se bude Lipek nazývat tovaryšem, bude od svého mistra dostávat zlatku týdně a nebude už vícekráte bit. »Kdo by na tebe od nynějška vztáhl ruku jako na vyučeného člověka, můžeš mu ji přerazit,« potvrdil mistr Fabija vážnost té chvíle nejnápadnější větou.

Tehdy si vylezl Lipek na slámu a klestí do podstřeší a klada bradu na lokte přidal si v uvolněných i trochu jásajících myšlénkách k veškerému mistrovu napomenutí ještě jednu vlastní a zvláštní úvahu na pamětnou, že každý tak kudrnatý švec, jako je on (dával vinu jen těm svým rozházeným vlasům, pro které jej již malého každý zval střapem, že je tak směšný), když chce obstát na světě bez posměchu, musí se dovést posmívat jiným.

Tato filosofie, vytrysknutá z mladých prsou na rozhraní zdánlivě lepšího života, přimykala se k němu pak vždycky na potěchu, když už i zralejším rozumem jasně poznával, že jej osud klame od malička, od jeho rozptýleného obláčku vlastního panství z nadějné otcovy přízně a stop mozolů a smoly, kterými pěstoun Fabija jeho prstýnkový sen ošidil — až po každý marný, vždycky jen marný hezký plán — a navykl si dělat na světě jaše i blázny ze sebe i jiných. Jen jediný cit zůstával v jeho životě vážný a neporušený, to bylo jeho nadšené zalíbení v hezkých ženách, třeba že jej tak snadně odmítaly na potkání ze své cesty jako bodlákový květ, a žádné nestál za to, aby se po něm ohlédla.

Poslední rok před svou plnoletostí vyšel si Lipe podívat se do světa a vrátil se do svého rodiště teprve tehdy, kdy mu měl poručník pomoci vydobýt od sirotčího úřadu uložený podíl

po matce, který celkem s dlouholetými úroky obnášel asi stopadesát rýnských. Lipe vyhlížel hůře oděný než v dřívějších časech potulného řemesla s Fabijou, neměl ani pořádných bot, a připadal jakýsi sestárlý — ale přes to, když se jej bývalý mistr i jiní lidé ptali, jak se měl ve světě, odpovídal téměř s nabíravým úsměvem, že se vede všude jinde znamenitě, a jenom do Burklečského zastrčeného a ztraceného koutu že jsou odhozeny jen ohryzky z lepšího života jiných. Tehdy však už dovedl Lipe vodit lidi daleko za bránu pravdy, pěstouna, který Lipovi i za tovaryšských let neprorokoval nic dobrého a ku kterému jako sluncemilovný vrabec pro tuhou přísnost a chladný rozum nikdy nepřirostl láskou, nevyjímaje. A když vyšli spolu z úřadního stavení, podával plnoletý Lipe, maje svůj sirotčí podíl v kapse, bývalému poručníkovi bez zvláštního pohnutí ruku na rozloučenou, dokládaje stručně s povytaženým obočím a víčky, jakoby byl v tu chvíli větším pánem než Fabija sám: »Za všecko, co jste pro mně učinil, povinné díky —« a nedal se ani více pozvat od Fabije na nějakou svačinu a zapití dobrého pochození u úřadů.

Za to Fabija se nepomátl, pamatoval se jasně i v chladném rozloučení na svou poslední povinnost dobrého napomenutí a pravil pokojně k bývalému chovanci:

»Abych ti pravdu řekl, milý Lipe, oddechnu si teď, když tě páni prohlásili za rozumného člověka, který se může sám po vlastní vůli spravovat, jakoby mi někdo s krku odvázal kámen. Tvá nebožka matka, Bůh jí dej věčný mír, netušila, že z tebe naroste takový těžký tvor (Fabija se na toto slovo dlouho rozmýšlel, a Lipe jasně poznal, že mínil povědít něco jiného, třeba »pusták«), jinak by mi byla poručnický dohled nad tebou neuvázala na duši — ale já jsem měl s tebou, Lipe, pořádný kříž — a pamatuj si toto postesknutí, kdyby ti snad někdy napadlo, že jsem ti udělal nějakou křivdu... Ale nemysli si, Lipe, že ti něco vyčítám —« pokračoval mistr Fabija rozechvěně přiškrceným hlasem — »já ti v tuto chvíli všecko odpouštím a vše už jakoby do vody padlo, jen když bude z tebe ode dneška spořádanější člověk. Jde ti na pětadvacátý rok, milý Lipe, máš hezké peníze v kapse, umíš, když chceš, pěkně přikrojit i ušit pěknou obuv obému pohlaví — budeš-li jen dbát, ještě z tebe může něco být! Seber se teď a jdi rovnou cestou do Svatého Víta anebo třeba až do Celovce, kup si pěkný verpánek, stolek a všechno příruční nářadí, kup si půl kraviny, jednu teletinu, dvě koziny, podešvový i branzolový podklad, cvočky, floky, tkaničky i přízi na dratve, všecko pěkně, jak jsi to vídával v mé zásobě — a potom se někde usaď v nájmu u dobrých lidí anebo se rozhodni pro potulnou ševcovinu, ke cti můžeš dojít tak i onak — jenom do mého rajónu se mi netiskni, aby se mi na posměch nevyčítalo, že mi můj vlastní vychovanec dělá konkurenci. A kdykoliv svedeš poctivou obuv, můžeš každému povědít, kde jsi se učil; zkřesáš-li však nějaký pár, měj svědomí s mým dobrým jménem a řekni alespoň: ‚Ty bych nesměl okázat svému bývalému mistru.‘ A tak už jdi s Pánembohem po vlastní pěšince...«

Podívali se ještě plaše na sebe — teď to bylo jasné, že si v životě nerozuměli — a Lipe šel neobyčejně prudkými kroky v tu stranu, která vedla ke dráze do Celovce. V tom okamžiku, kdy mistr Fabija vyslovil přání: »Jen do mého rajónu se mi netiskni, abych neměl posměch —« umínil si Lipe už najisto, že zrovna v Burklečském kraji zůstane. Viděli ho tu jeho krajané v nuzotě, ústrcích i poníženosti — mohli na něm vyčíst i všelijaké trpké zklamání, které si přinesl nedávno ze světa — proč by jej neměli vidět, když má konečně kousek jmění v kapse a může si vyhlídnout někde nějakou hezkou ženskou, oženit se a počít pěkně v práci a štěstí něco hezčího, než bylo dříve?... Že se snad někdo Fabijovi vysměje s mladší dochovanou konkurencí? I ať se vysměje — vždyť Lipovi se také už nasmáli dost... Ano, zrovna a naschvál všem zůstane na očích...

Zůstal. Vrátil se zcela ochuzený, o svůj poctivý mateřský podíl ošizený z Celovce, kde prý jej o všecko připravily ženské a zvláště jedna bezbožnice s rusými, načechranými vlásky a očima jako z nebeského modra vykrojenýma, i nevinným úsměvem, která Lipovi slibovala, že si jej vezme a bude hodnou paní mistrovou, aby jí jen koupil hodinky se zlatým řetízkem. Když se Lipe v zoufalé opilosti na domácí pile tak trochu ze svého neštěstí vyzpovídal, přišlo to všem k smíchu a dobrácká panímáma, vzpomenuvši si, že Lipova matka byla taková hodná, pracovitá duše, ustrnula se nad kudrnatým ševcem, poslala jej do stáje se vyspat a slíbila, že mu k obživě zítra vynajde nějaké spravování. Takovým způsobem uvízl v přístavku na pile jako domovní švec, ovšem ochotný též ku každé jiné práci i k vtipnému vypravování, časem zamlklé schoulený ve svém skromném příbytku, na jehož prahu se objevoval pantáta a měl z kudrnatého ševce svou tichou zábavu, tázaje se ho, jestli zase už ježí a vzpomíná si na tu modrookou z Celovce.

Pokrač.

JULIUS ZEYER:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORÁZE.

Pokrač.

A gondola se rychle přiblížila
a sluha podával své paní ruku,
by sestoupla... Však tiše posud stála
a moře, v němž se konstelace leskly,
drak zelený, po němž se jiskry hnaly,
se ploužilo jí k nohám... Ohlídla se
v síň z bledých mramorů, jak váhala by,
a zraky její, pijící mou duši,
se zastavily na mé zbledlé tváři,
pak sestoupla a skvělá její bělost
v tmu gondoly zapadla, jako v rakev
vše zapadne, co na tom světě krásné!
Šum vesel chvíli, a pak bylo ticho
a bylo po všem, stopa nezůstala
ni na vlnách, ni na mramoru, v duši,
v mé duši však — jak hlubokou to brázdu
pluh zaryl osudu! A k jaké setbě?
Jak v mrákotách jsem potácel se domů. —
Spát nemohl jsem, všecek jsem se třásl
v své horečce a v otevřeném okně
nad Canalettem snil jsem v němé muce
o čemsi osudném a neurčitém,
co hrozilo mi... Zrak můj těkal šerem...
vše zdálo se mi nezemské v tom zašlém,
v tom zakletém v svou krásu, mrtvém městě...
Vzdech za vzdechem se zdál, že ozýval se
z těch mrtvých paláců kol, drolících se
v to staré moře mrtvé — a přec žilo
vše tajůplným žitím, zrychlujícím
tep srdce, schvacujícím všechny smysly..
A jako ruka mátožná a těžká
se na rameno moje něco kladlo
a krušilo mou sílu!... Tělo moje
se cizí zdálo mi, jak odhozené,
tak siré bylo — odešla mu duše...
Tu, šeptal jsem si, vypila mi o n a...
Kým asi byla? Duší toho města?
Ó, zraky přeludové, které ssály
jste duši mou — — co ve vás zaklínání
a temné moci! — Zavíral jsem oči,
tma, černo, noc se kladly tíž a tíže
na celou bytost mou a posléz shaslo
mně vědomí a pustý spánek jímal
mě beze snu a změnil v tupý kámen,
když chorobně už hvězdy shasínaly
a paláce jak v agonii bledly
kraj temných vod... Byl z olova to spánek. —
Když zase vrátil jsem se v míru zvyklou
při denním světle, kolem mne když život
zas šuměl jako vždy, tu pravil jsem si:
Je pro mne život možný, tak jak býval
až do včerejška, než jsem klidně vkročil
do divadla Feniše? Nebyl možný!
Mžik jediný postačí, aby vyrval
náš celý život z půdy, kde byl rostl,
tok klidné řeky potká náhle propast,
kam padat musí, nebo pevnou skálu,
jež jinam obrátí ho, než kam mířil.
Je člověk, který spáchal náhle zločin,
tím samým, jímž byl včera před zločinem?
Ne! S osudem svým násilně se střetl!...
A cítil jsem, že, prost ač zlého činu,
jsem s osudem svým též se střetl včera
a násilně že z břehů vymrštěn byl
tok mého žití, klidný, ač dost smutný
až do včerejška... Leč co bude dále?
To prosté bylo, co mi činit nutno:
ji hledat opět, za ní slepě dát se,
ať kteroukoli cestou povede mě!
Že najdu ji — se zdálo nepochybné,
mžik první tak mi pravil, ale rozum,
ten chladný rozum řekl posmívavě:
to na vsi zajisté by bylo snadné,
však v Benátkách, ó bloude horující?
Jdi přízrak hledat v prázdnou noc neb peníz,
jenž vypadl ti z ruky do laguny!
To cizinka as byla, zlatou branou
jsou Benátky do světa italského,
jí karavany denně ze všech pásem
za sluncem krásy spějí v modré nivy!
V tom okamžiku, co zde sníš a blouzníš,
tvé štěstí v dál je hnáno bílou plachtou
po zelenavém moři — nebo prostě
bez metafor ve vozu železničním
kams na sever neb jih se parou žene! —
To není možno! vzkřikl jsem, však možnost
té prosté věci tak mě zachvátila,
že jak král Richard druhý u Šekspíra
jsem na zem sedl zlomen velkým bolem
a duši mé se chtělo, jako králi,
jen smutné děje slyšet o skonání...
Však brzy vstal jsem, mládí moje silné
plášť temný beznaděje s ramen střáslo
a důvěřuje hvězdě svojí šťastné,
ven, pod azurné nebe pospíchal jsem.
Ó Benátky, chimero, z vidin vyšla's
a vtělila se v hmotu, abys snící
tak usedla uprostřed mořských valů
jak na trůn ze smaragdů, připravena
hold přijímati světa, a když slávy
tě omrzela nicota a prázdno,
plášť utkala jsi sobě ze snů bájných
a dále trůníš v moři ze smaragdů
a v kráse ještě vyšší, v té, jíž smutek

dno tvoří z padlých hvězd a slzí nyvých,
jak zlato zčernalé tvým mosaikem
v tvých byzantýnských chrámech stářím vetchých..
Jsi něčím jediným na širém světě,
vše tvoje krásné jest, i sešlost tvoje,
tvých úzkých ulic křivolakost divná,
jak slunná širost lagun, v nichž se zhlíží
tvých pyšných paláců a svatých chrámů
sen pohádkový, pravdě nepodobný!
Co barev, odstínů na každém kroku,
co netušených pohledů a náhlých
změn krajinářských, zjevení se moře
hned v chobotech, hned nedozírně v dálku
se šířícího s šumem nečekaným
v tvém mlčení, tak tajůplně velkém!
Jen jedno echo zní ze všech tvých koutů.
z tvých starých zahrad, z mramorových domů
i s mostu vypnutých i z ulic temných:
tož echo lásky! Láskou věčně dýšeš,
nad tebou pne se bez konce jak nebe,
jen o ní mluví vlahé tvoje noci,
tvé lunné záplavy, tvé jasné hvězdy,
i černé gondoly, jež po kanálech
tak neslyšeně jako stíny plujou
a každá symbolem tvé tajemnosti!. .
Ó Benátky, tak o vás rozjímal jsem,
když ve dne v noci těkal jsem a bloudil
jak po ulicích tak i po kanálech,
ji hledaje jak ztracenou svou duši —
tak marně, marně! Zoufal jsem a doufal
a zoufal zas a doufal opět znova,
jen abych žalem nezhynul a touhou,
a zdálo se mi mnohdy, že už mozek
můj ubohý se k šílenosti kloní,
tak stále napnut jedinou jen zpruhou!
Ó úzkost nevýslovná toho pojmu!
Jak mrazilo to v kostech tenkrát večer,
když z kláštera jsem armenského vracel
se San Lazzaro, kam mě fantasie
má vedla, hledat ji. Dlel mezi mnichy
tam armenskými někdy Byron — tedy
též ona ráda asi dlí tam, šeptal
hlas obraznosti mé, a již jsem viděl,
jak pod magnolií obrovskou v chiostru
zor přeludný svůj noří v moje zraky,
jak velkým lokem duši moji pije!
Žil démon v ní, jak z veršů »Kaina« dýše!
Ten démon zajisté ji k místům pudí,
kde stopa Byronova! Tak jsem blouznil —
avšak marně v San Lazarro jsem ji hledal...
a zpět když plul jsem k městu vedla cesta,
člun můj kol blázince a zachvěl jsem se:
Ó hrozné místo kletby nejkrutější!
jsem téměř zaštkal, zkrušen lidskou bídou,
jež náhle vstříc mi zela nepokryta,
a úzkost nevýslovná po mně sáhla,
mně zdálo se, že z toho pekla ruce
mi kynou mátožné, jak by mě zvaly
za strašné mříže!... »Oh perduta gente«
jsem z Dantem zvolal a nesmírná lítost
i s těmi tam i s sebou uvrhla mě
v pláč vnitřní, neplodný, jenž neuleví...
Tak plul jsem k městu... Z pouhého jen zvyku
jsem řekl veslaři, by po kanálech
kdekoli bloudil, než mu řeknu, domů
by dopravil mě. Nechtěl jsem již hledat
tu, kterou marně tak jsem hledal posud.
Tak znaven už jsem touhou byl a žalem,
tak znaven k smrti... a tu náhle spatřil
jsem přelud svůj... Jak zbledl jsem a zsinal!
Svou bledost ucítil jsem mrazem v údech. .
Most přede mnou byl a tam žena stála
o zábradlí na oba lokte v dumách
se podpírajíc — a to ona byla!
Já v člunu vyskočil a pohled její
se dolů nes' a oči její plně
se vssály v tvář mou, vyšleh' z jejich hloubky
blesk dlouhý, tajůplný, za ním lil se
proud jasu v duši mou... Ó, bylo zjevno,
že poznala mě, že v tom vestibulu
se mžikem tvář má v její paměť vryla!
Snad o mně snila po tu celou dobu
jak o ní já?. . To vše mi bleskem kmitlo
kdes na dně vědomí, však co jsem činil,
sám nevěděl jsem, jak jsem z člunu vyšel
a vzhůru pádil na ten nízký chodník,
jenž vedl k mostu podél starých domů,
to z paměti mi vyšlo... ale místo,
kde jsem ji uzřel, bylo prázdné, prázdné,
když k němu dospěl jsem, a v zoufalosti
tu hlasem vykřik' jsem a čelem tloukl
o kámen, kde před chvílí podepřena
jak přízrak stála a jak přízrak zřela
tam dolů do vod!... Lidé v udivení,
ti kolem jdoucí, na mě dívali se.
Je pomaten! si šeptali a pravdu,
Bůh ví to, děli! Byl jsem zpola šílen!
Což není vášeň, která slepě bouří
a v neznámý nás zášer bytí trhá,
tak šílenstvím jak mozek rozpálený?
Tma byla ve mně... Tu, hle, paprsek jasný
vnik' do zraku mi, v mysl: bílá růže
na zemi ležela, kde noha její
před chvílí ještě dlela. Zved' jsem růži.
Dar její byl to bouře ztichla ve mně.
Klid jakýs nastal ve mně, tiše hleděl
jsem kolem sebe .. Bože, co jsem viděl!

Pokrač.

JOSEF K. ŠLEJHAR:

ČERNOHLÁVEK.

VESNICKÁ IDYLKA.

Pokrač.

Veškerou znalou péči věnoval pak svému zajatečkovi a o péči tu dělila se s ním svorně rodina — co jemu bylo milo, bylo milo všem. Zahleděl se tak někdy ten staroch od svého stavu na toho ptáka. A zarumněnila se tu jeho bílá, zprůhlednělá tvář, jež splývala jaksi s bílým a také tak zprůhlednělým temenem, se sporými kadeřemi po stranách, a splývala k jakési velebné oblasti, roznícené z vnitř ušlechtilou duší stařeckou; zarumněnila se jemně, jen prochvělá se zdála tím nachem vnitřního vznícení, jako jabloňový květ se rdí — ale z těch jeho očí v takové chvilce vyplývalo tolik tiché radosti, tolik tichého nadšení a usměvavé záře v ústrety tomu rozhlaholení hrdélka ptačího, že za to velké nevinné lidské štěstí, tak čisté, neposkvrněné a vroucí, bylo nutno a dobře odpouštěti hřích spáchaný na božím tvoru Vědouc ptáče o tolikerém ohlasu a vznícení, jež dovedlo vyčarovati v této lidské duši, bylo by zajisté samo a rádo odpustilo za své zajetí, za uloupenou volnost a za ostatní blaho svého života v lese, ve zdroji záře nebeské, za jara, v nekonečném dmutí moře toho božího života, nespjatého, neomezeného . . .

Tak dobře, ano tak dobře bylo druhdy u těch lidí v jejich pokorném, stajeném, odevzdávajícím se životě. V práci neustálé, bez ochabení (matka připravovala přízi, soukala, dcery šily) bez radosti a úspěchu vnějšího, bez jakékoli výhody a užívání, ale v radosti a úspěchu pokoje a útěchy vnitřní . . .

Tišeji trávy žili ti lidé, v jejich okruhu nezkalila a nezčeřila se snad ani jednou hladina života rmutnou, zžíravou vlnou sobectví a nesrovnanlivosti. Komukoliv by se uzdálo, mohl by je i bez odvety potupiti, výsměchem zahrnouti, snížiti a ušlapati jako červa, a oni by se neubránili, nevzepřeli — ale měli pokoj přec, svatý trvalý pokoj; nebudiliť ničí závist, nikomu nepřekáželi, nerušili ničí hmotný úspěch a výhody. Jejich tiché intimní štěstí nebylo nikomu na úkor, neboť lidé v hrubé bažívosti takovému štěstí nerozuměli, aby i za ně se mstili a hleděli je usilovně zničiti jako mráz útlý květ. Nebylo by obstálo to štěstí zajisté, kdyby bylo okázalé, triumfovalo v hmotných výhodách — ale o takové štěstí ohromné, v strádání a chudobě lidský běs nezavadí, nestará se vůbec o ně, a to je také požehnáním štěstí takového. Leda jen úšklebkem a výsměchem dovede se dotknouti, ale toho nedbá štěstí toto.

Ano více, než jen rodinné vztahy krve pojilo tyto lidi, cosi jako mimozemská sféra vznášelo se kol těch hlav, pojíc jejich duše . . . ano duše, duše se tu vespol projímaly, obcujíce ve smírné účasti, svrchované svou vítězoslávou a kouzlem požehnání věčnosti.

Znaje tak dobře od dávna ty lidi, jakobych zřel v nich před sebou splnění a uskutečnění životního snu, sestoupení jakéhosi království božího na zemi z lůna věčnosti a mystiky — —

Až náhle ona prvá rána udeřila, vyburcovala ty lidi z jejich sna. Když zemřela matka, ta její plachá, jemná tvář proložila se těžším soumrakem, než obvykle v tom jímavém smutku tajemném na ní lpěl — proložila se stínem smrti. Zemřela v jakémsi nenadání, v jakémsi ploužívém neviditelném obestření oním soumrakem, jako když zháší a zanořuje se světlo dne . . podivuhodná, zvláštní to byla smrt, jež pojala lidskou bytost v tajemné své lůno.

Tito lidé nevěřili, zřeli tu bytost mrtvou před sebou jako živou, nebylo to možná bez stonání, předběžných útrap, všech těch předběžných předzvěstí, jimiž obvykle smrt se ohlašuje.

Ani krtice nezaryla na záhrobni, podle zdi . . . Nebylo to snad možná.

Ale bylo to možná, byla to jistota neodvratitelná, dolehlá v takové tíze, v takovém rozpoutání bolu, že všichni pod tíhou onou klesali.

Nebylo vyhnutí — bylo třeba zas sraziti se pozůstalým řadám.

Srazily se jejich řady — a jen stínu a melancholického soumraku přibylo v oblasti jejich života. A v pozůstalém smutku ještě horoucnější, intimnější účastí vzájemnou zaujaly se jejich bytosti. Bylo více mlčení, více vzpomínání mezi nimi. Přibylo vnitřní utajené háravosti, jakési sladké mučivé bolesti, o níž nikdo nemluvil, ničeho nesděloval, ale již každý probíral si sám u sebe v němém zaujatí.

A cosi ještě tklivějšího, velebnějšího, cosi jako posvátnost neodcházející přítomnosti velkého symbolu, vznášelo se nad nimi.

Bylo to pomnění na nebožku — v účasti nesmírné svaté její památky . . .

A udeřila další rána za nedlouho umřel otec. Také tak se odebral, jakoby za svým dechem vyplynul — bylo vzájemné rozplynutí duše i těla.

V bílé skládané košili, s černým šátkem na krku, ve svátečním nedělním oděvu, jak se strojíval — v tom prostém, staromodním, ctihodném svém vzezření vždy jakoby neustávajíc m ze světa nahlížeti kamsi mimo jeho obzory — s tváří tentokráte bělejší a vzdušnější, se rty zúženými, tak tenkými jako papír, s očima upjavšíma se náhle tak vzrušeně a zaujatě kamsi v ony obzory mimo zemské, jež začaly přisunovati se blíž, se to odebral.

Dcery v ohromivém udivení pohlížely tu na otce, co že to zamýšlí, nerozuměly docela jeho tváření a počínání . . . pak vykřikly společným,

jako z jednoho hrdla, z jedné duše vyniklým výkřikem neskonalého úžasu a hoře.

V posledním takovém záludném zalinutí rtoma, jakoby hynoucím úsměvem mystické blaženosti, a pohnuv slabě rukou v posunu, jakoby chtěl důvěřivě naznačiti, že není jinak možná, umřel tiše staroch, ano nedal se z velkých úmyslů svých nijak odvrátiti, mohly co chtěly dělati ty, jež zůstaly.

Ptáče v kleci, drahocenný vzácný černohlávek, pěvec tak sladký, nevyrovnatelného zvuku, jakoby mysticky vroucího, které staroch teprve nedávno si po tolika namáháních dovedl opatřiti — rozpělo se tu, a čím více pláče bylo a usedání hoře, tím ono záludněji, vroucněji, usilovněji šveholilo . . .

Vrátivše se tehdáž obě sestry ze hřbitova, kam právě byly doprovodily svého tatíčka, vrátivše se do světničky, jež jakoby se rozléhala v prázdném, dunivém ohlasu spějících mysterií, v ohromení té prázdnoty nedávno oživené, nyní jakoby zmíravě schoulené a vyčkávané v zněměném úžasu, a v takové hořké účasti toho všeho, co tady zbylo po něm a lkalo v mlčení — toho stavu, jenž stál, poprvé stál a jakoby chýlil se v ponuré mrákoty ve svém opuštění tím, jenž jakoby jeho duší byl, tak přátelskou, shovívavou a družnou, a toho pestrého tkaniva rozpjatého na stavě, osiřelého, nedodělaného, také jakoby zaniklého nenadále uprostřed svého života s ním, jenž byl jeho dobrý tvůrce, a zastřeno bylo plachetkou jako v smutek, a toho ptáčete tam v kleci, toho přítulníčka duše stařecké, jež nyní bez ohlasu v uděšeném jakémsi kvapu se na svých bidélkách se strany na stranu plaše komíhalo, v těžkém neurčitém zdání, v jímání vzbuzených tuch . . . ah, v účasti toho všeho, co tady zbylo po něm, židle, na níž staroch sedával a jakoby nyní marně zvoucí v otevřený svůj klín, toho bílého lesklého čistého stolu, s nímž nemohla se nedružiti za svátečních chvil a chvil odpočinku představa o něm, o té milované hlavě nad ním skloněné, těch hodin starých zčernalé pestré malby, hrkavých a neunavných, jako byl on sám a jeho stav, a jež jím poprvé nenataženy zůstaly stát, v nehybném vytržení, v ujařmení ztrudnělém jakýmsi náhlým ochromením — — vrátivše se obě sestry do toho mála, co zbylo po něm, v hynoucí marné účasti, uvrhly se nenadále sobě v náruč, jakoby povzbuzeny týmž popudem hořekující na smrt zraněné duše, a vytrvaly tak dlouho v onom úžasném ohromení s tím vším tady.

Bylo ale třeba zase sraziti se pozůstalým řadám Srazily se, srazily tak úzce, ale mezery mezi nimi více se nezaplnily. Prázdno zelo mezi nimi, ono prázdno duše, jež není více k naplnění Prázdno zůstávalo v jejich světničce, prázdno nenaplňující se, zoufalé marné prázdno, plné stínů a noci věčné, beznadějné — Obě sestry tak schýlily se vespol — měly jen sebe — schýlily se k takovému nerozlučnému spjatí svých bytostí, ale ne k radosti, k zájmům života, k úspěchům žití, nýbrž jen k soudobému úpění za odervaným blahem, k nářku a mučivému hárání za těmi, kteří jim byli vším a bez nichž nebylo lze obstáti

Schýlily se vespol k takovému křečovitému rozplývání a zanikání vlastního zdání života, jakoby schýlil se to v pochmurném mystickém zaujetí sbor klášterních kajicníků za svými žalmy a chorály vzývajícími milosrdenství a odpuštění Věčnosti.

Jakýmsi stejným letem zlomeným a uděšeným štkáním spěly jako pár družných vlaštovic, jimž zhrouceno bylo rodné hnízdo. Tkvěly vespol co dvé hynoucích květin ze záhonu vyrvaných pustou rukou, jež jakoby z prahnoucí nehostinné stezky v ušlapání svém naposled s neobsáhlou výčitkou vzhlížely tím vroucím okem nedávno tak svěžích, vonných šťastných květů svých . . .

Jakoby nebylo lze jim dále žíti. A jen v té útěše hoře rozlévajícího se ze srdce do srdce, v tom stejném žalmění choralu úpění a stesku dovedly ještě vytrvávati.

Nebylo lze si ani mysliti jedné bez druhé — obě tak si podobny, stejně oděny, v stejném zaujetí. Málokdy bylo lze je vůbec zříti, a vycházely jen pospolu, za nějakým nejnutnějším řízením do vsi anebo v podvečerní dobu na hřbitov, za otcem, za matkou.

Celé jejich vzezření stávalo se jaksi vzdušným, nehmotným, chůze jejich byla bezezměnně ploužívá, jaksi bez tíhy, od země neodvislá, jakoby zanášená v bludných mátohách. Ruce zůstávaly vždy tak svisly, mdlobny, jakoby bez každého vztahu jímání věcí a poměrů vukol. Byly vždy temně oděny, v černý šátek zahalené hlavy. Z oválu té černé roušky téměř příkře vynikala bílá silhouetta obličejů, jaksi rozplizlých, rozptýlených ze své podstaty tvaru vynášených . . . tak bílé, tak bílé, vzdušné byly ty obličeje, jako by se v nich vzdušný obláček rozptýlil místo hmoty tělové. A cosi se neustále zachvívalo, malátně jíhlo v těch tvářích, jakoby každé chvíle měly se rozplynouti a zmizeti v nehmotné zdání. Tak zdloužily se ty obličeje. Rty jejich zaklopené, modravě prosvítavé, kladly se jako bílý zchřadlý lupen na ono nevyslovené tajemství bolu a záhrobní touhy za nimi tanoucí. Cosi jen vždy ševelilo jimi, jako matné víření páry v posledním jejím zániku . . . co snažilo se vypověděti ševelení ono? Čelo bylo takové strmé, nepohnuté, záhadně utkvělé, v zachycení jakéhosi úsvitu bez lesku, jakoby matnou politurou prolínalo měsíční šero, a vyvyšovalo se kamsi tajemně, jakoby vlivem toho hárání duše v jejich úkrytu. P. krač.

UND JEDE PORE, DIE EINST FÜR DICH BRAN
JEDER GEDANKE, DER DICH KOSEND NANNT
MUSS SICH IN MEINEM BLUTE HASSEND WE
UND STATT DER SÜSSE GALLE NACH DIR SI
DOCH DAS IST NICHT DAS ENDE.

MAXIMILIAN DAUTHE

ROMAN SVAH:

A LES OPĚT ZPUSTNUL.

Když konečně v poslední den četl chvatný telegram, velmi imperativný, než aby jej mohl klidně složiti a uschovati, přehlédl znovu všecky svoje výmluvy a řekl si, že přec jen jsou příliš mdlé. »»Přijeď, musíš přijet, — všecku mou radost, celý můj svátek bys pokazil — — —««

Ty po mně tedy toužíš, děvuško? A nezlobíš se, viď! Já byl v poslední době — — — ne, to přijde někdy taková zlá, ošklivá chvilka, neví se jak a nemůže se za to. Nejen ty — žena — i my býváme někdy rozmarní. Ale trpíme při tom a nezapomínáme. Helo, slyš, ještě zítra budeme v ráji. Ah, ty nemůžeš ani tušit, jak — — —

Pohlédl do zrcadla a umlkl. Ta nenadálá něha a horlivost — to bylo poněkud podezřelé. Asi jako oheň v divadelním krbu.

— — — — — — — — — — — — — — —

. . . . a tu se ukázalo, že vlastně již si pověděli vše, co bylo lze říci, že již si dali vše, co bylo možno dát.

Myšlénky jejich, jež vycházívaly ruku v ruce v stejné zpěvnosti hlasů, vrátily se najednou odloučeně a zaraženy.

Co ještě zbývá?... Bolestné mlčení.

Jen slovo promluvit Jen promluvit... Čím bych jen začal? Nebo snad Hela? — —

Než Hela stála nad svým květinovým košem němá, ale neubledlá Jenom aby nemusila položit zrak svůj do jeho stísněných očí, ukryla jej v stříbrně lesknavých růžích, v kameliích nachového inkarnátu, v medusovitých, roztřepených chrysanthemách, křičících výbojností své žluti i kajících se v smutku fialového zabarvení.

A její ruce, podobné stonkům, vyrůstajícím ve tmách, jichž se slunce bojí, bloudily po plátcích několika pozdních tuberos, které velmi už smrti blízky a slabostí se lámající ležely zcela při okraji košíku, jako u zdi hřbitovní. A pak už (nevědouc ani) trhala rychle malé hvězdky tacet, jejichž dusivá vůně přemáhala všecky ostatní vůně, příliš pohnuté a bílé, zatím co její hlas zněl poloironickou výčitkou:

»»Proč jen vadnou všecky květy, sotva že poznaly slunce a rosu?««

»Ano. Všecko vadne. Tak záhy.«

— — — — — — — — — — — — — — —

Avšak i teď ještě, ač se shledalo, že první signál nebezpečí byl skoro planý, zůstalo tu něco, nač vlnky ve svém laškování narážely a co je odhazovalo zpět

A tak chodili už chvíli pokojem.

Chodili k sobě přimknutí a přece nepřimknutí. A Hela, když dlouho marně čekala, otřela se oň lichotivě jako kočka, a její oči mluvily v zelených paprscích: Ty mne nechceš zaliti vlahou svých polibků?

Ne, teď nechtěl. Jen její prsty ve svých ještě více sevřel a vedl ji k pianu »Ty mi zahraješ něco, ano?«

Mm. — Proč? (Teď zas ona mu zavzdoruje. Ať také trochu prosí.)

»Ach jdi, já se už dávno těšil. A dnes je mi tak jaksi - do zpěvu (to chtěl snad říci: do pláče —)«.

A jak stál za ní, ruce položil jí na ramena a volně ji k sedadlu tiskl. Pak i noty rozevřel a několik listů obrátil. Nuže - teď byla jistě uspokojena v mazlivé samolibosti. —

První akkord ozval se staccato a úsečně; avšak ještě nedozněly dva takty, a Hela byla opět u něho. »»Zas už jsi smutný? Ne, to mi nesmíš dělat. Budeš-li tak divný — — —««

»Jen hrej, hrej, drahoušku! To nic není. Trochu jsem se zamyslil«

— Ale pak, když ‚věrné milování' zdvihalo se ze strun a dostavily se reminiscence vlastních přísah a marných ubezpečování, Pavel přistoupil tiše k hrající a sklonil se k její hlavě, šeptaje:

»Chci ti jen říci, nad čím jsem se zamyslil: My už se nemáme rádi.« — — »»Co?«« — »My už se nemáme rádi! —«

»»Co tě to?! — — — — To není pravda.««

Och, kdyby mu to mohla říci každým porem svého rozvitého těla, ovinutá kol jeho šíje, pevně přitisknutá, jakoby ho chtěla oblít celou svou bytostí, ukrýt a pochovat ho v sobě, před celým světem — a nikomu nedat — — »»Ne? Nevěříš? Mám tě ráda, tolik — — tolik —««

Ale on (oči sevřené) opakoval si jako oraculum, z něhož nemožno vyloupnouti pravý smysl: máš? mám já? máš?

A chodili zase pokojem k sobě přimknutí a nepřimknutí.

— — — — — — — — — — — — — — —

Začali se dorozumívat: Hela se rozžvatlala, a na rty se osmělil první polibek.

Tu někdo zaklepal.

»»Má přítelkyně Mařka — pan Perner.««

Přítelkyně měly si mnoho co říci. A bylo to zajisté velmi důležité, neboť Pavel po několika

malomocných slovech zastavil se mlčky u okna a zadíval se do svého velmi neklidného nitra.

— — — — — — — — — — —

Co dělat?

Chvíli poslouchal. Ale jen tak, jakoby se ho pranic netýkaly všechny ty perspektivy na dnešní veselý (bylo častěji opakováno ‚veselý‘) večer, cosi o improvisované malé hostině ve čtyřech (on, Mařka, Hela a její bratr), až pak najednou se vypjal: zaslechl hrubý, divoký smích, a něco se ho optalo: kdo se to směje? Přece ne Hela? Tak se Hela nikdy — — —

Ale byla to Hela.

Podíval se na ni, jak byla náhle bujná; tváře se jí rozohnily a v pohybech se nedovedla přemáhat. A k němu se obracela jen jako nutně, vykala mu a nevrhala naň výrazných pohledů.

Pavel jí nepoznával — ne — docela nepoznával.

Helo, jsi ty to? A jsi-li, kde je tvůj drobný, jako ptačí cvrlikání se rozstřikující smích, kde jsou tvá slova, plná ještě vůně, kterou jsi přinesla ze sadů, kde poupata Citu se rozpukávají?

Avšak i její vlasy, jeho ‚summum bonum‘, takový tabernakul, zbožňovaný každým jeho pomyšlením, dotýkaný s obdivem a tichým rozechvěním — náhle se mu zošklivily. To už nebylo to. Tyto vlasy byly v některých proudech vybledlé, v jiných zase tmavší a odstín jakoby popela je pokrýval.

A zas ten hrubý, divoký smích, jako se děvečky smějí... chtěl už jí říci... ale pohnul jen uvadle rukou a prosil za prominutí, že je na chvíli opouští.

— — — — — — — — — — — — — — —

»Tak vida, jak ten park osmutněl. Mohlo by se směle začít s pohádkou pro děti (musila by se ovšem dříve vyšperkovat a pak s citem přednésti): Byl jednou — — — — — — — a Večery se procházely jím, na rtech divné popěvky slavičích rozmarův a ruce rozpálené objímáním. A byly drobné aventury drobných srdéček, úctyhodné madrigaly, a všude proskakovaly modré plaménky věčné a nenasytné Touhy. Ale pak všecko vymřelo. K čemu teď ty kostry stromů, černé haluze, zabedněné pavillony a plazící se, suchý den?«

Sem zanesl Pavel tesknou nádheru ‚svého dohořívajícího slunce‘. Netušil ani, jak vhodnou staffáž vyvolil.

»..... bylo by vůbec nejlépe vytratit se a nikdy se sem nevrátit. Už je vše marné. A dohráno. Není, čím bych platil a prodlužoval napínavou hru.

...To je blbé!« vyhrkl náhle a zavřel oči, aby neviděl svých slz. Sevřel dlaně a rychle se opanoval. A snění jeho vinulo se šíř a šíře, trhalo v chůzi zbylá ještě kvítka a házelo je v otevřený hrob. A zádumčivá pohřební píseň zněla dál:

». . . my jsme se příliš poznali My měli si ostat trochu neznámi, nebo aspoň jediný koutek v sobě zachránit před nakouknutím. Teď bych měl dobrou theorii — je však už pozdě. stáhnouti chapadla dříve, než se dotkneme. (To je přece hezky řečeno, ne?« — — ale osusil rychle hloupý úsměšek) »... kdyby bylo možno svaliti na někoho vinu toho, co se musilo stát, byla by to jen a jen Hela. Ne? Ale ano, Hela — to je přece jisté, že Hela!

..... Ah, hleďme: ‚naše‘ lavička. Ještě je tu. Tady seděla ona, tady já, k sobě přikrčeni, a polibek, který vyplynul na rty, bál se odlétnout na její ústa. Pak, po nějakém čase jsem ji ovšem mnoho — — — od které to doby začalo naše klesání ke dnu? Hm ano — to — Jednoho krásného večera zrodily se rozmazlené kaprice — vyzkoumati, je li přece ten obdivovaný muž také tak slabý jako ti druzí s poddajností v pohybech. kteří dovedli tři hodiny choditi pod její okny, dokud nevyšla. A pak byl zápas. Kdo je silnější? Ale pitomost! Což já chtěl zápasit zprvu? Což já chtěl primát?

Toho všeho nebylo ze začátku, když mladá touha se nesměle přibližovala — ba ne. Dokud se jí stavěli v cestu — a když se vzdalovala, zase ji volali: vrať se, vrať se! Toho všeho nebylo! Něžně na sebe pohlíželi a celovali se bez pretensí.

Ale boj je boj! Když se jedna zbraň zlomí, užije se rychle druhé. A malé špatnosti, které se dříve pečlivě tajily, nechají se neopatrně odkrýty. Boj unavuje, a špatnosti činí jednoho druhému bezcennějším.

Pak — Pyrrhus zvítězí!

Helo, Helo, Helo!«

— — — — — — — — — — — — — — —

Dveřmi padal na koberec žlutý proud světla.

Jinak plné temno stálo v saloně a jím jako zatopení Pavel a Helin bratr rozmlouvali o věcech, na něž zdaleka nemyslili. Vedle se dokonávaly poslední přípravy (— tam nesměli, dokud nebude vše hotovo).

Pavel se schoulil ještě více ve svém fauteuilu. Jakoby i fysickou bolest cítil — zdálo se mu. Ale ne — bylo to tady — v prsou. Oheň, takový jedovatý a zrádný, svíjel se v nitru, a každé cinknutí nože a každé Helino slovo, ač neslo se tlumeně, byly zavanutím, které vrhlo plamen stranou, a zas kousek nitra byl sežehnut. Oh, jak se stupňovalo jeho podráždění! Jak se úskočně vzpínalo!

»Prosím vás, nejede teď v noci nějaký vlak ku Praze?«

»»»Ne.«««

»»Panu Pernerovi se u nás ovšem velmi líbí!«

»Zajisté, slečno!«

Hela reagovala. Neboť opravdu, teď už přestávalo všecko. Ona sama mu ničím neublížila. Ostatně — nechť! Ať už si dělá, co chce .... Ale — proč zrovna na její svátek? A když usedli ke stolu, lampu posunula zrovna mezi sebe a něj: »»aby se Pavel nemusil na mne dívat.««

A tu se Pavel vážně zarazil. To sem tedy vlastně přijel trýznit Helu a trýznit sebe? A ona mu ještě telegrafovala: kdybys nepřijel, zkazil bys mi všecku radost — nu, on přijel a kazí ji dvojnásobně. A dejme tomu, že dnes je tu naposled — proč tedy takto? — — — rozhodně hezký dárek k svátku!

.... dotkl se chlácholivě její ruky.

.... a za chvíli ji líbal. Víno bylo tak dobré, a on se nemusil (opravdu —) mnoho přemáhat, aby se jevil něžným.

Její hlas zatím ovlhl jako první sníh, vlasy se jí uvolňovaly zvolna, zvolňounka a hřebeny z nich padaly k zemi.

— — Jak se octla jeho hlava na její rameně? A její vlasy na jeho očích? Neviděl jimi ničeho, jen cítil, jak prsty klouzají měkkou jejich poddajností a čísi ústa ho celují ustavičně na jedno a totéž místo, zas a zas — a znovu — a zas a zas.

Je to pravda, co bylo prve? A celý den? Můj Bože, je to podivné, obětovat vrtochu celičký den štěstí! Ale teď je zas dobře! A zas bude dobře!

.... Ne, nech mi tak hlavu na svém klíně — tak je mi hezky...

A hodiny po chvílích těžce odbíjely, ohlašujíce dokonané své poslání.

Kdo by si jich teď všímal.

— — — — — — — — — — — — — — —

»»Počkej, dojdu do salonu pro svou novou fotografii,«« vymkla se jako nechtíc z jeho loktů.

Šel za ní.

Sami. A tma.

Nalezl ji čekající a napjatou a horkou. Strhlo je to k sobě, závrať potřebující opory, stiskla je prudce, jakoby měla se slíti v jedno jediné dvě těla, lpící na sobě rukama, rty, rozdávající si polibky mimoděk, kamkoli — bez úvahy, do očních důlků, do vlasů — všude, a pak už kolísající — — »»sedni si, chci být na tvém klíně«« — co vůkol se pěnil zalykavý, těžkými vůněmi nasáklý, horoucí vzduch

Nahoře veliké zvony samy se od sebe rozhoupaly (provazy jsou přervány), a duní, na poplach duní — — to jsou dvě srdce, jež tlukou, jakoby chtěla všecku svou krev rozhodit do nejmenších tepen a nejútlejších kapilár. A shora dolů kamsi do hlubin s neunavností deště se posouvají široké pásy tmy, v nich tančí fialové body, mizící, aby po chvilce opět se objevily, fialové body, trapné, jako vysměvačné, záštiplné oči.

— — — — — — — — — — — — — — — —

»To je hloupé, to — je — — hlou — pé,« štkal Pavel, drtě ve studených prstech umačkaný, dusivý květ tacety.

Hela však už přestala plakat.

Prosinec 1898.

* * *

Ta láska, kterou nalezneš v objetí dvou bílých paží, s dvěma očima, jakožto blízkým ti nebem a zajištěnou blažeností dvou rtů, ta leží zemi a prachu příliš blízko, ta zaměnila svobodnou věčnost snů se štěstím, které se dá měřit na hodiny a s hodinami stárne; neboť i jestliže se toto štěstí neustále omlazuje, ztrácí ono přece pokaždé jeden z oněch paprsků, které v nevadnoucí gloriole ozařují věčné mládí snů.

J. P. Jacobsen: Zde by měly kvést růže.

Otakar Theer:

METAMORFOSA.

Když kráčí kol mých oken drobná, nalíčená,
že zdá se celý svět požírat očima,
dvé jejích zřítelnic mne nese zanícena
do kraje, kde i smutek svou zvláštní vůni má.

To kraj je zázračný: Sen stínů v dálkách pluje,
tam květy hovoří a vody mají dech
a vzduch, tak opojný, že k smrti vysiluje,
je jasný jako luna, jatá v zrcadlech.

To ve dne. Večer však, na žhavých horizontech,
za prvních shvězdění, při navracení stád,
v té chvíli mystické, jíž táhne smrti povzdech,
se její, planoucí, mi zjeví majestát.

A nahá, velký fantom s prsy měděnými,
má v každém oku spících tisíc rozkoší,
a láká, kouzelná, mne láká lokty svými
chtíc dusiti a spíjet mrakem vrkočí.

Až k ránu vše se propadá za stíny půlnočními.

JAN OPOLSKÝ:

MISTO V DUŠI.

Je jeden kout, kde všecko slábne hořem,
  zem černá, lávová, již nikdo neobjeví,
v hlubokém smutku celuje se s mořem
  a řeky šumí jako puklé cévy.

Je valná skála v středu této říše,
  k níž nepřistanou ani piráti,
kam smutný stín již dávno sedá tiše
  a očekává, co se nevrátí.

Jen nad hladinou ryby nevidané
  své ploché masky někdy vynoří
a oblak pochmourný čas od času jen vstane
  v toužebné dálce mrtvých pohoří

Robinson snivý oheň nerozníti
  na znamení své touhy bolestné,
neb nikdy odsud nebylo lze zříti
  kdy na dohledu lodi pocestné.

Obavy žádné, žádná radování
  stín smutný v skále více nevzruší,
neb zmlhavěl a čeká do skonání! . . .
  Vzrůst mlčeni kol sebe netuší . . .

FEUILLETON.

O PRAŽSKÝCH MOSTECH A PILÍŘÍCH PRAHY.

LETNÍ ROZJÍMÁNÍ. V Praze 8. září 1899.

Letní saisona vyprázdnila ulice pražské a vypudila valnou část obyvatelstva na cesty a do venkovských zátiší, jen naše svědomitá správa obecní pracovala neunavně dále. V době, kdy každý rád střásá se sebe své roční starosti v horském vzduchu, na břehu mořském nebo v některém zapadlém idylickém koutě, kdy nechce slyšet ani o politice, ani o věcech obecních, v době, kdy na ty zbylé v Praze padá olověná únava, kdy i největší oposičník je zmalátnělý jako mdlé kuře, v době, kdy podle Nerudy (neručím za to, že cituji správně a do slova) počínají zapáchat naše kanály, naše ulice a všecko to ostatní, v té době i mnohá méně vonná záležitost obecní hbitěji se provětrá a její nepříjemný odeur snadněji se vytratí. Jest to stará, osvědčená praxe.

Ještě neskončila nadobro tato letní saisona, ale již dá se poněkud ve svých resultátech přehlédnout. První polovice její stála ve znamení mostů, druhá ve znamení bourání.

Ano, ty mosty, ty co již stojí, ty co se stále spravují, aby stály, ty co se stavějí, co se budou stavěti a konečně ty, co se nikdy nepostaví, ty jsou nám zdrojem věčných trampot. Proč jen Libuše si nevyhlédla jiné místo než ty břehy Vltavy? Co by odpadlo starosti, ba snad by nebylo ani tolik řeči o malebném a starobylém rázu Prahy.

V jedné záležitosti umýváme ruce své, my, kteří bojujeme prý za každý starý patník a každou starou římsu, totiž v té záležitosti zachování starých pilířů někdejšího řetězového mostu. Tu zásluhu přenecháváme úplně přebornikům modernisace Prahy. Nečetl jsem nikde, že by se byl vyslovil pro jich zachování náš horlivý konservátor Herain, že by byla Společnost přátel starožitností podala zvláštní petici, a nebo že by byl pan Mrštík s celým svým zápalem lámal pro ně své péro. Jen tam stojíme na stráži, kde svévolně chce někdo vyvraceti pilíře Prahy, jež historie vytýčila a umění posvětilo.

Také aféra mostu přes Štvanici, při které jsme se dověděli tolik zajímavého, se nás nedotkla. Proč bychom nedopřáli Holešovickým most, mají-li ho zapotřebí, a snesou-li to finance městské, most hodně dlouhý i hodně široký, jak libo, 15, 18 i více metru. Nejsme v těch věcech tak krátkozrací, abychom neviděli dále než ze Staroměstského náměstí do Poštovské ulice nebo Skořápky. Čím mohutnější budou vlastní předměstí Prahy (to vlastní podškrtávám), tím čilejší, rušnější život se rozproudí v naší City i v těch úzkých klikatých ulicích, které se svými středisky neunavné píle a staleté činnosti jsou předností všech starých měst, jichž trvání se neměří na decenia, nýbrž na staletí.

I to chápeme, že též Staroměstští volají: most, most, i my chceme most. Ale augurové naši ještě marně čekají na znamení, kde má státi, zda na místě nynější lávky či v prodloužení příští, budoucí, projektované, zakreslené assanační třídy. Proč bychom nedopřáli i Staroměstským třeba oba mosty, je-li jich zapotřebí a snesou-li to finance městské, mosty hodně široké, jak libo, 15, 18 i více metrů?

Ale s mosty to zatím nejde, jest třeba jiné spasné myšlénky, něčeho, co udržuje kluby voličské vždy v dobré náladě, jako heslo ‚Zasypat Čertovku!', ‚Prorazit průlom!', ‚Uvolnit komunikaci!'; jest třeba takové nějaké idee, která zrozená v ovzduší spasitelů města projde mediem klubovního řečníka, hypnotisuje, přivede v ekstasi členstvo a vrátí se na radnici jako vůle, jako dávná touha občanstva. »Most sice ještě nepostavíme, ale za to — sbouráme jednu ulici.« Velkolepé! a tak jednoduché! nutno ulici rozšířit k vůli komunikaci na 15 neb raději na 18 metru. Ať to stoji co stoji. Akce assanační vázne, třeba ji povzbuditi novým bouráním.

Jaká to podivuhodná logika, která chce vyhánět ďábla Belzebubem, která neustále tříšti silu stavebního ruchu a odvádí ji k novým podnikum, která kupí Pelion fantastických snů na Ossu nezdařených projektu.

Víte, jak to vyhlíží v obvodu assanačním? znáte ten kouzelný pohled na Marianském náměstí? Ještě před nedávnem vtipní protivníci namítali, že Praha předce není žádné Pompeji a Herculanum, ale od té doby co se skioptikem demonstrovalo, že města tato měla rovně na im-

rované ulice, nastal obrat a vzrostla touha proměniti Prahu — v Pompeji a Herculanum. Tím osudem měla býti především oblažena Husova třída.

Ale majitelé tamních domů nechtí tomu blahu rozumět. Jsem zvědav, jak se zachovají vůči tomu ti, kdož namítají, že jest to zasahováním do soukromých práv, žádá-li se na někom, aby zachoval starou façadu domu, neb brání-li se mu vytýčiti dům o patro výše. Ti zde chtí zachovati své domy, ale přikazuje se jim prodej neb přizpůsobení se nové čáře. — Zde před zájmem veřejným, domnělým a uměle skonstruovaným ustupuje zájem soukromý. Lze však se zájmem veřejným tohoto druhu srovnati ruinování celých rodin, zničení četných existencí, jež se, jak jinak nemůže býti, všude dostavuje při takovémto náhlém a násilném provádění změn?! Cui prodest? Rozhlédněme se po Praze, kde vznikají nové domy a nové závody. Dobrému pozorovateli netřeba více říci.

Majitelé domů Husovy třídy podali protest, o němž rozpředla se zajímavá debata, a při té také vzpomenuto starobylého rázu Prahy. Ty domy jsou ovšem bezcenné, historicky i umělecky; to se rozumí již samo sebou. Je-li některý dům odsouzen k zbourání, je vždycky bezcenný! některé jsou staré, ale nemají uměleckou cenu, jiné mají jakousi uměleckou cenu, ale nejsou staré. V tom ohledu mají ti, kteří měli účastenství na zboření kostela sv. Kříže a kaple sv. Ludmily, kteří viděli padnout dům Melantrichův a kapli sv. Jana na Zábradlí, kteří strhli prelaturu u sv. Mikuláše a domy na Staroměstském náměstí atd. atd., jistou otužilost nervů, spojenou se vkusem velmi vyběračným, jemuž tak hned něco neimponuje.

Z jednání o protestu dověděli jsme se čísla těch domů: 241, 238, 351, 156, 229, 240, 243 a 352. Nic více? Ale pro Bůh! vždyť to jest celá ulice! až na klášter Dominikánů, který ostal v nové linii a nemá tudíž zatím příčin k protestům. Jedná se hlavně o celou tu imposantní řadu domů od rohu Betlemského náměstí až po nároží Karlovy ulice, malebnou a ještě zcela zachovanou v nesetřeném barokním neb renaissančním zjevu. Jest mezi nimi i Dienzenhofrova stavba, starý svatováclavský seminář (nynější německá technika), tvořící se sousedním domem (241) mohutnou a ladnou skupinu; dále dům finanční prokuratury (243) a na konec vedle malebného renaissančního domu, jednoho z těch posledních, co ještě vzdorovaly (č. 229), pěkný barokový nárožní dům (č. 156), s nímž zároveň by padla i Karlova ulice. A zkáza pokračuje dál a dále, neboť to vše jsou jen počátky konců.

Po projektu této regulace vynořila se téměř současně otázka »vyústění« Melantrichovy ulice a takové vyústění, nenasytné jako vždy, pohltí již nějaký ten dům na Staroměstském náměstí. Nebožka umělecká komise v jedné své slabé chvíli, snad v dobrém úmyslu, aby zachránila malé náměstí, navrhla jakýsi projekt takového »vyústění«, a nyní alespoň možno se odvolati na dobré zdání odborníků. Nemýlíme-li se, bude to asi to jediné, co dle rady umělecké komise se provede.

Se všech stran útočí se nyní na toto mohutné a vážné náměstí v domnění, že se v něm otevrou, když odevšad bude sproráženo, pravé zlatodoly klondické, že široké ulice chrliti budou zástupy, jež budou obléhati tamní krámy a platiti obrovské činže; a k tomu se druží dětinná touha, vidět v tomto »salonu Prahy« sjíždět a křižovat se povozy a tramwaye (rozumí se elektrické) ze všech koutů. Nebude to pak spíše ratejna Prahy?

A třetí věc — na pohled nevinná. Rozšiřuje se na Malé Straně Újezd za příčinou vedení tramwaye. Skoupilo se několik domů a ty se zbourají; ne snad, že bych jich litoval, nevynikaly a vím, že mříže a klepátka z nich přijdou do městského musea (bohužel, že ze staré Prahy nezbude asi brzy nic víc, než ty mříže a klepátka v městském museu) ale s tesknotou se tážeme, co přijde na místo těch starých domů.

Pohlížel jsem nedávno z jednoho z těch četných vyhlídkových bodů, které dosud poskytují skvostný výhled na Malou Stranu. Ve směru k akademii Strakově strmí jako stěna ona pověstná jednostranná ulice, od Smíchova postupují těžké massy bloků vždy dál a dále, a mezi tím trčí porůznu roztroušené »novostavby«. Půjde-li to tak dále, srazí se co nevidět obě ty hory jako Symplegady a zdrtí celou starou Malou Stranu a zavrou se neúprosně nad její malebnými krásami.

Jest to vůbec v celém tom novém vývoji Prahy smutným a zahanbujícím zjevem, že jí předměstí určují a vnucují svůj vlastní ráz a že Praha ochotně jej přijímá. Pomníme-li, že na místě starých domů újezdských vyrostou podobné hmoty a stěny, jako domy Jechenthalovy, dům »u Pavlánských« a jiné toho druhu, pak s obavami sledujeme každé kopnutí motyky.

A což nový stavební řád, jehož osnova uvítána s takovým souhlasem? Ten zatím odpočívá v klínu sněmovní komise a ač nenarazil na zjevnou oposici, přece, jak se zdá, jej očekává tichá, ale vydatná — obstrukce.

Zatím se rychle poklizuje, aby nový stavební řád nenašel tolik tvrdých oříšků. I v těch uplynulých parných dnech pracovalo se — parou. PHILALETHES.

ZOLA V ANGLII.

Pan Ernst A. Vizetelly, překladatel Zolových románů do angličtiny, vydal právě knihu »With Zola in England«, v níž líčí skorem celoroční pobyt Zolů v Anglii.

Jak známo, byl Zola odsouzen 18. července minulého roku pro známé »J'accuse« k dvanáctiměsíčnímu vězení, jemuž se uhnul útěkem do Londýna.

Pan Vizetelly měl nesčetné obavy o bezpečnost Zolovu, v každém francouzsky mluvícím člověku viděl detektiva a špehouna. Vyličování těchto malicherných a bezpodstatných obav působí dojmem až komickým a nechutným.

Zajímavější jsou místa líčící způsob života a duševní práci Zolovu. Zola v Anglii počal psáti i dokončil román »Plodnost«, první ze serie čtyř knih, jež mají býti jeho literárním testamentem.

Romány tyto mají obsáhnouti to, co Zola považuje za čtyři základní principy lidského života. První »Plodnost« má čeliti novomalthusianismu, jejž považuje za nejzáhubnější z doktrin, pak »Práce« oproti zahálčivosti lenochů, »Pravda« oproti falši, pokrytectví a konvenci a konečně »Spravedlnost«, jednomu a všem, oproti milosrdenství k jedněm, utlačování k druhým a skýtání výhod třetím, privilegovaným jednotlivcům.

Zola pracoval vždy dopoledne a napsal denně průměrně tři stránky románu. Odpoledne bylo věnováno vyjížďkám na bicyklu, fotografování, večer pak korrespondenci a čtení časopisů.

Zola opustil Anglii v červnu t. r. J. B.

LITERÁRNÍ NOVINKY.

Pan Alfons Breska, známý též čtenářům »Lumíru«, vydá koncem října knihu veršů »V zajetí trpaslíků« nákladem knihkupectví Weinfurtrova v Praze.

Nákladem F. Topiče vyjde tyto dny kniha drobných prací od V. Hladíka »Ze samot a ze společnosti« s tímto obsahem: I. Tři moderní historie: Výpověď, Grimassy, Dcera; II. Starší pêle-mêle: Bezejmenný, Sanice, Papa Turek, Rozcestí, Z cestovního skizzáře; III. Samoty: Smutek moře, Podzim a Světlá noc.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl. 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

Ročník XXVIII. 10. října 1899. Číslo 3.

Adolf Heyduk:

MOTIVY PODZIMNÍ.

VÝKŘIK SMRTI.

Jdu v stopách podzimem zavražděného léta,
krev jeho lupeny mi smutně k nohám slétá
a les mi hovoří: Co chceš v mých stínů tůni?
Jen chlad zde snoubí se a hořkost prchlých vůni.

Noc, kněžna západu, jež v démantech se sloní,
k mé hlavě dumavé se s polibením kloní
a v zmlklém jezeře hvězd zlatý roj se zrací,
tu z ňader hvozdu, slyš, trysk' úzkostný sten ptačí.

To smrti výkřik jest; na hnízdě v lesa křoví
pták zpěvák dokonal, hruď stisk' mu pařát soví;
té smrti nečekal, spíš píseň snil v svém stánku,
již slunci v nadšení chtěl zpívat za červánku.

Žel, náhle zvadlo vše, co v srdci jeho zkvetlo,
leč slunce růžové, když nad ty hvozdy slétlo,
sen zpěvný proniklo a v žalu, co se stalo,
ten zvučný krve dar rtem žhavým vylíbalo.

ZAMLŽENO, ZATAŽENO!

Zamlženo, zataženo,
jaký smutný den!
Chladnou rukou, dujnou pilí
větrové mi nanosili
hrst rudého, povadlého
listí do oken.

Zamlženo, zataženo,
slyšíš listí sten?
Co as šustí, co as šepce?
Tajno srdci, tajno lebce,
či jest to jen liché zdání,
či jest to jen sen?

Zamlženo, zataženo,
dál však, dále jen!
Hvězdu zřím... Hle! Či se klamu?
To jen věčná lampa z chrámu
třesoucím se vzduchu proudem
svítí matně ven!

Zamlženo, zataženo,
obzor zamračen!...
Zda mi jarem slunce zmladne?
Či jen u hlav v tvář mi padne
v opuštěné, dlouhé noci
zář mdlé lampy jen?

MRAČNO!

Mraky se na lesy kloní,
v hlavě mé blesky se honí,
leč v srdce mé nesjíždí žádný,
by konec vzal život ten zrádný. —

Myšlénky všecky se kříží...
Proč smrt tak zvolna se plíží,
by náhle mě ubila pěstí?
však nebylo míru ni štěstí

MAURICE MAETERLINCK:

SMRT TINTAGILA.

DRAMA PRO LOUTKY.
PŘEL. MARIE KALAŠOVÁ

OSOBY: Tintagiles.
Igrena, Belangèra — sestry Tintagilovy.
Agloval.
Tři služky královniny.

JEDNÁNÍ I.

Na vrcholu hory vládnoucí nad zámkem

(Vejde Igrena držíc za ruku Tintagila.)

Igrena. Tvá první noc bude zlá, Tintagile. Moře už řve vůkol nás, a stromy lkají. Je pozdě. Měsíc už zapadá za topoly, jež dusí hrad .. Jsme tu snad samotni, ač zde nutno stále býti na stráži. Zdá se, jakoby tu něco číhalo i na sebe menší štěstí. Řekla jsem si jednou, v hloubi své duše; sám Bůh to mohl sotva slyšeti; — řekla jsem si jednou, že budu šťastna... A to již dostačilo; brzy potom zemřel náš starý otec a naši dva bratři zmizeli, a nikdo z živých tvorů nám nezjeví, kde jsou. Zbyla jsem tu samotinká se svou ubohou sestrou a tebou, bratříčku Tintagile; a nemám důvěry v budoucno... Pojď, pojď na můj klín. Ale především mne polib a oviň svá dětská raménka pevně kolem mého krku... snad jich nebudou moci odtrhnouti... Pamatuješ se ještě, jak jsem tě na rukou nosívala, když se stmívalo; a jak jsi míval strach před stíny mého kahanu tam v dlouhých chodbách, kde nebylo oken? — Cítila jsem, jak se mi duše na rtech třásla, když jsem tě spatřila, náhle, dnes ráno... Měla jsem tě tak daleko a tak v skrytu... Kdo tě sem poslal?

Tintagiles. Já nevím, sestřičko.

Igrena. Nevíš již, co řekli?

Tintagiles. Řekli, že musím odejít.

Igrena. A proč's musil odejít?

Tintagiles. Protože královna chtěla.

Igrena. Neřekli, proč tak chtěla? — Jistě že řekli tak mnohé...

Tintagiles. Sestřičko, já nic neslyšel.

Igrena. Když mezi sebou mluvili, co říkali?

Tintagiles. Sestřičko, mluvili tak tiše.

Igrena. Po celou dobu?

Tintagiles. Po celou dobu; vyjma když na mne hleděli

Igrena. Nemluvili o královně?

Tintagiles. Pravili, sestro Igreno, že jí neviděti.

Igrena. A ti, kteří byli s tebou na palubě, neříkali nic?

Tintagiles. Ti dbali jen větru a plachet, sestro Igreno.

Igrena. Ach!... Tomu se nedivím, mé dítě...

Tintagiles. Zůstavili mne tak samotného, sestřičko.

Igrena. Poslyš, Tintagile, povím ti, co vím...

Tintagiles. Co víš, sestro Igreno?

Igrena. Nemnoho, mé dítě... Má sestra a já, my se tu vlečeme od narození, netroufajíce si pochopiti, co se tu vše děje... Žila jsem dlouho jako slepá na tomto ostrově; a vše zdálo se mi přirozeným... Neviděla jsem jiných událostí než ptáka, jenž poletoval, lístek, jenž se třásl, růži, jež vzkvetla... Takové tu panovalo ticho, že ovoce zralé, jež v sadu spadlo, přilákalo tváře k oknům... a nikdo nejevil podezření... až jedné noci jsem zvěděla, že tu as něco jiného... Chtěla jsem uprchnouti, ale nemohla jsem... Rozuměl's, co jsem řekla?

Tintagiles. Ano, ano, sestřičko; rozumím všemu, co kdo chce...

Igrena. Tedy už nemluvme, o čem nevíme... vidíš, tamhle, za mrtvými stromy, jež otravují obzor, vidíš zámek, v hloubi údolí?

Tintagies. Ten černý, Igreno?

Igrena. Je věru černý... Leží hluboce v kruhu temnot... Co platno, nutno tu žíti... Mohli ho zbudovati na vrcholu vysokých hor, jež jej obkličují... Hory jsou modré za dne... Tam bylo by lze dýchati... Tam bylo by viděti moře a luka na druhé straně horstev... Ale oni ho zbudovali raději na dně údolí; a ani vzduch tak nízko nevniká... Upadá v trosky, a nikdo si toho nevšímá... Jedině věže se čas netkne... Je ohromná, a dům nevychází nikdy z jejího stínu ..

Tintagiles. Cosi se vyjasňuje, sestro Igreno... Vidíš, vidíš, velká rudá okna?...

Igrena. To jsou okna věže, Tintagile; ta jediná, v nichž uzříš světlo; a tam jest to kde se nalézá trůn královny.

Tintagiles. A královnu neuvidím?

Igrena. Té neuhlídá nikdo.

Tintagiles. Proč jí nelze viděti?

Igrena. Přibliž se ke mně; ještě blíže, Tintagile... Ani pták, ani stéblo trávy nesmí slyšeti...

Tintagiles. Zde není žádné trávy, sestřičko... (Pomlčení.) Co dělá královna?

Igrena. To nikdo neví, mé dítě. Nikomu se nezjeví... Tak tam žije, samotna, v své věži; a ty, jež jí slouží, nevycházejí za dne... Je velmi stará; je matkou naší matky a ráda by kralovala sama... Je podezřivá a žárlivá a praví se o ní, že šílí... Má strach, aby nikdo jiný nepovstal na jejím místě; a proto snad tě sem dala povolati... Rozkazy její se plní, aniž kdo ví, jak... nesestupuje nikdy; a všecky brány věže jsou zavřeny ve dne v noci... Já ji nikdy nezřela; ale jiní, zdá se, ji viděli za dob jejího mládí...

Tintagiles. Je velmi šeredná, sestro Igreno?

Igrena. Praví se, že není krásná a že se stává ohromnou... Avšak ti, kdož ji viděli, netroufají si o ní mluviti... A kdož ví, zdali ji viděli?... Má nepochopitelnou moc; a my tu žijeme s nemilosrdnou tíhou na duši... Avšak není třeba se děsiti, nebo míti těžké sny; my budeme nad tebou bdíti, bratříčku Tintagile, a zlo tebe nedosáhne; jen se ode mne nevzdaluj, ani od sestry Bellangèry, ani od našeho starého sluhy Aglovala...

Tintagiles. Ani od Aglovala, sestro Igreno?

Igrena. Ani od něho... ten nás má rád...

Tintagiles. Je tak starý, sestřičko!

Igrena. Je starý, ale velmi moudrý... Jediný přítel, jenž nám zbyl; ví tak mnohé... Podivno; povolala tě sem, neoznámivši to nikomu... Nevím, co mám v srdci... Byla jsem smutna a šťastna, vědouc, že's tak daleko, tam na druhém břehu moře... a nyní... Byla jsem udivena... vyšla jsem dnes ráno, abych se podívala, zdali slunce vyšlo na horách, a ty's to byl, jejž tu zřím na prahu... Poznala jsem tě okamžitě...

Tintagiles. Ne, ne, sestřičko; já se smál první...

Igrena. Nemohla jsem se hned smát... Pochopíš... Jest čas, Tintagile; a vichr se černá na moři... Obejmi mne, pevně, pevněji ještě, než tě dám z náručí... Ty nevíš, že člověk rád se... Dej mi svou ručinku... Budu ji střežiti; a vrátíme se do chorého zámku... (Odejdou.)

JEDNÁNÍ II.

Komnata v zámku.

(Agloval a Igrena. — Vejde Bellangèra.)

Bellangèra. Kde je Tintagiles?

Igrena. Zde; nemluv tak hlasitě. Spí vedle v pokoji. Zdál se trochu bledý a trochu chorý. Byl zemdlen dlouhou cestou po zemi i po moři. Anebo že ovzduší zámku zarazilo jeho dušinku. Rozplakal se tak z ničeho. Skolébala jsem ho na klíně; pohleď... Spí na našem loži... Spí tak vážně; ruku má na čele; jako malý smutný král...

Belangèra (náhle propuká v pláč). Sestro! sestro!... Má ubohá sestro!...

Igrena. Co se stalo?

Bellangèra. Netroufám si říci, co vím... a nejsem si jista, že něco vím... a přece jsem slyšela, co nebylo možno slyšeti...

Igrena. Cože jsi slyšela?

Bellangèra. Šla jsem kolem chodeb věže...

Igrena. Ach!...

Bellangèra. Jedny dvéře byly pootevřeny. Otevřela jsem je tichounce... vešla jsem...

Igrena. Kam?

Bellangèra. Nikdy jsem těch míst neviděla... Byly tam chodby ozářené lampami; pak nízké klenby nemající východu... Věděla jsem, že je vchod zapovězen. Bála jsem se a chtěla jsem se vrátit, když tu zaslechla jsem hlasy sotva slyšitelné...

Igrena. Byly to as služky královniny; bydlí u paty věže...

Bellangèra. Nevím určitě, co to bylo... Bylo as několik dveří mezi námi; a hlasy ke mně vnikaly jako hlas někoho, jejž rdousí... Přikročila jsem co možná blizounce... Nevím určitě, ale myslím, že mluvily o nějakém děcku, které dnes přišlo a o nějaké zlaté koruně... Myslím, že se smály...

Igrena. Smály?

Bellangèra. Ano, myslím, že se smály... jestliže snad neplakaly; anebo že to bylo něco, čemu jsem nerozuměla; neboť nebylo dobře rozuměti a hlasy jejich byly tiché... Zdálo se, jakoby se jich zmítalo celé množství pod klenbami... Mluvily o děcku, jež si královna přála viděti... Nepochybně že sem dnes přijdou...

Igrena. Jakže?... Dnes večer?

Bellangèra. Ano... ano... myslím, že přijdou...

Igrena. Nejmenovaly nikoho?

Bellangèra. Mluvily o děcku, zcela malém děcku...

Igrena. Není tu jiného děcka...

Bellangèra. Mluvily poněkud hlasitěji jedné chvíle, poněvadž jedna z nich namítla, že ještě nenadešel čas...

Igrena. Vím, co to znamená a není to poprvé, co sestupují s věže... Já věděla, proč jej dala přivésti... Ale nemohla jsem uvěřiti, že by měla tak nakvap... Uvidíme... Jsme tři a máme čas...

Bellangèra. Co učiníš?

Igrena. Nevím ještě, co učiním, ale budou žasnout... víte, co to jest, vy, kteří se chvějete?... Povím vám...

Bellangèra. Co?

Igrena. Nemá ho míti bez námahy...

Bellangèra. Jsme samy, sestro Igreno...

Igrena. Ach, pravda, jsme samy!... Zbývá jen jediný prostředek a ten je vždy účinný... Čekejme na kolenou, jako druhdy... Snad že se slituje!... Dá se odzbrojiti slzami... Svolíme ke všemu, čeho od nás bude žádati; snad že se usměje; šetřívá těch, kteří jsou na kolenou... Tam sídlí od dávných dob v ukrutné své věži a pohlcuje naše lidi, a ani jediný by se neodvážil udeřiti ji v tvář... Těžce leží na naší duši a ani jediný nemá odvahy povstati proti ní... Za času, kdy byli zde ještě muži, i oni měli strach a padali před ní v prach... Dnes je žena na řadě... Uvidíme... Jest čas povstati konečně... Nevíme, v čem spočívá její moc, a já již nechci žíti ve stínu její věže... Odejděte, odejděte oba dva, a nechte mne zde ještě samotnější, když i vy se chvějete... Já na ni počkám

Bellangèra. Sestro, nevím, co nutno činiti, ale zůstanu s tebou...

Agloval. Já též zůstanu, má dcero... Má duše je neklidna již ode dávna... Pokuste se... My se o to pokusili nejednou...

Igrena. Opravdu... vy též?

Agloval. Všichni se pokoušeli... všichni; ale v posled pozbyli síly... Však sama uvidíte... Kdyby mně velela, abych až k ní dostoupil dnes večer, sepjal bych ruce beze slova; a mé znavené nohy by stoupaly bez meškání a beze spěchu, ač vím, že se nesestupuje s očima otevřenýma... Já už nemám odvahy vůči ní... ruce naše neslouží k ničemu a nezasáhnou nikoho... Těchhle rukou není třeba a vše je marné... Ale rád vám pomohu, kdyžtě doufáte... Zavřete dvéře, mé dítě... Vzbuďte Tintagila; sevřete jej do svých útlých nahých paží a skolébejte na svém klíně... nemáme jiné obrany...

Dokonč.

Josef K. Šlejhar:

ČERNOHLÁVEK.

VESNICKÁ IDYLKA.

Pokrač.

Vše jakoby somnambulicky spalo a snilo v těch obličejích, spalo u mystickém vytržení... a jen ty oči bděly, tak nevýslovně bděly, ale v jiné skutečnosti než té, jež vůkol se stavila. Byly to oči široce utkvělé, zornic jakoby přes celé oko rozpjatých, a omýval je neobyčejný vlhký lesk, hluboký i kyprý, rozplizlý, jako když v podzimní vlhkou noc náhle udeří měsíčné světlo, tu se vše tak záludně shlukuje a splývá a utkvívá tak nekonečně... v očích těch značila se celá ta měkká, tajemně ušeřená, raněná duše obou bytostí. A jakoby neznaly ty zraky jiného zírání než v tom jediném vytrvávajícím záchvatu svého žalmického vytržení bolu. — A cosi jako soumrak zhloubený a vystupující z lůna zanikajících věcí zdálo se být zanášeno v jejich jakoby nezvěstném sledu.

Stávaly se těmi, jejichž přítomnosti nikdo neznamená a jejichž nepřítomnosti také neznamená nikdo.

Byli by je lidé zajisté provázeli úsměšky a přezdíváním, hrubou neomaleností, nepochopující a strhující vše ku své podstatě je uráželi, kdyby jich kdo byl znamenal. Ale ony jakoby nebyly z tohoto světa — to poslední pozemské odervání jakoby je také s sebou unášelo v neznámé své oblasti...

Stejným letem zlomeným v uděšeném štkání spěly nyní spolu životem jako pár družných vlaštovic, jimž zhrouceno rodné hnízdo. Vadnoucí, hynoucí tajemné květiny.

Až zůstala posléze ta jedna sama. Právě tu druhou pochovala na tom našem hřbitůvku. Nemnoho lidí bylo na tom neokázalém funusku, jehož nesúčastnili se hasiči... Byloť těch, co nebožku znali, tak málo, a i z těch tak mnoho nerado již chodí na takové neokázale zatajené pohřby, v nichž jakoby se o nic již nejednalo, než o to prosté odevzdání těla zemi.

A právě navracela se sama domů, druzí lidé, těch málo, dávno již odešli.

Podivné sevření, násilné, snažící se odolati jakémusi ponoukajícímu křečovitému rozpjetí, značilo se na jejích rtech, když posledně ještě vzhlédla dolů, do jámy zúžené a těsné, jakoby každé chvíle hrozící strašně se uzavříti, jak bývá dojem hrobu — a založila se očima v to temné, neproniklé, celé již obházené prstí, rakev byla černá, bílý kříž, ale vše zešedlo a nezřetelné se stalo natroušenou suchou hlinou.

V tom sevření připadaly ony rty, jakoby nevybavitelně zaklopeny. Pak odcházela od hrobu. Jen ještě u dveří hřbitova stanula na chvíli.

Při nich nalézala se od nepamětných dob tak nějak vhodně taková stará omšená, mechem jakoby zarosená postava, schýlená a smutná, tělem do vnitř čelícím, ale obličejem ven obrácená, vzhlédající na ves. A jakoby podivuhodně kamennýma očima objímala celou rozlohu té naší vsi; a také významným posunem rukou naznačujíc tam do vnitř, k sobě, k záhadným místům svého pobytu, jakoby to všem chtěla důtklivě připomínati nevyhnutelné lidské určení.

Z jedné strany nalézala se nyní ta mrtvá kamenná postava, z druhé stanula ona.

V nehybném, právě tak kamenném strnutí na chvíli onu, jakoby tu obě věčně měly být a věčně k sobě patřily.

Jenže ona tělem již odcházejíc z míst těch, ohlédla se ještě zpět, k nedávnému stanovišti, tam do vnitř se upjatě zazírala.

Zornici měla ještě vyniklejší, jaksi roznášející se i mimo zření oka, v celé to hloubí vůkol, v němž tak význačně tanulo; a suše žířivě plály, jakby pronikalo jimi tvrdé sežehlé řeřavení. Ruce zůstaly jí nehybny a svisly. A hlavou, vězící v černém šátku, zakynula tam do vnitř, ale zakynula jen lehounce, matně, co by pohnula se haluz v soumraku dotekem chladu.

K jakému nekonečnému setrvání se to ohlédla, k jakému zakynutí, ku jakému dorozumění?

Ještě jednou tak lehce, záhadně zakynula, pak vyšla ze hřbitovních vrat a scházela se schodou k návsi...

Život vsi měl své obyčejné známé vzezření. Tady u řezníka poráželi... pára, kouř, krev, rudá zástěra se míchala. Několik tetek a dětí se džbánečky čekalo na krev. V příkopě podle cesty válel se ožrala — méně zpit být již nemohl. Zdálo se, že mu na ničem na světě nic nezáleží. Jen na té šedé. Nějaké kmotry vyběhly na náves se povaditi — vedly si při tom dobře, s náležitou mírou. Psi s nimi štěkali o závod — a z nedaleké kovárny do toho bušila kladiva. Baráčník Ruml pral za humny ženu v obvyklou svou hodinu. A flašinet odkudsi z konce vsi zakvílel — obdařuje nás za čas svým uměním. I bude nás sužovati celý den.

Kmotry se ještě vadily a baráčník pral dosud ženu, i několik zevlounů je obstoupilo a přihlédalo. Z nějakého statku utíkala kráva, začali ji nadháněti. Flašinet, flašinet...

Prosmýkla se jaksi tím životem, nikdo si jí nepovšiml. Nepovšimala si křiku a vády. A byla na prahu svého domku. Klíč zachřestěl v zámku. Zůstala stát, dech se jí zatajil.

Vešla za dlouhou chvíli do vnitř.

Ruce semkly se jí mimoděčně v pěst a přitiskly se úporně k bokům. Lokte se jí tak prudce otřásly, až zašustil jejich oděv. A její tvář jímána byla v nekonečné umučení .. Posléze tam vešla, jako v prudkém uřícení. A zůstala stát uprostřed světničky, s těma pěstma křečovitě vhříženýma do ňader.

Nic jí tedy nezůstalo, jen ohromný úžas osamocení.

Zlekáno tu bylo všechno... oh, tak v úděs zlekáno, úděsem vzbouzející se mrtvé podstaty. Ze všech koutů zeje ta prázdná, příšerně se vzbouzející mrtvá podstata, jakoby vynikaly a hromadily se stíny, ony stíny nikoliv temna, nikoliv závislosti od světla, nýbrž kladoucí se pochmurné stíny záhad a tuch záhuby. V úděs zlekané prázdno jak jáma zelo pronikavě v těchto prostorách, na číhané nového zřícení, nového připojení se čehosi, co mělo ještě nastati.

Stav strměl jako bizarní lešení k slézání neznámých výšin vystanulých v mrákotných snách duše — vše tak tu strmělo, vše tak pojilo se k záhadnému skladu vztahů, jež vyjmuly se náhle ze známé obvyklé své přirozenosti.

Cosi tak nepojatelné dlelo tady, uchystáno k jakémusi provalení, k jakémusi hrozivému vyřčení, tak nepojatelné, náležející jiným smyslům a zření jinému.

Táhnou a zanikají kdes v podivně vzhlubujícím se prostoru sedničky jakoby v bezmezné tajemné jakési sluji zvuky a ochvěvy, spíše záhadné, jímavé to doteky, jimiž jakoby bubřilo a vynášelo se lůno takových ohromivých tich. Jimi ona kážou své pochmurné panování v zánezí našich vznětů a dojmů všedního života.

Zlekáno tak všechno bylo tady v těch dotecích nesmírného, posupného, závratného ticha. Táhnou a zanikají jako závany zaobzorních bouří, jako z neznámého popudu vznecující se hukot v podzimním houští...

Jakýs křečovitý chřest jal se náhle prorývati toto zejivé ticho v posupném jeho panování muška zjímána právě v letu svém pavučinou bila tak o sklo na okně — ale to vše dálo se ještě k vítězoslavnějšímu pronikání a nastoupení onoho ticha smrti.

A ona, jakoby ve svém vhříženém ustrnutí s těma pěstěma úporně zaklesľýma v ňadra a s pohledem skelně utkvělým, rozlitým a ztuhlým po té pozůstalé prázdnotě, náležela, v příšerné družívosti jímána byla v tuto oblast záhadnou doteků a vlivů zámezí života... stála tak uprostřed té světničky, stála, v troskách života zaniklého tady pochovaná. Za jakýmsi kynutím spělo to zřícené nitro u vyčkávání, u vyčkávání... a nebylo tu probuzení myšlénky, nebylo tu jiné účasti živé bytosti, vše zdálo se dokonáno.

A jakoby se nížil strop, černal ve svém trámoví, a tma pod něj nastupovala, takové hrozivé choulící se v nervosním zakřiknutém úžasu šero tmy... a padal ten strop, padala tma, padalo vše.

A ona v tom zapomnětném řícení, u vyčkávání, u vyčkávání...

S bidélka na bidélko spělo to ptáče v nízké kleci při okně. S bidélka na bidélko v zlekaném chvatu, ve spěchu uříceném, vytrvávajícím, jakoby stale uspěchalejším, za cílem, jenž není k dosažení, v mrákotném postřehu jakéhosi chvácení.

S bidélka na bidélko, vždy v zaražení náhlém, v okamžitém čehosi postřehání trudným záblеskem těch oček, jakoby zakmitáním zrna vláhy v ulehajícím již úsvitu dne.

Pak v nepostřehlém zvratu zpět... tak bez ustání, v plachém chýlení hlavinky, již třeba v ponebí klece ochrániti plátnem, aby se neotloukla. Bez ustání, bez vyrušení, do úpadu sil, po celé týdny, v takových plachých ševelivých zvucích, jako vhroužených, co by šátkem šustil — bez pozastavení a jiného zámyslu spělo to ptáče s bidélka na bidélko ve svém nízkém vězení.

V takovém kvačivém šíleném rytmu jakési odvěké nezastavenosti, odvěkého rozpoutání neovládaných sil duchem svěžesti a života, v takovém zoufalém kolísání, jež jakoby si bylo jediným již zbývajícím údělem... S bidélka na bidélko do posledního konečného úpadu sil.

To jakoby zbývalo ptáčeti jedině z jeho volnosti, z rozsáhlé jásavé vítězoslávy jeho života lesů a záře sluneční. S bidélka na bidélko.

Per

Julius Zeyer:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORÁZE.

Pokrač.

Tam směrem opačným — odkud jsem přišel,
šla po břehu podél těch černých domů,
jak bílý paprsek se tmání nese,
ne rychle šla, jak by snad prchat chtěla,
spíš váhavě . . . a blížila se místu,
kde gondola ji čekala. Tam stála . . .
Tak vedla Beatrice k prahům ráje
z tmy zatracenců pěvce velkých smutků!
Ó nevýslovné blaho oné chvíle . . .
Teď napolo se nazpět obrátila
a viděla, že jako nesen kráčím
po její stopě, zpit svým sladkým štěstím!
Když stoupla do gondoly, k svému člunu
zpět chvátal jsem, stačilo veslařovi
jen rukou ukázat a porozuměl . . .
Ó chvíle sladké, na té lesklé vodě
do neurčita plout a ve vše doufat . . .
i v nedosáhlé! . . .
Temné staré stromy
ve vodách shlížely se s výše terras —
sad byl to veřejný . . . Tam vystoupila
a pomalu šla vzhůru, ztrácela se
v šer tajůplný šeptajících stromů.
Já přistal též. Už slunce zapadalo,
nach krvavý jak požár na západě
plál nad šumícím mořem smaragdovým
a ona, bílý zjev, v tom prostém šatě,
jak labuť byla v apokalyptické
té záři nebes, v tajůplný zášer
se linoucí těch temných, starých stromů.
Jak labuť byla, ne však jako zemská,
však apokalyptická též a nesla
mi symbol jakýs záhadný a velký
snad života, snad smrti z lůna fáta!
V tom prázdném sadě pod dubem teď stála
a hleděla za sluncem, které haslo.
Dva kroky od ní stanul jsem a hleděl
dřív na moře, za sluncem — a pak na ni . . .
Bled cítil jsem se zas a rty se chvěly,
dech těžký šel mi z úst, však žádné slovo.
Tu obrátila ke mně tvář, a oči
ty její záhadné, tak plny plamů,
mou duši pily . . . Úsměv byl na tváři
tak znavený a smutný a přec vábný
jak sama rozkoš, úsměv plný touhy
a snů o čemsi, co jsem neuhodl.
Tak chvíli hleděla a když jsem mlčel,
tu promluvila sama, řekla prostě:
Vy v divadle Feniče jste mě viděl?
Vy hledal jste mě? Sem jste za mnou přišel?
Hlas sladký byl, mluvila po italsku,
však přízvuk její zněl po cizozemsku.
Já odpověděl tiše: Hledal jsem vás!
Vy jste se skrývala . . . však dovolila,
bych sledoval vás sem . . . či jsem se mýlil?
Já neskrývala se, mi odvětila,
já pouze náhodě to ponechala
či osudu, zní-li to slavnostněji,
zda s vámi opět sejdu se. — Já zvolal:
Vy tedy myslila jste na mě chvíli?
Krev moje všechna lila se mi v tváře
tou radostí A ona odvětila:
My ženy vždycky vzpomínáme dojmů,
jež činíme na kohokoli, třeba
i lhostejný nám ten, jejž dojaly jsme.
Vy tak jste zbledl tenkrát! . . . Krátce, pane,
vy hledáte mě, sledujete. Rcete,
proč hledáte mě? . . . Vy mě milujete?
Dech krátil se mi. Byl to pouhý posměch?
Co na tom? Nedbal jsem a řekl: Ano,
já miluji vás! Smějte se mi třeba. —
Proč bych se smála? řekla, nevýslovný
se smutek jevil v očích jí a v tváři
a hlasem hlubším, snivě takto děla:
Tak žízním po lásce, že duše moje
už sprahla, poněvadž jí nenalézá
Jak v lásku věřit, když ji nikde není?
Jen všude její tvářnost bez podstaty!
Je ve mně? Ne! Jen žízeň po ní ve mně . . .
Ó, je to s láskou jako s vírou naší
v té době bez víry! My bojíme se
i nevěřit i věřit. Spokojujem
se posléz tím, když poesie kultu
nás drží nad vodami, sebe samy
tak klamem živíme, že neztratili
jsme víry ještě zcela . . . Vidíme-li
pak v kostele se koho vroucně modlit,
tu v nevědomé zoufalosti svojí
se jeho nábožnosti křečovitě
tak chytáme, jak tonoucí se chytá
za ruku toho, který kolem pluje . . .
O, blahá schopnost víry, milování! . . .
Vy smrtelně jste, pane, třikrát zbledl
v mou hledě tvář . . Nuž, vy se domníváte,
že milujete mě, že do skonání
to milování vaše nepomine!
Já nesměju se, čtouc to v zracích vašich,
a věřím, že v té chvíli tomu klamu
sám věříte — a klam ten lahodí mi! —
Že klam to není, odvětil jsem vřele,
vím z toho jen už, že mi vaše mluva
tak chladně břitká, posmívavá, krutá
můj požár nehasí. — Tu usmála se
a řekla: Jak jste prostý! Však tím lépe!
Vám zdá se cynická ta moje mluva —
ó, nebraňte se, nejsem uražena.
Však vězte, upřímná jsem, pane, pouze
tak dalece, jak je to právě možno.

Ne cynická, jen přímá tedy, pane ..
Ten požár váš — je nevkusné to slovo
a opotřebené jak drobný peníz,
však buďsi — nuž, ten slavný požár shasne
dřív, než by uvěřil jste!... Však co na tom?
Co totiž pro mě na tom, která pouze
zná dnešek snad, o zítřek nestará se!?
Dnes milujete mě! A to mi stačí,
vždyť žíznící po lásce bez rozmyslu
se vrhám k simulakru toho božstva,
jak k němu bych se vrhla, kdyby v pravdě
se zjevilo mi... Nevíte, čím zpit jste,
a věříte, že páry vstupující
vám do mozku jsou vzmachy bílých křídel
v tmě pozemskosti upoutané psychy,
jež našla ve mně stejnorodnou sestru..
Sen starý jako moře, vždy zas nový,
a uvěřený, ač tak usvědčený
je ze lži každým pokolením znova! —
Zrak její bloudil po moři a utkvěl
tam v dáli na západě, v neurčitu,
kde purpur pravdě nepodobně hořel,
báj tragická, jak město ve plamenech,
z nichž oblaka jak trosky šedě čněla...
Tak smutný byl ten zrak, jak smutná byla
ta slova její, plná pochybnosti.
Mně zdálo se, že něco též se ssulo
as v nitru jejím do tragických plamů
jak propadlé to město oblakové
tam na nebi, a velká lítost nad ní
mě přemohla, a řek' jsem chvějným hlasem:
Co říci vám? Vy asi trpěla jste...
A mlčel jsem a měl jsem vlhké zraky.
Ó, trpím, řekla, prázdnem všech těch duší,
jež tvoří svět můj. — Obrátila zraky
od moře ke mně, viděla mou slzu,
v tvář mou se zahleděla dlouho, dlouho,
jak proniknouti by ji chtěla zcela;
já třásl se a šeptal: duši pijou
ty oči, z kterých osud na mě zeje!...
Cos krutého tu kmitlo v nich a řekla:
Vy pravdu děl jste! Tak má žízeň velká,
že uhasit ji mohu pouze duší!
Pud zničení a shlcení ne pouze
je tělu vlastní, vězí někde jinde,
hloub, někde hloub v neznámých pásmech jáství..
Tak pravíc, hluboce se zasmušila
a mlčela. A stromy šelestily
nám nad hlavou a dole moře nylo.
Jak ticho bylo! Ozvala se znova:
Zda chápete ty ženy plné vášně,
po kterých historie blátem hází
a kamením?... Řekněme Messalinu,
jež v noci z komnat césarských se krade
a vrhá do ulice v divém chvatu,
by našla muže, třeba surového
však pravdivého v živelním svém pudu?
Tam v paláci van morový ji ničí,
vzduch hledá volný, pravdu silných smyslů
a ráno zase zpět jde do paláce,
by zlaté jarmo na šíj navlékala,
neb nemá síly odříci se jarma
a lži a kadidla, jímž povrhuje!
Dvě bytosti tak stále v sobě pojí,
dva žije životy, a propast strašná,
jež každým může pohltit ji mžikem,
je čarem divným, jímž se opojuje.
Však ne, vy nechápete. Nejste ženou.
Spiš odpovězte na otázku jinou:
zda myslíte, že žijou ještě muži
jak oni žoldnéři, již Kleopatře
noc rozkoše svou krví zaplatili
a bez smlouvání, jak se vypravuje?
O, byla Kleopatra jako piják,
jenž zahodí svou číš, když z ní se napil.
Co mluvím, podivně zní, nezdá se vám?
Však nejsou bez účelu moje slova.
Byl zaražen jsem, ale řek' jsem pouze:
Vím, že bych líbal rty mnou milované,
i kdybych věděl, otravu že ssaju
s nich smrtelnou. To nejsou pouhá slova
Proč ale otázky ty kladete mně?
Co vám do Kleopatry, Messaliny?
Ó, věru, málo, řekla, pátrajíc však,
zas na mě hleděla, tak ozvala se:
Vy milujete mě. Nuž, tedy slibte,
že nebudete tázat se, zda dámou
či kurtyzanou jsem jen dobrodružnou.
Ó, netrhejte sebou! Velká dáma
a kurtyzana bývají si blízké
tak velmi často!... Chci však pouze říci,
že opatrnosti mi velmi třeba,
že volna nejsem... Vy jste porozuměl.
Už stmívá se a vidím strážce sadu,
jak netrpěliv čeká, aby zavřel...
Tak gondoliera, prosím, zavolejte. —
Já poslechl a prosil tichým hlasem:
Kdy s vámi zas se sejdu? — Zamyslila
se hluboce a smutně přemítati
se zdála o něčem, pak vztyčila se,
jak náhle rozhodnuta, řekla spěšně:
O desáte u divadla Feniče,
můj gondoliere bude vás čekat —
tam na té straně, víte, vestibulu...
Však pro jistotu heslo... Jaké honem?..
Nuž, jméno »Marcel« třeba .. Vzpomeňte si.
Ret její chvěl se, byla velmi bleda.
A ještě slovo, řekla sestupujíc
už na kraj gondoly — až pojedete,
kam jsem vás právě zvala, nepátrejte,
kam povezou nás, nesnažte se zvědět,
kde přistanete. Přísah neukládám,
však slibte mi.. To vše je romantické,
ó, nad míru, když chcete, ale slibte! —

Pokrač.

GABRIELA PREISSOVÁ:

POVÍDKA O KUDRNATÉM ŠEVCI.

Z KORUTANSKÝCH OBRÁZKŮ.

Pokrač.

Od svého nešťastného návratu z Celovce zdál se Lipe vyhojený ze svého nadšení pro hezké ženské tváře a památka jeho trpkého naučení zaryla se mu takovou hlubokou stopou do srdce, že by byl za žádnou cenu nevzal z rukou čiperné sklepnice z hospody na pile, nebo od některé z mladších pohledných děveček talířek se svým jídlem. Když si jednou chtěla sklepnice jeho směšnou nechuť podmaniti žertovným pohlazením svých malých dlaní po ševcově tváři, zachvěl se a zbledl, jakoby se ho byla dotknula zmije, a pak naplil na zem, otřásaje se jako po pelyňku.

Pantáta Čabičer naváděl potom kolikráte v dobré náladě sklepnici, aby zkusila své štěstí u kudrnatého ševce podruhé, ale ona si již netroufala, říkajíc: »Nestojí mi za to ten ohyzda.«

»Každý člověk je k obrazu božímu podoben,« opravila ji jednou zlatoústá panímáma.

»Jenom ženská ne,« pospíšil si Lipe dodati, a kdyby byl malý Vlach Damian honem zlý dojem neopravil svou dětsky měkkou výřečností: »vyjímaje naši dobrou panímámu«, mohl se Lipkův talířek seskrovniti v omastku i míře.

Lipe to o chvíli později nahlédl, sedě na prknech v Damianově dílně a přihlížeje až zbožně oddaným zrakem k jeho jednotvárné práci. Měl už dávno oddaně rád svého malého souseda s jemnou žlutohnědou pletí a mandlově skrojenými zraky, jehož tak hezky naučil vyslovovati slovo kamarád a který tak rozmile pletl do rozmluvy mateřské své zvuky: »Amico mio«,*) a »ši-ši«.**) Malý Ital měl také ladně svižné pohyby, které dovedly Lipovi potěšit oči; když se nahýbl do předu, aby lépe vyslechl, co mu Lipe povídá, vyhlíželo to, jakoby se byl oddaně uklonil, a když odnášel prkna, zdálo se, že si jen s nimi hrá.

Všecko, co příroda sebrala Lipovi na šťastnějším zjevu, jakoby přihrnula k malému Italovi, od jeho poslušných, na stranu sčesaných vlasů a líbezného zvuku hlasu počínaje, až po jeho starý, ale stále hezký, na kůži vyšívaný pás s mosaikově vykládanou přeskou, na kterou se tak rády se všetečným obdivem chytaly dívčí zraky — a zajímavé řemínkové střevíce, jichž hotovitelem si byl sám i beze všeho dlouho učeného řemesla.

Damian si šetřil úzkostlivě svůj oděv, k práci si přibíral režnou zástěru, ale jakmile se někdo z lepších lidí anebo ze ženských k němu blížil, odhodil hned nepěknou zástěru, právě tak jako odkládal svoji starou čepici, přihlazuje si ještě honem vlasy a utíraje i ossávaje si ústa k lepšímu vzhledu. A líbil se také ten jistě již nemladý hoch ženským, že se po něm obracely samým úsměvem, a ty všechny mladé a svobodné z nejbližšího okolí stále si chodily na pilu pro hrstku pilin, udávajíce, že je potřebujou na mytí sklenic či jídelního náčiní.

Marně jim radil Lipe bez potutelnosti: »Písek a popel, nebo třeba tráva přeslice vám lépe poslouží — piliny se jen bez účinku rozmažou« — přišly za krátko zase.

Vymyslil si Lipe ze žárlivosti a bázně o milovaného druha jinou věc. Nachytal si ve mlýnici do pasti několik myšek, schoval je prozatím do blahobytné bedničky, kde našly chleba dost, a potom, kdykoliv se objevila ženská tvářička na ošlapaném můstku pily, nastrkal si několik myší do kapsy, přitiskl dlaní otvor k boku a klapkal se ve svých odřených pantoflích, pocházejících z cizích bot, za kamarádem. Děvčata se k němu pravidelně obracela zády, tím lépe bylo pro jeho plán — z nenadání měl nenáviděný ženský host myšku na rameně, která bleskurychle slezla děvčeti po rukávě až na holé podloktí, druhá jí vyskočila u nohy, třetí jí dokonce hupla s hlavy před poplašenými zraky.

»Ó můj Bože — zvláštní věc!« divil se malý Vlach pln soucitu, aniž by jediným mrknutím prozradil dovtípeného vinníka Lipka. »Musily spadnouti odněkud se střechy —« ohlížel se po šindelové krytbě s mírnou výčitkou. »Ale jsou tak malé, jen tak maloučké . . .« omlouval uleknutí, »samy se bojí více než člověk.«

Jedno děvče se po jeho něžně pronesených slovech utišilo, druhá sice poplašeně odběhla pro tu dopolední chvíli, ale odpoledne přišla zase ukazovat Damianovi nový obrázek do modliteb, který jí přinesla nějaká tetka z pouti.

»Hezká svatá — velice hezká —« obdivoval malý Ital, dodávaje v přítomnosti Lipa s dosti skromnou vřelostí: »A je vám jaksi podobna.«

»Ó, hloupost se vám zdá —« odvětilo potěšené děvče. »Ale počkejte, až sem za mnou přijede moje sestra z Běláku! To něco uvidíte, ta je mladší a mnohem hezčí než já!«

»Není možná — to není možná!« naklonil malý Vlach hlavu, jako když se pře dítě, a děvče se zapálilo radostí nad takovým miněním.

»Ty Dámku —« pravil pak Lipe druhovi, když osaměli — »mně se zdá, že ty si umíš více dělat blázny z lidí než já, a což je při tom nejpodivnějšího, nikdo to nepozná jako na mně . . . Nekruť mi hlavou — což nechápeš, že jsi řekl té holce vlastně omalovaný nesmysl, jakoby některá nemohla být mladší a hezčí?«

*) Můj příteli.
**) Změkčené »si« — ano.

»Zdvořilý musí být člověk, když chce na světě vyjít dobře s lidmi —« filosofoval jemně Damian.

»Ale — copak ještě?« poušklíbl se Lipe, jako kdyby jej dávno světem provléknutého chtělo poučovat kuře. »Naposledy jsi ke mně také jenom zdvořilý, ne?«

»Proč jenom zdvořilý?« odvětil konejšivě Damian. Vždycky, když nevěděl nic vhodnějšího v odpověď, opáčil jen jednoduše hlavní slovo z předchozí námitky.

Kudrnatý švec se až zarděl nad hádankou, kterou mu věšely na srdce ty dětsky čisté, podlouhlé Vlachovy oči... To slůvko »jenom« v poslední odpovědi člověka zase pletlo Kdyby se byl nestyděl, zeptal by se ho nejraději: »Pověz mi zkrátka, máš mne tak rád, jako já tebe? Pomysli si, že někomu přece musí člověk věřit na světě, a ty jsi z mužských ten první, kterému chci být oddán — zrovna se mi proto líbíš, že máš v sobě něco tak jemnějšího i hezkého — —« ale to všecko se nedalo doznat. Lipe, zapíraje všechnu úzkostlivost, chytl se jen s posupnou tváří drsnějšího výrazu v otázce:

»Ale já bych rád věděl, jestli si ze mne také jen děláš blázny...«

»To je zase nepochopitelná otázka,« pohodil malý Ital hlavou skoro uraženě Přítel Lipe mu urobil zadarmo pěkná sváteční perka s hedvábným stehováním a perleťovými knoflíčky (přiznal se, že si sám takových jakživ nedopřál), donesl mu každou skořicovou nebo tvarohovou buchtu, kterou mu v pátek udělila panímáma, i dobrou polovici své nedělní klobásky, pomáhal mu odnášet klády a v zimě odmetat sníh — proč by si z takového neobyčejného příznivce dělal blázny? Když se druzí Lipkovi vysmívali, Damian vždycky mlčel, ani tahem nepohnul — a teď má přijít nevinně k obžalobě.. »Ano, nepochopitelná otázka — snad jen mně pro lítost,« povzdychl si pak z hluboka.

Lipe musil před Dámkovým jistým a vyčítavým pohledem shýbnout trochu šíji a jen přidušeným tónem své staré nedůvěry k lidstvu ještě podotkl:

»Ani bych ti to neradil, Dámku — já už před tebou měl svého osudu zrovna dost... Kdybys ty mne jednou zradil, byl bych s to tě odkopnout třeba do téhle vody jako krysu.«

Ital se podíval na kamaráda s vysoka i trochu soucitně. Teprve teď mu napadlo, že musí být Lipe napilým, proto došel až k němu, poklepal mu na rameno a odhrnuv v přítulném úsměvu bělostné husté zuby, ozval se konejšivě: »Amico mio — amico mio — ty jsi divný a zvláštní!« Pak sňal Lipovi ošumělý a pokřivený klobouk s hlavy a prohrábl mu jemně, jemňoučce rozcuchanou houštku vlasů, shladil ji oběma rukama ze všech stran dotýkaje se neokoralými dlaněmi také jeho očí a spánku — až kudrnatý [illegible] švec, mrkaje překonaně očima, se ztratil jako pronásledovaný psík, který najednou nalezl přístřeší, soucit i lásku... — — — — — —

Novými vánocemi přibyla na statek a ho spodu u pily šička Kristla, pobledlá, vysoká, ale slaboučká holka s netroufalým pohledem a skroušeným hlasem. Dříve prý mívala stálé místo v Čelovci, kde musila celé dny šíti na stroji, ale protože prý ji takové namáhání nesloužilo ke zdraví, chodila teď raději po domech šít, háčkovat a navíjeti tkalcovi cívky.

Lipe se zrovna k tomu nahodil, když nového přírůstka ke stolu ženské v kuchyni pomlouvaly.

»Je to zmrzlá bledina,« posoudila kuchařka.

»Nejprotivnější je mi na ní, že si tak tiše našlapuje jako kočka,« pravila sklepnice; »člověk se ani nenadá a stojí mu za zády, jakoby špehovala.«

»A žádný o ní neví nic dobrého,« přidala umyvačka. »Ta veliká zlatá murčata v uších, korálky na krku a sametové střevíce si věru nevypíchala jehlou ani nevyvinula na cívkách...«

Jindy to kudrnatého ševce tuze těšilo, když se ženské mezi sebou hatily a drápaly, tentokráte však pocítil zavlnění neobvyklého soucitu s pronásledovanou dívkou. Viděl ji zrovna v první chvíli, když se dvěma ranečky unaveně dospěla na statek a přehlédla si jen zpytavě štít a okna na zevnějšku stavení, zrovna jako to činíval za potulných ševcovských časů Lipe sám, hádaje: »Domov — nedomov?«

Teď měl sice ve svém starém mistrovi pevného nepřítele, který Lipa jinak nepojmenoval než »plevou řemesla« — ale svého stálého lůžka, sedátka i stolku dožil se už v Cabičrově přístavku přec — kdežto potulnou šičku hnaly vítr a náhoda od prahu ku prahu. A sirotou prý byla také.

Proto vzal Lipe náruč dříví z kuchyňského výklenku, chápaje se navzdor pomlouvačným ženským první příležitosti, aby něčím Kristle přispěl, a šel do světnice, kde pracovala, přiložit do kamen.

Šička seděla na rohové lavičce u kamen a majíc jednu nohu položenou na lavičce a druhou svislou dole, háčkovala selce vložky do peřin.

Podívala se, kdo to vešel a poděkovala kudrnatému ševci za upřímný pozdrav dobrého dne klidně. »Dejž to Pánbůh.«

Lipe přikládaje pozvolna, povšiml si malinkých úzkých sametových střevíčků, které měla Kristla navlečené na černobílé vlněné punčose s vypouklými proužky. Poprvé po dlouhé době potěšil mu zase oči dojem jakési půvabné srovnalosti na ženské, celý se pod ním zachvěl, jakoby se jej dotkl elektrický proutek a musil jej také vyjádřiti starým zvukem nějaké oddané vůle.

»Teď tady hnedle bude hezké teploučko,« ozval se bezděky zjemňuje hlas, »a dokud potrvá zima, budu vám pořád chodit topit, abyste si nemusila mazat ruce.«

Kristla pozvedla s unylou ospalostí oči od háčkování a jejich těžká víčka a kaštanové zorničky s fosforovou tečkou zavadily trochu líným úsměvem o postavu kudrnatého ševce. »Jen přikládejte, Lipe,« ozvala se chvějně přítulným hlasem, který čtyřiatřicítiletému Lipovi zahlesl v prsou jako dovolávání se ochrany, »já vás budu mít za to ráda.«

»Budeme se tady držet spolu pěkně za ruce proti všem,« zasvitl Lipe malýma zrakoma, jakoby se byl rázem domyslil milé povinnosti, »vyjma Itala Dámka — víme, to je můj dobrý kamarád a něco lepšího — tady s nikým upřímně nedržím.«

»Ano, pěkně věrně spolu,« dovtípila se Kristla ihned a celá tvář jí zahrála najednou živostí i smíchem. Zakroužila při tom visutou nohou ve vzduchu a pozorujíc, že jí vypadlo a daleko se jí odkutálelo klubíčko bílé příze, najmula si ihned hlásící se Lipovu oddanost do služby pobídkou: »Podejte mi, Lipuško, moje klubíčko!« Pokrač.

FEUILLETON.

Dr. Luboš Jeřábek:

»REGULACE« HUSOVY TŘÍDY, ELEKTRICKÉ DRÁHY A KOMUNIKACE NA STARÉM MĚSTĚ.

Nedávná schůze sboru obecního zastupitelstva pražského zabývala se otázkou definitivního »upravení« Husovy třídy, jedné z velice zajímavých a dosti dochovaných ulic Starého Města Pražského.

Dle projektu stavebního úřadu obce Pražské má ulice tato býti rozšířena na plných 20 metrů. Za účelem tím má býti skoupeno se značným nákladem neméně než pět neb šest domů v ulici této, jež mají býti demolovány. Domy ty bohužel nebyly ve zprávách oficielních blíže označeny.

Za stávajících však poměrů na radnici pražské a v »stavebním úřadu obce Pražské« chováme oprávněnou obavu, že projektem tímto bude Praha na novo oloupena o řadu památných svých budov.

K nejzajímavějším z těchto právem musíme počítati starobylý dům, pocházející nejméně z prvé polovice šestnáctého století, ležící v prospektu Malé Karlovy ulice (dům č. 19 nové). Je to jedna z nejoriginelnějších privátních staveb pražských, zdobená dvěma štíty tak rázovitými, že podobných nemáme mimo dům »Katolických tovaryšů« (před Týnem) v Praze více. Ztráta budovy této bude pro starobylý ráz Karlovy ulice nenahraditelnou, nehledě ani ku zajímavému středověkému půdorysu této pitoreskní ulice, který bude naprosto zničen a kardinálně proměněn.

Existenci domu tohoto, zároveň i sousedního krásného domu barokního (č. 21 n.), jakož i interessantního půdorysu této části ulice Karlovy třeba co nejhouževnatěji hájiti.

Vzhledem k tomu musíme v době dnešní finanční zbědovanosti obce Pražské energicky proti tomu se ohraditi, aby obecní jmění bylo mrháno na zakupování a boření památných domů pražských a ničení starobylého jejího rázu, v němž právem spatřujeme znamenitě uložený kapitál, který ponese bohaté úroky pozdějším generacím, pro něž bude pravým požehnáním a zdrojem značných příjmů.

V druhé řadě jde tu o památnou kollej sv. Václava (nynější německou techniku), jednu z vynikajících prací mistra Dienzenhoffra, která jest náhodou na nejužším místě této ulice. Má znamenitá budova tato sdíleti osud tak zbůhdarma, tak zbytečně se světa sprovozeného abbatoria kláštera sv. Mikuláše, jehož místo nyní prázdnotou zeje a kupce nenalézá, v němž tímto »moudrým« hospodářstvím obecním zbytečně již značný kapitál proúrokován?

Na štěstí jde v případě tomto o budovu vládní a mělo by již toto pouhé faktum býti úplnou zárukou jistoty, že budova ta zůstane Praze zachována.

Bohužel však tane nám ještě dobře na mysli nejistý osud kostela sv. Karla Boromejského u staršího traktu české techniky, bývalého to kláštera Eremitů, obou to prací slavného Dienzenhoffra. Budovám těmto jednak z dopuštění vlády, jednak z nešťastného opominutí komisionelního hrozí podobný osud, jakkoliv jsou to památky, které kdyby náhodou octly se ve Vídni, byly by řaděny k nejznamenitějším, jichž prohlédnutí by žádný cizinec, ani pražský městský rada neopominul, poněvadž zavedl by jej tam jeho Bädecker.

Pouhým pak zázrakem třeba nazvati skutečnost, že stavební úřad obecní »nereguloval« v tomto případě také i palác knížete Clam-Gallasa, slavnou to práci Fischera z Erlachu, jakož i kostel sv. Jiljí a sousední klášter Dominikánů, neboť, jak známo, lineál pražského stavebního úřadu až dosavade nezastavil se ani před takovýmito památkami, když šlo tu o »regulaci«.

Tentokráte ale má to býti ráz celé ulice a nejlepší její budovy, jež mají za oběť padnouti tomuto »upravení«.

Důvodem jeho jest prý nezbytnost rozšíření ulice pro projekt městské elektrické dráhy, prodloužené sem ze Spálené ulice a dále k čtvrti assanační vedoucí.

Tedy opět jedna z těch imaginerních komunikačních nutností a nezbytností našich obecních projektů, jejíž důvody nemůžeme uznati ani se stanoviska čistě praktického a i finančního.

Neboť velice povážlivou stává se tu otázka »rentability« právě těchto částí drah, a již vzhledem k tomu máme za finanční — z ohledu na přetížené poplatnictvo pražské — také neomluvitelný nonsens, zaváděti do klikatých, při tom ale pro ráz města vysoce charakteristických ulic komunikace sem nikdy se nehodící a zřizovati tu s nepoměrným, do statisíců jdoucím nákladem elektrické dráhy s obrovitými, těžkopádnými vozy a vybourávati jen k vůli tomu za drahé peníze polovici nejzajímavějších domů takové čtvrti.

Vždyť ani v Paříži není dovoleno do vnitřních čtvrtí města a do spleti ulic v okolí kostela sv. Antonína a Templu zaváděti elektrické tramwaye, ba ani tramwaye s pohonem koňským. Zde musí jezditi jedině vhodné, protože mobilnější omnibusy, které spojují vnitřní město s drahami vzdálenějších okresů.

U nás však naproti tomu bez ohledu na ráz města, pěkný jeho vzhled, na nepříznivost terrainu, bez zřetele

na nepoměrné náklady finanční, ba i bez ohledu na [illegible] utěšený finanční stav obce, jež je podnikatelkou těchto drah, budují se tu podle jediné šablony, dle bezmyšlénkovitého jako vždy plánu elektrické dráhy všade a všade, ať se tam rázem svým hodí čili nic. Dosava'e byly dráhy tyto postaveny jednak na periferii města, jednak v nejširších jeho ulicích.

Jsou-li ale dráty a spleť převodů horního vedení elektrických drah bezpříkladným znešvařením všech těchto, častokráte velice representativních ulic, tu můžeme směle tvrditi, že budou tyto elektrické dráhy s horním vedením velice vážným nebezpečenstvím užším a klikatějším ulicím Starého Města, které bude hroziti s hůry i z jízdné dráhy chodcům.

Proto měly by dráhy tyto v úzkých ulicích města z vážných důvodů bezpečnostních vůbec býti zakázány, zač se tímto v zájmu Prahy co nejvřeleji přimlouvati musíme, vyzývajíce zároveň orgány na komunikace dozor mající, aby otázku tuto co nejbedlivěji prozkoumaly.

Bude ovšem dále polemicky namítáno:

Co pak má se státi s otázkou ostatní komunikace Husovou třídou směrem k assanační čtvrti? Jaké pak bude spojení této čtvrti s Novým Městem? — I tu jest snadná odpověď.

Komunikaci této stačí naprosto dosavadní šířka třídy Husovy, jakmile zřídí se ke čtvrti assanační nejdůležitější komunikace, a to od řeky, po nábřežích pražských, na jichž vystavění obyvatelstvo pražské již po desítiletí marně čeká.

Spojení pak s Novým Městem, i to s ohledem na starobylý ráz města, nejlépe dosáhne se ulicí Melantrichovou a rozšířenou v horní části ulicí Michalskou, rozmnožením podjezdů domem t. zv. Teubelovým a sousedním domem Fuchsovým*) do ulice Michalské a odtud několika dalšími podjezdy v domu na místě nynějšího Richtrova znovu vystavěného, staršímu rázu dolní části Malého rynku náležitě přizpůsobeného.

Komunikace tyto stačí spojení Nového Města se čtvrtí assanační úplně a naprosto.

Vždyť nesmíme zapomenouti, že assanační čtvrt po tak dlouho, pokud nebude »Koulova mostu«, bude mrtvým zákoutím, čtvrtí, které projektanti její vůbec zapomněli opatřiti existenční podmínky, čtvrtí, z níž bude na všechna místa daleko do škol, do obchodů, zejména ale vesměs téměř na Nové Město přenesených úřadů, nehledě ani k obtížné approvisionaci této čtvrti z dosavadních tržišť!

Proto také tato »nádherná« čtvrt nebude asi nikdy přelidněna.

Končíce tento článek, pokládáme vůbec za povinnost co nejdůrazněji protestovati nejen proti této odrůdě kouskovitého bezmyšlénkovitého »regulování«, nýbrž i proti těmto tak nápadně urychleným »úpravám« nejzajímavějších částí Prahy, jichž ukvapenost a spěch, s jakými jsou prováděny, musí vzbuzovati oprávněné podezření, že děje se tak zúmyslně a před platností nového stavebního řádu sněmu království Českého již předloženého, na jehož základě takovéto »upravení« a »regulování« by nikdy připuštěno a vyšší instancí sankcionováno nebylo.

*) Jedině tak lze zachrániti okolí Staroměstské radnice, podloubí Staroměstského náměstí a malebné vústění Sirkovy (Melantrichovy) ulice.

LITERATURA.

J. K. Šlejhar: V ZÁŠEŘÍ KRBU

Tři rodinné povídky.

V neměnné pose, jako před desíti lety, kdy v »Kuřeti melancholiku«, krčícím se plaše v románové příloze de[illegible]ho listu, pozdraveno bylo [illegible] plače [illegible], stojí dnes Šlejhar před námi. Jest to týž zmuč[illegible], klidný, zasmušilý líčitel tmavých a bolavých [illegible] života, polonaturalista, polofantast, polovisionář a po[illegible]kazatel, mystik bez víry a křesťan bez naděje. Tři rodinné příběhy, v nichž podrobil své nelítostné a [illegible] analysi hlavně poměr muže a ženy, jemuž dosud takřka se vyhýbal, nezměnily praničeho na jeho literárním reliefu. Nové náměty, nové sujety, trochu jiný exterieur, ale nic víc. »V zášeří krbu« není nikterak překvapující, neočekávaná, náhlá kniha; kruhy na hladině se snad rozšířily, rozstoupily, ale jsou zase soustředné tíhnouce stále k jedinému, nepohnutému a pevnému centru.

Nejprve uchvátí, zmate, dojme a vzruší autor svým podivně krouceným, neklidně vášnivým slohem; jeho věty bez konců a začátků vzdychající častými bolestnými interjekcemi, svíjející se v prudce vzňatých apostrofách Boha, zemřelých drahých a vzdálených abstraktních bytostí, dunící i hojnými asyndety a naříkající v slavnostně vypjatých rhetorických otázkách trýzní vás na skřipci nekonečného citového vzrušení, jemuž autor dopomáhá moralistními a ethisujícími výkřiky, ponurými kletbami společnosti, jízlivým neartikulovaným posměchem, jenž propuká uprostřed nejčistšího dojmutí citového, v jehož vlhké náruči před chvílí s takovým úsilím vehnal. Vnější události a přírodní jevy určité a všeobecně známé a pouhým jménem vyvolávající přesnou, neklamnou představu u každého průměrného čtenáře, vykládá a určuje autor mlhovitými a prchavými metaforami z duševního, polovědomého dění a zastírá tak celý život mlhovým závojem, pod nímž každá kapka rosy mění se v slzu. Nová, divně nakroucená a šklebivá slova hromadí, mísí je s neobvyklými, groteskními provincialismy. Počne velebným a vzníceným tónem evangelického kazatele o mravním a světovém řádu, ale vzpomene si, že by se měl vrátiti k svému příběhu a učiní tak lámaje při tom mohutně rozpjaté periodě její nejkrásnější ratolesti. S dějem a fabulí svou zachází přímo ukrutně, vypráví ji nestejnoměrně, trhaně, kuse, přilepuje na ni rušivě působící dodatky a přídavky. V novelle »Z výletního setkání« pojednou vzpomene si na příběh své lásky k pomněnkovým očím a vloží jej neorganicky v proud svého vypravování, v povídce »Skvrna« rozpovídá se široce a obšírně o nějakém dobrodružství v nočním pelechu, jež jest s krásným vnitřním příběhem otcovského srdce spjato pouze nahodilou přítomností hrdiny. Moralistní a sociálně reformní exkurse dusí celou stavbu povídek; práce »Z výletního setkání« jest ostatně již spíše prudce a přesvědčivě psaný traktát o špatnosti dnešního ženského vychování a smutných jeho následcích než umělecky myšlená novella.

Jeho muži jsou větším dílem somnambulové a maniakové, ovládaní zhusta podvědomými instinkty a neumějící klidně rozumově uvažovati, aniž by nechvěli se ve vášnivém vzrušení, jeho ženy jsou hysterické, plné vražedných a lstných úmyslů, otravující a hubící muže a rodící choré a ubohé děti. Zavádí nás ve svých povídkách tentokráte sice do rodinných zátiší a koutku, ale tu leží mrtvola novorozeněte, tu vynášejí mrtvou ničivou ženu, tu celé hospodářství svěcené potem mnohých rolnických generací se rozpadá a hoří jako v pohádce, kde pavouk zkázy obetkal všecken nábytek pavučinami, pod nimiž vše mění se v červotočinu a drť.

Než všecko to vnější, hmotné, každodenní bídné a nicotné živoření neleká a neděsí autora tolik, jako pevná víra, že kořen všeho toho zla jest hlubší, mimo nás ležící, věčný a tajemný. Šlejhar jest mystik v ekstasi spatřující ne nebeskou slávu a velebnost, ale věčné hrůzy pekelné. Tuší, že za ženou, jež otrávila muži celý život, »vězelo něco jiného, neženského, nepřirozeného, tajemné rušící síly, vražedné rozkladné moci, tb. co se nedá určiti, pohnůtkami vysvětliti, ani vymeziti poměry, co se vymyká soudu i důvodům« str. 265.). Pojednou ucítí, jak peruť věčnosti, nekonečnosti zavlaje v duši a táže se

*

zděšené: »Co značí toto zakynutí nebeské dálavy a vynikání ohromivá tak zasahavě naléhající v úžaslou pokořenou duši?« (str. 259.). Tuší v mhách březnové noci, v červnových bouřích, ve vnikání bílé šíré noci do salonu pozdrav a náhlý dotyk věčnosti, kořenu to lidské bídy a nicoty.

Zničiti tyto hrozné síly, nevyzpytatelné a ukrutné, zbaviti se jich za každou cenu jest mu předním cílem a přední snahou. Nejprve v opojení a paroxysmu vášně hrozí jim bojem, chce je udolati. Jeho rek rozjímající v »Mhách březnové noci« o usmrcení své choti, rozumuje: »Tvá smrt musí být zadostiučiněním celému světu a srdci každému, jež právě takto bylo zmučeno a loupeno o svá práva lidskosti, až sprahlo posléze elementární životní nenávistí« (str. 285.). Ale bezvýslednost takového počínání objeví se záhy, člověk se bojí a děsí jen pohledu na bytost, kterou by měl udolati, hrozí se styku s těmi mučivými silami, jež chtěl zničiti. Nezná cesty než prchnouti, pryč daleko od všeho toho skličujícího a záhubného. Tak prchl vrátný Jumr bídě a bědám fabrického života v předešlé knize, tak chce i v přítomném díle rek z »Mlh březnové noci« utéci všemu, zanechati všeho (str. 273.).

Než i pokus ten se ukáže marným, dětinským, naivním, jako všecky pokusy odstraniti bídu a neřest tohoto slzavého údolí, jemuž mohou, jak v »Zátiší« Šlejhar napověděl, pomoci jen bytosti nadzemské, jen Bůh, — dosud němý k nářkům a kletbám, dosud nemilosrdný a přísný soudce. Jako dočasný léčivý klam zaleskne se heslo sebeobětování, sebezapření, onen smírný akkord, jímž končí poslední povídka a spolu i kniha. Ale nesčetněkráte dříve ukázal Šlejhar sám, že to sebeobětování, ta láska bratrská vespolek jest týmž klamavým bludem jako pokus zdolati tu bídu neb utéci ji.

Nezbývá než zůstati a trpěti dále sám i za jiné. A v tom tkví příčina celého toho ponuře zoufalého rázu díla Šlejharova. Odtud ono stálé naříkání a stenání jeho vět, ty věčné apostrofy Boha i zemřelých, ta záplava ethisujících a moralisujících pouček, ta rozechvělost, jež brání podati vznešeně modelované a slavně tesané dílo umělecké umělci, jenž pro slzy a zkrvavělý zrak nemůže provésti snů svých tvůrčích okamžiků. Proto život není Šlejharovi chrámem, kde v mohutné nádheře zpívají píseň nekonečné krásy štíhlé fiály a kde vzdušnou kružbou svěžích oken padá paprslek královského slunce, nýbrž útulkem nešťastných duší, chladících bolestí rozpálené skráně o studené pilíře. — RN. —

ZA STAROU PRAHU!

Milou a zajímavou knihu naleznou přátelé otázky zachování staré Prahy v obsáhlé pohrobní knize Svátkově »Ze staré Prahy«.*) Jest to jaksi odkaz autora historika i románopisce, jenž rozmanité své publikace — připomínám jen Kulturní obrazy z dějin českých — věnoval líčení a oživení starobylých, svérázných zákoutí pražských. To, k čemu se Svátek ve svých historických románech, jimž po umělecké stránce stěží lze přiřknouti sebe menší ceny, znovu a znovu vracel, opakuje také v přítomné sbírce historických a topografických statí. Vzkřísil tu mnohé dnes zhroucené loubí, obnovil paměť nejedné zničené a zkažené ulice, oživil mnohý mrtvý a pustý dům: zejména v nejcennější stati knihy »Praha za Rudolfa II.« rekonstruoval celý život pražský v době nejsvěžejšího uměleckého života pražského. Při svých poutích úzkostlivě pečlivých nezapomenul na jedinou památnou římsu, na jediný významnější arkýř a zejména bedlivě si všiml všech událostí, jichž patina a kouř lehly na pražské budovy. Tu snad si moderně cítící čtenář bude stěžovati, že historik udusil pozorovatele uměleckého, že pro stálé připomínání vojenských vpádů a válečného ryku nevystupuje dost jasně mnohá výrazná linie architektonická, že nahromaděné zástupy dvořanů, kupců a žoldnéřů kazí mohutný prospekt plný imposantní síly. Zejména málo pamatoval Svátek na zachycení celistvého dojmu komplexů a čtvrtí, onoho svérázného a nenahraditelného kouzla, jímž působí staré, rázovité město, vysmívající se malebnou směsicí všech slohů prázdné a nudné symmetrii. Než přes tyto nedostatky, jež pochopí pouze subtilní pozorování omezené na čirý artism, nelze knihy dosti doporučiti. V smutných dobách, kdy generace dědí po generaci naprostou neznalost kulturních a politických dějů úchvatné metropole, a kdy z neznalosti té prameni nenávist a nízká zuřivost proti všemu starožitnému, může míti přítomná, populárně psaná publikace velký význam. Názvy statí, střídajících se s reprodukcemi Sadelerových rytin a Štapfrových dosti šťastných obrazů, jsou: Bílá věž Daliborka. Černá věž. Královský letohrádek »Hvězda« u Prahy. Královská zahrada na Hradčanech. Karlův most a jeho věže. Praha za doby Rudolfa II. Pražské vodárny a jezy. Ostrov Štvanice u Prahy.

*) Nákladem Jos. R. Vilímka.

*

V záležitosti »Staré Prahy« citujeme:

»Architektura jako umění jest dnes do té míry zanedbána, že jsou hlavní města, jež si myslí, že se mohou při svých stavebních podnicích obejíti bez rady architekta — umělce, a v nichž, bez ohledu na mínění vynikajících odborníků se zničí každá možnost provésti někdy v budoucnosti krásné podniky architektonické. V žádném oboru nepotřebuje naše doba tak osobitého výrazu svého života, jako v oboru architektury; v žádném oboru není význam tvůrčí fantasie více podceňován. Krásná novostavba působí v nynějším svém okolí na nás právě tak cize, jako citron v bramborové krajině, kdežto výtvory architektury ve vznešených dobách uměleckých vyrůstaly organicky z životní potřeby společnosti. Arciť, pokládáme-li souhrn vědomostí za exponent vzdělanosti, jest každý roznášeč novin našich dnů vzdělanější než občan antický neb středověký. Ale na jaké jiné kulturní úrovni než vůdcové přítomnosti stáli na př. Atheňané, kteří dobrovolně uvázali se ve výdaje na stavby svého rodného města, když jim Perikles dal na vybranou, býti zbavenu výloh a potom arciť též cti z díla plynoucí, aneb mužové, již s radostí vzhlíželi ku gothickému domu a k radnici v půvabném kouzlu nad jejich hlavami se pnoucí? Duše antického i středověkého občana povznášela se každým pilířem, každým vrcholkem veřejných budov, jež působily tak účinně jako prostředky vzdělávací. Přítomnost buduje duchaprázdné stavby, ba sám chrám, o němž se říká, že představuje nejvznešenější cíle, bývá pravidelně budován nejlevnějším podnikatelem staveb, jenž zakázky dle ceníku přijímá a v tuctech provádí. A jestliže výjimečně skutečný umělec dostane nabídku, veřejnou stavbu provésti, pak cení se umění tak málo, že umělec se ani nejmenuje, kdežto jména dárců se pro přítomnost i budoucnost do mramoru vytesají. »Vždyť jest placen!« jak se při takové příležitosti významně říká. Že ten kus duše, jejž umělec do svého díla vložil, nedá se doceniti, na to se boháč dnešních dnů neohlíží. Kníže bursy nezvedá, jako jedna z korunovaných hlav renaissance, štětec malíři se země, nýbrž poklepá mu na rámě a nabízí mu cigaretty. Zřídka kdy poskytuje umělci příležitost, aby mu vystavěl aneb vyzdobil dům, ale své soirée zdobí umělcem. V styku s umělci, v němž tito svůj čas ubíjejí, zřídka se naučí něčemu z uměleckého nazírání, ale naučí se několika frásím uměleckým, jež se na výstavách dobře vyjímají.« E. KEY.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl. 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 20. ŘÍJNA 1899. — ✻ ČÍSLO 4. ✻

JAN OPOLSKÝ:

Z ÚST MEDIA.

Slepcem jsem přerozen, duch věčně nevidomý,
  ač oči moje člověčí již dávno vsákla země . . .
Ó věčnost! . . . Věčné! . . . Šílení mne lomí
  a věčné prázdnoty jen přistupují ke mně.

Fysických nemám bolestí, jen to, že jsem, mne trýzní,
  že nelze nikdy sejít sebevraždou žádnou!
Své Nic chci roztříštit, má síla v prázdna vyzní
  a prázdna věčně couvají a nová na mne padnou!

Jak slepý výr, jenž neví, proč se stárne,
  a mře a nechápe, proč náhle padá, padá . .
. . . Mé strašné Nic! . . . Jsou definice marné! . . .
  Jen něco vědět alespoň by duše moje ráda:

Proč ony vody, které ve tmách hučí,
  chci-li je slyšet, hukot vzdalují,
a proč mne — nevím co — tak strašně tiše mučí
  a proč to vlastně mukou jmenuji!?

A proč mám vědomí, že ústředí je v hlavě,
  když . . . Však co je hlava? Hrůza! Zmatky mé!
Jsi, Bože, mstivec ve Své hrozné slávě,
  v níž tvrdili nám, že Tě spatříme!

To říkali nám, když jsme, tuším, mřeli . .
  když mřela hmota . . . Pamatuji hlínu . . .
. . . a potom jsme se kamsi rozletěli
  v nic . . . Lze potom s vášní hledět k Hospodinu?

UTOPENEC.

Panenský ti písek zbývá na kadeři,
viděl's palác Smrti korálových dveří,
strašily tě blbé, rybí oči sklené
v modrých zářích vodstev němé rozsvícené.
Líbaly tě škeble nemluvné a hnusné,
slyšel's vodní zvony, při nichž každý usne!

Znáš teď Sirén sbory v čarokruhu pleskat,
strunným, tenkým zpěvem plynout requiescat!
Potáhly tě clonou perel výviny,
cítil's, že jsi anděl bílý bez viny.
Že jdeš orodovat k trůnu zakleté víly
a že pod palácem delfín čeká, kvílí,

že však zapomenul's pro pláč žádost svou
a že černé proudy rostou, rostou tmou . . .

JÁ V MECHU SKRČEN . . .

Já v mechu skrčen jako prvozvíře
  pokorně skláceen vonným zvoněním,
v své lebky schoulen zakouřené díře
  — mág s olověným svojím učením —

jsem prach — ó Bože — nebo který titul
  si přisvojuješ, divná Bytosti
  ať jakkoli, mne, prosím, blíže přitul
  do žití mechů, jež mne pohostí!

Blíž k nitru! Blízko, blízko jako červu,
  jenž vjímá duši neprostupných dřev,
slij s přírodou mne, v uzly jejich nervu
  a v její var, a v její sen a krev!!

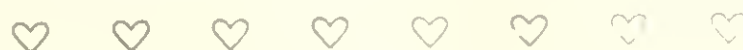

JULIUS ZEYER:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORÁZE.

Pokrač.

Když, šťasten, vše jsem čestným slovem slíbil,
už nemluvila, pouze rukou kývla
a temná gondola ji nesla v šero. —
A hustším šerem v naznačené době
mne nesla gondola po stmělých vodách,
a horečně mi všechny tepny bily,
zpit byl jsem štěstím, nadějí a čímsi,
co žádným slovem říci nedovedu:
to bylo cos, jak stupňované bytí,
co ve mně snilo, bouřilo a plálo,
to jedině jen bylo, vskutku bylo,
co mimo mne — to vše se pouze zdálo!
Což nebyl sen to, zde ty šedé domy,
jež smutné stíny v matné vody stlaly
v tom labyrintu křivolakých, úzkých
a mrtvých průlivů, kde velmi zřídka
zjev jiné gondoly jak stín nás minul?
Mně třeba nebylo si vzpomínati
na daný slib, že nebudu chtít pátrat,
kam loď mne nese. Horečka mnou třásla
a nevěděl jsem, v kterém světě dýšu.
Svět můj byl ve mně, v blahu víc než lidském,
co kolem bylo, v nic mi zapadalo. —
Loď zastavila v stínu nejtemnějším:
zdi s obou stran a v prostřed voda černá,
sem ani paprsk nevnik' hvězdné záře. .
Klíč velký podal mi můj gondoliere
a na zpuchřelé ukázal mi dvéře
a pomáhal mi vystoupit na stupeň
k těm dveřím vedoucí. Já otevřel je.
Sad osvětlený hvězdami a lunou,
sad starý, opuštěný, snivě smutný,
kde růže voněly, a magnolie
a laury věkovité temnily se,
se objevil Já vešel. Šelestily
mi stromy nad hlavou a fontán suchý
a drolící se, s nymfou renesanční
se truchlit zdál nad lepší minulostí.
Sad nebyl velký. Palác zasmušilý
byl v mělkém pozadí, průčelí jeho
se shlíželo as někde v širé vodě,
a zadní část to byla, která truchle
zde na mě hleděla. Veď perron vzhůru
tam na terasu, lunnou září bílou.
Tma byla v domě, z okna jediného
se stříbro lilo lampy, z otevřených
též dveří na terasu linulo se,
kde v jasu pod portálem zamyšleně
v svém bílém rouše ona, ona stála!
Já zavřel dvéře sadu, letěl vzhůru,
něm stál jsem před ní s dechem zatajeným.
Byl smutný její úsměv přivítací,
zrak její sklopený se pozved' ke mně,
rty šeptaly cos tiše, neslyšel jsem.
Blesk drahokamů zakmitl se nocí,
to zazářily prsteny na ruce
té úzké, dlouhé. Vzhůru ukázala
na tympanon nad dveřmi, byla vryta
tam zlatem slova Horacovy ódy:
— »Dona praesentis cape laetus horae, et
linque severa.« —
A v girlandách pod římsou tympanonu
dvě byla jména, »Marcellus«, však druhé,
as ženské zajisté, se vytratilo
a konečně jen »A« tam posud stálo.
Když hlasem čeť jsem nápis, řekla tiše:
Má stačí latina, bych rozuměla!
Dar okamžiku, který sladce kyne,
brát bez starosti o ten smutný zítřek?...
A zamlčela se, pak zase řekla,
jak sama sobě, rozčileně, rychle:
Ty nápise, jaký's ty Galeotto!
Ty též, měsíci, hvězdy, noci, moře!
A celé Benátky s tím vilným vzhledem
už dávno mrtvých generac a celá,
ba celá společnost i její řády,
tak vetché, které nedovedou zemřít,
a chorý věk náš, prostý ideálu!
Vás všechny obžaluji! Štvete, štvete
nás umdlené a slabé v divou honbu —
můj Bože, za čím? Co se štěstím zdá snad!
Hlas její selhal, usmála se, řekla:
Jsem v horečce a blouzním. Rozuměl jste,
co říci chtěla jsem? To smyslu nemá
a sama nevím, co jsem říci chtěla.
Jen pocit mám, že obětí jsem čeho,
co pudí mě jak staré, slepé fatum...
Šla do pokoje se sklopenou hlavou.
Ten prostý byl a téměř zcela prázdný,
byl stavěn v polokruhu, sloupy nesly
strop s freskem barokním, kde bílá nymfa
se dívala na stín svůj do jezera
Stůl s lampou stál uprostřed, na něm byla
hrst bílých růží, stará dýka, kniha.
Já mimoděk se sklonil nad tou knihou
a vzhlédl překvapen, »Duchovní Proudy«
to byly paní de Guyon. — Tisk starý,
mi řekla krásná žena, která stála
dva kroky ode mne Po knize sáhla
a pravila: Váš pohled překvapený
je výčitkou mi, ač to netušíte...
V mých rukou nehledal jste tuto knihu,
tak málo as, jak onu starou dýku...
To prostě pokupky u antikvárů...
Však obsah »Proudů« znám, přec nevnikl mi
až posud v srdce, jinak, věru pane,
by zde jste nestál... Sáhla zas po knize
a ruku krásnou na ni položila,

ta ruka zdobena jak modla byla,
blesk smaragdů a perel na prstenech
mě oslnil — však zachvěl jsem se silně,
když mezi kamy zahlédl jsem kroužek
tak prostý, hladký — svatební to prsten!
Já zachvěl se a dotekl se kroužku.
Cos jako opovržení se mihlo
na její tváři, vzmachem druhé ruky
ten celý poklad kamů smekla s prstů
a prsteny po stole rozlítly se.
Já vzal tu ruku, abych poceloval
tu stopu, která zůstala na prstu
po snubním kroužku jako rudá jízva . . .
Tu oči její plny utrpení
se na mě upřely, tak vlhké, smutné!
Trh' jsem ji k sobě, temnozlaté vlasy
se rozproudily jí, když jsem je líbal,
a jako v závoj do nich halila se
a jejich zlatem zářily ty oči,
jež duši moji pily, pily, pily,
a pojednou ty vonné proudy střásla
v týl, stála chvíli s jejich aureolou
jak bílá bohyně, pak padla s pláčem
na hruď mou jako oběť . . . Byl jsem šílen,
ó, šílen štěstím! . . .
Ani slova více,
ó, srdce ubohé, ni slova více! . . .
Noc onu plnou rozkoše a hříchu
ať mlčení mé halí jako v příkrov,
jejž pozvednouti, profanaci značí . . .
I vzpomínati zdá se mi už hříchem . . .
Byl úsvit už, když stál jsem pod portálem
a s ní se loučil . . . zvedla smutně zraky
tam vzhůru k nápisu a čtla jej tiše . . .
Ta latina jak cize, sladce zněla
z těch krásných úst, tak neobvykle, divně!
Zpěv byl to ptáka! Řekl jsem to, ona
však nedbala a pravila jen tiše:
Vše minulo! Ó, jak je štěstí krátké!
Snad lépe bylo by bez štěstí býti
než vzpomínati štěstí minulého?
A zamyslila se. Pak řekla: S Bohem! —
Kdy opět sejdeme se, zašeptal jsem.
Já volna nejsem, řekla zasmušile,
pak dodala: Já netázala jsem se
po jménu tvém, jak své jsem zamlčela.
Tam nad portálem, hle, »Marcellus« psáno.
Když o tobě jsem snila, spojovala
jsem představu tvou povždy s oním jménem . . .
Až dva uplynou dni, zas volna budu
a naznačím ti, kdy a kde se sejdem.
Na poště prostě najdeš moje psaní
pod jménem »Marcellus« . . . A nyní s Bohem! . .
Já nepustil ji: My se sejdem, sejdem?
jsem řekl úzkostlivě . . . Odvětila:
My sejdem se, však ne na tomto místě . . .
kdes jinde, jinde! —
U dveří jsme stáli
u zahradních. Jak byla, Bože, bledá!
Jdi! šeptala a spjala chvějné ruce.
Já posléz šel . . . A dvířka zavřela se
a veslař můj se vztyčil na gondole,
kde čekal celou noc. Já vskočil rychle
a zakryl tvář, bych nic neviděl více,
než bledý její zjev jak v paměť vryl se
a jak se nes' před zavřeným mým zrakem.
Tak plul jsem úsvitem a přistali jsme
tam u divadla, odkud včera jel jsem.
Co peněz měl jsem, veslaři jsem hodil
a spěchal domů, kde jsem těžce usnul.
Kéž bych se nebyl probudil už nikdy! . .
Ó, žalupiná, temná, hrozná doba
mně vzcházela, ač hned jsem nevěděl to.
dva dni jsem trávil jako v opojení
a tonul v naději té nejvábnější,
vždyť zprávu čekal jsem bezpečně, jistě,
to naznačení, kde se zase sejdem.
Tré minulo však dnů a marně hledal
jsem onu zprávu, čekaný ten dopis,
tu nevýslovná úzkost pojala mě.
Jak horečně mi všechny tepny bily!
Co myšlének mi různých mozkem táhlo!
Snad zemřela? . . . A mráz mi tělem prošel,
a viděl jsem ji, bledou, v rakvi ležet . . .
Snad byla prozrazena? . . . Odvlékli ji
kams do dálky . . . on, jehož prsten snubní
tak udeřil mě v srdce jako dýkou . . .
Snad v nyvé touze po mně duše její
se trápí, mučí . . . zraky moje vlhly . . .
Zas náhle jako uštknut trh' jsem sebou;
což nebyl jsem snad pouhou hříčkou chtíčů
té neznámé, jíž prostě zahodila,
když smyslů ztichla bouř? Snad zapomněla,
že dýšu na zemi, když pominula
noc rozkoše a nad svatým když Markem
den roznítil se? —— Ruměnec mě polil,
však hned zas prosil jsem, by prominula,
že možno tak se rouhat! . . A zas spěchal
jsem za dopisem s tlukoucím tak srdcem,
ach, za dopisem, který nepřicházel —
a myšlénka, že zmizela na věky,
se s tíhou nezvratného přesvědčení
na strádající duši přivalila,
a zaplakal jsem . . . Bože, jak jsem plakal! . .
Když bez naděje šel jsem dopis hledat,
tu přišel konečně! . . . a křečovitě
jsem v dlani tiskl jej a letěl domů,
bych beze svědků četl jej a líbal . . .
Jak lekl jsem se, když jsem blíže přihléd
Ne z Benátek byl! Z tyrolského města
dle razítka . . . Ó, co to znamenalo?
Mha kryla zraky, třesoucí se prsty
hned nedovedly dopis otevříti.

Pokr.

MAURICE MAETERLINCK:

SMRT TINTAGILA.

DRAMA PRO LOUTKY.
PŘEL. MARIE KALAŠOVÁ.

Dokonč.

JEDNÁNÍ III.
Tatáž komnata.
(Igrena a Agloval.)

Igrena. Prohlédla jsem dvéře Jsou zde troje. Budeme hlídati u velkých ... ostatní dvě jsou těsné a nízké. Nebývají nikdy otevřeny. Klíče k nim jsou ode dávna ztraceny, a železné závory jsou zazděny. Pomozte mně zavříti tyto velké; jsou těžké, těžší než městská brána ... A jsou pevné, ani blesk by nepronik'... Jste ke všemu hotov?

Agloval (usedne na prah). Sednu na stupeň prahu; s mečem na kolenou... Myslím, že to není poprvé, co tu čekám a bdím, mé dítě; a jsou chvíle, kdy nechápeme všeho, čeho vzpomínáme... Bděl jsem takto, nevím kdy ... avšak neměl jsem nikdy odvahy tasiti meč ... Dnes ho tu mám po ruce, byť mé paže nemělo již síly; pokusím se... Je snad čas, abychom se bránili, byť bychom nechápali ...

(Z vedlejší komnaty vykročí Bellangèra, nesouc na rukou Tintagila.)

Bellangèra. Vzbudil se...

Igrena. Je bledý ... Co je mu?

Bellangèra. Nevím... Plakal tiše ...

Igrena. Tintagile ...

Bellangèra. Hledí v jinou stranu ...

Igrena. Nezná mne ... Tintagile, kde jsi? — To sestra tvá k tobě mluví ... Nač tam hledíš? — Ohlédni se ... pojď, hrajme si spolu ...

Tintagiles. Ne ... ne ..

Igrena. Nechceš si hráti?

Tintagiles. Já již nemohu na nohy, sestro Igreno . . .

Igrena. Ty že nemůžeš na nohy?... Okaž, okaž, co je ti? — Bolí tě něco?

Tintagiles. Bolí ...

Igrena. Kde tě co bolí? — Pověz mně, Tintagile, a já tě uzdravím ...

Tintagiles. Nemohu ti říci, Igreno, všecko mne bolí ...

Igrena. Pojď ke mně, Tintagile ... Víš, že moje náruč je měkčí a že se v ní brzo ozdraví ... Dej mi ho, Bellangèro ... Spočine na mém klíně a bude zas dobře ... Hleď, vidíš, kdo tu? ... Tvé velké sestry jsou tu ... Jsou u tebe ... ochráníme tě a zlo nebude moci k tobě ...

Tintagiles. Je tu, sestro Igreno ... Proč zde není světlo, sestro Igreno?

Igrena. Je zde světlo, mé dítě ... Nevidíš lampu, jež visí s klenby?

Tintagiles. Vidím... vidím... Není velká... Není tu jiných?

Igrena. K čemu jiných? Vidíme, co nutno viděti . . .

Tintagiles. Ach! . . .

Igrena. O! Jak hluboké jsou tvé oči ...

Tintagiles. Tvoje též, sestro Igreno ...

Igrena. Nepozorovala jsem toho dnes ráno... Viděla jsem, jak v nich stoupá ... Nevíme nikdy určitě, co duše naše se domnívá viděti ...

Tintagiles. Neviděl jsem duše, sestro Igreno ... Proč sedí Agloval na prahu?

Igrena. Odpočívá trochu ... Rád by tě byl políbil, než půjde spat ... Čekal, až se vzbudíš ...

Tintagiles. Co to má na kolenou?

Igrena Na kolenou? Nevidím tam nic ...

Tintagiles. Ba ano, je tam něco ...

Agloval. Nemnoho, mé dítě ... Prohlížel jsem svůj starý meč; a sotva ho poznávám ... Drahně let mně sloužil; avšak od nějaké doby jsem pozbyl v něj důvěry a myslím, že se zlomí... Má blíže rukojeti malou skvrnu ... Pozoroval jsem, že ocel bledne, a tu jsem se tázal ... Už nevím, co jsem se tázal ... Má duše je dnes tak těžká ... Co chceš, abych tu dělal? ... Nezbývá než žíti v očekávání neočekávaného ... a pak nutno jednati, jako bychom doufali ... Jsou takové těžké večery, kdy marný život člověku až k hrdlu stoupá, že by nejraději zavřel oči ... Je pozdě; a já jsem unaven . .

Tintagiles. On je zraněn, sestro Igreno ...

Igrena. Kde?

Tintagiles. Na čele a na rukou ...

Agloval. To jsou staré rány, mé dítě, ty už nebolí ... To asi že světlo na ně padá dnes večer ... Ty's jich dosud nezpozoroval?

Tintagiles. Vypadá tak smutně, sestro Igreno . . .

Igrena. Ne, ne, není smuten, jen tak unaven . . .

Tintagiles. Ty též jsi smutna, sestro Igreno ...

Igrena. Nejsem, nejsem smutna; což nevidíš, že se usmívám . .

Tintagiles. A druhá sestra též ...

Igrena. Nikoliv, i ona se usmívá ...

Tintagiles. To není usmívání, tohle ... Já vím ...

Igrena. Jdižiž, polib mne a mysli na něco jiného ... (Obejme ho.)

Tintagiles. Na co, sestro Igreno? — Proč mne to vždy zabolí, když mne tak objímáš?

Igrena. Zabolelo tě?

Tintagiles. Ano; — nevím čím to, že slyším tlouci tvé srdce, sestro Igreno ...

Igrena. Ty je slyšíš tlouci?

Tintagiles O! o! tluče, tluče, jakoby chtělo ...

Igrena. Co?

Tintagiles. Já nevím, sestro Igreno ...

Igrena. Nesmíš se znepokojovati nadarmo a nesmíš mluviti v hádankách... Co to? Tvé oči vlhnou... Proč se rmoutíš? Slyšíme také tvé srdce... Srdce se ozývají vždy při takovém objímání... Tu se rozhovoří a říkají si věci, jichž jazyk nevypoví...

Tintagiles. Já je dříve neslyšel...

Igrena. To že ještě... O! to tvé srdce!... Co jen mu jest?... Tvé srdce puká!...

Tintagiles (vzkřikne). Sestro Igreno! Sestro Igreno!

Igrena. Co?

Tintagiles. Slyšel jsem je!... Už jdou!... už jdou!...

Igrena. Kdo?... Co je ti jen?...

Tintagiles. U dveří! U dveří! Tam byly!... (Sklesne do klínu Igreny.)

Igrena. Co je mu?... On... On zemdlel...

Bellangèra. Dej pozor... dej pozor... Upadne...

Agloval (vstane náhle, s mečem v ruce). Já též je slyším... Slyším kroky v chodbě...

Igrena. Oh!...

(Všichni naslouchají.)

Agloval. Slyším je... Jest jich množství...

Igrena. Množství? Jaké množství?...

Agloval. Nevím... člověk slyší a neslyší... Kráčejí jako jiné bytosti, ale stále se blíží... Nyní se dotýkají dveří...

Igrena (sevře křečovitě Tintagila v náruč). Tintagile!... Tintagile!...

Bellangèra (objímajíc jej rovněž). Já též... já též... Tintagile!...

Agloval. Lomcují dveřmi... slyšte... tiše... Šeptají cosi...

(Slyšeti, jak v zámku dveří zavrzá klíč.)

Igrena. Mají klíč!...

Agloval. Ano... ano... Já to věděl... Počkejte!... (Postaví se s vytaseným mečem na nejvyšší stupeň prahu. — Ke dvěma sestrám:) Pojďte!... Pojďte i vy!...

(Ticho. Dvéře se pootevrou. Agloval v třeštění vrazí meč otvorem, vbodna hrot meče do trámu pažby. Meč se zlomí pod smrtelným tlakem veřejí a kusy ocele padají s třeskotem k zemi. Igrena se vzchopí, držíc omdleného Tintagila v náručí, a všichni tři, ona i Bellangèra i Agloval marně se snaží všemi silami přivříti dvéře, jež se znenáhla víc a více otvírají, aniž je koho viděti aneb slyšeti. Jedině chladné a klidné světlo vniká do komnaty. Tu se Tintagiles náhle vzbudí ze mdloby, vzpamatuje se, vzkřikne uvolněn a obejme sestru, mezitím co dvéře pod neustálým tlakem náhle se zavrou.)

Igrena. Tintagile!

(Všichni hledí na se v úžase.)

Agloval (naslouchá). Neslyším už ničeho...

Igrena (v radostném vytržení). Tintagile! Tintagile!... Hle! Hle! Je zachráněn!... Pohleďte na jeho oči!... vidím zas modrou zřítelnici!... nabude opět řeči... Viděly, že bdíme... Netroufaly si!... Obejmi mne, obejmi nás, slyšíš?... Všecky! všecky nás obejmi... až do hlubiny duše!...

(Všichni čtyři, se slzami v očích, [illegible] se pevně v náruč.)

JEDNÁNÍ IV

(Chodba před komnatou z předeslého jednání.

(Vejdou zahalené tři služky královniny.)

1. služka (naslouchá u dveří). Již nebdí...

2. služka. Marné čekání...

3. služka. Přála si, abychom to vykonaly raději v tichosti...

1. služka. Věděla jsem, že usnou...

2. služka. Otevřte rychle...

3. služka. Je čas...

1. služka. Čekejte u dveří. Vejdu sama. Netřeba, abychom byly tři...

2. služka. Pravda; je tak malinký...

3. služka. Střežme se té starší...

2. služka. Víte, že královna si nepřeje, aby o tom zvěděly...

1. služka. Nebojte se; mne není tak snadno slyšeti...

2. služka. Vejdi tedy; už je čas...

(První služka otevře opatrně dvéře a překročí práh.)

3. služka. Ach!...

(Ticho. První služka zas vykročí z komnaty.)

2. služka. Kde je?

1. služka. Spí v náručí svých sester. Rámě má ovinutá okolo jejich krku; a jejich paže jsou ovinuta kolem něho... Nevykonám to sama...

2. služka. Já ti pomohu...

3. služka. Ano; jděte tam spolu... Já tu budu bdíti...

1. služka. Střežme se; oni něco vědí... Zápasili všichni tři s těžkým snem...

(Dvě služky vejdou do komnaty.)

3. služka. Vědí to vždy; ale nechápají...

(Ticho. Dvě služky vyjdou z komnaty.)

3. služka. Nuže?

2. služka. Musíš nám pomoci... nelze jich odtrhnouti...

1. služka. Sotva že rozuzlíme jejich paže, sevrou je ihned opět kolem jeho tílka...

2. služka. A děcko je svírá pevněji a pevněji...

1. služka. Hlavou spočívá na srdci starší sestry...

2. služka. A hlava jeho stoupá a padá na jejích prsou...

1. služka. Neuspějem otevříti jeho rukou...

2. služka. Jsou ponořeny do vlasů obou sester...

1. služka. A mezi zuby má zaťatu zlatou kadeř...

2. služka. Nezbude než ustřihnouti vlasy starší sestry...

1. služka. A vlasy mladší sestry též, uvidíte...

2. služka. Máš s sebou své nůžky?

3. služka. Mám...

1. služka. Již pospěšte; vzbouzejí se...

2. služka. Srdce jejich a víčka tlukou stejným tlukem...

1. služka. Opravdu; postřehla jsem modrých očí starší sestry...

2. služka. Hleděla na nás, ale neviděla nás.

1. služka. Dotkneš-li se jednoho, druzí dva se zachvějou...

2. služka. Tak se namáhají a nemohou se hnouti...

1. služka. Starší sestra by chtěla křičeti, ale neuspěje...

2. služka. Pospěšte; zdá se, že jsou varováni.

3. služka. Stařec tam není?

1. služka. Je; spí tam v koutě...

2. služka. Spí, opíraje skráň o rukojeť meče.

1. služka. Neví nic; nemá žádných snů...

3. služka. Jděme, jděme; ať je tomu konec...

1. služka. Nebude tak snadné rozuzliti jejich údy...

2. služka. Ba; jsou spletené jako údy utopených...

3. služka. Jděme, jděme...

(Všecky tři vejdou do komnaty. Hluboké ticho přerývané vzdechy a stony spánkem zdusené smrtelné úzkosti. Po chvíli tři služky chvatně vyjdou ze stmělé komnaty. Jedna z nich unáší v náručí spícího Tintagila, z jehož zaťatých ručinek a snem a agonií sevřených retů řinou dlouhé zlaté kadeře, urvané z vlasů dvou sester. Utíkají tiše; na konci chodby Tintagiles, náhle se vzbudiv, zoufanlivě vzkřikne.)

Tintagiles (na konci chodby). Aach!...

(A opět ticho. Pak slyšeti z vedlejší komnaty, jak se sestry vzbouzejí a znepokojeny vstávají.)

Igrena (v komnatě). Tintagile?... Kde je?...

Bellangèra. Není ho tu již...

Igrena (s rostoucí úzkostí). Tintagile!... Světlo! světlo!... Rozsvěť!...

Bellangèra. Hned... hned...

Igrena (již je viděti otevřenými dveřmi přecházeti komnatou s lampou v ruce). Dveře jsou dokořán otevřeny!

Hlas Tintagilův (téměř neslyšný v dáli). Sestro Igreno!...

Igrena. Křičí!... Křičí!... Tintagile! Tintagile!... (Pádí z komnaty. Bellangèra chce za ní, ale sklesne v mdlobách na prahu.)

JEDNÁNÍ V.

Velké železné dvéře pod hluboce temnými klenbami.

(Vyjde Igrena, vyděšena, prostovlasá, v rukou třímá kahan.)

Igrena (ohlíží se zmateně). Nenásledovali mne... Bellangèro!... Bellangèro... Aglovale!... Kde jsou? Říkali, že ho milují, a nechali mne zde samotinku!... Tintagile!... Tintagile!... Oh! pravda... Stoupala jsem, stoupala po nesčetných schodech mezi vysokými nemilosrdnými zděmi a srdce mé už mně neskýtá života... Zdá se, jakoby se klenby hýbaly.. (Opře se o sloupy klenutí.) Klesám... O! o! Můj ubohý život! Cítím ho... Je všecek na kraji mých retů a chce mne opustit... Nevím, co jsem učinila... Nic jsem neviděla; nic jsem neslyšela... Je takové ticho!... Nalezla jsem všecky tyto zlaté vlasy podél schodů a podél zdí; a šla jsem po jejich stopě. Sesbírala jsem je... O! o! jsou tak krásné! Palečku... palečku... Co jsem jen řekla? Pamatuji se... Já také tomu nevěřím... člověk může spáti... Na tom nezáleží a není to možné... Nevím ani, co myslím.. Vzbudí vás a pak... Vlastně, vida, vlastně nutno přemítati... Člověk řekne to, řekne ono; ale duše, ta jde zcela jinou cestou. Nevíme, co všecko rozpoutáme. Přišla jsem sem se svým malým kahanem... Neuhasl, přes všechen průvan na schodech... Co si o tom vlastně myslit? Jest příliš mnoho věcí nestvrzených... A jsou přece mnozí, kteří vědí: proč nepromluví? (Rozhlíží se kolem sebe.) Nikdy jsem to vše zde neviděla. Nelze stoupati tak vysoko; a vše je zakázáno... Je zima... A taková je tma, že člověk se bojí dýchati... Praví se, že temnoty otravují... Tamhle jsou děsné dvéře... (Přikročí ke dveřím a ohmatává je.) O! jak jsou studené! Jsou z jednoho kusu; z jediného kusu a nemají závor... Jak se asi otevírají? Nevidím žádných stěžejí... Myslím, že jsou do zdi zazděné... Výše stoupati již nelze, není již žádných stupňů... (Vzkřikne zděšeně.) Ach!... I zde ještě uvázly zlaté vlasy!... Tintagile! Tintagile!... Slyšela jsem prve bouchnutí vrat!... Pamatuji se! Pamatuji se! Tedy zde!... (Tluče zuřivě pěstma a nohama do železných dveří.) O! Obludy! Obludy!... Zde tedy jste!... Slyšte! Proklínám vás! Proklínám a pliju na vás!...

(Slyšeti slabé klepání s druhé strany dveří; pak proniká železnými dveřmi slabounce hlas Tintagilův.)

Tintagiles. Sestro Igreno! sestro Igreno!

Igrena. Tintagile!... Co?... Co?... Tintagile, jsi ty to?...

Tintagiles. Otevři, rychle, otevři!... Ona je tu!..

Igrena. O!... o!... Tintagile; bratříčku můj, Tintagile!... Slyšíš mne?... Co?... Co se stalo?... Tintagile! Ublížily ti?... Kde jsi?... Kde to jsi?...

Tintagiles. Sestro Igreno! sestro Igreno!... zemru, neotevřeš-li!...

Igrena. Strpení, pokusím se o to, jen strpení... Otevru, otevru...

Tintagiles. Ty mně nerozumíš!... Sestro Igreno!... Na to není času!... Nemohla mne zadržeti... Udeřil jsem ji... Utekl jsem... Jen otevři, rychle, už jde!...

Igrena. Už jdu, už jdu!... Kde je?...

Tintagiles. Já nic nevidím... jen slyším... Ach! Já se tu bojím, sestro Igreno, já se bojím!... Rychle, rychle!... Otevři!... pro lásku milosrdného Boha, otevři!...

Igrena (ohmatává úzkostlivě dvéře). Až najdu počkej ... jen chvíli ... chvílenku ..

Tintagiles. Nemohu již čekati, sestro Igreno ... Cítím její dech ...

Igrena. Neboj se, bratříčku můj; neboj; nic to není ... Jen že já tu nevidím ...

Tintagiles. Vidím tvé světlo .. U tebe je jasno, sestro Igreno ... Já tu nevidím ...

Igrena. Ty že mne vidíš, Tintagile? Kudy mne vidíš? Není tu skuliny ...

Tintagiles. Ba je, ba je; jest zde jedna skulina; ale je tak malinká! ...

Igrena. Kde? Na které straně? ... Tady? Rci, o rci! .. Tamhle snad?

Tintagiles. Zde, zde. Neslyšíš, kde klepu? ...

Igrena. Zde?

Tintagiles. Výše ... Ale je tak malinká ... Ani jehly by neprostrčil ..

Igrena. Neboj se, jsem u tebe! ...

Tintagiles. O! slyším ji, sestro Igreno! ... Tahej, tahej! musíš tahati! Už se blíží ... Kdybys mohla jen pootevřít ... jen trochu ... jsemť tak malinký ...

Igrena. Mám již sedřené nehty, Tintagile. Tahala jsem, strkala jsem, tloukla jsem ... Tloukla jsem! ... (Tluče znovu do železných dveří a marně snaží se je uvolniti.) Dva prsty mám již mrtvé ... Neplač ... Je to železo ...

Tintagiles (beznadějně zavzlyká). Nemáš, čím bys otevřela, sestro Igreno? ... Nic, pranic? ... Jen co bych proklouzl ... jsemť tak malý, tak malinký ... ty víš ...

Igrena. Mám jen kahan, bratříčku ... Hleď! ... Hleď! ... (Buší hliněným kahanem do železných dveří. Kahan shasne a rozbije se na kusy.) O! ... vše je nyní ve tmách! ... Tintagile, kde jsi? ... O! slyš! slyš! ... Nelze otevřít zevnitř? ...

Tintagiles. Ne, ne; to nelze ... Nemohu ničeho nahmatati ... Nevidím již žádné skulinky ...

Igrena. Co je ti, bratříčku? ... Neslyším tě již skoro ...

Tintagiles. Sestřičko, sestro Igreno ... Nesnesu toho déle ...

Igrena. Co se stalo, Tintagile? Kam jdeš? ...

Tintagiles. Teď je tu! ... Nemám již odvahy — sestro Igreno! sestro Igreno! Cítím ji! ...

Igrena. Koho ... Koho!

Tintagiles. Nevím .. Nevidím .. Nesnesu toho ... Ona ... uchvátila mne za hrdlo .. Klade ruku na mé hrdlo ... O! o! sestro Igreno, pomoz ....

Igrena. Ano, ano ..

Tintagiles. Vše je černé ...

Igrena. Nedej se, braň se, udeř ji! .. Roztrhej ji! ... Neboj se! ... Jen strpení! ... Jsem tu! ... Tintagile! ... Tintagile? ... Odpověz! Pomoc! .. Kde jsi? ... Pomohu ti .. polib mne ... skrze železo ... zde ... zde ...

Tintagiles (slaběi) Zde ... zde ... sestřičko

Igrena. Zde ... zde ... Kladu políbení, slyšíš-li? Ještě! ještě! ...

Tintagiles (slaběji). Já též tě líbám ... zde .. sestřičko Igreno ... sestro Igreno ... O! ...

(Slyšeti pád malého tílka za železnými dveřmi.)

Igrena. Tintagile! ... Tintagile! ... Co's to učinil? — Vraťte mně ho! ... Vraťte mně ho! ... Pro lásku Boží! vraťte mně ho! .. Již ho neslyším ... Co s ním děláte? ... Neubližujte mu, slyšíte? ... Je to jen ubohé dítě! ... Neodolá tomu! ... Hleďte, hleďte ... Nejsem zlá ... Padám na kolena ... Vrať nám ho, prosím tě! ... Není to jen pro mne, ty víš ... Učiníme vše, oč nás budeš žádat ... Nejsem špatna, vidíte ... snažně vás prosím, sepjatýma rukama ... Chybila jsem ... podrobím se, uvidíš ... ztratila jsem všecko, co jsem měla ... Potresci mne jinak ... Tolik jiného by mně působilo větší bolest ... pakliže ráda působíš bolest ... Uvidíš ... Ubohé dítě, nic nezavinilo ... Co jsem řekla, není pravda ... to že jsem nevěděla ... Já vím, že jste dobrá ... Nelze konečně ani jinak než odpustit ... Je tak mladý, je tak krásný a tak malinký! ... Vidíte přece, že to nemožné! ... Položí vám ty své ručinky kolem krku; ta malá ústa na ústa; a ani sám pán Bůh by neodolal .. Že mně otevřete, viďte? ... Nežádám takřka nic ... Jen bych ho ráda měla na chvíli, na chvilenku .. Nepamatuji se již ... víš, neměla jsem času ... Jen tolik, co by proklouznul ... toť snadné .. (Dlouhé, neúprosné mlčení —) Potvoro .. Potvoro! ... Pliju na tě! ... (Sklesne a vzlyká tiše, opíraje rámě o dvéře; v temnotách.)

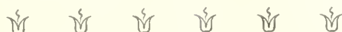

Gabriela Preissová:

POVÍDKA O KUDRNATÉM ŠEVCI.

Z korutanských obrázků.

Pokrač.

Lipe se rozběhl rychle s ochočenou poslušností k místu, na které mířila prstem a těžce se shýbnuv, pochytil i donesl klubíčko, blaženě se při tom usmívaje.

»Ráda bych věděla, od čeho máte tak hezké zkadeřené vlasy,« napadl Kristlu lehoučký povzdech; »co by některá ženská za ně dala, kdyby je měla!« A úzká bílá její pravička dotkla se Lipových vlasů tak jemným a důvěrným pohlazením, jako to dovedla jen oddanost Damianova

Lipovu tvář přešlehla horká červeň; od matčiných dob ještě nikdy lidský hlas nepochválil

jeho vlasy, naopak nabíral si je, kde kdo jen mohl, že je měl za své neštěstí, a teď najednou se líbily Kristle... V tu chvíli už vážně pocítil, jak jsou si blízcí duší...

»Oh, nestojí ty vlasy za nic, jsou jen k zlosti, odpíral rozpačitě nezvyklé pochvale, které přece jen rád uvěřil, a uvnitř kořenila se v něm útěšlivá jistota, že musila být Kristla na světě zrovna taková odstrkovaná a pronásledovaná sirota jako on... Proto se uchylovala vždy jen do samoty, nikdy neposedávala a nežertovala s ostatní čeledí, ublížil jí jistě mnoho osud tak jako jemu.

»Kdybyste se jen hezky nastrojil,« podotkla Kristla ještě s hebkou vážností, »to by se všichni podívali, jaký by z vás byl chlapík!«

»Chlapík!« opakovalo se pak celý den kudrnatému ševci v mysli a vypínal hlavu více do výše.

Pro Kristlu bylo u Čabičrů práce na čtvrt léta a za ten čas nového kamarádství, jež šička dokazovala Lipovi při každé příležitosti — jakoby si zrovna jen jeho jediného veřejně přede všemi vymínila z ostatní mužské čeledi — vybalil se z kudrnatého ševče najednou nový člověk. Vyzdvihl si od pantáty všech čtrnáct zlatých, které mu hospodář zadržel ze senoseče na moudré připomenutí selky, aby švec také měl něco pro všechny možné případy uschováno, zašel si do Svatého Víta a přinesl si odtamtud hnědý lodenový kabát, zeleně lemovaný, a klobouk z plyšového sukna s pérečkovou ozdobou. Kristla mu ušila za správu svých vysokých kramflíků z černého atlasu vázanku pod krk, a když si ještě ušil nová perka a vyleštil dlouho zahrabaný řetízek od hodinek, divili se Burklečtí novému parádníkovi. A Lipe počal také příkladně pracovati a živiti v sobě touhu po výdělku i šetrnosti.

»Jednou už musí člověk začít s rozumem,« odbýval bez staré zbraně zlého vtipkování obdiv i otázky, co se to s ním děje — jako by celý jeho dřívější život byl jen stálé bloudění; ale lidé mu dobrou vůli nevěřili, říkali po pantátovi Čabičrovi: »Kdo ví, co kudrnatý švec zase smýšlí — nejspíše, že se dá zvolit u toho hádavého a směšného tábora za poslance.« A jenom malý Ital se zdál unesen Lipovou nepokrytou dobrou vůlí, a Kristla pokaždé, když se s Lipem potkala, usmála se na něho se zalíbením, dotýkajíc se alespoň konečky prstů přítulně jeho kudrnatých vlasů. Proto si na nich teď tolik zakládal jako na pokladu, i voňavý resedkový olej si na ně koupil...

Zatím však v hospodě na pile a nejbližším okolí troufali si lidé již napořád Kristlu pomlouvati, že je tichá voda, která břehy dere, za úlisnost oproti hospodářům že se dobře pomní a po mužských že stříhne jako pavoučice po muškách. Na pile prý si již zlákala stárka a malého Itala a kdo ví, koho ještě má. První taková zpráva zadrhla kudrnatému ševci dech, musil se s ní jako se steskem rozběhnout za malým Italem na pilu.

»Oibó!«*) zděsil se Damian bezcitnosti, kterou lidé prováděli se sirotou Kristlou. »Ubohá dívka! Jak se tak bídní lidé mohou opovážit ubližovat chudince ženské, která neublíží ani kuřeti? Malý Vlach to jednoduše nechápal — přitiskl si jen ruku na srdce, zabolelo jej to očividně také jako Lipa.

»To je máš ty křesťanské duše,« ukřivil Lipe zase po starém způsobu své směšně orýhované rty, »do kostela to běhá a v pátek odrhují lžíce i talířky pečlivě pískem, aby se jim rty nedotknuly stopy všední mastnoty, ale pomlouvačným jazykem to dovedou zabíjet čest i vážnost svého bližního. Jiným ševcům dají lidé jejich čest — pro mne jakoby už žádná nezbyla a tak, člověk nevěřil pak už sám sobě. Teď ale bude jinak... Poslouchej, Dámku, jestli ti lidé budou na dále Kristle ubližovat, zastanu se jí jinak — srozuměni jsme již beztoho — já si ji vezmu za ženu a potom ať se někdo podívá, je-li Lipe švec pořádný řemeslník a muž nebo ne! A co ty bys tomu plánu říkal, kamaráde Dámku?« prosil Lipe chvějným a sníženým přízvukem hlasu o radu, neboť bez pomoci Kristle vše vyslovit bylo přece jen těžkou věcí.

Damian si prohrabával vlasy, až se mu octly v neobyčejném účesu zčechrány do hřebínku, díval se chvilku do vody a potom se teprve ozval poněkud nejistým hlasem: »Pro takovou opuštěnou ženskou je to nejlépe, když se vdá, alespoň se pak má kdo o ni starat.«

»Ty Dámku, pověz mi ještě něco — zdali pak ty sám bys si také rád Kristlu nevzal — protože ona je přece lepší, než jsou jiné?« pověsil se Lipe novou zpytavou otázkou příteli zrovna na rty

Zase potřeboval malý Ital chvilku k přemyšlení, než dal odpověď. »Kdybych byl na tvém místě, možná že bych smýšlel jako ty — ale když nejsem Korutanec a mohl bych si do opravdy leda jen myslit na nějakou z mé vlasti (tu se Dámkovi zachvěl nějak lítostivě hlas a na spáncích mu vyskočily dvě rudé skvrny), nač mi kladeš takové divné otázky?«

»Eh, zkouším tě jen, Dámku, kamaráde zlatý,« usmál se teď Lipe blaženou spokojeností a prorýval šťastným smíchem svou řeč, »považ jen, oni nestydové tvrdili, že prý se Kristla schází s tebou a se stárkem! A já bych to přece nejspíše musil vědět, mlýnici mám zrovna naproti a pilu vedle v pravo — a přece jsem Kristlu jakživ neviděl, aby si někde s tebou postála anebo vešla do mlýnice.«

»K smíchu,« prohodil malý Ital, vraště čelo s černým hezkým obočím, které jakoby bylo

*) Tolik co »fuj«.

péro nakreslilo — a usmál se opravdu, jako se člověk zasměje nad zbytečnostmi.

»Bude-li jen ona chtít,« rozvinoval dále Lípe před milým druhem s celou důvěrou svou svitnou naději, »stane se ze mne nejlepší člověk a z ní šťastná žena, která už nikdy více nazakusí bídy ani lidské pomluvy. O, věř mi, Dámku, před Bohem, že nikdy jsem nezasnil o žádné plané, divoké lásce, jaká je v našem kraji módou mezi nemajetnými, vždycky jsem si to smýšlel tak hezky pořádně, že se jednou někde po [illegible] u[illegible]ném pustačení posadím a řeknu: [illegible] už je dost bláznění, dovedeme také hezčí věci! Ale ovšem — jednu věrnou hvězdičku musí člověk k takové možnosti vidět poblízku na oporu — to přece chápeš, Dámku — a já, abych se ti jedinému přiznal, neměl štěstí u těch jiných, víš, první pravá s nejlepším srdcem je teprve Kristla.«

Damian zabíraje se pilně a hřmotně do práce, jen už pokyvoval hlavou. D. k.

JOSEF K. ŠLEJHAR:

ČERNOHLÁVEK.

VESNICKÁ IDYLKA.

Pokr.

Přestalo dávno to ptáče pět — jakoby zakletým stal se čarovný švehol černohlávkův. Smutnělo, skomíralo, zbýval mu jakýs stesk vzpomínek o nenavratitelném životě. S bidélka na bidélko... jakoby spěšně bez ustání člunkem pohazoval v neznámé spleti té oblasti klece. S bidélka na bidélko — —

Rytmický šust přeletu ptačího zdál se čím dál více vynikati v rozléhajícím se tichu vůkol, jež strmělo jako v zkamenělé pustině. Připadalo někdy, že zrovna závratně se valil v splývavém toku. Někdy jakoby řetězy chřestil a zas v temném lomcování spěl. S bidélka na bidélko... a v skocích jako šílených, střemhlav se vrhajících. Mrtvá těla much tanula mezi okny dávno neotevřenými tady dole pod tou klecí, zvrácená a seschlá tanula jakoby v ustrnulém hledění na onen zápas živé bytosti, bijící se o nepodajné mřížení...

Jen změnou, sledem událostí značí se čas — zde v tomto utkvění, v tomto ustrnutí a zřícení života mohla celá věčnost se znamenati.

Nekonečně vzdálený, nekonečně nepřináležející sem, k těm vnitřním údajům, zdál se ten svět v záokní — snad ještě u řezníka nedopařili, snad ještě tam kvílel flašinet a nedohádaly se kmotry a baráčník nenabil ženě... a v takovém lhostejném míjení plynul tam kdesi celý ten všední běh života a umdlévaně, lhostejně plynuly všední obzory.

Nekonečně nenáležející sem svět k těm vnitřním údajům.

Jakoby v jeho hrubém balvaní kdes nahodile se povalujícím skrývala se šerá drůza krystalu tajemných vztahů své hmoty, tak jiné, cizorodé obklopující ji strusce. Celá staletí plynou, jakoby celá věčnost, a není vyjmutí té zakleté šeré drůze z jejího zkamenění.

V zapředení příšerné kukly, z níž vyjíti má provalení života neznámého, strašidelného, bez tuchy v dosavadním označení, bylo tak pohrouženo, hrozivě ukryto... a jen onen rytmus jako divě tepající puls tohoto neznámého života hrnul se v kvačivém překotu odkudsi z nitra té bezedné strnulosti...

Jsou chvíle života a světa, jež jakoby věštily samou výstrahu a samé neštěstí a nezbadanými vlivy jsou určovány. Tyto chvíle byly samá výstraha, samé neštěstí!

Slyšel jsem jednou ono strašné zakvílení na chodbě blázince... takové zakvílení, možno-li srovnávati vzruchy raněné duše, propuklo táhle v bezedné strnulosti těch úzkých nízkých prostor, jež jakoby se stále úžeji přisouvaly k té bytosti uprostřed.

Nehnula se z místa, jen tak úžasně se schýlila, oním z neoznačitelných posunů těla, jichž schopna je živá hmota za kritických chvil, schýlila se celá v sebe, jakoby v křečovité extasi vzrušené kajícnice, ramena její strmě vyčněla a ta hlava v černém šátku mezi ně se divně propadla. Lokte objaly se v násilném spjatí; a jakoby takto poráživě zmocniti se chtěly v úporném svém sevření té hrudi celé, v niž se vkřižovaly, v drtivé lámané tíze, jíž jakoby mělo být zachráněno jaksi rozskočení hrudi té. A zároveň schýlilo se čelo, jakoby jím mělo být udeřeno o zem, a schýlil se celý ten pohled, visel tkvěním olova kamsi propadavě v bezdno pod sebou.

Teď najednou zakřičela ta bytost. Propuklo to její hoře veškero v neobsáhlosti své beznaděje. Slyšely ty stěny hlas z neznámých zdroju lidskosti. hlas nezměrného zaúpění a nářku... v nářku tom lze pouze umírati, po něm srdce zůstává v úsmrt raněno. Sám zanášel se ten hlas jako strašná vítězosláva hran smrti, ohromivý, zaúpělý, nerušen rozléhal se jizbou jako děsivý přízrak, jehož všechno je plno.

A najednou rozvázal se šátek na skloněné hlavě, divně zavlál a bez šelestu jako černá skvrna splynul k zemi. Obnažené kadeře jakoby vnitřním popudem se vznesly na té hlavě, také tak divně zavlály a pak poklesaly podle skrání a zůstaly

zcuchány tkvět týmž tkvěním olova kamsi propadavě v bezdno pod sebou

A neustával výbuch toho hoře, tak úžasného, nezměrného, jakoby ani známým zdrojům lidskosti více nenáležejícího. Před ohromivým významem této podstaty muk, z níž onen vzlyk nekonečně vytrvávající, jako bouřlivé truchlení nočního padání vod, se vybíral, musilo zanikati vše ostatní.

Stanulo náhle ptáče na svém bidélku, jakoby uprostřed zachvácen byl neochablý rytmus jeho řícením, černé lesklé body, jakoby ze dna hluboké studně bludně vysvítající, zatěkaly úzkostlivě z klece své a zaposlouchaly se v takovém nepostihlém zachvívajícím se mžení v to ohromení lidského srdce.

Ten pláč, ten pláč a nářek . . .

Všechny ty hlasy světa jakoby v truchlivém úžasu měly v jeho účasti zaniknouti, zmlknouti na vždy: ten chechtot, to brumlání, ty žvásty na všech stranách, to skučivé blábolení, ty výškviky poškádlení a zavývání zloby, celého světa, jak kde se co jevilo — projevy do libovůle a každého zadostučinění, vše mělo zaniknouti a zmlknouti z chaosu světa před takovýmto rozšílením bolu!

Ten den posléze přešel. A přešla ta noc a celou tu noc bojovala lidská duše.

Ráno na její tváři tkvěl jakýsi neobyčejný, slavnostní výraz, jakési vychýlení samé duše. Ještě více se zdloužil celý obličej, rozšířily se oči; ale těma zrakoma tak podivně dotýkala se všech věcí kolem, v takovém vyznačení, smutném, velkém zaplanutí — těma zrakoma jakoby nesnažila se jen viděti, ale všeho v pravdě se dotýkati, co nejúžeji, v takovém pronikání, na němž tolik záleženo, v takovém spjatí, jež by do nějakého nekonečného zadostučinění vyčerpávalo podstatu zjevů všech.

Dívala se a pohybovala, jakoby prostředím vidin ze všech míst tekoucích, u každé se pozastavujíc významně.

A pokynula při tom začasté hlavou, tak tajmo, v mimoděčném vyplynutí; jakoby jen zachvěla se ta hlava v popudu své duše, a rtoma prolinula se někdy vlna jakýchsi slov šeptu, jakéhosi sdělení dorozumívajícího se, jež bylo známo jen jí a těm věcem vůkol.

Neznámé zřetele značily se v jejím zření, v celé její bytosti, v jejím každém pohybu, v celém činění toho rána, a takové záhadné uspokojení náhle nabytého a cele zvítězivšího přesvědčení, v pronikavém vědomém ovládnutí svých záměrů a svého určení, nechť ony dotýkají se již čehokoliv.

Z rána se modlila. Nemodlila se dlouho; jen co právě slušno na obvyklou ranní modlitbu člověka klidně zbožného, Boha ve své míře pamětlivého. Jen nějak důtklivěji, ponuřeji se modlila, v upjatém uvažování jakémsi, majíc oči i čelo vhřížené do sepjatých rukou, a při tom tak několikráte táhle zakynula hlavou jako v dokonaném uzavření. Domodlívajíc se, vznesla oči vzhůru k prastarému sešlému obrazu, z něhož jen zlaté skvrny byly zjevny, a vytrvala tak chvíli, a bylo to takové němé háravé úpění v tom vzhlédnutí jejím, ale plno jakési trudné, nevystihlé útěchy. A pokřižovala se, poklonila se a zas se křižovala, široce, vznesle, jako v nadšení zanícené obřadnosti. Však nijak dlouho netrvala celá ta ranní pobožnost, celá ta neobvyklá obřadnost.

Vše ještě tonulo v měkkém, vláčném, tichém šeru srpnového rána, prochvělého parami a mhami.

Temně a nepokojně vyplývala v záokní šíř stráně; tak nějak truchle značila se její svěžesti již pozbývající ustaralá zeleň a jakoby ještě pospávala, jen málo, neochotně pozvedajíc hlavu. A veškerá ta zeleň vůkol — keře před okny, stromu, kusa trávníku — byla také tak temná, potácivě ospalá, v nehybnosti a trudném zaujeti zralého věku. Tíž vláhy tak zhojnělé, obvyklé tou dobou, a ranního chladu lpěla na všem jako hustá plsť, a po všem rozpjaté pavučiny stříbřitě oroseny, jako zjíněny, značily se v tu chvíli tak masivně, těžce navěšeny jako plachtoví.

Bude zajisté na den překrásně.

A tak zdušené ticho tlumilo se venku, nehybno, u vyčkávání probuzení. Jím jen někdy vlaštovka začiřikala, tím stručným, řinoucím se popěvem, jímž jakoby vždy na okamžik odlehčila si svému ptačímu srdci, poodpočinuvši na římse, a zas ulétala do závratných výšin své neunavné pouti; — tak zrovna háravě mysticky zaznívají ty vlaštovčí popěvy za těžkých ranních uspalých šer.

Bude na den zajisté krásně — jeden z těch smírných, smavých dnů srpnových, jimiž jakoby se do duše vlévala nová lahoda a naděje života — když tak vlaštovky záhy se ozývají . . .

Jen ty zlaté a jakoby orezivělé skvrny pestřily se na stěně z toho prastarého obrazu, symbolu zbožného vznícení všech těch, již od věků před ním poklekali. Ostatní vše nezřetelně zapadalo do zhnědlých, červotočinou protroušených dřev rámu, a dřeva ta zapadala a jakoby rozplývala se v zášeří chmurně rozpjatých, ještě také v sen nořících se stěn vesničky. — Ona jala se nyní poklízet. Vlastně nebylo co k poklízení, po nikom nepřišlo nic v nepořádek, neměl kdo rušit tady dávný zvyklý soulad, v němž nezměnně v zaujaté přirozenosti vše tak se nořilo. Těžký, ponurý, jaksi zaleknutý to byl soulad dnes, jenž druhdy ve svém oživení tak družně přispíval ku smírnému blahu vůkol — vytrvával dnes v ustrnutí záhrobním odumřelého, zaniklého života.

Pokrač.

FEUILLETON.

Jos. Bartoš: Z ANGLICKÉ LITERÁRNÍ PRODUKCE V ROCE 1898—99.

V roce 1898 bylo vydáno v Anglii (Ameriku a ostatní země nepočítajíc) celkem 6008 knih. Z toho připadá na:

Krásnou prosu a spisy pro mládež . .	1758	knih
Spisy vychovatelské a filosofické .	732	»
Historii a životopisy	618	»
Spisy theologické a biblické	535	»
Vědy sociální a politické	437	»
Poesii a drama	290	
Umění a illustrovaná díla	263	» atd.

Anglická kritika konstatuje za poslední rok jakýsi úpadek románu u porovnání s básněmi a životopisy. Román blíží se víc a více skutečnému životu, nabývaje formy sociálních studií neb artistických reprodukcí choses vues, kdežto díla životopisná, dějepisná a sociologická vypůjčují si čím dále tím více od krásné prosy mohutnost jejího podání i ladné uspořádání.

Význačnou známkou moderní poetické tvorby jest opouštění všech obvyklých forem metrických. Může se právem říci, že nynější doba jest periodou metrických pokusů.

Jubilejní slavnosti královské v roce 1897 a anglická námořní nadvláda nezůstaly bez vlivu na poesii. Tak po sbírce Kiplingově jeví se tento cit monarchický a plemenná hrdost v knihách veršů Henryho Newbolta »Ostrovní Plémě«, v »Balladách loďstva« Rennella Roddse, ve »Zpěvech činu« Conana Doyleho. Nové sbírky Watsona, Henleye a Blunta dokazují, že idealisování národní hrdosti není zcela novou strunou v anglické poesii. Že nevymřela poesie reflektivní a poesie vnitřních hlasů, jest patrno na pracích Ernesta Coleridge, Stephena Phillipse a Laurence Binyona, jehož »Porphyrion« upomíná silně na Keatse. Trojice britských pěnic miss Nesbitová, miss Tynanová a miss Laurence Alma Tadema zpívala i loňského roku plným hrdlem.

O jedné knize veršů hodlám se zmíniti šíře. Jest to »Ballada z Readingského žaláře« od C. 3. 3., což byla vězeňská značka známého Oscara Wildea. Báseň tu napsal v Readingské káznici, kdež odpykával svůj trest, a věnoval ji

Památce
C. T. W.,
kdysi vojína královské jízdní stráže.

Vojín tento byl v červenci 1896 pro vraždu milenky v Readingském žaláři oběšen. Stead v »Review of reviews« píše: »,Ballada z Readingského žaláře' jest nejkrásnější a nejděsnější báseň, jež byla tištěna v angličině od doby, kdy Coleridge uveřejnil své ,Rýmování o starém námořníku'. Báseň Coleridgeova byla čistou fantasií, báseň Wildova jest strašným přepisem ze žalářního deníku. Ta hrozná prostota v ní nejvíc děsí.«

Básník potkal odsouzence na dvoře:

A neupíral žádný muž
tak dojemně svůj zrak
na kus té modré oblohy,
jež nebem vězni, jak
on, kdy stříbrnými plachtami
plul po ní lehký mrak.

A jen on má zemříti hanebnou smrtí? Vždyť

Z nás každý vraždí, co má rád,
to každý slyšet můž',
některý hořkým pohledem,
lichotkou jiný už,
zbabělec vraždí polibkem,
jen statný muž má nůž.

[illegible] v mládí,
a jiný v staroby,
ten rdousí rukou [illegible]
ten v Zlata podobě,
jen mírný nožem, vychladneť
v ráz mrtvý ve hrobě.

Líčení hruz odsouzencových i hruz žaláře jest [illegible]. A polepší se vězňové trestem?

Nejhorší čin jak hořký blín
v žaláři rozkvetá,
co dobrého je v člověku,
vše se zde rozmetá.
U těžkých vrat bdí Zoufalost
i Úzkost prokletá.
Tam moří dítě zděšené,
že pláče včera, dnes,
slabocha bijí, šílence,
a stařec je jim pes.
A všichni pak se stanou zlí
a nikdo ani hles.

Kniha dočkala se v několika měsících sedmi vydání.

Poesie dramatická jest v úpadku naprostém. Jména podobného zvuku, jako Sudermann, Hauptmann, Ibsen, Maeterlinck, Rostand nezná anglická literatura již po dlouhou řadu let. Celá dramatická produkce omezuje se na překlady cizích kusů a na dramatické spracování románů, zvláště sensačních. Jen k vůli všemu jmenuji zde některé práce, o nichž anglická kritika napsala několik řádek. Jest to Hobbesův (paní Craigie) »Vyslanec«, Irwingova rytířská hra »Godefroi a Yolande«, Pinerova »Princezna a motýl«, Bernarda Shawa »Hry příjemné a nepříjemné«, Davidsonova »Gotfrida« a maeterlinckovská pieça »Pan a mladý pastýř« Maurice Hewletta.

V krásné prose dodělaly se největšího úspěchu Kiplingova »Lopota dne« a Zangwillovy »Snílkové ghetta«. O knihách těch promluvil jsem již na jiném místě tohoto listu. Rozkošné jsou Grahamovy »Dnové snění«. Jest to třetí kniha o dětech mladého amerického básníka. Po »Pohanských Papírech« vydal »Zlatý věk«, črty vyzlacené hedvábným pelem dětství, poesie a humoru. Tři ukázky z nich podal jsem v Lumíru v roce 1896. »Dnové Snění« jsou jakýmsi pokračováním »Zlatého Věku« a Graham zůstává v nich tím starým čarodějem. Naši staří malí přátelé jsou zase všichni zde, plni života, obraznosti, vzdoru a kritiky jako dříve. Nemůžeme se jich ani nabažiti. Jaké nápady, jaké duhové sny líhnou se v těch kučeravých hlavičkách! Nejdelikátnějším číslem jest črta »Jeho zdi byly jako z jaspisu«. Třpytivá travestie legendy o svatém Jiří a draku »Vzdorovitý drak« vynutí úsměv i nejzarputilejšímu mrzoutovi.

Velký rozruch způsobil román »Otevřená otázka« E. C. Raimonda. Za pseudonymem skrývá se známá herečka anglická, výtečná interpretka Ibsenových hrdinek, slečna Eliška Robinsová. Thema jest totožné s Ibsenovými »Příšerami«, zabývajíc se tragedií zděděné choroby. V románu líčí se dva dekadentští a neurotičtí milenci, již vstoupí ve sňatek k vůli vzájemnému uspokojení a rozhodnou se zemříti pospolu, než jejich děděná k[illegible]tba přenese se na jejich pokolení. Statečné a povzbuzující to evangelium, jež odpovídá na otázku, zda jest život hoden prožiti. — Ano, uvědomíme-li si jasně, že trvání života jest v našich rukou [illegible] rozhorlené literární kritik »Blackwoodova magazínu«.

Ač se většina anglické literární kritiky nutí připisovati fenomenální úspěch knihy [illegible] thematu, mám za to, že skvostné líčení dětského a dívčího věku hrdinky Val, kdy tato ještě není otrávena dekadentstvím svého milence, theoremy o [illegible] a podobnými otázkami, má hlavní zásluhu o úspěch. Val jest v té době nádhernou pohankou, kypící [illegible] a láskou k životu, lakotně dychtivou prožíti celou [illegible] lidského štěstí, radující se i z tělesné bolesti [illegible], nezodpovědného, omamujícího egoismu [illegible], veselme se. Jest

*

její motto, »a pak se ztraťme, až dojde k placení účtu.« Její bratrovec Ethan jest za to politování hodnou figurou. Jest to mladý dekadent, slaboch a zbabělec; miluje dívku jen proto, že nemá síly, aby jí vzdoroval, poddává se úplně její svrchované vůli, motá se, vrávorá a krčí se jako baba. Dokonč.

LITERATURA.

Louis Křikava: V nocích bezhvězdných. Praha, F. Šimáček. — Em. šl. z Lešehradu: Atlantis. »Chrysanthem«.

Nevím ... ale zdá se mi, že, ať hledí člověk do těchto nocí skutečně bezhvězdných z východu nebo západu, nedovede v nich rozeznat jediné linie, ba nedovede v nich rozeznat ani malý zážeh Umění. Je to vše tak jednotvárné a bez zájmu: sterilita vůle, mrtvé illuse, něco spleenů, maskované metempsychosy a celý ragoût okořeněný realistickými motivy — typ, jenž jest u nás do omrzení hněten po hezkých pár let. P. Křikava píše: » .. Moje Poesie pláče, že nemůže být jinou, než jakou jest a jakou ji nyní vidíte před sebou, Vy, kterýmž jsem otevřel zlacené veřeje své duše.« Tato věta nese v sobě a odůvodňuje zárodek smrti pro celou knihu. Jakoby všechno, co se vychrlí na papír ve chvíli t. zv. nadšení, mělo se pokládati za nejryzejší umělecké vyjádření. Tak hleděli na tvorbu všichni malí duchové, kteří se báli hledati skutečný hlas své duše — styl. Nechtěli věřit, že umění je ztělesnit svou vidinu odlišným způsobem, který má svou vnitřní členitost a vyvíjí se na jednotném základě. Tito lidé nedovedli nikdy chápat, jak bylo možno spracovat tentýž námět tisícerými způsoby a vzájemná odlišnost Rafaelových Madonn zůstane pro ně věčnou hádankou. Styl, to jest schopnost differenciace. Styl, tato trenáž představ a zatěžkávací zkouška umělce není záslonou, již se zastiňuje vlastní podstata duše. Nikoliv; právě jako embrya mají vespolek nejvíce podobnosti a vývinem vyhraňuje se teprve typ člověka o krásných a určitých rysech, tak začátečnický sloh (a začátečnickým zůstane tak dlouho, pokud autor nenajde své vlastní vyjadřovací prostředky, třeba by žil jako Methusalem) jest dřevěnou stěnou, skrze niž jen v řídkých chvílích prosvitne některý paprsek duše. Styl jest výpravou k odkrytí podstaty vlastní bytosti. A duše, které se zmocnily tohoto tajemství, jsou provázeny jakoby zvláštní, zázračnou atmosférou: ať pohlédnou na cokoli, vše jakoby ožilo novým přílivem tvarů, formy se mění a svět, jakoby znovuvzkříšený, rozkládá se pod jejich pérem; nezáleží na bohatosti sujetu: vypravují-li historii plže, poví více než jiný v sedmiaktovém dramatu.

Styl, tuto kouzelnou lampu, házející barevné reflexy, nemá autor V nocích bezhvězdných. Proto nevyryl ve své knize jediné hlubší linie, nefixoval jediný psychologický moment — příčiny, proč zapadne jeho sbírka mrtvě a hluše.

* * *

Melancholický, přesycený či spíše ustrašený životem, aniž by se do něho vnořil, dilettant v nejvyšším smyslu slova — tak representuje p. z Lešehradu ve své poslední sbírce, kam zařadil některá čísla, jež mají poměrně pevnější a určitější křivku stylu, nežli většina básní jeho předešlých dvou knih. Nevím sice nikterak, proč dal své sbírce nadpis Atlantis, není v ní nic tajemného a zářného, co by vyvolávalo vzpomínku na tento ostrov, zmizevší před tisíciletími, s kulturou opředenou zkazkami; jeho verše jsou spíše intimní tělocvičnou duše, v niž se provádějí bravurní kousky formy, aby se zapomnělo na pustotu a bezútěšnost vlastního srdce. Neboť to jest tajemství všech jeho knih: nuda; nuda ve významu, jaký má už po dvě století; jakmile octne se sám s vlastní duší, nastane mu chvíle zívání; bojí se zkoumat své psychické labyrinthy, poněvadž chodby, do nichž vkročil, neinspirovaly mu nic jiného, než indifferenci, vědomí slabosti a ohromnou bezvýznamnost žití. Proto se děsí sám sebe, hádanky vlastního já, k níž hledati klíče mu připadá příliš jednotvárným; z okamžiku do okamžiku prchá, v strachu, aby nevkročilo do prázdného srdce něco velikého, eruptivního, co by rozmetalo ty útulné zámečky, oživené troubadury a paními, pastoralem, odehrávaným při měsíci, a milými stíny starých ořechů. A tímto ochranným prostředkem staly se mu jeho básně. Jsou skládány ne proto, aby vyrval básník několik tónů svému nitru, ale aby vyrvaly básníka z nebezpečenství spleenů. Cítíte to všude: jsou některé řádky, které se zdají složeny k vůli pikanterii a neobyčejnosti rýmu; v jiných byla to kadence verše, které obětoval autor svou původní představu. Je silně pohrdavý k tomu, aby zachytil přesně svou visi; kouzlo věty a půvab zvuku miluje více než jejich myšlénkový dosah. A tak je v jeho poesii všechno vyvrcholeno k stanovenému stupni souladu a imaginativní harmonie, právě jako v italské hudbě, jež nám zní manýrovaně a malicherně. A při jeho péči o formu jest jediná nesnáze: že nemá pro ni látky.

Úplným opakem p. z Lešehradu jest p. V. Dyk. Když píše některou práci, činí to, aby vyňal něco z vlastního chaosu a vtělil to ve formu. Naproti tomu p. z Lešehradu si vynutí báseň, aby něčím zavlažil svou vnitřní poušť. P. Dyk tvoří, aby vykřikl jednu ze svých úzkostí; p. z Lešehradu, aby umlčel stesk vlastní prázdnoty. P. Dyk klesne pod tíhou svých nezodpověděných otazníků; pana z Lešehradu unese vítr z této planety, nezatíží-li se chvilkou skládání rhytmů. První je rozmanitý, neurovnaný, skoro primitivní nepoměrností svých náhlých výpadů; druhý cílí k jednoduchosti, k zladění, k jednotnému klíči. Oba podobají se rybníkům: první tomu, který odvodňují, druhý zavodňovanému.

Nemám ani vteřinu rozpaků, abych zde rozhodoval o hodnotě těchto dvou způsobů umělecké methody. Možná, že zastoupené ideálními representanty jsou rovnocenné. Říkám však tolik, že straně p. z Lešehradu náleželo množství individualit, které zanechaly díla, aspoň pro mne, vzácná a milá. Rozumí se, že to byly duše, které maskovaly prázdnotu svého srdce s větší delikatessou a nebezpečnější důsledností než p. z Lešehradu, u něhož v některých básních máte nepříjemný pocit, jako byste slyšeli dva — tři známé autory, sloučené v jedno.*) Duše, o nichž mluvím, byly právě tak bez Víry jako on, ale, kdyby k nim byla přišla, měly dosti síly, aby ji nesly. Tak může mít p. z Lešehradu jediný maják: nalézt ji, Víru; ale kdyby se mu to zdařilo, zahodil by ji po dvou vteřinách, poněvadž by byla příliš velkým břemenem, příliš těžkým štěstím pro jeho šíji; a v tom je typickým milovníkem z tragikomedie konce století. Otakar Theer.

ÚMRTÍ.

Dne 8. října t. r. zemřel na Smíchově proslulý krajinář český, Julius Mařák, na letošní rok zvolený rektor Akademie výtvarných umění. Týž narodil se v Litomyšli 29. března 1835, studoval v Mnichově a usídlil se ve Vídni, odkud r. 1887 povolán na pražskou Akademii malířskou, r. 1894 postátněnou. Ocenění skvělé činnosti jeho umělecké i učitelské ponecháváme si pro příští číslo.

*) Myslím, že by bylo taktní, aby tiskl p. z Lešehradu při číslech, která spíše činí dojem překladů anebo parafrásí než vlastních výtvorů, též jméno jejich původního autora.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 1. LISTOPADU 1899. — ČÍSLO 5

JULIUS ZEYER:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORÁZE.

Pokrač.

To přešlo však. Já četl. List zněl takto:
Já píšu tobě klečíc — promiň, odpusť!
— »My sejdem se, však ne na tomto místě,
kdes jinde, jinde« — to když pravila jsem
tam v Benátkách, v zahradě za úsvitu,
to když jsem pravila ti, v hloubi duše,
v té hloubi, kde je tma, kde vůle naše
ta záhada se kryje jako v sluji
a odkud na nás vyřítí se náhle,
by vlekla nás a hnala, kam jí libo —
už tenkrát tedy v šeré hloubi duše
jsem věděla, že prchnu, tobě prchnu!
A přece nechtěla jsem licoměrně
ti lháti, věř mi... Mluvila jsem ze sna,
jak ze sna totiž, polo nevědomě...
Ač věděla jsem, že mi vůle káže,
bych prchala, snad doufala jsem přece,
že přes svou vůli s tebou zas se sejdu?...
Dnes vůle moje jasná jest a pevná:
My nikdy, nikdy, nikdy nesejdem se —
leč očištěni posléz v lůně Boha!
Však víra moje slabá je a chorá...
Přec tomu Bohu, o němž pochybuji,
svou lásku k tobě přinesla jsem v oběť.
Ach, zoufale jej hledám už tak dlouho!
To rozbolené srdce moje hledá,
tak mučené, co by je ukojilo!
Ty řekl's mi, že oči moje pijou
tvou duši, milený. To žízeň moje
tak sálá z nich, ta žízeň pusté duše! — —
Svět, v kterém žiji, já ho nenávidím,
je lež, je zbabělost, je mrzká nízkost.
Svůj hnus, svou prácheň zahaluje nachem
a čerpá pýchu z bědně ponížených,
z těch, kteří malomocně, podle, nízce
se před ním krčí... Ó, ta velká šlechta,
jak malá je v svých cílech, ideálech!
Cpí lokajstvím, to byzantýnské plémě.
Je prázdná pýcha modlou těchto lidí
Být zrozen z těch, již šíji nesklonili —
jak hrdé zdá se heslo to, však blíže
kdo přihlédne, zví snadně, že to podvod!
I šíj i koleno dovedou chýlit
před mocnějšími, hlavu ovšem nesou
tak vysoko, před těmi, kteří nižší,
a ti se netážou, jakým že právem
tak hrdě hlavu nesou, dostačí jim,
co pouze zdá se, tam v tom velkém cirku,
kde galerii tvoří, kde jsou nutní —
neb co je všechna fraška bez potlesku —
i tam v tom cirku, jenž se »státem« zove! — —
To tedy je ten svět, kde žiju, dýši...
A moje rodina? Jsem přikována
tím zlatým kroužkem, který na mém prstu
tak vámi zachvěl, k muži nemužnému,
tak nízkému, jak vysoká je hodnost,
již zaujímá v světě lží a klamů.
V tom světě žít a proniknout to prázdno,
ó rcete, nejsou-li to muka hrozná?
Já po volnosti prahnu jako tygr
v klec zavřený, a bylo vždy mým přáním,
svá pouta, třeba na okamžik krátký,
jen přetrhat a v pravdě žít a dýchat.
Vždy zdálo se mi, dvě že cesty vedou
v říš volnou bez mezí — buď uvrhnout se
v ráj duše, v Boha, jako do propasti,
svět zavrhnout a pouze v duchu žíti —
neb — je to monstruosní, co teď řeknu,
však mluvím nepokrytě, ve zpovědi —
nuž, naopak se vrhnout v radost smyslů,
v ráj lásky pozemské, o němž jsem snila
tak intensivně, dlouho, okradena
o svoje mládí, ach, tak beznadějně!...
Vy chápete, že v takém naladění
můj pád byl připraven, ach, neodvratně!...
Bůh žárliv je. Kdo váhá, kam se dáti,
buď k němu — nebo jinam — zavržen je...
Já zavržení svoje zasloužila,
neb zvolila jsem cestu, kterou znáte. —
Když okamžik mi kmitl uvolnění,

šla do Benátek jsem pod cizím jménem.
Já nepřiznala sobě, co tam hledám,
v tom volném světě, volna, pod škraboškou,
co neurčitě mě tam, mocně, láká:
jen opojit se! Bez pout volně dýchat!
Jen opojit se!... Přišlo opojení,
vzdor rostl proti poutům přetrhaným
a žízeň ozvala se, žízeň lásky,
když volnost perutěmi šelestila!
V snech horečných jsem žila... Přišel večer,
ten v divadle... Ty sladké vzdechy hudby,
pláč lásky v ní a pathos plný něhy
v kruh čarodějný citů unesly mě,
kde mizí to, co skutečností zovem...
Když somnambulně ze sálu jsem vyšla,
v ten bílý vestibul, kam moře svítí —
stál vy jste tam a zbled' jste smrtně láskou!
Co se mnou pak se dělo, sama nevím,
vím pouze to, že jsem vás milovala...
V mých žilách víří krev starého rodu,
krev lidí divých vášní nezkrocených,
a v žár ten, v horké sny mé, bez přestání
vál svůdný dech těch starých legend lásky,
tak nerozlučný s benátskými dojmy.
Na břehu moře, v stínu šerých komnat,
pod portálem s tou Horacovou odou,
o lásce jen jsem snila, divé, velké,
jež jako řeka trhala by břehy
a zaplavila celé moje žití.
Zjev velkých milovnic, jež udivení
a hrůzu zbouzely svou nezkrotností,
se vybavoval z paměti mi stále,
o Messalinách, Kleopatrách snila
jsem horečně, těch ženách, které žily
tak jako já ve dobách křečovitě
už zmírajících, v světě plném puchu
a pozlacených zdechlin... Velkost jejich
v tom jevila se, zdálo se mi stále,
že měly odvahu do tváře plvat
své zvrhlé době, odvahu že měly
své vlastní neřesti... Tak rozjímajíc
jsem po ulicích chodila jak přízrak,
jenž vyšel z hrobu... Obraz váš se vtíral
do všech těch snů, a chodíc po Benátkách,
vás hledala jsem polo nevědomky.
Já hledala vás, hle, a nyní prchám!...
A přec vás miluji. Jak Messalina?
snad tážete se. Ne. Já miluji vás,
ó ano, tebe, víc než rozkoš onu,
již noc mi dala, snoubící mě s tebou.
A proto nikdy víc mě neuvidíš,
že nejsem Messalinou. Nikdy více!
Kam trhl by nás smyslů vír a zmatek?
Co z milování by nám posléz zbylo?
Hřích vede v nížinu a hříchem bylo
by naše milování. Proto prchám.
Buď s Bohem na vždy! Pila jsem tvou duši —
tak děl's mi. Pila jsem — a od té doby
dlí duše tvoje se mnou. Milovaný,
ó, pomníš knihu, již jsi u mne viděl?
Ta, jež ji psala, děla v krásné básni,
co s malou změnou o své lásce pravím:
»trn její cítím v srdci, ne už růži!«
Tím trnem hřích můj, bolest rozloučení.
Co se mnou bude? Mlha před mým zrakem.
V svět, který nenávidím, zas se vracím
jak Messalina v palác palatinský.
Jsem zcela dítě doby své, jak vidíš!
Pěst zatínati umím, zuby skřípat,
však odhodlat se k činu nedovedu!
V svět, který nenávidím, zas se vracím —
Co tam mě čeká? Zoufalství? Snad hanba?
Pád do propasti přes to milování,
jež ve mně vzešlo jako jitřní hvězda?
Snad dojdu spásy? Vzkřísí se má víra?
Kéž tak se stane!... Zde v tom starém městě
jsem ráno bloudila a vešla v kostel,
jenž v cestě stál mi Chudý byl a temný
a vetchý, plný plísně, opuštěný.
Já sedla znaveně. Tu z jakés hloubi
hlas ozval se jak z hrobu, žalm zpíval
Hlas ženský byl to. Patří vetchý kostel
ten Karmelitkám... Žalm z hrobu znící
mnou zatřás' mocně. Hrůza šla mi srdcem,
a nevím, proč jsem tebe vzpomínala —
a náhle šeptala jsem sama sobě:
Proč po Bohu tak nežíznila duše
má ubohá, jak žíznila po lásce?
A takou silou když znám milovati
tvor smrtelný, proč veškerou svou silou
bych nedovedla tvůrce milovati?
A láska k tvoru tak když oblažuje,
jak teprv ona druhá, neobsáhlá?...
Tak šeptala jsem všecka udivená
svou myšlénkou a cos jak libá vůně
mi duší táhlo... minulo to zase
a truchlý žalm jeptišky mě tížil,
a vyšla jsem a stála na hřbitově,
jenž za kostelem dřímal v temném stínu
hor tyrolských A velký kříž tam trčel —
je na něm nápis: Slitování, Kriste!...
Já hlavu schýlila a rozjímala:
Co v kostele to duší mojí táhlo
tak podivně? A kde se vzala slova,
jež šeptala jsem? Vytryskly mi z duše,
či byl to ohlas něčeho, co někdy
jsem slyšela neb četla?... Však ta vůně...
ta libá vůně... Ó, jaký to zmatek
v mé mysli ubohé a rozechvělé!...
A pozvedla jsem hlavu, zraky moje
se nesly mimoděk zas k tomu kříži,
kde nápis stojí: Slitování, Kriste!
Já ruce sepjala... Ó, milovaný —
jdu do nejista!... Slitování, Kriste!...
Hle, slzy moje tekou... Ty jsou tvoje,
ó, milovaný, tvoje, věčně tvoje — — —

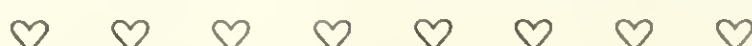

Pokrač.

Jiří Sumín:

V HODINĚ SMRTI.

Na stole za hustým stínidlem hořela ještě lampa vysíleným chorobným plamenem, když již útočné paprsky ranního slunce, prodravší se skulinami žalusií, ohlásily své mladé vítězství v pokoji nemocného. Unavené, mdlé postavy potácely se tu v napjatém očekávání vyčerpány úzkostí, otráveny dlouhým bděním. Jejich zraky beznadějné, ale horečně bdělé upíraly se vytrvale k loži nemocného. Ležel zde nyní tich, vyčerpán bolestnými záchvaty, jichž muka odňala znenáhla vládu jeho vůli i jeho svalům, s hrdlem vyprahlým a zkornatělým dlouhým zoufalým vytím, jež neměl více síly zadržet, ztrnule nehybný a apathický. Ale stav tento trval již poněkud dlouho. Zdálo se, že jest to pozvolné hasnutí, plíživý, nezvratný, jistý postup zhouby, jehož ozvěna děsila ty, kdož bděli u jeho lože, předzvěstí blízké katastrofy. V napjetí a únavě ohlušující každou myšlénku stále táž slova vracela se jim samovolně na rty.

»Ztišil se... Nespí. . Leží tak nehybně,« opakovali občas. A jejich znepokojené pohledy zachycovaly navzájem nevyslovenou tísnivou otázku.

V pokoji se náhle rozjasnilo. Dlouhá stříbrná nit pronikla skulinou, rozštěpivši se na konci v tisíce zářivých jehel Hladké plochy odrazily je svítivě v tlumeném záchvěvu svého zbarvení Světlo lampy špinavě zčervenalo a scvrklo se v malý kroužek nad stolem. Ti, kdož bděli po celou noc, pocítili pojednou únavu, jakoby zbytek jejich energie byl vyčerpán vědomím, že tato dlouhá, strastiplná noc je u konce, aniž se uvolnilo mučivé napjetí, nebo přibylo naděje. Mrzuti, resignováni upadali v polodřímotu, stojíce kolem postele.

Petr Zach pohnul zvolna svým zmučeným tělem těžce a bezvládně, dlouhými, všemi svaly probíhajícími záchvěvy dokonávajícího červa přišlápnutého k zemi. Bělmo oka vystoupilo živěji pod opuchlým víčkem, rty se zachvěly.

»Je mi líp,« vydechl zdlouha.

Hlas jeho zněl drsně a cize.

Žena jeho stojící od večera u hlav postele dala se do štkaní. Její štíhlá, křehounká postava ztrácela se pod hojnými záhyby uvolněného šatu a dlouhou vlnou rusého vlasu, jenž polozapleten v divém nepořádku padal jí s ramen. Až dosud stála tu pevně obrněna důvěrou ve svou budoucnost a své štěstí, nepodajná vůči potměšilým vlivům, jež podrývaly její naději a sílu Ani její skvělá krása neutrpěla dosud vysilující námahou a bděním. Činila dojem ulekaného dítěte, jemuž bylo dlouho na plano hrozeno trestem, tak že v něj přestalo věřit. Je to jen ta stará jeho nemoc, říkala si v duchu. Ale tyto chroptivé, cizí zvuky, vyrážené násilím z hrdla vypovídajícího službu, vyburcovaly náhle její důvěřivost. — Ztišila se brzy a upřela své výrazné šedé oči do prázdna Takhle by to tedy mělo skončit? Zdálo se jí, že tato síla zklamání řítící se na její hlavu je přímo neuvěřitelna a nemožna. Okolnost, že nebyla oddána se svým mužem, činila ji skvrnou na jeho postavení, na jeho bohatství a jménu. Její bezúhonný život, její duch i krása mluvily výraznými sliby k její ctižádosti Bylo jí třeba mnoho satisfakce, mnoho uznání, aby zapomněla utrpěných křivd a ponížení; a především bylo třeba jména pro ni a její dvě dítky.

Po chvíli, když již bílé paprsky ranního slunce plnými okny zářily do vnitř a pečlivé ruce vymítily z pokoje kde jakou stopu prošlých zde hrůz a strastí, nemocný zotaven delším oddechem, jejž mu dopřával jeho neduh, počal vnímati osvěžující účinek milých dojmů, jež rozestírala vůkol láska jeho ženy a dítek. Zvolna jen vracel se jeho duch do svého normálního prostředí, jež shledával nyní vysokým oproti onomu stupni, kdy pod tlakem neznámého pudu utápěl svá muka ve zvířecím skřeku. A teď již zase myslil, myslil zcela jasně a klidně! Teď je mu ovšem líp. Ale to se opakuje každého rána. Jen že den ze dne sestupně hůř a hůře. Takové noci jako dnes ještě neprožil a nechtěl by se podobné dočkati. Tu se již nelze klamat. Je konec.

Letmo jen vzpomněl si na jistý odstavec své poslední vůle, jenž se mu nezdál dost jasně stylisován Jeho rozvedená manželka se svými přátely bude se snažit učiniti Olze a jeho dětem dědictví sporným Pak velice určitě vyvstaly před jeho zrakem ony blížící se poměry, jak se počnou vyvíjet v tom okamžiku, kdy vypustí ducha Jaký to zde bude zmatek! Olga zajisté ztratí na dobro hlavu. Také hrobka se musí na rychlo stavět... bude to asi čistá práce při okamžitém nedostatku pracovních sil. — A všecky ty nesčetné, důležité i bezvýznamné věci budou se nyní dít bez jeho iniciativy, bez jeho kontroly! Zatnuv zuby učinil marný pokus posaditi se na loži. Ale hádanka smrti zjevila se mu těsně před očima a zastřela svým černým vzdušným rouchem směs hmotných zájmův a starostí. A trvalo to dlouho, než se k nim zase vrátil. I v této chvíli úlevy cítil, že by těžce umíral při plném vědomí. Fysické bolesti, jež zatemňují jeho ducha, nejsou o mnoho horší než tato trýzeň Takové byly už základy jeho životního díla, že se jeho smrtí musila celá stavba otřásat v základech. Jeho velká energie se širokým rozmachem neumdlévající píle a statečnosti zajistila mu jedno z prvních míst mezi vynikajícími průmyslníky své vlasti. Hrd na svou neodvislost a odvahu, jíž děkoval za největší část svých úspěchů, cítil se vysoko nad těmi, kdož

trpně, jako bezduché automaty bez vůle, bez chuti a bez odporu vlekou jho svého povolání pod tvrdou disciplinou předpisův a nařízení znásilňujících často jejich povahu i jejich ducha. S lítostí myslil nyní na to, jaké as nemotorné ruce sáhnou nyní po něm na širokou klaviaturu ovládající veškeré hybné síly jeho závodů? O kdyby aspoň ještě týden po své smrti směl pořádat své záležitosti, až by vše obratně převedl do nových kolejí. Čím více se zotavoval, ač si byl dobře vědom, že je to jen chvilková úleva, temná záhada smrti, před níž cítil nejistotu, jakoby jí dlužil část svých schopností a sil, jež spotřeboval jinde, ustupovala jeho denním starostem. Zabýval se svou smrtí pouze tak jako každou jinou příhodou, jež hrozila dopadnouti těžce na jeho závody. To, co se výhradně k němu vztahovalo, ona černá chmura, o níž neměl prozatím určitějších představ, jíž však chtěl věnovat své poslední chvíle, až bude vše ostatní v pořádku, přelétalo chvílemi jako krátký polední stín pole jeho činnosti. Vzpruhy jeho energie, tyto základní pilíře jeho životního díla, jež sílily, čím více přibývalo tíže, oživly vždy první ze smrtelných mrákot, rozněcujíce samovolně činnost jeho ducha. A tak sotva že ustala na okamžik fysická trýzeň, byl brzy opět pohotově řídití se své smrtelné postele veškeré své záležitosti, nevyjímaje ani těch, jež souvisely s jeho smrtí Dovedl i těšiti svou ženu, probouzeje v ní naději, že tato potměšilá nemoc snad opět zmizí, zapomněvši jej ve své divoké zbrklosti mezi živými. Ale když udílel dnes své denní rozkazy, bylo mezi nimi tolik zahalených příprav a opatření pro případ jeho smrti, že všude, kam slova jeho pronikla, vyvolal rozruch. Mnohým imponoval svou duchapřítomností a skalopevným klidem, jímž přese všechna utrpení dovedl čeliti nadcházející katastrofě. Nejmocnější dojem vzbudila však jeho slova v onom kroužku příbuzenstva, přátel a známých, jenž se pln účastenství, nebo nenasytné zvědavosti tlačil od rána kol jeho postele. Když zaslechli první narážku, z níž se dalo soudit, že nemocný vzdal se naprosto naděje, rozhostilo se v pokojích takové ticho, jako by přítomní byli zkameněli. Ale on nevšímal si toho a hovořil dále se svým správcem obvyklým úředním tónem a zdál se neslyšeti okázalých povzdechů, ani tlumeného štkaní, jež se tu a tam ozvalo. Než konference se správcem byla dlouhá a zahrnovala kromě oněch vzrušujících bodů množství nudných, všedních věcí, jež byly projednávány s úmyslnou, v těchto okolnostech přímo nepochopitelnou důkladností, tak že pohnutí záhy minulo.

Pozornost přítomných zaujala zatím paní Eleonora Zachová, matka nemocného, vysoká, kostnatá dáma v staromodním šatě zámožné měšťanky, jež tu stála s tváří tak chladnou a přísnou, jakoby nepřicházela želet, ale soudit. Její všeobecně známá, rázovitá osobnost vzbuzovala různé úvahy. Bylo známo, že nepřekročila práh synova domu od té chvíle, co zde vládla jeho »druhá manželka«, jak ironicky nazývala Olgu. Šeptalo se zde s úctou o její zbožnosti a vzorném životě, jenž povždy zářil dobrými skutky. Syn způsobil ji zajisté mnoho trpkosti a žalu Její vytáhlý, těžkopádný zjev činil tklivý dojem v tomto prostředí moderní nádhery a pohodlí. Neusedla ani. S nikým také nepromluvila.

Teprve když Petr skončil svoji rozmluvu se správcem a jeho vysílený nervosní hlas zanikl v nastalém šumu podivu a vzrušení, protlačila se odhodlaně k jeho posteli.

»A s Bohem se nesmíříš?« otázala se svým hlubokým vážným hlasem, hledíc naň přísnýma, pronikavýma očima.

Nastalo hrobové ticho. Zdálo se, že přítomní zapomněli překvapením dýchat.

Žena jeho postavila se jako na obranu mezi muže a matku, měříc ji trpkým, rozhořčeným pohledem. Bála se, že tento pochmurný, přísný bůh, jejž ona sem chce přivést, mohl by ji odsud vypudit.

Zach pohnul jen odmítavě rukou. Nebylo však jisto, odmítá-li vůbec, nebo jen prozatím. Byl ostatně, jak všichni pozorovali, velmi unaven. Zůstal sic na venek kliden, ale hlas matčin jím uvnitř otřásl. Hádanka smrti, tato tajemná chmura, jež jako krátký polední stín přelétala pole jeho činnosti, lekala jeho ducha; zdálo se mu, že stín se dlouží, jakoby se chýlilo k večeru. Násilím vymanil se z bludiště těchto myšlének. Vrtochy jeho pobožnůstkářské matky nemají věru ničeho společného s hloubkou onoho tajemství, jež zírá na nás z nerozluštitelného rebusu šklebící se černé jámy! —

Stará paní ustoupila resignovaně do pozadí. Nikoli však poražena a zmatena, nýbrž klidna a pevna, jsouc odhodlána čekati, až přijde její chvíle. A že skutečně přijde, o tom nepochybovala.

Zdála se ostatně spokojena, vidouc, jaký dojem vyvolala její slova. Na této pro ni horké půdě, již pokořena a roztrpčena opustila před dvanácti roky, musila nyní pracně zakládati svůj vliv. Osobnost její skládala se u velké míře z oněch ustálených, jejímu stavu příznačných vlastností a názorů, jež sdílela u velké míře se svými spoluobčany. Její říznost a tvrdošíjnost je podivuhodně sesilovala a zhušťovala. Byla přísná a konservativní, zabývala se mnoho otázkou mravnosti nejnižších tříd. Říkalo se také, že je velmi zbožná, ovšem ne »přepjatě«. Pokrač.

GABRIELA PREISSOVÁ:

POVÍDKA O KUDRNATÉM ŠEVCI.

Z KO[illegible] K[illegible] OBRÁZKŮ.

D[illegible]

Druhého dne na to — bylo to právě v takovém milém březnovém odpuldni, slibujícím celé brzké jaro — zaslechl kudrnatý švec domácího, od neštovic poďobaného mládka zase zle pomlouvat Kristlu, že prý se oba její galánové, pilař se stárkem ani k vůli ní nepoperou, dopřeje prý jeden druhému.

Sotva doznělo mládkovi poslední slovo z úst, vyskočil Lipe od rozpadnuté díže, kterou ve mlýnici pro hospodyni sestavoval, a vrhl se s podzdviženými pěstmi na utrhače.

»Ty netvore!« sípal Lipe sám v celé duši uražený, »nedoznáš-li hned, že jsi hanebný lhář, zadusím a pošlapám tě v tvé mouce jako škodnou!«

Ale mládek byl Krajinec, a jako všechny děti své vlasti ve rvačkách švižný i vítězný. Strhl jediným máchnutím svých statných pěstí Lipovy lokte se své hrudi, pak mu sám stiskl ramena a podrazil nohy, že se Lipe hned svalil na zem. Na to s hlučným smíchem běžel nahoru po úzkých dřevěných schůdkách, volaje: »Náš švec se zbláznil a vztekl — polejme ho vodou!« A opravdu se ohlížel po nějakém škopku, do něhož by mohl, seběhna s druhé strany zase dolů, nabrat vody a Lipa zchladit.

Stárek zabývaje se novou násypkou za pomoci pohorského mleče, ani se po zdánlivém žertu neohlížel.

Jenom podrážděný mládek postřehl, že za ním Lipe vyběhl nahoru s kladivem v ruce, maje zrak vyboulený a jakoby povlečený růžovou síťkou a v soptících rtech plno pěny.

»Ďábel tě posedl, že tě shodím dolů!« pohrozil chasník, zlostí již také pobledlý, obraceje se beze strachu Lipovi v ústrety, a v tom okamžiku, kdy jej Lipe rozmáchnutým kladivem zasáhl do zápěstí, odstrčil protivníka vší silou ke schodům. Lipe však přeletěl otvor schodů a dopadl hrudí na postavenou půli drtného kamene; novou obranu zalehl mu silný pramen krve, který mu vytryskl z úst.

»Vidíš, blázne, bylo ti toho potřebí,« zvolal již ochlazený a zaleklý mládek; »on by mne chtěl pro nic a za nic zmrzačit!« Sám pak první, nedbaje vlastní bolesti v zápěstí, ubíhal potrestanému Lipovi pro vodu na pomoc…

Již z večera zadrhoval se kudrnatému ševci stále více a víc dech, ale nenaříkal si. Hospodyně donesouc mu sklenici tyrolského vína a křenovou placku na prsa, kterou dobromyslně chtěla sama hojit — když se pro nemajetného chudáka nemůže zavolat přes tři hodiny vzdálený lékař — pravila s útěšlivým úsměvem: »Jestli jsi chtěl, Lipe, vyvésti zase něco na žerty k smíchu, zašel si daleko, podruhé si pamatuj, že všeho má býti jen do míry! Je to ještě štěstí, že pantáta zrovna odejel z domu, ten by vás za tu příhodu všechny vyčinil. No tak se jen hezky vyspi, Lipe, Dámek se uvolil, že zůstane přes noc u tebe, a zítra ráno dostaneš ode mne kávu.«

Přetřela si slušně složeným kapesníkem, který vytáhla z kapsy zástěry a jenž voněl dymiánkem, nos a bradu a ještě podotkla se svojí mírnou laskavostí:

»Každé zaviněné neštěstí poslouží zase člověku k dobrému napomenutí. Mládek ani dnes večeřet nechtěl a já hned povídala, že ty také, Lipe, zase o trochu více zmoudříš… A abych nezapomněla, Kristla tě pozdravuje, abysi se jen brzy vystonal

Tu se ozval Lipe zastřeným hlasem a celou tváří prudce se obraceje k ochotné zpravodajce: »Kristla — kde je Kristla?«

»A, řehce se tam na ovčím dvorečku se stárkem — jemu upadla dýmka do mléčné polévky a rozbila se. Tak měl pokaženo všecko — dýmku i polévku a pro škodu se rád druhý vysměje, to víš… Teď ale již dobrou noc!«

V přístavku zůstal už jen jediný Damian, který za odcházející panímámou hlasitě podotkl: »Dobrá paní, hodná paní!…« Přál si, aby v nízké, chudičce opatřené jizbě zůstala nějaká jasnější vzpomínka… Pak stáhl trochu knot petrolejové lampičky a odehnal s pokrývky nemocného kamaráda zabloudilou šedou můrku.

»Kdybys mohl zaspat, Lipe, bylo by pro tebe nejlépe,« promluvil potom sníženým hlasem jako rozumný opatrovník. »Já u tebe celou noc budu hlídat, přinesu si sem jenom čtení, abych nezaspal…«

»Počkej,« zatapal náhle Lipe po kamarádově ruce — a upřel na něho horečně zvětšené oči plné vzmáhající se, zapírané bolesti — »já bych se rád od tebe jediného něco dozvěděl. Pomysli, je mi to tak hrozně divné, že se v tu chvíli může Kristla na ovčím dvorečku se stárkem smát — ani mi to nikdy nenapadlo, že by se tam mohla s někým postavit, není tam přece nic hezkého… A ke mně se ani nepřišla podívat v takové těžké chvíli… Co myslíš, Damiane, ty jsi ze všeho tak moudrý, vždycky — teď to můžeš vědět — jsem tě rád poslouchal, třeba žes mladší — pověz

mi na duši, měl jsem pravdu nebo ne, když jsem se Kristly zastal a pro ni život nasadil — pověz mi to rychle, měl jsem pravdu?«

»Ženské se má člověk vždy zastávat,« odvětil truchlivě malý Ital, zarývaje zraky do podlahy, »ale s mírou, Lipe, víš — všecko s mírou, jako řekla prve tady naše paní.«

»Kdybys byl zaslechl na vlastní uši, že do hanebné lži vtahují i tebe, že s Kristlou držíš a jinému ji také dopřeješ, však i ty bys byl ztratil míru... Či co bys byl, Dámku, činil, pro Boha tě prosím, pověz — co?«

Dámkova ruka sebou nepokojně zachvěla v olověné ruce druha. »Prosím tě — nač pořád o tom mluvit?« vypravil ze sebe rozechvělým, k pláči se svážejícím hlasem »Ty máš dbát pokoje — vyhrnulo se ti již dost krve z těla — šetři se, Lipe!«

»Nedojdu pokoje,« pohnul kudrnatý švec slabounko hlavou — dokud mi ho nepodáš ty... Považ, Dámku, měl jsem tě tak dlouho rád, jediného na světě, tak jako bratra, syna i milou dohromady, až mi pak přiskočila ještě Kristla do srdce a od té chvíle připadal jsem si ještě platnější na světě. Teď ale může být najednou všemu konec — tak se mi pořád zdá, jakoby se tamhle naproti ty moje dvéře do široka otvíraly a já musil někam odejít — daleko — víš, kde už není otázek ani odpovědí... A ty bys mne nechal tak odejít bez pravdy — kamaráde — bez pravdy?«

Malý Ital se najednou svezl s lavičky u lůžka na kolena.

»Amico mio,« zaštkal celý rozechvěn, »byla mojí milou — byla a hned od druhého dne, jak přišla. Ty jsi ji nemohl vídati. Chodívala zadem přes sad a po trámku přes vodní koryto lehounce jako kočka a v koutku pažení přitisknuta stávala u mne na pile za poledne, když všichni domácí se starali v ratejně jen o oběd — i z večera. Sám jsem se jejích odvážlivých cest, kolikráte ve sněhu a zimě, zhrozil, anebo kdyby se jí byla noha zklouzla, že mohla spadnout do vody. O to, jestli se scházela také se stárkem, ani jsem se nestaral... Ó, amico mio, teď už vidíš, jaká byla...«

»A já tě tak prosil, abys mi pomohl jasně vidět,« vydechl ještě Lipe hořkou výčitku, »celou svou víru jsem na tě oddaně i poslušně uvázal...«

»Prosím tě, považ, nemohl jsem přece zradit ženskou, to by snad žádný muž dobrovolně neudělal,« navazoval Damian v lítostivé omluvě slovo ke slovu, »a věř mi, že kdyby mi jiný smrtí pohrozil, nemohl bych mu pravdu povědět — tak jak tuto chvíli tobě — což nechápeš, jak to bylo těžké?«

»Těž — ké...« opakovalo se kudrnatému ševci bolestným stenem v paměti, ale člověk neodkojený rytířskou krví vlašskou nepochopil omluvu kamarádovy zpovědi. Sekřivil rty, jakoby drtný kámen podruhé uhodil jej do hrudi, a z koutků úžících se zraků vytryskly dvě velké slzy, spodní víčka se pod jejich tíží zaškubala a v celé tváři kudrnatého ševce vyryly se ještě jednou s hroznou znatelností drápy směšnosti.

Duše jeho pocítila to snad jasně sama v tomto okamžiku, zahlesl úzkostí po nějakém ulehčení i vykoupení. postava jeho bývalého zlatého kamaráda Dámka mihala se mu tu najednou v blízkosti jen na obtíž a stesk...

»Už nic více!« zaševeliło to nad Lipem v temnícím se vzduchu jako poslední přání, a náhle se v jeho paměti vše rozplývalo — pojem dobra, křivdy, přítele i půvabů lákavých ženských čel. A nechtěje už ničeho vidět, slyšet, věřit a doufat, odvrátil hlavu ke zdi, přivíraje oči k umdlenému míru, který jediný ho neoklamal...

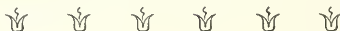

EM. ŠL. Z LEŠEHRADU:

SMUTEK JARA.

Sad v stráni rozkvetl a ptačím zpěvem zněl,
kraj našich illusí ve zlatém světle stál,
a ověnčený máj, když kolem villy jel,
do našich okenic se rozmařile smál.

Zda sobě vzpomínáš? Byl vonný, jarní den,
stříbrný paprsek do naší jizby dech',
já seděl v ústraní nad harfou nachýlen
a prsty útlými jsem blouznil v arpeggiech,

tvá duše jásala, když akkord můj jí chvěl,
jak slunce bronzové z podmraků tvojich dum,
a zástup křídlatých andělů přicházel
žehnati lásce tvé a tvojim pohledům.

A mnoho přešlo let... Svět opět zpěvem zněl,
kraj našich illusí ve tmavém stínu stál,
a ověnčený máj, když kolem villy jel,
u našich okenic se hořce rozplakal.

Karel B. Mádl:

GIOVANNI SEGANTINI.

Zemřel muž na horách. Zemřel tam, kde se byl narodil. V Alpách. Před jedenačtyřiceti lety narodil se na jejich úpatí v Arcu, pak jej osud zavál do nížiny, do Milána, potom se vrátil do svých hor a stoupal vždy výš a výše, vždy ve vyšších končinách rozbíjel svůj stánek a hledal svět své práce. Zemřel před několika dny nad Samadenem ve výši tří tisíc metrů. Bývalý tuláček a chudičký pastevec zemřel jako muž světové pověsti, líčitel alpské přírody a alpského života, jakých posud nebylo. G. Segantini odešel, zanechav tu dílo a pověst, které jej staví na přední místo vlaské moderny a také vší moderny evropské. Byl to vůdčí duch a vedoucí muž, veliká individualita, ze sebe vyrostlá, vlastní silou vypracovaná a vytvořená, muž vlastního cítění a osobitého vidění i výrazu uměleckého. Našel si svůj svět, a byl to svět jeho mládí i mužství. Srostl s půdou, z níž, a na které vyrostl. Přenápadně odlišuje se jeho umělecká fysiognomie od ostatních Italů a není hned větších kontrastů jako mezi ním a Favrettem, a přece vážný, přísný alpinista a třepotavý, živý a zářivý Benátčan jsou pravými Vlachy a Lombarďany. Jejich umění, na pohled tak rozdílné, má kořeny své v domácí půdě a rokládá své větve v domácím vzduchu.

Segantini byl od prvního počátku svým. Bez cizí pomoci našel si svůj svět, hned při prvním svém obraze svou rozkladnou methodu a svůj vlastní zorný úhel. Jeho oko bylo ve skutečnosti pronikavější, jeho hled soustředěnější nežli i na jeho vlastní podobizně, s tou změtí vlasů francouzského středověkého prince a vousem mosaikového světce. Segantini vlastně objevil Alpy. Znali jsme je dosud jako turisti a byly pro nás ohromnou dekorací hor, ledovců a jezer. Jejich obyvatelé se ukazovali vždy jen se sváteční stránky. Segantini se mezi nimi usadil, žil s nimi ve všední dny, na pastvinách a rolích, v chatrčích a stájích, na jaře a v zimě. Rolníci a pastevci jsou jeho soudruzi, brav a skot jeho průvodem. Pozoruje je při práci i v odpočinku a všude vidí velikou vážnost a opravdovost života. Jeho Bergamaskové a Engadinci jsou lidé ztužení a zvětralí, ovanutí mrazivými větry a ožehlí krátkým jižním sluncem, kteří s námahou svoje živobytí dobývají a elementům vzdorují. Žijí idylu patriarchálního života na vyšinách Alp, kde je vzduch řídký a křišťálově průzračný, kde bílé světlo oslňuje a každá travinka a každý kámen na mnohé hony jsou zřetelně viditelné. Nalezl je na místech tak vysokých, že zubaté, ostře vykrojované vrcholky Alp jenom jako lem nedalekého nízkého horizontu se objevují. Co před půlstoletím objevil Millet na polích a rolích v nížině, to nalezl Segantini několik tisíc metrů nad hladinou moře: kreaturu lidskou v těžké, úporné a lopotné práci a při ní krásnou. Ne akademicky krásnou, ale onou drsnou a trpkou krásou, kterou v sobě nese pokolení lidské v boží přírodě. V obrazech Segantiniho není anekdoty, přihroceného děje nebo vtipu. Pouze život a pravda, ale obojí procítěno a přijato v umělcovo nitro s intensitou, která má přídech žhoucí vášně. Maluje ‚Stříž ovcí‘ pod nízkou kůlnou, ‚Skot při bradlech‘ pod zapadajícím sluncem, ‚Orání‘ na horských dlaních, pastvu ovcí, jich návrat domů, jich úzkost v bouři, klid skotu ve chlévě, předoucí ženy, kojící a konejšící matky, děvčata u studnic a zvířata při napájení.

A jak to vše maluje!

Segantiniho malby jsou složeny z miriad pastosních čar štětcem, které se řadí, vinou a kroutí podle struktury a tekstury objektů, z miriad črt bílé, zelenavé, modré, červené a žluté barvy, vedle sebe, bez přechodu a sfumata. Oko pozorovatele a atmosféra síně je skládá jako vidmo a shledává je pak zářící a chvějivé, světlé a vzdušné jako jsou ve přírodě. Touto methodou techniky, kterou G. Segantini sám pro sebe objevil a vynalezl, stupňuje pravdu svého předmětu na překvapení.

Ale Segantini není pouhý fotograf života Jeho oko sedí pod myslivým čelem, kde umělec chápe všechnu hloubku mysteria života lidského, srostlého se vší přírodou kolem něho, s živou i neživou. Chladivá vůně vane z jeho kraje, tetelícího se v řiďounkém vzduchu a příkrých kontrastech světla a stínu, a těžkomyslný klid namáhavé orby a melancholické pastvy. Po perlivém a zvonivém smíchu neapolského Michettiho ani stopy.

A z té půdy a z toho alpského světa Segantiniho vykvetly v posledních letech těžké, ponuré visie noci, zimy a příšeří. ‚Madri cattive‘ letí jako bolestiplné fantomy zimní tmou a nad černým zrcadlem skalních vod naklání se nahé tělo ženy, v jejíchž úzkých, tuhých údech proudí temná krev ničivého Zla. Než také po jezeře posledním sluncem zalitém šine se bárka s matkou a děckem a stísněným bravem, a večerní vzduch zpívá své »Ave«. Nebo při pramenu sedí světlá postava anděla Života s ohromnými bílými křídly a čeká, až dojde plání, prvním jarem zkvětlou, dvojice spjatých milenců, jichž bělostný šat z dálky svítí.

Celé dílo G. Segantiniho praví: Není pro umělce života mimo život jeho rodného koutku, a není poesie než ta, kterou jako vonnou páru vydechuje hrouda jeho rodného kraje.

LADISLAV VELTRUSKÝ:

ADAGIO.

Květ v louce zšeřelé již naposledy vzdych'.
Ta vůně rozvlhlá, tak táhle roztrysknutá
to vždycky naladí do tónin mollových:
ta světla vychladlá a k zemi přitisknutá.

To přijdou jistě již ty chvíle podzimní.
Ah, hleďte, v oblacích již letí ptáci tažní!
Tak smutno v duši je. Snad pláče někdo v ní.
Již dávno dozněly ty sladké písně za žní!

Tak málo světlých chvil... I ty se nyní mstí.
Jen nezapírejte! Hlas v slzách se Vám dusí,
a dlouhé pohledy teď pláčí bolestí.
Však chvíle bývají, jež vyplakat se musí.

Ty chvíle přišly teď Ty těžké záchvaty.
Po chvílích štěstí, viďte, nějak divně zní to!
Jsou duše zamlklé a smutkem přepjaty,
a náhle je nám všeho, všeho je nám líto:

Těch teplých večerů a nocí svátečních,
těch dlouhých, prázdných dob, uprostřed lidí žitých,
těch idyl samoty a tklivé lásky v nich,
i všech těch polibků, bez vášně zneužitých.

MLADÉ POŽÁRY.

Z těch krajin odlehlých jsme měli odejít
již tenkráte, když v listí žloutla světla.
Ty smutky podzimu nás měly spokojit —
my čekat neměli, až pole žárem vzkvetla.

A dlouhým čekáním si nezvyknouti v nich,
když dohrálo v nás v sadech listím žlutých
těch nálad několik do hloubky zladěných,
s tím smutkem pocitů do řeči nevzkřiknutých.

My měli odejít, když teplem nových sil
se pole naše prudce rozvoněla,
když vůně rozkvetly, jež nikdo nezasil.
Než naše krajina v nich utonula celá! —

Když jaro dozrálo, já: »Pojďme odtud« řek'.
Vy s dlouhým pohledem jste řekla: »Chceš-li...«
Ač téměř celou noc jsme chodili kol řek,
přec z krajin navyklých jsme tehdy neodešli.

Pak věnce uvili jsme si kol mladých čel
a v údolí jsme vzkřikli, že jsme sami. —
A v jarních radostech jsem Vám vše zamlčel:
že léto přišlo sem se svými oblohami.

Teď lidé sběhnou se vždy z rána ospalí
a ptají se ve směsi tichých hlasů,
zda dnešní poledne již všecko nespálí.
Ty louky nádherné a zlato mladých klasů.

JOSEF K. ŠLEJHAR:

ČERNOHLÁVEK.

VESNICKÁ IDYLKA.

Pokrač.

Cosi zdálo se ševeliti v tom ustrnulém sdružení věcí, jakoby v přichýlení šepotaly zvěsti tajemné, jichž stanou se účastníky. Ale ona jala se poklízet, bedlivě, vše znova, aspoň dotkla se všeho, dotkla, dotkla, co by jen dotkla... V takovém nehmotném, nevzdušném přimknutí rukou a vzhledu se to dálo, a v takovém vyciťujícím naléhavém vytrvávání se to dálo, jakoby to mělo být poslední pohlazení záludné drahé tváře. Jaksi nevšední uklízení, ale toto němé objímání s věcmi vůkol, toto poslední dotčení, zdálo se být vlastně účelem jejího zbytečného počínání.

Nebylo věru co poklízet.

Sice nějakých pár vetchých pavučinek choulilo se při stropu, trochu toho prachu jako dech tkvělo na nepoužívaných předmětech, ale to by nevadilo, to bylo jako nutné, přiléhavé zdání všech věcí, jimž odejmuto bylo určení potřeby a nastalo jiné kynutí, to bylo jako tajůplné omšení všeho toho zde odumřelého, v čem již dávno dokonán byl smysl života... A tak jen o ona dotčení, poslední pohlazení drahé tváře jakoby se jednalo.

Sejmula plachetku s dávno začatého, s dávno nedodělaného šotyše.

Nechávaly s nebožkou rozdělané tkanivo tak, jak otcem bylo opuštěno, ty pestrobarevné pruhy a kostky, pečlivě hlídané, plachetkou vždy zastřené a chráněné, aby nevyrudla barva, prach je nekazil. Chodívaly kol té relikvie tak tiše, v posvátném vzhlížení k ní; chýlívaly se někdy nad to plátno v dlouhém zadumání, rozpomínání, jaksi po drahých stopách jeho tvůrce v té spleti jemné pátrajíce — a zas je opatrně zakrývaly,

aby jaksi ta mživá stopa nevyprchala, nedotčena zůstávajíc v šerém svém tajůplném halení.

Sejmula tak tiše a zbožně plachetku onu jako rubáš s mrtvého těla bytosti nejdražší. Přehlédla vše; tak nějak chtivě, zrovna nedočkavě vrhla svůj vzhled po celé šíři tkaniva, a vše najednou jaksi snažily se obhlédati její oči háravé rozeplalé. Odhalily se při tom její bílé zuby z poodestřených rtův ke zvláštnímu výrazu tanutí, k jakémusi úsměvu vylinulému z duše, jenž značí konečné dohodnutí se vším, co dosavade dohodnuto nebylo.

V tom zalinutí úsměvu nevýslovného, jenž mohl být také záchvěvem onoho vzlyku a pláče, jímž duše vynořuje své nejtajemnější hlubiny dosud nikdy neodestřené, ony hlubiny citu a plání nedotýkajících se více zřetelův pozemských, mijivých a kolísavých od poměrů k poměrům — upjatě vytrvávala.

Neprobouzelo-li se cosi u vnitřním úkrytu té neživé hmoty v účasti toho horoucího vzedmutí se duše živé, neprobouzelo-li se v tom neživém lůně také nenadálé zdání života, duše, porozumění, soutyku tajemného . . . v tolikeré účasti zanášející se v ně tak háravě, jakoby v neodolatelných, ve své živé tíhnutí vše strhujících záchvěvech?

Takového záludného vzhledu nabývati se zdály obrazce tkaniva a v pohádce náhle projevené o dosud neslýchaných příbězích života cosi se z nich tlumočilo . . . až zrak v nich přecházel a vše v nich splývalo a družilo se v podivné celky . . . ano jakýs život zdál se probouzeti v pestrém kyprém plátnu v účasti té nevýslovné háravosti vzpomínky!

Pak ještě několikráte rukou jemně přejela to tkanivo . . . Jen takový závan hmotného dotčení to byl. Aby vše zůstalo nevyrušeno, nezaplašen zůstal vzbuzený záludný život otevírající se a zjevný svým duším, které mohou pochopiti . . . Ani šelestu ani jiného zvuku nevydalo toto dotčení. Bylo to jen zase ono tajemné dorozumívání. Na jednom místě déle vytrvalo ono tkvění, jakoby se celá ta ruka v něžném násilí vnímala do vnitř, ku spojení nerozlučitelnému, ruku v ruce bytostí nejbližších, nejoddanějších. A ta ruka vzdušná, jako průhledná, z níž hmotný život ode dávna zdál se uniklý, chvěla se při tom celá, nervosně, jako útlý šťavelový květ v hlubině lesa závanem lesní houštiny. Až pod tou rukou zachvělo se samo plátno Jako hladinou vodní celou jeho napjatou šíří přecházel tichý nepokoj.

Vylinuly se pak ještě intensivněji bílé zuby a napjalo se háravé zření — stalo se to v jakémsi posledním trvalém dorozumění.

Pak se zvolna, jako v posvátných obavách, jako v mystickém rozhárání celé bytosti, chýlila její tvář sem. Přimkla se ústa k polibku.

Neopominout zlíbat památku svatou.

A jen v tom velkem, nerušenem tichu, [illegible] tudy zavládalo v ohlasu těch tajemných vzpícem, dal se postřehnouti vzdech z těch ňader, jakoby sám ovan duše . . .

Bylo to poslední zření, poslední dorozumívání bytostí navždy se rozlučujících.

Plachetka jala se pak povlovně zase zastírati tkaninu.

Vše se již stalo, co se tu mělo stát

Popocházejíc od stavu upadla v hlubokou zádumčivost. Zůstala nenadále státi — kdekoliv to ustane tak člověk uprostřed všech věcí života v náhlém zjímání zádumčivosti takovou a neví o světě vůkol, neví o sobě, je neodolatelně hroužen v záhadnou oblast svou, k níž nezná se žádných vztahů.

A v tutéž zádumčivost zdálo se tady všechno být schýleno . . . nebylo to zdání života ani věcí, jen v onom schýlení neznámých vztahů značilo se vše tuto.

Zase celá věčnost mohla tak míjeti anebo jen několik okamžiků. Vytrhla se posléze ze svého ustrnutí, při tom celá jaksi vnitřně se zachvěla.

Neb čím dále nalehavěji hlásily se vlivy o své naplnění osnudu . . .

Přes její tvář zdála se šmahem vyplývati jakási mázdra, odlučujíc ji ode všeho dosavadního zření, takový výraz po ní spěl, jakoby v nenadálém mystickém zlekání, — bylo-li možno, ještě více zbledla, cosi úžasného vychoulilo se u výrazu a v jejím vytržení.

Ňadra její samovolně pracovala v nepravidelném, těžkém jakémsi prolamování

Leč bylo třeba ještě vše připraviti, co zdálo se tak nutno. Ještě třeba posečkati s vlastním vytržením a provalením se své bytosti, jež jakoby se již neodbytně hlásilo, třeba se přemoci, za všech okolností života naskytují se jisté povinnosti, jichž neradno opominouti k vůli třebas nejposlednějšímu zadostučinění svému.

Natáhla také hodiny

Chuďasy tak byly zanedbávány poslední dobou, v těch mírách událostí Vždy kus zlomeného života, náhle vyčerpaných sil a překažených snah zdálo se značiti v tom zastavení chodu jejich, na nějž byla tak zvyklá celá sednička a celý život tady. Šňůry závaží došedších až na konec ve zvadlém ploužení vinuly se podle stěny, žádná síla pružná a hybná nenapjala znova jejich živobytí.

Natáhla je, napjaly se šňůry. zahrčelo v hodinách, nějak to chvilku lomozilo jakoby v usilovném snažení se na vsechny strany — ale pak se hodiny nerozešly více, zůstaly trvale stát. Zatřásala mimoděčně jimi, kyvadélkem, jež druhdy jako bystrý jazýček je[illegible] těrči neunavně se kmitalo, pudila — ale marno, víc se nerozešly.

A jakoby to v bezmocném žalostném zírání svého starého ciferníku, očima jeho, čárek a puntíků a starobylého malování, hleděly na ni, v němém výmluvném se dorozumívání — — že také s nimi nadešlo to, co nadejíti mělo.

Tu schýlila se její šíj, a v obě dlaně pohroužila obličej. V skrytu jejich zaplakala. Ale jen tou vlahou ronící se mezerami prstů jakoby v překypujícím zření zračil se ten pláč. Bylo to ono samovolné vyplývání slz žalu duše, pro nějž nezbývá více pozemské útěchy.

Jen ještě něco zbývá, aby všechno bylo naplněno...

Zatím venku prorazilo slunce. V tu chvíli vítězoslavného jeho vyplynutí z par a mlh všechno jakoby prudce oslnivě zabřesklo... každá krůpěj, ta plsť veškerá vláhy a rosná tíže na všem rozestřená, v radostném úžasu, ve světelném jakémsi jásotu a zmámení napájela se září slunce. A v každé krůpěji jakoby se nořila zář celá, celé slunce, v každé krůpěji jakoby zračil se celý svět a bylo to nekonečné rozhojnění záře a života.

Zahajuje se krásný srpnový den.

Vlaštovky v podkroví přestaly čiřikati, — dočkavše se slunce, vznesly se prudce v oblačnou svou pouť v ústrety nebeské záři ..

Za okny vše se roztřpytilo, oslnivě zasvitla stráň.

A při úderu záře denní zašelestilo cosi tak význačně v úzké kleci při okně, zašelestilo to, projmulo se to celou prostorou vůkolní, ponurou, šerou, zněmělou jako hrob... Pokrač.

FEUILLETON.

Jos. Bartoš: Z ANGLICKÉ LITERÁRNÍ PRODUKCE V ROCE 1898—99. Dokonč.

Krásným typem jest babička obou milenců, stará paní Ganová, pravá to římská matrona, dívající se na život klidným, spokojeným zrakem, příliš shovívavá ku vlastní bídné krvi: »Kráčíte v temnotě,« praví stařena na smrtelném lůžku, »ne z bázně před Bohem, ale z bázně před bolestí. Oh, pozorovala jsem tuto fási moderního života. Přichází, přichází po léta. Dnešní svět se krčí a úpí pod břemenem sentimentality. Lidé se budou pomalu báti pohnouti se, aby sobě neb někomu jinému neublížili.«

Churavý John Gano, Valin otec a Ethanův strýc, jest hlasatelem tendence knihy: »Tělesné zdraví přede vším. Duševní a morální zdraví bude pak přirozeným výsledkem. Kulhaví, slepí, chorobní nemají místa v Novém Jerusalémě. První podmínkou občanství bude mens sana in corpore sano. A krása toho všeho je, že dosažením tohoto zdraví nebude poškozen žádný jiný člověk. Všichni lidé musí je sdíleti, sice jsou všichni ohroženi. To znamená dokonalý socialismus.«

»Ah, socialismus!«

»Ne travestie, jež pořádá maškarády s prapory a hudebními kapelami, jež vydává pamflety proti jmění, ale socialismus, jenž jest pravou vědou života.«

A pokračuje dále:

»V příštím čase bude málo zahalečů a ještě méně chorých a velice starých. Chronická choroba bude považována toliko za trvalou pokutu. Nemoc bude se ukrývati tak pečlivě jako dnes zločiny. Lidé budou se styděti za porušené trávení neb záchvat dny více než nyní za veřejné obžerství neb krádež. Kdo nepředejde chorobě a ohrozí tím jiného, bude považován za zrádce, za jediného zločince, zasluhujícího trestu smrti.«

Zcela jiného druhu jest před čtvrt rokem vyšlý román Beatrice Harradenové »Ptáčník«. Slečna Harradenová jest mladičkou dámou a její pokroky od knihy ku knize jsou úžasné. Veliký jest skok od »Lodí, jež plují v noci kolem«, k »Hildě Straffordové«, ale ještě větší od této k »Ptáčníku«. Slečna nakreslila již pěkné skizzy a půvabné studie v plavých barvách na malém plátně. Román tento jest ale mistrovským kouskem psychologické portretury. Za thema zvolila si intellektuelní svedení ženy. Nora Penhurstová jest mladá dívka, těšící se z celé duše životu: »Žiju, a jsem silnou, mohu pracovati a hráti si bez námahy, bez únavy. Těším se s lidmi, s knihami i se sebou samotnou. Město jest moje a venkov jest také můj. Nejlepší hudebníci hráli pro mne, nejlepší herci deklamovali pro mne, nejlepší malíři malovali pro mne; na venkově vřes kvetl pro mne, a pro mne dostávala kručinka ještě zlatější barvu. Byla jsem vzhůru za svítání, těšíc se svěžesti rána, dýchajíc uspokojením a štěstím; toulala se v lesích a koupala se v zeleni stromů, rozložila jsem se na zemi a snažila se přesvědčiti ptáky a veverky, že jsem skutečnou částí a členem lesa, naučila jsem se volati ptáky —«

Po tomto čarovném zjevu k vůli jeho bohaté a vnímavé přirozenosti vrhne »Ptáčník« své sítě. Theodor Bevan jest jakýmsi byronovským hrdinou, cynikem a vtěleným démonem v jedné osobě. »V celém svém životě toužil po tom, aby krotil lidi, zmocnil se pevně jejich myslí, analysoval je, nacházel jejich slabosti, rozrušil jejich ctnosti a obrátil jejich duševní a mravní individualitu v niveč. O fysické věci se nestaral. To ho nebavilo. V jednom okamžiku pokládali jste ho za trpícího světce, v příštím za básníka, snovajícího luzné vidiny, a za chvíli mohl seděti za model lotra, za člověka, jemuž byly cizím všechny ušlechtilejší způsoby.« Jeho očarování Nory jest líčeno s mistrovskou obratností, beze všeho spěchu, bez přerušení, bez hromadění effektů. Psychické drama pokračuje skorem nezřetelně. Síť je utkána z pavučin — z idei a emocí lehkých jako éther. Darmo se Nora brání, nemůže se vyprostiti z léčky.

»Ztratila svou cestu, ztratila styk s lidmi i se sebou samotnou, ztratila harmonii se svou vyšší přirozeností, vše, oč nejvíc dbala ve svém životě; ztratila svou mohutnost vůle i svou individualitu, stala se věcí, na níž se dá hráti, a třeba falešně, člověkem, jehož nemilovala.«

Ale když se setká s předešlou obětí Bevanovou a zvláště pak, když dostane do rukou Bevanův denník, tu pomalu procitá.

»Nemylte se, Theodore Bevane,« praví k tomuto při posledním setkání, »v srdci svého srdce považovala jsem vás vždy za zlého ducha. Vy jste se rozkvasil v mé duši,

jako se musí státi se vším, co jest zlého. Kárám se [illegible], že jsem vás neodbyla hned na počátku. Ale vy jste mne zajímal, vy jste mne bavil, vy jste byl tak rozdílný od všech, tak že jsem vás považovala za novou zkušenost ve svém životě, za někoho, jímž všichni lidé pohrdali. Ale vzdor vám a vzdor sobě, vzdor té dvouleté bídě nabudu zase své pýchy, své neodvislosti ducha, své svobody mysli, své radosti ze života — vše to přijde ke mně zpátky v plné míře. Budu o to bojovati tak, jak dosud nikdo nebojoval. A teď jděte.«

A svému otci pak píše:

»Vzpomínám si tak jasně na jednu z prvních povídek, již jsi mi vypravoval, když jsem byla docela malým děvčátkem, a sice na povídku o jednom starci, jenž stále chřadnul a ubýval, a to proto, že ztratil veliký poklad a nenamáhal se, aby ho našel hned a bez průtahu. A pak bylo již pozdě. A on chátral a scvrkal se, až z něho ničeho nezbylo. A řekl jsi mi také jméno toho pokladu: »Radost ze všech krásných darů božích.« Myslím, že jsem to nikdy nezapomněla, dokud Theodor Bevan nepřišel do mého života. Pak jsem zapomněla. Teď se zase ale rozpomínám. A vydala jsem se hledati toho pokladu.«

Všechny ostatní podřízenější osoby v románu jsou jedním slovem roztomilé, zvláště venkovská hostinská se svým vytrvalým nápadníkem, se svými starými mrzutými předky a se synem »Wulliem«, jenž dle jejího mínění jest »zatížen dědičnou náklonností ku zlému«.

Současně s originálem vyšly překlady francouzský, německý, dánský a hollandský.

Londýnská akademie poctila loňského roku cenou dvě knihy a sice rytířský román Maurice Hewletta »Lesní milenci« a sbírku povídek Josefa Conrada »Povídky neklidu«.

Hewlett počíná své vypravování slovy: »Má povídka zanese vás do časů a prostorů drsných a nevzdělaných. Krev bude prolévána, panny budou strádati, roh bude zníti lesními mýtinami, psi, vlci, zvěř a lidé, Krása a Šelmy budou do sebe vrážeti, hledajíce život či smrt vlastními zbraněmi.«

Jest to roztomilá pohádka v archaickém rámu, ale nevyrovná se podobným pracím našeho Zeyera.

Autor »Povídek neklidu« jest rodem Polák. Dětství strávil ve své vlasti, kdež jeho otec súčastnil se povstání v letech třicátých a byl pro to dlouho žalařován. Po jeho smrti opustil třináctiletý Conrad Varšavu a odebral se do Paříže a pak do Marseillu, kdež vstoupil do obchodu a později na kupeckou loď. Teď jest kapitánem v anglickém loďstvu. Sloužil na Tichém moři, u pobřeží Bornea a velel parníku na Kongu, zabývaje se při tom pilně literaturou. Po »Almayerově pošetilosti« následoval Lotiovský román »Ostrovní vyvrženec« a letos pak »Povídky neklidu«. V první, nadepsané »Karaim«, charakterisuje je sám takto:

»Sluneční zář svítí mezi liniemi těchto řádků, sluneční zář a třpyt moře. Podivné jméno probouzí vzpomínky; tištěná slova páchnou jen slabě dnešní dýmovou atmosférou, ale voní jemným a pronikavým pachem, jako když vánky od země vanou hvězdným svitem zašlých nocí; signálový oheň hoří jako drahokam na čele ponurého útesu; veliké stromy, přední stráže nesmírných lesů, stojí bděle a tiše nad spícími drahami širé vody; bílá čára příboje hřímá na pustém břehu; mělká voda pění se v peřejích a zelené ostrůvky, roztroušené v klidu poledne, leží na ploše hladkého moře jako hrst smaragdu na ocelovém krunýři.«

Z ostatních novelistických prací jmenuji zde Watts-Duntonův román »Aylwin«, jenž byl již před patnácti lety napsán, ale teprve letos vydán; tendenční román theologický »Helbeck of Bannisdale« paní Humphrey Wardové; Jamesovu miniaturu »V kleci«; pečlivou kresbu hudebního temperamentu »Evelyn Innes« George Moorea a stevensonovský dobrodružný román »Jan Nádherný« Neila Munroa.

DIVADLO.

Činohra. Saisone táhne již pomalu na [illegible], a dosud nelze většího divadelního činu zaznamenati. Ze starší zásoby ohřátý »Vyslanecký attaché« přesvědčil toliko, jak elegance podání ztratila se z našeho hereckého souboru. Zvláště mladší jeho členové nemají zdání, jak choditi po parketách, nenuceně nositi frak a lehce bez vtíravosti mluviti vtipné nejapnustky salonu. Jediný p. Seifert, skvostný Prax, plný rozmaru, ohně a uhlazenosti — i tam, kde vlastně perné neomaleniny lidem do očí říká — trčel vysoko nad své okolí jako památník lepších časů. Komedii kryje ostatně již slušná vrstva prachu. Henry Meilhac napsal buď sám, buď se spolupracovníky přes sto padesát kusů. Skoro všechny dokazují virtuositu machy a sloh vystihující znamenité mluvenou řeč. Ale do budoucnosti nepřejde žádný. Schází jim nějaký ten stupínek do umělecké nesmrtelnosti. Jsou to díla své doby, dne a chvíle, hynoucí s modou. A tak, jako starý žurnál svým podivným vkusem, zaráží dnes i ten Meilhacův rozverný vyslanecký tajemník s celým svým příslušenstvím bohatých dědiček, podvádějících manželek, hloupých šéfů a karikaturních hejsků. Neohrabaný překlad nedovoluje nad to českému posluchači o konversační dovednosti spisovatelově žádného úsudku. Puštěn byl na jeviště nedbale až k trestuhodnosti, i s takovými germanismy jako »nebýti v stavu«, nebo nesprávnými výrazy »vyšinouti se« ve významu »vyšvihnouti se«.

Hladinu osobních zájmů rozčeřily labužníkům výkonných novotin pohostinské výstupy. Na začátku samého údobí, kdy čeká se rozumné sestředění všech sil na zimní důkladnou výstroj repertoaru, dlužno je po stránce zásadní rozhodně odsouditi. Hostům a debutům nejpříměřenějším se stanoviska divadelní hospodárnosti jeví se léto. Jinak rádi seznali jsme v pí. Procházkové herečku ladného zjevu a pěkných zevních prostředků technických, třeba na př. její Stuartce k výši básnického ponětí ještě mnoho, mnoho scházelo. Theatrální Lída z »Probuzenců« byla jí dostupnější. Pana Vávru viděli jsme s větším potěšením v Sardouově »Fedoře«, nežli jako Derblaye v kramářském »Majiteli hutí«. Jeho Ipanov není sice o kolik výše onoho, ale Sardoua lze přese všechny námitky přece ještě spíše poslouchati nežli Ohneta. Oba výkony postavily hereckou kázeň p. Vávrovu do příznivého světla. Promýšlí své úlohy, ovládá hlas i posun. Ale neměl by si voliti postavy bližší našemu modernímu uměleckému cítění? — Událostí bylo inscenování starší Zeyerovy práce, čínské komedie »Bratři«. Čtenářům »Lumíra« netřeba ji teprve vypisovati a rozebírati. Znají rozkošnou tu chinoiserii od r. 1882. Řeknu jen, že Zeyer zachoval ze Julienа čerpané látce ryze čínský smysl pro život rodinný. Jinak je to arci Čína čistě zeyerovská, taková, jakou vysnil nad čínskými filosofy a písněmi Ši-kingu, zobrazil si z čínských laků, tuší a vas, vycítil ze šustu čínského hedvábí. Čína duševně spřízněna s ostatní romantikou jeho zářivých poetických vidin. Je tu plno slovné krásy, která na jevišti tak těžko proniká. Je tu plno pomyslových, reflektivních, pouhou obrazností chápatelných půvabů, které se v divadelní prostoře ztrácejí a které dekorace dusí. Proto zůstanou »Bratři« skvostným bibelotem, jemuž jen hrstka vyvolených ctitelů odpustí epickou přeplněnost a dramatickou chudobu. Naši umělci každý příliš se namáhal býti Číňanem, jehož leda na obrázku viděl. Zapomněli se na ideální ráz čistě fantasijní hry Zeyerovy a hleděli se pracovati v potu tváři jakýmsi národopisně sestrojeným realistickým detailem. To myslím, že byla chyba, uškodivší zevní působivosti. A naopak dekorace: chtěla snésti veškeru pomyslitelnou mandlookou nádheru, kde měla býti bambusově střízlivou, v pravé staročínské prostotě oděnou. Svrchovanou umělkyní slova objevila se opětně pí. Kvapilová se svými pohádkami; vzácný její takt vystihl jediný fantasijní podstatu hry. Vytvořila Jaosien skutečně v nějakého duhového motýla básníkových snů. Skvostné byly také ně-

které její pósy, do barokních postoju na čínských majolikách zformované.

Zcela jiného druhu jest »Vpád«, veselohra o třech jednáních od K. Legra a Fr. Procházky. Realistický genre, jak náleží. Samá drobná mosaika bystrých pozorování životních, lidé holou rukou z denního klopotu na světlo prken vytaženi. Do tiché, spořádané domácnosti venkovské, kde staříci předali již veslo synkovi a vše k jeho svatbě se chystá, vpadne švakr, bratr matčin, s celou svou rodinou. Přišel o místo a chce se u sestry dobře ulebedit. On i jeho lidé jsou příkrý kontrast k řádné rodině venkovských usedlíků. Jsou to pudivítři, praví cvrčkové, nestarající se v létě o zimu. Ale zima přišla, a zásoby mravenečkovy chutnaly by zcela dobře. A měšťáci roztáhnou se v přívětivém, hostinném hnízdě zrady netušících dobráků, že málem je vystrnadí z vlastního bydla. Koketa sestřenice obetká Jeníka, že ani již na svou Mařenku nemyslí. Ale Jeník má přece jen zdravé jádro. Konečně prokoukne a pošle milé příbuzné, kteří by byli celé jich domácí štěstí rozbili — Jeník se k vůli Růženě již i s matkou nepohodl — o dům dále. Genrovitá kresba se spisovatelům pěkně vydařila. Zvláště pantáta s panímámou a »švakříček« jsou figurky dobře postavené. Ale chybná je stavba veselohry, kde v polovině najednou vše ukrutně vážnou tvářnost nabývá a spor mezi matkou a synem z veselohry málem drama neudělá. Tato nejednota slohu, dále i veškeré zdlouhavosti a hrubozrnnosti ruší úspěch hry, o nějž by se již p. Sedláček, znamenitý »švakříček«, se všemi triky své charakterní komiky postaral.

Dugazon.

ZA STAROU PRAHU.

Dr. Luboš Jeřábek: Pět let činnosti pro myšlénku zachování starobylého a uměleckého rázu král. hl. města Prahy.

Letošní jaro vyneslo tři zajímavé brožury týkající se otázky staré Prahy; o Chytilově přednášce »O historickém vývoji a rázu Prahy« rovněž jako o spisku obsahujícím »Jednání manifestační a protestní schůze pražského lidu konané dne 16. dubna 1899« bylo na těchto místech již referováno, zbývá zmíniti se ještě o knížce dra. Jeřábka, jež podává historii boje za naše drahé město, jak jej od října r. 1893 vede »Pražský klub«.

Pražskému klubu právem zabezpečuje dr. Jeřábek prioritu zásluhu o to, že otázku zachování starobylých památek třeba řešiti se stanoviska veřejnoprávného a nikoliv soukromoprávného, že jest to otázka, zasluhující interess nejen odborných kruhů, jež dotud se jí v poradách a schůzích zaměstnávaly, nýbrž všech vrstev občanských, především však vzdělané intelligence. Významného toho kroku, jejž směle učinil Pražský klub přes nepřízeň a nesympathie svých vlastních členů (dra. Eiselta), bylo nezbytně potřebí, nemělo-li jedno z nejethičtějších a nejušlechtilejších hnutí posledních desítiletí v národu našem, jak v doslově správně dí dr. Jeřábek, zůstati uzavřeno v čarovném kruhu idei a snah práce několika duším přístupných. Pražský Klub akcentoval právní část celé akce, ukázal na možnost uzákonění požadavků přátel staré Prahy, obrátil se k sněmu jakožto korporaci, jež může zasáhnouti účinně tam, kde obecní samospráva jeví buď nedostatek dobré vůle neb zúmyslné nepřátelství k starobylým památkám. Možno, že v přílišných svých nadějích do sněmu království Českého se »Pražský klub« zklame, vždyť stálé odkládání jednání o nové osnově stavebního řádu až příliš jasně ukazuje, že ani tu není přebytek dobré vůle, ale zdá se již, že akci pro starou Prahu jest souzeno, aby cestu měla vystlánu stálým zklamáním.

Co se týče jednotlivých fásí činnosti »Pražského klubu« za starobylý a umělecký ráz města Prahy, uspořádány byly čtyři obsažné večery přednáškové a diskutní (28. října 1893, 3. listopadu 1893, 18. ledna 1897 a počátkem prosince 1898), kdež promluvili o věci odbornici s rozmanitých stanovisk (pp. řed. E. Tonner, dr. Trakal, farář Eckert, dr. Rieger, dr. Franta, dr. Jeřábek); jak pronikavě se celá věc pojímala, vysvítá na př. jen z toho, že již v říjnu r. 1893 diskutováno nebezpečí v budoucnosti staroměstskému náměstí hrozící. Hlavním však výsledkem prací »Pražského klubu« podání pamětného spisu a petice sněmu král. Českého dne 13. února 1896, jímž provázeny byly podrobné návrhy novely k platnému stavebnímu řádu z r. 1886 č. 40. z. z. Všecky ty návrhy doplňků k stavebnímu řádu (na jehož základech vypracována úplně nová osnova stavebního řádu, celkem příznivá starobylému rázu Prahy) jsou dnes vedle probuzení všeobecného zájmu o starou Prahu nejcennějším výsledkem celého boje. Zůstane vždy ctí »Pražského klubu«, že jeho kroky vedeny byly snahami čistě kulturními a uměleckými, a nejvýše pozoruhodno jest slovo vycházející z klubu občanstva pražského: »Starobylé památky nejsou majetkem toliko této veleobce, nýbrž společným jměním celého národa, kulturním skvostem, jímž se pyšní nejenom království, nýbrž celá střední Evropa.«

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Literární listy« na konci svého dvacátého ročníku oznamují, že přestávají vycházeti, a nastupují tak smutný osud Vesny, Nivy a Moravské revue. V smutečním epilogu dovolávají se spravedlnosti literární historie, jež prý ocení vše, co pro českou literaturu vykonaly. Bylo by nespravedlivo, kdyby někdo chtěl při posuzování literárních a uměleckých proudů v mladé naší generaci zapomenouti na list, kde uloženo jest téměř celé kritické dílo pana F. X. Šaldy a většina literárně-kritických studií pana H. G. Schauera; kde uměleckým ideím ciziny dostávalo se dlouho jediného literárního útulku a kde byla vždy volná tribuna názorů nové generace, dokud ještě tato neměla svých orgánů. Bude zajímavo jednou stopovati, jak list v začátcích dusící se v bibliografické bezduchosti a stenající pod údery professorských linealů (jež zatím nalezly vyhřátý útulek v jiném literárním listě, vydávaném na lepším papíře a redigovaném slovutnějším professorem) bil se během času pro naturalismus a realismus, aby posléze vstoupil v služby pyšné a ryzí esthopsychologie. Než o to vše mají »Literární listy« zásluhu jen potud, že otevřely své sloupce každé myšlénce, každému hnutí uměleckému a bohužel mnohdy i neuměleckému. Leckdy se zdávalo, že »Literární listy« se redigují samy, když jména umělecky pracujících a cítících lidí byla kompromittována přítomnosti rozmanité smetí ledabylo sehnané. A proto měly »Literární listy« v řeči nad vlastním hrobem, v níž očekávají od literární historie slavnou satisfakci za křivdy liknavým odběratelstvem spáchané, poděkovati náhodě, jež z nich učinila list v jisté době neupříatelného významu.

*

Péčí »Moderní revue« vyšel dle vzoru roztomilých Bierbaumových »Musenalmanachů« básnický kalendář na r. 1900 s původními příspěvky pp. Babánka, Březiny, Dyka, Egora, Engelmüllera, Holého, Jelovška, Karáska, Karmina, Lešetického, Lubase, Neumanna, Opolského, Otomara, Peči, Soldana, Sovy, Theera, Tlamicha, Tomana a Wojkowicze.

*

Článek o zesnulém krajináři Juliu Mařákovi přineseme příště.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl. 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 10. LISTOPADU 1899. — * ČÍSLO 6. *

JULIUS ZEYER:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORÁZE.

Pokrač.

List pad' mi z ruky. Pak jsem zas jej četl.
Byl kliden jsem, tak ku podivu kliden.
Též mrtví v rakvi bývají tak klidni.
Tma jakás hustá na duši se kladla.
Tma také mrtvá, těžká, bez úsvitu.
Jak žil jsem, nevím. Zalomil jsem ruce
a žádné slovo, žádný výkřik bolný
z úst nevyšel mi. Konec, konec všemu,
jen stále v mysli znělo. Konec čemu?
To zdálo se mi neurčité... Všemu!
Pak náhle blesklo mi, že nutno spěchat
tam do Tyrol, v to staré horské město,
kde psala onen list. A jel jsem tedy.
Ni stopy po ní. Marné vyptávání,
zda viděli tu dámu, kterou hledám.
Ó, ano, snad že viděli tu samou,
snad ale jinou. Dráhy křižují se
zde na tři strany blízko, toť jak brána,
jíž do celého lze vycházet světa...
Jak bez duše jsem po tom městě chodil,
kříž na hřbitově čnící též jsem poznal,
kde psáno bylo: Slitování, Kriste!
Tma byla ve mně, chaotická pratma,
přec ruce sepjal jsem, jak dříve ona,
a opakoval: Slitování, Kriste!
A slza vyhrkla, a zachvěl jsem se
a vykřik' hlasem: Smilování, Kriste!
Blesk šlehl tmou a shasl... Do Benátek
zpět zase jel jsem, s tmou a tíží v duši.
Ni stopy síly, rozhodnout se nějak,
co počíti, jsem určit nedovedl...
Břeh moře byl mi milý, tam jen klesal
jsem v jakous dřímotu, jež ulehčila
té hrozné tíži Jednou jsem si řekl:
Co vlastně se mi stalo? Nevěděl jsem,
jen velké leknutí jsem cítil, srdce
jak by se zastavilo a pak v děsu
se bouřilo a hrůza schvátila mě,
že paměť ztrácím zcela, intelektu
že jiskra shasíná mi v chorém mozku...
To moře zdálo se mi náhle čímsi
jak netvor divý, dravý, hrůzoplodný!
Jak na břeh valil se ten démon kletý!
Sto hřbetů měl a miliony očí
a celý jedinou byl pekel tlamou!
Pot studený mě koupal... utekl jsem. —
Od doby té jsem bezúčelně bloudil
jen po ulicích, jezdil po kanálech
tak bez duše a síly... Tu se stalo,
že jednou gondola má ocitla se
na temné vodě mezi vysokými
a nevlídnými zdmi. Hle, malá dvířka
v té jedné byla zdi... Jak zachvěl jsem se!
K nim vzhůru spěl jsem. Dvéře povolily
a přede mnou ty staré stromy stály
jak tenkrát v noci... Fontán suchý, nymfa...
a v pozadí ten palác opuštěný
a před ním terras, kudy perron vedl,
a renesanční portál. . Na terrasu
však byli lidé, cizí, muži, ženy,
a bavili se hlučně. Byli doma,
zde byli doma, vulgarní ti Němci,
v té zahradě, kde ona někdy snila!
To bylo prosté. Nezahálí dlouho,
kdo v Benátkách má starý, pustý palác
a nabízí ho levně večer ještě,
když odpůldne se někdo odstěhoval.
Jak zasmál jsem se svému rozhorlení!
Zde zazářila hvězda v plné kráse — —
a zapadla... Co na tom podivného,
že na tom samém místě čmoud a blikot
teď svíček lojových?... Ó, zasmál jsem se.
Čar Benátek však naprosto mi shasl
a jel jsem domů do Čech. . Jako pohřeb
ten návrat byl. — Ach, všemu, všemu konec...
Tři léta tomu už, co všemu konec — — — —

II.

Pět tomu let už, co v tom starém městě
tam v horách tyrolských jsem psal ty listy
svých zápisků, ty listy žloutnoucí už
jak ony na stromech, jež bez šelestu
dnes roní se do posud svěží trávy.
Číst nechci je. Už patří minulosti.
Nač otvírati hrob zapadlých bludů?
Ať psáno zůstane, co tenkrát psal jsem
v té vášní horečce, v té zoufalosti.
Dnes jinak bych to psal, neb vyšla z hrobu
má duše uzdravena. Kalvarii
svou protrpěla... Anděl smilování
od hrobu odvalil jí kámen těžký,
jde duše moje za červánků ranních
už sadem míru, kde jak Magdalena
před Kristem klekla, zvolajíc: Rabboni! —
Je podzim v polích, zlatý podzim v lesích.
a podzim v nitru mém, ač sotva stárnu
Jest let mi třicet šest. Však uzavřel jsem
svou knihu účtů s tím, co obyčejně
se zove životem. Cíl můj jest jiný
než dojít mety lidské ctižádosti,
neb bohatnout, neb lásku ženy získat.
Kde je ta doba, když jsem v Italii
snil o umění laurech? Ó, jak rostly
v mé fantasii věže, brány, chrámy
i divadla pro drama nestvořené
do výše nebes, budovy ty hrdé,
jež někdy stvořit doufal jsem dle vzorů,
o nichž se ve snách zdálo mi tak často!
Jak blouzníval jsem! Býti architektem,
však architektem poetou a kouzlit
tak, jak se kouzlí hudba nebo báseň!...
Ó, někdy zanechat cos jediného,
cos jak Alhambra snivě čarovného,
neb cos jak severní ta akropole
Mont Saint Michel na břehu Normandie,
neb takou zahradu jak Villa d'Este,
jež krásu přírody, čar stavitelství
tak v jeden pojí souzvuk divuplný!...
O tom jsem sníval a teď sedím klidně
v tom zapadlém zde malém českém městě
jen prostý stavitel. Nuž, jméno moje
»Vít Choráz« nikdo nezapíše v paměť,
jen na dřevěném kříži bude psáno
kdys nad mým rovem, dokud nespláchne je
déšť šumící a tichý sníh a rosa,
jíž, jasnou, stromy střásají, když ptáci
o větve jejich zavadí... Je krásný
ten malý hřbitov náš, les objímá ho
a vysokoční z vlnící se trávy
kříž černý uprostřed... Ach, v mládí zdá se,
že mezi hvězdy zapsat svoje jméno
je vrchol všeho. Kříž je víc než hvězdy
a v jeho stínu spát, jak je to sladké!...
Jsem velmi šťasten, Bohu budiž chvála,
ač jízva prošlých strastí ještě pálí,
však miluji tu dávnou svoji ránu,
vždyť úzkostmi jen spějem na vrcholky.
Ó Ježíši, můj Bože, Spasiteli!
Dej vrcholku mně dojít: lásky k Tobě,
tak velké lásky, že jak krůpěj v moři
v ní ztratím se... Ó, chtěl bych, jak to napsal
na hrob tvůj jeden z perských králů zbožný,
se střemhlav vrhnout v Boha jako v propast.
Však nejsem ještě schopen toho blaha,
ač na cestě jsem k němu. Žiju život,
jenž společného nemá nic už s oním,
jejž žil jsem někdy mučen temnou chmurou
své erotomanie strastiplné.
»Bůh zničil mě, by pravý dal mi život —«
tak řekla paní de Guyon a po ní
to opakuji. Úplně mě zničil
Bůh milosrdný, aby vyhojil mě. —
Ó léta těžká, plná hanby, hříchů,
jež prožil jsem, než světlo vzešlo ve mně!
Vy zapadla jste Zapíšu zde všecko:
svou bolest, viny své, své uzdravení. —
Když vrátil jsem se zlomen z Italie,
s tou bolestí tak nesmírnou a strašnou,
že o ní nikdy tušení jsem neměl,
než ve mně vznikla, než mě rozkrušila —
tu útěchy jsem nechtěl, nehledal ji.
Má bytost celá byla proměněna
jen v bolest jedinou, bez mezí, míry.
Mně bylo, jak by v srdci nůž mi trčel.
Tup na tváři jsem ležel po hodiny.
Ji nikdy nevidět, ach, nikdy, nikdy!
Ach, věčně jen to »nikdy!« ve mně znělo
jak hrana všeho štěstí... Trápila mě
ta myšlénka, že osud můj a její
ne spojen jest, že mezi námi šíří
se oceán prostoru, času, žití,
dva ostrovy že v něm jsme, vzdáleny tak
druh od druha, že, ach, na nebesklonu
rys ani obou zároveň ne viden,
a věčně že to moře mezi námi,
že nezbývá než tesknit, tesknit, tesknit!
Být jak dvě vlasatice ve vesmíru,
jež do věčnosti na svých drahách různých
se nesetkají! Ani slabý paprsk
druh druhu neposílá jako pozdrav!
To krušilo mě. Někdy rozbouřil se
však ve mně vzdor a urážel jsem drsně
pak paměť její. Proč bych po ní tesknil?
Snad zatím záletnicky na své toulce
po širém světě vábila zas jiné,
by tak je zradila a opustila,
jak mne odvrhla po té noci blahé?
Mně bylo, jak bych padal mezi havěť.
A lítost pak mě schvátila, já plakal
a touha po ní vyšlehla jak požár,
já duší žádal ji a všemi smysly,
byl zbičován jsem plamenným svým chtíčem...

Pokrač.

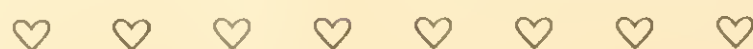

Josef K. Šlejhar:

ČERNOHLÁVEK.

Ptáče do té chvíle choulilo se nehybně v koutečku na bidélku, vytrvávajíc v zasmušilém ustrnutí. Jakoby tíha vůkolí i jemu padala na zvířecí duši, i ono jímáno bylo v nezvěstná dokonávající se tajemství a uzavření. Bylo celé načechráno, hlavinku mělo vtaženou kamsi do vnitř, zobáček zarytý do peří a přimknutá očka. A chvělo se; jakoby z vnitra ptačího srdéčka roznášel se po peříčku neblahý závan. V témž těžkém ohromivém schýlení všechno tady živé i neživé se neodvratně značilo, ani ta duše ptačí, křehká jako květ rozrazilu, nemohla nepodlehnouti.

Nyní tím náhlým úderem záře, rozlehnuvším se tak vítězoslavně celým světem, vzrušila se ta jakoby odumřelá bytost ptačí.

Vztáhnuvši hlavinku, zakmitavši zářivě očinkama a zatřepavši perutěmi, uvrhlo se ptáče ze svého bidélka kamsi vzhůru, v před, spějíc s celým světem o závod v ústrety nebeské záři, a v takovém vzrušení zašvířilo jako bezděčným ptačím výkřikem, jako zlekáno radostí velkou a nenadálou, v klokotném zajásání nadšení vymanivšího se z dosavadního ponurého utkvění žalu a stesku.

Sraženo bylo rázem ve svém zapomnětném vzletu v nepodajnou stěnu svého vězení. Jako zlomeny schýlily se hned ptačí perutě, zakolísalo prudce a jakoby zaúpělo, zrovna ve vzlyku zdusilo se to mimoděčné zajásání okamžiku vzrušení. A celé poplašeno, vyděšeno, vytrženo ohlédalo se těkavě kolem a napýřivši se v jakémsi zimomřivém chvění ve svém osamocení a uvěznění, odkud vyloučena na vždy se zdála záře volnosti nemohlo se jaksi vzpamatovati, probrati se ze své vznícené marné illuse. A schýleny zůstávaly ty perutě, malátně zavěšeny, jako u náhlém vysílení z marného vzruchu sil.

Vytrvalo tak chvíli, celé se třesouc, těma uděšenýma očkama úzkostně pomžikávajíc na všechny strany, i k té oslnivé záři za okny, jež jako v jediném nesmírném oblaku kladla se v šíř i dál, tíhnouc ale zase od ní, zpět se odvracujíc do vnitř, v uzavření své samoty a trudu.

Bylo cosi tak nevýslovně bolestného, usedavého v tom zklamání probuzení ptačího . . A pak ono vrátilo se ku svému určení, s bidélka na bidélko dalo se v klopotný závod, schýleno, plaho, ve chvatu jaksi vzrůstajícím, střemhlavém, s bidélka na bidélko, jakoby hnáno rytmem šílené zoufalosti zklamání a marných tuh. S bidélka na bidélko . . . . v plachém chřestu, za postřehu ledva postižitelného, s bidélka na bidélko, vždy v takovém náhlém zvratu, jako v divém zakolísání všech dosavadních úmyslu a v černé záhubné závrati.

O, nemé ptačí zoufalosti v zajetí a uzmutí svobody! Kdo se nad tebou kdy ustrnul, porozumívaje ti! Ano, zadrásalo zrovna do duše to ptačí zoufalství . . .

Zdálo se nekonečné ono samovolné vyplývání slz žalu duše, pro nějž nezbývá již nižádné pozemské útěchy. Jejich roníci se vláha, vykypující mezerami prstů, jala se plynouti ku zemi. — Nikdo jí nezabraňoval, nikdo ji nestíral. Byla by tu zbytečna každá pozemská útěcha. Jen ještě to jedno zbývalo, aby vše tady bylo naplněno. To naplnění blížilo se nyní jako v ohromivém chvatu, zdálo se již na všech stranách prodlévati u významném očekávání, jímž vše bylo tady jakoby dotčeno k úžasu a výstraze. Jen ještě to jedno zbývalo!

Posléze vymkl se obličej dívčin z jejích dlaní . . . bylo to asi ve chvíli, kdy hluchem vytrvávajícího strašného ticha zde projmuly se ony význačné zvuky ptačího vzrušení v úderu jitřní zoře v ten zněmělý, ztmělý hrob. Zazřely její oči. Jakoby zatím staly se ještě zvěčenější, vyplynulé z nějaké záhadné sféry, složené již z jakýchsi elementů nepřirozeného hárání, mystické temné podstaty. A zanesly se jakoby ve vzdušné dráze zanechávající po sobě význačných stop k tomu ptáčeti, k tomu vzruchu, k tomu zoufalství.

Zatím ptáče povlovně prodlužovalo úžasný rytmus svého přeletu s bidélka na bidélko, ochabovalo patrně . . . ještě jen několik skoku učinilo, marné bylo všechno napjetí, zoufalé úsilí bylo vyčerpáno, — a ono schoulilo se zase do jednoho koutku, celé se načechravši, hlavinku vtáhnuvši kamsi do vnitř a zobáček zaryvši do peří. A semklo očka, aby jaksi nezřelo té záře a volnosti ze života tam v nedaleku před sebou. Zase se tak celé pohroužilo ve strašné nehybné ustrnutí, jakoby tíha vůkolí čím dále naléhavěji s celým trudem svým a zhoubou padala na zvířecí duši. A všechno tak tady živé i neživé v témž ohromivém schýlení značilo se neodvratně . . .

Tu ona kročeji jaksi bezezvučnými popošla přes sednici — uklízet nebylo již co, ale ještě něco tanulo jí v záměslu. Popošla to ku kleci a zlehka vztáhla k ní ruce. Uvnitř klece bylo čisto, úpravno, to nezanedbala i za největších muk. Červ i nastrouhaná mrkev byly tam netknuty, jak je tam dala; ptáce nic nechtělo v poslední chvíli vzít. Jakoby mu rozuměla; ovšem kde na takové věci bylo by pomyšlení za chvil tolikerého smutku. Když dotkla se klece, otevrelo ptáče očka, nejiste jima zakmitlo. Znalo ji, svou ošetřovatelku a živitelku, ale dnes vše tak cizí a nezvyklé připadalo té duši ptačí . . o zajisté nastávaly věci, jaké druhdy nebývaly. Ona jala se

posléze vsunovati do vnitř ruku, tak tiše, tak zlehka, jakoby to byla ruka nehmotná — jen cosi bílého, vzdušného, jako mázdra protahovalo se tou klecí směrem ku ptáčeti. A ku podivu, to zvíře vždy plaché, nikdy docela neuvyklé a nezdomácnělé, vyhýbající se každému bezděčnému soutyku, se nezlekalo, neuchýlilo se v poplašeném třesku od sáhající ruky, jakoby její hmoty nepostřehlo. Ano, zdála se ta ruka nehmotná, před níž úkladu netřeba se bát. — Nebylo nikdy úrazu od té jemné, delikátní ruky, ani úrazu ani tvrdého dotčení, nebylo jakéhokoliv hrubého pomnění v jejích zámyslech po celý život. — Nechalo se ku podivu to ptáče jati tou rukou obemknuvší je něžně, jako v neskonalou účast a péči, a jakoby se v její ochranu před těmi všemi vlivy v takové tíze naléhajícími, samovolně, úžeji přichoulilo. A jen se celé chvělo a dušeně zašvířilo v nenadálém novém tom zajetí bílé ruky. — Vynesla je z klícky. A pak do obou rukou si je jala, nechávajíc takový úzký prostor, co by jen mohla hleděti na svého přítulníčka. Zahleděla se háravě na to ptáče. Ano, byl u nich účastníkem takového života, pamětníkem takového štěstí a blahořečení, přihlédal ku všemu a svědkem stal se posléze všeho toho zhroucení. Jaký to byl mistr klokotu a zpěvu ten jejich černohlávek, nikdy nebylo lze se nabažiti sdílnému naslouchajícímu srdci té čaromoci ptačí písně. Vše učinil, co mu dáno bylo. Nyní také zbyl mu trud a smutek jeho osudu.

Ty ptáčku drahý, přítulníčku tolika chvil, těšiteli, soutrpiteli, vždy jakobys celým vznětem duše své přidával se ku každému lidskému pomnění! Ku všemu tomu pomnění zde, co tady proudilo a vynášelo se z nadšení i muk, i k tomu pomnění, jež nastává a uskutečňuje se nyní v neobsáhlosti ohromného svého vznícení za mystickým temnem, vždy tak oddaně jsi se přichyloval. A umíral bys, kde při tobě umírají nesmírností žalu. Leč bylo by kruto a nevčas umírati tobě — tam tolik záře a volnosti života, jež ti kyne. Ta zář a volnost života budiž ti odměnou za vše, za vše, budiž tvým dalším příštím radostným, jako bývalo. Nic se již neboj, sladký přítulníčku náš . . A nastávající pouť života budiž ti poutí vítěznou . . .

To jako by pravily zraky dívčiny. A přichýlila k ptáčeti posléze rty — nelze nezulíbati tak něžného tvora, jakým jest nám milý ptáček zpěváček.

Načež otevřela okno . . . ale zas nemohla ještě neprodleti.

Znova na okamžik vnořila v skrýš svých dlaní pohled. A jakoby se při tom hořce pousmála. Bylo to pousmání nejtěžšího hoře, ale hoře již dávno uzavřeného, usmířeného se svým osudem, v nějž nevtíráme víc žádné ze svých jinakých zřetelů a přání — a že jen tak bude, jak býti má.

Okny vproudilo sem jako přívalem tolik svěžesti a záře ranní, zavlhlé, kypré, jako mámivé kořenité vůně a síly.

Pozvedla nyní dlaně k samé hlavě. A zvolna jala se je rozevírati. Ptáče zůstalo na nich volno. Po dlouhé době zas. Ale jakoby bylo zasaženo úpornou křečí, na okamžik nedovedlo se pohnouti, jen jakoby čímsi úžasně bylo zlekáno, zmráčeno. Snad vlivy dosavadními, snad tou kynoucí širou volností před sebou a zvoucí oslnivou září, hlásající o zázracích nebeských. Chvělo se jen a prudce na všechny strany těkavě očkama mhouralo. A ještě prodlévalo, nedovedouc uvěřiti velkému radostnému příští nadcházejícímu mu právě. I jakoby dávno bylo zapomnělo své pohádky a sny o volnosti a záři života kdysi.

Nechávala je tak, trpěliva, poshovujíc úžasu ptačí duše. Ani se nehnula, nic neučinila, aby ptáče přiměto bylo k rozhodnutí. Brala celou účast na tom vzrušení a kynoucím blahu, jež již zajisté musilo se rozlévati ve chvílích těch duší ptáčete. Ano jakoby byla ráda tomu prodlévání. Tím jakoby vytrvávala sladká účast bývalých dob, od nichž nedovedla se její duše více odvrátiti. Ráda, ráda byla . . . jako v omžení dechem neviditelné bytosti, zachvěla se jí ta záludná poslední radost na duši a svaté rozpomínky zavířily . . .

Ale příliš kynula volnost. A tolik záře rozlévalo se vůkol.

Najednou ptáče prudce zatřesklo perutěmi, vzepjalo se — ale cos nemotorného, těžkopádného, nejistého značilo se v tom vzrušeném pohybu, jako když se rozběhne batoláček učící se choditi. A uvolnivši se od dlaně náhlým pohybem tím, obloukem poklesalo k zemi, do trávy, jakoby bezvládnou hmotou pohodil. To nebyl ještě let. Ale již tu ptáče vdechlo první závan božího vzduchu, první opojení volnosti rozlilo se mu duší . . . A jakoby zázračnou tou silou nabralo svěžesti a v srdce ptačí vystoupily bouřlivě všechny sny a vzpomínky života druhdy. Zavířilo perutěmi znova a vzneslo se rychle z trávy, na nejbližší strom podařilo se mu usednouti. Prudce bylo udýcháno, srdéčko ptačí tepalo. Ó jaké blaho v tom uřícení! Na stromě jakoby krátce chtělo odpočinouti, nabrati nových sil — ó jaké blaho v té únavě! Těsně přimklo se ku sněti, jaksi celé se v sebe stáhlo. A jakoby pořád ještě v bázni a nejistotě nemohouc uvěřiti, upjatě jedním směrem zíralo zpět. Leč tam nic se nedálo, nic nehrozilo vzhledem k němu a nabyté volnosti. I odpočavši si takto okamžik, začiřikalo náhle ptáče, jakoby v předzpěvu a hnulo perutěmi, nechávajíc je chvilku tak u roztouženém prodlévavém vznesu. Pak rázem zaklokotalo. Vzdulo se to cosi úžasného, nebývalého v jeho hrdélku, zašveholilo jako v zajásání, jako u výtrysku nesmírného rozpjatí

radosti a blaha, byla to jen krátká píseň, ale jakoby píseň vítězná! Načež již rušně vzlétalo...

Kynoucí, do nesmírna rozpjatá volnost nekonečnosti a božská lázeň všeobjímající nebeské záře jako zázrakem vzpružila mdlé, ochromené údy ptačí a rozohnila jeho duši k síle, touze a naději. A všechny dávno jako zapomenuté zlaté pohádky a sny o volnosti a blahu života náhle v omamné závrati vystoupily v ní. A jediná již závrať unášela tu bytost ptačí. Ulétalo z křoviny na křovinu, dál a dále oddalujíc se od toho bílého domku, až mizelo v nedohlednu a volnosti těch těžkých, vonných tonoucích tam lesů, v té pohádkové říši jejich...

Nechávala okno otevřené a hleděla za ulétajícím ptáčetem tak dlouho, dokud je bylo zřít... Ještě jako trsek pavučinky zakmitlo. Pak zapadlo na vždy. — —

Zaslechl jsem kdysi ony úžasné nářky neznámého bolu, jenž v nesnesitelných mukách sešílel. Na chodbě blázince to bylo, v tom uzavřeném schýlení se šílenství celého světa. Těmi zvuky z neznámých zdrojů lidskosti jakoby srdce kypělo samou krví a pak hynulo v smrt raněno svými rozpomínkami Jen tomuto strašnému zaúpění bylo by lze zpodobiti ony náhlé mroucí, srdcervné vzlyky, jež zatřásly zde hrobem samoty a opuštěnosti pozustalé.

Klesla na židli — sama, sama byla, jako v poušti, všechno dokonáno, všechno uzavřeno. Nezbývá tedy více nic, jen poslední ono provalení naléhavého vyčkávání, jímž navždy ohromeno zůstalo by lidské srdce.

Jen to poslední zbývalo.

A v tom strašném zaštkání svém ze záhadného zdroje zahubené lidskosti dokonávalo se ono ohromení. — Nebylo lze déle vydržeti. Nebylo také více ničeho. Nebylo vztahů, souvislosti, nebylo pojetí. Zbývalo již jen to jediné, to poslední...

Pokrač.

Roman Svah:

KRISTUS.

Ledové květy na oknech pučí,
prodchnuty krví, prodchnuty žlučí.

Kdosi šel mimo. Neznámý.
Oči mu žířily hvězdami.
A jen vznes' pohled nestálý —
— květy mé všecky roztály.

Po jeho stopě chtěl jsem jít.
Probudit žízeň, vzkřisit cit.
Vítr však každou stopu sváł,
a v neurčito jsem se bál.

Květy zas na oknech divoce pučí,
prodchnuty krví, prodchnuty žlučí.

Miloslav Silén:

TUŠENÍ.

Žár slunce zhasl mračnem tíživým.

A mýtina, jež zlatým sáláním
do hvozdů oslnivě svítila,
jak smutné spáleniště zčernala.
Chlad z lesních chodeb zadul tajemně,
truchlivě zalkal v tmavých hlubinách,
vyprahlou travou ostře zařinčel,
seschlými listy k výším zavířil...

Byl to vzdech náhlý teskné jeseně,
jenž letní záři zavál předčasně?
Či skličující hrůza neštěstí,
jež stmívá duši chmurnou předtuchou?

Či nepoznaná duše bratrská
kdes v dálích tiše uhasínala?

MOTÝL.

A květem prochvěl snivý smích.
Sed' zlatý motýl na větvích.

Veliký, sladký, slunce jas
na křídlech duhově se třás'.

Vzplál měkce v čistém kalichu,
med vonný vyssál potichu...

A květem projel ostrý žal,
když zlatý motýl odlétal..

JOHN HENRY MACKAY.

HNUS.

PŘEL. JAN OSTEN.

Já — já — bydlím v domě, v jehož přízemí jest krám řeznický!

Se smíchem se mne tážete, proč jsem se do toho domu nastěhoval. Ale pravím vám: běhali-li jste celý den a půl dne druhého, hledajíce byt, z jedné díry do druhé, pak učiníte právě to, co jste nechtěli učiniti, v polovičním zoufalství, ovládáni jsouce jen jediným přáním: míti klid.

Co den musím jíti kolem krvácejících kusů masa, nejméně šestkráte denně, a ať i zavru oči, přece je vidím: rozpáraná prasečí břicha a telecí hlavy, s nichž je stažena kůže a z jichž očních důlků dívají se na mne pitomě na polovic rozpíchané sklené koule, když pospíchám kolem, omámen hrozným zápachem čerstvého masa a chvěje se zimničně hnusem, nevyslovitelným hnusem!...

V zimě to ještě ušlo! Tu leželo špinavé toto město pod špinavou oblohou a všechno splývalo v kalném, jednotvárném, beznadějném přítmí, pod nímž plazil se duch v lenivém, zvířecím pohodlí den ke dni. Ale vše bylo jiné, neboť přišlo jaro!

* * *

Z ulice sem zalétá prach a ukládá se jako posejpátko na lesklé písmo listů, právě popsaných...

Jaký to život! — Jaký to život! —

Hluk z ulice mne probouzí. Unavenější, než když jsem ulehl, vstávám.

Práce až do poledne.

Bez hladu, puzen snad jen zvykem, jdu podél domů do velkého, ošklivého sálu. Tam nastává úderem dvanácté hodiny ohromné, ohlušující krmení mnoha lidí u několika set stolů, pokrytých hroznými, ošklivými cáry.

Polykám své žrádlo. Není ani špatné ani dobré. Vše plave v jakési kaši, tak že polo se loká, polo žvýká.

»Ma — a — hlzeit... Ma — aahl — zeit.«

Ne, jak nenávidím toto slovo! Ať jsou hladoví, ať sytí, od úsvitu až do večera mečí na sebe vzájemně tito lidé tímto mastným, rozbředlým, samým sebou spokojeným slovem, v němž není ani smyslu ani rozumu. Slyším je stále. Nemohu mu uniknouti.

Až budu ležet v posledním tahu, budu ještě musit slyšeti: »Ma—aa—hlzeit! Ma—ahl—zeit« — ano, pro červy!

Doma upadnu v olověný spánek, jejž mi noc nepřeje. Žádný hluk mne neprobudí, ale cvrlikání ptáků na jediném stromě v této ulici, které zní do těžkých a hlubokých mých snů, volá mne opět do skutečnosti.

Práce až do večera.

Slyším, jak nerado mé péro poslouchá, dle jeho skřípání. Mezi domy uvěznili několik stromů. To nazývají zahradou. Avšak ty stromy se přece zazelenaly. Je to podivné.

Tam sedám každý večer od sedmi hodin do půlnoci.

Více jara nesmím viděti, nebo bych se stal zuřivým a utekl bych a nevrátil bych se a musil bych někde zemříti hlady. Ne, více nesmím viděti...

Opět něco spolknu. Židle se zvolna obsazují. V osm hodin počnou tři chlapi tak zvaný koncert. Dělají rámus až do jedenácti hodin na klavíru, houslích a base.

Tento hluk má na mne uklidňující vliv. Hnus můj kamsi zaleze a tiše se chová.

Piji a kouřím bez ustání. Nedávno večer dotáhl jsem to až na třináct sklenic piva a osm doutníků. Obyčejně je poměr: osm k šesti.

Za tento požitek zaprodal jsem se práci, která vraždí mé jaro.

O nocích — o nocích raději pomlčím.

* * *

Takový je můj den, takovým je každý z mých dnů.

Však jiný je můj sen.

Často — když péro mé se zastaví v hrozném škrabání »realistickém«, přímo brutálním vybojování jakéhosi cizího lidského osudu, který mne ani nemůže zajímati, pak sním svůj sen.

* * *

Noha má vleče svá chodidla tímto blátem, ale má touha letí ven... Nemůžete ji zadržeti... a nepokoušejte se ani o to!

Jde k tobě, jež jsi láskou a nazýváš krásno svým.

Kráčí znějící branou tvého parku, jež se jen mně otvírá a ihned se za mnou zavře.

Zná každou cestu v tiché této rozloze a bez námahy najde pravou k tobě.

Jest již večer, a stíny jeho plíží se kolem pod svislými snětmi jako noční zloději. Avšak nedbám na ně a odhrnuji větve, jež mne chtějí zadržeti.

Tiše chrastí písek pod mou nohou a úzkostlivě mává peruť vyplašeného ptáka.

Rozhrnouti větve!

Jezero tu leží, postříbřeno paprsky nočního světla, světla, které mi tě ukazuje: v bílém rouše stojíš nepohnutě na druhém ze stupňů, které

vedou k lavici, na níž jsi mne očekávala, vždy, vždy, kdykoliv jsem přišel . . .

Tak nepohnutě stojíš tu, že zarazím se na okamžik — jen na okamžik — neboť již lákáš mne tichým pohybem své ruky a utlumeným zvukem zoufajícího si očekávání.

Vrhnu se na tebe a nesu tě po schodech . . .

Ty pláčeš, ty pláčeš, mé dítě, má ženo, můj příteli — milenko, ty pláčeš?!

Nech mi pohleděti na bledý tvůj obličej, než ho políbím. Odkloň svůj obličej, by měsíc mi ho mohl ukázati.

Je bledý jako růže, která tam plane na vodách — a přece jak je krásný!

Je hrdý jako samota v nepohnuté své pravidelnosti — a přece jak je krásný!

Je nemocný, tvůj obličej, ale krásnější než všechny jiné, které zdobí barva zdraví . . .

Čelo tvé, oči tvé, černé, toužebné tvé oči, a jich řasy, dlouhé jich řasy, bledé, chladné lice, průhledná jich pleť, úzká linie tvého obličeje vypráví mi znova historii tvého života.

Uchopím tě za ruce a táhnu k sobě opojenou a bezvládnou tuto hlavu a líbám krvácející ránu tvých úst v bezměrné blaženosti, v bezměrné blaženosti! — — —

A když cítím, jak žár můj chvěje tvými štíhlými, chladnými údy, nelíbám už jen tvá ústa ne, líbám modré žíly na tvých spáncích, tvůj rozkošný krk a bílé hedvábí, které zakrývá mi tvá ňadra . . .

Rozpoutávám řecký uzel tvých vlasů a skrývám svou tvář, horkou dnem, do vonných, měkkých těch vlasů . . .

Tu se usmíváš, usmíváš se poprvé a táhneš mne k sobě blíže, bych uslyšel tlukot tvého srdce, tvého silného, velkého, osamělého srdce.

Toto srdce, které já zlomil!

Miluje mne dosud.

Nezná odpuštění, neboť nezná viny.

Nenaříká; trpí v mlčení.

Nikdy se dobrovolně nezřekne, nikdy neupustí od toho, koho miluje, dokud nebude musiti.

Zlomil jsem je, avšak je mým, a dosud slyším jeho tlukot, chvějný tlukot toho silného, velkého, osamělého srdce!

Ale proč nemluvíš?

Řekni mi slovo! — Mluv na mne!

Ty mlčíš.

Budu se tě tedy tázat!

Řekni mi, hlavo, která spočíváš na mých prsou, jejíž oči na mne hledí a jejíž rty se právě otvírají ke slovům, řekni mi, zda mne miluješ?

Tu usmívají se oči, avšak ústa zůstávají němá.

Tak řekni, myslíš-li na mne?

Tu letí světlo tvých očí dovnitř, ale ústa mi nedávají odpovědi.

Mám ti vyhrožovati, mlčelivá lásko?

Musím brzy jíti, brzy [illegible].

Tu se nadzdvihuješ, bílá postavo, štíhlé prsty chápou se mých ramen jako pracky lvice a ty pravíš třikráte:

Ne! — ne! — ne!!

A bláhová ty má moudrosti!

Údy tvé se zachvěly! To je chlad večera

Pozdvihuji tě jako dítě a — s Bohem, noční jezero — s Bohem! Zimní labutě — a putujeme řadou písní dolů k tvému bílému zámku

A opět se zachvěly tvé údy; cítím to, jak tam jdeme. Však, než ještě padne na nás světlo z teras, zastavím se: Musíš mi to říci!

A ty pozvedáš bledou svou tvář, oči tvé plní se slzami, které pláče tvé srdce, a zvolna, bolestným hlasem vydere se ze tvých rtů:

Dni jsou příliš dlouhé! — Nesnesu je!

Nemohu ti odpověděti. Líbám tě jen, jak nikdy jsem tě nelíbal, a ty mi rozumíš! . . .

Všechny dvéře jsou otevřeny, ze všech oken lije se světlo nejslavnostnějšího tvého sálu na bílý mramor schodů a na žluté růže zábradlí.

Nikdo nás nečeká. Tak ty to chceš: žádné slechy, žádné oči.

Jen Gentle, veliký tvuj bernardinský pes, majestátně jde nám vstříc, obrátí se a jde před námi, jediný to mlčelivý strážce naší lásky.

Sotva jím. Stále se jen dívám na tvé ruce, na tvé bílé, chladné ruce. V něžných těch prstech úzkých, pevných nehtů spočívá zvláštní síla. Chci je vidět hráti. Po celé hodiny dotýkají se mistrně tvrdých klavesů a neunaví se nikdy.

Tvá tvář mluví o tvém utrpení; tvé ruce o tom, jak je snášejí!

Nehraj už! — Prodloužíme-li den, bude noc krátká.

Pojď opět na má prsa, druhý, tajemný můj živote, neboť já tě chci míti!

Tento mramor tvých komnat, toto stříbro tvých svícnů, toto hedvábí tvého oděvu — odlož je a pojď ke mně jako nahé, stydlivé dítě ubohé samoty . . .

Ale než přijdeš, postav se ještě jednou, jako tehdy, tamo do záře měsíce, pozdvihni královskou svou hlavu a ruku, nedívej se na mne, nýbrž na dalekou hranici svých myšlének, seber v hlubokém dýchání sílu zvučného svého hlasu, poruč křídlům nedosažitelného svého nadání: lette! — polož ruku na hlavu svého psa a řekni mi ty verše lásky, vítězné a slavné, ty jižně krásné sloky, plné nevyslovitelného libozvuku a vítězné krásy, narozené z nejhlubší bolesti, by sloužily nejvyšší radosti, by mne zaplavila jako předtucha štěstí, které očekávám od tebe! . . .

Neboť je mluvíš k básníkovi! —

*

Toto není tvá zahrada a ne tvůj bílý dům; to je špinavá světnice — pokoj pro mládence — v špinavé ulici někde v Berlíně.

Toto není noc, žehnající noc; to je pusté a nenáviděné léto s dusným svým horkem a svým jasem, všude se vnucujícím.

Toto není život v lásce; to je život psa na řetězu, který dodělává na hnijící slámě, všemi zapomenut.

Neboť píši řádky, kus za pět feniků, a nesmím ani psáti, co chci!

A když se probudím ze svého sna, v hrozných proudech vystupuje ke mně zápach čerstvého masa, tak že s vytím zavírám okno a sedím nyní v tomto otráveném pekelném žáru, sedím, a hnus mne škrtí, až se zadusím.

To není zábavné... ani ne jako kontrast! —

Ano, dny jsou příliš dlouhé! — Avšak mnohem delší jsou noci po nich, noci...

— — — — — — —

Kostnice na Bodamském jezeře 1895.

Jiří Sumín:

V HODINĚ SMRTI.

Pokrač.

Víra staré paní nebyla rovněž slepá. Vybírala z ní jen to hlavní a nejlepší, čeho je nezbytně třeba pro zachování onoho stupně mravnosti, jak ho požadovalo její okolí a její doba. Znala různé stupnice víry. Nejvíce bylo jí třeba v nejnižší třídě společenské, tam nutno upevňovat pojem o pekle a ohni věčném, výš a výše na žebříku společenském bylo již možno všelicos odložiti. Tam, kde ona se nacházela, nebylo již jiné autority pod mlhavým pojmem božství, nežli její. Ona se svými přítelkyněmi tvořila veřejné mínění, vyslovovala kletby a odnímala milost své přízně těm, kteří nebyli hodni. Cítilo se všeobecně, že »vládne« ve svém rodném městě, kde zvěčnělý manžel i rodiče její měli značný vliv, avšak zdálo se, že vládne přísně a spravedlivě a hlavně: není »přepjatá«.

Poněvadž byla zámožná a neměla jiných zájmů, a snad také z dlouhé chvíle zkoušela svou dobročinnost na místních chudých. Byla předsedkyní a protektorkou mnohých podporovacích a umravňujících spolků. Ale její dobročinnost páchla polepšovnou i káznicí a zastrašovala chudáky i dobrodince. Ostatně byl její duševní obzor dosti úzký, jenže jeho meze nezanikaly v temnu, jsouce ostře ohraničeny a jako čínskou zdí obehnány patricijskou pýchou a domýšlivostí. V těchto mezích byla však úplně doma. Její pánovitá neomylnost měla tu své domovské právo. Neznala nejistoty a pochybnosti Nikdy nepoznala výčitek svědomí, že by byla někomu bezprávně ublížila. Bylo také těžko objeviti bolavý nerv její duše. Někteří tvrdili, že je to synův nevděk, jenž ji trápí, jiní pak, že se souží nad jeho hříšným životem. Za to její láska a shovívavost k němu byla zrovna příslovečná. Dosáhla všeobecného uznání nejen za to, co mu prominula, ale hlavně za to, co mu neprominula. Všichni byli s ní za jedno. Šli s ní téměř až k tomu bodu, kde její mateřská láska, krvácejíc nad nezdárným synem, činila mu nejkrajnější ústupky, aby ho jen přivedla zpět na dobré cesty. Ale zde už ji mnozí opouštěli, vytýkajíce jí slabost a přílišnou dobrotu. Vždyť shovívavost ženy, jako ona, bila zrovna do očí. Za to však když nedocílivši svých šlechetných záměrů, zapřela svou lásku mateřskou a zřekla se nezdárného syna, stáli všichni její milí spoluobčané věrně při ní a chválili její statečnost. Ještě nyní vzpomíná s pohnutím, kolikrát zapřela své přísné zásady k vůli synovi. Bez váhání dala své svolení, aby se dal soudně rozvésti se svojí manželkou, přes to že byla tato její vzdálenou příbuznou, ona pak sňatek ten sama zosnovala. Nedalo se také upříti, že byla Ema nadprůměrně marnotratná. Nikdy nevystačila se značným obnosem, jenž byl určen k vydržování domácnosti, ač tuto opatřovala co nejbídněji. Dělala dluhy u kupců i hokynářek, ano dlužila se i od lichvářů, neměla-li čím vyplatit zásilku šampaňského, jež pila se svými přítelkyněmi, nebo bruselských krajek. Její malé špinavé dluhy kazily stále úvěr firmy. V době malých, přechodních krisí býval závod tímto způsobem ohrožen. Mírná opatření objevila se nedostatečnými. Bylo také známo, že jsouc bezdětna, zkazila si zdraví pošetilými prostředky, jež jí měly dopomoci k mateřství. Veřejné mínění bylo tehdy vesměs proti Emě, a přece když dala paní Eleonora svolení k rozvodu, zazlívali jí mnozí. Měla prý nalézt nějaký smírný prostředek, vždyť rozvod celkem nemá významu, uváží-li se, že je manželství před Bohem nerozlučno. Paní Eleonora pozdě pochopila dosah této rady. Buď jak buď, Ema měla zůstati v tomto domě a chrániti aspoň na venek jeho pověst a čest. Nebylo by to nikdy dospělo tak daleko. Matka i Ema dovedly Petrovi tolik prominout! Zavíraly ochotně oči před jeho bujným hýřivým životem, jímž se odškodňoval za své sklamání v manželství. Paní Eleonora nechtěla ničeho o tom slyšet, k jakým bezuzdnostem to

zde dospělo, když se mu konečně podařilo zbaviti se nenáviděné ženy. Snad by mu byla prominula, kdyby se některá z jeho milenek trvale ubytovala na blízku, nebo potají i v domě. Ale když si pojednou přivedl slušnou mladou dívku, jež docela veřejně činila nároky počestné manželky a paní v jeho domě, k tomu přece již nemohla mlčeti. Její domluvy zůstaly bez výsledku. Dospělo to až tak daleko, že tato »nestoudná« ženština provázela ho všude, neskrývajíc se ani se svým těhotenstvím a netajíc svůj hříšný poměr. Veřejné mínění bouřilo se proti tomuto pohoršení, jež podrývalo mravnost a šlapalo drze po zákonech »božských i lidských«. Paní Eleonora byla by znesvětila svoji pověst, kdyby nebyla zakročila dost energicky. Připravila se na to důkladnou poradou se svými přátely a zvolila si pro svůj hlavní útok sobotu »den Panny Marie«, již učinila svou přímluvkyní. Po mši svaté odebrala se k synovi. Nezapomenutelně zapsány jsou v mysli staré paní ony okamžiky, jež tam strávila. Zastala jich, Olgu i Petra, ve velkém nezařízeném pokoji, jehož široké skříně bývaly druhdy naplněny Eminými toaletami. Nyní stály zde nepotřebné a prázdné. Na starém nenatřeném stole leželo několik obchodních knih Stará paní dlouho nechápala souvislost mezi tímto neobývaným pokojem a obsahem oněch tlustých svazků, jež přece patřily do kanceláře. Oba vinníci skloněni nad těmito knihami byli tak zabráni do práce, že ani nepozorovali, když vstoupila. Její hněv poněkud zchladl, když viděla, že libánky této »nestoudné« ženštiny nejsou ve skutečnosti tak veselé, jak se všeobecně tvrdí. Jsouc mladá a naivní, činila ostatně dost nebohý dojem vedle jeho důkladné zralosti Měla na štěstí také tolik taktu, že se vzdálila, když seznala, že její přítomnost je výmluvnosti staré paní na závadu. Nyní teprve zpozorovala, že syn její je nápadně sestárlý a sešlý. Ale tuto starost odmítla zatím, až by vyřídila tu palčivou záležitost, jež jí po několik měsíců svírala prsa a vháněla ruměnec studu do tváře. Začala tklivým mateřským tónem:

»Byla jsem k tobě dlouho shovívavou, prominula jsem ti mnoho, aniž jsem ti činila nejmenších výčitek. Snášela jsem mlčky zprávy a klepy o tvých lehkomyslných kouscích a mrhání peněz a snesla bych je ostatně i dnes lehčeji nežli vědomí, že poskvrňuješ okázale čest svého domu a činíš ho nepřístupným všem počestným a charakterním lidem ...«

Přerušil ji cynickým smíchem.

»Už vím, kam míříš. Snesla bys tedy zprávy o mých kouscích a mrhání?... to je dobré! Ale já už bych je nesnesl. A hlavně pokladna jich nechce snášet .. rozumíš, pokladna!«

Odmlčeli se.

»Nu, a co tedy dále?« pravil nevrle. »Mluv rychle, nemám času. Je mnoho práce. V kanceláři mám málo sil Propustil jsem několik úředníků. Obchod jde špatně. Pracujeme s Olgou skoro sami již. Gáže ztěžují závody... není pomoci.«

Nyní si všimla jeho ošumělého oděvu, jenž byl pln inkoustových skvrn. Tyto stopy práce a starosti budily v ní nejistotu a kolísavost. Mluvila ještě měkčeji a lítostivěji o naléhání přátel a o povinnosti mateřské, jež jí káže chrániti čest jeho domu. Tu se syn její hluboce zamyslil, a bylo patrno, že hledal dlouho způsob, jímž by jí přibližně, ale přece ne úplně naznačil svoji situaci.

»Ah, ano, vám se dobře mluví a posuzuje,« pravil. »V tomto domě je především třeba řádné a poctivé ženy. Ne takové, která by jen brala a rozhazovala, ale takové, jež by pracovala, chránila a pomáhala. Takové ženy zde dosud nebylo, a to se mi stalo osudným. Osudným! rozumíš? K čemu je mi teď tvoje morálka? Představ si, že by někdo vyskočil s hořícího domu a zachytil se za římsu okenní. Visel by mezi nebem a zemí a slyšel praskot ohně a hukot řítících se zdí. Myslíš, že by byl naladěn poslouchat moralisování těch, kteří v bezpečí dýchají pod svými střechami?«

Ale paní Eleonora nechápala těchto narážek. Naopak, jelikož syn zmírnil svůj příkrý podrážděný tón a také jiná ještě okolnost — spatřila na tom starém, dlouho nemytém stole hromádku bankovek, jíž znalecké oko její odhadlo na sedm, osm tisíc — stala se smělejší a útočnější. Nikdy není zle v závodě, pokud přicházejí do kasy takové obnosy, a jestliže syn vypovídá úředníky, je to zajisté jen jeho vrtoch. Neměla nyní příčiny, proč zadržovati nahromaděný výbuch hněvu a rozhořčení. Mluvila o hanbě, jíž poskvrňuje jméno otcovo a zneuctívá její šediny; mluvila o posměchu a veřejném pohoršení, o hříchu a trestu, hrozila kletbou a zase dovolávala se jeho citu a cti, tvrdíc, že ji svým nevděkem a svévolí vhání do hrobu. — Vidí ho dosud, jak tehdy běhaje po pokoji lapal malomocně po vzduchu, aby zadržel proud její výmluvnosti.

»Počkej!... Počkej, něco ti povím!...« opakoval několikrát, ale nemohl se pro rozechvění dostati k slovu. Jeho zrudlý zapadlý zrak těkal horečně kolem, dodávaje jeho tváři výrazu po matence. »Něco ti povím... ty to můžeš vědět... Proč také ne?« mluvil trhaně. »Jsi moje matka, i můžeš vědět víc než nejlepší přítel, víc nežli žena. Pravíš, že hájíš čest mého domu. Který dům to myslíš? Tenhle snad? Nuže věř, tento dům není více mým, a vůbec nic, nic, co kolem sebe vidíš... ani tahle košile, kterou mám na těle, není už moje. Ano — tak se věci mají! — Je pravda, že se také jinak uživím. Ale jde tu ještě o několik hodných lidí, kteří mojí vinou přijdou na mizinu. Ty's mezi nimi. Ba, ty jsi první.« —

Klesla bezmocně na rozviklanou kuchyňskou židli, spínajíc ruce nad hlavou. Hrdlo se jí sevřelo, že nebyla s to, aby jedinou hlásku ze sebe vypravila.

Ale on pokračoval.

»Vidíš tyto peníze?« pravil, ukazuje jí bankovky na stole. »To je Olžino věno. Není toho moc, ale je to vše, co jí náleží. Až dosud byl tvůj syn pouhým hýřilem, který společně se svojí ženou — my jsme si v tom ohledu neměli co vytýkat — rozházel své i cizí jmění. Ale jakmile sáhnu na tyto peníze — a já už tomu pokušení podlehl — v tom okamžiku jsem darebákem, neboť Olga je sirotek a nabídla mi své jmění, netušíc, jak si dnes finančně stojím. Může se stát, že ten, jenž ji svedl a o věno připravil, půjde brzy za mříže, aby odpykal zaviněný úpadek, a ponechá ji jejímu osudu: hanbě a bídě. — Nuže, jde-li ti skutečně o moji čest, vezmi tyto peníze a vrať jich té, jíž náleží. Spas ji, zachraň ji i s mým dítětem, jež brzy povije, neboť já již nemohu — já jsem podlehl! — Slyšíš přec? Já jsem darebák, kterému už tak jako tak nezbývá než koule do hlavy, nuže, máš-li více mravní síly než já, jednej za mne. Čest je již prohrána, zachraň alespoň moji památku u té, kterou jsem nejvíce miloval a jíž jsem nejvíce ublížil — já již nemohu!« —

Jasné hlavě paní Eleonory nadobro uniklo, jak se tehdy dostala ze synova domu. Je však pravděpodobno, že po tomto doznání vyrazila ihned z pokoje, prchajíc před tou, jíž chtěla odsud vypudit, neboť se bála, že by jí svým zděšením prozradila synovo tajemství a že by takto zmařila onu hazardní sázku, jež šla už zcela na její účet. A tato sázka, jakkoli byla odvážná a nebezpečná, znamenala poslední naději, slabounké stéblo tonoucích. —

Rozumí se, že klid její byl ten tam. Zdálo se jí, že půda se již zachvívá a kolísá pod jejíma nohama. Děsné přízraky hrozícího neštěstí tanuly jí stále před očima. Viděla se zbavenu svého pohodlí a všech těch významných prostředků, jež ji učinily tím, čím byla. Prosila Boha, aby ji k sobě vzal, modlila se a spínala ruce. Za dlouhých bezesných nocí hleděly na ni ze tmy vpadlé, zarudlé oči synovy, dodávajíce jeho tváři výrazu pomatence. Jaké strasti, jaké duševní boje teď asi zakouší! A ona uprchla z jeho domu, aniž nalezla pro něj slova útěchy nebo posily.

»Můj dobrý hochu!« volala v horečce. »Neboj se! Vezmi jen její peníze, my důvěřujeme úplně tvým schopnostem a tvé síle. Jsme přesvědčeni, že překonáš všecko. Ty's vždycky přeskočil propast, v níž by jiný byl utonul. Jen odvahu, můj dobrý hochu, jen odvahu!«

Ale krise vlekla se po několik měsíců, že paní Eleonora z toho onemocněla. Nikomu však ani slovíčkem nenapověděla své strašné tajemství. Po čas choroby byla předmětem všeobecné účasti; přátelé její dohadovali se, že její někdejší výprava, od níž si tolik slibovala, zůstala bez výsledku, a že její šlechetná duše trpí a souží se nad nezřízeným životem synovým. Jakkoli ji ujišťovali, že syn se Olgy brzy nabaží a vrátí se ku svým »povinnostem«, shledávali v jejím smýšlení vždy nápadnější proměny. Stala se ku podivu shovívavou k oné »nestoudné ženštině«, jež jí způsobila tolik zármutku, a nerada slyšela, když se o ní mluvilo urážlivě, nebo dělány-li na ni nepěkné vtipy. Bůh ví, jakou proměnu by byla v zásadách paní Eleonory způsobila vleklá duševní trýzeň, jíž byla dána v šanc. Na štěstí syn věda o jejím utrpení, pospíšil si dodati jí útěchy, jakmile zasvitla naděje na zachránění.

Paní Eleonora si oddechla! Znala přec svého syna. Vždyť mohla tušiti, že to šťastně přestojí. Jaká to zbytečná, hloupá panika! Zotavila se rychle a vrátila se ku svým přísným zásadám. Oněch několik hrozných minut, jež strávila se synem v ošklivém neobydleném pokoji mezi čtyrma očima, zdálo se jí pouhým snem. A to ostatní byla jen nahodilá, vleklá choroba.

Ale nepřáno jí na dlouho klidu Veřejné mínění troubilo brzy zase na poplach. Byloť nyní vídat neblahý párek v průvodu chůvy s dítětem! To bylo přece přílišné! Očekávalo se, že budou mít tolik taktu a pošlou dítě někam na vesnici na vychování. Bylať to přílišná smělost objeviti se takto před očima legitimní manželky, jejího příbuzenstva a všech těch úctyhodných vynikajících osobností, na nichž se přece žádá, aby se o tomto nechutném, mravní cit urážejícím případě vyslovily. Co horšího ještě, paní Eleonora shledala, že její Petr má tak málo porozumění a respektu k veřejnému mínění, že docela nezastřeně učinil pokus ukázati jí svého syna. Tak, tak že před ním zamkla dvéře! — Její slavná pověst počínala tím trpěti. Bylo třeba rozhodnouti se k něčemu, neboť lidem byla již její shovívavost nápadnou. Dlouho se rozpakovala, dlouho váhala. Vzpomínka na onu chvíli, již strávila se synem v neobydleném pokoji mezi čtyrma očima, ochromovala, ano v zárodku dusila její dobrá předsevzetí. Přátelé na ni naléhali. Ema, jež byla do nedávna vinnicí a původkyní všeho zla a neštěstí, stávala se pojednou obětí a hlavní žalobkyní. Paní Eleonora se tentokrát s nikým neradila, ba tvářila se, jakoby ani neslyšela přátelských rad a pokynů. Rozhodnutí její všeobecně překvapilo. Jevila tolik šalomounské moudrosti a zároveň tolik obětavosti a lásky mateřské, že si lidé v prvním okamžiku ani netroufali je kritisovat.

Pokrač.

FEUILLETON.

JULIUS MAŘÁK †.

Neminul ještě rok od smrti Maroldovy a již opět osobnost velikého posvěcení mizí z českého světa výtvarnického s Juliem Mařákem, který v krajinářství našem, zásluhou jeho požehnané činnosti učitelské tak bohaté v mladé generaci se rozvíjejícím, representoval zvláštní směr, odpovídající prostředí, které zamiloval si a umělecky zúrodňoval odlišně od vrstevnictva svého.

Ant. Chittussi zbožňuje přírodu polí a hor, B. Knüpfer jest okouzlován mořem a Julius Mařák naslouchá tajůplnému šepotu lesa, a co slyšel pod jeho zeleným krytem v klidu večera a tichu nočním, co viděl v parách jitra a ve slunci dne, prodírajícím se šípy paprsku až na mechové neb oranžové dno hájc, to předkládá v obdivuhodných kresbách, na nichž se chví pel jemnoslunné poesie. Na podzim 1887 vrátil se z Vídně do Prahy, povolán za profesora téže stolice, která od úmrtí jeho prvního učitele, M. Haushofera, zůstávala dosud osiřelá. Mohl již ukázati na velkou řadu děl, měl již hojné zevní úspěchy za sebou a uznání za předního krajináře v říši. Předního a originálního, jehož vyhráněná podoba uložena byla v »Počasích«, »Dobách denních«, »Lesních karakterech« a »Lesní samotě«, jež mezi lety 1877 a 1882 vznikly, řady o čtyrech až třinácti listech, cykly básní, v nichž ekloga zní a dumy šepotají. V Praze samé bylo 1882 v salonu lože královské v Národním divadle zasazeno do vlysu stěn devět historicky významných krajů českých, tam a v »Hradech českých« (1898) pro vnitřek Českého Musea podává J. Mařák plnocenné ukázky způsobu, jakým transponuje malebné pohledy skutečnosti na dekorativní plochy. Účinnost a výraznost bohaté silhouetty, rozčlenění přírodních a stavěných hmot, soulad jich mezi sebou, jich srůstání a vzájemné se scelování a pak jemná delikátnost nadechnuté barvy šedavého zalomení tvoří jich vynikající vlastnosti.

Avšak zde se představuje přece jen umělec vytříbeného vkusu, ušlechtilé finessy, ve svých kresbách však ukazuje Mařák nejvlastnější svoji podstatu a tvářnost.

Ve svém mládí nemohl se J. Mařák dlouho rozhodnouti, má-li svou uměleckou snahu obrátiti k hudbě či malířství. Častý pobyt venku a bloudění lesy přivedly jej na akademii, ale do smrti žila v něm láska k hudbě a jeho krajiny jsou také rozechvělé zvučící harmonie. S Haushoferem jej nespojuje nic, nežli že se u něho učil kreslit; snad naň působil Constable nebo Rousseau a Corot, avšak nikde není jejich nohsledou. Má svůj fond duševní; jeho vlastní nitro zní a jeho písní zvučí jeho obrazy. V letech šedesátých mnoho kreslil na dřevorytecké štočky pro vídeňské a pražské nakladatele: pohledy z Krkonoš, Tater, Krajiny, Přímoří a Tyrol. Města a hrady jsou mezi nimi, ale v dálce. Kreslič má vždy kolem sebe houšť křovin a pně stromů. Podává jich portréty ne jako lhostejný fotograf, nýbrž jako jemnocitný umělec a proto mohl přejíti, když se mu uvolnilo, ku krajině karakterní a náladové.

Jeho láskou je les, anebo ještě spíše strom a jeho okolí. »Lesní karaktery«, onen cyklus třinácti uhlových kreseb, který se nalézá ve dvorním uměleckém museu ve Vídni, je jediným výronem této náklonnosti. Vyhledal si strom v celém obvodu Předlitavska, borovici, jedli, dub, břízu, modřín, habr, buk, olivu a j. a nikdy nepodává jejich podobiznu, nýbrž typ. Každý jeho strom je vtěleným a kondensovaným karakterem celého svého druhu; má svoji půdu měkkou, skalnatou, rovnou nebo šikmou, má kolem sebe svůj podrost, vzduch, v němž vyrostl, a světlo, v němž se ukazuje; má svoje význačné vzepnutí kmene, svůj rozběh větví, ba svůj zvláštní šelest a svoji náladu. Je hlavní osobou, udávající tón, a jakoby si sám své okolí vytvářel. Nevystupuje hmotně a hřmotivě, třeba byl silný, ba někdy ohromný, šeptá jen a hude tichou melodii. Zase u Mařáka poety lesa, zaznívá sladce truchlivá píseň české dumavosti a melancholie, zase jest u něho síla mírněna citovostí, ne však rozcitlivělostí a sentimentalismem. A z těchto prvků spřádá pak svoje poesie, básně plynulých, jímavých veršů a tklivě zvučících rýmů. Jmenuje je Jitro, Poledne, Večer a Noc, nebo Jaro, Léto, Podzim, Zima, nebo Prvním sněhem nebo Skřivanem. Jde jako pocestný širokým lesem plným jasu a vůně, vejde do tmavého úvalu, kde sova houká, pozoruje ohromný snop posledních paprsků slunce nad lesem zapadajícího, sleduje smutně poletující zežloutlé listy, usedne u zurčícího pramének mezi hložím a lesními jahodami, vyhledává za dusného odpoledne spící tůň v lese, nad níž se libelly rojí, nebo za pozdního večera, když z leknínů a rákosin se rozléhá skřehot žab, ví, kterak v tichu se pasou smečky srn a laní, kterak vyplašeny uhánějí chrochtající svině se svým dorostem. Má soustrast s lesem vichřicí porubaným, s bolestí pohlíží na ničivý požár lesa a s nevolí vidí lesní pych. Někdy má romantické chvíle a pak si vyhledá břečťanem a mlázím obrostlé zdi rozpadávající se gotické stavby nebo v tísni olšin, vrb a šípků tající se mlýnec. Když chce malovat, v barvách se vyslovit, volí si rovné sloupy omšených jedlí, jejichž větvemi jako sítem se prodírají pruhy světla, jejichž konce hravě pobíhají po měkké půdě mechem a zarudlým jehličím poseté, nebo nejraději žlutavý západ podzimního slunce, kdy studeným vzduchem kmitají se padající listy a táhne hubený kouř pastýřského ohně.

To jsou Mařákovy motivy a jimi duše jeho mluví. Les je mu ohromnou harfou, stromy jejími strunami a na nich hraje své hluboce cítěné, jímavé, tklivé hymny na Přírodu. Zvolil si ji za nástroj, jímž vyjadřuje, co v srdci jeho žije: vřelá a oddaná láska, zbožnost, která se kleče vyznává. Nevyluzuje ze svého nástroje jásavé výkřiky a daleko se rozléhající radostné písně, jenom tiché, diskretní melodie, v jejichž harmoniích tkví nádech tesknoty člověka z ruchu světa utíkajícího se do mluvící mlčenlivosti lesů, borů a hájů.

Všechnu mladou generaci naučil lásce ku Přírodě, vštípil jí svatou úctu k ní a uvedl ji v její taje. Svým příkladem jí ukázal, že obilná pole, plochy luk, skaliny a stromy v lesích, potoky a řeky mluví k tomu, který jim rozumí, že z nich vychází očištěný ohlas vlastní duševní nálady. Naučil je postřehovati subtilné a výrazné nuance světla, pochopovati mluvu čisté nebo zamžené atmosféry. Tento poeta stal se roznécovatelem a buditelem poetických hnutí u jiných a cokoli se dnes krajinářství oddalo, vyšlo od Mařáka jako bodu východního. Jsou v této družině někteří, již jenom dovedně opakují jeho zpěvy, avšak mnohem více je těch, kteří jím vypraveni a vyzbrojeni nalezli a vyjadřují svoji vlastní individualitu.

Ant. Ondráček: LITERÁRNÍ SALON BERLÍNSKÝ.

Chci ukázati na několik zajímavých hlav literárních v Berlině. Jako Mnichov, jako Lipsko, tak — a to čím dále tím silnější — má i Berlin svoji literární obec. Poukazuji ihned na jména: Holz, Dehmel, Stefan George, Max Dreyer, Hartleben, Servaes, Paul Scheerbart, Be[illegible]mann, Tovote, Evers, Jindřich a Julius Hartové, Schlaf, Jacobowski, Clara Fiebig a j. Časem i Hauptmann prožije zde zimu.

Chci podati podrobnější charakteristiku několika shora jmenovaných, a pokládám za vhodné, promluviti o nejmladších. Z těch vyjímám nejprve podobiznu Ludwiga Jacobowského, právě tak vysoce nadaného básníka jako románopisce.

Několik životopisných dat: Narodil se ve Strelnu 21. června 1868. Po skončeném studiu gymnasijním věnoval se filosofii a literatuře na universitě berlínské, kde byl pak na doktora phil. povýšen. To bylo v době, kdy

*

vlny literárního života německého počaly se zdvihat a vlévaly se i do menších literárních kroužků v Mnichově, Lipsku a Berlíně.

Jacobowski usadil se v Berlíně, kde žije i dnes, jsa zároveň redaktorem vůdčího moderního orgánu německého, lipské revue »Gesellschaft«. —

»Nebyl jsem ovšem ještě nikdy v Alžírsku, severní Afriku vůbec jsem ještě neviděl. Mám však přece eminentně silnou fantasii, a proto jsem s to, abych se bleskurychle vžil do všech dob všech národů, čím jest mi snadno zachytit všude historicky i ethnograficky správné prostředí... Mám převelikou radost z lidové poesie všech národů... tak děkuji svého »Diyaba« jedinému ponuknutí severoafrické pohádky, a poněvadž právě prostředí tohoto kusu dokonale jsem měl v hlavě, napsal jsem v téže době také »Chytrého šejka«. Snad má to svoji příčinu i v tom, že živá má fantasie velice miluje orientálské milieu a barevně skvoucí náladovost... Někdo o mně nedávno napsal, že jsem »absolutně moderní romantik«; zdá se mi, že těmi slovy označil hlavní rys mého nadání. Na co však těch velmi málo až dosud důraz kladlo, to je moje závislost na duševních počitcích, dumajících na spodinách sebevědomí.« —

Uvedl jsem tu několik slov Jacobowskiho, obsažených v dopisu k jednomu z přátel básníkových, abych aspoň poněkud charakterisoval jeho básnickou podstatu. Tu jest již vyjádřen hlavní motiv jeho tvorby: kořeny jeho činnosti tkví hluboko v lidové poesii. Odtud také ona antická jednoduchost jeho vzácného slohu. —

Jacobowskimu bylo sotva 19 let, když vydal první knihu. Byla to sbírka básní, nadepsaná »Aus bewegten Stunden«. Bylo tu sice mnoho básní formy nevyspělé, často hrbolaté, ačkoliv i tehdy již byly tu ukázky plné forem elastických, elegantně zaokrouhlených — jedno však imponovalo: síla duševního rozpjetí, bohatost myšlénková, mohutná touha po pravdě. Po nějaké chaotické spleti ani potuchy.

Vlastnosti ty, zejména touha, utéci reálnému, najdeme plněji v druhé knize básní: »Funken« (1890). Než obě tyto knihy byly přece jen pracemi začátečníka, toužícího po slunci. Toto chvěje svými paprsky v plné záři v knize třetí, rovněž básní: »Aus Tag und Traum«. Forma jest tu dokonalá, báseň jest tu často písní, písní lidovou v pravém slova smyslu. Uvádím na př.:

...Beugt sich mein Mann
zu mir hernieder,
an dich denk' ich dann
und küsse ihn wieder,
und träume in seinen
Armen so hin,
und muss dann weinen,
wie schlecht ich bin...

(»Hříšná láska«.)

Pessimismus, v předešlých sbírkách tak příkře vystupující, jest zde úplně překonán a na místě jeho vyrostla tichá, měkká resignace. Vůně nejvyšší intimity vane z této knihy, celá ta resignující cítivost jest tu vydechnuta slovy nejjednoduššími, barvami nejčistšími. Zvláště poslední řada básní v této sbírce, nadepsaná »Lieder an eine junge Frau« působí silou neobyčejnou.

Svého vrcholu dostoupila však lyrika Jacobowskiho poslední knihou básnickou: »Leuchtende Tage«. Síla, úplná radost ze života proudí těmi verši. Řekl bych, že jest to apotheosa toho naivního rozradostnění v slzách se smějící přírody. Nemohu, abych neuvedl aspoň jedinou:

Ach, uns're leuchtenden Tage
glänzen wie ewige Sterne.
Als Trost für künftige Klage
glüh'n sie aus goldener Ferne.

Nicht weinen, weil sie vorüber!
Lächeln, weil sie gewesen!
Und werden die Tage auch trüber,
unsere Sterne erlösen!

(»Leuchtende Tage«.) —

Tolik o jeho básnických pracích. Neméně vzácné jsou jeho práce prosou. Z nich vyniká Sbírka novell »Satan lachte und andere Geschichten«. Jsou to kabinetní kousky moderní produkce světové vůbec. Kniha tato překvapuje svým slovanským temperamentem. Věci docela všední odívá v nejjemnější zvukové barvy. O jeho nejnovějším románu »Loki« referoval jsem na těchto místech již dříve. Co Wagner z německého mythu zbásnil v hudbě, to Jacobowski oděl mistrnou rukou románopisce v románě. Mimo to napsal »Anne-Marie«, berlínská idyllka; »Chytrý šejk«, pěkná ukázka mravů severoafrických, a větší román »Werther, der Jude«; na poli dramatickém pokusil se komedií »Diyab, der Narr«. — Kromě toho jest neunavně kriticky činný, a neplatí o něm, že by opravdový básník nemohl býti zároveň znamenitým kritikem.

LITERATURA.

Karel L. Jelínek: Od Bzenca. Obrázky ze Slovácka. (Modrá knih. 1898.) Michal Srubjan: Obrázky ze Slovácka. (Libuše 1899.) Otakar Bystřina: Hanácké figurky. Druhé vydání. (Nákladem A. Píši v Brně 1899.)

Sbírka drobotin p. K. L. Jelínka »Od Bzenca« otvírá slunné, vonné obzory, kde vše raší a pučí, kde plno květů a ptáků. Jsou tu partie velmi čistě a světle podané, chvějící se ranním nádechem svěží nálady, trilkuje tu místy dívčí něha; ale to vše kmitne jen okamžikem jak třpytná libella, kmitne a mihne se a zmizí, a procítáte rázem v šedi a mlze fádně okresleného života. Pan Jelínek není jistě bez talentu, a je-li čistě inspirován, dochází skromného a poctivého svěžího tónu pí. Stránecké z jejích lepších prací, ale umělcem není: nevede se svou látkou poctivý a nevyhnutelný boj, nepřemáhá ji, nýbrž bezmocně se potácí v jejím vleku, nezná slavných a vítězných písní, jimiž umělec vede své šiky v bitvy a seče, písní, jež okouzlují a ovládají — slovem veliký význam formy jest mu zavřen na sedmero zámků. Proto kniha »Od Bzenca« jest též taková nestejnorodá směs, kde slabé a mdlé věci ubíjejí i to, co jinak jest obstojné, ba sympathické.

I pan Michal Srubjan sešil své feuilletony v jedinou knihu, nazvanou »Obrázky ze Slovácka«, zcela povrchně. Arciť mnoho tím jí neuškodil, nebylo to vůbec možno; vždyť nepodává nic více, nic méně než serii anekdot a kousků, snad někdy i podařených, jež však lpí úplně na povrchu, ani na jediném místě nepopřávajíce pohledu do duší jednajících osob. Kniha páně Srubjanova jest smutným dokladem, až kam může dospěti autor v špatně chápaném realismu.

Podobně i »Hanácké figurky« p. Ot. Bystřiny, jež dočkaly se právě druhého vydání, skýtají možná pro Hanáky velmi humoristickou četbu a pro milovníka chytrých nápadů chvályhodnou akvisici, ale do literatury patří i se svým úspěchem právě tak málo jako Tůmovy České mlýny.

Většina prací přítomných psána jest ne-li úplně, alespoň v dialogu rozmanitým podřečím. I to bývá vykládáno jako znak, ne-li nezbytný požadavek realistického líčení, než nestojí o nic výše než titěrné figurkářství a dutá fabrikace genrů. I na přítomných pracích lze zcela jasně pozorovati, jak pro tuto domnělou realitu vnějška realitě duše se ubližuje, že tím vzniká pouhá kuriosita, že tím autor mění řeč, tento nejvzácnější svůj nástroj, jejž praví umělci vždy zjemňují a vybrušují, v titěrnou hračku. — RN. —

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl. 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

Čís. 7. – Roč. XXVIII

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 20. LISTOPADU 1899. — ČÍSLO

JIŘÍ SUMÍN:

V HODINĚ SMRTI.

Pokr

Její čistý štít měl zastříti hanebnosti nezdárného syna. Nikdy netušili, že by byla schopna tolik se odvážiti, tolik obětovati, aby dosáhla cíle. Ale mnozí již krčili rameny. Dospěla k onomu bodu ve svém životě, kdy její autorita počala kolísat a přátelé ji opouštěli. Za to však ani ona, aniž kdo jiný pochyboval o tom, že se pokus ten potká s úspěchem a pojistí jí uznání a vděčnost synovu.

Zvolila si tentokrát nenápadnou dobu podvečerní ku své návštěvě. Nebyla rozechvělá, nýbrž pevna a klidna u vědomí velkého dobrodiní, jež přišla nabídnout. Na chodbě potkala Olgu s křičícím dítětem v náručí. Byla poněkud překvapena Nebyla to již ta plachá naivní dívčina, jež ještě nedávno činila dost nebohý dojem vedle důkladné zralosti Petrovy. Vyspěla, rozkvetla. Tvář její měla výraz klidného sebevědomí. Kdo ji zde spatřil, nemohl ani na okamžik pochybovat, že toto je paní domu. Zastoupila paní Eleonoře cestu a otázala se krátce, čeho si přeje. Ježto se jí na místě odpovědi dostalo jen pohrdlivého pohledu, pokračovala rychle za křiku dítěte, pravíc, že Petr je dosti vážně churav, aby ho tudíž zbytečně nedráždila a nerozčilovala. Je přetížen prací a má mnoho starostí. Trpí nervosou, nespí celé noci. Přál si právě viděti hošíka, ale dítě se rozkřičelo, a tak s ním prchá, neboť Petra to rozčiluje.

Paní Eleonora nevyslechla ji do konce. Bylo třeba přivykat »ubohou dívku«, aby zde vystupovala skromněji.

Petr ležel na pohovce a kouřil. Byl zase svižný a elegantní. Jenom jeho strhaný zarudlý zrak připomínal matce poslední setkání. V jeho uvítání bylo trochu sarkasmu, trochu nevrlosti. Jinak byl docela vlídný. Začala hovořit o běžných událostech, ale on ji hned převedl na vlastní thema. Nezapírala, proč přišla Naslouchal klidně, chvílemi se ironicky zasmál, ale nevyrušil ji. Teprve když přešla k návrhu, jenž měl zachránit ohroženou čest rodiny, tu zvážněl a naslouchal pozorněji Paní Eleonora všimla si, že mu na spáncích naskakují temné, křivolaké žilky, jež se horečně chvějí. Aby ho upokojila, pospíšila si se svým kompromisním návrhem.

Nenabízela málo!

Byla ochotna opustit s nemalým sebezapřením svůj pohodlný starý dům na náměstí — svůj rodný dům, jejž přinesla věnem jeho otci! — a ujmouti se vlády v jeho domácnosti. »Ubohá pobloudilá dívka«, již si tolik zamiloval, že od ní nechce upustit, zůstane ovšem v domě, ale bude třeba, aby zde k vůli slušnosti zaujala nějaké podřízené postavení. Ovšem jen na oko! Může se nazývat hospodyní, klíčnicí, nebo po případě její společnicí. Tím bude domu jeho vrácena pokleslá vážnost a stane se opět způsobilým hostiti vážené a charakterní osobnosti Děti by ovšem pro první čas musily z domu Uráží to mravnost, když se v pokojích bezžence rozléhá dětský křik. Mohly by se ostatně po letech vrátit jako sirotci po vzdáleném příbuzném a říkat otci strýčku a matce tetičko. — Takovým způsobem vyřizují se nejchoulostivější případy, jež jsou lidem známy …

Paní Eleonora nedomluvila. Poslední slova odumírala jí téměř bezhlasně na rtech. Rozechvění Petrovo, jež chtěla svým šalomounským návrhem utišit, stupňovalo se za řeči její způsobem nepředvídaným. Zdálo se, že plamenný vztek lomcující jeho nitrem níti se k strašnému výbuchu, jakoby chtěl rozdrtit a sežehnout její chorou bytost. Neměla odvahy hnouti se s místa, nebo jen hlesnout. Jeho divoké, překrvené oči, oči to šílence, přibíjely ji k zemi — Nemůže, nechce na to myslit, co všechno musila tehdy vyslechnout od vlastního syna! Do té doby oddávala se illusím, že ona vštípila mu vše, co v něm jest dobrého a ušlechtilého; nepravostem naučil ho svět. Ale

tehdy bylo jí, jakoby hroznou trhlinou hleděla do hlubin jeho duše. Nezastíral, neomlouval před ní spoustu a rozvrat své mravní bytosti. S jakou škodolibou rozkoší ukazoval jí nedostatečné, shnilé základy svého vychování, spočívající na konvenienční lži a pokrytectví, a jmenuje své hříchy tvrdými hrubými výrazy vinil ji z farisejství a spoluviny! Jak ráda zapřela by sama před sebou, že vše to slyšela a vnímala, jak ráda vymazala by tu chvíli ze svých vzpomínek! Tkví to však pevně v její paměti i s tím pokořujícím vědomím, že vše to zůstalo nezodpověděno, nevyvráceno! Ano ta »ubohá, pobloudilá dívka« přišla ho krotit. A před ní ještě nazval obětavý návrh matčin dosti neomaleně formanskou plachtou, jež se hodí ničemům pro jejich neplechy. On však již takového přispění nepotřebuje; chce nyní žít počestně se svojí ženou a dítětem.

Hlas jeho zvučel a rozléhal se jako polnice po celém domě. Ani matčina uražená tvář, ani důstojný resignovaný ústup nedovedl ho zchladit. Její odchod podobal se útěku. Často pak v pozdějších dobách tázala se sama sebe, čemu to tehdy chtěla uniknout, před čím prchala tak zbaběle. V nitru jejím vzmáhal se nepokoj, studený, pichlavý, znechucující vír, jenž jakoby bezúčelně zvedal a přenášel neplodné duševní nánosy s místa na místo. A ona, jež byla doposud tak příslovečně spokojena s sebou, jež neznala výčitek svědomí ani vnitřních otřesů, jež by její rovnováhu uvedly v kolisi, nemohla nyní nalézti klid slabého středocestí. Víc a více vzmáhal se v ní pocit, jakoby bylo tehdy něco cizího uvázlo v jejím nitru. Jakési drobné, lehounké símě přihnané bouří z dalekých končin dotýkalo se něžnými chápadly sterilní prsti její starobné duše. Bránila se mu. Tušila nejasně, že ohrožuje klid jejího stáří a pýchu její duševní rovnováhy. Duše její ještě více seschla a zatvrdla. Zanevřela na syna. Dlouho pronásledovaly ji jeho výsměšné pohledy, jež padaly jí tehdy do duše jako olovnice ke dnu, dlouho zněl jí v uších jeho podrážděný hlas, tento řev nemocného lva podrážděného vosím žahadlem.

Svým přátelům oznámila slavnostně a tvrdě, že nemá více syna. Ale neklidným, pohnutým hlasem mluvila pak dlouho o své zodpovědnosti před Bohem.

Petr pokoušel se později o smíření omlouvaje svoji prchlivost, ale nedosáhl ho. Neomlouvala svoji tvrdost. Její hněv nebyl ostatně líčený. Vždyť on zavinil, že onen blahý poklid zlatého středocesti, jenž slunil druhdy její stáří, prchal od ní nyní častokrát. Bylo to, jakoby ono drobounké símě přihnané bouří z neznámých končin bylo záváto kdesi na sterilním povrchu její duše a neznámým zdrojem vláhy a života klíčilo a zapouštělo kořeny do vnitř. Byl to hlavně strach před smrtí a náboženská rozpolténost a polovičatost, jež mu dodávaly životní síly. Cítila vzrůstající tíži jakési bolestné, tvrdé povinnosti, jež na ni čeká. Tušila, že přijde kdysi její den smutný snad a beznadějný, jenž pomstí její křivdy a vrátí jí kajícího ztraceného syna.

Po dvanácti letech vkročila sem včera poprvé. Byl již nejvyšší čas. Cítila, že je neznámou cizinkou v domě svého syna. Trním a hložím zarostly zde její stopy. Musila se zde pracně zachycovat a pozvolna dobývat půdy pod nohama. I přátelé, již ji druhdy nejvíce štvali proti synovi, odvraceli se chvílemi pokrytecky, jakoby netušili ani, že je zde. Ale to vše ji nedovedlo zmásti, naopak tím pevněji utkvíval její zrak na vytknutém cíli. Tušila, že se blíží její chvíle.

Zjev známé osobnosti vstoupivší právě do pokoje vyrušil ji z myšlének. Šum překvapení ustupující náhlému pohnutí jej uvítal. Byla to postava Herkula se širokou, pihovitou tváří, vroubenou ryšavým plnovousem. Plachý, měkký pohled zdál se prositi přítomné za odpuštění, že vstoupil. S hlavou sklopenou blížil se k posteli, v ruce karabáč na psa, pod paží balík listin. — Notář!

Sluha stojící u dveří poprosil panstvo pokorným, rozpačitým tónem, aby se na okamžik ráčilo uchýliti do salonu.

Odcházeli mlčky, snažíce se dáti na jevo své pohnutí. Paní Eleonora byla z posledních. Šla váhavě, jako zlomena. Má opravdu odejíti? Což se zde již neuchytí, nezaujme své staré místo? A přece měla by zde zůstat... slušelo by se, aby byla o to požádána. Kdyby ji notář uviděl, jistě by se tak stalo, je to jeden z jejích přátel. Nadešla si téměř k posteli, jejich zraky musily by se nyní setkat, kdyby notář nehleděl kamsi, kde nebylo naprosto ničeho vidět. Ale to nemůže dlouho trvati, vždyť ona tak unavena, zlomena přímo... Ah pokrytec! Vytáhl veliký žlutý šátek, rozestřel ho obřadně na dlaních a... Neviděl a neslyšel. — Šla tedy.

Bylo jí trapno v saloně mezi příbuznými, kteří si jí nevšímali jsouce zcela zaujati tím, co se před nimi právě zatajilo, a dohadovali se polohlasitě, oč tu vlastně jde. Olga přecházela hovoříc chvílemi s Petrovými přátely z poslední doby, kteří se jí přišli poptati jak se daří panu manželovi, a titulovali ji »milostivá paní«, což se některým damám zdálo tak nepřípustným, že začaly o tom živou debattu.

Ale i když notář odešel se svým balíkem listin a karabáčem na psa, dvéře ložnice zůstaly zavřeny. Bylo tam slyšet štěbot šestileté Evy, jejíž málo způsobné chování vyvolalo před tím v saloně nevoli. Proběhla tudy se slabikářem v ruce, vyskakujíc, jako by tu nikoho nebylo, a když některé soucitné dámy chtěly ji zadržet, aby »nebohé dítě, jež vlastně za nic nemůže«, politovaly a pohladily, jevila pro jejich něžnost takové porozumění jako divoká veverka chycená v lese.

Daleko lepší dojem zůstavil dvanáctiletý Petřík, jenž si ve škole vyprosil, aby směl doběhnout domů podívati se na tatínka. Shledáno, že je vážný a slušný. Byl podroben živé pozornosti od námořnické čapky až do pruhovaných punčoch. Ale pak už opravdu nastala nuda.

Bylo už k poledni, když vrazil do pokoje pomalý tělnatý pán s černými brejlemi, ale couvnul ulekaně, jakoby se byl zmýlil. Hleděl na přítomné s nemenším úžasem jako oni na něj. Málo komu byl znám. Posláno pro správce, jenž jej posléze představil: Náš pan stavitel... Ale on nenabyl jistoty, ohlížel se zpět po dveřích, jakoby tušil nedorozumění. Správec musil jej znova ujistit, že bylo skutečně pro něj posláno, a dovésti ho ku dveřím ložnice.

Opět oživl zájem a zvědavost. V saloně bylo pojednou až hlučno, neboť tentokrát musila ložnici opustit i Olga se svojí dceruškou. Hádáno dlouho, projeveno množství nejrůznějších domněnek. Když stavitel posléze odcházel, podařilo se komusi zachytiti jej na schodech. Nebyl nepřístupný. Vytřel slzu z oka a rozdělal kus složeného papíru, na němž nemocný vlastní rukou načrtal — nákres hrobky. Má se dát ihned do práce. Ó, Bože, Bože, jak je to smutné, dnes ty, zítra já...

Ještě se pohnutí neutišilo, když jim bylo vřelými slovy poděkováno za účastenství k nemocnému a oznámeno, že právě usnul.

Nezbývalo než poroučeti se. Vědomí, že mají zde schováno trochu sensace, trochu svěží nové látky k hovorům a zábavě, naladilo jich vlídně a smířlivě. Bylo však záhy pozorováno, že Olga i vůči tomuto příznivému pro ni obratu zůstala zarytě necitelna.

Paní Eleonora vešla těžkým, váhavým krokem do ložnice. Evička sedíc skrčena v nohách postele držela dosud prst na ústech patrně ještě pod vlivem suggesce matčina rozkazu. Petr nespal. Chtěli se patrně zbaviti hostí.

Když přistoupila k posteli synově, bylo jí, jakoby na ni sáhla studená ruka. Nálada uražené matky, jež přišla účtovat s nevděkem synovým, počala kolísat. Nyní, kdy tichý, podmračný den obléval sinavým světlem jeho mrtvolnou tvář, v níž se oči propadaly do hlavy a pod bezkrevnou, vláčnou pokožkou vystupovaly víc a více ostré rysy kostry, bylo jí, jakoby její široká dráha životní, po níž kráčela s takovou jistotou a hrdostí, byla pojednou vústila do temné slepé uličky z rozvrácenou, neschůdnou půdou. Cítila, že pro tento druh dojmů je slabý její duch a tvrdá její řeč. Mlčela dlouho. Život, život, jak nicotnými a bezvýznamnými činí naše tužby a nároky, postaví-li je tváří v tvář svým neznámým pevným cílům! On to jest, jehož tajemné vzpruhy vymršťují nás s kolejí, jež jsme nazvali zákony, aby tím lépe vybil a uplatnil nastřádané síly. Jeho těžké kroky neminou se cíle. Ale což tedy ona tvrdá, zlá slova synova, jež se jí druhdy žhavě vryla do duše, zůstanou nezodpověděna, nevyvrácena? Její mysl prolétla zpět známým ovzduším, v němž trávila svůj život. Jaksi vzdáleně, cize jevilo se jí vše, jakoby s výšin hleděla do těchto chudých sfér, v nichž víříl ještě pozemský prach plytkosti a špíny, sobectví a závisti, zvednutý ve chvílích maličkých srážek o hubenou kost požitku, o třpytnou cetku moci.

Zdálo se jí, že tam, kde jí bylo vždy tak blaze a volně, nebude nikdy více domovem. Ze všeho čpěla jí pojednou marnost, mrazivá, hubená marnost, vštípená duši křesťana, jež hledí na něj pichlavýma, jízlivýma očima, kdykoli chorá nebo trpící duše vzpírá se vzhůru, aby okřála čistým dechem výšin. Ale v neznámých těchto místech nenalézala opory a pevné půdy. Marně vzpínaly se její staré ruce po dřevě kříže, jenž ji měl spasit. Věděla, že není na něm více velký slavný Bůh minulosti, pro nějž lidé nadšeně trpěli, mřeli a válčili, jenž tyčil se v oblacích mohutný a strašný s hromy a blesky v pravici. Něco polovičatého, rozdvojeného, čemu zpola věřila, zpola útipně odbývala, tyčilo se před ní v hluché prázdnotě. Chudý symbol věčného božství pečlivě udržovaný jako varovné světlo majáku na pustém pobřeží, střízlivě nutný jako stráž hlídající poklady srdcí lidských, ale přece jen stráž, již se dovolávají slabí a ohrožení, již mnozí chladně pomíjejí a beztrestně insultují. Ale to nestačí, to nestačí. Hle, vlci řádí v ovčincích, loupežní rytíři ohrožují cesty. Jak ocitla se v poměrech nové doby, necitic otřesů vzpoury a převratů? Nedůvěřovala pojednou sobě, ani svým zásadám, snad byla i ona nevědomky svedena na nové nejisté dráhy. Zdá se jí teď poněkud nápadným, že nežádala na synu víc než zevnější slušnost. K čemu ten směšný úkol furie střežící vchod do zapovězených hájů, když přece ví, že jsou dávno zvráceny ohrady a přístup se všech stran volný? Nevytýkal jí syn spoluvinu a farisejství? Přijde opravdu kdosi soudit naše nejskrytější myšlénky a city? Osud Petrův zatanul jí nyní na mysli s celým svým křečovitým vzepjetím veškerých sil, jímž se bránil katastrofám, i s těmi těsnými, organicky srostlými vztahy svého okolí, prolnutými pletivem nervů a žil živených šťávami téhož těla. On věru nebyl horší těch, již ho soudili. Jeho provinění jevilo se jí v jiném světle když hleděla na něj optickými skly bolesti a smrti. Pokrač.

Julius Zeyer:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORÁZE.

Pokrač.

A přišla doba pádu v hnusné bláto.
Tvář hoří studem. Šel jsem rozkoš hledat,
tu bez lásky! . . . Čím byla hrubší, nižší,
tím vítanější. Říkával jsem trpce:
Ta aspoň neklame a neslibuje,
za to, čím je, se prostě také dává! — —
Je vilnost branou v obec zatracení
a v město bolesti, bych s Dantem mluvil,
a v rozkoši té, věru, rozkoš není!
A tak jsem tedy doufal zapomenout,
tak šlapal květ jsem svého srdce v bláto
a srdce samo, kus po kusu dupal
jsem zkrvácené v kal . . . Bez důstojnosti,
bez úcty k sobě žil jsem, proklínal se
a plval sám si v tvář v svém k sobě hnusu . . .
Ve chvílích světlejších jsem ruce lámal
a pravíval si: Proč tak nešťastným jsem,
že o tom vím, jak nízko jsem to klesl?
Proč nesměju se ve své zavrhlosti
jak tisíc jiných? Ve mně však to znělo:
Ne, Bože, ne! Chci vědomí své bídy!
Cit zdrcenosti mé mě vyvede snad
z tmy hříchů mých, z těžkého provinění? — —
Tak žil jsem v smutku, v mukách, v zavržení.
Ten život, který Bůh mi dal jak hřivnu,
bych těžil z ní, já mrzce zahodil ho!
Já povinnosti k bližním žádné neznal
ni k životu, ni k duši . . . Uzavíral
jsem se v svůj egoism nevědomě,
tup, bez lásky, ač stále chorosrdně
o lásce snil jsem, která zničila mě.
Je pravda, někdy přece vzchopil jsem se
a volal na Boha, by smiloval se,
však bez víry, že Bůh mě v pravdě slyší —
to znamená chtít letět beze křídel!
Tak modlit se — toť Boha urážeti! — — —
Rok za rokem tak mizel. Žil jsem v Praze.
Dům malý na Petříně po rodičích
mým dědictvím byl, jediný to zbytek
po jmění prostředním, jež utratil jsem
svou zahálčivou nedbalostí celé.
V tom domě byl jsem uzavřen. Jak v poušti
žil bez přátel jsem beze styku s lidmi.
Z mých oken na Prahu byl pohled čarný
a unášel vzpomínky moje v dáli,
v ta místa italská, kde kus mé duše
byl utkvěl v horování o umění.
Z těch oken dívaje se, zamyslíval
jsem často se, a staré chrámy pražské,
zvuk jejich zvonů, kouzlo svatých legend,
v kruh křesťanského umění mě vedly
sám nevím jak. Začal jsem studovati
a mnoho čítat. Nejen o umění —
i mystiky jsem čct' a život svatých.
Sáh' nejdříve jsem po »Duchovních proudech«,
tom spisu paní de Guyon, jejž tenkrát
jsem v Benátkách v té sladké noci viděl —
Snad že jsem proto jen tu knihu četl,
že domněnka mě vedla k tomu, o n a
že snad ji také čte, že vzpomíná si
snad mezi čtením na mě — takto oba
že duševně se sejdem v jednom bodu?
Má srdce logiku svou prapodivnou! —
Rád, velmi rád též Angelu z Foliňa
jsem čítával a jednou porazilo
mě místo v její knize, které znělo:
— »čím hlubší člověk ve svých hříších býval,
tím větším být by mohl v bezdně druhém —«
tím bezdnem druhým míněna je svatost . . .
Cos ve mně ozvalo se neznámého,
jak by mnou někdo zatřás', ale někdo,
jenž jiný byl než lidé, kteří chodí
tak po ulicích lhostejně a chladně.
V klín kniha padla mi a zavřela se,
když opět za chvíli jsem rozevřel ji,
tu slova tato spatřily mé oči:
»Pro hříchy tvého srdce, v němž se záští
a závist rozpoutaly, tvého srdce,
jež nesvatou je uchváceno láskou
a žádostmi — mé srdce probodnuto
jest hrotem kopí a z mé rány tryskl
lék tobě, voda, která oheň hasí
tvůj nesvatý, a krev pro vykoupení
tvých hněvů vášnivých, pro vykoupení
tvých smutků . . .«
Nečetl jsem, dojmut, dále.
V mých očích z nenadání vláha byla.
V klín padla kniha zas a zrak můj bloudil
ven oknem nad Prahou, jež ztápěla se
v šer melancholický, a všechny zvony
se rozzvučely, hlahol rozvlnil se,
a duše moje zalila se teskem
jak slzami a smutkem mým cos válo
jak vůně jarních niv, a obraz Kristův
mhou neurčitě nad Prahou se zamih'
před zrakem mým, ne v oné jasné slávě,
jak ve své visi Angela z Foliňa
jej viděla, když ona slova mluvil,
jež právě četl jsem . . Ó, jak byl vzdálen! . . .
Stín pouze byl to s odvrácenou tváří . . .
Rty moje zašeptaly: Bože, Bože,
proč opustil's mě? . . . Řekl ohlas ve mně:
Ty nehledal's mě! Proč jsi nezaklepal?
Tu mlčel jsem a sklonil hlavu nízko. —
Od toho dne jsem hloub a hloub se nořil
v taj spisů mystiků a v poesii
děl básnických z dob starých a z dob nových,
v nichž vůně byla květů z ducha trysklých,

a o umění gothickém jsem hloubal
a unesen tou krásou vší jsem myslil,
že víra moje ztracená se vrací,
a nevěděl jsem, že to pouze láska
je k umění ve tvaru méně světském,
než posud bývala, a nevěděl jsem,
jak nechápavě hledím na křesťanství,
když pouze jeho krása, poesie
mě unáší... Jest víc než poesie
a umění, co Ježíš Kristus pravil,
když řekl: Já jsem vzkříšení a život!...
Jsou mnohé duše dnes, jež unaveny
tou věčnou skepsí naší chladné doby
a plny touhy po něčem, co není,
v těch věčných bojích pustých vrhají se
v klín zbožných vzruchů způsobených hudbou
neb básnictvím, a doufají, že štěstí
a míru dojdou tak. Ten velký omyl
i mne ovládal. Vzdalovat se světa
a Dantem živit se a vnitřně plakat
při zvucích zbožné hudby Palestriny
a chápat Frà Angelica a Giotta
a v Burgosu se zachvět v katedrále —
to vše jsou dojmy neskonale krásné,
to povznáší — však životem to není,
ni vodou, která ukojuje na vždy.
Ne ve věcech, jen v Bohu najdeš pokoj,
ó duše zmítaná, takový pokoj,
ne jako dává svět, jak Kristus dává!...
To vše vím dnes, když ve mně víra žije,
když vírou žiji, tenkráte však ještě
jsem proti positivství pouze hledal
a vyznavačům hrubé hmoty opor
ve výkvětech křesťanské básnickosti,
a v hloubi Bohem tknutých myslitelů.
Jak živá víra vyšlehla z té jiskry,
sám určitě to nevím. V podzemí tak
skryt pramen teče, vytryskne pak náhle
a nivu zavlaží a zúrodní ji.
Ó, zajisté byl od počátku ve mně
už spásy zárodek a udusiti
se nedal hříchem ani vášní, vzešel,
dech milosti když boží ovanul ho!
Ó, dálo se to vše tak ku podivu! —
Byl podzim už, když jednou dopis došel
mne nenadálý. Psal mi jistý šlechtic:
»Dnes, pane, náhodou u příbuzného
jsem viděl akvarely, které vloni
jste vystavil a které on byl koupil.
Ne o těch mluvím, které maloval jste
kdys v Italii, ač jsou velmi krásné
ty kostely z Assisi neb z Palerma,
však více stavitelské fantasie
ty Vaše vlastní na mě působily,
vzlet je v nich, věru, vzlet a velká volnost.
Mám dávno v mysli vystavěti kostel
zde na venkově, na samotě, v lesích,
jen malý, prostý (nejsem příliš bohat),
ne banální však. Něco krátce svého
by míti měl, cos souhlasného zcela
s tou kolem krajinou. Zajeďte, prosím,
sem ke mně tedy, snad se domluvíme,
a Vy mi chrám můj malý vystavíte!« —
Ten dopis vzrušil mě. Vystavět kostel!
Tak smělý sen jsem dávno přestal sníti
v té zahálce své. Neznám byl jsem v Praze
a jmění moje malé ztrácelo se
i domek můj ten starý na Petříně
byl zadlužen, a ony akvarely
jsem prodal z nedostatku, s lhostejností
Mně bylo práce třeba. Vyskytla se
a bylo lze v ni vložit také duši!
Jak překvapil mě nenadálý obrat!
Jel bez odkladu jsem na onen zámek,
jejž naznačil mi dopis Jednali jsme.
Vše dařilo se ku podivu hladce
a poprvé jsem radost ucítil zas
po dlouhém utrpení, radost pravou.
Kraj byl tak jihočesky sladce smutný
a místo pro chrám nedaleko řeky
a lesy obklopeno, na pahrbku,
jak stvořeno se zdálo pro svatyni!
Jak od jejího prahu bude vidět
v dál modrou, vlnící se až tam k horám
těm strmícím, za nimiž Čechy končí.
Ó, žehnati by kněz měl z toho místa
tu starou půdu, která k nebi volá
o spravedlnost po tak dlouhé věky
a která duní pod cizinským krokem!
Já viděl v bílém hávu toho kněze
stát na prahu — a hned se budovala
v mé obraznosti svatyně ta prostá,
z níž mír se lije na ty tiché nivy...
V té staré půdě základ její leží —
však téme její v modrou výš se nese,
ze země roste, ale pne se k nebi.
Zda není celý úkol v tomto pojmu
už uzavřen, že výkřik země k nebi
chrám vlastně značí? — — Duše byla plna
těch myšlének a každodenně chodil
jsem na to místo zamyslit se, sníti.
Tak starý symbol chrámu vybavoval
se určitěj' z mlh zapomnění v mysli,
ten dávný symbol, prostý tak a jasný,
ač přece mluvící k nám velkou mluvou:
v své těžké šíři značí basis zemi,
sloup, rostoucí z ní vzhůru k architrávu
tak volně světlem, vanoucími větry —
to člověka jest obraz vztyčeného,
sám architráv, kam sloup se vzletně snaží
jest symbol nebe, nad sloupem a basí
je povznesen a nad ním v slávě trůní
pak trojhran tympanu. Trojice svaté
taj nevyzpytný tak se zobrazuje,
tím končí chrám a jako velké »amen«
kříž nad ním ční do hlubin nekonečna...
Když v stavitelství symbol tepnou býval,
tu v pravdě žilo, spojovalo, nadchlo,

chléb ducha bývalo pro širé vrstvy.
Dnes symbol zapad', proto stavitelé
tak po tmě tápou, hledajíce cestu. - -
Tak rozjímaje, nedaleko vody,
blíž místa, kde můj chrám měl svítit z lesů,
měl vidění jsem díla budoucího
v tom jasném ideálu, jehož nikdy
lze není dosáhnouti lidské snaze,
neb hmota, v kterou vidinu svou hnětem,
nás vždycky zklame, příliš se nám vzpírá
a připomíná věčně naší pýše,
že tvůrce jest jen jeden, v pravdě tvůrce,
a umění že patvoření pouhé . .
Můj chrám se tedy nesl v ideálu
před zrakem mým, a myšlénky mě vedly
zas k symbolům a tajům, z kterých rostly,
a blouznil jsem o spáse společnosti —
zda neměla se zbudovati znova
jak velký chrám s tou samou symbolikou?
Ten zmatek náš zda nepochází z toho,
že zapomenut symbol, že na basi,
na temné zemi, lpíme příliš pevně
a nerostem jak sloupy k architrávu,
a velké »amen«, kříž, že nevévodí
nad vrchem budovy: že lásky není
dost ryzí, nesobecké v různých stranách? . . .
A v lůně ideálu nestvořených
děl ještě budoucích jsem viděl lidstva
chrám zbudovaný na základě lásky
a velkých vzletů, království to boží,
jež přijde! neboť slíbil nám je Kristus . . .
A v knize toho míru světlou stranu
jsem lidu svého hledal ubohého
a sladké slzy vlažily mi zraky . .
O, nebylo to blouznění a snění,
to byla modlitba a výkřik k Bohu!
»Přijď království tvé!« vše to znamenalo,
a takový byl klid a pokoj ve mně,
jak kdyby Bůh byl řekl: vyslyším tě!
Klid nevýslovný! Sluním podzimkovým
van chladný nesl listí s buků starých,
kol pršely jak zlatý déšť a stíny
se hnaly bílých mraků po zoraných
tam v dáli polích. Krásná byla jeseň
jak v přírodě, tak ve mně . . . Klid a pokoj! . . .
Kde ve mně velký dar ten nebes vzal se?
Což já to byl, jenž tak se šťastným cítil? — —
»Já unesena byla srdcem, duší
na vrchol horstva míru, ba i tělem,
a spokojena se vším jsem, můj Bože!«
Tak asi Angela z Foliňa psala
v svém vidění a její slova zněla
v mém nitru živě, prones' jsem je hlasem
v tom zrak můj náhodou se nesl k řece.
Tam něco plavalo uprostřed proudu!
Pes byl to, pes! On tonul. Křeč ho chytla
as v chladné vodě. Poznal jsem to zvíře.
Pes byl to bez pána, jejž v nerozumu
vždy děti ve vsi honily, a často
jsem od kamení chránil ho a od ran
a mnohdy krmil. Začal za mnou chodit
a lízal ruku mi, když snil jsem v trávě.
Šel za mnou asi sem. Snad vodní myši
že v řece honil a teď v proudu tonul!
Jak zavyl! Snad mě shlíd' a na mě volal?
Za chvíli byl jsem v řece, plaval za ním.
Hloub nebyla tam velká, nad pás pouze,
čin hrdinský to nebyl. Daleko však
jsem do vsi měl a mokré moje šaty,
tak prosáklé tou ledovou až vodou,
mě zdržovaly v chůzi. Vítr ostře
též začal váti, byl jsem zcela churav,
když domů s psem jsem přišel zachráněným.
Leh' vedle postele jak věrný strážce
a zůstal tam po celou dlouhou nemoc,
jež za den schvátila mě. Po měsíce
ta nemoc mučila mě, zůstavila
po sobě stopy, které nepominou
už nikdy, vím to. Moje utrpení
až do krajnosti šlo a muka strašná
v těch dlouhých horečkách, jež podobaly
se šílenosti, tak mě seslabila,
že žádným údem pohnouti jsem nemoh'.
Jak sám a sám, jak opuštěn jsem trpěl!
Jen smutné oči toho psa jsem viděl
se na mě upírat a visela-li
má slabá ruka s lože, k ní se tulil,
a bylo mi tak blaze pomysliti,
že láska k tomu tvoru ubohému
mě uvrhla v mou nemoc, ještě sladší
pak myšlénka mi byla, že jsem lásku
v té němé tváři vzbudil, která posud
strach znala jen. V to šero padla jiskra
mnou zanesená . . . Je to ku podivu:
čin lásky vrh' mě v nemoc, nemoc sama
pak na výšiny vedla přemítání
a ku pramenům živé víry v Krista.
Když ve dne, v noci tak bez vlády údů
jsem ležel, jako přibit k svému kříži,
přes všechnu bolest těla radost jakás
se ve mně ozývala tajůplně
vždy ve přestávkách mezi horečkami,
jež byly mučivé a plné hrůzy,
a v okamžicích úlevy jsem cítil
tak sladký klid, jenž nebyl klidem těla,
a slunná slova Angely z Foliňa,
ta, která poslední den před nemocí
jsem opakoval hlasem, vracela se
tak jasně a tak konejšivě v paměť:
»Jsem srdcem unesen a celou duší
na výši horstva míru . . . spokojen jsem,
s vším spokojen . . .« tak šeptával jsem tiše.

Pokrač.

Ladislav Veltruský:

ROKOKO.

Dnes mladičký comte štěstím nezářil,
ač letní den se stále více šeřil,
přec něžný madrigal se jemu nedařil,
a v nepřízeň dne celého již věřil.

Co zbývalo! Šel... V parku vychladlém
již rudým květem západ rozkvet' plně.
On tušil, markýza že v smíchu mdlém
se vysměje mu dneska zlomyslně.

Tak udýchána štěstím přišla sem.
A kytici jí přines'? Kterak pěkně voní!
A verše?!... V úsměvu řek' zcela bezhlasém:
— O Vaší kráse? Květy mluví o ní!

A ona v smíchu řekla: »Vy jste zlý,«
a tiché slzy byly v jejím hlase,
když viděla, že se s ní nemazlí,
a místo žertů divně zadumá se.

A řekla mu, když zřela po chvíli,
jak měsíc ironicky do sadu plá,
že nutno je, by něco mluvili,
a malou nožkou umíněně dupla.

Tak ptal se jí, proč mlčet bála se.
Pak tiše řek', že světlo teď již nepla.
Té temné větě ona smála se
a rozpustile vějířem ho klepla.

A pak jí vyprávěl o konci dne,
jak mrtvým tichem zpustne v parku stezka,
jak vůně květů v noci vychladne,
a ona řekla: »Vy jste vtipný dneska!«

»Je skoro dobře, že již začli hrát;
dnes nelíbíte se mi: stále sníte
a každého tak ustrašíte rád!
Jsem sama smutna...« řekla roztržitě.

A valčík šeptal tichým andantem
o žhavých vůních, ve vzduch vydechnutých,
o těžkém smutku zvadlých chrysanthém,
o bázni nocí, pozdním světlem žlutých.

O touze pak chtěl zpívat po šeptmu,
o nocích teplých — jen však napověděl,
neb zalek' se, když všude viděl tmu
a měsíc zřel, jak z blízka již v park hleděl.

Pak dlouze vyzněl. Z dálky, nesměle...
Noc vlahou voněla, do rosy stkanou —
A mladičký comte líbal nesměle
svou malou dámu, bíle pudrovanou.

Josef K. Šlejhar:

ČERNOHLÁVEK.

VESNICKÁ [illegible]

Pokr[illegible]

Zahořekovala ještě v posled. Již jen jakýs kvilivý, zlomený, vyprchalý byl to sten, pak na okamžik cosi křečovitě zdusilo se jí v ňadrech, jakoby všechno živé se tam drtilo. Tvář její byla zcela sobě nepodobna, nebylo to více známé lidské zření. Zastřena byla čímsi ponurým, neproniklým, co navždy zdálo se ji vychylovati od pozemského zření. Zastření to bylo příšerné, dokonané vyjmutí z veškerého dosavadního života.

A zakryvši si oči, aby neviděla, nic více ze všeho nepostřehla, co na vždy opouštěla, prudce, o překot vyběhla z jizby.

Kvítko balsamínky, jiż pěstovala, měla vetknuté za ňadry. S ní ta líbezná, milá domácí vůně, jakoby také takové dobré zpodobení domácího známého života a míru, vynesla se odtud na vždy. A vše se odtud na vždy vyneslo...

Prázdno a pusto zbylo. Prázdná jizba, prázdná klec. Na židlích neseděl nikdo. Za stavem netkal nikdo. Hodiny stály. Na okně v hliňáku smutně trčel stvol zlomené balsamínky. Starý obraz na stěně jakoby se beznadějně nořil v pochmurný úžas, jen ty zlaté skvrny úzkostně z něho těkaly. Vše bylo takový pochmurný, bezedný úžas. Stav zrovna strašidelně v jakémsi vzrůstajícím vynášení svých ramen se vzdýmal do úzkého prostoru, vše zaléhaje a jakoby potlačuje. Bylo vše v ustrnutí smrti, opuštění života. Nebeské světlo z venčí v tolikeré opojnosti své a sytém vzbuzení mocného života celým světem, v tyto kruhy nějak nedovedlo více zasáhnouti. V té ohromivé ponurosti samých výstrah, samého zděšení, samé úzkosti míst, jež zůstala navždy opuštěna a vyjmuta ze života, vytrvávalo tady vše. Mrtvá, zvrácená těla much v záokní strašila do jasu letní pohody. Jejich mrtvolami jakoby se vstupovalo na práh samé říše smrti.

Odpoledním dusnem nehybně zastaveným nad

naší vsí, v němž jakoby vše umdlévalo a malátně zůstávalo schýleno, zase rozkvílel se flašinet. Také tak malátné, jakoby v neomalené zívání unášeny, byly ty protivné zvuky. Nějaký obejda se tu s ním potlouká již druhý den; od rána neustává trýzniti ty, již něčím takovým zrovna do zbláznění se utrýzňují. Nebyla naděje, že tak hned ještě dotyčný obejda zapadne se svým rozvřeštěným nákladem někam do kořalny. Zdálo se, že je teprv někde uprostřed vsi, má tudíž ještě oba konce k vymetání a neopomine tu ani jediného čísla. V tom dusnu zalévajícím jako roztopené olovo, tím nesnesitelněji dotíraly jeho zvuky, jako ony neodbytné letní šedé mouchy, jež zasednou, vpijí se do masa a spíše se dají zabiti, než by ustoupily od kořisti, a zrovna vtírají se v celé tělo.

Rozhodl jsem se tedy prchnouti před těmi zvuky, ač v tu chvíli parno zrovna nelákalo ven a bylo příjemnější zůstati zatím někde ve stínu.

Konečně jedná se jen o ten kousek cesty, než dojde se do lesů našich. Ač i lesy jsou rozehřáty do útrob letním panujícím znojem v době té, a i v nich to široce plane ztlumenými reflexy žáru, jsou přece úvaly a stíny, houštiny a temnoty, v nichž je občerstvení a chlad.

Musí se jít poli do stráně, pod námi zůstane ves — ještě tam piští ta neplecha našich dob, k níž vyvoleným lenochům dostává se ještě z vysokých míst koncese.

Také nějaké hlasy od tamtud jaksi houkavě se ozývají, ale všechno již v rozptýlení, v rozplizlé malátnosti.

Poněkud chlad vane v obličej ze předu, ze stráně, tam dole je nehybno, jakoby tam tanulo a stálo rmutné, kalné, zabělalé jezero letní znoje. Ani lístek se nikde nepohne, vše se tak vzdulo k jakémusi neukončenému oddechu uřícených ňader a v umdlení zas kleslo.

Doba příhodná to ke žním, k prudkému dozrání. Také všechna pole jakoby oddaně přichylují se k zalévající je síle letního žáru. Žita začnou se v těchto dnech kositi. Jsou přilehlá, jako bílý lesklý, zkostnatělý tok ve všech proudech ku všem obzorům naléhají na tu pozemskou hruď, zdajíce se jako náhle utkvělá, zkamenělá v tom nekonečném rozehnání svých širých toků.

Vše je tak lesklé, utkvělé, dozrávající.

Bílá silnice stále omžená samovolně vystupujícím prachem vhřižuje se nejníže dole v údolí...

Pořád ještě ten flašinet... ale slábne to; podaří se přec posléze uniknouti těm dravým, maniakálním zvukům s vysokou koncesí.

Jsem již na pokraji kamenité paseky, brouzdám se mezi třezalkou, zrovna slitou v houšť skvrnitou svou žlutí rozpálenou a jakoby blaženě nyjící v neznepokojovaném svém životě. Již zadechly na mne jemné ovany vůně svízele, rozptýleného mezi balvany, jež připadá, jakoby ze zdáli voněla střemcha. Již naléhá omamující rozkypřená vůně modřínů. Zrovna rozkošně dusí a blaze jímá to rozkypěné zřídlo lesní jako milostné objetí.

Řídká ještě paseka je plná trsů nachové vrbice, jež se v celých řadách tyčí mezi balvany sešedlými, omšenými, také rozpálenými znoji; již valem nasazuje mezi svými rozkošnými květy, v něž jakoby se vpojil celý nyvý útaj těchto míst, švihlé své šešule, z nichž zdola jako jazýčky vydírají se zastříbřelé hedvábné třásně semenní. Tak rozkošně a sytě, plným rozvitým žárem svého volného života oživuje ta vrbice samotu pasek a strání.

Ale pozvolna vše ustupuje. Výší se a houstne paseka, přechází již v les, tlumí se žár. Poskytuje se takové uvolnění dechu, je náhle tolik skonejšení v tom ztlumení lesa, ač i tu ještě je tolik vedra, proniklého žáru — až hloub do houštin, do pravé lesní změti, vše teprv se změní. — Ptáci tou dobou již mlčí, záchvat lásky ustoupil starostem výživy svých plodů — jen chvílema jako z roztržitosti, z nenadálé ještě vzpomínky vyhrne se odkudsi z houštiny kusý popěv, matný klokot zvuku, ale hned jakoby zatrnul, zachraptěl, v pouhý čiřikot se zvrátil, suchý, plachý, jako svraštělý.

Jen tou živou, jímavou vůní je tou dobou les vzrušen, ta vystoupla v jakousi ekstasi svého života...

Čím hlouběji do lesů, tím ponuřejší je ona vůně, značí se jako kořenitý výdech, vlhce, matně objímá a chlad zároveň již ovanuje, chvílema již takový dotýkavý, náhle jímající chlad, jakoby vás cosi bezezvučně zavolalo, na cosi neznámého upozornilo. Ale v tom chladu je tolik zvláštní útěchy pro uřícené nitro, jakoby útěchy záhadné, jíž nelze se ani nabažiti. Ty závany jakoby nedotýkaly se těla, ale samu duši jakoby chladily — a chvílema je člověku až k sladkému omrazení.

Ze všad zatím zaléhá již les sám, hustý, těžký, širý les.

Jaksi se jím ztmělo, prokládavý, zahnědlý soumrak se v něj vznesl. Jednotvárná a bezedná je jeho hlubina. Nikde dohledu v pravo ni v levo, jen ty šeré kolonády pňů nastavěny vůkol, v nekonečném objatí, v ponurém sdružení.

A jakobyste byli stále na jednom a témž místě, jakoby nebylo vybrodění z jakéhosi tíživého halení. Ta půda rozbíhajíc se v takové mračné šero, zdá se unikat nám od nohou, je pustá, prázdná, holá, matně zableskující, jako zašeřená poušť. Ložiště to odumírá od věků na střádaného jehličí. Někdy připadá přecházejícímu až zraku, že rozlévá se to vůkol zahnědlý močál.

Nehostinno je v té půdě. Někde houba plaše se vyhřižuje, zrovna tak hnědá a ponurá. Někde lesní plachý jestřábník vede utlumený svůj neveselý, skličený život. Pak zase holá šíř. Skličuje se také duše čímsi — ale dosud jaksi tak malátně dobře, nevzrušeně, beze všech háravých

výbuchů je jí, vhodno ku zapomnění a tiché re signaci...

Dlouho jsem se zanášel touto širou lesní pouští.

Ale zdálo se mně chvílemi, že to všechno u mne není bezúčelné potulování prázdných chvil a takového samovolného konejšení duše. Cosi mě neustále význačně jímalo a pudilo jakoby za určitě vyznačeným cílem, čehosi měl jsem býti účasten, v určitém vymezení a na určitém daném místě. Tak mně to všechno připadalo, až stával jsem se roztržitým a každé chvíle při jakémsi spěchu a zbytečném chvátání proti vůli jsem se postihl.

Pak zase zůstával jsem stát, nemaje to v úmyslu, a čímsi ponure zanášela se mysl.

Něco pracovalo v temném zámezí vědomí, jakési vztahy zřizovaly se mimoděčně v duši.

Lesní změť stahovala se pozvolna v ou žlabí, hluboké, zejivě rozeklané. Po svahu vznášely se tajemné podrosty lesní hruštice — přibývá to vláhy, voda je na blízku. Jaksi tak teskně v plachém smutku vychylují se tyto delikátní rostlinné zjevy v šerou oblast lesních hlubin a zaklety tu tkvějí, jakoby byly výronem všeho toho smutku a šera lesní útaje. Jen se ani nedotýkati těch křehkých tajemných zjevů, jaksi v přítomnosti jejich zatajiti dech, utajiti se celý, aby nevyrušily se ze svého lesního úsnění...

Nachýlený, vyrvaný strom, zasýchající již, proklál jedním směrem houštinu v těchto místech svahu; střemhlav nakláněl se nad propadající se oužlabí.

Suchá, uražená haluz, zmírající mech, zchřadlá prst.

Místy uražené letorosty od posledního vichru, již zavádající.

Oužlabí se prohlubuje a na dně voda se značí. Je zrovna černá odleskem a vhroužením té vůkolní lesní tmáně.

Řady mrtvých kamení po obou stranách oužlabí, jak je vodní proud u svém jarním zhojnění a za přívalů tady zanechává. Každý kámen uléhá tu tak mračně, v nezvěstném schýlení své bytosti, jakoby namáhal se v marném úsilí kamsi pohřížiti se v bezdno kypré země.

Voda čím dále se hloubí.

Prochvělá lesní zeleň jako vadnoucí zprůhlednělá tvář spoře s obou břehů svahu nachyluje se nad její rmutnou hladinu. Ta voda nehybně rozlitá jakoby cosi očekávala, v hrozivém číhavém vzhledu. Jako tajůplná záhadná zřítelnice oka vyhlédala kamsi upjatě v jedno místo ze dna své kotliny.

Řídké borůvčí trousilo se celým oužlabím a bylo zamžené, zajíněné, neb v místech těchto nevysýchá rosa nikdy. Vše bylo tady vůbec tak vlhké, zamžené.

Něco těžce sléhalo se k zemi.

Zase pár sivých, zimomrivých jestrábníků vyděšeně jaksi vypjatých stvolů.

Sešeřilo se ještě více lesem, zhloubělo všechno. Zrovna strašidelné, lkavé šero lesní. Ovšem také se připozdívá.

Voda dole uzavírá se v širou tůň. Je rezavá, jako těžká, mrtvá, nehybně se slévá. Zdá se, že nezvěstnou tíhou zdola je strhována až kamsi v bezdno země, a nemohouc se více vypjati z tíživých pout, jen tak strašně po čemsi vzhlédá. Jehličí a nějaký suchý chrást po ní mrtvě splývá. A pod hladinou značí se jakýs ztemnělý reflex celých vloček nějakého býlí.

Byla zcela bez ozevu, bez zavlnění, bez proudu a víru ta voda, zaklopena stínem lesa, pojata v jakési záhadné mysterium.

Vzmáhalo se ve mně zvláštní nevysvětlitelné pohnutí, jehož marně jsem se zbýval. Z té vody jakoby se mělo něco vůči mně vyvaliti a skrývalo se v ní něco ohrožívého. Maně jsem se ohlédal — jen ta úžasná tišina, ani hmyzem, ani ptákem, ani ničím nerušená, jakoby se všechno sem bálo, stavěla se vůkol, ohromná, nepohnutá mezi nedohlednými kolonádami té rozsáhlé lesní změti.

Náhle se mně zdálo, že na jednom místě vodní tuně utvořil se jakýs ploužívý koloběh, jakoby se tam něčemu podařilo vyšinouti se z mrákot sna. Sotva znatelně se sice ta voda hnula, leč hnula se zajisté, a jakoby cos šplíchlo, či temně zalkalo v takovém zavilém, těžce přidušeném zvuku.

Pak zase vše strnulo v bývalou svou nehybnost a v mrákotnou zaúpělost hrozivého ticha...

Mě zrovna vnitřní hnutí v té chvíli jalo, a bylo mi, jakobych byl náhle uchvácen neodolatelnou silou vlekoucí mě za svými cíli. Ale jaksi jsem se zase vzmužil — je to obvyklá tíseň lesa — pomyslil jsem si a rozhodl jsem se, že raděj zase odtud půjdu.

Vybral jsem se tedy z oužlabí — popošel jsem, nemoha se neohlédnouti; to vodní oko nespouštělo mě jaksi z pátravého zřetele. Neobvykle nevolně mně bylo v tom vzhlédání... Jal jsem se zrovna spěchati z míst těch.

Zaharašilo cosi suchým chřestem o některý peň, — a káně zakřičelo v pustém plachém vytržení, jakoby zrovna vyřítilo se z děsivého ústrachu.

Vše tak dutě, zrovna zlekaně, zajíkavě roznášelo se lesem, tříštíc se o mnohohlavou kolonádu pňů.

Maně stále více jsem pospíchal.

Ta kolonáda jakoby stáčela se v týmž spěchu kolem mne, tak divně, táhle, v širém koloběhu mě objímala.

Nalézal jsem se jako v ustrnutí smyslů, jakousi malátně závratnou suggescí byl jsem jímán v té širé lesní změti bez směru, bez označení, jen v těch spoustách napjatých pňů do všech

stran vytrvávající. Zrak nořil se mně jakousi vlastní tíhou upjatě k zemi — pořád to nekonečné, jednotvárné, hladké, jakoby smýkané pole jehličí a někde ten plachý nevlídný jestřábník a boulící se netvorná houba jako příšera . . .

Šel jsem tak chvíli domnělým vyznačeným směrem, v těžkém neklidu, jehož nedovedl jsem se zhostiti — zas se půda skláněla, vypjala se řada kamení, omšené borůvčí trousilo se, hruštice tajemně se vznesla. Zarazil jsem se náhle — hle, přede mnou zase nevlídné oužlabí, s tou číhavou vodou na dně, jež jakoby ještě tajemněji a výhrůžněji se uzavírala.

Jen při tom vzhlédnutí postřehl jsem, že mlčelivou vodní tůní jakoby cosi patrně kvačilo, anebo jen to bylo pouhé vzrušení obluzeného vidu.

Ale já se zachvěl, v nitru jsem byl nevýslovně sevřen — a teď teprv ne bez mrzutosti, ba ne bez jakéhosi úžasu napadalo mne, jak se státi mohlo, že snaže se prve co nejrychleji odtud se dostati, zase mimoděk přišel jsem v ta samá místa. Při tom potlačoval jsem ovšem všechny neodůvodněné pocity v sobě, tu svírající mě tíseň, a prudce v zlovůli se hned obrátiv, spěchal jsem znova odtud, chtěje míti raději vše záhy za sebou. Vytkl jsem si směr správný a jistý, tam to je, a zrovna jsem chvátal v tom správném vytčeném směru, z něhož nelze se nyní nijak odchýliti.

Ale smysly mé jakoby pořád cosi neodolatelně stlačovalo, jasnému určitému jejich rozhledu cosi zbraňovalo. Prokládal se jimi jakýs váznoucí, neodbytný soumrak, jímž tak zkaleno, rmutno všechno se zračilo, jakobych měl duši celou ověšenou pavučinami. Násilně nachýliv hlavu v před, chtěl jsem jaksi proraziti tím pavučím, a rukama jsem se oháněl, a chvílemi jsem se také rozbíhal — ten zvolený správný neodchylný směr jakoby tanul přede mnou jako dráha, tak domněle pevně jsem si jej vymezil.

Kolonády jakoby se kolem mě rozkývaly, vždycky z prava jakýmsi ohromným vznesením a pak zase z leva. Ano závrať se mne zmocňovala — tím více jsem běžel, chtěje ze všeho se dostati, byl jsem již celý zadýchán, ale já se nemínil zastaviti, neohlédaje se nikam, než jen jaksi násilně utkvěle zrakoma se drže té jakoby přede mnou zjevně vytyčené dráhy zvoleného správného směru . . .

Půda pode mnou se zrovna smýkala.

Borůvčí, jestřábník, stráže kamení, hruštice... dostal jsem se zase k oužlabí.

Zarazil jsem, zpátky mnou až cosi zmítlo.

A ledový pot jímal mne od hlavy až k patě.

Zmocnilo se mne pravé ohromení, ledové prázdno vzdulo se v mém vnitřním uřícení. Byl jsem vysílen, čímsi úžasně zlekán, v jakémsi nervosním těžkém ustrnutí.

Ta voda zela mně zrovna do duše, cosi jakoby příšerně výsměšného a neblahého vyzíralo z ní ke mně. Značilo se to v tu chvíli jako záhadný, prázdným neurčitem rozpjatý pohled mrtvoly. Ano zrovna děsivě černala ona tůň, a můj pohled zajisté široce také tak neurčitě rozpjatý třeštil se v ústrachu a nepokoji v tu jímavou mrtvolnou líc její. —

Vše vůkol vyčkávavě rozestavilo se jako k výmluvnému svědectví — co že se bude dít, v tom odehrávání příšerného tanoucího tady mysteria!

Snad hodnou chvíli zůstal jsem tak jako bez sebe, bez uzdy vniternému vzrušení.

Pak jsem se jaksi opanoval a snažil se zlehčit svůj neobvyklý stav. Zamávl jsem ledabylo rukou, jsem rozčilen, zhalucinován dlouho trvajícími vlivy lesa, příliš poddal jsem se své náladě, nechav se jí dokonce ovládnouti, nevšímal jsem si dost pozorně věcí zevních, a to bude to všechno, až jsem zbloudil a blouděním tím více rozmáhala se hloupá nálada. Pak jaksi zase nabyl jsem jistoty, a myslil jsem si, že krátkým odpočinkem nabudu zase úklidu a zcela přijdu do své míry. — Budu se bát naposled v lese — já takový zvyklý lesní samotář, to by ještě tak . . . pravil jsem si sám u sebe. A již mnohem pevnější, potlačuje tu úžasnou nejistotu dosavadní, jsem usedal.

Rozložil jsem se celý na zemi, úplně se poddávaje bez každého přispění jen mechanickým silám, jež zabraly hmotu mého těla. Myslil jsem, že tak ještě lépe jaksi lhostejně otrnu a zbudu se všeho, neb věděl jsem uvnitř, jak málo ještě se ovládám a jak vratká je to jistota potlačené nálady a jaký ústrach a nepokoj mě to jímá.

Taky jsem se mnoho ušel, myslím si, nebývá to mým zvykem, spíš tak nějak zálibně zapadnout v zamilovaný kout — ale to jsem jen chodil, chodil, to vedro . . . I stíral jsem si jako v uřícení pot s čela, ač to byl jen chladný, tíživý pot nastávajícího vnitřního mrazení. — Za chvíli zase pěkně odtud k nám, jen co se trochu uklidním.

Při tom co nejlhostejněji snažil jsem se zírati vzhůru do šeré klenby lesní, jíž ale oblohu ani zřít nebylo, jen takové vzdálené zabělalé mžení, odvrácené kamsi v spění nedotýkajícím se jaksi této lesní osamocené říše, jakoby z jiného světa. K těm věcem snažil jsem se věnovati celou pozornost . . . abych nebyl upomínán tím jiným něčím někde na blízku, co nedalo se — cítil jsem — nijak odvrátiti ze svého záhadného dosahu.

Dokonč.

FEUILLETON.

ARNE NOVÁK: SOPHIA.

Jako omamné světlo vztýčené za noci na pobřeží velikých vod rozšlehne nesčíslné reflexy na tančící hladině, jež stále se lámou, až posléze v pigmentové hlubině shasnou, tak prudký myslitel rozhodí po duších svých vrstevníků jiskry, z počátku planoucí ohněm jeho duše, aby posléze zapadly v troudu a popelu. Bolestný sten a úděsný výkřik Schopenhauerův nad bídou a marností našich životních okamžiků vyvolal ozvěnou celý souzvuk nářků a kormutlivých výčitek, a dnes myslí se pod uspávajícím stínem filosofie Zarathustrovy, oslňující svým příliš vonným a jásavým teplem. Jdou myslitelé a budují vedle osamělé kdys chaty Zarathustrovy své chýše a stany, a skřek a sykot jejich orlů a hadů ruší mlčení a vznešený klid, a místo slunce zbožňují mnozí coenobité Zarathustrovi studené plaménky ze země vytryskující. A tak vedle filosofů, již nevěříce dnešku, obracejí zraky někam daleko až k střízlivé a přísné jizbě Královeckého Číňana, neb k asketické cele Nejsvětějšího Doktora, opojeni jsou dnes přemnozí evangeliem Nadčlověka Arciť někteří chtějí nalézti v bouřlivé jeho básni symfonické i své individuelní akkordy, arciť někteří chtějí smířiti jeho prorocký hněv a věšteckou sílu s tichým klidem svého měkkého, dosud křesťanského srdce, a jiní opět cítí z daleka již studený dech marnosti a zkázy, jehož led hrozí i tomu, jenž jásal v ohni a plamenech.

Což nenajdeme, že právě jako ta nebesa, v nichž hledali jsme Boha, jsou prázdna, i zemi budoucích jar pustou, nedotknutou nohou očekávaného Nadčlověka? Což nehrozí pomyšlení, že nikdy neshodíme se sebe krunýře dosavadní bytosti a že vždy zakleti zůstaneme v smutně kouzelném kruhu přítomnosti? Po opojných plesech a tancích nadchází střízlivý a zklamaný okamžik zkoumání a otázek a vzpomíná se na zděšený údiv renaissančních umělců a humanistických myslitelů, již spatřili, že výsledkem jejich smělých a mohutných naději ve vyššího, svobodného člověka jsou kruté a divoké selské války, kdy po nádvořích lemovaných pyšnými antickými sloupy tančí jen svůj rachotivý tanec Smrt s biblí v ruce a kousavým veršem sarkastického paskvilu na chřestivých dásních.

Z knihy M. Schwanovy »Sophia«,*) jedné z nejhlubších a nejjemnějších, jež v posledních měsících mezi ethickými filosofiemi se objevily, cítím dech rozčarovaného jitra po noci plesu a nadšení. I Schwan vyšel od Nietzschea a jeho egoismu, aristokratismu a povrhování davem, a do té míry uchvátil jej učitel, že ještě ve svém spise snaží se střásti se sebe všecka pouta, jimiž jest spjat s myšlénkovou bytostí Zarathustrovou. Ale v okamžicích, kdy šlehal jej ukrutný život zklamáním a pochybami, seznal, že Nietzsche rozsvítil příliš intensivná světla, jež nemohou ukazovati na cestu úvaly života, aniž by při tom oslepovaly oči a ukrádaly dechu, poznal, že nikdy lidstvo nevstoupí do zahrady kvetoucí slunečnicemi rozkoše a vonící korunami stromů poznání. Příkrý rozpor mezi velikou vidinou Nadčlověka a mezi nedostatečností a bědností člověka dneška zničil v něm víru ve veliké příští poledne a po dlouhém přemýšlení a hledání obrátil kroky nazpět a nejde více k Nadčlověku, nýbrž k Člověku. Ztělesňuje tužbu chvějící se za povzdechem Amielovým, že jsme dosud jen kandidáty lidství a rýsuje posud nesměle a chvějně obraz člověka, k němuž teprve se musí dojíti. A tak od Nietzschea velký krok zase k Herderovi, a sen třetího království nenese již více záře a lesku slov Nietzscheových, nýbrž spíše teskný nádech předtuch Lessinga, píšícího jako odkaz svou »Výchovu pokolení lidského«.

Ne aristokratismus již bezohledný, a ne šlechtický čin, který zlatí stezku k demokratismu, ne sobectví, ale sebe láska, jejíž široké perutě snášejí se i nad hlavami ostatních, ne výsměch jedinému bohu, jemuž chtěl Zarathustra vzdorovati stvořením četných pozemských bohů, ale tichá zbožnost, o jaké snil kdysi již Renan, učící věřiti bez bohu a model.

Kniha vyslovující jistě přesně náladu předposledního roku 19. věku vyznívá tóny, známými ze začátku století. Snad to jsou sny, věštící skutečné nové království, či jest to hlas zvonů, provázejících polomrtvého mistra Jindřicha s výšin, kde měla zníti i jeho veliká sluneční píseň do chudé a smutné jeho chatrče?

*) Mathieu Schwan: Sophia. Leipzig. Naumann 1899.

LITERATURA.

Josef Holý: Vašíček Nejlů Praha. Grosman a Svoboda. — Almanach na rok MCM. Moderní Revue.

Složená ze tří literárních forem: provlečená řadami veršů, měnící se místy v dramatický útvar, zatížená stránkami pros objevuje se první z nadepsaných knih. Je to Vašíček Nejlů, dílo, které se snad stane literární událostí podzimu; po letech přeplněných produkcí tenkých svazků básní, významu jen a jen intimního, znamená pokus o kus lyrické psychologie vesnického idiota-ekstatika.

Neznám prvního díla p. Holého »Památník a Skokády«; ale tomu, kdo četl jeho druhou sbírku »Padavky«, tuto pestrou knihu, v níž subjektivism bojující za své ujasnění a vysvětlení spojuje se s bizarrní episodností lidových písní, objeví se cesta p. Holého od »Padavek« k přítomné sbírce přirozená, zdůvodněná a prostá. Je to básník stojící poměrně mimo snahy a víru generace z let 90tých, nedotknutý reformou stylu, kterou u nás zavedla, došedší k volnému verši spíše z vnitřní potřeby, z napřed daného nesouzvuku duše, než aby plněji a svěžeji vyjádřil svoji vidinu, individualita vroucí a skeptická, hledající a zoufalá, strádavá a ironisující.

Snad budou mnozí, kteří pochopí Vašíčka Nejlu jako legendu primitivního člověka úpadku, jako druh románu, dokumentujícího duši našeho venkova, a jiní budou v něm hledat symbolickou figuru, krystallisaci nového Fausta, ztělesnění touhy po pravdě a poznání. Tento dvojí výklad jest zcela možný — dle toho, čte-li se od začátku nebo od konce — a ukazuje, že kniha je vnitřně zlomená, rozbíhající se dvěma směry, koncipovaná s dvojího hlediska a v dvojím, různém varu myšlénky. Vašíček prvního oddílu (I.—IX.) je koktavým individuem, vyrůstajícím v chatrné sednici, toulajícím se krajem se svou harmonikou a poloslepým kocourem. Vašíček druhého oddílu (XI.—XII.) je v lidské šaty oděnou myšlénkou, která bloudí mezi chory andělů a ďáblem Není spojitosti mezi těmito dvěma postavami, nezdůvodňují se, nechápete, proč Vašíček vraždí svého otce, a to vše se u vás stupňuje při četbě prvního oddílu, kde v II. kap. napsal p. Holý verše, které mu nepřidávají cti, ploché, bez reliefu, podobající se téměř slohu z lokálky denního listu.

Pro mne není Vašíček Nejlu jednotným dílem, nýbrž tím, čím ho autor sám nazval — básnickým fragmentem ztraceného člověka. Snad aby spojil rozpor obou dvou oddílů, odhodlal se p. Holý vložiti mezi ně denník — zcela jistě svůj vlastní denník — v němž idiot Vašíček stoupuje a řeší metafysické problémy: idea patrně je pravděnepodobná, ale jsem rád této pravděnepodobnosti, poněvadž v zápisníku sestředil se celý můj zájem a v těchto zvláštních, zajímavých řádcích odbývá se proces emancipace z morálních a ideových dogmat, jenž nebojí se nejzazších a nejnebezpečnějších konsekvencí. Jakoby echo ze Zarathustrova kraje donikají jednotlivé výkřiky. Z prvotní vůle srůsti s přírodou, ze sympathie k malým a pokorným vyvíjí se láska konce, vyprostění se z přirozenosti, zbavení se ženy, chtění být bohem, t. j. ničím »A já teď nevím, co jsem měl chtít raději, zda ženu či boha, srdce mi zbylo prázdné, zmačkané a bez šťávy, dě-

dictví otcovské. Vystupuji zvolna, ale jistě. Počínám chápati a rozuměti přirozenosti: je bídná! Sklepávám ji, sklepávám rozum ji nasáklý, sklepávám tvůrce a pronikatele, sklepávám pravdu člověčí a přijímám nadlidskou.« »O, přijde už, přijde chvilka svatá, vykoupení mé, kdy zapomenu, že jsem.« Mám rád tyto věty, pro jich odvahu a hloubku a konečně i pro jednu věc, málo ceněnou: prochází jimi žena, ne jako efemérní tvor, rozpalující tělo a probouzející touhy, ale jako myšlenkový princip, o jehož bytí neb nebytí jsme na rozpacích, jehož se zbaviti pokládáme za akt povinné noblessy.

P. Holý náleží mezi objevitele, odvážné, kteří ve varu idei zapomínají na formu, mezi Conrady, Jägry, Claudely; bude mít týž osud jako oni?

* * *

Zajímavou a ve své výpravě aspoň u nás novou publikaci vydala Moderní Revue. Je to kalendářový Almanach asi dvaceti básníků, z nichž, mimochodem řečeno, skoro polovina náleží mezi spolupracovníky Lumíra. Kniha samotná, již pouhou totožností tendence, nabízí se ku porovnání s Almanachem Secesse z roku 1896.

Zdá se, že od té doby se změnilo více, než tehdejší čtenář mohl očekávati: všechna zevnější expresse, s kterou se k nám přivalila dekadentní poesie, kult parfumů, při způsobení veršových prostředků hudebním, nyvá náklonnost ke katolicismu (v přítomném Almanachu není žádný z katolické skupiny), prostředí ekstatická, tajemná a raffinovaná, v nichž symboly kráčely zahalené vůní kadidla a doprovázené mollovými nápěvy neviditelných louten — všechny tyto imaginace zmizely. Byli jsme pro ně příliš slabí anebo snad nebylo to zboží pro naši míru, vývoz z cizích krajů, provozovaný k nám bez rozmyslu a zkoumání? Ale zůstalo něco jiného, ano nejenom zůstalo, nýbrž objevilo právě letošním Almanachem přítomnost utajených spodních proudů, jež dirigovaly tento Maelstrom imaginace, to jest, že skutečně existuje česká úpadková duše. Co p. Procházka v tehdejším doslovu snažil se vyvodit, objevuje se po třech letech již uzákoněno, jako psychický fenomen. Nemluvím jen na základě literární produkce. Kdo dnes má oči, vidí, jak tyto vlny dekadence rozlévají se v stále širších kruzích, berou s sebou mladé literární dilettanty, studenty, zástupy polovzdělanců, vnikají do dělnických bytů, rozsévajíce všude ironii a individualistické postuláty, zachvacují starší generace a kolébají své pomalé, bahenní toky politickým řečištěm.

Kde má nalézt jisté duševní naladění vrstev ostřejšího reliefu než ve slokách básníků a větách prosaistů, kteří z nich vyšli? A tak na stránkách, jež jsem právě dočetl, právě u těch, kteří representují ideovou hodnotu knihy, víří všechny symptomy dekadence, hrůza z dneška a bázeň zítřka, nedůvěra v sebe samy, zklamání nad hlasem touh a vůle chloroformovat svou nejistotu podvědomím. Tak na konci století paroxysm chabosti vůle a paroxysm pohlaví vytvořily typické individuum.

A jako v nestopovatelném vývinu kvasila idea úpadku, tak, skrytě, reformovala se i její objektivace — forma. Myslím, že jsme v roce 1896 ještě neměli úplného volného verše, verše, jenž by při své nestejné iambicko-daktylské kombinaci byl rýmován. Snad, že se všeobecně cítila dissonance pravidelné rhytmické fráse rýmované a hudby představ, činilo se v posledních letech tolik pokusu rozlomit a reformovat stavbu věty. Jak úspěšně se zdařila tato snaha, ukazují pp. Březina, Holý, Karásek a Neumann. Jaký kouzelný nástroj český verš takto reformovaný, vysvobozený z tyranie akademického rýmu, navrácený assonanci, čarovné vyvolavatelce echa, jednou teskného jako pláč sordin, podruhé ztrácejícího se v dálkách, neurčitého, tajemného — — —

Báseň »Čas« od p. O. Březiny zahajuje knihu. Vzpomněl jsem si při četbě těchto veršů, křísících nebeské dimense nekonečnosti nad omezenou prostředností naší planety, na slova jednoho českého kritika, který na něho volal: »Mistře, nedostoupíte výše! Sejděte k nám dolů, do údolí!« A zatím p. Březina od knihy ku knize, od básně k básni vystupuje za svou vidinou, k ledovcovým pásmům, na nichž hraje slunce slavnější a větší nežli v nížinách, u paty hor. Je to dílo pravého genia, který předstihuje každé očekávání, objevuje zatajené pevniny a přináší exotickou vůni jejich panenských vegetací.

O p. Holém, jenž je v Almanachu zastoupen »Elegií konečnou či hedonokosmickou a také internacionální«, měl jsem příležitost promluviti výše.

P. Jelovška »Ver Sacrum« činí dojem praerafaelitských obrazů, mžících světlem a chvějících se jasnou bohatostí těl a linií. Bohužel, že jeho slavnostně vypjaté strofy, zatížené spoustou adjektiv, jsou málo reliefní a rhytmické.

»Das Ewig-Weibliche« je báseň p. Jiřího Karáska, ironická exegese Goethových veršů. Jakoby byla vyňata z nového Sexu Necans, s touže perversní vášní a vznícenosti a s nesouvislejší architekturou. Má dva verše, které se těžko zapomínají:

Dlouho jsme žili, všeho užili...
Dlouho nás ssály bílé Dalily...

P. S. K. Neumann čaruje v rozvířených, vnitřním rhytmem tance opojivých slohách chimerický obraz »Salome«. Je to jakoby vůněmi a barvami nasáknutá vidina nějakého Chéreta, vyrostlého v Palaestině; Salome stojí před umírajícím mučedníkem, aby jeho dohasínající zraky se zavřely

nesouce obraz ženy
bílý a rozechvěný
na věčnost.

»Povídka o sentimentálním krokodilu« od p. V. Dyka jest ironickou improvisací autora »Síly Života«, zachycujícího v několika řádcích prosy marnost žití a smutek krásy.

Od p. Opolského obdržel Almanach dva příspěvky; druhý, nadepsaný »Noe«, má naladění zcela zvláštní, tragické a jímavé. Myslím, že p. Opolský stane se naším Vignym, ale Vignym z XX. století, u něhož epika zevnějšku promění se v epiku duše; jeho podivuhodný dar analogií tomu nasvědčuje.

Ve velikém harmonickém oblouku sklenul p. A Sova svou »Kořist Duše«, sonorní elegii zklamané touhy s verši výjimečně čistými. Je to číslo uceleně skuté jako vzácná ocel, architekturální, vyrostlé z jediného kořene. Lituji, že pro nedostatek místa nemohu citovat než poslední šestiverší:

A volám za ní naposled: svůj oštěp vem', je jitro svěží,
hle, slunce hoří na cestách, ve vodách, na obzorech leží,
a v přílbách těch, kdož napřed jdou, blyskotným ohněm
stříbra sněží...
a ukořisť mi vítězné všech snů mých znovanarození,
to slovo jedno, štvanému jež srdci nese vykoupení
a kouzelný ten amulet, jímž ukojeno každé chtění...

Pokud jsem stopoval, pokouší se p. K. Toman o zachycení svých nálad úsečnými, holými větami, jistou telegrafií psychy. K jakým výsledkům dospěje tato snaha, poznáme snad až ve sbírce p. Tomana, kde se jí dostane konečné učleněnosti.

Na posledních stránkách Almanachu je krátká prosa p. J. z Wojkowicz »Aby nevěděli«. Vypravuje prostou pohádku lásky v milých, melancholických větách, tiché impromptu snílka za měsíční noci. —

Mimo zde analysovaná čísla nalézají se v Almanachu práce podepsané: Karel Babánek, K. Egor, Karel Engelmüller, Em. šl. z Lešehradu, Jiří Karmín, Augustin F. Lubas, V. Otomar, Vilém Peča, František Soldan, Zdeněk Tlamich a

Otakar Theer.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl. 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 1. PROSINCE 1899. — ČÍSLO

OTAKAR BŘEZINA:

VEDRA.

Illuse v žáru jak hallucinace umírajících žízní!
Zem jako přezrálá puká. Květy plamenů neviditelných
vyvřely, parasitní, mezi lilijemi a jako břečťany ohně
přissávají se k nehybným stromům. Sinavé blesky
tříští se v světle: v ironickém nárazu číší
slaví svou hostinu knížata noci. — —

Ale jak oblaky nazpět do moře odnášející útěchu vláhy,
naděje naše zapadají za horizonty rozpálenými.
Jen němé vedro tvé spravedlnosti sálá jak brázdy jich letu
nad nivami a nad staveništi a nad cestami, jež bílými kameny svítí
jak řečiště ohně a kde jako náměsíční plíží se vojska.
Žhavý dech práce stoupá nad žhavý dech země, nad vlnu žhavější [illegible],
údery tepen na spáncích otroků sviští jak hvízdání bičů:
smrtelně zvážněl zrak mužů. Krutost věků ožívá v krvi:
nebezpečná procitnutí pralesa němého v žáru, když stíny se dlouží
v zimničních pařeništích tropů. A na hlavy milionů
ze hlubin slunce, trhaného křečemi bouří,
lávy sopečné proudy, rozstříklé v prachu oslňujícím,
řítí se v kataraktech.

Němé jsou nivy, ponurá města; v zakletých jeskyních dílen
na rtech zaťatých utichly písně, ve vřeten výsměšném víření,
v úlisném šepotu řemenů, v úpěních ohně a kovů,
v zamlklých modlitbách volajících: vysvobození! Ať pochodeň [illegible]
blíž ještě k zemi se nakloní z modra a zžehne pavučinný květ její!
Syčí ječmenné klasy před zraky ženců předrážděnými
jak tažení hmyzů, jež usedly na žhavá stébla,
v hněvivém šlehnutí jehel, v klokotném varu
nenávistném.

A čekajíce na nahá těla a na rty oněmlé žízní,
tvrdě smějí se svedené vody, v nichž jako trsy jiskří jich ostříc
nože pod hladinami, paprsky odražené třesou se z varu.

A večery se sady zapálenými!
Poslední vegetace ohně na zříceninách!
Když jako mystické ovoce osudných poznání slunce
uzrálé v západů horečném, podzimním listí, k zemi padne svou [illegible]
a puká, plod sesládlý příliš, a z purpurné kůry omamnou šťávu,

proud vonný, řeřavící hvězdami jader, víno šumící světlem,
vystříkne na rty nesčíslných! Vedra krve a touhy!
Číšemi rajských rozpomenutí jsou srdce! Fermenty žití a smrti
zdvihly se na dně a v jejich parách myšlénky šílí! Tance kol ohňů!
Květy, jež rozkoše bouří se lámou! Smrtelná zblednutí v úpalech snění!
Požáry pýchy! Ve zracích zajatců šílenství tvůrčí!
Bolestná procitání tisíce očí z němého množství nedočkavého,
které v úžase tohoto kosmu touží se rozlíti věky!
Hvězdami zjasněné cesty království tvého! Dobytí země
a nebes! — —

Ale v řinčení číší slaví svou hostinu knížata noci . . .
A tvoje píseň je tichá, jak řeka za horami klokotající,
sladký ptáčníku duší! Od obzoru k obzoru šlehá tvůj úsměv,
linie blesků, ale ztrácí se dříve, než umdlení zdvihneme zraky!
Ach, z bolestné proměny věcí nad Gehennami, poznati slávu tvé vůle!
Jak písmo neviditelné sdělení tajných za doby nebezpečenství,
zjasněné nad ohněm tahy blankytovými, čísti ji v záři!
Ale snesla by zem tato celé bohatství smíření tvého?
Nepotopila by se loď, přetížená nákladem královských darů,
i s plavci? . . . Hluboké jsou noci v měsíci vedra . . . A hvězdy
jak zvoní! . . .

František Bursa:

KLEČ.

I.

Vdova Pavlíková odložila knihu »O následování Krista«, ve které četla, a zamyslila se. Myšlénky její roztržity dělily se mezi věty odříkávané z Kempenského a mezi dojmy z rozmíšky, která vznikla v sousedství.

Stále se vracela ta váda v její pamět a stále rušila její klid.

Pane Bože, proč je takové sobectví na světě, linulo jí hlavou.

Taková neshoda v domě pro nepatrnost, pro zapůjčení klíčů od půdy, již měla vyhrazenu spolu s hašteřivou sousedkou milostpaní. Což nesmí ona je dále půjčit, třetí osobě? Vždyť je to pradlena, která se prádlem živí; což nesmí jí přispěti aspoň ochotou, když jsou takové nevlídné zimní dni, a na té obecné půdě pro všechny nájemníky z podzemí a ze dvora není ani příhodného místa?

Není to její, trhla rtem nad nepřející paní, a ani na cizím lehčejšího dobývání kousku chleba nedopřeje.

Zpanštělí lidé bývají nejhorší.

Pavlíková povstala, opřevši se o prádelník, nízkou skříň se vkládaným ornamentem a lvími hlavami tepanými v mosazi a sloužícími za lůžka kruhům a klíči.

Z venčí kostelní zvony hlučely večerní Zdrávas.

Již šest, a stará žena se jaksi vzpružila, zatahujíc plamen svítilny, při níž seděla.

Byla poněkud schýlené postavy, rychlých pohybů těla, oděného v prostý domácí šat. Drobný obličej její o modrých očích byl stále jaksi přemýšlivě uzavřen, kteréhožto výrazu dodávaly mu rty pevně semknuté a obočí sesunuté ke kolmici čela a mírného nosu uprostřed vyschlých, svraštělých tváří. Přísnost a ráznost dýchaly z jejích tahů, a jen oči mírnily odměřený její vzhled přívětivými svity, věštíce tichou, uzavřenou duši, kolébanou ve sny na vlnách myšlének a dojmů.

Chvatně, láskyplným pohledem obrátila tvář vzhůru, a blouznivý oddaný úsměch její zazářil na zčernalé dřevo kříže, na němž visel černý umučený Kristus z minulého století v bizarrním barokním vyjádření smrtelného zápasu, skláněje se se stěny nad skříň na prádlo.

Z předu zadrnčel zvonek.

Žena sebou trhla a chvatně se požehnala křížem, spěchajíc do předsíně.

»Už jsi zde, Václave?« a ze slov těch svítil údiv.

»Ano, mamičko, byl jsem jen procházkou a vracím se ku práci. Rád bych vyřídil mrzutou věc, kterou jsem si přinesl z kanceláře, vleče se již pět let. Zdědil jsem ji po pánovi, jenž byl přeložen ven.«

Proč jsi tedy neřekl, ještě jsem tě nečekala, chtěla jsem teprve rozdělati oheň; ale večeře bude ihned.«

»Nejsem hladov,« a mimo matku protáhl se mladý muž vyšší postavy s cylindrovým kloboukem nedbale na hlavě nasazeným a rukama v kapsách rozhozeného zimníku.

Hlučivě zapadl do svého pokoje, přiléhajícího k pokoji staré paní.

Rychle se zde svlékal, házeje šat v nedbajícím spěchu na lože prostě zařízeného svého kouta, a rozžav lampu, usedl ke stolu.

Se strany, kde byla kuchyně znělo k němu tlučení kladívkem, kde matka spěšně drolila uhlí.

Václav Pavlík rozestřel po ploše stolu úřední akt, který ze soukromé píle chtěl vyřídit doma, a zabral se do čtení.

Uprostřed ticha ozval se v předu najednou hluk nějakého náhle padajícího předmětu a třesknutí o plotnu, což znamenalo, že se předmět ten rozbil

»Ale, ale...« znělo odtamtud v bolestné výčitce na neurčitou adresu.

Mladý muž trhl hlavou a napjal sluch.

»To jsem hloupá... Stará Pavlíková, ty jsi nešika...« znělo teď znovu, a do slov těch mísilo se smetání střepů.

Václav se vypjal, a srdečný tichý smích roztřásl mu hruď. Uklidnil se, natáhl nohy po prostém koberci, a přeletěv okem prázdnou stěnu okolo skříně s knihami, zabral se zase do čtení vleklé úřední záležitosti

V tom již spěchajíc přišla matka mezi dvéře.

»Prosím tě, udělej trochu místa na stole... Upravila jsem roštěnou; chceš k ní housku nebo brambor? Brambory jsem vlastně nechala pro sebe od oběda, protože vím, že jich nejíš; ale chceš-li, dám ti nějaký,« mluvila spěšně v horlivosti hospodyně.

»Mně se zdá, mamičko, že jste teď v kuchyni plakala,« a syn se zasmál.

»Vidíš, takový pěkný šáleček, ten, co mi dala vnučka k svátku, postavila jsem jej na kamna na dříví, svezl se mi a rozbil se.«

»Nezbude, než aby malá Mařka koupila nový.«

»I nic,« a stará paní učinila rozhodný posuněk. Bylo by věčná škoda vydávat peníze za něco, co by bylo určeno pro ni; jí se už nic nedrží, je již tak stará, že vše ji opouští, jen staré hadříky a střípky zůstávají jí věrny.

»Byl to můj nejlepší kuchyňský kousek,« stěžovala si hned zase v bolestném rozmaru.

Mladý muž stáhl rty v bezděčný úsměch. Bolest stařičké Baucidy, jež má jeden hrneček a ten rozbila.

Chvatně jal se večeřet.

»A ještě si ti musím postěžovat.. Nevytluhuji tě?« ptala se, vidouc, že přes talíř hledí do přílohy spisu.

»Už nebylo možno se sousedy vydržet,« pokračovala. »Ta panička ze sousedství tak je nepřístupna, tak nesnášelivá.« A lítostivým hlasem dobromyslné ženy, jež barví svoje slova mírným humorem, jala se líčiti sobeckost té, která jí bránila zapujčiti kout půdy společné oběma

»Vypadla na mne jako na svoji služku, jak si to prý mohu dovolit.«

»Nedbejte jí.«

»Ale mne to trápí... nechceš ještě brambor... mám toho výstupu stále plnou hlavu Chtěla bych, aby byl všude svatý pokoj«

»Milá, zlatá matičko, ten je zde v našem koutě, a jinde jej nerozsévejte, abyste neochudila sebe i mne,« a mladý muž přitiskl si k líci paži staré ženy.

Pavlíková zmizela sklidivši talíře s rohu stolu, kde byly v neladu naházeny knihy a listy.

Pavlík slyšel ji kutit v odlehlé kuchyni, pak slyšel, jak vešla do svého pokoje a poklekla před křížem k večerní modlitbě.

Venku zněly rozptýlené hlasy přecházejících lidí, hlučících do pozdního večera v pokoutní části města přeplněné drobnými domácnostmi, kde začínalo býti živo s rozsvícenými svítilnami.

Mladý muž vzhlédl od práce, promýšleje detail nevyřízené věci, a vývody volně se řadily v šedé síti mozku.

V předu v matčině pokoji zaslechl šelest lůžka, spád růžencových kuliček, povstal a ohlédl se ku dveřím. Byla tam již tma.

»Dej ti Pánbůh dobrou noc,« znělo odtamtud.

»Dobrou noc, máti.«

Sáhl po dýmce, povytahuje druhou rukou přistřižený hnědý knír, a tiše zavřel dvéře, aby nevnikal kouř do pokoje spící.

»Dobrou noc...«

Zahleděl se do neurčita, a obličej jeho se rázem rozjasnil.

»Dobrou noc... Vlasto, dobrou noc,« opakoval dále, myšlénky jeho odskočily od projednávaného předmětu, a ohnivá vzpomínka prudkého ducha nesla se mimo stěny jeho příbytku přes řadu ulic kamsi mezi jiné čtyři stěny, kde se snad již uložila drobná dívčí hlava k odpočinku.

»Snad aspoň jednou myšlénkou, jednou, jedinou vzpomněla... Snad...«

Pavlík se rychle probral z blouznění zamilovaných a pustil se znovu do práce

II.

Země byla utuhlá. Poslední adventní neděle jakoby nesla na sobě již kouzlo Vánoc. Všude bylo plno ruchu a chvatu krámy byly otevřeny ještě za pozdního odpoledne, a v nich tísnili se kupující.

Pavlík vyšel z domu, míře na Letnou.

Všude bylo četně lidu. Kroky zvonily po umrzlé dlažbě, hrčela kola vozu, duněla kopyta

vychrtlých zvířat vleklým klopýtavým zvukem, a nahoře nebe bylo bíle povlečené jak svátečně oděná duchna a pohotové zasypat všechen ten rej lidí drobnými vločkami.

Na chodníku široké ulice viděl pojednou Pavlík před sebou spěchati matku po druhé straně ulice zahalenu v šedivý prostý šál, se šátkem ovinutým kol hlavy. Upoutal jej její drobný pílící krok, jímž se brala v před, ten chvat jejího zjevu, s nímž spěchala vždy do kostela před oltář.

Zastavil se a zahleděl se za ní. Vmýšlel se v její náladu. V kostele vážné, kouzelné přítmí, červené světlo věčné lampy přitlumeně září jako jitřní hvězda, lavice jsou poloprázdny, a z ticha, jež stoupá z koutů až ku klenbě, vzniká v duši omamující klid, a drobné chvění se nervů jej doprovází jako při sklánění hlavy k sladkému, vytouženému odpočinku.

Zdálo se mu, že ji vidí vcházeti do vnitř kostela barokním portálem široce rozepnutým a plným neklidných linií, že ji vidí jíti řadou bílých sloupů, obepjatých oltáři stkvějícími se zlatem, sochami zářícími oduševněním svých tvůrců, pod vysokými klenbami plnými růžových těl andělů na freskách mistrů minulých století. Ji prostou, nepatrnou, pokornou a vášnivě oddanou své zbožné ilusi, která ji vedla do prachu síní, kde mluvil Bůh tajemstvím ciboria a nádherou svého stánku.

Zdálo se mu, že ji vidí klekati v lavici nad začernalou ohmatanou desku, plnou jizev, vypálených v ní dohořevšími svíčkami, jimiž zbožné duše vzpomínaly po řadu let svých zemřelých, že ji vidí schylovati hlavu k nohám některého apoštola, hledícího k ní s nejbližšího sloupu ve studícím zlatém rouše, a slyší ji šeptati pokorné, úzkostlivé modlitby chvátajícím, rozechvěným rtem.

Modlitby, kterým učila kdysi i jej.

Zastavil se v myšlénkách a hledal sledy jejich ve své paměti.

Z těch všech, kterým jej kdysi učila, tanulo mu na mysli vzývání Marie Panny.

Svatá Maria, matko boží . . .

Zdálo se mu, jakoby slyšel široký tisícihlasý sbor říkati ta slova s sebou, jakoby rozlehlým, lahodným zvukem jako bystrý proud na křídlech stoupal ze síně jeho duše do nebetyčné klenby k nohám té, které se kořila jeho matka

. . . pros za nás, hříšné, nyní i v hodině smrti naší . . .

Modlitba matčina. V ústech jejích obsáhala několik pokolení. Proč pudilo ji to, ji tak klidnou, tak vyrovnanou se životem, po útrapách v mládí, proč pudilo ji k cestám před oltář, ku prosbám za odpuštění šeptaným na stupních chrámových den co den do umdlení svého těla i ducha?

Byla to úzkost unavené bytosti, jež zdrcena přízrakem blížící se smrti a nesvá jako usýchající list uprostřed ledové vánice podzimku šelestícími rty romoní své poslední ‚s Bohem‘?

Pokrač.

Josef K. Šlejhar:

ČERNOHLÁVEK.

VESNICKÁ IDYLKA.

Dokonč.

Těkám po té vzdálené výšině roztržitě, neustávaje svůj zřetel sem soustřeďovati. Očima sjíždím po všelikých těch změtených tvarech haluzí a výkrojků a bizarních ornamentů. Ku podivu, jaké věci připomínají mnohdy, které zrovna z nich někdy náhle vystoupí, jako v utkvělé pevné halucinaci . . . Ale náhle všechno jsem zapomněl, zamžilo se mně zase ve smyslech vířivým chumlem a já rychle, jako vyříceně vstal. Bylo marno chtít si namlouvati opanování dojmů jiných — — Jaksi zatím sešeřilo se ještě více lesem . . . Borůvčí je tak tíživě zamžené, celé schoulené, nedaleký jestřábník kýve se bezezvučně, jakoby z vnitřního popudu své ustrašené bytosti. Šeřilo, chýlilo se tak lesem . . . Jaký skon všeho zdál se jím kvačit . . . A ony chvíle věštící samé neštěstí, samou výstrahu, zdály se to nadcházeti nyní, nezdálo se z nich více vyjmutí.

Po tůni jala se splývat lehká mlha — blížilo se již k večeru zajisté — její vláčné opary dodávaly tůni jakéhosi ještě hrozivějšího omžení. Značilo se to jako těžký výdech neskonalého nějakého úžasu deroucího se z útrob těch mlčelivých záhadné vody. A takové černavé skvrny jako sbírající se ostrůvky splývaly po neurčitě omžené hladině, vynikajíce z jakýchsi vniterných rozruchů.

Byl jsem zrovna jako upjat v tato místa pouty nezdolnými, pociťoval jsem, jak čím dále mocněji jsem sem váben, ale váben u výstražné hrůze — ano, hrůza to již byla u mne, a mně oči vyjeveně jako v sloupu zřely na tu vodu, na to zašeření vystupujícího z ní úžasu, na ty skvrny slité, jež jakoby byly samé záhadné bytosti sídlící v těch lesních vodách. Spánky měl jsem spjaté, násilně zrovna vhřižovaly se mně v dutinu lebi,

a srdce bušilo mně tak mocně, jakoby samo ovladalo útroby a hrozilo vše ostatní potlačiti. Ztratil jsem veškerý rozmysl, divým úprkem chtěl jsem se před čímsi zachrániti, uniknouti své hrůze, ale nemohl jsem z místa, jako zkován byl jsem sem celou svou bytostí. A jen na tu strašnou vodu musil jsem hleděti. Uříceně ji unikaje, byl jsem tím úžeji k ní vlečen. Jakobych kolem sebe bil, hlavou úporně nachýlenou dral se těmi neztečnými kolonádami, bil se a zmítal nedostupným houštím v divém úprku, v šíleném unikání odtud — ale ty kolonády jako nezdolná mřížení zastupovaly hrozivě cestu a já spjat byl v okovy. Nenalézal jsem sebe, ničeho známého, jen v tu vodu, v tu strašnou vodu musil jsem patřit a hrůza byla mému vzhledu v zápětí . .

Náhle bublina vyplynula z hlubiny, za ní druhá, a celá řada jako sborem. A tajemný širý rozliv jal se chmurně vynikati z míst jejich vzestupu. Šinul se daleko vůkol jako v mátohách ve váhavém, kolísavém nachylování, až břehu oužlabí dosáhnul. Tady jakoby se přesmykl. A pohroužil se ve svou říš, z doteku zevního světa. Těmi vyniklými bublinami jakoby se rozevíraly hlubiny vody a měly posléze zjevovati svá tajemství

Jen kdesi u vzdálenu pociťoval jsem ještě jakýs malátný popud udržovati se v míře, být pánem rozumné vůle, ale kterak výsměšně zpodobilo se to oproti tomu rozpoutání všech instinktů ústrachu, zděšení, nejistoty, obav — jaké kdy vloženy byly do hrudi lidské. Tyto ústrachy vzrůstaly, to byl již pouhý zvířecí úděs nerozumné bytosti, a zřel jsem, a slyšel jsem, a cítil jsem, co druhdy by k smyslům nedosáhlo
Co se to má z těch vln vyřítiti, v zápětí těch bublin, těch par nad vodou. toho míjení hrozebných rozlivů? Byl bych chtěl křičeti, ne, ječet zrovna, abych vše ohlušil, zdusil, udolal tím křikem bez hrází obvyklého lidského hlasu — ale i hlas můj byl jako zkován, vše tak u mne ocelově zkováno na duši i na těle k nekonečnému ustrnutí hrůzy!

A vůkol mne cosi jakoby se podivně zahýbalo, rozšířilo se a vzneslo — jakési oživení přízraku stanulo.

Vzpjal jsem ruce kol hlavy, abych se bil a bránil proti čemusi ... ale marně.

Takové živé tíhnutí plynulo najednou vůkol. A jakýsi rudý soumrak, vzneslý se odkudsi ze strany tím oužlabím, zahalil vše, ty kolonády, tu vodní říš. Ze stran to intensivně prosvitlo rudě zapadající slunce a proneslo se pruhonem oužlabí, jež asi v nedaleku musilo být zase otevřeno. Jakoby to prudce nachem udeřil o ty pně, o jejich kolonády. Z dola jaksi zdál se to na ně vtekati žířivý ten bronc, někde po nich až do samých vrcholů vytryskuje. Krvavě rozproudil se v [illegible] pruzích po zemi, po tom jehličí, po té [illegible] splývavé soumračné masse, jež jakoby zachvácena byla s sebou v ohnivý proud, smykajíc se v řeřavém trysku, a pomíjivě ty pruhy dál a dále se vnořovaly v lesní změť, zanikajíce, pohlcovány posléze.

Nach západu přesmykl se nyní celou šíří vodní tůně. Tak ohromivě vyčnělo z ní zrcadlo magického rudého vzplání. Jakýmsi ebenovým reflexem průhlednělo a pohružovalo se v samo bezdno. Páry nad hladinou zamžely hned rovněž úsvitem. A chvěly se jako v nervosní nedočkavosti.

V tom náhlém vzplání lesní změti jakoby mělo se označiti vše — onen rudý nach jakoby to kouzelným proutkem udělil v [illegible] zakletí, zapomnění, záhad a ponurosti .

Jalo se cosi vyplývati v bezdnu tůně z [illegible] zazšího seření ebenového reflexu. Přisouvalo se to zvolna vzhůru. Jakoby se to tiše tajemný oblak vynášel. Již u mystickém jakémsi vyplynutí z říše zjevů zasahá to ve vlastní nachovou promykavou oblast večerního záření. A zatopeno, obklopeno ze všad světelným pronikavým zřením, vzhlédlo to v pozemskou říš světa z lůna tajemství a záhad . . . Byla to bílá ženská mrtvola. Právě vyplynula nad hladinu lesní tůně. Také tak kovově zazářila její líc, i v zavřené nehybné oči stopil se utkvělý nach. A ku podivu, bylo to vzhlédání náhle tak beze vší hrůzy, bez mraku uděsu a strašných nejistot, vše jakoby se vlastním zjevem rozptýlilo, uvolnilo, bylo to vzhlédání té na vždy zmlklé pohřbené tváře jakoby v útešném smíru blahoslavenství smrti. —

Porozuměl jsem, vzdech vydral se mně z hrudi. A také u mne nebylo náhle nijakého ohromení. Vše jakoby lehce odešlo, vzneslo se v neznámou oblast tichého uvolnění, a já celou duši přidával se k tomu nesmírnému smíru zjevení.

Porozuměl jsem záhadám Porozuměl jsem blahoslavenství. Smekl jsem, poklonil se, vytrval chvíli v hlubokém klanění se hrobu lidské bytosti v tom omšeném hlubokém nerušeném klínu živlu země milosrdné. A jakoby i mne zasáhlo to velké smírné Blahoslavenství smrti!

A ku podivu, náhle ptačí zasvehlení vylinulo z lesní změti Tím více ku podivu, že dávno tou dobou již ptactvo nepeje. Takový sonorní zaúpělý tón to byl. Sice bez žáravosti vášně Ale v takové dokonalé, vyrovnané, smírné kráse, jako v zachvívání vroucí oddané zbožnosti, jako v tiché nadšené hymně vévodící v srdci Tak jen zpívat dovede černohlávek [illegible] a jaké ze pouti zabloudil sem v tyto nezvyklé, utajné končiny, a co přimělo jej k jeho pozdravu a tajemnému účastenství nezvyklou roční dobou tou

JULIUS ZEYER:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORÁZE.

Pokrač.

Číst nemohl jsem, zrak byl příliš slabý,
však ohlas čtených dávno věcí linul
z mé paměti, jak z šerých slují poklad,
a význam všeho, jak byl nyní jasný
a jaký důraz mocný, přesvědčivý
byl kladen na vše, jak by pečeť vtiskla
tam ruka tajůplná. Zdávalo se
tak často mi, že planou vnitru slova
mi paní de Guyon: »Bůh určil duši
pro sama sebe a aby ji pojal
v se celou, zdánlivě ji opouštívá;
hned sklonnost, jež je v ní, by vrátila se
v svůj prapočátek, mocně v ní se hlásí...«
— — — — — — — — — —
»A ubohé ty duše, které zdají
se malomocné tak a v neschopnosti,
jsou veleschopny v pravdě k rozjímání,
jen když jsou schopny bez únavy klepat
na dvéře Kristovy a v pokornosti
když čekají, až otevříno bude! — —«
— — — — — — — — — —
»A líbívá se Bohu očistiti
kal nejbídnější... zdá se, že mu libo
svůj stavit lásky trůn na duše vinné,
by zřejmé bylo, jak je v moci jeho
ty duše zničit a zas znova stvořit
a v kráse vyšší, než ta první byla,
již původně jim dal, když vyšly z něho!...«
— — — — — — — — — —
Ty úryvky mi stále v duši plály
a stále zněly v sluchu, bývalo mi,
jak by je někdo do ucha mi šeptal,
a vedly mě na cestu přemítání...
Ó, klepal jsem a čekal v pokornosti
a otevříno bylo mi a Kristus
mne navštěvoval často. Nechci říci
snad těmi slovy, že se Pán mně zjevil,
mně nehodnému, jako velkým svatým!
Já cítil jen, že Kristus je mi blízký,
že rozvlažuje sprahlou moji duši
a že ji věčným chlebem lásky sytí,
já cítil jen, že sílu do ní lije,
by víc a více schopna byla spojit
se věčně s ním, by schopna byla najít
v svém vlastním bytí království to boží,
jež jeho dědictvím nám jest na zemi...
To vše jsem cítil, nikdy, ani ve snách
však neviděl jsem tvář tu jeho svatou,
ni její stín... Jen jednou, jedinkráte
sen měl jsem o něm, po horečné noci
když posléz zdříml jsem: tu zdálo se mi,
že vidím jej, jak o jakousi veřej,
tak zpola otevřenou, opírá se
a svatou hlavu svou na ruku kladl,
jíž, pozdviženou, onu veřej držel,
a rána hřebem svítila s té ruky,
a oči jeho zamyšleně zřely
tak smutně a tak krotce přímo na mne
a ode rtů, jak bílé světlo z hvězdy,
ta slova plynula lahodně, tiše:
Hod připravil jsem velký na věčnosti,
sám sebe dávám tam, a celé lidstvo
jsem pozval k hodům... U brány zde čekám...
Ó, málo hostů na pozvání přišlo!...
Tu zvolal jsem: Ó Pane, pusť mě v bránu!
A ruka moje sáhla po tom plášti,
jenž s ramenou mu, bílý, k nohám sáhal,
chyť za ten plášť jsem — ale ohlédl se...
Tu zahlídl jsem jako v zlaté mlze
svit zeleného moře... Z něho čněly
v tak poetické kráse chrámy, věže,
jež dobře znal jsem. Benátky to byly...
Ne jak jsou dnes, jak byly v době slávy
a v době zločinů a bujných hříchů,
a kouřily se orgiemi lásky
té divé, nízké, která klam a neřest,
a po laguně plula loď jak z květů
a na ní v hávu z plamů Ona stála,
již celým peklem vášní miloval jsem
tak dlouho, dlouho, která duši pila
mou zkalenou... A měla v ruce číši
a lila rozkoš z ní a s krutým smíchem
v dav za ní hrnoucí se na gondolách
ten zlomek Horacovy ody pěla,
jejž, vrytý do porfyru nad portálem,
jsme tenkrát spolu čtli, v té čarné noci...
Tu v nitru mém se vzbouřila zas vášeň,
strast plná bolesti a sladkých vzletů,
již dávno v hrob jsem uložil, zas vstala
a zatřásla tou hrobní svojí deskou
tak vítězně! A krvácela rána
má náhle otevřena. Zaplakal jsem
a pustil bílý plášť a zakryl oči.
Má hlava schýlená cítila Kristův
zrak vyčítavý, který zdál se říci:
jak vejít chceš k mým hodům, tak když váháš?
Proud slz mých tekl hojně, ale jiný
byl pramen jejich už, než strast jest lásky,
mne soucit schvátil neskonale vřelý
s tou ženou, která lila s prázdným srdcem
v dav zbledlý neřestí, ze zlaté číše
tu rozkoš zatracení... Zabloudilá!
A smutně děl jsem: Pane, nehoden jsem
tvých hodů, vím to. Odříkám se hříchu,
však nelze mi, bych pozapomněl zcela
té, která padá tmou tak opuštěna!
Tak opuštěna! Jedině má soustrast
ji doprovází na té pouti bídou!...

Já hlavu nezved', cítil jsem však úsměv
jak záři vnikat v duši rozbolenou
a bylo mi, jak byl by Kristus řekl:
Ty miloval's a bude odpuštěno
ti mnohé pro tvou lásku, ač jsi bloudil!
Proč věříš však, že soustrast tvoje větší
jest s onou ženou, než mé smilování?...
Tu pozvedl jsem hlavu rozradostněn,
však sen můj rozplynul se v této chvíli
a potem zbrocen na loži jsem ležel,
a zsinale se měsíc němý díval
v mou komnatu, a psa jen slyšet bylo,
jak tiše vedle lože, spící, dýchal.
To sen můj byl o Kristu. Sen jen byl to,
ne vidění. Nebyl jsem na té výši
(a posud nejsem), vědomí kde jasné
o totožnosti bytosti je naší —
(ač podřízené) s prabytostí Boha,
v tom stavu nebyl jsem, kde stvořitelem
tvor z něho vzniklý, mluví s ním, jej vidí
svým zrakem duchovním... To sen byl pouhý,
a neřekl mi ve snu onom Kristus
víc, než bych vyčíst mohl ze slov písma,
jež mluví ke každému jako ke mně.
Přec onen sen mi útěchu dal velkou,
neb myšlénka, že ta, jíž miloval jsem
tak strastně někdy, bloudí ve tmě hříchu,
že kráčí cestou, která v kal se ztrácí,
vždy mučila mne, i když strast jsem vyrval
už ze srdce tu sladkou, minulosti
když paměť její dávno náležela...
To slovo ve snu Kristem pronesené:
»proč věříš však, že soustrast tvoje větší
jest s onou ženou, než mé smilování« —
mě nadějí tak zářnou konejšilo!
O Bože, kráčela tou cestou spásy,
o níž se sama snivě zmiňovala
v svém dopisu?... »Snad dojdu spásy,« psala...
Snad došla jí!... O, onen kout v mém srdci,
hrob kde jsem vykázal jí, méně bolel,
vzdech pouze vanul tam, jak zašelestí
van v jívě nad rovem... Pak bylo ticho...
Od toho dne jsem začal sil nabývat,
ač dlouho ještě nevstával jsem s lože,
a lékař ještě vážně na mne hleděl
Já usmíval se tiše, když chtěl klamat
mě dobrosrdečně, když začal mluvit
o nebezpečí, které pominulo.
Já nelpěl na životu, nevolal jsem
však na se smrt. Ať zemru nebo žiju,
to stejné jest, když Bůh mne nevyloučil
jen z paměti své... Ale jednou přece
strach napadl mne velký, když jsem cítil,
smrt že je blízká, že už po mně sáhá:
můj nový život plný kajicnosti
tak krátký byl... Zda stačí pro mou spásu?
Však rychle nabyl jsem zas rovnováhy:
ne délkou může měřen býti život,
však intensitou, kterou jsme ho žili.
a tak i lítost vzešlá z našich hříchů
Tak byl jsem tedy klidem Krise klesla
a poznenáhlé přišlo uzdravení.
a život dále spěl jak před nemocí
A přišlo k stavbě kostela. Co říci
o jeho osnově a provedení?
Jen to, že činil vše jsem s velkou láskou
že nevzešla mi z toho žádná sláva,
že neproveď jsem žádné velké dílo
Je prosté, zbožné slovo také dobré,
ač třeba není porovnat je s žalmem.
Kdo hody strojit nemůže, dej chleba.
Já stavěl chrám tak vroucně, jak se modlím
A to, o čem jsem tenkrát zbožně blouznil,
v den osudný, když nemoc moje přišla,
tož o království božím, spáse lidstva
a úloze, jež lidu mému dána —
to nepustil jsem také s očí, z ruky,
když uzdraven jsem zase myslil, jednal. —
Však jak ten chrám jsem stavěl beze slávy,
tak snažil jsem se stavět beze hluku,
jen v pokoře a s láskou svoji vrstvu
ve zdivu chrámu lidstva budoucnosti.
Já málo měl, co bych dal do základu,
jen srdce svoje, dal jsem je však zcela.
Z těch dělníků, již se mnou budovali
chrám boží v lese, učinil jsem bratry.
Mně na počátku vadila však plachost,
já nevěděl jak s nimi promluviti,
by slova moje šla jim přímo v srdce.
Zeď obapolné nedůvěry trčí
tak chladně mezi námi, které »pány«
lid nazývá, a mezi lidem samým
Ji poraziti nebylo mi snadné.
A jak se mnohý z lidu zdál mně tupým,
když přede mnou se prostě uzavíral.
Byl jeden mezi nimi zachmuřený,
byl nádenníkem. Nikdy nemluvíval
a nedbalý byl v práci. Onemocněl
a šel jsem navštívit ho. V koutě vlhkém,
kde temno bylo, s matkou starou seděl.
Co je vám? tázal jsem se. Místo něho
mně matka jeho, žena pološlbá,
tak odpověděla: Je skoro slepý!
Co ze mne bude? Hoch můj obával se,
že z práce bude poslán, když to vyjde
tak na jevo, že téměř nevidí už.
Teď dál už nemůže. A doktor byl tu
a do Prahy ho posílá. Ach, Bože!
Co bude z něho? Zrak tam jistě ztratí!
V tom špitále je samá jenom hrůza! —
A plakala. On mlčel. Pravil jsem jim
To neštěstí je velké, ale pomoc
se hledat musí. Nezoufejte přece.
Snad peněz též nemáte na tu cestu?
Zde vezměte a Bůh vás doprovázej.

Pokrač.

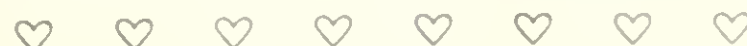

Jiří Sumín:

V HODINĚ SMRTI.

Pokrač.

Jakoby viděla padati ztrouchnivělý, ničivým podhoubím strávený pilíř hyzdící pyšná průčelí společenské stavby a průlomem takto vzniklým shledává, že veškeré opory a svazy rozhlodány jsou touž nákazou a hrozí sesutím. Zachvěla se při tomto pohledu Kde je ten veliký, strašný Bůh národů s hromy a blesky v pravici? S křečovitým úsilím prchala zpět do těch dalekých, přejetých končin minulosti, kde ovládl strach a naděje za cenu odměny a trestu. Ano tam v těch místech kdesi unikla nepozorovaně rodičům a spěla dále se svojí dobou, jíž oni se bránili, jíž nerozuměli.

Proč a kam spěla? Zdá se, že jí bylo cosi slibováno, když opustí staré předsudky. Či byla jen tak bez záruky stržena proudem? Buď jak buď, nyní vidí, jak velice pochybila, neboť získala-li něco životem, ztrácí všechno blížící se smrtí. Na duši bylo zapomenuto. Hamižná, skeptická doba zavinila všecko, zaměnivši poklady záhrobní říše za střízlivý, běžný peníz, jejž lze probíti a promrhati na cestě životem.

»Bůh nás potrestá,« zastenala polohlasitě. V její žluté, vráščité tváři zrcadlily se stopy vnitřního zmatku a zděšení.

Petr obrátil k ní své vyhaslé, kalné oči. Nepřekvapila ho tato slova, spíše podivil se shodě myšlének, v níž dleli mlčky vedle sebe. Nyní, kdy zbavil se vezdejších starostí, kdy ruka jeho, již byl posledně vztáhl po práci, bezvládně klesla podle těla, nutil se mysliti na to, co vztahovalo se k němu, výhradně k němu. Ale jeho duch byl ochablý, pásmo myšlének protínala chvílemi tupá ztrnulost agonie. Hádanka smrti, tato tajemná chmura, jež jako krátký polední stín přelétala pole jeho činnosti, tyčila se před ním samojediná v mrtvém, plachém prázdnu stejně neproniknutelná v těsné blízkosti. Sprahlá duše jeho žíznila po vláze útěchy a posilnění. Ale opět probouzela se v něm síla neúmorného zápasníka, jež zaháněla tuto skleslost. Jaký to slabošský vrtoch, uvažoval jasně. Naučili jsme se končiti život v pokání a kajicnosti, abychom získali illusi, že naše hříchy jsou zahlazeny a že odcházíme čistí jako andělé. A přece prošli jsme životem, aniž jsme si opravdově uvědomili, že jsme článkem nekonečného řetězu lidských bytostí, a že živá krev našich skutků probíhati bude dlouhými elipsami článků příštích generací a určovati směr jejich drah a cílů! Ale umírati zvykli jsme si zbožně, jakoby několik vteřin bylo s to vyhladiti hříchy dlouhých roků. Rozdupané bojiště posype se květinami, aby se na okamžik zahladila pravá naše stopa. Proč to? Zatněte poctivě hák do prsou padlého bojovníka a vyvlecte mrtvolu z arény! —

Ucítil něžný dotyk na své pravé ruce a otevřel opět oči. Spatřil bledou, jímavě smutnou tvář svého dvanáctiletého syna, jenž trávil u něho vytrvale své prázdné chvíle, tlače se k němu se svéhlavou dětskou neodbytností. Sevřel tu malou měkkou ručku ve své chladnoucí dlani, nepromluviv na něj. Co by také znamenala fráse: Buď hodný! nebo: Poslouchej!? Jeho bdělé, pozorné oči pronikají hluboko pásmo událostí, jichž dojmy vtisknou se nesmazatelné v dětskou duši. Opět vyrušil ho naříkavý hled matčin.

»Bůh nás potrestá,« opakovala, »protože hřešíme na jeho lásku a milosrdenství. Nebojíš se věčného ohně? Rozpomeň se na svoji ubohou duši.«

»Co chcete vlastně?« tázal se, nepouštěje ruky svého hocha.

»Pokání. Obrať se kajicně k Bohu, aby tě posilnil na poslední cestě. Ulehčí ti, zmírní tvé trápení . . .«

Posilní? . . .« odvětil zvolna. »Jak oni vědí, čeho je nám třeba! Podejte mi jakýkoliv lék, jen řekněte, že to posilní . .«

Mlčeli chvíli. Mysl nemocného se kalila.

»Co's řekla tehdy?« tázal se po chvíli. »Měl jsem vzít lék?«

»Nikoli,« pravila nachýlivši se k němu, tak že viděl její uplakané oči. »Prosila jsem tě, abys se smířil s Bohem.«

»S Bohem?« opakoval tupě.

»Učiň pokání, Bůh se slituje a posilní tě na poslední cestě. Rozpomeň se na svoji ubohou duši, pokud je čas, a všechny tvé viny budou smazány a odpuštěny. Smiř se s Emou, jež je tvou ženou před Bohem a před lidmi, ona je ochotna všechno ti prominout, ano i děti tvé by adoptovala, kdybys tomu chtěl. Rozumíš? Dětem by dala tvé jméno. Víš, co to znamená pro jejich budoucnost? Budou před zákonem tvými dětmi a ponesou tvé jméno, ale takto budou jen potomky nehodné ženštiny.«

Pohnul sebou, procitnuv k plnému vědomí.

»Co že's to pravila?« usmál se trpce. »Ona dá dětem mé jméno . . . ona . . . mé jméno! Ah, ovšem dobře, vím to, vím!« Živé pohnutí prolnulo tuhnoucí rysy jeho tváře, v zapadlých očích probleskly poslední jiskry. »Jak? tato žena, jež mu nebyla ničím a již jako bezduché bídné břemeno odsouzen byl vláčet za sebou jako trestanec své okovy, ještě nyní odvažuje se znepokojovat jej! Ještě snad málo pro ni zkusil? A jak zkrátka doufal kdysi býti s ní hotov! Dá se s ní rozvést.

Vyžene ji, říkával krátce. A pak když utratila své jmění, jež jí poctivě vrátil, musil jí zajistit doživotní důchod ze svých ohrožených, ztenčených příjmů. A kdyby to byla aspoň žena, jež by dovedla vnuknouti mu lásku, nebo aspoň nenávist. Ale takové prázdné hloupé nic, jež bylo jen neblahým přívěskem určité sumy peněz, jež mu vynašla matka. A přece co krutých chvil s ní zažil! Přinesla s sebou požehnání nevzdělaného, rozhýčkaného jedináčka, téměř zesurovělého sobectvím a uměle vypěstovanou ješitností. Neznala jiných radostí než svéhlavým rozmarem svých drahých choutek drážditi závist a laskominy svých chudších přítelkyní a posmívati se jejich nedostatku a marné snaze, s jakou ji hleděly napodobiti. Zdálo se, že všecka bída a utrpení vyvolává v ní jen pocit rozkoše z vlastního blahobytu, jejž všude okázale stavěla na odiv se svou žvanivou, duchaprázdnou nadutostí. Do jakých směšných, ponižujících situací ho přiváděla! Jakkoli myslí na ni jen s hlubokým odporem a brání se pouhé vzpomínce na ni, ona vrací se stále k němu s hrdými nároky legitimní ženy. Jeho vlastním dětem nabízí velikomyslně jeho jméno. Jak je již vyškolena v chytráctví a útocích na manželovu kapsu! Vzpomněl si nyní, jak kdysi dychtivě lapával zprávy o jejím chatrném zdraví. Ne, že by jí byl přál smrti, ale že to byla jediná možná cesta sprostiti se jí úplně a nabyti práv ku svým dětem. A zatím — ona ho přežije a podrží jeho jméno pro sebe. Oh, ten nicotný hloupý tvor zvítězil nad ním . . .

Vykřikl bolestí a zaskřípěl zuby.

Prošla chvíle tiché agonie.

»Nevoď ji sem,« vykřikl pojednou. »Já ji nechci vidět.«

»O kom mluvíš?« tázala se Olga, jež seděla nyní u jeho postele.

»Netaž se,« pravil nevrle nedůtklivým, nosovým tonem, neotvíraje očí. Jeho ruka hmatala chvíli kolem, hledajíc nadarmo ruku Petříkovu, jenž byl zatím odešel do školy.

Bolesti vracely se zase.

Olga bojujíc s tichým zoufalstvím, seděla zdrcena u noh postele. Dlouho se bránila, jako před děsným přízrakem zavírala duši svou dojmům nevlídné perspektivy, jež vystupovala zvolna na obzor blížící se smrtí Petrovou. Cítila, že není více záchrany, není postranní cesty, jíž by bylo lze uniknout, že třeba otevříti oči dokořán a z blízka pohlédnouti do tváře osudu, jenž ji čeká. Ale pokaždé ucouvla zděšeně. Ano, zde, zde tedy končí květnatá dráha její lásky a štěstí. A jak končí? Z počátku neviděla téměř před sebe. Bylo to jako když vlak projíždějící půvabnou krajinou octne se v temném průkopu. Znenáhla nabývala vědomí, že míjí navždy poslední stanice útulného domova, kde byla zbožňovanou vládkyní, požívajíc práva matky a manželky, a [illegible] se na neznámé cizí půdě oloupena a zhan[illegible]na, bez práv a nároků, nemajíc nikoho, kdo by se jí ujal. Ah, snad tu a tam mezi kamením urážek a ponížení padne také almužna soucitu, ale to přece ničeho nemění na smutném faktu, že ztrácí vše jednou ranou. Mrazivým, umrtvujícím kruhem tohoto poznání, jež svírá její srdce, proniká palčivá bolest lítosti a sklamání. Naivní obdiv, jejž cítila jako dospívající dívka pro tohoto neobyčejného muže, jehož životní dráha zaskvěla se před jejím polodětským zrakem jako zářivá stopa meteoru, uzrál v manželství v láskyplnou vroucí oddanost. Nermoutilo ji příliš ponižující postavení, jež jí bylo často horlivými spoluobčany důtklivě a neomaleně připomínáno, netoužila po společnosti, nenalézajíc nejmenších zájmů mimo kruh rodinný. Ostatně jeho ruka zachycovala příliš obratně rány mířené na její hlavu, než aby byly opravdu bolely. V poslední době, když děti vyrůstaly, pociťovaly arciť společně nesnáze plynoucí z nezákonnosti jejich poměru. Věděla ť, že Petrovy zraky obracejí se časem k té nepatrné, chorobné osůbce, jež trávila jako příživník z jejich práce a budila soucit v kávových společnostech podrobným vypravováním o svých nevyléčitelných »zajímavých« nemocech. Uvažovali také společně o jejím návrhu, podle něhož byla by ochotna za cenu zvýšení ročního důchodu adoptovati jejich děti, aby se jim dostalo jména otcova. Ale návrh tento pohřbila jen Petrova svéhlavost, s jakou se bránil formálnímu odvolání rozvodu. Nyní vzpomíná Olga s jistým podivením, jak se jí to vše jen povrchně dotýkalo, nerušíc v nejmenším klidné štěstí jejího života. Zdálo se jí, že je to více záležitost Petrova. On se také daleko více pro ni exponoval, a bylo znáti, že v jeho lásku mísí se často žárlivá nedůvěřivost vůči ženě, protože nebyl s to připoutati ji k sobě těsněji, zevními svazky zákona. Ale nemoc podmaňovala si víc a více jeho tělo i ducha, a Olze zdálo se, jakoby v jeho chladnoucích polibcích hasla čarovná záře, v níž tonul nedobytný hrad jejího štěstí. Střízlivý chladný pohled, jejž vrhla kolem sebe, zabil rázem její ženskou pasivnost. Zmocňovaly se jí starosti o věci, jimiž se nikdy nezabývala, jichž si před tím ani nevšímala. Instinktivní strach, že se cosi mezi ně vtírá a hrozí odtrhnouti je od sebe, nutil ji sledovati jej krok za krokem. Pečovala o něj s neúmornou vytrvalostí dnem i nocí. Ale přes veškerou námahu svou cítila jasně, že jeho vášeň hasne víc a více, že by byl s to pohřešiti ji snadněji než kdykoliv jindy a že se nutí k něžnostem a malým úskokům, aby ji upokojil. Uzavíral se se svým trápením, a často cítila, že hledí na ni studeně a cize. Když mu připomínala společné starosti a jméno dětí, neprojevil již dřívějšího zájmu. Přejížděje nevrle rukou čelo, jakoby na něj valila zbytečné starosti, říkával: »Ah, nemyslil jsem, že

ti na tom tolik záleží!« — Ale často přistihla i sebe, že už počítá na něj méně a že zkouší své vlastní schopnosti a síly, tak jakoby se jejich dráhy víc a více rozcházely. A v těchto chvílích zoufalství, jakého nikdy nezakusila, kdy čeká od něho veliká slova útěchy a lásky, cítí, jak zrak jeho bezvýrazně těká kolem a chladně ji pomíjí.

V její přítomnosti netroufala si paní Eleonora opakovati svůj návrh o smíření s Emou. Chladně ji ignorovala, vzdychajíc okázale nad osudem dětí

Olze bylo zde pojednou trapně a cize. Chvíle, v níž slyšela odbíjet poslední hodinu svého štěstí, minula v mrazivém tichu. Zrak Petrův zavadil o ni několikrát, a tvář jeho pokaždé přeletěl stín nepokoje.

»Jak je mi těžko, že zůstavuji zde takový dluh,« pravil, upřev na ni zraky. »Doufal jsem pevně, že ho splatím.«

Rozuměla, jaký dluh to myslil. Dluh!... jak zní chladně a cize! Slzy zdusily její hlas, když mu odpovídala.

»Upokoj se... Víš dobře, že nemyslím na to.«

»Nemyslíš!« usmál se. »Každý tvůj pohled je výkřikem sklamání.«

Znělo to ostře a trpce jako výčitka. A ona čekala něco jiného Snad později!... Nadejde zajisté chvíle, která je opět spojí. Neopustí ji snad tak lhostejně... Doufala opět, že chvíle ta přijde, že uslyší veliká slova útěchy a lásky, jež jí budou posilněním a oporou pro příští, bezradostný, osamocený život. Ale zrak jeho zabodnut byl do prázdna, a když se opět svezl a zavadil nahodile o její tvář, zatemnil ho zjevně stín nepokoje.

»Víš, co jsem ti tehdy říkal?« pravil náhle obrácen k matce. »Chcete-li na někom demonstrovat svou mravní rozhořčenost, jsem zde já, jenž se k tomu hodí a zaslouží toho. Netroufali jste si či co?... Ah, pravda! Tvrdý otužilý muž, jenž se nebojí vašich ran a dovede je vracet. A pak je to muž zámožný, jemuž přeje štěstí, kdyby mu nepřálo, pak ovšem jste tu také vy... Ale takto třeba mu tisknouti obě ruce, neboť je-li s ním štěstí, je s ním i Bůh. Je-li třeba vštěpovat lidu morálku, je tu žena Bezbranný bezprávý tvor, nuže jaké rozpaky? Proč byla tak důvěřivá a naivní? Ah ano, na tu lze již bez rozpaku vychrstnout žíravinu mravního rozhořčení.«

Přemožen rozechvěním zavřel oči. Ruka jeho zavadila o hlavičku Evinu, skloněnou odpoledním spánkem.

»Mne neimponuje vaše mravní rozhořčení, jenom že to zvětšuje můj dluh,« řekl temně.

Paní Eleonora významně mlčela, majíc rty trpce stisknuty. Čekala posily z venči.

Když byla po chvíli vyvolána z pokoje, Olga zaujala rychle její místo u hlav postele. Cítila se opět jistější, jsouc mu na blízku. Toto místo náleží vlastně jí a více ho nikomu nepopustí, myslila si.

»Odešla matka domů?« tázal se Petr, když byl po chvíli otevřel oči. Zdálo se, že dýchá volněji v její nepřítomnosti.

»Nikoli, radí se s kýmsi vedle v pokoji,« pravila Olga.

»Je dobře,« pravil, »není třeba, aby byla stále u mne... Já jsem jí tolik odvykl. Otevřel široce své vyhaslé zraky, rozhlížeje se kolem. Utkvěl pak dlouhým pohledem na spícím děvčátku.

»A vše to musí člověk opustit,« vydechl smutně. »Zdá se, že se mi chvílemi kalí paměť. Jaký to ošklivý, pozvolný proces! Člověk vidí téměř rozpadávati se svého ducha... Buď silna!« dodal obrácen k Olze.

Tiše plačíc hladila jeho nehybnou, vyschlou pravici. Bylo jí zase líp, v tomto okamžiku cítila se zde opět doma jako jindy.

»Miluješ mne přece?...« lichotila se k němu.

»Ah, nevidíš, jak se to pouto krvavě trhá... to jsou poslední krůpěje z mých žil... tvé rány se zacelí... ty zapomeneš... zapomeneš,« mluvil nesouvisle.

»Budu žít jen tvým dětem,« pravila vřele.

Zrak jeho zabodnul se pevně do prázdna.

»Ten dluh... ten dluh! Mnoho jsem se odvážil... A znám to přece, když je nejhůř, shluknou se všeci: plať! plať!« Zrak jeho, tkvící pevně na témž bodu, zastíral se skleným povlakem. Prsa zvedala se slabě. Olga ztichla, odtáhla ruku spočívající v jeho, aby nerušila klid.

Paní Eleonora vrátila se s tváří rozjasněnou novou nadějí

»Jak jsem ráda, že nespíš. Jeden z tvých otcovských přátel chce tě navštívit. Nebyl zde již mnoho roků... Netušila jsem, že ti prokáže takovou čest náš pan probošt... rozumíš? Náš pan probošt je to... On tě oddával, když byl ještě děkanem. Pamatuješ se přece?...«

Trhl sebou z počátku, když zaslechl matčin hlas Nebylo mu příjemno, že se vrátila. S napjetím veškerých sil sledoval její řeč.

»Probošt? Ano, hráváme spolu taroky v kasině...«

Opět se zadíval do prázdna, jakoby zde duchem nedlel. Bylo třeba mluviti k němu usilovně a napínati obratně vlákno jeho stále ochabující pozornosti. Pokrač.

FEUILLETON.

INTELEKTUELNÍ.

V Paříži, 12. listopadu 1899.

Pod drsně nanesenými Delacroixovými freskami, tratícími se v šeré ponurosti vysokých klenb, v knihovně senátu vládlo ticho, snivé či ospalé — jak chcete. V tom tichu se mnoho snilo... stojím u stolu, kde sedávali dva básníci, François Coppée a Leconte de Lisle; a mnoho spalo... v křeslech knihovny, v nerušeném klidu, kde těžké koberce tlumí kroky, dřímají senátoři nad rozevřeným svazkem »Revue de deux mondes« lépe nežli v sále senátním, kde se natropí tolik hluku mluvením, hlasováním, někdy i zvonkem předsedovým.

Od stolu obou básníků, kteří byli úředníky této krásné, majestátní knihovny, jejíž nekonečné řady knih mají hlavně dekorační význam, patří k výzdobě paláce senátního jako fresky, sochy, vázy, gobeliny, je krásný pohled do zahrady Luxembourgu, do zahrady básníků, dětí, vrabců, grisettek a podobné smetí, která se k sobě dobře hodí. S úsměvem epikurejského ironika zírá do té veselé, švítořivé mely pod vysokými stromy poprsí Banvillovo, a Murger tváří se tak melancholicky a důstojně jako bohémský parvenu, poctěný bronzovou nesmrtelností na státní útraty.

A na druhém konci zahrady, tam, kde je ticho, kde se neprohánějí děti, kde se nehraje croquet, zírá Saint-Beuve s úsměvem shovívavého myslitele a smyslného zženštilce a poety tajných hříchů na zamilované párky.

Podzim je krásný v Paříži. Zapaluje nádherné západy slunce za Trocaderem. Nejkrásnější je v zahradě Luxembourgu. Zlatem hoří vysoké klenby alejí a kolem ztichlé fontany božského Carpeauxe a kolem tolika krásných bronzů a mramorů rozsetých mezi záhony tančí větrem rozvířené spadalé listí.

Sem chodí básníci s nemocnými dušemi a hledají lék smutné samoty a ukojení v mdlém vhroužení se do nálady podzimní. A vracejí se uzdraveni do ryčného veselí kaváren a cabaretů bujného boulevardu Saint-Michel, a často — ne více sami... Z okna knihovny, od stolku dvou básníků, na nějž načmáral Leconte de Lisle karikaturu svou i svého předchůdce, zahlédl jsem právě takového dlouhovlasého jinocha s vlající černou šálkou a jemu po boku mladou dívčici s prostým plstěným kloboukem, se sukénkami snad trochu ošumělými, ale nadzvižěnými, v ruce shrnutými s gracií dokonalé dámy. Mládí jim zpívalo asi své nejrozmarnější melodie v duších, neboť šli tak bezstarostni, držíce se kolem pasu, jakoby se ztráceli na opuštěných stezkách lesních, zaznívajících ohlasem polibků, a nevšímali si ničeho kolem sebe, ani vojenských stráží rozestavených kolem senátu, hlídajících Dérouleda a ostatní »spiklence«.

»Ach šťastní — těm nezáleží asi pranic na všech těch komediích a fraškách politiky...«

Několik kroků od snivě pokojné knihovny s vyhlídkou na poetické krásy zahrady a na bezstarostné děti a milence zmítal se nejdivější vír, hučely vzkypělé vlny lidských vášní, nenávisti, bouřily hřímavé hlasy, zmítaly se prudké posuňky, zaznívaly výkřiky, potupné poznámky, vtipy, smích, nadávky...

Byl den zasedání státního soudu. Pod kupolí senátního sálu zněly rozvášněné řeči a bojovné výpady obviněných spiklenců a ještě bouřněji, hlučněji a též veseleji bylo na chodbách a v síních, kde se scházeli svědci.

Pohlíželi jsme z povzdálí s mladým úředníkem knihovny, který mne provázel, na ten zajímavý vírný, kypící ruch. Přicházeli přátelé obviněných, přátelé Dérouleda. Demonstrativní výkřiky vítaly některé z nich: »vive Lemaître! vive Coppée! vive Barrès!«

Podobný moment zažil jsem několik dní později ve schůzi ligy »Patrie française«. Studenti, mladá inteligence, nevšímali si valně přítomných poslanců a politiků z povolání, ale nadšeně pozdravovali literáty, básníky a umělce, dělali ovace třem jmenovaným již intelektuelním vůdcům hnutí nacionalistického i geniálnímu karikaturistovi Forainovi, básníkovi Sully-Prudhommovi a j.

Francouzští básníci, romancieři i učenci vyšli z ústraní svých pracoven na forum a postavili se v čelo dvou velkých hnutí vyvolaných známými událostmi posledních let. Ve Francii hráli vždy mužové ducha dominující roli i tam, kde jinde si osobili vedení mužové slova. Nikde nemá genialnost spisovatele nebo učence takové soudu kouzlo na davy jako ve Francii, kde skutečně lidé superiorní, stojící na nejvyšším stupni kulturního významu své vlasti, mají též největší vliv, moc a působnost, a tak se stalo, že do veřejného, národního a politického života Francie našeho století nejvíce zasáhli a jemu vdechli sílu svých myšlének, vtiskli ryzost a povznešenost svého mravního vlivu pouzí pracovníci péra, literáti, poeti a romanopisci: Lamartine, Chateaubriand, Hugo, Benjamin Constant a j.

Bylo to tudíž zcela přirozeným úkazem, tradicionelním zjevem, když za nynějších osudných, rozvratných, ochromujících bojů francouzské společnosti vyšli do řad bojujících, uchopili se per polemisujících novinářů, zápasících pamfletistů, ano i vstoupili na řečnické tribuny mužové jako Zola, Lemaitre, Coppée, Anatole France, Maurice Barrès.

Intelektuelní vzrušili se ze své netečnosti k pohybu života veřejného, z netečnosti shovívavé nebo pohrdavé. Povinnost a svědomí jim ukládaly, aby neponechali věc vlasti a lidu, záležitosti a otázky národní i sociální na pospas žvanivých kramářů politických, polointeligentů z meetingů i ze sněmovny, všedních a ploských frazeurů.

Všude pozorujete zářivé a čisté sledy práce intelektuelních, kteří i v nejlítějších bojích zachovávají jistou noblesu vzájemně se ctících soupeřů. Vidíte ty sledy ve schůzích veřejných i ve společnosti a především v žurnalistice. Nikdo se neopováží zavléci jméno nějakého Anatola France nebo Coppéea do bláta. Zolův případ ovšem je zvláštní a výjimečný.

Čítám všechny možné bojovné žurnály obou stran, nacionální čili protidreyfussovské i strany dreyfussovské a vládní. Třesk a vřava polemik naplňuje sloupce, divoké invektivy, jízlivé pamflety stupňují se až do záchvatu zuřivosti, vášnivá slova vybuchují jako petardy, nejsilnější výrazy sypou se na hlavy odpůrců jako střelba mitrailleus. Představte si požitek čísti každý den rozvášněnou, hněvem a záštím se tetelící prosu největších rváčů Rochefortа, Drumonta, Millvoye a Judeta na jedné straně a Préssenséa, Clémenceaua, Reinacha na druhé straně. Nedivte se, že ubohá Francie z nervosy nevyjde...

A při té hrozné náruživosti a bezohlednosti boje novinářského nečetl jsem nikde, ani v listech representujících nejkrajnější křídla obou stran, ani jedno urážlivé, sprosté slovo o některém z literátů, kteří právě stojíce v čele svých stran jsou nejvíce exponováni. O svém nejrozhodnějším odpůrci Jules Lemaîtrovi píše »Aurore«, žurnal Clémenceaua a Reinacha velmi zdvořile, a marně byste hledali potupný výrok o Anatolu Francovi, který je bojovným přívržencem dreyfussovců, v orgánu antisemitů »Libre Parole«.

O knihách, dramatech, dílech těchto literárních politických laiserů píší veškeré žurnály zcela nestranně, bez ohledu na jejich politické smýšlení.

Před několika týdny stala se velmi karakteristická událost na velké jakési slavnosti pařížských sociálních demokratů. Na programu mimo jiné byla jemná, poetická aktovka od François Coppéea: Le passant.

»Pryč s Coppéem!« ozval se ojedinělý hlas mezi dělníky, když byla ohlášena aktovka básníka známého svým krajně nacionálním a antisemitským smýšlením.

*

A v tom již zakřikl Jaurès výtržníka krásnými slovy: »Ticho! Mějte úctu před dílem básníka!«

— — — — — — — — — —

Vzpomínám na svou milou vlast svatováclavskou.

Před dvěma roky vydán byl slavnostní list pro národní dělníky. Mnoho básníků a literátů použilo té příležitosti, aby dalo na jevo sympatie k lidu dělnickému národního smýšlení. Jiní básníci a literáti pak mohli zajisté ze stejně upřímných a vážných důvodů podobně manifestovati pro mezinárodní dělníky. Je to věc přesvědčení a vkusu. Dobře vychovaným lidem by mělo být ve vzájemném styku přesvědčení druhého tak lhostejným jako střih jeho šatů. Ať se každý obléká dle své mody. Ale tehdy před dvěma lety stačila ta nevinná demonstrace českých literátů pro národní dělníky, aby byli zahrnuti nejsurovějšími potupami. A v divoké vřavě hospodské schůze padlo o spolupracovnících slavnostního listu, kde byli zastoupeni též Sládek, Arbes, Vrchlický, Sv. Čech, Kar. Světlá, slovo mladého básníka o »bezcharakterní luze, která si podala ruku s bezcharakterní inteligencí...«

Jak daleko jsme ještě v kultuře a civilisaci za Francií! Tak jako onen mladý básník neodvážil by se o svých nejkrajnějších odpůrcích politických, u nichž však nutno ctíti aspoň jejich práci, promluviti ani nejposlednější pokoutní žurnalista pařížský a ani jediný z dělníků mezinárodních.

U nás panují ještě poměry národa nedávno vzbuzeného, vysvobozeného ze zatemnělosti a otroctví. Takové balkánské poměry. Zakusil jsem je citelně. Byl jsem napadán ve své práci z důvodů čistě osobních a stranických. Tak daleko šla ta zášť, že byl »strhán« jistý literární článek jedině z toho důvodu, poněvadž omylem jsem byl pokládán já za jeho autora, že i tisková chyba posloužila za zbraň proti mně atd.

Mohl bych napsati úžasnou kapitolu o civilisaci a mravech naší literární Albanie, kde stačí odchylnost vašich názorů, vašeho přesvědčení, abyste byl buď šmahem a při každé příležitosti napadán nebo umlčován. O tom bude nutno jednou promluvit bezohledně a vážně.

Václav Hladík.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Marný je zoufalý odboj inteligence, marné všechny protesty proti zločinům páchaným na Praze. Ale budoucnost jednou bude krutě soudit ty, kteří zavinili skutky, jež v historii kulturní budou zaznamenány jako nejohavnější plody zatemnělosti. Někteří pánové, kteří překonali šťastně kritický den posledních voleb do sboru obecních starších, zejména volby doplňovací, budou jednou zdobiti svými jmény pranýř hanby české. Jejich odvaha a zaslepenost nezná mezí, a nyní dosáhli nového vítězství — budou moci zničit Karlův most. Obludný návrh zhyzditi tento most památný a malebný, tento nejrázovitější rys ve fysiognomii Prahy, elektrickou tramwayí s vrchním vedením prošel, a bude uskutečněn. Kdo má v sobě jen krůpěj české krve, musí se zděsiti a zkrušiti nad novým tímto skutkem barbarství. »Společnost přátel starožitností českých v Praze« podala rázný protest proti vrchnímu vedení přes most Karlův. A pronáší ve svém protestu mimo jiné tato slova: »Kamenný most srostl s historií staré Prahy. Blahé paměti Karel Čtvrtý zbudováním mostu získal si vděk potomstva, jež pamětlivo jsouc snah Otce vlasti, později značným nakladem ozdobilo jeho dílo vynikajícími výtvory předních umělců našich. Z Karlova mostu takřka dýší české dějiny. Po věky známý a stále půvabný pohled na Karlův most má býti teď zničen...« Všude jinde v městech národů civilisovaných a osvícených (a my Čechové nosíme hlavu nejvýše mezi Slovany pyšni svou osvětou dokazovanou hlavně spoustami potištěného papíru) nestrpělo by obyvatelstvo zneuctívání svých nejkrásnějších památek uměleckých, znesvěcování vznešených pomníků minulosti. Celá česká veřejnost by měla se připojit k protestu Spolku přátel starožitností, aspoň ta veřejnost, která stojí na výši myšlénky zachování starého rázu Prahy, myšlénky, která bohužel není tak populární, jak se domnívá v posledním čísle »Volných směrů« nejvtipnější autor století již dvacátého. — a —

⁂

Od Nového roku bude vycházeti ve lhůtách dvouměsíčních redakcí pp. prof. dra. Fr. Drtiny, prof. dra. F. Čády a prof. dra. Fr. Krejčího list »Česká mysl«, věnovaný otázkám filosofickým. List nechce vstoupiti v otrockou službu nižádného systému filosofického, nechce klásti měřítko jedné filosofické soustavy na všechny zjevy myšlénkového života přítomnosti a minulosti; naopak jeho sloupce mají býti otevřeny všem pracím filosofickým ceny vědecké a významu skutečného, ať již jejich credo filosofické jest to či ono; vlastnost ta arciť nemálo poslouží při jeho snaze stopovati veškerý myšlénkový život ciziny, dáti nahlédnouti v duševní dílny všech přítomných myslitelů, upozorňovati na přední díla v oboru filosofickém, v jehož rámec redakce, jejíž jména předem ručí jak za vědeckou cenu, tak za všeobecnou zajímavost listu, zahrnuje arci též paedagogiku, sociologii, vědu náboženskou atd. List však nechce státi stranou českého života, nýbrž chce ukazovati, jak jeví a obráží se česká duše, na jakých filosofických základech spočívá naše minulost, a jaké myšlénkové síly se tají za pohnutým naším životem národním. V tom směru lze očekávati od nového časopisu, jehož potřeba již dlouho se cítila, velmi mnoho pro hlubší poznání duchovního života českého vůbec. Proto nelze než nový tento velmi sympatický podnik literární, který vskutku při ohromné spoustě vycházejících listů není zbytečný, doporučiti nejen těm, jež o filosofii se zajímají, nýbrž všemu českému myslícímu čtenářstvu. »Česká mysl« bude vycházeti nákladem Laichterovým.

⁂

Roztomilá humoristická publikace uchystána k blížícím se Vánocům. Jest to nedoceněný »Přehled písemnictví českého doby nejnovější«, který zajisté velmi zábavně ukrátí příslovečné dlouhé zimní večery. Kdyby nebyl p. dr. Fr. Bačkovský propůjčil své nevděčnou mladou generací tak zneuznané jméno této duchaplné publikaci, bylo by lze se domnívati, že knihu sestavil nějaký erárem vydržovaný správce seznamů branné povinnosti: jeť kniha uspořádána dle let narození jednotlivých autorů. Bohužel na odvodní výšku nebyl vzat nižádný zřetel. A vy, vypjatí a pyšní kritikové, již se svou kritikou tak krásně uživíte, a vy, moderní spisovatelé, jimž by neuškodilo, kdybyste do svých duší více nalévali a méně z nich vylévali, jak můžete se v doslovu dočísti, jste si nekoupili toto dílo, jež skrývá tolik překvapujících objevů? Což vás nevábí dozvěděti se, že p. J. Zeyer patří zrovna mezi slč. D. Hanušovou a pana Fr. Sobotku, což jest vám lhostejno, že mezi novelisty ode dneška se skví též p. prof. dr. Mourek a že mezi pozoruhodnější literární historiky let devadesátých nutno počítati pp. J. Halouzka, J. Hejreta, Jak. Jindru (Česká literatura hasičská) a F. X. Šaldu? Jen zlatý osmdesát krejcarů, pánové!

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl. 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 10. PROSINCE 1899. ČÍSLO 9.

JOSEF MERHAUT:

MLÉKO.

Krevnaté, sádelnaté dusno padlo na Karla Hřivnu tam nahoře, pod stlačeným stropem starého domu v Orelské ulici. Tlustá dohazovačka kojných rozevřela před ním zelenou obchodní knihu svých padlých andělů. Celý rejstřík těch, jež povily chudé a opuštěné a teď jako zboží na dražbě nabízely mléko svých mateřských žlaz. Nezvyklý kupovat, smlouvat, dohadovat se a utrhovat, zarostlý do vrozeného svého odporu ke všemu kupčení, Hřivna rozpaloval se rozpaky nad tímto výběrem. Všecky byly hotovy odhalit v cizích službách svůj požehnaný mateřstvím prs. Opustit svoje a nespřízněnému dítěti, bez lásky, za peníze, otevřít čerstvé rány matky a dát z nich ssát sílící šťávu všech šťav, bílou tu krev.

Jistě že nebyly všecky čistých a dobrých duší, že tak mohly do obchodu hodit svoje tajemství. Ale což mohl vědět, jak život na ně naléhal, proč citem se musily podrobit a úrodu svého mléka na trh nést! Proto už by jich neodsuzoval — tu záhadu jejich odhodlání nechtěl pronikat — ale celý chytal a rozhořoval se jinou otázkou. V červených rubrikách dohazovačské knihy řadou před ním defilovala jejich jména: jejich věk, původ i černé datum jejich pádu bylo tu možno vyčíst z údajů porodnic a bab. Ale co víc? Jaké krve byly? Z jakého zdroje teklo mateřské jejich strdí, jaký byl jejich původ a rod? Vytekly čisté z pramenu čistých a zdravých, neporušených a nezbahněných? Či semeno jejich černalo se plevelem alkoholu? Červem padoucnice nebo tuberkulí? Nákazou, kterou zahnívalo tělo i duch? Staly se požehnanými v prudkém zmámení nejobětavější lásky? Či padly v krevném smilstvu prostopášnosti, která nechce a proklíná zrající plod? Nebo s rozmyslem se prodaly? —

Jakou dotýkanou nádobu to položí asi dítěti svému k žíznivým rtům! A co bude z ní asi s cizím mateřským mlékem do svojí krve, do dřeně svých kostí, do mozku a nervů ssát? —

Vysušuje si z čela a vlasů pot, který rozpaky i dusno nádvorního pokoje z něho vytlačily, konečně Hřivna se rozhodl. Dohazovačka doporučila mu děvče z Říčan; tak zcela prý prosté, venkovské a města neznalé, padlé z »hlouposti« první vesnické lásky s mladým hochem, zdravé a bílé, které prý do světa chtělo za oběť odtržení od svého dítěte proto jen, že doma pro tu hanbu od rodičů mnoho musilo vytrpět.

»Budu pro ni telegrafovat.«

»Ne, dojedu si pro ni hned sám.«

A jel. Na drožkáře, který před domem na něho čekal, zakřikl, doma na Tivoli se zastavil — a pak už ven, jen rychle ven.

»Přes Veveří?«

»Třeba! Odtud je to na cestě! Ale jen rychle! A přes město stáhněte boudu!«

A skočiv do vozu, pod koženou jeho střechou přikrčil se v kout. Sám koně v duchu mrskal, vozku popoháněl. Oběma rukama se zaťal do polstáře sedadla a nadnášel se, jakoby vozu chtěl ulehčit a zatlačit jej v před — Ven, jen rychle ven! Ach, to pálily zevlující oči, jež i pod krytem kočáru hledaly zvědavě jeho tvář! To protivily se mu promenující slečinky, jež proti jeho vozu rozesmály se pod světle zeleným slunníkem! Protivilo se mu všecko lehké, bezstarostné, usměvavé a koketní... obtížen byl chvatem a vážnou přísností života. Duše jeho byla zatížena steskem krve, jež přešla v život nový a teď rozpalovala se horečným strachem o jeho trvání.

Rychle! Rychle! Neboť dítě jeho musí žít, musí silně a zdravě žít a krvi jeho i ženině vydat svědectví zdraví!

V polích dal boudu stáhnout a prudce se vzdychal. Červenec rozvalil před ním všecku oplozenou bujnost kraje. Silný dech zrání rozlil se k němu se všech stran. Jakoby z doupěte byl vylezl, v očích stříbrně se mu rozsvítilo, a po celém těle rozlechtilo se lehtavými šlehy světla

i vzduch Nad Komínem Kozí hora strkala mu do očí zahnutý svůj hřbet. A že ustrašen i ustarostněn viděl stále dál, mimo všecko hmotné a stávající tuše něco dalšího, neočekávaného, překvapujícího a smutného, i opona vrchu padala před jeho očima; neviděl jeho zeleně, jeho révoví a rozrytých pluhem lích, ale jeviště toho, co kdysi s vrcholu jeho spatřil za ním, otevřelo se před ulekaný jeho zrak: padol úzký a trudnomyslně jaksi opuštěný, prorvaný potokem, s úzkou alejí stařeckých olší a vrb pustý, bez lidí, v samotě opuštěný a zoufale protáhlý až někam v Kuřimský les.

Vypjal hlavu a jako u vidění upřel tam poustevnicky vyjevený zrak Bože, Bože, co je tam asi dál? Co skrývá neznámo? Osud, budoucí čas? Bude-li jeho dítě žít, přinese-li mu sílu tento jeho krok?

A umíněný smutek neviděného toho údolí, jak je tam jednou za tím vrchem za říjnového smrákání poprvé objevil, do duše mu zvolna, zvolna tek'. Zavřely se jeho oči před krajem, jenž kolem hodoval u plné mísy letních míz. Viděl dál... stromy otrhané v černé vlhkotě podzimku. Zlutě a červeně listím vystlanou zem; bílá pásma mlh natlačená v zavřeném obzoru a havrany černě veslujíci do dálky v les...

Nebylo pro něho plného světla dne, čerstvých barev, radostných krás. Byla jen truchlivost vadnutí, šeření, vysýchání a šeď. Deset dní staré bylo jeho dítě — a deset nocí už očí jeho neskližil sen. Zrcadélko zavěšené v kočáře náhodou ukázalo mu jeho tvář: sešel, prožloutla jeho pleť, zdivočely černé vlasy a vousy, a bílá mlha podzimu nejvíc na skráních zlehka mu načechrávala svůj jinovatý dech. Žena jeho v krvi vylévala život po všechen ten čas... ve dne v noci lékaře jí svážel, pomoci hledal, prchající sílu její chtěl zadržet. Sesláblá, hasnoucí skoro, přece stále volala k sobě novorozeňátko, chtíc je vidět, celovat a živit počestným mlékem svým. Poprvé Hřivna ve svém životě kořil se svaté oběti mateřství Bledožlutá jako pampeliška, roztrhaným tělem nemohouc a nesmíc hnout, každým pohybem v šanc dávajíc život, přece dítěti svému chtěla obětovat poslední kapku svých žil. Ležíc, dávala si je vedle sebe na polštář klást, uvadlou hlavu namáhavě k němu obracela, a její oči, zapadlé a nemocí rozšířené vylévaly po její unavené tváři světlo usmívání tak mdlého, chatrného a bolestně vítězného, že Hřivnovi srdce dusil rozbodaný cit. A když dítě zaplakalo hladem, oči její se přivřely prudkou křeči, zvrátily se v sloup; křeč zaťala jí i zuby do rozpukaných rtů, zacukala jí ústy a vyhnala slzy na její zmučenou tvář. Mdlou rukou hledala svůj prs a nalézajíc se slabou, k ústům sepjala dlaně, hryzla si nehty a rozplakala se lítostí, které nebylo rovné:

»Můj bebánku... hošíčku... chudáčku můj... Tvá maminka by ráda... ach, Bože, ráda... a nemůže... Dejte mu pít! Pro Boha, nenechte mi umřít moje děťátko!«

A Hřivna vždycky odvrátil tvář, když podávaly maličkému láhev s umělým mlékem. Teprve včera to začaly do opravdy, ale ošklivost jeho před tímto ssáním vrchovatě už přetékala v něm. Místo růžových poupátek sladkého mateřského masa klamat ty drobounké, přissávavé rty fabrickou, čpící náhradou, a cizí mléko zvířecí, přeléváním divně rozpěněné a rozfoukané, ne přirozeným teplem milující krve, ale bledým plamenem lihového kahanu nahřávané, podvodně mu podávat v pijáckém skle! Okrádat a šidit staboučké to stvoření, nemluvné, jež se bránit nemůže a práva svého se dovolat! Odkopáváním přírody bylo toto umělé živení hned v prvních dnech tvrdnoucího teprve nového života... Ne, dítě jeho, tak dávno volané, nebude o nic okradeno! Nebude od prsů přírody trháno a házeno kamsi do sálu továrny, jež z embrya falešným teplem vyhřívá podobu lidských těl! Když vlastní matka nemůže, otevře se jiný lidský zdroj — —

A tak jel pro kojnou svému dítěti dnes.

Přetřel si čelo a teď teprve jasně, otevřeně podíval se konejšivé přírodě kolem v širokou tvář. Jel za ní, v jejím duchu, podle jejího vnuknutí i zákonů — —

Najednou tak přátelsky a přívětivě mu vstříc to zavanulo z ní. Zapomínal starosti a oči otevřel z přima v červencový kraj.

Odepjal kravatu i límeček, odložil klobouk, oddychl si z čistého svědomí a celou duší se upjal v uzrávající krásu, již porodila letní zem. Důvěrnou nadějí prochvělo se v něm a prohřálo mladé ještě mužství. Nesestaral v těch otcových starostech... byl ještě doma, byl v přírodě doma a příbuzensky teď se objímal s ní. Silná jistota, že žena bude zdráva a dítě jeho že bude růst, proběhla mu celou bytostí a vjela do paží, jimiž svalnatě, odhodlaně zamával. Vracel se světu; zachvácen náhle prudkou jakousi životní silou, neodvracel už od lidí tvář a v Bystrci, sám nevěda jak, z kočáru pozdravil faráře, jenž v placaté čepičce, před svojí farou, hleděl, odkud se žene přecházející mrak.

V přepršce projel kus cesty za osadou; ale to jen postříkalo horkou, obnaženou jeho hlavu a zatlačilo silniční prach. Mrak se roztrhal, a v prudkém rozžehnutí slunce zeleněji zasvítily lesy, blaženěji zavoněla tráva a oživl celý kraj. Povídavě ozvala se Svratka, ukrytá kdesi pod cestou v aleji sukovitých vrb, a jak kočár zvolna teď jel, jak tiše v slunci se vyhřívaly pokřivené svahy, ta hudba řeky provázela neslyšný text, jímž teď do duše Hřivnovy hlásil se mír — —

Ale krásně se to jelo veverskou Oborou, krásně pod hradem, jenž nad klikatými cestami vystrčil najednou strmou svoji rozlohu... a Hřivna pomalu, pomalounko dal jet, našinul se v zad,

hlavu zvrátil a silně vydechuje ruce roztáhl k širokému objímání vzduchu, jenž nasycen lesem a průvanem výšek s vysoka odkudsi sem dolů na něho se navalil.

Dojel do Říčan opojen rozlehlou silou kraje, jenž nezvykle do očí se mu tiskl. S veselou odvahou vyhledal kojnou; byla hotova hned jít.

»Spravte si, co je třeba. Počkám na vás s kočářem v hospodě... A o plat se nebudeme přít.«

Do očí jí zaštípal dým, jejž z doutníku silno vypustil. Přitlačila ruku na ně a zasmála se smíchem bujné mladice, se kterou zažertoval v tanci hoch. Nebyla smutna tato dívčice, vysoká a jadrná, tvrdě založená a nakypělá naturální silou venkova. Nežila asi mnoho duší, mozku si nepřemáhala, výčitek hříšnice neznala, tělem se vzdala, zdravé tělo lehce vydala, a po nasycení těla teď žila dál. A Hřivna pozoruje nalitou její hruď, rozložené samičí boky a zdravý její chrup, jehož veliké zuby svítily přímo dravčí chtivostí masa, blahořečil, že svému hochu přinese takový dar. Šátek, který měla na hlavě, koketně se jí svezl s plavých vlasů, a tu část obličeje, jež bývala jím před sluncem zakryta, neožehnuta promodrávala se bělounkým nádechem, od skrání, po lících až ke krku, jakoby všecka mlékem byla podlita její pleť. Přetékala požehnáním mladé matky — a Hřivna nechtěl teď nic víc, než aby hochu svému dal základ tělesných sil, aby žilo jeho dítě bujností mláděte matky — země, živeno bujností krvenosných šťav — — Dokonč.

JULIUS ZEYER:

TROJE PAMĚTI VÍTA CHORAZE.

Dokonč.

Šel od nich smuten jsem. Proč nedovedl
jsem mluvit vřeleji a s větší láskou?
On byl tak tupý, ovšem, nepromluvil!
Chlad z něho šel a tak mne odpuzoval. —
Však ráno šel jsem zase v bídnou chatrč.
»On nechce jet!« mi žalovala matka,
jež seděla zas v temném, vlhkém koutě
na tomtéž místě jako včera večer.
Proč? tázal jsem se téměř s nevrlostí.
Tu posléz promluvil on sám a pravil:
»Je matka stará, nohy sotva vleče,
a nemám, kdo by veď mě na stanici
a posadil mě do samého vozu.
Tam tolik vlaků jezdí, mašin hučí,
a nevidím! Pod kola přijdu jistě...
Ne o můj život jde, kéž se mnou konec!
Však mašinista do trestu by přišel
a o chleba, a má snad ženu, děti...
Tak nepojedu...« Stará jeho matka
v tom vlhkém koutě kývala jen hlavou
a řekla po něm: »Přišel by do trestu
ten mašinista. Má snad ženu, děti...«
Mne polil stud. Ten člověk byl mi tupý,
ten ubohý, jenž v neštěstí a bídě
ne na sebe jen myslil v první řadě,
jenž o neznámého mu mašinistu
se více bál než o svůj vlastní život!
Já za ruku ho vzal. Už netrčela
zeď mezi námi. Dovedl jsem mluvit
a bratrem byl jsem jeho v této chvíli.
Ó, jaké dal mi velké naučení!
A v prostotě své ani nechápal to,
co pro mě učinil a děkoval jen
za pomoc, kterou jsem mu, chudou, dával.
Ta zeď, ta zeď! Už byla poražena,
a od té doby dovedl jsem mluvit
se svými bratry. Obec utvořil jsem
kol sebe malou, volnou. Pojila nás
hned od počátku pouze naše láska,
a starším byl jsem pouze jejich bratrem
a proto rad mých dbali. Jaké rady?
By, jak to Kristus káže, milovali
se vespolek — a v tom je zákon celý
a spása společnosti. »Nepracovat
jen o pokrm, jenž hyne, ale o ten,
jenž zůstává k věčnému životu nám
a který člověka syn dá nám« — toto
jsem často volal v jejich paměť z písma.
O, každý den dal příležitost sterou,
jim ukázat, jak bez Krista jsme bídni
jak bez života, prázdní, beze síly!
Ta prostá srdce byla učenlivá,
má slova v nitra jejich zapadala,
a nebylo mi nikdy třeba kázat,
jen prostě mluvit, krátce, ale ruku
jim tisknout bratrsky....

Zabaveno.

Kdo Boha ctí, ať neklaní se modlám.
A největším jest hříchem neuměti
cíl vytknout si a ideál svůj stvořit
a neuměti věřit, že se vtělí
ten ideál. Ó, doveďte jen chtíti,
své spasení vší silou duše žděte,
a spasitel nám přijde! Přijde jistě
syn našich tužeb, budou-li dost silny,
by oplodily Osud. Bůh jej sešle,
když celým srdcem o něj volat budem!
Ó, cítím to, že duch už jeho stvořen,
však vtělen ještě není, neboť touha
ho naše ještě z limbu na zem trhat
se neodvážila! Ó, malomocnost!
Tu touhu aspoň budit snažil jsem se
v tom našem sbratření. A snivý pohled
i v zracích jinak nevýmluvných mnohdy
mne odměnil za vážnou moji snahu! — —
Chléb tedy tak jsem lámal s bratry svými
po celou dobu stavby chrámu v lese,
číš, z které ideál vespolek pili
jsme tenkrát, dřevěná jen byla prostě —
však vím, že jsme se marně nenapili.
Chrám dostavěn byl. Mnozí odcházeli
chléb každodenní svůj si jinam hledat.
Já sám pak ze vsi stěhoval se v město,
to malé, zapadlé, kde posud žiju
tak tiše, chudobně a v blahém klidu,
že Bohu děkovati nepřestávám.
A zase kolem sebe bratry sbírám,
chléb s nimi lámu zas a pijem z číše
té dřevěné, zas víno ideálu...
Jsou rány, které zasadil mně život,
už zaceleny... Bůh je dobrý, dobrý!
Já v prsa bil se, zkrotil svoje vzdory
a mnoho plakal jsem, však přišla spása
a odpuštění... Duše moje půjde
snad výš a výš... až moje já se ztratí
v Tvé vůli docela a v Tobě, Bože!
Děl svatý Augustin tu jasnou pravdu:
»Je srdce naše bez klidu, ó Bože,
až v Tobě spočine.«
Ó, spočiň, srdce
ty moje, někdy bouřné, posléz v Bohu!

III.

Dnes na svém loži píšu, velmi churav.
Tak často nyní stonám. Zdraví moje
je zcela podlomeno. Zemru brzy?
To malou má jen důležitost pro mě.
Klid lahodný je v duši. Zřekl jsem se
už vůle vlastní zcela. Dovedu už
před Bohem mlčet. Slast to nevýslovná,
to vnitřní mlčení, mlčení v Bohu!...
Skon duše mystický, jak o něm mluví
v svých spisech paní de Guyon, jest vrchol
všech tužeb mých a snah. Jest zříkání se
své vlastní jsoucnosti a vlastní vůle,
jest ztracení se zcela v Stvořiteli.
Skon duše vcházením je tedy v Boha.
Jen poznenáhla lze tak v Boha vcházet,
a měrou tou, jak duši přetvořuje
Bůh, aby posléz — slasti nevýslovná! —
skon našla v polibku, jejž Pán jí dává.
tou měrou Bůh jí schopnost lásky dává
tak nesmírné, že duše v štěstí tone.
Však nehledá už duše štěstí žádné,
pro sebe zraku nemá ani sluchu
v mír pohroužena, v klid a v svého Boha!
Jak mnoho ale jesti utrpení,
než dosáhnouti lze těch ducha výšin!
Pán dlouho duši zkouší, než ji přijme...
Ó, mnohý na mě ještě zápas čeká,
než zvítězím. Však každé utrpení
v tom boji, věru, zřídlem jesti blaha.
Však blaha nehledám. Děl Peršan zbožný:
»Ráj nehledám, po tváři toho prahnu,
jenž stvořil ráj.« Nad dar mi Dárce drahý. —
Vše pozemské už se mne téměř spadlo,
vše, co se zove starostí a strachem.
Se vším na světě jsem už rozloučil se,
už smutku ani neznám... Smutek jeden
mě dlouho tížil. Ten, jenž vyvolal kdys
můj sen o Kristu. Sen o duši oné,
jež tak mi byla jednou nad vše drahá.
Zda bloudí v tmách? Zda našla cestu spásy?
To přemítání zdrojem muky bylo,
ač onen sen mě valně upokojil.
Přec byl to pouhý sen a nevěděl jsem...
Dnes kliden jsem. Ó, Bůh jest velmi dobrý...
Dvě léta tomu, co mě někdo prosil
zde z toho města, kde tak klidně žiju,
bych doprovodil jej až do Meranu,
kam lékař posílal jej k uzdravení.
Byl nezkušen a nikdy necestoval
a velmi sláb byl. Nuže, vyhověl jsem.
Jel s nemocným jsem přímo do Meranu
a odevzdav jej v ruce povolané
zpět do Čech jsem se dal. Ne zcela přímo.
V tom starém městě tyrolském, kde psal jsem
svůj první zápisek, jsem zastavil se.
Let deset bylo právě, z toho města
co onen list mi přišel do Benátek,
jenž tak mě tenkrát zničil... Náhlá touha,
bych uviděl ten kříž tam na hřbitově,
ten velký, černý, na němž psáno bylo:
»Měj smilování, Kriste«, — náhlá touha,
bych objal ho, mé duše zmocnila se.
Vždyť výkřik první pod tím křížem k Bohu
z mé duše vyšel: Smilování, Kriste!...
A ona též tam ruce tenkrát spjala,
když opustila mě. Snad v duši její
zněl výkřik: »Smilování, Kriste!« dále
a silněj dále, až jak mocný vichor
tu duši schvátil, Kristu k nohám vrhl?... — —
Ten kříž jsem vidět, objat, líbat toužil
a zastavil se tedy v onom městě,
jež hory objímaly jako tenkrát,

tak beze změny klidně... Jak mi bylo?
Ó, hrnuly se upomínky v duši
na dobu dávnou. Zbouzely se smutky,
však bylo vše tak zapadlé mi, dálné,
sto jak by let už bylo uplynulo.
Šel na hřbitov jsem. Čněl tam posud velký
ten dávný kříž a na něm posud slova
ta samá byla: »Slitování, Kriste!«
a zase hlasem četl jsem ta slova —
kde ale bylo zoufání to dávné,
hrot nevýslovných žalů, které tenkrát
mou duši bodaly a bičovaly?
Dnes bylo ticho ve mně, snivě ticho,
jak na podzim když jasný den se končí...
Kříž mlčky objal jsem. Pak chtěl jsem nazpět
jít do města, bych k odjezdu se chystal —
tu viděl jsem, že otevřen je kostel,
přes jehož práh jsem posud nebyl vkročil,
a tedy vešel jsem. Byl kostel chudý,
zdi zelené a černé samou plísní
a dlažba též. Byl smutně opuštěný.
Sem tam byl obraz, k nepoznání temný,
jen černá skvrna v rámci. Prázdno bylo
jak v hrobu tam. I světlo věčné lampy
se zdálo umírat v tom vlhkém vzduchu.
Tesk nevýslovný do duše mi padal,
vrh' jsem se před oltářem na kolena —
tu náhle, zdaleka kdes, jako z hrobu
hlas ženský začal žalm jakýs zpívat
a ve mně začalo se srdce třásti —
já ohlíď se... Tam vzadu v tajůplném
v tom šeru krypty, mříž jsem spatřil hustou
za prázdným kůrem, v začernalém zdivu,
a odtamtud to lkání zaznívalo,
jež do dna duši moji rozrývalo!...
Já v paměť násilně si musil volat,
že Karmelitky zde se k Bohu modlí,
bych nemnil, že to ze záhrobí vzdechy
se nesou plísní rakve k mému sluchu. — —
Hlas zpívající žalm — ó, já znal jej!
Já hned jej poznal, hned při prvním zvuku!
Ten hlas mi tenkrát s pathetickou něhou
zvěst lásky šeptal, v paláci tom starém
tam v Benátkách! Ten hlas čeť tenkrát ódu
mi Horacovu s přízvukem tím samým,
jak nyní latinský ten žalm zpíval!
Zpět k tomu místu, kde čněl kříž ten černý,
ji pudilo to, vedlo k zachránění!
To ona byla za tou hustou mříží!...
Proč tak jsem zaštkal beze slz, že vetchým
mým tělem trhalo to, a mé vzlyky
proč mísily se v lkání toho žalmu
v tom smutném hrobě vlhkém, plném prachně?
Zda nad sebou jsem plakal nebo nad ní,
zda nad tím, že jsme zde se teprv sešli
zas po letech, když více rozloučeni
jsme byli než kdy před tím?... Sám to nevím,
snad pro to vše jsem zaštkal na okamžik,
snad žízeň moje po tom, co se štěstím
zde nazývá na světě, ozvala se
přes všechno moje dávné odříkání,
přes všechen klid můj, přes mou lásku k Bohu,
v níž tonul jsem jak v moři nekonečna?
Bůh sám to ví, neb Bůh zná srdce naše,
my neznáme je. On na dno jim vidí,
nám vezdy lhou!... Ó, Kriste, smilování! — —
Pláč přestal můj, tak náhle jak mě schvátil,
klid byl zas ve mně... V Stvořitele příliš
už vešel jsem, než aby tvor mě jeho
moh' znepokojit dlouho. Naslouchal jsem
už bez tlučení srdce tomu hlasu,
jenž někdy Horacovu ódu četl
mi v Benátkách, tam v šepotavém sadu —
Jak daleko to všecko za mnou bylo!
Ó, minulost, ta byla jak ta prácheň
zde v kostele, vždyť byla také doba,
kdy prácheň tato byla krásnou, vábnou.
Tam za tu mříž teď mysl moje spěla,
k té duši klonila se duše moje
již, jako mou, Bůh do zármutku vedl,
by odumřela pýše své a hříchu,
by schopna byla, střemhlav uvrhnout se
do bezdna jeho lásky...
Skláněla se
má duše nad ní. Bratrský a čistý
byl polibek, jejž duše duši dala,
a s mírem božím v nitru vycházel jsem
teď z kostela, kde žalm ještě stále
zněl jednotvárně, smutně...
Mír buď s tebou,
tam za tou hustou mříží, duše drahá! —
Mně zůstalo neznámo tvoje jméno
a prostor zeje mezi námi nyní —
však v lůně věků někdy setkáme se,
než v Bohu splynem, konečně a navždy,
neb spojila nás silná láska těsně.
Je pravda, nebyla to láska svatá,
však lidská byla, mocná jako živel,
a mně i tobě vyrostla z ní výše.
Byl kořen její v smyslech, odpoutala
se ale z hříchu, rostla k ideálu:
tak strom má kořen v zemi, do světla však
svou vypne korunu, v níž květ se chvěje
jak hvězda v étheru! — — —
Ó, lásko, lásko,
ty zemi pojíš k nebi, lidi k Bohu
v svém čistém pravýznamu beze skvrny! — —
Ó, srdce moje, rozplyň se v té lásce,
v té čisté k Bohu! Stoupej jako příboj,
má lásko bezedná, jak řeka val se
a nes mou duši v pramen její svatý.
V svou prapříčinu vrať se, duše moje,
tam vlij se, vpadej a tam posléz ztrať se,
jak krůpěj v moři, v nesmírnosti Boží —
Byl Bůh tvým začátkem, to pomni, duše!
Buď Bůh tvým také koncem, duše moje! — —

FRANTIŠEK BURSA:

KLEČ.

Pokrač.

Ne, jeho matka nebyla umdlená duše; byla silna, silna viděním, a proto se modlila. Proto se modlila, aby předešla tomu, čeho se bála — že se na onom světě neshledá se svými drahými. Proto prosila den za dnem, od rána do večera, aby vyprosila svým milým odpuštění a smíření, aby smazala oddanou svojí obětí všecky viny těch, kteří pro život vezdejší zapomínali na věčnost.

Bylo mu samotnému úzko a bolestno, když si představil její touhu, úzkost a bolest.

Jakým podílem byl účasten asi on na těchto útrapách? Mimoděk se zachvěl. Věděl, že na něm visí celou svojí prostou duší, a že jen vzpomínka naň jí loudí tajné slzy do očí.

Stiskl rty, okamžik myšlénky jeho odumřely, a v hlavě bylo mrtvé ticho.

Přešel chvatně kus Letné, míře k Malé Straně. Rozhlédl se zmateným, vytrženým pohledem kolem. Rozptýleně přecházeli mimo něj lidé, a vše, vzduch, půda, stromy i lidé pili, ssáli v sebe chlad zimy, který jím zatřásl.

Kráčel rychle utíkaje bláhovosti matčiných skrupulí. Mimoděk napadlo mu, že kdysi, snad před dvaceti lety, nebylo v hrudi sestárlé jeho rodičky těchto úzkostí. Ano, za dětských let byl, jakým jej míti chtěla.

Usmál se této vzpomínce na minulost a uvolnil opět krok.

Viděl se ve svém dětském věku zpět. Viděl se ve svatohavelském kostele v komži, jak klečí před oltářem jako drobný cvrček, jak ponejprv klopýtl a svalil se se stupňů oltáře, když se mu vpletla dlouhá sukně ministrantská pod botku. Viděl se, jak se věsí na věži s hloučkem stejných nezbedů na zvony, aby je pomáhal zvoníkovi rozhlaholit, jak hledí zpod těch rudých bání věžních, jejichž formy rýsovala ruka Dienzenhoferova, dolů do krtčích koutů tarmarku, kotců a až k sobě nahoru slyší zalétati ječivý smích a vádu zelinářek. Vzpomněl na léta gymnasijní, na ty první chvíle studentského života, kde trávil svůj čas na kruchtě trojického kostela jako zpěvák při školních mších a v klášteře Piaristů, kam docházíval za katechetou.

Drobnůstka vedle drobnůstky, vzpomínka za vzpomínkou jako krůpěje vzácného moku.

»Maminka chtěla míti ze mne kněze, zaslíbila mne před oltářem již jako dítě plna nadšení zbožné duše. Všecko se k tomu schylovalo, všecek můj život, a přece jsem se jím nestal. Matičko drahá! Snad toho uvnitř nejvíce želí.«

Zvláštní nálada jej pronikla. Něco jako stesk nad uplynulým dětstvím, nad harmonií, souzvukem odvátým vichrem bouřlivého, vzdorného mládí.

Vedle něho zapraštělo v holých větvích stromu, proud studeného větru smykl se mu po tváři. Cítil nějaké pusto ve svém nitru, pusto zimy, kdy šelestí v provlhlé půdě jen jednotlivý zbylý list vzpomínky.

Suché listí — pustota — prázdnota.

Sevřel rty nad uplynulým dětstvím, které mu zahrálo v lebce duhovými barvami. To vše již minulo a nevrátí se.

Zastavil nad letenskou silnicí na cestě vedoucí po sklonu svahu. Podél úzkého, dlouhého pruhu řeky od Eliščina mostu, tmavě vypnutého do vzduchu železnými lany, až kamsi za Vyšehrad, k Podolí vystupovalo před ním panorama Prahy v bizarrních klikatinách krovů, vypnutých střechýlech věží a široce rozložených klenbách bání. Hýčkal tu nádheru rozjasněnými, volně kroužícími zraky, hledaje uprostřed ní věže svatohavelské. Tam byly, rudé zdvihaly se za týnskými.

Hleděl chvíli k městu, k rozbité židovské čtvrti. Myšlénky jeho se momentem odlišily, odtrhly se od svého Já. Připomínal si to, co se dělo se starou Prahou, a hněv zakypěl mu na rtech. Barbarství páchané na kráse města protklo jej hroty nevole.

Hleděl k vandalské nivelisační činnosti městské správy s odporem chudého inteligentního člověka, který nebyl poután prospěchovými zájmy, a miloval to, co nejlepšího dala minulost.

Až zdvihne se tam řada moderních činžáků jak hrdě vypnuté poprsí zbohatlého měšťáka, a Pavlík potrhl rty, veta bude po bizarrní nádheře divutvárných slohových skupin, jimiž promítaly se teď před ním na šeď oblohy věže Mikulášského kostela, radniční, týnské, věže svatojakubské, vzadu novoměstská, v levo klášter svaté Anežky, vodárenská, zaniknou i špičky jejich za ošklivými, lineárnými střechami.

A jak majestátně by působily, kdyby se zdvihaly z pobřeží plného zeleni.

Vanitas — Prázdnota je všecka touha, všecko přání. A odkudsi ze strany, z dálky jakoby slyšel hlas matčin: Bůh je všecko, tak odlehle, nesouvisle, ale mocně zapadnout do svých myšlének.

Ano, Bůh je všecko, matičko, Bůh je tvůj život, je výplň jeho.

Mladý muž odtrhl se od pohledu, navrácen svým myšlénkám.

Ty víš, ozářena svojí vírou, že budu v očistci strádat, že budou mne pálit příšerné, ohnivé nestvůry. Ty jsi mnou nešťastna, a dni tvého života jsou modlitba, modlitba za mne, jehož život je smích a žert. Smích pochybovače, který žertuje se vším, a který by se smál i tvé naivní víře,

kdyby — kdyby nebyla tak silná, že mu [illegible] na zmlklých rtech bledne před její vzneš[illegible]ností.

Pavlík strhl klobouk s hlavy a přetřel si rukou čelo. Na tváři jeho se chvělo vzrušení.

III.

Pavlík Václav ztratil otce obchodního sluhu, ve věku pěti let. Od toho okamžiku byl život jeho, matčin a sestřin řadou utrpení. Nedostatek usedal na vychladlé plotny kuchyňských kamen přese všecko úsilí ovdovělé ženy, jež se jala vydělávati sobě a dětem chleba v nepřestrašené energii otužilé venkovanky. Posluha v cizích domácnostech stala se jí prvním pramenem výživy, a na lavici a kufru tměly se do šera večera stále se měnící zjevy noclehářů, žen i mužů, kterým pronajímala vdova Pavlíková svůj útulek ve sklepovém bytě.

Dvě léta zápasila opuštěná sama se zvůlí osudu; ale záhy viděla, že nestačí. Úzkost podkosila její odvahu při myšlénce, co by bylo z dětí, z té drobné druže, která si jen bezstarostně hrála, kdyby jim matka ulehla v nemoci. Na dlouhé rozpaky a přemítání neměla nastřádáno, a proto podala ve třetím roce svého vdovství ruku bratrovci zesnulého muže. Zdálo se jí, že zdvojené úsilí pojistí klidný život všem. Ani ji nenapadlo, že se může trpce sklamat. Chudého truhlářského tovaryše lákal teplý krb a spořádaná domácnost. Byl pilný a přičinlivý ovšem; avšak byl také příkrý a prchlý a jal se zle nakládati s dětmi, jež jí byly nejdražší. Zdály se mu přítěží.

Najednou domácnost tiché ženy byla očistcem, který pálil muže jejího a nutil jej utíkati večer po práci mimo dům. Začal se vraceti pozdě, přicházel opilý s bouří vády na drsných rtech, štván ještě proti ženě zvrhlými soudruhy.

Přičiňoval se i teď; ale co získal, hleděl ubiti, a jen stěží uchránila Pavlíková tu a tam pro budoucnost, pro stáří šetříc křečovitě sevřenými prsty ženy, jež zakusila bídu.

Pavlíková, jež teď ovšem nesla jiné jméno, vidouc, jak snaha její vychází s prázdnem, a tušíc, že se všecek ten život jednou sřítí, počala hleděti do budoucna. Ubíjel-li otčím příjmy rodiny, nebylo naděje, že uchová pro příští léta, chtěla tedy aspoň děti opatřit. Václav šel studovat, a mladší jeho sestru provdala co nejrychleji s dokončeným šestnáctým rokem, stále svírána bázní, kdyby zemřela, co by bylo z děvčete.

Na troskách jmění a nad zasypaným hrobem muže pijana zastavila se umdlelá, usláblá ve věku šedesátileté ženy. Teď již nemohla vydělávati.

Po bouřích klid idyly.

V lopotě minulého života nebylo času obírati se myšlénkami na věčnost, teď přimkla se však v rostoucí [illegible] k náboženému životu. Touha [illegible] šlo jí v zápětí. Zdálo se jí, že vidí svůj a svých milých život v nebezpečí bez Boha. Lekala se pojednou věčného soudu. Jakoby hádala, že ten hříšný život vezdejší je odkazem minulých dob, zemřelých generací, že jsou to hříchy zděděné, nepravost vleknoucí se léta, věky, jala se objímati svojí modlitbou všecek ten odumřelý již svět lidí, kteří žili dávno před ní, a jichž ani nepoznala. Chtěla jim vyprositi věčný mír.

Syn sledoval ji se zraky plnými údivu a dobromyslného úsměchu člověka, jemuž všecko toto náhlé pilení, ten chvat při cestách před oltář byl čímsi cizím, nezvyklým. Byly to denní pouti plné kouzla, v nichž dětinsky zbožná, čistá duše ulevovala svému bolu a hrůze z očekávaného příští posledního dne.

Život dvou lidí v prosté domácnosti se úplně ztišil, sestárlou ženu objímaly vidiny a sny, a mladého muže poutala práce.

Byl to klid posledních dnů vyjasněného podzimku.

IV.

Z rána před štědrým dnem Pavlík vešel do pokoje matčina, sháněje klidně jehlu.

»Co pak chceš zašívat,« kvapila k němu stará paní svým schýleným tělem ode dveří, z nichž se chystala již vyjít.

Byla nějak znepokojena jeho vpádem.

»Nic, přílohy k aktům chci sešit.«

»Jehly jsou na stole, tamhle v košíčku.« Ale Pavlík jí neslyšel. Oči jeho se zdvihly vzhůru, zasvítily při pohledu na oltář, a ústa lehce sevřená obletoval úsměch.

»Aj,« a nic nedbaje, že matka stojí před ním nějak rozdurděna, a nějak bázní stisknuta, aby se snad nedotekl nešetrně její blouznivosti, zahleděl se k vysokému černému kříži, jenž byl středem celé skupiny obrazů zavěšených nad prádelníkem a sošek rozestavených po ploše skříně pod ním.

Ten ponurý Kristus, s hlavou hluboce schýlenou, jejž viděl vždy černati se tak nějak jednotvárně se stěny, nesl na svých skráních věnec červených papírových růží, jež zakrývaly jeho trnovou korunu, a nohy jeho obepjaty byly lianami břečťanových větví, jichž temné zelené listy mírnily kontrast černě a červeně.

Dole u nohou sochy zavěšena a v červeném hedvábném papíru, ozdobně složeném v bizarní cípy zasunuta hořela olejová lampička, a pod ní soška Bohorodice a soška svatého Josefa, obě porculánové, zahaleny byly bílou průsvitnou rouškou. Stály podle voskových drobných jeslí, jež minulé zimy matka dostala od vnoučat [illegible]

Z MLADÉ POESIE NĚMECKÉ.

Christian Morgenstern:

NÁMĚSÍČNÍK.

Přel. Jaroslav Kvapil.

Měsíce kouzlo kraji se line.
Hory, lesy, doly oněměly.
V chatách vymřely krby;
babičky u krbů zdřímly,
u nohou jejich, zmhouřivše očka,
otevřenými ústky vnoučata dýší.
V prachových peřinách, na slámě
hříchové chrápou a chrápe ctnost.
Zloděj, básník pouze ponocují,
a na ulicích, v sadech,
v komůrkách zamlklých
laškovná láska.

Měsíci! pln jsi něhy,
neboť nelze ti jinak.
Ale v tvém srdci
hryzou tě závist a hněv,
neboť tak málo lidé tebe si váží,
v postel že vlezou, přijdeš-li k nim.
Mrzutě spustí záclony:
ty stojíš venku
a — žehnáš jim za to pohrdání.

Měsíci! Mnohdy též
vladařské chtíče číhají
v pokoře světla tvého.
V rozespalé pak mozky ty zvoláš:
»Vzhůru!
Slunce jsem já!
Pojďte: je den!«
A z hloupých těch spáču
uvěří mnohý,

vyleze vážně
ze svých peřin,
a pak závažně
po střechách kráčí.
Kocouři na něj úkosem hledí.
Ale on putuje, leze,
jak by jej lékař
posílal do Alp.

Ej? Přítelíčku?
Snad jsme se právě nesešli vhod?
Zdá se, že zdola
jde taký poutník!
Cizí spáči,
košiláči,
kdo že jsi?
Z kterého vylezl's lože?
Oběti
měsíčních choutek,
jistě jdeš na míle z dálky!

Nemluví ve spánku? Slyš!

»Kdo že jsem?...
Živoucí návěstní sloup,
polepený shora až dolů:
státní občan,
příslušník obce,
protestant,
domácí pán,
manžel,
rodiny otec,
předseda spolku,
reservní lajtnant,
agrárník,
křesťanský Germán,
antisemita,
člen německého svazu,
sociální monarchista,
bimetallista,
wagnerián,
antinaturalista,
spiritista,
kneippián,
temperenclář —

»Cože!« zvolám,
»a člověk nejsi?«

Ale v tom spáč
vyvalí oči,
a — »člověk?«
zařva rty strhanými,
řítí se,
vykročiv chybně,
se strmé stěny,
obloukem odrážen
od srázu ke srázu.

Leč já,
já »vrah«,
smíchem div nepuknu
Nelze mi jinak
Pánbůh mu pomoz!
Amen!

PŘÍBOJ MOŘE.

Zmarrrrrrr a zmar...
ó mnoholi jsem urvalo
ti bojů našich po věky —
zmarrrrrrr a zmar...
ó kolik pyšných násypů
má náruč ještě stáhne v hloub —
zmarrrrrrr a zmar...
zpět a zas v před, zpět a zas v před
a pokaždé víc v před než zpět —
zmarrrrrrr a zmar...
a klidno dnes a zítra děs
leč neumdlím a stále bdím —
zmarrrrrrr a zmar...
jsou marny náspy, stavidla,
tvé hráze padnou, dočkám se —
zmarrrrrrr a zmar...
a člověk až tě opustí —
kdo tebe, země, ochrání —
zmarrrrrrr a zmar...
má říše není z jeho dob:
on zemře, já však budu dál —
zmarrrrrrr a zmar...
a neustanu, dokavad
v hloub nestrhnu tě docela —
zmarrrrrrr a zmar...
a nejvyšších tvých štítu sníh
v mé sláni dokud neztaje —
zmarrrrrrr a zmar...
až v posled budu jenom Já
a Já a Já a Já a Já —
zmarrrrrrr a zmar...

VRBA U POTOKA.

Fanto, víš ještě
kterak jsme ondy
přistihli Nyadu,
z tisíce jednu
bohyni noci,
u jejího večerního
zaměstnání?

Jakés vrbě
pomáhala starostliv[illegible]
jako matka
do noční košile,

kterou pr[illegible]
mlžné pr[illegible] p[illegible]
utkala un[illegible].
Nemotorné
strom ramena ro[illegible]
chtě vlézti
[illegible] nočni to roucho.
I hodila mu je nymfa,
smějíc se, na hlavu,
stáhla je dolů,
srovnala hladce,
zapjala řádně

na [illegible]
a spěchala [illegible]

A milá vrba
v svém nočním [illegible]
docela pyšně
hleděla k luně.
A luna se smála,
a potok broukal,
a nám oběma
celý svět zase
vesel se zdál.

CARITAS, CARITATUM CARITAS.

Kněz jeho nad hrobem ta slova děl:
»Sám nevěda, on přece křesťan byl!
Ó věřte tomu, nikdy neztratil
se z hloubky jeho duše Stvořitel!«

Rty leckdo hryzl, když to uslyšel,
zře, pokrytecky jak se ze všech sil
rve Moloch církve tady o podíl,
i mrtvé že by lačen spolknout chtěl.

Rek všechny žaláře nechť rozdrtí,
v něž příšeře té otrokem byl dán,
svou láskou ona přijde ve smrti

přec k němu, řkouc: »V mé břicho každý kles',
a ty že bys mu náhle neztrestán
měl uniknout? Snim tebe taky, věz!

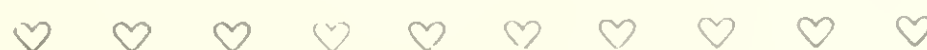

Jiří Sumín:

V HODINĚ SMRTI.

Pokrač

Řekla jsem sice, že mi do toho nic není, ale konám jen svou povinnost jako matka, jež nese za to zodpovědnost před Bohem...« Mluvila dlouho kazatelským, pohnutým hlasem. Ale úvod její řeči nemocný úplně přeslechl. Tu a tam unikly mu celé fráse. Ale ostře zařízlo se mu do duše, když řekla poněkud sevřeným tonem: »Je zde Ema... pláče tam, chce tě naposled vidět, chce se s tebou rozloučit.«

»My jsme se už dávno rozloučili,« vybuchl prudce.

»Chceš tedy její poslední prosbu odepřít? Čiň, jak ti libo. Těším se, že přijde pan probošt... neboť vidím, že mé slovo pozbylo u tebe vlivu a váhy... Nechceš tedy? Mám říci, aby odešla?«

Nežli odpověděl, ozval se na prahu ložnice hlasitý nářek a pláč. Bylo také slyšeti pohnuté, rozechvělé hlasy, jež se snažily kohosi upokojit a dodati mu odvahy.

»Jděte jen, nebojte se, je to skutek křesťanské lásky,« bylo slyšet zřetelně na prahu ložnice. Jakási smělá ruka sáhla na kliku a otevřela dveře dokořán. Pak bylo chvíli ticho, jakoby se ti, kdož stáli za dveřmi, byli tohoto skutku zalekli.

Teprve když minulo několik trapných vteřin, vešla drobná vyzáblá osůbka v ošumělých černých šatech. Se svou uplakanou, přepadlou tváří činila Ema opravdu dojem opuštěné, nešťastné ženy.

Po krátkém váhání vpadla obratně do své role, vrhnouc se u postele na kolena s křečovitým pláčem.

»Proč jsme se musili takto sejíti?« naříkala snažíc se zmocniti se ruky Petrovy. »Odpusť, odpusť mi alespoň v tomto okamžiku, když jsi již dříve nechtěl a nemohl. Nežádám ničeho než odpuštění... Byla jsem mladá a nerozumná... teprve nyní vím, čím jsem se provinila...«

Její nevyčerpatelný nářek pronikal celé stavení. Olga stála jako socha s druhé strany postele, divně dojata tímto výlevem pokorné lítosti. Stará paní slzela tiše, ale ve vedlejším pokoji, kde dlely přítelkyně Eminy, dosáhlo pohnutí takového stupně, že bylo slyšeti hromadný pláč. Zrak Petrův upřen byl ztrnule do prázdna, jen [illegible]

víčka cukala sebou prudce, jako když v bezprostřední blízkosti znějí hřmotivé údery, otřásající nervy.

Emin výstup končil jakýmsi působivým záchvatem mdloby či křeče. Ale když ji ochotné ruce zvedly se země a posadily do lenošky, zotavila se záhy a jakoby zapomněla vlastní účel návštěvy, rozhlížela se vůkol, oddávajíc se vzpomínkám. Ježto žila nyní ze skrovné renty, jež ji byla mimo to poskytnuta takřka z milosti, budilo v ní zařízení bytu palčivou závist, urážełło ji téměř.

»A tohle byl jednou můj dům,« pokračovala výbušným pláčem. »Moji rodiče mne sem provdali. Nebožka maminka zařídila mi celé poschodí... Kde je to všechno? Tohle byl můj salon ... je to nejkrásnější pokoj v celém domě .. Jenom kdo hosti nepřijímá, může si z toho udělat ložnici. Jak to zde bylo všechno krásné, pamatujete se, paní radová?« obrátila se k tělnaté dámě v hedvábných šatech. »Tu stálo piano,« pokračovala stále vášnivěji, »zde garnitura z bleděmodrého plyše... Zde bylo krásné trumeau... mívala jsem v něm své šperky... Já měla tolik šperků a zlata!... Což teprve prádla a peřin, fůry toho za mnou dovezli. A jaké toiletty! Kde je to všecko! Kdyby to věděla moje nebožka maminka!... A peníze jsem také dostala... oh, já jsem dostala mnoho peněz! Sama nevím kolik. Můj nebožtík tatínek říkával: Dostane penízky, děťátko, dostane moc penízků! Ale tatínek je nedá do její ručinky, je moc maličká, vyklouzly by z ní. Kde je to všechno! Co se můj nebohý tatínek nastaral a nadřel. Často také říkal: Nedám tě ledakomu, až se přesvědčím, je-li hodný. Peněz máme dost, můžeme si vybrat. Hlavně jde o to, aby se ti líbil, a pak karakter, karakter musí mít... Oh, kdyby tak vstal z hrobu můj nebohý tatínek!«

Stará paní hleděla zaraženě před sebe. Její zbožné naděje zase klesaly. Tento žvast Emin všecko pokazí

Petr zmítal sebou na loži, jakoby ležel na žhavém uhlí. Vědomí, že v tomto trápení vystaven je na odiv cizím lidem pro pastvu očí, probouzelo v něm bolestný stud. Odvracel tvář a stále přitahoval pokrývku jakoby chtěl pod ní celý zmizeti. Náhle zrak jeho zadrhnul se kdesi u stropu a s napjetím veškerých sil vyrazil ze sebe: »Buď silna ... všecko se trhá ... ošklivý pozvolný proces ... kus po kuse mizí ...«

A zatím co se přítomné dámy dotazovaly, žádajíce na něm bližšího vysvětlení, a hádaly se mezi sebou o smysl slov, zmítal sebou opět bolestně dále, nikomu neodpovídaje. Teprve asi za hodinu zaslechly zase jeho hlas.

»Sedni si sem,« zvolal, ucítiv něžný dotyk ručky synovy, jenž vešel tichounce, nepozorován, a protlačil se násilně k otcově posteli. Všecek se svinul k rukám svého dítěte, jakoby v nich hledal spásu a ulehčení. Zdálo se, že neslyší již ničeho, zimničné záchvěvy probíhající celým tělem a temné, s veškerým úsilím zadržované stony svědčily o tom, jak trpí.

Olga, zatlačena do pozadí, stála zde jako cizinka uprostřed dam, s nimiž se neznala, když vešel statný šedivý pán v salonním úboru kněze. Paní Eleonora vyběhla radostně vstříc »otcovskému příteli« svého syna. Ale na obou stranách dostavilo se malé sklamání. Neznali se blíže. Pan probošt byl ovšem vlivuplný muž, velmi oblíbený u dam, které tvrdily, že je vždy duchaplný a elegantní, měl u velké míře, zvlášť vůči podřízeným, ono nevyslovitelné kouzlo, jemuž říkáme prestýž, ale na »hříšníky« nedovedl působit. Mimo to, jakkoliv byl velmi uhlazený, zachoval si zvláštní libůstku z mladých let, jež strávil na vesnici. Měl totiž velmi rád, když mu dámy, zejména dožadovaly-li se jeho útěchy a pomoci v kritických chvílích života — líbaly ruce. Ale úcta paní Eleonory vůči kněžím nešla tak daleko. A pak měla podobnou libůstku. Bylo jí jednou řešiti etiketní problém týkající se společenských způsobů duchovních. A shledala tehdy, že to není nikterak zneuctívajícím pro jejich stav, přidrží-li se, zvláště pokud se týče vážených, starších paní, společenských pravidel ostatních pánů. — Když vyměnili spolu první poklonu, měl každý z nich mrzutý dojem, že se poklonil druhému příliš hluboce.

Hovor s nemocným byl starému pánovi obtížný. Musil se velmi namáhat, opakovat jednotlivé věty, klepati usilovně na zavřené brány zemdlené duše, jež nechtěla ničeho vnímat, nechtěl-li jen přihlížeti jeho trápení jak obyčejný zevloun.

»Milý synu,« říkal stále. »Vy mě přece znáte. Nejsem fanatik. Ale jak mě bolí, když vidím odcházeti nejlepší přátele s pokleslou myslí, bez křesťanské útěchy. Jsme všichni hříšníci. Ale Bůh je milosrdný, studnice jeho milosrdenství jest nevyčerpatelná. Znáte mne přece, milý synu?...«

Petr se rozpomínal. Neslyšel ho kázat, nedovedl si ho také představit v nějakém vztahu k jeho povolání. Ale po dlouhém úsilí kmitla jeho skleným zrakem jiskra vzpomínky. Ano, tento hlas slýchal často — v kasině. Ale nemluvil nikdy tak jako dnes. V duchu vynořila se před ním statná postava kněze s bohatým, krásným, mléčně bílým vlasem. Připomněl si, jak při tarokách poklepával na stůl prostředním prstem, když některý ze spoluhráčů příliš se rozmýšlel. Jen ta řeč dnešní vzbuzovala Petrovo podivení. Sklený povlak pojednou zmizel, oko se živěji zalesklo. Nemocný vnímal jasně slova duchovního.

»Není zajisté nikdo mezi námi, jejž by nedojímalo pokání onoho lotra na pravici...«

»Jdětež!« přerušil jej nemocný oním tonem, jakým mluvívali v kasině, sedíce podle sebe u ze-

leného stolku. »Nemám rád toho vašeho [illegible] na pravici. Jsou tak zvaní »bohabojni« lidé, kteří myslí, že mohou být po celý život lotry a přece ještě doufají odejít jako světci.«

Pan probošt byl v nesnázích, tak zatvrzelé hříšníky lze těžko obrátit. Teprve nyní povšiml si Emy, jež stála za ním a tiše plakala.

»Ah,« zvolal radostně překvapen, »těší mě, že vás nacházím zde, na místě, jež vám náleží.

»Vidíte, důstojný pane, to byl můj dům, vy se pamatujete. Zde stálo piano . . zde trumeau . . .« vybuchla hořce plačíc

Stará paní odvedla ji stranou.

»Ah, ano, milý synu, pamatujete se, že jsem vás oddával? Ano, já jsem to byl — já! Nehněvejte se, ale je to přec do jisté míry závažným, že jsem to byl právě já, jenž k vám před oltářem pronesl slova Kristova: Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj!«

Ale paměť Petrova opět se kalila, zrak jeho těkal jaksi udiveně kolem. Bylo patrno, že se namáhá odpověděti souvisle.

»Znáte mě přece, nejsem fanatik,« naléhal pan probošt.

»Ah, já vím, že nejste. Poshovte, prosím . . Zastřel si dlaní oči a viděl v duchu opět svého otcovského přítele, jak zdvihá sklenici, drže ji mezi dvěma prsty, obvyklým posunem, jímž zkoumal proti světlu pravost oblíbeného druhu vína . . »Já vím, že nejste fanatik . . . oddával jste mne . . . a pak jsme častokrát hrávali spolu, víte tehdy, když jsem býval tak roztržit . . Děkuju . . . děkuju . . . Zaplatil jsem všechno? . . . Mám strach, že zůstávám dlužen . . .«

Pan probošt se rozpačitě usmál. Opravdu neměl štěstí s hříšníky.

»Trpíte příliš, milý synu?« tázal se po chvíli.

Oh, velm[illegible] [illegible] dluh [illegible] ten [illegible] [illegible] nám, když je nejhůř, přijdou všechny. Plat[illegible] [illegible]

»Zaplaťte svůj dluh nebeskému [illegible] a [illegible] ostatní budou smazány.«

»Ano, já zaplatím, pokud jen [illegible]. Ale všechno už nemohu . . . Víte přec, že jsem to pojímal vážněji. Ale, když už nelze jinak, dám, co mohu . . . dám všecko . . . Vím, že to nestačí, ale dám aspoň to.«

Jeho zrak zadrhl se náhle u stropu.

»Kolik je toho?« zvolal. Tisknul k prsům ručku synovu a rty jeho se pohybovaly, jakoby mluvil s někým nepřítomným.

»Pošleme pro kněze, vyzpovídáte se, to je nejlepší účet. Zvíte, kolik je toho. Tak, tak, můj synu . . . Souhlasíte přec?«

»Dám, co mohu . . . vím, že to nestačí . . .« Pustil ručku synovu a zastřel čelo dlaní. Rty jeho se pohybovaly. Vědomí nebylo úplně jasné, ale odpovídal souvisle na otázky, jež mu byly důrazně položeny. Pojednou vydechl z hluboka, jakoby byl jakýsi vnitřní rozpor překonal, jakousi obrovskou překážku povalil.

»Jak je to snadné,« zvolal, »dám, co mohu, a ostatní, pravíte, že bude smazáno . . .«

Duch, jeho jakoby byl náhlým sesutím zbaven hořejších vrstev, nabytých výchovou a vzděláním, bloudil na hranicích neznámých, nezbadatelných vnitřních podkladů, pevně usazených vlivů dědičnosti. Nejnižší, nejprimitivnější stav, jenž přetrvá veškeré otřesy, zavládl v jeho duši. Strach před Bohem vyvolal v něm určitý obraz rozhněvaného soudce a s pozvolným hasnutím důvodů rozumových rostla moc suggesce těch, již ho obklopovali. Odpovídal neochotně na otázky, pronášené s větším stále důrazem, ale zcela tak, jak mu bylo napověděno a jak si toho přáli.

[illegible]

FEUILLETON.

HENRI DE RÉGNIER.*)

Pan Henri de Régnier vydal nejprve básně, jejichž faktura byla pravidelná, t. j. shodovala se s prosodickými pravidly, jimž, až na naše dny, se podrobovali všichni básníci klassičtí, romantikové i parnassisti. Ale v této bezvadné formě dají se přece již rozeznat známky budoucího uvolnění; vliv těch, jež jsme si uvykli nazývat »symbolisty«, byl patrný v nadbytečném opakování výkřiků, dávaje veršům nádech přepjaté a umělé melancholie a zvláště tím, že se užívalo dnes dobře známého prostředku: associace ideí nebo obrazu, bez jakéhokoliv zprostředkování. Klassická forma pana de Régniera nevzdorovala dlouho a brzo oznamuje sám, že přeměnil svůj nástroj.

V předmluvě ku své knize nadepsané Episodes praví o alexandrinu, že [illegible] přestal výlučně užívati jak v tomto svazku tak i v následujícím, kde [illegible] obv[illegible] verš objevuje se toliko místy a ostatně smíšen se svými odchylkami, jest umístěn v postupu veršů tak [illegible] [illegible] živlů jejich rhytmu.

Pan Henri de Régnier přestal [illegible] v [illegible] jících knihách užívati alexandrinu, ba přiznává [illegible], že když ještě sáhne k tomuto obvyklému v[illegible] [illegible] ho k nepoznání; jeho nejzákladnější pravidla [illegible] překročena.

Co vás nejdříve překvapí v básnickém díle pana de Régnier, jest velk[illegible] [illegible] [illegible] ideal[illegible] [illegible], které často stupňuje až k nejmenší[illegible] [illegible] a [illegible] celkovému zájmu jeho básní, poněvadž [illegible] nemůže se dokonale rozvinout. [illegible] že stvořil podivné rhytmy: tak střídají [illegible] verše s dvanáctislabičnými [illegible] v verši třinác[illegible] [illegible] [illegible], šesti-, čtyř- a trojslabičnými.

S touto [illegible] spojuje [illegible] pokušení užívati dragerm[illegible]. V [illegible] umírají [illegible] pomalu, jakoby vyčerpáni [illegible]. Samot[illegible] [illegible] chut[illegible] [illegible] pod [illegible] [illegible] [illegible] milenec touží po [illegible] zpěv lásky, [illegible]

*) Psáno pro »Lumír«. Z rukopisu přeložil O. [illegible]

probíhá těmito strofami, z nichž skoro každá jest napuštěna sensuelním mysticismem, jest obsažen v těchto slovech milence:

dej, abych rozpoutal tvůj pás nelítostný.

Pan Henri de Régnier jest z Normandie. Pochází z Honfleuru, přístavního města na ústí Seiny, a zářící mlha, jež pluje nad jeho krajem, zdá se, jakoby se táhla také jeho dílem. Některé verše, jichž úmyslné opakování bylo zprvu špatně chápáno, napodobují šum vzdálených vln; jiné jakoby ve svých zvláštních onomatopoích odrážely ozvěnu větru ze širého moře, jenž probíhá velkými pobřežními duby, zatím co historie lásky, kterou básník vypravuje, vyplývá přirozeně z toho rámce sice jímavého, ale trochu změkčilého, pod stromy zahalenými v mlhách, podél zářících, postříbřených břehů, pod nebesy úzkostně hlubokými a bledými. Ale on nedovedl shrnouti všechny tyto detaily svého krásného kraje ve velké skupeniny obrazů, velikolepé a prosté: všechny tyto vlhké a stinné stezky, které se ztrácejí uprostřed lesů, otevírajíce nad šedivým mořem kalné vyhlídky až do nekonečna, tyto divoké a pohostinné cesty, které se rozvíjejí a serpentinují rozmarně po údolích, pahrbcích a planinách, vynačují se z daleka, mizejí pod stromy, které je střehou a nechávají je vyniknouti a rozložiti se harmonicky po obzoru, mírné stráně, kotliny plné stínu, rýsující se v několika málo liniích, prchavých, ale grandiosních a prostých.

Zdá se mi, že pan Henri de Régnier se opozdil na klikatících se stezkách, na jejich neočekávaných zatáčkách; skrze jejich časté vyhlídky pozoroval visi svého snu: mlžnaté krajiny, ženy, nymfy, chiméry a jednorožce; ale došel až na vrcholky? přehlédl celý horizont? dovedl seskupiti tvary, jako ku příkladu Puvis de Chavannes? A ve vlivu, který měl na něho jeho rodný kraj, nalezneme také vysvětlení onoho opojení tělem, jež pronásleduje básníka v celém jeho díle. Je nějaký kraj mocněji sensuelnější než Normandie na jaře, když náhle po dlouhých deštích pokrývají zářné skvrny slunečního světla vysoké traviny, intensivně zelené, na nichž se lesknou žluté pampelišky? Když u dvorců, jakoby zmalátnělých pod prvním dotekem parna, kouří se z hnojišť pokrytých kohouty a slepicemi, když se vlní nad krajem mocné a pronikavé vůně budoucích úrod a když rozkvetlé jabloně v barvě pleti rýsují se pod oblohou. Nad brázdami těžké a fantaskní páry se líně vlekou; imaginace básníkova se jich zmocní, oživí je, zosobní; proměňují se v ženy snů, ale sny, jež nesnadně opouštějí bohatou a žírnou půdu, která je porodila, a jež nevylétají nad větve těchto zářících jabloní, které byly jejich kolébkou; a tyto vise těla sjednocují se tak s přírodou, že básník může napsati verše podobné tomuto:

Se dvojí vůní: pleti a navečera.

Slovo, kterého si pan Henri de Régnier zvláště váží a které každou chvíli vrací se v jeho básních, slovo »vlas«, vysvětluje nám taktéž kraj, kde se narodil. Není tam většina stromů pokryta mechem, jenž visí dolů jako rouno, nechvěje se při nejmenším závanu větru na střeše každého dvorce tráva a kosatce právě tak jako vlas, nezdá se vám večer na mnohých cestách Normandie, že vás větve zahalují, že se vás dotýkají, když jdete kolem, že zakroucené a pružné se pohybují jako kštice a konečně, když moře je neklidné, není to jakoby bílý vlas, co vrhají vlny na skály?

Na mořském obzoru, ve vlasu příboje

řekne pan Henri de Régnier.

Všechny tyto sny básníka jsou vyprávěny řečí zvláštně zpracovanou a ztělesněny, díky obrazům duchaplným, bohatým a originálním, často tak originálním, že nelze je ihned pochopiti.

Šat vlekl se dle ritu Evangelia.

— — — — — — — — — — —

Rty jasně purpurné, v nichž křičí mlčení.

Jiné jsou příliš násilné a dávají verši něco umělého a nuceného:

A smích vln vybuchne na zubech útesů.

Jiné prozrazují vliv Paula Verlainea:

Zlomeni velkou pýchou jak bleskem čepelí,
zabiti nadějí svou, jak ptáci modraví.

Jiné konečně jsou čisté a kouzelné:

A pleť se zachvěla jak labuť uspaná.

— — — — — — — — — — —

Hlas dítěte zní sladce v písních stařenek.

— — — — — — — — — — — — —

Pan Henri de Régnier je velký-hledající-obrazy; tím se stalo, že našel často bizarrní, ano i nesrozumitelné.

V Poèmes anciens et romanesques a v následujících dílech Tel qu'en songe, Contes à soi-même, Aréthuse, zdá se mi býti neustále zachvácen raffinovanou sensualitou. Nečiňme mu proto výčitek; neboť tato sensualita dala vzniknouti kouzelným popisům žen v rámcích vonných a opojných, známkám pos plných půvabů a milostné nyvosti, krásným výkřikům tělové vášně; a konečně všichni talentovaní básníci šli touto cestou.

V Paříži v listopadu 1899. Jean Renouard.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Přátelé zvelebení moderního rázu Prahy a přetvoření té staromodní, musejní, omšelé klikatiny uliček a divokých koutů, rozháraných, nepravidelných náměstí ve veleměsto »přesných linií perspektivních«, o nichž horují též pánové Dr. Černohorský a inženýr Soukup, uvítali zajisté s pocity povznešenými zprávu, že naše královská Praha bude okrášlena »vítěznou branou«. Velkolepý tento monument české slávy, české práce a moderního rozvoje Velko-Prahy bude postaven na místě zvláště významném a — suggestivním: na památném prvním pilíři mostu řetězového, na pilíři, který sám o sobě je již historickým monumentem nynějšího regimu pražské radnice. Ano, Čechové, postavme si vítěznou bránu! Proč ne? Netoneme stále ve vítězné náladě? Nehlaholí po vlastech českých stálý ples slavností, jubileí, bazarů a fidlovaček? Nevodí nás naši geniální a státničtí vůdcové od vítězství k vítězství? Nespějeme triumfálně k dosazení svých hrdých cílů národních, politických a kulturních? Nikdy nemohla se zroditi myšlénka postavení vítězné brány ve vhodnější době jak teď, a zejména bratří Moravané budou nadšeni a vyžádají si doplnění výzdoby monumentu symbolickým reliefem znázorňujícím letošní »vzkříšení« Moravy. Jako Paříž Napoleonova na náměstí d'Etoile, tak i Praha postaví sobě na »tom pražském mostě« vítěznou slavobránu, svůj »arc de triomphe«. Plány jsou již připraveny, neboť již dávno se pomýšlelo na podobný vítězoslavný monument Prahy moderní, Velé-Prahy, a když nastala pravá vítězná nálada po konstatování nového úspěchu české práce při stavbě »řetězového mostu« a po posledních volbách do sboru obecních starších, byla krásná idea ohlášena radostně rozechvělému národu a zejména nadšeným poplatníkům pražským. Sloh vídeňské secesse, sloh velkobankéřů, velkohotelierů a vůbec moderních velkolidí bude prý zvolen pro vítěznou bránu, na níž naši čeští Rudeové a Pradierové úchvatnými skulpturami a dramatickými reliefy »znesmrtelní« v mramoru slávu a hospodářství Prahy »fin-de-siècle«!

— a —

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis Lumír, Praha, Karlovo nám. č. 31. — Listy přijímáme jen frankované. »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMIR

ROČNÍK XXVIII. — 20 PROSINCE 1899. — ČÍSLO 10.

JOSEF MERHAUT:

MLÉKO.

Z ANDĚLSKÉ SONATY.

Dokonč.

Odešel do hostince a čekal na ni. Veliká síň zájezdné hospody naplněna byla sluncem; jeho množství zalehlo k oslepení celou prostoru Zavěsilo se žehnouc na stěny, rozvalilo se na zelené plochy stolů a na sklech kredence brousilo svůj stříbřitý, střelovitý spár. Mimo slunce nikoho tu nebylo. Jen kočka líně protahovala zježený hřbet a pes natažený v dešti horkého světla nasycen spal. Kolem oken zvolna se táhlo dobře živené tělo starého člověka... židovské tělo, bujné ještě v stáří, a v slunci pasoucí svoji smyslnost. Pak před hospodou zastavil se forman· obrovitý jakýsi zjev z dávných dob, král starých silnic, jak ho Hřivna doma jako dítě vídával u dřevěných koryt zájezdných krčem a jak po léta už ho nepotkal. Koním venku nasypal plné ošatky a pak do hospody vešel, šest tvarůžků si poručil, chleba ukrajoval a zdravě se živil. Člověk rozložitý a hranatý jako z pohádky obr Oho. Smačkaný do všech čtyř stran klobouk seděl mu v týle, vyzdvižený jeho nos vtipně trčel, čelisti jeho chrupaly tvrdě a hltavě, a dlouhatánské, svalnaté jeho údy rozkládaly se v stínu u dveří v pavoučí příšernosti délek a pós.

Síla animálního života páchla tu se zdravou dotěrností se všech stran... A Hřivna vzpomenul na brněnský svůj domov, na vzduch, prolezlý dýmem továren, na svoji rozkrvácenou ženu a na dítě, jež plakalo hladem po prsu matčině —

Kojná přišla s uzlem své služebné výbavy. Venku před domem podali jí ještě dítě... naposled nabídla mu svůj prs... naposled a bez konce... bez konce... Hřivna, zachvácen sobeckým vědomím výhradného majetku jejího mléka, byl by nejraději vyběh' a odtrhl ji už od nenasytných těch rtů, aby dítěti jeho zbylo na večer. A všecko jeho nitro prudce zahořelo v tu chvíli nepoznanou posud lítostnou touhou, zemitou a krevnatou vášní pro to jeho drahé mlaďátko, jež nedostatkem trpět musilo už v prvních dnech. —

S večerem vyjeli z Říčan. V soumraku celý kraj rostl v patriarchální, neurvalé formy zachovalosti a pravěké jakési rozlohy. Něco svalnatého a prvotného, něco z biblické síly sídel prarodičů plnilo jeho starosvětské šířky, nalévalo jeho obzory, rostlo primitivně v šeru od země k nebesům. Topoly u silnice černaly se vysoko, nehnuty v klidu letního smrákání. V levo už temno seřízlo obzory, pohltilo lesy, pobořilo Veveří... tma, jenom tma. Ale v pravo otvírala se ještě v mdlém šeření k Rosicím pláň. tlačily se stíny olší a vrb; v mdlém paprskování probleskovalo nebe, temnila se navlažená zeleň luk... a v dálce šlehaly plameny, černě dýmaly komíny hutí, do posledního siného zásvitu řezaly se kontury rozčechraných stromů, křivky návrší a pásma hor. Kdesi ve vsi, ze které už vyjeli, rozbučel se truchlivě skot steskem po odváděných mláďatech, a v tichu zapadání zdi, stromy a plochy roznášely smutnou ozvěnou ten pláč přírody po krvi z krve vlastní — — —

Mohutný kraj! A Hřivna srůstaje s ním, se zápachem jeho prahlíny a hlubokými dechy jeho úrody, s jeho kořeny i výškami, průhledy i zvuky, modlil se neslyšný hymnus Síle stvoření. Sám teď se hlásil k její zástupům, oběť svou v svém synku jí dával a nesobecky její milosti se dovolával, ne pro sebe ne pro svou blaženost, ale pro život svého dítěte. Život! Život! To teď teprve chápal, co je čistá touha po životě, po životě těla, jemuž jsme dali svoji krev, a po spáse duše, která vyletěla, andělsky bílá, z duše naší...

Tma natáhla se i v pravo víc a víc. Černé její květy pršely v dálky, zasypaly obzory docela... a zasypaný v nich kraj nehlásil se už ničím, jen těžkou, provlhlou vůní, jež tlačila se

odevšad a v parách jakoby plovala řídkou tmou. A s nebe najednou, jakoby je rozsypal, nahrnuly se hvězdy; bílo tam bylo jako v sněžení... Bože, to byly ty známé hvězdy hostýnské: tam Sirius, tu Plejady, Polárka a rozjetý Vůz!

Hřivna vzpomněl té noci tenkrát na Hostýně, kdy poprvé zase usmířenou ženu zobjímal. A čistota té oplodňující chvíle zase skanula do jeho duše z těch přátelských hvězd. Ano, to byly ony, tytéž, jež tenkrát lámaly v jeho očích bílou svou zář; tytéž, jež posílaly dolů zázračnou svoji tříšť. Příbuzensky se hlásil k nim... A dítětem svým se jim chlubil, jim, které viděly jeho divné, usmiřující početí.

Jasno bylo v jeho mozku; i v krvi své byl v tuto chvíli tak rozjasněn. Kojná vedle něho seděla zaražená myšlénkami kamsi ke svému dítěti. Ale oči její byly jasné, bez slz, otevřené a poslušné. Nebyla smutna, čekajíc jen na jeho slovo, aby zcela všeho zapomněla a žila jen pro veselou přítomnost. Zřítelnice její ve tmě zelenaly se hříchem; masité její rty čerstvě barvila smyslnost. Seděla vedle něho s celou mladou nádherou svého horkého masa. Cítil ve své krvi jeho blízkost; těla jejich v prudkém trhnutí vozu chvílemi se dotekla Ale vezl svoji sestru. Vezl mléko svému synu. Vezl mu chléb ze živné půdy tohoto kraje — a zlou myšlénkou se nedotkl té, jež nahý svůj prs byla ochotna podat jeho dítěti k rozkoši živení.

Jeli zpátky jinou cestou, kratší, přes Bosonohy po jihlavské silnici. Hřivna neznal toho kraje; jel tu poprvé. Podrobnosti jeho tajila před ním noc. Jen mátožné stíny lesů, křivých stromových stěn tušil kolem cest... lesů bez konce zdálo se mu všude, kudy jeli, i tma byla bez konce, přetržena jen chvílemi svítilnami mýtních hlídačů. Uprostřed lesů a tmy vůz jejich minul formana, jenž v Říčanech večeřel a před nimi vyjel. Šel zvolna u svých koní, sám a sám, a plachtový jeho vůz pod nákladem tiše praskal do ticha noci, a on, obrovitý a záhadný, klidně, se zemí srůstaje, táhl se pohádkově v záři hvězd...

Pak sjížděli k Brnu. Elektrická světla nádraží zabodala modravě v noc. Jeli se svahu. Vozka zatáhl brzdu. Do kostí to dřelo, nervy škubalo, do mozku řezalo, jak utažené kolo skřípělo surově v noc. A za vysokou zdí vedle silnice temnily se cypřiše Ústředního hřbitova.

Hřivna zaťal zuby nad tím zlozvukem... tiše, tiše smrákavou krajinou jeho duše rozletěla se vzpomínka.

Ženu svoji viděl v první hodině po těžké chvíli, jak volala ho k sobě, aby se na dítě podíval.

»Je hošíček čistý?« ptala se vykrváceným hlasem, a ustrašené její oči přísně hledaly pravdu v jeho pohledu

»Je.«

»Nožičky, ručičky, tělíčko, vlásky, všecko?« ptala se s unavenou něžností hlasu.

»Všecko!«

»Žádné znamení?«

»Bože! Jdi! Nic!«

»Ach, já se toho tolik bála!«

Oči odvrátila a mdlá usínala dál. Tu Hřivna musil vzpomenout svého provinění... toho všeho, jak ji kdysi zradil, a co pro to vytrpěla před svým početím. Nikdy mu pak už nevyčítala jeho zhřešení... ale dlouho, dlouho, když už všeho zlého zapomněla pro svůj požehnaný stav, žijíc v tichých radostech očekávání, obrácena celou bytostí svou jen ku příští toho, co ucítila ve svém lůně žít — vědomě i přirozeně utíkajíc se jen v mír, v blažený pokoj a klid — dlouho po tom ještě nemluvný smutek zklamání bílil její tvář. A Hřivna lekával se sám, že strhána bolestí těla i duše tenkrát snad počala stvoření nedoživé, zatížené a mdlé. I toho vzpomněl, že jednou, už ve svém mateřském utišení, setkala se na ulici s tou, kterou proklela, a že uspaný hněv znovu se v ní probudil, že všecka její bytost se rozvrátila, že pod srdce kamsi v silném tom návalu si sáhla... a že pak vypravovala mu to, když domů přišel, v nekonečném slzení, v příšerném strachu o svůj květ.

Ale přišlo na svět čisté, zdravé a silné, bez poskvrny, bystré a hltavé života, snědé a zrůžovělé, v prudké, bujné race své matky. A když je teď sama živit nemohla, vezl mu kojnou, zdravou náhradu, a rád byl, že dítě bude z ní jen bujnost a bezstarostnost ssát.

Přijeli domů k jedenácté hodině. Stará služka jim otvírala.

»Pst! Paní spí!«

Po špičkách zavedl ji do ženiny ložnice. Šeptali a ukazovali jen; v tlumeném namodralém světle noční lampy stíny jejich, obrovsky zvětšené jako v čarodějné kuchyni, vyrůstaly na stěnách.

Dítě slabounce zavrnělo. Rychle spřátelená vzala je a k prsu přiložila... Pilo hned, a uspávajícím šerem pokoje tichounce slyšet bylo jako tikání hodinek zasládlé mlaskání drobounkých rtů, vzlykavé hltání a doušky přetékajících hojností šťav.

»Pán Bůh požehnej!«

A hudba utišení sladce rozehrála se ve spokojených tempech, v tónech tlumených jakousi nebeskou dálkou, celým růžovým pokojem. I žena jeho klidně spala s prsy obvázanými v bílých plachetkách... a dítě jeho živilo se přirozeně... a po tolika dnech rozruchu, nejistoty a zoufání tišila se i Hřivnova ustaraná hlava — —

Otevřel okno. Vyložil se do teplé noci, a pod hvězdnatým nebem, přírodě v tvář, úlevně vzdychl si z hloubky mužných plic.

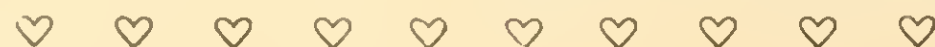

OTAKAR THEER:

NAVRATITELKA.

[illegible]

MUŽ:

Své sny jsem zapletl do hlubin tvojich vlasu,
v tvých očích zelených chtěl nalézt celou krásu.
Tys byla pro mne vším, tys byla mojím světem,
tys byla pro mne jarem, tys byla pro mne létem.
Já zatím stoupal výš — já tonul v moři dálek,
tys byla v údolí, já tebe tolik dalek.
Tys byla v údolí: nad tebou smíchy vály
a v květů kalichách se zlaté včely smály.
Své srdce sklonilas ku rákosím, jež snila,
a jedním velkým douškem jich smutky duši's zpila.
Ve středu lesa, na mechách, jsi plná vůně žila
a plocha jezera tvé údy zrcadlila.
Já zatím stoupal výš, na hřebeny hor, v sněhu
a pyšný dávno zapomněl na lásku tvou a něhu.
Však v těchto výškách, sonorní, jak smavé mučitelky,
šly písně zvonic z údolí sem ke mně, do mé lebky,
a slunce jako posli neodvratitelných soudů
pryštěla na nebi a mřela v sloupích troudu.
Oh, jak jsem zakřičel v své nevýslovné bázni
a hmatal po tobě, bych v polibků tvých lázni
ozdravěl; však když jsem nenašel nikde tebe,
svou kletbu nenávisti jsem řičel v propast nebe
a pak jsem klesl k zemi, do níž rmut se vlívá
a poslouchal, jak tělo mé ve vteřinách ztlívá.

ŽENA:

Oh, jak jsi nemocný! V tvých očích plno mlhy,
v tvých očích smysl irreelního se zmítá,
v tvých očích, očích, jež hleděly do jiných světů.
Vezmi mé vlasy, oviň zas kolem svých prsou,
snad nalezneš sny, jež zapletl kdysi jsi do nich.
Tvé sny minulých roků klíčily v plavých mých vlasech,
veliká naše matka Země na ně se smála.
Tož vezmi, milenče, jich plody na výsluních zralé,
vezmi plody ty sladké, v něž Země šťávu svou hnala,
snad zase zaplane tvé líce melancholické,
snad robustní hymny Půdy vyvíří zas z tvého srdce.

MUŽ:

Ženo! kdybych tě poznal! Kdybych moh' tajemství zničit,
jež visí mezi námi, mezi pohlavím mým a tvojím,
kdybych moh' vniknout v tvé srdce jak v posvátné háje,
překvapit tam tvou duši, když v řece se koupá!
Však marno; už neumím hledat. Má pleť příliš je měkká,
neumím hádat už myšlénky letící teď tvými zraky.
Ten démon neznáma sedí na každém z našich polibků,
ssaje jich barvy — tak že se vracejí bledé.

ŽENA:

Pojď! zapomeň na hvězdy, které's tam viděl,
zapomeň na vše, zapomeň na zlý zpěv kouzelníků!
Vezměm' se za ruce. Opij se zemí a světlem!
Proč toužíš vyjíti daleko nad sebe sama?

Usíná Muž a nad ním stojí Žena
bělostná, krásná a tichá,
jí sny noc v prsy dýchá
velká a světla plná.

Sny o spasení Muže padají s firmamentu,
vše je připraveno
říci světu jeho pravé jméno,
v krocích noci děje se veliký převrat.

A zatím se probouzí Muž a zatím v dálce
jsou spoutány mhy,
dech měsíce zlý
se zvolna sklání za řeku.

MUŽ:

Spal jsem? Jak dlouho?

ŽENA:

Spals.
Nad tebou bděly hvězdy a mé zraky.

MUŽ:

Že hvězdy nade mnou bděly a tvoje světlé oči!
Jsem jako opilý světlem a svítání z hloubi mé duše
svým stříbrným hlasem budí pohádku víry a blaha.

ŽENA:

Tož tušíš, že třeba být chudým, nízkým a sladkým,
bys nesl za večerů klidných své dary nejspanilejší?
Chudoba tvá se promění v popěvky srdci,
pokora zatlačí všeliké vrásky v tvém čele
a tím, žes byl sladký, uslyšíš sladká slova,
jež ti zašeptá ten, kterému's zůstal věrný.

MUŽ:

Však, Ženo, pod stínem tvým velkým a tmavým
žel, třikrát žel, že tichnou zpěvy a vůně.
Kam se ty nakloníš smutná, kde zaperlí smíchy tvé lehké,
všechno se po tobě vzpíná a chce tě ze šatu svlékat,
chce, slyšíš to, Ženo, vzít štěstí tvé, štěstí,
chce v pleti tvé pozemské cítit divnou chuť nekonečna.

ŽENA:

Hleď, to nejsem já, tvá milenka vášnivá, slabá,
to nejsou moje vlasy, lesklé a uspávavé,
to nejsou moje zraky, klidné a namodralé;
v mé oči jak v nádržku vplují daleké duhy,
mé vlasy jsou zahrady slunce, jež k polední stoupá
a já, milenče smutný, jsem zrcadlem dálek a času.

MUŽ:

Nalézt tvou metafysickou krásu, ó Ženo, ó kouzelný květe,
nalézt výdechy lesů ve chvění tvé opojné pleté,
nalézt v tvých zářivých očích hladiny velikých obloh,
nalézt v rhytmech tvých prsu volání klasinných rozloh,
nalézt v tancích tvých nohou sny o slunci a mořích . . .

ŽENA:

Najdeš víc, najdeš mnoho, najdeš všecko, co žije,
najdeš všecko, co tvoří, najdeš všecko, co jásá,
pod lampou mého těla uzříš lidstvo jít k vítězným cílům.
Ó pojď! Pojď a líbej! Pojď a všechno spatříš,
spatříš, jak světy putují ku nekonečným břehům,
spatříš jezera se lesknout mezi vrchy,
spatříš tichá stáda se vracet z večera domu,
spatříš vášnivá léta se ukládat ve stínech révy,
spatříš květiny žití se otvírat v životech matek —
jen hleď, hleď stále mým tělem prosvítavým,
a nauč se v něm hledat velký rozdech věčna.

Jaro 1898

*

František Bursa:

KLEČ.

Pokrač.

»Vida,« usmál se mladý muž, »teď jen několik jabloní nebo lip do kola té kapličky, klekátko a letní stín, a již bych se domníval, že jsem na návštěvě v rodné vsi maminčině, a že stojím u božích muk.«

»A modlil bys se, kdybys tam stál?«

»Jako desetiletý hoch, zajisté, a myslil bych při tom na koláč, buchtu a kávu, kterou by zatím chystala babička pro lačný dětský žaludek.«

Pavlíková uvážlivě potřepala hlavou. Syn nově se zahleděl k oltáři, zrak jeho těkal po jednotlivých obrazech, prostých barvotiscích, po Vinciově Večeři Páně s Jidášem, plným falešného sebevědomí, po bílém plášti svatého Bernarda, jemuž klečícímu se zjevuje Maria na obraze Peruginově, po kamenorytině představující obětování mnichů na skalním oltáři ve slohu Nazarénské školy. Klidně stál a čekal prostoupen rozmarem mladého člověka.

Věděl, že jej matka bude odháněti, že se bude lehce horšiti pro tu jeho lehkovážnou mužskou posměvačnost, kterou bude hledat za jeho výrazem, a že konečně bude potěšena jeho pozorností.

»Tak proč se na vše tak díváš,« zahartusila stará paní dotknuta.

»Líbí se mi to, mamičko... Ani v kostele by více vyšňoření nenašel,« a hoch svezl zrak dolů, kde tři čtyři květináče byly rovněž v pouzdrech z barevného papíru.

»Ani na Hané není větší skvělosti barev.«

»Tak jdi už,« a Pavlíková se opřela rukama synovi, »ty nedbáš ničeho, tobě dni jako dni, a kdybych já nepamatovala, žil bys jako pohan.«

»Mýlíte se, vidím zajisté vánoční stromky venku, dám jeden přinést, a ověsíme si jej.«

»Toho nech být, věčná škoda těch mladých kmenů, lidé mají hřích, že ničí ty nejkrásnější.«

»Mamičko, vy jste ta nejčistší duše pod sluncem,« a hoch objal matku, »plna vzletu a dobroty. Jistě, kde by bylo vaše království, vše dýchalo by životem a radostí.«

»Nech mne, nech mne,« a Pavlíková sevřena v pažích synových škubala sebou durdivě hubujíc na jeho světskou lichometnost.

»Nech mne, musím už jít do kostela a nakoupit. A ty také dělej, ať nepřijdeš pozdě do kanceláře.«

Václav se zasmál, byl to týž durdivý spěchající hlas, s jakým jej kdysi jako hocha poháněla, aby nezameškal školu. Zadíval se za ní, jak vychází rychle ze dveří a zapomenuv úplně na sešívání příloh aktu, zůstal státi před oltářem.

Zraky jeho padly na svazeček růží uschlých a zežloutlých, oči zasvítily, neubránil se smíchu »Matko, matko!«

Vše obětovala své ilusi, i ten svazek květin, které jí přinesl a které zdobily před tím pyšné poprsí lehkomyslné krasavice, jež jej loni, ‚tak dávno‘, smál se, svábila ohněm svých černých zornic. Snad už je vdána, ukončil rychle vzpomínku na dívku.

Jistě byly to ony, žlutá růže zhnědla a červené měly barvu rezavou. Uschlá droboučká erika tvořila jim ještě teď podklad. Vedle nich za byzantským obrázkem Marianským na zlacené půdě zatknuty trčely kočičky z květné neděle, visely vínky z Božího těla, a na dveřích k jeho pokoji cínová kropenka se svěcenou vodou. Jistě tu na stole byla také někde ještě sůl, kadidlo a křída po boku těch několika knih duchovního obsahu, jež tvořily knihovnu prosté ženy.

Svět matčin. Myšlénky jeho se ztišily jako uprostřed nejkrásnějšího snu.

Sáhl po tenké knížce svrchu ležící na skříni a nahlédl do ní. Byl v ní týž byzantský obrázek Marianský na zlatém podkladě a uvnitř historie jeho vzniku a zázračná moc, která mu připisována.

Nachýlil hlavu a stopoval v paměti historii o malíři, kterému v žalu jeho Maria se zjevila, a který pak maloval její zázračný obraz.

Kdysi matka o tom sama mu vyprávěla čelíc svým mírným a pevným hlasem jeho ledabylým poznámkám. Věřila pevně ve všecka zjevení sama se dávajíc uchvátiti vlastními sny, jimiž blouznivá obraznost protkávala její spánek. Jak by nebylo pravdy na zjeveních, hájívala své iluse, když vídala třeba jen ve snách osoby dávno zemřelé, svaté a světice, a když se jí tak živě a tak často zdávalo o jiném lepším světě a krásných neznámých krajích.

Vzpomněl, jak mu vyprávěla svůj sen, kterak se ocitla v krásném kraji, kde jí bylo tak volně, tak jásavě volně; ale pojednou slyšela hlas: Zde nezůstaneš. Krásný kraj zmizel, a ona probuzena postřehla se na loži se vší svojí tíhou úzkostlivých myšlének zbožné duše.

Vzpomněl, kterak chodila zarmoucená se stopami pláče v lících, a když na ni naléhal, aby pověděla, co se jí stalo, vyprávěla zlomeným, rozechvěným hlasem, plným smutku, že se viděla se všemi svými milými na cestě k poslednímu soudu.

»Byli jsme všichni bílí; byla tam celá naše rodina, jen ty jsi scházel,« žalovala tehdy; »šel jsi mezi jinými a ztrácel jsi se mi v dálce. Tolik jsem se po tobě naohlížela«, a hlas její pálil výčitkou prosycenou nejbolestnějším utrpením.

Cítil ještě dnes, jak zbledl pod dojmem těchto slov, jež mluvila k němu varovným výkřikem duše rozechvěné očekáváním a hrůzou.

Stiskl rty a otřásl se mlčky, ulekán.

Tiše a chvatně opustil matčin pokoj.

V.

V tichou domácnost Pavlíkové vešly sváteční dni na bílých křídlech tisícileté legendy o radostném Narození, a rozesely zde usměvavý srdečný klid, který jakoby slétal se rtů staré ženy na hlavu synovu a stoupal k zachmuřené bolestné tváři Ukřižovaného, kdykoli vzhůru pohlédla.

A v hlavě jí žily znovu a znovu všecky pohádkové zvyky venkova, z něhož vyšla, význam rybích kůstek o svatvečeru, jablk, ořechů, všeho, od čeho dáváno i domácím zvířatům, pouti noční do kostela uprostřed sněhu, rovinami, poli a řadami zasypaných stromů, domácí nábožné předčítání o Hodě Božím, potulky koledníků, besedování děvčat, mše a požehnání plná tklivé vznešené prostoty, plná jásavé radosti nad Světlem vzešlým z Betléma.

A ta poesie vzpomínek z jarého mládí udržovala na jejích rtech úsměch, i když oči její v nevrlé bolesti hleděly za Václavem, který jal se používat svátků, aby se mohl zatoulati, se soudruhy se pozdržeti a od práce si oddychnouti.

»Jen na světské marnění myslí,« žalovala sama sobě, všecka poplašena vysloveným jeho úmyslem, že se vrhne pořádně do masopustu.

Nebyl nikde od doby, kdy dokončil studia, nešel na žádný ples, nechával všeho toulání a hýření. A teď najednou... ten pekelný duch nedá nikdy pokoje... vystoupí ze tmy svého zatracení, aby svedl člověka, tiskla truchlivě rty.

Teď jí sváděl syna, a Pavlíková byla všecka nešťastna, vidouc již napřed mladého muže, jak přichází pozdě, jak odchází do kanceláře s nevyspalýma očima, jak jeho síly jsou rozptýleny, a on všecek unaven.

Jako by jej jiný vítr byl ovál, jako by to masopustní veselí již z dálky mu volalo do uší: Popil, pospěš, unikal jí již teď, o svátcích, a chtěl jí unikati i uprostřed týdnů. Lehké sobectví ženy bojící se o jeho duši i tělo křičelo v ní, aby nesvolovala, aby jej uprosila. Nechť zůstane jen doma, a vzdá se svých pošetilých myšlének na svět. Ale slova její zůstala nevyřknuta. Nedovedla se bránit a nedovedla mu kazit radost. Raději sama trpěla potlačenou bolestí stařeny, které se zdálo, že ji opouští poslední, nejdražší, kdo jí zbyl.

VI.

»Buďte vítán, jste hodný, že jste přišel,« a ve dveřích u spolkové šatny tiskl obstárlý muž popelavé tváře a špičaté kozy na bradě ruku Pavlíkovi, který v černém oděvu vstoupil do nitra těsné místnosti.

»Bude veselo, pane předsedo?« ptal se mladý muž stručně, odkládaje svrchní šat.

»Doufám, že zarmoucen neodejdete, program čtenářské besedy je vždycky pestrý, ovšem tanec, k lítosti slečinek, není na pořádku, ale je francouzská jednoaktovka, zpěv, komické výstupy, eskamotérské umění, všecko, co možno dnes dávati, aniž bychom pohoršili těch, kdo chtí uchovati vážnou náladu svátků.«

Oba muži vstoupili do nevelkého sálu, kde v šumu a ruchu hovořil u dveří hlouček pánů a u protější stěny několik dívek ve světlých pestrých šatech obléhalo pianistu, člena besedy. V několika řadách stály prostorou sálu židle z polovice obsazené.

»Musím za scénu, odpustíte,« a předseda vzdálil se Pavlíkovi. Tento rozhlédl se ku předu a chvilkou utkvěl na krajním sedadle v levo, kde se mu kmitl světlý, bleďoučký vlas v silném vrkoči zatočený, pod ním úkrojek šíje a rameno v bílém živůtku stuhou vyzdobeném.

Pavlík se ztišil, úsměch obehrál mu rty; jen jeho oči vysílaly tam ku předu dlouhé, dlouhé pohledy.

Zahřejí tu světlou hlavu, pozná ona jejich lichotivý dotyk, jejich laskání a vychýlí se, aby jej hledala? Pohne se ta šíje, zatížená pletivem vrkoče, jehož vlny v záři světel hrají všemi odstíny od bílé barvy lnu ke žluti ječmene?

Pavlík se stával netrpělivým. Na pravo sedící gardedáma v černém šatě sebou pohnula a vyměnila s ní několik slov.

Vždyť věděla, že přijde. Při vánočním podělování dítek za naprostého ticha před přítomným arcibiskupem, který řídil rozdílení, jí to pošeptal, a ona odpověděla souhlasem přivřených očí, zlobila se v nitru jeho ješitnost, jež chtěla býti hledána. Pohnul sebou, jakoby nakročiti chtěl k ní, ale zůstal zpět. Až později, určoval si. Rozestřel program, který držel sbalený v ruce, a mžikl do něho okem, hned však se zase vrátil k pozorování.

Tentokráte měla malé náušnice s routou, z níž svitl ostrý plamínek a protáhl se v bílou čáru za sítnicí jeho oka, vlasy měla ještě vlhké, poznával tak podle temného lesku, a na bílé šíji nesla bílou stuhu. Byla všecka bílá jako jarní pohádka v kvetoucím třešňovém sadu. A nechtěla jej hledati. Což zapomněla za ty tři, čtyři dny? Rozmrzelost usadila se mu na zhustěném obočí.

K vůli ní unikl matce, vyhnul se vyčítavým očím jejím, nedbal, že ji nechává večer o samotě s trudnými myšlénkami staré ženy, k hrobu schýlené, pod lebkou. Stísnilo to jeho náladu.

Šel se bavit, šel rozpálit své mládí vedle dívčí plavovlasé hlavy, a doma nechával tu, jíž byl vázán vším, a jež se chvěla v úzkosti nedůvěřivé ženy před jinou, která snad již dnes či zítra vstoupí mezi ni a jej.

Zraky jeho zakroužily po besední dvoraně. Stiskl lehce, přemýšlivě rty.

Jsem mlád,« hučelo v jeho nitru na omluvu.

Z kouta, kde stálo piano, ozvaly se náběhy Dvořákova Slovanského tance a přerývaly prostorou se rozléhající ševel a hukot společnosti, tlumeně se bavící.

Jaksi váhavě a s očima upřenýma ku předu k dívce, jejíž pohled chtěl k sobě obrátit, vykročil směrem k ní.

Ty oči! Teď konečně zazářily mu vstříc svými modrými světly. Svět pro něj mizel. Jen němě se poklonil matce dívčině, a již padal do širokého netržitého hovoru tichým, lichotivě se ke sluchu přimykajícím hlasem zamilovaného mladého muže, který chce jíti za úspěchem.

Nezapomněla, tedy ku předu!

VII.

Všední jednoaktovka, otřepané žertovné výstupy byly skončeny a společnost se zdvihala se sedadel. Pavlík vyprosil si u matky a dcerušky, aby je směl doprovázet.

S úsměvem a pohledem na dceru svolila paní, a bledovlasé děvče pokývlo živě hlavou.

»Teď aspoň se nebudu musit bát,« usmíval se mladý muž, »že zařinčí zvonec a odpudí mne od vás uprostřed věty. Ani nám při tom vytahování opony nedopřáli nikdy dohovořit.«

V ulici zavál příkrý chlad zimního večera do tváří a pobídl obě dámy ke spěchu.

»Slečno Ambrožová, vy, tuším, chcete závodit s Merkurem, poslem bohů,« zažertoval Pavlík vida, jak po jeho boku děvče pílí drobnými krůčky všecko zachouleno v pestrý plášť. »Ten pán měl křidélka na patách, kdežto já vám je přisuzoval až dosud na plecích.«

»Vždyť je zima,« omlouvala se dívka prostě, ihned zase umlkajíc.

Pan Pavlík má pravdu, Vlasto, volněji, zde je klidno, vítr se zde nestuchá,« a matka zadržela dceru na kraji klikaté Celetné ulice.

»Kdyby nebylo nepohodlí, spojeného se zpáteční cestou k domovu, ani by se nepocítila povrchnost všeho toho, čím se nás snažil výbor besedy zabavit,« navazoval mladý muž.

»Nepomlouvejte, co pak je to,« kárala vesele paní Ambrožová.

»Nepomlouvám, jistě ne, milostivá paní, vyslovuji toliko svůj dojem,« hájil se Pavlík.

»Je snad dosti obtížné najíti příhodné věci, které by upoutaly všecky posluchače; ale přece by se mělo hledat, pečlivěji vybírat,« uváděl, aby upoutal v rozhovor aspoň matku, neboť chlad příkré noci zaháněl veškeru chuť k jakékoli řeči. Přes úsilí jeho nastala pomlčka, kterou ani již nerušil. Šlo mu beztoho jen o Vlastu, a ta byla i v besedě taková jednoslabičná, taková jakoby plná obav, aby neřekla něco nevhodného, a stručně odpovídala na dotazy a poznámky. Jen její oči upřely se k němu vždy v takové důvěřivé ochotě uvěřiti všemu, o čem mluvil, že její zamlklost nezarážela, hřejíc jej v duši milým ostychem dívčím, vznikajícím bezděky před cizím mužem, který se tak hartusivě dral v její poblíží. Bude to rozkošný zápas, přemáhání tohoto ostychu, pomyslil si Pavlík, a duše jeho zvážnělá denní prací a nedostatkem milostných pletek, napjala se ve skrytém očekávání.

»Slečno,« a Pavlík navlékl znovu nit rozmluvy, »chtěl bych vědět, do kterých zábav v masopustu se dostavíte.«

Dívka pokrčila rameny. »Kam matinka dovolí.«

»Což Vlasta, ta by šla každý den,« a paní Ambrožová živě přejala slovo. »Ale něco takového nejde tak lehce. Je-li dívce sotva osmnáct let, aby již tančila na velkých plesích do noci do dvou, do tří hodin. Půjdou pouze do plesu juristů — Vlasta má doma pozvánku — a ten je až ku konci masopustu, to stačí, aby upokojilo dívčí touhu,« uváděla paní. »Dva věnečky v besedě pomohou urychlit běh těch dlouhých týdnů ke dni plesu.«

»Až ve světě pohořím, půjdu se učit k vám, slečno, skromnosti, k vám, která se spokojujete dvěma věnečky a jedním plesem. Víte, vycházím ze zásady, že člověk má žádat hodně mnoho, vše, co jen vůbec možno, aby mu aspoň polovičku dali. Pohořím-li s tou zásadou, přijdu k vám tichý jako plachý stín, zahledím se vám do očí a budu se učit tomu, co mi schází,« a mladý muž se žertovně zasmál. Pokrač.

ADOLF HEYDUK:

KDO SPÁSE LIDSTVA CHTÍ.

Kdo nadšen tvůrčí jiskrou božské síly
rád ubohé bys bratry nes',
by zemských strastí zapomněli chvíli,
na křídlech ducha svého do nebes;
kdo's cílem vytknul sobě v žití celém
být trpících a chudých spasitelem,
ať písní bojuješ, ať štětcem nebo dlátem,
ať čepelem, ať slovem nebo mlatem,
ten,
buď na kříž připraven!

Jiří Sumín:

V HODINĚ SMRTI.

Pan probošt loučil se úplně s pokojem se starou paní.

»Upokojte, se milá paní,« těšil ji, »pozvedněte zrak svůj k nebesům a řekněte: Buď vůle Tvá! Přivedli jsme to šťastně tam, kde jsme to chtěli mít. Oh, věřte mi, není na světě nevěrcu, jsou jen rouhači a kacíři... a v takové chvíli obracejí se všichni! Všichni hledají Boha! Ale teď jednejte rychle, zdá se, že ho Bůh brzy vysvobodí. Jenom se divím,« hlas jeho zadrhl se na čemsi drsném a protivném a obočí svraštilo se hrozivě, »že tato dáma, odpusťte, nevím, jak bych ji pojmenoval... snad hospodyně, či co? Divím se, že má tak málo útlocitu a ani v mé přítomnosti neopustila pokoj. Vím, že takové osoby nemají mnoho taktu, ale mohla přece dostat určitý pokyn stran mé návštěvy...« A nedopřávajc paní Eleonoře času, aby přijala nebo odmítla tuto důtku, dokončil rychle stoje již ve dveřích: »Ona by teď vůbec neměla být ani v domě. Je to naprosto nepřípustným v takovém okamžiku.«

A jakoby necítil mocného účinku svých slov výbušných jako puma, nebezpečných jako jedem napuštěná dýka divocha, odcházel, klaně se na vše strany přítomným paním a pohazuje spokojeně svou výraznou, mléčně bílou hlavou.

Dámy stály chvíli jako ohromeny. Jak vysoko povznesl tento »elegantní a duchaplný pán« svoji pověst! Všechny s ním souhlasily.

Konány na rychlo přípravy k posvátnému aktu. Všechny ruce daly se rázem do práce. V pokoji budován malý oltář a rozsvěcovány svíce. Olga zatlačena ještě více do pozadí hleděla zmateně na tento ruch a shon. Viděla tělnatou paní v hedvábných šatech, jež cídila stříbrné svícny, a jinou v krajkové pláštěnce s kloboukem na stranu, jež s velikou horlivostí přivlékla odkudsi těžký mosazný kříž. Viděla, jak otvírají skříně a přehazují její prádlo. Konečně když kněz přicházel a pokoj vyprazdňován, byla vytlačena zároveň s jinými, sotva se odváživši přiblížiti se Petrovi, aby si naposled vtiskla v pamět jeho beznadějnou tvář. A pak stála ještě zmatena a nejistě jako vetřelkyně, hledíc z pozdálí otevřenými dveřmi do pokoje.

Ač už se kněz blížil, tak že bylo slyšet zpívavý hlas zvonku, dámy shlukly se k nové poradě. Oltář byl sice hotov, ale zbýval zde předmět hrozně závadný: postel Olžina. Nebylo času k úvahám. Na štěstí něžné ruce nezalekly se její masivní tíže a nedbajíce modřin a odřenin vyvlekly ji šťastně na chodbu, zatím co kněz vcházel druhými dveřmi.

Olga spěchala odtud, nevědouc kam. Teprve když se octla venku, vzpamatovala se. Vždyť je ještě místo v tomto domě, kde ona má své nepopiratelné právo: dětsky pokoj. Vešla tam tedy majíc stále před očima výraz Petrovy tváře, tak smutné a beznadějné, jak se jí vštípila v pamět posledním pohledem. Smrákalo se, po chodbách vlnil se ruch a shon. Evička spala, ale Petříka zde nebylo.

Zdrcena, v jakémsi křečovitém ztrnutí studu a hrůzy stála zde nehybně, nemyslíc a necitíc. Byla by tak vytrvala snad do rána. Neslyšela, co se v domě dálo, nepozorovala ani příchodu služky, jež vzlykajíc vešla a podávala jí klobouk a plášť.

»Co chceš?« tázala se posléze.

Ale děvče nemohlo pro pláč promluvit.

Hlavou nešťastné ženy kmitla myšlénka jako potupné švihnuti biče. Tvář její se hluboce zarděla.

»Jak? Mám snad odejít?« tázala se.

»Ano,« vzlykalo děvče.

»Kdo to nařídil?«

»Náš pán... aby dosáhl rozhřešení.

Olga vztyčila se, pokleslé síly jakoby rázem oživly. Pevně, nevidouc nikoho, nevnímajíc ničeho z toho ruchu a shonu na chodbách a v pokojích, vešla do pokoje nemocného.

»Chceš opravdu, abych opustila tento dům?« tázala se mírným a uraženým tónem.

Petr hleděl na ni apathicky, bez nejmenšího vzrušení

»Ano. Buď tak laskava... ať už je tomu konec. — Vždyť je to nesnesitelné,« dodal po krátké pomlčce.

Zbledla smrtelně.

»Dobře. Půjdu.«

Tvář jeho zesmutněla, prosebný, beznadějný pohled utkvěl na její tváři. Jakoby chtěl cosi zmírnit nebo napravit, vztahoval k ní ruku. Ale ona odmítla prudkým posunem a odcházela spěšně.

Prošla pokojem, v němž dlely dámy, nevšímajíc si nikoho, nevidouc Emy, jež trůnila uprostřed jako znova dosazená královna, vypravujíc o svém smíření s manželem, neslyšíc modlitby staré pani, jejíž hlas zněl výbušně a tvrdě, jako když se skály trhají. Poděšeně vyrazila do tmy.

Neměla zde známých, k nimž by se mohla uchýliti na noc. Nemyslila také na to. Prchala, jakoby cítila za sebou smečku vyjících a štěkajících psů. Běžela bez cíle, majíc v duši neurčitou představu propasti nebo hluboké tůně, do níž se musí vrhnout. Její bolestí sevřenou duši nevytryskl jediný paprsek myšlénky, jako žhavé hřeby tortury dštily a pronikaly ji nehybné utkvělé dojmy posledních okamžiku. Nečinila pokusu vymknouti se jim, zlomiti jejich ostří. Cítila, že

tyto rány nic nezhojí a že by byly tím hroznější, kdyby nebyly smrtelné. Nedočkavě, bezoddyšně spěla ku předu. Ale jednotvárná, plochá krajina s pevnou, tvrdě ujetou cestou neslibovala blízkého východiště Mlhavé šero oblohy přiléhalo kolkolem k zemi. Jako čarovný kruh, jenž se rozstupuje za nemyslitelnou hranicí představ, unikal nedostižný bod smrti jejím bolestným touhám. Netrpěliva, zmučena, urychlila několikráte krok, aby dospěla cíle. Letěla téměř. Ale střízlivým plochým krajem zapadlým v lůně noci zněla výsměšně ozvěna jejích kroků. Pojednou, kdesi v dáli po pravé straně cesty zaslechla táhlé hvízdnutí parostroje. Vlak! koleje! probleskla její myslí. Ano, to bylo přec již něco určitého. Ihned opustila cestu a běžela polem a vysokou travou. Měla teď aspoň něco: jistotu. Věděla, co učiní. Jenom vrhnout se v pravý čas pod kola rozjetého vlaku... a pak aby ji někdo neviděl. Spěchala bez oddechu. Zdálo se, že jižjiž musí být u cíle. Zde to někde bylo! A když proběhla valný kus cesty, stál před ní — les Příšerný, hluboký, němý. Kolejí nebylo vidět Zase se vrátila nejistota. Nemusí to být zrovna koleje, ať je to cokoliv, jen pryč s tím břemenem žití! Les... tam to snad bude. Odhodlaně vrhla se do černé propastné tmy staré doubraviny. Nic jí nevyrušilo. Divá bolest zvala dále duši jako sup zabloudilé jehně. Nebála se také. Běžela lesem, lezla po stráni, dívala se s návrší do temné neznámé krajiny a zase prchala po stráni dolů ničeho nenaleznouc. Koleje! koleje! znělo to zas uvnitř. A zase byl zde jednotvárný, plochý střízlivý kraj zapadlý v lůně noci. Ale konečně nalezla přece koleje. Čekala pod hrází v mukách odsouzence, jež se prodlužují čekáním na smrt. Vlak nejel. Mlhová, šerá obloha visela nízko nad zemí jako klenba černého vězení. Kdy vstoupí žalářník a vyvede ji odtud? Čeká zde marně? Kdesi v dáli zaslechla šplouchání vody. Vzchopila se a běžela tím směrem. Tam to snad bude! Pojednou zdálo se jí, že vidí kohosi před sebou, jenž tu nehybně stál, jakoby na ni čekal. Kdo to asi je? Poslal Petr za ní?... vzpamatoval se?... litoval?... poslal ji hledat?... Celou noc nepotkala človíčka... kde asi je? Srdce jí bušilo, krok váznul nejistě. Kdo to as je a proč tam tak nehybně stojí? Čeká. — Ani necítila, jak paprsek naděje vetřel se do srdce a svěradla tortury se rozstupovala. Teprve když poznala své sklamání a žhavá bolest novou silou pronikla jí duši, uvědomila si, že čekala něco.

Byl to kříž. Jeho černá ramena rozpínala se do temné noci. Zastavila se u něho. Byl to symbol onoho Boha, jehož jménem byla vyhnána.

»Ty... ty že jsi Bůh trpících a nešťastných?« volala sevřenými rty. »Kámen jsi!« Zalekla se svého výkřiku a toho ticha, jež jí odpovídalo. Běžela dále

Stanula na vysokém srázném břehu, pod nímž hučela řeka v hluboko podemletých zákrutech. Zde... zde je to tedy! Klesla na zem oddychujíc těžce. Bude to lehce odbyto! Není to tak hrozné jako to čekání na vlak tam pod hrází. Jakási námitka vtírala se jí neodbytně do cesty. Odmítala ji, ale cosi jakoby ji drželo za šat a nutilo ji vzpomínat.

Je pravda, že on je rovněž na odchodu. Má se s ním spojit ve smrti po tom, co se stalo?

Živě vyvstal jí před očima s tím svým pohledem beznadějně smutným, jak vztahoval k ní ruku, když odcházela.

»Nikoliv!« vzkřikla hlasitě. »My se nesejdeme! Jsme nyní rozvedeni nejen pro život, ale i pro věčnost. Tvoje láska nesnesla světla. Byl's jako záletník, který za šera přijde a za šera odchází. Jakmile jsi se chtěl smířiti s Bohem, vyhnal's mě od sebe.«

Ale on nezmizel. Jako mlhavý mráček vznášel se nad vodou, s pohledem beznadějně smutným vztahoval k ní ruku a lákal ji dolů.

»Nepůjdu... nepůjdu za tebou!« volala tvrdě »Tobě již nemám co říci ani zde, ani — tam!«

Hledala v duchu překážku, jíž by jako ledovým pohořím přepjala prostor mezi sebou a ním. Ale vše, co jich rozlučovalo v životě, spojovalo je v smrti.

Zděšeně prchala touž cestou, kudy přišla. Její rány byly tím hroznější, jestliže nebyly smrtelné. Jakoby se propadla do doupěte hadů, z něhož nelze uniknout, svíjela se šílenou hrůzou a úzkosti. Jak vléci déle ten bídný život?

Opět stanula u kříže, jenž rozpínal svá ramena do temné noci.

»Bože, v jakých podobách a symbolech vzýval i hanobil tě člověk! V slzách a úzkostech, v touze a nadšení, v nekonečném štěstí a v nekonečném hoři, v úpění porobených i kletbách tyranů zní tvoje jméno. Tvým jménem žehnáme, tvým jménem zlořečíme tvým jménem bojujeme za pravdu i přelud. Ty pak vznášíš se nad námi vždy v nových podobách, v nových tužbách, v nových cílech neznámý, veliký, čistý!«

Na smrt znavena klesla na pokraji lesa, nevědouc, kde se nachází. Palčivý nepokoj zmítal její duší. Co se děje tam v tom domě, z něhož ji vypudili. Snad nebude nucena vrátiti se tam v této hanbě a ponížení? Myslíc na své děti, plakala usedavě.

Svítalo. Poznávala znenáhla, že velikou oklikou opět přiblížila se k městu. Opodál cestou mezi vzrostlým obilím kráčelo mlčky několik rybářů, nesouce sítě na dlouhých tyčích na ramenou. Hleděla za nimi. Šli touž cestou podle kamenného kříže ku břehům. Tito by byli snad první nalezli její stopu... Jak by jí bylo teď dobře! Ale co se děje tam... tam, kam se nikdy nevrátí? Jak uplynula tato noc? Za chvíli budou

se probouzet děti... Slyšela hromadné hlasy a těžké kročeje v dáli. To jdou lidé tam kdesi z města, snad do polí. Kdyby jí tak někdo pověděl, co se u nich dělá. Neměla odvahy osloviti někoho a doznati, kdo je. Hlasy se blížily. Půjdou zajisté touto cestou, podle lesa, takže ukryta za křovím může nepozorovaně vyslechnout jejich hovor. Opět se zachvěla vzpomínkou na děti. Za chvíli se probudí Evička a bude hledat matku a otce... Ah, mít tak křídla!...

Těžké kročeje zazněly na blízku. Byla to dlouhá řada mužů, již šli za sebou v malých skupinách. Chladným ovzduším přes vrcholky zrosených obilin dolétaly k ní první útržky hovoru. Byli to tovární dělníci. Tiskla zoufale ruce ke spánkům a naslouchala dále.

Ano, byli to dělníci jejich závodu, ti, již bydleli ve vzdálenějších osadách a vraceli se k rodinám pouze v sobotu. Co to znamená, jestliže tito lidé zcela mimořádně opouštějí město? Patrně se nepracuje. — — — Petr je mrtev!

Lapala horečně jejich slova.

»Půjde-li to tak dále, budeme na zimu bez chleba. Nevěřím správci, snad ho konkurent podplácí. Všelicos mi bylo podezřelým v poslední době. A pak nás polovici propustí — Zvonili již?«

»Ne, je příliš časně... Škoda ho... věčná škoda!«

Zašli. Kročeje blížily se opět hromadně, silný, hřmotlivý, jako lítostí rozměklý hlas zněl jednotvárně, nikým nevyrušován.

»... Ale nežli dokonal, vědomí vrátilo se ještě jednou, jako když naposled zaplane kahan, v němž olej dohořel. Poručil, aby přivedli děti. Vzbudili je tedy... Kde je maminka? táže se jich... Nikdo si netroufal odpověděti. Vzbuďte ji, přiveďte ji přec, naléhal stále. Ale když nešla, zasmušil se pojednou a více nepromluvil. Dětí nechtěl od sebe pustit. A tak seděly u něho v posteli, když dokonal... Vrátný to vyprávěl.« — Přešli.

— — — — — — — —

»A víš, co se mi na něm nejvíce líbilo? Že byl přímý a rád slyšel pravdu! A časem když tě něco potkalo, tu přišel, nezdálo se ti ani, že to je chef, spíše jakoby to byl soudruh, dělník; ne jako boháč a šťastný člověk, ale jako chuďas a nešťastník... tak ti rozuměl. Tušil's, že sám tvou bolest procítil a prožil. — Měl jsem ho rád!«

»Hej, kamarádi, slyšíte! Už zvoní... to je umíráček...«

»Zvoní... zvoní!« znělo hromadně.

Obnažili hlavy.

Smutným tichem rána zazněly z dáli první údery zvonů. Hluboce, chvějně se rozezpívaly. Zvuk jejich spěl po krůpějích rosy, otřásal ovzduším, prorážel nízkou klenbu nebes jako hlasatel zvěstující pokoj, odpuštění a milosrdenství.

GABRIELE D'ANNUNZIO:

FRAGMENT.

MYTHUS O GRANÁTOVÉM JABLKU.

PŘEL. K. BAČKOVSKÝ.

»Hleďte« — zvolala Perdita, by zmařila kouzelný půvab, ukazujíc na loďku obtíženou, která plula zvolna proti nám — »hleďte, toť vaše granátová jablka.«

Avšak její hlas byl zlekaný.

Uzřeli tedy míjeti kolem ve snu večerním, po vodě delikátně zelené a stříbrnaté jako mladé lístky říční vrby, loďku do vrchu naplněnou tajůplným ovocem, které poskytovalo obraz věcí skvostných a záhadných, jakoby pouzder z červené kůže, nesoucích svrchu korunu krále-dárce, z nichž některá uzavřena, jiná zpola otevřena byla, jsouce přeplněna ve vnitřku nahromaděnými perlami.

Paní připomenula si hlasem skleslým slova, která Hades promlouvá k Persefoně v posvátném dramatu, zatím co dceř Demetřina okouší osudné granátové jablko:

»Až ty kdys kvetoucí trhati budeš šafrán na hebkém
trávníku zemském na blízku matky v šedavém hávu
a třebas s Okeanidkami překrásnými z míry
na trávě měkké — vstoupí ti v oči nesmiřitelné tvé
hnus z nenadání, hnus proti světlu:
a tobě pohne se duše velká tvá v srdci — ó ženo! —
v paměti vždy majíc teskný sen podsvětní
— Persefono! — bez své jsouc podsvětní říše.
A pak svou matku v šedavém její hávu
zahlédneš plakat, tiše tak a stranou,
a ty jí řekneš: »Matko, mne volá do říše dolů
Hades; mne volá k vládě nad stíny bez dne
Hades; mne volá jenom ve své nezkojitelné lásce
Hades...«

»Ah, Perdito, jak umíte rozlévati stín nad svým hlasem!« přerušil ji básník, maje pocit, jakoby harmonická noc zašeřovala slabiky jeho veršů. — Jak dovedete si dáti tvářnost noční před večerem! Pamatujete se na scénu, kdy Persefone chce se právě vrhnouti do Erebu, zatím co chór Okeanidek žalostní? Její tvář podobá se vaší, jakmile se zasmuší. Chladná ve svém hávu, zbarveném šafránem, ona skloní zpět svou hlavu korunovanou, a zdá se, že světélkuje v jejím těle,

stavším se bez ducha, noc, která ztemňuje se pod bradou, v důlcích očních, kolem nosu měníc ji v hlubokou masku tragickou. To je vaše maska, Perdito! Vzpomínka na vás mi přispěla, bych v sobě vyvolal tuto bytost božskou, skládaje své Mysterium. Tato malá sametová stužka, kterou nosíte téměř stále kolem krku, ukázala mi barvu shodující se s rouchem Persefony.

A jednou večer, když loučil jsem se s prahem komnaty, kde nebyly ještě rozžaty lampy (za jednoho pohnutého večera v minulém podzimku, upomenete-li se), zdařilo se jediné vaší touze a přivedla jste na světlo v mojí duši stvoření, které tam leželo ještě zapleteno; a potom, nemajíc viny na tom, že jste způsobila tento nenadálý porod, zmizela jste v nejhlubší tmě vašeho Erebu. Ah, byl jsem si jist, ze slyším váš nářek, a přece probíhal mnou nezkrotitelný proud radosti. Nevypravoval jsem vám nikdy o tom, opravdu? Měl jsem za povinnost věnovati svoji práci vám, jako světélku ideálnímu —«

Zkoušela pod pohledem toho, který ji tolik nadchnul; zkoušela od oné masky, kterou na její tváři obdivoval, i od oné radosti, kterou pociťovala jako neustálé klokotání živého pramene. Zkoušela od sebe samé: od změnlivosti, kterou měly její vlastní rysy; od neobyčejného umění mimického, kterým vyznamenávaly se svaly její tváře; a od onoho zdokonalení bezděčného, které řídilo projevy její pohybů; a od onoho stínu významného, který tolikrát na scéně v okamžiku mlčení úzkostného pocítila přelétnouti přes tvář jako tajemný závoj bolesti; od stínu, který nyní naplňoval vrásky prohloubené časem v její pleti ne již mladé. Krutě zkoušela pro onu ruku, kterou zbožňovala: pro onu ruku tak delikátní a tak vznešenou, která přece darem nebo polibkem mohla jí tolik ublížiti.

»Vy nevěříte, Perdito,« řekl po přestávce Stelio Effrena, poddávaje se jasnému a zvlněnému běhu své myšlénky, která, jako meandrovité záhyby řeky tvoří, obklopují a vyživují ostrovy v údolí, zanechávala v jeho duši temné a osamocené prostory a kdež — on věděl jistě — mohl by nalézti v příhodné době nějaký nový poklad »vy nevěříte v tajemné dobrodiní znamení? Nemluvím o vědě hvězdářské, ani o znameních horoskopických. Postřehuji, že podobně jako ti, kteří věří, že vyčkávati se musí na dobré postavení hvězdy, i my můžeme vytvořiti si ideální souhlas mezi naší duší a nějakou věcí pozemskou tím způsobem, že tato pozvolna se vtiskujíc v naši podstatu a zušlechťujíc se v naší illusi, objeví se nám téměř stežejnou našich neznámých poměrů a přibéře na se jakoby podobu tajemství, objevujíc se v určitém spojení s naším životem.

Hle, Perdito, tajemství, jak vrátiti část prvotní svěžesti naší duši, poněkud vyprahlé. Vím ze zkušenosti, jaký výsledek blahodějný vzešel by nám z intensivního se sloučení s nějakou věcí pozemskou. Jest třeba, by duše naše stala se zvolna a zvolna podobnou Hamadryadám, by pocítila prouditi v sobě čilou energii stromu vedle bujícího. Vy jste již pochopila, že takto mluvě narážím na slova vámi pronesená o plovoucí loďce. Vy sama jste vyjádřila s temnou stručností tyto myšlénky, když jste pravila: ‚Hleďte! Toť vaše granátová jablka!' Pro vás a pro ty, kteří mne milují, ona nemohou býti leč má. Pro vás a pro ně idea mé osoby jest spojena nerozlučitelně s plodem, který zvolil jsem za emblém a který jsem nad to vyzdobil ozdobami četnějšími a ideálnějšími nad jeho zrna. Kdybych byl kvetl v čase, kdy lidé vykopávajíce mramory řecké nalézali v zemi ještě vlhké důkazy antických pověstí, žádný malíř nemohl by mne vyobraziti na plátno, by nedal mi do ruky jablka punického. Oddělovati od tohoto symbolu mou osobu zdálo by se umělci upřímnému jako utnouti živou část ode mne, protože v jeho představě pohanské byl by připojen k ruce lidské jako ke své větvi přirozené. A on v celku nebyl by měl o mé podstatě představu rozlišnou od oné, kterou musil míti o Hyacintovi nebo o Narcissovi nebo o Cyparissovi, kteří právě musili zjeviti se mu znenáhla v podobě rostliny a bytosti mladické. Však vy máte také v tomto čase ducha hbitého a zjemnělého, který pochopí všechen smysl a okusí všecku chuť této mé invence. Což vy, Perdito, nenalezla jste také zálibu v tom, vypěstovati si ve své zahradě krásný strom granátový, byste mne viděla kvésti a plody vydávati každého léta? Jeden váš dopis, vskutku přišedší jako poselství nebeské, vypisoval mi graciosní obřady, s nimiž jste vyzdobila ‚plodný' keř stužkami v onom dni, kdy vás dostihl první exemplář Persefony. Hle — tedy — že pro vás a pro ty, kteří mne milují, já obnovil jsem vskutku antický mythus, přelévaje se s manýrou ideální a významnou ve tvářnost Přírody; rovněž tak, až mrtev budu (a Příroda kéž mi dovolí projeviti se uvnitř svého díla, dříve než zemru!), moji žáci budou mne ctíti pod způsobou granátového jablka a v ostrosti listů a plamenné barvě obalu a v třpytivém mase ovoce korunou zdobeného přijdou k poznání jakosti mého umění; a jejich názory o tomto listu, o tomto květu a o tomto plodu jako o zanechaných poučeních od učitele budou ukryty v částech oněch s onou ostrostí a plamenem a bohatostí vnitř obsaženou. Nyní poznáváte, které jest ono pravé dobrodiní. Jáť rovněž tak příbuzně se skrývám, bych rozvinul se podle skvělého genia rostliny, v níž se mi zalíbilo naznačiti svoje aspirace k životu bohatému a planoucímu.

Zdá se mi, že toto moje zpodobnění vegetální jest s to, aby pojistilo mně, že moje síly rozvíjejí se stále podle přírody, by dosáhly při-

rozené výsledku, k nemuž jsou určeny. ‚Natura cosi mi dispone‘ — byl epigraf leonardovský, který jsem položil na první stránku své první knihy. Nuže, granátovník i v květu jsa i plody vydávaje stále mi opakuje tato prostá slova. A my nejsme poslušni leč zákonu, vepsaných do naší podstaty; a proto zůstaneme ač v takových rozporech — neporušeni v jednotě a plnosti, což je radostí naší. Není neshody mezi mým uměním a mým životem.«

FEUILLETON.

J. V. SLÁDEK A JEHO NOVÉ PŘEKLADY SHAKESPEAREA.*)

Několik literárně-historických gloss.

Roku 1786 předveden byl Shakespeare poprvé českému čtenářstvu. Karel Hynek Thám odevzdával krajanům svým prosaický překlad Makbetha upravený dle německého divadelního vydání s naivním a své době tak potřebným připomenutím: »Tuto truchlohru složil Shakespear Angličan v řeči englické, an v skládání činoher smutných, rekovných nade všecky skladatele vynikl a je převýšil, nesmrtelnou sobě v potomstvu způsobiv slávu; pak byvši tato smutohra od mnohých z englického v němčinu přeložena, též na německá se uváděla divadla; nyní v češtině na světlo vychází.« Od té doby čněl Shakespeare, gigantický mistr, jenž mohutným vzmachem své umělecké ruky urval životu jeho pyšnou realitu, aby oživil prometheovským plamenem osobitosti její vnitro a tak ji hrdě postavil na vysoké témě umění, jako maják kmitající se nocí malostí a slabosti před všemi u nás, již slézali strmé výšiny poesie. Působil tu arciť značnou měrou vliv literatury německé, kde největší dva básníci našli a vybojovali sebe samy teprve tehdy, když zlaté okovy umění Shakespearea od sebe svrhli, kde romantikové dali se hypnotisovati Shakespearem, jejž vyložiti, přeložiti a prožiti učinili jejich vůdci Schleglové a Tieck povinností a smyslem svého života.

Tušili u nás v Čechách určitě, že Shakespeare bude vichrem, burácejícím a divokým vichrem, jenž snad zdrtí to ono chabé a nuzné osení, ale jenž zároveň navěje na českou půdu plno nového semene, plno nových svěžích zárodků. A v naivní víře primitivních lidí, již v každém mohutném fenomenu vidí div a zázrak, chápali Shakespearea po vzoru anglických starších a německých romantických vykladačů jako nespoutaného, bezzákonného genia, »beze všeho úmyslu, hnaného jako slepým nějakým pudem, nepřipomínajícího v ničem na umění, na úmyslnost«, jak vyslovil J. Malý v četných recensích, článcích i své informační knížce, jíž provázel Museem vydávané souborné vydání překladů děl Shakespeareových. Dlouho byl Shakespeare pojímán jako »Kraftgenie«, pravý zázrak básnické fantasie, a jeho dramata byla chápána jako divotvorný plod nadlidské inspirace, nehledící k zákonům uměleckým a lámající veškeré zákony komposice básnické. V tom znamení podniknut byl též překlad Shakespearea, jeden z nejsympathičtějších literárních činů Matice České. Jemný esthetik V. Nebeský, vyškolený u hegelianských idealistních esthetů, vítal r. 1855 překlady Shakespearea jako »velkolepé a vážné podniknutí, důležitý a významný skutek, jenž blaze a hluboce v každém ohledu působiti bude« a očekával si od něho mohutnou reakci proti »panujícímu epigonství v poesii, proti malátnosti, neúrodě skleslosti ducha tvůrčího«. Leč překladům těm bylo zápasiti s dvojnásobnou obtíží: jednak podivný a bizarní názor o dílu Shakespeareově zabraňoval sám studovati jemně a detailně vnitřní umělecké ústrojí díla, jednak nebylo básníků, již by dovedli tlumočiti homogenně anglického mistra. Jediný J. J. Kolár, jenž nad to jako geniální interpret Shakespearea na jevišti stupňovanou již realitu dramat svým osobitým, velkolepým podáním naplnil novým životem plným uchvacujícího ohně, o němž nám mladým však bylo přáno jen slyšeti, odpovídal svému úkolu; arciť i on sám »Kraftgenie« pojímal Shakespeareova díla jako ohromný div sopečného genia a tak zachytil věrně a výstižně ducha básníkova jen v některých groteskních a bouřlivě pathetických »Hamleta«, »Makbetha« a »Kupce benátského«; avšak právě od něho máme překlad pouze čtyř dramat Shakespeareových. Ale pilní a svědomití a úzkostliví překladatelé J. J. Čejka, Fr. Doucha, L. Čelakovský (mladší) a J. Malý úlohy své nedovedli umělecky provésti. Ni jediný z nich nebyl básníkem, jich výraz byl neohebný, olověný, nepružný, tu příliš rozvleklý, onde zas nuceně stručný a vyumělkovaně duchaplný: podařilo-li se jim místy zachytiti dunivý spád a vznešený chlad historií a tragedií, uniklo jim naprosto rosné a svěží kouzlo některých pohádek a feerických her právě jako úsměvná, rozkošná nálada veseloher; tyto překládali stylem a výrazem tragedií a zachovali-li humor slov, zdusili humor nálady. A tak jest překlad strnule filologický a slovní, třeba že někde nezachovali rozměr a délky originálu, což jejich nazírání ostatně, jak J. Malý obšírně v článku »O překládání klassiků« vyslovil, samo sebou dovolovalo.

Zatím po bedlivých studiích Schleglových, Vischerových, Gervinových a Ulriciho vrchu nabylo jiné nazírání na dílo Shakespeareovo, nazírání, jež charakterisují a do posledních subtilit vyslovují »Shakespeare-Studien« Otty Ludwiga, jemuž právě jako kdys romantikům stal se Shakespeare otázkou bytí, bolestí života a uměleckého tvoření. To nebyl více ten bizarní prales, plný zázraků a tajů, onen div inspirace a fantasie trhající všecky hráze dosavadního umění. V dílu Shakespeareově nalezena byla jemná a subtilní architektura, do detailů a nejskrytějších finess vypracovaný plán, ryzí a důsledná psychologie: Shakespeare nebyl více jen básnickým geniem, nýbrž obdivuhodným umělcem. Toto chápání a pojímání, jež O. Ludwigovi schromilo ruce, když vztahoval je k vlastnímu dílu, u nás první vyslovil již Nebeský, tvrdící r. 1852, »že každý jeho výtvor jest organický celek, nesoucí na sobě ráz uvědomělého a vysoce vzdělaného ducha«. Než musilo uplynouti více než 40 let, aby nové nazírání stojící v příkrém odporu s předchozím došlo vyslovení v novém překladě. Obecenstvu a divadlu staré překlady dostačovaly, došly i konečného ocenění a uplatnění, když r. 1864 Umělecká Beseda v roztomilé slavnosti oslavila třistaleté jubileum narození Shakespeareova, při němž Shakespeare znovu do Čech vítán.

Krásného úkolu vtěliti Shakespearea nově chápaného a cítěného naší literatuře podvolil se básník J. V. Sládek. Již jeho jméno spjaté tak těsně s anglickou poesií mnoho slibovalo. Dvojnásobným svazkem souvisí J. V. Sládek s nejoriginelnější literaturou evropskou, z níž všecky

*) »Dramatická díla Williama Shakespearea«, vydávaná Českou akademií císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a vycházející nákladem J. Otty, přinesla v dosavadních svazcích: I. Makbeth. II. Sen noci svatojanské. III. Zkrocení zlé ženy. IV. Julius Caesar. V. Kupec benátský. VI. Jak se vám líbí. VII. Král Lear. VIII. Bouře. IX. Hamlet, králevic dánský. X. Cymbelin. XI. Othello, Maur benátský. XII. Romeo a Julie.

*

ostatní tolik století čerpaly vznéty a ideje. V jeho lyrice, snad nejmužnější to lyrice české, kde leží tichý stesk a hrdá bolest nad jizvami života, kde si básník nehraje s bolestmi a sklamáním, nýbrž kde je chápe a přijímá, cítiti jest silný vliv lyriky anglické, s níž autor se intimně seznámil za Oceánem. Odtud přinesl i první překlady z angličiny: rozkošného Longfellowova Hiavatu, jehož svěží naivní úsměv vystihl rukou pečlivou, přinesl robustního Američana Bret Harta. Následoval Burns, snad nejlepší překlad lyriky, jaký máme, vonná a něžná to kytka zpěvné poesie; zachmuřené a trpké Byronovy »Hebrejské melodie« a těžký a temný visionář Coleridge, jehož rozpjetí ve visi a snu se vší suggestivní hrůzou překladatel zachytil.

Posléze přikročil Sládek k Shakespearovi, chtěje překlady z něho jako skvělým štítem zakončiti krásnou stavbu svého díla životního. Scelil tu dva požadavky, jež druhdy zdály se neslučitelnými, a jež nové artistické chápání významu Shakespeareova sceliti za každou cenu žádalo a kázalo: podal překlad věrný a básnický zároveň. Našel pro Shakespearea verš zvučný a plný, pevně ražený a mohutně zvonící, verš, jenž při deklamaci neztratí ani váhy, ani zvonivosti, verš, jenž chytá myšlénku v svůj kadlub a propůjčuje jí nesmazatelné a definitivní formy. Jestliže však J. J. Kolár dovedl zbásniti jen partie groteskní a ponuře tragické, jestliže Doucha dobře vystihl akademický pathos a rhetoriku Caesara neb Koriolana, jestliže Malý našel přesný výraz pro konversační chvastavost, bylo možno Sládkově velké znalosti poetické dikce české i anglické rozsáhlou resonanční deskou zachytiti veškeré tony Shakespeareovy poesie. Protože však Sládek vychází od uceleného díla k detailům, protože zří obrážeti se celek v podrobnostech, uskutečnil též to, oč všickni předchozí překladatelé marně se pokoušeli: vyslovil náladu jednotlivých kusů jich výrazem: jeho překlady komedií dýší zcela jiným vzduchem, sálají jinou náladou a jiným světlem než tragedie, tuto sírné přítmí, osudové pochmurno a ponuro, onde jarní, vonný vzduch plný úsměvů a něhy. Bylo by si vroucně přáti, aby tohoto si naši básníci všimli; u nás, kde sami autoři nevědí, píší-li vlastně drama, tragedii či komedii, mohla by i tato okolnost blahodárně působiti.

Poznámkou však nelze nepřipomenouti, že velké životní dílo Sládkovo dotud bude jen z poloviny účinno, dokud Národní divadlo nepoužije tohoto velkého daru jednotlivcova. Leč lze doufati, že k tomu brzy dojde a že zastaralé překlady brzy úplně s naší scény zmizejí. Posléze přejeme básníku, aby popřáno mu bylo mnoho svěžesti a zdraví k dokončení jeho krásného činu!

Arne Novák.

Z NÁRODNÍHO DIVADLA.

S naší činohrou je čím dále tím hůře. Repertoar je chudší a prázdnější nežli kdy jindy, a odhodlá-li se konečně divadlo k nějakému vážnému pokusu jako s »Rozmersholmem«, shledáváme, že skutečně pro Ibsena nemáme obecenstvo — snad ani herce... Jakousi událostí rozvířivší vetchou mdlobu naší činohry bylo opětné vystoupení a angažování sl. Hilbertové. Tím je vyřízena jedna ze »státních nezbytností« naší činohry a snad již ustane ta nechutná a přehnaná kampaň vedená pro mladou debutantku a proti její domnělé konkurentce, dosavadní naivce Národního divadla, sl. Grégrové.

Sl. Hilbertová vstupuje do Národního divadla velmi šťastně, skoro triumfálně, za velkého hluku a lomozu reklamy. Jistý kritik, který zásadně umlčuje až na jedinou výjimku výkony herců Národního divadla, věnoval nadějné začátečnici celou essay jako Duseové. Sláva, která doprovází umělkyně z divadla teprve po dlouhých letech práce, strastí a zápasů, očekává tu mladou debutantku při vstupu jako klonící se dvořenín. Jinde by snad podobné uvítání velice stížilo situaci i rozhodně nadané umělkyni, její výkony, její práce by aspoň částečně musily býti na jakési vyšší úrovni umělecké, ale u nás máme ještě mnoho nekritického obecenstva, jež si dá leccos »nasuggerovat«.

Sl. Hilbertová ostatně okázala svůj pěkný talent jako Kristina v »Milkování« ještě výrazněji nežli při dřívějším svém vystoupení a rozhodně její Kristina znamená veliký pokrok od její Anničky v »Mládí« z výstavního divadla, z níž dosti ochotnicky zachytila jen hrubé kontury tragiky a sentimentálnosti. Tyto tóny ozývají se i nyní nejupřímněji v tvrdém, poněkud nepodajném hlasu mladé umělkyně, která se bohdá též propracuje k plnějšímu vyjádření té jemné graciosnosti a měkké rozechvělosti ženství, jež tvoří hlavní půvab a moc umění její učitelky paní Kvapilové. Tyto vlastnosti oživené svěžím temperamentem a prozářené vzácnou inteligencí uměleckou jsou patrny ve všech výkonech jemného a nervosního talentu slečny Grégrové, ano i v takové burleskní a subretní roli, jako je nejnovější její výkon: »francouzská selka« ve staromodní, známé aktovce. Pro talent sl. Grégrové, nesoucí se k vysokým cílům moderní komedie, psychologického dramatu, k poesii smíchu i tragiky, neznamená tento poslední její herecko-pěvecko-taneční úspěch nic nežli všestrannost mladého, rostoucího talentu dychtivého práce a tvoření, který v době plného vývinu je utlačován, zanedbáván a zadržován ve svém nejkrásnějším rozmachu sil a schopností.
— n —

LITERATURA.

Jarosl. Hendrych (Z. Harden). Mně stůně mládí... E. Weinfurter, Praha.

Nedostatek individuality, toho něčeho, co činí jednotlivé stránky drahými a těžko zapomenutelnými, má kniha p. Jaroslava Hendrycha. Jsou v ní sice jisté tóny, které zvučí v každém čísle, jistý dech smutku, s kterým se setkáte na každém listě, ale, bohužel, nezardousí vás to náhlostí dojmu, nevyletí to před vámi jako ucelené, definitivní dílo. Zdálo se mi při četbě, jakoby autor k něčemu se upjal, co mu však proběhlo pod náručí, co uniklo jeho rukám a zanechalo po sobě toliko ozvěnu toho, co vlastně chtěl říci. Konečně nepomýšlel p. Hendrych snad ani na produkt čistě umělecký, souměrný, kde by každá linie byla vymrštěna v poměru k celkové architektuře, jako spíše na druh památníku snů, sestavovaný náhodně, v tichu dní, při jednotlivých záchvěvech touhy a melancholie.
O. T.

»Pohádka máje«, čarovné básnické dílo mistra české prosy Viléma Mrštíka počalo vycházeti nákladem J. Otty v druhém vydání. Událost ta, vzácná při díle nevypočítaném na vkus obecenstva, posvěceném čistým a vysokým uměním, znamená krásné vítězství české knihy. »Pohádka máje« vychází nyní též v sešitovém vydání v pěkné, originelní úpravě, k níž přispěly hlavně půvabné vignetty sl. Zdenky Braunerové.

Anglická knihovna, jejíž založení navrženo bylo V. Mrštíkem v »Lumíru« loni, stala se skutkem, počala vycházeti nákladem J. Otty. Při svědomité redakci a pečlivém výběru cenných překladů může se státi tato knihovna pendantem »Ruské knihovny«, vydávané tímtéž nakladatelstvím, jež je jedním z nejvážnějších literárních podniků posledních let. »Anglická knihovna« byla zahájena románem »Nápadník z Ameriky« od Marka Twaina, přeloženým od J. J. Benešovského-Veselého.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 1. LEDNA 1900. ✻ ČÍSLO 11 ✻

VILÉM MRŠTÍK:

JARO V ZIMĚ.

JANU Z W[illegible]Z

Tak do Vánoc byla ještě zima zlá.

Už nic ji neměli rádi.

Nutili se k trpělivosti, nutili se k pokore — ale marná vůle, lichý klam, i kdyby celý den se byli na ni dívali, nic už na ní neviděli pěkného. »Snad letos jara ani nebude,« posteskli si v duchu; tak bezútěšnou, věčnou se jim zdála zima do Vánoc.

Ale přehnala se Svatá Noc, přehrnuly se svátky — a duši náhle jakoby rozsvítil. Ožil svět a »pustý obraz zimy« rázem proměnil se v jara sen.

V tu dobu na venkově bývá dosud jako na ruské vsi. Domky zapadlé sněhem, stromy šité jíním, střechy jako z křišťálu, — ale, tím nikdo už se nedal mýlit: přibývalo dne, přibývalo zimy, s dnem rostl i mráz, ba kdesi prý i zahřímalo v lednu, to že dlouho ještě bude led; ale nikdo už nedbal, z mrazivého vzduchu do tváře zadýchal zelený háj.

Koledy samy už do sebe měly jiný, veselejší ráz než černé a těžké dumy adventních žalmů, dusících kdejaký rušnější vznět.

Tak týden před Vánocemi všechno ještě umíralo a hynulo, pohřbeno v hustou, stále rostoucí tmu. Poslední květ, karafiát přinesli ze zahrádky ještě uprostřed prosince; byl cele zasypán sněhem a už jen tou červenou hlavičkou vyčuhoval ven …

Ale sotva se narodil Kristus Pán, konec skomírání, konec tmám, prvním úderem srdce slavně narozeného děcka udeřila i poslední vteřina skonávajícího dne.

Vzali do rukou kalendář, rozložili ho před sebe, a hle! tu to stálo, hlavy snivě opírajíce do dlaní, četli v něm:

Až do jedenadvacátého prosince stále dne ubývá, krátí se napořád a ze dvou stran najednou, na večer i z rána.

Tu den jakoby v nerozhodnosti otálel, neuchýlí se ani na pravo ani na levo, ráno se noc ještě dloužila o nějaké poznání.

Ale ve tři hodiny dvacet devět minut zapadalo slunce ještě dvacátého druhého a o čtyřech hodinách, šesti minutách na Sylvestra byl ještě den!

Na Tři Krále už i na opačné straně přivstalo si světlo. Na sv. Telesfora táhla se noc až do osmi hodin a na sv. Agathona papeže už o sedmi hodinách a padesáti minutách byl den …

Ale kdo pak bude vodit po minutách …

Na konci ledna byl už den o celou hodinu a osm minut delší, slunce zapadalo o půl šesté, a byly už tři čtvrtě na šest, světlo leželo ještě na stole, hned s lůžka vstávalo se do bílého dne — —

Slavné chvíle pro lidi, kteří tolik milují den!

Ráno už se nesvítilo, večer — jak dlouho může ještě trvat a nebude se ani rozžíhat?

Nebylo radosti už v pouhé té události, že svět se rozvírá, léto se nevzdaluje, ale pomalu se blíží k nám?

Hledali ji Bůh ví kde, ubohou poesii, v knihách, hovorech, divuplodných snách, a hle!

Tu stála před nimi jednoduchá a prostá, tu zrovna před očima jim ležela v nahé své pravdě na drsných, hrubě potištěných stránkách kalendáře pomalovaného rozkošnými, od dětství až do pozdního stáří tolikrát už prozkoumanými obrázky na počátku každého měsíce s jednoduchými, na pohled tak nic neznamenajícími číslicemi po straně, a co ruchu, vády pro ně nebylo, utajených výkřiků, co života v nich skryto, kouzlaplných chvil!

Po kapkách přibývalo dne, po slzách stékal čas — a duše už letí naproti nějak jarně, měkko je i před očima vzduchem i krví, všemi smysly vrací

se a proudí život nový i mrtvá příroda, jakoby věděla, kdy uhodila její hodina, Bůh ví jakými tajemnými vlivy — i ta ucítila náhlý slunovrat, a když i mrzlo a zima pálila, jak nepálila ještě doposud, bouřila se a hlásila celou silou mohutného svého poslání o každý ždibec probouzejících se práv.

Mezi holuby jako na povel vznikly strašlivé kravaly... V jednu chvíli zdálo se, že tu střechu rozboří, jak se bili na půdě, honili a křídloma po hlavách se tloukli jak chlapi. Staváci vrkali, jakoby na bednu rumploval, holubice utíkaly, bubláci rachotili jak tambor na poplach. Vereš, »rychtář domu«, hrdý, vysoký jak voják vyrazil na střechu z půdy, spustil křídla a jak zametal, tak zametal, bílý prach kolem něho jen lítal, když ocasem brouzdal a křídloma smetal po střeše sníh. Vole nadmul tak, že se bylo co obávati, aby nespadl se střechy: »Ty, vereši, ty spadneš, nenafukuj se tak,« napomínal jej kdosi ze dvora, a vereš nejen že nespad', ale nadmul se jak generál a spustiv jedno křídlo, jak šavlí brousil jím po střeše nahoru dolů, divně a Bůh ví jak kroutě se a pitvoře před svou sivou milou. Jiný párek vyběhnul ven a jemně se o sebe třeli, obírali si navzájem peří, měkce přes hlavu se tloukli perutí... A den byl takový luzný a bílý, holubi spráskli křídloma a jak andělé se nesli do slunce, převracejíce se běloučkými svými břišky v náhlých zvratech spirály do plného nebes záření.

A to se dělo tak kolem Tří Králů nebo ještě dřív. Vereš svou vojanskou krev ucítil už na Nový rok a začal na půdě ihned dělat »pořádek«.

Ještě dojemnější byl skřivánek uzavřený v kleci.

Visel vysoko zavěšen v okně a bylo to také jediné okno v celém domě obrácené na polední stranu. A ať kdykoliv a kdokoliv tam k němu povznesl oči, skřivánek vždycky v rohu klece a tam čekal na slunce, které v určitou hodinu a určitou chvíli úkosem zbloudilo k němu do zamřížovaného vězení. Až líto ho bylo každému, jak se tlačil do koutku, slunci co možná nejblíž, aby neztratil z něho ani paprsek. Od jedenadvacátého prosince začalo se slunce zvedat nad hřebeny střech a v první polovici ledna skřivánku do klece už padlo několik jeho pramínků. Spočítat jsi je mohl, kolik jich bylo — byl jimi ozářen jenom klece roh — ale radosti bylo za celý boží svět. Ten koutek vězení skřivánek už neopustil. I když slunce dávno bylo opět za střechou, na tom místě jakoby je stále ještě cítil, ohříval se aspoň jeho památkou. Přeběhl jednou, dvakrát po kleci, zapípnul, posesknul si a zase tam, to slunce jakoby tam volal, na ně číhal, a netrvalo dlouho, dal se i do zpěvu. Slabě z počátku, pak stále směleji a mileji, až ho slyšet bylo i do druhé světnice! Přibývajícím dnem i jemu přibývalo na hlase — až přišla chvíle, kdy žalář celý vyzlacen byl nebesy a skřivánek rozezpíval se už tak, jakoby ani uzavřen nebyl, ale nad zemí se zmítal a ve vzduchu, v modru jarní oblohy slavil svůj nadšený, věkověčný návrat k nám...

Jeho vlivem i kanárek se rozezvučel v první světnici a byla by se rozezpívala snad i linduška v okně naproti kostelu, kdyby ji jednoho rána nebyli našli ležící na znak s nožičkami obrácenými ku stropu; nepřečkala zimy, pro ni už jara nebylo — — Za to hrdličky se probudily ze spaní. Vzpomněly si na společné lůžko a třebas byly při sobě, tak začaly po sobě toužit a volat, že ani spát pro lásku nemohly a jejich »cukrrrú« rozlehalo se domem i v noci.

Ba i lesy zahučely jednou v době odměku, i lesy zapraskaly a zahrady se pohnuly ze sna v sladké předtuše kradoucího se jara. Vzduch byl takový lahodný a vlídný, pod večerem tak lehounce se nesly osamělé výkřiky k spánku se ukládající visky, taková jakási rozsáhlá a veliká se zdála pojednou země, že nebylo už a nemohlo být žádné pochybnosti: jaro se hlásilo, ve sněhu objevil se první otisk jen jako chvatem mihnuvších se kročejů: Vesna byla v noci tu.

A to bylo v tu dobu, kdy se »otec domu« z venku vrátil do světnice a s tváří, jakou jenom radost umí čarovat, oznamoval užaslému domu, jak hledal, sháněl a všude všechno prohledal, najde-li přece morovatou slípku s přešlápnutou nožičkou, až jej napadlo, nezalezla-li snad do kurníku a nesedí tam. Sáhl tam a až se ulekl, jak splašeně utrhl rukou: jakoby na hada sáh' — Zasmál se a přišel zvěstovat tajemnou událost vracejícího se jara: v posadě pod prsty ucítil osm — osm na sebe složených vajíček. »A jedno jako druhé a všechny od té nejmenší,« kterou hledal.

»To snad ne?! Je-li možná?« a všichni se hrnuli ze dveří ven, nechtěli ani věřit, že by to mohlo být pravda...

Jak by nebylo: osm vajíček jedno jako druhé a všechny od té nejmenší s přišlápnutou nožičkou... Poslední bylo ještě teplé.

»Chuděrka!« litoval jí kde kdo a očima ji hledali, kde je, jak vypadá to zázračné zvíře, které po Vánocích už klade vajíčka.

Byla tu, drbala se nožičkou a nezdála se mít ani tušení o veliké své ceně. Tak se ji to zdálo přirozené a v největším pořádku v době, kdy přece už všechno tvorstvo cítí, že se slunce zatáčí a země se zachvívá dalekými hukoty jara.

»Co chcete?« zdálo se, že praví svou nevšímavou na jednu nožku napadající chůzí, »vždyť je to i v pořádku, v tu dobu přece vždycky nosím, vy ani nevíte.«

Zadrbala se nožičkou znovu a nevšímajíc si už nikoho, hrábla nožičkou pod sebou v hromádce z kůlny vyneseného smetí...

Na druhý den pronikla do domu zpráva, že nebyli nadělení jenom oni, požehnání že se sneslo na celou ves.

Tu všichni se shodli na tom, že do jara už nemůže být daleko, co nevidět bude tu

V lesích v tu dobu už kvetlo první jarní kvítí — žádný podběl, žádná sněženka, ale čemeřice černá kterou tak překrásně lid nazval »růží vánoční«. Ráno na okně vypučel hyacinth a zahradník v zámku tak si liboval tehdejší slunce, že se hned ve skleníku začal jako krtek rýt. Pln nedočkavosti rozhodl se a řekl: »Teď už musí jít všecko!« A vystavil celou řadu věcí na slunko oddělené od drsného vzduchu ještě sklem Vzduch posud ničil a pálil, ale slunce už živilo a spící očka hnalo do listu.

I člověka zmocňoval se teskný jakýsi pocit, příjemná, sladká, ale bolestná, krutá, nevýslovně prudká po čemsi touha, aniž věděl po čem. Věřil a nevěřil, doufal a nedoufal, ale — nevěř, když už i polní zvěř jak pitomá smýkala se přes cesty a několik jen kroků před tebou zajíčci blýskali svými zrcátky! Tu dva — tam dva — tam zas čtyři v jedné hromadě, všude samá známost, všude samé přátelství, i sám zákon podrobený jejich zákonu šetře vážnost této chvíle, zakazoval puškám střílet do polí. Koroptve ještě onehdy se držely v hejnu, ale i to už víc pro teplo než ze sesterské lásky, a nebylo by trvalo ani čtrnáct dní, byly by se rozprchly na různo v párky, kdyby nebyly přišly zimy zas a zlé. Ach, jak rozkošné by to byly bývaly procházky silnicí, polem, strminou, kde odevšad se ozývá rozčilené jejich »čirrrý« a v jejich vrzání a čiřincení z temna se ozývá frčivý šum křídel kohoutích!

Přišly sice ještě zimy ostré jak jed, sněhu napadlo ještě tolik, že nebylo možno vykročiti z chalupy, ale z myslí už nevytlačil tuchu jara ani sebe břitčí severák. I v nejprudší vánici kvetl máj...

Dům od domu, od stolu ke stolu, všude totéž divadlo, opakující se každou zimu, každý rok, v dobu, kdy je venku ještě sníh, okna zadýchaná ledovými květy, kdy vzduch je tak bílý, jiskřivý a plný světel, jakoby naplněn byl prachem stříbra... Mysl se vrací do bílé houšťky letících vloček, než lehnou na zem, jako ve snách stopuje jejich let, stíhá jejich víření, bloudí a noří se ve stále rostoucí jejich tmu, hledá a provází stále rozkošnější a rozkošnější hru bílých jejich hvězd, tu padajících a steloucích se na zem a zas letících jak ptačí prach, když do něho dýchne, než nadobro se snesou jemnou svojí přízí a zemi skryjou v stříbrotkaný šat... Celý den bys tak proseděl před vyjasněným sklem a poslouchal bělоučké to ticho chvějících se prostorů, zatím co za tebou vesele praská oheň — kdyby uvnitř nebylo tak živo, neslavili slavné jara vzkříšení... Všude, všude, ať se oko podívá kam podívá, všude leží, všude se otvírá jak bible [illegible], pravá kniha venkovského lidu, koupená na posledním jarmarku a roztrhaná za týden idylický kalendář, zapadlý i do nejposlednější vísky a v té vísce do poslední chaty se všemi svými trakty tajemného významu, pranostikami lidu, klamnou předzvěstí jara, léta, podzimu, zimy, jak ji předpovídá stoletý kalendář... Těžko odolat a nečíst s nimi! Čteš, prstem čmáráš po stránkách a hádáš, soudíš, věříš i nevěříš zároveň s nimi, jaký bude únor, jaký březen, jaký máj.

Dne 1. vítr, déšť, od 4. až do 10. pošmourno a větrno, vichřice — sníh — bláto — déšť — mráz!

Tváře se protahují, v oči se klade smutek — to bude smutné jaro, divný čas!

Děti ještě chvíli se probírají zohýbanými listy kalendáře, prohlížejí červená i černá znamínka všedních i svatých dnů, pak se nějak posupně odmlčují a knihu odstrkují stranou.

»A dyť to všecko není pravda! Nevíš? Kalendář je lhář.«

A zas hlavy dohromady, nosem k nosu, prstem přes papír...

»Počkej.«

Tolikátého a tolikátého připadají svátky: zelený čtvrtek, sobota bílá, Boží hod ..

To už je všude známé, doma i venku ohlášené procitnutí boží přírody...

Fialky, mateřídouška zavání z těch míst.

Mysl dívá se a nevěří, že pod tím sněhem vyrůsti by mohly zase chudobky, že ta země tvrdá a suchá jako kost roztaje, voda vyprýští a bleskem se rozlije mladistvou travou, že pod ledem procitnou a ze země vyskočí bílé zvonky sněženek, zašumí břízy, zavoní keře, z mokra vykvete orsej divoký.

Na všechno si srdce vzpomene, na konvalinky v háji, silénky, královské malvy, louky plné mát, výhony, zahrady, meze poseté jiskrami sedmikrás, duše sama kvete jak zahrada krásná, plná slunce a květů ptačího zpívání...

A do Hromnic byly ještě tři neděle!

Čtrnáct dní — pak týden —

To už skřivánek se chystá na cestu!

A oko bloudí s místa na místo, hledá Matěje, hledá Blažeje, Jordána, Šimona, každé to jméno dýchá útěchou, mluví tisícerou řečí, hlásí nové proroctví v kouzla pranostik tak věrně věřícího lidu A už se nikdo nezdrží a celým srdcem přilne k idylickým, na pohled tak nepatrným, ale pravdivým obrázkům nad každým měsícem, jak tam po pořádku střídají se za sebou s nejvýznačnějšími zjevy od věku až do šedých, dávno, dávno zašlých let vždy věrně a na vlas stejně se vracejícího roku . .

Kolem stolu shromážděná rodina, košilaté děcko stojí na židli. Svíčky plují po vodě, matka, bratr i sestry přihlížejí k jejich záření: Všechny svíčky hoří... Buď Pán Bůh pochválen, nikdo

*

nezemře; i hospodář přihlíží, ale netečně, dýmku v zubech, ruce na stole a jakoby si říkal: »eh, kdo by ale takovým hlupotám věřil,« ščuří se, ale potají přece dívá se a věří i sám.

To je leden...

Děvčata v kole, ruce v bok, kolem pasu šuhaj si ji vede tančírnou; kloboučkem vysoko, vysoko mává nad hlavou a vzadu muzika hraje: klarinet, housle, bombardón... Babička s cukrovím — únor.

Starý hrad, kolem hradu synek s bičem, před sebou strká pluh. Za pluhem rozsévač s rozhalenou košilí — v dáli řada traticích se topolů...

A pastýř s děvčetem ovečky kolem, jedny leží, jiné stojí, třetí na pastvě — a všechny poslouchají, všechny se diví, jak ten pastýř krásně hrá... Tak přivítán je máj...

— — — — — —

Hle, jaké je jaro i zima v chaloupkách, na statcích, na chudém stole a — kdož ví? — snad i mezi boháči!...

K Novému roku zabloudí na ves ještě jeden ne tak vzácný, ale přece milý posel jara v podobě už mnohem pyšnější. Ten do domu už nosí zcela jiný, třebas vlídný, přece divný svět. Ale i ten je milým hostem. Jednoho dne přijde Suchánek a podává dveřmi cosi velikého, silného, pod křížovou páskou se známkou cizokrajného rázu.

Obálka roztržená letí ke kamnům a úsměv rozlije se po tvářích...

Z Prahy, z Vídně, Pešti, ba až odkudsi z Němec poslán »General-Catalog 18** — Jaro — Erfurt — Thüringen — -«

»Kde tam si až na nás vzpomněli!«

Je vítán i tento vzdálený vzkaz jara s kolorovaným obrázkem pseudo-poetického stylu, jak mladá rusovlasá paní v bílých šatech, s modrou šerpou kolem opasku po stromku se vzpíná a opatrně rukou sbírá kvetoucí růže... Hned se také našla podobnost té paní s jinou paní v okolí a všichni shodli se na tom, že to je celá nebožka paní Hněvkovská...

Byla toho celá kniha a hned začaly spory, co si kdo z Prahy objednat má. Celé dni tak příjemně minuly nad listy s vymalovanou řepou a kapustou, ozdobnými travinami a květy, jakých člověk nikdy ani neviděl.

»Je-li pak to ale všechno taky tak ve skutečnosti?...«

Chutě sbíhají se na všechno.

Neznámá jména, záludné druhy, zvuky divných a divných termínů.

Ani se od nich nechce.

Za chvíli toho je vypsáno tolik, že by nestačilo několik bankovek.

Nikdo se ani nedíval na ceny, na znaménka, jen vybíral a psal a psal —

Calceolaria.

Arum sanctum.

Delphinium.

Montbretia cocosmiaeflora.

Div jazyk se na těch jménech nezlámal a kritika už stála za zády.

»Co to píšeš — dyť to máme!«

»Co máme?«

»No to! Montbretia cocosmiaeflora — nevíš? To pomerančové kvítí —« Nevěděli jsme, jak se to jmenuje, a říkali jsme tomu mezebrianthemum.«

»To že máme?«

»Pravdaže máme! A Arum sanctum! Dyť to musíš mít skleník na to! Kde pak ho vezmeš?«

»Kde pak to stojí?«

»Tady.«

To ovšem byla věc neznámá, že by znaménko ꟗ. znamenalo skleník!

A tak druhá ruka seškrtala, co první byla napsala — a žádná radost už z toho nebyla — nejkrásnější kvítí pryč...

Celé jaro, celé léto vyrůstalo tak před očima a v tom sněhu pojednou zazářil červen, v zeleni vzplanuly květy, červenaly se růže, poupata k zemi se ukláněla se všech stran...

Všechny vzpomínky a předtuchy zelených zahrad se křísí a kvetou, zima už není tak nesnesitelná a zlá...

V srdci je jaro, v očích hoří máj...

Dni plynou jak voda, týden mizí po týdnu, měsíce jak vítr přeženou se za sebou a je březen, je duben, fialky voní pod lesy, první skřivan nad zemí... Pomněnky, macešky, narcis...

To všechno teď spí a pod sněhem leží, ale až se probudí, sníh sletí, země se zahřeje, vzduch vzplane, jak se to zazelená sad i svah, zaroste trávník... celá zahrádka pod okny bude jako oko modrá, všude prostřeny pomněnky — všude dřímající modro jejich ok.

Jaké to budou procházky mezi blankytnými jejich poli!...

Jaké shledání s modrými jejich kvítky, jaké neděle!

Obléknut do svátečních šatů, cítě ve tváři ještě vláhu studeného pramene, vybíráš se na bílý svět — tu povyrostla tráva, tam zmohutněl drn. Trávu třeba požat, popravit keř. Cobea jak blázen žene do nebes. Tam růže spadla, jiná vedle ní se teprv rozvíjí, bledá, žlutá, zdá se být jak nemocná... Noha se přenáší se záhonu na záhon, vystupuje po schůdcích nahoru, po schůdcích dolů, tam se zastaví, ruka se vztáhne a svine zase zpět, a když všechno jsi zvěděl, všechno prohlédnul, v duchu pochválil, zhaněl, obrátíš se po slunci, svítí-li už na ta místa, kde jsi čekal, že svítit bude...

Vedle v kostele lidé se modlí...

Cinká zvonek...

Varhany bouří...

To kněz začíná sloužit mši svatou.

Nejsi v kostele a přece jsi v něm. Nemodlíš se a přece v duši plno zbožných tuch

Lid zpívá a varhany zpěv provázejí . . .

Venku za kostelem drátenik si klekl a hlavou bije o zeď. Šprlením zahrádky je ho vidět, jak klečí venku a venku se modlí, jakoby ani nepatřil mezi ostatní, jakoby ani nesměl mezi ně. Zpěv roste, varhany hřmí, a náhle utichly.

A je ticho zas . . . Jen vítr dýchá v haluzích, listí se třese, vrabci se ženou, vlaštovky slaďounce švítoří . . . Po dvorku plaší se pro cosi kvočny, pes u nohou se válí. Housenka po vlákně visí dolů a spouští se po tenkém pavučí . . .

A kolem vzduch tak průhledný, tak tichý, teplý, plný vůně nanesené z luk a plný dechu za kostelem kvetoucích lip . .

A pojednou se zdá, jakoby to ani nebyla pravda, ale sen . . . Kdosi jakoby se procházel v záhonech — ten kdosi jako[illegible] zje-má malé ruce, tenké ruce, malý [illegible] neobyčejně jemného v celé postave . . Voní k rozvi-tému kvítí, naslouchá, jak vlaštovky hvízdají nad hlavou, rozpíná ruce po ptácích a směje se (ach, jak se směje!), když mušky svými drápky tahají ji za vlasy . . .

— — —

Uprostřed zimy v sněhu závějí, kdy vrabci mrznou ve vzduchu, děti jak po jehličkách spěchají do školy a ty chudé pláčou nad oznobenými nehýtky . . . není to barbarská radost hýřit v kvetoucí tak fantasii, zatím co jiní zimou mrou?

Jen zavřít oči a slunce duši vyzlatí jak chrám — mysl vzkvete v kouzlu nádherných těch chvil a kdož ví, bude-li to skutečné jaro tak krásné, jak je to ve snách zrozené uprostřed bílých závějí! — — —

Viktor Dyk:

SMUTNÁ LÁSKA.

Pamatujete se,« řekl, »na prvou větu Nielse Lyhna?!« —

Byla to tehdy prosincová noc, zlý vichr, a daleko široko byli jsme sami. Ulice byla klikatá a úzká, a nebylo už nižádných osvětlených oken; na to se pamatuju.

Zdálo se, že je poněkud méně klidným než jindy. Jindy býval velmi klidný; a zamlklý, až příliš zamlklý.

Důvod, který mne vyhnal z domova, byl že jsem té doby špatně spal. Vzpomínám s nechutí na tu dobu.

Proč vyšel on, nemohu ovšem říci. —

*

»Pamatujete se,« řekl tedy, »na první větu Nielse Lyhna?«

»Měla veliké, zářící oči Bliderů,« řekl jsem, udiven touto otázkou.

»Ano,« odpověděl, »měla veliké, zářící oči.«

Šli jsme chvíli mlčky vedle sebe.

»Je tomu dávno,« pokračoval. »Představte si něco hodně vzdáleného: první dny světa nebo z Mrtvých Vstání.

Tehdy! . . .«

*

Nevím už, jaké byly všechny příčiny tehdejší mé nervósy. Lékař mi to všechno vysvětloval velmi důkladně — ale zapomněl jsem vzájemnou souvislost. Hlavní věcí bylo, že mi doporučoval změnu pobytu, klid, rozptýlení mysli a mnohé podobné věci. Nemělo to všechno mnoho výsledků — ale to sem nepatří

Odejel jsem tedy.

Nazdařbůh. Nemiloval jsem známá místa plná návštěvníků a miniatury města hlavního chtěl jsem něco hodně zapadlého a pustého.

Zvolil jsem si město — s lhostejným jménem. Bylo zcela podobné mnohým jiným, jakoby stranou světa, v tiché zátoce, kde se odpočívá po bouři.

Bylo tehdy pěkné, teplé, jasné jaro.

A to vše vzalo počátek na výletě. Znáte ty výlety, a tehdy se mi zdálo, že patří to k mé idylle, súčastniti se toho všeho. Jenom trochu mlčelivým jsem byl. To ostatek nevadilo dobrému humoru ostatních.

Tak jsem kdysi uzřel Beatu.

Byla mi nápadnou na prvý pohled. Asi osmnáctiletá byla — nevím určitě. S tímto mládím kontrastovalo celé její chování: byla chladná a vážná — jako socha, ale její chlad byl takový, pod nímž je bouře. — Byla chladná a mlčelivá, jen její oči měly výmluvný žár. Ale bylo možno říci, že i ten byl chladný.

Musím vám říci, že trpím zálibou pro některá slova, pro některé věty, které jiným nepovídají ničeho, ale do nichž já vkládám — je to tak — hlubokou krásu, tklivou jakousi hudbu, a kterými se opíjím po dlouhá léta.

Takovým úslovím, budícím u mne silnou emoci, bylo to, co jsem vám citoval.

Byla to zvláštní, podivná věru shoda okolností, že mne napadla ta slova a ztělesnila v sobě můj dojem.

Zvláštní a podivná proto, že podoba přece nebyla přílišnou s Jakobsenovou rekyní.

Faktum bylo, že mne napadla ta slova »Měla veliké, zářící oči Bliderů!«

Nějaký čas neměl jsem příležitosti ji viděti, až kdysi na výletě na Horu

Cesta jde lesem, a společnost rozptýlila se po lesních stezkách na všechny strany; bylo ujednáno, že na Hoře se sejdeme.

To je totiž malý vrch, zrovna u lesa.

Všichni odešli, a byl jsem pojednou s Beatou sám.

A tu následovalo něco podivného: nebylo mi naprosto možno mluviti. Byl to prostě dojem jejího mlčení? Ale zdálo se mi hloupým něco říci.

Nedíval jsem se na ni.

Připadalo mi vábivějším tušiti ji po své straně, když narazila na malý stromek v cestě, a oddati se snění o vzdálené kráse zde v hlubokém lese, opodál všeho, co mne kdy poutalo.

Nebylo nic erotického v kouzlu, kterým na mne Beata působila; byl to dojem čistě estetický.

Tak jsme šli.

Chvílemi bylo slyšeti hlasy společníků, blížící se a vzdalující; jinak byl to jen onen slavný a pravidelný rhytmus písně lesa, který budí tak sladký stav duševní ospalosti: stojí myšlénky a city, nic se v nitru nehýbe.

Šli jsme rychle.

Na Horu jsme přišli první.

Byl odtud hezký pohled do kraje: nížina, veliká nížina, strakatina polí, vsí a luk, až daleko hory.

S té strany, kde jsme právě šli, byl sráz velmi příkrý.

Lámal se tu prý kdysi kámen, až se kopec skoro podkopal Bylo tu nebezpečno choditi zcela po kraji; malé smeknutí, malá závrať — a dole zela hloubka. Proto bylo u cesty zábradlí.

»Trpíte závratí?« ptala se mne Beata.

»Ne,« řekl jsem.

»Nemyslíte, že je pěkné, jíti nad propastí?«

Pokrčil jsem rameny. »Možná!«

»Mně se tu líbí!«

A rychle obešla zábradlí.

Za zábradlím byl úzký pruh, který mohl se sesout velmi snadno; ale Beata byla klidná, a její chladný výraz se nezměnil.

»Ustaňte přece,« zvolal jsem na ni.

Lehký ironický úsměv mihl se její tváří.

»Bojíte se?«

Nevěděl jsem, co říci. Ostatek jíti za ní znamenalo zvětšovati nebezpečenství. Nezbylo, než zůstati.

Šla asi dvacet kroků po okraji. Pak se vrátila.

»Proč jste to dělala?« ptal jsem se jí, nic jiného mne nenapadlo.

»Je mým zvykem, choditi tam,« opakovala.

Mezitím scházela se ostatní společnost.

Pak jsme již spolu nešli. Nehodilo se to nějak

*

Věc ta zdála se mi poseurstvím a trochu nebezpečnou romantikou; nicméně myslil jsem odtud na Beatu velmi často.

Asi týden potom zabloudil jsem v smutný kraj.

Na širé rovině pastviny a chudá pole. Všechno zakrslé: byly tu písky. Několik chatrčí zbědovaných a nuzných, které se zdály sesouvati do tohoto písku.

Nebe šednulo pod těmito dojmy: bylo pod mrakem a každou chvílí mohl přijíti liják.

Nižádný lidský hlas, nižádný lidský smích... Bylo tu věčné ticho.

Jen na pastvinách, kterými jsem kráčel, byl život: několik krav se tam páslo. I ty mně připadaly melancholickými; opravdu, všiml jste si toho zjevu někdy?!

Byla to velmi smutná krajina.

Tam jsem potkal Beatu. Stála na polní cestě a dívala se na šedavé nebe; více než kdy jindy. Nyní teprve bylo nápadným, že jest vlastně brunettou; měla bohatý, černý vlas. Ale takové přece nejsou brunetty, napadlo mne.

Nepřekvapovalo mne nikterak, že ji spatřuju. Ani Beata nejevila žádného pohnutí, když mne uviděla

»Pamatujete se dosud na mne, slečno?!«

Usmála se.

»Mám dosti dobrou paměť!«

»Mluvili jsme spolu ovšem pouze několik slov.«

»Toho není třeba.« Opakovala s úsměvem: »Není přece třeba mluviti, abyste někoho znal!«

Zamlčel jsem se.

»Zde je neveselo,« řekl jsem po chvíli.

»Chodím zde ráda pro ten dojem. Jiným to připadá vulgární: krajina, kde není ani skal, ani lesů, nic divokého a nic velikého. Mne to poutá; to je malá step — i bez velikosti rozměru této. Tak si představuju step — u Lenaua!«

»U Lenaua?«

»Hast du schon je dich ganz allein gefunden lieblos und ohne Gott — — — Znáte?«

Nad plání zvedl se prudký vítr, jaký bývá někdy před deštěm. Teprve nyní vzpomněl jsem si, že není na blízku úkrytu před hrozícím deštěm. A ony citované verše — pohlížel jsem zpytavě na nebe, uvažuje, jak dlouho do deště — znal jsem je, ano.

»Ano, už dlouho. Ale vidíte ten mrak?«

Pokynula hlavou.

»Kam chcete se schovat?

»Nikam.«

»To je ovšem nejjednodušší!«

Dívala se na mne, ale nebyl jsem si jist, zdali se nedívá někam za mne, pozorujíc něco vzdáleného.

»Nachladíte se!«

»Možná!«

»Je vám to tak lhostejno?!

»Ne. Byla bych ráda!«

Bylo něco smutného a bolestného v těchto slovech, což mne smiřovalo se zdánlivým pathosem, nesnesitelným mně jinak. —

Začaly padat velké, těžké kapky.

A ona opakovala: »Byla bych ráda . . .

Liják, v kterém nebylo viděti na dvacet kroků, se spustil. Setmělo se; promokal jsem zvolna.

A náhle měl jsem zcela podivný dojem.

— Potopa světa. —

Ano, všechno bude zaplaveno a zničeno; a nebude Noemovy archy; a nebude holubice; svět zahyne, určitě přijde konec To káže šedé, nemilosrdné nebe.

Neříkal jsem ničeho; jen teplou radost zkázy jsem cítil, jen teplou, prudkou radost.

»Litoval Hospodin, že učinil člověka na zemi, a lítost měl v srdci svém!«

»Ale země byla porušena před Bohem a naplněna byla země nepravostí!«

»Viděl tedy Bůh zemi, a aj, porušena byla; neboť porušilo veliké tělo cestu svou na zemi!«

»Protož řekl Bůh k Noe: Konec všelikého těla přechází přede mne, nebo naplněna je země nepravostí od nich; z té příčiny, hle, již zkazím je s zemí!«

»Já pak, aj, já uvedu potopu světa na zemi, aby zkaženo bylo všeliké tělo, v němž jest duch života pod nebem; cožkoliv bude na zemi, umře!«

Mluvila velmi měkce tato slova: a její oči ztratily svůj chlad. A slova bible, přísná a zlá, měla v jejích ústech jakousi sladkost, dráždivý půvab velikého konce.

Napadla mne slova tamějšího doktora, starého joviálního pána, nevím jak, zmínil se o ní.

»Nevydrží dlouho, věřte mi. Má srdeční vadu, a každý prudší affekt může ji zničiti!«

Řekl jsem, abych vůbec něco řekl:

»Jste pessimistkou!«

»Oh, nikoliv,« řekla chladně, »nikoliv. Je vám nápadné mé chování, že ano?! Odpusťte —« hleděla mi posud do očí — »mýlila jsem se tedy!«

Mlčeli jsme nyní oba, já překvapen tímto obratem, ona patrně rozmrzelá.

Po té řekla starým svým hlasem, z něhož rozčilení zmizelo úplně:

»Přestává pršeti. Mohli bychom jíti!«

*

»Cožkoliv bude na zemi, umře.«

Pocítil jste někdy jistě zvláštní kouzlo smrti?!

Uprostřed nevyhnutelných vulgarit života, malicherných jeho zápletek a jeho malicherného hluku přepadá mohutnou silou. Je to ostatek jediné, co máme: náš život není vlastně náš, naše duše není naše, vlečeme s sebou bolesti minulých věků a minulých lidí, máme vždycky tolik programů a tolik příčin zapomínat na sebe — jenom smrt je naše.

V ní intensivně se probudí celé naše já, zapomínané a přehlížené jindy.

Tehdy mi zněla slova Beatina jako hlahol vzdálených zvonů, které vábí k sobě nejistého chodce v soumraku . . . a podlehl jsem na chvíli hypnose smrti bolestné a sladké

To byl prvý dojem.

Ale podivno: tato horečka smrti přecházela zvolna v pocit touhy po Beatě. Stala se nezbytnou součástkou mého života, něčím hluboce zakořeněným a nutným, něčím, co jsem musil milovati.

Ano, to bylo to slovo.

Moje touha nabyla rázu erotického. V osobě Beaty ztělesnilo se divnou shodou okolností všechno žádoucí a láskyhodné, všechno, co mohlo roznítiti apatické mé srdce. Beata stávala se smyšlénkou tím více, čím prudčeji vzrůstal můj žár, ztrácela určitou svou podobu tím spíše, čím více jsem o ní snil . . . stávala se legendou, zázrakem, kterému nutno pouze se pokloniti.

Moje představy se mátly, myšlénky mé byly nejasné, jediné, co zdálo se mi jasným, bylo, že Beatu miluju.

»Jsou to nebezpečné hloubky,« říkal jsem si. Ale nemohl jsem jinak.

Co bylo příčinou toho všeho? Popíral jsem úplně, že by příčinou mého rozechvění byla krása Beatina; a bylo mi na druhé straně jasno, že souvisí s oním dojmem smrt, který jsem měl, a že má láska je jakousi reakcí toho dojmu — či spíše jeho apotheosou?!

Stal jsem se neklidným a upadl i v chorobu. Musil jsem se nachladiti — měl jsem několik dní horečku a nevycházel ven.

Byl jsem netrpělivý; marně mne doktor napomínal a vykládal. Měl jsem stále intensivnější touhu, viděti Beatu.

A při tom naplňovala mne zlá předtucha něčeho hrozícího.

Míjely dni. Po čtrnácti dnech spatřil jsem Beatu.

Procházel jsem se městem. Bylo slunečno a mdlo, a já měl příjemný, sladký, smyslný dojem rekonvalescenta.

Na náměstí jsem ji potkal.

Byla ve společnosti, které jsem se nemohl —, i kdybych chtěl, vyhnout. Byl jsem zasypán interpellacemi stran své choroby. Odpovídal jsem bezvýznamně, upíraje zrak na její tvář. Dokonč.

J. Opolský:

SVĚTEC ČI BLÁZEN?

Šel v noci kdos — prý blázen — ulicí,
když všecko sen — prý spravedlivý — spalo,
byl příliš mlád, však přece na líci
mu vadlo cos a tiše umíralo.

A s hvězdami ten »kdosi« hovořil,
jak druhdy v písních erotických bývá:
»Bleďounké světy, který je váš cíl
a vaše věštba, stáda moje nyvá?!

To po vás taky tolik proudí kalu
a z jeho řečišť tolik plísně kvete?
A kolik u vás »nejvyšších« je Baalů?«
(Nuž nebyl blázen? Duše dobré, rcete!)

. . . I sklonil oči . . . Domy kolem strmí
a seladonské ve tmách arkýře
nad tlamy chrličů, jež nikdo nenakrmí,
a zbylý prapor šumí s pilíře.

Tu chvojky krčem, klenotníků mříže
a stínuplné pece zvonařů,
průlomy nízké do havířské chýže,
musea, sněmy s hesly císařů . . .

»Mé rodné město!« stenal chodec suše —
»Ninive plné hnusných stonožek,
až v hlubinách se za tě hanbí duše!«
(Byl blázen čirý, jak jsem v předu řek'.)

»Za tváře tvojich přejedených kněží,
za sešlé děti prsty ssající,
za věrné manželky, jež u milenců leží
a lascivně se, líně tvářící!

Za tribuny tvé bachraté a dušné,
za tvoje vojsko zpupné, strakaté,
za loupežníky kol bran neposlušné,
jež právem lživým marně stíháte!

Za zřízení tvé, zfalšovanou víru,
za krby tvé a za vše tvoje ženství,
za dějepravné rány bohatýrů! . . .«
(To řečeno už jistě ze šílenství!)

»Pah!« mávl rukou . . . »Zaslíbená země
Kolumby nové marně očekává,
plískání zátok z dálek zvoní ke mně . . .
Má mladá hlava! . . . Moje mladá hlava! . . .«

PROBUZENÍ.

Zděsil se král ze zkamenilé říše
a přestal hledět v prázdno ztrnule,
v skleněných stromech zvonky vzkvetly tiše
a zarděla se v rakvi Sněhule.

A hlásný v báni znova nadul plíce,
až rozlétly se řevem prostory,
a panoš vstal a vzdychal též a více
k touženým oknům, pln jsa pokory.

A prasklo v krbu, ohník zatancoval,
až srazili se v spěchu kuchaři,
zas sokol lovčí v pruty klece kloval,
přetrhli smyčky krásní ohaři.

A vzniklo v dvoře plno řehtu, šumu,
vjel luňák šípem mezi kuřata,
zív' ponocný a z ranní páry chlumů
se vybírala záře přesvatá.

A Sněhulka si štěstím ještě bledá
nad proudy vlasů vznáší korunu,
sném koboltů se z tmavých koutů zvedá
a s tenkou písní kvapí ke trůnu . . .

NABOB.

Měl ženy nejsladší a bez ustání spěly,
ač plny tigrů jeho úrody,
pralesy jeho v útrobách se chvěly,
když sloní stáda vešla do vody.

Však neznal vzruchu duše, těla zimy,
sám neřek' nikdy komus: příteli!
zmalátněn krásně běloškami svými
a skořicovou, dlouhou koupelí.

Ó, pak ti dlouzí dnové bezvědomi
při dechu lyr ve klenbách z jaspisů,
když vadly dálkou slavné Gangu hromy
a modral odlet svatých ibisů! . . .

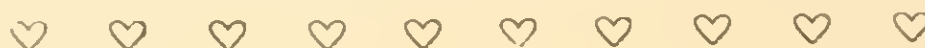

FRANTIŠEK BURSA:

KLEČ.

Pokrač.

VIII.

Jdeš... jdeš za cílem,« mručel si Pavlík, ubíraje se sám domů, když se byl rozloučil s Ambrožovými u domovních dveří, »jen jaký bude ten cíl. Vidím jej v růžové mlze. Je to štěstím vyzářený kout v tichém domě po boku ženy růžových lící, světlých vlasů a pružného těla. Hovoří rozšafně, a slova její jdou ze hloubky bohatého ducha, skotačivé děti chytají matku za šat.

Pavlík se zastavil, bezděky sňal klobouk uprostřed chladu, zíraje se vzrušeným úsměchem do tmy.

»Oj, jak je ten obrázek teplý, jak zahřívá,« vypjal se, uchytiv levicí temeno lebky. Cítil jemné, teplé tělo ženy ve svém pobliží, prsty jeho jakoby úkradem se smekly po bílé, hedbávné stuze, ovinuté těsně kol boků dívčích. A ona s očima v dáli upřenýma, těma velikýma modrýma očima, v nichž kmitá úzkost a rozkoš z neznámých hodin, které přijdou, aby ji naplnily požehnaným rozechvěním, stojí podle něho plachá s prsy zvlněnými pod bílým pancířem zkřížených stuh.

Jaký bude ten cíl? Pochybovačnost nadhodila mu námitky. Což je-li mělké povahy, svéhlavá, rozmrzelá. S těma svýma očima, kterýma jakoby stále jiné přezírala zdála se netečná ke všemu, čím žil celý ten svět okolo ní. Bude také netečná k němu, nevšímavá k jeho úsilí? Svojí prostou duší toužil po někom, pro koho by mohl pracovati, po někom, kdo by mu rozuměl, z jehož přítomnosti by bral sílu k mrzuté, unavující práci kancelářské. Bude míti trochu pochopení pro to jeho plahočení se po strništi paragrafů, úředních výnosů a sporných zájmů stran? Zdála se tak cizí všemu, co plihlo všedností. Nebude i jej přezírati?

Byl prostý, přímý člověk a jakmile nakročil, chtěl rovnou dojíti k cíli. Vžil se v myšlénku, že bude kdysi jeho, a teď se lekal, že by musil couvnouti, kdyby nebylo naděje na srozumění.

Znal ji dosud tak málo a žádal ji vším ohněm svého vyspělého mužství, jež žádalo ženu, jakmile postřehlo, že je v blízkosti bytost, která by šla s duchem jeho ruku v ruce. A teď ty pochybnosti.

V mysli jeho řadily se skrovné poznatky, které se odnášely k její povaze

Byla klidná, nějak podivně klidná a uzavřená na svůj mladistvý věk.

Naslouchala jeho hovoru o věcech, o nichž k ní jistě dosud nebylo mluveno, se zájmem sice, ale tak chladná, tak vážná, jakoby ani ničeho nebylo, co by ji dovedlo rozehřát. A byly to přece hovory o lásce, zapřádané v těch kradených chvilkách, kdy nestopovala matka jeho slova, zabraná jsouc v rozmluvu s jinými.

Byla rozmarná a svéhlavá. Jeden den vítala jej lehýčkým, vlídným úsměchem a druhý den jej drsně odstrčila, přehlížejíc ruku, kterou jí podával na uvítanou. Usmál se jejímu mládí, které se domnívalo, že mu patří svět; ale bolelo jej, že tak s ním jednala bez příčiny.

Vzpomněl na jinou ženu, značně starší, choť svého kolegy, která byla vždy k němu velice vlídná, až do té chvíle, kdy jí v úsměchu vytkl, že úbor, který nese a který vážil svými krajkami a bohatostí látky, jí nesluší ani z polovice tak jako prostý domácí šat, v němž kdysi uvítala jej při návštěvě. Zdála se mu v něm mnohem starší. To ji rozezlilo.

Viděl dosud její tvář, jak ji odvrací, jakmile jej měla potkat a jak chmuří čelo a zasmušuje oči. Leč ta mu byla lhostejna, smál se tak dlouho, při každé setkané, až se za to zastyděla a přestala se hněvat.

Bylo jistě stejného původu toto obojí jednání, dotknutá ješitnost této, jež chtěla býti sličnější, než byla, a oné, jež chtěla míti jej před sebou snad na kolenou, protože podání ruky ji urážело.

Zasmál se

»Dítě«, pomyslil si Nechal tehdy toho tisknutí ruky a počkal, až se sama přihlásí. Přihlásila se, a její pokání plné kouzelné upřímnosti je sblížilo. Tehdy nescházelo mnoho, že by se byl svezl před ní skutečně na kolena.

»Stopuj jednání kterékoli ženy, a dojdeš vždy k stejnému základu povahy: živé cítění pro vlastní ‚Já‘,« zamručel.

IX.

Pavlíková se vzdechem vkročila do stinné lodi týnského chrámu. Ostrý chlad nevytopeného prázdného kostela zavál jí vstříc. Vlekle kráčela prostředkem a usedla stranou před gotickými baldachýnem starého mistra Rejska, netečná ve své prostotě obyčejné ženy k subtilní nádheře a sličnosti lomených obloučků, kružeb a fiál. Odepjala růženec, kterým měla ovinutou modlitební knihu, položila knihu před sebe a zabrala se v tichý, zamyšlený šepot nad růžencovými články.

Hlava její byla těžká. Těžká tím, o čem s ní Václav včera, předevčírem hovořil. Bylo to jen z dálky naznačeno; ale uhodilo do desky její duše a rozechvělo ji v potlačený lítostivý pláč ženy zdětinělé stářím. Stesk samoty vanul ledově z jejích myšlének, navazovaných stále a stále na jeho slova.

Našel si tedy jinou, která ji zastoupí, zastíní; svým mládím a hezkou tváří zajme jej, on zapomene, a stará mamička bude hynout někde v koutě za dveřmi, kde cizí lidé budou naslouchat jejímu poslednímu dechu.

Poděšená, zjitřená obraznost vymalovala jí příšerně nahozenými barvami toto umírání, jež se jí pojednou zdálo tak blízké, tak neodlučné ode všeho, co ji teď očekávalo.

Prsty se jí zatřásly, růženec jí vypadl, zdvihla jej a přitiskla ruce ku plačícím očím

Do kostela začaly se trousit ženy. Šum a klepot nohou vadících o dřevo stolic se zdvihl, zmnožil se, studeným vzduchem proběhlo přelévané hučení hlasů tlumených mohutností chrámových rozměrů, k oltáři přistoupil kostelník, aby rozsvítil svíce, a ve dveřích sakristie se objevil nedočkavý ministrant.

»Bože, Bože, co mne ještě všecko čeká!«

Pavlíková otřela si oči, pozdravila dvě, tři známé ženy, které se spustily vedle ní na kolena, pohlédla k oltáři, kde kněz v rochetce a prošívaném ornátě otevíral svatostánek, a hořkým hlasem připojila se ku přítomnému množství, prozpěvujícímu: Svatý, svatý.

Hlas její zůstal zastřen, duše hluboce stísněna a představa obávaného vyhostění stála podle ní jako neodbytný průvodčí.

X.

Mladého muže sevřela úzkost; nálada tísně obílila jeho tváře, a v hlavě halekalo a volalo naprostým zmatkem, jako když v řinčivý ryk pustého veselí, v muzikantskou tuš holedbavého štěstí zazní výkřik života podťatého smrtí.

Stál u dveří matčiny ložnice. V hlavě jeho jásaly ještě dozvuky novoroční nálady, jež mu ovila hlavu závojem rozmaru, slyšel ještě z dálky chvatné kroky její, jak prchala bezohledná s hýřivým smíchem v celém zjevu; ale neměl času ji si uvědomit.

Oči jeho třeštily, zírajíce v ustrnulém pohledu na lože, na rozházené podušky, kde v bezvládné poloze spočívala matka jeho.

»Jak se to stalo, jděte rychle pro lékaře,« a Pavlík odesílal děvče ze sousedství, které ji opatrovalo.

Upadla se dřezem, a starý neduh, způsobený před lety pádem, vytyčil se k smrtící ráně.

Děvče odkvapilo a vrátilo se v průvodu lékaře. Bez obvazu se nedalo nic dělat, a odměřeně vystupující muž poručil studené obklady, slibuje přijíti druhého dne.

»Synu, zemru,« a tichý rvoucí stesk zaromonil z úst postižené ženy.

»Nelekejte se, matičko, zbytečně,« zahuhlal Pavlík stísněn. Po tváři jeho kradly se stíny němého zděšení.

»To je konec, to je konec,« a stará paní přivřela mdle oči.

Jal se ji chlácholiti, domlouvati jí, aby se neděsila, vyvázla-li před lety, vyvázne i teď.

Pavlíková přisvědčovala truchlivě, smutný úsměch jí polil líce.

»Svojí láskou můj osud nezvrátíš.«

Václav zbránil jí v dalších slovech.

»Jak je vám celkem?«

»Stejně ... slabost ... připadám si tak opuštěná, všecko mne opustilo. Ani na tebe už nemyslím, nemohu ... chtěla bych se modlit, nemohu ...« a hlas její zasteskl si v bolesti lehce vydechnuté.

Tišil ji tedy, že je to jen rozčilení, které se do rána uklidní, aby hleděla usnout. Z jitra že bude zase lépe. Jen klid a spánek.

Nemocná pohnula nedůvěřivě skleslou rukou a umlkla. Pavlík usedl pozorně podle jejího lože.

Jen klid a pilné obklady.

V otřesu dojmů vzpomněl na své odpolední veselí z naděje, která se chýlila k němu jako snad ke každému v první den nového roku. Teď stavěl ji vedle této resignace smrti, kterou k němu mluvila opuštěnost matčina.

Naděje! Barvitou vidinou stál před jeho mládím bujný její květ, naděje z jarého života plného úsilí a touhy.

Ostrý vítr lednový přitrhl a zlomil křehkou tu bytost, za níž hleděl do dalekých obzorů, kde mu otevírala pole radosti.

Oči jeho se zasmušile rozevřely do neurčita; naklonil se, aby smočil obklady, jež si Pavlíková dávala.

»Ubohá máti, divně nám vzešel Nový rok,« zažaloval tiše, schyluje se k ní.

»Milý Václave,« usmála se Pavlíková, »nežaluj, že odejdu, přijde jiná, aby mne nahradila.«

»Matko,« prudce vydechl mladý muž.

»Je to vůle boží,« zavanulo tiše se rtů nemocné.

Nad rozjařenou Prahou spolehla noc, ostrá zimní noc, v níž zuřil vítr, tlače se k oknům, a v níž do bdění mladého muže tesklivým, tichým pláčem teklo stenání matčino.

XI.

Lékar naprosto netečný přišel druhého dne o polednách, teprve když byl znovu prošen, a radil k nejrychlejší dopravě na kliniku k operaci.

S důvěrou, klidná, s úsměchem ztichlých očí, kterými jakoby chtěla vlíti ukonejšení do duše synovy, rozloučila se tedy se svým Kristem, se svými obrazy, zasteskla si nad svými kanárky, kdo je bude teď opatrovat a komu budou lítat nad hlavou a usedat na pažích, když jí zde nebude, a pokřižovavši se a pokropivši se svěcenou vodou, opustila Pavlíková tichý kout, kde odvíjel

se v posledních letech její život z velikého předene všech pokolení a rodů. Míjela po boku Václavově v rychlém chodu vozu všecka známá místa pražských ulic a s důvěrou v moc boží a umění mladých mužů, v nichž vzbudila podiv svým klidem, odevzdala se jim do rukou.

Pavlík však viděl v tom jasu ztichlých očí, v tom klidu hovořících úst nastoupenou cestu k neznámým výším, k níž se byla chystala již řadu let. Rozuměl úplně jejím slovům: ‚Teď již nemyslím na nic', a znal její stručnou odhodlanost ženy, která se kdysi probíjela neústupně obtížemi života.

Opustil ji ve všední rozluce před cizími lidmi, sváděn k dojmu, že se s ní více neshledá, a vyšel. Kam?

Najednou stál sám uprostřed světa a nevěděl, kam se šinouti nohou, aby vše mu nebylo cizinou. Cizinou, která jej unavovala a před kterou utíkal v tichý skromný kout, který mu vyzlacoval ustaraný vlídný zjev matčin.

»Až ti zemru, budeš mne postrádat.«

Zdálo se mu, že slyší výčitky její, když začal hartusiti nespokojen i s ní ve svém neklidu překypující mladé duše.

Připomněl si ta slova, postrádal ji teď již a chvěl se strachem člověka, který rázem nahlédl do hloubky svého příštího života.

Odejde-li, bude listem urvaným, poháněn zvůlí vlastního rozmaru.

Znal sypkost toho rozmaru, stručnou, neodbytnou chtivost jeho omezovanou jen tichýma očima matčinýma, jež nechtěl viděti zakaleny slzami.

Rozdeštilo se v nastalé oblevě, a déšť promíšený sněhem pliskal do zkřehlých tváří.

Kam půjde? Domů, kde zeje prázdnota a nelad z rychlého odchodu matčina? Kde by slyšel ještě její utlumený vzlyk, jenž zapadl do květin jejího oltáře, mezi všecky ty drobné titěry svatých obrázků, snesených sem jako památky?

Kam půjde? Vzhlédl.

Starý měšťanský dům nízký a široký s lomenou střechou a barokní révovou výplní mezi okny a patry trčel klidný a ponurý podle jeho boku do šera prvních večerních chvil.

Pavlík obrátil a vleklým nuceným krokem uchýlil se do prázdného hostince, kde očekával, že bude sám.

XII.

Míjely hodiny, a mladý muž zachmuřeně pohlížel do nitra slabě osvětlené místnosti V hrudi jeho vězel šíp bolesti a nebylo možno jím hnouti a odstraniti jej. Jako těžce raněný seděl, netroufaje si přesunouti ruku, schýliti hlavu, aby ne zčeřil hladinu duše, jež krvavěla z rány nervů.

Hustě a hustě srážela se krev myšlének, jež tekly tenkými pramínky k ústředí vědomí a je přeplňovaly, k šílenství napínaly nervy a k smrti duševní mdloby — té bezbolestné žádané mdloby uštvaného ducha — hnaly celý organismus.

»Teď tam leží zkrvavena a v obvazech, narkotisovaná zmítá sebou v šílených visích, snad pracuje k smrti, — a Pavlík stiskl zuby. V jeho ústech se třásl dech.

Před jeho zrakem vše stálo červené, vše prolnuté rudým světlem, které vzplanulo v popředí jeho představ a barvilo jeho myšlénky, jeho sny zvrácené do minulosti a jeho dojmy z posledních okamžiků odpoledních.

Byl to jednolitý proud a příliv toho světla, jakoby stál za zbarvenou skelnou tabulí a v něm i plamen lampy splýval se záhadnou červenou hmotou řinoucí se z jeho mozku, a ubrusy a stěny koupaly se v ní, jakoby novému měly sloužit určení.

V hlavě jeho zdvihlo se napjetí do příkré výše, jakoby kdos poslední silou paže vzpínal, a pak následoval pád zpět dolů, nějaký úder uvnitř, řinčivé zazvonění v lebce, a ticho — mrtvé ticho omámení.

Pavlík sebou trhl a vypjal instinktivně tělo. Nohy jeho zahlomozily zmateně o židli. Nevěděl, co se s ním děje, byl by chtěl mluvit, vzkřiknout, ale jako jehně ve spárech dravce třásl se v obličeji, chvělo mu rukama, rozvířilo mu rty, jakoby zasažen byl božím hněvem. Říci slovo, promluviti jedinou hlásku znamenalo vydati ze sebe řezavý, nesouvislý skřek šílenství, jehož strašlivou duchovitou dlaň cítil spoléhati na své lbi.

»Ježíši!«

Vzbudil se tím slovem, viděl se, an stojí u stolu, na němž byla jeho sklenice. Zmateně se rozhlédl, byl v místnosti sám a uklidnění vyrazilo mu nach oddechu do tváří. Přejel si čelo a jal se poslouchati hovor, jejž vedlo několik vozků v přední místnosti, zdvihl hlavu, nachyluje se k oknu a vnímal sluchem skučení větru. Při spádu noci vzrostlo k bouři orkánu. Cizí ty v jeho mozek plynoucí živly působily konejšivě na jeho rozčilení.

Zdvihl se spěšně, aby zaplatil, a vyšel.

Křivá, lomená Celetná ulice tměla se před ním a uprostřed ní, jakoby sloupy bílého prachu točil, vířil vlhký rozmoklý sníh, ukládaje se na blátivou dlažbu. Hrubé massy zdiva, v širokých splývajících konturách, s přímými lineárnými výstupky krámů, výkladů a závěsních tabul, vše zdánlivě teď odumřelé, nepřirozeně ztichlé vystupovalo za pohyblivou sněhovou zdí při kmitajícím světle nočních svítilen. Prořídlí chodci míjeli jej chvatně ve spěchu utéci nevlídné hodině, vráželi do něho a klouzali na rozmoklé půdě. Pokrač.

FEUILLETON.

LITERATURA.

Lord Thomas B. Macaulay: Úvahy historické a literární. Přeložil J. Váňa. Nakladatel Jos. R. Vilímek.

Kypré a svěží stati T. B. Macaulaye, vznešeného mluvčího čtyřicátých a padesátých let, jichž záře a stíny dnes již studí a mrazí steskem přemožené minulosti, rýsují přesné a vroucně výrazný profil svého autora. Vstává před našimi zraky korrektní a povznešený gentleman, upírající své laskavé pohledy před sebe v budoucnost, neboť jest příliš nepřízniv konservativcům, než aby připustil, že pravda může ležeti i za námi v sešeřeném přítmí minulosti. Doufá s klidným úsměvem, tajícím mužné sebevědomí, že získá přibližné pravdy, není-li mu skutečná pravda naprosto dostupna, a proto s čilým zájmem shledává rozmanité drobné údaje i význačná fakta a nashromáždiv bohatství disparátního materiálu, srovnává a seřazuje je, jsa bezpečen, že přesně mezi nejzazšími krajnostmi najde objektivní pravdu historickou. Ctí však a váží si příliš sama sebe, než aby dal zmizeti individualitě své za spoustou fakt a činů, naopak užije všeho pracně a úsilně nastřádaného bohatství údajů jako dekorace své vlastní osobnosti, jíž nikdy s roztomilou dosí přívětivé skromnosti vzdělaného muže nezapomene postaviti do popředí. Jest jist, že namáhavě vypraeparovaná objektivita jest úplně kongruentní s jeho subjektivní pravdou, a vypráví své příběhy a děje s klidem a vědeckou vážností, v níž posluchač tuší bezpečnou správnost a neomylnost veškerého výkladu. Polemika jeho jest uhlazená a salonní, pochybnosti jeho jsou hladké a milé, údiv jeho úsměvný a reservovaný, mravní rozhořčení shovívavé a smírné.

Proto jeho Dějiny anglické, Kritické a historické essaye i Řeči čtou a milují historikové a učenci, kdežto filosofové a básníci prchají od urbanního a roztomilého liberála Macaulaye k sukovitému a hrubému puritánu Carlylovi. Dnes po čtyřiceti letech od smrti Macaulayovy nemají jeho knihy, v nichž autor toužil smísiti poesii a filosofii, téměř vlivu a v přítomném instruktivním, ač stručném výboru páně Váňově bude moderní čtenář nejvíce zaujat asi statěmi »O papežství« a »Bedřich Velký«, v nichž historik zatlačil filosofa téměř úplně; kdežto v rozpravě »Gladstone o poměru církve a státu«, psané ve varu a chvatu aktuelního života, bude se podivovati hlavně jen elegantní formě žurnalistického souboje, jaký v ní autor s Gladstonem, tehdy pouze »mladým mužem bezúhonného charakteru a znamenitého parlamentního nadání« svedl. Ale v myšlénkovém fondu celé stati ucítí čtenář mnohdy jen feuilletonistický švih nepronikající k bolavému nervu celé věci. Tím méně sneseme se dnes s nadšenou a příliš scholastickou apologií Johna Miltona, kdež ostatně udusil Macaulay zátopou drobných obranných a vysvětlujících poznámek relief osobnosti básníkovy.

Osud, jenž takto Macaulaye stihl, snad příliš nemilosrdný a krutý, jest pouhou kletbou hlavního snažení a dychtění autorova: přísná objektivita fakt, s níž Macaulay ztotožňoval svou subjektivní pravdu, zradila jej příliš záhy; fakta a údaje zasuly jeho individualitu a stavše se pouhým bohatstvím vědecké historie, přestaly rozvlňovati a rozčeřovati duše nově příchozích generací. — RN. —

André Gide, Filoktetes. Přeložil Arnošt Procházka, vyšlo jako II. sv. Chrysanthem nákladem E. šl. z Lešehradu.

V Sofoklcově tragoedii smíří Filokteta, odhodlaného setrvati v hněvu na Řeky, Herkules, který se náhle objeví v mračně a poučuje jej, že je marno hněvati se na smrtelníky, když oni jsou jen nástroji osudu, myšlének božstva, a že utrpení je jen ozdobou ctnosti. Ten problém ctnosti zaujal André Gidea, že jej učinil podkladem své dramatické skizzy, která místy se podobá platonskému dialogu. A ctnost jako morální cíl je mu zde determinujícím božstvem, povýšeným nad bohy Hellady, jako byl osud v antické tragoedii. Přebásnil si mythy, morální koncepci hrdin, i místo, osamotniv svého Filokteta na ostrov na Severu, na němž není než led a skály. Tam deset let mimo styk s lidmi pozbyl úplně své sobeckosti, svého chtění, zapomenul na bolest, která byla věčnou a neměnlivou, a hledal ctnost jen pro ctnost a v sobě. Každý jeho skutek měl být prostý zištnosti, samostačný a čistý tak, jako ledový křišťál, jímž je viděti slunce. Nebyl již Řekem, sloužil vyššímu bohu. Zabíral jej pozvolna mráz, stával se abstrakčním. I Odysseus, který přichází s Neoptolemem, aby jej zbavil luku, potřebného k dobytí Troje, dědictví to po Herkulovi, jediného nástupce, který mu umožňoval život, — myslí, že jde za rozkazem božím, v zájmu vlasti, za ctností tedy, jež je tak kruta, že vyžaduje zrady na příteli, lsti, obětování vlastní poctivosti, těžší oběti než by byla vlastního života. Že jde za ctností, k níž je člověk jen na Severu dost silen, dost oddán, když mizejí jeho vášně. Ale o Filoktetovi myslil, že jeho hněv na Řeky trvá, a že se tedy musí k oběti přinutit. Je pak nadšen ctností Filoktetovou, když on luk dobrovolně vydá, jen že nechápe jeho ctnost, myslí, že i ona je v službě vlasti. Ostatně ani Filoktet, ani autor nechápe jeho ctnost, a v čtenáři vznikne podezření ctnosti hodně pozemské, lásky k Neoptolemovi. Co je jeho ctnost? Skutek zcela bezzištný, — je takovým obětavost za jiné, »kterou se člověk stává vyšším než oni«? Filoktet je při tom velmi žádostiv vidět ponížení Odysseovo. Co je svrchovaná ctnost? Co je vyšší než bozi? V jedné větě, vykřiknuté v deliriu, roztrhané mezi lyrickými třemi tečkami, se zdá, že Já samo, ale je to tak nejisté, že se neodvažuji to akcentovati. Snad — vůle učinit život úplně bezzištným, tedy vůle k nicotě. Ještě na jiném místě je nezištnost Filoktetova podezřelá. Říkal krásné fráse ve své samotě, které vyjadřovaly jeho bolest, ale absolutní, bez touhy po zotavení, vyjadřovaly smutek krajiny, nesměrnost vlny. A tu litoval, že jej nikdo neposlouchá, že fráse jeho zanikají a nikoho nečiní lepším. (Ukázalo se, že recitoval Aischyla, jak zjistil literárně vzdělaný Odysseus.)

André Gide své thema rozanalysoval v množství otázek, dráždivých, jež se rozbíhají do neurčita.

Otokar Šimek

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Veliká kulturní myšlénka zachování starobylého rázu Prahy, jež v poslední době stala se experimentum crucis naší umělecké a kulturní vyspělosti, vnikla bohužel dosud malou měrou do širších vrstev intelligence. Tlumočiti ideu tu všemu českému lidu přednáškami, diskusemi, brožurami, informačními spisky učinil úkolem svým klub »Za Starou Prahu«, jenž po Novém roce zahájí svou činnost, k níž vítá do svého středu veškeré přátely myšlénky zachování Staré Prahy.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl. 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 10. LEDNA 1900. — ČÍSLO 1[?]

STANISLAW PRZYBYSZEWSKI:

V TOM SLZAVÉM ÚDOLÍ...

SE SVOLENÍM AUTOROVÝM PŘELOŽIL Z POLŠTINY BOŘEK Z HRADU

„Viď, dovolíš mi, abych brzy, hodně brzy přijela k tobě,“ s těmi slovy zavěsila se mu oddaně na rameno.

„Až po dvou nebo po třech nedělích jistě napíši pro tebe a pak . . .“

Přitiskli se k sobě v dlouhém vášnivém obejmutí. Vzal její hlavu ve své ruce a pohrával si s jejími vlasy.

„Tak neskonale jsem ti vděčný. Nikdy jsem nevěřil v lásku, ale teď ponejprv vím, že není oběti, které bys pro mne nepřinesla.“

Přitáhl ji k sobě.

„Nebudu nikdy ničeho od tebe žádati, ale věřím, vím, že všecko pro mne uděláš — všecko...“

„Nejtěžší obět,“ zašeptala tichounce „nic není na světě, čeho bych pro tebe nepodnikla . . Přej si jen, štěstím, rozkoší mi bude, duši, všecko ti obětovat . . .“

Líbal ji dlouho na čelo, oči a vlas.

„Teď jsem šťasten,“ řekl po chvíli, „zcela šťasten jsem, jako bych se byl znovu zrodil, tak se cítím silným a mladým.“

„I já cítím, jak jsi zmládl. Když jsem tě ponejprv viděla, šel jsi shrben a kolem úst ti pohrával chvílemi trpký, chorobný úsměv. Později jsem zpozorovala, že postava tvá se stávala vznešenější a statnější, a když jsi šel jednoho dne přes ulici — neviděl's mne — šla jsem plna štěstí a obdivu za tebou — kráčel jsi s hlavou vznešeně pozdviženou, jako král jsi šel mezi lidmi . . . A to jsem já — já způsobila?“

„Ano, ty, ty . . .“

Uchopil její ruce a celoval je horečně s němou vděčnosti

Náhle se mu vytrhla.

„Můj Bože! Málem bych byla zapomněla! Musím ti přec ukázati svůj poklad!“ Hledala klíče.

Vyňala ze zásuvky pouzdro a začala z něho vybírati klenot za klenotem: těžký zlatý řetěz s velikými amethysty, několik drahocenných starožitných prstenů a brillantové jehlice. To bylo celé její dědictví. Jediná věc, kterou byla s to zachrániti.

„To je jediné, co miluji po tobě; schovávám ty klenoty, nebudu jich nositi, dokud k tobě nepřijedu; potom teprve ponejprv večer si je vezmu na těžké hedvábné šaty, abych tebe uctila, tebe. Hleď jen, hleď, zda to není krása!“

Dala si řetěz okolo krku.

Bylo mu smutno. Nevěděl, proč ho náhle napadla lítost. Hlavou mu projela chmurná myšlénka, jak je chud, jak těžce bude musit pracovat. Ale pro ni, ano pro ni! . . .

„Viděl's někdy něco tak pěkného?“ ptala se, radujíc se ze svého pokladu.

„Nech to na sobě celý večer.“

Vzal mechanicky prsteny do rukou.

„Ne, ne, amethysty přinášejí před rozloučením neštěstí . . .“

Večer se chýlil, tmělo se. Ovzduší v pokoji bylo kouzelné jako barvy stmívajícího se nebe, lahodné jako jasný hedváb jejích vlasů, jako blahá předtucha nevýslovného štěstí, které je obklopiti mělo.

* *

Šel ulicí. Bylo parno a hlavu měl těžkou Byl nějak smutný a nespokojený . . .

Proč vlastně jí řekl, že za měsíc se teprve vezmou? Vždyť nebylo k tomu potřeba více než tři dnů . .

Ale ne; chvíle štěstí se musí prodlužovat Musil snášeti tíži své tesknoty, musil pohár bolu

rozloučení vypiti až na dno, aby mohl to velké štěstí setkáni se znova tisickrát pocítit.

Musí je pocítit jako náhlý strach, jako něco, co vítězí a ovládá; ono ho musí tak mocně zaujat, že bude potřebovati několik hodin, aby se vzpamatoval.

Stojí na perroně nádraží a čeká.

Vlak přijíždí a srdce mu bije, jak by puknout chtělo.

Rozrušen pobíhá od vozu k vozu, ale vlak je nesmírně dlouhý a množství lidí je neproniknutelné.

Nevidí jí, ale cítí ji, obklopuje ho ovzduší její bytosti, plné vděku a krásy, cítí vůni, která jen od ní, jenom od ní vane. Teď ji uzřel: krátké stisknutí ruky, jediný vzájemný pohled . . .

Jdou vedle sebe, nepromluví ani slova, nedívají se na sebe, ale nevidí také kolem sebe lidí, necítí tlačenice, necítí, že jsou zmítáni davem — neslyší lomozu ani pronikajícího hvizdu lokomotivy. Na prostranství před nádražím nejprve na sebe pohlédli krátce, stydlivě a potom teprve následovala řada pohledů a za každým pohrával jim kolem rtů úsměv blaženosti . . . Hned naproti byla kavárna: teď teprv utkví na sobě jejich zraky a vpíjejí se v sebe.

Vzali se za ruce . . .

Oddychoval těžce.

Zcela jinou objevila se mu ta její drobná tvářička a její hlas novým netušeným tónem se rozléval po jeho nervech, ta vlnivá postava její obrážela se v neznámých rythmech v jeho oslněných očích . . .

Vešel do bytu přítelova, v nějž skládal veškeru naději ve svém zoufalství.

Žil s ním od dětství; byli jako bratři a přítel byl mu za mnoho vděčností zavázán.

Ale to už nebyl ten starý poměr Cítil, že jest spoután — že nemá odvahy. Cesty, na kterých se obyčejně setkávali, divně se rozcházely, každým krokem od sebe se vzdalujíce.

Cítil, jak mezi nimi povstávalo cosi tajemného, třetího, cosi nového, cizího, co více z něho samého vycházelo, z každé části jeho bytosti, jež všecky jí přesycené byly. Usmál se těm přeludům, ale zmatek v jeho duši vzrůstal.

Ona byla příčinou, že se stal docela jiným; všecko, co na ni neupomínalo, bylo mu cizí, nevšímal si toho a odpuzovalo ho to.

Nemohl se odhodlat, aby se svěřil příteli.

Každá chvíle se mu stávala nesnesitelnější. To, co bylo mezi nimi cizího, rostlo, vzmáhalo se každou chvíli, vzdalovalo je od sebe nemilosrdně v nekonečnost.

Šel . . .

Venku po parném dnu pršelo. Pršelo bez ustání, melancholicky.

Déšť bez smilování se vztekem bičoval zemi dlouhými špinavými provazci, rozpouštěl ulice v bláto — ale ne jenom ulice, co horšího, jeho duši . . . Zmocnila se ho trapná ošklivost, beznadějný odpor.

Ó Bože!

* * *

Bylo to hrozné, když ho napadla tesknota po ní.

Tisíckráte horší než v celém jeho životě všechny vzdechy po velké lásce, kterou hledal a ještě tenkráte neznal . . .

Teď však neustále cítil její přítomnost, její smích se mu vdíral v žíly a její vzhled okouzlil jeho zrak . . . V noci jím zmítala horečka. Žár sžíral mu srdce. Cítil, jak se mu úžil strachem dech, jak mu tepny rychle bily ve spáncích, jak se ho zmocňovala zoufalost . . . Vyskočil s lože, rozhazoval rukama v zmateném nepokoji, celý se chvěl a hlava mu hořela: chtěl ji míti na věčné časy u sebe

Mohl zšílet.

Musil se zabrat do práce.

Ale kdykoli se jí oddal, zdálo se mu, že ho někdo ze zadu uchopí a odvrací ho násilím od ní.

Nemohl se zpamatovat a samovolně vzpomínal na ty chvíle štěstí, které s ní prožil. Vžil se znovu v každou chvilku, kterou s ní strávil — vyluzoval si v duši zvuk jejího hlasu, kochal se jím, slyšel jej sladce znít, a pak bral její listy a četl . . . četl . . .

»Až budu s Tebou, nechci vidět ani světla ani slunce, jenom Tebe jediného, Tebe. Nechci slyšet ničeho, jenom Tvůj hlas, jak vyznívá a se chvěje, jak v srdce mé se vrývá. Nechť zchudnu, nechť žiji o hladu a chodím po světě v cárech, vždyť jsem s Tebou, jsem u Tebe!«

Počal list horečně líbat.

Pojednou zesmutněl.

Vzal druhý list do rukou.

»Jak jsi smutný, zoufalý! Tvé dopisy mi přinášejí bol, rvou mi srdce. Předvídala jsem, že se to tak stane. Není mi možno, abych k Tobě přijela. Ale vždyť jsi na živu, neumřel jsi přec. Jsme oba mladí, můžeme čekat . . .«

A pročítal, pročítal znova a stával se smutnější. —

Znovu se ponořoval v každé slovo, znovu je obracel na všechny strany, vyluzoval si jejich zvuk, šeptal si je, snažil se vmysliti se v takové postavení, zda by byl také schopen napsat podobná slova milované bytosti.

Znovu opakoval si tato slova potichu; a v něm počala růsti nedůvěra v její lásku; nepochopoval, že ona dovede čekat s takovou rozvahou — a s osudem se smířit.

Tonul v myšlénkách, které duši jeho hryzly, bodaly ho a zraňovaly, až utrápen rozrušením jal se choditi po pokoji celé dlouhé hodiny . . .

Vrhl se vysílený na lůžko.
Teď byl spokojen.

Jel k ní a ona k němu. Měli se sejít v jednom přímořském městečku. Byl šťasten; jenom ho znepokojovalo, že nevěděl, čím by si mohl ukrátiti čas, než ona přijede: měla přijet několik hodin později než on.

Loď se vlekla zvolna a čím dál tím pomaleji. Kdyby se vrhl do moře, byl by jistě rychleji doploval ke břehu. Seděl pohodlně, pololeže v saloně, a hleděl na moře a na nebe. Měl nesmírně rád světlé noci jižního nebe.

Zdálo se mu, že obloha visí nízko nad ním a že by se jí mohl rukama dotknouti.

Se vzrůstajícím podivením pozoroval, jak na nebi počaly růsti červené podoby, podivné, tu čarovná krajina, tam zas ostrov a onde ohromné město.

Rozeznával zřetelně mohutné paláce, zdi a sloupy, štíhlé minarety s trčícími věžičkami k nebi, slyšel zvuk zvonů znít z dálky jako ukolébavku.

A všecko bylo do červena rozpálené a lesklo se tím nebeským leskem damascénské oceli, a za tím vším vynořovala se louka z protrhaných cárů ranních mlh, a ve velké dálce vystupoval černý pruh lesa.

Najednou zaplály všecky vrcholky plaménky zlata, střechy paláců hořely zlatem, zdi i obranné věže se blyštěly širokým zlatým pruhem, les vroubil zlatý pás, zlatem zkvetla louka a všechno to zlato oživlo, počalo se rozlévat, dmulo se a klesalo, pohltilo purpur, vtínalo se ohnivými klíny v temný blankyt a čerň; město mizelo, louka zděšená potopou zlata vpíjela se v les; les odtrhl se od země a rozplýval se pozvolna na modré báni nebeské.

A všecko zlato, jež město i louky i lesy zatopilo pohltilo nebe ve svůj jícen; vzneslo se vzhůru, rozlévalo se i stékalo, tvořilo prstence a pruhy, od východu až k západu rozestřel se plamenný řetěz, který obepjal celé nebe, ohromný zlatý řetěz s velkými amethysty a s miliardami třpytivých diamantů . . .

Probudil se a sbíral své myšlenky; hlavu měl jako ze železa. Vstal a díval se dlouho oknem. Kaštany se chvěly v strašném třeskotu bouře, mraky letěly, srážely se ve velké chumáče a najednou jako pramen lesklého zlata sjel první blesk . . .

Dokonč.

Viktor Dyk:

SMUTNÁ LÁSKA.

Dokonč.

Po celou tu dobu toužil jsem po ní, po celou tu dobu má fantasie ji kreslila v nejrůznějších podobách, po celý ten čas jsem ji miloval.

A nyní byl můj dojem podivuhodně chladný a cizí: necítil jsem ani trochu lásky, byl jsem zcela lhostejný. Beata mého snění a mé lásky — to nebyla tato. A tato odlišnost mne znepokojovala. —

Tato Beata, tato chladná a zamlklá, zavřená do svých meditací kontrastovala úplně s obrazem, který během těchto čtrnácti dnů se ustálil v mých horečkách: vše vášnivé, prudké, strhující scházelo; bylo to — zdálo se — děvče dosti intelligentní a rozumné; ale moje láska?

Mluvil jsem chvíli, nevím co. Musila se zračiti moje nevole. Beata dívala se na mne zpytavým, trochu smutným pohledem.

»Zdá se, že vám není dosud zcela dobře!«

»Docela dobře,« odpověděl jsem. Svíralo mi to hrdlo — nemohl jsem říci více.

Usmívala se.

»Tím lépe.«

»Studujete ještě bibli a Lenaua? řekl jsem pojednou se znatelnou nuancí posměchu.

Usmívala se dosud.

»Časem.«

To všechno bylo mi neskonale trapným. Cítil jsem, že nejsem schopen klidné myšlénky, bouřilo cosi ve mně, a odešel jsem proto co nejrychleji.

*

To bylo podivné.

Ale podivnější bylo, co následovalo.

Sotva jsem ztratil společnost s očí, pocítil jsem prudkou lítost pro pošetilé své chování, lítost, že jsem se oddálil od Beaty, místo co bych se přibližoval, touhu mluviti vášnivá a prudká slova, a bylo mi opět jasno, že ji miluju.

Ano, vzdálenou, to mi bylo jasno; ale co byla příčina mého ochladnutí, skoro až odporu, kterým na mne působila přítomná?!

Přepjatá fantasie, idealisování minulých dnů, moje zcela libovolné sny . . . Nějaká jiná Beata, kterou jsem si stvořil, stála v cestě skutečné. A mezi oběma jsem se potácel já, přitahován a odpuzován; brzy touže viděti ji, dostihnouti společnosti, po celém městě hledati ji, výstřední kousky tropiti — a pak uleknouti se smutného a ironického výrazu bytosti zcela intellektuální, kterou se mi jevila . . ., bytosti, které se bojíme spíše, než bychom ji milovali.

Bylo mi třeba někoho milovati, ano, tak jsem si říkal, tento někdo jest lhostejný. Konečně, je mnoho žen po okolí. Zapudí tento fantastický obraz skutečnosti, to bude nejlepši lék. Zaměstnati svoje smysly, zaměstnati svou vášeň jinde, nechtíti nemožné, spokojiti se existujícím.

Ano, to jsem si říkal; ale nebylo možná. Každá vulgarita, každá všednost, vše, co uráželo mou duši, jevila se mi nyní mnohonásobně zvětšenou a intensivněji bolela. Měl jsem z toho až fysickou bolest. Nemohl jsem se stýkati s tím kruhem, který dotud byl mi úplně snesitelným. Nebyl horší než jindy, ale já byl podrážděn.

Kterákoliv žena vyvolávala pouze onu palčivou touhu po vzdálené chiméře, po obraze, po tom, co jsem vkládal do slova »Beata«.

Ona pak stávala se mlčelivější a chladnější. Stýkali jsme se spolu: odměřeně. Sklamal jsem ji, věděl jsem to. Nemohl jsem za to. Vždy se to opakovalo stejně: touha po vzdálené, chlad při přítomné, podráždění budoucností, neukojení přítomností.

Miluju abstrakci, říkal jsem si, kdykoliv jsem ji uzřel. To je bytost, která nemá s Beatou nic společného mimo jméno. To není už ona, a jsem vzdálen Beaty tím více, čím více si říkám, že ji miluju.

A přece jsem zase byl ochoten přiznati skutečnost Beatě svých snů, pokud mne nerušila Beatina přítomnost.

Celé to bylo nezdravé a rozrušující, trpěl jsem tím mnoho, a koncem svého pobytu byl jsem více chorým než z počátku.

*

Odešel jsem naposled po dlouhém váhání, unavený ustavičnými krisemi a vysílen marnou touhou.

Byl, pamatuju se, chladný, jasný podzimní den.

Odjížděl jsem časně z rána.

Na perronu nebyl nikdo. Byla to málo frekventovaná stanice.

Chodil jsem netrpělivě sem a tam. Přišel jsem příliš brzo. Vlak nejel. Opřel jsem se o zeď, poslouchaje cinkání zvonků.

Na nebi neslo se hejno vran, hejno teskně krákorajících vran. Sledoval jsem je apaticky, jak mizely do dálky. Jakoby umřela má bytost: nic není ve mně, jen zrak — a zřím jen ty černé skvrny v dálce.

A řekl jsem pojednou polohlasně — jakoby mi někdo suggeroval ta slova:

»Miloval — a koho vlastně?!«

Zvonilo se. Vlak přijížděl na stanici. Stál jsem dosud zadumán a duchem vzdálen a opakoval:

»Miloval — a koho vlastně?!

*

To bylo zcela dobré dotud.

Ale od té doby propadl jsem přízraku své minulosti. Vloudil se zákeřnicky do mé duše a ovládal ji, zatlačoval vše ostatní mocí své suggesce, mocí fikce vzdálené a nemožné krásy, krásy absolutní, která mne odvracovala od relativního, které je přece jediné živoucí.

Tomu absolutnu jsem propadl.

Vkládalo do mé duše sny jiného života a jiné smrti, sny nekonečné, nehmotné lásky a nekonečné, nehmotné krásy. Bylo to ono, co je věčného v životě našem?! Byla to smrt?!

Absolutnu jsem propadl.

Upadl jsem do lethargie.

Úplná ochablost: dni jdou a mizejí, nehýbu se, nerostu, neměním se, hypnotisován něčím zcela nereálným, hypnotisován legendou ženského jména. Dni jdou a mizejí; nerostu.

A necítím žádné vzbouření: nikoliv. Polosladká lahoda, polobolestná mdloba je to. Tak musí hynouti ten, kdo usnul v závějích...

Nuže, a to je podivné: připisuju všechno tomu citátu z Nilse Lyhna. Humoristické do jisté míry, že ano?! Beata měla velké, zářící oči mého snu, ano, a já ho vyvrcholil.

Můj sen je nade mnou ponurý, ostražitý, vševědoucí přízrak.

Já vegetuju nehybný, nečinný.

Musilo to býti — — —«

*

»A Beata?!«

»Toť právě to,« odpověděl. »Nežije. Zemřela. Musila umříti. Jenom mrtvé můžeme věčně milovati!...«

Miloslav Silen:

TICHO, TICHO...

Ticho, ticho... Usnul svět...
Měkkých stínů cítím ovan.
V modrých luzích každý květ
slzami je korunován.

Cosi duší šelestí
stříbrostkvoucí svěžestí,
jakby v tichých stínů příval
usínavou hudbou splýval
odlesk dávné bolesti.

Ticho, ticho... Usnul svět...
Měkkých stínů cítím ovan.
V teskné duši každý květ
slzami je korunován...

Miloslav Silen

SLUNCE!

Výš mračna! Zavlajte jak prapory!
Hle, paprsky jak bílí vasallové
už před ním valí se! Široké obzory
ve štíty zahalují úbělové!
Říš noci černá padla za hory!

Již vchází. Tichý císař blankytu,
s úsměvem svojím věčně milostivým,
tvář ještě horkou krví zalitu
po zápase se stínů peklem sivým.

Hle, klasy pokorně své zlato strou,
kam jeho ušlechtilá noha padne.
On vyplašil svou září přeostrou
posledních lesních stínů tlupy zrádné.

Teď požene je jako otroky
před legiemi vojska vítězného!
Výš prapory! Svět chví se hluboký
dusotem ořů hlasatelů jeho!

Ti nesou mír. Po válce vítězné
zářivý vladař touží odpočinout
a se zemí, v dne říze líbezné
jež svůdně dýchá, tichou něhou splynout.

Zem váhá . . . Přece plaše otvírá
mu vstříc svá vonná ňadra jasminová,
cestami vřelé růže prostírá
jak polibky, jak roztoužená slova.

Dme vlny modré prudkou vroucností,
zahrady v květu jako lože chystá.
V objetí vladařovy milosti
v něm spočine, ó císařovno čistá!

Výš mračna! Zavlajte jak prapory!
Hle, paprsky jak bílí vasallové
už před ním valí se! Široké obzory
ve štíty zahalují úbělové!
Říš noci černá padla za hory!

František Bursa:

KLEČ.

Pokrač.

Vlekl se domů nespěchaje, všecek malátný, nemocný, všecek pln bolesti nade vším, co ode dvou dnů rozrušilo jeho ducha a teď jej vleklo cestou šílenstvi.

»Co to má být . . . kam spěju,« zahuhlal do studeného větru, který se ostře tiskl v jeho tvář. Zděšení sáhlo do duše zařinčením odpoutané struny.

»Huhu . . .« zatřásl se. »Teď tam leží . . .« přerušila jej úzkostná myšlénka, kterou utíkal svému Já.

»Rány její jsou otevřeny . . . jimi prchá život . . . fluidum, éther nejvzácnější, jenž se řine do vzduchu otráveného miasmy.«

Představy, vidiny, dojmy, myšlénky, vše tlačilo se ven, z vědomí ven k projevu, k vyjádření. Rty jeho se rozchlíply v břitkém vzduchu a brada se roztřásla.

»Život — černý den jako chléb zavržených — můj život.«

Život — pranýř, kde stála k obecnému výsměchu jeho bolest.

Chvíli za chvílí cítil útok myšlénky, jež srážela klid jeho rozvahy a jež s větrem o závod, s plískanicí sněhovou bičovala mu tvář.

»Kam se poděju . . jaký bude ten život . . teď tam leží . . .«

Vytřeštil zapálené oči do bílého rozšlehaného vzduchu.

Vítr zaskučel okolo týnských věží, hourání jeho, svist a tlukot jakby od křídel ohromného ptáka zalilo celé náměstí, jež bylo ponořeno v neprostupnou, příkře svítící mlhu vloček.

»Teď tam leží . . .« vracela se neústupná myšlénka škubající mu rty a podlévající oči slzami do páry rozžhavenými.

Vítr zaskučel znovu a chvatně a bytelně letěl loubím. Vyplnil celý prostor.

»Leží a — umírá,« snulo se mozkem mladého muže.

Umírá . . . umírá, mručelo v nitru jeho dunivě. Byla to jistota, jíž se nepostavila žádná námitka na odpor.

Umírá za vichřice a bouře, neznámé moci hrozí svými duchovitými pěstmi, jako když umíral Kristus.

Umírá spravedlivá.

Hlasitým výkřikem vryta v desku vědomí stála před ním pravda, pravda Smrti, toho, co jedině mohlo býti skutečností.

Opřel se o sloup loubí vztaženou rukou a stál neschopen pojmu.

Pozvolna vyplížila se jednotlivá myšlénka na pokraj vědomí a hryzla zde, hryzla zakusujíc se do delikátního masa nervů se zběsilostí rysí. Byl by křičel, řval v bolesti divocha; ale zůstal tich, a němé slzy nejhlubšího trápení, jímž plihlo jeho nitro, skropily mu líce a vousy.

Umírá a neuvidí ho... nerozloučí se s ním.

Vzchopil se skokem, chtěl se vrhnouti do nemocnice, zabušiti na ta protivně žlutá erární vrata a vynutiti si vstup. A kdyby jej nevpustili, chtěl státi venku a viděti, jak se třesou její okna ve vichru a jak za nimi bílá duše matčina s ním se loučí.

Běžel několik kroků, šel rychle, vítr zaskučel za ním. Když přišel na Havelské náměstí, bylo po bouři, mrtvé ticho stálo opřeno o spící domy, a v těžkém klidu nesl se chvatně sníh v přímých čarách k zemi.

Zatřáslo jím. Konec bouře, tedy pozdě! Pozdě přichází. V nitru jeho zlomilo se cosi — odvaha. Tupá stála po jeho boku resignace, těžká a nevlídná jako noc, která byla kolem něho.

Obrátil a se rty rozevřenými, očima vytřeštěnýma, neschopen úsudku vlekl se domů. Neurčité, nevyslovené výkřiky modliteb stály na prahu duše, jež jimi chtěla mávati vstříc Bohu; ale ústa zůstávala němá, zledovělá, a jen tepny na skráních bily horečně uprostřed naprostého zmatku nesouvislých představ. Divoké obrazy válely se rozsahem vědomí, prosyceny blesky bolestivých dojmů, hřměly budovou lebky a otřásaly jí.

Konečně byl doma. S pohledy křečí sevřenými a stisknutými rty stál v pokoji matčině, v úzké té síňce, kde byl jen její oltář a její lože, a kde žila její čistá duše v každém kousku předmětu.

Svítilna z ulice ozařovala oltář vzdáleným tlumeným světlem. Bylo zde klidno a svato jako ve stánku boží úmluvy, před nímž klekaly kdysi ženy jerusalemské.

Ticho a mír vládly zde, ač odešla ta, která nad nimi bděla. Proud života, který se přelil do jiné vásy.

Představa neúprosná, krvavé velikonoční: ‚Dokonáno jest' stálo v jeho vědomí. Ne, ne, není jiskry naděje, a duše zmučená úzkostí odevzdaně podávala paže té skutečnosti, přijímala ji a opakovala si ji.

»Ne, ne..« škubalo koutky úst ve vzlyku.

Klesl na obě kolena a hlavu opřel o studené dřevo skříně, sloužící za oltář.

»Matko!«

V jediném výkřiku vyčerpávala se jeho duše.

»Bože, smiluj se, smiluj se!«

Ve skřípavém přerývaném volání sevřeného hrdla jal se vášnivě volati zmatenými, nesouvislými výkřiky. Hledal v paměti modlitby z dětství, ty drobné památky začínajícího duševního života, k němuž vyrůstal po boku matčině; ale nenacházel jich. Místo nich stála mu v mysli žaloba matčina, s níž mu kdysi vytýkala jeho nevěrectví.

»Všem modlitbám jsem tě učila, a vím, že teď již neznáš ani otčenáš.«

Slyšel téci do těch slov svůj lehkomyslný smích, jímž tehdy odpověděl jejímu bolu, a jen se svinul v trýzni výčitek.

»Matko, odpusť, tvůj žal byl větší, než jej mohu kdy pochopit.«

Úzkost vrhla mu na rty vlastní modlitby, nikým před tím nevyslovené, vlastní slova, nikým neužitá. Mluvil je ve zmatku a zdrcení. Ústa reptala je v přerývkách, duše rvala je z nejhlubších tůní svých. Přecházely jako blesky obzorem vědomí.

Zdály se mu slabými, nechával je nedoslovené, upouštěl od nich, hledal jiné, rval se s nepodajnou hmotou nervů, jež nechtěla vydati jisker osvícení, ryl v paměti, stupňoval výrazy, zarážel se, zůstával němý uprostřed vět, lomen trýzní, že Bůh těch neumělých, snad kacířských proseb nevyslyší. A ty drobné zářivé drahokamy dětských modliteb, jež jindy vyslovoval s matkou, ty odvál život z paměti, ty se nevracely přes úsilí, s nímž šel po jejich stopách, a jen prázdnota zela, kudy hledal jejich prameny.

Vstal a pohleděl na černou sochu Kristovu. Ztrácela se nad ním v mlze tmy a pohaslých očí ponurá, zdánlivě netečná.

Ten urputný klid jím zatřásl, srazil jej a sehnul mu znovu šíji.

Znovu jal se hledati Boha v síni modliteb.

XIII.

Oblečena v teplý šat s kratší zelenou sukní a tmavým kožíškem Vlasta stála před zrcadlem a upravovala si čapku koketně vypjatými prstíčky všecka naplněna spěchem, aby již mohla vyjíti.

»Ta matinka je liknavá,« horšila se při tom tiše hledíc úkradem po matce, která před otevřenou skříní si oblékala prostý šedý živůtek a černý kabát. Rychle popadla vak s bruslemi položený na pohovce a již stála uprostřed pokoje jako hříšník na útěku před spravedlností.

»Nemůžeš se dočkat,« smála se paní Ambrožová, nasazujíc si klobouk před zrcadlem, kde před chvílí stála Vlasta.

»Již jsou čtyři hodiny,« domlouvalo děvče.

»A ty se bojíš, že přijdeš o čtverylku na kluzišti. Ještě bude jedna, nestarej se.«

»Matinko, vždyť jsem na obě zadána.«

»Tíží tě jenom to, bojíš se, abys nenechala svého společníka čekat? To si zvykneš, Vlastinko, taková svědomitost omrzí,« a paní Ambrožová rozhoupala tiše ňadra v drobném smíchu ženy, jež jakoby znala beraní shovívavost mužské mládeže.

Vlasta zůstala státi nehybna s nedočkavým pohledem ke dveřím, až si matka navlékla rukavice. Konečně vyšly.

Myšlénky děvčete dlely cestou uprostřed Střeleckého ostrova, kde kroužila již po lesklé

upravené ploše kluziště družina bezvousých hochů s tvářemi olíčenými mrazem, kteří byli pohotovi, jakmile se mezi nimi objeví, závoditi o její přízeň.

Přišla tam jednou, podruhé, přišla vícekráte a svýma plachýma, hluboce modrýma očima rozesela poplach mezi ně, že se okolo ní shrnuli s divokostí pokřikujících a rvoucích se vrabců.

Stála mezi nimi bez rady, mlčelivá, trochu zaražená, nevědoucí nikdy, které z tolika nabízených ruk se chopiti, kterých očí prosbě vyhověti, a bála se vší bázní svého nejkrásnějšího neporušeného mládí někomu ublížiti. Byla obyčejně kořistí toho, kdo byl první.

A první byl světlovlasý blondýn s kadeřemi jako len a růžovýma lícema, medik a tenor, který jí našeptal, až v besedě bude večírek, že se tam vplete a že jí přijde zazpívat ty nejhezčí milostné písně, jaké zná.

Teď cestou myslila naň.

Šly Ferdinandovou třídou, a drobný sníh, který se sypal z bílých obláčků v lehoučkém řídkém roji, tvořil uprostřed jízdní dráhy pohyblivý, průhledný závoj, za nímž se rýsovaly široké prohnuté plochy portálu Uršulinského kostela.

»Vlastinko, mnoho mezi těmi hochy nezůstávej,« matka upozorňovala dceru. »Nevypadá to pěkně, když se tak honí okolo tebe.«

Vlasta pokynula mlčky hlavou a podívala se zamyšleně před sebe. Najednou sebou trhla uleknuta a nenápadně pootočila hlavu k mladému muži, který s hlavou schýlenou a kloboukem do čela vtlačeným ji míjel při okraji chodníku.

»Matinko, nebyl to pan Pavlík, jenž šel mimo nás?« a Vlasta ztichle se zadívala paní Ambrožové do tváře.

»Nevím, vždyť ani nepozdravil. To asi nebyl on. A pak nejezdi rychle po kluzišti, jen volně, Vlastinko, rozumíš?« pravila úzkostlivá paní dívce.

Vlasta myslila na muže, jejž potkala. Zaskočil jí do myšlének proudem bystré vody, který se náhle vyřinul odkudsi a roztéká se v širokou plochu. Ohlédla se skrytě, byl to jistě on.

Kráčel tak nějak zasmušilý a jakoby vrávoral nejistým tělem. Co dělá? Účast s tanečníkem a společníkem z besedních večerů, jejž neviděla od poslední zábavy o Sylvestru, ovála jí čelo. — — —

XIV.

V krytém popředí kluziště bylo hlučno. Bylo zde četně dam a hrstka pánů; jedni hovořili ve skupinách, druzí mlčky čekali na uprázdnění se sedadel, kde se připínala želízka.

Vlasta vešla a chvatně postoupila do předu. Řinčivý hlahol vojenské kapely hrající polku úsečným rychlým tempem narážel o ucho, a v tichém jakémsi hemžení kmitalo se uprostřed reje vloček sněhových množství, které sem vyslal zimní den.

»Rukulíbám, milostivá paní, má úcta, slečno,« vysoký, hubený, černý hoch přiblížil se k matce a dceři, jeda mimo.

Za ním ozvalo se z prostředka dráhy již brzdivé svištění brusle hnané ku předu po celé délce hrany. Světlovlasý, pružný mladík s výbojným a klidným pohledem přihnal se ostrým během. Zarazil a vypnul se hbitě.

»Rukulíbám, služebník. Slečno, rychle, tamhle nahoře je lavička, dejte sem brusle, připnu vám je,« a mladík již sáhal po vaku Vlastině.

»Ne, počkáme, pane Háku,« paní Ambrožová rozhodla stručně.

»Ale to bude zdlouhavé . . .«

»Milostivá paní se dnes dostavila později,« přerušil jej černovlasý hoch, »čtverylka je již sehrána . . .«

»Slečno, prosím vás o tu příští,« Hák zaskočil rychle soudruha, »mám ji ostatně již slíbenou.«

»Slečno, chtěl jsem také prosit o čtverylku . . .«

»Už je pozdě, Dobrovský,« Hák se smál.

Vlasta rychle přešla k sedadlu, které se uprázdnilo, a usedla pečlivě si stahujíc polodětským pohybem ruky šat přes nohy, aby z nich bylo co nejméně vidět.

»Milostivá paní,« Hák se obracel k paní Ambrožové, »jsem ve výboru našeho studentského plesu, dovolíte, abychom vás přišli zvát? Je sice již takřka přede dveřmi; ale není mou vinou, že jsem slečnu dříve neznal. Snad budete moci přece přijíti.«

»Snad,« a paní Ambrožová se usmála.

»Bude se tančiti při sokolské kapele,« uváděl mladík, jakoby lákati chtěl naslouchající paní, a po půlnoci sehraje orchestr mazurku, kterou on složil a kolegům ve výboru věnoval.

»Vlastinko, pomalu, pane Dobrovský, nejezděte prudce,« a paní Ambrožová napomínala hocha, který pomáhal Vlastě sestoupit do kluziště.

»Dovolíte, slečno, abych jel spolu s vámi jako třetí? Jen malé volné obloučky, když máť velí,« pobízel Hák, když již jeli v lehkém svižném tempu.

Ostrý vítr hnal své plachty celou prostorou kluziště a štípl jezdící děvče do tváře. Horko zadýchalo jí z úst, ale oblouky v průvodu dvou mladých lidí se dařily. Oči jí zasvítily mírnou radostí.

XV.

Pavlíková žila, ale byl to život z hodiny na hodinu, jako veliké očekávání, zdali Pán zavolá.

Po noci probděné v záchvatech šílené úzkosti mladý muž vpadl v horečném rozechvění do číslovaných dveří nemocnice a tiše kvapil k jejímu loži.

Našel ji v polosnu, bledou, s vrchním rtem vtaženým do úst a tak přitisknutým ke chrupu,

že se mu zdálo, kterak se rýsují zbylé zuby pod úzkým pruhem masa. Hleděla naň vyděšeně s příšerným vzezřením člověka, jehož oči podlévají smrtelné mrákoty. Nepoznávala ho.

Volal ji tiše zdrobnělým jménem pln těžkého napjetí. Volal ji opět.

Konečně se vzpamatovala, uvědomila si jeho příchod a usmála se.

Uchvátil status a četl stav nemocné, v nitru jej zamrazilo.

Neúprosna stála před ním smrt, zděšenými pohledy zíral jí do tváře středem svých vidin.

Listina stručně hlásala, že dostavila se sněť.

A v morovém tom znamení táhla po jeho boku řada dní, týden, deset dní. Řada dní za rapidního ubývání sil, za bolestných výkřiků nemocné, když nůž odtínal snětivé části, a za proseb jejích, aby ji nechali zemříti.

Hluboko vryly se ty dni do jeho duše. Pokaždé dychtivě sáhal po listině zavěšené u lože a pokaždé četl: stav stejný, hnisání stejné, a matka každý den v polosnu, den ode dne více se tlumily její odpovědi, až se stávaly neslyšitelnými, a pohyby jejích rukou, tak zvláštních, duchovitých gest, jakoby mu již dávaly na vždy s Bohem.

Stále mu na mysli tkvěla její slova, jimiž jej odesílala pryč, tak něco jako pobízení, aby jen šel mezi živé, za svojí mladou radostí ze života, za svojí mladou nadějí.

»Jdi, jdi už, jdi už, jdi . . .«

Byla to celá stupnice tónů vydechovaných ze stísněných prsou, a ta ruka jen se skláněla k poslednímu pozdravu, a ty oči napovídaly rozloučení.

Ba ani naň nehleděly ty tesklivé zraky, upřeny stále na černou sošku Ukřižovaného, odstrčenou v koutě opodál u jejích nohou.

»To je můj Kristus, on je zde se mnou,« šeptala mu vážně přísnými rty, když stopoval její pohledy.

A opět a opět vystupovalo před ním její blouznění připjaté ke slovům kteréhos světce: Nechci, co na sobě máš, dej se mi nahý, jako jsem byl Já na kříži, a budeš můj . . .

Rozložila ruce v ponurém, zamyšleném klidu, jakoby se podávala celým svým vetchým tělem, a uchytivši špičkami prstů pokryvku a prádlo, ve které byla oblečena, ukazovala na obé.

»Tohle není mé, tohle také ne, ležím zde nahá a s protknutým bokem jako ty, Pane Ježíši Kriste; přijmi mne . . .«

A když ji konejšil a domlouval jí, odmítala vážně jeho světské řeči. Ty byly jen dým, hezký světlý kouř, který jí chtěl zastiňovati oblohu.

Stiskl rty nad její svéhlavostí, se kterou odhazovala všecku naději, a po ulicích, doma v opuštěném koutě příbytku myslil jen na ni, na její slova, na její pohádkové vidiny, do nichž oblékala všecky své sny. Myšlénky rvaly jej, nenáviděl smrt, která sáhala po její hlavě, a tupě hleděl na zápas lékařů, v nichž našel přátele.

Aby docílil rozptýlení mysli, četl v těch dnech Didonův Život Krista, probíral se v matčině exempláři K mpenského a v jakési knize její, na jejíž autora ani nebyl zvědav, a jež pojednávala barokním slohem o jsoucnosti očistce s výčty útrap ciferně podávanými a počtem duší, jež se zjevily živoucím, aby jim vyjevily, že strádají v předpeklí. Naivně prosté dílo ve slohu Jezuitů z minulého století.

Šel tu zvědavý po stopách matčiných myšlének, jejích úzkostí, které jakoby četl mezi řádky. Našel zde zmínku i o tom, že duše vyprošují si modlitby na těch, jimž se zjevují, obětování mše, pamatování na ně ve dnech církevního smutku. Přivedlo jej to ke vzpomínce, jak kdysi matka dobromyslně se mu svěřovala, že zjevily se jí duše tří příbuzných a volaly k ní: Krev Kristovu obětuj za nás . . . Usmál se tiše prosté naivnosti ženy z lidu.

Představil si ji po tom snu, jak chvátá jako biblická žena, aby obětovala poslední peníz v chrámě, jak kleká při oběti mše, kterou odkoupila knězi, a jak se vroucně modlí za pokoj těch, jež zřela její rozčilená obraznost.

Byl by byl uchvátil sepjaté vrásčité její ruce, hlavu s vlasem prošedivělým a hladce přičesaným, skloněnou k pokorné prosbě, a zlíbal zežloutlou, útrapami života rozrytou pleť jejího čela.

Nemožno! Nemožnost toho, co chtěla jeho blouznivá duše, pronikla, prostoupila jej. Horko obepnulo mu lebku, v očích jej pálilo.

Ano, nemožno, vždyť ležela na cizím loži, ne zde, a snad — snad byl již konec.

V popředí vědomí jeho jako bílý list z kříže Kristova stál vepsán její stesk:

»Kdo za mne bude obětovat, kdo za mne se bude modlit?«

Vypjal se chvatně na židli a povstal, otřásaje se vnitřními údery šílené úzkosti. Ten stesk vřezával se mu do hrudi ostřím střepiny. Přešel pokoj, silně stiskl rty a vyhodil z kapsy peníze, který měl při sobě. Jakoby jej byly pálily jako nešťastného muže Iškariotského.

»Dám všecko,« zahučel, »jen koupím-li mír.«

Trhl pažemi; věděl, že je to marno. Koupit, koupit, jak bylo nízké hýčkat takovou domněnku, něco takového je nemožno. Koupit, snad; ale ne penězi; životem, snad; ale ne životem, jaký vedl on, a ne životem, jaký vedou kněží.

Chvíli se mučil, nenacházeje východiště; pak se uklidnil sevřen uvnitř a vyčkávavě odkládaje všeliké rozhodnutí. Vždyť dosud žila. Pokrač.

M. Jahn:

VZDOROVAT ŽIVOTU!

Vzdorovat životu! V tom jsem vždy . řel
za květu dnů svých největší cíl,
jíti vstříc hloučku jasných těch čel,
v bolech již vydechli z posledních sil.

Vzdorovat životu, nastavit plec
mstivé té síle noc jako den,
jež naši svíci jako ten žřec
předhází osudu — v oběť či v plen?

Tak mne to lákalo, ale tu hl[illegible]
úpěl mi v cestu: »nejsi už [illegible]! . . .«
Ano, ten hlas, jenž bělmo mi střá[illegible].
Nejsem již volný, leč svázaný pra[illegible]

Nyní, když v srdce mi loudí se strach,
zalyká cos mne, pálí mne v ret —
či je to s vrchů Golgaty prach,
anebo popel, jejž Rýn k moři smet'?

Hanuš Jelínek:

DE PROFUNDIS.

Je dušička má schoulena
tak hrubá a tak nízká,
že lítostí, hrůzou se otřesu,
když podívám se z blízka.

Tolik jsem prachu nadýchal,
tolik se kalem brodil,
a stokrát a tisíckrát proklínal
ten den, v němž jsem se zrodil.

Eh, líp tak zvolna dodělat
v nenávisti a bolu,
Tebe, tož, Světla Zázraku,
sem strhnout k sobě dolů.

Frant. S. Rybář:

VEČERNÍ MELODIE.

Chvat dobouřil a přišla chvíle snění.
Jdou stíny duší mou, vržené bolestí,
že ničeho již, ničeho již není,
bych mohl zpívati si ještě o štěstí.

Mé cesty jsou již zavanuty sněhy
a v jara zahradách mi stromy skácen
Ó dítě mé, mé dítě shaslé něhy,
kdy je to, kdy jsme se zde spolu vraceli?

To tenkrát naposled . . . V svém objetí
jsem líbal tě a tys mne vroucně svírala . .
oh, na posled, to smrti pod perutí
jsi lásku splácela, když jsi již zmírala . . .

A chodíš pod večer ve chvílích snění
a šeptem andělským mé tišíš bolesti . . .
Však ničeho již, ničeho již není,
bych mohl zpívati si ještě o štěstí.

Vítězslava Špůtova:

NOC.

Noc nade mnou, noc přede mnou
a za mnou noc jde širá,
nemine dnem a v srdci mém
se propast otevírá.

Noc nade mnou, noc přede mnou
a za mnou noc jde širá,
jdu pouští kdes a bolu běs
odevšad na mne zírá.

Noc nade mnou, noc přede mnou
a za mnou noc jde širá,
kde nebes lem, kde květná zem,
kde vůně všehomíra?

Noc nade mnou, noc přede mnou
a za mnou noc jde širá,
mé spásy zvěst, kde, Bože, jest,
kde láska, naděj, víra?

Noc nade mnou, noc přede mnou
a za mnou noc jde širá,
mé srdce již je hrobu blíž
a ještě neumírá . . .

FEUILLETON.

KAREL BABÁNEK. NÁLADA PODZIMU.

To bylo jednoho rána v kaštanové aleji. Po jedné její straně tesknily opuštěné villy, tesknily vlhké cesty v zahradě pod spadaným listím, po druhé straně tesknila pole ztracená v mlhách.

A mlhy věšely se na stromy zahrad, dotýkaly se holých zdí a věšely se na staré kaštany v aleji.

A tehdy potkal jsem ji a poznal. Neboť každého roku vídal jsem ji v tu dobu a na těch místech, a nikdy, ač nenáviděl jsem ji, neodolal jsem její smutným a vlhkým očím.

Se smutkem v očích šla, v bledé tváři, v mdlých pohybech těla a listí stenalo pod jejími kroky.

Její šat vlhký byl, plný jemných vláken pavučí a v rozpuštěných vlasech zvadlé zhnědlé listy se chytly.

Šla se skloněnou hlavou, astry majíc v bílé ruce, a mdle sklesIá víčka zakrývala jí zrak.

A zase přišla ke mně jako každého roku v tu dobu, a na těchto místech (snad úmyslně chodil jsem v tu alej, abych spatřil ji, ač nenáviděl jsem ji) a prosebně hleděla na mne. Ale nenávist náhlá a prudká zvlnila se ve mně, a já řekl:

Proč přišla jsi? Nenávidím tebe, šat tvůj hnilobou páchne, v tvých očích není radosti, není tepla, ruce tvé studené jsou jako mramor náhrobků, z tvých vlasů vane ztuchlá vůně zvadlých věnců; proč přišla jsi? Byly jasné dni, růžová jitra, plná radosti a lásky a hřejícího světla, radostné slunce, svítící i pálicí, veliké, svaté slunce, byl život, byla radost, a byla láska, a ty přišla jsi, abys všecko toto vzala, a za vše slzy a smutek jen dala, svadlé květy a suché listy, dny bez radosti, a dlouhé noci stesku a vzpomínání, oh, odejdi, odejdi ode mne, neboť nenávidím, a nenáviděl jsem tebe! . . .

Avšak ona neodcházela a v její zvlhlých očích chvělo se cosi jako vzdálená, zmírající píseň a bylo to jako těžký sen, jakoby někdo odcházel, daleko, aby se nevrátil, za tiché noci, plné vůně z rozkvetlých zahrad, za noci nasycené smutkem loučení, kdy z otevřeného okna do noci hledí dvě oči — v nich úzkost a neklid — a vždy slaběji zní píseň — dozněla — hlava klóní se v dlaně, a z očí volně tekou slzy . . .

Řekl jsem: Odejdi. Ale hlas můj zněl měkce, a cítil jsem, že oněmělo, co vzkřiknout a zajásat chtělo ve mně. A ona zůstala, a mlčky šla za mnou. A listí padalo, celý den padalo, tesknily opuštěné villy, tesknily vlhké cesty v parku a ztracená pole v mlhách, a toho dne nepronikl o mlhami slunce.

H. IBSEN: KDYŽ MRTVI PROCITNEME.

Po Johnu Gabrieli Borkmannovi, kde osvobozující a obrozující myšlénka velkého, hrdinského činu prošlá již dříve v osobě Hakonově, Stockmannově, Rosmerově a Solneszově životním dílem Ibsenovým, vyslovena byla v celé neúprosné beznadějnosti, s jakou k ní stárnoucí generace pohlíží, aby místo ní nastoupila bezstarostná naivní radost života, dětská přímo a nezatížená závažími osudu a svědomí, čekali mnozí, že slavný mistr na vždy se odvrátí od nesplnitelných, věčně beznadějných tužeb revoltujících proti dnešku a končících jednou lavinou drtící Branda a po druhé pádem s věže Solneszovy. Doufali, že příštím dílem sedmdesátiletého dramatika zazvučí vášnivý a lehkomyslný smích, který odvedl Erharda s pí. Wiltonovou z domu Borkmannova, že Ibsen čtenáře své zaveze na krásném parníku se skvostnými salony, velkým orchestrem na nejkouzelnější místo světa, na pohádkovitý Ceylon, jak sám s úsměvem vyprávěl půvabné mladé dámě, jež při jeho jubileu vyjadřovala mu svůj hluboký obdiv.

Skutečně v novém dramatě Ibsenově v »dramatickém epilogu*) o třech aktech«, nesoucím suggestivní název »Když mrtvi procitneme«, stojí v popředí problém lidského štěstí, problém vyčerpání života až na dno. Jako pravidelně illustruje Ibsen svou otázku dvěma paralelními ději: dvojí historií, z nichž jedna Majina a Ulfheimova nese jemnou, ale jasnou pečeť satirického pojímání; a tak nové drama zase jest soudem, kritikou. Ale hlavní problém, který ostatně již v Příšerách byl nadhozen a nemilosrdně řešen, nevyčerpává celého dramatu, vedle něho stojí problém jiný, snad jen episodicky vložený, ale každým způsobem první otázku determinující: problém uměleckého tvoření. Snad najde se při dychtivém slídění, jehož obětí Ibsen jako málokdo jiný z moderních se stal, nejspíše proto, že jeho **umělecká** krása a mohutnost není každému dostupna, řada jiných napověděných otázek, rebusů, šarád a pan Brandes dnes již považuje Ibsenovo drama za řešení poměru umělce a modelky a ukazuje na analogie se Zolovým »Dílem«, což vše arciť jest věcí nápadu a vkusu.

O dramatě »Když mrtvi procitneme« platí spíše ještě než o kterékoli jiné jeho dramatické básni, že jest vlastně jen posledním aktem; také Ibsen nazval nové své dílo epilogem, dobře vida, že to, co v několika stručných scénách dramatu se odehrává, jest jen epilogem velikého dramatu života a tvoření Rubekova a Irenina, jež arciť nedalo by se v celém svém rozpjetí přenésti do dramatické básně ovládané u Ibsena vždy známou jednotou místa a času. A tak jsou tu vlastně dvě dramata: jedno se vskutku před divákem a čtenářem rozvíjí a koná, druhé leží v daleké minulosti a oživuje je v trpce toužebných vzpomínkách.

Sochař Rubek tvořil velké dílo umělecké, hlavní dílo svého života: »Z mrtvých vstání«. Myšlénka »Z mrtvých vstání« měla býti ztělesněna postavou mladé sličné ženy, probouzející se ze spánku smrti Měla to býti žena nejšlechetnější, nejčištší, nejideálnější žena na zemi. Tu nalezl Irenu, jež odpovídala jeho tužbám a jeho myšlénce tvůrčí. Skutečně Irena, jež darovala jeho dílu nejen své krásné, nahé tělo, nýbrž svou mladou živoucí duši, způsobila, že Rubek provedl mistrovský čin umělecký. Ale Rubek věře, že každé smyslné dotknutí nekonečně krásné Ireny znesvětilo by jeho myšlénky, neodvážil se ač mlád vztáhnouti ruku po nahé kráse Ireninë. Než Irena, jež arciť byla by jej usmrtila, kdyby v tvůrčí chvíli byl odvážil se jí dotknouti, neboť milovala příliš společné dítě — tak nazývala »Z mrtvých vstání« — neviděla v něm pouze umělce, nýbrž i muže. Proto čekala, že Rubek po dokončení hlavní postavy svého díla zavolá ji, aby byla jeho životem, jeho osudem. Ale Rubek ji nezavolal: byl jen umělcem a bál se, aby muž umělce neudusil. V okamžiku, když byl s dílem hotov, obrátil se k Ireně a děkoval jí: »Děkuji ti z celého srdce, Ireno. Tys byla blahodárnou episodou mého života.« Leč Irena vidouc, že to, co pro ni bylo celým životem, celým světem, bylo Rubekovi jen episodou, že dovedl jen jako umělec jejímu tělu vzíti duši, ale že nechce a nedovede jako muž tu duši jí zas navrátiti, odešla. Irena, ta krásná, hluboká myšlénka »Z mrtvých vstání« zemřela. Zůstala zde jen mrtvola, jež nádherné své tělo při živých obrazech v různých variétés ukazovala, a setkávala a rozcházela se s muži, jimiž opovrhovala a již jí nebyli ničím!

Také Rubek poznal, že Irena byla mu víc než episodou. Své »Z mrtvých vstání« měnil, kolem dominující postavy Ireniny seskupil i jiné, hlavně postavu vinami ob-

*) Někteří příliš hlubokomyslní a příliš německy důkladní essayisté vykládali, že názvem epilog chtěl Ibsen naznačiti závěr svého celého básnického tvoření, a jiní zas, že měl na mysli dovršení tvůrčí periody počínající lety osmdesátými a přece leží zcela na jevě, že se tu jedná jen o naznačení formální, čistě technické stránky dramatu, jak níže vysvitne.

tíženého muže, »lítost to nad ztraceným životem«, jenž nemůže nikdy zcela od zemské kůry se odpoutati. »Z mrtvých vstání« proniklo, učinilo Rubeka slavným a bohatým, ale bylo též koncem jeho umění. Další jeho umělecká díla byla jen výrazem ironické nespokojenosti se životem, za jeho hledanými plastickými portréty vězel výsměch. Jako boháč a slavný umělec pořídil si majetek, villy, paláce a zároveň i ženu Maju, naivní, lehkomyslné stvoření, jež nebylo zrozeno pro stoupání do vrchů, jež nebylo mu ani episodou. I Rubek byl mrtev.

Pojednou v lázních, kde dlel s Majou již mu úplně lhostejnou a více se zajímající o honbu medvědů s divokým medvědobijcem satyrem Ulfheimem než o chotě, setkal se po mnohých letech s Irenou. Uslyšel, že vlastně ji zabil, že celé to žití její mezi opuštěním jeho atelieru a touto chvílí bylo smrt. Vyznal jí, že i sám přestal žíti; ale v tom dvojím přiznání pocítili oba touhu přece jen žíti, přece dohoniti to, co tehdy promeškali. V několika slovech naleznou beznadějnost všeho.

Professor Rubek: Letní noc v horách. S tebou. S tebou. O Ireno, to mělo býti život. A to jsme propásli, oba dva.

Irena: Co nenahraditelno jest, vidíme teprve, když —

Professor Rubek: Když —

Irena: Když mrtví procitneme.

Professor Rubek: Ano, co vlastně pak vidíme?

Irena: Vidíme, že jsme nikdy nežili. —

Ač mrtví chtějí přece zkusiti ještě jednou, zda najdou to, co vlastní vinou propásli. Zatím co Maja odchází bezstarostně od svého chotě, který dříve pln obav, pochyb, muk nemohl se odloučiti od ní, aby s satyrem Ulfheimem podnikla v horách honbu na medvědy a dala se od něho sama chytiti jsouc šťastna, že jest volna, svobodna, že mohla toho divocha, huňatého a hrubého zaměniti za protivného jí umělce Rubeka, jde i on s Irenou. Věří přece, že dostoupí vrcholu zaslíbení, aby na cimbuří věže stkvící se ve východu slunce slavili sňatek. Jdou ledovými stezkami, jdou nad srázy, vždy blíže východu slunce. Ale nedojdou. Lavina je rozdrtí. Z dáli ozývá se jásavý zpěv Majin:

Jsem volna, volna, svobodna jsem zas;
zajetí mého minul, minul čas,
jsem volna jako pták, jsem volna zas.

V té písni Majině hledají mnozí rozřešení a výsledný akkord celého dramatu. Myslí, že Ibsen ponurý a zasmušilý v začátku svého tvoření dal vyzníti jako Renan poslednímu svému dílu hymnou radostnou vracející lidem štěstí lásky a požitku.

Ano, kdož by bral takovému naivnímu a neuvědomělému tvoru jako je Maja, jež nikdy neznala ani své duše, její štěstí, a kdož chtěl by rváti animálnímu medvědobijci jeho radost a jásot života? Vždyť již v Divoké kachně Ibsen ukázal pochybenost rušiti rodinnou spokojenost takové Giny a Hjalmara. Ale což štěstí Majino a Ulfheimovo mohlo býti štěstím Rubeka a Ireny?

Hned poprvé mohl Rubek v Ireně nalézti osud a lásku, mohl ji učiniti předmětem svého života a nejen umění?! Šlo tu pouze o to, aby chtěl; aby hned za »hle« následovalo »vezmi«?

Tehdy byl umělcem, který se bál, aby umění své neznesvětil, aby neudusil v sobě to, co bylo jeho hlavním úkolem, jeho cílem a osudem. Tehdy byl by snad chtěl, ale nemohl. Jeho umění zušlechtilo mu duši, ale udusilo štěstí. Není tu jasné a bezpečné analogie s osudem Rosmerovým, není tu opět ta věčná sudba Hamletova, že nejjemnější intellekt nejvíce dusí možnost činu a možnost štěstí?

A pak když i on i Irena procitli mrtví, zda jen proto, že jednou již osud svůj propásli, musili býti zasuti lavinou? Což nedeterminovala jejich celá povaha, jejich celý osud tu lavinu, drtící se vášní probuzené naděje? Což by jednoho jitra po radostném sňatku na cimbuří věže za východu slunce nebyly se probudily pochyby v srdci Rubekově, což on, jenž bez nejistoty, [illegible] nedovedl se odpoutati ani od bezvýznamné Maje, nebyl by jím i štěstí otrávil: Ibsen si i v přítomném dramatě zůstal věren: jest i tu skeptikem znajícím příliš beznadějnost lidského štěstí a neschopnost dnešní generace, generace Rosmerovské a Stockmannovské, štěstí užiti, než! aby naivně hlásal morálku Majinu. Tedy dvojí tragika spočívá v dramatě: jednak Rubek v jediné možné chvíli svého života nemohl štěstí chopiti, protože byl moderním umělcem, jednak po letech nemohl znovu nabýti toho, co jednou promeškal.

Pro osudnou tu tragiku vyjádřenou několika jen scénami, v nichž však stůni všecky muky nesplnitelné touhy, v nichž šeří se celá hrůza lidské sudby ozářená ledovým odleskem zasněžených hor, v nichž třese se veškerý stesk ušlapaného štěstí a vzpíná se v duhové prchavé kráse polární zář umění, řadí se nové drama Ibsenovo k nejvelkolepějším jeho dílům. Grandiosní jeho symbolismus překoná generaci, jejímž je ztělesněním a vyslovením, neboť jako Faust, jako Hamlet jest i drama »Když mrtví procitneme« symbolem trpícího člověka vůbec.

Arne Novák.

DIVADLO.

Paní Leverdierová. Komedie o třech jednáních. Napsali F. Carré a P. Bilhaut. Přel. Vilemína Nováková. Vystavil J. Seifert.

Po nezdaru Ibsenova »Rosmersholmu«, při němž propadlo obecenstvo i tak trochu naši herci, i ti, kteří si na přívlastku »moderní« zakládají, nezbývá nám nic jiného nežli za zploštělým repertoirem sestoupiti s vrcholku filosofického přemítání o záhadách svědomí a přerodu společnosti, opustiti nebetyčné ledovce nových, nedosněných idejí a prosaicky ohřáti se ve všedním, snadno přístupném ovzduší laciného smíchu. Veselohra, kterou zfabrikovali pánové Fabrice Carré a Pavel Bilhaut, není žádným uměleckým kusem, ale obratně a divadelně vyrobeným dost, aby po hromadných úspěších v létě v Odéonu nad Sekvanou rozesmála hromadnou duši průměrného obecenstva také v zimě v zlaté kapličce nad Vltavou. Polehtati bránici — jiného nic není jejím nárokem. Ale úkol, jejž si vytkla, plní svědomitě. Látka je sice dosti otřepaná: napjatý poměr mezi tchyní a snachou, z něhož vítězem vychází mladá paní Leverdierová, svým chotěm vroucně milovaná; ale pisatelé dovedli ze starého rukávu vyklepati ještě nové situace a obraty, třeba kolikrát na účet pravdivosti. Aby záplaty přešívky nebylo hned zdáli viděti, musilo býti užito mnohdy tučného nánosu barviva. Hlavně starší pí. Leverdierová je tím věšákem všech možných i nemožných nectností, jaké jen která tchyně by mohla míti. Než kdybyste se charakteristice jednotlivých osob chtěli dívati na zuby, kam byste přišli? Co byste si pak počali s nemožným na zeměkouli sekretářem Tessardem, jejž u nás p. Mušek činí ještě nemožnějším? (Ač právě proto má smíšky na své straně.) Zde je vtip, intrika, situace vším. Dopřejte řehonílkům radost! Našim nečiní prostoduché prostředí komedie žádných obtíží. Vyniká především pí. Pštrosová ostrou výmluvností, plnou jedu a přetvářky, podávajíc kus bystré, neodolatelně komické charakteristiky; něžnou, ale přece ve svém právu s dostatek energickou folií jest k ní pí. Benoniová, mezi nimiž p. Seifert roztomile se v rozpacích měkkého srdce rozplývá.

Dugazon.

Paul Hervieu: Kleště (Les Tenailles). Představení pořádané »Klubem mladých« v Smíchovském divadle dne 5. ledna.

Bývalý attaché monsieur Paul Hervieu přednesl v několika scénách, odehrávajících se v rozkošných interieurech, laskavě své námitky proti dosavadnímu zákonu o rozvodu ve Francii. Roztomilým damám a více méně duchaplným pánům své komedie vložil do úst interessantní logické důvody a právnické aforismy, jež důkladně srov-

nány a důkladnými odkazy k paragrafům občanského zákona opatřeny mohly by býti ozdobou právnické kterékoliv revue. Právnické argumentaci mladšího svého kollegy byl by i A. Dumas fils vzdal svůj upřímný obdiv, neboť pan Hervieu překonal svého staršího druha břitkou striktností argumentů a refutací. Pan Dumas by odpustil autoru této komedie spíše než divák, zajímající se hlavně o vnitřní obsah a smysl života, nedostatek smyslu pro umělecký výraz žití, ale snad vytknul by básníku »Kleští«, že mnohé scény jsou chudě a mdle aranžovány, v čemž všichni bychom rádi mu přisvědčili. Byla-li komedie Hervieuova u nás některými hlasy doporučována jako kus reformní, byla v tom jen velmi nepatrná část pravdy: přirozená linie vývojová od Augiera přes Dumase vedená nemohla nedojíti k Hervieuovi, který arciť mnohému, a to spíše v románě a novelle než dramatě, učil se od Bourgeta a Francea, jenž však pro pronikavě myšlenou, ale skrovně jen realisovanou reformu Becqueovu neměl zájmu, a na čem vlastně vše záleží, duševní struktury. Troška obecenstva, jež sešla se po všech reklamních prostředcích »Klubu mladých« na představení »Kleští«, odešla také s větším uspokojením než před dvěma lety z »Krkavců« Becqueových, urážejících ji příkrou novotou svého osobitého stilu a bezohledné satiry. Také souhra, byť postrádala pravé francouzské gracie a vůně, byla tentokráte lepší, obě dámy Táborská i Guthová pokročily značně za dvě léta; za to z mužských úloh pouze Valanton (Lier) byl trefně pojat a podán.

Quispiam.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Londýnský denník »The Standard« vydal právě obrovskou dvacetisvazkovou anthologii světové literatury. Na deseti tisících oktávových stranách směstnán ohromný materiál literární, počínající assyrskou legendou o Istaře, snad nejstarší povídkou světa a končící nejnovějšími plody Kiplinga a Tolstoje. Dílo doprovází na 500 celostranových rytin a barvotisků a přes 200 podobizen spisovatelů. Krásné úvodní studie napsali: Henry James, sir Walter Besant, prof. Dowden, Andrew Lang, Paul Bourget, Ferd. Brunetière, E. Zola, de Vogüé, Maeterlinck, Armando Palacio Valdés, prof. Villari, prof. Brandl a jiní. Vrchním redaktorem díla jest Dr. Richard Garnett, vrchní bibliotekář britského musea. Ze slovanských literatur zastoupena zde toliko ruská ukázkami moderních románopisců, Dostojevského, Turgeněva, Tolstoje i jiných.

Cena celého díla jest dle různosti vazby od 80 do 150 zlatých.

*

»Literatura není nižádná kariera. Chyba spočívá v tom, že se za ni pokládá. Literatura není ani elegantní zábava, ani aristokracie ani řemeslo. Ve skutečnosti jest literatura morální misse a tvrdá, těžká s obyčejným životem nespojitelná povinnost. Pouze řadou vytáček uvádí se ve spojení s vynášející prací a professí. Stala-li se řemeslem, stala se jím z nouze, avšak neměla se státi. Umění psáti skrývá vážnou, hlubokou povinnost dávající velmi určité morální závazky a vedoucí k stálému sebepozorování, tak že život spisovatelův s jeho myšlénkami a knihami musí býti v souladu. — Spisovatel musí věřiti, že jest mu svěřena velká, významná úloha, jíž nesmí se vymykati. — Pak bude sebe sama za své nejobtížnější dílo považovati, na němž vždy znovu pilovati musí. Pak obrátí se se zbožnou úctou k dílům mrtvých a pocítí, jaké povinnosti mu ukládají. Především však vyzbrojí se soucitem a milosrdenstvím a bude všecko s povznešeného stanoviska pozorovati — — —.« C. Mauclair ve »Wiener Rundschau« III. 26.

*

Význačnou událostí literární počátku tohoto roku je splynutí »Světozora« se »Zlatou Prahou« v jeden illustrovaný týdenník, který má název: »Zlatá Praha — spojené týdenníky Světozor a Zlatá Praha«. Zanik »Světozora« není příznivým úkazem a třeba tento list vymezil svou působnost v určitých hranicích a v jistém kruhu spolupracovníků, neostane jeho osud lhostejným celé naší literární veřejnosti. Doufáme, že »Zlatá Praha« jejíž redaktorem ostává p. Kvapil s tím větší energií bude nyní plniti své dvojnásob důležité poslání, k čemuž jí přejeme plný zdar.

*

(Zasláno.)

Vyšel České Poesie díl V. Zastoupeni tu členové Máje, jich chráněnci a jim sympathičtí lidé. Předmluva dokumentuje příkře odmítavé stanovisko proti svobodě tvorby v umění. Je to autokratické veto proti zápasům, jež se odehrávaly po léta, odehrávají a budou se věčně odehrávati v lůně nového umění na vzdor manifestačním předmluvám. Každý, kdo poctivě hledá umění, pocítí tu odpor a trpkost.

Výbor anthologie snažil se být určen předmluvou. Připadá vám jako výstava dobrých, tu a tam valně sice obnošených a vzdor hrdé předmluvě, z velké části také z druhé ruky vypůjčených kostýmů, nebo jako výstava dětských šatiček lidí, kteří zatím již dávno vyspěli, a teď jim uspořádalo komité navzájem se oslavujících a podkuřujících si augurů příkladnou tu výstavu, aby se vidělo, jak jsou nepatrní.

Pozorovali jste s ironickým úsměvem, jak střízlivá jednostrannost táhne celou knihou, úporná uzavřenost před vším, co s despektem a neporozuměním házeno do jednoho pytle se zbožím modním, a před tóny vymykajícími se převahou čtyřem stěnám.

Dekadence a symbolism pochopeny tu zase tak, že přičítány jako plus pořadatelům této knihy (a za to nazýváni původními) a jako osudné minus všem ostatním, kteří nebyli pořadateli, neb aspoň jich stranníky. Zase tedy s dekadencí a symbolismem tolik diplomaticky kritického kramářství a slovního žonglérství.

Řeknu to přímo: Kdo přichází s touhou, aby vyvýšil člověka, tomu dovoleno musí býti, aby to učinil způsobem a formou, jakou se nejlíp vyjádřiti může. Toto faktum nechtělo míti na mysli komité pořadatelů; vždyť již několik význačných jmen bylo okradeno tím, že byla zcela umlčena. Také na moje práva jako básníka ještě jiných tónů bylo sáhnuto, a připadá mi to, jako bych byl oloupen lidmi, kteří jsou mi alespoň povoláním blízci. Jen dryáčnická chaska křičí a vydává to svoje zboží za jedině pravé a uznává ještě to, co jí nedělá konkurenci, všecko pak, co se vymyká jejím názorům o poesii, proklamuje bezcenným. Pořadatelé naprosto nepochopili, že někdo cítil žhavé bolesti, vysiloval zápasy posledních let a neuzavřel se zcela do své tiché komory. Za to však upletli si vzájemné presenty vavřínových věnců, podarovali se tituly dokonalých básníků a jako vždycky objevili se především diplomaty.

Vyzdvihli F. X. Šaldu a mne ad exemplum a potrestali nás oba za všecky. Hle, veleváženě obecenstvo! Ti dva mohli býti také tak velikými básníky jako My ostatní, jen kdyby bývali nechtěli více, než s čím jsme se spokojili My. To je to chytráctví a logika všech průměrných českých lidí.

Několik těch řádek budiž mou odpovědí na nesvědomité ignorování mých knih: »Zlomené duše« a »Vybouřených smutků«.

A. Sova.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20, na půl léta zl. 2·40, na celý rok zl. 4·80. Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25, na půl léta zl. 2·50, na celý rok 5 zl. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. — Patisk původ. prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 20. LEDNA 1900. ČÍSLO 13.

K. ELGART:

ZÁPAS.

Vyšel do dusné vypražené chodby a oddechl si uvolněn. Oč čistěji tu bylo nežli tam v ředitelně.

»Jistě tam zaschl a ztvrdl vzduch, že řeže každým vdechnutím. Hodí se tam všecko k sobě: pedant, prach, mumie nábytku a atmosféry! A jak je tu volno v letním parnu.« Rezek vypjal hruď, aby plněji mohl zhltit volný, otevřený proud průvanu. Než však přešel chodbu, zmizelo uvolnění prvního čistého výdechu, padlyť naň hovory minulé a vznítily mu krev znovu, ba prudčeji a kypivěji; vždyť zde směl již myslit zcela neomezeně a bez obavy, že příkře zasáhne. Odplivl si při vzpomínce na něj, na ředitele, odhodit chtěl jeho ostré, bezvýrazné rysy, úřední pokrčení čela nad zlatým krajem brejlí.

»Státní ústav! zákony! — Služebnost a otroctví by bylo vhodnější! Měl jsem to konečně vědět. Co jiného mohl mi říci byrokrat? Co jiného na upřímně tvrdá slova. Ale to nemá být — jak máme udržet sílu a rozmach, když nám hodí pod nohy — A čert je vzal. Přes ně půjdu!«

Zasmál se úsečně. Potkal právě kandidátku. Srazil ostrým mechanickým pohybem klobouk, nevěda komu, ale zůstal mu na sítnici obraz, o němž si nemohl rychle uvědomit, koho značí. Podíval se po ní a zamračil se ještě zuřivěji. »Aspoň na tebe jsem se mohl líp podívat! A co. Co je po všem!« Práskl za sebou dveřmi a hned se sám sobě ušklibl: »Třískej, no, rozbij něco, hlupáku. Pro odpor jedinkého se dovedeš rozčilit — nu, trhej!« Pohodil hlavou a zaměřil do kabinetu.

Zastal tam kollegu skloněného nad epruvetami, byli sousedy. Ten se ani nepohnul, sledoval bedlivě kypící jakous kapalinu. Rezek pohodil klobouk a zadíval se mu přes rameno, ale nerozeznal ničeho; ruce v kapsách, díval se utkvěle v ta místa, i když zkumavka zmizela. Potahoval si kníry a civěl.

»Potkal jsi Julču? Byla tu.«

Podíval se po něm tupě.

»Knihu nějakou chtěla, nebo co, neptal jsem se.«

»Hm.«

»Proč se mračíš?«

»A hlouposti. Nemračím se. Co bych!«

»Tak ne, ale díváš se! Byl's u ředitele?«

Rezek neodpověděl chvíli a díval se z okna. Náhle otočil se k Čechovi: »Ty, mluvil's někdy s ředitelem o škole?«

»Jak to? To se ví, že mluvil, kolikrát.

»Myslím, mluvil-li's někdy tak o škole vůbec, třeba ne o naší, o svých předmětech snad.«

Ze začátku. Jsem tu, brachu, již šestý rok, pověděli jsme si velmi brzo všecko, nic nám již nezbylo. Leda někdy po hospitaci, nebo není-li zrovna nic jiného.«

Rezek se zuřivě rozesmál. »Za deset let nenašel myšlénky, která by stála za hovor?«

»To jsi byl s ním v křížku dnes a mračíš se. Haha! Seješ plevy, Jaro, a do větru.« Smál se ze široka nenuceně. »Víš, odpusť, to jsem ti zapomněl říci hned na začátku. Ostatně divím se, že jste se nestřetli již vloni. Myslíš-li co, k němu s tím nechoď.«

»Mám snad dělat nesmysly, jaké on chce? Či si mám dát líbit škodolibé výtky, při kterých se tváří —«

»Buď to, nebo ono, jak si vybereš.«

»Dobytek přece nejsem!«

»Jen suplent a on ředitel, co chceš dělat?«

»Co je mi po jeho titulu! Ať si zaň bere, ale ať mi nechá můj úsudek, nebo ať mi ho vyvrátí, jen ať mne neznásilňuje.« Udeřil kladívkem, jež chytil se stolu, a zase si uvědomil ranou, jak

je rozčilen. Vrazil ruce do kapes a přešel. Čech se po něm chvíli díval, pak pokrčiv rameny, prohlížel dále zkumavku proti světlu.

Prosím tě, jak s ním vycházíš?«

»Zvykl jsem již. Dělám podle svého —«

»To bych chtěl, nic víc, jen jak?«

»Když přijde na hospitaci, uspořádám mu methodicko-paedagogickou produkci a je dobře. Co dělám dál, o to se nestará, jen když jsem zachoval všecka pravidla, však je znáš. První rok jsme byli na kordy, druhý rok jsem se polepšil, za rok možná dostanu pochvalný dekret.« Ušklíbl se do epruvety. »Ostatně mám lehčí postavení než ty. Karas je vtělená gramatika. Přírodní vědy svým stálým vývojem jsou mu z ruky, nerozumí jim, a musí mi nechat volnou ruku krom těch didaktických řetízků. Tvoje předměty jsou hotovy, aspoň pro něho. Nový díl světa se snad již nenajde, nová historie, politika přec do školy nepatří – snad nemyslíš mu zavést nové myšlénky z literatury do školy? Jsi hotov, proto je tam Karas na koni.«

Rezka štvala ironie k výbuchu. Nahromadilo se v něm příliš mnoho potlačovaného, aby byl mohl zdržeti náraz všeho na nitro a nevykřiknouti jako ve fysické bolesti.

»K čertu s tím! Jsme-li s věcí hotovi, nemůžeme přece na ní ulpět. Hotovost je známkou, že duše jde jiným směrem. Vláčíme lid, chceme vláčet — štěstí ještě, že nejsme všemohoucí. My se musíme přizpůsobit, jsme třísky v proudu a chceme-li být víc, musíme hledět proud předstihnout, ne se mu věšet na paty a ztěžovat mu chod.«

»Možná, že máš pravdu, tak jsem sám ještě nepřemýšlel.«

»V tom ještě ničeho není, jen to, že toužím po nápravě, že bych rád víc než je — a — pohodlí je proti mně. Začínat nové? přemýšlet, hledat? Oh, vždyť umíme s tím starým a vyzkoušeným tak dobře zacházet! A víš, co ještě? My státní nesmíme prý vlastně ani myslit, to svádí k experimentům; nebezpečná věc.«

»Nu víš, u nás, od nás odcházejí vychovávat celé generace.«

»Haha, dobrý základ jim k tomu dáváme. Věř, líp by bylo poslat ven lidi myslící, třeba by i klopýtli někdy v methodickém postupu, aspoň by to nebyly stroje.«

»Pravda.«

»Co se dosud udělalo? Žvýkáme. Máme jedinou zásluhu, že jsme našli genia, jenž nás zásobil myšlénkami. Což na tom, že jsou již staleté? Dokud nenajdeme nového, budeme žvýkat dál — a pitomost! Pojďme někam, tady bych nejraději vším hodil!«

Šli. Mlčky prošli ulicemi plnými dusného hluku a rachotu. Zapadli oba do svých myšlének. Rezka uklidnil znenáhla život města, mimoděk skoncentroval se ve sluch, aby postihnout mohl nuance varu, jenž kypěl mu za zády. Kovové rázy železárny ho mátly poněkud, nemohl je slíti s ostatním stlumeným v celek, stále mu připadalo, že nejsou organické s oním tepem špinavé dýmavé krve ostatního města. A pak, když vzdáleností i ony splynuly v hluboký akkord, byl již zas jinde v myšlénkách. Vystoupli do polí na návrší, do vyzářeného pozdního odpůldne, přivíjejícího se měkkými svými barvami dozrávajících polí úzko k duši. Rozevřenýma zornicema lokal dlouhým douškem známé prohyby a vlny okolí, a milá teploučká nálada vtáhla mu s nimi do duše nevolána, však vytrvale postupující, silná v tichu a ovládající všechnu bytost. Toužil objat a pohladit kypré lány, a chtělo se mu být také polaskánu.

A tak mu připadlo, když šel s Čechem — nu zasmál se tomu, ale bylo již pomyšleno — kdyby tudy mohl jít s Julčou. Nijak neodháněl nápad, líbil se mu. Vést si ji přilnulou k boku a rameni, moci se obracet k ní s tichým šeptem a vdechovat vůni její z načechraných vlasů, o něž by rty mohl někdy zavadit! Usmíval se do modra a jen mimochodem, stranou kamsi, zeptal se, co že chtěla v kabinetě.

»Knihu, nebo něco, slíbil's prý.« Usmál se na půl úst.

»A již vím,« pohodil nedbale rukou.

»Zdálo se mně, že byla skoro ráda, když tě nenašla.«

»Hm, jednalo se o práci, věřím.«

»Ta že by se práce lekla? Myslil jsem — že —«

»No co?« Sekl úkosem očima po Čechovi, viděl však jen jasný lehký úsměv také někam stranou.

»A tak, hloupý nápad,« vyhrkl v smích.

Rezek cítil dobře; krev mu zahrála k srdci i k lícím, tušil, že je ji snad i znát, jak hřála na lícních kostech. Zahryzl proto do rtů, sehnul se nevolně pro proutek na zemi a dal hovoru bez otázky i odpovědi zaniknout.

»Mohl by tušit?« kalkuloval v sobě, »z čeho? Vždyť nevěřím si sám. Tak si někdy myslím, jak hezké by bylo, Julčo, kdybych s tebou mohl žít pohádku mládí, to když vidím tě sedět ve škole před sebou, když se ti zadívám do žlutavých svítivých očí. A když zase vzpomenu, čím ti jsem, čím ty mně, zhořkne mi myšlénka, je mi do vzteku a končím letargií. Vyhledávám tě — a zase se dovedu vysmát všem do očí i ironisovat se, že sám se v sobě nevyznám.«

Zastavil se a vyhraboval nohou oblázek ze země, zapomenuv, že nejde sám. Upřeně se zadíval, jak odletují zrnka hlíny a písku. »Ne, krásná není,« zavrtěl hlavou, »má příliš ostrou bradu, energickou, a přece — ne, není krásná podle pravidel, má svou krásu. Zcela moderní, individuelní,« usmál se.

Čech, který se byl zadíval do kraje, vyrušil ho. Rezkovi zasvítil předvečer do zrůžovělé duše. Znádherněla každá barva, každá vlna teplého vzduchu nad ohbím půdy, každý zvuk. Údolí řeky tušené jen mezi svahy do sebe zasahujícími plnilo se fialovou prašnou mlhou. Neurčitě rýsovaly se lesy a seče dál a dál a splývaly s oblohou zemdlelých, vybledlých barev. Blíž modravá zeleň luk a polí žitných a žlutá skvrna březového hájku.

Snil dál problémy a rozpočty čistých stránek svého nitra. Odlesky vnější nádhery bilanci zvýšily.

Sám se pak přerušil po chvíli. Zas mu kmitla hlavou škola, ale již bez trpkého přízvuku.

»Co říkáš, Čechu, tomu, co jsme o škole mluvili?«

»Dost jsem se napřemýšlel, určitého nedovedu říci nic. Cítím, že jsme v jakéms bludném kruhu, ale —«

»Vidíš, mně se někdy již zdává, že jsem našel východiště, jako blesk mi přeletí myšlénka; obyčejně ji sám ubiji z obavy, abych neminul pravé cesty, a bloudím dál nespokojený, biju v pouta, v nichž vězíme. Pro sebe jsem je již rozbil, ale cesty dál ještě nemám.«

»Toho se bojím. Ztroskotat, zničit vrak, nemám-li pevné půdy pod nohama. Čemu věříš?«

»Rvu se prozatím se sebou. Hledám večery a noci, sžírám se otázkou, co, co? Někdy najdu kus, někdy se sarkastickým výsměchem uvnitř učím nesmyslu, protože učit musím, a nenašel jsem. Snad to vycítí i chovanky, jak je mi ošklivo; stydím se a jsem zas rád. Ať cítí můj odpor, snad budou také přemýšlet.«

»Pak ale jsi naprosto nespokojen ve škole, sám si připravuješ trpké chvíle.«

»Chci. Jsem někdy šťasten svou nespokojeností. Bez ní bych snad ztučněl duševně. Tak se dřu dál. — Nechtěl bys mi někdy říci o svých předmětech? Najdu-li jen stín jistoty někdy, nu — sbírám prozatím materiál.«

»Nebude ti to nebezpečno?«

»Jak to?«

»Jsi suplentem na státním ústavu.«

»E co, musím tak udělat, byl bych sám sobě ničemou.«

»Počítáš jen se sebou.«

»I s protivníky.«

»Ale ne se sobě blízkými.

»Rodiče? Nejsou vázáni mou existencí.«

»Myslil jsem —«

»Koho?« Nedůvěřivě se zastavil. »Nemám, neznám nikoho, komu bych byl svou silou povinen.«

»Opravdu? Tedy snad ještě n— —«

Ještě ne?« Zasmál se. »Podezříváš mě z tajných plánů, které se týkají —« Smích mu vázl poněkud.

»Mýlím se? Upřímně, Jaro?

»A nechme toho. Vraťme se.« Otočil se rychle. Nemilá mu byla ta náhlá upřímnost, vždyť nevěděl sám. »Všimají si mne ostatní také tak? Zeptat se nesmím, abych eh, dám si pozor na oči.«

Čech ho mlčky doháněl s úsměvem. Broukal si písničku a ohlížel se po slunci, jež kalně zapadalo, bez záře a života.

* * *

Město vydychovalo poslední špínu svých ulic. Nedělní čistý proud vzduchu, prohřátý na pláních, prošel jím a vyhladil vše svým přílivem, zdi, dláždění i tváře. K Besedě hrnuly se davy lidu. Kočáry, pěší, občas dlouhý had hochů nebo děvčat, vše cpalo se po schodech vzhůru.

Bílý sál byl nasycen černou hmotou dole i na galeriích, a ještě se tísnil shluk v přilehlé menší dvoraně a chodbě. Hukot netlumeného rozhovoru, vyrovnaný prostorem v jediný tón, vibrující falešným zladěním, tísnil se ve stěnách a valil se dveřmi do síní, srážeje se s bystrým křikem schodišť, jež hemžila se přebíhajícím davem. Tlačili se studenti, vážně stoupal tlum honorace v nádheře, prodírali se pořadatelé s horkými tvářemi a zraky, a každý atom zvučel svým tónem v akkord křepkého nárazu, od přízemku až k poslednímu poschodí. Oba proudy hlučící spletly se ve vír a stěny chvěly se jako ozvukem vzdáleného ropotu dunících vojsk, pomíšeného neklidem útěku starostlivých a bojácných.

Koncert středních škol, zápas mladých sil pod vyzrálými pěstmi.

Chovanky ústavu, bělоučké a bledé, rozkroužkovaly se v jídelně proti velkému sálu. Nejstarší, které již prodělaly podobnou zkoušku, sesedly se kol stolu u okna a hovořily násilně nenuceně, byloť jim potřebou povznést se nad rozrušení a trému těch mladších tam, jež byly v očekávání čehosi strašlivého, soudu a odsouzení či vítězství. I na úsměv ironický se vzmohly nad strojeností všeho: »Jsou přec jen nástrojem výdělku.« A přece se jim třásly noty v rukou, když zapomněly hovoru a zapadly do sféry intimních úvah a přiznání.

Pokrač.

JAN ŽERANOVSKÝ:

SLITOVÁNÍ.

»NEŽ KDYBYSTE VĚDĚLI, CO JEST TO: MILOSRDENSTVÍ CHCI A NE OBĚTI, NEPOTUPOVALI BYSTE NEVINNÝCH.« EV. SV. MAT. XII. 7.

— CYKLUS BÁSNÍ. —

I.
POVÁNOČNÍ VZPOMÍNKA.

Mráz divoce zuby si skřípaje,
jak sevřel dnes útroby městu!
Své pěsti si promnul a vtíná je
mu v tělo v svých řetězů chřestu.

Sníh tvrdě tak vrzá všem pod krokem
a pod vozy rachotě praská,
vzduch mrzne, slyš, v sykotu širokém
a v chřípě ti zima čpí vazká.

Den štědrý je dnes, ba večer tu již,
já domů jdu v teplý spjat kožich
k svým milým, mysle si: mraze, jen hryž!
v taj pohřížen zázraků Božích.

V ty taje, jež rozechvějí srdce nám ples,
když »Vykvetl z růže nám kvítek«
a »Nesem vám noviny« zazvučí v směs
z úst maličkých, nevinných dítek.

V tom u chrámu skupinu spatřil jsem v ráz:
to matka mi s hochem vstříc hledí,
a lidi ač v spěch nutí třeskutý mráz,
ti dva tam přec bez hnutí sedí.

Ti dva mluví mlčíce, ba co tu dím:
ti stenají, úpějí, pláčí,
ti strašnou jsou výčitkou lidstvu, jež zřím,
jak lhostejně kolem nich kráčí.

A sedí tak tiše, tak v ostychu dál
a dojemně přec jen v své muce
líc zarudlou od mrazu hochův zrak plál,
an tiskl se matce své k ruce.

»Což, pro Boha, možno to, v zimy ten křeh
tak celé tu hodiny sedět?
mnou šlehne tu otázka, palčivý vzdech,
že »ano«, zde sám mohu zvědět . . .

Ký neduh snad, vražedný, dávící,
si, matko, ztad odneseš domů,
tvůj hoch dosud zdravím snad kypící
zas zárodek krutého zchromu.

»Zde, matko, si vezměte.« »Zaplatiž Bůh!«
mi v odpověď dvojnásob znělo.
Ach matko, ach dítě mé, mrazivý vzruch
jak pronik' vám v chvíli tu tělo!

A spěchal jsem dále, v hruď plamen mne žeh',
zřelť v hochu tom svoje jsem dítě,
»mé dítě« — ach, čeká mne doma v mých zdech,
tam spěchám jich teplo již cítě.

Jsem doma. Hle, žena má s hochem mým již
mne ke štědrovečerní slávě
hned vedou, jsem na chvilku nebi zas blíž,
když v tom cos mě bleskem žhne v hlavě:

Tu matku, to dítě tam u chrámu vrat,
ty ubohé mučenníky
zřím v ráz zase před zrakem duše své stát,
cos slyším jak ztlumené vzlyky.

V to teplo, v tu radost, jíž krb můj dnes hřál,
v tu přesvatou vánoční slávu
se zjev jejich v duši mou zlekanou vklál
a vzbouřil zas citů mých vřavu.

Co stalo se s matkou a dítětem as?
Jak mohu tu se svým být v plesu,
když jimi snad třese již tužší vždy mráz
a v kořist jsou všech jeho běsů?

A vyjeven zřel jsem v ten ples a ten svit
kol sebe a vánoční písně
jsem poslouchal z úst svého dítěte znít,
v jich zvuku kdos kynul mi přísně.

Kdos »Svatý« žhna veleby záchvatem,
jenž ledví i srdce nám cení
a v jehožto jménu přesvatém
jsme byli shromážděni.

Aj, křesťane moderní, šosáku,
s almužny »omluvenkou«,
se soucitem na odiv ve zraku,
však s lásky duší tenkou.

Ba, Štěpán, ten svědek můj krví svých ran
hřměl pravdu svým biřicům k sluchu:
Kdo duchem i srdcem jest neobřezán,
vždy vzpírá se Svatému Duchu.

Nevíš, jak Martin světec dal
vám příklad, Mne při tom věstě,
an mečem plášť svůj rozeklál,
dav půl z něho žebráku v cestě?

A jak by mi srdce kdos v žhavou jal pěst,
co dál zněl zpěv dítěte vlídný,
já cítil, jak život náš nicotný jest
a jak jest třikráte bídný . . .

II.

POZDÍ!

S přáteli vyšel jsem z hostince vrat
— nás zdobily geniů hřivy. —
Však v lednu jest, neděle, máme se v chvat,
mráz řezavý nad Prahou civí

A těše se na ruch zas kavárny,
z nás každý dál ulicí kráčí,
vtip leckde tu padne nezdárný,
v tom výjev se v oku nám zračí.

Tam v koutě, kde k předu ční starý již dům,
zřím ženu stát s hošiky dvěma,
ni slovo se nevymklo plachým jich rtům,
i matka jich stála tam němá.

Ty kloučky dva drobné dnes doposud zřím,
jak dětinsky zjeveným okem,
kde chrpy a fialky smály se jim,
se dívali za naším krokem.

Dost řekl mi vzhled jejich: sudby zlé kyn
je vstavil v mráz ulice zimní,
však jistě se stalo tak bez jejich vin;
kdo's dobrý, si s láskou jich všimni!

Však nikdo si nevšim' jich ze druhů mých
— nu, v náladě po dobré sklínce! —
a já zas se ostýchal, jediný z nich
si hráti snad na dobrodince.

A my jsme je minuli, my jsme šli dál
kol dětí i matky té chudé,
snad každý z nás pro sebe výmluvu znal,
ach, tací jsme lidé my všude!

Však ve mně cos jitří s[illegible]tu hl[illegible]
a svědomí hřmící mi v duši.
aj, sketo, tři duše ty vydal bys v mr[illegible]
jen nemužný stud že tě kruší!

A svatě jsem slíbil si s druhy jda v před,
že za chvilku sám se tam vrátím
a nahradím dvojnásob ubohým hned,
co dřív jsem jim odepřel zatím.

Již také jsem s Bohem pak přátelum dal
a chvátal v tu ulici mraznou,
k té druži teď teprve soucit mne jal,
však — ulici zřím jich již prázdnou!

Ach, prázdno tam zelo tak nezvěstné,
až hruď mi jak kleštěmi spjalo
a jako plam výčitky bolestné
mne z míst oněch do duše žhalo.

Jak zločinec sklopil jsem zraky své v zem,
pak těkaly ulice dělí,
jež břed'a již mlhavým předvečerem
s tou zkalenou, zoufalou bělí.

Ó matko, ó děti, kde bloudíte as,
kam půjdete v třeskuté noci? . . .
Mně chtělo se vzkřiknout a přivolat vás,
však kde jste již byli, tři chodci!

A v zraky mé zbaběle přivřené
— jak plamen mne žehlo to v lebi
tři ruce se vtiskaly zdvižené
a hrozící čněly až k nebi . . .

STANISLAW PRZYBYSZEWSKI:

V TOM SLZAVÉM ÚDOLÍ . . .

Se svolením autorovým přeložil z polštiny Bořek z Hradu.

Dokonč.

Neslyšel lomozu, neviděl blesků, myslil jen na její poklady, na řetězy posázené perlami a amethysty.

Vzpomněl si, jak mu ukazovala své klenoty. Je to přec velké bohatství; za to by mohli žít celý rok.

Divil se, že už dávno o tom nepřemýšlel.

Vždyť nechtěl o tom přemýšlet. Raději by to zničil, než aby na ní žádal to, na čem tak lpěla. A co by z toho měl? Těch několik měsíců by uplynulo jako voda, a co potom — potom?

»Všecko ti obětuji, není ničeho na světě, co bych pro tebe neudělala. Jen si přej, a bude to pro mne štěstím, největší rozkoší, svou duši, všecko, všecko ti obětovat . . .«

Slyšel opět ta slova, slova plná lásky, pronesená onoho večera, kdy mu svůj prokletý poklad ukazovala.

A zároveň se v něm ozval ďábel pochybnosti a nevěry.

»Zkus, přesvědč se, zda její láska je tak veliká, že ti lehce přinese malou oběť; přesvědč se teď, když jsi tak sláb a když sebe neovládáš.«

Zlobil se na pokušení.

Ale pozvolna poznával, že jeho bytost netrpí, nebojuje, nýbrž jakási hluboká předtucha v jeho nitru. Vždyť se neodhodlá obětovat své poklady! Vždyť tak k nim přilnula, že se s nimi nemůže rozloučiti!

Třásl se jako v horečce. Před jeho očima tančil zlatý řetěz, amethysty se usmívaly v nebeské mlze a diamanty sršely ohnivými jiskrami. Viděl ji, jak se k němu s tichým štěstím blíží jako noc klesající na krajinu. Její vlasy zářily tisíci dlouhými jehlicemi s velikými diamantovými hlavičkami. Neviděl už ani vlasů nýbrž jen diamantovou síť. A šla k němu, blížila se, stála už u jeho lůžka slova nepromlouvajíc.

Trhl sebou.

»Co si přeješ?« vykřikl.

S úsměvem na rtech sedá si na okraj jeho lůžka, chýlí se nad ním, dech její ho otravuje, a on s uděšením cítí, že tělo jeho dřevění, chladne, a klouby tuhnou.

A pozoruje, jak vytahuje z vlasů jehlici za jehlicí, drží je dlouho před světlem, obrací je na všecky strany a má radost z jejich třpytu.

Tu pojednou se rozpřáhla a probodla mu jehlicí ruku. Zachvěl se bolestí, chtěl vzkřiknout, ale bolest udusila hlas.

Vytahovala stále jehlice ze svých vlasů, držela je před světlem, radovala se z jejich lesku a vrážela mu je v prsa, v ramena, do krku, do srdce...

V šíleném chvatu mávala rukama s báječnou rychlostí, vytahovala jehlice, vrážela je v jeho tělo, bodala, zraňovala ho, až krev vytryskla v tenounkých praménkách, potřísnila jeho tělo; oči se mu obrátily v té nadlidské muce v sloup, a jeho smrtelný chrapot přehlušovala šíleným smíchem: »Zde máš moje zlato, mé diamanty!«

Vzpamatoval se — stál v prostřed pokoje a chvěl se.

»Ty sny jsou k zbláznění« — šeptal si.

»Zkus to, zkus,« vysmíval se mu satan.

»Nesmíš? Chceš věřit na slepo, nebo se bojíš, že se s tebou nerozdělí o ty hloupé poklady? Ha, ha... pamatuješ se, co's jí řekl onoho večera? Mám ti to opakovat? Nikdy jsem nevěřil v lásku, nyní však vím po prvé, že není oběti, které bys pro mne nepřinesla! Pamatuješ se? Ať ti vydá svůj poklad! A pak třeba tu obět zahoď; přesvědčíš se, miluje-li tě tak, jak chceš býti milován.«

Takových muk ještě nikdy nezakusil.

Sedl si k oknu. Bouře doburácela. Nad korunami kaštanů rozepjala se duha ve velkém oblouku a v mživých parách kouřící země viděl bílé květy, jež svou vůní tišily jeho bol a vlévaly v srdce rozkoš zapomenutí. A opět viděl ji se blížit. Přicházela z mlhavé dálky přes jasné moře. Tvář její zářila blahem a štěstím. Smála se jako děcko a šla pomalu jako dítě, nesoucí těžké břímě.

Ležel v písku na břehu a smál se, z plna srdce se smál. I ona se smála. Měla radost, že sotva mohla jít pro tíži břemene, jež nesla v zástěrce. Vyběhl jí naproti, ale už byla u břehu a plnýma rukama počala vyhazovat klenoty ze své sukně. Zlato a drahokamy zapálily se na písku v žhoucí plameny.

Padla mu kolem krku.

»Podívej se, můj králi! To všecko je tvoje! Ale dovol mi jen, abych u tebe zůstala! Neopouštěj a nezapuzuj mne nikdy. Ať duše naše nehynou tesknotou.«

Přitulila se k němu a plakala slzami štěstí.

A tu se viděl v dlouhém plášti lemovaném hranostají kožešinou, se zavěšenými těžkými řetězy na prsou a zlatou královskou korunou na hlavě.

Vrhla se před ním chvějíc se na kolena s takovou oddaností, že pohnut sňal korunu se své hlavy a vložil ji na její ozářenou hlavinku.

V téže chvíli zahučelo moře vesele, jako by se mělo se zemí zasnoubit, rozzvučely se zvony, zahřměly pušky a národ se vrhl v prach velebě mocné vznešené manžely královské.

Teď zavládl v jeho duši mír.

Musil jenom ještě pokořit satana, aby se nikdy již neopovážil povznésti hlavu.

Třesoucí se rukou napsal několik slov na papír:

»Neotálej ani chvíli. Vydej mi své klenoty. To stačí prozatím na několik měsíců. Získáme tím na čase. Při Tobě budu pracovat, při Tobě a Tebou jsem silný a jsem schopen každé práce, ale teď právě není jiné pomoci. Miluješ-li mne, učiň to. Pospěš si. Nemohu déle čekat.«

Dlouho se díval oknem se sebevědomou odvahou a s uspokojením.

Den se skláněl, smutné šero rozlévalo se po nebi, a vrcholky kaštanů zlatil poslední odlesk hasnoucího slunce.

* * *

Dni míjely.

Obdržel od ní dopis.

Neodvážil se ho otevřít. Třásl se a před jeho očima míhaly se předměty ve zběsilém tanci.

Konečně se opanoval a roztrhl obálku.

»Můj Jediný! Své rozhodnutí jsi dobře nerozvážil. Jsi skoro zoufalý, dáváš-li se unášeti takovými úmysly. Co by nám to pomohlo...«

Dále nečetl.

Dal se do dlouhého křečovitého smíchu. Satan vítězil.

Zahleděl se do stropu, až noc těžkými sny se vloudila v jeho duši...

Viděl, jak se před ním vynořovala brillantová jehlice: oči jeho oslnila dvěma ohromnými diamanty, které ho bodaly ostrými třpytivými paprsky a hroty z tvrdého zlata chvěly se ve zdušených zvucích, železná ramena svírala ho, až všechny kosti mu zapraštěly; a na prsou měl zlatý řetěz, který se mu vdíral hluboko v tělo. Křičel v nebe strašným hlasem, ale nebe po-

seté drahokamy shlíželo na něho chladně s kovovým leskem; po něm se přesouvaly mraky jako kulisy pobité červeným plechem.

Všecko bylo ze zlata a drahých kovu; oči jeho byly oslněny ostrostí třpytu a odvrátily se k duši; ohluchl z cinkotu zlatých plechů a v ústech cítil přikyslou chuť, jako kdyby dlouho lízal kovové desky.

Zachvácen strašným zoufalstvím chtěl se zahrabat do země, ale tělo jeho bylo rozdrásáno ostrými hroty drahokamů, krev vytryskla z jeho ran, ssedala se na kovových deskách a proměnila se v žíravý jed; slunce rozžhavilo balvany drahých kovů tak, že sršely žárem ohně.

A v smrtelných úzkostech zachvátila ho šílená touha ještě po větším množství zlata a pokladů.

Zatoužil obejmouti celý svět a všecky poklady vyrvat z jeho lůna. Zatoužil, moci se rozestřít na tisíce mil, aby ty spousty drahokamů zakryl svým tělem, zatoužil státi se velkým pásmem zlatonosných hor, aby po všechny věky ukryl ve svém lůně ty všechny poklady.

* * *

Trvalo to dlouho, než přišel k sobě. Tonul v hluboké apathii, v dlouhém a zmateném uvažování, bez určitých myšlének, bez bolu, bez vzpomínek.

Až pojednou ucítil onu moc a tvůrčí sílu, která jest zakořeněna v bolu. Kaštany odkvetly a zelené listí zbledlo žárem parného léta.

Cítil utišení a klid ve své duši a zatoužil s ní promluviti naposled.

»Bylas mým největším štěstím, a mojím nejkrásnějším snem po celá léta.

Teď jsem na tebe zapomněl, ale má duše přec zaplanula novou silou štěstí, které jsi mi dala.

Nemiluji tě víc, ale miluji bol, vzpomínky na svůj nejkrásnější sen. Jsem ti vděčný.

Vytrpěl jsem dost, abych mohl opět tvořit. Odjíždím daleko za moře. Vždyť je na moři okamžik, kdy krása, síla i štěstí člověka obejme. Když před východem slunce noc a šero bojuje v tuhém odporu, když na nebi Jakub s anděly začíná válku, když nebe se rozvírá a širokou trhlinou leje potoky světla v moře, tehdy cítí se velký bol — bol štěstí. Buď s Bohem! Jednou ještě chtěl bych tě uvidět, ale teprve tehdy, až to velké štěstí se rozhostí po mé duši.

A ono se rozhostí... jistě rozhostí...«

VLADIMÍR HOUDEK:

ZVONY.

(Z »BALLAD A SONETŮ BIBLICKÝCH«.)

Hluboký chorál zvonů, rozhoupaných zvolna,
třesoucí báněmi starých věží, srdci starých lidí!
Děl zastaných střelou je zvonů píseň bolná,
jíž z poslední své tvrze božstvo na svět řídí.

Jsouť zvony pokrytecké, srdce v ústech mají,
svůj nářek z hlubin kovových v líc nebe vysílají,
v jich zpěvu melancholickém kvil chvějící se vzrustá . .
A jsou to pouze rozevřená, zívající ústa!

Jich zívání široké při žalmu táhlém, plném bolu,
nad mrtvým, právě zabedněným, s vysoka zeje dolů;
jsou ženě opuštěné útěchou kvílivé tóny
v nynějších mukách, dlouhých as . . . Proč zívají staré ty zvony!

POD MRTVÝM BOHEM.

Žáby, které zřely v síti rybníků
v očích utopenců odlesk jeho slávy,
jež zvuk jeho jména znaly z výkřiku
lidí, hledajících rybníků klín tmavý,

žáby v dusných nocích v pláči, ve vzlyku
requiem zaň pěly v baldachýnu z trávy
V tom se zaskvěl stříbrem hvězdných knoflíků
černý jeho rubáš; žabí nářek praví:

»On, jak vždy se zdobil skvosty, ač byl stár,
žádostivý lesku, poklon, slávy pění,
dal ten rozkaz velký v sledním okamžení

Než své kosti složí do ohromných mar —
by mu cherubové knoflíků řad bílý
na rubáši vzácném řádně vyleštili!«

KRISTUS.

Žen šest měl David král. — Mdlým okem lísal chtivě
se k nožkám Betsabé. Stál v bitvách její muž —
král v šiku prvním dal jej odpraviti lstivě.
Na loži královském pláč vdovy ztichne už.

A velký Salomo, dar vzácný, důvtip skvělý
při stavbě chrámové i četné volbě žen,
stan bohu dostavěl, už rozkošemi zmdlelý,
syt vůní života, z nichž vála marnost jen.

Potomkem králů těch byl Kristus. V krvi svojí
jak tajné dědictví jich vášní stopy měl.
Však žezlo vůle své zdvih' vášní nad příboji
»V dál odstup, démone!« — v svém majestátu děl.

Když démon pohlaví jej lákal dnem i nocí,
v poušť vrh' se, rdousil jej v své duše propastech.
Jej zdeptav do prachu, král ducha byl svou mocí,
však poznal nejtěžší boj z lidských bojů všech.

V tom boji nesmírnou mřel láskou v kruté muce:
ta, těla zbavena, jak slunce svítila!
On po koms rozpínal své touhou zchřadlé ruce, —
mřel láskou k člověku, jejž bída ničila.

V tom boji obrovské své duše sestoup' ke dnu,
zřel, kde má kořeny vše bída odvěká.
Nes' mnoho myšlének — však nejjasnější jednu:
Vše poznat, odpustit, je cílem člověka.

Ve drahou Galilej nes' velké dumy svoje,
tak plné čistoty, tak vyšlé z hluboka.
Po krvi Mojžíš prah'. On pro lásku jde v boje
a v lásce veliké vždy bude bez soka.

František Bursa:

KLEČ.

Pokrač.

XVI.

Jednoho dne dostal návštěvu. Zaklepáno na dvéře, a když otevřel, vešla neznámá žena nízkého smáčknutého obličeje se špičatým nosem a červenými lícemi, žena, jež sestárlá se smějícíma se očima nepovzbuzovala ku příchylnosti.

V rozpacích, jež jen vzrostly, když zůstal státi před ní mlčky, netečně, s rukama v kapsách, jakoby jí zahraditi chtěl vstup dále do bytu, a když hleděl přes její rameno, jakoby ji chtěl pohledem tím vystrčiti ze dveří, ptala se po zdraví matčině, uvádějíc, že se s ní zná z kostela, že má maminku ráda a že by ji byla navštívila ihned, jen kdyby věděla, kde leží v nemocnici.

»Matka si nepřeje návštěv,« odbyl ji stručně.

Zarazila se, ale neústupný vlídný úsměch její domlouval se s ním, smlouval s ním přístup k loži nemocné.

»Buďte tedy tak laskav, mladý pane, a řekněte mamince, že ji pozdravuje Marta, bude již vědět, kdo jsem... Vyřídíte?« ptala se důvěřivě, a hlas její lísal se k němu v klidné vibraci vysokého, uskřípnutého sopránu.

Maminka ji zná, sedávaly spolu, procházívaly se spolu, byla zde již kolikráte, když on byl v kanceláři, netroufala si dlouho přijít; ale když zvěděla, že je mamince zle, že by s ní přece ráda před smrtí několik slov vyměnila.

Neptal se ani, odkud to ví, byl to repetivý hlas sousedčin, jež na něm vytábla a dále roznesla

»Paní, poshovte ještě, až bude matce lépe.«

Odmítla skromně, že nebyla nikdy vdána, ale že posečká, ač by velice ráda se starou paní se shledala. Snad bude možno záhy již, jen jak to zví, snad by se mohla přijíti zeptat, a její oči se k němu zdvihly v nové lichotící prosbě.

Slíbil, že jí vzkáže po posluhující ženě.

Ale ta snad již nepřijde.

Jak, i tohle ví. Jeho posluhovačka, která odjížděla za mužem, montérem kdesi na venkově, vzdala se služby u něho. Kde to posmejčilo to staropanenské koště, ptal se uvnitř sebe se zlýma očima

»Mladý pán je udiven, že to vím,« a hlas návštěvy zněl sladce. »Jen protože prozřetelnost řídí kroky nás všech,« uváděla jakoby v pevné víře.

Ta ubohá duše se chtěla postarat o něj a ptala se jí, neví-li o jiné ženě, jež by převzala u něho posluhu. A protože takovou ženu znala, přišla mu ji nabídnout; je spořádaná, spolehlivá, je věřící, a maminka ji zná.

Stiskl rty a švihl po ní pohledem.

»Tedy matka zná vás, zná ji, koho zná ještě?« ptal se popudlivě.

Nad tím se přece nemusí zastavovat, když se lidé často vidí, sblíží se vždycky.

Mlčel a naslouchal slovům staré slečny, z nichž prýštila dobrota vlínající se do jeho posupného vzhledu jako pára do šatu.

Chtěl ji vyhnat; ale zůstal tich, aby slyšel mluvit o matce.

Konec byl, že přijal její nabídku a řekl, aby tedy přivedla své nové světlo do tmy jeho domácnosti.

XVII.

Ponenáhlu ulehaly vlny duše zvířené bolestí

V nitru Pavlíkově rozpínala své vzduchovité paže mlha uklidnění.

Tiše a jako nevšímavé děcko přijímal matčina nařízení a příkazy, aby na ni pamatoval modlitbami, aby říkal určité prosby, které mu naznačovala, udávajíc mu z paměti místa svých modlitebních knih. Aby na ni pamatoval aspoň, dokud je ještě živa. Zemře-li ona, nic tím neztratí, že se modlil; uzdraví-li se, bude jí to velikou posilou pro zbytek života, když uvidí jej, smířeného s Bohem. Pak půjde radostně z tohoto světa.

Poslouchal ji, neodpovídaje a neměně rysu ve svém obličeji, k ní zamyšleně skloněném; ale duší jeho plným dechem hlučelo nepřístupné: K čemu to?

Jakou moc mohly míti modlitby skeptika, který věřil sice v moc modlitby, pronášené oddanou duší, jakou byla její, ale nevěřil v moc svého slova, v sílu své netečně reptané prosby? Vždyť daleko více, ne-li výhradně, věřil v pilnou a silnou ruku lékařovu, která se mořila každý den čištěním jejích ran.

Doma zatím roztáhly se jeho příbytkem dvě červotočivé existence: slečna Marta a jí doporučená posluhovačka.

Tato poslední, vysoká jako dragón, s ostrými tahy obličeje a ohnutými zády tkalcové, která přišla o výdělek zrušením továrny, vyplnila již sama všecky místnosti. Zlobivými, hlučivými ústy domlouvala se o každou maličkost, na vše se ptala a přese vše klopýtala.

Byl by ji s největší chutí hned prvý den poslal pryč, aby nemusil poslouchati její nářek na nezdárného syna, který se chytil cizí ženštiny a ji vyhnal.

Říci jí, že mu do toho nic není, aby si hleděla práce, nechtěl, tedy mlčel, nedbaje toho, o čem se v kuchyni rozpovídává.

Za ní jako pára vtáhla se slečna Marta za záminkou, je-li s posluhou spokojen. Přišla jednou, přišla podruhé, a teď zůstávaly obě v předu za úplné jeho netečnosti.

Nevšímal si jich, zastal kdysi slečnu Martu u matky v nemocnici, kam se byla doptala, a tušil, že tato ji si vyžádala, aby dohlédala ke všemu, co by doma potřeboval.

Trhl rameny a nechal vše běžet

Najednou, nevěděl ani, jak se to stalo, byl obstoupen dvěma ženskými tvory, jež se dělily o něho ve své péči. Slečna Marta stála v čele.

Byl by bouřil zlostí. otřásal se hnusem, a mlčel, aby nerozpoutal vlastní hněv. Za to ústa slečnina překypovala dobrosrdečností a sdílnosti.

»Měl byste míti více přátel, aby vám nebylo smutno,« zardívala se plaše.

»Smějete se mi; ale já ráda trpím, budu za to blíže svému vykoupení.«

»Pánbůh ví, že musím jíti cestou zkoušky, a Pánbůh mne posilní, abych i proti vaší vůli vás odvrátila od bloudění vašeho a mohla vás vzíti s sebou.«

Zůstal neschopen slova nad smělostí jejího rozhodnutí.

Fanatismus této mumie hrabivými prsty sáhal na jeho svobodu. To nebyla slova pobloudilého stvoření, jež jeho pozornost mlčky, z ohledů na matku, míjela. To byl ošklivý hmyz, který se sem nastěhoval, když hospodyně ulehla Rozčililo jej to, že rozkopnuv dvéře, ukázal jí očima cestu ven z pokoje, any ruce jeho v kapsách byly zaťaty.

Vyhnal ji, ale místo její zaujala stará tkalcová a pradlena, která bydlila v sousedství.

»Mladý pán by měl choditi do kostela. Já bych to neříkala; ale to mladý pán ví, že jednou umře, a potom bude věčný soud; a já nechci míti mladého pána na svědomí.«

»Hleďte si svého,« zatínaje zuby, odbýval bábu, jež mu přicházela cídit oblek s písní o věčném zatracení na rtech.

»Mladý pán je také z těch nevěrců, kteří chtí, aby Panenka Maria ustoupila tomu Husovi před radnicí,« vykládala pradlena, sbírajíc rozházené kusy šatu, slabým, bázlivým hlasem, který však byl zlobně vypjat k největšímu odporu. Jakoby v tom sípavém orgánu jejím byl soustředěn všecek bojovný hlahol předrážděného katolicismu.

Byla malá, slabá, bledá, černovlasá se stálými pokyvy hlavou, jakoby jimi kárala světskou ničemnost.

»Cítím se šťasten, že nechci nic podobného, ovšem z jiných důvodů než vy,« dokládal k jejím slovům jízlivě.

»Škoda, mladý pán mne připravuje o zásluhu upozornit hříšníka.«

S tělem vypjatým, znechuceným s rukama rozpřaženýma za tou havětí, jež sháněla pro sebe dobré skutky jako Čičikov duše mužiku, hledíval za nimi, když jedna za druhou odbyty příkrou odpovědí, odcházely, aby se zítra vrátily.

Křiknout, zařvat jim do uší, aby táhly, by byl chtěl, a nemohl k vůli matce, aby to nezvěděla a se nerozčilovala.

XVIII.

Žluté světlo plynových plamenů, zachycené bílými hořáky, rozlévalo ostrou svoji záři nad dvoranou čtenářské besedy, ponořenou v záplavu koberců a dekorativních barevných látek, mezi nimiž v rozích a mezi okny poutala exotická zeleň tmavými tóny oko drážděné červení plyše a zlatem třásní a lištů.

Ve vedlejších dvou, třech místnostech tísnila se společnost u mramorových stolků kde stavěl sluha před hosty láhve piva a nářezy šunky a jiných zásob studené kuchyně.

Od tapet anglického vzorku se sírově žlutými květy a vodově zelenými listy stulíku, jakoby celek houbou byl smyt, odrážely se barvy dívčích úborů, ruměnec lící rozehřátých tancem a černé obleky pánů se širokými, bílými plochami náprsenek.

Horko přelévalo se po hlavách a šíjích shromážděných, kteří se sem uchýlili ve chvíli přestávky.

Světlá hlavička Vlastina, nachýlena ke straně, oddávala se myšlénkám, a tiché oči děvčete zářily potěšením nad lichotkami, kterými ji zasypával svižný soused při stole.

Paní Ambrožová byla zabrána v rozhovor s jinou starší dámou po svém boku a nevšímala si dcery, jež v lehoučkém růžovém obleku krepovém o vydouvnutých rukávcích, na vystřiženém hrdle zlatý řetízek s medaillonkem, vždy sklopila oči, když jí mladý muž, vedle ní sedící, něco tlumeně začal vyprávět, pak zdvihla hlavu, obrátila ji k němu ve zvědavé otázce, jakoby nechápala, aby mžikem zase hleděla do neurčita poodvrácena, jakmile postřehla úsměch na jeho tváři.

Hra očí a pohledů plaše vysílaných byla hlavním prostředkem, kterým se málomluvná slečna dostávala k odpovědi.

Medik Hák, který seděl podle ní a tančil s ní ve věnečku besedy jako nově přijatý člen, za to neslevoval se své výmluvnosti. Svojí sebevědomou povahou opřen o úspěchy, kterých získal na koncertním podiu besedním blaťáckými písněmi, zjednal si přízeň na všech stranách, a vystupoval a hovořil, jakoby byl pánem světa.

Vlastě se to líbilo. Hovořil jinak než ti druzí a hovořil výhradně sám, a ona mohla nerušeně poslouchat. Bylo to tak pěkné ukolébávat se v tiché snění jeho hlasem. Byl ještě někdo, kdo také tak hovoříval: Pavlík; ale toho nebylo teď všecek čas ani vidět. Co asi dělá, přeletěla lehká vzpomínka klidnými myšlénkami děvčete. Na prvním věnečku nebyl, na tento se také nedostavil.

»Slečno, vidím vážné dumy na vašem čele, vy mne neposloucháte.« Do rozboru dívčina vplynul měkký, lichotivě se smějící hlas Hákův.

Vlasta poškubla hlavou, jakoby se vzpamatovávala, pohleděla naň a usmála se.

»Víte-li, že jsem vás teď o něco prosil? Nevíte; kdo ví, u koho jste bloudila svými myšlénkami,« tvářil se pohoršeně mladý muž.

Zahleděl se jí do vlasů, — mluvil zatemnělým hlasem, s ústy obestřenými neústupným, dobývavým úsměchem — má je tak krásně zkadeřeny, tak krásně se lesknou zlatem v záři plamenů, že lituje, že je civilisovaným člověkem a ne divochem, který by nebral ohledu na všechny ty přítomné a vtiskl svůj polibek na svěží jejich proudy.

»Jak jste sličná,« zažaloval, jakoby smutkem přepaden, »a jak já ubohý, že vás nesmím chtíti.«

Vlasta se zapálila.

»Slečno,« mladý muž obrátil klidně, »až se rozejdeme, až přijde doba, kdy vás odvede někdo jiný, prosím, abyste v té chvíli na mne nezapomněla.«

»V takovém okamžiku,« pokračoval, »kdy duše je naplněna bolestí z rozchodu, kdy v očích se chvějí slzy a štkání rozrývá hruď někde v ústraní, na útěku před světem, v té chvíli sáhá milovaná dívka po nůžkách, aby přinesla milenci poslední oběť, odstřihuje kadeř a odesílá ji na věčnou památku tomu, s kým se loučí.«

Hák zahleděl se dívce do očí, viděl, že se rdí a bledne.

»Vzpomenete také tak na mne jednou?« ptal se v náhlém útoku. Dokonč.

FEUILLETON.

DIVADLO.

Potopený zvon. Pohádkové drama v pěti jednáních. Napsal Gerhart Hauptmann. Přeložil Fr. S. Procházka.

Drama našich dní dožívá se pozoruhodného obratu: návratu poesie na jeviště. Rostandův »Cyrano z Bergeracu«, Fuldův »Talisman« a Hauptmannův »Potopený zvon« jsou toho nejpádnějšími doklady, obě krajní práce také doklady nejtypičtějšími. Díla německá mají časovou přednost. Kdežto však Fulda nezasáhl příliš do hlubin lidského nitra, spokojiv se s půvabem báchorkového roucha a s jádrem téměř didaktickým, Rostand odvážil se celým poetickým ohňostrojem veršů malovati věrný, živoucí obraz doby a jejich lidí, Hauptmann pak pokročil nejdále, pozvedl svou báseň k výši všelidské, vytvořil jakéhosi moderního Fausta. Jeho pohádkové drama

je vlastně allegorii. Jako pravá báje. Nejde tu sice o žádné zosobnění sil přírodních, které lidový názor kosmický vyjadřuje těmi vodníky, skřety, trpaslíky a vílami, jimiž se to v přítomné pohádce jen hemží, ale ovšem o důležitý zákon přírodní: o vzájemnou spoutanost hmoty a ducha. Duch může ve svém rozletu pozvednouti s sebou hmotu, ale z jejího kruhu, za její hranice nemůže. Leda smrtí, která zůstává velikým otazníkem lidstva. S užšího, řekl bych životopisného stanoviska lze vykládati allegorii Hauptmannovu jako protest nepochopeného umělce (osud jeho dramatu »Florian Geyer« z dějin selské vojny čerpaného, jako výmluvný obraz všech těch bolů, pochyb a trýzní, jež provázejí tvoření a mučí duši umělcovu, poznávající nedosažitelnost vznešených snů a stále tříštící se o mříže střízlivého skutečna. Nebylo by nesnadno, s malou proměnou dobově neurčitých kabátů, kozlích srstí, vodních řas a pavučinových vílích závojů v moderní, málo poetické úbory, dociliti na konec z fabule »Potopeného zvonu« snad i zcela realní společenské drama: duševně nadaný muž krní ve svém všedním prostředí, dusí jej i sama poctivá, rozšafná láska průměrné manželky — potkává se s bytostí, u níž domnívá se nalézati pochopení, vzpružinu, zdroj nových citů a myšlének, u níž blouzní duševně okřáti a se obroditi — avšak jest to jen okamžitý smyslový klam, ta »vznešená« bytost je také jen z hmoty, je tuctovou záletnicí, která místo honiti se za oblačnými zámky, končí raději v objetí bohatého šosáka (vodník — Nickelmann). V Německu nechybělo mezi kritickými rubrikami takovéhoto výkladu. Pak nebyl by námět »Potopeného zvonu« arci přespříliš nový. Není jím také, uvážíme-li, co již uměleckých děl snažilo se vysloviti úporný zápas tvůrčí a co jich obíralo se již poměrem hmoty k duchu. Není jím, vzpomeneme-li zvláště Nietzscheovou filosofií daného typu »nadčlověka«.

Z brusu novým je však Hauptmannův způsob zpracování látky. Tedy forma, stará známá pravda o onom »jak«, jež při uměleckém výtvoru vždy více rozhoduje, nežli »co«. A ta je v »Potopeném zvonu« zcela původní, svrchovaně svérázná. Zvláštní spojení přirozeného s nadpřirozeným, lidského s nadlidským či lépe s »nadčlověckým« jest právě tajemstvím autorova kouzla v tomto díle. Proti realním, ze života několika význačnými rysy jasně načrtnutým postavám rozšafné Magty, přívětivě přísného faráře a obmezených sousedů stojí jednak pohádkový svět nevýslovně poetické, něžné Routičky, faunického, stále cynicky naladěného kozonohého Škřeta, böcklinovského Vodníka, mystikou sudiček přibarvené Ježibaby a roje lesních mužíčků a ženek, jednak faustovská postava zvonaře, umělce, myslitele, nadčlověka Jindry. Vložil-li spisovatel do světa šotků a víl celou poesii pohádek i mythologie svého národa, celou fantasii svoji básnickou, vdechl Jindrovi vlastní svou duši, vyslovil se v něm jako umělec se všemi svými mukami, boly, touhami a zápasy, vznesl jej vysoko z ohraničenosti jedince ku všeobecnosti samého hledajícího, prahnoucího, v tvůrčích zápolech s hmotou se vysilujícího lidského ducha. Že Hauptmann přinesl si ze svých dřívějších prací dokonale již vytříbenou dramatickou názornost a obratnost, netřeba ani připomínati. Zračí se v stavbě, charakteristice osob i v náladovosti scén. Poslední význak spadá však také již na vrub autorovy básnické potence, která i po vnější stránce dikcí a obdivuhodnou rythmikou sytých, plastických, barvitých i zvukomalebných veršů, jeví se v plné mohutnosti. O »Potopeném zvonu« se již u nás s dostatek psalo. Protož nechci slovy plýtvati. Stačí jediné: že je to výtvor — geniální.

Český překlad p. Fr. S. Procházky je velice krásný. Věrný, rázovitý, vybíravý ve správných aequivalentech a šťastný v lokalisování, čímž dosahuje nejednotélost originálu. Rozdílný duch řeči, jmenovité co se německých komposit dotýče, ovšem zanechal také své stopy, ale stopy znatelné pouze tomu, kdo slovo za slovem srovnává s předlohou. Verš má lahodu a rythmický život. Čte se výborně a též by se dobře poslouchal, kdyby je[illegible] účinkujících všichni tak ciselérsky s ním zacházeli jako pan Seifert.

Tím octli jsme se u provedení. Zůstavilo ještě mnoho přání, ale poctivé umělecké práce nelze mu zalhati. Jmenovitě vynikl p. Seifert, jehož výkon je pln vzletu a horečného rozpjetí. Jedině ve druhém aktu, kde má býti pádem k smrti až zchvácen, zdál se nám hlasem příliš svěží a zdravý. Vrcholy jeho výkonu jsou: výstup s farářem ve třetím a závěr čtvrtého dějství. Půvabnou, ztepilou Routičkou je pí. Benoniová, pohádkovou ve svém zjevu, v dramatických momentech vždy na výši situace, místy byl by ještě prospěl vroucnější a jemnější tón. Originální maskou a dobří hrou jsou pp. Mašek a Sedláček.

DUGAZON.

LITERATURA.

Fécondité.*) Ze všech velikých romancierů-naturalistů byl Zola jediný vždy optimistou, positivistou, jediný ze všech socialistou. Věda mu byla náboženstvím, theorii dědičnosti obětoval umělce. Je historikem století, ale komplex svých románů by nikdy nenazval »Lidskou komedií«. Celým jeho dílem — nedejme se mýlit jednotlivostmi — jde pevná víra v život, v sílu pudu, utrácenou a zas obnovovanou křížením rac. Pantheistická víra ve věčný, nezmarný život, věčně stoupající a klesající. Proto miluje silná, hrubá individua, zmocňující se života s bezohlednou chtivostí a ohledává s lékařskou soustrastí něžné, ubledlé bytosti s oslabenou krví. Zdravá životní síla je mu jediným hodnotným měřítkem a z perversních dovedl dělati heroy. Jeho celé dílo je tendenční, sociální, a Zola je na to pyšným. — Ve stařecké Fécondité je to týž Zola jako v mladickém krásném díle »Hřích abbé Moureta«.

»Plodností« začíná nový cyklus »Čtyř evangelií«, patrně poslední, hodí se k tomu prorocká posa Victora Huga posledních let — také socialisty. Nové evangelium pro nové století patrně, když předcházející, »Tři města« (Lurdy, Řím, Paříž), dějem spadá do současnosti.

Hrdina »Plodnosti« je syn abbé Fromenta, Matouš. Theoretik dědičnosti nedal synu nic z intellektuelního fondu podědit po otci. Matouš má jedinou ideu: plodit; zůstal mu jediný pud: sebezachování; v jeho službách je všechno poznání. Zdá se, že všechna věda měla sloužit zlepšení secích strojů a mláticek.

Byl úředníkem v továrně a stal se sedlákem, aby se nemusil omezovati v své pohlavní žádostivosti. Založil statek, který rostl jako jeho potomstvo.

Je to známý sociální problém, který Zola řeší: jak odpomoci odlidňování venkova a přelidnění měst. Sedláci opouštějí zemi, již po věky vzdělávali, »maitressu nevděčnou, již obětovali vše a která již nerodí«, a stěhují se do měst v touze rychle nabýti bohatství, zmocniti se všech rozkoší. Město jim nedovolí volně se rozplozovati a touha po bohatství jim vnucuje systém jedináčka; následky jsou preventivy, klamání přírody, chorobné děti, prostituce, luza levobočků mstících se na společnosti, jež je zločinně přivedla na svět — rozklad rodiny, vymírání, — a celá choroba společnosti, akceptující pessimistické systémy filosofické. — Je to známá můra Francie, toužící po revanchi, známá úzkost všech sociologů, a naděje anarchistů, která inspirovala Verhaerenovi jeho groteskní »Villes tentaculoires« — a oč je jejich dojem mocnější než úmorného Zolova románu! Zola řeší problém velmi romanticky a svého hrdinu Matouše odmění velkým statkem a potomstvem tří set hlav, jehož se dočkal do své diamantové svatby . . . Zabrali místa staré, zvrá-

*) Emil Zola. Plodnost. Český překlad dra. Jiř. Gutha u Jos. R. Vilímka.

cené společnosti, právem silnějších — právem většiny, vždyť »jen velkým počtem byly založeny kultury« — — tedy rodina ctihodného patriarchy se žene zas vzhůru, do města, k zvrácenému životu proti přírodě! K životu těch, které odsuzuje k smrti.

Nevadí mi ta naivnost, ten romantism, s jakým bývalý vědec Zola řeší svůj problém, ale příčí se mi nevkus, buržoastické, liberální pojetí nového života.

Matouš je opravdu barbar. Nikdy nepočítá, nemyslí. Za nápadem, za vznětem následuje hned čin, bezohledný, šílený. Jeho celá práce je podobna plození — tvoří vždy vášní, ne intellektem. Matouš nemůže být synem naší společnosti. Niterní život, zámky z karet, plány nikdy neuskutečněné mají převahu nad tím, co dokážeme, a co nás jen pokořuje a usteskňuje. Milujeme víc ideu než čin, a Matouš nemá žádného tragického kouzla. Žil jednotvárný život devadesát let při stálém zdaru. (Jak je nudný ten dlouhý životopis člověka, který není heroem!) Ovšem zemřely mu dvě děti, proléval prý i slzy někdy s Mariannou, ale proč o tom píše autor na jedné řádce jenom, proč nenechá vykoupit štěstí slzami? Ne, to ujde každému čtenáři. Matouš opravdu nikdy nebyl oklamán, neměl illusí, nebojoval nikdy s osudem, nikdy nebylo rozporu v jeho nitru, nikdy jej nevyrovnal darem harmonie. Matouš je nižší typ, který ohrožuje kulturu spádem své barbarské rodiny, již by si společnost musila tak zošklivit jako Egypťané Židy. Koupat novorozené dítě je nejdůstojnější prací tohoto nového buržoy. A Marianna! To passivní, ženské božství starých semitských kultů! Žena, která nemá jediné myšlénky, již vidíme stále na loži v objetí manžela, nekojí-li právě dítě! Byla jen »dobrou plemennicí« a nepracovala. Nevím, do kterých primitivních dob, nebo do jak temné části Afriky bychom to musili jít vyhledat takovou ženu bez mysteria, takovou lásku bez illuse. Přiznám se, že se mi hnusí analogie ženy a plodné země. Že jsem s ošklivostí četl analogii crčení potůčku, živícího zemi a mléko kojící matky. Každá moderní žena by měla být uražena takovým pojetím svého úkolu. Oč je krásnější Serafina se svou vášní neukojitelnou a vyhnanou ke krajnosti, Konstance a jiné trpící ženy. A proč vybral Zola měšťáky nejnižšího vkusu, bez intellektu, samce jako Beaudine (který je velmi blízký dobrému Matoušovi), kretiny jako Merange, jako Sequin? Je to ovšem týž Zola, který symbolistského básníka typisoval v »Paříži« vyžilým synem židovského bankéře.

Jako cyklus »Tří měst« má i »Plodnost« své časové, literární pozadí. Zola má nadšené přívržence v mladé básnické škole, v naturistech, kteří básní bukoliky a píší essaye o sociálním poslání umělce. A zdá se mi, že starý mistr pochytil i jejich manýru v passáži setí, kde Matoušovo rythmické gesto je nápadně naturistické. Panu Saint-Georges de Bouhélierovi se zavděčil, nevím, jak ostatním. — Jsou kritici, kteří si libují epický stil knihy, kteří jsou uneseni nápadem opakované partie po způsobu Homera vždy v intervalech čtyř let (= 50 stran) refrén: »... Byla to nepřekonatelná dobyvačnost života, plodnost rozšiřující se na slunci, práce tvořící neustále ... atd.« Epos. Stařecká práce, sušší než předešlý cyklus, s menší schopností symbolisace, s menším bohatstvím barev a světla, kterým Zola kdysi tak vládl, román, který nesmí býti jmenován vedle »Hříchu«, »Germinales«, »Curée« »Plodnost« není evangeliem budoucnosti: její hrdina nikdy netrpěl tím, čím trpěli hrdinové století — disharmonií nitra a reality. Nestvořil nové harmonie. Není v ní nic, co povznáší k hvězdám; není v ní poesie. Čekáme — a zatím budeme číst Lidskou komedii, Goncourty, Flauberta — a básníky illusionisty. Otokar Šimek.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Památce L. Marolda. Péčí a nákladem Jednoty výtvarných umělců v Praze. Nové středisko umělců českých, založené asi před rokem pod názvem »Jednota výtvarných umělců českých«, podalo důkaz své seriosní práce posvěcené ryzím snažením a toužením umělců již tím, s jakou pietou postaralo se o památku a dědictví zesnulého Marolda. Po výstavě posmrtné Maroldových prací následoval nový, krásný skutek Jednoty: vydání nádherného alba prací Maroldových. Toto dílo svou úpravou, uspořádáním a provedením patří vůbec mezi české nejcennější a nejkrásnější publikace umělecké. »Památce L. Marolda« čteme na deskách díla, jež plně vystihuje všechny vlastnosti bohatého talentu. Soudruzi umělcovi nemohli lépe uctíti a zachovati památku velkého malíře, který snil a žil v kouzlu barev, viděl a cítil tak úplně výtvarnicky, byl neporušeným, do krajnosti vyjádřeným malířem. Dílo »Památce L. Marolda« je doprovozeno zajímavým a s prostou upřímností psaným úvodem, kde soudruzi umělcovi uložili své vzpomínky na Marolda i vystavili své ocenění jeho práce. Přečetl jsem s požitkem ty sympathií a láskou prohřáté stránky, v nichž nezvučí fanfáry oslavného bombastu. Mnozí umělci umějí krásně mluvit o svém umění, dovedou několika slovy, několika originálními epithety vyjádřiti více nežli celý spis vypachtěný učeným a odborným kritikem. Někteří dovedou i o umění psáti někdy velmi předpojatě a svéhlavě, ale vždy procítěně a osobitě, a i nejsálavější, promítající paprsky do věčného tajemství krásy a tvoření byly vrženy opět jen těmi, kteří sami tvoří. Nechci snad řaditi do této vzácné literatury výtvarníků-umělců vzpomínku, již napsali soudruzi Maroldovi, ale nemohu jí odepříti svého uznání pro její upřímnost a objektivnost. Dílo »Památce L. Marolda« je opatřeno podobiznou Maroldovou od Ondruška a obsahuje 71 listů, kde je shrnut výbor nejlepších prací, velmi zdařile reprodukovaných, a je tu podán a charakterisován umělec ve všech obratech svého vývoje, v celé rozmanitosti své práce. Kresby, akvarelly, pastely, olejomalby, illustrace, skizzy, návrhy, obrazy, subtilně provedené práce nebo jen lehce nadechnuté črty — to vše spojeno naznačuje nám celou vzácnou a rozkošnou povahu velkého, milého umělce. V díle jsou reprodukovány — a jak již řečeno, znamenitě, tak že nutno vzdáti čest světlotisku Bellmannovy firmy i fotochemigrafiím Husníka & Häuslera — nejvýznačnější díla Maroldova od jeho prvního úspěchu, známého obrazu: »Z vaječného trhu« až k ukázkám z panoramatu: »Bitva u Lipan«, ale z velké většiny jsou tu akvarelly a kresby dosud našemu obecenstvu neznámé. V každém ohledu zasluhuje dílo toto sympatie a podpory celé české veřejnosti. — a. —

»Stará Praha«, cyklus aquarell Václava Jansy s textem Jana Heraina. Zatím jen upozorňuji naše čtenáře na krásný podnik umělecký, který naplňuje radostí všechny přátely umění českého a zejména všechny přátely a obhájce Staré Prahy. Mladý umělec Václav Jansa zachytil výrazně a věrně celou řadu malebných pohledů Staré Prahy, z nichž mnohé zanikly nebo zaniknou, a tak obrazy Jansovy budou jednou výmluvným dokumentem o vandalství lidí, jichž obětí se stala Praha. Jan Herain, tento vzácný znatel Prahy, jenž s důkladností badatele historického a s vroucností umělecky cítícího pozorovatele se vnořil do kulturní umělecké minulosti pražské, provází obrazy Jansovy textem, který je vysoce cenným doplněním díla. Reprodukce akvarell jsou velmi zdařile provedeny závody Vilíma a Husníka & Häuslera. Dílo vychází nákladem Bedřicha Kočího.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 1. ÚNORA 1900. — ČÍSLO 14.

RŮŽENA SVOBODOVÁ:

MALÝ PŘÍBĚH.

Marie narodila se v malinké chalupě u silnice. Její otec, hrnčíř, byl hodný člověk, ale měl málo peněz. Její matka bývala veselá dívka, věno však jí nikdo nedal. A tak se vzali ve velké své chudobě na těžkou práci, na těžký život. Marie byla jejich první dítě. Rostla a divočila. Sotva ji naučili chodit, nedohlídali se jí. Utekla jim k potoku. Prosila, aby jí rozepjal zástěrku, kdo šel mimo, a schovala se do vody. Jednou si rozbila nohu o kámen a doma řekla, že ji ryba kousla. Poodrostla a utíkala do lesů. Nevracela se po celá půldne. Znala každou stezku, každý koutek. Když jí bylo deset let, chytila se do oka, polí-čeného na srnce. Větve ji vynesly do výše. Div, že se neuškrtila. Kamarádky ji uřízly. Jindy potkala cikány. Vzali ji do svého tábora a stará cikánka jí vykládala z ruky. Neměla, čím by zaplatila, ale smála se svým hlučným, veselým smíchem a oni ji v přátelství propustili. Jednou zase našla v lese krvavé stopy, otisky lidských šlepějí, naplněné krví. Šla po stopě a viděla pytláky, kteří vlekli jelena. Když ji uviděli, jak se za nimi plíží, vykřikli na ni.

»Což se nesmím dívat?« zeptala se naivně, a nikdo ji už neodháněl.

Ve škole se učila špatně. Učitel byl nudný a nevzdělaný. Děti spaly. Kluci řezali píšťalky, dívky lepily obrázky a vystřihovaly šatičky na panenky. Hoši za ni dělali úlohy a mapy. Vážili si jí, protože byla hezká a nebála se hadů. Šla pasekou, kde věděli, že je had, v pravé poledne. Vytyčil se a ona ho přeťala srpem.

Rostla spěšně a přerostla celou třídu. Zanedbávala školu. Předně ji posílali po práci, pro chrást do lesa, plit školky a pro trávu, a za druhé se styděla. Ve škole byl také tak vyrostlý hoch, Honza Mourečkovic. Říkali mu táta a jí máma. Do vsi přišel mladý učitel. Ona právě rozkvétala, a z bezvýznamného dítěte stávala se krásná dívka. Líbila se mu a proto se jí děti posmívaly. Na klestí i na trávě si nabrala ze ctižádosti největší náklad. Porouchala si od přílišného napjetí levou nohu. Její bílá sametová pleť se porušila. Noha jí zmodrala a žíly se uvolnily. Nepřiznala to nikomu.

Chodila do města do kostela. Město bylo nové, hornické; děvčata poloměstská procházela se kolem kostela. Marie chodila s nimi. Potkávaly mladíky z okolních vsí a koketovaly s nimi po svém jednoduchém, nahrublém způsobu Marie se líbila všem hochům z celého vůkolí. Přicházel taky mladý člověk v sametových šatech, v měkkém širokém plstěném klobouku, posazeném lehce na volně svislých kadeřavých vlasech. Pod bledou, holenou tváří měl volně svázanou červenou kravatu. Jeho černé oči hořely na pravidelné tváři, jaká se líbí všem ženám. Vypadal jako venkovský herec ochotník, nebo fotograf, který si hraje na umělce. Byl ale vesnický cihlář. Ten si zamiloval Marii a ona jeho Slíbili si lásku a chodili spolu každou neděli na Kalvarii, na veliký vršek za město, kde stál kostel, postavený nad křížovou cestou. Hlídal ho kostelník kolovrátkář, který bydlil v malé polosesuté chalupě a hrál celou neděli na svém starém, malinkém stroji střídavě se ženou »Ach du lieber Augustin«.

Líbali se tam a kdosi je uviděl a zažaloval rodičům.

Doma bylo vzbouření.

Děvčeti ještě nebylo sedmnáct let a cihlář ve svém fantastickém kroji se jim nelíbil

Ucházel se o ni čerstvý švec s repetavou výřečností, ale ona se mu posmívala

»Takový frakáček, « řekla otci, »ani neumí psát. Místo drahá píše drahvá, místo jestli nesli, vám říká oni a něco chudák ani nenapíše a myslí,

že to napsal. To se musí doložit. Jak pak tedy si ho mám vzít?«

Do ševce ji nenutili, ale cihláře jí zakázali. Byl taky socialista a to se otci hlavně nelíbilo.

Scházeli se spolu po celý rok tajně. Nadcházel jí na trávě; zašel si pro ni dvě hodiny cesty.

Otec se to dověděl znovu, Marii vybil a nepouštěl jí od té chvíle ani na krok z domu. Vyjádřil se, že jí raději přiváže kámen na krk a pustí ji po vodě, než by ji dal cihláři.

V té době z největší lásky a touhy rozhodla se, že půjde do Prahy na službu. Její mysl se nezkalila. Zavřena být nechtěla, cihláře vzdát se taky ne, dětí bylo doma ještě pět, a tak šla. Neznala než hrubou práci, krávy poklízet a trávu žít.

Jiné dívky taky víc neznají a neztratí se ve světě.

Měla v Praze strýce z otcovy strany. Přijela večer; na lístečku měla napsáno jeho jméno. Chodila sem tam a bloudila; pak jí nějaký pán pověděl, kde to je, a ještě ji tam dovedl. Příbuzní měli krejčovský krámek v podzemí a za ním malou jizbičku. Měli dvě děti, syna krejčího a dceru slečnu, která byla ve spolku jednatelkou.

Marie měla na nohách tlusté nové boty, na hlavě bílý vlňák, který jí spadal až po pás. Její krásná růžová tvář vypadala hloupě. Když jí řekli, že ji nemohou ponechat na noc, div se nerozplakala, ona, která se nepřestávala nikdy smát.

Nabídli jí, že ji dovedou k jiné tetě, která mívá na bytě řemeslníky, snad že má něco neobsazeného.

Teta, ohromně tlustá žena, která v mládí mnoho milovala a nyní se živila z podnájmů, kolébala těžce k zemi přihnuté, nemocné své tělo ke dveřím a nepodivila se Mariině pozdní návštěvě. V životě ji potkalo tolik různých událostí, že ji už nic nepřekvapilo a že si odvykla vykřiknout úžasem.

Uhostila Marii. Dala jí chléb a škvarky od své večeře, uložila ji vedle sebe do prázdné postele a druhý den jí zaopatřila službu u řezníka ve vedlejším domě. Bylo to na předměstí a on ji potřeboval hlavně na pronášení masa stanicí potravní daně. Smála se zřízencům do očí a pronesla všechno. Zadívali se vyjeveni na její krásnou tvář a propustili ji.

Spávala v kuchyni se starou babičkou na jedné posteli, která každou noc pod nimi spadla. Neměla kde se ohřát. Dávali jí mýti krám a špinavé vály i pulty. Práce jí nebyla těžká, ale nepříjemná. Milovala lesy, luka a dálku. Špína ji tísnila.

Tlustá teta měla dceru šičku, která chodila šít po domech. Tato našla Marii místo u známé paní.

Paní byla mladá a neměla dětí. Najala ji po tmě před domem u řezníka. Marie, nesmála-li se, ztrácela na kráse a zadrhovala v řeči.

Na službu ji přivedla tlustá teta. Hekala a oddychovala těžce a hnala před sebou Marii, která měla zase ty těžké boty a bílý vlňák. Cupala po mramorových dlaždičkách, jakoby měla podkůvky.

Sňala vlňák i dlouhý, nemotorně ušitý kabátec a oblékla se v malou jupičku z červeně kostkovaného plátna. Měla nazlátlé, lehké, od polovice hlavy ustříhané a zkadeřené vlasy, jak to nosily dělnice z továrny. Její tvář byla růžová a bílá, nosík přímý a ušlechtilý, rty plné a růžové, a zuby, které odhalovala při stálém smíchu, význačně pravidelné a bílé, perleťově lesklé a tvořené v nejsličnějších liniích.

Hodila hlavou na znak, když se smála, nakrčila poněkud bílý nosík a její tvář zrůžověla, zahořela, zazářila, a objevila se její dlouhá liliová šíje. Smála se, jako se nesměje nikdo.

Kdyby byla zazpívala nejvyrovnanějším a nejvyškolenějším hlasem, nebylo by v tom tolik zajásání, tolik ženské krásy, tolik gracie a něhy. Smála se v dlouhých kadencích, sypala tóny z hrdla jako zlaté zrní. Její bílé odhalené ruce visely jí po boku jako zpěvačce, která utíká za tónem. Smávala se dlouho a okouzleně jako slavík na jaře svou písní.

V domácích střevíčkách i růžové halence, která byla ušita z málo látky »jako pro malého řezníčka«, jak se vyjadřovala, a s vyčesanými vlásky s čela, jak jí paní poradila, vypadala jako nový obraz, který čeká dosud svého mistra, jako umělecké dílo života a přírody.

Venku byl sníh. Město leželo pod labutí pokrývkou. Svatí na kostele drželi své klíny plné bílých, chladných sněhových hvězd, sfingy před koncertní síní spaly pod nimi udiveny chladnou záhadou nové vlasti, lomené římsy objevily své linie, jakoby se přihlásily ku své kráse. Kočáry jezdily jako po peří, kroky utichly, vzduch se učistil.

Marie vystavěla na dvoře panáka ze sněhu, ne jak ho dělávají děti, ale modelovaného, s kloboukem na hlavě. Snažila se patrně, aby se podobal cihláři.

Všechny překvapila její bystrost.

Paní na ní počala objevovat talenty.

A ona se smála, růžověla a ukazovala své bílé, krásné zoubky

Dali jí číst knihu, ale ona ji nečetla.

Paní ji přiměla, aby četla hlasitě. Neuměla než slabikovat a to těžce. Smála se i tomu Dali jí papír, aby psala. Pokus se také nezdařil. Neuměla víc než dítě z druhé třídy. Vzali ji do práce a učili ji obému. Poslouchala jenom na polovic.

Přišla neděle, a ona se o kostele nezmínila, přišla druhá, a ona zase nešla. Pán se jí zeptal:

»A co vy, Marie, do kostela nechodíte?«

»Nechodím,« povídala »Chodila jsem jenom na Kalvarii, ale tam jsem chodila k vůli hubičkám. Já věřím v Boha, ale v peklo nevěřím, a až jednou umru, beztoho nebudu o sobě nic vědět!« Pak se zamyslila. »Jaké by mohlo také to peklo být?«

»A je-li peklo, kam, myslíte, že přijdete?«

»No, to jistě do pekla. Tam hraje muzika a to já mám ráda. Já bych do nebe ani nechtěla. Jsou tam samé staré babičky a modlí se růženec. A já se nerada modlím.«

»Ale v pekle je oheň!«

»To jen snad chvíli?«

»I pořád!«

»Tak to já zvyknu!«

»Vy myslíte, že zvyknete?

»Když na něj nevěřím, to zvyknu snadno!«

»A což vás to ve škole neučili?«

»I učili. Ale pan učitel tomu nejspíš sám nerozuměl, protože nám to tak povídal, že jsme tomu nerozuměli!«

»A v nebe věříte?«

»No, to drobet, moc ne. Já myslím, že člověk usne a víckrát nic neví!«

Všechno to mluvila plna ohně a smíchu.

Její inteligence nebyla probuzena. Neměla hluboké víry lidu a žen, ani rozhledu učených. Její názory se draly jako jarní kvítka napadalým listím ve vůkolí starém a zetlelém. Každé její slovo mluvilo o neštěstí, buď že měla učitele od dětství a že ji nevychovala jenom bába a lesy, nebo že nedostala učitele dobrého, který by byl vycítil nádheru její bytosti. Pokrač.

K. Elgart:

ZÁPAS.

Pokrač.

Zcela v koutku až do stínu zabořila se Julča Mertová. Nechtělo se jí líbit v tom prostředí a nechtělo. Knihu si vzala s sebou, ale rozevřela ji nadarmo. Viděla, že jakmile vybočí z proudu, je sledována, a chtělo se jí být právě teď tak o samotě. Co jí bylo po všem ruchu a nedočkavosti? Chtěla jinam myslit, daleko jinam. Připadlo jí to, když vlekla se sem s ostatními isolována jich myšlének Zde chtěla najít ovzduší svým snům, zde v ruchu a víru, jenž ji snad nechá nepovšimnutu, a vymknout se nemohla. Vše bylo plno, všude oči, lidé, teď tak protivní lidé.

»Proč tu chodí všichni? Proč nás prohlížejí? Strach musíme mít, aby nás mohli těšit, aby se mohli smát našim rozpakům.« Hleděla jí ta slova z očí nepřátelsky upřených na profesora, který právě přešel od jejich stolu dál.

»Vy nemáte strachu?«

Škubla sebou. Rezek stál proti ní a ptal se přes celý stůl. Chtěla vstát, ale jen se napřímila trochu. Horko jí proběhlo obličejem, nevěděla okamžik, nač se jí ptal, cítila jen jasné jeho oči a viděla světlý knír, který sebou poškubl v úsměvu. Musila odpovědít, věděla to, ale co?«

»Ano,« řekla nazdařbůh a krví se zalila. Čekala smích, výbuch smíchu a chtěla utéci. Bylo ticho kolem ní. Všecky sousedky se zamlčely a dívaly se po ní.

»Proč se dívají? Proč se zrovna mě zeptal, protiva!« Krev se jí rychle kiidnila, nutila ji vší silou k tomu, ba již se i pohrdlivě usmála stranou do prázdna, aby si chladu dodala. Bezvýznamnou jakous větu Rezkovu pustila mimo bez odpovědi. Hovořil již s jinou.

Také mu bylo horko, nečekalť takového výsledku a litoval, že jí způsobil trapnou chvilku, na sebe že tolik očí svedl. I úsměv její postřehl a zaťal zuby do rtu. »To mně patří?« Mluvil planě dál, protočil se celou světnicí a zastavil se s Čechem tak, aby viděl tam do rohu. Nesetkal se s jejím pohledem ani jedenkráte. »E, trulante, bylo ti toho třeba? Co se tam ještě díváš?« Obrátil se na kollegu s otázkou, je-li zde ředitel.

»Pojďme se podívat po něm, je snad v sále.«

Odešli.

Horký vzduch v sále tetelil se již neuhlazenými hlasy hochů sopranistů, hlavy se skláněly k sobě s poznámkami, vějíře ticho šuměly a zvenčí zalehla chvílemi vlna nepokoje dovnitř.

»Začínají nejslabším, prohodil Čech.

»Zcela v pořádku,« zabručel Rezek a prodral se dál k oknu, o něž se opřel. Zapomněl již na ředitele.

Sbor dozníval, ruce se rozvířily. Díval se všemu lhostejně, ukolébal ho ruch a osamělost mezi neznámými. Dávno již nepoznával a nerozeznával. Splynulo vše v neurčitou směs, ve vodní šum, jenž ho nesl bezvládného s očima v modrou monotonii zvrácenýma krajem neznámým, mezi nízkými břehy, pod větvemi skloněných, urousaných vrb, smutně se proudem kývajících.

»Před týdnem? Co myslila slečna Broumová, když mi zas vykládala o ní? Každy mi jen o ní vykládá, jakoby nebylo jiných chovanek v ústavu, jakoby všichni věděli, že — chm — no ano, mám ji rád. Tenkrát v pololetí bylo určito ve mně, to ji zasnubovali naši. Takový zvrat krve a nitra jako tehdy, kdy jsem pro nic, jen pro ni proklínal svět, sebe mám ji rád, teď víc než kdy. Na

plano se tenkrát mluvilo. Vypůjčuje prý si moje práce, je prý nervosní — láska. A pro mě má pohrdlivý úsměšek! Ne, také se jinak dívává, když mluvím před nimi. Ty oči blýskavé a silné! Co si mám vybrat? Jistotu chci mít, musím, musím «

Vypjal se prudce, až se po něm obrátili. Hledal rychle někoho přes hlavy okolních.

»Nesmysl! Co je mi po nich!« Sklesl zase.

»Nestojím dlouho již za nic Nepracuji než pro její ročník, sebe žeru v neklidu, a co ze všeho? Slaboch jsem, bojím se jistoty — a musím ji mít Jak vyváznout? Říci jí? žačce svojí? Co by bylo? Či proto, že jsem učitelem, musím jí pozbýt? A pozbudu jí, jak odjede. Kam potom za ní půjdu? Přece ne k rodičům, nemám-li od ní jistoty?«

»Vysměje-li se mi? Prokletá nerozhodnost! Ať se vysměje. I tak se budeš moci před ní ve škole postavit poctivě a — užírat se můžeš. Bude to aspoň jisto. Jen jak? Tolikrát jsem měl již na jazyku přiznání, tolikrát jsem již promeškal. Ničemnost!«

Dusno dralo se mu do prsou, ne horké, plné cizího dechu a vůně malátné, ale suché, těžké, odkudsi z neznáma, z krajiny hořkých zoufalých snů. Marně dmul hruď, aby ji uvolnil, bylo jím těžké všecko okolí. Prodral se ven a zamířil do jídelny, touha vidět ji zbavila ho tíže.

Profesor již řadil a rovnal chovanky rozčilen, stále si skřipec sundavaje a nasazuje. Na Rezka se nervosně usmál. »Teď je na nás, co říkáte, prorazíme?«

»Myslím, že jistě; dosud aspoň —«

»Dětem se třesou ruce, zuby drkotají, hrdlo se jim stáhne a bude po hlase.«

»To přejde na podiu.«

Dirigent již zase dodával odvahy a připomínal, kdy se vyhnout úskalí.

Rezek se opřel o stůl a hledal.

»Obrátit se nemusila právě,« zamračil se a přeskočil ostatní zástup. »Snad je rozčilena vystoupením.« Vpil se v její pronikavý profil energických linií, neanalysoval, vnímal jen celek hebký a pevný.

Ucítila jeho oči. Otočila hlavu po něm a připravena setkat se s ním blýskla mu vyzývavě vstříc.

»Uhni mi!« diktovaly zasvítivší jej zornice.

Neuhnul. Plně a otevřeně se podíval vstříc a mimoděk se usmál nepatrně.

Sklopila sama hlavu. »Proč se tak podíval? Patřilo to mně?« Ohlédla se, a horko jí zaplavilo hlavu. »Mně! Mně!« Bylo jí to tak milé, ale potrhla sebou. »Ne, Bůh ví, o čem myslil. Vidíš, teď se dívá na toho také tak.«

Násilně tlačila vlnu příjemné nálady na dno duše, a přece jí bylo najednou vše veselejší. Usmála se na sousedku, chtěla jí něco říci, ale již přední vykročily, proud ji nesl dál. A Rezek dupal v sobě zuřivě výkřik bolesti a zášti. »Zas ten nepřátelský pohled! Proč jsi se podíval teď. kdy víš, že — eh, což já vím! A usmál jsem se — proč, proč jen? Proč jsem se usmál? proč?« Šel mechanicky zpět do sálu a hloubal nad utkvělým proč, jemuž již dávno zapomněl hledat odpověď.

Bílý zástup se stavěl v půlkruh. Nervní pohyby a úsměvy, šeptané výdechy strachu a rozrušení klouzaly ještě mezi zpěvačkami, když profesor je obcházel. Pak všecko ztrnulo a ztuhlo s okem na pozdviženou taktovku upřeným.

Julča si uvědomila všechno to napjetí, když hodila pohledem po sále. Usmála se. »Jak je to směšné, ten se zdviženou rukou, my s ústy pootevřenými.« Rozrušení ji opustilo, promeškala i první pohyb taktovky a chytila se pak mechanicky po několika tónech, zpívajíc z paměti lhostejná sobě slova. »Je zde a dívá se?« Hledala u vchodů známou světlou hlavu a umlkla pojednou. Zdvihla se v ní vlna horká, jakoby nitro na překážku bylo narazilo. »Poslouchá — a já nezpívám.« Chvatně napjala pozornost, zazpívala zanícena, celou duší mladou a vřelou jásavé akkordy třeskné jarní písně. Tak jí teď zvonily, tak procítěnými se jí zdály, jak nikdy dosud.

Rezek zdvihl oči. Bylo mu odporno, že teď mu zní do duše vítězná píseň štěstí, teď, kdy chtěl by slyšet táhlý chropot umírání.

A oči jejich sa setkaly. Zadíval se. »V těch není zášti, ne — či mýlím se do dálky? Snad mne ani nevidí.« Pohnul sebou a poslal jí úsměv vstříc, vědomý, a zajásal. »Usmála se, vidí mne!« Vynucený úsměv rozplynul se v rozjasnění celé líce.

Cítila úsměv jeho, a vlna, jež hruď jí prve zvedla v nepokoji, vlila se výš, až do hlavy jí vbouřila a zase líce krví zažehla. Teď však tak ráda chvěla se jejím žárem a nárazem. Již očí s něho nespustila. »Však nikdo nevidí, snad ani on netuší. Chci se dívat a budu!«

Ještě v odchodu se obrátila zrůžovělá do sálu.

»Co je mi teď po všech?« zabouřilo v Rezkovi. Vyzývavě se otočil a vyšel, aby jí z blízka v oči pdhleděl, aby měl jistotu, aby si vynutil ten pohled znovu, plný a silnější. Jídelna byla prázdna. Pružně vyskočil ku galerii kde poslední bílé šaty mizely. Stoupnul ke dveřím a nahlédl. Strakatá massa tísnila se a vlnila po obou stranách, nikde možnosti pokročit v před, tam za bílým pruhem v pozadí, kde jistě byla ona, někde daleko Oči studentů ho měřily s němou otázkou: co ty tu chceš? Bylo mu pojednou trapno, že všichni vědí, proč je nahoře, že všichni se mu smějí, jak dále nemůže. »Čeládko,« hučel do sebe vztekle odcházeje, »neuvidím jí a jsem zase hotov se svou energií. A ne, chci, dnes musí být rozhodnuto, déle toho nesnesu « Pokrač.

LADISLAV VELTRUSKÝ:

LETNÍ PÍSEŇ.

Tu píseň šťastné radosti jsme hráli na lyrách
snad ve všech možných oktávách a všech allurach:

jak slunce v letních polednech a snivých pohádkách
květ bílých květin zlíbalo, až vykvet' v teplý nach,

o bílém, tichém měsíci, jak v jasných nocích ví,
co v tmavém parku děje se a v hnízdech v révovi.

O echu skrytém ve skalách, jež tak je indiskrétní,
že zrazuje nymf výkřiky za teplé noci letní,

o nekonečných procházkách po lázni kolem řeky
— to štěstí ve dvou! úsměvy! ten hovor prostořeký! —

o rozpustilých pastýřích, oddaných samotám
o mladých hezkých pastýřkách, jež pasou také tam

Tu píseň mladé radosti, jež o lásce jen ví,
snad stokrát jsme si zpívali v omladlém révovi

a teď ve vzduchu rozkvetlém zas mladé slunce voní
a louka hoří kmitavě, jak motýli se honí

a teplé záře odlesky. Jak mladé, plodné vosy
Šlo mladé Léto po travách a píseň zpívalo si:

A tak ji zas teď zpíváme a hrajem na lyrách
poněkud v nových akkordech, zas v nových allurách.

FRANTIŠEK BURSA:

KLEČ.

Dokonč.

XIX.

»Co dělá moje domácnost? Co dělá, Václave? Celé dopoledne jsem na ni myslila.«

Pavlík stál u lože matčina a bral ji za vyhublé, svraštělé ruce, které k němu vztahovala. Cítil z těch slov vanouti prudkou touhu nemocné, náhle vyvstalou v jejím nitru.

»Čeká vás,« pravil klidně, »ničím jsem nedovolil hnouti.«

Pavlíková se usmála, světlý její obličej se lehce zabarvil světlem radosti.

»To je dobře,« souhlasila, »vrátím se tam již brzo, abys měl zase svůj starý pořádek.«

Mladého muže sevřel stesk.

»Počkám ještě rád, až budete úplně zdráva,« odpověděl.

»Ale vždyť budu,« a nemocná pošinula hlavou na polštáři, »je mi tak lehko, volně, celé dopoledne jsem myslila na tebe, byla jsem stále doma a dávala všecko do pořádku. Já se vrátím, já se jistě vrátím.«

Schýlil se k ní a hladil jí šedivé, zcuchané vlasy

Ano, rozhodně přijde zpět, konejšil ji, budou zase spolu hospodařit. Budou zase spolu skládat účty jako dříve, když se vracela z trhu a nemohla se dopočítat všech krejcarů, které vydala.

Usmála se a ptala se, jak vlastně je živ, jak je spokojen s posluhou.

Nebylo vše, jak by mělo býti, odpovídal vyhýbavě.

»Nech to, až se vrátím, všecko spořádám. Tak jsem si myslila,« a Pavlíková pokynula resignovaně rukou, »jaký by byl tvůj život, kdyby mne Pánbůh povolal.«

»Jako každého mladého člověka, který stojí sám na světě,« smál se syn, »tím se neznepokojujte, matko.«

»Přece jen, ležím několik dní, a ty vypadáš všecek přepadlý, všecek jsi zhubl. Obědváš-li pak řádně?«

Oči staré ženy, sivé, zelenavého nádechu, upřely se o tvář synovu.

Prosil ji, aby se o to nestarala, tím se nemořila, v hostinci, kam docházel, obědvalo se výborně a za levný peníz.

»Tak chvílemi na všechno myslím, nediv se, jsem stále myšlénkami doma a stále tu svoji domácnost řídím,« omlouvala se. Vzpomněla a hned se ptala, dává-li zalévati květiny a netrpí-li kanárci zimou. Už bude pomalu čas, aby jim dal do klece hnízdo.

»To může ještě počkat,« žertoval mladý muž.

Jí však připadalo, jakoby již bylo jaro. Slunce jim zde tak pěkně svítí do síně, tak je teplé a hřejivé, že ji to úplně svádí k domněnce, že už sešel venku sníh a naskočila zeleň. »Venku již začínají květy, a já chci odsud, odsud,« volala živě.

Pavlík byl lehce překvapen. Jakoby mizela z jejího poblíží smutná odevzdanost v osud, přísnost myšlének obrácených ke světům nadpozemským, zabavily ji všední starosti drobné hospodyně, jež plnila kdysi obcházejíc svým chvátavým krokem pilné ženy kupce, řezníka, zelinářky, všecky ty lidi, s nimiž ji sváděl denní život.

Neodolal a ptal se, odkud tento obrat v jejich myšlénkách.

»Co vás tak naladilo, mamičko,« ptal se v žertu »jste nějak změněna.«

»Cítím se volnou, myslím, že bych mohla chodit,« a stará žena se usmála bolestně. Ráno

lékař, když ji převazoval, ji těšil, že hnisání se umenšilo o nemnoho; ale přece uřezávali zase snětivé maso. Tolik to bolelo; ale teď je jí značně lépe.

»Už jsem je chtěla bíti,« uváděla s tichým rozmarem.

Mladý muž chopil se listiny zavěšené za hlavou matčinou a přelétl zrakem tři řádky denního raportu.

12/1 Teplota ráno 36·9°, odp. 37·1° C. Stav velmi dobrý, změna obvazu, granulace počínají bujet na spodině a vnitřní straně rány.

Hle, výplň rány, zdraví, jež ostýchavě se blíží, vystupuje z nitra otužilého těla, aby stavilo rozklad a zavřelo jízvy. A v nitru mladého muže rázem rozestřelo se jasno světlého bezpečí. S jemným úsměchem jal se vyprávěti jí o účasti, jaké se těší v domě, kde bydlili, ve vůkolí.

»Lidé najdou vždycky dosti času, aby se starali o jiné,« odpověděla odmítavě nějak odcizena všem.

Přeskočil tedy a mluvil o obratu nemoci. Doufal, že teď bude rychle spět k lepšímu.

A ne-li, odpovídala odevzdaně, je to v moci boží. Nemoc je anděl poslaný Bohem, který vchází, aby člověka zkoušel.

XX.

Okolo Pavlíka ubíhal masopust v ryčném povyku, zanášeném k němu nahoru z ulic, jež hlučely pokřikem, zpěvem a smíchem nočních tuláků, honících se za prchavými okamžiky rozkoše. S ústy klidně sevřenými mladý muž stopoval chvílemi rej Bakchových dní okem oddáleného pozorovatele.

»Jen řvi,« povzbuzoval pobudu, jenž chraptivým hlasem, protáhlým jak nářek bité kočky, dozpěvoval dole sentimentální kramářský popěvek: Pryč je všecko . . .

»Smějte se,« volal za třemi, čtyřmi ženami, jichž natržené soprány a alty se předstihovaly ve výskotu a třískaly do zdí ulic, do oken slepých spánkem svých majitelů.

Sarkastické myšlénky vázaly se k tomu shonu venku, jenž vpadal drsnou, divokou svojí písní v jeho odloučený klid.

Vida, život, pestrý cár, který na sebe obléká lidská jednička. Každý je jiný.

Věru, nejlépe jíti do kraje, mezi široké obzory, jíti s otevřenými hlaholivými ústy a rukama v před vypnutýma. Kam člověk nevysáhne, tam dokřikne. Jako tulák může křičet světcům do poschodí a výše o poschodí, výše, Bohu do oken, aby ten také něco slyšel z lidské vřavy zde dole.

Pavlík filosofoval a nechal plynouti mimo sebe život, ten veřejný, ryčný život davu, honícího se za požitkem, a sám pil hořký nápoj stoiků, jenž nesl etiketu Šalomounova výroku. Leda že časem pošklebek zahrál jeho lící. I oň bylo postaráno, aby se necítil odloučeným, opuštěným. Za mládí, které před měsíci k němu hledělo květy svých modrých očí, za zlaté vlasy malé, tiché a něžné Vlasty Ambrožovy měl náhradu.

Slečna Marta přišla opět; ale omezovala se jen na kuchyni. Když se s ní setkal, byla všecka rozpačitá, poplašená před jeho očividným posměchem.

Protože se nevtírala k němu samotnému, nechal ji, nevšímaje si toho, co obě ženy v kuchyni kutí. Přece však bezděčně někdy z úryvků, výkřiků obdivu a chvály, jimiž jeho posluhovačka zapadala hlučivým svým hlasem až v jeho pokoj, stopoval život slečnin, rozdělený mezi šití, kterým se živila, a obchůzky, na kterých sbírala své dobré skutky a kterými se vtírala ve vděčnost těch, jimž sloužila, a k odplatě Boha, na nějž měla namířeno.

A to bylo ihned prádlo, šátky, které si nosila z nemocnice u ‚Panen‘. (Ty s červeným okrajem náležely té . . ., byla to služka, otekly jí nohy ve mrazu, a teď leží a nemůže chodit; ty bílé, veliké nějaké selce, ku které se nikdo z domova nepodíval. Kam to měla chudák dát?)

Pavlík cítil, jak mu roztahují tu cizí špínu po stole v předu a kritisují ji, a jen žehral na důvěřivost matčinu, která neprohlížela k nízkému kramářství těch, jež se kolem ní kupily.

A zase to byly správky a pak přilepšování. O darované oranži, o donesené láhvičce s trochou limonády, o cukroví, o které třeba ani nemocný nestál, rozpřádány celé kapitoly rozmluv a líčeny podrobnosti, jež byly plny hnusné, nízké komiky.

»A jé, slečno, to vás to stojí peněz. A jé . . . to vám za to budou vděčni,« Pavlík viděl ústa svého dragóna, jak přezdíval posluhující mu ženě, všecka údivem rozchlíplá a jen naskakoval naslouchaje té přelévané špíně pochlebků z řemeslného dobročinění.

»A jé, to budete Bohu milá.«

»Jaký by to byl Bůh,« Pavlík vyletěl se židle, »aby takovéto kramáře, takovéto lichváře trpěl jednou podle sebe.«

»Ano, jejich Bůh, ne tvůj,« proválo mu ostře nitro. »Ne ten pyšný Jahve, který plyne nevšímaný nad lidskou psotou a kterého ty se neodvažuješ žádat, prosit, abys jej neurážel; ale Bůh řemeslníků a služek, kteří prostými svými upracovanými zjevy plní chrámy v nedělních večerech a po sloupech a klenbách jejich posílají plíživé, důvěřivé, drobné prosby.«

»Ovšem,« vzpomněl, uklidňuje se, »jejich Bůh, Bůh jejich mozků, omezených prostotou jejich života.«

Nevědomost nečiní hříchů.

Slupka hlouposti spadla a jádro zůstává. Ten jejich Bůh bude spláceti i tyto dobré skutky.

Pavlík stál nad svým stolem s rukama složenýma na prsou.

Před jeho duší rozvíjel se obraz Posledního soudu. Jakoby viděl matčina Krista sedícího na křesle soudců, byl i teď tak černý a ponurý, jako visel na kříži; ale jeho oči byly oči beránčí. A na mysli tanula mu slova písma. Šel, vyhledal je a četl:

»Tehdy řekne on, král nebeský, těm na pravici své: Pojďte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa; nebo lačněl jsem, a dali jste mi jísti; žíznil jsem, a dali jste mi píti; hostem jsem byl, a přijali jste mne; nah jsem byl, a přioděli jste mne; v žaláři jsem byl, a navštívili jste mne; nemocen jsem byl, a přišli jste ke mně. Tehdy tázati se budou spravedliví: Pane, kdy jsme to vše učinili tobě? I odpoví jim král: Amen, pravím vám, cožkoli jste činili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste učinili.«

Pavlík spustil paži a sklapl knihu. Závěrečná věta dávala všem plné rozhřešení.

Nebylo tedy kramářského prohřešování se ve hlučném křiku, s jakým šla drsná prostota těch žen za slovy Kristovými.

Cožkoli jste činili jednomu z bratří mých...

Ze špíny roztoků, z kalu naplaveniny, ze směsi pohnutek vždy může blýsknouti čistota dobrého skutku jako konečný projev vůle. A ti, kdo jej chtí, chtí jej z touhy po přiblížení se Bohu, a nevrší v myslech svých babylonské zmatky pochybnosti, nedůvěry a netečnosti; ale věří, jednajíce.

A nutnou naivitu jejich víry zdůrazňuje jen ještě bible, mluvíc o chudých duchem, o maličkých, již vejdou do království nebeského.

Pavlík rozepjal ruce a vypjal hruď. Myšlénky jeho odskočily ke svému Já.

Oh, býti malým, býti tak malým a důvěřivým, jako býval. Myšlénky by nebolely, zloba lidská by netýrala, zloba osudu by neničila. Žil by ve světě svých čtených pohádek a ve světě nejkrásnější báje o nadpozemském ráji.

Ó, býti chudý duchem a býti malý, skrovný, nepatrný.

Svěsil úporně hlavu.

XXI.

Jaro zadýchalo teple do blátivých ulic. Slunce svítilo kosmo, chýlíc se k západu, do oken bytu Pavlíkova v úzké ulici s protějškem začernalých zdí starého domu.

Po řadě neděl strávených v nemocnici Pavlíková stála opět ve svém pokoji, před svými svatými, a slyšela opět zvědavé cvrlikání kanárů, kteří jakoby se jí dotazovali v jednoslabičných větách, hupajíce s bidélka na bidélko.

»Zaplať Pánbůh, že jsem zase doma,« a otřesena do hloubi duše a sehnutá jako zlomený kmen sáhla do kropenky, křižujíc se nejistou, osláblou rukou.

Konečně byla zpět. Opřena jednou rukou o paži Václavovu a druhou o stěnu, přešla k lozi připravenému a usedla.

»Synu, to nejsem já,« a malomocně zakolísala se její hlava, »to nejsem já... to je stín, stín na této stěně,« mřela jí slova na rtech.

»Upokojte se, matičko, zotavíte se teď rychle,« a Pavlík rychle přehlížel, je-li vše v pořádku, aby si něčeho nevšimla, a nerozčililo ji to.

Tvář jeho byla bledá, přepadlá, rozrytá drsnými dlaněmi myšlének a dojmů, které vadily o jeho obličej jako zimní vítr o tvář hermy někde na rozcestí dvou světů.

»Zotavím? Co je to platno? Teď již nebudu moci pracovat, ne, ne, teď ti budu jen na obtíž,« bránila jeho námitkám.

»Mám se horšit?« ptal se zasmušile.

»Ne, synáčku... počkej, poposednu dále, lehnu si, než přijde ta žena, ta posluhovačka.. trochu jsem rozčilena, nehorši se, říkám smutnou pravdu.«

Přisedl k ní, stáhl ji do svých paží vetchou a slaboučkou jako pápěří a slovy prosycenými táním bolesti, rozechvěnými velikostí tohoto návratu mluvil k ní.

Obtíž, neobtíž. Nechtěl-li dříve, aby se obírala doma něčím, seč nebyly její síly, teď jí přímo zapovídá všecko namáhání, pro které je zde najata žena, mladší a silná a zdravá. Aby ji všeliké choutky na práci zbavil, koupí jí lenošku, obracel žertovně, aby si mohla hovět, a pak ji jistě přejde chuť něčím se piplat, ruce ve studené vodě máčet a uhlím se špinit. Léta její se vrší, dosti práce tedy, ať žije v klidu a pokoji, v hodinách věnovaných svým modlitbám a pouhému dohledu v domácnosti.

Pavlíková seděla se skrytým úsměchem ve své schýlené, vyhublé tváři, ruce majíc složeny na kolenou.

»Nějak to již uděláme,« odpověděla konečně, hledíc do neurčita, »teď mi pomoz rozepnout botky, sama bych nemohla...«

Václav se sehnul a svlékl jí obuv.

»Budete-li něco chtíti, zavolejte,« upozornil ji ještě a zašel do svého pokoje. Přisedl těsně ke stolu.

Co neočekával, v co nedoufal, stalo se. Domov jeho oživl opět životem, dechem, přítomností drahé bytosti. A jak byla zvláštní, jak zcela jiná, všecka jakoby duchovitého zjevu ubohého svého vychudlého těla. A ruce její jako dva stíny dvou listů jen se tak nějak mihaly v neurčitu prostory.

A bála se, aby mu nebyla obtíží. Usmál se mírně.

Jsou obtíží koruny králů, démanty krasavic? Zemdlívají údy těch, kdo měkce uléhají v síních svých, vyzářených paprsky štěstí a přepychu? Vzhlížejí ustaráni a nejisti, kdo přicházejíce domů vstupují před tváře svých milých, aby se jimi potěšili?

XXII.

Byl těžký květnový den. Oblohou táhly roztrhané chuchvalce mraků, a pod nimi zasvítilo vždy na západě slunce mírnou zlatitou září, tak nízko skloněné k obzoru, že se zdálo, jakoby je mraky ty dusiti chtěly.

Letná spala ve zlaté mlze, roztříštěné nad hřebenem a nad svahy jako vlhká, dusivá prška. Východ byl pohřížen v šeď dýmu, stoupajícího z nitra města, v němž ztrácela se široká plece střech a hroty věží, a v němž bleskem se mihla okna, do kterých uhodily proudy slunce, uvolněného od pout mraků.

Pavlík stál uprostřed svahu Petřína a hleděl před sebe ku Praze, ke skupině staroměstských věží, shluklých při ústí kamenného mostu, jež se tyčily do prohřátého vzduchu plny pohádkové krásy.

Poněkud mrzut mladý muž zíral zasmušilýma očima netečně ku protějšímu břehu Vltavy a za větrem, který přicházel od západu a chladil mu šíji, pouštěl své prudké myšlénky. Tesklivá nálada jej zalévala. Energie mladého života hlásila se v jeho prsou k uplatnění, vyvstala v něm, zalila, prostoupila jej.

Od okamžiku, kdy se vrátila matka, kdy zase šelestil její pomalý vleklý krok jeho bytem, odbočily myšlénky jeho, jež se dosud uzavíraly vnějšímu světu, na starou cestu. Mládí vždy hlučněji domáhalo se slova, a duše se vracela ke svým bouřlivým touhám z minulých dnů.

Nechával starou ženu doma o samotě nebo ve společnosti posluhující báby a sám prochodil celá odpůldne a večery, jakoby se nemohl nasytiti světa, kterému se před tím odcizoval, jakoby se nemohl dosti nadívati na uliční ruch a rej, na svižnou koketní chůzi žen, do jejich očí, jichž světla jej lákala ven ze ztrnulosti.

Navázal rychle zase styky se známými a živě jal se vzpomínati na Vlastu. Neviděl ji všecek čas, po který zápasila matka se smrtí, zmizela v kruhu těch, kdož se okolo ní pohybovali v besedě, a nyní, kdy kvetlo jaro, rozptýlil se život besední, přestaly společné večery, tak že by jí ani tam nenašel. Při svých starostech o nemocnou zapomenul na její sličný, něžný zjev, na modré květy jejích očí, a hnětlo jej teď, že se ani neomluvil, že ani nenaznačil, proč zůstává odloučen ode všech ve chvíli, kdy slíbil se s ní setkati

Hledal ji na ulicích, na promenádě, vymýšleje si stále způsob, jak by se nejkratčeji a nejúčinněji omluvil a znovu ku přízni její proniknouti mohl. Nedařilo se mu, nepotkal ji nikde, a touha jeho zdivočelá slíděním v ulicích jala se obraceti k jiným ženám, ženám, jež viděl na svých potulkách, a v jichž očích jakoby jaro rozžehalo oheň.

Pavlík odtrhl svůj pohled od poutavého panoramatu staroměstských věží a volně kráčel výše po točité cestě.

Po svahu a při pěšinách stály třešňové stromy v plném květu, tyčíce vzhůru větévky obalené chomáči sněžných lístků, vyvstávaly kuželovité koruny hrušní rovněž všecky bílé, na jednom místě kaštan zelenal se mladičkým, dosud převislým listím a paličky pampelišek žlutýma očima dívaly se z trávy.

Čiperným plavným krůčkem přeběhla přes cestu mladému muži pěnkava, hezký sameček s pyšným rudým krunýřem. Nadnesl se a zapadl stranou do pažitu.

Pavlík zabočil okolo zahradníkova domku do hořejší partie sadu.

Vzduch byl vlhký od nedávného deště a měkce se přeléval pruhem cesty. Volně se dýchalo. Pavlík délkou stoupání zapomněl na svoji rozmrzelost a na své neuspokojené tužby. Kráčel klidně, neměně výrazu tváře, po stoupající půdě kopce a netečně vnímal sluchem živý mužský smích, který výše za keři nad záhybem cesty se rozléhal.

Obešel jabloň se skloněnými bezlistými větvemi. Hrstky růžových kvítků jako sem tam rozšlehané plamínky rozpukávaly ojediněle. Šel vstříc tomu smíchu.

U okrouhlé lavičky s deštníkovitým přístřeškem stáli dva mladí lidé. Hoch držel dívku za ruku a něco jí všeptával, ač se děvče bránilo, nechtíc jej poslouchati a vybavujíc se z jeho ruky. Mladík toho nedbal a k jejímu vzpírání odpovídal hlučným smíchem.

»Mladá láska,« pomyslil si Pavlík a chtěl je minouti, aniž by si jich všíml; ale děvče jej zpozorovalo a zděsilo se.

»Pro Boha, pusťte,« vzkřiklo na svého společníka a vyškubnuvši se mu, ubíhalo s hlavou hluboko sklopenou, politou červánky studu podle Pavlíka.

Při výkřiku jejím mladý muž bezděky vzhlédl a zarazil se.

Ta tvář mu byla známa, ty vyděšené oči viděl již. To byla Vlasta. Vlasta s hedvábnými, rusými vlásky a štíhlým, pružným tílkem.

Otočil se a šel dále, ponechav dvojici, aby se za jeho zády třeba zase spojila. Šel ku předu, ale obličej jeho byl násilně pozdvižen do výše a zuby semknuty. Oči jeho třeštily a v šíleném napjetí všech nervů zachycovaly se pohledy svými na vysokých bílých břízách, na růžencích mladičkého listí jejich, sklánějícího se dolů na převislých větvicích a nakypřeného jako pápěří.

Zastavil se, zaryl oči do hnědé půdy, kde na holém stvolu viselo několik kvítků petrklíče, a mlčky se semknutými ústy nechal bušiti jakoby za závorou zdvižená kladiva tepen Bila bouřlivě, měla na spěch. Kovala rozhodnutí. Bez myšlének, bez úvah, bez rozborů přišlo.

Zdvihl opět hlavu, vyrovnal ramena, která jakoby se byla vyhrbila k obraně před náhlým cizím útokem, a šel volně v před. Myšlénky byly stále ještě kdesi daleko.

Postřehl, že kdosi jde proti němu. Oči tmavé, hnědé, či rezavé zakotvily se lehce do jeho široce rozevřených zraků. Cítil chvilkou ten pohled. Probudil se ze své ztrnulosti a utkal se s tím zíráním.

Mimo něj šla dívka urostlá, snědá, s tmavýma očima. Slunečník měla založený pod paží a na štíhlé hubené prsty navlékala si rukavičky. Mimoděk zahleděla se mu do tváře, na níž hořelo vzrušení.

Mladý muž se trpce usmál a odpověděl pozdravem. Poděkovala. zahleděl se tedy za ní. Obrátila se ještě, jakoby jata účastí ženy k cizí bolesti. Pak spěšně odcházela.

»Díky za soucit,« zamručel Pavlík a lehké pokoření smyklo se mu po lících.

Jedna raní, druhá lituje

Bylo mu, jakoby se byla přes jeho hlavu přehnala vichřice. Sotva vypučí haluz naděje, již je zde bouře, která ji zlomí Přišly vichřice za vichřicí, ohnuly jej, shýbly až k zemi. Vzpomněl svého neutěšeného mládí po boku otčíma divocha, přeletěl myšlénkami přes měsíce matčiny nemoci a zastavil se u zpronevěry děvčete.

Jsem strom, který schýlen byl v bouřích drsného severu, rostl jsem křivě a nevstanu nikdy. Ano nevstanu.«

Všecka snaha vzpřímiti se, žíti, jako žijí jiní muži s jasnými čely a drsnýma prací rukama, vycházela na prázdno, a jen rány měl připraveny proň osud, aby jej hlouběji a hlouběji sklonil k pokoře kajicníka.

Do hlavy vpadla mu úporně myšlénka na slib matčin, kterým jej kdysi v modlitbách před oltářem zaslíbila svému Bohu.

»Jsem obětován,« zamručel nevlídně.

Bylo mu, jakoby cítil drtivé objetí moci, které kdysi byla odevzdána jeho duše, které unikal, bránil se; ale neunikl.

M. Gorkij:

DRZÝ.

— NÁČRTEK. —

Z ruského přeložil A. G. Stín.

Ve velikém, světlém pokoji redakce »N—ských novin« nervosně běhal rozčilený, rozhněvaný redaktor a mačkaje v rukou nové číslo novin, nesouvisle křičel a nadával. Byla to maličká postavička s ostrým, hubeným obličejem, okrášleným vousy a zlatými brejlemi. Hlučně dupaje tenkýma nožkama v šedých kalhotách, ustavičně točil se podle dlouhého stolu, stojícího uprostřed pokoje a přeplněného zcuchanými novinami, korrekturami a kousky rukopisův. U stolu, opřev se o něj jednou rukou, druhou pak mna si čelo, stál vydavatel — vysoký, plný blondýn prostředních let — a s jemným úsměvem na vykrmeném obličeji pozoroval redaktora veselýma, světlýma očima. Lamač písma, hranatý muž žlutého obličeje a vpadlé hrudi, v hnědém, velice špinavém a nepoměrně k výšce dlouhém svrchníku, nesměle krčil se ke zdi. Zvedal brvy vzhůru a boulil oči na strop, jakoby si na něco vzpomínal nebo něco rozvažoval, po chvíli pak zklamán kroutil nosem a unyle skláněl hlavu na prsa. Ve dveřích trčela postava redakčního posla; každé chvíle odstrkujíce ho, vcházeli a znova mizeli nějací lidé s ustaranými a nespokojenými obličeji. Zlostný, podrážděný a zvonivý hlas redaktorův chvílemi zvyšoval se k vřískání a působil, že vydavatel se kabonil a lamač písma zděšeně se třásl.

»Nikoliv... to je taková podlost! Trestní pronásledování vyvolám proti tomu hanebníku... Přišel-li korrektor? Ďas ho vem — já se ptám, přišel-li korrektor? Ať se sem sejdou všichni sazeči! Řekl to? Ne, jenom si představte, co z toho nyní bude! Všecky noviny chytí se toho... Ostuda! Po celé Rusi se to roznese... Neodpustím tomu hanebníkovi!«

A pozdvihnuv ruce s novinami k hlavě, redaktor ztrnul na místě, jakoby chtěl novinami ovinout hlavu a takto ji zachránit před očekávanou ostudou.

»Dříve ho nalezněte...« chladně se usmívaje, poradil vydavatel.

»Naleznu, pane, naleznu!« zablýskal redaktor očima, znova pouštěje se do běhu a přitisknuv noviny k hrudi, začal je vztekle drtit. »Naleznu ho a vystrčím ho ven... Však co pak dělá korrektor?... Aha... Tu je... Nuže, prosím. pojďte, milostiví pánové! Hm!... Skromní velitelé olověných vojsk... cha-cha! Pojďte, pánové... takhle!

Sazeč za sazečem vcházeli do pokoje. Věděli již, oč běží, a každý z nich připravil se k úloze obžalovaného, a vzhledem k tomu jednomyslně jevili na svých ušpiněných tvářích, prosáklých olověným prachem, úplnou nehybnost a jakýsi dřevěný klid. Shlukli se v koutě pokoje v těsnou hromadu. Redaktor stanul před nimi, založiv ruce s novinami za záda. Byl menší postavy než sazeči, i musil pozdvihnout hlavu vzhůru, by popatřil jim do tváří. Učinil pohyb ten příliš hbitě, tak že brejle vyskočily mu na čelo; mysle, že mu brejle padají, máchl rukou ve vzduchu, by je chytil, ale v tom okamžiku brejle spadly znovu na kořen nosu.

»Ďas vás vem...« zvolal, skřípaje zuby.

Na špinavých tvářích sazečů zazářily šťastné úsměvy. Kdosi tlumeně se zasmál.

»Dal jsem vás zavolat proto, byste mi ukázali své zuby?« rozzlobeně zvolal redaktor, bledna. »Zdá se, že jste dosti zostudili noviny... Je-li mezi vámi poctivý muž, který rozumí, co jsou noviny, tisk... poví zajisté, kdo to vyvedl... V úvodním článku...« Redaktor začal nervosně rozdělávat noviny.

»A oč tu běží?« ozval se hlas, v němž nebylo slyšet nic než prostou zvědavost.

»Co! Vy nevíte? Nuže, tuhle, račte... tuhle... ‚Naše fabriční zákonodárství vždycky bylo tisku předmětem vřelého uvažování, t. j. mluvení hloupé hatlaniny a nesmyslu!...‘ Slyšíte! Jak jste spokojeni? Nelíbí se to snad tomu, kdo dodal o tom ‚mluvení‘... a hlavně — mluvení! Jak je to gramotné a vtipné! — Nuže, kdo pak z vás je autorem této ‚hloupé hatlaniny a nesmyslu‘?...«

»Čí to byl článek? Váš? Nuže, vy jste tedy autorem všeho, co v něm naplácáno,« ozval se týž klidný hlas, který již dříve ptal se redaktora.

To byla drzost, a všichni bezděčně tušili, že vinník ostudy se nalezl. V pokoji nastalo hnutí; vydavatel přistoupil blíže ke skupině, redaktor vystoupil na špičky, chtěje pohlédnout přes hlavy sazečův v obličej mluvícímu. Sazeči rozestoupli se. Před redaktorem stál hranatý chlapík v modré bluse se zďobaným obličejem a točícími se vzhůru kudrnami na levé skráni. Stál, hluboko zastrčiv ruce do kapes u kalhot a lhostejně upřev na redaktora sivé, zlomyslné oči, a maloučko usmíval se z kučeravých rusých vousů. Všichni patřili na něho — vydavatel s nevlídně staženým obočím, redaktor s úžasem a hněvem, lamač písma tlumeně usmívaje se. Obličeje sazečův jevily i špatně zatajenou spokojenost, i strach, i zvědavost...

»To. . jste vy!« otázal se posléze redaktor, ukazuje prstem na zďobaného sazeče, a mnohoslibně sevřel rty.

»Já...« odvětil sazeč, usmáv se jaksi zvláště prostě a urážlivě.

»A-a... to se mi líbí! Tak to jste vy? Proč pak jste přidal ta slova, račte mi říci...«

»A což jsem řekl, že jsem je přidal?« A sazeč pohlédl na své druhy.

»To učinil jistě on, Dmitriji Pavloviči!« obrátil se k redaktoru lamač písma.

»Nuže, jestliže já, tedy já,« ne bez jakési dobrosrdečnosti přiznal se sazeč a mávnuv rukou, znovu se usmál.

Opět všichni umlkli. Nikdo nenadál se tak rychlého a klidného přiznání, a přiznání účinkovalo na všecky jako něco neobyčejného. Ba i hněv redaktorův vystřídal na chvíli úžas. Prostora kolem zďobaného rozšířila se, lamač písma hbitě odešel ke stolu a sazeči rozstoupili se...

»Ty jsi to zajisté učinil schválně, úmyslně?« otázal se vydavatel, usmívaje se a prohlížeje zďobaného kulatýma očima.

»Račte odpovídat!« zvolal redaktor, máchaje zcuchanými novinami.

»Nekřičte... nebojím se vás. Mnozí na mne křičeli, a bylo to všecko nadarmo!...« A v očích sazečových zableskl se smělý, drzý ohníček. »Ano...« pokračoval sazeč, přešlapuje s nohy na nohu a obraceje se již k vydavateli, »přidal jsem ta slova úmyslně...«

»Slyšíte?« obrátil se redaktor k ostatním.

»A co pak jsi skutečně, ty ďáblova loutko!« rozzuřil se náhle vydavatel. »Víš-li, kolik škody jsi mi nadělal?«

»Vám jsem pranic neuškodil... ještě, tuším, zvětšil jsem tím prodej po drobnu... Ale tuhle panu redaktorovi — opravdu... takový kousek není právě po chuti...«

Redaktor zrovna zkameněl nevolí; stál před tímto klidným a zlomyslným mužem a mlčky blýskal očima, nenalézaje slov, aby vyjádřil city, jež ho rozechvívaly

»Ale vždyť se ti, brachu, špatně za to povede!...« škodolibě pravil vydavatel, natahuje slova, a náhle obrněkčiv se, udeřil si rukou po koleně.

Vlastně byl spokojen i tím, co se přihodilo, i drzou odpovědí zďobaného: redaktor choval se k němu vždy poněkud vypínavě, nesnaže se, by zatajil vědomí své duševní přednosti, a tu nyní on, tento samolibý a v sebe sama důvěřující člověk, byl v prach povalen... a kým?

»Za tuto tvoji drzost se ti, milý brachu, odplatíme!...« dodal.

»Ale vždyť zajisté už bez toho mi neodpustíte,« přisvědčil sazeč.

Tento tón a tato slova opět učinily dojem.

Pokrač.

FEUILLETON.

Gabriele d'Annunzio: ŘEČ K ATHEŇANŮM.

O Atheňané, mluviti budu jazykem své vlasti, abych naplnil svůj slib, učiněný vznešenosti Matky Hellady, jejíž chválu krásné božstvo vyrylo v nesčetnou skálu, poddávajíc se téměř rythmu, jehož poslušni jsou umělci lidští, vztyčujíce chrámy a formujíce sochy.

Jest to sladká věc, jest to veliká radost pro mne, že mohu mluviti jazykem vlasti přes moře vzdálen, a býti pochopen a téměř řekl bych odhalen v oblasti ideální, kde můj duch spatřil život pro sebe nejhlubší a nejčistší. Melodie italická zavznívá bez přerušení z kruhu bájiplných ostrovů: tam kde ódy Saphy ze strun violy vznesly se nad přídami trojveslic jako poselství jara, nikterak nezdá se cizím dojem, který se zvěčňuje v písni Petrarkově; a mezi olivu Korkyrskou a myrthu Zakynthskou zdá se, že vplétá se v korunu ideální vavřín Florentský.

Pozorování ohnivé a bedlivé naklonuje Genia našeho rodu k Matce bezvadných mramorů, harmonických myšlének a hrdin nepřemožených. Touha nekonečná obrací duši naši, jako vítr plamen, k jasnému Jonsku, kde — jak se zdá — ona musí konečně sobě odpočinouti v nejvyšší blaženosti. Pokaždé, když vytrvalé pátrání v této posvátné půdě odkryje sochu novou, opět jednu stopu života jarého, opět jeden zázrak umění velikého — tam v Italii jest básník plný vroucnosti, jenž chvěje se úzkostí nevyslovitelnou a uvažuje přes tu chvíli: Bylo tedy nalezeno v lůně Matky Hellady božstvo klidné a vznešené, jež spalo po staletí spánkem klidným a nyní probouzí se, aby nám řeklo konečně slovo Vzkříšení?

Tolik, o Atheňané — pocítil jsem také včera před »Otěžníkem« v Delfách, před tímto posledně přišedším od podzemního národa vítězů korunovaných. Tomu, kdo naň pohlédl i jedinkrát. on přítomen bude stále — až do smrti. Jest tu živ a přítomen ve svém mlčení výmluvném, jako mlčení lesa, řeky, hory, panenských hvězd. V jednoduchých a velikých liniích jeho těla jest vyjádřena zdatnost, jež jest mohutná jako síla, kterou jsou oživeny prvotní živlové Vesmíru. Symmetrické záhyby a sepnutí jeho tuniky předstírají robustnost sloupů, které drží na sobě chrámy obývané božstvím. Jeho rámě vztažené, které řídívalo otěže s pohybem jistým, zdá se nyní schopno řiditi svět. Jeho oči upřené k cíli zápasu, jisty si vítězstvím, zdají se nyní utkvívati na onom vrcholu Světla, kde se určují naděje nesmrtelné, jež dává Titán Prometheus pokolením lidským. — On není již řidičem vozu v cirku — nýbrž Otěžníkem slunečním, vůdcem dne, správcem souhvězdí — přímý, jasný, nepohnutý jako zákon Přírody.

Taková jest moc umění vašeho antického, ó Atheňané!

Ten, jenž obcuje takovému mistrovskému dílu, obcuje vesmíru. Proto dnešního jitra — před polovypuklinou v Eleusině pocítil jsem nenadálé zrychlení tepotu svých žil. Také zde naplňuje se vznešená a tajemná oběť, jíž účastní se zticha život veškerý. Neunavná vlna moří jest ve vlasu Demetřině; tišina nebes nejvyšších na její čistém čele; dech lesů v její ústech poloотevřených; zakřivení hor v její ňadrech plných; chlad posvátných sloupů v záhybech jejího roucha; všecka lahoda souhlasu v tazích její tváře; všecka dobrota daru — v její pravici polosemknuté; všecka jistota záštity v její ruce, jež se opírá o žezlo. Ona jest veliká Matka pozemská, tkvící hluboko v zemi, jež oživuje zárodek zdárný. Jako ony Otěžníkovy, tak i její obě nohy spočívají na zemi. Obě nohy Triptolemovy spočívají na zemi. Jinoch je nah, jeho ruka dává padati okraji roucha. Odhaluje svoji mladost a svoji sílu tomu, koho obdařuje. V jeho tvarech mladistvých prosvítá již předtucha budoucí únavy, v jeho ruce pozdvihnuté k přijmutí — již zrači se pohyb rozsévače. On a Matka tísní zemi, pociťujíce z toho pod bosýma nohama nevyčerpatelnou svěžest. Avšak jedna z noh Persefony jest pozdvižena jako v [illegible], kde přichází nebo odchází. Záhyby jejího roucha jsou přerušeny — zdají se vydechovati proud létavého větru. Její vlasy na skráních lesknou se s pohyblivostí žáru, který stoupá. Pravice její spočívá na hlavě dítěte, obsahujíc všecken stín a všecko světlo Osudu. Před ní je viděni světa měnivé pod zrakem Slunce: za ním tma světa podzemního, kde podoby věcí pozemských trvají bez pohnutí v neproměnlivé kráse Smrti. Mlčí rety božské i lidské; avšak řeka obrovská se rozlévá, povstavši pokynem, a jest slyšeti v nekonečné dálce zpěv pramenů Života.

Taková jest moc výtvorů, které jsou pohřbeny ve vaší zemi — ó Atheňané — které krok za krokem vyvstávají v světlo prvotní k podivování a potěše lidí vratkých záři pravdy, která v nich žije a se udržuje.

Jednoho dne — a budiž to zítra — z nich jedna řekne snad básníkovi a hrdinovi slovo Vzkříšení; a básník a hrdina opakovati je budou národům; a — po takových nehodách a po takových hrdinstvích — pučení nového jara Lidstva proběhne po mořích hlučných, která již zjasnila se při zrození se Afrodity a zarděla se tak mnohou krví barbarskou.

Věnujme zatím svoje svěží věnce bronzu Delfickému, mramoru Eleusinskému a pozdvihněme k nebi prosby a přísahy: V přísahách a modlitbách — slyšte mne, ó Atheňané, občané města nádherně korunovaného — nikdo nepřemůže nikdy zápal synovský toho, jenž povinován jest Slunci Hellady, plamenu vašeho nebe — zralostí svého ducha, plností svého života, získáním si radosti.

Atheny, 9. února 1899.

Arne Novák: BOHDAN JELÍNEK.

Večer dne 28. ledna věnovala Umělecká Beseda intimní vzpomínce na krásnou, něžnou hlavu literární: na záhy zesnulého básníka let sedmdesátých, Bohdana Jelínka. Dodnes, pravil výrazně pan Fr. Herites ve své milé charakteristice jemného lyrika, vzpomíná generace, jež seskupena kolem Lumíra debutovala počátkem sedmdesátých let, na Jelínka, toho elegantního aristokratického jinocha a v každé její vzpomínce vstává zjev Jelínkův jako typ pravého poety, jehož duše zpívá jako pramen uprostřed lesů. Jelínek jest pro ni čistým Adonidem, jenž zřel bezprostředně na nahé krásy přírody a milovav je příliš, musil zemříti —

Druhové a přátelé Jelínkovi skutečně vždy vraceli se k němu a památku jeho vyzlatili teplými vzpomínkami (Vrchlický, Jirásek, Thomayer), jeho životní dílo vydáno pečlivě a zbožně J. Vrchlickým, a pětadvacet let po jeho smrti oživují přátelé znovu paměť mladistvého lyrika. Než Jelínek nepatří k těm, jichž píseň hasne s generací, a od trudného rovu Hlaváčkova na hřbitově Libeňském může pohled dnešní literární mládeže zablouditi až k hrobu Jelínkovu v Cholticích.

Jelínek vyklíčil z doby, jež hledala svou duši a její krise v Heineovi, jako dnes hledáme sebe v Dehmelovi: ale nenalezl jí tam, neboť sarkasticky otrávený básník *života* nemohl býti nikoho vzdálenější než hebkého, stlumeného pěvce *vzpomínky*. Jelínkovy verše nereprodukují lásku a bolest dotýkající se průsvitnými ledovými prsty duše, nýbrž zachycují vždy jen její obraz změněný a zlomený zrcadlem *vzpomínky*. Odtud stlumené barvy a zlomené výkřiky, odtud plaché a tiché postavy žen, jež jdou verši Jelínkovými. Tušíte, že kroky jejich nebyly druhdy tak neslyšné a pokorné, že na jejich rtech rděla se vášeň a neupokojitelná touha: ale dlouhý pobyt v smutném kášteře vzpomínek umrtvil a transsubstancionoval je. Leč v té rozesnilé a spirituesní pose zachytil je básník tak, že nemůžete jich zapomenouti: dal jim vystoupiti v obrazech nedotknutelných čistých linií, ve verších ševelících tichou hymnu snění a mlčení, jejíž věty končí plnými rýmy zarývajícími se hluboko do mysli jako bílá ruka do těžkého plyše. Tichá ta hymna jest bez

dissonancí, neboť i ironie a protest, jež život kdy vyplašil, pozbývají v klausuře vzpomínky ostří vášně a mění se v zlomený stesk a resignující smutek: a tak celé poesii Jelinkově podložena jest jedna integrující a dominující barva, perleťový, bledě modrý lesk vzpomínky. Proto vracejí se vždycky znovu k ní ti, již chtějí vzkřísiti minulé a probuditi uspalá jara, proto stal se Jelínek své generaci i symbolem minulosti žijící v pouhém vzpomínání.

Básníkovi plnému vnitřní harmoničnosti sám Osud dokončil krásně poslední kadenci jeho životní básně: k jeho zamlklému a vážnému carství Vzpomínky přidružil druhé, zamlklejší a vážnější, protože věčné, carství Smrti.

Z NOVÉ LITERATURY FRANCOUZSKÉ.

Robert de Souza: La Poésie Populaire et le Lyrisme Sentimental. Mercure de France, Paris, 1899, 3·50 fr.

Analysující a zvláště pro řadu našich přátel francouzské literatury zajímavou studii o vztazích Národní Poesie a Sentimentálního Lyrismu vydal Robert de Souza. Sázím se, že většině českých čtenářů při proslovení jména »francouzský symbolism« vytane v mysli představa čehosi umělého, mentálního, uvadlého, vynuceného. Nuže, chyba lávky: vymeziti působení národní poesie na současnou básnickou poesii ve Francii, osvětliti jejich styčné body, fixovati jeho příčiny a stanoviti vliv, jejž vyleptala v jednotlivých individualitách, či spíše naznačiti transformaci lidových písní v ústech jednotlivých básníků: takový jest účel této knihy. R. de Souza praví hned na začátku: »Národní poesie má mimo concisnost, prostotu a naivitu ještě jiné rysy. Zasáhne nejdříve prudkostí výpadu, jež vás dojme. Mohutné sensace vám skočí na krk; a národní básník zpívá tak, jako se vyráží výkřik při silném objetí. Ať radost nebo bolest, bídu nebo svátky, nic z toho necítí a nevyličuje nějakou gradací: vše vybuchuje najednou. V této poesii následují rozličné city, obrazy a zevnější motivy, které je charakterisují, ráz na ráz, v skocích, bez vysvětlení, bez přechodu. A živá vášeň požírá slova, zatlačuje zájmena a členy, zatím co opakujíc neustále sem a tam významný výraz, aniž by se znepokojovala o rým nebo assonanci, kuje nebo rozpolťuje rhytmus, tak jak se to uzdá lyrickému nápadu. Že nepůsobily národní písně na všechna básnická srdce jednostejně, je jasno při různé náklonnosti jednotlivých individualit a jejich různém naladění. Tak vzali jedni z národní poesie intonaci, hudbu, stil, charakter popěvku, jako p. G. Vicaire. Jiní, Verlaine, Max Elskamp a Albert Mockel našli v ní sentimentální motivy a celé ovzduší srdce, které je upoutalo. Paul Gérardy, Camille Mauclair a Gustave Kahn přejali její dekorace, její prosté linie a figury její obrazivosti. Nezapomenutelný, u nás skoro neznámý, Jules Laforgue použil národní písně, aby zkarrikoval v těchto zvonících verších beznadějnost své duše. Na verších Emila Verhaerena, Francisa Vielé-Griffina, Paula Forta usadila se jako atmosféra, plná pohádkového kouzla zkazek, vypučevší z úst lidu, v zášeří sednic, kde se vypravuje o světlých hrdinách, o smrti a meluzině. A konečně p. Henry Bataille proměňuje ji v druh moderního eposu, doplňuje její trhliny a rhytmisuje to, co je v ní drsného a roztříštěného. — Člověk lituje, že u nás zamykají se oči nad tímto sujetem, pro nějž by se dalo snad najíti více půdy mezi uměleckým hnutím posledních let, než se na první pohled zdá. Snad by se pečlivou analysí dovedlo ukázati, že volný verš, o nějž usiluje několik našich vzácných básníků, jest pokusem uvésti rhytmus k jeho zdroji, nahraditi slovo deklamované zpívaným, navrátiti básnickému vyjádření tu rozmanitost a tempo srdce, v jakém byly tvořeny národní písně.

Ke studii p. Souzy připojeny jsou literární podobizny dvou prosateurů: P. Julesa Renarda a p. Paula Adama, tohoto autora dvacíti podivuhodných románů, jež znamenají pro umění více než tucet Prévostů a z něhož u nás není ničeho známo mimo »Troji Forum«, povídku uveřejněnou v loňském Lumíru.

Louis de Robert: Un Tendre. Paris. Borel 1899. 3·50 fr.

V koketním formátu Borelovy »Collection Nymphée«, oživené illustracemi našeho krajana p. Dědiny, vydáno bylo krásné dílo p. de Robert, román, jenž v nejednom směru je zajímavým jakožto doklad nové fáse francouzské prosy. Historie jeho je jednoduchá, prostá historie lásky mladého malíře Clairaina k dramatické umělkyni. Tato Jeanne Saullier upoutá ho jako kouzlo, ovládá ho, vláčí jím, kam se jí líbí, stále zbožňovaná, nikdy nedosažená. Její drobné ironie, její zlomyslné výtky, její plísnění, jímž ho kárá jako malého hocha, přivádí ho k zoufalství. Chce od ní prchnout, nespatřit ji už nikdy, ale tu ho zadrží v rozmaru mít ho kolem sebe a bavit se jeho bolestí. Nastaly letní měsíce; Jeanne, Clairain a jeden přítel odjedou na venkov, na její malý statek, obtékaný Seinou. Veslují sami dva na bílé kocábce, opilí venkovem, v žhavém slunci. Kdysi, na malém ostrově, se mu Jeanne vzdá... pro jednou; neboť den na to mizí jeho vysněný ráj, Jeanne se vrací do Paříže, k muži, jejž dříve milovala, k jistému Forge, lhostejná vůči Clairainovi. To, co nyní kniha vypravuje, malá Annetta, nová láska Clairainova, oddaná a milá, zdá se mi být pouhým dodatkem, jenž trochu kazí plastickou linii celku. — »Un Tendre« je první prací p. de Robert, jež vynutila autorovi pozornost kritiky. Příčin je více: obdivují se v ní netoliko podivuhodné jednotnosti tónu, ale i jistotě výrazu, svěžesti imaginace a jedinečné schopnosti chytat gesto. Ukazuje se, jak reformovala román symbolistní perioda právě na tomto díle, jež prošlo reformní výhní a representuje krystallisovaný a jasný styl posymbolistního romanciera. Zdá se vám, jako byste se měli vrátit trochu do zadu, trochu do minulosti, ke stylu Goncourtů z »Karla Demaillyho«. Ale buďte bezpečni: rozdíl 40 let zanechal zde svou pečeť. To, co u Goncourtů bylo výlučně plastickým, jedině lineárním, proměňuje se ve fluidní tok obrazů, odechnutých lehkými závany nálad, s menší vervou reliefu, ale se zladěnějším, více jako lehký rozmar hry připadajícím timbrem. Postava Jeanny jest o hodně více než prostá hrdinka románu; je to ztělesnění nového typu, je to Nová Žena Francie, nebo specielněji Paříže, bytost ironická, jež prošla řadou kultur a je vyzbrojena erudicí. Tyto bytosti, kapriciesní a rozmarné, květiny luxu kulturního a myšlénkového, zapomněly na celé kouzlo lásky, zapomněly na to, co je nejženštějšího v ženské duši: poslouchat hlasu srdce. Nemilují ani nenávidí; znají jediné: vůli pocítiti nejvíce sensací... Mám na konec ještě poznámku: týká se Clairaina, analogií, které jsou mezi ním a hrdinou Flaubertovy »Výchovy sentimentální«. Bedřich a Clairaine — co jsou jiného než bratři stejně plni touhy a snů — z nichž jeden je o 40 let starší než druhý? U prvního láska neukojená, tragická a velká, láska romantiky; u druhého jistá resignace, jisté přesvědčení, že je nutno žít malé, bez velikého gesta: konec století je znamenán úpadkem touhy.

OTAKAR THEER.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 10. ÚNORA 1900. * ČÍSLO 15. *

RŮŽENA SVOBODOVÁ:

MALÝ PŘÍBĚH.

Pokrač.

Paní, která bývala učitelkou, vyučovala ji večer po práci. Ale Marie se hrozně nudila a poněvadž neznala nic z toho, čemu vyučují na obecných školách, nerozuměla ani příštím věcem. A počíti od čítanky s tou vysokou krasavicí, to cítily obě, že je směšné. Byla šťastna, když ji nenutili do tohoto ztraceného světa. Smála se hlučně, bez konce, vtipkovala slovní hrou a veselými vzpomínkami.

»Co se vám zdálo?« ptala se jí paní ráno.

»V noci se mi nezdálo nic, ale ráno, když vstanu, tak se mi zdá, že jsem zaspala.«

Kdyby to byl řekl někdo jiný, bylo by to bezvýznamné. Její korálemi rozsypaný smích, její krása měnila všechno ve vyvýšeně radostné chvíle pro její vůkolí.

Je málo tak krásných bytostí a proto je těžko si ji představit.

Vzpomínka na hlupáka bije na představu každého. Hned se jich najde v domě několik, v ulici tucet a ve městě na sta. Řekne se: Ano, ten je jako u nás ten krejčí v domě. Ale takových bytostí, jako byla Marie, je málo jako velikých uměleckých děl.

Přestala nosit vlňák. Na ulici si jí všímali denně víc. Upravila si vkusně své šaty, přizpůsobila je městu. Na jaře si koupila slaměný klobouček, přestala nosit zástěru, oblékla městské střevíce a na velké vybělené ruce rukavice. Lítalo za ní houf šviháků, důstojníků a studentů, tak že z trhu přicházela pronásledována černým zástupem až k domu.

Stávala se denně krásnější.

Chodila po ulici, jakoby měla její výlučná andělská bytost potkat krále nebo malíře.

Nepotkala ani jednoho ani druhého.

Cihlář jí psal zamilované listy o věčné lásce. Odpovídala mu vždy váhavěji. Město ji uchvacovalo a probouzelo. Zajímali ji lidé, kteří chodili podle oken, které potkávala na ulici. Každého charakterisovala, o každém podotkla něco směšného.

O milencích řekla: »Oni se tak úpěnlivě vedou!«

»Tamhle jde jeden dědeček, ten nosí takový pošňupaný pinglíček a já se ho zeptala: Dědečku, co to máte v tom pinglíčku?«

Všem svým ctitelům říkala dědečkové.

Jednoho měla, ten, říkala, je celý »praunový« jako krejcar. Tomu říkala »praunový dědeček«. Jednou přišla a nemohla pochopit, co to potkává za důstojníka, který nosí čepici a šavli jenom v ruce a někdy taky nese kufříček.

Jindy vzdychala:

»Kdyby si mne Pán Bůh vzal, beztoho si mne jiný nevezme!«

Prosila paní, aby jí říkala ‚ty‘.

»Když mi řeknou vy, mně je zrovna do pláče.«

»Já jsem vám taky řekla, abyste mi neříkala ‚voni‘, a vy mi to přece říkáte.«

»A když se bojím, aby mi neřekli, že jim budu hnedle tykat!«

Měnila si podivně a směšně slova.

Jednou vykřikla. Paní se jí ptala: »Co to?«

»I to jsem si zazpívla!« odpověděla se smíchem.

»Vás měli doma bít kolikrát za den!« řekla jí paní v žertu.

»I oni mě bili, ale já jsem si z toho nic nedělala, mě to bolelo jen chvilčičku.«

Když se s ní paní vadila, odešla na druhý konec kuchyně:

»Já když jsem blízko, tak nic neslyším, čím jsem dál, tím lépe slyším.«

»Marie, vy se nerada modlíte!«

»Já tím nejsem vinna, milostpaní. Já myslím, kdyby Pán Bůh chtěl, abych se modlila, že by mi dal vnuknutí. Proč mi teda nedá vnuknutí!«

Paní se s ní mazlila a chodila s ní na procházky do sadů.

Kdyby lidé byli pravdomluvni, musily by dvě třetiny z nich vždycky, kdykoliv se jich druh zeptá: »co děláte?« odpovědět: »závidím.« Závidím tomu nebo onomu zdraví nebo peníze, rozum nebo krásu, slávu nebo karieru, ale vždycky závidím. Závidím ženě chytrého muže a přeju jí její chudobu, ona mi závidí peníze a přeje mi hloupého muže. Závidím lásku i přátelství, styky se sebe hloupějšími žoky nebo samotu. Závidím, ale to jen proto, že se nechlubím, neboť ta zbývající jedna třetina, která v té chvíli nezávidí, se chlubí strašně, vším, co ji v životě potkává a co myslí, že potkalo za věky ji jedinou. Děti její jsou nejkrásnější ze všech dětí. Syny chce každá za muže, o dcery se všichni derou. Peněz přibývá po milionech. Rozumu po foliantech. Stanovisko to nejvyšší. Lidé jsou hlupáci a on jediný je moudrý a dobře si zařídil život.

Služky v domě se Marii nejprve chlubily. Zdály se jí hloupé, nezastavovala se s nimi a pak jí záviděly. Posmívaly se jí hlasitě, kudy chodila, protože nosila do trhu klobouk a rukavice. To ji odvrátilo zcela od této společnosti.

V neděli odpoledne bloudila sama ulicemi. Oblékala se v malých detailech vždy měštěji. Samota neděle ji mnoho netěšila. Cihlář byl daleko.

V ulici, v přízemí v rokokovém, bývalém panském domě bydlili dva muži. Mladík a stařec. Hledívali oba z okna. Marie přišla a vypravovala, že je tam v okně jeden mladý a jeden starý dědeček a oba že se po ní dívají. Ten starý že je moc starý a ten mladý že má přední zub vykousaný od červíčka.

Současně se jí představil na ulici student v huňatém odřeném kabátě, mladší než ona a menší než ona. Byl žákem průmyslové školy, ale to ho nezajímalo. Mluvil o sociální demokracii. Jeho bratr byl uvězněn pro politický zločin. Ve vězení hotovil květiny z chleba. Dostala je darem hned druhý den a zahodila je na almaru.

Počala mluvit o republice a revoluci.

»Chtěla bych revoluci, ale bojím se té hrůzy, než by se to všechno převrátilo.«

Student napsal milostný list a užil v něm výrazu »mysl bujará«. Od té chvíle ho Marie jinak nepojmenovala a posmívala se mu.

Mladý dědeček se zubem od červíčka ji začal na ulici pozdravovat. Jednou se přiblížil až k ní a podal jí dopis. »Mám vám ho odevzdat,« pravil a odešel.

Marie četla doma list. Psal ho on sám, doručitel. Představil se jí tam jako právník a syn vysokého úředníka státního. Pravil tam, že užasl nad její krásou a prosil ji, jestli by se nemohli vídat někdy v neděli odpoledne na vycházce jako dobří přátelé. Psal trochu chybně česky, písmem měkkým, skoro ještě dětským. Bylo mu třiadvacet let. Řekl také v listě, že je dobrý Rakušan. Marie měla neděle prázdné. Chtěla se s ním scházet, ale napsat to sama nechtěla. Styděla se za své písmo. Požádala paní a ona k tomu přidala napomenutí. Napsaly mu, že ji potěší jeho průvod, ale že nikdy nepůjde s ním vně města, a dodaly, že se domnívá, že se na ni dívá jako na dívku čestnou a že jistě neporuší povinnou úctu k ní.

Na mladého muže to působilo. Sešli se příští neděli, ale daleko od jeho bytu a také ve stejné vzdálenosti se rozešli.

Styděl se poněkud za ni.

Když šla s ním, poslala sociálního demokrata do kostela, aby tam na ni čekal. Nechtěla se s ním setkat, šla-li s druhým. Do kostela přišla po procházce o tři hodiny později, než přislíbila. Našla tam »mysl bujarou« unuděnou věrností a smála se tomu po celý večer.

Právník musil trávit večery se starým otcem, zatím se bavila s druhým. Příští neděli šla zase s právníkem. Psal jí, a paní zase mravoučně odpověděla. Divil se jejímu písmu.

»Píšete líp než já,« řekl jí, a Marie se smála tomuto klamu.

Namluvila mu, že paní je její teta a že jí využitkovává, nadhodila mu, že otec je statkářem.

Neděle se staly pravidlem.

Měl chuť na další výlety, ale paní nedovolovala. Poněvadž odpovídala na listy, musila i jeho číst a klam byl nemožný. Řekla Marii: »Pojedeš-li s ním jednou za město, napíšu to otci.«

V úterý dostala Marie zálepku plnou vzpomínek na nedělní výlet. »Myslím stále na krásné chvíle v . . . . .« stálo v listě. Bylo tam dříve dvouslabičné slovo, ale Marie je vyškrábala a napsala tam na drsné odřené místo tužkou ‚na Plzence'.

Paní to poznala a psala otci. A otec napsal zase mladému právníkovi.

Marie byla na plese na Žofíně. Zamiloval se do ní mladý kupec. Pak byla v maškarním věnečku s hlavou upravenou jako benátská princezna, s rozpuštěnými vlasy kolem uší a rudým aksamitovým čepečkem na nich. Tam se zamilovali do ní dva inženýři od Ringhofferů a neopouštěli ji po celý večer. Její právník objevil se tam v pudrované paruce a když se k ní vůbec nedostal, dojat její podmaňující krásou a ustrašen obrazem jejího oddálení, rozplakal se a rozhodl: Přestal ji jmenovat přítelkyní a přiznal se jí, že ji miluje. Otci odpověděl, že je ještě mlád. ale že si ji chce vzít za manželku.

Ve vesnici se to rozkřiklo, dozvěděl se to i cihlář, poslal bratrance na výzvědy do ulice, kde sloužila, a pak přijel sám v hnědých same-

tových šatech »jako akter nebo utečený od komediantů«, jak se vyjádřila stařenka z domu. V kapse přinesl starou pistol, která sloužila kdysi ochotníkům. Dal si Marii vyvolat. Zbledla a zapotácela se.

»Jdu si pro smrt,« řekla, když se oblékala. Paní ji nechtěla pustit, ale neudržela ji.

»Vyrovnáme se, a zabije-li mne, byl to můj osud.«

Vyšla a nevracela se dlouho.

Vyčítal jí a vyhrožoval. Odváděl ji do dalekých tichých ulic. Koulel divoce očima. Marie čekala každou chvíli ránu. On se přece neodhodlal. Prosil ji o rozhodnutí do druhého dne, prosil, aby se k němu navrátila, nebo že se jí zle povede.

Druhý den chodil před domem jako vodník z báje. Paní ji nepustila. Obcházel i třetí den, ale pak musil po práci. Napsal jí z domova zoufalý list, připomínal jí Kalvarii, její sliby a polibení.

Bylo pozdě. Marie se zaslíbila s právníkem.

Ctitelů jí tím neubylo. Naopak. Jemněla, vyhubla poněkud a ještě zkrásněla.

Právník ji miloval denně mocněji. Doprovázel ji až k ulici a potom až k samému domu. Láska ubila stud jeho kasty, a když se Mariini páni stěhovali, pomáhal odnášet obrazy a koše s porcelánem, rozlítostněn nad tím, že jeho milovaná bytost má být tak trmácena.

Marie se proměnila. Zamilovala se a zvážněla. Její smích utichl.

Milý udělal poslední zkoušku a byl promován Šla také na promoci. Mluvil dojemně, děkoval profesorům, starým tetkám, sestrám zemřelé matky i stařečkovi otci. Nejraději by byl poděkoval jí, jakoby ho byla stvořila, ale byl příliš korrektní.

Marie smutněla a vážněla denně. Práci zanedbávala a odcházela z domu hned ráno, aby s ním pohovořila, než půjde do úřadu. Přicházel pod okno v uniformě státního úředníka. Marie zanechala všeho a letěla. Stěžovala si, že ji bolí noha a když nepřestávala, svěřila se teprve s příčinou, uvolněnými žilami. Paní s ní došla k lékaři. Zakázal jí práci a stoupání do schodů a nohu jí ošetřil. Dokonč.

KAREL ŽÁK:

ÚSTUP.

Hron a Hynek dohráli Griegovu sonatu.

Hron pohodlně, ze široka rozkročen, lehkým úhozem smyčce, Hynek dívaje se jakoby zlostně, se semknutými rty, se svraštělým obočím do klavírního partu a pak okamžik do prázdna.

Na pohovce ležel Toman a četl.

»Co teď?« ptal se Hron.

»Šebastiana Bacha,« odpověděl Hynek a vybíral z knihovny velký sešit.

»To bude dobrý průvod k d'Annunziovi,« sípal Toman a odnášel si na pohovku »Triumf smrti«.

Jína pohlédl ještě jednou na skupinu svých přátel, tak jakoby jejich obraz chtěl si vštípiti v paměť. — Na Tomana, jak se kochal sybaritsky zvonícími slovy d'Annunziovými, na oba hudebníky, jak hotovili se ku hře.

Pak se podíval do okna, v němž se ztrácely obrysy domu s balkonem, a zapotácel se lehkou závratí.

Podal všem ruku a odcházel.

* * *

V neděli odpoledne potkal Jína na stezce mezi náspem dráhy a loukou vychrtlého, vysokého muže. Muž byl jaksi svátečně nastrojen; nové šaty, ještě nažehlené, nepřiléhavé k údům, visely mu schlíple na hubeném těle; klobouk zapadal hluboce na hlavě s prošedivělými, potem slepenými vlasy.

Jína poznal teprve, když se mu vyhýbal, že je to její muž.

Odstoupil na několik kroků a ohlížel se za ním. Muž měl ruce složeny na prohnutých zádech, tiskl je k páteři, jakoby jimi tiskl nějaké bolavé místo. Z rukávů mu vyčuhovaly tvrdé, široké manšety a z nich visely kostnaté, žluté ruce, sevřené pevně na bílé holi.

Muž šel krátkými, automatickými, chorobnými pohyby. Jeho nohy dopadaly na cestu ve vzdálenostech zdánlivě stejně vyměřených. Držení těla se neměnilo ani na chvíli; bylo strnulou pósou v pohyb uvedené loutky. Ten člověk chodil patrně už z posledních sil.

A přece se zdálo Jínovi, když pohlédl muži do šedivě bledého obličeje, že oči mužovy jsou velmi lesklé, živé, přívětivé a že z nich vyzírá radost a dobrota.

Snad se těšil neduživec z jarního dne, jenž šířil lidem prsa ostrým, teplým vzduchem.

Z polí a luk vystupovala vůně probouzejících se organismů. Země byla ještě studena, »otevírala se«; připravovala se k práci rození. Neležela ještě v líném, kyprém klidu, předcházejícím akt odnětí dozrálých plodů, kdy stená pod tíží doneseného, vyrostlého v ní mladého života.

*

Ta velká, věčně se omlazující matka měla tehdy pro každého chodce šťastný úsměv počavší ženy.

.... Muž kráčel dále tvrdě upěchovanou cestou, neuchyluje se od čáry, jakoby tažené jejím středem, s chvějnou jistotou akrobata jdoucího po napjatém laně. Ani tenkrát, když vstupoval na vršek, jenž splýval do úvozu, nebylo pozorovati, že by jeho krok umdléval.

* * *

Jína viděl muže tehdy podruhé.

Poprvé se mu mihl kteréhos dne v zástupě lidí tísnících se v ulici. Jina zaslechl jeho jméno.

»Její muž...« řekl si Jína. A současně zazněla mu tiše v sluchu věta, již kdysi o ní slyšel ve fádní kterés rozmluvě ... »Ubohá paní ... má tak nemocného muže.«

Byla to jen zvědavost tehdy, když ho seznal.

»Jemu ona patří ...« řekl si, »včera, dnes, večer, ráno, vždycky, vůbec.«

Ale ani teď, kdy pohledem na muže kmitl se mu duší celý její život, nemohl si zapříti, že bolestně po ní touží. A cítil téměř obnovený čichový dojem její blízkosti, parfum její šíje, jenž mu způsoboval mdlobu.

Skryl se v nejhustším davu lidí a nemohl potlačiti myšlének na dítě, jež jí nedávno zemřelo; na jeho pohřeb, na nějž pohlížel ze svého bytu; na zaslzenou její tvář, zastřenou černým závojem, s třesoucími se rty, přemáhajícími hlasitý vzlyk. Aby nevzněcovala bolest sklíčeného muže, jenž šel, odkrytou maje lysou hlavu, za rakvičkou pádným, reflexním krokem — sám.

* * *

To, po čem Jína toužil, bylo by kořistí zdravějšího, silnějšího, tučného, svalnatého jedince.

A svaly v jeho těle přiléhaly pružně k mohutné kostře. Jína měl pocit kvetoucího, pevného svého trupu s množstvím horké krve, s proudy mladých, svěžích šťav.

Chodil zahradou a lomcoval silnými stromky, lámal vzdorující jejich větve. Sbíral oblázky a drtil je v pěstích. A pak díval se s rozkoší, jak rychle schne krev na oděrech prstů a jak zdánlivě, skoro v okamžiku nad roztřepenými pokraji pokožky začínají tvořiti se nové, zdravé, mikroskopicky jemné blány.

Bylo mu, jakoby měl výhled do dílny svého těla, se spoustou spletitých, do sebe zapadajících, v plném vzpjetí mocně, hlučně pracujících strojů, motorů, transmissí.

Běžel úprkem žlutými stezkami zahrady a cválaje do vrchu k bosketu, houkal z udýchaných olbřímských plic daleko se rozléhající fanfaru.

* * *

A jak by se celá věc utvářela dále: kdyby ji on někdy bil? Kdyby ji někdy znásilňoval? Činil-li tak dříve, když měl k tomu ještě sílu! Tiskl-li jí někdy krk rukama, rukama kostlivce? Svíral-li jí někdy prsty, aby křičela bolestí? A ovíval-li jí někdy tváře páchnoucím dechem v polibcích, když se vracel z pitek, kaváren?

Byl-li někdy surovým? Takovým, jakými oplývají někdy tajené před zevnitřním světem výjevy z manželských jizeb?

Ale vždyť byl jeho pohled spíše plachým a o sympathii prosícím, a v jeho sinavé, zubožené tváři nebylo stínu zloby, hrubosti.

* * *

Dítě ... jejich dítě ... jež bylo krásné, silného těla, něžné hmoty, jež bylo také jeho krví, a jež zemřelo, truchlivou náhodou, ne zděděným snad zárodkem smrti ...

Také její a jeho dítě bylo jen výslednicí dvou velkých tajemných fakt: tvůrčí suverénosti, stanuvší na vrcholu vývoje, udělené, střežené, hájené, obnovované stále samotnou věčnou pramocí — a věčného účelu, toho mysteria pasivných, přijímajících organismů, prochvívaného radostnou, rozzařující se suggescí, zvědavou vůlí.

* * *

Ne, Jína nechtěl, nemohl býti činitelem v té zcela všední, obyčejné katastrofě manželské, k níž se navazuje tolik každodenních špinavostí, tolik kalu —

... Nechtěl, nemohl brodit se, jako poslední z posledních, v té strouze, z níž přetéká špína, rmut z ulice lidského života, v níž nemá ani místa.

Jej nezmohou, nezlomí ani ty noci, ty strašné noci, jež, zahalivše Jínovu světnici navalenými temnotami, vidí jiskřícíma, světélkujícíma očima nestvůr Jínovy krise zmámení, jež slyší jeho výkřiky, stony.

* * *

Teď vzpomínal si Jína, jak řekl mu kdysi Hron: ženu může prý bíti, může ji kopati ... může ji zrazovat s poběhlicemi ... všecko prý může — může s ní nakládat jako s věcí, předmětem; čím prý s ní nakládá hůře, tím ji víc k sobě poutá, ale jedno žena nikdy neodpustí: nevezmeš-li ji, chce-li se ti dát.

A přece vrýval si Jína nehty do dlaní, aby zadržel chvění paží jižjiž se po ní vztahujících. Tiskl zuby do rtů, aby ani hlásky touhy, prosby jimi nepřešlo s žhavým jeho dechem.

Díval se upřeně na ponižující svou budoucnost, aby neviděl její žádostivých, vlhkých pohledů. A i tehdy, když poprvé ocitla se mu v náručí, přehlušil v sobě bušení jejího srdce, jež se

svíralo zmíravou touhou pod horečně se zdvihajícími ňadry.

A neslyšel ani, jak v osamělé jeho světnici rozléhá se šílený, vřeštivý jeho ston.

* * *

Nyní však byla stmělá jeho pracovna plna jakéhos posvátného klidu. Jen stíny vysílané z větví akátu trčícího před její oknem, zmítaných větrem, chvílemi jí přelétaly.

Jína v brzku usnul. Měl ve snu vidění.

Jína byl hrozný, velký, nahý. Na prsou se mu kadeřila ryšavá, hrubá, pichlavá srst.

Její zářné tělo halilo se jen do vlajícího pláště zlatých vlasů.

A tančili spolu, držíce se v pasu, smyslně lichotivou píseň, v kruzích stále se zmenšujících kolem člověka, zemřevšího na slámě.

Jeho tělo přecházelo již blednouc a modrajíc v rozklad. Mrtvý měl ruce složeny na prsou jako k modlitbě a z jeho otevřených, vytřeštěných očí stékaly po zkřivené tváři velké, kalné slzy.

Ale přece linula se z obličeje mrtvého dobrota a radost.

* * *

A již stál Jína v osamělé ulici před svým obydlím. Zdvihal se ostrý, teplý větřík. Ale zdálo se Jínovi, jakoby vál jen na něho, jakoby jen jemu mrazil hlavu a srdce. Všeho ostatního, nač Jína pohlížel, jakoby se ani nedotýkal.

Na záclonách osvětlených oken míhaly se silhouetty a všecky jakoby lomily rukama, jakoby v největším hoři úpěly k nebesům.

Hlomozně projel ulicí kočár kamsi vzhůru. ke Karlovu.

Pak se zdálo Jínovi, jakoby vítr jej byl uchopil a unášel jej podél vysokých domů, křižovatkami, náměstími. A cítil ustavičně, mučivě, jak vše za ním mizí, zapadá, bledne.

Stanul pod okny Hronova bytu a uvědomoval si, že u Hrona chtěl by býti stále, v jeho blízkosti, s ním, s jasnou, klidnou jeho myslí.

Otevřeným oknem doznívaly akordy veselé jakési, podivně starosvětsky znějící skladby.

Ty škádlivé, perlící se tóny houslí a staccata klavírního průvodu náhle Jínu vzpružily Byly tak milé a tak naivní, jednoduché. Zněly jak dětský popěvek, jak píseň mládí.

Provázely Jínu silnou vzpomínkou, tichounkou, rozkošnou ozvěnou dávných dob.

* * *

Hynek a Toman byli již na schodišti. Když se setkali s Jínou, chtěli s ním pohovořiti. Hynek podával mu ruku a Toman hleděl na něho upřeným, pátravým zrakem

Jína hnal se již bez dechu k Hronovi. Odhrnul rychle portieru pracovny a stanul těsně u Hrona.

Hron seděl v kresle u psacího stolu, v rudém světle lampy zastřené volně splývajícími karmínovými třásněmi stinítka a probíral se v knize.

Ohlédl se a stiskl Jínovi ruku.

»Já odjíždím,« řekl Jína, »domu, hned teď. Musíš mne doprovodit.«

»Domů?« odvětil Hron, vstávaje spěšně »A co tam?«

V té chvíli zdál se Jínovi obraz rodného jeho města velmi lákavým. Viděl nekonečnou rovinu, prostupovanou loukami, v nichž trčely jednotlivě, osamělé vysázené stromy, vroubenou jehličnatými lesy, brázděnou řekou plazící se mezi nízkými, rozsochatými břehy. Viděl křivolaké uličky města, průčelí starobylých domů, malá, zapadlá náměstí plná poesie středověku.

A zítra právě je neděle. Chudý, starý kostelík bude přeplněn venkovským lidem. Zahřmí varhany a již snesou se s kůru první tóny slavné, velebné mše.

Tam, tam bude Jína mezi svými, spočine na srdci rodného svého kraje, nejlepšího svého přítele, tam nalezne mír.

* * *

Teď kráčí po boku Hronově podél stmělého, opuštěného sadu k nádraží. Zdá se chvílami, jakoby ulice byly vymřely. Hron a Jína potkávají jen několik osamělých chodců. Vše, co v městě žije a dýchá, jakoby bylo ustoupilo před hrůzami nočních samot do teplého objetí obydlí, domácnosti.

Až k vagonu doprovází Jínu Hron. Objímá jej, jakoby Jína odjížděl daleko, jakoby se neměl nikdy více navrátiti.

Na výstupku vozu stojí muž a žena ve vášnivém objetí. Pláčou oba a stírají si, laskajíce se znova a znova, navzájem slzy.

V tom výjevu je tolik smutku, v postavách obou vzlykajících mladých lidí tolik linií hoře, zoufalství.

Již počíná se vlak pohybovati. Mladá žena mává šátkem.

Ještě jednou svírá Hron Jínovi ruku a praví:

»S Bohem, milý, drahý můj hochu! S Bohem, duše drahá!«

V zatáčce mizí Jínovi s očí vysoká, štíhlá postava Hronova. Jen šátek zatřepe se ještě několikrát ve zdvižených rukou mladé ženy.

Mlhy houstnou, rozevírají se na okamžik před pádícím vlakem a pak srážejí se zase v neprostupnou, ohromnou zeď

Miloslav Silén:

Z DENNÍKU SAMOTÁŘOVA.

SEN.

Měl těžký sen. Zřel palác ponurý,
rouhavě vzklenutý až k nebesům
na ztrnulém a černém sloupovi.

A zdálo se mu hustě spletené
z tisíce rukou bledých, vyhublých,
zřel vpadlé oči, z lící kostnatých
jak svítí sinou září mrtvolnou.
A cítil tvrdý práce dech a palčivý
a bolest. Bída šklebila se výš
a skřípala jak struny přepjaté.

Ztad prchal. Nes' se vzhůru po stupních.
Černaly se jak zhustlou krví. Vzplál
mu do očí jas bílý, omamný.
Zřel vonnou dvoranu a tichý šum
pod lustry jemným rytmem vlnil se.
Tisíce párů promenovalo
jak připraveny k tanci. Parfumy
až k smrti mdlé mu zalykaly dech.

A úsměvy a rozkoš dýchaly
zde požárem a kypré linie
žen kypěly jak vína poháry.
Orchestr zahřměl. Tichý, sladký šum
se rozburácel písní bouřlivou,
démanty v kadeřích se vznítily
jak blesky, těla blíž se svíjela,
jak zachvácena vichrem tajemným
vířila divě sálem planoucím.
Vějíře šuměly jak oblaky
a hudby přívaly se řítily
a s rytmem tance luzně splývaly.

A náhle půda kol se zachvěla,
alabastrová, hladká, svítivá,
a prohnula se hluboce. Kol žas
a děs a hrůza ... Zemětřesení ...
a každý si to slovo zaúpěl
jak v šílení. Hltavá trhlina
jak tlama nestvůry se šířila,
trámoví praskalo jak strašný chrup,
lustry se řítily a podlaha
už žiřila jak oči krvavé ...

A padal kamsi v černé hlubiny ...

BUH.

Šel vonnou přírodou, jež zářila.

Olbřímí blankyt dnem se rozepjal
nad smaragdovým, sladkým údolím.
Máj modlil se a hvozdy hučely
jak varhany a slunce hořelo
jak oltář. Ale svět byl lhostejným.

Vrah brousil nůž a ženy nečisté
kol vyly vilností jak vlčice.
K uštvaným útrpně se tvářilo
zchytralé sobectví. A po krčmách
se hýřilo a pilo divoce,
až v mozcích lihem světélkovalo
jak v pustých bařinách. A mrzáci
v zapadlých dírách těžce zmírali.

Setmělo. Blížila se bílá smršť.
Bůh nyní promluví a zjeví se.
Staleté vazy zaburácely
jak zachváceny rukou obrovskou,
zem z kořenů svých ostrých pouštěly
jak ze spárů. Bůh s peklem zápasil ...

Máj modlil se a hvozdy hučely
jak varhany a slunce hořelo
jak oltář ...
Země nahá, zprzněná
ležela v černých drápech Satana.

A Bůh snil vysoko, ach vysoko ...

K. ELGART:

ZÁPAS.

Pokrač.

Rezek chodě po chodbě, vzpomínal a všecky plány probral znovu, které kdy vymyslil, jak se s ní setkat, jak jí říci. Nervosně zahazoval myšlénku po myšlénce, tak se mu zdály hloupými, a čím blíž bylo ku konci koncertu, tím bylo mu trapněji. Proklínal nerozhodnost, bezmyšlénkovitost svou a chvěl se očekáváním neznámého čehosi, velkého, vážného.

V sále zabouřil poslední potlesk. Ze všech východů vyvalily se proudy, chodby zahlučely a zahlomozily kroky, hlasy, šumem, jaký bývá, když utajená energie proběhne davem a rozhrne a rozhodí ho odstředivě v atomy zbavené zákona celku, jež různorodé, k sobě nepatřící, bezohledně plní křikem a halasem své okolí.

Rezek vešel do jídelny, kde musil se s ní setkat, a schválně jal se hledat svoje věci jinde, aby se nestal dlouhou přítomností nápadným školnici, hlídající tu šat chovanek. Když první vkročily rozjařeny překonaným zápasem, rozehřáté, hlučící, zdál se pojednou sám sobě směšným, že jižjiž chtěl odejít. V tom vešla učitelka Broumová. Blesklo mu něco nejasného hlavou, sám nevěděl určitě konce, ale pocítil, že musí to udělat, ať vede k cíli nebo ne. Přistoupil s pozdravem.

»A, pan profesor již zde? Kde pak jste byl po celý koncert?«

»Přecházel jsem s místa na místo. Jak se vám líbila produkce, slečno?«

»To se nedá jen tak odbýt, ano i ne, mnoho i trochu méně, ale naše chovanky mne překvapily. Nečekala jsem tolik od nich. Nu, měly také nejkrásnější výběr, viďte, ta jarní píseň, to je něco, no chef d'oeuvre celého dneška. Co říkáte? A potom, jak byla zazpívána! Oheň v tom byl a krev, jak vy říkáváte, hlásky jako zvonky —«

Rezkovi bylo úzko v přívalu jejích slov. Přerušil ji: »Směl bych vás o něco prosit, slečno?«

»Co pak? Ani prosit nemusíte, vždyť víte, že vám každý všecko rád udělá — takový Slávek.«

»Odebíráte si Lumíra?«

»Ovšem, a čtu tam vaše básně prosou, pane poeto.«

»To je vedlejší. Vidíte, já svým pracím tak věřím, že si ho ani neberu, a teď bych něco z něho potřeboval, půjčila byste mi ho, slečno?«

»Inu! Kdy pak ho potřebujete?«

»Snad zítra bych se stavil.« Poklesla v něm rázem naděje na výsledek; myslil, že jejího Lumíra má Julča, a teď —

»Nač pak ho potřebujete, smím-li se ptát? Chcete snad kontrolovat svoje články, nejsou-li škrtány?«

»Nedobírejte si mne, sic oplatím, až něco na vás vyzvím.«

»To bude dlouho trvat, ale málem bych byla zapomněla. něco mi schází, několik čísel má Julča.«

»Která Julča?«

»Vy, vy nevíte? Jakoby jich bylo víc.«

»To myslíte, jak obyčejně,« zasmál se, »a já ovšem musím chápat. Požádám ji o ně, snad jich bude moci na den, na dva postrádat.«

»Když vy požádáte —«

»Však zde jde.« Okamžitě ztvrdl mu úsměv rozechvěním, ale smáčkl záchvěv co nejníž v duši. »Slečno Mertová!«

»Nechám vás samy,« hodila mu Broumová polohlasně v odchodu.

Drsně poděkoval a podíval se klidně a studeně do jejích zlomyslných očí. I Julča se vzpamatovala zatím. Cítila všecky lpět na sobě, a to ji vždy dráždilo k odporu. Když se jí Rezek podíval s prvým slovem do očí, svítily již jen utajeným nedočkavým horkem z klidné tváře.

»Máte prý, slečno, některá čísla Lumíra od slečny Broumové «

»Ano, pane profesore.«

»Prosím vás o ně aspoň na dva dny, nutně jich potřebuji. Můžete jich postrádat?«

»Ó prosím, kdy vám je mám donést, pane profesore?«

Třásl se rozhodným okamžikem pěsti zatínal i zuby sevřel ve strachu, aby hlas v horkém vyschlém hrdle mu nyní neselhal, aby nevykřikl mimoděk, co v čele nad důlky očními mu palčivělo v hýřivém zvolání.

»Mohlo by to být ještě dnes? Budu ve škole.«

»Do kabinetu, prosím?«

»Ano. Děkuji vám již předem.«

Začátek je vysloven! pochopili oba v rozchodu a v horečném neklidném strachu z rozhodnutí spěchali každým pohybem zmizet a ztratit se z chumle známých hlasů, nevyhnutelných otázek, jimž odpovědi nevěděli. Co může nyní být? Sta odpovědí vítězivých, zamítavých, výsměšných a pochybovačných si řekla v několika okamžicích, kdy vmáčknuta do zástupu cizích dala se nésti vlnivým proudem po schodišti. Ti nehledali jejích myšlének; a tak roztočily se vírem z uzdy puštěny, krev rozstříknuly tělem a v zápase rvaly se o její vědomí, strhovaly se dřív, než vkročily celé, tříštily a řítily se v chaos neovládatelný. Zustala jen zářivě silná nálada milého očekávání i strachu, nálada hřející a mrazící v témž okamžiku. Spěchala vyhýbajíc se všem známým, aby již brzo byla doma, brzo tam

»Vezmu také památník s sebou. Hloupá! Takové zastaralé všednosti. Ale ať, tak jsem si to vymyslila. Co poznáš? Nic. Upřímně tam nenapíše, tož co? A vezmu ho, ať se směje třeba. Chvatně pohodila doma noty, vytrhla časopis a památník, neprohlížejíc ani, zda je vše; vždyť tušila, chtěla tušit, že to vše je jen vedlejším.

Rezek přirazil za sebou dvéře kabinetu. »Přijde!« Skočil doprostřed; »přijde!« stanul ztuhlý a vzpřímený. »Co jí řeknu?« Chytil se za hlavu. »Jak jí povím, že ji mám rád? Já, učitel, jí, svojí žačce? E, zase přemýšlej a řekni si, že to nemožno, slabochu! Tak či jinak, výsledek může být vždy jen dvojí. Buď —« Zabořil se v bahnitý strach »Co uděláš, když se ti vysměje? Nevysměje se, vždyť tě přec může mít ráda, jsi — e hlupák jsi!« Zuřivě se zasmál sám sobě a položil hlavu na studené sklo. Dvůr byl prázdný. Chvíli zatopila ho prázdnota svou šířkou tupou, ale zas ho vzpomínka odtrhla.

»Kdy as přijde? Teď může být doma, sem má jen několik kroků, za pět minut, spíš by tu mohla být. Což přijde-li Čech, nebo někdo jiný?«

Zúžilo se mu hrdlo tím pomyšlením. Stoupl až ke dveřím a naslouchal ven. Bylo ticho po chodbách. Pootevřel a škubl sebou, kroky zvonily po kamenech prázdným ozvukem do ticha. Přivřel a odplížil se se stajeným dechem. Kroky přešly, dvéře do dvora za chvíli skříply — školník. Oddechl si a zase se netrpělivě díval na hodinky. Konečně, když již několikrát se u dveří zastavil naslouchaje, ozvaly se drobné kroky.

Strnul a chvěl se jen bez myšlénky s očima na dvéře upřenýma, hypnotisován zvukem blížících se kroků, jež stanuly chvíli němě. Snad i jí ztuhla ruka ku klice zdvižená. Zaklepala. Pokročil, mlčky otevřel a s nevolným úsměvem se jí uklonil, když bledá vkročila. Pokynul jí dále do světnice, nejsa s to dosud promluvit, ani pomyslit. Pak stanuli proti sobě, chvějíce se a čekajíce.

Vzpamatovala se dřív a podala mu časopis.

»Děkuji vám,« vypravil ze sebe.

Držela ještě knihu jakousi. Ulpěl na ní a jako spásy se jí uchytil. »Co ještě mi nesete?«

Zarděla se studem před sebou, podávajíc mu památník; a co prosila, by jí napsal něco, zlobila se v sobě: »Hloupá, teď se ti vysměje. Řekni raději nic a uteč.«

Usmál se opravdu, když vzal knihu. I na ten případ, tak obvyklý, měl plán, měl větu připravenu, jež měla být začátkem: »To, co bych vám chtěl říci, napsat nesmím, nač tedy psát?« Pak musí přijít otázka — ale nejednou se mu zdála hloupou, tak strašlivě blbou, že se jí zalekl. Uvázl zase v myšlení.

A zase se chvěl, víc již vzrůstajícím vztekem na sebe než strachem. Slabochu! vykřiklo mu nitro. Prudce a divoce se rozhodnul a v témž již promluvil prvá slova, jak mu vytryskla nehledána a neuvažována.

»Mohu vám něco velmi vážného říci, aniž byste se mi vysmála?«

Zašeptla něco, bojíc se hlavu zdvihnouti.

»Neměl bych — a přece — ne — ah, musí to být.« Vjel si rukou neobratně do vlasů, aby se nemusil za hlavu chytit, v níž tepala mu krev do spánků až bolestně. »Smějte se mně třeba, dělejte s tím, co vám řeknu, co chcete — — mám vás rád. To jsem chtěl říci, mám vás rád.«

Zalkl se, nemoha dechu uchytit. Teprve teď na ni pohlédl. Stála nehnuta dosud s hlavou pochýlenou, poškubujíc na šatu svém.

»Nevysmějete se mi?«

Podívala se naň a v očích se jí zamlžilo. Tak prudkého rozhodnutí nečekala. Neměla slov. Chtěla se usmát, chtěla říci, co jí bouřilo z duše: ó měj mě rád, vždyť já — a úsměv se jí zkřivil, ze sebe vypravila nestopovanou, neovládnutou frási: »Mě těší, pane profesore, že jsem si zasloužila —« Tu pocítila, že mluví, co nechtěla, a zmatena tím více umlkla.

Nepostihnul, co se v ní událo, slyšel jen slova a viděl úsměv.

Ztraceno! vykřikla mu duše a klesla zlomena. Zhroutil se, paže spustil bez vlády. Prázdno, strašné dusné prázdno ho zalehlo. Zablábolil něco bezzvučného, jakoby se ze mdloby probíral, půda mu uhnula a mimoděk pokročil zpět. »Jen frási tedy! Ztraceno! Zničeno!« Zabloudil na prázdný pustý dvůr, kde ji vídal a vyčkával vždy u okna, a tu se mu vrátilo vědomí skutečnosti.

Bylo mu smutno, však klidno najednou, ba věděl teď, i co mluvit má a může, když ji viděl před sebou bledou, třesoucí se.

»Nic víc čekat nesmím, než tu odpověď?«

»Je tak těžko odpovědět,« nejistě promluvila dosud v mlhách, nemohouc ovládnout všech bouří slov a přívalů citových.

»Vím, příliš náhle jsem promluvil. Odpusťte, že jsem vás měl více a jinak rád, než možno žačku mít, zapomeňte, možno-li, abych mohl vstoupit do ročníku a nemusil se bát vašeho výsměchu. Aspoň na tu chvilku do konce roku zapomeňte, snad tolik jsem zasloužil. Vzpomenete-li si někdy pak, nuž, pak se třeba smějte. Já? Byl jsem sláb jen okamžik, snad se mi podaří — ah na tom nezáleží konečně. Nač vám mám být obtížným a vnucovat vám rozpaky?«

Vrátilo se jí vědomí a cítila, jak se od sebe vzdalují smutkem jeho, jak rostou mezi nimi nové nejistoty, snad konec. Slzy se jí tlačily v oči. »Ne tak, pane profesore, nebudu se nikdy smát.«

»Opravdu?«

»Opravdu.« A usmála se vlhkýma očima zas tak, jak tam na koncertě, tak celou měkkou duši položila do očí plnou lásky, že naděje mu smutek zahnala.

»Vidíte, váš pohled takový a úsměv mi někdy dával naději a odvahu, že pověděl jsem. Vždy ve svůj prospěch jsem je vykládal a nepozbývám naděje dosud, váš úsměv mně ji dává.«

Podával jí ruku. Neviděla. Sklesl zase.

»Smím si to tak vykládat?«

Bála se, aby nevykřikla radostí, tak jásavě jí bylo, když blízkost Rezkovu zas cítila. Hlavu sklonila a pootevřela jen rty.

»Smím?« Přikročil až k ní.

»Ano.«

Pokrač.

M. Gorkij:

DRZÝ.

— NÁČRTEK. —

Z RUSKÉHO PŘELOŽIL A. G. STÍN.

Pokrač.

Sazeči pohledli na sebe vespolek, lamač písma zdvihl brvy a jaksi svraštil se, redaktor couvl ke stolu a opřev se o stůl rukama, spíše pomaten a uražen, než rozzloben, upřeně hleděl na svého nepřítele.

»Jak se jmenuješ?« otázal se ho vydavatel, vyndav z kapsy denník.

»Jmenuje se Nikolka Gvozdev, Vasiliji Ivanoviči...« rychle oznámil lamač písma.

»Ty pak, sluho zrádce Jidáše, mlč, neptají-li se tebe,« nevlídně pohleděv na lamače písma, pravil sazeč. »Mám svůj jazyk, odpovím za sebe sama... Jmenuji se Nikolaj Semenovič Gvozdev... Bydlím...«

»To si již nalezneme sami!« sliboval vydavatel. »Teď pak táhni ke všem všudy! Všichni odejděte!...«

Hlučně dupajíce, sazeči mlčky vyšli ven. Gvozdev šel v zadu za všemi.

»Počkej... dovol...« vece redaktor tiše, ale zřetelně, i vztáhl ruku za Gvozdevem.

Gvozdev obrátil se k němu, lenivým pohybem podepřel se o dveřeje a pokrucuje si vousy, upřel svůj drzý zrak v obličej redaktorův.

»Slyš, nač se tě táži,« začal redaktor. Chtěl býti klidný, ale nedařilo se mu to a hlas se mu trhal i přecházel v křik: »Ty jsi se přiznal... že dělaje tento skandál... měl jsi na mysli mne... Ano? Co pak to má být? Chceš se mi pomstít? Ptám se tě — zač? Rozumíš mi? Můžeš mi snad odpovědět?«

Gvozdev pokrčil rameny, zkřivil rty a sklopiv hlavu, mlčel asi minutu. Vydavatel netrpělivě podupával nohou, lamač písma natáhl krk ku předu, redaktor pak kousal se do rtů, nervosně lupaje prsty. Všichni čekali.

»Pro mne, povím to... Ale poněvadž jsem člověk nevzdělaný, snad bude to nesrozumitelno... Nu, pak už mi to odpusťte!... Slyšte tedy, oč tu jde. Vy píšete různé články, radíte všem lidumilnost a jiné podobné věci... Nedovedu říci vám všecko to do podrobna, špatně znám gramotu... Vy, tuším, sám víte, o čem mluvíte každodenně... Nuže, poslyšte, já čtu tyto články. Vy mluvíte o našinci, o dělníku... já pak všecko čtu... I je mi to protivno čísti, protože jsou to samé hlouposti. Samá nestydatá slova, Dmitriji Pavloviči... Protože píšete, bychom neutiskovali, a co je u vás v knihtiskárně? Kirjakov minulého týdne pracoval tři a půl dne, vydělal třikrát osm hřiven*) a onemocněl. Žena přišla do kanceláře pro peníze, správce pak praví, že nic nedostane, nýbrž naopak musí dát rubl dvacet kopějek — pokuty. Tu máte svoje: ‚Neutiskuj!‘ Proč pak nepíšete o těchto pořádcích? A jak správce vadí se a bije učně pro každou maličkost?... Vy to nemůžete psáti, protože i sám držíte se též politiky... Píšete, že se lidem špatně vede na světě — a proto, pravím vám, píšete všecko to, že neumíte dělat nic jiného. To je to všecko... A proto pod svým nosem nevidíte žádných surovostí, o tureckých pak surových kouscích velmi dobře vypravujete. Zdali tedy nejsou vaše články hloupostmi? Dávno již chtěl jsem, byste se zastyděl, pravá slova vlepit do vašich článkův. A ještě více patřilo by se přidat!«

Gvozdev cítil, že je hrdinou; hrdě vystrčil ku předu prsa, vysoko pozvedl hlavu, a netaje svého vítězství, hleděl redaktoru přímo do očí. Redaktor pak pevně přitlačil se ke stolu, zachytil se ho rukama, odklonil se do zadu a brzy bledl, brzy rděl se a neustále usmíval se opovržlivě i zmateně, zlomyslně a bolestně. Široko otevřené oči jeho často mrkaly.

»Je to socialista?« s bázní a se zájmem otázal se vydavatel polohlasitě, obraceje se k redaktorovi. Ten bolestně usmál se, však nic neodvětil a sklopil hlavu.

Lamač písma odešel k oknu, kde stála kadečka s velikým oleandrem, jež vrhala na podlahu pokoje stínový vzorek, postavil se za kadečku a hleděl odtud na všecky maličkýma černýma pohyblivýma očima, jako mají myši. V nich zračilo se jakési netrpělivé očekávání, a časem vzplanul radostný ohníček. Vydavatel hleděl na redaktora. Tento ucítil to, zdvihl hlavu a s nepokojným

*) Hřivna (grivna) = 10 kopějek.

leskem v očích, s nervosním cukáním v obličeji zvolal za odcházejícím Gvozdevem:

»Dovolte... počkejte! Vy jste mne urazil. Ale vy nejste v právu... doufám, že to cítíte? Jsem vám vděčný za... vaši... přímost, s níž jste se vyslovil..., ale, opakuji...«

Chtěl mluvit s ironií, ale místo ironie ve slovech jeho zvučelo cosi bledého a falešného, i učinil pomlčku, chtěje naladiti se k odporu, důstojnému i jeho i tohoto soudce, o jehož právu soudit jej, redaktora, nikdy dosud nepřemýšlel.

»Ovšem!« zavrtěl hlavou Gvozdev. »Pouze ten je v právu, kdo může říci mnoho.«

A stoje ve dveřích, ohlédl se kolem sebe s takovým výrazem v obličeji, který jasně ukazoval jeho netrpělivou touhu odejít odtud.

»Nikoliv, dovolte!« povyšuje tón a zdvihaje ruku vzhůru pravil redaktor. »Vy jste vynesl proti mně obvinění, před tím pak svévolně potrestal jste mne za moji domnělou vinu před vámi... Já mám právo hájit se a prosím, byste mne vyslechl...«

»A co je vám po mně? Vy obhajujte se před vydavatelem, třeba-li. Se mnou pak o čem máte mluvit? Urazil-li jsem vás, dejte mne pohnat k smírnému soudci. Jinak — jak se hájit?! Poroučím se!« rázně obrátil se a s rukama založenýma do zadu vyšel z pokoje.

Na nohou měl velké těžké boty s velikými podpatky i dupal hlučně botami, a kroky jeho zvučně rozléhaly se ve velikém, kůlně podobném redakčním pokoji.

»To je pěkná historie,« zvolal vydavatel, když Gvozdev bouchl dveřmi za sebou.

»V té věci, Vasiliji Ivanoviči, nejsem já vinen...« promluvil lamač písma, jako vinník lomě rukama, a opatrnými kratičkými kroky přistoupil k vydavateli. »Já přelamuji sazbu a nikterak nemohu věděti, co mi tam službu konající vstrčí. Já po celou noc jsem na nohou... jsem zde, doma pak mi žena churaví, děti jsou bez dohlídky... tři... Já, mohu říci, cedím tu svou krev za třicet rublů měsíčního platu... Fedoru Pavloviči pak, když najímal Gvozdeva, pravil jsem: Fedore Pavloviči, pravím, znám Nikolku od dětství a musím vám říci, že Nikolka je drzý opovážlivec a zloděj, člověk bez svědomí. Soudili ho již u smírného soudce, pravím, seděl už také v žaláři...«

»Proč seděl v žaláři?« zádumčivě ptal se redaktor, nehledě na vypravujícího.

»Pro holuby, prosím... to jest ne pro holuby, ale za to, že zlámal zámky. U sedmi holubníků zlámal, prosím, jedné noci zámky!... a všecky holuby vypustil na svobodu — všecky holuby, prosím, rozehnal! Měl jsem také pár popelavých holubů, purclíka a hřivnáče, úplně se ztratili. Byli to velmi vzácní holubi.«

»Ukradl je?« zvědavě poptával se vydavatel.

»Nikoliv, toho nevyvádí! Byl souzen i pro krádež, ale uznali ho za nevinna. Je to prostě — drzý opovážlivec... Vypustil holuby a měl radost, i posmívá se nám, milovníkům holubů... Ne jednou již ho ztloukli. Jednou ho tak pobili, že ležel i v nemocnici... Ale jak vyšel — u mojí kmotry v kamnech čerty nasadil.«

»Čerty?« podivil se vydavatel.

»To je nějaký nesmysl!« pokrčil rameny redaktor, svraštiv čelo a znova kousaje se do rtů, zamyslil se.

»To je ryzí pravda, jen dobře jsem to neřekl,« pravil lamač písma, všecek pomatený. »Vidíte, Nikolka je kamnář Všecko umí: rozumí kamenopisectví, je rytcem, byl také rourařem... Tak tedy kmotra — má svůj dům, pochází ze stavu duchovního — najala si Gvozdeva, by jí přestavěl kamna. Nuže, Gvozdev přestavěl, všecko jak se patří; ale podlý tento člověk do stěny v kamnech zamazal láhvičku se rtutí a s jehlami... a ještě cosi klade se do toho. Z toho pochází pak zvuk takový zvláštní, víte, jakoby stenání a vzdychání, a tu se říkává — ‚čerti zahnízdili se v domě'. Jakmile se zatopí v peci, rtuť v láhvičce se ohřeje i začne tam pohybovat se. Jehly pak po skle škrábou, jakoby někdo skřípěl zuby. Kromě jehel ještě různé trusky železné kladou se do rtuti a ty vydávají také různé zvuky — jehla svým způsobem, hřebík svým, i povstává taková čertovská muzika... Kmotra chtěla již prodat dům, ale nikdo ho nekupoval: komu by se líbil dům s čerty? Tři veřejné modlitby konala se svěcenou vodou — nic to nepomohlo. Naříkala kmotra, měla dceru na vdávání, slepic asi sto kusů, dvě krávy, pěkné hospodářství... a kde nic, tu nic — čerti! Trápila se, trápila se velice, smutno bylo na ni hledět. Nikolka pak jí též pomohl, možno říci. Dej mi, povídá, padesát stříbrných (rublů) — vyženu ti čerty! Nejprve dala mu pětadvacetirublovou bankovku, potom pak, když vytáhl láhvičku a jak kmotra dověděla se, oč běží, dala mu hned s Bohem! Kmotra byla velice rozumná žena, chtěla to podat k soudu, ale zradili jí to. A ještě mnohé kousky se mu připisují!«

»A za jeden z těchto roztomilých kousků jeho od zítřejšího dne budu já pykati. Já?!« nervosně zvolal redaktor a zdvihnuv se s místa, znovu začal běhat po pokoji. »Ó, Bože můj! Jak je to všecko hloupé, hrubé, hnusné...«

»No, vy již to příliš natahujete!« pravil vydavatel, upokojuje ho. »Opravíte to, vysvětlíte, jak se to přihodilo. Ten chlapík je velice zajímavý, ďas ho vem! Čerty nasadil do kamen, cha-cha! Nikoliv, Bůh je svědek! Dáme mu sice za vyučenou, ale je to chytrý hanebník a vzbuzuje k sobě cosi takového — víte!« a vydavatel zaluskal prsty nad hlavou a vrhl pohled na strop.

»Vás to zajímá, ano?« břitce zvolal redaktor.

»Nu, co je to? Což není to směšno? I vás dosti důkladně vymaloval. Je to chytrá šelma!« odplatil vydavatel redaktoru za to, že ho okřikl. »Z jaké příčiny chcete se s ním hádat?«

Redaktor přistoupil až k samému vydavateli.

»Hádat se s ním nebudu! Nemohu, Vasiliji Ivanoviči, protože tento vyrábitel čertů má pravdu! Ve vaší knihtiskárně ďas ví, co se děje, slyšel jste? My pak — já pak hraji úlohu šaška z vaší milosti. Ano, sazeč má tisíckrát pravdu!«

»Má pravdu i v tom, co přidal k vašemu článku?« štiplavě otázal se vydavatel.

»Nu, co pak je na tom? I v tom má pravdu! Vězte přece, Vasiliji Ivanoviči, že naše noviny jsou liberální —«

»A tisknou se pouze ve dvou tisících výtisků, počítáme-li v to výtisky bezplaté a na výměnu,« chladně připojil vydavatel. »A našeho konkurenta rozprodá se devět tisíc!«

»Nuže?«

»Víc nic!«

Redaktor beznadějně máchl rukou a znovu se zakaleným zrakem počal přecházet sem a tam po pokoji.

»Rozkošné postavení!« bručel, pokrčuje rameny. »Jaká to obecná štvanice! Všichni psi na jednoho, a ten má náhubek. Cha-cha! I ten poctivý dělník! Ó, Bože můj!«

»A naplijte na to, můj milý, nerozčilujte se!« náhle poradil Vasilij Ivanovič, dobrosrdečně usmívaje se, jako unaven vzrušením a odmlouváním. »Přijde to a zase to mine, i čest svoji znovu obnovíte. Je to věc mnohem více směšná, než dramatická.« Pokrač.

FEUILLETON.

Diváky, dne 5. února 1900

Zůstane na věky památným den, kdy pan Jaroslav Hilbert se rozepsal o Ibsenovi. Vyhledal jej v Café Grand, polibil mu jeho měkkou, pastorskou ruku, »dal se protít jeho pohledem z fotografie« (do slova tak) a když byl ještě navštívil jeho holiče a pradlenu, vyžádal si na přírodě celou noc k »utišení v bílém žáru« — »rozžhavených nervů« — — — I toho si všimnul, v které ruce Ibsen nosí deštník.

Překrásný výrobek pseudomoderního talmudu, v jehož žargónu začíná mluvit už i Podskalí. Běda tomu, kdo se v něm nevyzná. — Z největšího revolucionáře do rána je zpátečník.

Článek musí být přeložen teprv do češtiny, aby vynikla všechna krása a hloubka páně Hilbertových názorů o Ibsenově poesii:

Největší tragikou Ibsenových lidí není prý — jak by se někdo domníval — nepoměr sil s dalekými cíli, nýbrž to, že jsme všichni tak ukrutně smrtelní! V tom je mez věčna. To je tragika nás všech — — Nesmírný smutek se nás zmocňuje nad omezeností lidskou atd.

Ještě zajímavěji se rozepsal pan Hilbert o Staré Praze. Říci ovšem neměl co, než co před ním už dávno vyslovili dobře vypasení kupčíci, zedníci, bric à brac dávno známých a dávno už odbytých individuí. — Ale — což nežil nikdy nesmrtelný Antonius, když nad mrtvolou Caesarovou zvolal: »Jáť nemluvím, abych slova Brutova chtěl vyvracet, jsem zde, abych mluvil jen!« Jen strunu třeba ukroutit z modernějšího střeva a v tom mluvení už pak lehce se namane věta jako: »Bzukot elektrických drátů je dnes poesií, jako dřívějšímu člověku šum lesa.« — —

Pakli pan Hilbert na tento obraz nezemře — může mluvit o velikém štěstí.

Ale co ještě psát o velké visi Prahy — s Vltavou uprostřed, po které se válí bavlna a teče petrolej?!

Po velkém pas terre à terre, jaké na špičce všech zdvižených nosů provedla potvorná Hladíkova musa — byla by to přece ukrutnost!

Mně lépe slušet bude úloha kněze, který přichází s útěchou na rtech a milosrdenstvím v srdci. Netřeba si zoufat. »Es gibt schon manche Leute, die nicht eher hören, als bis man ihnen die Ohren abschneidet.« (Lichtenberg). V. Mrštík.

Arne Novák: DOUPATA STŘEDOVĚKU A MODERNÍ KULTURA.

Glossy k stati Jara Hilberta »Stará Praha a Praha budoucí« ve Volných Směrech.

> »Časem neujde svému rýžovému kartáči žádný oltář. — A časem, kdyby i byl se zdál na věky znesvěcen, najde nás klečící na stupních.«
>
> J. Hilbert: O boha.

V posledním čísle »Volných Směrů« hned vedle archaisujících kreseb Hanuše Schwaigera odvrací se Jaro Hilbert s nechutí a opovržením od starobylé, úsilně mladými i staršími nadšenci zachraňované Prahy a smutných cetek její minulosti a hlásá emfaticky Prahu novou, plnou moderního ruchu a života, jemuž by dala mohutnou soustředěnost k zápasu práce a široké ulice k pohybu — — Proti středověké, vyžilé kultuře mrtvých model a němých chrámů slaví demokratickou, volnou kulturu století páry a elektřiny, a žádá, aby se konečně také architektonicky jí dal výraz, a bychom přestali sobě nalhávati barokními paláci puklých erbů a gothickými chrámy útlých věží pnoucích se k nebi bez božstva, že jejich malebné linie odpovídají našemu cítění a myšlení. Básník, jenž kdysi diktoval bezvýjimečnou pietu k chrámu, jen proto, že jest chrámem, dal konkretní, programmovou formu všemu domněle modernímu stavebnímu liberalismu, jehož důvody nás zasypával kde který parvenu. Ale kdežto tento bojoval pouze takovými prázdnými a hluchými hesly, jako jsou pokrok, rozvoj, modernost, útočí básník na celou akci, o které si někteří blouznivci namlouvali, že jest nejkulturnějším hnutím posledních let, právě jménem kultury. A několik kardinálních nedorozumění, jež s tím spojil, nutí k neodkladné odpovědi i nás, také neodborníky postrádající všech praktických vloh a moci.

I naším velkým snem jest, nalézti konečně umělecký výraz architektonický modernímu světu myšlénkovému, jenž úplně vzdálen jest i od naivní harmonie řecké i přísného asketismu gothiky i pyšného sebevědomého úsměvu renaissance a jednostranného hedonismu baroka. Cítíme všickni krutý spor, když dramata Ibsenova předvádějí se v divadlech zbudovaných na ideovém podkladě odpovídajícím tragedii Sofoklově neb Aischylově, když obrovské bursovní operace odehrávají se v kopiích renaissančních paláců určených štěstí a síle dědičného aristokrata. Toužíme po moderním slohu stavitelském, který by mluvil v témž duchu, jenž bouří v hudbě Wagnerově,

jenž kvílí ve filosofii Schopenhauerově a v mukách triumfuje ve Faustu. Víme dobře, že Faust nedovede volně dýchati v dusivých, kadidlem zamodralých gothických kathedrálách, a že prchá ze středověkého města hansovního a cechovního, jehož groteskní výstupky a divoce rozvlněné štíty nedovede pochopiti. Chceme se Solnessem budovati domy s věžemi, chrámy pro lidi. Ale Solness sřítil se s věže a jeho osud jest smutným mementem.

Dnes každý žáček ví, že naše století nemá slohu, nemá architektury. Mamutí sloh americký a vitrinový sloh vídeňský jsou vším spíše než uměleckým výrazem lidské myšlénky. Elektrické dráty a viadukty vyjadřují potřebu praktickou přítomnosti, ale nikoliv potřebu uměleckou. S uměním moderním a s uměním vůbec nemají pranic společného. Ale architektura, nezbytný to požadavek našeho nejsvětějšího desideria: krásně žíti, musí býti uměním.

Dokud nemáme uměleckého výrazu moderního cítění a myšlení, dotud musíme se spokojiti s tou uměleckou architekturou, již nám minulá století odkázala: nepřijímáme jí, protože jest stará a památná, nýbrž ježto jest krásná. Raději než naprostý nedostatek kultury a umění, utíkáme se k zašlému umění, jehož vůdčím myšlénkám dávno jsme odcizeni. Nesdílíme se nikterak o nazírání Beneše z Loun aneb Matěje Rejska, ale milujeme jejich díla, protože jsou krásná. To nám stačí. Starobylost, historičnost jsou nám lhostejny, ale to nám nemůže býti nikterak lhostejno, zda žijeme v krásném světě. Od umělecky skoupé macechy prcháme k epochám, jež byly umělecky štědry. Víme, že jest to zoufalý útěk, ale cítíme, že jest nevyhnutelný. Zoufalejší však daleko a pro pravého umělce smrtelný jest pochod jiný, cesta napodobení.

A tak boj náš za starou Prahu nebyl bojem staré kultury proti kultuře nové, moderní, nýbrž prostě kultury vůbec proti nekulturnosti, krásy proti ohavnosti a sprostému materialismu. Ona nová krása, kterou Jaro Hilbert hlásá, prostě neexistuje, a skeptičtější z nás řeknou: existovat nemůže, protože náš věk příliš nervosní, fragmentární a těkavý nemá vznešeného klidu, v němž kotvil dosud každý architektonický sloh — —

Hodina vyžití, o níž mluví určitě Jaro Hilbert, dosud neudeřila: bohužel! Starý sloh nemá býti čím nahrazen a vystřídán, staré chrámy nemají čemu ustoupiti: snad ne elektrickým akkumulatorům? Či měli barbarští nomadové právo postaviti na místo zbouraných antických svatyň své stany odpovídající úplně praktickým jich snahám?

Až udeří hodina ta, nechť pak ustoupí přežilý gothický dóm boha mrtvého a rozpadlého v prach modernímu chrámu nového božství!

Do té doby však budeme milovati illusi, nemoderní snad, ale krásnou! —

JOHN RUSKIN.

Koncem ledna zesnul veliký apoštol Krásy, John Ruskin. Smrt jedenaosmdesátiletého kmeta byla klidná a krásná. Skvělé jiskřivé světlo zapadajícího slunce ozařovalo nádherně okolní vrchy a svědkové jeho posledního zápasu cítili, jakoby se otevřela dokořán Brána Nebes, aby přijala mistra u věčný klid.«

Padesát let uplynulo od vydání epochálních knih »Moderní malíři« a »Kameny benátské« a přec jest na pevnině tak málo známo »o Ruskinu, v němž jest paprslek skutečného Nebe«, jak pravil Carlyle. Hlavní překážkou šíření se spisů Ruskinových byla a jest jejich drahota, tak na př. stojí »Moderní malíři« přes 500 zlatých.

»Moje dílo jest mezi Kameny a Mraky a Květinami,« napsal sám o sobě v Politické ekonomii, ten esthetik skvoucího slohu, jehož slovomalby nedostihl dosud žádný anglický spisovatel. Žhavá výslovnost jeho dme se jako vířivá hudba, každé slovo i věta jsou jakoby napuštěny barvou. J. Bartoš.

LITERATURA.

Victor Hugo: Bídníci. Román o 8 dílech. Přel. Emanuel z Čenkova. Nákladem J. Otty.

Veliká romantická epopej Victora Huga »Bídníci« octla se v rukou českých čtenářů v novém vydání a v novém překladu. Již dávno asi bylo rozebráno první vydání české, překlad Vinc. Vavry, který jsme čítávali s rozechvěním a opojením těch mladých, studentských lektur, kdy naše duše podmanil si zářivý a výmluvný rhetorik revoluce a lidskosti, autor Hernaniho, Ruy Blasa a tvůrce Jean Valjeana. Nyní probírám se s jinými pocity velikým románem Victora Huga, vydaným v lepší úpravě, v pečlivějším, vypracovanějším překladu. Ale někdejší kouzlo nevyprchalo z této knihy jako z mnohých knih, čtených s nadšením v mládí, které nám po letech připadají jako odumřelé květy v herbářích bez vůně a barvy. Bujnými barvami hoří a dále svěže voní ty květy poesie, jež gestem vznešeně theatrálním rozsel velký romantický poeta po širém lánu svého největšího díla. Poesie ostala v tom mohutném eposu — jen tirady humanisty liberálního, skvělého rhetorického poseura soudruha Micheleta, Quineta, Cousina, Lammenaisa nechávají vás chladnými od té doby, co jste slyšeli jiné, upřímnější, pravdivější a hrůznější výkřiky lidské trpící duše, ztlumočené Dostojevským a Tolstým. Náhodou v téže době, co vyšli »Bídníci« v novém českém překladě, vychází nový překlad Dostojevského »Zločinu a trestu« a překlad Tolstého románu »Vzkříšení« v Ruské knihovně. Jsou to tři mocné, hluboké knihy, tři z největších, jež nám dalo století devatenácté. Epopej Jeana Valjeana, galejního otroka a nejušlechtilejšího lidumila idealisty, epopej vraha Raskolnikova, jenž koří se před celým lidským utrpením, zosobněným v prostitutce, a epopej knížete Nechljudova, který v duši nese všechno hoře a úzkost moderního člověka, poznávajícího, že lež a přetvářka jsou sloupy lidské společnosti a že v naší znavené, slabé době není Samsona, který by sloupy ty podvrátil — tyto tři epopeje: romantická, realisticko-mystická a novokřesťanská vypnuly román století devatenáctého do nejsmělejší ideové výše, kam nikdy nedostihl román naturalistický, i když Zola přijal allury proroka.

Hugovy »Bídníky« budeme čísti znovu. Ponořme se do těch temných bludišť života, jimiž plíží se děs zločinu a bídy, postavy galejníků, trhanů, zločinců, zbědovanců, pariů a jichž skvoucí antithesou vytvořenou s největší effektností a příkrostí vlastní virtuosnímu slohu romantického poety-kazatele jsou rozkošné, etherické a vonné stránky milostného lyrismu Cosetty a Mariusa.

Victor Hugo maloval ohromné fresky, jež mají brutální i sladký kolorit, perspektivy mohutného rozmachu klenby chrámové, postavy slavné i groteskní, úchvatně pravdivé i šíleně karikaturální, kde závodil s titanskou vervou Delacroixe i s vyumělou něžností Ary Sheffra, těchto dvou svých druhů malířských.

»Bídníci« jsou knihou davu i knihou vybíravé intelligence, knihou, jež si dobyla celý svět. A druhé vydání, nový překlad »Bídníků« dobrým činem literárním.

— a —

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 20. ÚNORA 1900. — ČÍSLO 16.

Z NOVÝCH BÁSNÍ ANTONINA SOVY.

TA TICHA JARNÍCH ÚDOLÍ . . .

Ta ticha jarních údolí mi ani spáti nedají,
ty bílé keře si nad strže jak dívčí zjevy sedají, —

ó jste-li dívky, pojďte blíž, pohádkou srdce mé je mdlé,
ve vzdušných, vonných večerech jsou stíny vaše ubledlé, —

orchestrů hudba zjemnělá se po údolí rozpěla,
pramenů stříbrem zvonícím se vlažná země prochvěla.

Tluk srdce! Hudba! Tanec! Smích! Sukénky zvedají se tmou,
co bílých květů, růžových, v kroužících vůních roztřesou.

A básník — dítě, stojí zde o tajů opřen zábradlí,
zří velikýma očima, vše rukou dosáhnout chce mdlý,

dětinské srdce krvácí divokou touhou tajemství,
pukají květy polibky, horečnou vášní vše se chví,

a nad vším světla soumraků jak šeré lodi klesají. —
Ta ticha jarních údolí mi nikdy spáti nedají.

POHÁDKA ZIMNÍ.

Gnomové v dubech vydoupnalých
si žínky drží na klíně.
V jich vlasech tisíc jisker malých,
a ticho v mýtině . . .

Sníh na třtinách tká nitky,
v sítiny chřestící,
a na jeřabin zbytky
krvavě svítící.

Co po zaječích stopách vnik'
bázlivý měsíc do dubin
a prodlužoval, kouzelník
srn slouchající, tmavý stín,

tu jiskry ohně praskaly,
žínky se smály, výskaly,
jak v náručí je stiskali
ti gnomi v dubech vydoupnalých;

les dýmal — ticho zpívalo,
průlinou dubů dívalo
se sítí chtivé, třesavé
na sukénky žen vzdouvavé,

jak jejich dlouhé vlasy lněné
setkané na přeslicích snu,
na vousy gnomů promočené
se tisknou lichotností lnu.

POVZBUZENÍ NOVÉMU ČLOVĚKU.

Člověče — poutníku, — v zrající poledne
zamyšlen teskně nad přímořími:
tvými kdys budou též lodice pirátů
i města, patřící králům.

A silné jsou naděje tvoje a lásky
a silné jsou tvoje nenávisti:
tvé budou i nejvyšší Radosti, zkvětlé
na Života stromech.

Pak tvoje krev na zlatých umyvadlech
starých králů se neobjeví.
Svou svěžestí přetrvá surovost věků
i geniálnost vrahů.

Tvými jsou země, tvými jsou moře,
tvůj je vzduch, podzemí, sosnové lesy,
tvá žena, již miluješ, jeden kout v slunci
se smíchem dětí.

Tvým bude všecko, změněno, nové,
podle tvé vítězné, dychtivé duše,
hrdější, přímější, než jsi sníval
v dnech dlouhých smutků.

Jdi, jdi jen, neboj se, všecko je tvoje,
v tvé krvi nechť koupá se legie vrahů,
tisíce hrobů nechť k nebi se kupí:
dnes, nebo za tisíciletí,

neb později, lhostejno již, vše bude jen tvoje,
tvůj nárok na vzácnou Radost, na Štěstí, na Úsměv,
na stejný osud je dlužna ti splatit
železná Prozřetelnost.

ROZLOUČENÍ.

Těžko tak jsem se loučil . . . To byla oddaná duše,
a nová a zcela jasná. Jak v zátoce v prostřed lesů
dny celé já zhlížel se v ní, i všecky stromy a trávy
k ní skloněny o její dobrotě velké vyprávěly.

A všecky paprsky světla jehličím vystřelující
o jejím oddaném štěstí a lásce hovořily.
Snad, míti mne, byla by tanců a jara zapomněla,
mne míti, byla by vzdala se jiter bujného mládí.

Snad, míti mne, byla by odhodlána ubit své touhy mládí
a jiskřivým zrakem mé vadnoucí listí podchycovat,
a v chladných mých večerech skráně mé polibky sžehnout.

Jen kdybych tu přijmout mohl krutou a bolestnou oběť.
A tak jsme se loučili těžce. Leč miluji ji dosud.
A to budiž odměnou její a mojí mužnou pýchou.

POZNÁMKOU PŘI ČTENÍ.

Oh, mladé duše rozjiskřené, jak vás snily
sny Jakobsena, Turgeněva, Gončarova,
na stezkách načechraný květ když bílý
a zem a obloha tak byla nová.

Tam v šeru bijí srdce. Mdlo, že šílí
vše mládím bujným, bolest poutníkova
před tajem příštích cest radosti kvílí;
jak lodi vysoké tam plují slova . . .

Jak štíhlé lodi plují, kol nichž se mlhy snují
sny Turgeněva, Hamsuna a Jakobsena,
a jarní vichry přes krvavá srdce dují;

oh, mládí, mládí svěží, tam Duše v travách leží
a v chladné rose Srdce pláče lásky chtivé,
a láskou k životu mře v muce divé. —

RŮŽENA SVOBODOVÁ:

MALÝ PŘÍBĚH.

Dokonč.

Marie odejela domů a zcela nevyrušeně počala škrabat svým školáckým písmem dopisy, které dříve psávala vypsanou rukou její paní. Poznal klam, ale nezmínil se o něm. Miloval ji už tak, že ho nemohlo nic zvrátit.

Napsal pouze: »Mařenko, ty's se nějak pohoršila v písmě,« vypsal jí na papírek všechny chyby a vrátil jí list červeně seškrtaný.

Cítil po několika dopisech, že píše namáhavě a necvičeně. Byl Němec, a ona neuměla německy. Povolal ji zpět. O její chorobě neměl tušení. Našla si místo v německé rodině, aby se naučila mluvit. Dostala se do rodiny agenta, který měl nestálý plat. Paní byla z velkého domu a udržovala stále zvyky bohatých. Měli k večeři třikrát nic, ale jedli na stříbře a měnili třikrát příbory. Děti chodily v krajkách, pokoje musily být denně leštěny. Služky tam nemohly spát ani v noci pro samé žehlení batistového prádla. Marie tam musila pracovat nad své síly, ale německy se nenaučila.

Její milý jí koupil učebnice a sám se přičiňoval na procházkách vštípit jí svou řeč. Koupil písanky a dával jí počáteční úkoly, dával jí i překládat, ale ona to donesla své bývalé paní, dala si vše od ní přeložit, ale v řeči nepokročila. Nasmála se, ale tomu on nerozuměl. Úkoly byly bez chyby a když se jí na to ptal, nevěděla, co by řekla.

Nemohla snést těžkou práci, vystoupila a našla si nové místo na venku, v židovské kupecké rodině u děvčátka. Měla na starosti jenom je a mluvila s ním německy. Paní měla milence, který k ní přicházel, když pán odešel do hostince. Byl to mladý důstojník. Marie nesměla si lehnout, dokud neodešel. Sedala ve vedlejším pokoji na zavolanou, za svědka nevinnosti, kdyby se pán vrátil. Hospodářství tam bylo převrácené. Paní lítala za důstojníkem, kuchařka kradla, pán nadával na velké výlohy, dítě bylo zpustlé a pilo silné likéry.

Marie to nemohla snést a odešla i odtud. A její hoch jí poslal lekturu: Goetha, Lessinga, Schillera a Ibsena, všechna jejich sebraná díla.

Marie chudák sedala před chalupou, čítala tyto klassiky, ale nechápala ze všeho ani jediného slova. I jména jejich zkroutila. Říkala: Góte, Lezíng, Ibsín«.

Milému to všechno nestačilo. Vzpomněl si na piano a frančinu.

Myslil vážně na sňatek a tímto vzděláním chtěl úplně smazat její původ.

Bydlila v chudém bytě, kde trpěla zimu a hlad. Koupila si laciné piano, nevěděla, že se smí na pianě smlouvat, a přeplatila je o dvacet zlatých, jak jí potom řekli. Hrála na něm prvá cvičení, ona, vysoká dvaadvacetiletá žena svýma velikýma rukama pilně a mechanicky. Učila se francouzsky, chodila do pokračovací školy. Ve škole se jí děti vysmívaly, ale ona byla trpěliva pro svůj veliký cíl. Mrzla, mořila se s pianem, němčinou a frančinou, snášela posměch, přinášela oběť za obětí.

Chodila se ohřívat ku své bývalé paní, pracovala si tam české úkoly pro školu a byla smutná.

Milý nerozuměl jejím žertům, jejímu temperamentu. Chtěl ji mít vážnou, správnou a pečlivou v chování.

Vychovával ji na ženu státního úředníka.

Německy nemohla se v Praze naučit, uznal konečně a poslal ji do Mostu.

Bydlila u dělníka a jeho ženy pradleny.

Našla si tam v městě starou slečnu učitelku, která se horoucně modlila, měla po všech stěnách obrazy panny Marie Lourdské a na jedné vášnivý obraz milenců v objetí.

Měla malou knihovničku cestopisů a modliteb a malou knížečku básní, galantních veršů anonyma M. le C. de B z osmnáctého století. Měla tam zaškrtaná mnohá místa a nejvíce se jí líbila: »L'amour et les nymphes Ode anacréontique.«

Hrála na klavír klassickou literaturu a počala s Marií Chopinem a Beethovenem. Nešlo to; ale ať hrála jak hrála, slečna neupustila Jmenovala se »Zatloukal«, ale česky již zapomněla. Ta vyučovala Marii i němčině.

Od pradleny se naučila prát zvláštním způsobem, stálým vyvařováním.

Učení se bralo se všech stran a podle jeho plánu Přijela do Prahy, aby se naučila vařit. Poněvadž on jí na všechno pouze přispíval a ona neměla z čeho dopláceť, učila se zdarma a musila za vděk umývat sklenice a stříbro i pomáhat při hostinách, které trvaly do rána Chodila pak domů v noci ve svých lehkých šatech bez žaketu a tvrdila, že jí není zima, jako všechny ty, které nemají peněz na teplý oděv.

On byl tehdy kdesi na venku u soudu; přijel ji navštívit.

Miloval ji svým zpusobem, ale neodlučně a silně.

Shledal, že nemluví ještě dokonale německy, a poslal ji nazpět do Mostu k pradleně a ku slečně »Zatloukal«.

Strávila tam ještě čtvrt roku, hrála Beethovena jako etudy a četla ‚Góte' a ‚Ibsína'.

*

Doma ani být nemohla. Smály se jí učitelovy dcery ze závisti a pak cihlář vyhrožoval.

Smát se skoro odnavykla. Zlobila se na ty, kteří jí ubližovali a kteří ji ponižovali. Život její byl složitý a obtížný. Trval již tři léta a dosud nebylo naděje na ukončení.

Nemohl se ženit jako praktikant. Dal se přeložit do Štýrska a povýšil. Dal ji na zdokonalenou ještě do Chebu. Pak konečně takto secvičenou dovedl ji ku příčině těchto útrap, ku svým starým tetkám, jichž se tolik bála a na nichž mu záleželo. Byly to staré slečny s pejsky a cínem po babičce, hrdé na synovce šlechtice, na dítě po drahé sestře, která se provdala tak vznešeně. Staraly se o něho od malička, věnovaly mu všechny mateřské, jinak nevyplýtvané city. Jeho kravatta byla důležitější než východ slunce, jeho prádlo zajímavější problém než příčina světa. Byly by s otevřenou náručí uvítaly bohatou baronessu, zachmuřily se nad děvčetem z neznámé rodiny. Ale z lásky k synovci se neprojevily. Promluvily s ní deset slov a rozloučily se.

Konečně si ji vzal.

Přišla před svatbou do Prahy v šedivých šatech princesse, s kytičkou fialek v knoflíkové dírce žaketu.

Její tvář byla ubledlá, její rty pootevřené. Vypadala churavě, pozbyla svěžesti. Byla unavena a ztratila i na kráse. Šila si výbavu prádla, jak je viděla u svých paní, veliké polštáře s volanty a košile s krajkovými sedly.

Doma napjali poslední síly a dali, co měli. Slíbila jim, že se o děti postará, že dá malého bratra studovat, děvčata že dá učit, jen až bude paní . . .

A pak se stala paní.

Svatbu měli u slečny Zatloukal v Mostě.

Sama jim všechno uchystala s péčí dobré stařenky. Připadala si důležitou. Způsobili jí tou starostí veliké vyznamenání. Zdálo se jí, že vdává dceru, kterou nikdy neměla.

Přijel na svatbu bratr důstojník, choval se dvorně, políbil ruku nevěstě a ačkoliv byl teprve dvacetiletý, mluvil o své nevěstě, mladé Maďarce, jako člověk dávno ženatý. Natahoval si kabát s čerstvými hvězdičkami, napínal se a mluvil o své brzké svatbě, na kterou nebylo ani pomyšlení.

Farář, příbuzný ženichův, je oddával. Seděl s nimi u oběda unavený a ospalý, pil neustále kysibelku a mlčel.

Nevěsta pekla celou noc koláče. Ráno se oblékla do nedošitých svatebních šatů, zavinula hlavu illusionem a myrtou, a bledá, násilně se usmívající a šťastná odešla k oltáři.

Ženich se radoval z jejích způsobů, z její němčiny, z jejího Beethovena, ze všeho.

Pak odjeli k rodičům do vsi a do chalupy. Ona, nová šlechtična, ve světlých cestovních šatech přišla se rozloučit s rodiči, vyvadit se naposled se sestrami, ukázat se rodné vesnici, družkám a bývalým hochům.

Učitelka si postavila stoličku před školu, aby uviděla do jejich dvora naproti škole. Přijeli a odjeli. Sestřičky plakaly z radosti i žalu. Marie byla zmatena, hledala velký tón, nalézala cosi chybného a tak falešného, jako byl její Ibsín a klassická hudba.

Odjela s mužem do Štýrska, kde neznali její mládí; starý otec, »starý dědének«, již tam byl a očekával její úsluhy, její péči. Byl osmdesátiletý a začal právě stonat. Jeho tělo bylo samá modřina. Od každého dotyku se tvořila. Bydlili ve vile, měli tři pokoje a služku.

Stařec ulehl. Jeho silné, nadušelé tělo se stávalo nepohyblivým. Bylo mu třeba stálé péče. Ošetřovala ho, aby rozradovala muže, který mu byl nejněžněji oddán. Trávila u něho i noci. Ležel v jejich ložnici a oddychoval těžce. Byl stále žízniv. Jeho organismus nepracoval pravidelně. Volal ji někdy každou hodinu.

Muž zavedl ji do úřednických rodin. Přijali ji přívětivě. To zvýšilo v jeho očích její cenu.

Byl úplně šťasten.

Ona se vpravovala do domácnosti, ošetřovala do těžké únavy tchána a připravovala se na narození dítěte.

Tak uplynuly tři čtvrti roku.

Tchán umíral celý týden. Držel její ruku ve své. Našel věrnou ošetřovatelku a jeho smrt pozbyla barev osamění.

V den jeho pohřbu, kdy celý dům byl převrácen a kdy odnášeli rakev s těžkým, naduřelým tělem »starého dědénka« do cizí půdy, narodila se Marii dceruška.

Události se příliš těsně seskupily. Muž byl ustarán a nemohl myslit tolik na ženu.

Marie, aby vyplnila slib daný rodičům, vyprosila u muže, aby směla pozvat sestru z Čech, protože se chce věnovat jemu a dítěti.

V den úmrti tchánova přijela sestra. Chtěla ji naučit vařit a vést domácnost.

Za týden po narození dítěte Marie povstala, prošla dům, trochu se unavila, trochu se uzlobila.

Pokřtili dítě. Její družba ze svatby, který si stahoval kabát a mluvil o ženitbě, byl kmotrem.

Poseděla s nimi u stolu, když se vrátili. Protože jí bylo zima, odešla si lehnout. Ale zima nepřestávala. Zbledla, a chlad ji roztřásal. K večeru dostala silnou horečku. Zavolali lékaře, vyšetřoval, ale ničeho nenalezl. V noci blouznila, volala dítě a muže, prosila tchána, aby ji nechal jenom chvíli odpočinout. Ráno zavolali druhého lékaře. Ani ten nepoznal příčinu nemoci.

Mluvila chvílemi jasně, poučovala sestru, prosila, aby nezanedbali dítě.

Noha, ta její porouchaná noha ji hrozně bolela, ale ona toho nepřiznala. Nabíhala každou hodinou a stávala se těžkou.

Zavolali třetího lékaře z velkého města. Přivezl i ošetřovatelku. Rozpoznal nemoc. Byl to zánět žil na levé noze.

V té chvíli byla už ztracena.

Přišel kněz. Přijala ho bez hrůzy.

Když odešel, zavolala muže a poprosila ho, aby připravil rodiče na hrozné neštěstí, které je její smrtí potká.

K večeru věřila, že neumře.

Modlila se zoufale a úzkostně, aby směla zůstat v tom životě, který si tak těžce vybojovala a který si učinila těžkou povinností. Měla muže, rodiče, sestry, dítě. Všem byla středem. Stála mezi nimi jako úmluva, jako příčina, jako vyplnění.

Pak upadla zase v bezvědomí.

Objevily se nad ní černé staré tetky z Prahy. Ucítila jejich uvadlý parfum v šatech. Uviděla jejich malé, úzké, tolik obávané tváře. Hovořily německy cukrově, jako k člověku, který umírá a s kterým se už nepočítá. Zapomněla nyní na svého Ibsena, na svého Beethovena i na svou němčinu. Odpovídala česky, slábnoucím, milým hlasem.

Byla krásná jako ve chvílích svého rozkvétajícího mládí.

Tetky převlékly svá hubená těla do domácích šatů a převzaly ošetřování.

Zavolala muže a sestru.

Šeptala své prosby.

»Neopouštějte dítě, slibte mi to, oba mi to slibte, že se o ně budete starati.«

Plakali nad ní beze hry, zapomínajíce jejích předsmrtných muk, loučili se s ní jako s někým, kdo odjíždí.

Slíbili jí, že se budou starati o dítě, že se mu dobře povede, jen aby byla tam na věčnosti bez starosti.

Věděla tedy už jistě, že umře.

A ztišila se. Nemohla pochopit, kdo to způsobil, kdo se jí tak mstí, proč ji vyhání z tohoto krásného příbytku. A radost s hrůzou kmitaly se před její tváří. Staré, obávané tetky, vznešený muž, který si ji vyvolil, který ji pozvedl a vyznamenal, tvář dítěte a tvář sestry, poslední přítomnost jedné z těch, ze kterých vzešla, její domov a vody a lesy, její dětinství a pýcha nového osudu, všechno to přelévalo se jí před rozevřeným zrakem. Ale pak shasínaly představy jako svíčičky na vánočním stromku. V pokoji se stmívalo.

A ji odnášely vlny, rozhoupané, rozvolněné, vlažné vody, tišily její bolest a přinášely veliký mír. Jakási laskavá moc ji obklíčila a dýchala na ni tišícími kouzly. A jí se chtělo už splynouti s ní, nassáti se jí, utonouti v ní.

Pak poznala, že ji hodila zpět, neboť ucítila, že někde dole, na zemi bodali její tělo; to tělo že byla ona; a uslyšela šepot a pláč, uviděla úzkou, soucitnou tvář jedné tetky, stařeckou tvář lékaře, užaslou, vyděšenou tvář své sestry a nenašla už muže, neboť on klečel a hleděl na ni zpod samé tváře, šílený a nekorrektní, lidský a neúřední.

Ale toto poslední přivolání minulo. Zmizelo všechno živoucí a nová mlha sladkosti a pokoje kolébala poslední světskou zář na svých křídlech a udusila ji svým mléčným, novým přísvitem, měnila jej, sládla a houstla. Na konec veliká tma příchodu a konce vdechla do sebe poslední šero. A Marie usnula. A usnul Beethoven a Ibsen, usnula němčina a školy, usnul její bohatý život a rodné lesy, usnul její smích, její sladký, drahý, okouzlený, zlatem prosypaný smích, její drobné žerty, její liliová šíje a ubledlé líce, její zoubky bělounké a srdce mladé, rozjásané.

Tetky těšily synovce, který nepřestával plakat polochlapeckým, zoufalým, přeskakujícím pláčem.

Pak zotvíraly skříně s jejím tak pracně zaopatřeným prádlem a oblékly její bílé sametové tělo do čistého prádla a do svatebních, ještě nedošitých šatů.

Muž jí chtěl dát do rakve všechny šperky, které jí kdy daroval, celou tu spoustu zlatých srdíček, které jí dával se zálibou opakovaně, při každé příležitosti, ale tetky mu připomněly, že má dceru.

A tak ji uložily do stříbrné rakve bez srdíček, mezi bílé květiny, které poslala paní hraběnka ze zámku k této tragické slavnosti, rozechvěna sama tímto osudem krásy a lásky, a pokryly ji bílým illusionem jejího svatebního závoje.

Věnců se sešlo dvacet, a muž měl radost, že jich bylo dvacet, že jich bylo tolik, že všichni milovali bytost, kterou sám miloval nejvíce, kterou objevil na ulici se džbánem a učinil svou ženou.

I pochovali ji do cizí země a doprovázeli ji cizí lidé a zpívali nad ní smuteční písně v cizí řeči.

A zatím jejich březina doma v Čechách, za vsí, kde běhávala, šuměla tichounce, a jejich potok plynul tichounce, a její rodiče pracovali na své práci, neboť nikdo jim neřekl, že umřela a že ji vkládají do zmrzlé země a zasypávají utvrdlými hrudami, že vykonala poslední pouť tato bytost radosti a krásy.

K. ELGART:

ZÁPAS.

Pokrač.

Stáli proti sobě chvějíce se po všem těle. Rezek zas pozbyl vlády nad sebou. Touha po ní ho hnala v před a strach ho shromil na místo. Pak vylétla mu rázem teplá krev do těla, a jak ho horko zalilo, až v očích pálilo, skočil k ní a schvátil ji nebránící se do náručí. Ucítil horkou líc na svých rtech, heboučkou pleť její a chtěl se v ni vpít. Nemohl. Nervní škubnutí ho odvrátilo. Držel její prsty ve svých dlaních.

»Julčo!«

Zachvěla se mu v rukou. Políbil její ručku třesavou a stáhl ji k sobě. Vytrhla se mu: »Ne, ne teď,« a vyběhla.

Stanul s očima zavřenýma, spánky rukou svíraje. Mozek byl spálen, dýmala mu v hlavě palčivá těžká krev, krvavým poskokem bila v lebku a klesnout nechtěla, víc a víc se jí tísnilo ve varu černavém, drala se v oči, jichž bulvy tiskla z důlků v rozpjetí.

Utekl ven Horký vzduch stísnil mu rozžhavenou hruď nesnesitelně, dlouhá prázdná ulice zavála naň špinavými fasádami, stravujícími dech až k zalknutí. Zdálo se mu tak. Nemohl dlouho svobodně vydechnout a vypjat prsa v jarém vzedmutí, ač chtěl, vždyť měl být nyní vesel, rozjařen jako vítěz velký. Shrben vyšel na náměstí do alejí rovnoběžně vymrštěných v dálku. Ne, nic v něm nebylo, žádná radost, nic!

Sondoval své nitro: lásku jsem vyznal, ráda mne má, a nic ve mně není — což bych se byl přenáhlil? Jen proto jsem snad myslil, že ji mám rád, že bylo to něco tak zvláštního a že jsem chtěl vítězit? To nebyl přece záchvat pouhého rozmaru — tak dlouho se vše krystallisovalo, ne, nebyl to rozmar. A přece, kde aspoň spokojenost, když ne závrať nadšení? Nic, naprosto nic.

Nespokojen a mrzut na sebe vešel do bytu. Sedl, hlavu zvrátil do stropu a chtěl si znovu dnešek přemyslit. Ale nezačal.

Proud hýřivé radosti mu vstřikl do duše odkudsi z podvědomí a Rezek vyhrkl překotným smíchem, vyskočil zcela nevážně, rozhodil rukama, hruď vypjal a z plna hrdla si vykřikl: »Má mě ráda, má!« Udeřil do rukou, zamnul si je a toče se po světnici, zpíval si do smíchu nestavitelného »Julčo, Julčo má!« Kolik myšlének mu vběhlo do hlavy, vždy máchnul rukou v hrkotném smíchu a zpíval dál. Chtěl sednout, nevydržel, chtěl myslit, nemohl, chtěl jít ven a hodil zpátky kloboukem. Bez vůle uklidnit se běhal dál a smál se jásal do únavy.

* * *

Vešel do nízké, vyhřáté a kouřem plné hostinské místnosti. Zatočil se za sklenou zeď ke svému stolu, který již všecek byl obsazen. Vesele se vmáčknul do kruhu živě hovořícího. Uhnuli mu a nerušeně mluvili dál. Nesledoval jejich hovoru, dal se do svojí večeře a přemýšlel. Bylo mu pořád ještě do rozpustilého smíchu, že se musil nutit, aby nevybuchl, foukal aspoň prudce do modravého kouře, jehož fialový spodní okraj volně ploval nad hlavami hostí, prohýbal a vlnil se vláčně, otevíral se prudčeji vydechnutým popelavým dýmům a sceloval se, zbarviv je svým nádechem. Když otevřely se dvéře, zvířil se náhle mrak prudkým strhnutím dolů a dlouho se pak převaloval a točil, než vplynul ve svůj klid. Byl duší hospody. Přijímal hovory všech stolů, tříštící se vzájemnými názory, a prodýchal je čoudem svým, že čpěly příznačným jeho aromatem; stlačoval lepkavou vůni pivnou níž v chřípě, v oči sedících, dráždil hrdlo a nutil prolévat je rychleji a rychleji.

Pilo se. Nedělní návštěvníci hltali rychle a dychtivě, nezvyklí hořké pachuti, stálí denní hosté pili volně, gourmandsky; je očekávalo ještě mnoho hodin, bylo třeba volnějšího tempa, aby bylo možno déle vydržet. A přece byly již i jejich líce zčervenalé, oči lesklé, hovor plynul, ba letěl již plným proudem širokým, promíchán jen tupým třeskem táčků a talířů. Horkokrevnější nahýbali se nad stolem šermujíce rukama i sklenicemi, jiní pohodlně zvráceni na lenoch dávali se nést hovorem, chvílemi svou větu přihazujíce, obyčejně nepovšimnutou. Mezi stoly honil se sklepník se zuřivou horlivostí, vrážeje se mezi židle a nahýbaje se až na druhý konec stolů.

»Jak je to všechno směšné, co si vykládáte,« připadlo Rezkovi, když se zadíval na horlivě řečnícího doktora Ryšavého, jak oběma bílými dlaněmi zdůrazňuje své vývody. »Jak poslouchají, a jistě to není k ničemu. Co by to mohlo být.« A zas mu bylo směšno, že odsoudil tak ledabylo, čeho neznal. »Poslouchej přec,« řekl si se smíchem a naklonil se ke stolu. Mluvili o schůzi universitní a Ryšavý povýšeně právě podškrtnul ukazováčkem svá slova: »Musíme dát městu za jeho protest odvetu, musíme říci vládě, co chceme.« Dlouhým vážným douškem zalil řeč.

»Pokřičíte si a čerta dostanete. Na rok se dá zas nějaká tisícovka na universitní knihovnu a za padesát let, dá-li Pánbůh, můžete začít na ni myslit,« ušklíbl se mrzout a jedovatec Kníže.

»To se ví, že nic nedostaneme,« zakřikl ho horlivec Domek, »ale rámus se musí dělat, sice

teprv nic nedostaneme — a já jsem vždy pro rámus.« Rád ironisoval, ač sám byl nadšencem.

»Inu, nic je myslím lepší než teprv nic!«

Několik hlav sebou škublo ku předu, několik hlasů se vmísilo, ale Ryšavý je přehlušil.

»To je tak, vyslovit se musíme. Řeknou-li to jen poslanci, nikdo si toho nevšimne, národ musí křičet, všici, všecko musí podpisovat protesty a resoluce, potom může být něco.«

»Pěkná poklona pro poslance — ty jím chceš také jednou být?«

»Nezlob, Kníže, jed si vylej jinde, nás tu neotravuj. Něco se musí dělat, ležet na líné kůži jako ty nebudeme.«

Kníže se ušklíbl: »Kdybyste dělali aspoň něco rozumného.«

Ryšavý mávnul rukou a zapil námitku. Chtěl načít odjinud. V tom po přestávce přelomením themata vzniklé prohodil teprve Rezek: »Nejrozumnější není právě, že nutíte lid do něčeho, z čeho nebude mít nic. Co je mu po universitě?«

»Tak? Kam pak máme chodit studovat, Slávku?«

Pokrčil rameny. »Studujte si s pánembohem, ale co je lidu, celku po tom? Všecko to naše vyšroubované vzdělání je beztoho jen pro ochranu před konkurencí, ne z naprosté nutnosti, tedy spíše proti lidu.«

Společnost většinou akademickým vzděláním prošlá zůstala zaražena, nepříjemně dotčena. Nač tak vážná námitka? Chtěli přec jen lehce hovořit a zde musili v boj, vždyť jim všem tu výtku hodil.

»Hm, pane profesore, tedy naše diplomy nejsou k ničemu?«

»Naše jsou, nám zabezpečují privilegovaný výdělek, ale pozbudou kdysi ceny, musí jí pozbýt, protože těch neprivilegovaných sil je víc. Rozbijí naše kasty a zcela právem.«

»Pěkné zásady! Nemáme tak dost konkurrence, ještě toto k tomu. Vám je ovšem hej, sedíte si v státním klíně, kam jich víc nemůže, než jich vpustí, ale my, advokáti, lékaři a ostatní, my se musíme o chlebíček rvát. Kdybych mohl říci: advokátů bude jen tolik, nikdo víc nesmí mezi nás — ó, já bych také mluvil pro ideály všeobecnosti. Vymožte nám to a máte ve mně přívržence.«

Rezek se rozčiloval. Cítil v sobě sílu a touhu odporovat všemu tomu vyřčenému šosáctví, všemu šosáctví vůbec.

»Ah ne, mně to není nejvyšším blahem, že jsem tam, kde jsem Bohužel nemohu se vymanit, vždyť nedovedu jiného; z toho však nenásleduje, že bych nesměl mluvit i sám proti svému postavení.«

»A svému stavu. Brachu, málo si vážíš stavovských povinností.« Doktor Černý ho změřil skoro opovržlivě.

»Jaká povinnost? Neuznávám stavu, nechci kast, ať padne starověk! Kdo silu má, ať pracuje tam, kam stačí, kdo k ničemu, ať netyje z privilegií.«

Mluvil vášnivě, celou vznětlou duší zmládlou a divokou teď vítězstvím v otázce své niterní existence. Společnost se rozehřála jeho ohněm. Neměl však nikoho proti sobě, všichni s planoucíma očima vrtěli sebou, aby mu vskočili do řeči, strhli jeho vývody. Leč nikomu nepřipadaly duvody jiné než existenční, ty právě, jež nechtěl uznat spravedlivými. Zabředli do všech společenských poměrů a nemohli zničit stavby jeho. Byla ve všem tom snažení zřetelna jen touha všech po zmonopolisování práce v rukou vytčených, touha po pohodlí jistého zisku bez zápasu s massou těch, již vydychují všecek život svůj jen a jen v nekonečném, netrženém boji soupeřství všeobecného.

Konečně, když únava přepadla dýmem nasáklé hlavy, přerušil Ryšavý hovor: »Bloudíme příliš daleko, to nemá co dělat s naší schuzí universitní.«

»O ano,« bránil se Rezek. »proti tomu akademickému vzdělání se právě stavím. Řekl jsem již, že jen ochranným prostředkem, délkou svou dává jakýs takýs důvod vyvýšenosti a zdánlivé oprávněnosti míti privilegium.«

»Enechte toho již,« prohodil dobrácky Liška, »my to tu nespravíme; zahrajme si raději.«

»Tu nespravíme nic, ale tam místo bouření lidu z pathetických frází pitomého, tam to povězte. Ne po universitě, křičte po zboření dnešního stavu, po zřízení lepšího, nám vyhovujícího ve středověku. Podpisujte resoluce a protesty, že chcete blahobyt pro všecky bez výjimky.«

»A teď dost!« křikl Ryšavý. »Každý má svoje názory. My budem mluvit pro universitu, Rezek ať si mluví proti ní, ale až na schůzi. Pivo sem! Beztoho se mluvilo místo pití. A zpívat se bude!«

Udeřil na stůl a spustil:

Vrť sa, dívča, vrť sa, dívča, okolo mňa,
jak ten ptáček, jarabáček, okolo pňa.

Všichni byli rádi, že byli vysvobozeni z nuceného klusu v těžkých myšlénkách, a tak lehounce vjel do všech ohnivý rytmus slovačiny. Rozhlučeli se, podupávali a poklepávali na stůl.

Udělaj kolečko,
moja galánečko,
budeš moja!

Kouřivý vzduch tetelil se a vlnil ke stropu s vlnou písně. Celá světnice byla rázem uchycena divokou krví své domoviny, hlavy potrhovaly a pohazovaly sebou do vyražených rytmů, ruce se zvedaly nad hlavu luskajíce, tváře se zardívaly, oči blýskaly. A pivo teklo rychleji a rychleji, když nová píseň, táhlá a smutně bolavá zahučela: Bolo nás jedenáct.

Rezek mlčel. Zalit ještě ohněm diskusse, opřel se vzad a dokončoval v duchu svoje thema. Hehe. Mladá moderní společnost! Nejpokrokovější a buřičská v celém městě. Ať žije středověk! Karieristé, pohodlní, bezmyšlénkovití!«

Písničky plynuly dál a vtíraly se mu do duše. Nevěděl již která, ale jedna hodila mu do očí Julču stojící s hlavou pochýlenou, poškubující rukou, jak pomalu zvedá žlutavé oči v měkkém úsměvu. Duše se mu vyhladila teplem. Opřel se kolenem o stůl a rozhoupal se na židli, dávaje se kolébati příjemným hukotem do svých snů.

Čech, který dosud něme seděl, nezasáhnuv ani jedinkrát do hovoru, naklonil se k němu: »Julča byla v kabinetě?«

Rezek se prudce po něm obrátil. Setřel svit svých očí a chladně, nedůvěřivě přisvědčil.

»Já jen tak. Pešek mi nadhodil zlomyslnou otázku, nerozuměl jsem mu.«

»Co říkal?«

»To víš, jak mluvívá, zvlášť o tobě.«

Mávl rukou. Viděl zamračen úzkou jízlivou tvář Peškovu s řídkou světlou bradou i s tenkými v úsměv zkřivenými rty. »Kdybys tak věděl,« zasmál se, ústav by se zbořil, a tak bude za chvilku konec roku, pak, pak — Julouši můj!« Bylo mu zase do výskavého, netrhlého smíchu, a vytryskl hlasitě.

»Áá, Jára už se směje. Co pak ti napadlo?«

»Nic. Tuto mi zazpívejte!« Pohodil bujně hlavou, založil ruku za hlavu a vyrazil z plna hrdla první tony sforzandované a zanikající tím nevýslovným stylem národních zpěváků nekultivovaných:

Kamarádi moji, kamarádi moji,
pomozte mně plakat.

Zabouřila, zavýskala prudkým rozběhem v netlumený výkřik bijící v stěny, dozpívala, a pláčem se vydychla písnička z hlav kleslých k prsům. Džbánky se zvedly, narazily v sebe, stůl se zdvihl a zbojnicky měkká nálada vtáhla. Bouřlivější a divočejší byl hovor, to umlkl pak zpěv, kruh se roztrhl v skupiny, jichž přestřely slovné srůstaly nad stolem v změt hovoru krescendujícího a klesajícího. Oči již počínaly plavat v pivných slzách.

Rezek odešel. Nechtělo se mu myslit na ni uprostřed starých hádek a hrubých anekdot. Do prázdných ulic si vyšel s popěvkem, z něhož chvílemi zabzučelo: Julčo, Julčo!

* * *

Ráno se Rezek zrovna při procitnutí zachvěl. Vzpomněl, že první hodinu musí do jejího ročníku. Horko ho polilo a ani studenou vodou nemohl se ho zbýt. »Bude tam nebo nebude? Co udělám, bude-li se na mě dívat?« Nemohl se domyslit, jak mu ruce vypovídaly službu. Pak se rozzlobil na sebe: »Co se bojíš? Bude tam, budeš učit a je.« A v témž již zapomněl, že se zlobil na sebe. »Učit — jenom co? Přec se nemůže teď ukázat s všedností. A!« Odhodil ručník a naházel na sebe oděv. »Nesmysly budu vyvádět. Nic nebudu učit. Třásl bych se beztoho největší trémou, vždyť se znám. Mořit je budu bezduchostí, snad se tím také ubiju tak, abych nemyslil na ni.« Přece se však hrabal dlouho v loňských rozvrzích, co by mohl, co by měl probírat. Nerozhodnut je zastrčil a vyšel.

»Co tam? Co tam?« hučelo mu nervosně v uších. V kabinetě nervosně přeházel knihy, hledaje něco, vůbec něco bez určitého cíle. Nenašel a rozdrážděn odvrátil se k Čechovi s bezvýznamnou větou. Odpovědi nevyčkal a zase převracel knihy a listy, zastavoval se nad otevřenou stránkou, mysle bůhví kam, a když se přistihl, přirazil desky, nevěda ani, co v ruce držel. Díval se na hodinky, nebyl však s to uvědomiti si čas, cítil jen stále strašnější prázdno v prsou, až bolestné, dech přerušující.

»Bude brzo zvonit?«

»Za chvilku. Kde máš první hodinu?«

»A ani nevím.« Tak ho strhlo vnitřní chvění, že s tíží vypravil ze sebe ta slova. Bál se vyslovit jméno, aby mu hlas neselhal, a hledal v rozvrhu. »Ve čtvrtém. Půjdu již.«

Narazil si klobouk, pevně se uchytil kliky a přirazil za sebou schválně, aby zahnal snad zvukem rozčilení. Do schodů ke sborovně vylétl přes tři. Krev studící ho v rukou rozlila se do těla, dal se do hovoru nervního, žertoval, smál se, zajímal se o vše, ubíjeje v sobě vědomí trapné nejistoty; i s Peškem promluvil s pevným výsměchem v očích.

V tom právě zeptala se ho slečna Broumová, dostal-li již ta čísla Lumíra, pro ostatní že by si mohl přijít.

Pozbyl na okamžik rozvahy. »Děkuji vám, slečno, co jsem hledal, bylo úplně v těch číslech.« Hned by se byl však udeřil, když viděl úsměv její.

»Zrovna v těch číslech? To jsem ráda. A rychle vám posloužila, já bych se stala domýšlivou na takovou ochotu.«

Usmál se nuceně, nemaje odpovědi. Zvonek ho vysvobodil z rozpaků, ale pronikavý jeho řinkot zahnal mu opět krev z hrudi. Prázdno a strach měl v sobě. Pokrač.

M. GORKIJ:

DRZÝ.

NÁČRTEK

Z RUSKÉHO PŘELOŽIL A. G[illegible]TIN

Pokrač.

Vydavatel mírumilovně podal redaktorovi svou buclatou ruku a chtěl již odejít z pokoje do kanceláře.

Nenadále dvéře do kanceláře otevřely se a na prahu objevil se Gvozdev. Měl na hlavě čepici a usmíval se ne bez jakési laskavosti.

»Přišel jsem vám říci, pane redaktore, chcete-li soudit se se mnou, řekněte mi to, — poněvadž odjedu odtud, nu a šupem nechce se mi vraceti se.«

»Táhni ven!« téměř vzlykaje vztekem zařval redaktor a běžel v hloub pokoje.

»Jsme tedy vyrovnáni,« řekl Gvozdev, popravil si čepici na hlavě a klidně obrátiv se na prahu zmizel.

»Ó — ó, bestie!« u vytržení vydechl ze sebe Vasilij Ivanovič za Gvozdevem a blaženě usmívaje se, pomalu počal oblékat se do svrchníku.

* * *

Asi po dvou dnech po tom, co jsme popsali, Gvozdev v modré bluse, podpásán řemenem, v kalhotách s lemem, v jasně vycíděných botkách, v bílé čepici, nasazené na stranu a do týla, i se sukovitou holí v ruce vážně procházel se po »Hoře«.

»Horou« byl vlastně k řece nakloněný svah. Za dávných dob na svahu tomto byl hustý háj. Nyní téměř celý byl vykácen a pouze tu a tam mohutné, křivorostlé duby a vazy, polámané bouřemi, zvedaly k nebi své staré duté kmeny, široko rozloživše své uzlovité větve. U kořenů jejich vinul se mladý nálet, křoví lnulo ke kmenům, a všude uprostřed zeleni procházející se obecenstvo vydupalo točité stezky, spouštějící se dolů k řece, oblité září sluneční. Vodorovně přetinajíc »Horu« táhla široká alej, zanedbaná poštovská silnice, a po ní právě hlavně procházelo se obecenstvo, přecházejíc dvěma řadami, řada proti řadě.

Gvozdevu vždy velmi líbilo se toulat se po této aleji sem a tam spolu s obecenstvem: tu cítil, že je právě takový jak ostatní. právě tak svobodně dýchal vzduch, prosycený vůní listí, právě tak svobodně a lenivě se pohyboval. Byl částí čehosi velikého a cítil se rovným všem.

Dnes byl trošičku nachmelen, a jeho rozhodný, zďobaný obličej vyhlížel dobrosrdečně a sdílně. Od levé skráně jeho vzhůru vinuly se rusé kudrny; krásně odstiňujíce ucho, ležely na lemovce čepice, dodávajíce Gvozdevu šviháckého vzevření řemeslníka, jenž je s sebou spokojen, třebas tu chvíli je hotov dáti se do zpěvu, tance a rvačky, a každé chvíle ochoten napit se. Těmito charakteristickými kudrnami sama příroda zrovna chtěla doporučit všem Nikolaje Gvozdeva jako ohnivého chlapíka a znajícího svou cenu. Pochvalně pohlížeje kol sebe přimhouřenýma sivýma očima, Gvozdev zcela mírumilovně šťouchal do obecenstva, bez nároků snášel jeho nárazy, vstoupil-li damám na vlečku, zdvořile se omlouval, hltal spolu se všemi hustý prach a cítil se výborně.

Skrze listí stromů bylo viděti, jak za řekou na lukách zapadalo slunce. Obloha byla tam nachová, teplá i laskavá, lákající tam, kde dotýkala se krajem tmavé zeleni luk. Pod nohy procházejících se kladly se vzorkované stíny, a zástup lidí stoupal po nich nepozoruje krásy jejich. Šviháckу zastrčiv si do levého koutku úst cigarettu a lenivě vypouštěje z pravého koutku kotouče dýmu, Gvozdev pohlížel na obecenstvo, pociťuje v sobě opravdovou touhu, by mohl s někým pohovořit, rozprávět při sklenici piva v restauraci pod »Horou«. Ze známých nikoho nepotkával, učiniti si pak novou známost nebylo vhodné příležitosti. Obecenstvo přes to, že byl svátek a jasný jarní den, bylo nějak zachmuřené a neodpovídalo na jeho sdílnou náladu, ač již nejednou nahlédl do obličejů lidí, kteří šli vedle něho, s dobrosrdečným úsměvem a s výrazem úplné ochoty dáti se do rozmluvy. Nenadále před zrakem jeho v množství zátylků kmitl se mu dobře známý, na hladko ostříhaný a ploský, jako přitesaný zátylek redaktora Dmitrije Pavloviče Istomina. Gvozdev usmál se, vzpomněv si, jak spražil člověka toho, a s potěšením počal hledět na sivý nizoučký klobouk Dmitrije Pavloviče, zvedající se nad tlustým ramenem jakéhosi kupce v čepici. Časem klobouk redaktorův skrýval se za jinými klobouky, a to jaksi znepokojovalo Gvozdeva; vystupoval na špičky, pohlížeje, kde je, našel jej a znovu se usmíval.

Tak pátraje po redaktoru šel a vzpomínal na onu dobu, kdy on, Gvozdev, byl Nikolkou zámečníkovým, redaktor pak Miťkou djakončiným.*) Měli ještě přítele Mišku, jejž nazvali Cukránkou. Byl ještě Vaska Žukov, syn úředníkův, z krajního domu v ulici. Byl to pěkný dům — starý, celý porostlý mechem, oblepený přístavky. Otec Vaskuv měl krásný holubník. Na dvoře domu toho bylo pohodlno hráti na schovávanou, jelikož otec Vaskuv byl lakomý a schovával na dvoře všeliké haraburdí, — jakési rozlámané kočáry, bečky, bedny. Nyní Vaska je újezdným (krajským) lékařem, na místě pak starého domu stojí skladiště železné dráhy . . . Byli ještě přátelé jiní, vesměs kluci asi osmi-, devítiletí Všichni bydlili tehdy na kraji

*) Djakonica [illegible] hnovi.

města, v Zadní Mokré ulici, žili přátelsky mezi sebou a v neustálém nepřátelství s kluky z ostatních ulic. Pustošili sady a zahrady, hráli v kostky, v míč a jiné hry, a učili se ve farní škole... Od té doby uplynulo asi pětadvacet let..

Byl čas a minul, byli kluci — právě tak drzí a špinaví jako Nikolka zámečníkův, stali pak se nyní vážnými lidmi. Nikolka zámečníkův zůstal v Zadní Mokré ulici. Ti, ukončivše farní školu, dostali se do gymnasia, — on nedostal se tam... A co, neměl-li by promluvit s redaktorem? Pozdravit ho a dáti se s ním do rozhovoru? Začít tím, že omluví se za skandál, a potom promluvit — tak, vůbec, o životě?...

Klobouk redaktorův neustále míhal se před zrakem Gvozdevovým, jakoby vábil ho k sobě, a Gvozdev se rozhodl. Právě v té chvíli redaktor šel sám ve volné prostoře, jež vznikla uprostřed obecenstva. Kráčel svýma tenkýma nohama ve světlých kalhotách, hlava neustále vrtěla se se strany na stranu, krátkozraké oči přimhuřovaly se pozorujíce obecenstvo. Gvozdev téměř přišel až k němu a se strany přívětivě nahlížel mu do obličeje, čekaje na vhodný okamžik, by ho pozdravil, a v též chvíli pociťuje mocnou touhu zvědět, jak se zachová k němu redaktor.

»Dobrý večer, Dmitriji Pavloviči!«

Redaktor obrátil se k němu, jednou rukou nazdvihl klobouk, druhou upravil si brejle na očích, poznal Gvozdeva i zamračil se.

Avšak to neodňalo odvahy Nikolaji Gvozdevu, — naopak Gvozdev nejroztomilejším způsobem nahnul se k redaktoru a ovanuv ho zápachem vodky, otázal se:

»Procházíte se?«

Redaktor na sekundu stanul; rty a nozdry s pocitem ošklivosti zachvěly se, i pokynul chladně Gvozdevu:

»Čeho si přejete?«

»Já? Ničeho! Já jen tak... dnes je pěkně! A velice rád bych promluvil s vámi strany té události.«

»Nepřeji si s vámi o ničem mluviti!« pravil redaktor, zrychluje krok.

Gvozdev učinil totéž.

»Nepřejete si? Rozumím tomu... Vy jste v právu, já tomu dobře rozumím... Jelikož jsem vám učinil ostudu, ovšem musíte míti na mne spadeno...«

»Vy jste prostě... opilý...« znovu stanul redaktor, »a nedáte-li mi pokoje, zavolám policii.«

Gvozdev přívětivě se usmál.

»Nu, nač pak?«

Redaktor se strany pohlédl na něho truchlivým zrakem člověka, jenž dostal se v nemilé postavení a neví, jak z něho vyváznout. Obecenstvo již pohlíželo na ně zvědavě. Několik tváří nastavilo již sluch, tušíc nastávající skandál. Istomin zemdlen ohlížel se kolem.

Gvozdev to zpozoroval. Dokonč.

FEUILLETON.

SULLY-PRUDHOMME.*)

V Paříži, 10. února 1900.

Ti, jimž se poštěstilo seznati osobně tohoto velkého básníka, obdivují hloubku jeho myšlének, přímou povahu, srdce jemné a citlivé. Milují jeho duši, vždy ochotnou přijati kterýkoli názor plodný a bohatý i jeho ironii, jíž odbývá ty, kteří se s ním prou o útvar verše anebo o podstatu inspirace.

Jest třeba, abyste ho spatřili v jeho pracovně v ulici Faubourgh-St. Honoré; cítíte, že tam žije celá jeho poesie, celá jeho esthetika a filosofie. Okolní klid, vybrané obrazy, několik antik, vzácný nábytek a nedostatek bibelotů jsou v ostrém kontrastu s nepřetržitým ruchem ulice a hrčením povozů. Při pohledu z okna stěží uvěříte, že jste naproti Elysejskému paláci. Ostatek pokoje mimo světlý koutek, v němž pracuje, se ztrácí v polostínu. Má vždy před sebou mramorovou sošku, jež mu inspirovala krásný sonet »Filosofii« a portrét Pascala, jemuž zasvětil a zasvěcuje své nejnádhernější meditace. Když usedne ku práci, klesne jeho hlava do dlaně; vlasy má trochu v nepořádku, šedivící; jeho velké, čisté zraky myslitele, neustále toužící po nekonečnu, dovedou číst na dně srdci i duší.

Mluvte s ním o poesii a vyloží vám otázku verše klassického a »dekadentního«. Nepřipouští této veršové formy. Verš jest prý právě tak pravidelně složen jako orgán těla, jest vědecky rhytmován a harmonicky vytvořen jak sluchem tak i zrakem. Tak pojímá on tento problém. Toť jeden z nejtěžších předsudků jeho života: chce celou silou své velké autority zachrániti francouzský verš z nebezpečí, jemuž jde vstříc, jest rozhodným klassikem ve své formě. V tomto duchu sepsány byly jeho »Stance a básně«, jeho první verše plné kouzla čisté lásky a podivuhodné jistotou výrazu »Samoty«, kde opuštěnost jeho srdce mu diktuje nyvé sloky a »Marná Něha,« tato kniha, jež jest jediným výkřikem touhy po ženě-sestře.

Do těchto sbírek uložil sice Sully-Prudhomme verše, jež jsou hodny slávy jejich autora, ale to, co činí z něho básníka-filosofa, jsou dvě neobyčejně mohutné a široce rozklenuté básně »Spravedlnost« a »Štěstí«.

Vůdčí idea první z nich je právě tak prostá, jako byly velké myšlénky filosofů Hellady, koncepce jeho theorie se blíží ideám Callicleovým. Spravedlnost pro Sully-Prudhommea jest výslednicí svědomí celého lidstva. Stopuje nejdříve člověka, jeho aspirace k Bohu, jeho touhu po absolutnu a pak zachycuje jeho nekonečnou mdlobu, nízké pudy, jež se vynořují ze zápasu ctižádosti a pýchy. Právě tak i ve »Státě« mají jednotliví občané tytéž vady. Individuum svým instinktem není dobré. A jednotlivé národnosti ukazují se v témž světle nepřátelství a žárlivosti; to dokazuje válka. Sully-Prudhomme chce ve »Spravedlnosti« ukázati lidstvu jinou pohnutku jeho činů; chce, aby srovnávalo své touhy a žádosti se svědomím. Touto básní, psanou v jednom z nejvzácnějších lyrických rozpjetí, ukazuje, že básník dovede mluvit o nej-

*) Přeloženo z rukopisu.

vážnějších a nejsubtilnějších věcech s citem i stylem neobyčejně jemným — —

Ale dílo, jež sám nejvíce miluje, je jeho podivuhodná báseň »Štěstí«; vytýkali mu její chmurnou filosofii; ale tím se toliko ukázalo, že mu nikdo neporozuměl . . . Faustus a Stella jsou hrdiny tohoto filosofického dramatu. Milovali se na Zemi, ale nedovedli nikdy spojiti svá těla; Stella zemře; stane se dokonale krásnou; Faustus ji potká ve světlých krajích ideálu; konečně tam se spojí. Nyní je vše krásné, vše dokonalé. Nic je nedovede upomenout na Zem, jejich strasti je již neobklopují. Bloudí ethernými pláněmi tohoto dokonalého království; jejich všechny lidské sny jsou realisovány; jejich duše již netrpí. To je »Štěstí« uskutečněné v celém svém lesku: v pravdě, v kráse, dobru — A přece začínají vzpomínat na svět; spojení jejich bytostí, tak výstředně vyhnané a vyčerpávající nečiní je šťastnými tak, jako kdysi snili. Hledí dolů na svět, plný zápasu a muk; trápí je, že nemohou jednat. Tu prosí Smrt, aby je vzala na svá širá křídla a odnesla je na Zem, kde v posledním objetí realisuje se jejich štěstí.

»Štěstí« synthetisuje jaksi celé dílo Sully Prudhommea; je tam filosofická báseň, nejistota vědění i touha po vyjádření v umění. »Štěstí« je v mnohém směru esthetikou.

Tohoto filosofického díla si básník snad nejvíce váží. A přece se podivíte, jak skromně mluví o těchto »drobných básních« a usmívá se, přirovnávaje je k »rozbité váse«.

Jeho pokus byl odvážný: šlo mu o sloučení dvou tak různorodých živlů, jako je metafysika a lyrika. Ale Sully-Prudhommeovi se to zdařilo. Tak na př. »Spravedlnost« je rozdělena ve dva odlišné díly: jeden, meditující, má skoro mathematickou formu sonetu; druhý, »hlas srdce«, je rozdělen v krátká osmistopová čtyřverší. V této formě je obsaženo i kus jeho filosofie, jíž se objevila jedna z řídkých metafysických koncepcí ve Francii, bytost, jež sama sebe hledá, jež sebe nalézá v rozletech své imaginace a svého citu, toužící procítit až na dno bolestný problém vědění. Osvobodit se, být volným, zachovat si svoji neodvislost v přísném útvaru zákonů krásy, činiti dobro, »tento chef d'oeuvre lidského jednání« (jak řekl ve své řeči při rozdělování cen ctnosti francouzskou akademií): to jsou velké linie této neustále tvořící myšlénky. Jeho »Mohu něco poznat?« je hodno Pascalovy inspirace: Sully-Prudhomme je skeptičtější, ale právě tak ryze francouzský.

Tato vzácná duše je zároveň básníkem a filosofem, pozorovatelem a metafysikem. Jemu náleží epitheton, jež dal Chénierovi, že dovedl připojiti

Laur básníka ku palmě spravedlivého.

Albert-Emil Sorel.

Dr. Luboš Jeřábek: BOTANICKÁ ZAHRADA NA SMÍCHOVĚ.

»On aperçoit à travers des toits aigus
de la ville basse les longues lignes
horizontales de la vieille cité
couvertes des monastères et de palais
entremelés de jardins magnifiques.«

Viollet le Duc v listu z Prahy.
Viz Lettres d'Allemagne 1856.

Tak krásná a velebná, tak svěží a zelená, plná velkolepých klášterů, paláců a zahrad rozkládala se tehdy Praha před nadšeným její obdivovatelem, slavným architektem a gothikem francouzským. Mezi teplými tóny žlabicových střech, plných mansard, vikýřů a lomenic, sálajícími nevystihlou škálou barev, počínající od světle rumělkové až do hnědoviolové a šedomodré, mísily se měkké, syté, mechově a resedově zelené, žlutavé i sepiové tóny rozsáhlých zahrad panských, klášterních, měšťanských i veřejných.

A dále, na samé periferii města vinul se obrovský, smaragdově zelený, nepřehledný téměř pás městských hradeb a fortifikací, posetý většími a menšími parky, lučinami a zahradami.

A ještě dále, v modravých parách vzdáleného horizontu silhouetty Žižkova, proseckých, vysočanských a vinohradských návrší, vystupující z obrovských ploch rozsáhlých vinic a ovocnic karlínských, žižkovských a vinohradských, stápějících se v záplavě zlatožlutých tónů krvavě zapadajícího slunce.

Tak úchvatný obraz zřel Viollés le Duc ještě před padesáti lety!

Dnes není po něm téměř ani památky.

Jako prchavá fata morgana zmizel nádherný zelený rámec vinic a parků a zahrad, z něhož jasnými a teplými barvami vystupoval úchvatný obraz tehdejší Prahy, plný krásy, svěžesti a majestátu. Vše to není více!

Zmizelo pouze 60 kilometrů zahrad v Praze a v nejbližším okolí tak suše konstatoval mi na základě velice přibližných výpočtů přítel inženýr.

Zmizely z Prahy zahrady holešovické, zastavěn a vysekán Korunní a Rohanský ostrov, zničeny zahrady Růžodolské za Poříčskou branou, Komotovka a zahrady žižkovské s Rajskou a Saraciniho zahradou, Kanálka se Smetankou a Folimankou, ohromné plochy zahrad vinohradských, zahradní komplexy kapitoly vyšehradské v Nuslích, na Slupi a pod Vyšehradem. V Praze samé do pola zastavěny zahrady ústavu choromyslných a zahrady »Společenské«. Taky zmizela i zahrada Koseova a ovocnice, v níž stála »villa Amerika« volné jako letohrádek.

Stejně zničen i komplex zahrad, na nichž dnes stojí kasárnická monstra »Hlavní pošty«, tedy místo, kde za Karla IV. stávala prvá botanická zahrada v Evropě.

Zastavěny zahrady fideikomisu Kolovratského na Příkopech, zničeny zahrady druhdy kláštera Opatovického v nynější ulici Opatovické.

Na Malé Straně a Hradčanech zmizel komplex t. zv. Jesuitské zahrady a zahrady Lumbeovy.

Ještě kvapněji mizejí nám zahrady střešovické a dejvické a rozsáhlé, v době Karla IV. založené vinice košířské. Všechny musily ustoupit »modernímu pokroku města«, jenž u nás vyjádřen a ku platnosti přiveden pouze a jen »vymožeností« přímočárných ulic a nesmyslnými, ba přímo hroznými kopiemi vídeňských a berlínských architektur.

V nově zakládání a rozmnožování svěžích, úpravných, moderním uměním vyzdobených veřejných parků, městských sadů a lesíků správy našich měst pravý moderní pokrok bohužel ještě nespatřují, ba nejsou si ani »dostatečně« vědomy této povinnosti ku svému velkoměstskému obyvatelstvu. Ony nechtějí téměř věděti, že pro obyvatele velkoměsta sebe menší kousek zeleně, malý »square« zahradní neb parčík v okolí některé budovy veřejné neb kostela jest pravou oasou v poušti velkoměsta, dobrodiním plícím i oku!!

A nyní ke všemu dojíti má i na poetické zákoutí Botanické zahrady na Smíchově, kterému hrozí stejný osud jako nedaleké zahradě hraběte Kinského. Tam český kavalír a zde sám aerár má dělati parceláře a kus po kuse, parcelu po parcele rozprodávati tyto snad poslední z větších zahrad.

A obec pražská a smíchovská s klidem nehybného měšťáka přihlížejí k této hrozné vivisekci velkoměstského organismu, z něhož mu kus po kuse rvou zahradu za zahradou tyto plíce, tyto reservoiry vzduchu, ony nezbytné a dýchací ústroje velikých měst!!

A tentokráte ke všemu ani nejde jen o kus svěží zeleně, která má býti zbuhdarma ztracena.

Jde tu o zahradu plnou poesie, tmící se ohromnými skupinami vzácných starých stromů. Jde o skvostné zátiší s rozkošnými barokními stavbami, jež jsou dílem jednoho z nejslavnějších mistrů českého baroku.

A bezpochyby, že je za nedlouho neuvidíme, útulné ty domečky s mansardovými střechami prejzy kryté, zdobené soškami a ballustrádami, s výstupky a balkony, jež tak vlídně kynuly nám z hlubokého stínu prastarých tisů a cypřišů.

Neuzříme více ty altány porostlé hustou spletí divokého vína a poseté velikými, bílými a violovými květy věkovitých plaménků a obklopených opodál nejvzácnější florou, domácí, horskou i exotickou, jíž se tu dobře dařilo a kterou věky tu akklimatisovaly.

Za to vyrostou nám tu ze země ty všeliké »moderní vymoženosti« a západní vítr ponese nám přes řeku do Prahy místo ozónu z této zelené prostory neabsorbovanou směs kouře a výparů smíchovských činžáků!

Kéž by tak nikdy se nestalo! Neboť jest ještě čas všemu tomu zabrániti! Avšak nemáme obce vědomé skutečných potřeb svého obyvatelstva. A tu těžko doufat v nápravu a záchranu.

Než za pokus by to přece stálo! Bylo by potřebí jen poukázati na bezpříkladnou inkonsekvenci místodržitelského zdravotního úřadu. Není tomu dlouho, co týž zakázal zastavění cípku městského parku druhým českým divadlem z toho důvodu, že jest nepřípustným, aby byl rušen bez náhrady veřejný park.

Nelze upříti, že má tento názor mnoho do sebe. Současně však proti zrušení veřejné botanické zahrady na Smíchově, v němž není většího veřejného parku, týž zdravotní úřad dodnes názor ten hájiti opomenul.

A třeba ptáti se dále, zda ministerstvo kultu a vyučování, jako nejvyšší ochránce vývoje umění v této říši, chce trpěti dále, aby památka za památkou v Praze mohla mizeti s povrchu země?

A stavitelské památky botanické zahrady nejsou přece brakem, dobrým k zahození!! Konečně pak třeba si uvědomiti: Odkud a jak možno pro ohromný počet středních škol pražských, vesměs již sestátněných, českých i německých, řádně opatřovati předepsaný materiál rostlinný pro přednášky botanické? Neboť dolení menší zahrada botanická zřízená na místě Společenské zahrady pro účel ten daleko nestačí! Myslím, že je věcí profesorských, školských i universitních odborníků, aby otázku tuto svědomitě vzali v úvahu a pokusili se i oni zachrániti botanickou zahradu jako takovou nejenom tomuto účelu, ale i Praze, kteréž jest vzácnou ozdobou, milou, svěží oasou kynoucí z pouště monotonních ploch továrenských, klidnou plochou rozervaného komplexu smíchovského břehu Vltavského a nezbytným téměř reservoirem vzduchu jeho obyvatelstvu!

LITERATURA.

J. a E. Goncourtové: Renáta Mauperinová. Přeložil Adolf Holk. (Světová knihovna č. 135.—137.)

Konečně máme nejoblíbenější román bratří Goncourtů v pečlivém, s láskou a štěstím pracovaném překladu p. Holka. Chápeme, že je nejoblíbenější, ač není právě dost význačný pro methodu a pro theorie Goncourtů. Je mnoho sentimentality, která činí Goncourty milými výhradně srdci v jeho fabuli, v té historii roztomilé, gaminské dívky, která však pod rozkošným zevnějškem moderní, nervové krásky, sršící espritem, má srdce plné lásky k otci, jenž si ji vychoval pro svoji radost, která je na něj pyšna tak nerozumně, jak jen může být pyšna milenka na milence, že dovede mstít každou neváženost k jeho slavnému jménu, pýchou, jež se stane tragickou vinou, příčinou smrti jejího bratra i její vlastní. Román, který má výminečně fabuli úplně ovládající zájem čtenáře, román koncentrovaný, byť i centrum nebylo okázalou, parádní scénou. Nikdo netuší, že bolestný dojem zprávy o změně bratrova jména ve šlechtické »z Villacourtu« a polo zaslechnutá zpráva, že legitimní majitel onoho jména ještě žije, může mít nějaké následky — teprve v nemoci Renatině se dovídáme, že zaslala číslo časopisu s onou zprávou zdivočilému hraběti z Villacourtu a tak zavinila nešťastný souboj bratrův — malý akt, který uchází hltalu knih.

»Réné Mauperin« odpovídá tedy ještě nejspíše starému pojmu o románu, s jehož slávou se to má asi tak, jako s oblíbeností »Eugenie Grandetové«, která bývá pokládána za nejlepší dílo Balzacovo, poněvadž má trochu slok a je přípustná pro dívky.

Původně bylo pro »Réné« určeno jméno »La jeune bourgeoisie«, a jeho disposice načrtnutá v »Karlu Demailly« (k XX), je zcela jiná. Měl to být čistě dokumentární román, kulturní historie měšťanstva našeho století, od revoluce až do naší úpadkové doby, od děda, současníka Robespierrova, který založil jmění a moc rodiny, až k dekadentnímu typu vnuka. Nehledě k tomu, že v »Réné« jsou pouze dvě generace — rodiče narozené v revoluci a jejich děti — není tento román ani sociálním románem; diskutuje se sice nebezpečí komunismu při billardu, morósními otci, jichž náhledy jsou překonány fatalistickým obrazem budoucnosti od velmi rozumné bytosti Denoisela, ale sociální tragiky tu ani není, ani úpadkových typů. Úpadkovým přec není mladý Mauperin, jemuž se dá vytknouti jen nedostatek měšťácké hrdosti; tento mladý muž je typem arrivisty, který vynakládá všecku intelligenci (dle autorů úzkou) k nabytí jména a jmění. Tedy pravý syn svých rodičů. Renata je vskutku psána jen k vůli Renatě, jen k vůli té zvláštní lásce k otci, a název románu byl s větším právem změněn než na př. »Karel Demailly« (»Spisovatelé«).

Goncourtové, jsouce méně tendenční než Zola, méně estetičtí než Flaubert a dokonce ne abstraktní analytikové školy Stendhalovy, jsou naturalisty par excellence. Sběratelé dokumentů, malíři »podle přírody«, fanatikové pravdy nalézají novou estetiku, nový stil. Sáhněme k jinému románu, třeba ke »Karlu Demailly«, nebo »Manette Salomon« — naleznete celé kapitoly detailů, nasbíraných na povrchu; ale detaily jsou viditelné výrazy duše, jako slova, a jejich architektonika, jejich poměr mezi sebou je takový, že každá kapitola je nabita silou tragických možností, je téměř pokladnicí románů, plna příčin, které se k sobě pojí a spolupůsobí skrytě jako neviditelný organism, až se najednou prudce jeví neočekávaným následkem. Jak jen zaniká, jak skrytě působí taková Manette, než se její vliv projeví úplným zotročením bytosti Coriolisovy!

E. de Goncourt píše: Na počátku své literární kariery jsem měl zálibu pro imaginované. Později jsem se stal výlučným milovníkem reality a kresby dle přírody. Nyní zůstávám realitě věren, ale představuji ji v určitém denním světle, které ji modifikuje, zbásňuje, zabarvuje fantasticky.« V těchto slovech je celá Goncourtovská methoda, která dělá z reality báseň a z kulturního historika impressionistu, methoda, která otevřela nové perspektivy umění a ukázala konečně, jak je život nevyčerpatelným materiálem. Imaginace má nový úkol: ze zevnějšku poznat duši, z úboru nervy. Nevymýšlí již fabuly, nekonstruuje — tato imaginace dle Goncourtů je již od Balzaca nemožna »Chyba imaginace,« píše Edmond, »je ta, že je přesně logická — skutečnost má mnoho nepředvídaného, komolého, nelogického.« A má pro svůj paradox dokument: Imaginace vystrojí pokoj kněze krucifixem, obrazy svatých atd. a ve skutečnosti tam je malý portret příbuzné jeptišky v barokním úboru pastýřky, z komedie, v níž hrála jako mladá dívka.

Otakar Šimek.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 1. BŘEZNA 1900. — ČÍSLO 17.

VLADIMÍR HOUDEK:

SEN JEPTIŠKY.

Hrob, květy zhalen, u zdi osamělé,
kde jenom zřídka drobné kroky zněly.
Jen šedý prach zbyl po panenském těle
a žluté kosti zvolna práchnivěly.

A v hodinách jak přesýpacích stále
se zrnka zvolna v prázdný prostor lejí,
kanuly drobty hlíny začernalé
prohnilou rakví v kostru hrudi její.

Dni prošly. V mrazný kámen ztuhla hlína,
jenž vyplňoval těsně prsa celá:
takový kámen — teď se rozpomíná —
v svých nedotknutých, svěžích ňadrech měla!

Jí posléz ve hrob andělů hlas hřímal
Vzkříšení hymnus! — Život se zas vrátí!
Však jaká tíž! Mráz hrůzy duši jímal:
pro těžký balvan v prsou nelze vstáti!

Chce vzhůru! Opírajíc o dno hrobu
se kostmi loktů, vzepnout chce se v světlo!
O, hrozný balvan!... Cítí smrti mdlobu —
a křídlo anděla kol marně létlo!

Vzkříšení marno. — Mrtvá tiš jak dříve
Stříbrný skvěl se liliový vínek
na lebce. Věčný sen pln touhy divé,
muk hlodavých a marných upomínek.

DUCH PŮLNOČNÍ.

Má láska? Ne — duch lásky mrtvé, pochované,
duch půlnoční. Žhavý zmar z očí mu plane
a beznaděj mrtvých; duch to ničivý, dravý,
jenž v nejtmavších nocích barbarské orgie slaví.
On v teplou, vířící krev své zatíná spáry,
on, mrazem se třesa, hřeje se bujnými žáry
ze mladého těla vášnivě tryskajícími!
Jej plameny krve zbaví záhrobní zimy.

To mstivý duch lásky dávného samovraha,
jenž přistih' svou ženu, když hřešila nahá,
zrak horečně žhavý pln vzácného blaha!
On přijde, — »Věrnost« dí s cynickým smíchem
a schvátí dychtící tělo. Hlubokým tichem
zní jásavý, rozkoší prochvělý výkřik ženy,
vzdech plamenný, vilný, bolestně sladké steny.

Zpit žárem, s cynickým smíchem, vždy před svitem ranním
ke hrobu mraznému letí k dalekým pláním.

VŠEDNÍ CESTOU.

Já rozdmýchal žáry kdys ve tmách tvé bytosti
a vím, že tvá touha ze hlubin nitra
se vynoří, v nervech tvých žíznivě uhostí
a do noci vzkřikne — snad dnes už, snad zítra.

A vím, že z rána oči tvé spočinou
hned na prvním muži, jejž potkáš, tak dlouze —
dáš číst mu sny nocí s bázni dětinnou,
číst vášeň svou maně, v bezvědomé touze.

Snad v líci mu postřehneš zachvění výrazu
a z nitra mu vycítíš smyslné vření,
však záblesk ten žhavý nenajde ohlasu
v tvé duši tak slabé, procitlé v okamžení:

ve vzpomínkách cesty klidné a bezpečné
na hruď mou, tak známou, kde's chvěla se žhavě,
k níž po vzdání prvním ve mdlobě horečné
se bázlivě tiskla's a plakala usedavě —

a ve zvyku plachého ptáka, jenž do výše vzlét',
zkad vábí jej nový kraj... Ode dne ke dni
jde pohodlně obvyklým, přímým vždy letem zpět,
kde čeká jej hnízdo — známé a všední.

FINALE.

I.

A zhnusení přijde. S nezvratnou jistotou
to zhnusení přijde. Nervy, uštvané prázdnou rozkoší,
zášt, odpor budou jen cítit.
Přepjaté struny
pod dotykem smyčce houslisty, do něma zpitého vínem,
se naposled zachví neurvalým, barbarským akkordem.

Pak struny s třeskotem puknou. — Smyčec odhozen v koutě.

II.

Oh, byla to píseň jiná, jíž na mých nervech jsi hrála,
když byla's bojácná, plachá v rozpuku vášně!
Pak ale hra tvá smělejší byla, rozmarná ruka,
mně drahá kdys buzením jemným čistějších tónů,
hrát počala píseň vilnou, divoce bezodhlednou,
jen sluchu tvému lahodnou. Zpita rozkoší vínem,
svým tónům naslouchajíc v sobecké labužnosti,
co nejdřív zahraješ píseň pustou a frivolní.
Ve prázdném akkordu vyzní bezcitné šumaření.

III.

A přijde rozloučení. Kéž by jen bylo v něm
tak trochu melancholie, lítostné něhy!
Kéž aspoň by z kalužin duše vybředly vzpomínky
na chvíle setkání prvních, vábného vzdoru, prvního vzdání!
Kéž aspoň by srdce mé časem bušilo ozvěnou
těch úderů srdce tvého, ve hruď mou divoce bijícího!
Kéž ruce mé, zvyklé kdys objímání tvé šíje,
za podzimních nocí po tobě s touhou rozpínané,
kéž by se zachvěly dozvukem, nejslabším třeba,
při myšlénce na ty ztracené, opojné okamžiky!
Ty ruce však nikdy se nepohnou. Pouze mou nohu,
jež darmo kráčela k tobě v soumraku večerů,
jež byla by příliš líná i na tvůj vyjíti pohřeb —
tu schvátí brutální touha, do všeho kopnout.

K. Elgart:

ZÁPAS.

Pokrač.

Zamračen vnitřní námahou vešel do ročníku, nedívaje se nikam. Když musil se postavit před chovanky k modlitbě, zadíval se do zdi a zuřivě tiskl ruce na prsa. Zdálo se mu, že všecky oči lpějí zrovna na jeho třesoucích se rukou, že všecky slyší bouřit jeho srdce a vědí, proč to je. Bál se změřit je očima, že by se byl musil podívat na ni, jež stála na kraji stolu s hlavou do okna natočenou, bez modlitby, bledá a třesoucí se jako on. Konečně dozněl amen.

Otevřel stůl a sklonil se nad třídní knihou. Ruka se mu tolik třásla, že nebyl s to ovládnouti ji v svoje písmo. »Jistě je to vidět, jistě!« Krev ho polila studem. Zeptal se po nepřítomných a zvedl oči přímo k Julči, zkusil se přemoci. Opřena o lokte dívala se do knihy. Přeslechl zcela jména, jež mu byla hlášena, a teprve zavíraje vzpomněl si, že neví, čemu bude učit, co zapsal Zlobivě se vrátil a usmál se. Co se napřemýšlel, a největší nesmysl, jenž mu hlavou proběhl, napsal.

Vstal. Zadržel se stolu a v rozpacích o první slovo sáhl po zápisníku, začal zkoušet. Neposlouchal odpovědí, chtěl jen času nabýt, aby se ovládl. Uklidňoval se, vždyť se nedívala a nikdo přec netušil Najít však oheň svým slovům nedovedl. Suše a prkenně začal cos vykládat, školácké thema, jak je slyšel sám kdys ve škole. Několik očí zvyklých dressuře školní zůstalo oživeno pozorem, vše ostatní zapadlo v omrzelou lhostejnost. Mračily se až naň, proč je dnes takový, takový. »Zas mu něco přelítlo přes nos a my to máme odnést!«

Kdos zaklepal, dvéře se otevřely a vkročil ředitel.

Rezek zaklel do hluku postrčených židlí. Nechutě šel mu vstříc, němě se uklonil a dal mu projít ke stolu. »Máš štěstí! Teď, dnes ti přijde a uvidí tě v mizerii, uvidí, nedovedeš se vymanit, to je jisto. E, ať ryje, ať se směje, vždyť hledá materiál proti mně. Má ho mít — a přece mu neuhnu!«

Znechucen, roztrpčen vědomým již nezdarem zapomenul na Julču, na trému a lhostejně, ledabylo počal mluvit, nevšímaje si ředitele. Monotonie vlastního hlasu, fadessa ho zmrtvily. Přelomil větu v půli, když zase ředitel vstal k odchodu.

Staroch mu podal s úsměvem ruku. »Dnes jste se mi líbil, pane kolego.«

Rezek otevřel oči. Není to výsměch? Nebyl, díval se přímo. Smích mu vytryskl do očí, když zavíral dvéře za odcházejícím Najednou bylo mu teplo, ironicky veselo. Dal zapadnout nedokončené větě a začal hovořit o jiném, jasně, s vervou a obvyklým svým vznětlým ohněm, kdykoli mluvil o věci sobě milé. Ani mu nepřipadlo divit se, jak na to vzpomněl. Kdes zdvihlo se v něm něco tak milého, vykládal bez rozmyslu, bez cíle, a přece tušil, že se mu zdaří hovor, byl tím zcela jist.

Chovanky udiveny se podívaly po něm, usmály se také a s příjemným pocitem očekávání něčeho pěkného zaklonily se vzad. Viděl jim na očích vděčný výsměch a byl mu rád. Sílu a odvahu pocítil, že směle se i Julči v oči zadíval, i zablýskl jí vstříc na okamžik.

Krev dlouho se srážející takřka v cevách rozehrála se v něm tryskem. Konec hodiny, byl mu nemilý, byl by chtěl mluvit dál, pořád a pořád, aby se mohl dívat na ni, jak občas nestřežena ho pozoruje po očku, aby jí k tomu mohl dát příležitost, schválně se poodvraceje, jen co by odraz její hlavičky měl v oku. Smál se, když odcházel. Smál se celý den.

Věděl, že Julča má odpoledne cvičnou hodinu pianovou. Vyrostl mu v hlavě plán, jejž sestavil si již dávno jako možnost setkati se s ní. Tam chtěl za ní přijít a vypovědět vše, co v prvním zmatku zůstalo nevysloveno. Toužil po jejích očích i lících, to tajně jen si přiznával a zalil se horkem, kdykoli na hebkou její pleť si pomyslil Vysnil si štěstí měkkého dotyku na rtech, vysnil si již, jak stoupne k ní, co vše jí poví, vysnil si celé dlouhé rozhovory nadšené, prohřáté jejím dechem a pohledem.

Když chodby ztichly, vyšel odvážně, hlučně přešel schody a zastavil se u rozvrhu venku vyvěšeného. I to měl již tak promyšleno. Poslouchal Zazněly za ním známé akkordy Novákovy eklogy. Věděl, že ona ji cvičí, a usmál se vítězně. Nikdo nešel. Připlížil se ku dveřím a skulinou za záclonou se podíval. Že je sama, věděl, a přece ztajil dech naslouchaje a upíraje oči na ni netušící jeho přítomnosti. Zvolna smáčknul kliku a tiše vešel s rozpačitým úsměvem.

Udeřila falešně a uleknuta vstala. Stáli naproti jako včera, ještě cizí sobě. Oběma provanula touha přemoci cizotu a nevěděli jak. On bál se dotknout ruky její, opřené o klavír, ona i podívat se bála.

»Eklogu cvičíte?« prohodil rozpačitě.

»Novákovu.«

Naklonil se, aby viděl oknem na dvůr — byl prázdný.

»Tuto hodinu míváte sama?«

»Docela.«

Oběma bylo jasno, že mluví něco, co je naprosto nesmyslno, směšno, a přece se vymanit nemohli. Zdálo se mu, že musí začít znovu, že

včerejšku není, a zlobil se na sebe. Na všecko vzpomněl, jak lehounce mu plynou hovory s jinými a o čem mluvívají, a zde nemohl a nemohl připadnout na první větu, jíž by se uvedl v intimnost. Pak by již šlo všecko, to viděl jí na očích důvěřivých. Konečně, když hrozilo vstoupit naprosté mlčení, vzchopil se rozhodnut začít, ať jakkoli, a s úsměvem ptal se, zda měla také trému dnes jak on, když vstoupil do třídy.

Podívala se naň vděčně. »Snad ještě větší,« řekla, »vy jste mluvil, mně se zdálo, kdybyste mě byl vyvolal, že shořím, pane profesore.«

Proběhl mu úsměv žilami. I toto chtěl slyšet, měl odpověď již v duši, a tentokrát poprvé nezdálo se mu již herectvím opakovat, co jednou pomyslil. Opakoval.

»Jak pěkně to zní z vašich úst — pane profesore.«

Rozpaky byly překonány. Nemohlo nyní následovat jiného, než — oba tušili.

»A jak vám mám říkat?« podívala se naň šelmovsky.

»Nejraději bych upřímně, jak má být.« Přikročil až k ní a vzal ji pomalu za ruce. »Já tobě Julčo, ty mně —«

»Jaroslave?«

»Tak.« Strhl ji na sebe, přivil ji silným objetím a vpil se do její tváře. Horký dotek mu oči přivřel, krev vybouřil. Chvěla se prohnuta a přilnulá k němu, pověšená na jeho krku, cele se poddávajíc síle jeho; jen tep krve a vřelý prudký dech jeho vnímala.

Odchýlil hlavu nepouštěje jí z náruče, hledal její oči. Zadívali se beze slov.

»Julčo!«

Usmála se měkce a položila hlavu na jeho hruď jak unavena. Kams do dálky se zadívala ztracena přítomností. Díval se svrchu na její hlavičku kyprého vlasu, jemně modelovanou, s koketně prohnutým nosíkem, drobnými rty pootevřenými, s energickou, poněkud ostrou bradou. Napadlo mu, že ji zlobily ostatní tou bradou, a zasmál se. Sklonil se pomalu jen slabým dotknutím na její čelo.

»Kam myslíš, Julčo?« zašeptal.

Zvrátila k němu oči, přitáhla jeho hlavu blíž a dívala se mu tím zvláštním táhlým pohledem, při němž jí vždy blesk světelný odrazem v sítnici zahořel a zbarvil ji sirně žlutými plameny.

»Je to pravda?«

Šeptala měkce hlasem ovíjivým, davši poklesnout cele síle svalové a spoléhajíc naň s mazlivostí velkého dítěte.

»Jaroslave, myslím, že se mi to jen zdá.« Bílé oblé hrdlo její vypjalo se zvratem hlavy, že viděl i jak po straně krev karotidy kůži její zdvihá rychlým tepem. To místečko právě si vybral a líbal je, směje se jí do krku.

»Nezdá, je pravda všecko, všecko.«

Podívali se na sebe a oba vyhrkli smíchem. Proč? Nevěděli, ale smáli se štěstím okamžiku, nebránili se, vždyť se jim právě chtělo smát, dát světu úsměv, všemu kolem sebe, aby zaplavili okolí svoje, pusté stěny kabinetu vysvítili leskem svého nitra.

Vyvinula se mu.

»Kdyby nás tak někdo uviděl!«

»Co by bylo?« rozhodil rukou. »Já, tvůj pan profesor, šel jsem se přesvědčit, jak pilně cvičíš, na tom přec není nic divného.«

»Ó, tomu by se nevěřilo jen tak.« Poodhrnula záclonu u dveří a nahlédla do chodby. Uškubla sebou. »Chovanky. Jdou-li sem cvičit —«

»Chodívají i když jsi tu?«

Přikývla zbledlá tlačíc se ku stěně, jakoby se tím schovat chtěla.

Vzal klobouk a sáhl na kliku. Kroky venku přešly, hlasy doznívaly.

»Bože, to jsem se lekla.«

»Jdiž, bláhovečku, co by se stalo.«

»Nic? Což mně! Mě by třeba nechaly na pokoji, ale ty jsi přece jen mým profesorem. A toto přece osnova nepředpisuje?«

Dali se do tlumeného smíchu.

»Ty, Jarouši,« udeřila se pěstí do ruky, »kdybych věděla, co ti mám udělat, ty profesore, za to, že jsi mne tak dlouho trápil, já bych ti —«

Sledoval s úsměvem koketní pohyby jejího těla, pružné a rychlé nevědomou elegancí.

»Čím pak jsem Julinku trápil? Vždyť prý jsem byl hodný.«

»Ano, ale když — když jsem tě měla ráda a tys mne vždy vyvolával, když se celý ročník styděl odpovědít. Zlost jsem mívala na tebe.« Durdila se nabublaným obličejem, pohodivši vyčítavě hlavou.

Rezek přeskočil žert. »Koho jsem měl vyvolat? Celý ročník se bál upřímné odpovědi o každé myšlénce, která nebyla zrovna v knize, jen slečna Mertová ne. Vždyť i proto jsem si tě tak — to je hloupé slovo: zamiloval, musíme najít nové.«

Stáli opřeni o klavír vedle sebe. Měl ruku ovinutu kol jejího pasu. Zamlčeli se. Pomaloučku ji přitahoval a cítil, jak se naň sklání rameno, paže, bok, až přitisknul ji celičkou zas k sobě.

Bílý svit sblížení prošel jejich dušemi, vyplnil útulným štěstím nitro jejich, duše se prolnuly porozuměním bezslovným.

— — — — — — —

Odtrhli se. Chodbou blížily se kroky pevné, mužské tentokrát. Nahlédla záclonou.

»Pan Pešek.«

»Ten sem nepůjde.«

Ztajeně poslouchali. Kroky se blížily a stanuly u dveří. Zapomněli oba v tom okamžiku zaujati strojenou posici. Rezkovi jen zablýskl vzdor v očích. Tušil výsledek: jízlivý pohled a úsměv,

pošklebek a pak pak — nedomyslil. Na zaklepání neodpověděl.

Pešek vstoupil. Jízlivost opravdu zkřivila a zvrásčila mu tvář, jakoby říkal: »Dobře jsem hádal.« Jen na vteřinu. Hned couvnul a omlouval se hladce: »Pardon, nechtěl jsem rušit.«

V Rezkovi vybouřil vztek tím hladkým výsměškem výhrůžným, vrhnout se chtěl na něho, zardousit ho. Jen krátký okamžik. Chladně upřel pak přímý pohled do jeho vyhýbavého.

»Přál jste si, pane kolego?«

»Nic, nic, myslil jsem, že zde cvičí Helena Čaková, měl jsem s ní něco promluvit. Promiňte.«

Teď již nezdolal záštivé radosti, zahrála mu ve všech rysech tváře. Vrásky se stáhly u očí, rty strhl níž, že úzký jeho obličej ještě se prodloužil v odpornou fysiognomii karikatury. Úsměv nezmizel, ani když se uklonil, štěrbina zavírajících se dveří byla jeho zjevem vyplněna, nemohlť se nějak rozloučiti s podívanou.

Julča mimoděk sepjala ruce. Rezek zamračen ještě více díval se ku dveřím, pak pohozením hlavy zahnal nepříjemný dotek protivné bytosti.

»To je něco pro něho.«

»Co bude, Jaroslave?«

»Hm, kopa pomluv, co by bylo víc?«

»Jarouši, bojím se, je takový zlý.«

»Víc nesmí, jsem pevný a silný dost, abych podstoupil boj. Podívej se, jakou mám odvahu a sílu.«

Chytil ji v pasu, vyhodil do výšky a uleklou, smějící se strhl na svá prsa. Tolik síly a odvážné energie měl nyní v sobě, kdy ona byla s ním, že chtělo se mu boje, prudkého zápasu, by mohl vítězit. Vítězit musí přec! Kdo by mu odolal, kdy svět se mu zdá malým pro jedinou ránu sevřené pěsti, pro jediný odraz ke skoku do modra.

Přivila ho k sobě a odstrčila pak: Jdi již, Jarouši, jdi raději, hlídá beztoho, kdy se rozejdem, snad pošle novou inspekci.«

Rozešli se.

Slyšel za sebou zazvučet klavír, pak ještě úder víka. Zapadl do svého kabinetu.

* * *

Za hodinu asi, když ztichlo již dělnické žilobití v ulicích, vyšel si. Bylo mu volno a milo, dýchalo se mu z plna a z hluboka neurážel ho rachot drčících vozů ani tupé tovární linie, všecko obestřel svou náladou I v tom je něco pěkného, třeba jen umět to vystihnout, myslil si, těkaje očima po štítech, po skříních výkladních a všude si letmo připojuje nějakou poznámku. Někdy zabloudil do sebe, ale jen chvilkově, a již zase hledal venku, chtěje si nitro uchovat netknuto v čistém širokém rozpjetí, které neanalyticky cítil v sobě; i sebou samým netknuto je chtěl mít, pod jeho vlivem myslit a na svět se dívat, jeho proudy světlými spláchnout a smýt se sebe rmut všednosti. Nerozebíral tedy sebe, jak vždycky dělával, nerozebíral vnějšku, ale dával všemu nedeně a netknutě vejít v sebe.

Najednou se usmál, uviděl karikaturu jakéhos pohledního lístku. »To je Pešek, jak přivírá dvéře za sebou,« připadlo mu. Zastavil se u výkladu a rozesmál se upřímně.

»Má úcta, pane profesore. Čemu pak se smějete?«

»Má poklona, slečno, ani bych vás byl neviděl, kdybyste se nehlásila.«

»Jak jsem ráda své smělosti! Ale čemu pak jste se to smál?«

»Jsem dnes tak naladěn. Vy byste se tomu neusmála, ani, ale pro mne to má jakous humoristickou reminiscenci, té jsem se vlastně smál. Podívejte se na tuto fysiognomii.«

»Opravdu, mně připadá jen banální karikaturou.«

»Nu, vidíte.«

»Směla bych vaši reminiscenci zvědět? Také se ráda zasměju.«

»Je příliš, příliš intimní, slečno, nedá se ani nijak opsat, aby neztratila působivosti.«

»Ale snad přece.«

»Hm, představte si dva lidi.«

»Dva? Pána a dámu?«

»Přiznal jsem intimnost, slečno — ale když to se nedá vykládat! Překvapení, hotové zákeřné přepadení, pak se dvéře přivírají a tvář taková zlomyslná a zase ještě zvědavá, která se nerada loučí s obětí, zužuje se pomalu ve štěrbině, až zbývá jen čárka řídké brady, ostrý nos a půl zeleného oka. To vám bylo pěkné!« Znovu se rozesmál.

»Zajímavé. Dávno tomu již?

»Tuze dávno.«

»Sice bych vás měla v podezření.

»Ale, ale.«

»Vaše poslední básně, či vlastně první, jak chcete, jsou tak silně, divoce erotické, ani by ve vás nikdo tolik ohně nehledal.«

»Nemohu za to.«

»Kdo je ona hvězda bílá?«

»Pouhá vidina, planý pathos.«

»Ne, nevěřím, tajíte, zdá se vám snad nevhodno přiznat se dosud, pak nemáte na sebe ani humoristické reminiscence vykládat.«

»Znáte mne, slečno, že umím klidně lhát. Přiznám-li se k něčemu, buď hraji, nebo v tom není pro mne nebezpečí.«

»Tedy ona vzpomínka je lež?«

»Je.« Usmál se »vyberte si teď, kdy jsem zahrál, zdali prve, či teď, nepřiznám se vám.«

»Není třeba, je lehko hádat. Mluvme o jiném, vážněji třeba, ač nezdržuji-li vás. Beztoho jsem

vás zavedla až bůhví kam. Myslíte si, aby mne sloveso vzalo — říkáváte tak přece.«

»Ale někdy víc od plic. Teď však ne, je mi dnes veselo a také hovorno.«

»Vidíte, ráda bych vám viděla do duše. Duše velkých lidí, spisovatelů, musí být zcela jinaké než naše.«

»Ani za mák. Nechme tedy žertu a mluvme o něčem jiném, třeba vážněji, sama jste řekla.«

»Nechci teď. O vás chci mluvit — a o sobě.«

Přiblížila se k němu, až se dotýkala jejich ramena. Vkročili právě do stromořadí šeřícího se již a liduprázdného. Pružná, vysoká její postava pohnula sebou teď vášnivěji, neublazeněji než tam v ulici. Podíval se po ní a střetl se s černýma zahořevšíma očima. Mlčel. Srazil v něm náladu náhlý její výbuch. Instinktivně vycítil cos nepříjemného, teď tím nepříjemnějšího. »K čertu,« zaklel v duchu, »nemusil jsem lézt do toho, beztoho jsem věděl. E, jsme v městě, do první ulice vybočím.«

»Chcete se mne teď zbavit,« zastavila ho. Ne tak, my musíme spolu jednou domluvit.«

»Příliš upřímně mluvíte, slečno,« vypravil ze sebe s pocitem nejistoty a stísněnosti.

»Musím. Vždy jste mne žertem odbyl, i dnes byste tak udělal. Zahrával jste s ohněm.«

»Ne.«

»Snad jste nechtěl, ale mě jste vznítil, jsem divoká krev. Rozumíte mi? Já musím být tou hvězdou bílou — či rudou.« Přiblížila se mu horkým dechem až k lícím, že cítil chvění jejího hlasu takřka hmatem. Nemohl se vyhnout jejím očím, tak blízko byly, musil hledět do nich, viděl v nich smyslnou krev, a přece mu bylo chladno. Chtěl ji srazit přímým slovem, a zase mu jí bylo líto — mlčel.

»Chcete mne? Vždyť se vám dávám.« Dotkla se ho hrudí.

Vymknul ruku z její. »Ne. Přímo jste mluvila, snesete přímou odpověď.«

»Věděla jsem — ale není konec. Ji, ji — víte koho? — ji zničím, a vy musíte být můj. Budete.«

»Ne, potřetí ne! Víte již, proč, nezapírám. Snad i víte koho — je pozdě.« Mluvil pevně a chladně.

Žhoucí její pohled vlhnul, zlomilo se v ní vyvření divoké a příkré, nitro se zaplavilo slzami strachu ze ztráty, již se domnívala že sama způsobila náhlým, tvrdým despotickým záchvatem. Věděla, že ne, ale v dojmu ztráty nemohla se vymanit a zcitlivěla.

»Nemluvte tak, prosím vás, zapomeňte, co jsem řekla. Jsem taková, i plakat bych dovedla, stydím se. Prosím vás, tu odpověď odvolejte, prosím vás. Nepohrdejte mnou, vždyť víte, jsem divoká.« Pokrač.

M. Gorkij:

DRZÝ.

— NÁČRTEK. —

Z ruského přeložil A. G. Stín.

Dokonč.

Zahněme stranou,« pravil Gvozdev a nečekaje na souhlas, obratně odstrčil ramenem Istomina na stranu ze široké aleje na úzkou stezku, sestupující mezi křovím dolů po »Hoře«.

Redaktor nepronesl protestu proti tomuto obratu, snad proto, že neměl času, ale snad proto, že vzdálen obecenstva mezi čtyřma očima doufal, že spíše a jednodušeji zbaví se svého společníka. Pomaloučku, opatrně, opíraje se o hůl do země, šel dolů po stezce, Gvozdev pak následoval za ním a dýchal mu na klobouk.

»Hle, tu blízko je padlý strom, sedněme si... Nezlobte se na mne, Dmitriji Pavloviči, za toto mé jednání. Odpusťte! Vždyť já to udělal ve zlosti... Našince druhdy zlost taková popadne, že ani kořalkou jí nezapiješ... Nuže v takovou tedy dobu vyvedeš snad někomu nějakou drzost: mimojdoucímu dáš po hubě nebo něco podobného... Nelituji — co se stalo, stalo se, ale snad i velmi dobře chápu, že učinil jsem to, neznaje pravé míry... Zašel jsem příliš daleko.«

Dojalo-li redaktora toto upřímné vysvětlení a vzbudila-li osobnost Gvozdeva samého v něm zvědavost, či pochopil, že nezbaví se tohoto člověka, nelze říci, ale redaktor otázal se Gvozdeva:

»O čem pak chcete mluvit?«

»Tak... o všem! Duše má se trápí, poněvadž cítím, že mi křivdí... Posaďme se sem.«

»Nemám času...«

»Vím... noviny! Užerou vám polovici života, vynaložíte na ně všecko zdraví. Vždyť tomu rozumím! Což vydavatel! Ten má v novinách peníze, vy pak — krev. Už jste přišel psaním o zrak... Posaďte se!«

Před nimi podél stezky ležel veliký kmen, poloshnilý zbytek kdysi mohutného dubu. Větve lískového křoví naklonily se nad stromem, tvoříce zelený přístřešek; skrz větve prosvítala obloha již oblečená do barev západu; ostrá vůně svěžího listí naplnila vzduch. Gvozdev sedl si a obraceje se k redaktoru, který pořád ještě stál, nerozhodně ohlížeje se — opět promluvil:

»Opil jsem se dnes poněkud... Nudný je život můj, Dmitriji Pavloviči. Od svých druhů v práci jsem se vzdálil jaksi, mám zcela jiný směr mysli. Uviděl jsem vás dnes i vzpomněl jsem si, že i vy přece byl jste druhem mým... cha-cha!«

Gvozdev zasmál se, poněvadž redaktor hleděl na něho s takovou rychlou změnou výrazů v obličeji, jež dělala ho opravdu směšným.

»Druhem? Kdy?«

»A dávno již, Dmitriji Pavloviči... Tehdy bývali jsme ještě v Zadní Mokré ulici... pamatujete se? Přes dvůr byli jsme druh od druha. Nám naproti Miška Cukránka — za nynějších dob Michal Jefimovič Chrulev, vyšetřující soudce — ráčil míti místo obydlí při svém přísném baťuškovi... Pamatujete se na Jefimyče? Často nás s vámi tahal za vlasy... Ale posaďte se!«

Redaktor potvrdil pokývnutím hlavy a usedl vedle Gvozdeva. Hleděl na něho napjatým zrakem člověka, vzpomínajícího na něco dávno a trvale zapomenutého a mnul si čelo.

Gvozdev pak dal se unésti vzpomínkami:

»To jsme měli tehdy život! A proč jenom nezůstane člověk na celý život dítkem? Roste... nač? Potom vrůstá do země. Snáší po celý život svůj různá neštěstí... rozezlí se, zesurovi do zvířeckosti... je to nesmysl! Žije, žije a ku konci celého života jsou samé hlouposti... Hrob a nic jiného... Ale tehdy žili jsme bez všeliké černé myšlénky, vesele — jako ptáci ve vzduchu! Přeletovali jsme přes ploty na cizí ovoce námah... Pamatujete se, jak jednou v zahradě u Petrovny při krádeži vjel jsem vám okurkou do nosu? Dal jste se do křiku, já pak — dal do zaječích.. Vy s maminkou přišel jste se žalobou k mému otci, a otec mi nabil jak se patří... A Miška, Michal Jefimovič...«

Redaktor poslouchal a bezděčně usmíval se. Chtěl zachovati vážnost a důstojnost před tímto člověkem, jenž jevil náklonnost býti důvěrným. Však ve vypravování těchto vzpomínek na jasné dny dětství bylo cosi tklivého a v tóně Gvozdevově nezněly ještě zvláště ostré noty, hrozící samolibosti Dmitrije Pavloviče. A také kolem bylo pěkně. Kdesi na vrchu procházející se obecenstvo šoupalo nohama do písku cestičky, sotva dolétaly hlasy, druhdy zazníval smích; ale vzdychal vítr, a všecky tyto slabé zvuky tonuly v melancholickém šelestu listí. Když pak šelest přestával, byly okamžiky úplného ticha, jakoby všecko vůkol bděle poslouchalo slova Nikolaje Gvozdeva, zmateně vykládajícího povídku o mládí...

»Pamatujete se na Varku, dceru malíře Kolokolcova? Nyní je vdána za knihtiskaře Šapošnikova. Je z ní taková paní — hrozno jíti vedle ní... Tehdy to bylo chorobné děvčátko... Pamatujete se, jednou ztratila se, a my všichni — kluci z celé ulice — po poli a v roklinách hledali jsme ji! Nalezli jsme ji v leženích, i vedli jsme ji polem domů... To bylo hluku — hrůza! Kolokolcov pohostil nás perníkem, Varka pak, uzřevši matku svoji, pravila: ‚A já byla u paní důstojnikové, a ona zve mě k sobě za dceru!‘ Che-che! Za dceru!... Bylo to znamenité děvče...«

Od řeky dolétaly jakési zvuky, jakoby tiše vzdychala něčí mohutná, teskníci hruď. Plul parník, ve vzduchu pak plul šumot vody, prorážené koly parníku. Obloha byla růžová, kolem Gvozdeva pak s redaktorem houstl soumrak. Pomalu začínala jarní noc. Ticho nastávalo úplné, hluboké, a jakoby podrobuje se tichu, Gvozdev ponížil hlas... Redaktor mlčky poslouchal ho, vzbuzuje v paměti své nejasné obrazy minulosti. Všecko to opravdu bylo... A všecko to bylo lepší než to, co je nyní. Pouze v dětství je možna duše svobodná, nepozorující těžkosti oněch pout, jež slovou podmínkami života. Dětství nejsou známy ostré zápaly svědomí, není známa ani lež jiná mimo neurážející lež dětskou. Jak mnoho je neznámo v dnech dětství a jak dobrá je ta neznámost! Žiješ — a pomalu rozšiřuje se pojem života... Proč rozšiřuje se, umíráš-li, ničemu nerozuměv?

»To to tedy znamená, Dmitriji Pavloviči, a odtud plyne, že já jsem jednoho s vámi hnízda pták... Ano! Ale lety naše jsou rozdílné... A jakmile vzpomenu si, že celý rozdíl mezi mnou a mými bývalými druhy je pouze ten, že neseděl jsem v gymnasiu u knih — je mi hořko a nanic... Což člověk je ve vzdělání? V duši je člověk, v citech k svému bližnímu, jak bylo řečeno... Nuže, vy jste tedy můj bližní, ale jakou cenu já mám pro vás? Žádné ceny nemám — pravda?«

Redaktor, dav se unésti svými myšlénkami, nezaslechl asi otázky svého společníka.

»Pravda!« řekl tónem upřímným a roztržitým.

Ale Gvozdev dal se do smíchu, a redaktor vzpamatoval se.

»To jest, dovolte? Co je vlastně pravda?« pravil.

»Pravda je, že já jsem pro vás — prázdné místo... Jsem-li já, či nejsem, je vám všecko jedno — naplit na to. Nač je vám duše moje? Žiji já na světě sám a sám, a všem lidem znajícím mne velice jsem se zošklivil. Proto — mám zlou povahu a velmi rád provádím různé kousky... Ale mám přece také cit a rozum... Cítím, že se mi křivdí v mém postavení. Čím jsem horší než vy? Pouze svým zaměstnáním...«

»A-ano... je to smutné!« řekl redaktor, svraštiv čelo, mlčel chvíli a pokračoval jakýmsi upokojujícím tónem: »Ale vidíte-li, tu třeba užít jiného stanoviska...«

»Dmitriji Pavloviči! Nač je třeba stanoviska? Ne se stanoviska má člověk prokazovat člověku pozornost, nýbrž podle hnutí srdce! Co je to stanovisko? Mluvím o nespravedlnosti života. Což

je možno s nějakého stanoviska mne vybrakovat? Já pak jsem v životě vybrakován: nejsem tu k potřebě... Proč, prosím? Protože nejsem studovaný? Vždyť přece kdybyste vy, studovaní, soudili nikoliv se stanoviska, nýbrž nějak jinak, musili byste mne, našince, nikoliv zapomenout, nýbrž vytáhnout nahoru k vám z dola, kde hniji v nevědomosti a rozzlobení svých citů? Či nejste povinni — se stanoviska svého?«

Gvozdev přimhouřil oko a vítězoslavně pohlédl do obličeje svého společníka. Cítil, že zasazuje dobře rány, i chrlil ze sebe všecku svoji filosofii, vymyšlenou za dlouhá léta svého namáhavého, nesmyslného a bezplodného života. Redaktor byl zaražen prudkým útokem svého společníka, i snažil se současně určit, jaký je to člověk a co mu namítnout na řeči jeho Ale Gvozdev opojen samým sebou, pokračoval:

»Vy, lidé učení, dáte mi sto odpovědí, a neustále budete tvrdit: ne, nejsme povinni! Ale já pravím — jse povinni! Proč? Protože já i vy jsme lidé z též ulice a stejného původu... Vy nejste pravé panstvo života, nejste šlechta... Od těch našinec ničeho nedostane. Ti řeknou přímo: ‚Táhni k čertu!' a jdeš. Proto, že jsou od starodávna aristokraty, vy pak jste aristokraty proto, že znáte mluvnici atd.... Ale vy jste — našinci, i mohu žádat od vás, byste mi ukázali cestu mého života. Jsem měšťan, i Chrulev je měšťan, i vy — jste synem jáhna...«

»Ale dovolte...« prosebně řekl redaktor, »což popírám vaše právo žádat?...«

Ale Gvozdeva nikterak nezajímalo, by věděl, co redaktor popírá a co uznává; jemu bylo třeba, aby se vyslovil, i cítil, že v tomto okamžiku je s to, by vypověděl všecko, co ho kdy rozčilovalo.

»Nikoliv, dovolte!« již jakýmsi tajemným šepotem pravil Gvozdev, blízko nakloňuje se k redaktoru a blýskaje vzrušenýma očima: »Co myslíte, jest mi nyní lehko pracovat pro mé druhy, kterým jsem za starodávna nosy rozrážel? Je mi lehko, když od vyšetřujícího soudce, pana Chruleva, u něhož jsem asi před rokem splachovací záchod stavěl, dostanu na čaj čtyřicet kopějek? Vždyť je to člověk téže hodnosti se mnou... A jmenoval se Miška Cukránka... měl shnilé zuby a dosud je má takové, jako tehdy...«

K hrdlu jeho přihrnulo se cosi těžkého, dusícího; odmlčel se na okamžik a pak propukl v takové hlučné a odporně cynické nadávky, že redaktor sebou trhl a odsedl od něho. Když se dosti vynadával, Gvozdev náhle jaksi oslábl, jakoby shasl v něm oheň. Poslouchal sama sebe a necítil již uvnitř sebe ničeho takového, co by se mu chtělo říci.

»To je všecko, co jsem chtěl říci!« pronesl tlumeně.

Náhle pocítil v sobě prázdnotu, a pocit této prázdnoty vyvolal u něho podrážděnost.

Redaktor zádumčivě patřil na něho se strany a mlčky uvažoval, co pak by měl říci tomuto chlapíkovi? Nutno říci něco pěkného, pravdivého a upřímného. Ale Dmitrij Pavlovič Istomin v tomto okamžiku nenalezl ani v hlavě, ani v srdci ničeho potřebného. Dávno již všecky ideové a vznešené rozmluvy o »otázkách« vyvolávaly v něm pocit nudy a únavy. Vyšel dnes, by si oddechl, schválně vyhýbal se setkání se známými — a nenadále přijde tento člověk se svými řečmi. Ovšem v řečech jeho jako ve všem, co mluví lidé, je jistá část pravdy. Jsou zajímavy a mohly by být zajímavým předmětem feuilletonu... Ale po všem tom nutno přece říci mu něco!

»Všecko, co jste pravil — není nové, víte,« začal redaktor. »O nespravedlivosti poměrů člověka k člověku dávno se mluví... Ale snad řeči vaše jsou novostí — v tom smyslu, že dříve je mluvili lidé jiného druhu... Vy poněkud jednostranně a nepravdivě formulujete své myšlénky... ale...«

»Opět vaše stanovisko!« mdle usmál se Gvozdev. »Ach, pánové, pánové! Rozumem jste obdařeni, ale srdce patrně nemáte... Řekněte mi hned něco takového, co by se hodilo na můj neduh... slyšíte!«

Řekl to a se sklopenou hlavou čekal na odpověď. Pojala ho tesknota.

Istomin znovu pohlédl na něho, svraštiv čelo a pociťuje silnou touhu odejíti. Zdálo se mu, že Gvozdev opíjí se a proto je tak umdlen po svých rozčilených řečech. Hleděl na bílou čepici, jež sjela mu v zátylek, na zďobané líce a na rozzlobené kudrny drzého Gvozdeva, změřil zrakem celou jeho silnou, žilnatou postavu a pomyslil si o něm, že je to velmi typický dělník a kdyby...

»Tak tedy co je?« otázal se Gvozdev.

»A co pak mohu vám říci? Upřímně řečeno, nemohu si zcela jasně představit, co právě chtěl byste slyšet...«

»To je to právě!... Vy mi nemůžete dát žádné odpovědi,« usmál se Gvozdev.

Redaktorovi ulehčilo se, i oddechl si, správně předpokládaje, že rozmluva je u konce a že Gvozdev nebude již na něho doléhat s otázkami... A náhle pomyslil si:

»A co pobije-li mě? Je takový zlý.«

Vzpomněl si na výraz obličeje Gvozdevova tam, v redakci, ve chvíli oné hloupé scény. I s podezřením pohlédl úkosem na něho.

Bylo již tma, ticho vyrušovaly zvuky písně, dolétající z dáli od řeky. Zpívali sborem, a tenorové hlasy bylo slyšet zcela jasně. Velicí brouci, vydávajíce zvuk jako kov, poletovali ve vzduchu. Skrz listí stromů bylo vidět hvězdy... Časem ta nebo ona větev nad hlavami nějak zachvěla se, i bylo slyšet tiché třepetání listí.

»Ale padá rosa...« vece opatrně redaktor.
Gvozdev trhl sebou a obrátil se k němu.

»Co jste pravil?«

»Padá rosa, pravím, škodí to...«

»A-a!«

Mlčeli. Na řece ozval se křik:

»He-ej! Na loďce-e!...«

»Myslím, abychom šli. Na shledanou!...«

»Ale nemohli bychom spolu vypít po sklenici piva?« nabídl Gvozdev a usmívaje se doložil: »Prokažte mi tu čest!«

»Ne, odpusťte, v tu chvíli nemohu. A potom mám čas, víte...«

Gvozdev vstal se stromu a zasmušile pohlédl na redaktora.

Tento podával mu ruku, rovněž vstav.

»Nechcete tedy píti piva se mnou? Nu, ďas vás vem!« odsekl Gvozdev, vtlačiv na čelo čepici rázným pohybem. »Aristokracie! Za groš je sklenice! I sám se napiji...«

Redaktor chrabře obrátil se zády k svému společníku a kráčel vzhůru po stezce, nemluvě ani slova. Jda mimo Gvozdeva, podivně vtáhl hlavu mezi ramena, jakoby bál se, že se jí za něco zachytne. Gvozdev dlouhými kroky scházel dolů po Hoře.

Od řeky dolétal trhající se hlas:

»Na loďce-e! Čerti-i! Dejte sem loďku-u-u!«

A uprostřed stromů rozléhala se tichá ozvěna »u-u-u!«

Jaroslav Orator:

JE TŘEBA VRAŽDIT...

Je třeba hledat a je třeba rvát se,
sám s sebou rvát se o paprsek každý.
Jde duší vůně zašlapaných květů,
jde duší tíha nutné sebevraždy.

Sám sebe vraždit a sám sebe dupat
a dávat rány, dokud ještě síla.
Ta nutná vina odpuštění nechce.
Je duše černá a jitra jsou bílá.

Je třeba jít a nedívat se zpátky,
bahnitou cestou k pohoří se vléci.
Je nutno hledat a je nutno rvát se.
Ta vražda jednou dokoná se přeci.

SMUTEK.

Jsou marny protesty, výkřiky vášnivé
v hynoucí nádheru minulých chvil.
Padly již, padly již hradby kol Ninive,
padly již v ssutiny. Prach jenom zbyl.

Jsou marny protesty. Souhvězdí neznámé
spaluje květy, jež s láskou jsem sil.
Uvadnou všechny, až sílu jim přeláme
souhvězdí neznámé. Smrt jejich cíl.

Jsou marny protesty Je nutno odejít
do pouští vyprahlých v neznámou dál.
Kopí mé zlomeno, přeražen v půli štít.

Duše má, duše má: Zač jsem se bil!?...

FEUILLETON.

BIÓTOVÉ A BARBAŘI V BENÁTKÁCH.

La società per la difesa di Firenze antica — La società italiana per l'arte pubblica.

Sezóna zápasu o princip estetiky městského vzhledu nemá konce a máloslibné perspektivy otvírají se těm, kdož jsou přesvědčeni, že na zlobné námitky o »nemožnostech«, které pronášejí lidé oni v omluvě, že chtějí býti praktickými, odmítajíce však daleko od sebe pojem krásy jakoby nesmířitelný s požadavky moderního života, — nelze odvětit než slovy Johna Ruskina: »Já nemám čeho činiti s nemožností, nýbrž s bezpodmínečnou nutností.« — Než neděje se tak jen u nás (solatium miseris socios malorum habere amicos!), kteří i nad tím, co zbylo, nuceni jsme ponechávati si svoje nářky vzhledem k výsměchu těch, kteří mluví povznešeným hlasem ve jménu ryzí a pouhé vědy a pokroku — nýbrž i taková

města, jež kdysi byla kolébkami nejušlechtilejších uměleckých aspirací a střediský života plodného a která i nyní ještě jako obrovská musea skrývají v sobě od let nashromážděné poklady vzácných mramorů a obrazů, — hle, zastižena jsou zesurověním, nyní tak mocným a převládajícím, že zdvihnuvší se protesty melancholických obdivovatelů krásných paláců, fontán, pomníků stěží zabrání a odvrátí tento triumf nevědomé bídnosti. — Město »krásných mramorů a půvabných vod«, Benátky, mají býti některými »opravami a demolováním«, dále pak »nezbytně potřebným pro komunikaci« mostem, spojujícím čtvrt poetických paláců se zakouřenými uličkami továrenského rayonu — přizpůsobeny požadavkům a vkusu kupecké vulgárnosti, které jest naší dobou zaručena beztrestnost.

S velkým zadostiučiněním a jásotem přijat byl sympatisující projev cizince (— nebyl nijak zakřiknut —), knížete von Hohenlohe-Waldenburg, který začíná svoje »Notes Vénitiennes« mottem z D'Annunziovy Allegorie Podzimku: »Neboť duše Benátek, duše, kterou vytvořili Městu krásnému staří umělci, jest — podzimní ...«. Snaží se povzbuditi všechny ty, kdož milují toto město, aby zdvihli svůj hlas proti všem přehmatům a dali podnět k vážnému hnutí na obranu Benátek proti Boiótům a Barbarům«.

Snahy, parallelní tak s našimi, vytknul si za úkol »Spolek na obranu staré Florencie« loni vzniklý. Střed města — Centro — propadá zkáze, dle nešťastného závěru, že hygiena omluviti může zničení toho, co jest uměleckou duší této kolébky umění. Zajímava jsou slova, jimiž tento spolek uvítán byl od kritika Cecconiho v časopise »Marrocco«, jenž napsal: »Jest zcela bez podstaty, bychom se klamali: tyto pohnutky strachu a protestů nemohou míti, nemají působnost v bezprostřední přítomnosti — nemajíť působnost na výchovu národa. Neboť těmito některými protesty nezlepšily se přece podmínky našeho vkusu, a netečnost vrací se, by pohltila vše, co mělo býti nejčistší částí našich myšlének. Jest třeba, by oni zastanci rozšířili a utvrdili v celém národu tento smysl pro úctu, kterou sami mají k umění.« — Nelze vskutku než úsilně pokračovati v této přirozené snaze, směřující k spojení se umění se životem v takový celek, aby bylo vskutku »výrazem radosti vyvinuté rozumem a vzděláním« (Ruskin).

»Spolek italský pro umění veřejné«, ustavivší se, tuším, v říjnu 1898, vytknul na svém sjezdu v Římě tuto tendenci (v zřejmé shodě se stanovami »L'oeuvre nationale belge«) svoje cesty takto:

»Oživiti lásku pro umění spolu s rozšířením dobrého vkusu a záliby té v každé třídě občanstva.«

»Applikovati umění na všecky věci veřejného prospěchu a společného užitku, přizpůsobujíc je novým požadavkům pokroku a urovnávajíc neshody mezi zákony umění a nezbytností života. — Pečovati, by na budovách a předmětech pro veřejný prospěch zachovány byly zásady umělecké.«

»K dosáhnutí toho seznamovati obecenstvo se všemi pravdami těmi pomocí výstav, přednášek atd.«

Přistoupilo se k dílu. Enrico Corradini, pravá ohnivost italská in specie a obhájce neústupný umění, »jež jest krásno samo sebou« a Angelo Conti, snivý zbožňovatel Danteho a »náboženství Lásky«, — oba druhdy odpůrci bystří a neunavní, svorně zahájili plodné diskusse o thematu, k němuž již dříve i nyní nesou se mohutné intence básníka, jehož heslo zní v slovech »Non è discordo tra la mia vita a la mia arte«. Dovolíte, — abych tedy ještě ku konci připomenul jeho slova ze svrchu zmíněné Allegorie, resonující v tomtéž smyslu: Ona (t. j. duše Benátek) vám odhalí tajemství svého plamene neuhasitelného, až vám poví, že zrodila se z nejvášnivějšího spojení se Umění s Životem — —«

U nás sestoupil se »spolek přátel staré Prahy«. — Nuže! — Quod bonum, faustum ... eveniat! —

Karel Bačkovský.

LITERATURA

Překlady z anglické literatury. (Lorna Dooneova. Romance z Exmooru. Napsal R. B. Blackmore. Přel. P. Horyna. — Podivný případ Dra Jekylla a pana Hyda. Napsal R. L. Stevenson. Přel. Jos. Bartoš. »Světová knihovna« č. 133.—134. Obé nákladem J. Otty.

Skoro v téže době, kdy vyšel poslední sešit »Lorny Dooneovy« v českém překladu, přišla zvěst z Londýna, že zemřel autor této rozkošné romance R. D. Blackmore. »Lorna Dooneova«. je nejlepším dílem zesnulého novellisty a překlad tohoto románu seznamuje české čtenáře s jednou z nejoblíbenějších, nejpopulárnějších knih anglických. Podle toho je zřejmo, že požadavky anglického čtenáře, měšťáka, řemeslníka, úředníka, který hledá v knize pobavení po denní práci, stojí poněkud výše nežli skromné požadavky našeho průměrného čtenáře. Kniha Blackmorova získala si tuto oblibu širokého čtenářstva hlavně svým hřejivým humorem, a tento anglický humor vedle našich nejpopulárnějších humoristických výtvorů literárních vyjímá se jako bujně se chechtající šprýmař plný divokých rozmarů a originelních, siláckých nápadů a výpadů naučených Falstaffem, Rabelaisem, těmi heroy velkolepého smíchu vedle sousedského povídání v hospodě, bojácného šuškání vtipu v suchoparu kanceláře, mělké hovornosti maloměstské, plné nevkusu, nechutnosti. Tento anglický humor bouří tryská do veselých oblastí duší rozjasněných, do jakých se nemůže nikdy povznésti takový kalendářový a chantantní humor terre-à-terre. A ještě vzdálenější je takový plochý a nízký humor kráse a originálnosti humoru ruského, v němž chvěje se stesk, soucit, hořkost života, jímž vane celá stepní šířka ducha ruského. A připomeneme-li si ještě francouzský vtip blýskavý, sršící, bodavý, ten zbrklý kankanový tanec rozhýřeného ducha, ty orgie espritu od vtipu Rivarola a Chamforta až k ironii a uličnictví Meilhaca a pikantní světácké satiře Lavedana, Donnaye, tu zdá se, jakoby nejryzejší humor, nejjasnější smích, nejoriginelnější vtip ozýval se jen ve velkých literaturách...

Blackmore je autor čistě lidový — a přece nikde nenaleznete v jeho knize stopy nějaké vulgární zevšednělosti, kterou by se chtěl vemluviti v přízeň širokého publika, nikde nesnižuje se k čtenáři, naopak hledí jej povznésti k sobě, a to je ten nejkrásnějši, nejmravnější, nejušlechtilejší úkol takových autorů, píšících »davu«, tak rozuměli svému poslání Dickens, Ščedrin a Daudet.

Autor »Lorny Dooneovy« narodil se r. 1825 v Longworthu, vlastní jeho jméno znělo Richard Doddridge, byl z počátku advokátem, ale po úspěchu svých prvních novell věnoval se cele literatuře. Některé postavy jeho románů: John Ridd, Lorna Dooneova, Klára Vaughanova nezmizí z galerie velkých typů románu anglického.

»Lornu Dooneovu« nazval Blackmore romanci, nechtěje se dovolávati pro svou knihu důstojnosti historického románu. Ale vedle půvabně vypravovaných zkazek z kroniky sedláků exmoorských najdeme tu mocné obrazy historické, zajímavé líčení Londýna za rozhárané doby v polovici 17. století. Historie krásné Lorny je velmi romanticky zosnována. Láska domnělé dcery loupežného Doona k selskému či zemanskému Herkulovi John Riddovi, který po mnoha dobrodružstvích, jež ovšem musí vždy dobře skončit, aby si čtenář mohl volněji oddechnouti po úzkostlivém napjetí, konečně rozmetá divoké hnízdo vrahů a lupičů v nedobytném hradu uprostřed lesa Bagworthy a stane se manželem Lorny, z které se vyklube kdysi unesené dítě vznešeného lorda, — to vše je velmi půvabně vypravováno, a všechny ty podivné, romantické, fantastické, krvavé episody jsou prozářeny milým a svěžím humorem.

Do zcela jiných nálad přivede čtenáře Robert Louis Stevenson v hrůzné povídce: »Podivný případ Dra Jekylla a pana Hyda«.

Stevenson zemřel před několika lety na Samojských ostrovech, kam jej vyhnala touha tulácká i plicní choroba. Též jeden z autorů anglických, s nimiž prospěšno seznámiti českého čtenáře. Není jen originálním vypravovatelem, i vysoké umělecké aspirace tušíme v jeho díle, které případně charakterisuje Jos. Bartoš v stručném úvodu k svému pěknému překladu. Stevenson je raffinovaný evocateur nejděsivějších pocitů. Při čtení jeho knih běží vám mráz po zádech, krev stydne v žilách. Děs Stevensonových romanticko-poetických románů, v nichž tak krásně líčil moře a tragickou melancholii skotských krajin, překonává chladnou raffinovanost »cauchemarů« Poeových a demoničnost perversních historií Barbeye d'Aurevillyho. »Podivný případ Dra Jekylla a pana Hyda« je pravým typem této strašidelné, uhrůzňující literatury. MAB.

*

Em. šl. z Lešehradu: Paní Modrovouska. Tragedie duše. V Praze, nákladem E. Weinfurtra. 1900.

Románový cyklus »Crimina amoris« zahájil p. Em. šl. z Lešehradu »tragedií duše« s dobrodružným titulem »Paní Modrovouska«. Desíti svými stručnými kapitolami dosáhl tu p. autor s úplnou jistotou toho, k čemu pracoval tak vydatně velkým svazkem svých veršů »Atlantis«: geometricky správně a přesně opanuje po přečtení každé z nich vždy větší měrou duši čtenářovu »nejohavnější obluda z ohyzdného zvěřince našich neřestí«: Nuda. Neboť to, co vás provází při četbě těch stručných a kancelářsky suchých vět prosy p. šl. z Lešehradu, není zájem umělecký; to jest pouze svědomité stopování, jak mechanicky a ploše kombinuje autor romanovité prvky z druhé a třetí ruky přejaté. Jako v algebře se hračkou přehazují prvky permutací a kombinací, tak přestavěl a přemístil autor psychologické a psychopathické poznatky cizích erotických autorů, hlavně Przybyszewského, jehož trilogie »Homo sapiens« zanechala v měkkém vosku »Paní Modrovousky« příliš znatelné otisky. Laciné a dnes tuze ohmatané řešení problému poměru muže a ženy s dětskou naivností p. šl. z Lešehradu odtud okopíroval: spokojeně uťal tuto příliš málo rozvětvenému kmeni kořeny tkvící v tmavé a tvrdé půdě podvědomých instinktů a tento ubohý dřík prohlašuje za krásné dílo umělecké. Zarážela-li nás u Przybyszenského a jeho erotické školy násilná a nucená schematičnost sexuelních poměrů, nechtěli-li jsme se smířiti s pedantickým stanovením přesné, třebas perversní a abstrusní formulky pro to, co všemu umění všech věků stálo nad veškeré doktriny a schemata, musíme se dnes pouze usmáti, jakou resonanci tyto psychologické experimenty vzbudily v myslech některých chudokrevných imitatorů. To, co se mezi paní Helenou Holmovou a panem Gustavem Bergem na osmdesáti útlých stránkách odehrává, nemá pranic společného s »tragedií duše« a dokonce to není pražádné »crimen amoris«, jest to školácky nudné a chudé provádění cizí disposice, jíž autor nerozumí. Neznám hned v naší mladé belletrii knihu tak beze všeho psychologického zájmu jako tato »tragedie duše«, jež kterémusi dobrému muži zdála se býti psychologií přeplněna. Snad ještě méně nežli psychologie obsahuje povídka p. z Lešehradu poesie. Není tu pražádné imaginace, všecko jest tak vyschlé a okoralé. Vezměte ty scény a hledejte v nich kousek intimní malby, hledejte v těch výsecích krajin kousek přírody a užasnete, jak autor čtyř lyrických knih jde slepě a hluše kolem věcí. Nic není mu dosti banální, aby se toho lekl: lokálkový výstřel z laciného revolveru jest mu dostatečně »suggestivním, tajemstvím bytí procházejícím obrazem« k ukončení tragedie a ojetý vlak s coupé 1. třídy hodí se mu za komunikační prostředek mezi touto knihou a jejím budoucím pokračováním.

»Paní Modrovouska« sama jest prácc, o které by se nemělo ani mluviti; ale načechraný tón exstatické její předmluvy, kde autor »Hořící duše« vychvaluje ji týmž tónem, jakým nedávno psal o Péladanovi, Barbey d'Aurevillym a j., nutí ukázati, jak dovedou kramařiti s moderním zbožím ti, kteří v bohorovné posé staví se sami v popředí mladé generace. ARNE NOVÁK.

DIVADLO.

V činohře nahromadilo se nám za uplynulý měsíc dosti látky. Byl to především Vrchlického nově studovaný »Pietro Aretino«, jenž oživil prkna Národního divadla skvělou i pestrou společností benátskou z poloviny XVI. věku. Zajímavé postavy slavných malířů Titiana a Tintoretta, sochař Danese, rytec Vico, hudebník Parabosco, spisovatel Nicolo Franco, knihtlačitel Marcolini, šlechticové a patricijové, vyslancové a sekretáři, svůdně krásné, emancipované ženy benátské, celý ten ať duchem, ať přepychem, ať mravní volností hýřící svět vlašské renaissance z doby jejího odpoledne kupí se tu kolem výjimečné, hrbolaté povahy Pietra Aretina v řadu čtyř poutavých obrazů nádherného koloritu dobového. Je to vlastně nepovaha, ten vychytralý Pietro. Mravní stvůra. Strojený, affektovaný, hrabivý, úskočný, požívačný, zálctný a chtivý jako kozel, cynik dávající si jméno »božský«, veršotep, jehož satir bojí se korunované hlavy, nebezpečný pamfletář uplácený se všech stran, intrikán vydržovaný od přátel i nepřátel, penězohrab a holkář ve velkém. Složitý ten charakter, plný záhybů a stinných zákoutí, s jeho rázovitým, měnlivým a třpytným okolím postavil Vrchlický virtuosně na scénu. Je to hra par excellence umělecká, literární. Co tu jemných narážek, vyvolávajících vzpomínky na různé postavy a díla z dějin vlašského umění! jaká též příležitost zahrotiti osten zcela časově, netoliko »pro domo sua«, ale pro poměr volně tvořícího umělce ku kritice i k obecenstvu vůbec . . . Z komedií Vrchlického jest »Pietro Aretino« hrou, jež má dle starých dramatických receptů tak zvané »pevné stroby« nejméně; děj i se zápletkou je tu vlastně něčím jen podružným, charakteristika osob a zvláště doby s celou její exotickou vůní a bohatostí detailů naopak vším. Ale čím překvapuje a nejvíce zabavuje pozornost, je břitký, duchaplný, sršivý dialog. V něm ukázal se Vrchlický mistrem, který výmluvností svou dovede strhnouti.

Z herců vynikl p. Šmaha ostrou charakteristikou titulní úlohy se všemi jejími kudrlinkami geniálního ničemy. Týž osobitý umělec překvapil nás za nedlouho na to případnou maskou Ludvíka XI., krvežíznivé šelmy, kterou Théodore de Banville zachytil ve svém »Gringoiru« při slabých záchvatech dobroty, při oddechu mezi dvěma popravami. Lupenkový kousek, na německých jevištích kdysi dosti zdomácnělý, nežli na básníka zanevřeli pro jeho Idylles prussiennes, vyhrabán byl k vůli p. Jiříkovskému. Nepochybuji, že příčinlivý tento herec dobře může posloužit k doplnění našeho činoherního souboru, ale kdyby to byl měl jeho Gringoire dokázati, byl by to důkaz negativní cestou. Ze zvláštní té postavy zachytil jen slupku, zevnějškem sešlého chuďasa, nikoliv však jeho zářivou poetickou duši. A přece jenom to slunce jeho nitra může oslniti tak něžný dívčí kvítek, jakým jest kmotřenka králova, tak půvabně slč. Grégrovou zastoupená. Kus sám, v nejednom ohledu básnicky i sociálně zajímavý, mohl by působiti jen zvláště virtuosním podáním hlavní úlohy a v překladu opravdu básnickém.

Od obou starších komedií k Štechově nové veselohře »Třetí zvonění« jest asi tak daleko, jako od poesie snů k prose života. Jde spíše o pouhou frašku, nežli o veselohru. Souvisle se vyvíjející děj nahrazuje mosaiku šprýmovně sestavených nehod a náhod, zápletku řada odvážných situačních nápadů. Charakteristika těše si své podařené figurky s karrikujícím nádechem: vybrány jsou z venkovského života, jejž autor výborně zná, ale nemají snahu býti typickými, ať za vzor, ať na výstrahu. Spisovatel nechal dnes doma i realistu i satirika svých románů, novel a dřívějších veseloher. To jen si tak roz-

*

marně na píšťalku persifláže pohvizduje. Ztřeštěně zamodrchaná situace a především vtip, časový, řízný, bránící chtěj nechtěj otřásající vtip, jsou mu tentokrát vším. Arci tak zhola tendenčního mravokárce nemohl v sobě zapříti. Šlehne to někdy svištivě, zableskne motiv, který by mohl vésti k vážným důsledkům, zvláště harašivý sermón na oko nevinňoučké slečny Růženky dopadá jako nemilosrdné krupobití (slč. Grégrová švitoří jej velmi výřečně a svou přirozenou gracií mírní jeho krutý sarkasmus); ale spisovatel má dialog tak úplně v moci, že vždy dovede ovládnouti všechny jeho odstředivé výpady a obrátiti v čas, nežli by fraška převrátila. Pro svůj bujný, všechny přemety slohů a tónů vyrovnávající vtip rozlétne se fraška, která rozmarně všemi zaměstnanými umělci sehrána, dobyla si v obecenstvu Národního divadla smíchem oplývajícího úspěchu, jistě po všech venkovských jevištích, kde stane se nebezpečnou konkurentkou frašek Štolbových a Šamberkových. Netřeba připomínati, že nám byl Štech jako satirik milejší.

Vzácného požitku dostalo se nám uvedením Shakespearovy komedie »Jak se vám líbí«. Neboť jednak je to ze Shakespearových děl nejméně hrané, jehož neznati s jeviště nemusil by se ani zažraný shakespearovec styděti, jednak poslouchá se nový překlad Sládkův tak lahodně a krásně — a prosím, je při tom velice věrný — že již jazyk sám, nehledě ani k obsahu, je tu pravou pochoutkou. Než i obsahem komedie silně vás zaujme. Je sice rozstříklý ten její obsah: jakási intrika dvorská, spor dvou bratrů protíná se tu se zápletkou milostných dobrodružství, obě jsou prostoupeny shakespearovsky řízňou charakteristikou, všechno pak ve své prchavosti rychle se střídajících, dějiště ob krok měnících scén soudrženo je geniální silou básnické fantasie a výmluvnosti. A právě na jedné straně ta síla básnické imaginace, která vytvořuje výjevy tak nade vše lidské postavené a přece z lidského čerpané, krví lidského srdce teplé a nejvýš náladové, na druhé straně mohutnost dialogu, tu půvabného, tu rázného, tu jiskřivého, tu jakoby pojmům a slovům páteř v přívalu hříček, nápadů a vtipů lámajícího, právě ty činí nám dílo tak milým, třeba bychom v jeho původní podobě delší trvanlivosti jeho divadelního života nevěřili. Nejsem zásadně pro úpravy; literárně vzdělanému obecenstvu chutná jen originál. Ale kdyby »Jak se vám líbí« mělo státi se repertoirní stravou také toho ostatního obecenstva, myslím, že pomohla by jen radikální úprava. Náležíť hra k oněm Shakespearovým, kde nejpřesněji přidržel se své předlohy a nejvíce učinil ústupků soudobému vkusu. Složena je v střední jeho periodě mezi lety 1598—1600 dle povídky »Rosalynde«, kterou opět dle staroanglické básně pod názvem »The Coke's Tale of Gamelyn«, dlouho mylně v Chancerových »Canterburských povídkách« zařaděné, napsal a 1590 poprvé vydal Thomas Lodge. Do češtiny hru prvně přeložil Jakub Malý.

Provedení činilo dík obratnému inscenování p. Chvalovského pěkný dojem. Krásná Rosalinda, jejíž každé slovo mělo svou melodii, svůj ráz, půvab, úsměv veselosti i touhu lásky, byla pí. Kvapilová. Jí po boku stála slč. Grégrová lepým svým zjevem jako oddaná Celie. Jiskrozrakou pastýřkou byla Phoebe slč. Hilbertové. Pánům neskýtají úlohy, které v jiných kusech Shakespearových mají své folio, valných obtíží a zhostili se jich jmenovitě pp. Seifert, Slukov, Vojan hladce. Špásovitým Prubíkem jako vždy originálním ve svých šprýmech i charakteristice jest p. Mošna. Pan Matějovský rozvinul veškeré přednosti svého bohatého zevnějšího fondu, který však ještě mnoho zušlechtění vyžaduje. Pěknou episodu postavil p. ze Steinsberku jako hranatý zápasník. Ve hře se také mnoho zpívá. Rozdělili se o to se zdarem p. Veverka a slč. Šťastná.

Dugazon.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Bohatá a pěkná obrazárna, vzácný útulek umění, skrývá se v nevelkém, úhledném domě na Florenci, kde byste jej nejméně tušili v tom okolí písáren, továren, v sousedství nádraží. Ani za mnohým pyšným průčelím malostranského paláce není nahromaděno tolik pokladů uměleckých jako v rodinném domě českého továrníka p. Jos. V. Nováka, kde je vybraná obrazárna s několika vzácnými díly nizozemských mistrů a mnoha malbami v každém ohledu zajímavými, obrazárna velmi prakticky a účelně postavená a zařízená, že nelze si představiti lépe upravené místnosti pro sbírku obrazů. Nyní dovršil p. Novák dílo mnoha let a mnoha obětí vydáním zevrubného katalogu své obrazárny.

»Obrazárna Jos. V. Nováka v Praze. Popisný seznam od dra Th. z Frimmelů« zní titul úhledně vypravené knihy, provázené asi 50 zdařilými reprodukcemi nejlepších čísel obrazárny. Pan Novák vypravuje v předmluvě, jak se v něm probudila láska k obrazům, jak po nahodilém zakoupení prvního obrazu dle francouzského přísloví »en mangeant vient l'appétit« zatoužil po jiných, jež z velké části též nasbíral na svých obchodních cestách po Německu, Hollandsku a Belgii. Tak během let nahromadil jako pařížský jeho kollega-sběratel z kruhů obchodnických pan Chauchard pěknou gallerii, která je po Nostické snad nejzajímavější z pražských sbírek soukromých, která neušla pozornosti znamenitého berlínského znalce Bodeho a které nyní svědomitý odborník p. Th. z Frimmelů sestavil důkladný katalog popisný, velmi pečlivě sestavený na základě přesného studia všech maleb a prozkoumání všech signatur, tak že nyní máme definitivní rozbor a přehled obrazárny p. Novákovy.

Jak jsem již uvedl, v obrazárně Novákově mají převahu nizozemští malíři. Nejsou tu však vystavena slavná a věhlasná jména, jaká nalézáme v některých sbírkách na obrazech mnohdy ceny pochybné a původu podezřelého, ale dobrá umělecká díla, jež se zalíbí každému a znalce, přítele nizozemského umění křepkého, ryzího, svěžího a pravdivého okouzlí těch několik krajin Wijnantsových a Ruisdaelů, ty Saghersovy květiny věncovitým rámem obepínající Madonnu a konečně též najde tu díla dvou největších, geniálně bravurní studijní hlavu Rubensovu a Van Dyckův portrét mladého kavalíra.

Kromě několika obrazů italských, z nichž nejcennější, opravdový klenot je »Santa Conversazione« od benátského mistra Pasqualina Veneta, získal též p. Novák pro svou obrazárnu řadu zajímavých francouzských mistrů, portrét od H. Rigauda, antické výjevy od L. Silvestra z obrazárny knížete Camila Rohana, odkud též několik rozkošných a graciosních portrétů zakoupil pro svou sbírku známý sběratel, spisovatel hudební p. V. J. Novotný.

Publikace seznamu Novákovy obrazárny způsobila milé překvapení v kruzích uměleckých a o umění se zajímajících a tím jen zvýšil se zájem o krásnou obrazárnu, která otevře se zajisté před každým návštěvníkem, před každým přítelem umění.

V. H.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 10. BŘEZNA 1900. ČÍSLO 18.

JOSEF MERHAUT:

FINALE.

FRAGMENT.

Přešla krásná zima; jaro černě se hlásilo v kraj. Rozvlhly šedivé kory země, zčernaly ulice, zčernaly domy, zčernaly stromy, zčernaly obzory borovými svými lesy, zčernaly do dálky lány hrud. Smutečné akordy linuly vodnatým vzduchem, v černých vodách smutku koupala se celá zem. Cosi lítostného zaplavilo duši Hřivnovu černými vlnami stesku. Loučil se teskně s bílými květy zimních nocí a dnů. Když poprvé na jaře nezatopili v rodinném jejich pokoji, připadalo mu cize a jako po vymření v něm. Něco tam pohřešil. Něco uplavalo odtamtud. Něco mu tam pohltila ta mokravá jarní čerň. A jako by ta světla minulé zimy neměla už rozžehnout se v jeho duši nikdy víc, nahmatal tam náhle šero, nové šero po deseti světlých měsících, a toho známého už šera tolik se lek'.

Vzali jeho hochovi mléko. Ošidili jej. Zastihl dítě vyděšené nenadálou tou ztrátou, nechápající, kdo je to udeřil, vyplašenýma očima pátrající, kde je slaďoučký jeho mls. Když bolestně plakalo a v pohled jeho zahnízdil se plachý strach: byl by strhal obvazy kojné, jež chladná stála opodál, a hochovi jeho zavřela na vždycky svůj prs. V této chvíli Hřivna procítil, jak jeho dítě poprvé staví se pod prapor trpitele-člověka... Hle, od nejmilejšího musí se odtrhnout, a neví proč!... A první tělesná bolest, které nezavinilo a nezasloužilo, snad v hutnící teprve základy jeho duše klade první podkopy nedůvěry a sklamaných bez potřeby snů! — —

I nervy, na které život splétá nejuzlovatější bič, poprvé svoji vyděšenou řečí ozvaly se teď v dítěti tom. Lekal je v této chvíli bez příčiny každý úder, výkřik, přeletění, tón i dech... Poděsilo je zatřepetání kanárka v kleci; zadrnkání houslí; radostné zakřiknutí i kňučení psa. Naučeno bylo před spaním Ježíškovi na velkém obraze Madony ručičkou kynout na dobrou noc. Teď obrátilo se vyděšeně a tvář skrývalo do vlasů matky: také lekala je živá barva tajemného naháčka-bratra na plátně tom... V jeho pohledu strnul děs, děs oblil tvrdě celou pobledlou jeho tvář.

Ten záhadný vítr, který odkudsi z nepřátelské země se zved', zase ulehl a odplynul. Za několik dní hoch zase zapomněl. Ano, v nové stravě utuhl ještě víc, nakypěl a celý jakoby v cikánském mléku se koupal, zesnědl a rozkvetl. I jaro tak nakynulo kvasem čerstvých míz. Nedotknutá zeleň naskákala na černý jeho plášť. Už rozbalily se listy, rozklenulo se májové nebe a po mezích pampelišky rozstříkaly svou žluť. Hřivna trhal je, k vějířům sladkého listu je vázal a vysypával je v kolébku. Teď holoubka svého pouštěli více na volný vzduch. Nosili jej na promenády, do parků a polí. A když Hřivnovi někdy v neděli dopoledne s chůvou svoji zašli do Rudolfské ulice a slunce směle třískalo do velkých výkladních skel a slunce teklo bujně v českou promenádu mezi zdravými těly studentů a dam, a jiskry očí všude se třely a krásný oheň mladosti všude tu hořel a mladý vzdor probuzených zástupů smál se stěnám policistů a prázdným slovům varovných vyhlášek: Hřivnovy oči zase v zamyšlení utkvěly pohledem na tom malém rytíři v červeném plášti dětském a zahořely otázkou, jak asi ten jednou v ty jaré proudy vyleje horkou svoji krev. V takových procházkách hrdá radost matky jásala také ze vší bytosti paní Hřivnové. Krásná byla v tom štěstí, honosíc se jím v pýše královny, jež kousek té klidné země musila si velkým utrpením vykoupit.

— — — — — — — — — —

Ale přišla zkáza. Černé jaro zahubilo ten zimní jejich květ. Moi se začernal, zaklikatil se

blesk, rozhučely se živly.... Bylo po všem za jedinou noc

Tušení zla, jež ve Hřivnovi tkvělo od jeho poblouzení, vystoupilo z koutů jeho duše, svalnatělo a natahovalo kostnaté svoje ruce proti němu v tvář. Do rozházených snů nejdřív několik nocí předem posílalo ženě i jemu svoje posly: chundelaté, smutné v před rozkročené bílé koně, krvavé vidiny s proudy kalných vod. Pak zlý ten nepřítel přišel sám. Postavil se u dveří, číhal, klíčovou dírkou se vtáh' a započal svoje dílo. Prudce, náhle, neodvratně, zákeřně, s celou příšerností rdousících hrůz...

Ráno hoch jejich ještě se smál; v poledne na stranu naklonil hlavičku. Do očí jeho zase ulehl ten nadzemský strach. Ještě podíval se na otce i matku pohledem čistým, chápajícím a otevřeným. A pak — ty oči! — — Náhle se zamračilo v nich. Sklo světel se v nich zlomilo, prasklo a roztříštilo. Utekly z nich plameny, pohynula záře chápání; čmoud smutku zastřel jejich jas. Volali jej jmény nejsladšími; ale oči dívaly se cize, neznámě, neodvážně, nedětsky. Hlavička vadla stále víc; padala na stranu jako na nalomeném stonku květná koruna. A nepřítel zuřil dál, lámal jejich dítě v surovém svém objetí, křečí je bodal, štípal, mučil, kopal a bil. Neplakalo už... Svíjelo se v záchvatech výkřiků, bráníc se ukrutnému vrahu celým tělem, všemi údy, všemi nervy a krví. Hlas jeho trhal se v těch výkřicích, přeskakoval v úpění a děsné výčitky vrhal vzteklé přírodě ve zvrácenou tvář.

Ještě v očích dítěte jednou se tak rozsvítilo světlem přítomna. Podívalo se na otce a matku náhle pohledem, který zase vracel se k nim.... pohledem smutným, zoufalým, žalostným a prosebným:

»Pomozte! Pomozte... Pomozte!«

Ale hned zase ty oči potrhala tma... Obracely se nejprudší bolestí v sloup.

»Ježíši Kriste! Ježíši Kriste! Slyšíš ho, slyšíš!«

Matka, která posud od večera do noci chovala dítě v objetí, přemožena hrůzou nemohla je držet víc... Položila je... a v náhlém strnutí, zasažena šílenstvím lhostejnosti, dívala se před sebe tupě, utlačená, němá, v ochrnutí všech duševních i tělesných sil. Už neposlouchala, co radí lékař, co říká muž, co bude a co jest Pochopila jen v tu chvíli, že je konec, konec všemu, všemu, všemu... Neboť s tímto drahým jejím květem se také najednou všecko hroutilo a praskalo v ní.

Utekla do druhého pokoje, vyděšena, bez slz, s očima zalitýma do široka chladným zoufalstvím. Slyšet bylo okno otvírat... Hřivna skočil za ní a odvedl ji zpět. Nedívajíc se na dítě chvíli, jako by náhle srdce její bylo zatvrdlo k němu, třásla se prudkou zimou, jektala zuby a ústy pootevřenými, pěstmi tisknouc se v oba spánky, kalným pohledem dívala se nenávistně do dálky, v prokletí, v tmu. Zima třeskla jí do hlavy, studila v mozku, bičovala záda a ve všech údech jí trnula mrazem ochrnutých nervů a tvrdnoucích žil.

A trojí bolest teď slévala se v Hřivnovi v jediné slané moře slz, jež do očí nemohly se provalit. Trpěl pro mučení svého dítěte, trpěl žalem své ženy a klesal pod vlastním žalem svým, ale stál bledý, nehnutý, bez slz, třískaný hořem, z něhož nemohl se vyplakat. Stál konečně bezradný, s rukama svěšenýma podle těla, odhodlaný všecku bolest sníti s beder nevinného svého robátka a řezat jí nervy své.

Vzal teď dítě v náručí sám. Choval je mlčelivý, jen smutnýma očima je konejše a líbaje v čelo, jež porosil zlozvěstný pot. Žal bez míry a bez mezí tekl jeho krví, vzdouval jeho srdce a stavil chvílemi rozbouchaný jeho stroj. Zaťal zuby do rtů a čelo jeho pod černými vlasy zakřiklo náhle naskočenými vráskami o smilování a úlevu v pustou tu noc.

Křičelo na darmo. Ještě jednou zalomil se v jeho objetí děsem bolestí jeho statný hoch. Ještě krásné ty oči jednou otevřely se životem, zjiskřily se a vyjekly — — a začaly shasínat na věky.

Hřivna nechápal fysiologicky, že nadchází zmar. Ale tušil, vycítil to, neboť v srdci jeho cosi vykřiklo truchlením, jež proti brutální hrůze předešlých chvil najednou naplnilo jeho nitro posvátným jakýmsi vzrušením. Bylo po boji. Ukončilo svoje dílo zlo. Nepřítel utíkal v černou tmu.. Přicházelo Světlo Věčné a šířilo tu třeskutou svoji zář.

Zanítili hromničku a poklekli u lůžka, kam položil Hřivna své krve vadnoucí květ. Tiše štkajíce, nerušili jediným slovem, jediným výkřikem příchod Anděla, jenž snášel se v bělostné kráse blíž. Utišila se bouře. Sváteční smutek zapadání zalil duše všech chmurnou slávou Tajemství, jež přicházelo odnést, co před rokem doneslo v tyto podušky — —. Krásná byla to smrt, krásná a svatá. Ještě hořkost chvíli stahovala tuhnoucí rysy nevinné tváře. Ještě trpkost výčitky ryla se v nich, že trpět tu za nic musilo stvoření neposkvrněné a prvotně čisté. Ale když oči mu zatlačili, po chvíli strnutí linulo se měkké uklidnění nebes v tu oddanou tvář. Spanile zase jako v životě vyrovnal se v ní k úsměvu každý rys. A nadbytkem cosi vyššího, zahadně sladkého a slastného povznášelo celou podobu dítěte. Snilo jako živé, ale bylo teď tak ideálně krásné, tak vyzářeně krásné, jakoby padala na ně všech rozžžatých nebeských lampionů zář.

Chodili po špičkách kolem malé mrtvoly. Nic příšerného však už neděsilo jich žal. Odešel, odešel... ale kdosi tady pro něho byl, odnesl je v objetí jemně, v slavné světlo je zved'...

Ještě tu tkvěla svatost Jeho nebeských stop

Paní Hřivnová už zase plakala měkké slzy žen. Cosi utišujícího bylo v nich, cosi záslibného nezmarné památce zemřelého, cosi posvěcujícího jako modlitba, žehnání a nábožný zpěv.

»Holoubku můj, tělíčko moje drahé, nebožáčku můj...«

Líbala je a v bílou košilku ukládala, vlásky čechrala a oblékala mu červený jeho plášť. V tu chvíli zatoužila, aby měla u sebe matku, vlastní matku, která dávno zemřela a které nikdy nemohla žalovat. Vyběhla ven a v noci vzbudila sousedku, starou paní, které často se svěřovala ve svých starostech. Paní přišla celá patriarchálně bílá, s bílými vlasy, v bílé jupce. Nad dítětem tiše se rozplakala, v čelo je líbala, křížkovala je a rozevřela poklad své biblické moudrosti.

»Nechte je v pokoji spát... je mu lépe než zde!« říkala a paní Hřivnovou konečně od mrtvoly odtáhla a neodstrojenou v lůžko uložila o třetí hodině ráno.

Hřivna ve druhém pokoji, kam dítě zanesli, ostal s ním sám. Jen olejové světlo zemřelých tu ještě bdělo s ním.

Na červeném plyšovém divaně složeno bylo dítě v prvním dřímání věčného snu.

Červený čínský vějíř kladl nad ním rudý svůj stín. V červeném pláštíku spalo...

A Hřivna musil vzpomenout, jak všecko červené měl rád. Jak na všecko červené se vždycky třásl jeho syn. Lítost bez pojmu a hranic rozlila se mu srdcem, zadrhla mu dech, hořkostí prosákla hrdlo a udeřila ho do hlavy. Necítil, co dělá, nechápal, co chce. Touha šíleně jím zatřásla, aby svoje dítě červeným bohatstvím zasypal. Na květinovém koši strhal všecko, co kvetlo rudě, kamelie, měsíční růže, hyacinty a fuksie oloupil. Červené stužky snesl, červené papíry, obrázky rudé. A všecko kladl svému dítěti k poslední hře. Ale chladné a mlčelivé spalo v nekonečném zadumání, jež přinesla mu ta hrozná noc. Volal je šeptem, hladil je, ručičky jeho líbal, sepjaté k modlení, čela se dotýkal a vlásky hladil... Nic! Nic! Nic!

Teď teprve slané moře prolomilo hráz. Hřivna položil tvář svoji vedle klidné hlavičky dětské. Bílý polštářek pod hlavou ještě dýchal posledním teplem uprchlého života a poslední vůní dětských vlasů... Zabořil do něho tvář a zadržuje v něm poslední sledy drahého toho života, ssaje v sebe poslední prchající vůně utrženého poupěte, rozplakal se pro rozbitý, nejkrásnější svůj sen —

Dokonč.

Jos. Havlík:

KRISTUS ČEKÁ.

Z meditací snílka.

Kdykoliv šel jsem kolem toho kříže, vždycky musil jsem pohlédnouti na tělo Kristovo visící na něm, na to tělo nahé, jakoby vzpírající se v posledních malomocných záchvěvech všech svalů hrozné bolesti, jejíž muka již utlumila poslední jiskru života; musil jsem podiviti se vznešeně klidné tváři, z jejíž jemných tahů jakoby zářilo sebevědomé: dokonáno jest.

To byl můj Kristus. Kristus totiž, jak jsem si jej představoval já. Ne shroucený tím utrpením, jež mu připravili, ale vítězící nade všemi silou své vůle a v posledním dechu ještě vědomý si toho, že úkol svůj provedl až do nejhrůznějších důsledků. V mém obdivu, v mé lásce k němu tkvěl kultus pohana. Takovým jsem chtěl jej míti, jen jako takového jsem jej chápal, obdivoval a miloval.

A nejraději díval jsem se do milé tváře pod trnitou korunou v letních dnech z rána, kdy slunce vyhoupnuvší se nad střechy domů celou ji obestřelo a celou ji zlíbalo sálavými paprsky svými. Neboť tu zdálo se mi, že tvář Kristova oživuje, že oči jeho skutečně vidí, že hledí na mne a na vše, co se vůkol děje, s takovým výrazem dobrotivosti a shovívavosti, s jakou zíral kdysi na Marii, sestru Marty v Bethanii, když v důvěře stulila se k jeho nohám.

Postál jsem zde častěji v zadumání skláněje hlavu před tím velkým učitelem lásky, lásky všelidské, všeobjímající a vše odpouštějící.

A vůkol vířil všední život velkoměstský. Celé zástupy lidí hrnuly se kolem.

Dívky kráčely pohrouženy v záludných snech o svých mladých láskách, jinoši v zrychleném tempu míjeli to místo, jakoby právě touto chvílí dohoniti chtěli vše, co včera klidně obmeškali; též muži šli zabráni v trapných starostech a ženy nadnášely se tiše v těkavém napínání všech nervů, aby zachytily pohledy těch, s jichž žádostivými zraky se potkávaly. I starci vlékli se tudy a stařeny upírajíce starostlivě matné zraky na cestu před sebou, aby krok jejich byl bezpečný a jistý.

A z těch všech jenom zcela nepatrný počet vzdal úctu znamení kříže. Však velebná tvář Kristova v lehounkém nádechu tichého úsměvu zářila nade všemi a pro všecky.

Ta vznešená tvář, ten tklivý úsměv její byly zřejmým důkazem, že všecky stejně miluje, všem odpouští a na všecky klidně — čeká.

*

Jak mohly vzniknouti ve mně tyto a podobné myšlénky? Takové sny?

To bylo začarování jakési, jemuž jsem bezděčně podlehal víc a více. Nebylo zbytí, já musil na toho Krista vzpomínat, já musil docházeti k němu, abych se na něj mohl dívat; on v mých snech oživoval a ztělesňoval se v tu podobu, ve které zde přede mnou visel, on vracel mne mému mládí.

Tak znovu vídal jsem ho v duchu putovati v těch pohádkovitých krajích z Nazareta do Kafarnaum, od jezera genezaretského k Bethanii, jako zaníceného tvůrce nového učení s věrnými učedníky svými a se zástupy oddaných přívrženců, prožil jsem vítězný jeho vjezd do Jerusalema, muka jeho v zahradě Getsemanské, doprovodil jej na poslední jeho cestě pod těžkým dřevem kříže klesajícího až na horu Kalvarii, kdež na kříž vzepjali tělo jeho, hřeby proklálí ruce i nohy a ve společnosti dvou lotrů k smrti jej umučili.

Mučedníče – vzdychával jsem z hlubin rozbolněného nitra svého — jaký to hrozný konec připravili ti oni, jež učil jsi jenom lásce! Jak chvělo se asi srdce tvé, když po jásavém »hossanah« zaburácelo obratem »ukřižuj, ukřižuj ho!« Jak mohla vyrůsti taková bezmezná krutost soudců tvých a katanů, a jak ta veliká odhodlanost a síla tvá!

A čeho jsi docílil, položiv takto mladý život svůj za své učení? Čeho jsi docílil? připjalo se jednou náhle k mým povzdechům a už neopustilo mne, už stále vznášelo se mi před očima jako nezodpověditelná otázka, otázka smělá, téměř rouhavá.

Pak jednou... Noc byla vzdušná a vlahá, miliardy hvězd protkávaly její háv jiskřivým třpytem svým a světlo luny splývalo tiše jako závoj zahalující vzkypělé vnady a kvetoucí půvaby země, jež oddychovala klidně ukolébána ševelem teplého větérku a výdechy květů, které v nádherných barvách vypučely na její prsou, ve spánek ztichlého děcka...

Já opět ocitnul se před tváří svého Krista. Já stanul proti jeho kříži se svými otázkami, se svou žhavou láskou k němu i se svým soucitem pro jeho utrpení.

Čeho jsi docílil? — drásalo mi nitro a plálo ze zraků. Kde jsou výsledky tvého vznešeného učení, tvé nadlidské oběti a tvého nesmírného utrpení? Kolik nás jde dnes za tebou, v tvých šlepějích? Jest jiným snad ten dnešní svět? Vymřeli ti farizeové a publikáni? Ti Jidášové? Ti Kaifášové? Ty ženy, z nichž jednu uchránil jsi slovem svým před ukamenováním? Ti mrzcí kšeftovníci z předsíní svatyň? — Staletí minula a čeho jsi se dočkal?

A z hlubin stínu nakupeného a kořene kříže neznámý, příšerný hlas jal se odpovídati na moje otázky.

»Na prázdno vyzněla všecka slova jeho učení, nezanikli ti, s jejichž zlobou a s jejichž všemi vášněmi a neřestmi utkal se v boji, ty všecky podnes bují kolem. Neboť — čeho se dočkal? Už tenkrát z dvanácti apoštolů jeho jeden ho zradil, jeden zapřel a jiní utekli od něho. A tak, ba ještě hůře vede se mu s vámi. Vy zvete jej Bohem svým, ale neznáte ho, vy jste vyznavači jeho, ale sloužíte mně — vládci pekel! A proč? Protože jíti za ním vyžaduje tolik obětí! Protože ctnost je trpká a nese jen chudé ovoce! Protože povinnost je těžké břímě, které člověka k zemi sráží! Protože skromnost a pokora rodí jenom ponížení, a věčně čistým být neznamená víc než hladovět před plnými hrnci a žíznit před plnými poháry! A jako k smíchu je takové věčné odříkání se, jež jenom muka působí a nikdy neukojí kypící, neutuchující žádost těla, tak také a ještě bláhovější jest volati: vezmi kříž svůj a následuj mne — k člověku utýranému a strádajícímu, který vidí, jak jiní vesele hýří v sladké rozkoši hříchů a při tom oplývají vším, čeho jemu naprosto se nedostává! A proto ještě dnes hřích stojí výše nežli ctnost, proto moje říše roste v nedozírno a moje sláva ažaž do nebes!«

Výsměšná pyšná slova dozněla a z tmavého stínu hrdě vzepjala se mátožná postava satana.

Pozvedl hlavu v mléčný příval světla měsíčního až k samému boku Kristovu.

A tu z rány Trpitele krůpěj čerstvé krve skanula mu do tváře šklebící se ještě nadutostí z pocitu domnělého vítězství.

»Což ještě krvácejí ty rány?« ozval se v úžasu.

»Ještě krvácejí —« splynulo tiše s kříže.

»A bolí snad?«

»Bolí dosud —«

»Bolí všecky?«

»Všecky —«

»I každý ten trn v hlavě?«

»I každý ten trn —«

»A ještě nelituješ svého odhodlání?«

»Proč litovat?«

»Žes žil i trpěl zadarmo. Že nemáš lidstva vděk, ba ani pochopení a uznání, že tak málo jich jde za tebou!«

»Všeho se dočkám — —«

»Věčný snílku! Ještě jsi neprohlíď?«

»Jistě se dočkám! —«

Divokým výsměchem rozchechtal se ďábel, až otřáslo se všecko kolem mne.

Šílené zděšení prolnulo celou bytost mou...

Pod černým mrakem se setmělo. Jakýsi chodec potácivě mizel v stínu.

— — — — — — — — — — — — — —

Od této noci však stala se se mnou netušená změna. Mezi Kristem a mnou stále chvěl se ten černý stín ďábla, do důvěřivého čekání Umučeného zněl mi ten hrozný chechtot vítězstvím zpilé příšery.

Strastné pochyby počaly rozrývati duši moji. A v těch pochybách ubohá duše moje ztrácí se jako opuštěný, bezvládný vrak ve vlnách moře v bouři a tmách. A já se děsím, děsím tím více, čím bedlivěji dívám se kolem sebe.

Zvítězí Kristus nebo satan? — pronásleduje mne stále i v nočních vidinách a s úžasem pozoruji, jak hluboko zapadla mi v duši a jak příznivou nalezla tam půdu domýšlivá slova satanova.

A pak neodolatelná síla znovu žene mne před ten kříž, abych nové načerpal síly. A zde jen ty pozoruji, kteří se k němu jako ctitelé a přívrženci veřejně hlásí, ba jako k svému Bohu hlásí. Však marné úsilí. Zajisté dívám se již jinýma očima. Jakž jinak dalo by se vysvětlit, že vidím stále jen povrchnost, šalbu a komedii?

Jedni z pouhé mody, jedni z nouze jen, když už nemají ničeho, o co by se opřeli, jiní pak jen proto, aby obliby a podpory nalezli u mocných té víry hlasatelů — na odiv staví příchylnost svoji k učení Kristovu.

Však kde — kde jsou ti, kteří činí tak z pouhé čisté lásky a z pravého pochopení? Jsou-li vůbec takoví? Och satane! Satane!

A ty Kriste, drahý, jediný, svatý — spínám mimoděk ruce — ty přece čekáš? Ty že se chceš dočkati? Ty že se dočkáš? Kdy? — Kdy —??...

Jan Opolský:

BEZ NÁZVU.

Panu J. K. Šlejharovi.

Jak děkuji Vám, dobrodinci moji,
za kříž tak štíhlý, jaká pro mne pocta!
Jen odvahu! Kdo z vás se nejmíň bojí,
vztyč do výšky mi těžkou houbu octa!

Já nejsem Kristus, Židé, jaká mýlka!
Jen Pilát Pontius je, doufám, stále týž!
Já dlouho mru a vám je dlouhá chvilka:
již umírá! Ne ještě!... Ano, již!!

Jsou lotři cyničtí mi blíženci a bratry,
již přibiti jsou pro krvavý plen;
vzkřek vybuchuje ironické chátry:
»Milostný králi, živ buď, pozdraven!«

Řek' Kristus slabě: »Nevědí, co činí,
odpusť jim, Bože, dříve, nežli zhynu!«
Že nejsem Kristus, že jsou dnové jiní,
já na tě, smečko, plivnu shůry slinu!

TANEČNÍK MEZI MEČI.

Znám sílu zviklat Jericha
já prasubtilný proutek,
má duše skrýt se pospíchá
za blbý pohled loutek.

Pověst o zlatém teleti
mne dotýká se drze,
vzlyk chudobných však nevleti
do lakotné mé tvrze.

A nábožný jsem sotva míň
než reformátor mnohý,
dél klečím všech a tato síň
pro čtyry stačí bohy.

Jsem asketa, pln nízkých chvil,
chtiv tíhy ženských ramen,
nevěřím (vždy jsem klamán byl)
v své vykoupení, amen!

QUIXOTE.

Jsem Quixot pozdní... Rocinantu šedou
mi prodavači slepou někam vedou,
i Sancho zesnul, udusiv se v tuku
a jeho paměť blaží houfec kluků.

S mou Dulcineou — snové přeubozí!
má mnoho dětí sedlák od Tobosy
a všecky děti zdravé a jak hloupé!
(V mém kyryse se nejmenší teď koupe.)

A na mém zámku illusorních věží
trus holubí a shnilé došky leží,
a je to všecko k smíchu zakrsalé;
jsou z bastionů kuří domky malé,
v něž dřevcem mým, teď puklým ve dva kusy,
tu denně skoták tučné vhání husy.

Jsem jiný sám, i kraj je dílem jiný,
jen netknuty ční povětrné mlýny...

K. ELGART:

ZÁPAS.

Pokrač.

Bylo mu jí líto, mrzel se, že se dal svést k příkrosti. A zase nemohl jí nic jiného říci než prve, leč jiným tónem. Slov nevěděl a cítě nutnost, mluvil jakousi frási utěšující, nesmyslnou, za niž se styděl, než dopověděl.

»Proč mě těšíte? Nechci. Jen mi řekněte, že mnou nepohrdáte, že není pravda. Prosím vás, řekněte, že jste mne dráždil jenom.«

»To nemohu.«

»Alespoň, že také jinou rád nemáte, když ne mne.«

»Ani to nemohu.«

Týmž náhlým přechodem jako prve vytryskla v ní teď zuřivost, hrdlo se jí plnilo výkřikem, jemuž nemohla nalézti slova. Rostl v ní, dmul jí hruď, zbarvil líc a oko zažehl. Viděl a bál se ho. Ohlédl se a uvolnilo se mu.

»Jdou cizí k nám, nemožno tu déle hovořit.«

Zasmála se vztekle. »Dobře máte, zažeňte mne, máte k tomu právo.« Vyčkávala chvíli jeho slova a když mlčel a nehnul se, škubla sebou. »Tak pojďte přec se mnou, jak slušnost žádá. Hrejte zase trochu.«

Vzepřelo se v něm vše proti další hře, nechtěl a nemohl se přinutit jít s ní. »Nebude nám to oběma milé. Nač? Světu i tak to bude slušné.«

Otočila se beze slova, jen pohodila hlavou. Bylo vidět z pohybu toho všechnu zášť, s jakou se loučila, vztek poražené silné povahy.

Kopl do stromu, při němž se obrátil. Zlost na sebe, na ni, na náhodu, jež je svedla, jím zatřásla. Nevěděl, jak ji uvolnit. Chtělo se mu lámat a trhat stromořadí, bít, bít. Když se ohlédl, viděl ji stanout proti Peškovi. »Dobře jste se sešli,« zasípal smíchem a nejostřejšími kroky se rozběhl, aby již byl z těsných dusivých vírů ulice někde v šíru sám a sám, aby mohl vyrazit ze sebe vzteklý výkřik, jenž utajen tlačil ho v hrudi i v hrdle. A připadlo mu, když viděl lhostejné tváře mimojdoucích, proč že se zlobí. »Nic.« Plivl do dálky. »Hlupáku!« vykřikl hlasitě. Zase se rozvzteklil na sebe, když několik chodců se obrátilo po něm »Co se ohlížejí? A proč ty řveš na ulici?« Zlost, již chtěl potlačit, vyhnala ho dál do stmívání v polích až k matné silhouettě lesní.

Pešek sledoval je oba. Nebylo mu obtíží ztratit čas za cenu toho, co viděl. »Mám tě, potvoro!« Pro sebe myslil vždy silně a neuhlazeně. »Za dvěma? Touto tě již zadávím.« Radost v něm vřela při sblížení jejich v aleji, jen rozchod byl mu nevhodným do rámu, jejž si utvořil. Vyčkal, až se vracela a vyšel jí vstříc.

»Má úcta, slečno Mařenko Dovolíte, bych vás směl provázet? Stmívá se již, nu a já mám již dosti otcovské vzezření.« Usmíval se úlisně. Jí vhod nebyl, ba chtěla ho hrubě srazit, aby si mohla zlost vylit, jíž se dusila; ale když uviděla úsměvem prodlouženou jeho tvář, vzpomněla mimoděk na onu karikaturu. Schválně hledala znovu v jeho rysech. »Ano,« řekla si, »může vědět, je zvěd a jeho nepřítel.« Potlačila rychle v sobě sledy bouře a vždy hotovou energií vnutila se do úsměvu.

»Příliš laskav, pane profesore. Mne by velmi těšilo, nevím však, smím li vás olupovat o drahocenný čas.«

»Ve vaší společnosti možno mluvit leda o zisku, nikdy o ztrátě.«

Zasmála se tak přirozeně srdečně.

»Je vám veselo; ovšem, pan kolega Rezek je výborný společník —«

»Myslíte?«

»— a spisovatel, musí tedy umět hovořit.«

»Možná. Co tomu říkáte — píše pouhé fantasie, nebo cos podobného kdy prožil?«

»Nečtu jeho věcí; nemám rád tak zvané krásné literatury, ale že románky, řekněme novely, prožívá, jsem přesvědčen.«

»Těch také nečtete?«

»Vtipné, slečno, velmi vtipné. Byl bych velmi na rozpacích, kdybych měl říci naprosto ne.«

»Apropos — nadhodil mi zajímavou scénu, prý svého přítele nebo něčí vůbec. Snad ji připravuje pro povídku příští.«

»Ah, to může být opravdu zajímavé.«

»Dva ve světnici, zcela sami, zákeřné přepadení vetřelcem, zlomyslný pohled, poznámka — to je zcela obyčejné. Ale pak ta zvláštnůstka. Jak se přivírají dvéře se zelenou záclonou (zalekla se toho slova, jež jí proti vůli vyklouzlo, a zadívala se pozorně, nezničila-li své léčky), zužuje se ve štěrbině pomalu tvář, jakoby se nemohla rozloučit, až zůstává vidět jen lysou čáru lebky, ostrý nos, jedovaté zelené oko a ryšavou bradu jako čáru.« Podívala se dobře, aby popisovala věrně

Pešek se neovládl zcela. Cítil hrot toho, tušil, že ví, snad ne zcela určitě, ale přece, a nechtěl věřit, že by Rezek sám na sebe řekl, ač ho mátl podrobný popis, za nějž i jí chtěl špičku oplatit. Úvahu tu bylo lze číst v jeho tváři, a když slyšel konec, mimochodem bleskl záštím nad posměchem. Hledal jeho stopy v ní, nenašel však, dívala se jinam a zcela klidně

»To je již skoro karrikatura, že?«

»Ale možná. Podle podrobností bych soudil, že se to stalo někde — ve škole.«

»Jak to?«

»Dvéře se zelenou záclonou, možnost přepadení, když se již tak vyjádřil, mužem cizím —

musil být cizí, jinak by byl odchod jeho nevysvětlitelným. Naše pianové kabinety mají zelené záclony na příklad.«

Té podrobnůstky ani již nevzpomněla. Teď však slyšela tak určitě znít několik útržků Rezkových řečí, z nichž neodbytně se jí vracel jeden: je pozdě již. Přepjata intensitou okamžiku, řekla, čeho v témž již litovala: »S vlastní chovankou se přec scházet nebude.«

»Koho myslíte, slečno?« ptal se s vítězným úsměvem. »Mám tě — žárliš — ten dnešní rozchod — oba jste moji, a ty mi pomůžeš.«

»Nikoho nemyslím,« řekla zcela zpletena. »Když jste mluvil o našem ústavě, napadlo mi, že víte, a že by někdo z našich pánů — ale to je hotový nesmysl, co mluvím. Nic jsem nemyslila.«

»Jsme všichni ženati, slečno, kromě pana katechety a —« Zkřivil tvář obchodně sladkým úsměvem. »Smím se vám nabídnout za pomocníka?«

Zastavila se ve dveřích ústavu. Ty bídáku, vykřikla v nitru, ale druhý hlas se ozval potměšile: proč ne? každý je dobrý.

»K čemu pak, pane profesore?«

»Nevíte, a nechcete vědět?«

»Opravdu, jsem na rozpacích, v čem, jak —«

»Jak? Umím mnoho. Prozatím vás upozorňuji, že váš otec je ředitelem ústavu.«

Pohrdání a radost jí zachvěla. Viděl to v očích jejích a usmál se podlézavě.

»Jak tomu rozumět?«

»Porozumíte, slečno. Vzpomeňte si potom, co jsem řekl. Jsem vždy k službám,« ukláněl se k rozchodu.

Tedy chovanka! Sevřela zuřivě rty v návratu všeho divokého vzteku, jejž tajila v sobě na zvědech. Ó, jak by byla udeřila toho otroka za úsměv kupčíka, jak roztrhala a zdupala ji, neznámou svou sokyni! Strhala se sebe šat a padla na pohovku bujným tělem, aby aspoň tam ucítila kyprý dotyk hladký. Proč právě ona je zbavena toho, co chtěla? Proč? Proč? Zaryla nehty do vlastního masa. A pro chovanku! Která? Probírala chvatně známé obličeje posledních ročníků, as u desíti se zastavila s nedůvěrou a záštím. Ten podlec jistě ví! Kdyby mu mohla vyrvat její jméno bez styku s odporným úsměvem a bez závazku jemu. Proklatý Rezek! Proklatá ona! Ah, kdybych ji jen znala!

Slzy se jí vtlačily pod víčka a zamlžily oči palčivým vlhkem. Chladila je vtisknutím do hladké kůže pohovky, k níž se přimykala všecka v bolestné touze.

— — — — — — —

Rezek se vrátil s hlavou pustou a prázdnou. Neurčitá ošklivost ležela mu na duši a obestřela svět ošklivostí nesnesitelnou. Tísnil ho oděv, a když ho odhodil, tísnilo ho tělo, jakoby cizí bytosti patřilo, jež ho svírala. Přirazil okno, aby nedoléhal k němu vnější život. Myslit se mu nechtělo, k práci se odhodlat také ne, tak ležel disgustován a roztrpčen, nemoha ani polohy nalézti, jež by mu nebyla odpornou.

Chtěl si přimyslit Julču, ale hned ji zapudil z duše. Zdálo se mu, že by ji znesvětil, kdyby ji přivlekl do duševního bahna, v němž vězel. Riči sama se mu vetřela do očí rozvášněná. Odplivl a zaklel do ticha světnice, až se vlastního hlasu zděsil. Dusno samoty mu zalklo dech, mrákoty otráveného vzduchu zatočily mu hlavou, před očima zakroužilo mu hejno fialových teček, jaké vídá oko sluncem oslněné.

Vyrazil zase okno a položil se ven.

»Všude jed a bahno!« vykřikl a utrhl sebou zpět. »Co dělat?« vláčel se světnicí. »Něco dělat musíš, vždyť pojdeš ošklivostí. Vnuť se do něčeho, ať je cokoliv!« Rázně zašel ke knihovně, otevřel a probíral se po hřbetech. Ztratil v témž okamžiku rozhodnost, ani nepozoroval, že se ve tmě hrabe knihami bez cíle. A když se postřehl, zahučel zlostně a rozsvítil. Chtěl psát, poškrtal kus papíru a udeřil perem. »Zpitoměl jsi?« Rozzuřen hodil na sebe kabát, aby se vrhnul ven do hluku a života. Ve dveřích se setkal s Čechem.

»To jsi ty, Pepku?«

»Kam máš namířeno?«

»Eh, kamkoliv, zabit se třeba.«

»Zůstaň, nač budeš mezi lidmi vztek polykat. Chci ti něco říci.«

Vrátili se v chvilkovém mlčení. Čech hrál si klíčem, nemoha nějak nalézt prvního slova.

»Jaro, řekni mně upřímně, co je s tebou a s Julčou? Nesměj se a netrhej sebou, rád bych to věděl od tebe, protože jsem již slyšel všelicos od jiných.

»Od koho? Jistě od sborové baby, Peška.«

»Tam jsem hádal, že je pramen, ale prošlo to jinými ústy. Broumová v sobotu.«

»Co říkala?«

»Hm, narážela neurčitě, scházení, slízání řekla, ve škole, veřejně, a vždycky se významně odmlčela. Pešek dodal jako mimo o dobré pověsti ústavu a celého sboru — bylo to ve sborovně. To víš, nadhazovali to přede mnou, abys se o tom dověděl.«

»Banda.« Výsměšná zlost v něm vyrostla, sledy dřívější nálady na osoby hodila, že staly se mu nesnesitelně odpornými jako prve celý svět. »Ovšem, když jejich rukama něco projde, musí dobrá pověst, haha, dobrá pověst! ústavu padnout.«

»Je tedy něco pravdy na tom?«

»Poslyš, Pepku, pravda je to, ale jinak. Tys řekl v sobotu? Pak docela jinak, ani jsem si toho prve nevšiml. Tenkrát to byla lež.«

»A dnes?«

»Dnes vědí již víc. A abys mě znal. Ale prosím tě, nebuď teď na chvilku učitelem, sic i ty snad zlomíš hůl nade mnou. Měl jsem ji rád, tak rád, třeba jsem nikdy o tom nemluvil, že uhoříval jsem uvnitř žádostí, nejistotou a což vím, čím ještě. Je konec roku, ona mi odejde, mohu pak zuřit a žrát se, zabíjet duši, abych zapomněl, protože potom jít za ní k rodičům, když nevím, nevysměje-li se mi — to raději! — Vím, mohla se mi vysmát také tu, ale rozhodl jsem se říci jí zde, mít ještě zde jistotu, kdyby i celý svět říkal, že je to bláznovštější a že se to nepatřilo v našem vzájemném společenském poměru. Snad odpor proti všemu společensky nutnému, proti té stvůře přetvářky mne k tomu také hnal, nevím, ale — řekl jsem jí vše. Po koncertě.«

»A ona?«

Usmál se rozpaky, jak to povědít. »Měli jsme si to již dávno říci. — Pak jsem s ní mluvil ještě dnes, to nás vyčíhal Pešek. Co má říkat, když neví ničeho kromě jistoty: byli tam. Jeho fantasie mluví.«

»To je ale nebezpečno. Jsem jist, že zítra to bude vědět ředitel.«

»Neví-li již. Co na tom?«

»Je pedant starý, bude vidět pouze úředníma brejlema.«

»I když vezme nejčernější, co mi může říci? Přece jsem nic zlého neudělal.«

»Dá se najít vlas. Ale což, nemusí ostatně nic být. Říkám ti, abys hleděl všemu předejít.«

»A když nechci?«

»Smýšlíš si přece Julču vzít?«

Rezka udeřila ta slova. Sám si jich dosud neřekl. Nevěděl, jak pomyslit »Julču si vzít«, tam nikdy myšlénkami nezabloudil a teď najednou má ji vidět před sebou jako svou ženu. Krev se mu zdvihla přívalem k hlavě. »Mou ženou bude!« zajásalo v něm vše, vyvýsklo a vybouřilo, aby kleslo pod jedinou poznámkou Čechovou:

»Říkal jsem ti již kdysi, že nyní nesmíš myslit jen na sebe.«

Ne jen na sebe, i na ni. Musíš spustit se své pyšné neurvalé tvrdé hlavy, jde o chléb. Bylo mu trpko při slově chléb. Ale, Bože, což musí láska, musí být taková? Musím své přesvědčení zašlapat, ohnout hřbet a stát se nádenníkem bez vlastní vůle a myšlénky? Ne, ne, zde odsud musím najít východiště.

Na vyzvání Čechovo, aby šel k večeři, odepřel.

Když se za přítelem dvéře zavřely, zůstal nehybný stát. Chléb, přesvědčení, chléb, přesvědčení opakoval si, jakoby vážil obé, ač ani jedinkého důvodu nepřidával, jen stanul v myšlénkách nad něčím, kde nemohl dál. Tkvěl a civěl v uváznutí těžkém k nevybřednutí.

Pomalu, odněkud z daleka, z neznáma vyrůstaly v něm vzpomínky, jichž nezaháněl, nemaje pevnějšího útvaru, nechával jim zvůli růst, byl' úderem chlebařství omráčen a bezvládný.

Schůzi mladých uviděl. Právníci tehdy ještě Ryšavý, Vála, Rameš, učitel Malý a ostatní hlavy plné ideálního nadšení, jimž i on se díval a nezasahuje do ohnivé debaty, naslouchal o volbách do páté kurie.

Ryšavý vstává a bez obvyklého pathosu řeči pro velká shromáždění určených, z plna přesvědčení bije do oprávněného bezpráví, jímž chtějí se ušlapat malí lidé privilegovanou massou, které by byly stesky jejich na obtíž a výčitky nesnesitelnými. Vyzývá všecky, kdo chtějí pokroku, aby k povrženým se postavili, svou společenskou vahou jim přispěli ne vítězit, jen ku slovu se dostat. Toť spravedlivo, jsme jim tím povinni, čítáme-li je ve svůj střed v povinnostech. Toho nadšení, té neohroženosti, s jakou se postavili všichni proti proudu, hotovi snésti i posměch a pohanu! Píše se provolání, slibuje se agitace. Tehdy čerpal posilu i pro tajné ještě snahy svoje, nevyzrálé. Dnes?

Život triumfuje svou brutalitou konservativismu. Kde jsme my všici tehdejší? Válu úřad zkrotil, Ryšavý zvolna ustupuje z osamělé výspy, je teď již na půdě karieristiky, ostatní? Nad všemi triumfuje vítězný Život. Tomu chlebem pohrozil, tomu ženu připjal, v onom ctižádost vybouřil, musí se vzdát zápasu. A já? Hle, i já stojím na pokraji, jenž trhá se již od ostatní půdy. Chceš žít? řve mi triumfátor vstříc. Tu máš ženu, jež nemůže tam za tebou, svou smrtí zhubila by životy v svém lůně. Vrať se, ještě čas Nechceš-li, ztratil jsi život — askése a útrapy povrženého čeká tě na ostrůvku tvém žnoucím se v před A nezvítězíš, tvá loď se rozbije, jsi sám a sám v ten boj, utoneš zmařiv své síly a své radosti Hle, žena, žena!

Jára se chytil za hlavu nevida východu z výsměšného výkřiku, jenž se mu ryl do mozku. Nesmíš ji strhnout za sebou, nemůžeš-li jí dát než bídu, nesmíš mít přesvědčení, chceš-li ji mít. A ty nemůžeš být bez obou, musíš a musíš je mít, sic se ubiješ, abys sebou nemusil opovrhovat, nebo sešílíš zničiv se touhou, jež měla již být ukojena. Ne a ne! Tisíckrát ne! I odsud musí východ být! Hledej!

Rudé světlo vznítilo mu mozek horečkou. Zmateně tápal ve vzpomínkách a reflexích, v důvodech pro svoje vítězství a cíle dojít nemohl. Slyšel chod změtených myšlének, slyšel je v švihu blesků v mozku svém, ale schvátit jich nemohl, by pocítil jich váhu jasně a mohl tvořiti z nich veličiny mathematické.

»Konečně se vzchopil. »Máš horečku, nic nevymyslíš, nervy tě strhnou k fantasiím. Klid, klid!«

Polil si hlavu vodou a liboval si v energii samovolně vyvolané. Jal se přecházet po světnici

a tvořit plán, jak domyslit se pomoci. »Napřed postavíš hotové, jak na šachovnici proti sobě, pak pro fikurky budeš hledat posilu a kombinovat.« Usmál se, jak pedantstvím chce vítězit, by proti pedantství mohl zůstat v boji, ale nedal se zvrátit.

Tedy položky jsou: Chceš bojovat proti — ne tak, raději pro novou výchovu a školu. Dobrá. Chceš mít Julču svou ženou. Dobrá. Výkřik nadšení, jenž vytryskl mu při této položce v krvi, násilně potlačil. Proti tomu stojí: apparát nevědomé a neuvažující stabilnosti s celou paedagogickou byrokracií v čele. Dobrá. Pešek s ředitelem. Proti Julči stojí zase Pešek a Riči. Co s tím vším teď? Při první straně stojím sám, Julču přec nemohu vzít do boje a jiného nemám, Čech mi nemůže pomoci. Proti mně jednak celý svět — ne, nejsem přece sám. Se mnou budou všici, jimž výchova nedává nic než ztrátu času na poznání, že jsou nešťastni. Tedy půl světa privilegovaného proti nám revolucionářům, pak nejbližší nepřátelé — ti budou zákeřně bojovat. Na jejich straně je materielní přesila, jíž musím tedy čelit obrovitější energií a důmyslem. Kdo zvítězí?

Zastavil se, tápaje instinktivně, kde počít první tah, zda na obranu či výboj. »Počkej, na to's nemyslil. Jak a čím mohou být proti tobě, proti tvému chlebu, když jsi již jednou tak řekl. Mohou tě zbavit postavení, že jdeš proti nim? To není ještě protizákonné, tam na tebe nemohou krom nepřízně a zdlouhavého postupu. Sic oslabení, ale ne vítězství. Jsi v předu, Járo! Mohou ti něco udělat, že máš svou žačku rád, že's jí to řekl a že's s ní mluvil sám? Ne, ani tam, tam se obhájím, i tam jsem poctivý a v mezích zákona, třeba ne v mezích zvyku. Co ti mohou i pomluvou? — Jak s druhé strany? Co můžeš jim v první otázce? Ah, kdybych věděl! Ale půjdu v boj, vždyť nezvítězím-li, však ani nepadnu. Sám sobě a svým zůstanu čist, i podlehnu-li přesile; hmotně nepodlehnu, tedy v nejhorším — nula. V druhé? Hoj, tam zvítězím, tam chceme dva! A celý svět je slabým proti nám!«

Pyšně a vítězně si dupl. »Triumfátore, směju se ti!« Smál se jako včera, nevěda jak kročit, co chytit, tolik mladistvé síly v něm procitlo. »Je přece možno zůstat pevným i při tobě, Julčo, Julouši!« Pak najednou se zlomil v nadšení: »Což jestli's dobře počítal?« Jal se znovu a znovu prohlížet svůj rozpočet, nemoha nikde uhnout z vyjeté cesty, která tolik se mu líbila. »Nemohou na mne, nemohou,« pobručoval si, a když podruhé dospěl téhož výsledku, rozvířil se opět přívalem jásotu. »Pepkovi musím říci, že jsem zvítězil.« Rychle se dostrojil a vyběhl do večera popelavého zadýmanou oblohou.

Nenašel ho. Až pozítří s ním promluvil, po dnu, jenž všedním proudem ho strhl v sebe a po beztvárných písčinách jím zmítal, tělem nesourodým a chtivým zápasu. To se vrátil z ředitelny roztrpčen podezřivostí a udavačstvím, jež neštítilo se ani překroutit slova soukromých rozmluv jeho, aby hlavní kontura pomluvy reliefněji mohla vystoupit z temného pozadí. Vrátil se rozhodnut nebrániti se dál v soukromí a přenést svůj boj na forum, tam ho vybojovat s hledím zdviženým. Čechovi povykládal vše, zabřeďaje do nervních výkřiků a posměšků.

»Rozmyslil's dobře, Járo?« podíval se naň starostlivě.

»Dobře, neustoupím již.«

»Rozvaž. Mně se zdá, že se vrháš divoko vpřed jen ze vzdoru a z touhy po pomstě.«

»Možná, ale rozhodl jsem se. Jsem již na šikmé ploše své tvrdohlavosti a nezastavím se. Nelituji toho, mohu zvítězit, ale ne klesnout.«

»Přepočítáš-li se?«

»Ne, včera jsem chladně rozvážil. Buď bez starosti, Jožo, tak chladně jsem ještě nikdy nepočítal.« Vypověděl mu rys po ryse celou kalkulaci svou. Čech přikyvoval.

»Na něco jsi zapomněl, na sebe Jsi-li jediná síla proti tolika — massu slabých nemůžeš čítat, nestrhneš jí, neporozumí ti, a kdyby i, nemá váhy ani morální ani materielní jsi tedy sám, musíš paralysovat, ba převýšit protivníky. Jsi rozvážlivý a opatrný? Ani dost málo. Strhnou tě a jsi zabit. Díváš se příliš sebedůvěřivě v boj «

»Bez toho nemohu vůbec bojovat. Ale mám-li odvahu zůstat chladným počtářem, když třeba, nestrhnou mne — uznáváš. A tu sebedůvěru mám.«

»Co chceš udělat?«

»Nevím, až najdu příležitost. Vidíš, hned můžeš mít po strachu; možno, že příležitost se mi vyhne a donutí mě čekat. Zatím spořádám svůj arsenál. Dovedu již i žertovat o věci nejvážnější, to je přece dost. Ale žert stranou. Tak důležité je vše pro mne, zejména pro mne, že duševní můj život závisí od toho. Musím, chci-li žít.«

»Jak myslíš, ale nepřestávej uvažovat a hledat důvody vyčkávací.«

Usmál se. »Víc strachu má o mne, než já sám — —«

Na Julču se již podíval přímo ve škole, ba zúmyslně začal s ní hovor, aby ukázal, že nebojí se zvědavých očí, kritiky každého slova, pohybu i záblesku oka. Ovládl se naprosto, třeba se mu při první otázce zarděla, a radost měl, když vyčetl pak i z jejího pohledu porozumění a odvahu.

Sotva přišel domů, jal se skládat a vybírat všecky poznámky a výpisky, jež kdy o výchově a škole si nashromáždil, a počal systematicky pořádat svoje myšlénky. Vybral statistická data za základ boje proti zbytečnostem, zvrácenostem a pro nové potřebné.

»Posluchačů universitních bylo v roce 1897 — universitních, hm — bude schůze universitní.« Vyskočil od práce sotva začaté. »Nebylo by možno? — tam bude tolik hlav — a přivlekou je za povinností národní, nepotřebují university, ale nového útvaru ve všech směrech, najdu ohlas jistě — ano, tam musím začít. Začnu!«

Dychtivě sedl k práci. Po chvílích odkládal péro jako v nervové horečce stižen neklidem, jenž mu bránil psát, myslit, a zase četl a psal, k sobě hovořil, dodávaje si síly vytrvalým utkvěním na předmětu a odpuzováním každého jiného vlivu. Pracoval do noci a sotva se ráno vybouřil utkvělým vnitřním neklidem, sáhl zas k práci, dobře věda poslední slovo, jež načrtl, i myšlénku, které včera nedokončil. Pracoval do neděle bez ustání, ač ochaboval někdy pozdě za noci, kdy do zavřeného dusného vzduchu ani hlásku k němu nepronikllo, kdy slyšel tepot vlastní krve a vlastní dech plnit úzké stěny. Nic nemyslil, jak dopadne jeho vystoupení, celou duší jen pronikal revoltující these, jež základní chtěl hodit do světa jak předvoj práce detailní. A důvody i doklady shledával, uvažoval, aby vlastní duši nezůstavil ani nejslabší skvrnu pochyby, aby veškerou silou nezvratného a pevně vybudovaného přesvědčení mohl zabouřit, otřást budovou sám svou dávaje netknutelnou příboji protivnému. Byl jist svým vítězstvím, každé slovo stalo se mu tak přesvědčivým a jasným, že věřil v jejich triumf, až rozletí se nad zástupem, že věřil, i nejpitomější reakcionář že nemůže neuznat — tak byl prolnut do nejzazších buněk svou ideou.

S Julčou mluvil jen jednou v tom týdnu. Uviděl ji z okna a vyběhl za ní nic netušící. Ulekla se, když pozdravil dvorně před výkladní skříní a žádal, by jí směl být průvodcem. Usmíval se při frásích elegánů a usmál se i strachu jejímu, s jakým ho prosila, by se nevydával nebezpečí, vždyť přece prý je jeho chovankou. Šel s ní nejživější ulicí i náměstím a klidně měřil kolemjdoucí jistým pohledem. Chtěl ji zbavit rozechvění svým klidem, cítilť je zrovna, dotýkaje se chvílemi loktu jejího. Výsledek přepadnutí jí pověděl s pohrdáním, ale strachovala se tím víc, každého jeho pozdravu se lekla, nevědouc, komu patří, neboť se bála očima proběhnout houfy, jimiž procházeli.

»Jarouši, prosím tě — pane profesore!«

»Ne, teď právě nemožno, potkáme slečnu učitelku, viděla nás již.« Pozdravil hlasitě a vydržel ironický pohled její.

»Bože, co bude říkat. Slávo, prosím tě —«

»Jdi, bláhovečku, když já se nebojím, tak co?«

»Přece jen —«

»Dřív musíme se domluvit. Tak nevydržím do konce roku. Musíme se setkat ještě a promluvit, mám tolik důležitých věcí.«

»Kdy chceš?«

»Kdykoli, snad po škole, po pianě, řekni jen, mně je snáze zařídit si čas.«

»Tedy po pianě, ale — ne v kabinetě.«

»Kde tedy?«

Bože, když nevím, přemýšlej, řekni mi snad zítra, pozítřku; ale prosím tě, již jdi, všichni se ohlížejí jen po nás.«

»Jdu, třeba sem do knihkupectví. S Bohem, Julouši. Pozdravil ji obřadně a již se klonil paní Sedlákové, jež vyšla ze dveří a oba přeměřila. Vešel, nevěda na rychlo, co chtít. Prohlížel trochu rozpačitě novinky a byl rád, když našel Keese Doorika. Zdálo se i jemu, že všichni v celém knihkupectví se usmívali, když odcházel.

Pohodil rameny a bylo mu zas veselo. Toho dne pracoval do pozdní noci.

* * *

Besední sál se plnil. Na podiu kupili se kol stolků hodnostáři, svolavatelé schůze universitní, žurnalisté, řečníci; lid hrnul se všemi pory dovnitř. Černá massa přelévala se z počátku jako ohromná krůpěj z boku na bok, pak vzrostši vzdouvala se jen stísněným někde proudem prodírajících se a hučela dole oktávou hrubých, hlubokých tónů, nahoře na galerii, kde shromáždilo se studentstvo, oktávou vyšší, jež mísily se a splývaly ve vlnivý rachot smířeného lesa, kde bory duní a listí třesavě v šumotu popraskává. Massa hutněla neustále novými přílivy, atmosféra horká zdusněla, ode dveří vykřikovaly již hlasy odporu proti novým příchozím. V malém sálu vzadu utvořil se ve dveřích amfiteatr hlav stojících na židlích a stolech. Svolavatelé mnuli si ruce. Předseda stoupl ke stolu doprostřed, davem proběhla jiskra napjetí, někdo zasykl, ozvalo se »ticho!«. Zvonek strhl rázem hlavy všech k sobě, jen vzadu ještě někdo vykřikl, padaje se židle. Všichni sebou mrzutě škubli, přísně pohodili očima do zadu, někteří jen se zamračili, a zase se hlavy vypjaly výš.

Předseda uvítal, děkoval za účast, prosil o seriosní chování, přijdou-li některá snad i rozčilující sdělení, představil policejního komisaře, na nějž se všichni jen ušklíbli, a udělil konečně slovo prvnímu řečníku.

Na statistických datech dokazoval, jak české studentstvo všech středních škol je nuceno pro nedostatek vyššího školství hledati vzdělání na německých, jak odnárodňuje se nám neb aspoň lhostejnou činí vrstva intelligentů, vedoucích. A daně naše, největší v říši, vydržují ústavy nás odnárodňující! Město hlavní brání se umístění university v sobě, jako se bránilo všemu českému

školství. Kus po kuse dobyli jsme půdy, i zde jí dobudem.

Shromáždění neunavené chytalo číslice, slova, jen někdy vykřikl kdosi souhlas či opovržení, a to se neuchytilo; bylo vidět, jak nepříjemno je každému takové přerušení.

Rezek, přihlásivší se také o slovo, seděl v koutku podia stísněn a probíraje se ještě myšlénkami, jež chtěl říci. Odhodlán byl na vše. Jen rozhodnost okamžiku, který nepřipouští již ustoupení, jím prochvívala chvílemi a obrovitost davu dole i nahoře. Uchvacoval ho dav napjatý a pozorný. »Zde říci slovo rozumné v čas, musí být přijato a musí zvítězit,« pravil si.

Tleskot a hluk ho přerušil. Vypjaté do výšky hlavy se přikrčily a jakoby života nabyly, měnily fysiognomie v uklidněné i rozčilující se. Ruce se snažily dotvrzovat slova, bylo to vidět na poškubávajících ramenou. Řeč, stupňované horko, napjetí smyslů jedním směrem vehnalo všem oheň do hlavy, neupokojili se ani zvonkem upozorňujícím na počátek nové řeči, ještě několikrát naklonila se hlava k hlavě, než poslanec, stojící ležérně a směle u stolu, uviděl příhodnou dobu začít.

Lehkým tónem ironisujícího politikáře dobíral si město a při každé prskavce, jež tvořily základ jeho řeči, vyšvihl se k pathosu tónu i mimiky.

Elektřina nahromaděná v davu našla vybíječe. Nebylo třeba pozornosti a úvahy, výsměch, výkřiky záští přilétly na sourodou pudu a vyvolaly jiskry: smích a tleskot rozvířily hmotu, jež čekala teď jen na prskavku ještě silnější. Prudkým obratem dovedl tón poslancův změniti smích v nenávist, jíž oči zableskaly, pěsti se zaťaly a z úst vychrlily se kletby i nadávky neobalené, nezdržované slušností ani zákonem. Síla celku říčela tu z jednotlivců v dupání i zdvižených holích. Nikomu nenapadlo ani pozastavit se nad odpověďmi zbrunátnělého obličeje, jenž z pozadí se židle se rukama rozháněl a dotvrzoval i doplňoval svému okolí episodky, hozené routinovaně na jejich hlavy. Galerie řvaly.

Když se uklonil po nejmohutnějším effektu a obrátil vítězně k honoracím, vybouřil rachot ze všech hrdel. »Na Němce! Pojďme na radnici! Peníze i duši?« — Jiskry vybíjely se do prázdna. Předseda marně zvonil, marně křičel, rukama rozhazoval, propuklá síla se vztýčila ze strhaných očí a vyšlehala vlny příboje šíleným vichrem.

Pokrač.

FEUILLETON.

Z NOVĚJŠÍ LITERATURY NĚMECKÉ.

Franz Servaes, Praeludien. Ein Essaybuch. Schuster u. Löffler. Berlin u. Leipzig. H. Bahr gewidmet.

»Kdo ví to lépe, ctěný příteli, než Vy, že žijeme opět v krásném klamu, že kráčíme vstříc velikému věku uměleckému? Nevěřili jsme právě v překypění svého mladistvého opojení, že v tom věku uměleckém již stojíme? Nu, stali jsme se skromnějšími a snad též činíme dnes větší nároky. Ach ano, umíme dnes i to nejmenší se zvláštní vděčností požívati, zdravíce v tom kamének nesený k zázračnému chrámu umění budoucnosti. Ale stává se nám též, že takřka bez rady oněmujeme před tím největším, co naše doba tvoří, ježto ta myšlénka by nás dovedla zdrtiti, že toto jest vyplnění našich dlouhých nadějí a tužeb, že naše blouznivé sny tak bídně měly by býti uskutečněny! — Jestliže však nás něco na přítomnosti uspokojuje, jest to pouze tato její nedostatečnost, ten pánovitý pud po pokroku, jenž v litém tempu práce, v nemilosrdném šlapání všeho neschopného tak heroicky neslýchaně místa si dobývá. Tak nevidíme v umělecké tvorbě naší doby skoro nic více než předehru, jejíž zvuky, nemohouce nikterak naší touhy ochabiti, ji tím více rozněcují a rozpalují.« — Těmi slovy věnuje známý essayista a kritik Fr. Servaes svou novou knihu uměleckých studií commilitonu a druhu v zápasech moderny let devadesátých H. Bahrovi. Zároveň odhaluje Servaes zorný úhel, pod kterým hledí na umělecké zjevy a individuality zahrnuté v svazek »Praeludií«: ne jako absolutní umělce, ne jako tvůrce věčné krásy vyzvedl několik těch charakteristických hlav z šumu a kvasu, varu a kypění berlínského života literárního a uměleckého, nýbrž jako předchůdce budoucna, jako Jana Křtitele budoucího umění, na které čekáme všickni s tím větší dychtivostí a touhou, čím více se vzdalujeme od umění minulosti. Z knihy bije a sálá omamné opojení, jež opanovalo německou literaturu koncem let osmdesátých: jako pojednou v březnu v šedi a mlze zasmušilé ulice překvapíte se sami bezpečnou předtuchou, že táhnou jarní větry, tak náhle zavířilo to mladou generací v Berlíně, jež pocítila, že dusivé mlhy epigonství musí se brzy rozplynouti pod závanem bijícího jarního vichru. Ne již unavující decrescendo, jímž vyznívá literatura německá od začátku našeho století, a v jehož kletbě udusili se nejplnější a nejvzácnější talenty Kleist, Ludwig, a proti němuž bili perutěmi s úsilím Keller a Hebbel, ale úplně nová hudba — — — A pak po neúprosné sklizni kritické a po vyzývavě smělých debutech dramatických a ostré reformě lyriky poznalo se přece, že vše to byla jen praeludia, vše pokusy o vytvoření nového typu uměleckého, na který opět nutno jen čekati. Nastalo vystřízlivění tím více zdrcující, čím byly tužby vyšší a závratnější. Byl to skutečně jen klam, jen směšná tragikomedie, jak ji jízlivě vykreslil A. Holz o dramatě »Die Social-Aristokraten«? A tu přichází Fr. Servaes, Sainte-Beuve tohoto hnutí literárního, se svou odpovědí, on, jenž r. 1893 psal »Berliner Kunstfrühling«, cítí povinnost 1899 napsati »Praeludien«.

»Praeludien« mají tři díly, v prvním kreslí sedm literárních portrétů, v druhém charakterisuje sedm moderních německých malířů, třetí jest věnován Bismarckovi. Chvílemi skutečně se vám zdá, že jste nadobro ztratili červenou nit jednoty knihy, chvílemi nedovedete se orientovati v změti a spleti paradoxu, psychologické tříšti a esthetických poznámek. Vadí vám, že vedle groteskního fantasty Paula Scheerbarta, charakterisovaného nejlépe paradoxními oxymorickými epithety »maniakálního kvietisty«, »korrektního cikána«, »opilého tempe-

renciáře«, najdete v prvním díle poctivého a mravokárného skladatele »Volksstücků« Anzengrubera, a nechcete se smířiti s tím, že korrektní a veledůstojný oficielní malíř, velmi učený pan Menzel portretován jest hned vedle A. Böcklina. Než všecky ty nesrovnalosti druhdy tak nápadné pochopíte snadno, jak vzpomenete na plán Servaesův: zachytiti fysiognomie těch umělců, v nichž chvěje se kus budoucnosti. Toto kriterium jest Servaesovi nad všecky tuhé a přesné doktriny esthetické a literárně historické, jež nechal v knize úplně stranou. Nechtěl v »Praeludiích« sepsati důkladnou a vážnou knihu, v níž s obrejlenou zevrubností po desítiletích hrabati se budou učení docenti, chtěl naopak zachytiti kus svého života v postavách, jež miloval nejvíce: umělci nebyli mu vlastně ničím jiným než surovinou k provádění jeho umění používajícího nejjemnějšího materiálu, abych mluvil jeho vlastními slovy. Ve výběru charakterisovaných umělců nezrcadlí se jistě celá perioda, jíž se zaměstnává, ale jistě celý Servaes. Tento prudký a plamenný syn Porýní měl též odvahu připojiti k svému dílu »úvahy o Bismarckovi«: neobával se pokloniti se i realisaci těch idcí, jež v Nietzschovi kde kdo dnes ctí. Bismarck jest Servaesovi národním rekem, činným vyjádřením onoho překypujícího germanství, jež v poesii i malbě Servaes tak ohnivě ccní a miluje; Servaes hrdě připomíná, že Nietzsche tázán, zda vůbec v Německu není básníků, odpověděl: »O přece, Bismarck!« — Básníci, jež Servaes portretuje, jsou: Anzengruber — Liliencron — Holz — Schlaf — Dehmel — Scheerbart — Hauptmann; z malířů pak: Menzel — Böcklin — Thoma — Liebermann — Klinger — Ury — Baluschek.

*

Fr. Servaes, Gährungen: Aus dem Leben unserer Zeit. Dresden u. Leipzig. C. Reiszner. Theodor Fontane zum Ehrengedächtniss.

Těsná souvislost předešlé knihy a prvního Servaesova románu »Gährungen« vysvitne každému po přečtení několika stran; kvašení, jež v »Praeludiích« zachvacovalo celé německé umění, vře v trojdílném autobiografickém románě v duši reka Herbranda Halse. Bylo-li však v předešlém případě oním jablkem Hesperidek nové umění, jest jím v »Gährungen« nová žena. Hledání a pouť za touto jest historií Herbranda Halse, tohoto epikurejce myšlénky, jenž projde dušemi tří žen, Lucie, They a Puzelly, než zahalí se do tajemného závoje Majina. Vůdčí problém, jenž strhuje hlavní zájem knihy, jest žena-idea, jež má uvésti chaos duše mužovy v pohyb, aby odtud mohla se zroditi tančící hvězda. Ale Servaes ženu-ideu odmítá: ona nemůže dostačiti muži, kterému mizí za oblaky myšlénky, když chce její tělo obejmouti, jemuž jest vždy ozbrojenou Athenou, ale nikdy nahou Venuší. Lucia, vzácná žena, v jejímž stlumeném saloně Herbrand diskutuje o »dvojím vědomí« a jiných transcendentních otázkách, zvolna přestane býti ženou a změní se v pouhou vidinu; Herbrand prchá od ní, když nad to padá mezi ně ještě stín zemřelého milence z podsvětí, a učí se v diskretním objetí jemné mimosy They a v škádlivém laškování prosté Puzelly zapomínati, ale ani tu nenalezne ženy, jež by mohla zúrodniti jeho duši. Otráven Berlínem odchází do rodného Porýní, aby poslechl tepny přírody, a tu posléze v něžné a prosté Maji, připomínající jarní kouzlo hrdinek Goetheových, nalezne ženu, již hledal, nalezne usměvavou Venuši s jarním zpěvem na rtech, jímž Halsův životní román končí. V prosté a všední dost té historii tří velkých lásek, jichž jména nesou jednotlivé díly románů (Lucia — Thea — Maja), hluboce postižen jest osvobozující proces v duši mladého muže, hledajícího život v ženě, a zdrcující krise, v níž snílek poznává, že objímá pouhé přeludy a fantasie místo těla milované ženy. Problém, který berlínská moderna řešila theoreticky a ideologicky, dal řešiti Servaes svému reku životem, a jestliže po feministickém ideálu »třetího pohlaví« konečně zase zvítězila milující žena v knihách Janitschkové, Marholmové, Böhlauové a L. Andreas Salomé, zavírá Hals své osudy v oddaném náručí Majině, vzdálen od Lucie, s níž více než o lásce mluvíval o Kantovi a jeho kategorickém imperativu. Triumfující Maja románu jest komplementárním živlem ženským k duši Herbrandově, je-li tato kulturou, jest ona přírodou, je-li tato intelligencí, jest ona instinktem, a z vnitřní synthese má vzrůsti posléze nová setba lidstva, nový člověk, k jehož budoucí zemi Herbrand vždy hleděl při všech osudech svého hledání. Resignovaný smír daleký od revolučních grimass leží i nad románem »Gährungen« jako nad »Praeludiemi«, mluvě ne pouze o tom, že boj jest dobojován, nýbrž že byl i poctivě bojován. — Servaes, který románem poprvé pokusil se o široce založenou malbu doby a charakterů, ukázal, že štětcem vládne pevně a mocně. S uchvacující životností a malebností zachytil rušný a bujný život berlínské bohémy, z níž nejrázovitější hlavy snadno poznáváte, a tahy takměř boecklinovskými vyvolal jarní slavnostnost a velikolepost rodného kraje. Vysoce zajímavo jest, že v knize, pracované se zřejmou příklonou k francouzskému analytickému románu, znovu oživují alespoň v náladě některé passy velkých autobiografických románů Goetheových.

Arne Novák.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Staré Praze vzcházejí přece lepší dny: neukazují k tomu sice ani parcelační plány namířené proti Židovskému hřbitovu ani regulační revoluce ve Valdštýnské ulici, nad níž by vévoda Frýdlanský více zaskřípal zuby než nad nedobytností Stralsunda, nýbrž jiné významnější symptomy. Rozhodující kruhy, v jichž rukách leží osud naší drahé metropole, konečně interesují se o otázky esthetické. Co na tom, že pan primátor dr Podlipný překládá výbornou Ch. Bulsovu knížku »Esthetika měst«, o níž loni v Lumíru psal p. A. Balšánek, teprve tehdy, kdy složil svůj řetěz, a že počíná se informovati v oboru esthetiky teprve dnes, kdy vše to, co za poslední triennium proti esthetice v Praze se napáchalo, jest daleko za ním? Nuže, odpusťte mu toto nevinné hysteron-proteron a kupte si brožuru brusselského starosty v překladě býv. pražského purkmistra, již vydal obecní starší pražský p. Al. Storch!

*

Skutečně Viktor Hugo má pravdu: věk náš je velký svými převraty a revolucemi a přelom a zvrat jsou jeho nejpraegnantnějšími znaky. Proč by i náš malý národ neukázal, že má též akcie tohoto velikého věku? Včera hlásaly Volné Směry boj za starou Prahu, dnes přinášejí stati proti ní, včera bojovala gothická duše svatého Jiří české poesie důrazně proti draku demokratismu v umění, dnes hlásá amerikánskou poesii sudů s petrolejem a žoků s bavlnou a láme svou poutnickou hůl, s níž spěla druhdy »per rosam ad Crucem«, nad všemi těmi, jichž neelektrická těla nechtí realisovati chicagské vidiny a ideje zítřka poety, jejž si ona dala odkrýti J. Schlafem. Vskutku, věk náš jest velký — —

*

Oprava: Ve feuilletonu předešlého čísla v nadpise Biótové« má státi »Boiótové«, místo »v časopise Marrocco« má státi »v časopise Marzocco«, místo »vytknul tuto intenci« »vytknul v této intenci«

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 20. BŘEZNA 1900. — ČÍSLO 19.

JOSEF MERHAUT:

FINALE.

FRAGMENT.

Dokonč.

Bděl tak až do rána u malé mrtvoly sám. Žena v ložnici na křeslo poklesla v horečném zadřimnutí. Bledá spala zase v těch modrých květech noční lampy. A Hřivna, jak tu stanul, opustiv na chvíli ve vedlejším pokoji stráž, vzpomněl najednou, jak v nedávné noci z těch emailových očí tu na něho zakřikl hřích —: zlověstný akkord vracející se ze dnů ve štěstí teď zapomínaných, proradných, bídných a zlých — — —

A do prsou ho udeřilo vyčítavé zdání, že i tato spousta musila přijít a že je to kletba těch dnů; že on to všecko zavinil sám, že on svoji ženu tak utýral a pro něho že teď znovu musí její srdce krvácet, a to dítě že také jen pro jeho vinu zhynulo. Snad už na svět si přineslo v sobě tento zárodek hynutí, zatíženo následky jeho zrady, z matky, jež počala je v hoři a ustrašena ve všech svých nervech chodila s ním. Hřivna nemohl utéci bičům těchto výčitek. Srdce jeho dmulo se přívalem krve, hlava jeho třeštila u vědomí bezmezného neštěstí. A ještě Svědomí házelo po něm kamením, škrtilo v něm dech, všecku krev shánějíc mu s hlavy někam níž a níž. Cítil najednou úplné bezkrevno ve svém mozku. Ruce visely mu neživé, jako přetřískané páky stroje. Hlava jeho s pekelně černými, lehce prošedivělými vlasy a havraními vousy padala nízko, jakoby cikána-vraha čekal poslední soud. Klesl na kolena u lůžka své ženy, a ruce maje stále tak zlomeně svěšeny, ohnul se v kříži a nesměle, se zlodějskou kajicností položil v ženiny podušky tvář.

A musil se zase táhnout zpět k mrtvému svému dítěti... Stínů tam narostlo za tu chvíli, co tam nebyl. Venku už snad se šeřilo na rozmoklý den. Ale zde byl hrozný ten zápas hrubého režného šera a tmy, do které potácely se červenožluté mátohy olejového plamene. Všecky příšery svoje do koutů pokoje nahnala dokonávající noc. Hřivna vmáčkl se mezi ta strašidla s hlavou vpřed schýlenou, s rukama natažennýma vzad, jakoby proti prudkému větru šel a hrudí svojí násilně chtěl jej rozrazit.

Pak do široka otevřel oči a díval se mrtvému dítěti v tvář. Čekal výčitky, hrozbu a ztinulý odlesk svých vin —

Ale, Bože, jaká krása andělská!

Tvář dítěte zcela už ztuhla v podobu z nebeských sfér. Klid záhrobí mramorově tkvěl na jeho tváři, rozsvětlené září dalekých, neviditelných hvězd. Spalo plné, zdravé a krásné jako včera; několikahodinná nemoc nic nestrhala z jeho podoby živé. Odešlo silné z objetí matky přímo v objetí jiné — — Kam?

Otázka prudká a bolestně nezodpověditelná zavěsila se Hřivnovi v týl.

Co je za touto hradbou? Za těmito horami? Za touto tmou? — Je jenom zmar hmoty? Zkáza svalů? Hniloba krve? Uvadnutí tělesných šťav? A nic nezbude více z těch jisker, jež v mrtvé té nádobě zažíhaly plameny bohorovných duševních sil?

Hřivna v touze po odpovědi schýlil se k čelu dítěte a vydechl na ně ze svých rtů. Studené bylo to čelo jako porcelán uhaslé lampy; studené jako daleké majáky v mlhách neznámých vod.

A touha po drahém světle, které tu shaslo, zahryzla se Hřivnovi v krev: tak ještě jen jednou shlédnout radostný blesk těch očí! — Prstem jemně nadzvedl zavřené víčko a pátral po barvě zřítelnic...

Jaký zázrak!

Čekal zrak zvrácený v sloup, mrtvo rozkladu, kalno a tmu. A v oči mu šlehla jasná, vyčištěná, skvoucí svatozář. Oči dítěte dívaly se zpříma, čistě, a tak byly prudce černé, tak nedohledně hluboké jako hvězdami zapršená noc. A dívaly se kamsi

do dálky, v slavném jakémsi vzrušení, na velkolepé jakési divadlo, jehož opona se před nimi vyhrnula: dívaly se neodvratně, sladce, plně a blaženě — —

Co viděly ty oči? Proč sládly a jásaly? Komu se to užasle dívaly v tvář?

Hřivna sedl si na židli ke hlavám malé mrtvoly a v lítostném udivení šel po malých stopách svého dítěte v ústrety záhadám, ve sladkou, vše odpouštějící a všecko usmiřující Jeho říš...

Za šera ještě přišla k mrtvole také paní Hřivnová. Cize podívaly se na Hřivnu její oči. Jakoby ho tu nebylo, jakoby neměla co vyjednávati s ním, jakoby nemohl býti účasten jejího hoře, obrátila se hned ke svému dítěti. Tvář položila v hořkém pláči na jeho ručičky, nábožně růžencem sepjaté. Vyplakavši se, poklekla a očí nespouštějíc s mrtvé té tváře, modlila se dlouho a bez konce. Pak vrhla se znovu na dítě a špičkami prstů v ťopku sevřenými citlivě se dotýkala studeného jeho tělíčka, celé je hladila, upravovala vlásky, hlavičku zvedala a rovnala plášť. A štkala, volajíc:

»Mé děťátko drahé! Můj jedináčku sladký... ty jsi andělíčkem, viď? ty za svoji maminku budeš se tam přimlouvat, viď? A brzy ji k sobě zavoláš, viď? Jaký ty's to byl andělíček už na zemi... takový dobráček, se vším spokojený, mírný a dobrý, lítostivý, dobrý, dobrý... Andělíčku můj!« — —

Rozednívalo se. Ale hostýnské hvězdy zachvěly se před Hřivnou v ten počínající den. Volal do svojí duše víru... Žíznil po ženině důvěře ve jsoucnost věčných blaženství. A podléhaje síle přesvědčení, jež proudila ze ženiných slov, sugestivně pocítil, že i s jeho dojmy srůstá andělská personifikace dítěte, jak ona si ji vytvořila ve zbožném citu svém. Ano: bylo ono takové už za živa! Spanilé a ideálně plné, přece jakoby z tohoto světa nebylo, tenkrát v ty osudné chvíle lekalo se všeho hmotného, stínu mouchy, květinových listů i prachu, jenž v sloupech světla u okna se chvěl... to jakoby upomínalo je cosi nadzemského, že k návratu už je čas, že vykonáno je jeho pozemské poslání, jímž přivodilo mír.

Jak leželo pak v rakvičce, všecko znesvěcující, hrubé a urážející Hřivnovi připadalo, co světského se ještě dělo s ním: lichvářské jednání s výpravčím pohřbů, tvrdé tváře černých jeho zřízenců, hrubý organtin rakve, chvat, se kterým požehnal je kněz, špinavé stěny pohřební klece, žluté bláto hrobové jámy i surovost, se kterou hrobař rakvičku chyť a ve hrobě stoje kolmo ji postavil, až Hřivnovy nervy praskaly bolestným tušením toho, jak sladké to tělo shroutilo se v těch dřevech na cestu poslední — — —

* *

Sami! Zase sami!

Vrátili se z malého pohřbu do svých pokojů. Vůně smrti tu ještě dýchala se všech stran. Voněla táhle a smutně viola noční, kterou v kořenáči k mrtvole postavily sousední děti. Voněly utrhané květy věnců. Čpěl olej a zbytky voskových svící Nejhrozněji, nejprudčeji páchla tu prázdnota, hrozná, vyloupená, vydrancovaná prázdnota stěn. —

Nebylo života, nebylo upřímnosti, nebylo nadějí, nebylo slov. Mlčky chodili a sedali vedle sebe. Ploužili se v samotách, každý obrácen ve svůj vlastní svět. Jedno bylo jejich hoře, jedna ztráta je srazila tak s oblačného štěstí v prach. Ale stín zase stavěl se mezi ně. Rozrážel jejich pohledy, odvracel od sebe jejich cit. To šero světa cizího, nenávistného a úporně tvrdého, co tenkrát ulpělo po jeho zradě v ní, Hřivna ustrašeně hledal teď zase v jejích očích. U společného stolu pili a sytili se slzami. S památkami po drahém robátku obírali se celé dny... Ale nemohlo se mezi nimi pročistit. Oba čekali na to kouzelné slovo, na pravou tu chvíli, která vysvobodí je z těchto pout a vrátí v jejich poměr zase upřímnost. Hřivna bál se, že prázdnota, jež zbyla teď v ní, znovu otevře starou ránu, již zahojily malé prstíčky dítěte. V zatloukání rakve, v dunění hrud slyšel ty vracející se tóny její nedůvěry — a jak se vraceli z pohřbu, ve voze pod nimi cosi hrozivě hrčelo ten starý, zapomínaný lonský zpěv.

I ona, nevidouc ho k sobě více připoutaného stužkami svého dítěte, cizím jaksi ho nalézala a schopným, že se jí zase může tak odcizit.

Ale Hřivna doufati nepřestal: protože duše obou byly jasné, posvěceny jsouce ustavičným vzpomínáním neposkvrněného stvoření, vyčistit se musila i cesta v další jejich styk.

Hrozné byly ty první jejich večery, hrozné probuzení vždycky ráno do prázdna opuštěných dnů. Pozdravovali se němě, očima, jež soustrastně naplněny byly žalem hledání, volání a marných výkřiků v tmu.

Až probudili se jednou, na neděli v červnu, v tušení nového světla.

Navštívilo je oba ve snách jejich dítě. Ráno, před samým probuzením, oba je podrželi v loktech svých.

»Máma! Máma!« zavolalo na paní Hřivnovou sladkým svým hlasem. Blaženost nebes zatáhla celou její bytost v růžové obruče. Na ňadrech, u srdce i na hlavě ucítila měkkou jakousi tíž: to chovala svůj nejdražší dar. Jakoby se z prachu země vysoko někam měla vznést, necítila půdy pod nohou a celá plovala v blankytných vlnách zázračné radosti. To první slovo, na něž marně čekala za života svého dítěte, teď splynulo k ní! Oživlo teď, umřelé kdysi s ním na trpce stažených rtech .. neboť tenkrát v umírání se jí zazdálo,

že ve výkřicích bolesti uslyšela nejasné, první zavolání matky z těch úst volajících o pomoc.

I Hřivna měl takový živý ranní sen. Hrál si s hochem... A když se probudil, nervy ještě chvěly se v něm tichým dozvukem písně, jež v duši jeho dotekla se všech hedvábných strun. A na špičkách prstů dlouho ve bdění ještě cítil jemné mravenčení od toho, jak ve snu hladil měkké, vlhké, načechrané ty vlásky. Byl to pocit, jakoby něčeho nadpozemského se byl dotýkal. Z prstů celým tělem šlo to bolestně sladké trnutí jako od doteku andělských perutí.

Dříve se probudiv, Hřivna otevřel zase oči v hořkou skutečnost. Nebylo to pravda. Vyčítavě rozhlédl se po prázdných zdech. Vstal a nachýlil se k lůžku ženinu. Spala ještě, ležíc na znak. V její tváři vyjasněné nejvyšším blaženstvím, Hřivna zachytil ještě odlesk svého krásného snu. Probudila se náhle z něho a oči její otvírajíce se, upřely se přímo do očí mužových. Ještě v nich hořel ten sen a hodil své jiskry i do očí jeho. Vypravovali si, co se jim zdálo. A že oba zachytili současně do svých snů milý ten obraz živého dítěte, zachváceni nebývalou krásou této chvíle, dívali se na sebe v důvěře duší, jež sbližovalo tajemství. Přišlo je navštívit jejich dítě. Bylo tu, hovořilo s nimi. Ještě cítili jeho přítomnost ve všech atomech vzduchu, ve všech záhybech nevystydlých podušek.

Oba ještě teď, jakoby mezi sebou je měli na lůžku, dívali se na sebe očima vznícenýma kamsi v dál. A pili se těmi pohledy, kterými neviděli sebe, ale obraz někoho třetího, zanechaný snem v rozšířených zornicích.

V tento dlouhý, mlčenlivý pohled v neznámo Hřivnovi náhle zamihly se blízké obrysy skutečna. Krásná spočívala před ním jeho žena. Na ztepilé její údy v lichotném teple ranního dřímání kladla se světlemodrá pokryvka. Nahá ramena složena měla za hlavu; bílá jejich plastika svítila teplem oddávání se. V rozházených černých vlasech ruměnila se po krásném spánku snědá její tvář. Naklonil se k jejím černým očím blíž. Sežehly ho jejich blesky... Objala oddaně, vroucně a prudce svým ramenem jeho krk — — — —

Slávu tohoto dne prožít musili mimo stěny svého příbytku. Všecko je hnalo ven: pod oblohou vysokou stát, obzory daleké vyhlídat, s rozměry rozloh nevyzpytných se přátelit. U hrobu dítěte ráno prodleli; ale i jinde a dále — mimo tento skryt tělesné jeho schránky hledali a nalézali blízkost jeho nehynoucích stop. Ze hřbitova lokální drahou zajeli do Králova Pole. Dále odtud kolem hřbitova a lesa zabloudili do Mokré Lhoty na oběd. Slunce končícího června v zahrádce »u koruny« stříkalo jim na talíře žhoucí svůj dech. Zahrady čpěly nabírajícím se ovocem. Louky přetékaly květy. Lesy v okruhu od Kuřima sypaly jim vůni na prostřený jich stůl.

Sedělo se tu tak krásně. Sami tu tak ·a poledne byli. Jen to tušení stop nezmarných a nekonečných, jež ve vesmír vtiskuje mladé stvoření, bloudilo tu s nimi a krášlilo jejich tváře souladným odleskem vysokých snů.

Jedli málo; neboť duše jejich stále chvěly se očekáváním návštěvy z rána, jež ještě měla se opakovat dnes.

Kde? Kdy? A jak?

Kam měli Jí jít v ústrety? Které dvéře měli Jí otevřít? Kde byl ten práh obcováním s duchy posvěcený?

Mají tu problouznit den? Na noc ulehnout v lesy? A čekat, až lámat se budou hvězdy a v bílých jiskrách kanouti v zem?

Hned však cosi je hnalo zase do města zpět. Slunce se skrylo, ale mraků nebylo lze uvidět. Jen řídkými mlhami zatáhl se obzor dokola. Mlhy vystoupily k nebesům, mlhy padly na lesy, mlhy tak překvapující v plném rozpálení červnovém. Vítr náhle se zved' a obilí vlnilo se po polích, i prach se roztančil, a po celém kraji táhlo náhle cosi tak divně, zádumčivě a věštecky, jakoby kdosi se hlásil a přicházel, bouře mořská, volání z dálky, pozdravení andělské, On!

Vítr hnal je do Brna, vítr tlačil se jim do šatů, ten známý vítr výšek, jak tenkrát vehnal je v hostýnský chrám. Duše jejich plny zase byly toho děsně krásného poselství

Vítr zatlačil je k besednímu domu a zanesl hudbu v jejich sluch. Ustrašeni zatoužili po světě slyšitelném a hmatavém.

»Je nahoře koncert. Půjdem tam?«

»Pojďme!«

Hudba je táhla, volala je a probouzela. Když otevřeli skleněné dvéře dole nad průjezdem, vítr naposledy šlehl jim v týl.

Koupili si lístky a oslepeni vešli v sál. Dvorana bledozelená, vyzlacená a bílá dýchla jim horkem přeplnění v tvář. Už jen dvě jejich sedadla vzadu byla prázdna. Usedli na ně, stále slepí pro všecko kolkolem. V překvapujícím světle lamp závoj zavěsil se jim před oči. Chápali jen na polovic, že dole sál v pravidelné řadě židlí mírně vlní se napjatými zástupy pánů i dam, i přes okraje gallerií že černají se čamary studentů a pestří živůtky děvčat z ústavu.

Na podiu končil právě smíšený sbor. Hřměl potlesk, děkoval se zpocený dirigent, bílé zjevy zpěvaček propadaly se v levo po schodech.

Pak ke druhému číslu mohutné těleso plného orchestru rozložilo se široce po celém lešení. Po krátkém nepokoji ladění ticho proudilo v sál od zvednuté dirigentovy taktovky. Slovutný mistr pokynul... Počínala »Andělská sonata«. Moc hudby ovládla zástupy. Lkaly housle, zpívaly flétny, hřměly tympany a hymnickým kouzlem blouznila harfa, nástroj královský. Hřivna přivíral oči. Po plnokrevném úvodu hudba unylá a tklivá

kanula v sluch. Zpívala ukolébavka. Do zasněženého večera klidně šeptala rodinná lampa svůj spokojený zpěv... Prudký zlozvuk zaječel! Disharmonie! Nepřítel! Výkřiky umírání! Smrt! — — Klid... A v královské slávě tónů, plná, bohatá a nádherná, hudba rozproudila se v moře hymnické. Hřímala chválu nebes, hlásala zázrak stvoření a nesla duši vysoko před boží trůn.

Paní Hřivnová zavřela oči docela. Lehala si celou duší do toho příboje tónů, potácela se, válela a šílela vírou v něm. Nebe viděla otevřené... Nebe, jak ukazují je staré fresky na stropech kostelů a hrubé dřevořezby biblí: schodiště a sloupoví vysoko ztrácející se v dálku zlacených bran!... Zástupy v barvitých řasách vlajících rouch, s hlavami, z jejichž nimbů svítí jim v tváře zbožného vytržení zář! Anděly s perutěmi rozloženými bohatě na modrou půdu nebeských stěn! Stříbrné píšťaly obrovských varhan zní, pozauny andělů pleskají hromnými tóny ve zvířený vzduch... Oblaka kadidla vznešeně voní... A kdesi vysoko, nesmírně vysoko, obrovské Slunce šlehá oslepivě v tu závratnou směs.

A po vysokých schodech — kdo to od země se nese a koho to hymnou nebes vítají zástupy? Drobounké stvoření, jež nevinné opustilo zem, nepatrné jako holubička bílá... ale dobrotivě mu svítí věčné Slunce v cestě do nebes — — A novému andělíčku v zahradách nebeských všecko ptactvo hlaholí vstříc — — —

Hudba umlkla. Paní Hřivnová podívala se na svého muže. I on očima ještě přivřenýma díval se kamsi v neznámo a za ruku ji drže, prudce, u vytržení ji tisk'.

Vstala před koncem. Světský potlesk hnal ji ven... Vyšel za ní. Večerem, do kterého melancholicky plakal teplý déšť, utíkali domů, ruce od sebe nemohouce odtrhnout. Potáceli se náměsíční, vyjevení za stopami tajemství.

Doma ve tmě nedočkavě, u vytržení ztrnuli si v objetí.

Přitiskli se k sobě v prudkém souzvuku duší.

Nepustili už mezi sebe černý stín.

Kdosi byl tu s nimi, kdosi bílý a čistý, jenž nepřestával s nimi dýchat a nad nimi, s nimi a v nich kvést.

Z její živé víry v život posmrtný blankytným pramenem teklo i do jeho duše v tuto chvíli nejasné zdání: není zmaru ve znamení smrti... I on jistě zasadil v půdu Věčnosti svůj nevadnoucí, liliový květ — —

Gabriele d'Annunzio:

HOLD VZDANÝ BENÁTKÁM.

ALLEGORIE PODZIMKU.

Autor. překlad K. Bačkovského.

Byl jsem pohřížen v myšlénky svěžího odpoledne — vraceje se ze sadů po onom vlahém nábřeží degli Schiavoni, které duši básníků potulných mohlo zdáti se tehdy jako, nevím jak, kouzelný most ze zlata, prodloužený nad moře světla a ticha směrem k nekonečnému snu Krásy — byl jsem pohřížen, obzvláště obcuje ve svojí myšlénce jakoby tajemnému divadlu — svatebnímu spojení Podzimku a Benátek pod širými nebesy.

Po všem kolem rozlit byl duch života, způsobený očekáváním nadšeným a zadržovanou vřelostí, jenž mne uváděl v úžas svojí prudkostí, avšak přece nezdál se mi býti neznámým, neboť jsem nalezl již jeho sídlo v leckterém pruhu stínu, pod ztrnulostí Léta jakoby smrtelnou a jej také pocítil jsem mezi zvláštní uchvacující vůní vody, jak chvěl se tam — zas a zase — jako tepot tajemný. »Takto, v pravdě,« přemítal jsem, »toto ryzí Město umění snaží se po nejvyšším stupni krásy, kteréhož dostává se mu ročním návratem jako lesu daru květin. Ono směřuje odhaliti sebe samo v plném souladu, jakoby stále nosilo v sobě mocnou a sebevědomou onu vůli dokonalosti, z níž zrodilo se a vytvářilo ve staletích jako výtvor boží. Pod nehybným ohněm nebes letních zdálo se bez tlukotu a bez ducha, mrtvo ve svých zelených vodách; avšak nezklamalo mne moje tušení, když jsem uhádnul, že uchváceno jest tajemně duchem plným života a jsoucího s to obnoviti nejvznešenější z dávných zázraků.

Toto jsem přemítal, přítomen jsa divadlu neobyčejnému, jež pro dar lásky a poesie vnímati jsem mohl očima nejpozornějšíma, a pohled na ně se mi měnil ve vidění vznešené a neustálé... Než jak budu kdy s to, abych sdělil s tím, kdo mně naslouchá, toto svoje vidění krásy a radosti? Není to svítání, není to západ, které by měly cenu podobné chvíle světla nad skalami a nad vodami. Ani náhlé zjevení se ženy milované v lese z jara není tak opojující, jako ono nepředvídané odhalení a nepřestávající Města heroického a rozkošnického, jež mělo a zardousilo ve svém náručí mramorovém nejbohatší sen duše latinské.

Jsem jist, že v takovém vzhledu jevilo se Paolovi, zatím co hledal ve svém nitru obraz Královny vítězné. Oh, jsem jist, že před ním zachvěl se v nejmenších žilách a sklonil koleno, jako v okamžiku, když kdo vzývá ohromen a

zaleknut divem. A když chtěl vymalovati ji v Paláci dožecím, aby vyjevil tak lidem svůj zázrak, on — zázračný umělec, který zdál se pojímati v sobě všechny obrazotvornosti satrapů — tak bezuzdné, básník nádherný, jenž měl duši podobnou oné řece Lydské od Hellénů ušlechtilých nazvané Krisorhoa, za jejímiž víry zlatonosnými povstala dynastie králů obtížených bohatstvím neslýchaným — on, Veronese, rozlil zlato, drahokamy, samet, purpur, hermelín, všecky drahocennosti, avšak nemohl vytvořiti tvář velebnou leč v nimbu stínu

Jedině pro onen stín nutno povýšiti k nebi Veronesa!

Všecko tajemství a všecko kouzlo Benátek jest v onom stínu chvějícím se a plynném, spojitém a přece nekonečném, složeném z věcí živoucích, avšak nepochopitelných, obdařeném mocí zázračnosti jako ono přítmí v jeskyních vybásněných, kde drahokamy mají sílu pohledu; a kde mnohý mohl shledati v téže době, v pocitu nevyslovitelně dvojakém, svěžest a žár. Jest nutno vychvalovati Veronesa pro toto. Zobrazuje ve výjevech konání lidských Město panovnické, dovedl vyjádřiti v nich ducha podstaty: jenž není — v symbolu — než plamen neuhasitelný podél okraje vody. A já jsem z těch, kteří ponořivše na dlouho svoji duši v onen pruh vznešený, zpět vynořili se s ní v nové zdatnosti a zabývali se od té doby rukama horlivýma svým uměním a svým životem.

* * *

Zcela takový plamen jsem pocítil za svěžího jednoho odpoledne vzmáhati se prudkostí nejvyšší a vlévati v krásu Benátek sílu výrazu, jehož nikdy před tím jsem nepostřehnul. Celé Město před mýma očima zapalovalo se touhou a zachvívalo úzkostí v tisícerých svých pásech zelených, jako milenka, jež očekává svoji hodinu radosti. Vztahovalo své ruce mramorové k drsnému Podzimku, od něhož dostihoval k němu vlhký dech, který vypustily v svojí vděkuplné smrti vzdálené lučiny. Vyhledávalo páry jemné, které prýštily se z rozhraní laguny němé a zdály se přibližovati se mu, majíce vzezření poselství pokradmých. Naslouchalo nejbedlivěji v tichu od něho samého způsobeném šramotům zcela jemným a dech větru prchavého v jeho řídkých zahradách byl pro ně pokračováním hudby mimo kláštery. Zvláštní podivení se shromáždilo kolem osamělých stromů uvězněných, které přebarvovaly, záříce jakoby vzplanuly. Listí suché, spadlé na vymletou skálu pobřežní, lesklo se jako věc drahocenná; na vrchu na zdi ozdobené mechy bledými plod granátovníka nabotnalý zralostí rozvíral se pojednou jako krásná ústa přinucená návalem smíchu srdečného; bárka plula kolem zvolna, na vrch naložená hrozny jako káď, jež má býti lisována, rozšiřujíc po vodě pokryté mrtvými racky veselou náladu vinobraní a představu utěšených vinic hojně navštívených zpívajícími dívčinami. Všechny věci měly výmluvnost hlubokou, jako kdyby znamení neviditelné souviselo s jejich vzhledem viditelným a božským privilegiem ony žily v nejvyšší pravdě umění.

»Zcela jistě tedy,« přemítal jsem, »zcela jistě jest v Městě skal a vod, jako v duchu umělce ryzího, aspirace mohutná a ustavičná směřující k ideálním souladům. Zvláštní způsob schopnosti rythmické a pomyslné zdá se vypracovati z nich představy co nejpečlivěji, aby je přizpůsobil jedné idei a přiblížil k cíli zamýšlenému. Zdá se, že ono má ruce divuplné ve skládání svých světel a svých stínů v nepřetržité dílo krásy; a že sní ukončujíc svoji práci a z tohoto svého spánku — v němž mnohonásobné dědictví věků září jsouc vyjádřeno v něm — ono prochází spletí allegorií nenápodobitelných, které je odhalují. A protože jediná na světě poesie jest pravdou, onen, jenž umí pozorovati je a osobiti si je mohutností své myšlénky, onen jest blízek poznati tajemství Vítězství nad životem.

A chvíle se blížila: již téměř byla tu chvíle Slavnosti největší. Přezvláštní světlo rozšiřovalo se na nebesích od nejzazšího obzoru, jako kdyby drsný Ženich tamtudy byl přejel na voze ohnivém, mávaje svou purpurovou korouhví. Jeho jízdou způsobený vítr vál pln všech vůní pozemských; a očekávajícímu, kde tu a tam toulavé vlasiny mořské se zmítaly, naskytoval se obraz bílých a hustých keřů, které se rozpadávaly jako vločky sněhu proti stupňovitým zahradám nakloněným k Brentě. Dokonalý obraz krajiny vzdálené viděl jsem zrcadliti se v křišťálovém vzduchu jako klamavý přelud vzduchový z pouští; i tento zjev přírodní byl s to oslaviti vzácný onen sen umění, neboť žádná podzimní slavnost sadů a hájů — pokud paměť — nedala se srovnati s božským oduševněním a proměněním starobylé skály.

»Opravdu, což nepřichází bůh k Městu, jež se mu nabízí?« tázal jsem se sama sebe přemožen úzkostí a touhou a žádostí radovati se, kterouž všecky věci kolem mne vyjadřovaly, jakoby postiženy horečkou nesmírné vášně. A vzýval jsem umělce schopného, aby mi v tvarech co nejživějších a v barvách nejskvělejších zpodobnil onoho mladistvého, očekávaného boha.

Jižjiž přicházel! Zvrácený pohár nebes rozšiřoval po všech věcech příboj jasnosti, která zprvu zdála se mým očím neuvěřitelnou, tak velice její jakost převyšovala bohatostí i ta nejbohatší osvětlení vniterní nadchnuté myšlénky nebo snu bezděčného Jako hmota hvězdná, povahy známé, však měnivé, v níž zrcadlily se myriády obrazů nezřetelných světa plynoucího, z nichž neustálý hlomoz střídaje se ve zkázách a opět-

ných vytvořeních se, úžasně snadných — zazníval v souzvuk stále nový a nový, tak jevila se voda. Mezi těmi dvěma divy skála mnohotvárná a mnohobytostná právě jako les a jako národ — ona nesmírná němá spousta, z níž genius Umění vyprostil skryté pojmy Přírody, na níž čas nahromadil svá tajemství a sláva vtesala svoje znamení, skrze jejíž žíly vystoupil duch lidský k Ideálu, jako míza vstupuje ke květům skrze dřeň stromů — skála mnohobytostná a mnohotvárná přibírala na se každým okamžikem vyjádření života tak mocná a neobyčejná, že vskutku se zdálo, že pro ni zrušen jest zákon a její nehybnost původní rozzařuje se v divuplné vnímavosti.

Každým okamžikem — teď — zachvěl se ve věcech blesk jakoby nezadržitelný. Z křížů vztyčených na vrcholku kupolí vydutých modlitbami až k útlým krystalkům solným, visícím pod oblouky mostů, všecko zasvitlo v nejvyšším jásotu světla. Jako stráž vyráží z prsou ostrý výkřik úzkosti, která v nitru jí burácí na způsob vichřice, takto zlatý anděl s vrcholu nejvyšší věže podal konečně zvěst, zaplanuv ohněm.

A on se zjevil. Zjevil se na mraku, spočívaje jako na ohnivém voze a vláčeje za sebou lem svého purpurového roucha, panovnického a úhledného, a s přivřenými rety, plnými šumotu a ticha lesního, a s rozcuchanými vlasy na hrdé šíji jako šíji koňské a s obnaženou hrudí titánskou, vzklenutou pro vydechování lesů. Naklonil ke krásnému Městu svoji mladistvou tvář, z níž prýštilo nevyslovitelné kouzlo nelidské, nevím jaká to zvířeckost delikátní a přece krutá, s níž v odporu byly významné pohledy sebevědomí pod těžkými víčky. A bylo zřejmo, že po celém jeho těle krev probíhala a klokotala s prudkostí až k palcům nohou hbitých, až k nejkrajnějším článkům statných rukou; a věci tajemné byly po celé jeho bytosti, jež zdály se tajit radost a smutek jako hrozny v květu tají v sobě víno; a všecko ryšavé zlato a všechen purpur, který nosil s sebou, byly jakoby oblek jeho smyslů . . .

S jakou vášní chvějíc se ve svých tisícech zelených pásů a pod svými nesmírnými náhrdelníky Město krásné se poddalo bohu nádhernému!

* * *

V takovém zpodobnění — samozřejmém a skutečném pro mne v oné hodině tak velice, že se mi téměř zdálo rukou dotknutelným — kdo mi naslouchá, což nevidí analogie, které je činí význačné věcmi obzvláštními?

Vzájemná vášeň Benátek a Podzimu, která nadchne jedny i druhého k nejvyššímu stupni chápatelné krásy, má původ v hluboké příbuznosti; neboť duše Benátek, duše, kterou vytvořili Městu krásnému staří umělci — jest podzimní.

Odhaliv souvislost mezi věčným divadlem a vnitrem, radoval jsem se mnohonásobně a nevyslovitelně. Nesmírné množství výtvorů nepomíjejících, jež přebývá v kostelích a palácích, odpovídalo ze svých sídel k harmoniím nepřetržitého světla v souzvuku tak plném a tak mocném, že v krátce stal se panujícím A — neboť světlo nebeské střídá se stínem, ale světlo umění trvá nevyhladitelně v duši lidské — když ustoupil s věcí zázrak chvíle, můj duch se nalezl jediný v ekstasi mezi nádherami Podzimku ideálního.

Takovou zdá se mi vskutku tvorba umělecká, obsažená mezi mládím Giorgionovým a starobou Tintorettovou. Jest purpurová, výborná, bohatá a výrazná, jako nádhera země pod posledním plamenem Slunce. Uvažuji-li o neunavných tvůrcích tak mohutné krásy, zpřítomňuje se mi v duchu obraz, který původ má v tomto zlomku pindarském: »Když Centaurové poznali výbornost vína lahodného jako med, kteráž přemáhá lidi, ihned odmítli se svých stolů bílé mléko; a pospíšili píti víno v rozích stříbrných . . .« Nikdo na světě nepoznal a neochutnal lépe nežli oni víno života. Získávají si tím jasné opojení, které znásobuje jejich schopnost a sděluje energii plodnou jejich výmluvnosti. A v jejich výtvorech nejkrásnějších prudký tepot jejich pulsů zdá se, že přetrvá po staletí, jako pravý rythmus umění benátského.

Ach, v jakém to čistém a prorockém spánku spočívá panna Uršula na svém loži neposkvrněném! Nejvlídnější ticho panuje v komnatě opuštěné, kde zdá se, že zbožné rety spící naznačují obvyklou modlitbu. Skrze dvéře a skrze okna otevřená proniká plaché světlo svítání a osvětluje slovo napsané v rohu podhlavničky. Dětství jest to prosté slovo, jež rozlévá kolem hlavy panny svěžest podobnou oné ranní: Dětství. Spí panna, již zasnoubená knížeti pohanskému a zaslíbená mučednictví. Není ona snad — cudná, nevinná a žhoucí, není ona obrazem Umění, jakým je spatřili předchůdci s upřímností jejich očí chlapeckých? Dětství. Slovo to vyvolává kolem podušky tyto zapomenuté: Lorenze Veneziana a mistra Paola a Kvirizia da Murano a všecku rodinu pracovitou, pro niž barva, kteráž pak měla se státi soupeřem ohně, byla připravována na ostrovu planoucím výhněmi. Než oni sami nebyli by pozdvihli výkřik údivu, patříce na příval krve chrlící se z prsou panny protknuté od lepého lučištníka pohanského? Tak rudá krev v bytosti ženské, živené »bílým mlékem«! Jest téměř jásotem toto krveprolití: lučištníci tam mají zbraně vybrané, oděv velmi zdobný, zcela sličné pohyby, jako na nějaké slavnosti. Zlatovlásek, jenž s tak hrdým pohybem půvabu probodá mučednici, nejeví se vskutku jako mladistvý Eros v zakuklení a bez křídel?

Tento vzhledný vrah nevinnosti (nebo snad bratr jeho) od'oživ luk, poddá se zítra kouzlu hudby, aby snil sen rozkoše nekonečné.

Ovšem, jest Giorgione ten, který vlévá do něho duši novou a zapaluje mu ji tužbou neuhasitelnou. Nadšená hudba není onou melodií, která ještě včera z louten andělských rozléhala se po zakřivených klenutích nad trůny zářícími, nebo se rozptylovala v tichu dálek jasných, ve viděních třetího Belliniho. Vzniká opět sice pod dotekem zbožných rukou v útrobách [illegible], ale svět, který vzbouzí, jest pln radosti a [illegible], v němž tají se hřích.

Kdo viděl Concerto očima bystrýma, ví o zvláštním a nezapomenutelném okamžiku duše benátské. Souhrou barvy — jejíž účinnost významná jest bez mezí jako tajemství zvuků — umělec vypravuje nám první zinatek duše žádostivé, jíž život zjevuje se z nenadání v očekávání dědictví vydatného.

Dokon[illegible]

K. Elgart:

ZAPAS.

[illegible]

Do toho zvášněného moře vstoupil Rezek rozčilen a bled. V posledních vteřinách pomyslil si, že musí začít silně, také třeba patheticky, aby strhl lid na sebe. Věděl, že to možno, že nutno pouze sloh a hlas jim upravit, aby upoutal, pak že duše přijavši jinou myšlénku, duše hmoty neuvažující, jen vést se dávající, půjde za ním. Poškubl rukou bezúčelně a cítě nevhodnost pohybu, vjel si do vlasů. Sbíral zhluboka dech, aby přehlušil stálý ještě příboj, valící se ze zadu od rudého řečníka k němu. A náhle rozhodnuv se zahoukl energicky dolů: Přátelé! — Vynucený oheň, který z počátku vkládal do řeči, měnil se znenáhla v opravdový, když opravdu ucítil vše upjati se k sobě. Tušil oči tisíce očí lpět na sobě, a boje se dosud nerozehřát podívat se jim vstříc, bloudil nad hlavami, pak níž a níž, až splynul s nimi — dav přelil veň kus svého žilobití. Dával se mu, poddával se chvílemi hledaje myšlénkám svým formu jinou, než předem stanovil, takovou, aby chytila. Musím chytit, řekl si, sice jsem ztracen.

Hlásám revoltu ducha, revoltu nekrvavou, ale vykvete stejně zuřivé, jako vzrostly revoluce krvavé od Kaina, prvního vzbouřence, až do nejnovějších sociálních. Musí vyspět v ten vrchol.

»Každá doba, každý věk, jděme blíže, každý člověk žije život svůj v určité ideji. Stane se člověku ideou bohatství, sláva, pohodlí; době zas víra, svoboda, národnost, či co jiného. Oba pracují na ní do šířky i hloubky všemi smysly a silami, tak dychtivě a náruživě, že mizí jim s očí vše kolkolem, nic pro né neexistuje, co se nedá vměstnat do jejich ideje. Idea roste. Dobře. Je třeba té práce detailní, neboť nestačí stvořit myšlénku, ale třeba ji provést. Dorostla, a člověk, celé pokolení hoví si ve stínu jejím a libuje si. Bohatý klid zavládl, nerušený ruchem upracovaného, hnaného srdce. Je možno dále pracovat? Není, řekne většina, jsme hotovi, idea víc nepřipouští. Jen zuřivci práce šťarají, hledají, prolézají každý záhybek na jejím plášti — a hle! Tu šev nedrží, zde by se hodil třapec, penlička, snad byly vhodnější jiné knoflíky — ty vycházejí již z mody. Svět tleská. Opravdu! nové knoflíky! božský nápad! Jak dokonalá idea, že mohla stvořit takové veleduchy! Svět jásá, a geniové přišívají knoflíky.«

Shromážděním proběhl smích — vycítilo posměch a toho potřebovalo. Bylo chyceno. Viděl to Rezek, viděli to i za ním ti, jimž nebylo vhod, co říci chtěl a kteří čekali, že s vážnou myšlénkou, již dav nepochopí, pohoří.

»Jsou v člověku někdy také revoluce. Zalomcuje mi kdosi nitrem, vymrští mne do výše a myšlénky hlavou proženе. Co jsi? Co děláš? Jsi hlupák líný a hniješ svůj život. A nemohu vyhodit buřiče ze sebe, ať dělám, co dělám. Bouří srdce, mozek, nutí do práce nové, nutí vzdát se toho požívání a přežvykování hotového. V takové chvíli vidím, jak mi idea nestačuje. A hle, ne já sám, spousty lidu vyhozeny jsou jako nepotřebná přítěž a z blahobytu tyje dav vyvolených. ‚Co po ideji, když pro nás není?' volá dav, ‚jinou chceme, lepší!' Nepřátelské jeho oči vyslídí na ubožce, že je již zcela staromodní, že třeba ji dát do veteše — a revolta je tu. Chráněnci se zprvu ušklibují, pak nadávají, pak se brání o svoje vypelešené místečko, ale revoluce roste mohutně a vítězí. Vláda nové ideje nastává. Nová práce, nový život, ruch, srdce zas tepe, svaly pružnějí. Život neshnil, jde dál.«

Dlouhý úvod, s nímž si množství nevědělo rady, počal unavovat. Několikráte se vlna nepokoje vzedmula a poklesla. Viděl to a bylo mu úzko ale nemohl se strhnouti z provedení obrazu, jenž jemu byl srozumitelný, který věděl předmět. Nejvíce nepokoje vycházelo ze zadu za ním, přímo vnucovali ho předním řadám svými úsměvy, pokrčením ramen a tlumeným hovorem. Chtěl se obrátit proti nim a neodolal také, když si oddechl po úvodu.

»Nuž já, dobrovolně vystouplý ze stínu staré ideje vychování a vzdělání, já vrhám všem nemyslícím nebo z prospěchářství a pohodlí ztrnulým boj ve tvář! Voláte po vzdělání, universitu chcete, lid svoláváte, aby pomohl vám svou silou a svými hlasy. Já ale pravím: Ty všecky vaše staré školy, všecko vaše vychování je vyžilé již. Nepřišívejte tretky na starý kalmuk!«

Nerozhodné pohnutí hledělo ze všech tváří po výkřiku přímo tam těm adresovaném, třeba slova letěla do sálu. Rezek cítil úskalí a proto neoddechnuv, nevyčkav výsledku, vrhl se dál, čekaje ve vysvětlení svou záchranu.

»Uvažte vy všichni zde, jste ze všech vrstev a znáte tedy vše, uvažte a odpovězte poctivě: Komu z vás dala škola, co život na vás požadoval? Vy i my, všichni jsme musili začít novou silou se učit teprve, až jsme do života vešli. Ani jsme se neuměli na svět podívat, ačkoliv pro život nás měla připravit. Každá škola, žádnou nevyjímaje.«

Dole přikývli, nahoře přisvědčili. Bylo vidět, jak nálada, ta vlastní duše davu, hýbající jím a jednající, znásilňující svobodu jednotlivce, sáhnuvši do vzpomínek, stává se uvažující a vážnější.

»Obecná škola, která ohromné většině nás musí dostačit, je naprosto chabá. Co dává kromě znalosti písma a počtů? Vyjde z ní rolník s nějakým základem pro svůj budoucí život? Snad obchodník, řemeslník, nebo konečně člověk? Nikdo! Není prý možno tolik, musí dávat všeobecné vzdělání. Nedává, to je jen papouškování po těch, kteří si ji zřídili a kterým se líbí. Naučí myslit? cítit, jednat? Vychovává charakter, nebo aspoň položí mu základ? Ani jedinké. Za to ovšem cpe do dítěte spousty mluvnice, dějepisu, pravidel a katechismu a jiného, co nutno zapomínat, aby bylo v hlavě místo pro věci užitečnější. Kde, ptám se, kde je to všeobecné vzdělání pro naši dobu potřebné? Znát poměry nynějšího života zákon ani nedovolí, vždyť chce mít z lidí stroje, aby jimi točil dle své vůle, vždyť rozumní by si ani nedali líbit to, co se s nimi tropí. Proto se nám dává všeobecné vzdělání, jež nestačilo by ani středověku.

A celým, jen přibroušeným středověkem jsou gymnasia. Co je člověk s maturou? Nic. Nemůže-li na universitu, a těch jsou podle úřední statistiky tři čtvrtiny, není k ničemu, leda k písaření. Stát byl nucen, aby uhájil tuto stvůru, stanoviti, že jeho úředníci na železnicích, na poštách a jinde musejí míti maturu, jinak by mu byl uvázl studovaný proletariát na krku s výhružkou revoluce. Co potřebuje ze všeho, čemu se po osm let učil? Ničeho. Ani duševní jeho obzor není tak povýšen, jak se křičí do světa. Latina, řečtina, starověká kultura vůbec, kterou je pro[illegible] ta byla kdys vyvýšeností, ale ne dnes. Zůstává tedy střední škola přípravkou pro vysoké, a na tuto službu je zabito osm let života, vyhozeno osm let nákladné práce a majetku pro bezpočetné zbytečnosti. Oč méně by stačilo a oč více by se mohlo udělat, kdyby se jim dal i jiný cíl!

Dnes voláte po universitě. Nepravím, že by byla ničím, ta v některých odvětvích aspoň podává potřebné, není však také prosta ballastu zbytečností ani vědě ani praxi neprospívajícího.

Čím bude vám universita a vašim dětem? Čím vám, mladší nahoře? Obraťte dnes! Chcete vzdělání, nuž dupněte, vykřikněte: Chceme! Dejte! ale dejte nám konečně to, co je k potřebě nám! Rozbijte to zastaralé, třeba novými zákony stanovené, a dejte místo toho školu novou a výchovu novou, našemu životu a našim potřebám vyhovující! Od základů novou! Nejen universitu, chceme víc, po čem voláme nejen my, ale společnost celá. Nuž nápravu v hlavě i v údech!

Ano, položte výkřiku svému na důraz poplatnost svou, miliony daní, jimiž se sytí druzí na náš úkor; chtějte za ně, co vám patří, ale nezačínejte od konce. Základy a celou budovu novou, nejen komín trčící z rozbité střechy! Žádejte ty, kteří vás sem svolali, aby pro vás něco udělali, nejen stále pro sebe a svůj prospěch!«

Uklonil se unaven vnitřním rozbouřením, jímž se dal unést, napjetím hlasovým, jímž chtěl zabouřit až do posledních koutků, aby ani jedinému uchu neuniklo slova.

Bylo chvíli ticho, než prvý projev ušel z massy omráčené nepřipraveným a neočekávaným útokem namířeným do nejhlubšího nitra. Rudý řečník vzadu s pootevřenými ústy stál do předu nakloněn s očima hladovýma po rozhodnutí nějakém z vnějšku, jímž by mohl úsudek svůj zařídit. I jiní tkvěli tázavě, ba prosebně do neurčita, s tváře na tvář, přední řady na podium, kde rozechvění a bezradnost také vyzírala ze všech skoro tváří. Co mluvil ten člověk? Je to pravda, ale proč zde? Proč zkazil nám tak evidentní úspěch a proč nás zhanobil před nimi?

Doktor Lánský již mezi řečí povstával, jakoby chtěl ho přerušiti, ale obrovité napjetí, šířící se z massy uchvácené a plnící sál, srazilo ho vždy zpět. Teď teprve po ukončení vyskočil ze židle. Zadrželi ho. V sále také propukl život. »To chcem!« vykřikl kdosi, a první náraz strhl všecky. Zvedly se ruce, zatřeskl potlesk nejzuřivější dosud, hrdla uvolněna vyřvala výkřiky souhlasu. A tytéž hlavy, které se záštím dolů s galerie vykláněly, napínaly se zarudlé křikem dolů, ruce mávaly zběsile jako chapadla obrovité stonožky, titíž lidé s veškerým ohněm zadrženého nadšení rozbouřili se dole. Rudý řečník zase mluvil. Ve dveřích strhl se vášnivý křik, venku stojící narazili dovnitř, chtějíce viděti toho, který mluvil, a tísnění se opřeli. Halas hádky prosekl ostatní hluk vysokým svým tónem. Předseda marně

zvonil, hlasy s podia zanikaly ve vřavě. Jen směšné napjetí žil na hrdle a čele, otevírající se ústa svědčila, že se něco mluví V samém středu zástupu zvířily se náhle vlny. »Pusťte mě, chci mluvit, pusťte!« dral se rozčilený muž do předu, a dav se dělil uhýbal před nárazy jeho loktů a zase se zavřel. Unavili se konečně někteří, ozvalo se syčení a výkřiky žádající ticho, a s přestávkovitými výbuchy vášně klidnilo se konečně množství. Doktor Lánský užil toho okamžiku. Veškerou silou cvičených plic vykřikl do zástupu: »Přátelé! Dovolte« — několik slov zaniklo ve vyvřelém výbuchu — »s jiného stanoviska.«

»Pan profesor právě ohnivě a přesvědčivě vám promluvil o potřebě vzdělání, bohužel poněkud přestřelil. Útok svůj proti zřízením nynějším nijak neodůvodnil, to vzbuzuje vždy pochybnosti. Pohanil obecnou školu, střední, vysokou, zkrátka šmahem vše, že není pro nynější dobu vyhovující. Kde jsme se tedy, řekněte prosím upřímně, naučili žít? Kdy? Náš národ za jediné století po úpadku bělohorském vyšvihnul se na roveň s ostatními, ba co pravím, předstihl je, to si můžeme směle a poctivě říci. Kde se naučil tak báječně rychlému pokroku v životě? Škola že ničím nám neprospěla, že nás naopak zdržela? To je smělé tvrzení. Já aspoň děkuji z plna srdce škole za to, co jsem, a jsem přesvědčen, že mnozí — všichni, můžeme říci.«

Pochvalné přitakání na podiu podnítilo. Lid se rozštěpil: pomísily se výkřiky souhlasu s odporujícími a nerozhodnost rychle se vzmáhající zasáhla opět ohromnou část celého těla. Ať mluví ještě, dalo se číst z jejich mlčení, teď nejsme ještě hotovi s předešlým.

»Já svoje tvrzení dokážu, neřeknu vše jen bez důvodu. Ale předem prosím, abych nebyl podezříván z nepřátelství k panu řečníku dřívějšímu a snad z uražené samolibosti, když se nás na konci dotkl. Dokonce ne! Chci jen na pravou míru uvádět, v záležitosti tak vážné musejí osoby stranou A pak, kdybych chtěl být mstivým, dala by se jeho slova obrátit proti vám. My prý jsme vás sem svolali, abyste promluvili v náš prospěch! My že bychom nevěděli, že samostatně uvážíte, v čí prospěch jednáte? My že bychom se odvážili žádat od lidí zdravého rozumu, aby proti sobě jednali? Tak prozíraví přece jenom jsme, abychom se nedávali v šanc!«

Massa polehtána rázem se převrátila — zahučel z dola nepokoj. Lánský si oddychl. Byli zase jeho, teď bude brzo hotov s tím —!

»Snad my potřebujeme universitu pro sebe? Dávno jsme již súčtovali, nemůžeme se vrátit do svých mladých let. Zůstalo nám však tolik nadšení pro ideu, která zde před chvílí měla býti povalena, že neležíme, netyjeme klidně z hotového. Ne pro sebe, ale pro národ, pro vaše děti žádáme splnění požadavku svého. To není sobectví ani zpátečnictví!«

Dále rozvíjel slova svá, plná rhetorického jedu a zákeřných sofismat, ovinoval jimi duši víc a víc se poddávající. Dovedl tak effektním tónem šířit oheň svůj, tak sympaticky zvučným, milým hlasem vmluvit se v souhlas a našel tolik ještě nových nárazů, jež vznécují, že po chvíli již zvítězil.

Potřetí se massa freneticky rozjásala ve zvlněnou bouři, jen tu a tam krčili se jednotlivci s pocitem trapné nevolnosti, vidouce se sevřeny bezduchým tvorem, pomáhajíce tělem svým růsti hmotě ovládané ne myšlénkou, ale zvukem prázdným obsahu, leč dovedně zmodulovaným.

Podium shrnulo se k Lánskému s blahem vítězů vyváznuvších z nebezpečí.

Rezek po celou dobu stál v postranních dveřích. Každý sofistický osten bodnutím podráždil mu všechno nervstvo, chtěl křičet obranu, chtěl se vrhnout s rukama rozpjatýma zpátky, překřičet ho, umlčet jedovatá jeho slova. Čech ho zadržel. A když viděl duši celku vléci se opačným sobě směrem, když uviděl první známky rozhodnosti v odporu a slyšel pochvalné výkřiky uražených, zvrátil se v něm vztek nadšence v bolest ironickou. »Zde jsem chtěl vítězit? ve stádě bezduchém?« Trpce se usmíval rachotu dlaní a podpatků. »Pojďme!« obrátil se k Čechovi, »zde jsem hotov.«

Chladnější atmosféra poloplné chodby vyplnila mu hruď, že chvíli omámen kolísal v bezvědomí. Čech ho vlekl s sebou. U dveří ještě matným dojmem vnikl mu do ucha pathetický hlas doktora Ryšavého, hlavy na vypjatých krcích, pootevřená ústa, hladové oči vedraly se mu do duše s odporným, vlhkým dechem prosyceným proudem vzduchu, jako poslední úder rozloučení.

Čech bez otázky zamířil ven z ulic. Oddechl volněji. Dychtivě hltal do sebe čisté teplo, modro obzorů, vlnění pohnutých lánů obilných i s písní skřivánčí a vůní suché země. Pil plným douškem, jakoby duše jeho byla vyprahlá a prázdná zcela, a v největší ekstasi požitku tlačil se mu pojednou do vědomí smích zoufalý a sarkastický. »Reformator — revolucionář! spráskaný jako psík utíkám do koutka. A vítězové ruší má nerozmyšlená a neodůvodněná slova jediným hereckým pohybem! Prosím tě, Čechu, což jsem mluvil tak blbě, že jediná poslanecká floskule mohla mne zabit?«

Chtěl ho uklidnit. »Což neznáš shluku? Snad každý pro sebe byl by uvažoval, ale sraženi v stádo prolnuti byli expansivnou silou očekáváním vzrostlou; jen dobrý vodič — a stádo bezvolně říčí a vybíjí se nahromaděným fluidem. Ty's je zrovna tak strhl na sebe. Nechápali tě, jen dvěma, třem větám prskavkám vyšli vstříc, oheň v řeči dokonal ostatní Kdybys teď přišel,

strhl bys je zase, a ani by se studem nezarděli, vždyť je to ohromný trup s duší děcka. Z toho si nic nedělej!«

Rezek se usmíval zabrán v sebe, nerozuměl slovům, jen z těšivého tónu bylo mu trpko.

»Na jejich porozumění vsadil jsem všecko — na jednu kartu, snad i svou existenci, jak říkáváš, jistě ale svou odhodlanost. Prohrál jsem. Pešek má nový dokument, ředitel — ten mi snad udělá poučné kázání.«

Pokrač.

FEUILLETON.

Diváky, 6. března 1900.

Prag ist in der Mauerkrone der Erde kostbarster Stein.« (Goethe.)

P. Hilbertovi je Praha snůškou »svatováclavských stodol« — »veteší, kterou dobře že odklízejí«, »mrchou, kterou uschováváme jako egyptské kočky« atd. — atd. — (Volné směry.) Bude to tedy Goethe, o kterém platí: »man kann ein guter Poet, dabei aber doch ein dummer Kerl sein« — —

Nuž, nejde o Prahu —

O té s p. Hilbertem mluvit není ani naší povinností To by pak přijít mohl každý agent nebo kupecký mládenec, v jejichž duchu zcela upřímně je celý článek p. Hilbertův psán, a také by mohl žádat, aby se s ním vážně polemisovalo o to, co on zase soudí o umění.

S p. Hilbertem máme vyrovnávat jiný a nepěkný účet.

P. Hilbert nazval shodu všech přátel Staré Prahy »podezřele vzácnou« a celou společnost seskupenou za myšlénkou Staré Prahy až na ty dobráky, o nichž věří, že jsou zamilováni do Židů (do slova tak), viní z chuti na mandáty, podezřívá z nepoctivosti, politikářství, zbabělosti atd.

Se smělostí, která se statečností nic nemá společného, jsou tu lidem do tváře vržena slova, která jsou snad denním chlebem venkovského utěráku, ale která zcela jiného významu nabývají, jakmile je z dopuštění božího a z vůle lidské beze všech platných důvodů a za plné zodpovědnosti celé redakce pronesou »Volné Směry« —*) .

To lidem, kteří jen v případě krajní nutnosti se obrátili k jedině možnému prostředku voleb, když všechny jiné cesty zmařeny byly silou, kterou jsem právem nazval »Bestia triumphans«. —

Jsou si Volné Směry vůbec vědomy dosahu toho slova — nepoctivost?

Pana Hilberta už se ani neptám, ten nechápe věci víc — ale Volné Směry? —

Ostatně i to by zůstalo bez povšimnutí, jako bez povšimnutí zůstalo už ledacos (nebudeme přece urážet své přívržence tím, že bychom je chtěli obhajovat!) . . . ale případ je trochu typický, celý styl naší veřejnosti charakterisující . . . než abychom jej nepodrobili malé úvaze.

*) Taktika není nová. Já sám osobně hned po volbách nařčen byl v »Labských Proudech« z nepoctivého jednání; na urgenci rekomandovaného listu dostalo se mi ovšem jisté satisfakce v listě. Marně však jsem se dovolával u redaktora listu jména zakukleného dopisovatele z Prahy (lidé číhající s blátem v ruce za ružkem — nikdy se totiž nepodepisují!). Skoro se musí zdát, jakoby jistým lidem nesmírně záleženo bylo na tom, aby u veřejnosti vzbuzeno bylo zdání, že za [illegible] Staré Prahy stojí lidé ziskuchtiví, nepoctiví atd.

Pro interessantnost cituji i následující: »úvaha je utla-[illegible] energie, je-li jaká, láme se o nízké prospěchářství a [illegible]«.

K. Mádl, Rad. Listy, 7. ledna, článek »O Starou Prahu«.

Pan Hilbert tu není totiž vinen sám, ani Volné Směry. Plovou pouze s proudem, jak už vyvěrá z celého našeho veřejného života.

Podivné. Tak mnohý se už asi pozastavil nad famósním způsobem, s jakým lidé vyřizují veřejné i soukromé své záležitosti —

Každý vztah dvou i více lidí může se dle jejich povahy obrátit dvěma směry, ve smyslu dobrém nebo zlém.

Nuž, zdálo by se, že lidé beze všech vnitřních i vnějších motivů na pravo nebo na levo nemohou se jinak k sobě odnášet než ve smyslu lepším, ne-li nejlepším — v nejhorším případě aspoň indifferentním —

Jedná se tu pouze o duševní hotovost, ráz — směr všeho myšlení —

Proč by se lidé o někom domýšleli hned něčeho zlého beze vší příčiny, když tu ale pranic nevadí, aby smýšleli o něm dobře? — —

Pravý opak se děje — Smýšlí se právě to nejhorší —

Vím, že je v tom kus nevycválané lidské povahy, oči samy se přivírají nad člověkem, který nedělá žádných nároků na inteligenci —

Ale pálí duši a drhne každý takový zjev, kdykoliv se jedná o osobu nebo dokonce celou společnost, která nároky na inteligenci činí.

Snad je tomu i jinde tak —

Ale u nás tento mor zničil téměř už všechno —

Jako pohádka zní vypravování o společenském životě u nás v době, kdy žádných podmínek k němu ještě ani nebylo! — —

Lidé hleděli na sebe příměji, bez arrières pensées. Když i byly, jistě nenabyly takové převahy v hovoru, myšlénkách, zábavě, společenském soužití, jak je tomu dnes. Jinak by toho soužití nebylo bývalo, jak ho není nyní.

Dva se dnes nesejdou, aby o sebe nehráli, jeden o druhého nesmýšlel, slova jeho nepřevracel, úmysly jeho neprznil, každému projevu, skutku, názoru nepodkládal konce i začátky nejhanebnější — Stačí vyslovit slovíčko »prý« a za chvíli letí po Praze už jak vichor, který zachvacuje s sebou všechno, odnáší i nejbezúhonnější oběti. Tak ochotni jsou lidé k tomuto mizernému slovíčku »prý«, že mu otvírají okna, otvírají dvéře, i sami si pro ně dojdou a zvou je »k nám« — »On dit, on dit,« dýchá i z nejskvělejších rob, páchne i z nejrůžovějších úst — Vymývejte ty rány — byť to bylo jen náhodou zasazené škrábnutí, malý, zcela nepatrný rys, zprvu nedbáte — ale zatím sedly na něj mouchy, nikomu se ani nezazdá — a už je na něm černo, zítra se rána červy jen hemží —

To je atmosféra, v které se cepení, ale nežije.

Dva a dva, společnost a společnost — a na konec celá veřejnost.

Nechť si jen vzpomene každý, jaké bacchanalie v tomto smyslu slavily a dosud slaví u nás politické parády — Jaké přívaly špín!

Takovým způsobem života se mohou nějaký čas lidé navzájem klamat — ale na konec zůstane jenom kalisko, a už nyní cítit omračující jeho puch —

A ta atmosfera je tak povšechna, tak pronikava a vítězna, že kdo v ní žije déle, už jí ani necítí, jako spodia necítí, kdo o spodiu pracuje —

Lehce se snesou menší případy, někdy jim není ani možno se ubránit, zvláště jsou-li událostmi oprávněny.

V takovém případě žádný dobrý a spravedlivý dobrovolnému zadostučinění bránit se nemůže a nebude. Ale tam, kde se beze všech důvodů sáhá na čest — nezbývá, než všechna ta osočování, zrádcování a hanobení odkázat na pravé místo —

Život sám se ostatně na všech, i na těch, kdo takové zjevy trpí, brzy a krutě mstí —

A to tím, že, když se i pak vyskytne určitý případ očividné, ba i veřejně a beze studu na odiv vynesené lotroviny — není už smyslu pro ni, není mravní jemnosti, není veřejné kázně, sám fakt nemá už ani té akutnosti jako pouhá pomluva — tak otupen je všechen smysl pro to, co má a co nemá být, všechno zdá se plovat v jedné úrovni. — A jen tak je možno, aby i největší krachér mohl i nadále trvat svobodně, ba často i ctěn právě v té společnosti, na které se nejvíce prohřešil. Nikdo se nad tím nepozastavuje, nikdo potupnosti tohoto zjevu neciti, jen když formální stránce učiněno je zadost; — po prádle se nikdo nepoptá.

Pak se ovšem lehce a směle hodí i takovým slovem jako nepoctivost i tam, kde důvodů pro to není pražádných.

Jakoby to byla pleva — Ovšem, vždyť jich vzduchem lítá bez počtu —

Té nemoci propadá pak všechno a kde kdo.

Byly dobré elementy v nás a zahynuly snad, nebo začaly s vlky výt —

Nebo, co ještě horšího, zastrašeny zalezly v ústraní — a neodvažuji se o veřejnost ani zavadit — Štítí se jí a pole cele volné nechávají na pospas živlům méně »bojácným«.

A běda tomu, kdo se nemá na pozoru a nevystrčí ze dveří každého, kdo s infekcí přechází práh! — — —

Kdo jen trochu smyslu pro inteligenci má, nemůže slova toho brát nadarmo, jedná-li se v souhlasu s charakterem tohoto života.

Mnohý může i hrubě jednat a neinteligentní proto nemusí být, jsou případy, kdy má člověk plné právo k hrubosti — Ale na druhé straně lidé mohou i velice uhlazeně a formálně velice dokonale si počínat a při tom inteligencí svou mohou býti pod obraz Boží — Atd.

Je v tom kus špatně tajené ušňupanosti. To krčení nosu, to potahování slin nade vším, i nad tím, co bylo nejlépe a nejvřeleji cítěno — to právě je něco tak strašně oplzlého, že jinak ani nelze, než se tomuto zjevu nevyhnout.

Stane-li se tedy, že někdo i nejčistší zápal a dobře podepřené přesvědčení podezřívá z nepoctivosti — co je to jiného než jeden z těch bezpočetných zjevů, které jsme uvedli?

Z té atmosféry bezdůvodné podezřivosti leccos se pak vylíhne, co s očividnou sprostotou pranic si už nezadá.

Uvědomí-li si člověk to všechno — pozná hned, že výrok p. Hilbertův není nižádnou výjimkou, nýbrž zcela všedním zjevem, výkvětem jedné, všem společné zahrádky, trabantem jedné armády a nic víc. —

Pak pochopíme i my.

Comprendre c'est pardonner.

Ze všeho toho nevykvete nic dobrého.

Aspoň nic lepšího.

Jen teskno je při tom a škaredě. Na zmar přicházejí i nejkrásnější principy, nejvznešenější naděje, plány a myšlénky, kterými bychom zářiti mohli nad celým světem ostatním —

V té perspektivě dneška jakoby saze padaly.

Nemohou z ní vyjít než lidé černí —

Pak se pro Boha lidé diví, že v českém životě zableskla krásná myšlénka a praskla jako bublina — —

Zazáří a zhasne —

Vykvete a nevydá plodů. Byli pracovníci, ale lekli se, nebo se štítí těch zbraní, proti kterým mají a musí bojovat. Na takovém smetišti ovšem vykvete i mnohá lilije čistá jako sníh, ale nový hnůj ji zahalí, její květ zmizí beze stopy a co jiného na smetišti roste, než i lebeda, která udusí všechno? —

To už není zjev podřízeného druhu —

Já v něm vidím něco tak osudného jako v ničem druhém —

Od duševních chorob a mrzáctví je těžká pomoc —

Lidé otravují se navzájem a nevědí proč a zač, jen z pouhé zvůle a affektovanosti; je to v nich, aniž o tom vědí, a v tom ohledu jsou i upřímni — —

Následky jsou horší, než si kdo dovede hned představit.

Zřídka kdo už počítá ve svých plánech na velkou řadu let, jak bývalo, na celou budoucnost svou i celého národa, nýbrž na okamžik jen, na den, rok, dva, člověk od člověka měří svoje úspěchy a nikoho ani nenapadne, že cena těch úspěchů a celého národa musí býti nad ním, nade všemi lidmi a ne v souhlasu dvou nebo několika —

Ta známá naše neschopnost, (nyní) žít ideou, ta je sice neméně tragická, ale už jen pouhý následek předešlého —

Trochu komiky při tom je, ale úsměv stydne na rtech —

A v té karrikatuře máme vidět člověka? —

V tom shnilém jablku máme vidět jádro budoucího stromu?

V té duševní spilosti všech nicotností, zvrácenosti, zakrnělosti a 24hodinných starostí máme vidět početí zdravého, vtipného, energického, na život a na smrt věci oddaného národa?

Lidé spravedliví —

Jakoby z kořalky se mohli rodit geniové —

Zatím jenom vím, že se z ní rodí kreteni, srdcem i mozkem, a tolik egoismu ještě ve mně zbývá, abych si ušetřil žluče a dal se do plného smíchu —

A pak tomu všemu neříkejte — Bestia triumphans!

V. Mrštík.

POTŘEBA A CESTY VÝCHOVY UMĚNÍM.

> Znovu zrozená láska člověka k všemu tvorstvu a k duši věci bude musagetou nového umění.
> A. Conti.

Zprvu umlčován, jako všichni proroci a hlasatelé učení nových, která nenávidí již jen z doslechu, pohříženi v svojí nevědomosti sobečtí přátelé vžilých předsudků — John Ruskin neohrožeností útočnou a jadrnou originálností stal se konečně uznávaným a ctěným apoštolem Náboženství krásy, jak nazval soustavu jeho idejí Robert de la Sizeranne. V pracích svých Ruskin věnoval se v celé upřímnosti tomuto vyznávání krásy, jehož Credo jest uloženo v regulích estetických. Příroda, Život a Umění jsou živly, v jejichžto vzájemných funkcích shledává ukazatele pravé cesty. A právě jako praví, že umění je výrazem radosti z forem a zákonů stvoření, tak vyslovuje se, že tvořiti v oboru umění musí býti výrazem opravdové rozkoše z něčeho skutečného, že umění nesmí býti něco »vedle života«, nýbrž celý život.

Neboť umění je universální jako právě život. Řekové nejlépe poznávali tuto životnost tendencí uměleckých děl a ideál ryzí krásy, k němuž po všecka století všichni se směřovati snaží — ideál ten měl pro ně ráz božský. A odtud právě ta okolnost, že vyvinulo se a vykvetlo umění antické tak bujně, směle a vítězně, a s ním celý život tehdejší, — tak plodně, že z něho dlouhé věky těženo bylo.

Ovšem, v každé estetice zrcadlí se ideál té které epochy, neboť umění musí býti celý život doby svojí. Než: antické poslání umění jest mu třeba vrátiti.

Jest nutno rozšiřovati v obecenstvu toto přesvědčení a nutno ustáliti si vědomí o důležitosti této, že umění je jedno z hlavních činitelů civilisace i blahobytu materiálního a jedna z nejhlavnějších složek sociálních.

*

Takto hleďte« — praví Nicolo Tommaseo — »na krásná umění: jsouť při tělese sociálním již více než výrostek dětský neb vlečka bezúčelná i obtížná, jsouť více než vonná guirlanda, více než oděv nádherný a elegantní — jsouť tak nejspíše svrchní kůže živá, avšak podstatná to část vnitřní Krásy: která — drsná — jest podlost; která — zsinalá — jest hanebnost; trhlá — krvácí.«

Umění musí vniknouti do všech příbytků tak volně a svobodně jako jasný, všude prorážející paprsek Slunce, jako vše prostupující massa atmosféry, — musí býti majetkem všech. Neboť to, čím vyzařuje umění, bude pak nade vše vítaným útočištěm a osvěžením — jako právě krb domácí — útulným a zároveň posvátným, z čehož však všichni (i cizinci právem pohostinství) budou moci se těšiti a těžiti.

Za našich dnů však projev umění jest zkomolen. Výtvarné umění (nejpůsobivější pro vnímatelnost svou smyslem zrakovým) dnešku jest uzavřeno v atelierech malířů a sochařů, v galeriích soukromníků, jest uvězněno v museich,— a onen projev jeho nejuniversálnější, spontanní a nejvíce vychovávající, který zahrnuje v sobě veliké budovy a zase výrobky nejmenší pro potřebu publika jest docela a žalostně potlačen. Opravdu — kdo se podívá, co to máme za budovy, jaké jsou naše veřejné hodiny, kiosky a stánky (na př. pro transformatory... Jak málo favorisováno tu heslo »sortir de la banalité«!) — a zkrátka vše, co dotýká se veřejného života, nemůže neshledati, ač-li nepozbyl všeho smyslu pro vkus, že tato cesta vede kalem a ke škodě, aby zároveň nepocítil bezejmennou ošklivost a spolu nezapřisáhnul se, že jest třeba s ohněm poctivého nadšení pro věc dobrou v prospěchu všech sděliti se všemi občany prací ustavičnou a trpělivou i rozdmychati tuto jiskru, která snad skryta jest, dokud oni sami mezi sebou nezačnou zakořeňovati zásady o vnitřním i vnějším obrození společnosti uměním.

Tak zjeví se každému úloha povinnosti nezadatelné působiti k tomu, aby do formy umělecké oblečeno bylo nejen vše to, co souvisí s veřejným životem, nýbrž že i v soukromí třeba se říditi pravidly, která ozývají se v okřídleném hesle (ať stálo již na cenníku kterési firmy) »Schmücke dein Heim«. Podporovati v průmyslu, obchodu, stavbách, ve výrobě domácího nábytku krásné formy, vkus — jen antidota výborná proti škodlivému stavu nynějšímu, která — ač zvolna působící a bez rychlého výsledku — podávána jsouce vytrvale a rationelně — osvědčí se jistě. —

Jest nutno hlásiti se s houževnatostí a obdivuhodnou odvahou k nejvyššímu tomuto ideálu regenerace sociální! —

Tak jenom bude lze vyvarovati se rétoriky nadarmo křičící a zoufající. Proto právě však, pokud toto se nestane, pokud totiž smysl pro umění bude luxusem několika málo lidí a ne nezbytností všech, potud jest jakési oprávnění k barbarstvím, jimiž jsme překvapováni. Ovšemť: výtka o nesmyslnosti rozšiřovati a upevňovati takové ideje obrací se proti těm, kteří ji — hluší — křičí. Vždyť co svět, stále se rozsévají nové ideje a nevzcházejí, nebo vyklíčivše konečně hynou z nedostatku příhodné půdy — až konečně rozsévají se za takových podmínek, že mohou se ujati a růsti (Spencer).

Radost nad krásnem, pochopení pro významné úkoly umění, ať již prostě představujícího nebo symbolisujícího, musí opět lidu se vštípiti a vlastně vrátiti. »Umění nesmí býti nikdy popularisováno, nýbrž jen lidu samému poskytnut instinktivní cit, aby z pěstění a podporování uměleckých potřeb vzešel mu jeho fysický, duševní i mravní blahobyt« (Ellen Key) — každý pochopuje tento nejužší styk životní. Neboť to, co umělec do výtvoru svého vložil, to vrací se pokaždé k tomu, kdo k onomu předmětu s pietou a bedlivostí vzhlédá. Tak jenom vytříbí se duše — directrix všeho konání našeho — a v přirozené souvislosti ukáže v činech a jednání našem uhlazenost a vkus; vždyť, je-li nějaké měřítko činů vůbec, jest to měřítko estetické:

Zašlápnout, — to přeci škoda,
v tom by nebyl vkus... V. Dyk.

»Nechť tedy Vy dovedete dáti především a od umění získati potravu velikého a dobrého, pravím velikého a dobrého, a tehda umění najdouc se samo v sobě a žádostivo získati času a ztracené cesty ve svých cílech se povznese« (Tommaseo). —

Fiat applicatio! — Lubín.

DIVADLO.

V činohře měli jsme malé extempore. Uznaný náš charakterní herec a myslivý regisseur p. Jos. Šmaha, kterého i ve feuilletonním povídání leckdy již potkalo štěstí, namanul si vstoupiti na sevšednělá sobě prkna také jednou pod jiným titulem: jako autor. Nezapřel v sobě herce ani jako spisovatel. Premiéra na vsi jest název jeho hry, kterou z oprávněné skromnosti pojmenoval pouhým »žertem«, a předmětem jejím jest ochotnický pokus o divadlo do vesnických poměrů více než zabedněných. Činil by se dokonale směšným, kdo na takovou jepici vytrhl by s okovanou palicí třídních nebo společenských otázek. Spisovateli nic takového ani ve snu nenapadlo. Chtěl udati jen své divadelní zkušenosti, ukázati trochu toho rubu divadelního kutění, proměniti pár hereckých vtipů i anekdot. Učinil tak v pestrém kaleidoskopu drobných figurek, v střepinkách více méně veselých nápadů, šprýmů, šutek a hříček, jež svou pestrostí, rychlým spádem a živým vzezřením dosti dlouho zastírají nedostatek pevné páteře kusu, jíž bývá děj, idea, zápletka, situace, povahokresba či cos takového. Ve třetím jednání důvtipečnost autorova také začíná již povážlivě docházeti, a musí jí ještě silněji nežli v předcházejících aktech vyjíti na pomoc regisseurská jeho obratnost. Nejhruběji zabrknul pisatel ovšem ve výjevu, kde tváří v tvář staví napilého otce s nalenošilým synkem. Zde přestává vtip i humor a nastává zkřivená pitvora. Celý pokus není se stanoviska literárního nežli dilettantským rozmarem, kde však, vyjímaje uvedenou scénu, je dosti divadelně vypozorované komiky, která též neminula se na dobromyslné obecenstvo s účinkem. Hra skýtá dokonalou všehochuť úloh, které od Půti slč. Grégrovy, Heleny pí. Kvapilové až k té Anči, holce jako zounu, kterou nenapodobitelně pí. Hübnerová napouchla, od Velišského páně Sedláčkova, Mošnova Kohoutka až k mladému Kohoutkovi p. Vojana, dokonale osvědčivšího vlohu imitovati starší soudruhy, ukázaly co do horlivosti provedení kollegialitu hereckou aspoň na venek v nejpříznivějším světle. —

V Ohnetově nechutném »Majiteli hutí« představila se nám ondy dramatická prima varšavské činohry, pí. Marcellová-Palińská. Je to umělkyně zaujímajícího vzhledu, nevýslovně elegantních pohybů, veliké rutiny a herecké sebevlády, ale též silného, vášnivého temperamentu, jak viděti bylo ze scény před soubojem. Při tom zachovává si vše v podání jejím prostotu, pravou nenucenost a přirozenost jak v posunech, postoji i v plasticky a srozumitelně vypracovaném slově. Její další vystupování lze sledovati jen se zvýšeným zájmem. Ale není pro naše činoherní poměry hanbou repertoir, ku kterému pí. Marcellová jest nucena? Dugazon.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 1. DUBNA 1900. * ČÍSLO 20. *

F. X. ŠALDA:

ŠLY SVĚTEM.

I

»Ty tóny půjdou světem,« vykřikl jsem hluše a jako ve snu z té slavné dřímotné tísně, která se na mne pokaždé navalí, kdykoli slyším krásnou větrnou hudbu.

Nevím, jak dlouho seděl již přítel u černého klavíru tam v rohu u otevřeného okna provanutého všemi vůněmi rozkvetlé zahrady v červnu a zasypaného měkkými třaslavými stíny šplhavého vína, vím jen, že od nějaké doby celý salon i s těmi třemi velikými nehybnými ženskými figurami, složenými do křesel jako do rakví, padal stále v hlubší tmu a rozstupoval se současně v širší nicotu, a při tom že nasypávala se mi na srdci mohyla kamení, a ta pekelná roztavená hudba vymílala mi hruď jako řeka tůni.

Přítel dohrál před nějakou chvílí. Nevím, jak dlouho jsem se dusil v té nesmírné šířce, do níž se rozstoupil celý svět, vím jen, že jsem pochopil v jeden mžik napjetím celé své malé lidské bytosti, celou úzkostí a silou sobectví, že se z ní musím probít, nemám-li se zalknout.

Cítil jsem v hrůze, že musím něco učinit . . . hnout rukou alespoň . . . a ne . . . víc . . . víc: vykřiknout, udeřit do nábytku. Prorazit tu zeď, která se slehala kolem mého srdce. Sebrat se . . . zoufale se sebrat . . . a utéci z toho bezvzdušného vysoka, kam mne vymámily ty jeho tóny, sám vítr a oheň, tancující jako plameny po rozpálených vrcholcích hor a lákající ovčí duše do vlčích jam.

Rozpřáhl jsem se v duši poslední silou, udeřil pěstí do vší té krásy a smrti a vykřikl tiše a bez přízvuku ta záchranná banální slova, která bůh ví jak se ve mně slila a tak podivně mi vypadla z úst. Jakoby se kusy štěrku sypaly se stráně pod nohou honěného štvance . . . tak hluše zachrastila, když mi zavadila o sluch, jenž jich vůbec nepoznával.

Ale hlavní věc: kouzlo bylo jimi zlomeno. Pokoj se zase zúžil, světlo teklo pokojně a nějak mléčně do něho, nábytek vynořil se ze tmy jako stromy z opadlé vody a trčel nějak dotěrně a drze do vzduchu a díval se na mne zlýma vyhaslýma očima rozčarování, hodiny zase tikaly svým matematickým jazykem, který slyší ucho, ale jemuž nerozumí srdce, byl zase čas a zase lidé a všednost, bída a malost s nimi.

Vstaly také tři ženské figury s křesel, vstaly a začaly se otáčet, hýbat a hovořit. A v studené mlze a jasném údivu svého probuzení viděl jsem s přesností dítěte pozorujícího ráno při prvním přikročení k oknu pohyby lidí na protějším chodníku, jak prostřední z nich, mladá, krásná a pyšná, jako kočka v bocích prohnutá, pružná jako prut, plavá jako šelma a klidná jako východní modla, přikročila k Bertovi, hleděla mu do očí, ruce mu tiskla a cosi povídala sladce a řídce, jakoby zuby drahé tekutiny ucezovala, jak Bertova vytržená, křídlem Ducha ještě ovátá a jeho čistou bělí pokropená tvář vracela se pod těmi voňavkou postříkanými slovy zemi a všednosti a zalívala se současně rozčilením a radostí . . .

Viděl jsem to, a lítost z toho stáhla mi hrdlo; ano, já tím vším byl vinen: zlomil jsem kouzlo.

Zapýřil jsem se z rozčileni, vzal klobouk a vyběhl beze slova ven, jakobych chtěl zachytit ještě na obzoru poslední bleskový kmit jeho odlétající sněžné peruti, škubající sebou tou bolestnou vyčítavou křečí poraněného svatého ptáka ze starých pověstí.

Ale venku nebylo nic . . . než jediná Příroda, ohromná, cizí a daleká, celá zapředená do kukle neproniknutelné a člověku nepochopitelné tuposti. Orientální modly, spíš skály než sochy, tak vypadají jako ona v tu chvíli.

Ležela tu nesmírná a temná, vzdaná úplně žhavému červnovému slunci, a chlad mrtvoty zadychnul do mne v tu chvíli i z dalekých rozžhavených vápenných skal nad řekou i z blízkých šípkových keřů hořících plamínky nesčetných květů.

Nikdy ještě na mne nedopadla tak kamennou pěstí, tak dalekou cizotou jako nyní. Nikdy nebyla ode mne tak na statisíce mil daleka jako nyní, nikdy nepocítil jsem určitěji její neúčast s lidským nitrem.

»Neodpovídáš ozvěnou mému srdci. Sleduješ jen tepot svého, rozdmychaného v plamenech... tam kdesi dole, pod prahorami, prošlo mi duší. Krásná kulisso našich dramat, do nichž ti ničeho není!«

A cítil jsem něco jako proud ledové vody zatékající mi srdce a ulivající poslední uhlíčky mého vnitřního požáru.

Padl jsem do husté vysoké chladné trávy ve stínu zahrady a zaryl do ní tvář.

A zde skloněn nad nitro jako nad zrcadlo studně vyvolával jsem si obraz zaniklé krásy. A hle, zavlnila se hladina, rozčeřila stříbrnými jiskrami jako žhavými slzami, a v polotmě polosvitu vzpomínky vyvstával a hasl poznovu celý před chvílí zapadlý a zemí pohlcený královský průvod s korouhvemi vzdutými touhou jako plachty větrem... celý průvod tónů k hradu snu a smrti... celý, ale stlumenější, zaleklejší, přikrytý a zdušený ohromným smutečným podsvětným pláštěm Minulosti, jenž obejímá celý vesmír a jehož ještě přesahující nevyplněné cípy lemovány jsou tisíci dohaslých hvězd a sluncí jako zlatým třepením.

Brána vnitřního světa se otřevřela a vydala na vteřinu všecko, co propadlo již tmám.

Znovu zadrhlo se srdce ve vysokou polohu třikrát podtrženého C a znova zavěsilo se jako na houpačce v úzkostném bezvzdušném mlčení mezi hrůzou a rozkoší. A znova přehnal se kolem něho rozzpívaný oblak tónů, vybil své blesky rychle a slavně jako jarní bouře a rozplynul se stejně rychle jako ona v těžkém lítostném lijáku.

Ano, zrovna taková byla ta Píseň, kterou dohrál před chvílí Berta tam v tom tmavém saloně před trůnem dvou automatů a jedné modly.

Píseň, která se neopakuje, která jednou v životě přijde nevolána jako Osud a která posvětí pro smrt nebo slávu nebo obojí.

Píseň, kterou lze celý život napodobit, obměňovat, rozdrobovat a rozmělňovat, z níž lze vyživiti po celý život hltavé zvíře popularity jako z ohromné spižírny, ale která se musí k tomu cíli dříve p r o m ě n i t. Proměnit jako kristal diamantu za žok měděných penízků.

Taková píseň přišla na ubohého Bertu. Přepadla ho jako křeč nebo mrtvice. Přepadla jako přepadá orel ovci. Jako láska srdce. Před tou plavou šelmou a před tou klidnou modlou ho přepadla — přitáhla ji snad jako strom blesk?

Ano, to byla ona, ta Jediná Píseň. Ta, jež míjí tisíce umělců, kteří ji hledají v pouštích jako lovci vzácnou zvěř nebo nadbíhají jí ve skalách, a která padá nevolána, nečekána na srdce předurčená za obětní oltáře a mžikem stravuje po léta a léta chráněnou žeň olejů a vůní.

Ano, to byla ona. Poznal jsem ji hned, jak Berta zabral první akkordy: tak lehce a žhavě jakoby mu jiskry pršely z rukou. Ano, poznal jsem ji hned, a mramorová její ruka semkla mi srdce a třikrát zakroutila.

Ano, to byla ona.

Slyšíte ty tůně basu, ty těžké, nevyzpytné, nezvlnitelné tůně zla a bídy? Slyšíte, jak tam vrhnul umělec sta otázek jako sta olovnic a jak žádná nedopadla dna? Slyšíte, jak nyní rozráží jeho ledy pěstí, jak bije do nich zkrvácenou železnou rukou, jak je nutí k odpovědi? A hle, pohnuly se. A stoupají z nich medusy, krabi, raci, kostry, obludy a příšery, splétají se hadi a tančí kankan, velikost a nízkost, hlava a ohon v jedné směsi.

A zase nový var.

Nové nestvůry syčí ze dna a sápou se po mistrovi, obléhají ho, svírají, dusí. A on? Couvá, ukrývá se, tone. Není ho vidět chvíli v tom dýmu a ohni, který se valí z klavíru.

Ale jen chvíli.

Teď, teď se vrhá do toho varu, dlouhý trysk not bílých a silných jako stříbrný meč prošlehl tím beztvarým dýmem a šlehá častěji, rychleji, stříbrněji.

Vzchopil se a bije do tmy, láme ji, nutí ke kristalisaci.

Světlo se rodí z toho chaosu, a brzy prodraly se z něho první stříbrné sopranové noty, vyšlehly zoufalými, bílými, dlouhými, třaslavými jazýčky, zatrilkovaly šílenou, nesrozumitelnou mukou a padly ve vteřině jako mrtví skřivani nazpět do plamenů.

Ale množí se, je jich víc, rostou a mohutnější, a teď, hle, zpívá jich již celý chorál, veliký bílý oblak velikonočních zvonů usadil se v sopranu jako na zvonici, a všecko, co se lije odtud, je světlo a vůně a jásot. Var a spor basu je jimi přikrýván a dušen jako ohromným bílým císařským pláštěm. A hle, to nejpodivnější: podlehnul bas, připodobil se a napodobí tu šílenou radost a ten zapálený chvat sopranu a ve vteřině zpívá celý klavír a třese se a láme pod rozkoší jako loď pod přílišným větrem.

A slyšíte ho? Teď... teď! Slyšíte ten tenký stříbrný rozpustilý a přece tak vážný zase, směšný

chvíli — ano směšný na chvíli a přece tak k smrti milý — ano, směšný motiv, který se směje v té hymně plavým jásavým bezstarostným smíchem, který sem zapadl tak nevyzpytně a potměšile a voní tak čistě a smělc jako horská louka nepředvídaná a nečekaná vysoko mezi lesy?

Ten lehoučký motiv sotva dechnutý do toho varu stínů a blesků... slyšíte ho? A slyšíte ten jeho smích... cink... cink... cink... jako když pták uletí čihaři, vítr vymknul se z otěží měsíce a radost z počtu rozumu. Ten... ten... ten, slyšíte ho? A co že, ten že je směšný, ten že se mi jednu chvíli mohl zdát směšným? Vždyť on sám vysmívá se všemu... všemu. Vždyť on přeskakuje všecko, vždyť on skáče přes jiné tóny jako přes příkopy, jako přes ploty... šest sáhů do výšky.

Slyšíte ho dobře, ten nesmírný větrný výsměch všemu, tu bílou radost lehkou jako oblaka, tu sváteční tanečnici tančící jen po vrcholcích hor?

Vidíte ji... ta, ta vyplula teď ze všeho... bílé, z pýchy a jistoty kované slunce.

A všecko je jen oheň a vítr, hrůza a krása Mládí. Ach ano, to je ono, smělé, dobrodružné, pružné s opičími klouby. Nebojácné, snící o dobytí světa nebo zlomení vazu.

A hle, ono teď kleká před prostřední modlou, před plavou šelmou-ženou a škemrá, škemrá, tiše a bázlivě škemrá to silné, nebojácné Mládí.

»Pojď, dej mi ruku a přeskakujme svět. Jako močál ho přeskakujme. Slyšíš, jak to zpívá? Přeskakujme svět, svět, svět... vysoko... vysoko.. sáhů dvacet pět — sáhů dvacet pět!«— — —

— — — — — — — — — — — — — —

Lehký mladý vítr probudil se v tu chvíli v zahradě, cválal záhony trav, přeletěl přese mne a probudil mne tak podivně, duchovitě z mého horečného snění. Jakoby dlouhá chladná ruka z jiného světa na mne sáhla, tak duchovité, nezemské bylo to procitnutí a taková hrůza z něho na mne zadychla.

Cítil jsem v té vteřině tak strašně určitě podobenství mezi tím větrem, jenž odletěl, a duchem, jenž odvanul, že mnou prochvěl mráz. Podivný cizí cit přeběhl po mně, lehoučce, po špičkách hrůzou sotva se dotýkající, jako vítr, jenž v tu chvíli docela slabě rozrušil vrcholky topolů. Ale listí celého stromu se hned znepokojilo a rozechvělo úzkostným zděšeným šumem, a cítil jsem neviditelné prochvění tajemstvím, jež proběhlo jimi od korun až po poslední kořeny.

Ten mrazivý záhrobní dotyk zůstal. A šířil se rychle jako morová rána, zachvátil mne celého a pak lidi, svět, vesmír. Cizost a nepochopitelnost všeho, přírody i osudu, člověka i vlastního mého já mne zděsila, každá věc, na niž jsem upřel zrak, otevírala hned ochotně studnu své nejbytostnější podstaty, v níž vězely její kořeny tisíce mil pod povrchem a pily a žíly z vod tajemství, a všecky byly hluboké k nedohlédnutí a závratné k nesnesení.

Všecky body rozevřely se v propasti, z každé představy zívala tma a civěla smrt, z každého pomyslu vyla hrůza, celá země byla ve vteřině otrávena, nerozkvetlá poupata a nezrozené ještě city páchly mi již plísní. V úzkosti a pod pudem záchrany zvedl jsem oči k nebi, k tomu žhavému červnovému nebi, a hle, i odtud zadychl na mne jen mráz mlčení a černo hloubky.

Nikde nebylo břehu pro potácející se, ušlehaný vrak mého vědomí.

Schoulil jsem se do sebe jako činí zvířata jež se chtějí zadychat, a plížil jsem se zvolna nazpět do villy.

Měl jsem náhle neodvratnou potřebu blízkosti lidí, blízkosti a teploty lidského dechu. Cítil jsem náhle v sobě tu starou, primitivní touhu družnosti vzniklou před tisíci a tisíci lety v jeskynní době, kdy člověk bojoval o hranici ohně. Takové zvláštní, cizí mi jindy stotožnění jsem cítil v tu chvíli s těmi lidmi tam uvnitř, s druhy stejně bídnými a ubohými, vydanými stejně jako já v plen těm strašným mocím zmaru a tmy.

Byl jsem na prahu villy a ze salonu zněl zase klavír a táž píseň z něho. Táž? Ne. Nejen že ji nehrál již Berta, ale ani ona to již nebyla; byl to jen její plášť, který jí spadl s ramen, když odcházela pro věky. Bylo to něco jako bezděčná její parodie. Byly to snad tytéž věty, táž tempa, táž látka, táž forma: ale to jediné zázračné Posvěcení, ten oheň letnic ducha pohasl a zbyl jen dým opakování a změlčení. Co bylo původně krásné, bylo nyní jen frivolní, co smělé, nyní jen drzé. Sluha převlečený za krále. A jak drze se všecko nyní nadýmalo, jaký krocanní pathos! Vešel jsem do pokoje.

Plavá modla seděla u klavíru a zkoušela zázračnou improvisaci Bertovu.

Ten stál u ní zalit záplavou radosti, šťastný jako dítě a pokorný jako pes.

V pause přišel ke mně a pošeptal mi zkrotle (on, před chvílí ten dravec):

»Ano, půjdou světem. Ona se jich ujme.«

Pokrač.

*

Miloslav Silén:

HVĚZDY VYPLAKÁNY.

Hvězdy vyplakány
rosou v luzích leží.
Čist jak smírný blankyt ranní
dýchám růže svěží.

Dýchám růže svěží,
mladou písní zářím
v zašeřené líce zemské
rozvrásčené stářím.

Rozvrásčeny stářím
omladají divem.
Ó, co čisté něhy vroucí
svítí v srdci živém!

Co vře v srdci živém,
v růžích vydýchejme,
než se bouří od pohoří
žhavý vichr vzejme.

Ať se potom vzejme
žhavý, bez otěží...
však navane v cizí cesty
naše růže svěží.

PÍSEŇ.

Strun záři měsiční jsem napjal v nitru svém,
hrám na nich všechnu bolest srdce raněného.
Jen chvíli poslyšte... Ve chvění vášnivém
krev sladká, horoucí se bouřně řine z něho!

Kraj tmí se, modravý mrazivou ocelí,
Váš květ jak hvězda plá ve stínů vyrůstání.
Déšť schvějte krůpějí... Snad rány zacelí
jich čisté, soucitné a milosrdné plání.

Déšť něhy sesterské do duše tesklivé...
Z ran růže vypučí a zkonejší mne ve sny,
v jich vůni mámivé a v rose chladivé
chci srdcem vzkříšeným ssát úsměv Vaší vesny.

Gabriele d'Annunzio:

Hold vzdaný Benátkám.
Autor. překlad K. Bačkovského.

ALLEGORIE PODZIMKU.

Dokonč.

Mnich, který sedí u klavíru, a jeho soudruh větší nejsou podobni oněm, které Vettor Carpaccio zobrazil prchající před ukrutným pronásledováním od Girolama — u sv. Jiří degli Schiavoni. Jejich podstata jest mohutná a vznešená; ovzduší, v němž dýchají, jest jasné a bohaté, příhodné k zrození se velké radosti, nebo velké žalosti, nebo snu hrdého. Jaké to noty ruce úhledné a citlivé vyluzují z kláves, jimiž se přebírají? Kouzelné noty jistě, mají-li moc způsobiti v hudebníku přetvoření tak náhlé. On jest ponořen ve svoje smrtelné bytí, hned odchýlen od mladosti svojí, hned naladěn skloniti se k ní; a hle, nyní toliko život jemu se odhaluje okrášlený všemi dobry jako les bohatý jablky purpurovými, na nichž jeho ruce snaživé k jiným pracím nerozeznaly by nikdy svěží samet. Neboť jeho smyslnost jest uspána, on není podroben panství jediného obrazu svůdného, třebas zakoušel nejasnou úzkost, v níž nářek přemáhá touhu, zatím co ve spleti harmonií, které hledá, vidění jeho minulosti — jaká by byla mohla býti a nebyla — skládá se jako pletivo chimér.

Tuší bouři tajemnou druh, který jest již na prahu stáří kliden; a sladce a vážně dotýká se plecí stiženého vášní v pohybu uklidňujícím. Avšak jest tam ještě, vynořiv se ven z teplého stínu jako pravý výraz touhy, mladíček vlasů opeřených a kštice nepřistřihnuté: planoucí květ mladosti, který, zdá se, Giorgione vytvořil pod dojmem onoho překvapujícího mythu hellénského, z něhož vznikla ideální podoba Hermafrodita. Jest tam přítomen, avšak cize, odloučen od ostatních, jako onen, jenž nemá starosti leč o svoje dobro. Hudba rozněcuje jeho sen nevyslovitelný, a zdá se znásobovati do nekonečna jeho schopnost radovati se. Ví, že jest pánem onoho života, který prchá oběma ostatním, a nápěvy vylouděné od hráče nezdají se mu leč předehrou jeho vlastní slavnosti. Pohled má šikmý a upjatý, obrácený k jedné straně, jakoby svésti chtěl, nevím co, jež ho svádí; jeho zavřená ústa jsou jako ta, jež nesou tíhu polibku dosud nevtisknutého; jeho čelo jest rozlehlé tak, že by je nezabral nejhustší z věnců, než přemýšlím-li o jeho rukách ukrytých, představuji si je v okamžiku, kdy lámou listí vavřínu, aby navoněly sobě jimi prsty.

Kdož mi naslouchají, nevidí jakousi tajemnou souvislost mezi těmito třemi symboly giorgionskými a třemi generacemi žijícími v jednom čase, který osvětluje jitřenka století nového? Benátky, město vítězné, odhalující se jejich očím jako nádherná příležitost, pro slavnost nad míru líbeznou, kde všecko bohatství, nashromážděné od staletí vál-

kami a průmyslem, má v ní bez omezení býti pojmuto. Který bohatší pramen rozkoše mohl by otevříti život touze nenasytné? Jest to chvíle mohutnosti plné síly, která platí skrze svoji plnost jako chvíle zmatku a téměř zmámení. — Hlasy a smích dovádivý zdají se přicházeti z hrdel nadšených, kdež kraluje v půvabu dcerka ze sv. Marka, Domina Aceli, kteráž nachází v myrtě z Cypru pás Afrodity. A, hle, mladík krásně bíle opeřený jak přibližuje se k hostině, jako korifej, sledovaný od svého houfce nevázaného, a všecky silné žádosti jak planou tam na způsob dvojitých svícnů, jejichž plameny bez poklidu rozněcuje prudký vítr.

Počíná takto onen božský podzim umění, k jehož záři lidé se budou obraceti vždy s chvěním se významným, pokud trvati bude v duši lidské nadšená odvaha pominouti bídu všední existence, abychom mohli žíti životem nejvroucnějším nebo mohli umříti smrtí nejvznešenější.

Vidím, jak Giorgione vyčnívá na divuplnou pláň, přece však bez postřehnutí jeho osoby smrtelné; jej hledám v tajemství mraku ohnivého, jenž ho obklopuje. Jeví se spíše jako přelud než jako člověk. Ani jeden básník v osudu svém nedá se s ním porovnati, s jeho pozemským životem. Vše, nebo skoro vše, o něm se neví; a kdosi došel až k tomu, že popřel jeho existenci. Jeho jméno není napsáno ani na jednom díle; a kdosi nepřisuzuje mu ani jediné určité dílo. Přece však, veškeré umění benátské zřejmě jest rozohněno od jeho projevů; velký Vecellio zdá se, že od něho obdržel tajemství, jak vlévati v žíly svých výtvorů Krev zářící. V pravdě, Giorgione představuje v umění »Slavnost Zjevení se Ohně«. Zasluhuje názvu »světlonoše«, podobně jako Prometheus.

Když uvažuji hbitost, s jakou posvátný dar přechází z umělce do umělce a jde ze zbarvení do zbarvení s nádechem rudým, vzniká mi nenadále v duši obraz jedné z oněch slavností pochodňových, jimiž Hellénovi chtěli dokonale udržovati památku Titana, syna Japetova. V den slavnosti zástup urozených mladíků athenských odebral se v největším chvatu z Keramika do Kolóna; a vůdce mával pochodní, jež byla zažehnuta na oltáři svatyně. Uhaslou prudkým během ten, jenž ji nesl, podal soudruhu, který ji zapaloval stále jsa v běhu; a tento třetímu, a třetí čtvrtému, a takto pokračovali ustavičně běžíce, až poslední ji položil řeřavou ještě na oltář Titanův. Tento obraz tím, co má význačného, mi vypodobňuje v jakémsi způsobu Slavnost mistrů koloritu v Benátkách. Každý z nich, také i onen méně slavný, držel v pěsti alespoň na okamžik posvátný dar. Mnohý docela, jako onen první Bonifacio, jehož nutno oslavovati, zdá se, že uctíval rukama nespalitelnýma vnitřní květ ohně.

* * *

Na Město, jemuž takoví tvůrcové vykouzlili duši tak vzácné mocnosti, dnes nepohlíží se, od většiny, leč jako na velký relikviář nehybný nebo jako na útočiště klidu a zapomenutí!

V skutečnosti, neznám na světě jiného místa, — vyjma Řím — kde by duch odvážný a ctižádostivý mohl, lépe než nad touto vodou nehybnou, směřovati k pozdvižení činné schopnosti svého intellektu a všech energií svého bytí k stupni nejvyššímu. Neznám bařiny schopné vyvolati v tepnách lidských rozčilení mocnější nad ono, které jsme pocítili tehdy přicházeti k nám mimo nadání z přítmí mlčelivého průplavu. Ani onen, jenž odpočívá v klidu poledním ponořen v žeň zralou za nejhoršího úpalu, nepocítí stoupati do svých spánků živější vlnu krve, než ona byla, jež tehdy zatemnila naše zraky, když jsme se nachýlili, abychom hledali příliš bedlivě ve vodě, kdyby snad šťastnou náhodou tam vynořil se na dně nějaký starý meč nebo nějaký starý diadem

Přece však, jako do útočiště laskavého, nepřicházejí-liž sem duše ušlechtilé, a ony, které tají nějakou pohromu, s níž nemožno se svěřiti, a ony, které odhodlaly se konečně k jakémusi odřeknutí se, a ony, které zženštila měkká láska, a ony, které nehledají mlčení, leč aby se slyšely, jak hynou? Snad jejich očím zsinalým Benátky jeví se jako milostivé město smrti, obejmuté močálem uspávajícím. V skutečnosti jejich přítomnost neváží více než toulaví rackové, kteří poletují u schodišť paláců mramorových. Zvětšují jen onu zvláštní vůni věcí chorobných, onu neobyčejnou vůni rozrušující, v níž je tak sladce, druhdy, k večeru po dni pracném, ukolébati vlastní pocit plnosti, který často podobá se ochablosti.

Než navždy nečinnost jest shovívavá k illusi těch, kteří ji vzývají jako uklidňující. Znám mnohého, jenž uprostřed svých odpočinků vyskočil pobouřen, jako onen, který spočíval maje hebké prsty milenky na víčkách unavených a uslyšel náhle syčeti hady ve vlasech této...

Ach, kdybych dovedl říci, jak zázračným životem zdá se mi zachvívati se ono v tisícech svých pasů zelených a pod svými nesmírnými náhrdelníky! Každého dne pohlcuje naši duši: a brzy nám ji vrací neporušenou a svěží a celou novou abych tak řekl, v novosti původní, v níž zítra stopy věcí budou míti nevyslovitelnou průzračnost; a brzy nám ji vrací nekonečně útlou a hltavou jako žár, který taví, čeho se dotkne. Ono nám radí každého dne k činu, jenž jest právě původem našeho umění: úsilí předstihnouti sebe sama, bez poklidu; ono nám ukazuje možnost přeměny bolesti v nejpusobivější podstatu pobádavou; ono nás poučuje, že rozkoš jest nejjistější způsob poznání poskytnutý nám od Přírody, a že ten, jenž mnoho vytrpěl, není tak moudrý, jako ten, jenž mnoho se radoval

Opravdu, kdyby všechen lid vystěhoval se opouštěje svoje domovy, přiváben dnes jinými kraji jakož jeho hrdinná mladost byla pokoušena zátokou na Bosporu za času dóžeho Pietra Zianiho, a ni modlitba by více nenarážela na zvučné zlato mosaik vypouklých, a veslo již by nepokračovalo svým rythmem v přemítání starobylé skály, Benátky zůstaly by přece stále Městem Života.

Ideální výtvory, které jejich mlčení opatruje, žijí v celé minulosti i v celé budoucnosti. My odkrýváme v nich stále nové shody se vznešenou budovou Všehomíra, odpory neočekávané s ideou, jež zrodila se včera, jasná poselství o tom, co v nás není než tušení, přímé odpovědi k tomu, nač neodvažujeme se tázati ještě. Jsou jednoduché, a vždy ještě oplývající významnostmi nesčíslnými; jsou prosté, a vždy ještě oblečené v háv nápadný. Kdybychom je pozorovali po dobu neurčitou, ony bez ustání by rozšiřovaly v duchu našem pravdy zcela sobě nepodobné. Kdybychom je navštěvovali denně, ony denně by se nám zjevovaly v pohledech nepředvídaných, jako moře, řeky, louky, lesy, skály. Mnohdy věci, jež ony nám vypravují, nedostihují až k našemu smyslu, nýbrž odhalují se nám v způsobě spletitého pocitu blaženosti, v němž naše podstata zdá se šiliti a rozptylovati se v nekonečno. Jednoho jasného jitra ony nám naznačí cestu, jež vede k lesu odlehlému, kde Kráska nás očekává od nepamětných dob pohřbená pod svým tajemným vlasem.

Odkud jim dostává se nesmírné moci té?

Z čiré bezděčnosti umělců, kteří je vytvořili.

Tito lidé hlubocí nejsou si vědomi nesmírnosti věcí, které sami vyjadřují. Pohříženi do života tisíci kořeny, ne jako o samotě stojící stromy, nýbrž jako širé lesy, pohlcují v sebe bezpočetné živly, aby je přelily a zhustily v tvary ideální jejichž podstata jim zůstává neznáma jako chuť jablka větvici, jež je nese. Jsou to prostředníci tajemní, skrze něž se upokojuje neustálá aspirace Přírody k typům, které nedostihuje vyjádřiti bezúhonně ve svých výrazech. Proto, když pokračují v díle božské Matky, mysl jejich »mění se v podobnou mysli božské«, jak praví Leonardo. A tak, protože síla tvůrčí přitéká v jejich prsty jako míza v pupeny stromů neustále, oni tvoří s rozkoší.

Tvořiti s rozkoší! Jest to attribut Božství. Není možno představiti si na vrcholku ducha znamení vítěznější. Vždyť pouhá slova, jež je vyznačují, mají záři jitřenky.

A tito umělci tvoří způsobem, jenž sám pro sebe jest tajemstvím radostným: v barvě, jež jest okrasou světa; v barvě, jež se zdá býti úsilím hmoty, aby vytvořila světlo.

A zcela nezvyklý smysl hudební, který oni mají v barvě, jest takový, že jejich tvorba přestupuje úzké meze symbolů vypodobněných a přijímá vysokou schopnost odhalující nekonečné harmonie.

Nikde, jako před jejich rozsáhlými plátny symfonickými nejeví se nám zřejmou sentence pronesená od onoho da Vinci, jemuž pravda zableskla se jednoho dne v tisíci svých pohledů tajemných: »Hudba nemá jinak býti zvána, než sestrou malby«. Jejich malba není toliko »němá poesie«, nýbrž jest také »hudba němá«. Proto ti, kteří nejjemněji vyhledávali vzácné symboly, ti, kteří spíše měli zálibu dáti výraz v čistotě čel přemýšlejících příznakům vnitřního Všehomíra, nám zdají se skoro suchopárni v porovnání s těmito velikými hudebníky bezděčnými.

Když Bonifacio, v Parabole o boháči Epulonovi, intonuje na jedné notě ohně nejmohutnější harmonii barvy, ve které třebas se odhalovala podstata duše rozkošnické a hrdé, my nezkoumáme pána plavovlasého, jenž naslouchá zvukům sedě mezi dvěma nádhernými milostnicemi, jejichž tváře planou jako pochodně z ryzího jantaru, avšak, pominouce symbol hmotný, odebéřeme se v úzkosti k mohutnosti vyvolávající hluboké souzvuky, v nichž náš duch zdá se dnes nalézati tušení nevím kterého vážného večera, krásně osudného v zlatě podzimního nad přístavem klidným, jako polibení olivy vůně plodné, kamž galej chvějící se v zlatých plamech vpluje se zvláštním tichem jako motýl noční do žilnatého kalichu velikého květu.

Neuvidíme ji my svýma očima smrtelnýma, za jednoho večera slávy, býti s prospěchem Paláci Dóžů?

Nejeví se nám ona na obzoru prorockém v Allegorii Podzimku, který Tintoretto nám nabízí jako vznešenější obraz, vytvořený nad náš sen včerejší?

Usednuvše v přístavišti, u přítomnosti božství, Benátky přijímají snubní prsten od mladistvého boha hrozny zdobeného, sklesnuvšího do vody, zatím co Krása se houpe v letu s guirlandami hvězd, aby ověnčila spojení divuplné.

Vizte koráb v dálce! Zdá se, že přináší poselství. Vizte boky Paní symbolické! Jsou schopné nositi zárodek nového světa.

* * *

Jest třeba ctíti onoho občana benátského, jenž zasílaje vznešené poselství našim mistrům v umění a oněm za horami a za moři, ukázal, že má důvěru v tuto sílu ideální plodnosti, jíž jsou obdařeny Benátky. Jest tam ještě někdo, jenž uprostřed takové ubohosti a takového zvrácení zachovává víru v skrytého genia našeho pokolení, ve vzrůstající zdatnost vidin zanechaných nám od otců, v nezničitelnou moc Krásy, v svrchovanou důstojnost ducha, v nutnost hierarchií intellektuálních, ve všecky vysoké platnosti, jež dnes od lidu Italského jsou pokládány za bez-

cenné. Jest třeba ctíti onoho občana. Obesílaje slavnostně k schůzce do Benátek mistry každého kraje, aby předstoupili před tento věčný krb umění s nějakým svědectvím svých snů a svých úsilí nových, ukázal, že zná významnost chtivou příznivého výsledku.

Na žádném jiném místě — tak zajisté uvažoval — tito hosté nemohli by pocítiti hlouběji rozpor, který dnes jest mezi Uměním a Životem.

O lidé ojedinělí, — on chce říci, — kteří jste se oddělili stranou od zástupu nepřátelského, abyste klaněli se přeludu, který pouze žije v zrcadle očí vašich; a vy, kteří jste se učinili králi v sídle bez oken, kde nadarmo očekáváte od nepamětné doby nevím kterou Návštěvu; a vy, kteří pod zříceninou zamýšleli jste vykopati sochu Krásy, a nebyla to než Sfinx poškozená, jež vás umučí svými hádankami až k smrti; a vy, kteří každého večera se vrháte k svým prahům, byste uzřeli přicházeti Cizince tajemného v plášti nadmutém dary, jenž zdá se blížiti se a potom se vzdálí; vy všickni, které vzniknuvší bolest v srdci neplodnými činí nebo pýcha zoufalá zžírá, vy všickni, které zatvrzuje umíněnost neprospěšná nebo činí bezesnými očekávání, pokaždé vás sklamavší, přijďte pohlédnouti na svoje pohromy v záři této duše starodávné a přece stále nové. Ona vám odhalí tajemství svého plamene neuhasitelného, až vám poví, že se zrodila z nejvášnivějšího spojení se Umění s Životem.

Na sklonku první mezinárodní výstavy umělecké v Benátkách.

Jos. K. Šlejhar:

NEHODA MESIÁŠE.

KUS HISTORIE NEJNIŽŠÍCH A NEZNÁMÝCH.

Přes šírou sněžnou pláň se ubíral ten člověk. Ta pláň čerstvě napadalého únorového sněhu, jenž do rána prudce vymrzl, jaksi se chvěla a pozvedala všemi směry v dál dmutím mrazivého jasného vichru, jenž snášel se na toto horské návrší. A zdála se zaznívati táhlými, ponure zvučivými údery, jež vydobývaly se odkudsi ze záhadných těch propastí sněžných. Vůkol stavěly se černé lesní prorvy — ty hučely neponíjivě, jaksi také takovým černým hukotem jako černě samy se značily. Bylo-li místy jíti kolem nich samých, nějak více sešedly a ztuhly a jako mramor se značily v tom mrazivém ustrnutí změti své.

Vířila pohyblivě vůkol veškera ta sněžná oblast a jakoby kypěla ve svých vzdušných sněžných parách, — v jakémsi svíjení a oblačných tvarech dulo celé to sněžné třeskuté moře, zrovna řeřavě oslňujíc běli svou, jež široce a dalece svítila jako bílá měsičná sféra...

Do dálí pak přes ony lesní prorvy prosvitaly se hory v prudkém nádherném vzedmutí. Vynášely se jaksi ze samého okraje této planiny, ač mezi ní a horami byla ještě celá ohromná dálava údolí, návrší, vyvýšenin, propastí i vod, — celý jaksi ještě svět, přes nějž bylo by se třeba dříve dostati. Ale nyní se zdálo, že lze jich zrovna rukou dosáhnouti tak strmě a význačně se přibližovaly. Zely nesmírnou kupící se rozlohou, objatou jedinou čarou, jež jakoby tvořila mez světa. A žlutě tvrdě svítily jako jantar vřezány jsouce v bledou zamodralou tůň oblohy. V jakési velebné výlučnosti, ponuré a osamocené, hrdé i majestátní, vychylovaly se z toho tak nějak při nich úžasně míjivého světa ostatního, s nímž jen massami svých úpatí spolčovat se zdály — ale nedosáhlá temena jejich jakoby již vnořena byla v mystické dumy věčnosti, která zde nějak zahajovala své ohromivé záhady...

Leč u nás nikdo nevšímá si takové scenerie hor, byť sebe úchvatněji a vítězněji tanula v těch vždy nových a vždy úžasných obměnách. Nevšímal si všeho toho ani onen člověk ubíraje se sněžnou, mrazem dující plání a nezdál si všímati vůbec ničeho vůkol sebe. Srostl s tím vším a bez uvědomování stalo se mu vše nutnou podstatou, jež rozumět se musela sama sebou. A vyšel také za zcela jinými věcmi, a v jiném zaujatí, než aby ty hory pozoroval, co snad dělají, a podivoval se dokonce ve vzrušení jejich zimní úchvatě. Bylo by vůbec nesmyslem podivovati se něčemu takovému u lidí našich, to vůbec není podmínkou ani účelem jejich života, to nemá s nimi docela nic společného, to vše je tak zbytečné, zcela mimo jejich potřeby a názory — a konečně zase rozumí se to samo sebou. A leda že by mávl rukou náš člověk, přišel-li by mu kdo s takovým upozorněním, a utvořil by si o něm velmi malicherné ponětí.

A přece dnes ty hory objevovaly se v takové moci, v oblasti tak velebné, nedolíčené, že vnucovalo se přesvědčení, jako u každého nenadálého zření krásy, že v této kráse ještě nikdy nebylo je zříti a více že v této kráse nikdy se již označiti nemohou, jakoby vše právě bylo vyvrcholením jejich zjevu, mohutné jejich perspektivy a jejich života.

Leč ten člověk ubíraje se sněhem větrným a hebkým, jenž jaksi hravě a bujně po starém ztvrdlém, nepropustném površku pláně se smýkal a vál, šouraje jaksi nohy a tupě je vleka, dávno

neměl o něčem takovém ponětí, s čím vlastně srostl a co bylo mu denní podívanou, jen tona v těžkém zamyšlení někdy vytřel si rukou z očí sněžný poprach, když vmetl se mu v ně. A někdy se zastavoval schyluje se jaksi a pohled neurčitě ale upjatě vnořuje před sebe. Docela to nebylo do těch hor, ani pomýšlení na takové romantiky. Ale kamsi zdál se to hleděti v sebe, v jakési úvahy a myšlénky, jež náhle nastavěly se mu v neproniklý chumel a jímž chtěl by se v tom upjatém zření propátrati. A sevřel vždy při tom rty, a oči mu tak ustrnuly, seskleněly, a celá tvář se stáhla, jakoby žlutala. Byla divně šedá, ponurá — cosi z té šedé ztuhlé ponurosti lesní nastavěné změti, kol níž se právě ubíral.

Postával vždy tak chvíli — jaksi co se onen chumel myšlének a úvah tvořil a hromadil stávaje se ještě nepronikle jším a těžším, jímž marně snažil se propátrati, a co pak jaksi zase nějak povolovalo a zvracelo se snad ku jinému zdání a zpodobení, v němž spíše mohl na chvíli pak obstáti. I šel tu dále, chvatněji, poněkud i svěžeji probíraly se mu nohy na ty chvíle sněhem, jenž zrovna rozpustile od nich unikal v bujném těkavém poprachu.

Při tom jakoby si ten člověk zarozkládal rukama. Jen tak pro sebe, ve svých úvahách. Zdály se to úvahy rozhodně těžké, nedařící se, nepodajné, váhavě tupého, obtížného chodu, jako byla celá chůze toho člověka a i ony posuny rukou... Dával je tu před sebe, zarozkládal s nima jako v násilně se vzpírajících námitkách. Kývnul si k tomu někdy hlavou jako na dosvědčenou.

Bylo všade jaksi všechno marno, dostavujícím se námitkám s jiné strany nebylo lze zase nadále se vzpírati a planou objevila se ona dosvědčená.

Zase tak v nesnázích malátněla chůze, zapomětné bezradné vsebevhřížení nastávalo, ten člověk jakoby malomyslněl, jakoby upadal, ty jeho myšlénky a úvahy rozhodně byly nevesely, zajisté plny děsivých, osudných i nedopátratelných nejistot... Vůbec bylo patrno, že již dlouho zde chodí a bez cíle, jako namátkou, že se sem dostal a co hledá, že zde se nenachází, nýbrž kdes v něm samém. Zdálo se i, že hned tak se odsud zase nevybéře...

Nezvláštní, ale nevzhledný celkem byl to člověk. Spíše malé postavy. Ramen širokých a na nich spočívala nějak přílišnou tíhou hranatá hlava, pokrytá ohromnou beranicí, kterou zdála se ta hlava jaksi ještě těžší a hranatější, takovou neforemnou, těžkopádnou. Trupu byl tuhého, rovného, ale přes příliš dlouhého. Na nohou nízkých, nemotorných, poněkud vybočených. Ruce byly dlouhé, rudých, obrovských pěstí, oněch pěstí a dlaní, jež jsou samý tvrdý mozol, upracovanost. Vůbec tvrdost, upracovanost, jakási zhrublá mozolovatost značila se v celém vzhledu toho člověka; to nebyl z těch, již mají lehké, pohodlné a bezstarostné sousto, ba zdálo se, že to každé jejich sousto je přespříliš tvrdé, hořké, nevděčné, nepodajné. V uchu měl ocelový masivní kroužek, jenž také svou zřejmou tíhou zdál se přispívati ještě více k těžkopádnosti celého zjevu toho člověka. A ucho to bylo jaksi visící, nepružné, neforemného velkého boltce, taženého oním kroužkem dolů. Obličej byl široký, zažloutlý, voskově se lesknoucí, celý jaksi rozplizlý a naduřelý. Ten člověk patrně rád přihnul si zavčas šedé, ale nesnášel jí, chorobně na něho účinkovala — a ostatně ta vosková zažloutlost mohla pocházeti z jistého utkvělého, nitro neustále hryznoucího hoře, jaké ostatně při lidech tohoto druhu a u nás v horách tvrdých a nehostinných rozumí se samo sebou a není ani tu třeba se nějak pozastavovati. — Oděn byl v hrubý, nepodajný lodeňák jako stkaný z koňských žíní, v tvrdých, vysokých botách, v nichž jaksi krátké ty nohy zcela mizely — v botách ale krutých, rozpryskaných, tíhy asi ohromné a vmátlých forem, v nichž hrubá kůže již asi dávno a beze změny utkvěla dle vecpávaného do ní obsahu těch nohou asi také tak hrubých a nepodajných. A kostkovaným šátkem, jenž zdál se spíše kusem jakéhosi salupu, hrubým, zamaštěným a leskle zhlazeným, halil se krk, ale jen tak ledabyle, jaksi že jen ze zvyku s sebou byl vzat a pranic nezáleželo na jeho výkonu. Také každé chvíle vychrul se zpod límce lodeňáku — a chvíli jej ten člověk nechával tak s volně vlajícím, neúčelným cípem, který na okrajích byl silně potrhaný a roztřepený, načež teprve pak jaksi z namátnutí či pouhého návyku, nevěda ani o tom, začal jej zas kamsi do vnitř vecpávati, což vzhledem k té obrovské pěsti i vzhledem k massivnosti šátku samého nebylo jen tak snadno, byť i lodeňák byl rozsahu, při němž opravdu nehledělo se zrovna úzkostlivě na míru u tohoto trupu. — —

Povoluje tedy tak ve své chůzi za zřejmého malomyslnění, zůstal posléze státi blíže bělostné, ze sněhu jako vybroušené homole, kol níž pravidelně a neustále vířily sněžné páry. Několik havranů jako ohromné, rozplizlé v té běli černě zející skvrny, tkvělo na této vyvýšenině, ostražitě nyní větříc; a při jeho přiblížení se zvedlo se mozolně a s nechutí i zvolna, patrně bez přílišných obav nějakého nebezpečí, a zaplulo k nedaleké lesní houštině. Pokrač.

J. S. Mach:

SEŽEHLÁ ÚRODA.

Jdou tiché úsměvy a němá bolest s nimi,
jen duše spřízněné jich chápou tesklivost,
v nich zvadlých růží sen vlá vzdechy stlumenými
a krve zázraků v nich shaslý svítí skvost.

Z jich květů zářem podzimu něha dýchá,
a z písní ozývá se dávný lásky svět,
a z každé revolty zdrcená pláče pýcha,
o kraji neznámém vypráví ptáků let.

Své setby choré sny jsem rozsil rodnou půdou,
osení smutků mých v nich v zlatou vzplálo žeň,
žár vášně tajemné v něm hořel září rudou,
bouř nervů výskala a krve pochodeň.

Šum klasů zrajících před žněmi tajemnými
na požár obrovský a spalující vzrost'!

— — — — — — —

Jdou tiché úsměvy a němá bolest s nimi,
o chápeš, Milá má, chápeš tu tesklivost?!

FEUILLETON.

F. X. Šalda: STARÉ MODLY NOVĚ NATŘENÉ.

(Několik poznámek k 1. číslu p. Neumannova Nového Kultu.)

Že nejhorší časy v nemoci minuly, poznal jsem podle toho, že přišli lidé a přinesli — noviny, tu zlou a bídnou věc, kterou jsem byl tak dlouho ušetřen.

Přišli a přinesli také první číslo nového týdenníku p. Neumannova a upozornili, jak již to umějí jen známí, na několik noticek a článek p. Mortua, který začíná sice ohromně transcendentně, přímo ledově a hrobově transcendentně, ale končí docela poťouchle a chytrácky starou osvědčenou methodičkou, odkoukanou od nejčipernějších živých kramářů: podezíráním a pomlouváním a pak docela byzantinským kategorisováním, tak cechovním, uzoučkým a tyranským, že by se nad ním měla do ruda zardět první stránka, kde se čte tento pestře natřený plakát: »...učiniti z těchto lidí základ k volné veliké organisaci neodvislých duchů... kteří by stavěli v širých mezích velikého éthického programu, zbudovaného na základě individuálné svobody...«

Pan Mortuus slovem pochovává mrtvé a činí to bez prošení, s velikou ochotou a trochu paušální horlivostí.

A tu, domnívám se, připletl se mu nedopatřením do rukou také někdo ještě živý a ten si dovoluje přihlásit se ještě o slovo, než ho zabední N. K. na věky do rakve svého opovržení.

*

Říci svoji myšlénku, celou svoji myšlénku v každé chvíli, jak ji právě plně cítím a myslím — to a jen to je mi literární charakter A ten jsem neporušil nikdy a nikde.

Více nemůže nikdo dělat a není nic většího, než ta plná povolnost k přítomnosti.

Všechna t. zv. důslednost a programovost je křivdění té pravdě a tomu charakteru, mluvím-li dnes tak, že jsem tak mluvil před týdnem, měsícem, rokem — je to popance, fikce, modloslužba.

Taková »důslednost« imponuje sice obyčejně tuze mládeži a všem ryze revolucionářským schematikům a byzantincům — ale mezi myslícími lidmi je dávno odbyta — těm je prostě leností a tupostí.

A hle, po takové »charakternosti« a po takovém »revolucionářství« touží Nový Kult, a pro to, že tato vnější uniforma je prolomena, spílá a zrádcuje o nic lépe a o nic hůře, než jak zrádcovali staří.

Nemá vnitřních kriterií a proto mu je musí nahradit — papír a tisk, jimiž člověk náhodou uveřejňuje své práce.

Proto ty docela plebejské (nemám nižšího slova než je to) pomluvy o zaprodanosti a tučných honorářích, jež se tu tolik vyrážejí a při nichž se sbíhají transcendentnímu Mortuovi chutí sliny v ústech; proto docela cechová a obchodní kategorisace: revolucionář je jen ten, kdo tiskne na našem papíře a gratis! Jen ten, kdo pracuje naši fraseologií, bije do našich činelů, hokynaří v našem krámku.

Docela jako to dělali staří, dělá to teď Nový Kult.

A ten prý je individualistický!

Lež — jen stará modla nově natřená.

*

T. zv. »mladí« dívají se stále ještě na literární práci jako děti nebo divoši: jako oni mají v hudbě největší úctu k bubnům — a houslím a cellu nerozumějí.

Stále hrubost si matou se silou a v jemnosti nevidí sílu, vlastní sílu pronikavosti, differenciace, práce.

Stále jen dunící všeobecná programová slova, stále jen hrubé křiklavé barvy, nikde stopy po chápání odstínů, přechodů, polotónů.

Stále to divošské stadium bez differenciace.

A stále to hrubé, odporné znásilňování do regimentů a táborů, ta chlapecká hra na vojáky.

Mluví se o individualismu — ale jen mluví, tlachá, papouškuje: smyslu nikdo nechápe.

A stále táž popance, táž modla.

Dříve to byla vlast, národ, historie atd., dnes internacionála, dělnictvo, socialismus atd.

Jindy, aby se román líbil, musil býti rek členem několika vlasteneckých spolků, nebo aspoň novinářem a

advokátem — dnes snad naopak: štvancem, chudákem, rebellem, nevím čím.

A nitro samo-své, vnitřní posvěcení, jedinečnost psychy a života?

Stále vyhnancem, stále dušena a přikrývána kategorií, hromadou, schematem.

Stará modla nově natřená.

*

Dělník patří do umění, ano, jistě — právě jako každý člověk. Umění patří člověku, každému člověku, a každý člověk patří umění. To byla má myšlénka, již jsem vyslovil před lety v dělnickém shromáždění, a tak ji držím dosud. Ale všichni stejně a všecka privilegovanost látky — ať na pravo nebo na levo — je absurdní.

Je absurdní předpisovat umělci, kam má jít hledat své látky, do kterých vrstev, do kterých společenských sfér.

Dříve ho strkali snad nahoru — teď dolů, ale v jádře je to stejná malost tendence a všednosti.

Stejně falešný je názor na umění jako služebné — co ono zatím je radostné, královské, vládnoucí, štědré, překypující.

Domnívat se, že jsou na světě jen bolesti chudáka, je blud — jsou jiné, ale proto ne méně ostré a zajímavé i boháče — a hlavně: nejsou jen bolesti, jsou radosti, mnoho radostí, mnoho krásy, mnoho síly!

A ty všecky mají stejné právo na umění, stejné právo, aby byly uměním formovány, posvěceny, prosvíceny.

Všecka třídná klassifikace vůbec je v umění absurdní.

Prolamovali jsme tu bariéru na jednom konci a zatím staví ji zase na druhém a zužují znova, třeba jiným směrem a na jiné ploše, tu širou, volnou, bezhraničnou, oblačnou říši umění.

Jen obráceno je to, ale v jádře stejný blud.

Stará modla, jen nově natřená.

*

Starý, nebezpečný a pohodlný blud oživuje znovu: zase začíná se v umění hledět na látku, na sujet — a zase se nevidí methoda, forma, stil. Zase hrubý materialismus hrubého co a zase je pošlapáno jedině rozhodné, volné, duchové, umělecké jak.

Ano, p. Mortuus má pravdu, když píše, že literární revoluce vyběhla na plano — má tak důkladnou a bolestnou pravdu, že nezná sám její dostřel!

To, za co jsme bojovali, co bylo i vybojováno, je zasypáno zase rumem malých cílů, malých názorů, strannické tendence.

Taková popularisace — je jen vulgarisace.

Jen tak si mohu vysvětlit, že v Novém Kultě, kde se píše, že nemáme vůbec umělecké novelly, románu a dramatu (viz str. 11., 1. sloupec), doporučuje se se slavnou a velikou pompou docela prostřední a průměrná črta »Ze vsi odvedli«, která není o nic horší a lepší než jiné skizzy a povídečky uveřejňované — v odpoledních Národních Listech!

Doslova a do písmene!

Nebylo by to možné, kdyby nerozhodovaly momenty docela vnější, sociálně tendenční a propagační.

To je strašně smutné. A neliší se to ničím od methody starých našich odpůrců. V ničem: princip je týž.

Stará modla, jen nově natřená.

*

Na konec slovíčko o těch »dobrých« platech a literární nezištnosti.

Já neodpouštěl honorář nikdy v životě — ani dissidentům a revolucionářům, ani t. zv. officielnímu tisku. A to proto, že jsem si své práce vážil a že jsem soudil, že je hodna, alespoň jako dělnikova, mzdy. To je, tuším, docela sociálně myšleno — daleko sociálněji, než sentimentálně obětovně natřené chlubičství a populární nimbus, který na sebe mezi řádky lepí N. Kult.

Mně je totiž jedna věc ještě odpornější než honba za penězi: a to je honba za popularitou. Ležet v prachu před beztvarou a nejistou vůlí beztvaré hromady, lichotit jí a získávat si potlesk nemyslících a neznajících laciným siláctvím a laciným hrubstvem — to je mi ještě horší a nižší, než sloužit určité a známé vůli jedince, Čerta nebo Dábla.

A zase: stará modla — jen nově natřená.

SHAKESPEARE ČI BACON?

Sidney Lee ve svém klassickém »Životě Williama Shakespeara« (I. vydání v listopadu 1898, čtvrté v únoru 1899) píše o této otázce následovně:

»Zdánlivý rozpor mezi jednoduchostí Shakespearova vychování ve Stratfordě a mezi pozorovací šířkou a vědomostmi, projevenými v jeho literárních pracích, vyvolal fantastickou theorii, že Shakespeare nebyl autorem děl, jež se mu připisují, a byly činěny bláhové pokusy, přičísti jeho díla jeho velikému vrstevníku, Francisu Baconovi (1561—1626),*) velikému prosaistovi, filosofu a právníku. Namítá se, že v Shakespearových hrách jsou obsaženy všestranné vědomosti (zvláště znalost práv), jakými té doby slynul jediný Bacon, že jsou mnohé blízké parallelismy v některých místech Shakespearových i Baconových a že Bacon činí záhadné narážky ve svých dopisech na jistá tajemná »zotavení« a »abecedy« a zatajené básně. Toby Matthew psal Baconovi v lednu 1621: »Nejduchaplnější člověk, jejž jsem kdy poznal ve vašem národě i na této straně moře, jest jmenovec Vaší Milosti, ač jest znám pod jiným jménem.« Tato nevinná věta jest zkroucena ve zřejmý důkaz, že Bacon psal díla nevyrovnatelné výtečnosti pod jiným jménem, a mezi díly těmi že byly bezpochyby Shakespearovy hry. Slova »nejduchaplnější člověk« dají se jedině zdravým způsobem vyložiti tak, že to byl nějaký Angličan, jménem Bacon, s nímž se Matthew setkal — snad nějaký Jesuita, jimiž byla většina přátel Matthewových. (Skutečné příjmení otce Tomáše Southwella, učeného to Jesuity, žijícího hlavně v Nizozemí, bylo Bacon. Byl narozen 1592 ve Sculthorpě v Norfolku jako syn Tomáše Bacona. Zemřel r. 1637.)

Josef C. Hart, konsul Spojených Států v Santa Cruz, ve své »Romance of yachting« (1848) pronesl první pochyby o Shakespearově autorství. Stejným směrem nesl se článek »Kdo napsal Shakespearovy kusy?« v »Chamber's Journal« 1852 a stať Delie Baconovy v »Putnam's Monthly« 1856. Na základě posledního článku byla napsána »Filosofie Shakespearových her rozvinutá Delií Baconovou« s neutrální předmluvou Nathaniele Hawthornea (Londýn a Boston 1857). Delia Baconová, jež první rozšířila v cizině ducha skepticismu o uznaných faktech Shakespearova života, zemřela šílená v roce 1859. Zdá se, že baconianskou hypothesu pronesl prvně William Henry Smith, resident v Londýně, ve spisku »Byl lord Bacon autorem Shakespearových her?« (1856). Nejučenější obhájce této podivné theorie byl Nathaniel Holmes, americký právník, jenž uveřejnil 1866 v Novém Yorku »Autorství her, přičítaných Shakespearovi«, knihu psanou s velikým ostrovtipem, lepší věci hodným. Baconův »Promus of Formularies and Elegancies« byl poprvé vydán z rukopisu v roce 1883 paní Jindřiškou Pottovou, horlivou zastánkyní baconianské theorie. Spis ten obsahuje mnohá slova a věty společné dílům Baconovým i Shakespearovým a paní Pottová využila toho až za nej-

*) Shakespeare žil v letech 1564—1616.

krajnější míru. Baconianská theorie nalezla vřelého přijetí v Americe. K nejdivočejším výstřelkům dospěla v knize »Veliký kryptogram: šifra Francise Bacona v tak zvaných Shakespearovských hrách« Chicago a Londýn 1887. Autorem knihy byl Ignatius Donnelly z Hastingů v Minnesotě. Spisovatel tvrdil, že objevil v Baconových papírech číselnou šifru, jež mu umožňují vyhledati písmena na jistých stránkách prvního foliového vydání Shakespearových spisů, jež tvoří slova a celé věty, dokazující se vší určitostí, že Bacon jest autorem her. Bezpodstatné tvrzení Donnellyovo bylo již mnohokráte vyvráceno.

V roce 1885 byla v Londýně založena »Baconova Společnost« ku šíření baconianské theorie. Vydává svůj časopis »Baconiana«. Čtvrtletník stejného jména a stejné tendence vychází od roku 1892 v Chicagu. »Bibliografie Shakespearo-Baconianského sporu«, vydaná W. H. Wymanem v Cincinnati v roce 1884, obsahuje tituly dvou set a padesáti pěti knih a pamfletů zabývajících se touto otázkou. Dnes jest počet ten více než dvojnásobný.

Hojnost současných zpráv dosvědčujících, že Shakespeare jest vskutku autorem děl, vydaných pod jeho jménem, nasvědčuje nepřípustnosti baconianské theorie. Mimo to autentické zbytky Baconových pokusů v poesii dokazují nade vši pochybnost, že jakkoli byl velikým prosaistou a filosofem, byl naprosto neschopen napsati básnická díla takové hodnoty jako jsou díla Shakespearova. Jen nedostatečná znalost nebo nelogické rozumování může vésti k jiným závěrům.« Jos. BARTOŠ.

LITERATURA.

Jaroslav Vrchlický: »O knihách a lidech«. Různé články. 1887—1899. Nákladem Grossmanna a Svobody.

V nesmírném díle Jaroslava Vrchlického neposlední místo zaujímají jeho články, studie, essaye, stati kritické i biografické, jež vznikly lehce a spontanně za mocné a mnohotvárné překladatelské činnosti Vrchlického, která jimi tak byla doplněna. S lehkou suverenností ovládá Vrchlický moderní i staré literatury, jeho duch objímá s jakousi Goetheovskou silou a pružností veškeru poesii a myšlénku, od vznešené leposti Hellady, mystické grandiosnosti středověku, groteskní orgie romantismu až do nejkrajnějších etap literatur moderních. Tak povstala úžasná řada překladů Vrchlického a s nimi též spousta článků o nejrůznějších zjevech a postavách literárních. Vrchlický ve svých »básnických profilech francouzských« před lety stvořil causerii literární psanou lehkým, jiskřivým slohem. Větší essaye a články uložil ve znamenité knize »Studie a podobizny«, v knize, jakých máme málo v naší literatuře. K této knize přimyká se právě vydaná sbírka článků »O knihách a lidech«. Nemá rozsah předešlé, ale všechny její dobré vlastnosti: zajímavost, duchaplnost, rozmanitost. Několik výrazných hlav zachytil autor ve svých portretech literárních, jež zaujmou cele znalce a poučí, pobaví i prostého čtenáře svou poutavou, velmi přístupnou formou. Vrchlický je důkladným znalcem francouzského romantismu. Úplně a hravě ovládá celou tu skvělou epochu, jež byla tak bujná, hýřivá a plodná a ve které obdivuhodní básníci A. de Vigny, Victor Hugo, Gautier vytvořili nejnádhernější díla první polovice století. Episodou velké romantické epopeje je první studie »O knihách a lidech«, kde líčí autor Augusta Vacquerie jako dramatického básníka. Vacquerie byl bojovným rytířem romantismu a nejvěrnějším z básnické družiny Victora Huga. Jako lyrik a novinář, výmluvný polemik lesklých pathetických frází tkvěl úplně v půdě romantismu, ale v divadle pokusil se směle proniknouti k nové, moderní formě. Vrchlický stručně a instruktivně naznačuje nevelkou, ale významnou a vážnou dramatickou činnost divadelní, z níž našemu obecenstvu je známa sociální komedie »Jean Baudry«. První dílo Vacqueriho »Tragaldabas« vyvolalo bouři posměchu i obdivu, překypovalo vervou, duchem, odstrašovalo svou revoltou proti všem zákonům divadelní techniky. »Lyrický bacchanal, opojení veršem, orgie ducha... Banvillovy ody funambuleskní v dramatické formě« trefně charakterisuje Vrchlický. Autor analysuje dále význačná dramatická díla Vacqueriho: »Pohřeb cti«, »Jean Baudry«, »Syn«, »Formosa«, »Žárlivost« a posmrtné práce: »Slova« a »Noel« a vysvětluje částečné ztroskotání toho mocného rozmachu dramatického, který byl Vacquerimu vrozen, osudným rozporem ducha cele připoutaného k romantismu a přece snažícího se býti moderním, a tak se mu může přiložiti dvojsmyslný epithet básníka přechodního! Adamu Asnykovi je věnována druhá kapitola knihy, složená ze dvou článků vzniklých v různých dobách. Adam Asnyk, v jehož poesii je cosi příbuzného s Vrchlickým, jenž je též částečně odchován kulturou románskou, nalezl ovšem nejnadšenějšího ocenění a porozumění u Jaroslava Vrchlického a nejlepšího překladatele ve Františku Kvapilovi, o jehož Asnykovských překladech právem bylo napsáno: »Formální dovednosti a postihnutím originalu postoupil mezi mistry našeho překladatelského umění.« Po tragické smrti Felice Cavallottiho napsal Vrchlický krásnou vzpomínku na revolucionáře italského, s kterou rádi se shledáváme v nové knize. Cavallotti zaměstnával často evropský tisk svými souboji, svými politickými fanfaronadami a donquijotádami a jeho konec byl heroickým epilogem bouřného života tohoto temperamentního řečníka a novináře, který psal též vzletné a horoucí vlastenecké ody, byl delikátním lyrikem a duchaplným autorem poetických aktovek. Koho by nerozechvěla Cavallottiho hluboká báseň »Tři podobizny«, známá z překladu Vrchlického? Cavallottiho půvabné aktovky »Duše Jeftova« a »Bílé růže« měly též značný úspěch na českém jevišti. Pailleron, autor »Světa nudy« a »Myšky«, tento světácký ironik pařížský, je u nás zdomácnělým autorem divadelním a článek mu věnovaný v knize Vrchlického najde porozumění u každého čtenáře. Ze starší literární školy, která byla slavnou epochou sentimentálního, ušlechtilého měšťáctví, předvádí autor dvě slavné postavy kdysi nesmírně populárního, nyní již valně z mody vyšlého romanciera a dramatika Octava Feuilleta a pak něhyplného, jasného básníka, lorda Alfreda Tennysona. A na druhé straně opět zasáhl autor do nejkrajnějších proudů moderní literatury ve své studii o Maeterlinckově dramatu »Aglavena Sélysetta«, pro jehož poetické krásy nalezl autor slova vroucího obdivu. Kromě zajímavé podobizny amerického poety Williama Bryanta a črty »Victor Hugo a jeho Bídníci« obsahuje ještě bohatá sbírka Vrchlického tři velmi interessantní kapitoly kulturně literární: »Z memoarů dobrodruha«, kde je vylíčen výstřední a bizarrní politik, literát, diplomat z konce minulého století Gorani, pak několik zábavných drobností a klepů »Ze zákulisí romantismu« a konečně článek »Drobné náboženské sekty v Paříži«, vzniklý po lektuře známé knihy Jules Bois: »Malá náboženství pařížská«. — A —

Zasláno.*)

Není tomu dávno, kdy umělci si vybojovali právo míti jiný názor než uznané autority, jiné cíle než tradiční, jiné cítění než massa. Dnes, zdá se, jako bychom si měli navléci stará pouta.

Umělec má býti zodpověden nejen za literární hodnotu své práce, ale i za řadu jiných vztahů, podstatně cizích a vedlejších, jako jsou politická taktika a politická posice listu, do něhož přispívá.

*) Protest tento, sepsaný bez popudu a vědomí redakce, je výtryskem nutnosti chvíle, a podepsáni jsou jen přispívatelé »Lumíru«, kteří jsou v osobním styku.

*

Nám jde naopak jen o budoucí, krásnou kulturu, o společenský život proniknutý a řízený krásou a uměním, a ten nám není totožný s politikou žádné strany, třeba si náhodou osobovala řízení budoucnosti, — my naopak jsme přesvědčeni, že umělecká práce žije sama sebou, že je neodvisla od programů a cílů frakcí. Dílo umělcovo je pro člověka věčného a ne efemerního, a proto se ohlížíme tak málo na běžné a měnné programy listů, do nichž píšeme.

Nemáme listu, který by nám mohl být praporem; nejsme jeho redaktory, nebydlíme ve vlastním domě; a list ve svém celku není literárním výrazem nás, vystupujeme od případu k případu na cizích jevištích, a ručíme právě jen za tento případ bez solidarity s jinými.

Máme plnou volnost prodávati své práce i listům jiným, a dílo umělcovo vůbec je nám v dnešním společenském řádu dílem na prodej — nebojíme se toho slova — a plně zdůvodněným, bohužel, že u nás nevyplněným přáním je, aby bylo co nejlépe prodáno.

Umělcovy lásky a nenávisti nejsou ohraničeny stranami; umělec nemusí být jejich přívržencem; u něho není přijímání osob.

»Nový Kult« prohlašuje svobodu individua; a zároveň chce podrobiti umělce jedné straně, jedné třídě. Chce, aby umělec sledoval massu; nám je úzko v této jednostrannosti, a žádáme, aby umělec v první řadě sledoval sebe — jen to je konec konců rozhodné.

»Nový Kult« si přeje, aby umělec hleděl jedním směrem. Taková ohlávka je nám příliš těsná. Chceme se rozhlédnout a po případě i rozletět v pravo i v levo, žít v širokých obzorech.

Známe jediné poslání umělce: ztělesniti to, co v jeho nitru volá po vyjádření. A známe jediný druh nepoctivosti: nevěrnost vlastnímu srdci, jež se nyní jeví tak často násilným zlomením ideové linie u autorů, kteří včera hlásali krajní aristokratism a dnes otročí masse.

A sloužit davu může býti někdy ničivější než jednotlivci.

F. X. Šalda. Otokar Theer.
K. Sezima. Ladislav Veltruský.
O. Šimek. Jan z Wojkowicz.

*

K hořejšímu prohlášení došel tento list:

.... Oceňuji plně vzácnou zásluhu mladé kritiky o svobodu myšlénkového projevu u nás a jako Vy kladu nade všechno požadavek, aby hlas umělcův nebyl zakřikován nikým, ani průkopníky nové kultury. Všechno musí býti vysloveno, co má býti vysloveno během věků na zemi. Zadržovati slovo jest hříchem proti Duchu svatému. Tomu, komu byla svěřena myšlénka, aby ji nesl bratřím, musí býti dovoleno hlásati ji na každém místě, kde se shromažďují naslouchající. Na každém místě dosti povýšeném, aby ji bylo slyšeti co nejdále, a dosti tichém, aby ji bylo slyšet s celou hudbou výmluvnosti, netrhanou a nepřehlušovanou zmatenými výkřiky křižovatek. Nepíšeme pro časopisy; píšeme pro duše lidí. Lámeme chléb slova a podáváme všem dychtivým, otevřeným rukám. Poslední cíl myšlénky jako života je mimo čas a prostor. Co tedy s tím vším, s těmi pranýři a fanatismy, u nás duševních lidí, kteří přece víme, že v bílém světle jediné, nepostižitelné pravdy leží barevná vidma všech nesčíslných světel a pravd? A že při každém našem řešení, jímž chceme vystihnouti podstatu věcí, vycházejí nám vedle čísel celých zlomky s nesčíslným počtem desetinných míst, ironické periody, do nekonečna?

Tím ovšem nepopíráme, že umělecké dílo je ve své nejvnitřnější podstatě tendenční, že žije jen vítězstvím svého zápasu a že s díly příbuzné inspirace hledá si svou čáru stejné teploty, ideové isothermy na duševní zemi —

O. Březina.

Zasláno.

Mé glossy k p. Karáskově předmluvě »Paní Modrovousky« v 17. čísle »Lumíra« rozčilily a rozhorlily p. Mortua v »Novém Kultu« do té míry, že nejen mne, ale i redaktora a spolupracovníky »Lumíra« zahrnul přívalem sotis, urážek a insinuací. Protiuměleckou a reakční tendenci vzlykajících a proklínajících, didaktických a lyrických piec pana Mortua demonstrovali někteří pp. spolupracovníci »Lumíra« výše; mně zbývá připojiti jen několik nejnutnějších poznámek. Dvě hlavní rány, jež fanatický kyj p. Mortuův metá mně ve tvář, jsou: za prvé: celá má literární práce jest zištná, výnosná, prospěchářská; za druhé: jsem nevděčen p. Karáskovi za dobrodiní, jež mně a mým druhům prokázal.

Veškeren prospěch, zisk a výnos mé literární práce nespočívá, jak »Nový Kult« nasuggerovati se snaží, v závratných dividendách, báchorkovitých procentech a zázračných provisích: nikoliv, jde tu o pouhý honorář. Snad i »Nový Kult«, jenž tak rád koketuje s bezradným a hladovícím dělnictvem, ví, že práce a mzda jsou dva pojmy, jež úplně si korespondují. Pro duševní práci platí však tytéž zákony, jako pro práci vůbec; i to patrně »Nový Kult« uznává: jinak by byl nucen nejen příspěvků některým svým spolupracovníkům (neboť jiným honoroval) nehonorovati, ale i list rozdávati zdarma. Ostatně nebyla to jen otázka honoráře, jež shromáždila nás kolem »Lumíra«, což p. Mortuovi jest identické se »zachycením se na šosy pseudomoderních a pseudopokrokových osob, jež vyzvedáme z jejich maličkosti« (snad Světlá, Pfleger?); úplná neodvislost od politických a sociálních stran, od dělnických a nedělnických organisací, slovem umělecký smysl »Lumíra«, učinily nám jej milým listem.

A co se týče vděčnosti p. Karáskovi za domnělé jeho zásluhy a dobrodiní? Nelze se neusmáti pokusu učiniti nejprudčího a nejneústupnějšího bojovníka za volnost slova a projevu z nevinného p. Karáska, který vystoupil v době, kdy veškeré právo volného názoru a kritiky dávno bylo vybojováno, jenž neučinil nic více, než každý literát: vyslovil a vyložil svůj osobní názor, ostatně velmi úzký a jednostranný. Mně a mnohým z mých literárních přátel jest p. Karásek pouze vhodným objektem kritické analysy jako každý jiný spisovatel: ani v dramatu, ani v románě, ani v kritice, ani v lyrice nenaučili jsme se ničemu od něho a nechtěli bychom se ani naučiti. Předmluva k »Paní Modrovousce« ukazuje, že to bylo jistě naším štěstím.

V Praze dne 29. března 1900.

Arne Novák.

* * *

Pokračování Elgartovy práce »Zápas« bylo nutno z důležitých příčin odložiti do čísla příštího.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel a vydavatel J. Otto. — Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 10 DUBNA 1900. — ČÍSLO 21.

F. X. ŠALDA:

ŠLY SVĚTEM.

Pokrač.

II.

Přijel jsem zase do villy, tentokrát na samém sklonu zimy, která následovala po tom podivném, jakoby bílými žáry z nějaké nesmírné kovové dílny prosvíceném létě, sálajícím jedinou výhní rozkoše a síly, chvatu a zrání a hýřícím tak prudce a udychaně barvami, vůněmi, zvuky a světly, tichými blesky i hvězdnými nocemi, že se zdálo, jakoby chtělo něco dohonit nebo předstihnout, něco neznámého zachránit pro nějaký nepochopitelný účel.

Toto udychané, překypělé a rozšuměné léto odplavila pak rychle podivná, unavená a mrzutá zima zátopou nekonečných studených lijáků, které ulévaly všechen život pomaleji sice než by ho sežehl mráz, ale za to smutněji a bezpečněji. Pozvolna nechávaly setlít kde které stéblo a kde který list a rozleptaly všecko jako lučavkou až do koster; ty zbyly pak sváty v chřestivé, drolivé a děravé koberečky připravené pro panenské tance ledových větrů, jež je rozmetávaly svými vlečkami.

Na konci této podivné, větrné a skoro bezsněžné zimy zval mne do Lískova list matky Bertovy, ulekaný a stísněný, ale při tom přece ještě střízlivě hovorný, jaké dovedou psát jen ženy

Věděl jsem, že postonával celou zimu, ale netušil jsem, že může být katastrofa tak blízka.

Jel jsem.

Nalezl jsem ho v loži dlouhého a jakoby zkláceného krásnou, dobře mířenou ranou. To volně ležící, na měkké tekuté běli polštářů jakoby plynoucí tělo mluvilo i v pádu ještě o neúchylné jistotě a lehké ocelové ruce chladného mistra, jenž ji vedl a který jakoby tu chtěl spojit umění šermíře s bravurou tanečníka — tak lehké, jisté a nevývratné bylo tu všecko.

»Padl jsi, padl,« prošlo mi myslí, jak jsem se zahleděl na jeho kleslé, pod neviditelným přehozeným stínem Smrti jakoby se již bortící čelo.

»Smrt jela již přes tebe, podkova jejího koně probořila se ti již do tváře, hle, zde v očích jsou po ní jámy a zde, v zsinalých rtech je její otisk.«

Nemocný ležel již oddaně a pokorně jako věc, jež má být zvednuta a odnesena do sklepa a čeká jen ještě nosítek a pochopů.

Věděl o svém konci.

Jak dobře o něm věděl, bylo cítit v těch oddaně složených rukách, které jakoby se byly sesuly na sebe v bezpomoci. Jak ležely tak, bílé a umdlené, na shrouceném těle, vypadaly jako z vody vytažená a složená vesla zoufalé, smrti zasvěcené lodi, která již přestala zápasit a vzdala se na milost všem proudům a větrům. Sklonil jsem se nad ten vrak jeho těla a cítil v hrůze, že jsou to již vody Věčnosti, bez břehů a obzorů, jež ho nesou.

Jako vyssáté ovoce a vyloupnutý ořech — takový byl teď zpustošený a pokojný před svou smrtí.

Vydal své tajemství, stal se bezbranným před smrtí i životem a čekal již jen ránu, jež ho rozdrtí.

Vysoko vystřelil purpurový plamen květu z té slupky a z toho obalu, který teď ležel přede mnou pohozen a rozlámán jako zlodějem ukroucený zámek, jenž bránil přístupu k pokladně.

Vydal své tajemství, vyžvatlal lehkomyslně svůj obsah, ztratil neopatrně klíč ke své bytosti a umíral za to jako voják, který v boji sňal přilbu s hlavy nebo pancíř s hrudi.

Byl rozluštěn, a po rozluštění přichází na světě již jen zašlapání

Život jeho neměl již obsahu a smyslu. V té Jediné Písni, v níž se sežehl na ráz celý, ztratil sama sebe.

Vydal svoji pevnost šíleně a tupě zároveň na milost a nemilost tomu strašnému nepříteli, jenž je Život, a ten ho předal jako posud každý vítěz — katu.

Strašná mdloba, kterou již nestřásl, padla na něho po tom královském vyhýření, které se vylilo z něho jako láva ze sopky a jehož nejlepší kameny opatrně sebrala a chytře sestavila ve vtipnou hračku žena-modla, Lola.

Ztratil sebe, a proto se dával darem ženě a proto zoufal, že ho nepřijala.

Seslábl a zdětiněl. Nemohl unést sám svoji prázdnotu, a proto bylo mu třeba hluku, šumu a bzukotu kolem, aby přehlušil jimi to strašné ubité ticho v sobě, a pustých par a dýmů opilství, aby mu zakryly jako opony, alespoň na chvíli, jeho nekonečný, do tmy rozjívený jícen.

Proto mu bylo třeba šustotu ženského šatu, tance na vysokých podpatcích, marného hlazení, lichého láskání, rolničkové hry touhy a nudy a celého toho klamu, jemuž se říká láska a jenž má na chvíli ošidit nudnou hrůzu pravdy.

Ale hlavně dlouhých horkých třeštivých polibků bylo mu třeba, polibků krvavých rtů, jež vyssávají poslední vůli a sílu, a pak těch písniček, dlouhých, tupě do prázdna bzučených písniček, houpavých, uspávavých a monotonních, jak je dovedou zpívat jen milenky, když jsou zároveň opatrovnicemi, a při nichž se shnilému vraku tak lehce, bez lítosti a vzpomínání, padá do hlubin.

Ale k tomu rozhodně nebyla ona, modla, jež si byla sama bohem.

Ona nebyla rozhodně stvořena k tomu, aby uspávala nedobitá srdce a pochovávala zlomené básníky.

Sám oheň, sama podnikavost, sama energie a důvtip byla ona.

A ještě nenaložila na vozy poklady jednoho dobytého města, kdy snila již o novém — s vyššími hradbami, pevnějšími věžemi a bohatšími klenotnicemi.

Byl to silný dobrodruh na stálém lovu za dojmy. Potřebovala k životu toho zvláštního silného rozčilení novoty, jaké opíjí srdce, jež není zvyklé ohřát se dvakrát nad týmž plamenem a které rádo pije jen první doušek z láhve a ostatek vylévá na zem a sklenici rozbíjí.

Berta byl dnes podivnou náhodou do slova jen takovou hromadou roztříštěných střepů, milníkem a znamením na válečné mapě jejího vítězného tažení. —

Zašel jsem do vedlejšího pokoje, odděleného od jeho ložnice starými skleněnými dveřmi s malými žebříčkovými okénky a široce jako rybářská síť dirkovanou záclonou — zašel jsem snít do toho bílého, třaslavým sluncem a vůní lučních fenyklů jakoby stále ještě provanutého jeviště jeho osudu.

Nemocný, pokud ještě chodil, nedovoloval v podivném rozmaru nic zde uklízet, ani prach stírat; později, když ulehl, zapomnělo se na to v úzkostech blížící se smrti.

Všechen ten starý, lehoučký, vší minulostí jakoby rozněžněný a ochočený nábytek byl posypán tím šedivým pustým nirvânovým tónem a plul podsvětně měkce a přeludově tiše v prvním vybledlém svitu předjarního slunce, který byl posud dočista vzpomínkový, svadlý a mdlý, voněl zrovna chladem a mrtvem, jakoby po herbářových lístcích, a nejraději jakoby obléval svou zamlklou aureolou zimu staroby a tvrdost nových, čerstvě navršených hrobů.

Když jsem vešel, ležel právě tak podivně výmluvně na tom velikém beztvarém těle starého černého klavíru a lil se do jeho prachu tak teskně, jakoby padal na zaházenou šachtu mrtvol.

V prachu byly posud stopy písma, prstem psaného, mělké již a zasypané novými vrstvami.

To Berta patrně psával v posledních svých dnech do jeho povolné a laskavé půdy, co nemohl vrýt a vtisknout do nekonečně tužší látky života a skutečnosti.

Četl jsem s námahou: Neotvírej se, otevřít se je... — dál nestačila patrně plocha.

Z ložnice volal mne v tom nemocný namáhavým, slabým, hluboce zapadlým hlasem.

»Myslíš, že půjdou opravdu světem?...« slyšel jsem, skloněn nad ním.

Místo odpovědi pohladil jsem mu slabě, docela slabě ruku, tu po pelesti dolů jako ulomená větev stromu padající ruku, která nebyla již teď rukou, ale básní, básní nevýslovné krásy a něhy. —

— — — — — — — — — — — — — — —

Třetí den na to pochovali jsme ho na malém horském hřbitůvku, který se s jedné strany vtísnil jako skoupé ohrožené štěstí do dlaně několika chudých políček a s druhé plul podezděn vysoko do kraje jako nedostupná pevnost ticha a slávy.

Jako všecko v ten den, byl i obřad podivně chvatný, lakotný a nesplněný.

Bylo to v záhadný březnový den, v takový podivný, přechodný a nevyplněný den, který unikal již nějak zimě, ale nepatřil ještě jaru kdy vynesli jeho dětsky lehké, jakoby na ohni bolesti roztáté a od hmoty již vykoupené tělo na prostý žebřinový vůz, pokrytý chvojí.

Těžká černá jízda mraků nesla se od západu a hrozila každou chvíli deštěm, tím dlouhým, zoufalým, bezútěšným deštěm, který předchází jaro, ale je ještě tak docela pustý, neposvěcený a nevonný jeho bílou nadějí a napájí jen mrtvé kořeny starých dubů, zakleté hluboko pod zemí.

Něco záhadného, mezi smrt a život vklíněného, zívalo ve vlhkém vzduchu a nedopověděně nějak tála slabá pryskyřná vůně chvoje ve vlažném oparu nad rakví.

Hnul se pár těžkých upracovaných koní, zapřažených do vozu, a zvolna a pokojně, tak krotce a změkle nějak, jal se stoupat do kopce, který se hrbil a naléval v dlouhých smutných vlnách až daleko přes obzor.

A za ním, šlehán do tváří drobným prachem deště, jenž se právě spustil, hrnul se schoulený, do klubek zmotaný, potácivý dav unavených, do šatů jako do kukli zapředených hostí.

Cesta zvolna stoupala, poháněná zvířata šla rychleji, lehké kytky holých jeřábů vypluly již z mlh a věšely se stále častěji nad naše hlavy — a stále úzkostněji cítil jsem chvat, hrůzu a zmatek toho udychaného, rozběhlého, zřídlého davu, v němž jsem se také choulil a zmítal. Něco slepého a poraženého bylo v tom mlčelivém běhu ztísněného lidského stáda za rakví, mátlo a vlnilo, rozprchávalo a drobilo se stále jako na útěku před nepřítelem, hrbilo a choulilo se jako smetí metené velikým hněvivým dechem soudného anděla, jenž jakoby letěl jim v patách a dul do nich svoji slavnou, nepřemožitelnou píseň smrti a zmaru.

Zmítal jsem se v něm bez spočinutí a opory jako rozbitá tříšť na nepokojných bezebřehých vodách.

V mlze a dešti ztrácelo všecko kolem mne obrys a linii, tvary, nedávno ještě pevné a tuhé, rozpouštěly se v hltavé šedi jako v lučavce a roztékaly se v přelud a sen.

Nejistě, kolísavě, měně stále seskupení a obrysy, přeléval se kolem mne ten mrak šedých, mlčelivých, rozplizlých stínů, unavených starců a stařen s tvářemi rozjizvenými suchými rýhami a vráskami, podobnými rozleptaným rytinám, na jichž mrtvém uvadlém žiloví nejjemnějšími jehlami bolesti, dlouho, ve dne i v noci skloněn, pracoval nejsvědomitější umělec života — Žal.

Nebylo tu nikde pro nic klidu a pokoje.

Oko nemělo se na čem zachytit; v té tříšti rozlámaných čar, v něž se rozsypávaly řasy šatů, nebo v hluši nadutých ploch, v něž se klenuly tuhé pláště, nebylo pro ně nikde utišující pastvinné stezky krásy a smyslu.

A stejně mysl nemohla nikde nalézt jistoty a pevnosti, jako jich nebylo v tom přechodném nevysloveném dni kolem mne, v tom zrazeném nenaplněném životě, jenž nedávno zaplál tak silně jen proto, aby mohl tím rychleji zhasnout, a v tom zmítaném rozstřiklém úprku živých mrtvol, které, zdálo se mi, jakoby měly jen jednu starost: být co nejdříve s pohřbu doma, na svém loži nebo ve své lenošce — jakoby zatím mohlo přijít zdraví a nenalézt jich.

Těžiště všeho přelévalo se stále ve hře stínů kolem mne, a já lapal po něm zoufalou rukou, ale ono ubíhalo pod ní jako vlna, v níž se nechytí žádná kotva.

A zmatek toho horečného chvatu a hrůzy, jimiž byla posedlá ta pomatená valící se hmota, přenášel se na mne, sedal jako můra na duši, zaléval ledovým stínem všecko myšlení.

»K čemu ten život, k čemu ta smrt?« opakoval jsem si stále, hlodal na těch otázkách vytrvale, slepě a marně jako chycené zvíře na železných drátech své pasti.

»Kde jsou nyní ty síly duše, ta hodnota, dlouho schráněné jmění, ten poklad odříkání a práce? Rozptýlila je smrt, jako dech větru rozvane vydrolené plody do všech směrů? Ale zde nebylo ještě plodů, zde byly jen květy, kouzelné květy bez užitku, divadlo očí a krása chvíle.«

»A pak: rozptýleny nejsou již ničím jako v měď rozměněný a rozmetený poklad není než posměchem a bídou. Kde je ta síla, která je pojila, soustředila, uvědomovala, hodnotila? Kam zmizela a jak mohla zmizet, ona, hodnota hodnot, nejkladnější klad, sám život?«

»A které kruhy hmoty nebo étheru, vzduchu nebo světla nesou ty trosky roztříštěné bytosti?«

»A čím byla ona v tom slepém soudu osudu? K čemu jí bylo třeba v tom děsném procesu? Jaké příbuzenství pojilo ji se smrtí? Či nevešla pod její maskou, přikryta její krásou jako převlečený zrádce, který by jinak těžko vnikl do města?«

Nikde nebylo odpovědi na tyto otázky.

Moře stínů a tmy rozlilo se všude a rostlo jako protržená řeka. Nikde zelené ratolesti, kam by se mohl snést a kde by mohl sednout vichřicí ušlehaný pták vědomí. Plaše a zoufale choulilo se do sebe jako deštěm ulévané zvíře v zatopeném doupěti.

S ničím splynout, na ničem přichytit jsem se nemohl v tom zmítaném mraku stínů.

K nikomu z toho zástupu nemohl jsem přilnout. Oslovil jsem několik starců, ale viděl hned po užaslých očích, po jich vyplašené tupé zarytosti, jak mi nerozumějí, jak moje řeč nerozechvěla vůbec staré, prachem a rezí pokryté, dávno zatuchlé dráty nitra.

A těžiště všeho, života i smrti, myšlénky i hmoty, přelévalo se stále kolem a já lapal po něm zoufalou rukou, ale ono uniklo pokaždé dříve, než jsem ho mohl dosáhnout.

S ničím splynout, v ničem utonout jsem nemohl. V nějaký větší celek, v nějaké širší kruhy rozvést tu nakupenou hrůzu. Děs mého úzkého já, ty svírající nepřekročitelné hradby pevnosti, v níž jsem byl uzavřen, začaly mne dusit. Ta hrůza malého lidského já! Zvolna a těžce vlekl jsem je jako raněný voják svou železnou zbroj, a všecka tíha světa svalila a sesedla se v tu chvíli na přílbu, která bývala jindy jeho pýchou a radostí.

*

Nesnesitelný stud a hnus z člověka mne jal. V okamžiku byl jsem na míle daleko celé té bídě, marnosti a tupotě, která se potácela rozvrácena kolem mne. A potřeba zbavit se jí, vybřednout z ní, potřeba nutná až k zoufání mne chytila a jakoby kovovou rukou vystrčila z toho lidského bláta.

Předešel jsem, předběhl tu massu, v níž jsem se posud vlekl, předběhl i vůz a připojil se k zvířatům. Nic nepřekáželo tu splynutí. Přilnul jsem k nim a srovnal svůj krok s jejich a svoje poplašené srdce srythmoval s jejich, pokojným a jistým.

Kráčela stejným pevným krokem, zvyklá námaze a utrpení, bez chvění a kolísání, bez vzpoury a hrůzy — týmž krokem, kterým jednou půjdou i do smrti a donesou, slepě pokorna a poddána temnému řádu, ke tmě a zmaru ty malé plamínky ubohého vědomí sotva doutnajícího, první záchvěvy počínající psychy.

Tišil jsem se zvolna vedle nich — ten slavný klid, který v sobě nesla, ten resignovaný smutek, který se třásl v každém napjatém nervu a svalu, rozléval v stejnotvárné páře dechu a hovořil němou básní hmoty z velikých krotkých očí, ta krása a oddanost bezvědomého přešla i na mne.

Zahleděl jsem se dlouze na jejich zvlhlou, vychudlou srst, rozedřenou a rozšlehanou na ubohém vyhublém těle, a zdála se mi v tu chvíli nejkrásnějším divadlem světa, jež jsem kdy viděl; — tolik utišení přešlo již na mne a tak rychle stoupaly již zase vnitřní vody života a krásy, tak dlouho zaleklé a zaschlé ve tmě, hrůze a mrazu, a tak pokojně a plně vylévaly se již zase na svět, zvedajíce na svých vlnách každé utroušené stéblo slámy dojatě a zbožně, jako monstranci, k prozáření světlu a k proměnění lásce.

Docela poddaný a pokojný již vešel jsem úzkými černými vrátky, neochotně propouštějícími a jakoby skoupými na štěstí, jež střežily, ale měkce a dřímotně zapadajícími pak za člověkem, na žlutavý, rozmoklý, do mírných, laskavých, dešti splavených kopečků nalitý hřbitov.

A podivno, náhle necítil jsem nikde děsu ani hrůzy, všecko bylo tak jasno, průhledno, samozřejmo.

Chudé, rozkleslé trsy trav na polozbořené zdi, které plakaly s kamenů svá řídká, rezavá, stálými dešti vydrolená stébla, sváděla mi zrovna dlaň k pohlazení.

I stará dřevěná zvonice, i malé ze slabých prkének lehounce jako hračka sbité máry vypadaly stejně tklivě, bezradě a bezpomocně — a sám čerstvě vyházený hrob, který jsem cítil kolik dní mokvat ve své obraznosti jako otevřenou ránu, stlal se nyní, kdy jsem stál nad ním, měkce, jakoby byl posypán sliby pokoje a včera teprve sprchlými lístky růží, smetenými sem čerstvě nebeským větrem ze zahrady života.

Všecky věci ukazovaly mi jako ve snu svou sváteční tvář, kterou ve dne tak starostlivě halily do roušky mlh, všednosti a ošklivosti, a nadbíhaly mým očím na všech stezkách září novosti a krásy, jako ranní přísvit rozbřeskující se před člověkem, a prosily o laskavý pohled jako májové koruny stromů o rosu.

A se stejně velkým a pokojným úžasem naslouchal jsem těm starým, známým, věky těžkým slovům kněze modlícího se nad rakví a zasnil se dlouho nad jedním z nich: A světlo věčné ať mu svítí. Jaké to bude věčné světlo, když i slunce jednou zhasne? Jaký je ten jeho svit? Kde hoří a kterým zornicím svítí? A k čemu, k jakému zření? —

Skoro nevědomky vhodil jsem hlínu na rakev, a nějak pírkovitě, jako by to byla vzpomínka a ne země, dopadla.

Jako v mlze dostal jsem se s ostatními před hřbitovní vrátka.

Jako v mlze zvedl jsem hlavu a hle, celá scenerie byla zatím změněna.

Bylo těžko říci hmotně v čem, ale změna přece pronikla již všecko, vládla vším, působila, byla.

Bylo to již jaro, ne hmotné, ale přece skutečné, a skutečnější, než kdyby bylo hmotné.

Mraky na západě byly protrženy něčím lehčím a světlejším, co nemělo posud jména ani tvaru, ale přece už žilo, a skladba všech světel, stínů, zvuků, šer, nápovědí a tuch byla přebásněna o několik oktáv výše.

Vítr změnil zatím směr, nabyl síly a smyslu a dul teď, slavný jako polnice boží, do lesů náhle tak vědomě nějak a skoro účelně, jakoby chtěl v nich rozfoukat ukryté doutnající jiskry budoucích ohňů síly a léta.

Rozhučely se v odpověď tím hlubokým teskným šumem, o němž se mi zdálo vždy, že dovede okouzlit a roztruchlit i ztuhlé ledy a odplavit je v lijácích vlastní něhy.

Vzduch nevoněl dosud žádnou určitou vůní, ale ochotou a oddaností, přijmouti a šířiti je všecky.

Jakoby všecko bylo připraveno a k naplnění scházelo jen vložit do země to mrtvé rozšlápnuté lidské zrno a jakoby teď, kdy se tak stalo, spadly teprve všecky pečeti a zámky — tak podivně, náhle a úžasně vypadal ten obrat.

Rozrušen sestupoval jsem rychle s kopce, ale daleko rychleji přede mnou mladý vítězný vítr, jenž chtěl proletět ještě dnes zemí, a rozehrál již v údolí všecky stromy jako stříbrné harfy, otevírající velikou báseň o dobytí světa.

Dokonč.

K. ELGART:

ZÁPAS.

Nech toho všeho! Chyba je hotova, nedá se měnit. Vyvolil jsi špatné forum. Nu, začneš znovu nějak jinak, a bude.«

»Znovu začít! Znovu — A proč? proč? pro koho?« vybuchl v odporu hořké ošklivosti, jež mu tekla do duše vzpomínkou na vlhké teplo, kterým dýchalo beztvárné černé tělo, na slizké teplo, dech smrdutého bahna horkého vlastní hnilobou. »Pro ně? Aby znovu mne udeřili v líc a do duše? — Ach ne tak, ne tak, Čechu, prosím tě, strhni ji, pýcha uražená sahá po mně — a tou se bránit nechci. Budu pracovat, znovu začnu, aspoň pro sebe.«

»Tak se mi líbíš.«

Šli. Do tmy se vraceli, jež lehla na dýmavé město těžká, výhrůžná. Té tmy hmotné se zbýt nemohl po všecky dny, jež malátné a zářivé plynuly mu ku konci roku školního. Co snů o štěstí a co divokých fantasií horečných o možném rozvratu zápasilo v něm, když tolik očí nyní cítíval lpět na sobě s posměchem hrozivým. Tma dusná duší mu táhla, tma nejistoty, kdy zasáhne ho blesk, jejž němé oči věštily a významné mlčení. Divoká touha po boji ho schvacovala v horkých dnech, touha po okamžitém rozhodnutí; a noci přinášely do nervů vysílených tuchu pádu, zničení, stesk zoufalý po smrti, dlouhý vleklý stesk; a stesk se plížil pak i v chvíle odvahy.

* * *

A konec se dostavil.

Již osmutněly ulice prázdnotou, ztichly polední hodiny, neplnily vzduch vířivým šumem mladých slov a smíchů, jiř trčely zdi škol rázem sešedivělé a sestaralé prázdnotou. Svraskal vzduch v světnicích jejich senilním výdechem, jenž zalknut utkvěl zde a jediný dmul vyschlou hruď stěn, kterým duše unikla.

Tam stanul Rezek k rozhodnutí.

Vzepjal se při první ráně, bránil se odhodlaně, směle, odrážel tnutí každé dvojostře, oheň v něm stoupal a síla vítězící. Pak přišla druhá rána. Stanul vytřeštěn udeřen v čelo. A přišla rána poslední. Sřítil se a vypukl v šílený smích křečovitý. Dvě dívčí postavy, světlá, snivá a tmavá, sžíravým žárem sálající, stály mu v duši vmrštěny vychrtlou rukou, nad níž se jízlivě smála řídká brada, úzký tenký ret. Vyhaslé oko v zlatém oválu brejlí studeně se upřelo naň, těžký argument zraněné cti ředitelské, otcovské. Smál se zuřivě a mlčel již. Vyschly mu myšlénky, zaniklo slovo, zůstal jen zoufalý pošklebek, pošklebek sobě a jim. Tomu se bránit? Čím — čím? Ji, bělоučkou a čistou vléci jim sem, jí dát nahlédnout ve špínu a kal surových duší, aby nevěřili? Či vrátit ránu oné — aby nevěřili zas? Zoufalý pošklebek hodil jim v obranu a mlčel v strnutí.

Byl konec.

* * *

Vybloudil unaven, ztrmácen na výběžek vrchu sražený k řece strmou skalou. Zalezl mezi balvany nad okrajem a zvrácen na znak zavřel oči mdlým, volným sklonem víčka, nestačuje již ani na tento pohyb silou.

Nad ním hořel nejkrásnější prudký letní den. Prudký. Horkou krví byl vzduch tepající mezi stromy, krví, jež zaplavuje oči smyslnou touhou, zrychluje dech a zviřuje myšlénky v chtivé šílení. Vlnil se nad protějším blízkým hřebenem zeleného lesa, stoupal od půdy, jíž vyrval těžký vonný její dech, do listů sytě rozechvělých v rozhýřilých hodech světla a tepla; lomil větve uschlé v klikatiny, trhal linii horizontu zubem vln a do výšky rostl, rostl závratným zdvihem lehkého svého trupu až v bělivou modř ploché klenby, jež nechtěla a nechtěla se spojit s obzorem, tak zšířena a rozpjata visela v nekonečnu nad plamenem slunečním. Stromy vykvetly v pohádky barev pod polibky požárů. Zlato teklo mělkým stropem lesním po okrajích listů, rudé blesky švihaly po lupenech některých horkem vyschlých již v nádech podzimu z daleka toužícího, a zeleň nuancovala všemi tóny chromatických svých škal.

Země otvírala ret svůj zkypřelý bouřlivou vlahou nedávnou v rozkoši přítulného styku tepelného a dmula vrchy chtivě výš a výš, blíž jemu, svému milenci nedostižnému. Kypěla a rostla žádostí do výšek a rozehřívala se v palčivost. Hřála povlakem mechů, pálila holým tělem šedých hrud, žehala a bodala klouby svých skalných kostí, prohořelých horkem vášně.

A bylo hybno všecko. Nezvykle švihaly sebou vlaštovky v divých křivkách, úhlech a přemetaly se až bříšky do vrchu u skály, proti níž vystřelovaly v závrati. Svířily vášnivě. I vrána rachala těžký svůj let prudšími údery. Přesycení kyslíkem, ozonem bouře, letělo žilami živoucí přírody. I neživá a přec pohybem zživotnělá voda rvala se dole korytem divočeji a silněji v zákalu žlutavé prsti, snesené s úbočí a strhané s břehů Zprohýbána údery proti sobě letících strání vířila a stáčela se v drobné trychtýře, ssajíc do

sebe pěnu, třísky, vše, co povrchem jí šlo nesourodého. Nad balvany potopenými do trupu jejího rozbíjela se zdviženými vlnami, házenými prudko do vzduchu, kol nich svinula se vždy v hlubinu a pak smáčknuta s obou boků, udeřena spodním proudem, vyvalila na povrch chuchval vody rozhrnujíc v kruhy svoje okolí. A vrčela, křikala zlobivě a vytrvale hučela o zvonivé skály nervosními crescendy, mísila hloubky svých tónů do křiku ptactva a třaslavého ševelu listí do tichého úderu životního, jenž plnil výšky podmodravé.

Do tohoto bolestného zvášnění zapadl Rezek s únavou svojí, neschopen vnímat, myslit, hnout se. Jen výsměšek svůj cítil v sobě jízlivět: »Jsi spráskán jako štěně neslušné, zalez do koutka a vyj! Zalez! — zalez!« Výsměšek ztvrdlý a vrytý do jeho líce tkvěl do horka.

Pohnul se. Horké plotny kamenné prožehly se mu ke kůži, ba až do kosti. Otočil se s trpnou bolestí a opřel oči do hloubky, kde vyvalovaly se chuchvaly špinavé vody ze dna, rozhrnujíce okolí v kruhy.

Mrtvěl tak, až únava nová, únava nehybnosti ho vzrušila. Vědomě prohlížel jas okolí a snažil se vnutit se do vnímání toho, co bezpočtukrát dovedl lokat a pít s hrudí rozšířenou, plným hrdlem, všemi smysly. Chtěl rozkoš strhnout v sebe ze zlata, jež krápalo mu mezi listím do očí — a byl to rez, byla to krev bolestivá.

Ať se i bránil, lezly mu útrapy ponížení posledních chvil dotěrně do vědomí, znovu jím zmítaly bolestí neotřelou opakováním, spíš vzrostlou trháním živých ran. »Spráskán — a vyhozen! Mohu jít a rvát se nyní, rvát divoce o ideály svoje. A půjdu — utonu, až budu ruku vzpínat po břehu hladem vysílen a záštím k sobě, k nim! Ach, Julčo, proč tebe jsem k sobě strhl, proč tebe také udeřila rána na mě mířená? Proč? A ještě kal jde za tebou z jejich úst! Julečko, to mi odpusť jedině, tu bolest mi vezmi, když ostatní mne budou rdousit, jenom tu!«

Zkřivil ret v bolesti. Chvěla mu víčky, dusila krev, až zdýmalo se srdce v hrozném vzepjetí šelmy v posledním zápase s blížící se agonií. Tříštivá bolest. Ztratit štěstí, to štěstí, které si vyrval bezesnými nocemi, horečnými rozvraty všech sil svých, ztratit ji v okamžiku, kdy ji získal, kdy veškerou bytostí utkvěl v blouznivém nadšení vítěze, ztratit ji, Julču! — Julčo! — A víc než ztratit. Vzpomínku vrýt v své nitro, že čest její, bílá její duše byla pokálena jimi, Peškem, jí — tou ! Drtil horký kámen pěstí křečí svíranou. Chtělo se mu zmizet, sřítit se dolů do špinavého proudu hlavou tam na onen balvan a ucítit jen poslední úder praskavý, jímž láme se lebka a život vytéká.

Ach Julčo, Julčo!

Letěla nad ním zas tak bělounko mile svítivá a hebká jak tehdy se postavila za tu — také ji prý má na svědomí! Co si ještě víc mohl přát proti sobě? Zas zadíval se do svého bílého obrázku a vybavila se mu najednou živě scéna na nádraží. To ji vyprovázel, když jela na prázdniny. Přišel si pro ni a rozechvěn vlastní smělostí šel s ní ulicemi potkávaje známé a mysle, že všechny i ty cizí oči jen na něm ulpívají. Málo mluvili spolu. Bylo těžko najít slova, jež by snesla náraz ulice a neztratila intimního tepla, jež musilo by z nich sálat. K frási se povznesl, když bral jí z ruky balíček; byl to památník, do něhož nic nenapsal po rozuzlení tehdejším. Až na nádraží, tak blízko již rozchodu, za kterým bylo oběma opět tolik nových kombinací a možných konfliktů, až tam si řekli, že budou psát si brzo, zítra již, jak z nového postavení zas vyjít k štěstí. »Zítra ti napíši, Jarouši, abys přijel. Vím jistě, že to tak bude. Pak odpovíš, kdy — a pak přijedeš, že ano?« »Přijedu.« A tolik tepla bylo ve stisku rukou, tolik touhy a lásky v očích, že pouhá teď vzpomínka laskala mu duši hladkým, měkkým dotknutím. Ruku jí políbil, z okna mu ji ještě podala — a vlak jel. Zůstalo prázdno a teskno.

Jela k rodičům, jichž byla jedináčkem. Neznal jich, oni jeho. Co asi jim řekla? Jak? Mamičce pošeptala to jistě napřed v strachu, co odpoví. — Co odpoví? Již mohlo tu být psaní. Snad již je — utekl mu.

Vztyčil se, vymrštěn touhou domů otevřít lístek, který snad ho již čeká.

»Nač? Je po všem!« Zvrátil se tváří do trávy s pěstí zaťatou.

Prokletí! Prokletí! Je po všem!

Bolest zahryzla se mu do srdce, jehož každý tep byl křečovitým trhnutím v drápu ovíjejícím ho a prořezujícím. Bolest rozlila se otrávenou krví do tepen, celým tělem se rozlezla, ani místečka nenechávajíc, jehož by nesvírala.

Po všem!

Vír v něm hučel, hučelo vše do obrovita, do nesmírna. Řeka, skála, stráň, stromy, obloha i slunko, čisté prázdno výšin, vše srostlo v hrozivý hluboký řev, takový černý bez nuancí, hutný a těžký. Jako tečka vyvstal v aetherném prostoru kosmickém, rostl a blížil se, padal níž a vystřeloval černé skvrny, jež v úhlech a obloucích, v převratech se křižovaly nad ním; a zase rostl blíž, již tížil mu dech vzduchem zhuštěným a sílil v děsný řvavý rachotivý hrom, jenž nemá začátku ni konce. Pak padl naň a smáčkl ho, rdousil na hrdle, lámal žebra i hruď. Vše praskalo v něm. Zapadl najednou. Zalehl zdušen tam do řeky dolů, jež stékala a valila se jako prve. Vydechl.

Plakat chtěl do horké půdy. Zvlhly mu oči palčivou slzou, jedinkou, jež plula pod víčky a krvavila mu rohovku šlehem kopřivy.

Po všem.

Hlavu chtěl rozmáčknout a vyrvat z mozku slova nejhroznější, hučící mu monotonním padáním pod lebkou. Kapalo slovo za slovem na mozek tam pod čelem uprostřed, cítil zřetelně jich nárazy, jež konvulsivně jím chvěly.

Po všem! Po všem!

Smím nyní jí nabízet svou lásku? Smím ji spojit teď se svým osudem? Žebrák zbitý a skopaný? Co vše jsem jí chtěl dát! Je po všem!

Vlekl se lesem bez cest, klopýtaje o žilnatou, kořenatou půdu, opíraje se v bezvládných okamžicích čelem o drsnou kůru stromů a jda zas dál bez cíle, bez vědomí, jak stroj, jenž blízek konci. Nic. Jen trpká bolest v hlavě. A slz neměl.

Po všem.

Jos. K. Šlejhar:

NEHODA MESIÁŠE.

Kus historie nejnižších a neznámých.

Pokrač.

Člověk ten se prudce zajíkl při svém zastavení se v místech těchto, jakoby ho někdo udeřil; zdálo se to, že právě na tomto stanovišti v nepoměrnější tíhu svých nesnází a obav shlukly se jeho myšlénky jakoby určitou upomínkou. A ku této bílé, jako ze skvělého perlivého alabastru kouzelně sdělané homoli upjaly se jeho oči — a musil je v tu chvíli zase vytříti, jak se mu nějak zamžely, aniž se zdálo, že tu zrovna zaneseny byly nějakou dotěrnou vločkou. Brada mu při tom spadla, žluté, řídké, jakoby rozcloumané a ohromné zuby se ukázaly. Připadalo, jakoby ten člověk chtěl se tu rozpovídati k nějakým trpkým výčitkám — ty zuby aspoň tak hořce a tvrdě samy promlouvaly...

Vždyť před tak nedávnem — Bože, jakoby zrovna včera, ba zrovna teď, jen právě v uplynulých okamžicích, tak dobře, vesele, v bezstarostné nadějnosti dařícího se díla, dojížděl sem.

Vozil sem na saních s mesiášem hnůj — jest tato značná bílá homole sem v zimě navezený hnůj, uchystaný pro jaro.

Bože, jak to šlo, jaká to byla sanice, taková milá, pohodlná, beze všeho prohazování, bez svízelného boření se. A jaké fůry mohly se skládati, s nimiž mesiáš jen si hrál — vidí zrovna před sebou v blahém poněti ty ohromné fůry zahnědlého, rozleželého, dobře páchnoucího hnoje, ty fůry tak dobře naložené, urovnané, uplácané, jež zrovna samy se smýkaly po kypícím hladkém sněhu za tím zvířetem furiantsky a lehce si vykračujícím, jež odpočalé, silné a dobré vedlo si jako na svarbě.

Jak se pohodlně vyveze takto ten hnůj, jaká to bude úleva na jaro, zrovna samo pak to všechno jede. Bude se moci pro bandory předělati, — ty se pak zasmějou, a takovýho hnoje když dostanou, to bude natí a co pod natí... Až by pro ty bandory navezl dostatek, pomýšlel, že by přihnojil ještě pro kousek ty směsky, jen aby se použilo výborné, pohodlné sanice; a zbývalo-li by ještě pak hnoje, jak se to již ukazovalo, zavážel by pomalu ještě nad krchovec na hromadu již pro ozim. Jak by pak všechno s tou prací nabylo, tak se zlehčilo, udělalo by se všechno v čas, když by nebylo z jara více s tím hnojem tahání a zdržování jako jindy za takové nepohodlné zimy — v čas by se krásně zaselo, zaďálo, a to již je poloviční zdar! Oh blahá vzrušující naděje dařícího se díla!

A zatím, zatím...

Nikoliv, ještě pro tu chvíli zamítal všechny ty důsledky a nesnáze svého uvažování, vžívati se tak náruživě, svatě v pokračování vlastního zdaru díla, jako ten, kdo nemaje více žádné útěchy, do zašlých dob druhdy blaha tak háravě se noří...

Ano, nyní byl by všechen hnůj již pěkně vyvezen, ani mrva nezbyla by ve dvoře, ještě spodní promaštěnou zem by seškrábal. Ba, jak vše se dařilo a vytrvávala pohoda, mohl by vždy z rána, nebo kdy by se hodilo, ještě neustále vyvážeti to, co každého dne hnoje by se nakydalo, a takovou hračkou, zrovna samo, jak již po několik zim se to nestalo, protože nesloužila sanice — loni nebyl tak říkaje sníh skoro žádný a před tím zase takové spousty, že do toho nikdo s potahem ani nemohl a na prohazování nebylo ani pomyšlení. Co by si pak v blahé bezstarostnosti přecházet mohl dvorem, hnojiště prázdné, čisté, vymetené, nic na něm nebylo, co by s výčitkou člověka vyzývalo a poukazovalo k tomu, co by mělo být. Všechno, všechno na poli — tak, tak, bratře, jaksi by promlouval k vyvezenému hnoji — dočkal jsi se teda přec, máš, co tvé srdce si přálo; jseš hezky na poli, ve sněhu, padá na tě, máš vláhu, hezky se paříš a z jara, dá-li Pánbůh, zrovna s tebou do brázdy, abys nevyčich.. Ty bandůrky, ty se budou mít, ty je zvelebíš, a směska půjde jako divá, ta bude myslit, že se jí narodil zrovna pámbůh, neboť kdy pak se to mršce tak podaří, aby se moh o pod ní přihnojit! A vyhladovělý krchovec bude se již od nynějška těšiti, od nynějška bude ho již ten hnůj hřát a sílit. Pane, ale také hnoje po-

třebuje, tolik let na tu výšinu nemohl se hnůj dostati . . .

Tak přeje si v horách duše sedláka, tak má se mu dařiti v jeho díle, chystaném zemi a s mrvou, jež je duší země.

A zatím, zatím . . .

Leč pořád ještě nechtěl tu připustiti na vědomí celou tu strašnou zející pravdu a dále se vžíval na tomto stanovišti v zdar a chloubu k svému dokonání spějícího díla.

A dále, ty lesknoucí se, dobře páchnoucí fůry do takové smělé objemnosti narovnané, jak málokdy lze si na zdejších kopcích troufati, nebyly jediným blahým zřetelem uvažování tohoto člověka, aspoň blahým zřetelem jeho přání, jež v nesnesitelném neštěstí svém snažily se aspoň na tu chvíli ukolébávati ve vytoužené zdání skutečnosti.

Ale byly do nedávna věci jiné daleko ještě větší blahou chloubou, duši jeho naplňující . . .

To jeho neobyčejné zvíře, ten věrný, poctivý kůň, jeho mesiáš, jak si jej nazval. Bože, je někde takového koně na vůkolí! Marná řeč. Byli sice jinší sedláci než on, u něho je to sice pouhá chalupa, tak říkajíc plahočina, ale ať někdo takovým koněm vykáže se.

Tak stát na těch nohách — celý kočárový panský kůň. A při tom v tahu utrhne celý svět Pak ta výška jeho — Máslík na strži, sedlák, má sice vyššího as o skrovné půl pěsti, ale co je to platno, nehledě ani k všemu ostatnímu, není to ta postava, to vypnutí — jakoby královna se zrovna vznesla vždycky. A všechno hrálo na něm, lesklo se, zrovna mluvilo a zas jakoby ptáček šveholil — nemohl se ani nanadívati na tu mluvu svalů a krve. Ovšem krev, krev . . . Pak ten jeho střih ušima, ta vzácná citlivost v nich — pavučinkou kdybys smýkl kolem, hned ucítil, mrskl jima jako břitva, zastříhal, co ten Máslíkův, kdyby mu tak říkajíc kyjem mávl, nechal je tupy jako roubíky, a taky kůň za tři sta. Ale to všechno ještě nic — jen ta jeho dobrota! Dobrota na všechno. Jako boží světice, hotový anděl. Přijde dítě k němu, podlézá si jej — on se tu nepohne a ostražitě jen po dítěti vzhlédá, až by bez nesnázi a závady vylezlo, přijde si i telátko, to hloupě smělé, nevědomé telátko, které o všem má ponětí, že je to mámin cecek jemu náležející a za vše že si může popadnouti a mamlati do libosti, přijde si to telátko zrovna pod něho jako k svému, popadne si ho kde popadne a mamle, mamle o přítrž, a to ohromné koňské dobrotisko ještě se poroztáhne, nakrčí a jaksi nakročí, aby nic tomu hloupému droběti nebylo na úkor, neboť jen se takhle hnouti, trochu ohnati se, uhoditi, je hned po něm . . . Takový je to dobrý, rozumný kůň — a může přijíti cokoliv, cokoliv se děje, ničemu neublíží a ještě neublížil jeho mesiáš, v pravdě dobrá svatá duše. Ten Máslíkův již vlastního hospodáře potloukl, na opilce na cestě ležícího šlápl — toť se rozumí, proč se tam položi nemrava . . . a Bože, což ostatek není známo po celé vsi a vůkolí, jak zatím jednou jeho mesiáš vyhnul se, jda sám, co on se kdes vzadu s někým pozdržel, s celým nákladem a vozem dítěti, jež uprostřed silnice si hrálo, a vyhnul se to ostražitě popojížděje a po tom děcku v zad vzhlédaje, tak dobře, že dítěti nestalo se vůbec nic a že vůbec nic nepozorujíc, dál si, když vůz přejel, hrálo důležitě s nějakými namatenými hromádkami prachu a nasbíranými kaménky. To se všechno ví . . .

Takový je jeho mesiáš, vlastně, Bože, byl jen . . .

Ale ani při tomto choulostivém slovním rozporu, je-li či byl-li, který mohl svésti hned k těm nejpříkřejším, nejobávanějším důsledkům vlastní skutečnosti a k vlastní strašné pravdě, nechtěl se zdržovati, hned toto rozpoložení mysli prudce zamítal, vraceje se v jakémsi vnitřním uřícení k nedávné minulosti.

Tedy takový kůň! Ale co u něho nejzvláštnějšího, jeho pohled, to oko! Tak ani člověk se nedívá, tak rozumně, tak mile, tak významně. Jen tak někdy na svého pána pohlédne ještě věrný dobrý pes. To oko bylo vypouklé, lesklé a černé jako vodní tůň. Bez každého takového podezřelého modravého zážehu, jenž vynořuje se v potměšilém pohledu janka anebo zlého kousavého koně. Upjal na tě zrak — a jakoby tě oblil lázní. Tak nějak milo, volno, blaženě bylo hned člověku. Zrovna do srdce vnikal ten pohled, vybízeje k důvěře a přátelství. A mluvil, dorozumíval se s tebou a znal tě tak, jako bratra známe. Sličné, vypouklé, poctivé oko, v němž nějaká velká duše tála. — Někdy ten člověk celé doby vytrvával, nahlédaje v to oko svému mesiáši, maje v dlani jeho tlamu, jež jakoby byla ústy dobrého přítele, a mesiáš upjatě v jakémsi úsměvu zvířecím a věrné zaujatosti při tom se svého pána nespouštěl se pohledem, jenž zrcadlil i toho člověka i celý svět vůkolní. Takto mnohdy na sebe pohlíželi v dobrém obapolném uspokojení a v zadostučinění blaha a důvěřivé příchylnosti . . .

Ano, takový byl mesiáš.

A všechny, všechny, bez odporu, ctnosti měl.

Inu, toť se rozumí, ono to všechno nepřišlo jen tak, ono nepřijde nic jen tak, zvláště nic takového. Bože, když si ho na chalupu přivedl, skoro ještě jako ročka z Oustí. Jako znalec poznal hned v hříběti, že v něm něco je. Ale že takto se vyvede, ani ve snách nejsmělejších své koňařské vášně si nepomyslil. Že to bude moci býti krom nějakého dopuštění dobrý kůň, na to byl by přisahal a proto je také koupil, ač musil dát něco přes stovku — ale že to bude slavný kůň, tak slavný, jako je . . . vlastně byl, byl . .

oh, to netušil. A znal se přec v koních, uměl je zrovna nazpaměť — ostatně bylo to kus jeho živobytí, jak by jinak mohl z té bídné své chalupy platit procenta, daně, to všechno tvrdé živobytí přestát, kdyby si nepřipomoh' těma koníčkama. Koupí se o Vánocích v Oustí to hřibátko, piplá se s ním přes tu zimu člověk, naučí je tahat (inu, túra to je) a za dva roky krom nějakého dopuštění, podařilo-li se bytně koupit, může se hezky vydělat, hezky to pak uplatí...

Když teda si toho něco více než ročka z Oustí přivedl. Bál se s ním domů zrovna. O hodně víc než celou stovku dal — za ročka skoro ještě... co jen tomu žena řekne, takovou trochu lakotnou a svárlivou, nehrubě hodnou ženskou měl.

Také se na něho sypala. Vyznala se také trochu již v těch hříbatech, aby uměla něco posouditi. A měla ho v podezření, kam naposled peníze dal. Starých obejdů mu vynadala a bláznů a hříšných marnotratníků. Plivala i po něm i po hříběti. — Cože! Za takovou chrůnu stovku dát! To raději zrovna jít z chalupy a potloukat se světem — neb tam to musí dojít, když takový starý obejda takhle začne bláznit a se spouštět anebo co provádět. A zase naplila na koně a na konec potupně zadkem k nim oběma se obrátila a neslušně ve vzteklosti své se sklonila.

Ten člověk byl sice již zvyklý na urážky své nehrubě hodné ženy a byl klidný a trpělivý, raději pomlčuje a mnoho dávaje si líbit k vůli tomu, aby nebylo pohoršení. Bylo ho beztak přespříliš. A pak byl i trochu rozumec — eh, co chcete s ženskýma jinýho, říkával mávaje opovržlivě rukou. — Řezat je snad, jak by zasluhovaly? Sic každou ranou jednoho čerta z nich vyrazíš, ale 99 zase do nich vrazíš znova. Nechat je raděj, dokud tuze nelezou ti na kůži... A dle toho asi se řídil, celkem málo se ženou se obíraje.

A nebylo by ho tedy ani to tak urazilo, co mu udělala, co by se týkalo jen jeho osoby, jako stran koně, toho hříběte, jež již tenkrát se tak nějak zvláštně jevilo a tak moudře podivuhodně hledělo. Jistě, k těm urážkám ženštiny ono také tak zvláštně zařehtalo, nějak tak odbývavě a při tom tak nějak hrdě v ušlechtilé důstojnosti, opravdu nějak tak povzneseně lidsky, jakoby si bylo vědomo své ceny a povýšenosti oproti takové hanebné sprostotě.

»Fuj, že se nestydíš aspoň před tím zvířetem, stará necudo,« odvětil v opovržlivém rozhorlení tehdáž, »však můžeš být jista, že má to zvíře větší cenu než ty, to ti povídám já. A jářku,« zakřičel tu v náhle pojavším ho nezdolném přesvědčení, jaké někdy dostaví se rozumu před zjevenou pravdou věcí, »jářku, že to dokonce může být ještě náš mesiáš, abys věděla, necudo ty stará...«

Načež selka se až zle rozchechtala. A od té chvíle kudy chodila, tudy mluvila o tom jejich mesiáši, probírajíc to slovo v okázalém opovržení, mrchu pak již jinak nepojmenovala než mesiášem a starého si nemohla dosti nadobrati pro to.

»A co by... stojím teda na tom jako čert,« rozkřičel se posléze starý, když již toho dobírání bylo přes příliš, »a abys věděla, bude to teda mesiáš!«

Trvale tím tak svého koně pokřtil. A maje pro něho snášeti urážky, jakoby tím vřeleji k němu přilnul, že jaksi tím trpěli oba. Nechav ženu ženou, začal se napotom zrovna vášnivě tím hříbětem zabývati. Co, nebylo co dělat již, všechno bylo vymláceno, trochu toho dříví měl již také doma, trochu hnoje byl do Vánoc vyvozil se sousedovým potahem — a tak měl jen výchovu toho svého hříběte na starosti. Naučit je tahat, jaksi uvésti do světa, učiniti platným a prospěšným — udělati z hříběte koně! Však to není samo sebou, co tu práce, trpělivosti k neponětí, námahy do úmoru i časem značného nebezpečí. Ale jako matka svého miláčka v sebezapření celé své bytosti si vychovává, vše mu obětujíc, tak on to hříbě, mesiáška svého. S takovou láskou, trpělivostí, sebezapřením tak činil. Nikdy něčeho takového ještě s takovou láskou se nepodjal. Jako matka, jako matka. Ale co pravda, ač vychoval si již tolik koňů tento člověk, lepších i horších, podle toho, jak se vyvedli, ještě neměl nikdy tak dobrého, učelivého i vděčného svěřence; a dával-li si s ním péči veškeru, veškeru tu péči odměnil mu kůň. Prospíval tak, jak se to tomu člověku ještě za jeho zkušeností neudálo. V brzku naučil se tahat, poslouchat — jakoby ta oprať zrovna k němu mluvila.

Nebylo to tak druhdy bez nebezpečenství, ale nebylo to ze zvůle zvířete, která musí se jadrně vytrestati a vyhnati bičem, kdyby snad bylo bilo, kopalo, svévolně kolem sebe pustošilo; spíše děly se takové nezbytnosti z přílišného ohně mladého nezkroceného zvířete, z překypující jeho síly, z rozpoutané bujnosti krve. Kolikrát se vším všudy, vymknuv se z určeného směru cesty, vjel do závěje, do příkopu, do potoku, vše se válelo, řítilo. Člověk daleko kams je vržen, neví ani, je-li ještě na světě. A oprati se pustit nesmí, zle by bylo, osudno, zvětřil by kůň, vše lehce v niveč přijíti by mohlo. Vleče tak člověka rozbujněné zvíře třebas značný kus cesty za sebou. Jaké to kotrmelce, pochopy, smýkání a koulení po zádech i po obličeji místo po nohou! Ale probůh jen oprať nepustit! Jakoby s ní srostly ty dlaně, kolem nichž do krvava oprať ovinuta, však se jim nevymknou, a kdyby na babylonskou věž vyletěla mrcha. Seznati tu musí zvíře nadvládu lidského důmyslu, převahu rozumu nad slepou silou a navyknouti si síly své účelně vymeziti.

Jaká rozkoš a hrdost pro pravého pěstitele koně v nebezpečenstvích tohoto druhu! Peklem samým chtěl by se střemhlav vrhati s koněm takovým, unášeným na perutích svého ryzého krevního ohně.

Bože, když tenkrát s celým světem o překot jel se svým mesiášem, vyjev si za krásné, mrazivé neděle s ním jaksi na hlavní zkoušku po jeho obtahání.

To věru na křídlech vznesl se mesiáš.

A víc jakoby nebylo pro něho oprati, saní, překážek, a jel, jel po umrzlé třpytné silnici vinoucí se někam do nekonečna lesklými kolejnicemi jako zářivý had. Vypouklé oči jako hvězdy v čele napjaly se v to nekonečno, rozšířené sálavé nozdry prudce se chvěly, nohy v mihotu nepostřehlém. Ponechán byl celé své zvůli tehdáž, — Bože, jakoby to bylo dnes — v jakési neskonalé důvěře v pravost svého chovance to učinil ten člověk. A sám jen rozstoupiv se šíře na sanicích, pevněji se to jaksi zakotvil na nohou. A vše, ten člověk, ty sáně, natažená oprať a na ní ten kůň, jakoby tvořilo jediný nezdolný celek ženoucí se proudem v dál. Byl to úprk, pravý let, avšak vědomý, jistý, nebylo to splašení, nebyla to divá spousta neovládaných rozpoutaných sil. — Do smrti nechce zapomenouti na znamenitou jízdu onu. Bylať jízda ta událostí, potěšením, hrdostí jeho — ne, nechce a nemůže na ni zapomenouti, zbavil by se tak nejkrásnější upomínky svého života, jaksi té nejblažší a nejvypjatější části jeho. Ani když se ženil, a byl tehdáž opravdu pravý blázen — ale kde pak... zvláště pak u přirovnání k dnešku, jaký je to jen věru člověk hlupec, hlupec — eh, darmo mluvit, kdyby tu tak člověk mohl napřed přirovnávat vždycky. A věru, nedá se tedy nic porovnati se slávou oné události, když jeli tehdáž s mesiášem. Lidé vybíhali ze statků, z hospod, v žasu patříce. Hlasitě vykřikovali svou chválu, závistníci koňaři mezi nimi užírali se zatajeným údivem.

A tak jeli, jeli, nevšímajíce si nikoho a ničeho, leč vědomi své síly, své nádhery, vší své přednosti, i vědomi všeho toho údivu a chvály na všech stranách, kudy jeli. Ostatně rozuměl své věci ten člověk a uměl si také vyjeti, přišlo-li již na to. A tak jeli, jeli — had kolejnic letem jakoby v sykotu přivíjel se k zemi, a vše pádilo v zad jako v šumné bouři. Bože — jaké bylo tenkrát modro mrazivé, ale přec již ozářené, jihnoucí vznášející se září slunce, a to nedotčené, čerstvě napadané sněžno v nedozírno rozpjaté, v něž jakoby se u vřelém dotčení kouzelně stápěl ten nebeský blankyt, ty ubíhající řady černých stromů jak kynuly nějak v takové známé účasti, a vším jakoby horoucně pronikaly hlaholy zvonků a vanul nevystihlý onen šum překotu a letu. Tak sváteční vše bylo, sváteční zření vesnic, slavnostně odění vesničané, hospody plné a hlučné — a veškera ta svátečnost jakoby ještě povznášela jízdu jejich, jejich úspěch, moc a sílu.

Letěli, letěli... a jemu bylo, jakoby odnášel se ze všech svých pozemských nesnází a trampot, vymanil se náhle z ujařmení dosavadního, jaksi se neznal, hlava pádila směle kamsi vzhůru v tu závratnou nadšenou báj jihnoucího se blankytu — eh čert vzal doma tu ženu, ani jakoby jí nebylo na světě, čert vzal i odtud všechno, co upomínalo na všechny tam trampoty a kde jaké byly.

A zajisté nikdy ty vrány (jakoby pořád tytéž za zimy kolem těch silnic, příkopů, jeřábů a osyk) nedoznaly takového zděšení jako za této kvačící jízdy — mrchy černé, drzé jindy, když batolí se takové hloupé nemotorné spřežení selské s chundelatou bačkorou jakousi místo koně v předu a s takovou nějakou voznicí místo saní v zadu, a se strejcem ukejhaným, zachrutým v seně a snad i v pytli, ani se neuhnou, ba div na takové spřežení se zrovna nesnesou a tropí nevázanou ostudu, posměšně krákajíce... Ale tehdáž — již z daleka oupředem, v ustrašeném jekotu vznesly se ze silnice černé jejich sbory, nevyčkávajíce ani, až by spřežení jich dojelo; a nedbajíce více, zdali po spřežení tom by zůstal nějaký vítaný pozůstatek, na nějž by se chvatně vrhly, daleko bez meškání zalétaly do zasněžených plání v neustávajícím užaslém krákotu, jak je to polekal ženoucí se mesiáš, a zajisté hned zas k těm místům se jen tak nenavrátí.

Bože, to bylo jediné rozkypění srdce toho člověka za jízdy tehdáž. Ani když se ženil — však hanba mluvit zvláště u porovnání k dnešku. Ale nyní byl sám, se svým spřežením, volný a jaksi tak nekonečný jako ta nekonečnost vůkol. Modré a bílé dálavy samé kolkolem. A jakoby družně pojaly jeho bytost a on jim náležel. A nebylo překážky k nepřemožení a nebylo přání k nedosažení. Tak silno, svobodno, v nadšeném rozpjetí bylo duši tehdáž, a všechno jí kynulo, a nebylo trýzně ani zloby. Jakási nesmírná vlna zalila ho, cosi vroucně a nadšeně obemklo ho, oh byl by jásal, co bouřlivý proud volné radosti vytékal mu z ňader a nebylo obav, ani umdlení, ochabení, ani nejistot... Bože, jaká to byla jízda!

Pokrač.

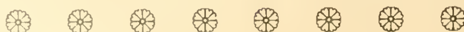

FEUILLETON.

ANGELO CONTI: RYTHMUS V POESII.

Rythmus zjevuje se básníkovi současně s ideou, již slova dají tvar. Každý zjev přírody má svůj rythmus, své žilobití, značící jeho život, má svůj dech. Jdete-li poblíže moře, nezdá se vám postřehovati jeho tepnu a dech? a nezdá se vám, že dýše hvězdnaté nebe? a kráčíte-li za vanu větru cestou mimo žitné pole, necítíte, že žito se vlní podle taktu, jenž odpovídá jeho životu? Každá věc v světě má jakýs rythmus, jenž vyjadřuje a provází její život, každá věc má svůj zvláštní způsob dýchání, žilobití, vlnění, záření, každý květ na zemi má svůj zvláštní půvab v rozkvětu, jako každá hvězda na nebi má svůj zvláštní způsob záření v soumračném vzduchu: a všechno naše ovzduší, všechno jeviště našich visí jest proniknuto hudbou zvuků a paprsků, vyměřeným sledem barev a tvarů, jich přibýváním intensity a množství, jich pozvolným a postupným ubýváním a zanikáním; vše jest rythmem v říši vzduchu, kde poletují vlaštovice, kde trilkují skřivani, kde se jako do jezera rozlévá hlasné chvění zvonů, kde se rozléhá hukot a sykot větru; vše jest rythmem na zemi, kde vody zpívají, kde davy mají tentýž hlas jako moře; zkad stoupají neustále střídavé zpěvy a modlitby a dýmy požárů a lehounké obláčky kouře ze střech příbytků posvěcených mírem a samotou.

Těmto hlasům básník naslouchá, tyto rythmy převádí do své mluvy. Čím hlouběji a příměji se pojí život věcí s životem jeho srdce, tím zřetelněji vidí a slyší znamení života věci, tím průzračnější, působivější a jímavější jest jeho zpěv, v němž se zdá, jakoby příroda sama vyznávala hned svůj klid, hned svou tíseň a zjevovala své aspirace k novým tvarům.

Až do nedávna básníci naší doby zřídka kdy dali na jevo, že pociťují v taji noci dech světa, aniž dokázali, že mimo zvuky, jež sluch slyší, slyší přítomnost zvuků, jež nemohou dosáhnouti duše leč v podobě mlčení.

A tato jest podstata rythmů, v nichž opravdově žije verš tvořivý, verš velikých básníků. Plynou z mlčení, a nepozná jich leč duch, prodlevší na čas v místech, kde byly zrozeny. Ti, kdož neznají němé hudby a neviděli a neslyšeli, co zpívá a co se chvěje v mlčení a v nehybnosti, nevědí, co jest rythmus, jenž provází život přírody a jemuž dává výraz poeta, pomocí toho, co jest nejtajemnějšího v hudbě slova.

Avšak kolik jest těch na příklad, kteří v metrice zpěvu Danteova Ráje spatřují něco, co jde za meze povrchních a marných zákonů, jimž se vyučuje na školách? Mnoho-li jest těch, kteří znají vnitřní pohyby a proměny rythmu, jež provázejí různé stavy oné zázračné, oné božské obraznosti? Kdo čte Dantea za vedení nejslavnějších moderních průvodců, pomyslí si zajisté, že vše se tu dá vyložiti dějinami, theologií, astronomií, logikou a i pomocí variantů a komentářů, a, kdybyste ke stu vzdělaných osob řekli, že, má-li kdo pochopiti na příklad poslední zpěv Ráje, musí se nalézati ve stavu milosti, devadesát devět se vám vysměje do očí; na takové scesti byly svedeny neblahým učením školským mysli našich současníků.

Skládáme tudíž veškeré naděje v ty, kteří nebyli dosud učením školským porušeni nebo kteří odolali jeho zlému vlivu a dovedli si zachovati mladost ducha a mají oči otevřené pro vše, co by neprospěšné učení rádo před nimi skrylo. Těm zjeví se světlo idey, těch duše uslyší hudbu rythmů, jim k radosti bude zpívati život. Mladí včerejšku, kteří by byli ještě mladí, kdyby duše jejich nebyla bývala udušena v ranných jasných letech, pominou, zůstavivše za sebou stopu marného umělkování a prázdných slov. Avšak ne všichni, kteří jsme byli oklamáni, pomineme beze stopy. Mnohý z nás, než zanikne, pozdvihne svého hlasu, nyní, když úsvit je blízký, aby nikomu z jeho bratří nebylo odepřeno divadlo vycházejícího slunce.

Neznamenate-liž, po vší lyrice, jež tolik mluvila o nebi, moři a zemi, že v této druhé polovici našeho století příroda ještě nebyla viděna? Slunce, jež zítra vyjde, vyjde tedy poprvé? Očekávám s dychtivostí novou lyriku, nový poem, nové drama, kde vášeň se vznítí a ztiší zpěvem; my všichni, kteří žijeme mezi veledíly starého umění, očekáváme zjevení nového poety.

Zjevení jeho bude následováno hudebnou vlnou nových rythmů, a bude jej předcházeti a bude jej provázeti vzývání, jímž uvítají duše znavené a toužebné nového těšitele lidstva, jenž dovede novým slovem a neočekávanými vynálezy odsouditi marnosti, slitovati se nad bídou existence a povýšiti věčné pravdy života.

Z ital. přel. MARIE KALAŠOVÁ.

LITERATURA.

Staroměstský rynk. Píše dr. Jos. Teige a Jan Herain. S titulním obrazem od Lad. Nováka vydává Společnost přátel starožitností českých v Praze. Cena seš. 1 K. 60 h.

Dlouholetá tahanice o Starou Prahu vede konečně aspoň k jednomu dobrému výsledku: důkladnějšímu odhadnutí a revisi uměleckého majetku Prahy.

Není tomu dávno, co do veřejnosti pronikla zpráva o 1400 abon. na Jansovu Starou Prahu, — neroztál ještě úsměv nad ušlechtilou pokorou, s jakou p. dr. Podlipný s Bulsem v náručí ubírá se do Canossy*) a už Společnost přátel starožitností českých v Praze hlásí se s novou, v našich poměrech nedocenitelnou publikací: přesnou a podrobnou monografií Staroměstského rynku.

I kdyby vydání tohoto díla nepodalo jiného důkazu, než toho, že podobné monografie bez bázně o úspěch konečně vycházeti mohou, stačila by cena tohoto zjevu sama o sobě...

Ale vydání »Staroměstského rynku« má význam ještě bližší. Je ostrým zrcadlem, ve kterém jasně a přesvědčivě vynikne celý obraz mravní naší bídy z posledních let. Skutky v denní vřavě neviditelné nebo na lehko odhadnuté nabudou zde perspektivy celých věků, a nechtěl bych být v kůži těch, kteří ať v blízkosti, ať z dáli figurovati budou v tomto »panoramatu« města Prahy jako nejčernější sloupy destrukce.

Staroměstský rynk stává se tak zároveň i řízným zadostučiněním všem, kdo tolik a ovšem marně se dovolávali zachránění rozkošného tohoto koutu světa v dřívější, bohužel už jen v reminiscencích uchované podobě. —

Do podrobna s velikou pietou vylíčen tu postup a ráz všech podniknutých změn a tím už cena přísně věcného posouzení mění se v mrazivou kritiku spravedlnosti, jakou vládne pouze dobře věci znalá historie.

Pánům, kteří se tolik přičiňovali o zničení krásného obrazu Staroměstského rynku, jistě se ani ve snách

---

*) »Estetikou měst«, přel. z Bulse, p. dr. Podlipný jen o poznání mírní divnou památku, jakou po sobě zanechal zbořením Praelatury, zbořením tří domů na starom. náměstí a jinými lehkomyslnými skutky městské rady. Postarati se o rehabilitaci svého jména v záležitostech Staré Prahy jiným způsobem měl ovšem p. dr. Podlipný příležitosti dost, dokud stál v čele obce. — Přes to rádi kvitujeme, že ve sněmovním výboru všemožným způsobem přičiňuje se o to, aby přijaty byly aspoň ty minimální požadavky ve smyslu našem, pokud obsaženy jsou v Osnově nového stavebního zákona pro Prahu a t. d.

*

nezdálo, že se jim této ukrutné, ale nutné odplaty dostane ještě za živa. Že se stanou výstražnými mezníky pro celou, snad lepší budoucnost, strašáky všem, kdo v nestřežené chvíli se přihnali, aby okusovali na bohatém a nyní zpustošeném stromě domácího umění —

Jména »zasloužilých« těchto osobností budou čtenáři čísti s divnými pocity.

Dr. Frič, dr. Podlipný, arch. Polívka v jednom defilé s prvním českým starostou dr. Pštrossem v čele — není možno představiti si tesknějšího průvodu v dějinách města, než je právě tento. Něco víc, než pouhé konstatování jmen a jakého života pojednou nabývají v prospektu celé té aleje »zvěčnělých« ať už súčastněných přímo nebo pouze tím (arch. p. Polívka), že se propůjčiti dali ke skutkům povolání svého nehodným.

Bude to roztomilá lektura pro ně i pro nás.

Pro obě strany trapná, ale výstražná a cenná.

Tak se ubozí dočtou, že veselé jejich kousky nejsou snad výmyslem nynějších »pokročilých« dob, ale že původem svým dobře založeny jsou v starém, zdárně vypěstovaném a už v podobě infekce objevujícím se neduhu.

Padělaným, »pověstným« Grueberem vystavěným gotickým obloukem tak zv »oslím hřbetem« hned za hlavním portálem vchází se do radnice a zdá se, že stavba tohoto oblouku stala se pro mnohé deputátníky města Prahy skoro nutností —

Tak hned v 1. seš. »Staroměstského rynku« dočítáme se rozkošné zprávy i o tom, že r. 1787 při velké přestavbě radnice ani orloje nemělo býti ušetřeno, jelikož z příčin »hospodářských« již bylo navrženo veškeré části stroje prodati za staré železo! Jen Phdr. Ant. Strnad svou přímluvou u mag. rady Fr. Fischera tomu zabránil.

Hle, jak překrásně se vyjímá vzácná tato událost s oběma jmény, zapsanými v nezničitelnou paměť historie! . . .

Víc než přes sto let uplynulo od těch dob, a kdyby o krok postoupeno bylo dál! Naopak. Tenkrát aspoň byli ještě mag. radové, kteří se úsudkem takového Phdra přesvědčiti dali, dnes neimponují pánům ani celé umělecké legie.

Takového světla nabudou v monografii Staroměstského rynku a snad i ostatních částí Prahy všechny ony »žádoucí« změny na vzhledu Prahy, propagované z příčin »hospodářských«, »komunikačních«, »assanačních« a j. a j. — jak už všechny ty efektní boutady zní. —

Není krutějšího a chladnějšího mstitele nad dějiny, a Společnost přátel starožitností českých v Praze nechť připočte svůj náhlý soud« mezi největší své zásluhy.

Fiat justitia et sit saluti!

V. Mrštík.

FRANCOUZSKÉ KNIHY.

Pierre d'Espagnat: Jours de Guinée. Librairie académique Perrin & Cie, Paris, 1899, 3·50 fr.

Folkloristé, psychologové a konečně všichni ti, kteří jednou, po dnu marně prožitém, pocítí náhlou touhu zmizeti ze zvyklé pevniny, jíti vstříc neznámému moři, cizím oblohám, nezvyklým vegetacím, hleděti do očí, v nichž vibruje dech jiného dílu světa, míti kolem sebe divná stvoření, s měděnými těly, na nichž v kadenci kroků chřestí korály, náhrdelníky mušlí a barbarsky pracované náramky — všichni ti budou vděčni p. Pierru d'Espagnat za několik chvil illuse a ekstatického opojení, jež jim poskytl ve své knize. Dny v Guinei jest cestopisný denník literárního dilettanta, který, snad z přesycení anebo esthetické zvědavosti, strávil celý rok na pobřeží Horní Guinei, v těchto končinách, kde září svým oslepujícím leskem pohádka zlata a slonoviny vedle míst znamenaných stopou otroků, nesmiřitelnými válkami a ukrutnostmi domorodých Caligulů. Jedete kolem černé massy Gibraltaru, pak Canarií, Canasií s bílými břehy omývanými sluncem a mořem neposkvrněně modrým, přistanete v Dahar, tomto hnízdě s rudimentárním komfortem, kde ve dne slézají se hloučky Evropanů s Tolosy, oděnými ve světlé »gandurah« a v noci domorodé ženy tančí šílený ballet, zatím co jejich rty vykřikují: Ammualis! Tobil! A pak objeví se Mys Palmový, Pobřeží Slonoviny, Grand-Bassam a Alangua. Po řece Comoé, v malém pirogu, pluje se dále, blíže k srdci Afriky, blíže k pralesům, blíže k panenským krajům, kde je příroda důvěrnější, více nepodajná, více krutá vůči člověku. Se svým tuctem veslařů proniká p. d'Espagnat těmito okresy, plnými vůně rozpuknuté země, s roztroušenými faktoriemi po tomto moři černého plemena, rejžoviště střídají se s ojedinělými bambusy a to vše zacloněno v dálce massami lesů, jež se rýsují temně na rovníkovém nebi, bohatším a zářivějším nežli chudá obloha Evropy. A život ve faktoriích, kde Evropani mrou po 3—5 letech, život mezi divokým lidem, alkoholisovaným a brutálním. To vše se vám míhá před očima v prostých záznamech jednotlivých dnů, promíseno nostalgickou melancholií, pestré zajímavými poznámkami, v nichž autor zachycuje psychu kraje, gesto nálady, historickou perspektivu a analysu lidu. Některé řádky jsou malými mistrovskými kousky pozorování a plastiky: tak ku příkladu ráno na procházce s jednou kráskou. Jda po jejím boku tázal jsem se sama sebe, kolik lidí v Evropě po celý svůj život nepozná pravou Negerku, pravou, zářivou a bujnou dceru Chamovu, s její podivnou příchutí lásky a s jejím kouzlem rozkoše. Půvab šatu, bohatost forem a velmi pravidelné tahy u této. Její obličej je krásný; člověk by ji mohl milovat. Hodila by se všecka ku brutalitě touhy — ale také snad k něčemu divnému, co by se v jistém ohledu podobalo něžnosti. Šla — nikoliv houpavě jako jiné — ale pevně a dlouhými kroky, napínajíc nervosně koleno jako klusající kůň . . . Dvě černé služky následovaly zastiňujíce ohromným rudým slunečníkem tuto vznešenou dámu, jejíž všechny údy, všechny sponky třpytily se při každém kroku. Byla doslovně pokryta zlatem; na všech prstech massivní prsteny, kulatý plech na kotnících, v uších jako malé štíty, ve vlasech ohromé jehlice.« Tak píše 22. ledna 1896. A 15. března jest již na parníku, Maranhao unáší ho nazpět zase skrze bílý zástup Canarií, podél Marokka, kolem černé massy Gibraltaru, jenž vystupuje v Oceáně jako obrovský netvor, s ocelovými jícny děl civícími v prázdno moře.

O. T.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 20 DUBNA 1900. — ČÍSLO 22.

Jos. K. Šlejhar:

NEHODA MESIÁŠE.

KUS HISTORIE NEJNIŽŠÍCH A NEZNÁMÝCH.

(Pokrač.)

Chvílema jen si zamlaskal rtoma tehdáž, to bylo vše, ale v tom také značilo se vše. A vracel-li se v duchu k věcem pozemským, k tomu, co přec jen tady bylo a od čeho nebylo lze se dokona odtrhnouti, nebylo to k ženě — co si při tom zpodoboval, bylo jen pro to, aby tím vítězněji obstála jeho věc, a aby u porovnávání tím nerušeněji svého vypjatí a blaha mohl užívat... Těkaje v jakémsi úsměchu, jímž bez nenávisti a opovržení odbýval vše, po takových zpodobněních, přecházel pak celou horoucností k tomu, co bylo vlastně zdrojem vší té slávy — k mesiáši svému, s nímž již všechno pozemské oddaně chtěl nésti. Přichyluje se tak s celou vášnivou horoucností k němu, v duchu jej líbal, laskal neomezeně a sliboval mu jako král, při tom v radosti, úžasu a obdivu nad ním se téměř zajíkaje: »Mesiášku můj, ha brachu, ty holoubátko, duše má — —«

A zatím dnes...

Pro Krista Pána Ježíše umučeného, je tomu tak či není!

A člověk v lodenovém burnusu a obrovských botách, uprostřed té rozsáhlé, zvířené horské sněžné planiny s dálavami nekonečna vůkol, popadl se uděšeně za hlavu, jak by byl do ní udeřen. A tak strašně cos proniklo jeho hrudí, že v ohromení zasténal a zachvěl se. Ano bylo příliš zřejmo u něho strašné vnitřní hnutí nějaké, a jakoby to jeho vlivem, podivně po jeho trupu zasmýkal se ten loden a salup, vydral se náhle z pod límce. A ještě více sežloutla, ba sesivěla v tu chvíli ta vosková nepečlivě holená tvář — a to nezdálo se jedině vlivem šedé, kterou ten člověk dobře nesnášel. Oči tak se mu skleně vyboulily, jakoby chtěly v tupé zřícené námaze pronikati nepostihlým zlým viděním.

Zároveň v tuto chvíli mrak černých havranu zapotácel se nad jeho hlavou, jako by si byl zcela jist jeho bezmocnou blízkostí, a zakroužil nad ním v pustém zakřičení a snesl se na bílou homoli v takovém drzém ubezpečení, jakoby ani jeho zde nebylo vůbec. Sněžné chomáče jako vyrvané peří rozlétly se od jejich drápů na všechny strany — jaké to byly drápy, ty by rvaly tak do toho hnoje a roznesly ho něco, kdyby nechránil hromadu sníh, úmyslně napovídal si za této příležitosti ten člověk, vybočiv ze svého předmětu, jen aby zas jakýmkoliv způsobem odnesen byl od vlastní podstaty trapného přemítání. Zdála se to ale prázdná slova, prázdné úvahy, oči neviděly havranů, srdci nezželelo se roznášené mrvy, jiná slova, jiná vidění, jiné želení vše u něho bylo. Jen ještě čímsi zdržovalo se jaksi pravé propuknutí celé pravdy a přiznání toho strašného stavu věcí, jež nadešly...

Bože, byl to kůň, jak vzrostl, vyvinul se jak vzácně vyspěl za ta dvě léta, co ho měl právě o tom Ousteckém trhu vánočním bylo to dvě léta. Ano, jen nedlouho se vyšklíbala všemu ta stará, pak začala se ku podivu mírniti, až se umlčela docela. Aspoň mlčela, když již ani za nebe nebyla by se podložila, přišla takhle a řekla: »Vidíš, je to kůň, všechna chvála; pravdu jsi měl a s dobrou jsi se potázal tenkrát; a dala jsem vám křivdu oběma. Ale kde pak ta, ani za boha by se nepodložila. Ale aspoň mlčela. A chválila tím mlčením, očima chválila, vším chválila, to bylo vidět. Jen ne jim do očí. Třebas. Ale aspoň dala pokoj a čert by se víc o ni staral. — Na podzim, po práci již, dávali mu čtyři sta, byli by dali i víc, jen kdyby vůbec byl se chtěl pustit do smlouvání a projevil ochotu prodávat — Počkám ještě, počkám až co víc přijde do zralosti, řek'

a nepovolil. Počítal a věděl, že k jaru tak něco k pěti uplatí.

Ale nebylo to jen to, naděje na větší hmotný úspěch byla to a potajmá lítost, zžíravá zrovna nemožnost přijíti o toho mesiáše, s nímž jako by celou duší srostl, a i žárlivost tichá, ale hlodavá a mocná, aby jiný dostat měl zvíře takové. Nikdy se nedržel se zvířetem, vhodně-li uplatilo, bylo to i podmínkou jeho živobytí: přišel-li kupec, zaplatil-li, co bylo vhodno, dostal, třebas to bylo uprostřed práce — však dovedl si již zase něco sehnati, byť i jen prozatím a za vhod napotom opatři se jinak. Ale k jeho mesiáši poutalo ho zrovna vnitřní násilí, náruživá zaujatost, kus duše, trvalá nadšená radost, jež nemohla se odhodlati zbaviti se svého nejmilejšího. — Však bude také i k těm pěti, co jen přijde znalec, ten pravý kupec — ze záliby, a kdo dovede náležitě oceniti, podá často nepoměrně více. A pane, jemu stovka — jak by to jináč jen provedl bez těch koníčků: procenta, daně, tolik vejlohy na všech stranách, všechno lichvářsky zdražováno — a z toho plahočení na poli, jež dnes je stlačeno na otrockou míru, sotva vybude na to nahé živobytí. — Bude se teda držet, držet . . . a to je někdy všechno; čas platí . . . Však již jeho mesiáše dovedou oceniti, Bože, takový kůň . . .

Ale tu si přejel ten člověk dlaní obličej a jakoby se při tom snažil nějak násilně se ho uchopiti. A ta hrst s tím obličejem do ní vhříženým prudce a nemotorně se mu zatřásla, až loket ruky cloumal na hrudi. Při tom prudké několikeré zaškytání protrhlo se jeho hrdlem, jakoby mrazivě vymezeným vzduchem zalámaly a zachřeštěly ty zvuky, takže ta čeleď havranů posléze jaksi přece znepokojena, zase raději odnesla se s hromady a zůstal ten člověk sám uprostřed horské pláně rozlévající do nesmírna a tam nad těmi temeny horskými jaksi v samou výšinu nebes sněhy své. —

Bože, to bylo překvapení, — není tomu tak mnoho neděl. Krve by se byl nedořezal tehdáž u toho člověka oním prvním dojmem, jakoby příšerným dotčením, když vyjížděje ze dvora, měl najednou zdání, jakoby mu zakulhal kůň. Temná, ohromivá tucha provalila se mu duší, z oněch tuch strašných, zdrcujících prvním rázem člověka celého, poněvadž zdají se s sebou přinášeti hned neodvratnou jistotu, jež jen v tom dosahu svém za každou cenu se odmítá, jaksi mimoděk ochranným klamavým pudem, aby člověka hned nepohrobila.

Zavřel na chvíli oči, postřehnuv tu okolnost, a ledovělo mu v nitru. Zavřel oči domnívav se, že je to mátoha vidění, jež za okamžik musí přejíti; ale při tom jakoby černý dravý tok valil se mu vším jeho lidským ponětím, pustoše je. Nebylo to zrovna ke snesení v tyto okamžiky. A raději zas násilným rázem, jakoby najednou všemu pohlédnouti chtěje v tvář, oči rozevřel, do široka, vyjeveně, jako v divém vymknutí — a nebylo ostatního světa pro ty hltající zornice, než toho jednoho místa, jakoby strašné díry, té jediné oblasti, té oblasti osudné, v níž přihodila či zdála se mu ona věc.

Nebyl to sen, ani mátoha, žádné pouhé přecházivé zdání: mesiáš kulhal. Tak divně, neobvykle vlekl tu svou náruční přední nohu za sebou, tak s ní bolestivě vybočuje — a hle, jak se při tom tvářil, ty zářné vypouklé oči jeho jakoby zřejmě smutněly v zlém trudu a zároveň k němu na zad pomžikujíce, jakoby bolestně v bezpomocné lítosti se hanbily.

Bože, Bože! —

Evha, evha, zadunělo z hluboka zadrhnutým a zprázdnělým hrdlem toho člověka a při tom zrovna dech mu docházel.

Kůň zastavil a vylehčil hned tu nohu. Smutně pak sklopil hlavu, jakoby tušil ona muka, jež svému hospodáři působil . . .

Tomu zatím mrtvolná studenost rozlévala se celým tělem, co na okamžik ještě prodléval, nejsa s to vybaviti se ze svého úžasu, a ústa měl malátně rozevřená. Za chvíli ale praštiv oprati a bičem, skočil ku koni. Ještě jen v trhaném zamžiknutí, za jakési posupné, rozezlené bezuzdnosti zablikal vůkol sebe: byl by ubil každého svědka věci té a svého zřícení — a jestli zvláště někde žena nečíhá, aby viděla, co se děje, ta jízlivá dračice, již byl by v tuto chvíli najisto umlátil, do němoty, aby jen neozvaly se její výčitky a aby neslyšel její posměch, jímž by ho najisto obsypala. Na štěstí nebylo nikde nikoho, také každý byl by mu nesnesitelný v jeho neštěstí, jež prožiti chtěl sám . . .

»Mesiáši, mesiáši,« zahýkal pak dutě z ochraptělých prsou, tak jen, co by nikdo jiný ho nemohl slyšeti, ale v takovém temném naléhání, jakoby dovolávati se snažil nepronikly̌mi končinami. »Slyšíš, co je ti, co se ti stalo?« Ale mesiáš neodpověděv, jen ještě níže ji a v zahanbení a trudu svém ještě lítostnější sklonil hlavu.

»Ukaž, ukaž,« šeptal ten člověk vytrženě v rozechvělém téměř úpění, plouže se se stran nerozhodně ke koni.

»Ev, ev, neboj se,« dojímavě i lichotivě připomínal, nazvedaje při tom koni přední náruční nohu.

Jako bolavou nožičku dítě, tak vložil mesiáš oddaně nohu svou v dlaň svého hospodáře. Ta dlaň se chvěla — ó nebylo to vlivem šedé, kterou ten člověk nesnášel; chvěla se jako osykový list a vlhla potem; v jakémsi vnitřním, ledovém ronění.

Jediným znaleckým širokým postřehem pojal u vzhled svůj celou tu nohu koně. A pochopil vše na ráz, na jediný ráz . . . Ale zaotálel ještě se svým přiznáním, krok za krokem ve smrtelných

úzkostech zahájiv prodlévavé znalecké ohledání. Chtěl dopíditi se ještě naděje, změny, jiného určení.

S kopyta sloupl sněhový nátlapek. Kopyto čisté jako zrcadlo — Bože, to bylo kopyto, vzorné, jako udělané, znova musel se mu udivovati. Načež mezi palcem a dvěma prsty, — z těch prstů, jež najisto vyrovnaly se roubíkům k utahování snopů, tímto štipcem obezřele stejnoměrně sjížděje, nechal probíhati nárt mesiášův. Jako struna, pořád ještě jako struna, tady to nevězí — ale náhle, div se neskácel člověk ten, strhnuv jako se zlé prašiviny s jednoho místa hrubý štipec prstů svých.

Zle, zle — ó postřehl to na jeden ráz. Snad již pohledem, věděl na čem je, ale prsty nyní neomylně vše mu vypověděly, potvrdily, zpodstatnily. Však byl také příliš v místě pověstný znalec.

Ano, natržená flaxa . . .

Pro Ježíše Krista, zaúpěl tu člověk, co se to stalo! Mesiáši, pověz, pověz mně to jen, slyšíš!

Zase ale mesiáš nic nepovídal, jen ty vypouklé oči tak trudně k němu dolů zíraly, setkávají se s úpěnlivým jeho pohledem a při tom jakoby se hanbily a v úžasné zvířecí lítosti jakési tály . . . Hm, stává se něco takového u koně tak nahodile, neopatrným, osudným vyšlápnutím při vstávání, prudkým vzetím v tahu, snad i náchylnost tu je, hm, kdož to může věděti. A něco takového státi se mohlo mesiáši, jenž stál si na nohách jako vejvoda a zem jakoby pro něho ani nebyla. Ale stalo se to, ovšem chromé mrše se to nestane — a byl ten člověk na to příliš dobrý znalec, než aby věc tu nerozpoznal v celé strašné její skutečnosti.

Bože, bože! Závrať palčivá, ubíjející s ním točila v tu chvíli, poklesal, na slepo jaksi sebou zmítal, jako hynoucí zvíře, byl zmaten, nevěda co činit, pustil kopyto mesiášovo ze své hrsti. A zadýchal se jako prasklý kovářský měch.

Začal se tak divně dvorem rozhlédati v té své těžké bezradnosti. Podkalily se mu oči, sníh šedivě mu tál, všechno mžilo a šířilo se v mlze, jež jaksi nedala se ze zraků setříti. A všechno zdálo se mu, že se nějak propadá, nabývá šmahem cizí nezvyklé nepochopitelné tvářnosti. Unikalo mu to všechno nějak, nezdálo se mu to být jeho — až začalo mu být ouzko i nejen vlivem toho strašného poznání stran koně. A prudce zasýchalo mu na rtech, na jazyku, v hltanu . . .

»A vida, ještě doma bloumá,« zavřeštěl od síně nevrlý hlas ženin, »já se nadála, že už je dávno za horoucí skalou. Co pak teda obejdíš?« utrhl se ten hlas zhruba, a žena vykročila ze síně, trochu opravdu nemile překvapena jeho ještě přítomností, neboť měla již [illegible] přichystanou flaštičku sladké, na kterou se právě těšila, strojíc se zrovna s ní se obírati, jak velmi nakloněna byla za čas činiti, ovšem na zapřenou.

»Hé, co pak se ti nezdá najednou s tím tvým divotvorným mesiášem?« (což tak okázale prohýkla s týravým durazem); a šourajíc se v pantoflích pátravě hned blíže, dodala, natahujíc krk: »že se tam tak oba tulíte jako zmoklé slepice.« A skoro již k nim samým přišoumaly pantofle, v nichž vězely vlněné kdys červené punčochy, bez pat, značně s vysoka z pod krátké, režné, nevábné kytle vyčuhujíce.

Při jejím hlase a jejím příchodu protrhával se ten člověk ze svých zmatku. A za každou cenu chtěl zastříti své strašné rozpaky a vlastní stav věcí.

»Kuš,« zahřímal, napřahuje se, a to již žena jeho znala, že tu není s ním žádné smlouvání. Nestarajíce se více o vysvětlenou toho prodlévání na úkor sladké, zanesly ji zase ze dvora co možná nejrychleji její pantofle, až do nich sněhu se nabralo, kterýž zajisté upřímně snažiti se bude dále vnikati těmi do kořán rozevřenými okenicemi její pat. Nebylo hned po ní smahu.

A to si ten člověk přál, ano to musel míti, bylo by mu nesnesitelným a hrozným každé účastenství v jeho poznání.

V té chvíli také domácí ořech přiblížil se dolisuje se k nohám hospodáře svého — i to účastenství bylo mu náhle nesnesitelným, zrovna v zoufalou zuřivost ho uváděje, a vztekle ohnal se po psíštěti, jež prudce zasaženo botou s nářkem ze dvora ubíhalo. Byl by v tu chvíli zabil každého, vše rozmlátil, co vetřelo by se v nezvané účastenství nadešlého jeho neštěstí. Kdo by tu byl odvážil se tak první neomaleně vysloviti »ejhle, mesiáš kulhá,« zajisté propadl by tu osudné a rozhodně nepříjemné nahodilosti věcí. Jenže toto vyslovení zmítalo se v jeho duši samé, zrovna surově a příkře lomcovalo v jeho smyslech, derouc se na ven, chtějíc se okázale zjeviti a posupně celému světu rozhlásiti strašnou pravdu.

Tomu celému vůkolnímu světu, jenž by pak se mu vychechtal, v neomalené surové účasti se touto věcí zabýval, přál mu to, zmnožoval jeho hoře a drásal se v jeho zoufalství. Jakou radost by to měl ten jejich vesnický svět, jakými úšklebky častoval by je oba — jeho i mesiáše. A, Bože, na pranýř mu postaviti zvíře jeho . . . Z něho samého nechť si dělají co chtějí, každé ponížení v hoři svém by podstoupil — ale na mesiáše . . A ten člověk tu skřípal zuby jako ve vzteklých mukách a pěsti svíraje, až nehty si zatínal v dlaň.

F. X. ŠALDA:

ŠLY SVĚTEM.

Dokonč.

III.

Třetího roku potom na podzim hlásily noviny v městě D., kde jsem se tehdy náhodou zdržoval, koncert modly.

Projížděla již dávno světem s tou podivnou, osudnou, vražednou písní, kterou jsem poprvé slyšel od Berty a která v prvním výtrysku a rozzuření zabila jednoho, aby později uklidněna živila druhého, jako se skroceným dravcem, dnes již neškodným, ochočeným a pouze zábavným, — a měla úspěch jako ho má každý prostředkovatel puvodního, každý rozřeďovač příliš silného a nového a každý zpříjemňovatel drsného a nedostupného.

Podivný známý, referent-novinář, který se vnucoval každé skutečné i vylhané celebritě, antichambroval u každé větši zpěvačky a herečky, žebronil o autografy projíždějících skladatelů, podlízavý nahoru a nestydatý dolů, současně drzý i zbabělý, který nedovedl se obdivovat, aby při tom nepomlouval, a u něhož urážka byla vždy výsledkem strachu a zbraní slabosti a tak jen poněkud nezvyklou formou úcty, který napodobil staré mistry střihem kabátů, držením těla i způsobem chůze a písma a při tom ostouzel mladé, posud neznámé a neakkreditované — tento člověk na polo mezi opicí a lokajem — dovedl mne k Lole ještě před jejím vystoupením.

Na první pohled poznal jsem, že mám před sebou jednoho z těch nesčetných, k smrti umdlených soumarů, zapřažených do vozu veřejnosti, ne rozhlížejících se a vezoucích se dobyvatelů, ale táhnoucích otroků, poháněných den se dne bičem okamžiku a vteřiny.

Ta unavená a otupělá, a při tom přece n e klidná a n e pokojná tvář s tou nezapomenutelně suchou a lačnou maskou nepatřila vyvolenému člověku díla a zásluhy, který tiše a vědomě, bez rozčilení, stojí ve středu světa, nepředbíhaje nic a nenadbíhaje ničemu, a čeká bez nedočkavosti slávu, jež přijde dříve či později jako posel věků a přivede s sebou za ruku celý svět se poklonit a již on nechá po případě postát chvíli v předsíni, poněvadž nemá vůbec na spěch.

Ne, to zde přede mnou byl jen umdlený lovec štěstí, ustvaný honec okamžiku, hazardní lapač úspěchu a pověsti, všech těch prchavých, nevěrných a necudných věcí, které se musejí dobývat stále den se dne a hodinu s hodiny, nejistě, s rozčilením, napjetím a nepokojem, chytat s chytrostí stále nově a nově buzenou a vynalézavou, poněvadž jinak opustí člověka jako zrádný ulétlý pták a vytratí se beze stopy a památky jako uprchlý dech a vyvanuté teplo z mrtvoly.

Strašná, spustošená únava mlčela z té tváře, rozzívaná, vystřízlivělá únava, jakou lze vidět jen na lidech, u nichž těžiště hnusu a touhy spadá neobyčejně blízko vedle sebe, často se převrací a mate a často splývá.

Bylo vidět, jak silného biče je třeba tomu unavenému organismu, aby se rozehrál, rozčilil, rozběhl znovu tou cestou únavy a nudy, nesčetněkrát již proběhlou, aby bez radosti a touhy, bez přesvědčení a jistoty tvářil se smělým, podnikavým a výbojným, aby líčil něco, pro co nebylo základu a resonance v hrudi a srdci.

A v té tváři byly také šlehy po tom ostrém biči: byla tak bez tvaru, charakteru a pýchy rozleptána těmi drobnými, beztvarými, nitkovitými, sotva postřehnutelnými vráskami, které přehazují přes ni jakoby slabě popelavý závoj, tvoří kolem hlavy tu podivnou, suchou a jakoby žíznivou atmosféru a vtiskují jí tak tu tajemnou pečeť mlčení a zpustošení.

Nějak úžasně střízlivé, mlčelivé a zavřené bylo všecko na té hlavě, jen v očích poskakoval a zapaloval se kolísavý, lačný a třaslavý plamen, jakoby hořel na temných nejistých vodách bařin.

Hltala nenasytně cigaretu po cigaretě — »bez těch by nemohla být ani hodinu« — a mluvila mnoho, zdánlivě dychtivě a chvatně, a přece v pravdě vlekle, klesle a zatíženě tím nízkým vlažným duševním bezvětřím, při němž rachotí ze zvyku trochu ústa, ale mysl trčí rozpřaženě a pustě jako nehybné křídlo větrníka.

Brzy jsem zpozoroval, že mluví ráda s podivnou, mlsnou a jakoby s vysoka na špičky došlapující touhou o umění, o všech uměních, zvláště o nových a smělých činech, které rozvířily prach.

Elektrisovala se tím jako ochromený odumírající úd.

Mělo to být nadšené, obzíravé, nově pojaté, ale selhalo to vždycky tak podivně a trapně, vyznělo hluše a dutě, zachraptilo takovým suchým přiskřipnutým tónem, jakoby lež, když utíkala, uvázla mezi dveřmi a zachytila se za záhyb příliš nadutých svátečních šatů.

Vybírala ráda největší a nejtěžší slova jako děti vyhledávající z hromady největší kameny, ale nemohla jich dlouho unést a pouštěla je s rachotem k zemi a zdála se mít radost z hluku, jejž dělala.

Některou chvíli zdálo se, že jí slova tančí od úst, ale byl to klam na chvilku, protože duše chodila při tom po berlách a každou chvíli jako

neopatrný a necvičený herec zadupala jimi olověně o podlahu mezi tanec vil, a pak se hned rozprchlo všecko a zbyla jen černá zem, tíha, dřevo a železo.

Několikrát rozzívala se uprostřed věty, ale hned zase pokračovala klidně v nadšení předepsaným chodem jako natažený stroj, jenž náhodou přeskočil.

Na mne nepamatovala se již vůbec, na Lískov a Bertu vzpomněla si, když jsem jí je připomenul, po jisté námaze:

»Mně zdál se vždycky slabý a nemocný,« pověděla rozšafně a důležitě jakoby odhalovala tajemství světa, když jsme dál hovořili o jeho smrti — a bylo to tak bezbarvé, pokojné a syté, že jsem pro vždy pochopil hlas světské modly, tu slavnostně natřenou resonanci prázdného hliněného trupu.

Večer šel jsem na Lolin koncert.

Hned jak zabrala několik akkordů, cítil jsem, že nebeský oheň, zapálený vysoko na horách, rozhořený v čistém řídkém vzduchu tím bledým sluncovým plamenem, který nekouří, ale žehne, snesla hluboko do nížin a doupat, změnila v dýmný požár, přizpůsobila jejich temné modloslužbě.

Kouře a dýmu bylo třeba, aby opil a zaslepil — pak teprve mohla vzniknout rozkoš, neboť čisté nezaujaté zření nebylo by jí našlo.

Všecko bylo v jejím umění: obratnost, bystrost, temperament, síla, barva i pružnost — jen charakter, vnitřní ticho a posvěcení, bílá, rozsvícená radost scházela.

Hořel požár, valil se dým, šlehaly plameny, jiskřily se barvy — a přece byl pod tím vším pohybem, hlukem a varem chlad, který málo kdo cítil, poněvadž většina lidí, zhrublá a sesurovělá, žije v životě stále jako na nádraží, v průvaně.

Jen na jednu mladou, tichou dívku, citlivou lidskou mimosu, která seděla nedaleko ode mne, dýchnul, jen ona se pod ním zachvěla jakoby pod nožem mrazu a učinila bojácný, zimomřivý pohyb, jakoby chtěla ukrýt svá hubená, podivně produševnělá ramínka v shawlu. Byl bych ji zlíbal za ten dojem pravdy a ryzosti, sám-svůj, který se projevil proti všemu, ze sebe, jakoby květ z obalu a plamen z hmoty vyskočil.

Všecky ostatní ten malovaný oheň skutečně hřál — tak byli zvyklí již na podvod, tak jím žili a dýchali.

Oči svítily, prsty sebou škubaly, rozčilení jimi třáslo — a jim to stačilo. Jim dávno již rozčilení nahradilo nadšení jako pijákovi alkohol křišťálový horský pramen.

Ano, všecko bylo v tom umění, jen ne r a d o s t — ta radost, která lehce, sotva se dotýkajíc půdy, jako zora chodí po horách, pije jen z nejčistších pramenů a jen jim na chvíli dovoluje zachytit a nést svůj vzdušný obraz — ta radost, která je svoboda dávající královské duše, která cítí, jak celý svět je tu k vůli ní, hra její a rozmar její, a jak nemá jiného smyslu, než být stěnou a hřebíkem, na něž by ona pověsila těžké opilé věnce svého štěstí, své krásy a své milosti.

Ne, umění Lolino bylo pravý opak: bylo to umění služebné, umění předané a tím již ustarané, ustarané o sebe i o jiné, rozčilené pro sebe i pro jiné. Uvnitř seděl jako zaražené kopí mrtvý klid a ležela nuda jako pavouk nebo ropucha vypíjející všecky prameny radosti a pokoje — a proto musilo být na venek tolik rozčilení, bouře, hluku a křiku, aby zakryly a maskovaly to vnitřní popleněné zmlknutí.

Ohromně ch y t r é bylo v něm všecko — ale právě proto unikala tomu m o u d r o s t ta sladká, lehká, nevypočítatelná a bezúčelná vůně, která nic nechce, nic neučí, nic nemluví, nic nezná, nic nepoví — jen j e . . . j e jako je slunce a měsíc a hvězdy, rosa a jarní déšť, zpívající v dopadu na zem, první svit a první soumrak, láska a smrt — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

Koncert skončil a skončil jako právě končí každý koncert, když má úspěch.

Ne tou tichou, vděčnou radostí, která se mlčky kloní v duši, ne jednou, ale každý den a každý svátek ve slastné meditaci — ale pokřikem, dupotem, potleskem, rozčilením.

Ne, ty chladné lidské skály nezklamaly — spolehlivě a správně, jak bylo vypočteno a ustanoveno podle solidních, pevných zákonů matematiky, odpověděly tím echem, které se do nich volalo, a věru, nemohlo být jinak: bylo těžko více vrátit než přijaly.

To bylo celé tajemství úspěchu.

Prostá mechanika sil, kterou bystří lidé od jakživa počítali podle ohromně prostého vzorce.

Lola byla asi spokojena a nejen ona — všichni vůbec byli spokojeni.

Vyšlo to, jak to mělo vyjít.

Všecko bylo, jak mělo být. —

Vyšel jsem, zamotán v klubko rozčileného davu který se nějak pomalu, nerad a nechtě rozcházel a který se stále ještě choulil a vázal k sobě, jakoby tu rozkoš, jež vznikla v hromadě a žila hromadou, nechtěl rozvanout a rozvetrat, vyšel jsem rozrušen do kalné listopadové noci.

— Tak to tedy bylo, když šly světem.

Takové změlčení, rozdrobení, pokoření.

Poklad rozdrobený v drobné penízky, otřelou měď, poskvrněný a ohmataný tisíci špinavých očí a rukou, prostředek malé směny, sluha okamžité potřeby, nebeský oheň chycený a uvězněný v malém čadivém kahanci, na němž si může kde kdo uvařit svůj špinavý požitek a svou špinavou rozkoš nebo ohřát své ve stružkách ubrouzdané špinavé srdce.

A myslí letěl jsem na daleký horský hřbitov, plující do kraje jako nedostupná pevnost slávy a ticha, kde již se sesula a propadla hlava a hruď, z níž poprvé vyskočila ta krása, která teď ležela přede mnou jako bída a bláto ulice a cesty.

»K čemu bylo třeba té smrti?« opakoval jsem si již asi po sté.

Musil zahynout jedinec, střed světa a srdce, proklán kopím, aby mohly se šířit, neseny jeho krví, vlny sil a života do dálky a šířky, kolíbat na svých hřebenech rozrušené prázdné lidské skořápky a nutně slábnout a slábnout a hynout a hynout, jak se šíří, až zapleskají slabounce o bláto břehu a zemrou beze stopy?

A jaký osud čeká ji, tu jemnou dívku, lidskou mimosu, tak silně a pravdivě cítící, která jediná rozpoznala blud a malost a slabost a od níž jako od nového pevného bodu, nového středu, nové pevnosti odrazily se mělké vlny seslabené síly?

Přizpůsobí se časem či zůstane, stane se novým středem, novým jádrem, novým východem krásy a života?

— Ale pak bude se hra opakovat znova.

— Ano, tak toho bylo třeba, takové logiky a takového řádu, aby nezůstala stát ta stará houpačka života, opisující v podstatě stále touž dráhu, odrážená ode dvou protivných stěn a pólů a obsazená milliony bytostí křečovitě k ní přissátých a křečovitě se držících, zatím co mraky nových, s očima rozsvícenýma touhou, nedočkavě čekaly na vystřídání.

Ružena Jesenská:

NINA.

Růžene Štefanové v Sofii.

»Viděla jsem ji snivou, s očima světice upřenýma do jiných světů. U jejích nohou se táhlo růžové pole a na horách, jež se jako napovězené tajemství modraly v ilusionu mlh, ležel sníh.«

I.

Seznámili se teprve před několika dny. Zjevila se mu zase její ohebná postava ve smutečních šatech na kraji otevřeného večerního obzoru, jako když se nese po břehu mezi rozsvíceným nebem a režně žlutou zemí. Uchvátila ho podivná síla, která se rozlévala jako oheň jeho tělem a rozbouřila v úžas jeho duši. Blížil se k ní nejkratšími směry a vzrušeně kvapnými kroky. Zpozorovala ho a šla mu vstříc, ale i v tom blížení neměnil se stav jejich duší — v jeho to zázračné soustřeďování, v její nesmírné rozptylování, on pohnutě cítil jediný, všecko zastiňující žár rostoucí úchvatně ve svých prsou, ona propouštěla svou duši, aby uvolněná, s rozpjatými křídly letěla v prostor podivné krásy, dotýkala se v rozbolestněné slasti plujících fialových a oranžových oblaků, žhavých, nedozírných paprsků a útulných ramen země. On se ocitl náhle jejím příchodem v netušeném poutě, které sevřelo jeho budoucnost, ona na svobodě, jejíž blahem všecka opojena rostla a které z ní vyzařovalo jako sálání skrytých pokladů.

Setkali se. Vyměnili formální zdvořilosti a pak šli spolu po mezi, kde se modraly na trsech drobné zvonce hořců a důvěrně vzhlížely černými zřítelnicemi terče pupav, šli podél strniště táhnoucího se jako daleká plachta ze surového hedvábí k lesu a lemovaného nachovými hrozny zemědýmu. Síla její duše strhla ho k sobě, takže úplně jí podřízen kráčel vedle jejích myšlének ovládán jimi i v otázkách i v odpověděch. Cesta, směr ani nálada jejího myšlení se jeho příchodem nezměnily, jen důvěrníkem se stal této chvíle; co by, jdouc samotna, byla v prchavých obrazech k sobě přitahovala, toho učinila účastna i jeho. Ale on byl mimo ni, nikoliv v jejím nitru. To nitro jako svatyni nedotknutou připravovala pro královský majestát citu, ale všecky tužby její čím silněji a slavnostněji vyznívaly, tím matněji se rozptylovaly jako ztracené tóny v perspektivě její budoucnosti.

»Vy odcházíte, a já přicházím,« řekl s bolestným přídechem.

Vzhlédla k němu žhavě černýma očima, jakoby chtěla vypátrat barvu toho vzdechu, a shrnula si popelavě rusé kadeře s čela.

Ano, ano, už zítra, a Bůh ví, čí osud z nás je lepší. Já, pane doktore, loučím se s tou drahou krajinou jako s nejlepším přítelem, zavěšuju se zrovna pohledem na ty známé klikaté linie mezí, na ty dálky žlutých polí a zapadám do tišin lesů jako v náruč milované bytosti, slzami svými budu se sem vracet, vím to — vím — slyšíte klekání — ten zvonek budu slýchat každý večer a vidět dálkou ty modravé stíny přicházejících nocí. Ta krajinka mi byla domovem, když se má duše rodila, a bude mi chrámem, ať jakkoli má duše rozkvete nebo se schýlí. A přece, vy nevíte, jaká nová síla volá v mé duši, abych odešla, a jak s tím smutkem loučení úzce se pojí jásání odchodu. Netuším, jaká brána se otvírá přede mnou, ale uchvacuje mne to podivné, nekonečné za ní.«

Mluvila v blouznění, upírala oči k nebi a chvílemi rozpínala ruce Zdálo se, že zapomíná na svého společníka, a řeč její přešla v myšlenky, jež líbaly ten drobný barokový kostelíček. od něhož se tetelily zvonkové zvuky klekání, zapadaly do širokých křídel ticha, která se tajuplně dotkla jejich duší.

A zvonek se zamlčel a bylo ticho, do něhož jen srčela nekončící zazlacená klikatina zpěvu cvrčků a zasvištění kolihy, jak bílá prolétala modrým vzduchem nad jejich hlavami. Přicházeli k lesu, a celá krajina ležela před nimi v důvěrném rozevření, zelené lány bramborů vedle dalekých strnišť s bílými skupinami husí, tam, tam a tam zaplanuly ohně, a od nich jako z kaditelnice plazil se kouř daleko. daleko v šedivých, zamodralých kadeřích, slunce dotýkalo se lesa a pozlatilo smrky, a průseky zářily jako zázračné chodby chrámu, a vesnice pod kostelíčkem a zámkem celá ocitla se jako v oleandrovém sadě, růžová světla slunečná kvetla, kvetla — po střechách, po zahrádkách, po bílých stěnách a množila se v divukrásné keře po mezích, polích, až nahoru ke hřbitovu.

»Ale vy té kráse zde porozumíte, vy oceníte duši toho zapadlého koutu a přiložíte srdce k těm lidem,« zadívala se k vesnici a pronikala pohledem stěny chalup, všecky známé tváře si přivolávala a před jejíma očima rostly zástupy dětí.

Proto jsem přišel,« odpověděl, »nemám nikoho, jsem sám na světě, nejsem ani umělec ani pronikavý učenec, nedám nic světu, co by se vztyčilo jako trofej lidské duše, ale chci těmto zde být prospěšný. S takovým nadšením jsem přišel, v tom kotvila má radost. Jsem příliš chud a mnoho jsem snášel bídy a útrap, nežli jsem se probil k samostatnosti, ale právě proto mám v duši nastřádaný balsám pro utrpení jiných. Ale sotva jsem vykročil k tomu cíli, slečno, pomátly se moje úmysly, ne že by se změnily, ale vyrostla mezi nimi touha po štěstí Nevěřil jsem v tu touhu, nevěřil jsem v schopnost její v sobě, a ona mne zaplavila jako záře západu tu dojemně prostou duši té krajinky, s kterou se loučíte.«

Podivila se jeho dlouhé řeči, ozval se jí k němu v srdci tón důvěry, byla by mu podala ruku, ale zdržovalo ji tušení, že v zápětí toho by jeho duše ovládat začala její.

»Jak jsem ráda, že jste vy přišel sem, stanete se tomuto zálivu bídy pravým dobrodiním, ale jste si vědom toho, pane doktore, že za vašimi skutky neporostou zlaté keře, že váš život zde bude obětí? Přišel jste do chudého kraje, pane, v každé chalupě naleznete maličkého nalezence, dvě děti u prsu jedné matky, a ty cizí děti tu rostou, dospívají, hynou, jsou většině skoro jediným zdrojem příjmů, ach, je to všecko šerá historie bídy a neštěstí, projasněná jen tu a tam šťastnějšími osudy. Vsak nemusím vám vysvětlovat tu kroniku, která se před vámi otevírá. Jaké neobyčejné hlavičky tu uvidíte a s jakým rozmanitým dědictvím v těch duších se setkáte, s dědictvím po tom, kdo jim dal život a kdo je opustil. Do chudé, zamlklé krajiny valí se moře těch duší, které z prostých idyll stvoří zde romány a úžasně zkříží a přebarví typ zdejšího člověka.«

A napadlo ji že zbytečně mnoho povídá muži zkušenému, jehož duše předvídá a rozhlédne se bez pomoci a signálů. A v dálce, ve víru a proudění světa zjevovali se jí otcové těchto dětí v halenách dělnických, v pestrých uniformách se záslužnými řády a v salonních úborech, sledovala jejich uhlazené pohyby a vznešené posy, rychlostí blesku promítaly se dálkou k jejímu sluchu fráse mnohými z nich pronášené a ironicky se křižující s jejich skutky, viděla daleko v městech lehkomyslné i zoufalé matky těchto dětí, ujařmené, poddané, kleslé, tonoucí.

»Kdo jest největším trpitelem?« pronesla hlasitě a zastavila se.

Vzal ji za ruku jakoby potřebovala jeho pomoci k přestoupení úzké strouhy a šli tak spolu ruku v ruce dál. Zvláštní teplo duševní blízkosti prozářilo jejím srdcem, a přijala je očarována intimnější náladou schylování se dne k tajemství noci.

»Největším trpitelem,« opakoval, jakoby se probouzel ze sna

»Jistě ty děti, protože jsou bez viny a zapadají bez viny, celý svůj těžký osud přinášeji si na svět a nikdo se jich nezastane.«

»Jsou jistě nešťastny,« řekl zamyšleně, »ale je těžko rozhodnout o velikosti utrpení. Projíti ústavy pro choromyslné, nemocnice, žaláře a celý svět! Není pídě země, jež by nebyla svědkem ukřižování, svět je Golgota.«

Zachvěla se nevysvětlitelnou hrůzou a násilně se snažila vymanit duši z té skličující nálady. Cítila sevření jeho ramene a zachytila jeho pohled, který jí zůstal na dně duše.

»Znal jste nebožtíka mého strýce?« zeptala se a přivolávala si zase v celém rozsahu krásy představu svého odjezdu.

»Kdo by ho nebyl znal alespoň z pověsti a který lékař by neznal jeho spisů? Ale osobně jsem ho neznal. Když jsem přišel na studie do Prahy, neprovozoval více praxe.« A zalekl se vzpomínky, že dívka, která kráčí podle něho, zdědila po slavném lékaři třicet tisíc, nepatrný sice zlomek jeho jmění, ale přece tolik, aby pro Boha nevzniklo v ní podezření, že se jí on mladý začátečník blíží k vůli penězům. Byl by odvážlivější, kdyby se s ní byl setkal s chudou, opuštěnou, nešťastnou! Anebo kdyby sám byl bohat! Sevřelo se mu srdce záplavou sentimentálnosti.

»Byl podivný, ale ze srdce dobrý člověk,« usmála se, »mne týral časem, ale otcovsky se

o mne staral. Presně rozdělil můj čas. Každý den jsem musila tři hodiny hrát na klavír, učil mne řečem a předkládal mi knihy a přečtené se mnou probíral a rozebíral jako s katedry, byl trpělivým učitelem, ale někdy si náhle usmyslil zavřít mi knihovnu, zamkl také klavír, stáhl klíček a řekl: »K ničemu to není, jdi do parku a bav se.« S kým jsem se měla bavit? Milovala jsem lesy a pole i náš park a ráda jsem bloudila bez cíle, ale přece dlouhá nečinnost mne trápila. Čtrnáct dní, tři neděle mne tak mučil, nemluvil skoro, přecházel v knihovně v stejném tempu od okna ke skříni s žaponským malováním, anebo stál u okna celé hodiny jako volavka nad vodou a díval se ke kostelu jako v ztrnutí. A pak zase náhle vytáhl klíče z kapsy, podal mi je řka: ,Ano, lenošit, slečinko, to by bylo podle vaší chuti! Sedni k pianu a Beethovena — rozumíš, ale ať se ti prsty nezmatou, ať nemyslíš při hře někam do zábav.«

Zamlčela se, a doktor k ní vzhlédl.

»Ale vy krásně zpíváte, slyšel jsem vás dříve, nežli jsem vás poznal. Zpívala jste docela tlumeným hlasem, ale právě to pianissimo melancholické písně mi padlo do duše jako krásný sen.«

»Zpívám ráda, ráda u klavíru, ale nejraději v polích. V neděli odpůldne v prázdných polích, svátečně utišených, jako požehnaných. Vycházela jsem často a šla jsem daleko, kde jsem byla sama, docela sama. Tak jsem ráda zpívala.«

»A nikdy jsem vás v polích neslyšel a snad neuslyším.«

»Bůh ví, ani mi není do zpěvu, jen bych letěla tam daleko a poslouchala bych jinou hudbu nežli je moje, po něčem cizím toužím, co by mne omráčilo velikostí, nějakou novou cestu hledám, po níž bych kráčela jinak než dosud, třebas ohněm místo vzduchem nebo slzami místo sluncem. Vždyť slzy často předchází opojení radostí.«

Pohlédl na její v zad prohnutou postavu, vzepnutou hlavu, na její planoucí oči, v nichž světélkovala pýcha. S jakým rozmachem křídel ona směřuje v tu záhadnou dálku illusí, jakoby dobrotivě a shovívavě, skoro velkomyslně hladila všecky lidi, kteří jí v cestu přicházeji, ale nade všecky se zvedá jako předurčená pro něco slavnostnějšího, pro vznešenější hody lidské duše.

A zpozorovavši, že ho sklíčila její slova, zahovořila drobně, jakoby se vracela k zemi, a zrychlila krok:

»A pak, ani nevěříte, jak se těším na svou matku. Mnoho let jsem jí neviděla, v mé fantasii žije jako vrchol všeho pro mne nejlepšího a mně nejbližšího. Nemohu se dočkat okamžiku, kdy mne přitiskne k sobě. Bylo mi dlouhá léta smutno, že jsem žila od ní odloučena, a její teplé dopisy rozdmychávaly plameny lásky k ní v mých prsou.«

»To ovšem chápu, ale odcházíte do země převratů a neklidu.«

»Tím lépe. Ostatně teď už je klidno, teď jenom účinky svobody tam hárají, uvidíme, kam vystřelí ty výhonky volnosti. Je to u nich jako v mých prsou. Mé matce bylo hůře nežli mně. Já jdu, protože chci, a vrátím se, kdy budu chtít, půjdu, kam budu chtít, mým pánem není ani doba ani místo. Já nemám pout. Mé matce bylo hůře. Uštvaná odebírala se do ciziny, protože zde ve vlasti půda pro ni byla žhavá jako rozpálená ocel. Vy neznáte historii mé matky. Svěřím vám ji a pak zamknu tu knihu hořkostí a půjdu. Doktor, u něhož jsem zde byla vychována, byl mým strýcem, ovšem, ale podle zákona jím vlastně nebyl, protože matka s jeho bratrem nebyla oddána. Ten okamžik mne pálí jakoby byl vyrostl v nesmrtelný žhavý hrot v mém srdci a neprožila jsem já ten okamžik, ale ona, moje matka: když svému milenci se svěřila, že bude matkou, oznámil jí, že se musí oženit s jinou k vůli kariéře. Ale neoženil se, nedožil ani roku po oné chvíli, a matka odešla do ciziny. Uchytila se na cizí půdě. K vůli mně šla se rvát se životem. Vidíte, a pak nemám chtít já prožít kus vítězné písně, když stál můj život tolik slz a zápasu!

Matka nechala mne u babičky. Jako sen tkví mi ta doba v mysli. Babička byla žena nešťastná a stále smutná. Často klečela na holé zemi a modlila se. Kolena měla ztvrdlá, s velkými mozoly. A stále lampičku pod obrazem Panny Marie dolévala olejem a plakala pro dědečka, který dávno umřel, a pro mou maminku, že jsem se jí já narodila, či že byla mým otcem opuštěna. Myslím, že mne považovala za nešťastný osud své dcery, ale přes to mne milovala. Bývalo mi u ní nevýslovně smutno a studeno. Byla jsem nešťastné dítě. Hrozně jsem se bávala chmurných svatých na stěnách, a babička často na dlouho odcházela do kostelů, a já bývala sama doma. Obyčejně jsem vyšla na chodbu dlážděnou červenými cihlami a seděla jsem na zemi přede dveřmi nad vydrhnutými dřevěnými schody a zdálo se mi, že slyším, jak tam ti svatí vystoupili zatím z rámů a chodí po pokoji. A když jsem zaslechla dole na chodbě něčí kroky, utekla jsem do světnice, a když kroky ztichly a ještě babička nepřišla, vracela jsem se s tlukoucím srdcem zase na chodbu. Ale konečně jednoho dne přijela maminka pro mne. Babička i maminka obě stále plakaly a objímaly se a také mne líbaly. Nemohla jsem se dočkat slibované cesty, ale při tom bylo mi úzko, jakobych se něčeho bála. Matka zavezla mne do řeckého pensionatu v Cařihradě, byla jsem stipendiantkou. Vidíte, taky jsem jedním z těch dětí už před narozením zavržených, ale měla jsem na štěstí dobrou matku. Ale vypravuju stále o sobě, a řekla jsem, že vám svěřím historii své matky. Ne, vlastně jen fragmenty, takové

hlavní body jejího života, vždyť i já si ty mezery mi neznámé dokresluji svou fantasií Já jsem byla tedy v pensionátě, matka byla učitelkou v Bulharsku a provdala se. Strýc doktor jí toho nikdy neodpustil, právě jako neodpustil nikdy svému bratru, jejímu milenci, že ji opustil s dítětem. Po matčině sňatku objevil se strýc jednoho dne v Cařihradě a odvezl mne sem. Od té doby jsem byla u něho. ,Nemáš nikoho, nežli mne,' říkával často. O matce nerad slyšel. Co ta ubohá vytrpěla tam na jihu! Všecky hrůzy povstání prožila. Srostla s tou zemí. A jestli hřešila tím sňatkem, a nevím, proč by byla zhřešila, těžce odpykávala. Jejího muže zabili v povstání u Kalofera. Strýc ani tenkrát se neobměkčil k soucitu. ,To je na ni trest zasloužený,' bylo jediné, co mi odpověděl, když jsem mu četla její zoufalý dopis. Ale peníze jí poslal, ač ničeho nežádala ,Pro dítě, které jí taky tam zbylo,' řekl, když mi nařizoval, abych zásilku obstarala. Mám tedy i sestru v Bulharsku. Jaké asi bude naše shledání! Podle fotografie je krásné dítě. Ale podívejte se, jak naše krajinka je zaplavena fialovou září, jen kostelíček svaté Anny je bílý jako z mramoru. A hranice obzoru jako břehy moře. Viděl jste moře?«

»Neviděl jsem moře. A vy pamatujete se na ně, slečno — slečno?«

»Nevíte, jak se jmenuju, viďte. Nina, Nina,« a rozesmála se »To je mé exotické jméno. Na křtu mi dali jméno Vilemina a říkali mi Mína. Tam v pensionátě snad dobře nerozuměli a místo Mína jmenovali mne Nina. A již mi to zůstalo. Ani strýc mi jinak neříkal. Když přijel do Cařihradu pro mne, slyšel jen o Nině a poprvé mne tím jménem jmenoval jako druzí a již názvu toho nezměnil.«

»Slečno Nino,« usmál se doktor šťastně, »povídejte o moři.«

»Ach, o moři, o moři! Viděli jsme je z oken, ale to všecko už je pohádka. Vidím, vidím, jako v čarovném snu daleký, snivě modrý prostor s bílými duchy vznášejícími se nad ním a splývající s ním A tam v moři stojí věž, o té věži v moři se mi zdává. Ó, jak jsem toužila doplout k ní a vejít tajůplným vchodem a nadýchat se památky té pohádky, která z té věže vykvetla jako zázračný strom oleandru až do našich oken. Tu pohádku možno jen šeptat, jako jsme ji šeptaly v soumraku, když mezi mešity a jejich štíhlé minarety padaly hvězdy a moře se spojovalo s nebem v jedinou záhadu krásy. Taková záhada je život, jak záhadný byl ten obraz noci, který v mé duši nezhasl do dnes.«

A ta pohádka?

»Kes kulesy v moři. Kolem ní vlny modré, tiché se sladkým šepotáním vln, s bílými ptáky, se zázračnými světly. V dálce i blízko linie břehů s mlčícími mešitami, minarety jako bílé zjevení sáhající do nebe, až do nebe a dotýkající se lazuru a hvězd. A tam v paláci sultánově v komnatě vyzlacené, pokryté měkkými koberci tlumených, sladce vzdychajících barev, všecka bílá, bílá stanula sultanova dcera krásná Valida. Obrátila planoucí zraky k moři a z hluboka vzdychla. Toužila po té modré dálce, něco jí bouřilo v prsou, čeho nechápala, ale co ji div neusmrtilo. Připadala si jako odsouzená k smrti. A toužila, toužila žhavě po životu. Komnaty královské byly jí vězením a nikam nesměla vyjít, leč zastřena závojem v kočáře v pátek před mešitu, kam vcházel její otec, nebo do zahrady, kde kvetly zázračné lotosy a růže. Sedávala pod stinným fíkem a snila a přemýšlela o smrti. Prorokovala sultanovi bába, že jeho dcera Valida zemře od soli. V celém paláci bílém jako krajka vyčnívající z moře, nesměla se objeviti sůl a Valida byla střežena, aby snad náhodou neokusila pokrmu soleného, který by jí nepřáteli otcovými úmyslně byl podán. Chránili, a přece Validu neuchránili. Dostala soli, nikdo nezvěděl od koho a jakým tajemným způsobem ale jak bába předpovídala, tak Valida zemřela. Krvavé půlměsíce a hvězdy visely nad její skleněnou rakví ve věži v moři, kam ji sultán kázal pochovati. »Věž smrti — ona dýchla do tváře růži, něžné poupě nerozkvetlo, v mládí jasném viděl jsem ji do Edenu odlétati. Tak chtěl tomu Bůh, já se mu podřizuji,« kázal sultan vyrýti na skleněnou rakev Validinu. A ona spala tam uprostřed nocí. Moře zpívalo a kvílelo písně smuteční a dýchalo vůní k její mladé hlavě. A tiše, tiše dýchala noc. A jedné noci sladce toužebné po tom moři sladce zářícím a modře rozkvetlém plul, plul až ku Kes kulesy, věži panenské na tmavé loďce perský princ, krásný jako zjevení a smutný jako tma. Růže krvavé jako jeho žal ležely na dně loďky, a on vesloval ku věži. — Tiše. — Přistal. — Zarazil loďku, uvázal. Vystoupil. Růže shrnul do náručí. Vešel. Záře hvězd a půlměsíců ho zaplavila jako vroucí krví. Padl na rakev Validinu, otevřel víko, vsypal růže do rakve na bílé, krásné tělo a zalkal: »Valido, Valido. proč jsem tě nechal umřít, proč jsem tě nechal umřít! Ó, já jsem vídal tvou zahalenou sladkou postavu a tušil jsem tvou krásu, Valido, a neznámou jsem tě miloval, proč jsem tě nechal umřít.« Pokrač.

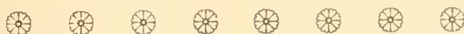

FEUILLETON.

F. X. Šalda: Z DOPUŠTĚNÍ OSUDU — INDIVIDUALISTÉ.

(Spojená odpověď zapsanému společenstvu Mod. Revue a N. Kultu.)

Jiří Karásek: A při tom jaká mravní laxnost!

St. K. Neumann: Kousek historie, vlastně trochu informací pro čtenáře, který neví, jak se lže a švindluje.

Poslední článek můj »Staré modly nově natřené« rozzuřil tichou obchodní společnost »Moderní Revue-Nový kult«, pracující pod dvojí rozdělenou firmou, tak, že se k sobě hned bez váhání přihlásila.

V »Moderní Revui« útočí na mne p. Karásek, jehož jsem se vůbec nedotknul a o němž jsem mluvil jen, když jsem referoval o jeho knihách, naposledy o »Hořící duši«, tak zaslepeně, perfidně a při tom malomocně, jak dovede jen dlouhá a dlouhá léta střádaný vztek a dlouhá léta dušená mstivost.

Viní mne milý náš aristokrat a individualista z ničeho jiného, než z kritické nepoctivosti, čachru s literárním svědomím a zaprodanosti.

Stejné obžaloby hází na mne jiný bohatýr, p. Neumann — a oba dovolávají se při tom minulosti a oba vyzpěvují se jako tenorové na jevišti za vzor »charakteru a bezúhonné cnosti.

Prohlédněme si tedy minulost.

*

Pan Karásek vidí »čachr« v tom, že prý jsem psal dvakrát různě o »Pohádce máje«; jednou prý jsem ji vynesl jako »psychologický zázrak« — podruhé prý jsem ji »strhal co nejhlouběji jako psychologickou šablonu«, po druhé byl prý mi p. Mrštík »idiotem«.

Ano, héroe charakteru, ano, já skutečně soudil po druhé trochu jinak o »Pohadce máje« než po prvé. Ano, charakterně prkenný Jiří české dekadence, ano — neslýchaná opovážlivost ve vašich krtčích očkách: ano, já za pět let, mezi prvním vydáním »Pohádky máje« ve Světozoru (1892) a definitivním vydáním jejím v knize (1897), opovážil se urazit kus cesty ve svém uměleckém rozvoji, mně s nového stadia nejevila se »Pohádka« takovou jako s prvého, a já se opovážil ten rozdíl říci!

Ta drzost — neohlížet se na to, budu-li se zdát jemu, Jiřímu Karáskovi, charakterem — neohlížet se na nic, ani na všecky literární klepaře a podezíravce, jimiž je český svět rozežrán a otráven — a povědět za pět let svoji novou myšlénku tak otevřeně, oddaně a poctivě, jako jsem pověděl svoji starou před pěti!

Tehdy viděl jsem psychologii v evolučním naturalismu (Lit. listy, 1893, str. 14), nyní ve vnitřní introspekci a sensitivné novosti (Lit. listy, 1897, str. 305) — a domníval se, že směrem tím šel nejen rozvoj můj, ale i celé mladé generace.*)

A s toho stanoviska nepokládal Pohádku máje za »poslední slovo v umění a poesii« (tr) a soudil, že se musí jít a půjde za ni, dále, neumenšuje ostatně nikterak velkých zásluh p. Mrštíkových o moderní naši prósu, naopak: přiznávaje je docela otevřeně.

Končila totiž moje studie doslova takto (str. 306.):

»Chápu docela jasně, že z hlubokého úpadku české belletrie nevedla nikudy jinudy cesta než tudy, kudy šel p. Mrštík. Běželo o to, dokázati, že belletrie je umění a v první řadě umění, že předpokládá žhavý kolorit, rythmus, hudbu, hladkost i pružnost slov hned hlazených jako drahé kamení, hned roztavených jako požáry kovů. Šlo o to, stvořit básnický stil próse, dát jí lyrický, široký, básnický dech, provanout ji jím a prožehnout ji jím. A tu bylo docela přirozeno, že prvním stupněm této poetisace české prósy musila býti přirozeně hmotná a vnější deskriptivnost, že ta musila v přirozeném rozvoji věcí státi se prvním evolučním stadiem v tomto processu umělecké renaissance. Sem ji skutečně zvednul ve svých širokých, plavých, jiskřivých, ale také poněkud dutých a dekorovaných pracích p. V. Mrštík a to zůstane vždycky pro nás »justus titulus« skutečné a opravdové úcty k jeho snad trochu nehoráznému a ne dost jemnému a vniternému, ale nicméně krásnému a silnému talentu.«

A nyní s tím srovnejte, co napsal pan Karásek v »Moderní R.«. Jak skroutil, sešvindloval tu můj soud! Jak mizerně lže, tvrdí-li o mně, že jsem psal o Mrštíkovi, »že je idiot« (M. R., 233.).

A takové mizernosti — která v jiné slušné společnosti není možna a vyskytne-li se přece, trestá se ranou do tváře — dopouští se u nás jeden z »mladých«, básník, jenž chce být aristokratem, a k němu druží se jiný básník stejných aspirací, který opovrhuje svými národními odpůrci, že lhou, podezírají a zrádcují a — sám dělá stejně, ne-li hůře, píše-li, že můj směr byl »dán vždy spřetrhanými nebo navázanými nitkami osobních styků«.

Já pochybuju totiž, že by něco podobného svedly Národní Listy.

*

Stejnými perfidními mizernostmi jsou další obvinění p. Karáskova.

— Že prý jsem kdysi, když se objevily první verše pp. Karáskovy a Březinovy a když je parodoval p. Sládek v »Lumíru«, »vpadnul do boku jim oběma« a zasloužil si tak pochvaly p. Sládkovy, která prý mi později vynesla kritickou katedru Lumíra«.

Lež za lží, jedna drzejší druhé, a ne nevědomá, ale vyložená, makavá.

Pravda je ta: první verše p. Karáskovy (a v tom jsem si zůstal věren už vůbec při jeho produkci) se mi nelibily, viděl jsem a rozpoznal hned tu kombinovanou machu a řekl to p. Karáskovi, který se proto nijak na mne nerozhněval (ještě několik měsíců po tom žádal mne o předmluvu k »Zazděným oknům«, jež tehdy chystal do tisku), a otevřeně jsem to napsal i v Liter. Listech, když jsem při příležitosti knížky Škampovy srovnával starou poesii s novými pokusy.

Či měl jsem proto, že p. Sládek byl i mým nepřítelem, chválit, co on hanět? Měl jsem proto zapřít svou ideu moderní poesie, jež ležela jinde a v jiném směru než pokusy p. Karáskovy?

Tak patrně rozumí »individualista« p. Karásek — charakteru a vnitřní pravdě. Docela politicky: já tvůj přítel, on náš nepřítel; my vždycky pravdu, on vždycky nepravdu!

Já naopak jsem hrd na ta slova, jež jsem tehdy napsal (Lit. listy, 1893, str. 299. a n.) o umělé, z různých cizích hadříků slepené, vnějškové poesii p. Karáskově — všecky pozdější kritiky, a nejen moje, jež byly o ní psány, mají tu své embryo.

Březiny, kterého p. Karásek v nepochopitelné skromnosti staví vedle sebe, se tento exkurs vůbec netýkal. P. Březina uveřejnil sice tehdy již několik svých čísel, ale to nebyl ještě dnešní Březina, ba ani ne včerejší. Báseň, o níž byl specielně spor a již parodoval p. Sládek v Lumíru, p. Březina nepojal ani do své prvé sbírky.

Ostatně, aby bylo vidět nepoctivost p. Karáskovu, cituju zase z dotyčného referátu:

»Nechci tu persiflovat, jak patrno, tyto poslední pokusy poetické. Respektuji je, poněvadž hledají něco, chtějí něco. Alespoň nové harmonisace barev, nové tóny hudby, nové blesky světla. A to již je něco, co by mělo nutit k úctě u nás, kde mladí lidé nechtějí pravidelně nic. Všecko, co chci říci, jest jen to: posud jste skládali

*) Nepřipomínám ani, že „Pohádka máje“ v první versi byla daleko stručnější a, jak se mi zdálo, svěžejší než v druhé, nepřipomínám to proto, poněvadž nemám ve své dráze co omlouvat a vymlouvat.

pěkné paví vějíře, tkali pěkné orientální záclony. Ale to není ještě poesie. Poesie není reprodukční, imitativní — poesie je tvůrčí« atd.

A na str. 300: „A ještě jednou: nebagatelisuju vás. Všecko, oč mi běží, jest jen určitost principu, pevnost kriteria. A sympatisuju s vámi, poněvadž jdete, poněvadž chcete jít, poněvadž hledáte a chcete hledat. A všecko, co jsem podnikl, jest jen konstatování fakta, že jste posud nikam neušli a nic nenalezli. Ale nevadí. Hledáte. A tím již stojíte nad p. Škampou a podobnou klientelou páně Sládkovou.« —

Tak tedy jsem »vpadl do boku« p. Karáskovi, a tak jsem pomáhal p. Sládkovi. Ten se mi za to ovšem odvděčil — po celou dobu, kdy vedl »Lumír«, bil do mne vytrvale, přímo nebo nepřímo

A stejně poctivé je to s tím, že jsem psal o Vrchlickém pod »dobrodružnými pseudonymy«. Předně, nebyly nic dobrodružný, naopak, každý je znal a každý věděl, kdo je za nimi. Po druhé: nepsal jsem pseudonymně jen o Vrchlickém, ale i o jiných — byly mi vůbec formou, v níž jsem rozvíjel některé vedlejší své myšlénky, některé své psychické možnosti, byl v nich smysl a systém. Po třetí: to, co jsem psal o Vrchlickém pod pseudonymy, totéž psal jsem o něm i s plným svým jménem (viz Lit. listy, 1897, 1898).

Že bych se chtěl ukrýt pod pseudonymem, je nejapnost, kterou může imputovat člověku jen takový odpůrce, jako je p. Karásek. Já dávno vím, že člověk se stylem ztrácí své inkognito a je poznán každým — vyjma nepřítelem, který dovede být podle potřeby i pod normál hloupým.

*

Spojeným individualistům společné firmy hnusí se sice in abstracto osobní insinuace, ale proto in concreto není jich polemika nic než právě to osobní podezírání.

Podezírají mne ze zaprodanosti, ze ctižádosti a šplhačství, že jsem vstoupil do Lumíra

Mám na to jednu odpověď všichni, ať přátelé ať nepřátelé, kteří znají poměry, vědí, že materielní motivy mne do »Lumíra« nevedly a že hmotné postavení mé v »Lumíru« nebylo o nic lepší než v »Lit. listech« nebo »Rozhledech« — spíše naopak.

A sláva? — Ne, slávu nečeká žádný duch od přítomnosti — tu dává budoucnost. Přítomnost dává jen tu malou a bídnou věc, pověst — a tu, věděl jsem, pobláti mi důkladně uniformovaní revolucionáři, jakmile vystoupím z jejich cechu.

Vliv? Ano, ten již spíš — a za ten arrivismus se naprosto nestydím. Zjednat ve slunci místo svým ideím — ne, to není nic nízkého. Ta expanse je krásná, poněvadž podmíněná vnitřní dynamikou všeho živého.

Když mi tedy p. Hladík (přes předchozí naši polemiku politického rázu) nabídl spolupracovnictví na novém Lumíru, přijal jsem je.

Přijal proto — poněvadž to bylo uznání našich snah — poněvadž to byla půda, která by jinak propadla odpůrcům, protože to byla nová arena pro nový rozvoj a nové boje.

A přijal hlavně proto, že rozvoj moderních směrů začínal se u nás monopolisovat v několika rukách, začínal téci líným, z předu hotovým a dohodnutým, mělkým korytem jedné akciové společnosti s různými filiálkami, začínal tuhnout v byzantismu několika patentovaných pseudorevolucionářů, kteří probíhali do únavy omletým mlýnkem svých frásí, stejně ubohých, třeba pestřeji natřených, než byly ty, proti nimž bojovali.

Přijal proto, že mně nebylo již hrdinstvím bojovat proti dobrému p. Klášterskému, proti němuž po stával po jednou daném impulsu kde který školák *) — ale strhovat daleko pestřejší masku prázdným a hluchým modlám, které se ozdobily cizím peřím a byly právě v módě, obávány pro drzost, pro niž se na ně nikdo neodvažoval.

*

Pan Neumann dokazuje mi citáty ze svých theoretických programů a článků, že je — skutečně individualistou.

Ne, to je tuze žertovné. O tom já však ani minutu nepochybovál, že p. Neumann takové články psal. Takový hlaholný článek napsat není pro p. Neumanna žádné umění — ty se výborně opisují z knížek a ty zas se lehce kupují za několik marek nebo franků nebo shillingu.

Ale applikace!

A je applikací — tisknout cechově držený, hrubě podezíravý a kasárnický článek p. Mortua? Je applikací — mluvit při prostřednosti, jako je Stefanikova črta »Ze vsi odvedli«, o velkém charakteru a silném umění?

Ne, to je mně falsatorství — jako je v denním životě falsatorství dávat si ohromné etiketty — a prodávat pod nimi staré známé zboží.

Ale pardon! P. Neumann proti mně namítá, že Stefanikova práce je znamenitá a já že jen z osobní politiky se vrhl na autora.

A to p. Neumann nejen namítá — on to i dokazuje proti mně. A jak: Žasněte, vy hlupci a tupci, a hleďte, jak dokazuje — individualista, jak dokazuje — anarchista!

Dvěma — slyšte, hned dvěma autoritami mne poráží, dvěma autoritami mne přehlasoval.

Cituje proti mně »Życie« — to těžké, ohromné »Życie« Przybyszewskiho, k němuž se modlí patrně p. Neumann vstávaje lehaje a z něhož si patrně tvoří soudy o lidech, jež pak překládá ve svém »Kultě« a — »Č. Stráž«.

A končí vítězoslavně tento veliký individualista — za štítem dvou autorit: »Kdo Vám teď ještě, p. F. X. Šaldo, uvěří, že jste soudil poctivě?« . . .

Odpovídám: Je mi docela lhostejno, jest-li mi kdo uvěří nebo neuvěří, a nejméně záleží mi na tom, uvěří-li mi takový famósní individualista, jako je p. Neumann, který na podepřenou svých názoru — cituje jiné, hlasuje, opatřuje si svědky — za svou nesoudnost.

Ne tedy p. Neumannovi, ne tedy jiným, ale sobě a za sebe opakuji: Črta Stefanikova »Ze vsi odvedli« (mluvím jen o té, poněvadž jiných neznám) je průměrná práce, kterou u nás dovede napsat řada lidí, umělecké úrovně nic vyšší, než jakou má nejedna povídečka odpol. Nár. Listů.

A lepit pod ni veliké etiketty, jako učinil p. Neumann, je falsatorství právě toho individualismu, který in abstracto chce propagovat — ale in concreto ubíjí, kdekoli je mu nepohodlný.

*

Tím řekl jsem všecko, co jsem mohl vyložit, všecko, kde jsem mohl usvědčit ze lži a demonstrovat absurdnost a nečestnost.

Ale v p. Neumannově odpovědi je ještě řada lží a urážek, které charakterisují jeho individualismus tak uboze, že je vytknu.

Sem patří klep, jak prý jsem kdysi kdesi mluvil o Hladíkovi. To je zbraň, které dovede užít jen papírový individualista, který dovede dělat hubou plány o nové kultuře a novém světě, ale srdcem a duší je těžkým mlokem špinavé kultury dnešního mizerného žurnalismu.

Já p. Hladíka tenkrát nemusil chválit — stál jsem s ním v otevřené polemice a sice právě pro lidi, kteří mi dnes spílají. Ale mám připomenout p. Neumannovi, co soudil tehdy o mnohých pánech z Mod. Revue?

*) Největším hrdinským činem je p. Karáskovi dosud napsat něco nepříznivého o — p. Klášterském. Mně přestalo jim být (jako tolik jiných) od té chvíle, kdy se po mně popičil pan Karásek. Nevím ostatně, proč bych opakoval v „Lumíru“ to, co opakuje dnes po mně tolik listů, mezi nimi i několik, které mi s počátku pro tento můj názor spílaly.

Ne, fuj!

Ale jen jedno, poněvadž je to věcně důležito a vysvětluje to celý můj styk s p. Neumannem: p. Neumann, dotud osobně mně neznámý, žádal mne o práci do I. ročn. »N. Kultu« a já mu ji dal — poněvadž N. Kultem chtěl se stavět proti M. Revui, poněvadž nebyl s ní spokojen. Jakmile však přišlo staré přátelství a jakmile p. Neumann začal místo ideové práce silácké cirkusáctví — vyhnul jsem se zdvořile.

Takový je p. Neumann individualista!

Takový, že dvěma pánům (Theerovi a Wojkowiczovi), kteří podepsali prohlášení, hází na hlavu i — jejich otce, společenské postavení jich (»oficírské děti«, »synkové uhlobaronů«).

Otázka: ukažte mi člověka posedlejšího fanatismem třídy, fanatismem strany, hrubým zélotstvím vnějška a politiky?!

*

A jen to ještě:

Všecky moje illuse o vás — i ty seřídlé zbytky jich — po tom spadly.

Nevidím ve vás nic než zhoršenou kopii starých.

Od nich odkoukali jste všecko — a rozmnožili ještě a zdokonalili.

Stejně zrádcujete, stejně pranýřujete, stejně tyranisujete, stejně terrorisujete, stejně podezíráte, stejně lžete — leda surověji ještě a neomaleněji.

Stejně vám rozhoduje vnějšek, šablona, konvence, vnější macha a vnější shoda, uniforma. Užíváte logiky, kterou nesmíte obrátit na sebe, poněvadž byste byli jí rozdrceni. Užíváte zbraní, jichž sami nesnesete.

A opravdu nic se nezměnilo, než že se vystřídaly osoby.

A jen to ještě: nemám nic s vámi. Jsem volný jak na pravo, tak na levo, a je mi docela lhostejno, že dnes mi spílají titéž lidé, kteří ještě před nedávnem mazali mi na prsty tlustě krajíce chvály, jako na př. p. Karásek v prosincovém Žycie 1898. Mně byla tehdy lhostejna jich chvála — může mi být dnes lhostejna jich hana.

A všecko je dobře.

Je dobře, že po útocích »starých« přišly tyto »mladých«. Je mi to negativním sice, ale přece jasným důkazem, že jsem šel dobře. Musilo to tak být, aby nezacloněno, samo ze sebe a samo za sebe, mluvilo slovo.

Všecko je dobře.

Dnes nehledám žádných nových idejí, žádných směrů, žádných programmů — ty jsou jen maska a barva starých larev a starých hrobů — ale pouhého prostého poctivého slušného člověka. V něm je víc než ve stech ročnících stů revuí, škol, směrů a programmů. A nad sůl vzácnější a nad zlato dražší je v této zemi.

A víra v něj je ještě všecko, co mi zbývá, kdy proběhnut je kruh a naplněna je dráha.

Z ohromných velikých hradů kdysi — jediný prostý, věrný a nedrolící se, pevný kámen.

A všecko je dobře.

POZNÁMKY KE GRANDIOSNÍ LOGICE M. REVUE A N. KULTU.

— Největší průkaz hrdinství, který od nás žádá p. Karásek, je, abychom nepříznivě posuzovali knihy vydané nákladem p. Ottovým. Pak je nám hotov uvěřit, že jsme skutečně volni. Důvěra za důvěru a otázka za otázku: přinesla by M. Revue nepříznivý úsudek o knihách, jež vydala svým nákladem? Je jich hezká kopa a mezi nimi leckterá bídnější než vydaná nejoficielnějším nákladem. Pořídil bych jí je s opravdovou chutí a výjimečně — gratis. Ale dokud to neprovede, dotud není ani ona po své vlastní logice volná.

— P. Karásek div se neudusí opovržením k p. Hladíkovi, jenž prý pro kšeft překládal Ohneta. Ale týž p. Karásek zpíval často éložc a posud přátelsky tiskne ruce p. Kosterkovi, nyní majiteli M. Revue a stálému jejímu přispěvateli — témuž p. Kosterkovi, jenž vydává u Šimáčků překlady — z dvojctihodné pensionátní spisovatelky Flygaré-Carlénové. Ale ovšem, možná že to dělá p. Kosterka ne z kšeftu, ale z literárního přesvědčení, a odtud snad úcta p. Karáskova k němu.

— P. Karásek podezírá mne systematicky z nepoctivosti, všude tam, kde se můj soud dá spojit s nějakým vedlejším a vnějším faktem. Zajímavo, ale málo utěšeno bylo by prohlédnout si těmito skly minulost p. Karáskovu. Dověděli byste se na př., že p. Karásek nesoudil vždycky tak nemilosrdně jako dnes o p. Jar. Kvapilovi, naopak, že byla doba, kdy si p. Kvapila jako básníka i vážil. A kdo by chtěl hledat mezi změnou soudu ty p. Neumannovy »navázané nebo zpřetrhané nitky osobních styků« — našel by je také. Ovšem, kdo by chtěl! A chtít mohl by opravdu jen mizerný klepař a podezíravec odkoukavší svým odpůrcům všecku špínu a podlost. A takový pseudoindividualista rázu p. Neumannova mohl by pak i mluvit o vzácném případě p. Karáskovy neobyčejné benevolence nejen k »Bar-Kochbovi«, ale i ke dvěma pracím p. Šubrtovým: »Klicperovi dramatikovi« (Lit. listy, 3. list. 1898) a »Patnáctému roku Národního divadla« (Rozhledy, 15. prosince 1898), jež hájil jako zjednaný advokát, a mohl by z časové koincidence těchto kritik s jistým dramatickým krokem a pokusem p. Karáskovým — vyvodit souvislost a příčinný nexus, který by p. Karáskovi jistě nebyl příjemný. Ovšem musil by to být mizera druhu Karáskova nebo Neumannova a musil by svá podezření uložit jen v Moderní Revui nebo N. Kultě — poněvadž chci doufat, že není již v Čechách jiných listů, které by takové surovosti a perfidnosti tiskly.

— P. Neumann nemůže pochopit, jak jsem se stal spolupracovníkem »Lumíra«, když před tím jsem měl polemiku s p. Hladíkem. Pomohu tu soucitně jeho slabé chápavosti: ať vezme si příklad bližší, na př. p. Karáskův nebo — svůj. Jak to, že Karásek a Neumann píší do Rozhledů, do těchže Rozhledů, které je před nedávnem ještě důkladně proklepávaly a s nimiž navzájem několikrát chytili se důkladně za pačesy? Jak to, že specielně p. Neumann píše do Rozhledů — týž p. Neumann, jenž měl kdysi pro p. Krejčího jen nadávky, posílaje ho nazpět, na venek, k metle a do školy?

F. X. Šalda.

Zasláno.

Problematického rázu jest strategický tah p. J. Karáska s Waltem Whitmanem, kterého použil v Moderní revue dvakrát s emfatickými výkřičníky a interjekcemi. R. 1892 při úmrtí Whitmanově přinesly Literární listy skutečně p. Karáskovu noticku, povšechně a lokálkářsky psanou s jedinou širší digressí o volném verši Whitmanově, o němž ostatně i u nás před tím psali pp. Sládek a Mourek. Ideová koncepce díla Whitmanova, vyzvedající v popředí široký pantheism a mohutný a volný demokratism básníkův, v noticce té není ani napovězena, natož rozvedena: za to akcentoval tyto vůdčí idee poesie Whitmanovy ve své známé studii J. Schlaf, pod jejímž dojmem i jinak velmi impressivní p. Karásek nerozpakoval se zbortiti dosavadní svou ideovou plochu a napsal svou essayi o Whitmanovi, jak ji známe z přednášky v Intimním volném jevišti (1898 v listopadu) a z otisku v Ideích zítřka (koncem roku 1898).

Arne Novák.

Oprava: Na stránce 244, ř. 27. s hora v 2. sloupci v povídce »Šly světem« čti místo »vládla« — vlála.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 1. KVĚTNA 1900. — ČÍSLO 23.

RŮŽENA JESENSKÁ:

NINA.

Pokrač.

Zaplakal princ Asid. Slzy horké jako jeho palčivý bol řinuly se na studeně bledou Validinu tvář a stékaly na její zarůžovělé rty, řinuly se do jejích sladkých, sladkých úst, které Asid líbal. A ejhle, jak ty jeho slzy ronily se do jejích úst, rozpouštěly sůl, která byla příčinou její těžké mdloby smrti podobné, a Valida, krásná Valida udiveně otevřela oči. Ach, Valida otevřela oči a vzdech jako vánek cédrovým hájem šeptající vydral se jí z prsou. Hle, Valida žije, žije! Asid sevřel ji v náruč a růže polibků žhavějších a žhavějších sprchaly na tu krásnou, oživenou tvář, na to sladké, zázračně líbezné tělo. Moře zpívalo svatební píseň, krvavý půlměsíc a hvězdy svítily v Kes kulesy do prázdné rakve. Láska vítězila nade smrtí.«

Oči Nininy leskly se záhadně jakoby rostlo před nimi zjevení, smutně upřela je v oči doktorovy a usmála se: »Já chci prožiti velikou lásku, chci, aby mne uchvátila jako moře a třebas utopila.«

On stanul v úžasu a netroufal si promluvit. Pocítil v sobě neodvratně slabost proti těmto vysunutým, vzedmutým vlnám její touhy.

»Jen abyste byla šťastna, kdybych mohl vám zaručit . . « řekl konečně tiše a nedomluvil.

»Šťastna!« rozepjala ruce, »jsem šťastna všemi pocity svého nitra, již to chtění a uvolňování ode všeho, co tísní, je štěstí! Hleďte, hleďte . . .« Zastavila se v ekstasi: Fialová záře jako světla z levandulí nesla se široce rozpjatým prostorem. Věděl, že by neslyšela jeho slov. Slzy hrnuly se mu do očí, ale stál vedle ní jako otrok vedle královny.

»Soumrak,« zašeptala. A šli dál podle lesa. Dotýkala se rukou vysokých janovců.

»Co se to blíží tam, tam, vidite tu rudou skvrnu jako vlčí mák nebo fes? Co je to?« Zastřela si čelo rukama.

»Nevím, nerozeznávám. Divným tempem se blíží ten bod.«

»Ano. Vím už. Je to lidská postava. Ach, počkejte, už vidím dobře. Člověk nese děcko.«

»Máte pravdu. Venkovan nese dítě s červenou čepičkou.«

Červená čepička šla zelenou cestou blíž a blíž. Červená čepička. Dívali se oba na ni, nemluvíce, jakoby se myšlénky obou soustřeďovaly u ní.

»Znáte toho starce, slečno?« zeptal se doktor.

»Neznám. Nikdy jsem ho zde neviděla, je patrně ze Sítin, míří tam. Tam dole u lesa v Sítinách bydlí samí zloději.«

»Zpívá dítěti.«

»Zpívá. A jak se podivně tváří.«

»Je to idiot.«

»Idiot?«

Člověk s děckem v červené čepičce jich došel. Zastavili se. Levandulové světlo hořelo po celé krajince. Člověk rozevřel ústa v smích a blábolil nesrozumitelná slova. Dítě se roztomile usmívalo a ručičkou plnou dolíčků drželo starce za límec kabátu

Nina starce oslovila: »Jste ze Sítin?«

Neartikulovanými zvuky přikyvoval.

»A děťátko je vaše?«

»Ne, ne a je. Tam, tam a nic a naše.«

Pochopili.

»Máte je na vychování a matka mu asi zemřela a vy jste si ho nechali. Máte je rádi!«

Jak šťasten byl, že ho pochopila, a živě nesrozumitelnými zvuky líčil tu teplou lásku.

Dala dítěti peníz. Oči se starci zalily slzami, vzal její ruku a dal ji děcku k ústům. Chlapeček v červené čepičce se zasmál a volal: »Pambu, Pambu!«

»Dali byste to dítě?« zeptala se Nina.

Všecek se shroutil a zabloudilým pohledem se upjal k ní: »Ne a ne a ne.

A ti lidé sotva mají co jíst,« obrátila se Nina k doktorovi.

Červená čepička se vzdalovala, a člověk s dítětem hlasitě »mluvil«. Co mluvil ten člověk, když mu osud nedal schopnost mluvit? Co myslí ten člověk chudý na duchu, když mu osud či Bůh dal schopnost milovat? Čím je ta jeho láska?

Nina se obracela, obracela, jak vzhůru a pak pěšinou od smrčí dolů, dolů k pověstným Sítinám šel milující idiot s děckem, které mělo otce asi zdravého, možná inteligentního.

Červená čepička se chvěla v levandulovém přísvitu a zapadla do Sítin. Chalupy zamlčelé, melancholické.

»A jaké krásné oči měl ten chlapeček, modré, svítící, a úsměv, viděl jste ten úsměv?«

A doktor se zadíval do jejích očí, nad které neviděl krásnějších.

II.

Vrátila se domů. Do komnat zámečku již se hrnul prorůžovělý soumrak, jako když ve tmě dohořívají voskové svíčky. Nina vešla do svého pokoje a otevřela okno. Stesk loučení ji uchvátil. Uprostřed pokoje ležely dva cestovní vaky: v nich byla její výbava, šaty, její památky, knihy a skvosty. Zastavila se před nimi, sklonila se, uchopila držadla jakoby je chtěla pozvednout a odejít. Ohlédla se Připadalo jí, že někdo stojí za ní. Ale byla sama. A zítra odjede, oddělí se ode všeho, s čím od dětství srostla. Jak podivné kouzlo je domov! A čím byl jí vlastně tento domov bez otce, bez matky? Nepoznala přítulnosti lásky ani vroucnosti objetí. A přece těžce se loučí. Lépe, aby již byla pryč, dříve nežli přijede Jan. Nechce, aby ji zde zastihl. Otevřela od něho psaní a znovu je četla: »Milá Nino, telegram dostal jsem až po pohřbu. Bylo tedy zbytečno chvátat. Ale vydal jsem se hned na cestu. Vracím se z ciziny churav. Co nejdříve přijedu. Zatím tě srdečně pozdravuje Jan.« Tedy se vrací z ciziny A proč co nejdříve přijede? Deset let už nebyl na zámečku svého otce. A tenkrát — naposled — Nina vzpomíná — jak byl k ní vlídný, ale s otcem se nedohodl. Pak se strýc sešel s Janem jednou v Praze, ale vrátil se rozhněván na jediného syna, který se nechtěl podřídit jeho vůli a přijat nějaký nabízený mu úřad. Zase odjel Jan do světa. Byl vždycky v cizině. Člověk bez domova, bez rodiny. Podivní lidé. Ten strýc — který na všecky blízké lidi zanevřel a přece všem prokazoval dobré. Svého bratra odsoudil, jeho milenku odsoudil, svého syna odsoudil. A všem pomáhal. Jaký asi je Jan?

Nina nehybně stála u psacího stolku a držela jeho dopis v ruce. A jaký asi byl její otec, že matka mu podlehla, bez otázek, tak bez rozmyslu se mu vzdala! Měla ho ráda. To je prostá a veliká příčina všeho. Síla takového citu uchvátí a pak třebas celý život pykat za chvíli závrati. Nině sevřelo se srdce. Pykat za ty chvíle! Raději se zmocnit království nad štěstím Ach, ne, nezmocnit se ničeho, být zmocněna, vzdát se. Jak je to božské — vzdát se. Jaká by to musila být překypující síla, které by podřídila sebe! Co by to bylo velikého?

Procházela komnatami, jako šedým flórem zataženými, slzy kanuly jí z očí, dotýkala se draperií, nábytku, bílých štuk u krbů, rozvírala okna, jakoby chtěla, aby v té noci celá krajina vstoupila do vnitř. Tu zachytila v okně barokovou zvonici kostela, tu černé sesmutnělé topoly, tu důvěrně setmělý cíp oblohy a hebkou linii návrší, tu koruny krvavých buků v parku.

»Odděluji se. Co bude?«

Sešla do parku. Už se obrysy stromů zvětšené, černé zvedaly k nebi jako přízraky a sotva se vnořila do temných pěšin, vrátila se. A zítra všecko bude se vzdalovat, vzdalovat jako minulý sen života Uřízla několik růží a přitiskla je k tváři. A zase vešla do domu.

Promluvila s hospodyní, s lidmi sloužícími, podávala jim ruce a zasedla s nimi ke stolu. A pak odešla do svého pokoje. Už byla tma.

»Poslední noc,« pomyslila si a rozžala svíci. Hle, jak by bylo prosté rozluštění budoucnosti, kdyby se stala ženou zdejšího nového lékaře. Nedávno se s ním seznámila a přece poznává z každého jeho pohledu a slova, že ho poutá, že by ji chtěl za ženu. Jistě je člověk vzácně dobrý, a byla by s ním spokojena. Založili by zde rodinu v milé krajině pod zámečkem. A nebyl by život krásný zde po jeho boku? Rozpjala ruce a zaštkala. Všecko je tak ušlechtilé, určité v jeho duši, poctivost, charakter mluví z každého jeho slova. Položila hlavu na stůl. Hodiny na zámku bily devět. Jaká už je tma! Žloutnou listy, celý park je jemně zazlacený, růže dokvétají, chrysanthemy unaveně hýří svými barvami.

Nina se náhle zvedla. Co to hučí? V dálce po silnici hrčí kočár. Ano — kočár. Nina vstala, všecka ztrnula. Aby tak přijížděl Jan! Ne, to není možná, byl by snad přece telegrafoval o vůz! Ale kdo by teď večer jel po silnici? Podívala se na svoje zavazadla Ano — opravdu vůz hrčí, blíží se — — — a už zastavil před zámkem. Zastavil. Hlasy, šramot, trochu ruchu, dost. Zaštěkal Tygr. A dost. Už nic. Snad sní, snad se mýlí. Nina zavřela na klíč dvéře a shasla. Uprostřed pokoje se zastavila vzpřímená a zatajila dech. Ozvaly se kroky, prudké kroky, dvoje kroky a hlasy: »Zde, prosím, zde!« »Dobře.« Zaklepání. A drobné kroky se vzdalují. A Jan stojí za dveřmi, jistě nikdo jiný nežli Jan.

Bože, musí otevřít. Otevřela a ztrnula jakoby zkameněla. Z chodby zazářila lampa Vysoká, štíhlá postava muže stála před ní. Jan V cestovním obleku elegantní, bledý, zažloutle bledý, modré, nesmírně snivé světelné oči a temný vous a Jan tak krásný, jako z jiných stér, jako zjevení. Její oči zaplanuly vším ohněm, který hořel v jejích prsou, polekána, zmatena, nestřeženě otevřená zůstavila mu své ruce, které se studeně třásly.

Přitáhl ji k sobě a líbal její oči, pak ústa s takovou smělostí a neobmezenou silou a vlévajícím žárem v její nitro, že div neomdlela. A pak se konečně vzchopila a vyvinula se mu a vedla ho dál beze slov se vztyčenou hlavou a se závratí.

»Nino, Nino, mluvil sladce, »tys tady asi zkusila s tím starcem.«

»Ach ne, neříkej. Byl tak dobrý!«

»Byl dobrý. Ale jak ty jsi krásná. Děcko, ty to nevíš. Zázračná. Víš-li, jaké máš oči, neviděl jsem takových ani v Egyptě, ani na Sumatře, ani mezi Čerkeskami, ani, ach, Nino, a tvoje zvláštní, teplá vůně, měkká oddanost pohledu. Nino!«

»Já rozsvítím, dovol.«

»Rozsviť! Ne, pojď, duše má, k oknu. Celá krajina je v mlze bílé jako svatební šaty, jako závoj svatební. Celá krajina utonula, jen ty topoly a ta křivá alej vyniká černě jako smuteční krajky. Nino, ukaž mi hřbitov.«

»Tam, hleď, vidíš tu věž v bílém světle jako kalich fuchsie? Tam leží strýc. A ty's nemohl na pohřeb přijít?«

»Nemohl. Což jsem to nepsal? Byl jsem příliš daleko!«

»Já zítra odjíždím,« řekla s intimním přízvukem radosti, jakoby měl on jeti s ní.

»Zítra? Ach, dítě, mýlíš se. Vidím, že máš připravená zavazadla, ale neodjedeš. Což nejsem tvým hostem?«

»Nejsi. Já jsem tu teď z milosti. Ten zámek —«

»Co je to milost? Neznám toho slova jinak, leč že milostí bys mínila lásku. Jsi tu z lásky. Ach, tedy zde zůstaň!«

»Jene!«

»Nino?«

»Zítra opravdu odjíždím.«

»Nepustím tě.«

»Tedy se zdržím ještě den.«

»Nino!«

»Jene, tvůj otec mne učinil volnou, bohatou, není ti to proti mysli?«

Zasmál se: »Proč bys neměla být bohatou? Učinil málo. Já bych tě chtěl učinit královnou Co mám, kladu ti k nohám. A víš-li, Nino, že otec mi o tobě psal, tebe mi doporučoval? Ne, nic více neřeknu. Ten ubohý otec byl člověk neobyčejný.«

»Jene, proč jsi nikdy nepřijel k nám? Bývalo nám toho líto a vzpomínali jsme s žalostí na tebe.«

»I ty, Nino? A otec také? Měl jsem geniálního otce, Nino, ach Nino, já vedl život špatný, hýřil jsem. Jsem špatný člověk, věř mi, Nino. Nebojíš se mne?«

Usmála se jeho zpovědi: »Jsi milý, Jene!«

»Nino, jak jsi vroucí a sladká. Nepoznal jsem ženy tak líbezné. Zazpívej něco, Nino.«

»Ach, ráda zpívám, Jene.«

Pokr.

JAN OPOLSKÝ:

STARODÁVNÉ DRAMA.

Hlas boha. Muž. Žena. Andělé.

Hlas boha:

Hle, símě lidstva, k vůli vám dnes nebe
své prodloužilo všecky perspektivy,
já téměž k vůli ve hlas vtělil Sebe,
nuž, pojďte blíže rukou mojich divy!

— — — — — — —

(K ženě:) Ty prvá předstup! Dovedné jsi dílo,
zrcadlo klamné Mojich tvůrčích sil,
Mně samému se v tobě zalíbilo,
když rtů Mých dotyk z mlh tě probudil!
Mluv, černokněžno, která mnoho tají!

Žena:

Dal's bydliti mi v luzném, živném kraji,
mou mansardu Jsi obdal morušemi,
dal Jsi jí plná pole chlebová,
nahnízdil blízko opeřené snějmy...
Milejších skrytů země nechová!
... Však znal Jsi sám, že ještě půl mne chybí,
mých tepen tluku mužská ozvěna;
ne člověk dosud: hada půl, půl ryby,
jak tvrdila mi tucha blažená!

— — —

Ta tvrdila mi, manžel přijde silný,
tě v stromořadí kdesi uchvátí,
a v prostřed božské, neskonalé dílny
tě blahem bezduch počne líbati.
I čekala jsem... Přikázání znělo:
Zapři se, varuj, zaviň, odříkej!
Muž bloudil kolem, po něm všecko mřelo,

*

v zoufalých nocech slýchala jsem jej,
neb touhou vyl a střel se pod mé prahy.

Hlas boha:

Co's činila, já jsem tvůj bůh a pán,
já vydal jsem vás, oddělil vám dráhy...

Žena (zmatena):

Já, pane? já... odemkla dokořán!...

(Pausa.)

Žena:

Pak vřítil se jak propuštěné lvíče,
jak list mne vznášel v smědých loktech svých,
pln zalklých stonů, vzlykaje a řiče,
v šum moruši a položil mne v nich...

(Nová pausa)

Andělé (v dáli):

Ať najde milost před očima Tvýma!
Maria hříšná, žalost boha jímá!

Žena:

Rok lehko minul... bílé byly zimy,
smrtelně spaly drahé moruše,
muž člověk však již s gesty císařskými
svou nastolil mi silu do duše.
V mých vinohradech, v lomech černých, v lese
i v lůžku — všude krásný autokrat;
těch rysů pečeť od početí nese
i každé z našich zlatých pacholat.
Tak bez vláhy jsem nesla jeho ducha,
jak peníz nese signum vladaře,
rtů hroznem zlíbal ústa mi jen suchá
a lví svou hlavou prsů polštáře.

Hlas boha:

Mluv, ženo, víc, ty dovedné jsi dílo!

Andělé (v dáli):

Maria hříšná, čiň, co bohu milo!

Žena:

Já stala jsem se míčem jeho rámě,
nohsledem jeho černých pohledů,
tajícím vločkem, díval-li se na mne,
slz jeho houbou býti dovedu...
— — — — — —

Hlas boha:

Jsi matkou dětí...

Žena:

— — — — — — vypiplám je v růže,
v zázračné jejich otce odlesky,
v jich hladině svou pýchu shlížet může,
mír v okov srdce vážit nebeský...
— — — — — — — —
...Leč jediné... Kdybys měl svolit, bože,
by jiné ženě dal žeh krve své
(pak vdova lvice zanechává lože,
jde pustou nocí, v skalách dutě řve),
vzkřikla bych k Tobě nejdrzejší slova,
skřípavá, jako v hejně starých vran!
...To jediné... a uzřela bych — vdova —
jak padlý Anděl kmitá u svých bran!

Andělé (v dáli):

Loď první na vodách a horizont se mračí,
kdy asi kotva dna se uchytí?!

Hlas boha:

Kdos druhý nasel zrnéčko mi dračí,
jen málo sprch a musí klíčiti!

(Žena odpotácí se kams v pozadí.)

Muž (přijde sám zkroušeně k bohu):

Ztrestej mne, prosím, zastři pamět mou,
v níž upomínky jako mráčky plují,
dej smrt mi temnou nebo blaženou,
vše bez cíle! Já víc ji nemiluji!!

Hlas boha:

Divochu, ustaň!

Muž:

— — — — — Nejsou cesty jiné,
hvězd jiných není, není jiná slast,
je srdce živel, hoří buď neb hyne
a nelze jím jak hlinou v prstech vlást!
Pár chvílek Tvého přesvatého sluchu,
a stačí na mé lásky romanci,
hle, hříchy mé a všecka zpupnost v duchu
jak pokorní jsou k Tobě beránci!

Hlas boha:

Hněv můj je pochodeň, a běda tam, kam padne!

Muž:

Slyš, Nejvyšší! Byl úsvit nevinný,
já šípy vzal a sítě svoje zrádné,
krk ženy zlíbal, vyšel z planiny!...
...Jezero spalo... Já se sklonil k němu,
jak slavnostního ticha k vodojemu,
zarděl se celý divým, mužným rděním,
neb zřel jsem Vílu, spící zamyšlením;
...v prstencích škebli, vlavou jako tyl,
puk leknínový u ní churavil,
puk chorobný, jenž líbal její brvy
v sny bledoreté s prchající krví,
jak měsíc lesklou, jako pancéř bílou...
Rozume černý, proč's ji činil Vílou?...
— — — — — — —

Hlas boha:

Divochu, ustaň! Ve Víl slabé říši
vzkřek pudů horkých nemá účele!

Muž:

Ne, pane, pud, cit bolestnější, vyšši,
jak závoj mrtvých tál mi na těle!
Ne, pane, pud, však holubiček vlání
z mých tuřích zornic modlilo se za ni!
— — — — — — — —
Eh, vzbudila se... V stráži mého člunu
hladina jitřní milovala lunu...

Já chvěl jsem se jak pupen mladé břízy,
že vzdychne smutně, že mi tiše zmizí...
Však zůstala, a já jsem sepjal ruce
v blažených pláčů bezejmenné muce,
nedýchal, nežil, ssál jen její zpěvy...
Žežhulky mrtvé, o nichž nikdo neví!...
— — — — —

Ztrestej mne, pane, zastři paměť mou,
v níž upominky jako mráčky plují,
dej smrt mi temnou nebo blaženou,
vše bez cíle, já víc ji nemiluji!...

Hlas boha:

Hněv můj je pochodeň, jež mátohy tvé spálí,
Víl plané lůno rudě osvítí,
tvá pravá žena dozápasí v dáli
a zlaté děti počnou kvíliti.
Své pravé ženy ústa zachceš míti!

Muž:

Jsou zduřelá, když smyslnost je vznítí!

Hlas boha:

Na její hlas se rozpomeneš mané...

Muž:

Zní silně příliš, jako úder báně!

Hlas boha:

V snách obklíčí tě ňader jejích zdraví...

Muž:

Čpí duši hrubě, plna nízké stravy!

Hlas boha:

Robátko čisté touhu tvoji vzbudí...

Muž

Tak opic rod své mladé dusí k hrudi

Hlas boha

Až vzhučí bouře, koho budeš chránit?
Tvá síla zhluchne, v prázdnu vyhoří!

Muž:

Smí nebes ohně rybí vílu ranit?
Jak sestra s nimi chladně hovoří!
...A moje síla? K čemu křeč mi paží,
jen mlha mlhu do skonání blaží,
jen vůně vůni, hoře kvete smutkem,
snů krásných není v živobytí prudkém!...

Hlas boha:

Zmařeno všecko... Vasal věčné touhy
mi od nynějška člověk bude slout,
od modra k modru koráb štkání pouhý,
přístavy míjet, k marným pólům plout!
A člověčenství, perla temné ceny,
spát bude v ústech němé lastury,
ať praskat bude koráb opuštěný,
k ní nedoletí hlásku se shury!
— — — — — —

Žena (z dáli):

Vzkřikla bych k Tobě nejdrzejší slova...

Muž (úryvkovitě):

Lze mlze jenom mlhu milovat!...

Hlas boha:

Zrnéčko dračí: bolem velká vdova,
tam v písku svalen krásný autokrat!!

Gustav Flaubert:

LISTOPAD.

Skizza. —
Přeložil Otakar Šimi

I.

Někdy, bez moci už, sžírán vášněmi bez mezí, pln žhoucí lávy, jež vytékala z mé duše, miluje zuřivou láskou věci bez jména, žele velkolepých snů, pokoušen všemi rozkošemi myšlénky, žádostiv vší poesie a všech harmonií, drcen tíhou svého srdce i své pýchy, upadal jsem do propasti bolu — bez sebe. Krev mi bičovala tvář, tepny mne ohlušovaly, hruď, zdálo se, že se rozskočí. Neviděl jsem již nic, nic necitil, byl jsem opojen, šílený. Měl jsem představu, že jsem veliký; zdálo se mi, že obsahuji nejvyšší vtělení, jehož odhalení by uvedlo v úžas svět, a ona muka rozervanosti byla samým životem boha, jejž jsem nosil ve svém nitru.

Tomu velikému bohu jsem obětoval všecky hodiny svého mládí. Ze sebe jsem učinil chrám, abych v něm uzavřel něco božství. Chrám zůstal prázdný: kopřivy vypučely mezi kamením, pilíře se bortí a tamhle si sovy staví hnízdo.

Neužívaje života, byl jsem využit životem. Mé sny mne unavovaly víc než velké práce; celé stvoření, nehybné, samu sobě nezjevené, žilo ztajeně pod mým žitím. Byl jsem dřímající chaos tisíce plodných principů, které nevěděly, jak se projeviti, ani co s sebou činiti. Hledaly svoji formu a čekaly na svůj vzor.

V pestrotě své bytosti jsem se podobal nesmírnému létu indickému, kde se život chvěje v každém atomu a zjevuje se netvorný nebo krásný pod každým paprskem slunce. Vzduch je naplněn vůněmi i otravou; tygři skákají, sloni pyšně kráčejí jako živoucí pagody, hadi se prostírají kobercem pod bambusy, tajemní a různotvární bozi jsou skryti v hlubinách slují, mezi

velikými kusy zlata; a středem teče široká řeka, se šklebícími se krokodýly, jichž šupiny šustí o lotus na břehu nebo na ostrůvcích květů, které proud přináší s kmeny a mrchami szelenalými morem.

A přece jsem miloval život, ale život expansivní skvělý a svitivý; miloval jsem jej v bitevním úprku šílených koní, v jiskření hvězd, v zmítání vln spěchajících k písčině, miloval jsem jej v úderech krásných nahých prsou, v záchvěvech milostných pohledů, ve chvění strun houslí, v třesoucím se listí dubů, v západu slunce, které zlatí okna a působí sen o babylonských balkonech, na nichž královny o lokty podepřené hledí do Asie!...

II.

...Pršelo. Poslouchal jsem, jak šumí déšť a jak Marie spí. Světla na shasnutí blikotala v tulejích z křišťálu. Svítalo. Žlutá linie vyskočila na nebi, prodloužila se po horizontu, měníc vždy více barvu ve zlatou a vinnou, poslala do pokoje chabý bělavý svit s fialovým nádechem, který si ještě hrál s nocí a zmírající září odráženou v zrcadle.

Marie, rozprostřena na loži, měla jisté části těla ve světle, jiné v stínu. Trochu se smekla; hlavu měla níž než ňadra; pravé rámě, rámě s náramkem, viselo mimo lože, a skoro se dotýkalo podlahy. Na nočním stolku byla kytice fialek ve sklínce vody. Vztáhnul jsem ruku, vzal ji, přetrhl nit prsty a voněl jsem k nim. Dusnem pokoje snad, či že dlouhou dobu byly utrženy, povadly. Shledal jsem jejich vůni odlišnou a docela zvláštní. Ježto byly vlhké, přitiskl jsem je k očím, abych je osvěžil, neboť mi vřela krev, a znavené údy pociťovaly jakoby spáleninu při dotyku s pokrývkami. Nevěda tedy co dělat a nechtěje ji buditi, neboť jsem cítil zvláštní rozkoš v pohledu na spící, rozsypal jsem něžně fialky po hrdle Marii; brzy jimi byla celá pokryta, a ty pěkné povadlé květiny, pod nimiž spala, ji symbolisovaly mému duchu. Opravdu, jako ony, přes jejich ztracenou svěžest, pro ni snad, mi vysílaly vůni ostřejší a silněji rozněcující. Neštěstí, jež se musilo přes ni převaliti, ji činilo krásnější, trpkostí, již si její ústa podržovala i ve spánku, krásnou dvěma vráskami, jež měla v zadu na hrdle, a jež ve dne, myslím, skrývala pod svými vlasy. Hledě na tu ženu, tak smutnou i v rozkoši, jejíž objetí samo mělo kouzlo smutku, dohadoval jsem se tisíce vášní, jež ji musily zapalovati jako blesk.

V té chvíli se zachvěla; a všecky fialky spadly. Usmála se, oči ještě zpola zavřené, ovinujíc mi zároveň ruce kolem krku, líbajíc mne dlouhým polibkem jitřním, polibkem holubice, jež se probouzí. — — —

III.

Mariino vypravování

...Brzy jsem byla známa To bylo pro toho, kdo by mne měl. Moji milenci vyváděli tisíceré hlouposti, aby se mi líbili Každý večer jsem čítala sladká psaníčka z onoho dne, abych v nich nalezla nový výraz nějakého srdce jinak uhněteného než jsou ostatní a stvořeného pro mne. Znala jsem předem konec jejich vět, i způsob, jakým padnou na kolena. Dva jsou, které jsem odmítla z kaprice a kteří se zabili. Nač umírat? Proč raději nepřemohli vše, aby mne měli? Kdybych já milovala nějakého muže, nebylo by moří dost širokých, ani hor dost vysokých, které by mi zabránily dojíti až k němu. Jak bych já, být mužem, dovedla upláceti stráže, lézti v noci okny a dusiti svými ústy výkřiky mé oběti! — S nadějí, již včera jsem měla, zklamanou, každého jitra jsem je odpuzovala a brala jiné. Zoufala jsem nad jednotvárností rozkoše a hnala se v honbě za ní se stupňující se horečkou po požitcích nových a velkolepě sněných, podobna námořníkům, kteří z nouze pijí mořskou vodu a nemohou se zdržeti, tak je žízeň pálí!

Dandy i sedláky, chtěla jsem věděti, jsou-li všichni stejní. Chutnala jsem vášeň lidí s bílýma tlustýma rukama, s barevnými vlasy přilepenými na spáncích, měla jsem bledé mladíčky, zženštilé jako dívky, kteří na mně zmírali. I starci mne poskvrňovali svými vyžilými lícemi, a já jsem pozorovala při probuzení jejich sklíčenou hruď a oči bez ohně. Na dřevěné lavici, ve vesnické krčmě, mezi džbánem vína a dýmkou tabáku, mne násilně objal dokonce muž z lidu. Způsobila jsem si hrubou rozkoš jako on, prostého průběhu. Ale luza nemiluje lépe než panstvo, a slaměný střevíc není teplejší než sofa. Abych je činila ohnivějšími, oddala jsem se několika jako otrokyně, a oni mne od té doby nemilovali. Pro hlupáky jsem měla hanebné nízkosti, a oni na oplátku mne nenáviděli, mnou pohrdali, že bych byla zestonásobnila své polibky a zaplavila je štěstím. Doufajíc konečně, že by lidé nestvůrní mohli lépe milovati než jiní a že by mrzácké povahy mohly přilnouti k životu pro rozkoš, oddala jsem se hrbatým, černochům, zakrnělým; způsobila jsem jim noci, na závist milionářům; ale snad jsem je poděsila, neboť mne rychle opouštěli. Ani chudí, ani boháči, ani krásní, ani ošklivní nemohli ukojiti lásku, již jsem žádala, aby naplnili. Všichni slaboši, jakoby nudou nyjící, zrůdníci počatí paralytiky, jež život vysiluje, jež ubíjí žena, bojící se v pokryvkách smrti, jako se na poli umírá, není jediného, jejž bych shledala neznaveným po jediné hodině.

Není tedy již na zemi onoho božského mládí jako druhdy! Není Baccha, není Apollona Není heroů, kteří kráčeli ověnčeni pampeliškami a laurem.

JOS. K. ŠLEJHAR:

NEHODA MESIASE.

KE HISTORII NEJNIŽŠÍCH A NEJSAMÝCH

Pokr.

Jak jen ten Máslík bude řáditi sběhá celou ves, ožere se z radosti na to, hulákat bude po návsi a potupu a hanu všechnu a všechny smyšlénky své kydat bude na oba. Neboť nepřál mu mesiáše, celá ves mu ho nepřála a bude to kořist vzácná, vítaná pro zlovolný jejich chtíč — ó znal tak dobře tu svou ves, jež zrovna labužnicky kochat dovedla se v neštěstí svých příslušníků, v náruživé radostné zlobě, po libosti své si je rozebírajíc . . .

»Jo, jo, teda už ta mrcha dopychala,« řeknou asi s potměšile nakřivenými tvářemi, jakoby je slyšel, »už kulhá, kulhá už, rozvřeští se s opilými slzami ten Máslík: »Po Káčině svarbě je... Inu jo, na všechno holt dojde... A co pak asi teď za ni ten Kubát náš dá,« budou se optávati jeden druhého v strojené zvědavosti, (Kubát byl ve vsi koňský řezník a také zloděj) »ale zdá se, že do těch pěti stojek něco bude chybět, nemysleli byste, sousedi?« Jako by je slyšel . . . »Snad do pěti desítek chtěl jste, sousede, říci, ne,« dodá někdo nevinně. »Víte přec, on se Kubát nepředá, nemůže-li ubrat; a co pak taky za víc za kulhavou mrchu; a pak kam by se mu poděla, ať podá co podá za ni.«

Jakoby je slyšel, ó, znal je, ty sousedy milé, bodré, a divě bouřilo mu to útrobami, až jakoby se rozervati měly. Křičeti se mu chtělo, do krvava zatínal své řídké žluté zuby do rtů, drásal se zatknutýma rukama kdes v útrobách lodenu.

Pak náhle jakoby se truchlivě upokojil, zmalátněv a zamysliv se v těžkém ustrnutí jakéms. Probíraly se mu to v mysli ty všechny možné případy nastalého stavu věcí rozbíhajíce se ke všem možným důsledkům, co a jak může se dít nyní. Byl to železný nepřetržitý řetěz okolností vedoucích k téže nezměnitelné osudnosti — zle, vždycky zle. Pomoci tu nebývá. Znal příliš dobře takovéto případy u koní, marná snaha tady byla, vždy tu byl ztracen kůň. To jest, přejde i zánět, ustálí se časem jaksi, choré místo ale trvale naduří a zvíře napotom vždy více méně kulhá, neboť zkrátí se mu flaxa. Trochu kováním lze to napraviti, navaří se mu vyšší grify, roh méně se vyřeže — jakoby to člověku s kratší nohou hotovili obuv s vyšším kramflekem a tlustší podešví, snad tak nedopadá, ale chromcem zůstane. A mrcha potom je mrchou — pozor s ní do kopce, pozor s kopce, pozor pořád, nepřetáhni, vystříhej se běhu. — Zle, hotové zle. Někdy pak třebas najednou zchromne docela, s místa se nehne. K nenapravení, hotová ostuda je něco takového u koně. Ano, tak to vždy bylo, však to znal. Kolik takových případů měl příležitost pozorovat, sám se jimi zabýval brán na poradu, zajímal se i do opravdy o to — ale nikdy nebylo pomoci. S koněm raději zavčas pryč, nestojí za zlost a lítost podívaná na mrzáka. Ani jednou neušel kůň tu Kubátovi, dříve či později — a ten ďábel v lidské kůži už to čul vždycky, již zdaleka sveřepě se smál a dělaje jakoby nic nepozoroval a o ničem nevěděl, ještě ptával se jen v té jeho mámivé důvěrnosti: Nu co, sousede, na kšeft nebude ještě nic? Ó, jakoby to pes napřed vyl a kulich houkal, kde se má umírat, tak ten Kubát se ohlašoval . . .

Jen tak vždy to dopadalo a ne jinak zle, brachu, zle, má-li tvůj kůň pochroumanou flaxu. Škoda tu práce, čekání, obroku... raděj dřív než později ke Kubátovi, dokud mrcha aspoň docela nesejde na těle.

Ten železný řetěz nezměnitelných důsledků tak asi se vyvíjel v mysli tohoto člověka. Až příliš vše bylo jasno a zjevno, nebylo tu pochyb ani nejistot. Na takové seznání byl příliš koňařem. A proto neustále tím tížeji a úžasněji, jakoby byl rdoušen, mu bylo v tomto neodolatelně svírajícím se řetězu. Div se neshroutil v návalu té černé tíhy a jakoby svět pro něho přestal náhle být, vše mu bylo cizo, jaksi tak vzdáleno, bezútěšnost jímala ho jakoby propadal nejstrašnějšímu ortelu.

Ale tu se mu kmitla tím temným změtením duše jakás útěcha — Bože, vždyť je to ale přece jeho mesiáš, to znamenité zvíře jeho a o jeho mesiáše se tu přece jedná a ne o nějakou cizi mrchu. Tam to vše může o nějaké takové platit, je to všechno pravda a není tu zajisté pomoci v pádu podobném, ale mezi nějakou takovou cizí mrchou a jeho mesiášem je takový rozdíl! Není možná, aby cos takového událo se u něho, není to ani možná, to je možná jen jinde, u jiných. A útěcha tato, právě tak vtíravá a nespouštějící se mysli jako vědomí, že vším právem mohou umírat a také to činí jen ti ostatní a my nikoliv, nabírajíc rychle posil z vytouženého jeho zdaru a v odmítání černých obav, jež značily celou zkázu, rozlévala se mu tu duší a jakoby ji zahřívala — aspoň tak ledově klamně zahřála, jako v zimě slunce vymrzlou pláň. A útěcha ta planá podivuhodně dovedla odsunouti na tu chvíli všechny jiné zřetele — jak snadno dopřává člověk takovému druhu útěch zmocniti se celé mysli ve svých nesnázích, jen když aspoň na okamžik značí to jakous úlevu a naději . . .

A pokynul si ten člověk jako v ukonejšeném dotvrzení a jal se vypřáhati. »I toť se rozumí,« brumlal si tak náhle uspokojivě. »Jistě to není asi takový. Trochu leda si nohu přechvátil a holt citlivé zvíře, všechno se na něm

hned poví. Nechám tě pár dní stát, zaleju ti to pořádně močůvkou a budeš zas na place. I toť se rozumí, brachu, povídám ti to já,« dopověděl jaksi sebevědomě a poklepal kloubem koni na šíj. Ale vystříhal se při všem i jen mžiknouti stranou dolu směrem k noze, a odváděje koně do stáje, úmyslně zahleděl se kamsi směrem opačným a tak upřeně, jakoby tanulo mu tam zrovna cosi předůležitého, nebývalého, a koně jakoby ani po jeho straně nebylo, anebo byla to zcela bezvýznamná okolnost. Za žádnou cenu nebyl by se v tu chvíli podíval po koni, neb tušil, že co by zhlédl, bylo by pro jeho duši mukou nejtěžší. Klamat, klamat se chtěl v útěše nejplanější, i klamal se snad zrakem sice střehoucím se pozorovati chod koně, ale neklamal se v hmatu dlaně, jež držela udidlo a v takové jistotě pociťovala každý ten jednostranný náraz v chodu, jenž až příliš zřejmě se značil. A tak zvláště neklamal se v tuchách svých kdes v pozadí duše jako černé mračno vystupujících, jež na těch obzorech duše tajemných a skrytých rozhlodaly se ničivě a neústupně. Kdyby byl neviděl, necítil, o ničem nevěděl, byly by ho přesvědčily tuchy jeho, jimiž zbytečně u něho nikdy se duše nehlásila — —

Nezapomene nikdy na onen den. Tak mu zel v celé ponětí jako zlé vidění, pronikaje mu do všech útrob. A zel stále s takovou bezprostřední strašivou silou, jakoby vše to zrovna se událo a v takové síle a trvanlivosti opanoval všechny jeho smysly, jakoby již trval a utvářel se někdy od věčnosti. Bože, kdyby tak ten den mohl nějak vyjmouti z ostatních dnů, smazati jej a vyloučiti ze svého žití — Bože, jaký by to byl pak krásný život, všechno pak k dosažení, všechno radost a útěcha, celý svět jeho. Ten den objímal jeho ponětí života jako černé neproniklé bahno, v němž tonul, kol něhož ale v nedaleku usmívá se a značí svět tak krásný a volný — kdyby toho bahna nebylo, celý ten svět by mu náležel. Tak k dosažení vše se zdálo — jen toho bahna nebýti Jen onen den moci smazati — více pranic . . .

Ano, vše náhle tak k dosažení.

Rozhlédl se ten člověk jaksi překvapeně vůkol, tak mámivě lehko se mu najednou udělalo, všechna nesnáz odstoupila . . . stranou k obzoru ze sněžných jako vzdušných spoust nějak záludně kypících vyvěrala neobsáhlá modravá sféra jihnoucí až v samý zenit, kdež nepostihle splývala s větrnou popelavou šedí ostatní oblohy — byla to étherická sféra neskonalé něhy a delikátnosti, jakou jen mrazivé páry dovedou vytvořiti výronem v tomto období již šmahem oteplující se záře sluneční, jež kdes tajila se v jejich mlžných výšinách. »Uhodí nám to ještě mrazy a vánice,« napadlo ho, když bezděčně postihl onu vzneslou vábnou sféru vzdušnou. »Aaa,« vyplynulo mu v zabreptání se rtův. »Ano, vše ještě tak k dosažení, tak krásně, volno . . .«

Ale hned zase rozhlédl se ten člověk vůkol, ale tu již v celém ustrašení a v nejčernějších obavách, jež náhle v celé jistotě nahrnuly se mu do duše, jež na okamžik snažila se klamně okřáti, aby pak tím bezedněji propadla neodvratitelným jistotám.

Z toho bahna se nedostane, byť nekonečně vábivě kynul onen svět vůkol, a nesmaže nijak ze svého života onen den. Provaloval se v jeho smyslech jako černý ohavný netvor, všady do útrob se vtlačuje a otravuje každým dotekem . . . Jen tak poměrně krátký čas uplynul od onoho dne — ale byla to celá věčnost trýzně, jež hubila jeho bytost, připravujíc ji o všechen klid, chuť k žití a vůbec jakoby přestal docela žít.

Jaký to byl jen týden, od té první chvíle, co to pozoroval, jak vevedl zpátky koně do stáje. Sotva to nejnutnější spravil, vrhl se jako u vysíleném uřícení ve stáji na hromadu slámy. Veta bylo náhle po namluvené útěše, ten hmat dlaně všechno cítil. A ten poslední kročej nohy, jejž uzřel neodolav více neohlédnouti se a neviděti! To byla celá zkáza, celé zděšení, žádná pouhá úzkostlivost a pouhá obava o vzácné zvíře, nýbrž vždy znova vtírající se jistota v celé své tvrdé podstatě. Tak se mu udělalo slabo a mdlo — kamsi moci se jen propadnouti, aby o něm svět nezvěděl a on o světě, kams v neznámý úkryt moci se doplížiti se zvířetem, jež umírá . . .

»Ožral se's, ožral,« rozvřeštěla se tu stará, jen málo pootevřevši dvéře, ale jazyk zdál se jí již trochu nejistě sloužiti, vlivem sladké, které vydatný doušek chvatně zatím pozřela, neohlížejíc se, že nebylo ještě zcela bezpečno a vhodná chvíle pro nerušený požitek.

Jenže on neodpověděl, nepohnul se — jak protivné a mrzké bylo mu to s tou ženskou oproti nastalé závažnosti osudu. Ostatně ona věděla dobře, že nepil ještě dnes, a proto nechavši ho brzo s pokojem odešla. A on jen o samotě zůstav úpěl a vždy dál hříže obličej kamsi hluboko do slámy a mozolně probíraje se těžkými neovládnutelnými myšlénkami, jež v jedno místo strašně tíhly.

Musí se i říci, že byl to člověk zvláště citlivý, to jest, jenž o všech sběhnuvších se okolnostech svého života mnoho svým nitrem mimoděčně badal, a zmítající se dojmy ještě v něm trvaly a přebíraly se, když okolnosti vlastní již dávno přestaly. A za okolností neblahých těžce a mnoho trpíval svými dojmy, svým vlastním citem, u vnitřní své roznětlivosti, jež dlouho zůstávala. Žral se, jak se říká, sám u sebe a vše nitrem svým musil dříve ztráviti, než se zase spokojil.

A jen kdyby ho v tomto stavu všichni nechali, ponechali ho v jeho mučivě pracující ustr-

nulosti, jeho napjetí, té černé sžírající se oblasti, v níž tonul...

Bylo vlhké pařící se ovzduší ve chlévě, vlahé, skoro omamné teplo lázně, jež přítmím chléva ještě více ukonejšovalo a jaksi houstlo a mile nabývalo. Dobytek ležel přežvykuje a na celý svět vůkol důvěřivě vzhlížeje svýma klidnýma tanoucíma očima, oddychoval rythmicky a spokojeně. V koutě v jakési blahé nevědomosti nalézala se dvě odstavená telátka, která již zapomněla na vemeno, a vedle nich nepokojná koza, jež kolem sebe stále dusila, ale jaksi bez zlé vůle, jen tak ze zvyku, a ta čekala se ke kůzlatům. Nějaký králíček hopkoval si chlévem svým vždy plachým němým pohybem, a slípka vtrousila se sem, v klidné horlivosti klobajíc, kde by se co naskytlo. V koutě druhém stála nemotorná káď pro paření, několik otepí slámy nachystáno bylo ke stlaní a leckdes válelo se všeliké neoznačitelné šťáhloví potřebné i nepotřebné. Vše tak nepokojně tkvělo, spočívalo v jakési blahé vhříženosti, v bezstarostném zadostučinění. Ze všeho zrovna vynášel se ten neporušený, mírně vyzývavý klid a v sebe záludně strhující, jenž se tu tím teplým šerem rozpjal, usnčný, vnořený, jaksi z celého ostatního světa a jeho ruchu se vymaňující, jakoby úplně sám sobě dostačoval...

Jak rád jindy celé hodiny, uspokojeně si hověl, vytrvával si ten člověk ve svém chlévě, kolem sebe ten klid, to smírno, ten život prostý a v to usnění vzdálené všeho světa, v jakémsi užívajícím vědomém blahu se nořival, dýchaje v sebe se zálibou teplé, jakoby zalévající páry — a jakoby tu byl na ty chvíle celý jeho svět.

Bývalo vše v pořádku, dobytek uspokojen, odstavčata bez zkázonosného průjmu, jemuž v čas se předešlo, koza mírnější spočívajíc na něm svýma ostražitýma hranatýma očima; sláma, na které lehával, tak nerušivě šustěla a zdravě voněla — a jakoby to byly nejvzácnější podušky, na nichž si tak v odevzdávající se bezstarostnosti na chvíli udřené tělo spočinulo.

Ovšem vždy ležel tak, aby přímo patřil na svého mesiáše a mohl pohledem do libovůle sám se obírati, nu ano, vždy jen jeho mesiáš...

Pokrač.

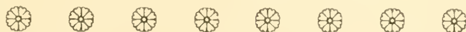

FEUILLETON.

NOVÝ ROMÁN D'ANNUNZIŮV »IL FUOCO«.

Antická duše tragická jest přítomna zcela v duši naší se všemi svými životními zápasy, idejemi a touhami, které zavznívají k nám stejně bolestně ze lkavé melodie dnešku lidí moderních, — ba v raffinovanější bolesti.

A byla-li to žádostivá touha řeckých srdcí a jejich cíl, aby patřily na »jasnou záři slunce«, a pranic nebyly jim milé »Ostrovy Blažených« neposkytujíce této slasti, — tatáž touha jest to, jež ozývá se v srdci každého (pokud není potlačena fikcí »o slzavém údolí«).

Ozývá se zvláště plně a živě ve slově »gioia« (rozkoš života a z života), jež plamenným svým významem ozařuje celou novou knihu d'Annunziovu, kdež veřejně jako ex cathedra prohlašuje básník, že ten, kdo mnoho vytrpěl, není moudřejší nad onoho, jenž mnoho se radoval. »A byl potěšen, že již jednou prohlásil základ svého učení, jež prýštilo přirozeně z oné duše umění, kterouž právě oslavoval. »Bylo to umění vítězící nad bědami života a znepokojeními, v němž rozkvésti bylo životu dle verše starého básníka, opakujícího se v refrénu: Žíti v plápolu a nevnímati strastí.

Ale básník, ač obdařen význačným, ale osudně nádherným privilegiem onoho bájného krále, jemuž vše pod dotykem měnilo se v drahý kov, — zůstává přece v tajnosti duše své jakoby nenasycen uprostřed svého stkvělého bohatství. Tu vznik má ona tajemná bolest a touha, jež umění dodává vzletu; ona zanítí v duši oheň jako oběť zápalnou přinesenou zápasu o lásku a umění. To jest onen »fuoco«, vnitřní síla myšlenek knihy.

Slova, kterými tragédka a milenka básníkova Foscarina představuje jej, poetu Stelia Éffrenu, mladé zpěvačce Donatelle Arvale: »Hle, Mistr ohně!« — vrhají na čelo jeho záři, v níž přeje si býti. Neboť oheň, který šlehá v duši umělcově, který v něm živí horečnou aspiraci po snu Krásy, který umění jeho dává sílu vyjádřiti nevyjádřitelné, stává se nyní prototypem jeho planoucího života. A právě život dosáhnul v této knize před jinými svých práv a splacena mu daň těžká a práce tato celou svou obsahovostí liší se podstatně od předešlých románů.

Vylíčiv ve skupině »Romanzi della rosa« vůni prudkého a ostrého parfumu bolestné rozkoše, kterou vydává nádherně zabarvený květ života, krvavě červená růže beznadějných zápasů duše a těla, — a ve skupině »Romanzi del giglio« v idyllicky jemných staffážích tichý půvab panenství a jasnou představu liliových květů, nejryzejších květů smrti, kde lesk v barvě nás oslňuje a vůně omamnosti opíjí, otravuje, — románem »Oheň« zahajuje novou řadu »Románů jablka granátového«

Zdá se mi, jakoby veškeren zárodek k mohutnému dílu tomu uložen byl v »Allegorii Podzimku« a odtud vzklíčil v mocné míze v »květ ohnivý«. Neboť všecka podzimní sláva Benátek v plamenech západu, všecko nadšení, jímž slaví staré mistry ohnivých barev stávají se básníkovi pojednou žádoucím emblemem, ztělesněním jeho vlastního uměleckého vyznání, nadějí a touhou dosáhnouti takových vztahů v životě a umění.

V širokém, téměř chvatném, ale mistrovském slov výběru ponoří se čtoucí do přesvědčivých dialogů Stelia Éffreny (jenž jest autor sám, leč v incognitu nijak úzkostlivém) a Foscariny. Plují na loďce. Benátky zapalují se touhou, aby dosáhly vrcholu své podstaty umělecké. Uprostřed bohatství podzimku, oplývajícího spoustami tmavě fialových fíků, nabotnalých hroznů a pukajících granátových jablek ohromen a nadchnut jest básník plodností přírody a zatouží celou prudkostí své duše dosáhnouti v symbolu tomto splnění svých přání. »Znáte město, jež by jako Benátky mělo moc pobádati mohutnost životní v určitých dobách rozněcujíc všecky touhy až k záchvatu?« táže se Stelio. A Foscarina pochopujíc mladého svého básníka úplně odpoví slovy, jejichž echo jej rozněcuje stále: »Síla a plamen jsou ve Vás!« Zatím však, co lichotí jeho snahám svým slovem rozněcujíc je, v zrychleném tempu přibliží se večerní hodina, kdy Stelio má veřejně u přítomnosti Královny přednášeti v Paláci dožecím v Sále Vysoké Rady, za pozadí maje »Paradiso« od

Tintoretta a nad hlavou obraz »Gloria« od Veronescho. Neobyčejný nepokoj a vzrušení zrodí se v duši poety, před jeho očima v sebe pohříženýma vlní se dychtivé zástupy, hlava na hlavě, usmívá se královna, přítelkyně jeho knih, a dole leskne se odkvétající, ale pro něho puvabuplná krása a vůně vášnivé tragédky Foscariny, — co před schodištěm, venku nad prostorou opálně zkalených pruplavů dokonává se obdivovaný a životodárný zázrak Západu. »Napnuta byla jeho síla jako luk: město a žena, obě pokoušející a významné, a unavené, že příliš žily a přetížený mnohými láskami a příliš od něho velebené ve snu a určené sklamávati jeho očekávání.« Ale když konečně vystoupí před dav a promluví úvod své Professio fidei, nevolnost se ztratí a nadšení jeho slov spojí se s hltavou pozorností davu. Tam, z balkonu, odkud mluvíval dóže, případným gestem obrátí pozornost na mistrovské dílo, jež prostírá se mu nad hlavou: »Jsem jist, že v takovém okamžiku zjevilo se (Město) Paolovi, zatím co hledal ve svém nitru obraz Královny vítězné!« Tak vracejí se, slovo za slovem, malebné scény »Allegorie Podzimku«, jako rozjímání pronesené před zástupem, který jeho krásou oživuje, a tak ti, »kteří pozorovali před chvílí svět očima různýma, cítili, přemýšleli a snili s duší jinou«.

Pocit úspěchu a slávy omamující po tomto vystoupení rozmnoží se radostnou a povzbuzující láskou Foscariny, a dostane nových sil při seznámení se s Donatellou Arvale. Příznivé úsměvy fortuny vznítí v poetovi touhu po novém triumfu — po Foscarině, jejíž odpor — vzrostlý v nesmírnou úzkost o lásku a podporovaný hrozícím stářím jejím — přemůže pýcha na tohoto mladého muže, jenž jest její, a snivý obraz Donatelly... A Stelio tedy povznesen všemi svými vítězstvími, po nichž zatoužil, dosáhnuv cíle aspoň směřujícího k ideálu, omámen radostí takového planoucího života, kochá se v svém srdci pohledem na Město při východu, vynořivší se z vod jako Královna. »Sláva zázraku!« — »Tvořiti s rozkoší!« A svět byl jeho.

Takto končí se díl první, nazvaný »Slavností zjevení se ohně«. Ale zápasy, jimiž zachvácena byla Foscarina, vzrůstají silou prudší a bolestně. Ohnivá touha k němu, důvěra a úcta před jeho uměním vežcnou ji v šílenou úzkost, smrtelný strach o všecko to drahé. Její láska, která přála si míti svět, aby mu jej mohla nabídnouti, jest smutna. Bázeň, by se mu nezošklivěla, strach před jeho nenávistí přivádějí v choromyslné záchvaty, v nichž plnou nenávistí propuká proti vzdálené Donatelle. Marně Stelio přesvědčuje ji, že ona jest, která exaltuje jeho sílu a naději, že krev mu prudčeji bouří po boku její, že jest mu nezbytna. Vrací mu slova jeho, pokládajíc je za akt piety a plna myšlenky na smrt rozdírá své srdce. — Steliovi, třeba vnitru sebe a vřelými slovy ji ujišťoval o své lásce, zjevuje se jako idealisovaný obraz Donatel'y, jako ji poznal tehdy poprvé a »čistotu a sílu hlasu ještě nemodulovaného«, jako maje před očima sochu křišťálovou, v níž by viděl stoupati pramen vody živé. Foscarina, bez níž nemuže býti pro její plné porozumění všemu, po čem sám se snaží, imponuje mu svým idealisovaným přizvukem hlasu, svými rysy, které tolik vytvořily masek, svým srdcem, jež vášní neb slzami tolikrát uměním svým pohnulo davy. Ale Donatella v svém čistém panenském zjevu zdá se mi ideální Ariadnou, vedoucí k pravému cíli. Vytvořuje si tak v sobě fantastický obraz jakési »Trojice dionysovské«, a láska k Foscarině, z níž tolik čerpal, stává se mu impulsem k nádhernému Mythu, v němž tragédce má býti přidělena úloha slepé, jasnovidné věštkyně. Obraz Donatelly přibírá zcela tvářnost symbolu, jenom smutná ozvěna zbývá, jejího zpěvu:

Vždyť nikdy nemůžeš
v pláči mne zřít...

Foscarina chystá se na cestu do ciziny nezbavivši se dosud myšlenky na smrt. Jsou s básníkem na loďce. »Cítíš jaro,« praví k ní, a klidná chvíle, jež se nad nimi rozklenula, není zkalena vědomím Steliovým o její odjezdu. Tehdy zachvěje se v tragédčině duši nadějeplné slovo mladého muže a srdce její zaslíbí se opět životu a službě poety, jenž jí praví: »Kdo více doufá, více žije,« — v odpověď dostávaje žensky pokorná slova: »Kdo více miluje, více doufá«. Tak uzavřeli mezi sebou tichou, slavnou smlouvu.

Konec knihy líčí pohřeb Richarda Wagnera, »vyvolence Života a Smrti«, jejíž jest »Království mlčení« (nadpis dílu druhého).

Nepřipomínaje téměř kouzelně ciselovaných episod a vložek, pokládám za nejvýmluvnější doslov to, co praví sám autor o svém tvořivém fondu: »Dostihnul toho, že uskutečňoval v sobě samém intimní snoubení se umění s životem a nalézal takto v hlubině své podstaty pramen neustálých harmonií. Dostihnul toho, že pěstil ve své duši bez ustání stav tajůplný, z něhož rodí se dílo Krásy, a přeměňoval takto, co chvíle, v pojmy ideální všecky kolemjdoucí postavy svojí existence vratké... Obdařen mimořádnou schopností slovní, jal se překládati okamžitě do svého nářečí i ty nejsložitější útvary svojí vnímavosti správně a v reliefu tak živoucí, že ony mnohdy zdály se již nebýti mu vlastní, právě jsouce vyjádřeny, stavše se předmětnými osamotňující mocí stylu. Jeho hlas jasný a rozléhavý, jenž zdál se rýsovati v obrysu čistém hudební obraz každého slova, přidával na přednosti této zvláštní kvalitě jeho řeči. Takže v těch, kdož ho slyšeli poprvé, vznikal dvojitý pocit, smíšení obdivu a odporu, protože sebe sama projevoval v tvarech tak silně ohraničených, že se zdály vytryskovati z vůle neustálé: položiti mezi sebou a cizími rozdíl hluboký a nepřekročitelný. Než, protože jeho vnímavost uklidňována byla rozumem, kdožkoliv mu byli na blízku a milovali jej, těm bylo snadno postřehnouti skrze krystal jeho slova — žár jeho duše nadšené a prudké.« KAREL BAČKOVSKÝ.

LITERATURA.

Jaroslav Hilbert: Psanci. Drama o 3 dějstvích. Bursík a Kohout.

P. Hilbert vyzná se výborně v umění překvapovat a uvádět v úžas. Staří ctitelé Viny, toho jasného, průhledného, oekonomického dramatu, které vyhrávalo právě tím, že bylo dramatem v nejpřesnějším a úzkém smyslu slova, tedy formou, a jehož obsah byl dost konvenční a vnější, nepoznávají asi svého autora dnes v Psancích. Stopy k nim a náběh k nim bylo vidět ostatně již v druhém dramatě O Boha. Již zde převyšovala t. zv. idea formu, nevešla se do ní, přesáhala ji. Již zde nedovedl p. Hilbert ze svého slova učinit tělo, nedovedl zformovat, ztělesnit, zrealisovat co chtěl a proto nejlepší a nejkrásnější dostalo se jen do úst, do docela platonického dialogu mezi Vordrenem a mladou matkou, kdežto to, co se stalo dramatickým tělem a krví, akcí — bylo jen dost konvenční, napínavé a vnějškové rozčilování se a omdlévání matky, jíž umírá dítě, před oltářem. Již tímto dramatem jde veliká vnitřní trhlina: nemožnost zformovat, ztělesnit svoje vise, vlastní umělecká nemohoucnost, nedostatek vlády nad nepoddajnou látkou a hmotou. A tato trhlina rozšklebila se v Psancích v příšerné rozměry a pohltila do svého jícnu celé drama. V »Psancích« honí se již jen nad zemí abstraktní mlhy a stíny, schemata dialektiky, vyrozumované processy mozků, mozků, které se vznášejí v nějaké vzduchoprázdné prostoře, kde nevládne tíha a tření, tlak a složitost života, kde nepoutají bolavé nervy a kde zejména není už té složité nelogické, všem mechanikům a dialektikům tak nenáviděné věci, které staří říkali »krev«, romantikové »srdce« a Nietzsche instinkt, která quand même je slávou a krásou a bohatstvím světa a života, jeho vlastní essencí, hlubokou, temnou a strašnou studnou, v níž tkvějí jeho kořeny a z níž pilo dosud všecko umění a všecka poesie. V Psancích není dramatického těla, není psychického rozvoje, neprožívá se nic, nebloudí se nic, není mysteria, není klamu a poznání, hříchu a viny a očisty, nerozvíjí se nic: v Psancích vědí všecky osoby hned od začátku

ohromně dobře, co chtějí, kam jdou a vykládají to sobě i diváku neustále, a v dlouhých abstraktních traktátech. Všecko to staré haraburdí všech dosud dramat — dramatická psychologie: blud a očista — je tu úplně překonána a hozena na smetí. A nezbývá nic než dialektický šerm, mechanický náraz dvou sil, logický nebo fysický vzorek — všecko (nebýt té příšerné dikce) v jádře tak jasné a prosťoučké — — jako, ano, jako to bývá jen v knihách. Z té ohromné složitosti, hloubky, temnoty, hrůzy, neuvědomělosti a blouděni, kterému se říká člověk, je v dramatě p. Hilbertově jen jedna stránka a tendence: rozum. Tak ohromně usnadněn a zjednodušen je tu život. Člověk není tu nic než logická posice a — jak strašně důsledná! Ano, tak strašně důsledné je tu všecko, jako — to nikdy nemůže být v životě, poněvadž by jinak nebyl hrůzou a mysteriem, ale prostě mechanickou hračkou.

Drama racionalisty, drama mechanismu — jsou Psanci. A libo-li i drama moderní — chcete-li tím rozumět něco postaveného proti celé poesii dosavadní, proti její podstatě. Ale při tom — a právě proto — umělecké monstrum.

Ve středu dramatu stojí člověk — jehož jméno Denk v průhledné allegoričnosti skoro ukazuje, co symbolisuje: rozum, abstraktní jeho logiku, důslednost zuřivě šílenou, které je lhostejno, zaběhne-li do písku, do prázdna, do absurdnosti. Denk, který je tvořen blízkou analogií k jinému prostému pseudonymu Stirner, je opravdu a doslova Stirnerův Der Einzige und sein Eigenthum. Jedinec a nic než jedinec, egoismus mechanického bodu, abstrakce a pomyslu, který se osamocuje a boří všecky cesty života, pojící ho s druhými, se společností a světem, dialektik a nihilista vzduchoprázdného Jednoho. To je Denk, fanatik posedlý Stirnerem, kterého četl a jehož ideje nám ve volných variacích v příšerné češtině přednáší. Nihilista, jenž chce osamocení, prázdno, nadoblačno — a který chce strhat všecko, co ho váže k životu a lidem — maniak abstrakce, šílenec logické důslednosti, snad stroj myšlénky, ale ne bohatá duše, bohatý život, bohatý člověk. Člověk v jádře chudý a ubohý, který z nesmírnosti života chytil jen jednu ideu, do ní zahryzl se jako hladové zvíře do kosti a nyní pronásleduje ji s velikou důsledností a velikou — brutálností.

Tento člověk chce totiž »překonat ženu«, ženu, jež ho miluje a jež mu lásku usnadňuje, jak může, povyšuje a posvěcuje ji na duševní svobodu a volnost — ženu, která rozumí lásce jako společnému tvoření a růstu — a překoná ji opravdu — alespoň ve výmluvnosti, v příšerné, silácké, těžká, temná a hrubá slova jako kamení na hlavu sypající výmluvnosti. Tento člověk, který, zdá se vám na počátku, miluje Loru, najednou z čista jasna — nic se nestalo — obrací se proti ní, zříká se jí, deklamuje příšerné kletby a příšerné vise v nemožné řeči, která se dá sice slepit v mozku a napsat na papír, ale již žádný smrtelník nedostane v rozmluvě z hrdla.

A žádný psychologický zájem, žádný umělecký smysl není v tom »překonání ženy«. Není nijak motivován, nevíte, co se stalo Denkovi, že se tak rozzuří. Na svou myšlénku dojde jen v rozhovoru — a celý process je docela papírový, bez zájmu. Denk se vemluví do něho prostě — ale není pod ním žádná krise života — poněvadž ten člověk, tak jak ho sestrojil autor, je každé krise neschopen, neboť krise předpokládá rozpor sil a sklonů duševních, různorodost a složitost duševní struktury a Denk je prostě jen jedna síla, abstraktní schéma, maniak logiky, posedlý fanatik jedné abstraktní ideje. Žádná krise, žádný rozvoj, žádný zájem psychologický — leda ten primitivní, že máte před sebou monomana.

V dramatě p. Hilbertově — přes nietzschovské motto — nic se nevyžívá, všecko se jen vymlouvá a jen přemlouvá. Lidé jsou jen reservoiry na hádky, důkazy, traktáty a přednášky. Lidé jsou logické hodiny, natáhne se péro a oni pracují, jako stroj, podle vypočteného vzorce.

Ivan Blodský, s počátku abstraktní altruista, stane se po dialektickém šermu s Jenou Duhanovou individualističtějším idealistou — ale zas jen papírový rozvoj a process, v tělo dramatické, v akci ho nedovedl p. Hilbert převést. Nemá to žádné důsledky v dramatě — neznamená to nic pro jeho stavbu. A pozoruhodné je, že vůbec ty všecky řeči nemají žádný důsledek na psychickou akci, že ta jde — nejde vlekle, mdle, beztvaře. Neříkám tím, že není na jevišti živo — je, ale jak! Stále někdo sípá, poulí oči, škube sebou — stále někdo omdlévá a padá do kuliss: obyčejně dva pustí se spolu do dialogu, rozčilí se děsně a jeden z nich omdlí. Ohromně mnoho hluku, rozčilení, velkých slov, šumu na povrchu — ale uvnitř psychické mrtvo, studeno, strojově studeno, mechanicky chladno.

Jediná figura, která má v sobě nervy, krev, srdce, rozpor, smutek a blud a je opravdu opojena životem, vášnivá a vzdaná a proto tragičtější než všichni ostatní papíroví deklamatoři, je Duhanova. Z té mohl autor něco víc udělat, než udělal ze všech ostatních.

A stále myslím na tu těžkou lekci, kterou mohou dát Psanci tomu, kdo umí číst a rozumět. Na to totiž, jaká nebezpečná, absurdní a strašná fantastika je v tom t. zv. čistém rozumu. Fantastika děsivější a hallucinovanější než jakou svedla kdy kde která romantická obraznost, kdy které opilé srdce a kde který rozpálený temperament. Fantastika studená, zlá a brutální, fantastika suchá, násilná a křečovitá, fantastika bezpředmětá, která se vrhá v nedostatku jiné látky na sebe a ztravuje se v prázdnu a mlhách.

V čele práce je sice motto nietzschovské — ale práce je jeho zrada a vůbec tak protinietzschovská, jak jen si lze představit. Z Nietzscheho, který miloval slunnou, tichou jasnou linii, krásu, lehkost a gracii, který byl napojený renaissancí a rokokem, tím jemným, tichým, sladkým uměním osmnáctého watteauovského věku, který neměl rád básníky, »kalící svou vodu, aby se zdála hlubší«, který miloval tolik vypracovanou plastickou formu a nejvyšší oekonomii prostředků, slovo jediné, dlouho hledané a volené — z Nietzscheho nepřešlo do této práce p. Hilbertovy ani prášku.

A ta dikce: barbarská, násilná, surová, křečovitá i křečkovitá! P. Hilbert je buď opravdu teprve na začátku uměleckého rozvoje nebo je vůbec neumělecky založený: každým způsobem v Psancích stojí k umění ještě na stanovisku jarmarečním. Jen mnoho slov, jen zakuckat se jimi, jen násilnost a jen siláctví, jen ohromovat, »nur verblüffen«. Tu je vůbec ještě před prahem umění: ještě nevolí, ještě nevybírá, ještě netřídí, ještě nemá vyzkoušen dosah a dostřel slov a obrazů.

Chápu, že spisovatel, aby docílil nový odstín psychický nebo náladový, nový příznačný sobě a situaci tón, znásilní po případě jazyk. Chápu to a schvaluju, ale jen pod tou podmínkou, že se tím nalezne nový záchvěv krásy, který by jinak nemohl být vyjádřen. Ale u p. Hilberta se tou stálou nemožnou torturou jazyka nedosahuje nic — než chaos a nesrozumitelnost. Jsou místa v jeho dramatě, kterým nerozumím a která na mne působí jako nějaká úřední, soudní čeština — jakoby starý aktuár překládal do češtiny německého filosofa.

A pak: dramatik a neznat, že kriteriem stilu — jsou ústa, hrdlo. Že v dramatě nesmím napsat — co nedovedu vyslovit. A že rytmus, členitost, barvy a stíny věty dají se vyzkoušet jen hrdlem.

A neznám zase nikoho vedle Flauberta, kdo by měl tak hluboké, zákonné, vědecké theorie stilu jako — Nietzsche. Jaké strašné pravdy řekl Němcům o jich způsobu psaní. »Žádný z dnešních kulturních národů nemá tak špatnou prósu jako německý.« Němec zná jen bídnou improvisovanou prósu. »Na straně prósy pracovat jako

na soše : je mu jako bys vyprávěl něco z pohádky.« Umění psáti je nejdřív umění poslouchati. Knihu má čísti autor jako hudebník partituru: má ji slyšet. »Němec nečte hlasitě, pro ucho, nýbrž pouze očima: své uši vstrčil při tom do pouzdra... Jediný kazatel věděl v Německu, co váží slabika, slovo, pokud věta bije, tančí, padá, běží, vybíhá, on jediný měl svědomí ve svých uších. — Mistrovské dílo německé prósy je tedy přirozeně mistrovské dílo jejího největšího kazatele: postaveno proti Lutherově Bibli je skoro všecko ostatní jen — literaturou.«

Je to k neuvěření, ale málo noblessy leží nad Psanci. To mi v nich hlavně vadí. Rozsekané, rozškubané, udýchané, uštvané, ve strachu, aby všecko do vás vychrlily, rozčilené a rozčilující... tak pobíhají tu figury. Jaký krásný slavný klid, jaké duchové ticho a posvěcení naproti tomu u Ibsena (jmenuji ho také proto, poněvadž je p. Hilbertovi mistrem). Nemá víc než několik běžných chudých šedých slov obyčejné konversační mluvy a — co jimi řekne! Jaké doly prokope těmi slabými všedními nástroji! A jaké umění nejmenších prostředků, jaká oekonomie, jaký význam každého nejmenšího pomocníka účinu! A jak dává pracovat divákovi, jak sám si musí skládat a jaká noblessa v tom — nebát se, že nebude rozuměno, a nepodat všecko na míse.

Slovník p. Hilberta je nesmírně široký, technické výrazy smeteny v jedno s fantastickými — všecky theorie, všecko, co autor chce říci, napěchováno do osob, které pak přímo je házejí do posluchače — a přece je všecko bez plastiky a světla, kalný stín, smytý obraz, dým a mátoha.

Pravá vnitřní síla tomu schází a ji nenahradí ani siláctví, ani brutalita, ani křeč. To jsou jen surrogaty z nouze a oklamou jen nevědomost a necítění. Není tu vnitřního těžiště nikde, krásného zakotvení v Jistotě, bez něhož je každá práce hrou větrů a náhody. Dočista negativní jsou Psanci — jeden jediný rozjívený škleb.

Místo síly násilnost, násilnost k sobě i k jiným, rozčilení vnějška, zlá honba za ním, marnost křečovité úmyslnosti. Tato zlá tvrdá křečovitost proniká všude a znesvěcuje i znemožňuje tichou práci nitra, růst a rozkvět vnitřní krásné úrody, trhá všecko a rozrývá do ssutin. Schází tomu pravý, rozhodný a neomylný charakter díla, který je: pokojná úcta a laskavá povolnost k svému nitru. Přijímat dary své duše pokojně a vděčně jako přijímá rolník klasy pole a sadař ovoce a hrozny — povolný k duši i k chvíli, skloněný nad nimi v tuše a vycítění, vyslovovat prostě, bez rozčilení a znásilňování, věrně a pokorně to, co mu samy vkládají v ústa — to je první a základní podmínka umění, vnitřní umělecká Pravda.

A jen v ní je síla, klid a velikost.

F. X. Šalda.

Jiří Sumín: Úskalím. Novely. Nákl. J. R. Vilímka v Praze. 1900.

Sumínova nová kniha, do níž bez vnitřního jakéhokoliv pojítka, bez jakékoliv červené niti ideové sebrány jsou novelly a skizzy různého data, různé ceny a rozmanitého provedení, nepřidává k literárnímu profilu autorovu, jak jej známe z knih »Zapadlý kraj«, »Z paměti našich dědů« a »Věště«, jediné výraznější linie. Naopak, snadno lze odkrýti v přítomném svazku Sumínovy prosy tytéž psychologické processy, tytéž typy, tytéž náladové obrazy, jež autor zachycoval těžkými a tvrdými liniemi svého zakaleného a zašeřeného stylu v knihách předešlých. Úsilný a vytrvalý běh a hon za kuriositami vyčerpává i tuto autorovu sílu: nalézti a odhaliti neočekávanou situaci, obnažiti neznámý kus děsu a hrůzy, vyříznouti ze sukovitého dřeva klečé groteskní figurku, osvětliti některý ponurý, příšerný kout plný stínů a mátoh stačí úplně Sumínovi. V této dosti neumělecké snaze nelekne a nezděsí se, vrhne-li před čtenáře pouhou anekdotu; zkroutí a zláme-li násilně veškeré koncepční linie novelly; a pádě s přílišnou nedočkavostí za kořistí bizarnosti a psychologické sensačnosti nevystačuje dechem, aby mohl věnovati něžnou péči uměleckému ztělesnění idee, aby mohl ciselovati formu svých psychologických objevů. Časem udeří jakoby náhodou na některý problém morální neb sociální, ale neanalysuje ho, nespekuluje, nýbrž použije ho jako frappantní dekorace, jako účinného prostředku k vzbuzení nového dojmu. Leč očekávaná emoce mnohdy selže a zklame, a celý mohutně rozhoupaný vypravěcí apparát vyzní hluše a prázdně: v širokém a vzpěněném popisu věcí vysychá jejich duše, v obšírné, detailní reprodukci gesta udusí se jeho bezprostřední plastika. Cítíte mnohdy, že tam, kde autor obšírně a namáhavě opisuje, určuje a vymezuje situaci, kde skřípavě a kolísavě vinou se jeho periody kolem reality, byl by účin spíše dosažen jediným ostrým a břitkým epithetem, jedinou čistou a křišťálovou větou. Pro úsilí Sumínovo rozanalysovati děj, roztřepiti událost do nejjemnějších nitek a rozložiti svět až do molekul, hyne a trpí jednotná linearní stavba, proto upoutají jeho osoby pouze náhodnými svými příhodami a okamžitými situacemi rozbodávajícími krutě jejich nitro, nikoliv však přísnou osudovou silou, dramatem života a duše. K této vznešené a velké tragice Sumín nemůže posud proniknouti tak jako poutník, jenž bloudí a těká temnými a zachmuřenými lesy na bocích strmého horstva a nedovede nalézti stezky k vrcholu, s jehož hřebene jest daleký a volný rozhled po veškerém kraji. Jsou, to nedá se upříti, v přítomné sbírce místa, v nichž tušíte, jak autor již zvolna rozpíná své náručí po slavných dálkách, jak rozvírá zraky, aby mohl tváří v tvář pohleděti samému Osudu; pozorujete, jak opouští pouhopouhé chytání hrůzy a úděsnosti, které v práci »Z doby našich dědů« bezvýjimečně absorbovalo jeho zájem; jak i jej samého leká mechanické figurkářství, jemuž v »Zapadlém kraji« věnoval celou sílu a oheň; hned však jste zas rozčarováni autorem lopotícím se o vtipné pointy, únavně hnětoucím bizarní figurky a zahrávajícím si s vnějšími effekty. Zdá se, že nad uměleckou tvorbou Sumínovou stále pluje chvílemi umrtvující stín J. K. Šlejhara; Sumín se k němu vrací znovu a znovu; záliba v příšerném a psychologicky kuriosním, přepjatý soucit, pronikavá snaha vyportretovati věci podrobným a specielním popisem dokumentuje evidentně těsnou souvislost obou novellistů. Ale přece jasný a zřejmý rozdíl obou nemůže uniknouti: Šlejhar podoben černému zálivu, odkud za příboje stoupají asfaltové vlny daleko na břeh, dává prouditi mystické hrůze z duše do reality, přelévá z jícnu svého srdce do věcí děs a ponurost; Sumín v hloubi nitra klidný a smířený tvoří mimo sebe realitu příšernou a hrozivou, pátraje tak po nových půdách a nových zemích. Než jeho zkoumání a slídění po psychologickém terrainu, jehož výrazem jsou knihy dosavadní, zdá se předzvěstí hledání v umělecky plodnějších a významnějších končinách.

Arne Novák.

*

Zasláno.

Byla mi svěřena v »Mercuru de France« rubrika »Lettres tchèques«. Prosím pány nakladatele a autory, aby knihy, o nichž si přejí referát, posílali přímo na mou adressu (Praha, II. Komenského nám. č. 3.), aby se věc zbytečnou oklikou přes Paříž nezdržovala.

Hanuš Jelínek.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 10. KVĚTNA 1900. — ČÍSLO 24.

RŮŽENA JESENSKÁ:

NINA.

Pokrač.

Sáhla do kláves, zašeptala nepochopitelnými pasážemi jako uhaslými svícemi, umlklými slzami, udušenými výkřiky a zpívala. Ale nebyla to skladba cizí, ona improvisovala tajemné sloky a ty disharmonie a oblouky tónů naplňovaly komnatu radostí plnou úzkosti a strachu, takového strachu, který hledá útulek silného srdce.

»Nino, až zítra, dost, tvůj zpěv mne už bolí, vzdaluješ se mi, chci, abys šla blíže, jsem unaven a churav, ó, drž moje ruce ve svých!«

»Jene, Jene.«

Její hlas se chvěl a jejich zraky svítily jako majáky ve tmě na šírém oceáně.

»Rozsviť, Nino!«

Vstoupili do sálu zářícího zelenavými světly a procházeli všemi komnatami zámku. Celý zámek planul. Mluvili o zemřelém, o jeho zvláštním životě a smrti. A pak mlčíce chodili po kobercích osvětleným zámkem.

»Mnoho zde ještě schází, dám přivézt všecky své věci. Ale teď poruč, ať shasnou, a jen v tvé komnatě ať zůstane světlo. Sedneme si ještě na chvíli spolu k oknu, Nino. Jak je zde s tebou bezpečno a útulno a teplo u srdce. Neodcházej ode mne.«

»A zítra? Jsem připravena k odjezdu.«

»Což tě tak vroucně neprosím? Necháš mne zde samotného umřít? Uzdrav mne, a pojedu pak s tebou!«

»Proč mluvíš o smrti, Jene, nesmíš odejít, nesmíš umřít.«

»Miluju krásu, Nino, a ty jsi krásná nade všecko pomyšlení! Nino, Nino, vzrušuješ mne každým dotykem ruky, každým dechnutím prsou, vůní svých vlasů, plamenem svých očí. A jakou máš duši, Nino, já vidím tvou duši a splývám s ní. Nino, miluj, nepřemýšlej, Nino, jen miluj!«

Zamyslila se přec a řekla tiše: »Nevěděla jsem proč, ale nechtěla jsem se s tebou setkat. A cítila jsem: čeká mne něco, co změní můj život, co mne vznese na vrcholy bolestného štěstí, něco nesmírného mne čeká, co mi otevře bránu do zázraků života. Vidím to doužkování barev jako otvírající se oblohu a cítím záření ohňů života.«

»Neodjedeš, Nino?«

»Ach, neodjedu, Jene.

»A nikdy mne neopustíš?«

»Neopustím tě nikdy.«

»Ani na den, ani na hodinu?«

»Neopustím tě, Jene,« řekla vroucně a slavně.

Noc svítila do oken bílá, plná závojů a černých krajek a polozahalených hvězd, nové linie vstaly na obzoru jako poutnické cesty v oblacích, hřbitov se proměnil v sady bílých růží a dole na místě lánu polí leželo snivě zamodralé jezero.

V komnatě spletly se v objetí ruce a bila srdce a polibky hořely a hořely a volaly do dalekých cest duší a volaly a planuly bílými umdlenými řasami noci.

»Nino, Nino, moje Nino!«

Měla rozepjaté ruce, otevřené rty a zavřené oči. Oddychovala slabě. Klekl k ní a položil hlavu na její prsa a zaštkal.

»Jene,« vykřikla a vstala, zvedla ho se země, objala jeho hlavu, »Jene, nemáš mne rád?«

»Rád, rád, jako jsem nikoho nemiloval. Ale, Nino, naříkám pro tebe, zasloužila jsi lepší osud.«

»Neber mi moje štěstí,« klesla k zemi, »jsem tvá, tvá, ó, co je to, býti tvou! A kdybys mi teď řekl, abych odešla, půjdu, a ty zůstaneš v mé duši do smrti. Tebe jsem vyvolila, Jene.«

»Nino, má Nino!«

III.

Když vešla Nina do zámku, doktor Kozák vkročil do svého domku. K tomu oknu v zámku, kde náhle zablesklo světlo, nesla se celá jeho duše jako nejvroucnější modlitba k nebesům. Do nedávna ani tomu nevěřil, že by bylo možná, aby jeho duše takto podlehla zjevení ženy, a dnes byl si vědom, že má Ninu rád. Dosud miloval velkým citem jen svoji matku, a tu mu záhy odňala smrt. Těžce protloukal se světem a zažil mnoho hrůz velkého města, život v praxi představoval si plný obětí a odříkání a vnitřního klidu. Přistal na břehu nové doby života v náladě člověka, který přezírá všecky zápasy o štěstí jako filosof, který ve štěstí ani nevěří. A náhle zjeví se mu žena, která si ho podmaňuje, která duševní jeho stav proměňuje a pro niž by chtěl zápasit s celém světem. A proč by nezvítězil?

Myšlénky jeho se náhle zastavily. Co se děje? Od lesa po silnici k zámku hrčí kočár. Pozoruje ho s napjetím. Kočár zastavuje u zámku. Někdo vystupuje. Ticho. Ani nejmenší znamení v zámku, že přišel někdo cizí Nina shasla. A jeho myšlénky se zase vracely. Ne, není možná, aby zvítězil, naděje jeho zaniknou, ona zítra odjede a svět ji pohltí jako perlu. A ona dotýká se lidí kolem sebe jen jako klaves na pianě. Píseň dozní, památka na ty lidi vyprchá, i na něho brzy zapomene. Bylo by to přílišné štěstí, aby ho ona milovala. A přece — vedla se s ním a dvakrát se zahleděla do jeho očí, jakoby se zastavila v jeho duši, jakoby utkvěla a nezůstala bez dojmu. Jak ji zajímají ty ubohé děti ve vsi, jak ji vzrušilo to dítě v červené čepičce. Připadalo mu, že celý ten zástup nešťastných by mohl být jeho spojencem a přímluvčím. Vyzve ji k společné práci ukáže jí ty svaté cíle blaženosti. Jen kdyby zítra neodjela, kdyby neunikala jeho vlivu, kdyby ji mohl zadržet. Ale dálka mu ji vyrve. A teď, co se tam v zámku děje? V druhém, třetím okně světlo, dál, dál — celý zámek se osvětluje, někdo prochází komnatami a osvětluje — ano, jistě — už celý zámek plane. Ten kočár před chvílí — tedy asi opravdu přijel Jan, syn zemřelého doktora, nikdo jiný nežli Jan.

Doktor Kozák pocítil žárlivost. Hle, teď ho asi Nina uvítala a kázala k jeho poctě rozsvítit zámek. Ale dobře tak. Patrně ho vítá z těch zemí černochů a exotických choutek jako pána. Celý zámek ať hoří, že přijel pán a majetník. Má dobře Nina. Ach Nina, stále jen na ni myslí od prvního okamžiku, kdy ji spatřil. Proč by nepřijala jeho lásku? Vzhlížel by k ní jako k svému andělu a miloval by ji den ode dne více, takový život útulný, zadýchaný blažeností a vzájemnou láskou by jí připravil, rodina zázračně krásná vyroste z jeho touhy a nesmírného citu. Ale Bože, jen kdyby neodjela tak záhy, dříve nežli tomuto snu připraví půdu, aby mohl vyklíčit, vykvést v jasnou skutečnost. Pozornost jeho stále byla obrácena k zámku. Co to? Co to? Zase shasínají. Tak brzy? Ovšem, pán je unaven. Tma. Docela tma. Jen její komnata důvěrně se dívá světlýma očima do zamodralé noci. Připravuje se asi na cestu. A kde mešká asi pán? Patrně v některém pokoji s vyhlídkou do parku.

A zase klidněji se myšlénky jeho předly dál, jak milovat bude Ninu a s ní ten zdejší lid, tu zajímavou krajinku a jak si všecko zařídí. Zařídí. Což je třeba trápit se předtuchami, že ho Nina odmítne? A vzpomínal s rozechvěním, jak mu ruku stiskla, jak svítily její oči, jak důvěrně s ním rozprávěla, neodhalovala mu svoji duši jako bratru? Ta pohádka o věži v moři ho napadla a hned v zápětí se zalekl, vzpomenuv, že byl tak nesmělý, že Nině neřekl o svém žhavém citu. Proč jí nedal na jevo, že ji miluje? Nedal? Vždyť dojista ona tuší, co se v něm děje. Tuší, a přece mu řekla jasně, že odjede, že touží. Po čem ona touží? Připadá si on tak nepatrný proti tomu rozpjetí její touhy, jakoby jí nemohl postačit. A což nesmírnost jeho lásky není hodna největšího rozpjetí touhy?

Bože, ona se ještě nahýbá z okna. Uvidí ji ještě dnes. Vyběhl z domku. Bože věčný, spravedlivý — někdo je u ní, on je u ní. Dech se mu ztajil v prsou a ustrnul: nikdo jiný to nemůže býti nežli Jan Tichý, nikdo jiný nemohl do zámku v tuto dobu přijíti, a teď jsou spolu. Zámek je tmavý, ale u ní je světlo. Ona ho pohostila asi ve své komnatě a teď se spolu dívají ven do bělavé, podivně zamlžené a přece světlé noci. Ta noc je jako píseň plna šepotů a ztlumených tónů. Jakoby i hvězdy vzdychaly.

S napjetím nervů a s tlukoucím srdcem pozoroval dvě postavy v okně. Kdyby on byl teď místo Jana vedle ní tam — tam. Pod jednou střechou s ní, kdyby teď v té teplé noci její ruku měl ve své. Proč vlastně oba ještě bdí? Je už noc. A on je unaven po cestě, a ona zítra časně má vyjeti, potřebuje tedy sil! Hned by sfoukl to světlo, zavřel ta okna a vyhnal ho. Vyhnal ho odsud daleko, odkud přišel. Jestli někde tam v tropech zvyknul nočnímu životu, ať zvyky orientu nepřenáší sem. My žijeme ve dne. A je to dojista člověk, který půl života již prohýřil.

Konečně shasli. Ale nikoho neviděl odcházet. Tma. Přece asi odešel. Bohu díky. Doktor stál tiše, jakoby se modlil, a díval se k tmavému zámku. Tak tmavý byl ten zámek, tak tmavý, tak snivě pohřížen v sen. Jak zbytečně se týral! Ona již tam na svém loži usíná, usíná, a tichá touha až odsud letí nad její lůžko. Zítra časně vstane a odjede. A kdy se vrátí? Musí ji ještě před odjezdem spatřit, vyčká rána, zajde si k silnici, a kočár pojede kolem. Přece ji uvidí a pozdraví a řekne: »Vraťte se a nezapomeňte!«

A náhle jako ostří dýky proniklo jeho tělem. Hrůza se ho zmocnila, jakoby ho rdousila. Kriste Ježíši! Ona nespí. Objevila se u okna, a on on — on stojí vedle ní. Měsíc rozhodil tisíc bílých květů, které svítí, svítí, a oni dva byli a jsou spolu! Bože věčný — tam v setmělé jizbě jsou spolu, a on hlavu kloní k její. Dívají se zase ven, ven — — a teď — zase mizejí...

Tohle je jisté a všecko ostatní je marné. Ona zítra neodjede. Zatmělo se mu v očích. Naděje a touhy — všecko zasypáno těmi bílými květy noci, jež hoří na keřích celou krajinou a utápějí.

* * *

A pak jednou vstal a vyšel do polí Už podával radu nemocným a útěchu ubohým. A viděl Ninu před sebou s unylým úsměvem jako Madonnu po jeho boku. Jak on byl krásný! Strnul nad krásou těch dvou lidí a šel s nimi tenkrát jako v deliriu. Vstoupil s nimi do barokového kostelíčka, jako ve snách upíral oči na staré vyřezávané sochy archandělů. Co se s ním dělo a co mu v prsou plakalo? Kněz šeptal a oni šeptali a na kůru se něco třáslo jako píseň a světla, světla kmitala a čadila, ministranti cinkali, lidé klekali a vstávali a zvuky modliteb hučely a byl konec.

Když vyšli z kostelíčka do zežloutlé, k zimě nachýlené cestě plné listí a mlhy a divně zeslabeného slunce a mdloby, kráčeli oni dva spolu jako muž a žena. Těsně šli vedle sebe, ona hlavu schylovala k jeho rameni a on trochu zemdleně, ale vroucně ji unášel k zámku.

Pak se obrátili k němu: (Jak pozorni jsou.) »Zůstaňte nám tu přítelem, je zde taková samota, k neuvěření samota.«

Vida. Samota. A láska není osamocena, jeho láska? Co oni potřebují?

Chodil, chodil sám před těmi obzory zelenavého blankytu, sám po těch mezích s pupavami a routičkami uvadajícími, sám podél lesa, kam slunce padalo jako zlatý památný peníz a odkud ohníčky přehlédl s plazícími se kadeřemi kouře nad Sítinami, kde zmizela tenkrát před ním a před Ninou červená čepička dítěte. Hleděl k zámku, kde oni srdce na srdci vyplňují to veliké, nesmírné poslání štěstí, kterým ona dostupuje vrcholu své touhy.

Jeho duše shroutila se, jakoby mizela v zemi a zase se zvedala, vysoko zvedala. Potkal zase toho člověka slabomyslného s děckem. A rozpjal ruce k Milosrdenství. Bůh jí — Nině dej štěstí. Nemohou všichni lidé okusit štěstí. On není vyvolen, aby ho život opojil láskou, ale nepřestane ji milovat. A přece i to je krásné, že ji často bude vídat, v její oči hledět, v její blízkosti žít.

IV.

Zámeček s černou barokovou střechou, kostelíček s melancholicky nakloněnou věží, park s obnaženými hnízdy a filigranově rozvětvenými vrcholy stromů, i vesnice smutně rozhozená dole i tmavé metly topolů — všecko bylo zachumláno mlhou, mlhou. A ti dva, Nina a Jan, ve svých teplých, vonných komnatách tonuli jako na dně moře v zakletém zámku ničím nerušeni, jakoby ta mlha je byla oddělila od celého světa. Před nimi na stolech blýskaly zlaté poháry přetékající blažeností života, a oni pili, jakoby jeden každý den byl celým životem a jakoby nezbývalo už času a doušku pro den příští. Bílé dny kráčely komnatami jejich unavené, s unylým úsměvem a s přimhouřenýma očima a noci zářivé bez světel, s plamennými křídly, s rozpečetěným tajemstvím na polorozevřených ústech, plné vzdechů a tlukotu srdcí.

A nastala zima. Krajina se zjasnila a její obzory se zamodralými liniemi zbohatlými bělostí světel nahlédly tlumenými barvami do oken vroubených krajkami záclon, a vylákaly Ninu a Jana ven.

Kolem věže zámečku bily křídla kavek, a v parku na jeřábech a bezu třeštily zajíkavé hlásky sýkor a zlatohlávků, vzduch byl křišťálově průsvitný a barevný, obloha vysoká, modrá, s bílým zářením a čisté dálky jako rozevřená duše.

Sáně letěly, letěly, zvonění rolniček třáslo se jako smích před nimi, leskle černá štíhlá těla koní v radostně rozpoutaném tempu se nadhazovala, jejich hlavy se pyšně nořily do studeného vzduchu, a nohy rychlostí osvobození míhaly se bílou sněhovou plání. Jan s Ninou v kyprých kožešinách s úsměvem dívali se do bílých, bílých lesů, s bílými draperiemi stromů, bylo jim jakoby ujížděli nesmírnou pohádkovou krajinou a jakoby se ten sníh nikdy neměl rozplynout, to stříbrné jíní se smrků zmizet, a letěli, letěli kolem posněžených vesniček s bílými vztyčenými věžemi, kolem zasypaných hřbitovů, z nichž jen řídké skupiny křížů vstávaly, letěli poli daleko široko prostřenými až k nebi jako ubrusy se stopami zajíců, vran a koroptví, mizeli v důvěrném defilé lesů a líbali se, jakoby je nečekal doma plápol krbu. On ji objatu tiskl k srdci, jakoby ji unášel před mračnem života.

A jak letěli, letěli ponořeni do studeného vzduchu, zakrvavěl se obzor, slunce zvětšené, ohraničené jako svítící teplý rubín padalo za lesy a to karmínové fluidum se od něho rozptylovalo v dál, v dál, a pláně, pole, vesnice, lesy jemně zrůžověly. Nina v ekstasi rozvírala tmavé, milostí zavlhlé oči a přijímala Janovy polibky jako dary nebe.

Ticho, nesmírné ticho kvetlo v tom záření večera, klid odpočinku a modliteb, jakoby celá

krajina zastavovala dech nad člověkem klečícím se sepjatýma rukama ovinutýma růžencem. Jen rolničky rozhazovaly své veselé tóny po silnici. Hle, zámeček, jejich domov vynořil se před nimi s tou upíří tmavou šindelovou střechou, s růžově lesklými okny.

Neusmálo se něco v tom okně jejich ložnice jako drobounký věneček z poupat růžových? Slunce tam navěsilo růží?

»Hleď, doktor Kozák, pozveme ho do zámku, jakými bohatými květy rozkvete nám noc, když teď na chvíli se zastavíme na poušti, Nino!«

Zasmála se důvěrně a pokynula hlavou. Vyšvihla se z kožešin a vztyčila se v šedém kostýmu vroubeném modrou liškou.

»Pane doktore, zveme vás k nám, jsme jako v jiném světě, ani nevíme, co se děje ve vsi, tak jsme zapomněli na své povinnosti k vám a k tam těm.«

Rolničky dozněly, koně zadupali, nepokojně hlavami na zad pohodili, Nina seskočila pružně jako srnka, svěží, růžová, ozářená, Jan sestupoval za ní, podávaje doktorovi ruku.

»V štěstí se snadno zapomíná, milostivá paní.«

»Řekněte mi, pane doktore, je štěstí trvalé? Bojím se o své štěstí, protože mne překvapilo velikostí, a pamatujete se snad, že jsem nebyla skromná.«

»Kdybych měl mluvit ze zkušeností, musil bych říci, že v ně ani nevěřím, ale milostivá paní by mne usvědčila ze lži.«

Jak jsme začali konvenienčně. pomyslila si Nina a usmála se. Pokrač.

Z BÁSNÍ OTAKARA THEERA.

DĚS ŠTĚSTÍ.

Když v oceán jsme vypluli, jak hejna bílých ptáků
na lodi naše v šumotu se ženská těla snesla,
cos jako děs a naděje v tmě tančilo jich zraků,
těch zraků, které spatřeny nám vyrazily vesla.

Po jejich vlasu vlajícím jsme ruce rozepjali,
zdál živý se nám v loktech a sváděl jako slova,
a jejich pleť nás pomátla a zrak jich, modrý z dáli,
teď, ohněm posedlý, plál do fialova.

Pak, zoufalí, ta těla i oči gazellí
jsme jednu po druhé v hloub, do vln házeli.

Teď, dobrodružné duše, jsme smutni vítězstvími
a pak jak echo mrtvých hlas jejich z vod se sklání,
jsme vášní zklamáni, jsme srdci nevěrnými
a rvát se se Smrtí jsme z nudy odhodláni.

Už o vulgárním štěstí jsme snít si zakázali
a víme: teskná marnost je umění i ženy;
jen ptáme se: ten vítr nám k bouři snad už vál-li?
A ve své nudě bez konce chcem' mrvit nadějemi.

NÁVRAT.

Tak hleděla jsi k západu, jak chtěla bys si slunce
a k zemi znova zavolat a neodvážila's se . . .

Teď ještě chvíli naslouchat, jak večer v stromech kvílí,
zda zcela jistě mrtvo vše, pro co jsme kdysi žili,

a pak se vrátit do villy, kde lampu rozžehneme
a s lampou všechny vzpomínky, ty úsměvné i sněné,

a zase všechno zhasíme a v smutku navečera
se zase sebe nedotknem, jak předvčírem, jak včera.

Pro celou noc pak, nadarmo, svých očí ptát se budem,
kdy naše rety zakřičí o citu vyhynulém,

kdy vzkřiknou slovo znaveni, znaveni vším, i lži,
znaveni láskou, znaveni snem, znaveni, choři, mdlí.

ZKLAMÁNÍ.

— — Neb já tě miloval. A za onoho rána,
kdy zřel jsem nahost tvou, mdlou v cizím objetí,
Smrt létla kolem mne jak pták, ó proklínaná,
a v zpěvu tázala se, chci-li zšíleti — —
— — — — — — —

Zapomeň, zapomeň, ó duše žalu vzdaná,
na ženu falešnou, sen touhy zklamaný,
pleť, vlas i úsměvy, ta slova zbožňovaná,
čím budou, dáš-li jim znít s retů nirvány?

Zapomeň, zapomeň! Čas jde. Pod jeho křídly
roj duší zvířených jak prach se potácí,
a rozkoš, hmota, tvar, toť hrad, kde marnost sídlí,
ty věz, že krásnější jsou v imaginaci.

EGISTO ROGGERO:

DĚDICTVÍ GENIA.

Z vlaštiny přeložil H. Hackenschmied.

Samoten, stoje uprostřed náměstí studeným světlem elektrických lamp jako posněženého, hleděl Marino za hloučkem vzdalujících se přátel, hlasitě rozmlouvajících a hlučně se smějících. I když zašli již do stínu, ještě tak stál, osamělý, nepohnutý, uprostřed náměstí pustého v tu pozdní hodinu. Po té zvolna se vzchopil: náhodou zaměřil do jedné z dlouhých ulic, které ústily do náměstí. I ta ulice byla celá bílá, studená a pustá. Skleněnými dveřmi a opocenými okny kaváren a pivnic, jako nabitých, padaly sloupy žlutého světla do sněžného jasu elektrických lamp; tu a tam svítila ještě okna nebo leskly se natřené štíty některého otevřeného krámu.

Marino procházel se volně v myšlénkách, s hlavou svěšenou. Bylo mu třeba samoty. Ta krátká, živá rozmluva před chvilkou jej rozčilovala i nudila. Aby se jí zbavil, předstíral prudké bolení hlavy a vymlouval se, že musí nutně domů. Nyni byl tedy sám. Konečně!

Loudal se pomalu, jako bez myšlénky, vdechuje plným hrdlem čerstvý vzduch klidné, bezvětrné, průzračné zimní noci. Povlovně míjel široké výstavné ulice a zacházel dále do užších, prostších a jenom spoře osvětlených, kde nebylo již kaváren ani hostincův a kde krámy černaly se všechny již zavřené, opuštěné a tiché.

Bloudil dlouho jako na vahách; konečně se rozhodl: aby šel k moři! —

Dal se krátkou uličkou, která uvedla jej na nově zřízenou cestu k nábřeží; pustil se tou dlouhou rovnou cestou mezi řadami mohutných stromů, které nyní, v nejtišší hodinu noční, stály velebně a nepohnutě jako němá stráž.

* * *

Konečně spatřil moře — hluboké, přátelské, sdílné moře.

Když pak přistoupil k mramorovému zábradlí, táhnoucímu se do ohromné dálky a vztyčenému nad rozlehlou pohyblivou rovinou která líbala břehy pod ním, Marino oddychl si z hluboka. Moře, jeho přítel moře — ohromné, velebné a nekonečné uprostřed čiré noci, vítalo jej, posílalo mu svůj pozdrav hlubokými vzdechy, plnými přátelského soucitu, a vypravovalo mu svou starou konejšivou pohádku, kterou tak dobře ode dávna znal.

A on skutečně přišel k němu vyprosit si útěchy, klidu, upokojení.

Těžký vzduch stál před ním jako nehybná němota v mrtvé, až příliš tiché noci; na horizontu řídl jakýmsi lehkým přísvitem, způsobeným miliardami drobných, nepatrných světélek — snad mystickým světélkováním vln v dálavě, na něž chytily se ztracené paprsky dalekých hvězd; a blíže, kolem něho, černal se neproniknutelný a tvrdý, jakoby zhoustl v obrovskou, černou, granitovou zeď.

Marino stál hodnou chvíli opřen o zábradlí a hledě na přátelské moře; po té vtiskl hlavu do obou rukou.

* * *

Byl unaven; mdlý.

Ubohý otec jeho! Scházel mu tohoto večera.

Marino příliš ohnivě zastal se svého přítele, který stal se obětí své citové slabosti: provinil prý se zamilovav se, oddav se lásce, vášni.

Jediný proti všem ujal se hájení vášnivého bludu přítelova. Rozehřál se, hájil idealistu, který obětoval se do posledního dechu svému zápalu — bojoval proti skutečnému či strojenému cynickému egoismu většiny vlastních přátel, vysmívajících se vší ideálnosti a podivujících se jeho zápalu...

Avšak ustal náhle. Jakýsi vzdálený hlas, smutný a hrozný v své nekonečné, malomyslné truchlivosti, odpoutal se z dna jeho duše a ozvěna jeho třásla se ve hloubi jeho srdce a jeho paměti. — A byl to tentýž hlas, který nyní, zde, na břehu ztmělého šumícího moře, uprostřed zamlklé noci, ozval se znova, určitěji, naléhavěji, živěji v jeho paměti a v jeho srdci.

Hlas jeho otce.

* * *

A Marino viděl před sebou otce na sklonku jeho let, slabého, vysíleného, ochablého.

On — velký umělec, který měl pověst genia — žil v pokoji, žil v důvěře, věřil a miloval. Ale byl vysílen. Vnesl do svého života, do svého umění, do svých obrazů, do každého svého pohybu svoji olbřímí víru, svou ohromnou dobrotu a svou neskonalou lásku. Ale byl tak vysílen, tak ochablý!

Zklamán a ochablý.

Žena, kterou miloval čistě a oddaně — žena, již vytrhl z bídného a žalostného života, kterou pozvedl k sobě do světla umění, ta žena milovaná, Marinova matka, jej opustila. Utekla s obyčejným záletníkem.

A dcera — její dcera, stejně lehkomyslná jako matka, když vyrostla, zalila novou bolestí stařecké srdce, na smrt raněné, ale ještě věřící...

A Marino rozpomínal se na poslední otcova slova k němu, synovi, který jediný zůstal věren nešťastnému vetchému umělci:

»Chraň se, Marino, chraň se, abys nepoddal se té osudné slabosti, kterou podle neústupného, smutného zákona vmísil jsem do tvé krve. Nezapomínej, že osud chce, by syn bral se dále tou cestou, již otec započal. Synu, dítě mé, braň se, bojuj ze všech svých sil, abys nepodlehl jako podlehl jsem já té osudné slabosti, kterou zanechávám ti dědictvím. Nebuď jako já, chraň se následovati mého příkladu. Nemiluj ženu tak, jako miloval jsem já, ale jako milují jiní, ti všichni, kteří jsou šťastni... Tys viděl naplniti se z části ten osudný zákon. Tvá sestra, dcera ženy, která naplnila mé srdce bolestí, cítila stejný nízký pud jako matka a zapadla do stejné viny... Alespoň ty nyní, synu můj!... Chraň se, chraň se!...«

* * *

A hlas velikého nešťastného starce zněl monotonně a neúprosně v Marinově uchu. Stál ještě osamělý u mramorového zábradlí na kraji moře, jehož vlnky přicházely tiše a políbivše pod ním břeh, vzdalovaly se opět...

Náhle směle vypjal čelo.

Ne — ten osud jeho, který tak velice trýznil jeho otce, se nenaplní: ten zákon nebude míti moci nad ním! To bude úpornou snahou jeho trudného života Nesmí se podobati svému otci!... Avšak — bude moci vždycky odporovat? A vyjde z boje vždycky vítězem?...

* * *

Té noci neblahé oddal se zcela toulání Vášnivý poklesek přítelův upoutal zcela jeho mysl... A v tu chvíli litoval svého zápalu jako slabosti, jako nedbalosti, provinilé na památce a příkazu umírajícího otce..

Třeba se míti na pozoru.

* * *

Marino se vzpamatoval.

Lehký průvan táhl nocí. S jemným výparem moře ovíval jej jakýsi pocit svěžesti a nekonečného míru. Mlha prosycená slabým přísvitem stávala se jasnější. Proto zdálo se mu také, že černá, nehybná hmota těžkého vzduchu kolem něho ještě více se prohloubila a ztrnula.

Němým pokynem pozdravil přátelské moře a pomalu vracel se do města.

Jeho krok jasně se rozléhal na ztemnělé, tiché cestě. Náhle stanul. Malé, známé stavení dřímalo pokojně před ním v mlčelivém stínu, který byl jeho stráží. Skrovná zahrádka zvedala nehybné koruny svých spících oleandrů nad železné hroty mříže, a k uchu Marinovu zalétal známý tichý zpěv vodotrysku, který jediný bděl v nočním stínu mezi vonícími křovinami.

Opřel se o chladnou mříži...

Co asi dělá sladká přítelkyně v tu chvíli? — Zajisté spala, jako spala ta zahrádka, jako spaly zdi toho domku a vše, co zakrývaly. A něžná silhouetta předrahé přítelkyně rázem zatanula před jeho duší s milou rozkoší vzpomínky. Přemožen ohromností kouzelného okamžiku, opojen sladkostí vzpomínky a lahodností drahé vise, zapomínal na trpkou nepřízeň svého osudu... Jaké ticho kolem, jaký pokoj, jaký mír!... Svěsil hlavu, zvedl se, odcházel.

Krok jeho ztratil se v stínu

* * *

Marino, leže natažen na pohovce ve svém velikém atelieru, celém skleněném, kouřil nervosně do pochmurného dne.

Nebe venku bylo celé šedé toho rána. A polosvětlo, které žlutavě dralo se okny a záclonami do vnitř, jakoby zastíralo mdlým závojem spíše nedokončené obrazy, veliká napjatá plátna, rychle nahozené skizzy, zaprášené malířské stojany a etažéry — to vše, co dávno již odpočívalo zde netknuto jeho rukou.

A Marino upíral oči vzhůru ke skleněnému stropu, s něhož visela dlouhá orientálská záclona, drahocenná památka na otce. Před ním, na malém okrouhlém stolku z tmavého ořechu ctihodné barvy starého dřeva, tak vzácného umělcům zamilovaným do starožitností, ležely na několika nedávno došlých časopisech dva listy, dosud neotevřené; jeden ve dlouhé, bílé obálce, popsané velkým moderním písmem. Druhý, malý, rozléval jemnou fialkovou vůni ze sebe. Veliká azurová iniciála celý jej vroubila svými fantastickými spirálami a zdobnými úponkami. Přinesl je již dávno Moric — hoch k obsluze atelieru — spolu s časopisy, ale dosud čekají tato dvě úhledná poslání na nervosní prsty Marinovy, aby zbavily je slupky utajující navoněný lístek...

Avšak Marino, zabrán v myšlénky, zapomínal je otevříti.

* * *

Jeho obličej byl jaksi strhaný a v očích jeho tkvěl tvrdý výraz zasmušilých dnů nudy a rozmrzení.

To patrně pochopil letmo Moric, vtipný mladík, neboť prostrčiv jenom hlavu mezi portierami, rychle se schoval mlčky a zmizel, nechav pána svého o samotě a na pokoji ve velké studovně, plné rozháranosti a nepořádku.

Marino konečně sebral časopisy s kulatého stolku, a pohled jeho zastavil se na obou dopisech. Dlouho pozoroval úhledné písmo malého listu vonícího fialkami a ozdobeného azurovou iniciálou, plnou spirál a propletených úponek; avšak neotevřel ho. Za to však rychle přečetl druhý list, s velkým moderním písmem a lhostejně hodil jej otevřený opět na stolek. Po té

s nervosním chvatem prolistoval čísla časopisův, ale i ty opět rozmrzele odložil.

Konečně vzal do ruky menší dopis a pomalu roztrhl obálku. Četl jej velmi dlouho, a prchavý plamen zanítil ob čas jeho bledou tvář. Pak šel a vložil jej do zásuvky, kde několik jiných, na vlas takových psaní čekalo již nový list s čerstvou vůní.

Pohodil hlavou a dlouhými kroky jal se měřiti sál.

Oh, tato prostranná studovna dobře znala takové procházky svého znepokojeného pána! Krátké, stručné procházky, náhle přerušované, při nichž vrážel do nábytku a kácel lehčí kusy nebo ozdůbky s čelem svraštělým a zpurným pohledem.

Někdy, na čas — ale jak zřídka se to stávalo! — po těchto ztřeštěných procházkách dostavovala se veliká chuť k práci, a tu rozjasnily se rázem jeho tváře a oko zaplanulo na okamžik světlem.

Oh, jaké příjemné světlo rozlévalo se pak na pohled po celém rozsáhlém atelieru!

Jakoby celý oživěl v těch řídkých a vzácných okamžicích, a veselost, linoucí se z očí rozmarného pána, jakoby zářila a rozšiřovala se do všech koutů: padala na stojany zatížené velkými rozmalovanými plátny, chytala se draperií a starých záclon a sedala na zaprášená sedadla. Zdálo se docela, že vrhala jakýsi úsměv na divokou a fantastickou sádrovou hlavu Wagnera . . . Dok.

Jos. K. Šlejhar:

NEHODA MESIÁŠE.

KUS HISTORIE NEJNIŽŠÍCH A NEZNÁMÝCH.

Pokrač.

Jak stál na těch nohách, jak vynášel tělo, v jakém sebevědomí a libovolném spjatí sil u něho značilo se to držení těla . . . nu ovšem, mesiáš. Tím již jakoby nestávalo žádných pochyb a nic závadného se nenaskytovalo.

Požrával vždy si tak hravě, lehce, jakoby pokroutky křumpal, i v tom žrádle byl tak svůj, delikátní, nu ovšem, mesiáš . . . A tak v tom neurčitém odevzdávajícím se snění znova a znova probíral si v duchu všechny představy ten člověk o svém koni — začal ledabyle, na čem zrovna pohled se pozastavil a odtud jak po hladině vodní šíře a šíře spějící rozliv roznášelo se další velebení a chvalořečení, jak to bez odporu zasluhovalo zvíře to. V některých ohledech se pozastavoval zvláště obšírně — při vlastnostech některých, jež zdály se mu výhradně náležeti mesiáši, a směle tu mohl probrati všechny známé koně jiné, a ani jediný tu neobstál. V jistých ohledech stran některého zjevu při svém koni, nebyl-li jaksi na zcela určito postaven, že mohly tu býti jiné náhledy, dokonce i žehravé sporé pochybnosti, spřádal v duchu celé hádky usilovné a přesvědčující, háje úspěšně svá tvrzení a rozhodně zamítaje jiná — jeho mesiáš nemohl na sobě mít nic špatného, nic sporného, nic pochybného a závadného, a co bylo u něho, bylo již tím dobré, takové zvíře se ani nezahodí . . povídejte si co chcete. Bývaly jisté takové nesnáze, ku příkladu: o linii hlavy mesiášovy — Máslík ji chtěl mít trochu zakřivlejší, takhle hezky jakoby prstem ve vzduchu zarýsoval, kdežto u mesiáše byla trochu více zpříma vržená. Mnoho v těchto chvílích úvah v osamocení chléva na té slámě, pozoruje se stran mesiáše, napřemítá se ten člověk o zmíněné linii — v zlých chvílích jakoby i dával za pravdu Máslíkovi, rýsoval tvrdošijně prstem ve vzduchu, viděl někdy tu křivku zřejmě před sebou, jakoby se nastavěla ve vzduchu, a hned spěšně zanášel se pohledem ku hlavě mesiášově, porovnávaje linii její, ano, jistě je trochu vzpřímena, jako utuhlejší, prošouplá, rozhodně takhle nějak zakřivlejší by mohla být . . . Bože, býval i tu pln nesnází a jaksi v neuspokojení, celý se rozrušoval, hlodala mu mnohdy zle v představách ona linie, o níž byly jisté pochybnosti. Leč pak zase najednou a jaksi bouřlivě vítězila věc mesiášova. Představil si z nenadání o sobě tu hlavu s jiného stanoviska jaksi a hned ta hrdá zapřímlá linie, jež, když mesiáš hlavu vynesl, jakoby se neodolatelně vnucovala svému okolí, nabyla nepřekonatelné přednosti. Jen tak to má být — marná řeč . . . to je ta pravá, ušlechtilá linie. Ovšem, vzpomněl si pak jásavě na doklad, jenž rozhodl docela o jeho přesvědčení — bodejť by Máslík nepovídal něco o linii, když jeho kůň sám má tu hlavu tak zakřivlou, ba hezky zakřivlou, ba zakřivlou více než slušno, toť se rozumí, tu každá liška . . .

A v takových úvahách, klidným ovládaným chodem se beroucích u vlahém přítmí chléva, jež jako lázeň blaživě oblévalo, trávíval celé hodiny a světy své stavěl a v každém tom světě byl králem jeho mesiáš. Byl jeho útěchou, jeho budoucností, jeho štěstím a přispěním. Dlaněma někdy podkládal si kříž, bylo mu to pohodlnější, jaksi lépe si hověl. A sám si jaksi rythmicky volně oddychoval, podřizuje se souladu s tím ostatním dechem chléva, jenž někdy zazníval jako mírná tichá hudba, vetřevší se do dřímot . . . Venku bývaly vánice, úpěla meluzina a vzdouval se mráz, svět byl jako zapadlý — tím vábněji pak v tom

chlévě, v té lázni jeho za zhoštěných starostí a námah, v zaslouženém odpočinutí zemědělce po těch dobách nevýslovného pachtění.

A vše zdálo se v těch chvílích dobrou známou cestou spěti, k dobrému cíli vše že dojde jednou.

Někdy telátko zmocnilo se cípu jeho kazajky — jak si pak hovělo na mamlání toho cumlu, jakoby je ještě upamatoval na mámino vemeno... i nechával někdy hezkou chvíli zvůli nevinné radosti telátka, však mu ani celou tu kazajku nespolkne. Někdy tu také králík přihopkoval tichounce k jeho nohám zálibně ze slámy po tesech se natahujícím, a v pozorné zvědavosti a nebázlivě prohlížeje si jeho klidné hovící si tělo i až k samým jeho škorním sfrnčivý nosík přichyluje, neustával při tom chutě a spěšně požírati to své stéblo sena, jež tak stejnoměrně se zkracovalo v jeho pyskách, vhřížujíc se pomalu dovnitř. V takové chvíli zrovna se ztajil člověk ten, ani se nehnul, aby nepoplašil důvěřivého králíka — e, měl i ty mrchy rád a jim přál ze srdce, třebas za nimi táhly se do domu myši... A ba, co měl mesiáše, také jim mnohem líp se dařilo, neboť jeden králík nebyl jím ještě zašlápnut; dřív jiný kůň z pravidla každé noci zatlápl nebo zalehl některého, a také tím hezky se množili i prospívali ti králíci; jen co je pravda, taky to něco vydá... naopak, musí se říci, že zrovna přátelil se mesiáš s nimi, zahrávaje si a těše se po svém způsobu s tou družinou, až byla to opravdu švanda, když někdy tak vyzvedl si některého zubama za uši do žlabu, tam dopřál mu trochu ze svého ovsa schrupati, k čemuž také hned ušák patřičně a bez otalu se měl, načež pak, když zdálo se toho být již dostatek, zase tímtéž způsobem ze žlabu jej vyexpedoval na zem, aniž králík při tom zapištěl nebo jakoukoliv obavu dal na jevo. Který kůň to jen po mesiáši dokáže... nikdo, nikdo, k smíchu, leda takhle na takového ubohého králíka surově šlápnouti anebo nemilosrdně uhryzati mu uši, to dovedou ještě všelicí ti sprostí koně, duše to nemá, ani srdce. — —

S celým světem usmířen a v dobré vůli zdál se tu být, beze zloby, bez pohoršení, i co u výčitce a mrzutosti hrnulo se mu v jeho úvahách, bylo bez každé rozezlené zlovůle — nechť, bude si hleděti pěkně svého, a co je mu po všem ostatním, po Petru nebo Pavlu, a ať si Máslík co chce tvrdí o svém koňovi...

A dá Pán Bůh zase jaro, pojede se do pole, skřivánek bude vítat. Nastane práce, vzejme se doufání, boží požehnání bude spět — ale jaký pak, není na tom světě ještě tak zle, když jen trochu Pán Bůh dá. Jak se bude za mesiášem ta brázda obracet a sémě do jejích útrob poplyne... radost jen pomyslit, jako vítr byl v tom ruchadle a to ovšem jináč země se hrne. Pěkně od ruky půjde práce s takovým koněm, v čas se zaseje, pěkně všechno se zadělá do země, jen když trochu čas sloužit bude. A bude — však Pán Bůh se smiluje, ještě nikdy nic nezůstalo neoseto, mimo zem. Až začnou ty ovsy píchati... pak ječmen ze země vynoří zelená svá očka, všechno hezky vzejde, přijdou vlážky, Pámbůh se smiluje. — Naroste ti něco obroka, mesiáši, zas jakoby se ti Pámbůh, chlapíku, narodil... viď, už je seno kruté, vyschlo, šťávu kale nemá. Ale mlč, již to ani tak dlouho nebude trvat, jako to trvalo, máš tu hnedle po Hromnicích, a daleko-li pak není už jaro. Jen kdyby pak dal Pámbůh čas na sena... i dá, i dá taky, ještě nikdy nic nezůstalo venku, co jednou narostlo. To zas bude radost a krása na louce... hezky časně si na ně vyvstanem, za rosy, Bože, jaká to radost při tom sekání. Pak vůně toho čerstvého sena, jako pomáda... mchch. Ale to si pamatuj, brachu, hned nedostaneš ani pírko, třebas byl na to mlsoun... pamatuješ, jakou's dostal loni koliku po nažrání čerstvého sena a jak se's válel v bolestech? Pěkně dřív vypařit, aspoň na 14 dní a do té doby hubu na zámek. A pak si žer, žer seníčko, zeleny voňavy jako routa. Jaká to radost koněm bejt, viď... ale přeju ti všechno a to víš, že nejvíc sena sežereš sám. Za to nás všechny živíš, vzděláváš naši zem, děláš práci, nebo co by byly všechny lidské síly bez tvého přispění a co může se rovnat silám tvým? Tak hezky buď ti taky přáno jako nám, hezky jeden s druhým... tak tak tak... A přijdou nám co nevidět žně, tak to uteče, boží chleba naroste zas, s pomocí boží se sklidí — strniska se podtrhnou a zas chleba do země, můj Bože, jak to utíká, plyne před myslí lidskou, jako ve skutečnosti to mijí...

Dáš už přec pokoj! — bylo se třeba konečně vytrhnouti telátku, jež pomalu již mělo kazajku v sobě, a trochu je poodehnati, při čemž ono bylo celé hloupě udiveno, a zároveň při tom hnutí těla také králík obezřele poodhopkoval. Ale zase tak všechno mile nevzrušeně trvalo dále, zrovna v opojeném ukonejšení, polo v dřímotách, v teplé vlahé oblasti jakoby lázně, co vůkol plynula a skučela mrazivá vánice. Ještě nějak líp pohověno bylo tělu, trochu hlava vypjala se v zad, na stranu se schýlila. Celý život svůj, minulost i budoucnost jakoby měla v rukou, ovládavě před sebou v této chvíli prostého blaha, jež vyrovnalo se třebas blahu králů, ale bylo zajisté zaslouženější a v pochyby ani trud neuvádělo svědomí, jestli ti králové svědomí mají. — I jaký pak, vytanulo mu mnohdy na vědomí o takových chvílích, »zaplať Pámbůh, mnoho zlého sic za mnou, ale vždycky zle přec jen není, taky je dobře a zas dobře může být. A zaplať Pámbůh za všechno, za všechno, jen když je to ještě tak na tom světě... Při tom v zálibě nechávaje pootevřené rty, hvízdavě lehce si oddychoval, jako někdy dělal mesiáš, když spal anebo si hověl, Bože,

však to byla také pohova, jak jen se nejmileji nachroutí na té slámě, tak, hezky tak, inu... Je pravda, někdy vrazila jeho žena do chléva a to ho zrovna netěšilo — opravdu zkazí každou chvilku člověku taková ženská. »Zas chruníš — kdybys šel raděj dodělat koště, a žebřinu máš, jak's ji před Vánocemi začal,« hubácela. Ale on leda že se na slámě otočil k ní zády anebo hluboce tu zadřímal, toužebně vyčkávaje, co zas bude pryč, aby znova oddal se svým chvílím — eh, taková ženská, mávl v duchu rukou. A zase mu nic nechybělo na tom světě, co jen ta ženská odešla z chléva, a zas byl tak rád, a zas mu bylo tak blaho a ukonejšeně bez nesnází a rozervání srdce. — —

Tak bývávalo do nedávna. Kdo by se byl nadál, ah nadál!

Teď letěl jako zřícený, se strašnou pronikající ho vidinou, jako ztopořenou, jež neodstupovala, zasahujíc ho v celý rozsah vědomí. Chvílemi prudce zacvakaly mu zuby a dech úžasu a zlekání jimi mrazivě se protahoval. A při tom zavíral oči a zvracel hlavu na zad, načež hned brada malátně mu klesala. To zrovna mrákotné ochabení sil ho jímalo.

Zase byl tak konejšivý a rytmicky plynoucí dech zvířat vůkol, chlév si hověl — ale v duši jeho byla zkáza a beznaděj, zřícení náhlé. Jak naň všechno padalo a strašně dotíralo — bylo to pořád ještě příliš mnoho vědomí účastného vůkol, ještě mnoho svědků a vtírajících se živlů. Zapadnouti do jámy, do úplného zpustošení vlastní bytosti! Práhlo mu smysly, vše se v nich trhalo, jeho štěstí, naděje, radost života, okamžikem byly servány. A jenom kdyby nebývalo ani jeho ani toho koně — v prázdném bezvědomí, bezpaměti chtěl by žít, ale takto žíti nemohl — jen to jediné jakoby nyní věděl a nezapomněl ze života...

Jaký strašný přízrak... kam mu dáti zaniknouti, jak se ho zbýti! Násilně zavíral oči, zrovna praštěly veřeje víček jejich, jak je v sebe hroutil, ale tím jen zmatek jaksi vzrůstal a chumel představ nabíral děsivé neomezenosti, zvedal se a vířil jako v tmách. Otevřel raději oči, prudce, široce, aby vším najednou prohlédl... Bože, jak bylo vše jiné, takové prosté, ztrnulé, beze všech přímětů rozháraných smyslů — ale tak strašné a neodvratitelné. Mesiáš smutně skláněje hlavu nadlehčoval i nepokojně nazvedal nohu, jakoby visela, nepatřila k celku a byla čímsi zbytečným, závadným. Bože! A jak strašně bezcitně, v surové netečnosti tanulo to vůkolí, ty krávy, koza, telata, králíci, celá ta nemotorná, hloupá tupá spoušť chléva, jak se mu to vše příčilo a hnusilo, nenáviděl to, zbýt byl by se toho násilně chtěl, jen aby všechno najednou pominulo — a zbyl jen on sám se svým neštěstím! Ano, jak hrozně a nesnesitelně vtírá se každý bezstarostný klid v proud mučivého rozjitření, v ten zážeh bolesti, jíž nezdá se umírnění...

»Aaa...« a zas tak hlavu zoufale zvracel a násilně uzamýkal oči — tu cosi zamamlalo na jeho lodenu. A to uvedlo ho v opravdovou zuřivost jako vhodný svod pro jeho napjetí — pěstí po tom se ohnal, a žalostný bekot telátka byl tomu odpovědí. Byl by tak kolem sebe rád brutálně mával, kdyby zavdalo se mu dostatek příčiny. Bezstarostně v pouhé svévoli chrastila si u žlabu kráva s řetězem, jakoby si hrála a že ji to příjemně šimralo na krku. Zařval tím směrem, »dáš pokoj,« a zrovna dusil ho vztek, neb nesnesl šustu ani radosti, ani zdání jiného života, v té bezútěšnosti vrženého na něho jha. Kozu zkopal, když začala se oháněti rohem, po králíkovi, jenž poblíž zas přihopkoval v důvěřivosti své prosté zvědavosti, mrštil škopkem namanuvším se mu do rukou.

Jen aby nepřišla ta, anebo aby přišla a jen si něco začala, začala si... Bože, urdousil by ji v hrsti — ale ona na neštěstí nepřišla, jakoby již s dostatek znala starého a věděla o jeho nápadech.

Ale pak již náhle takové ochabení sil zachvátilo toho člověka, všechno se v něm chvělo, div nezaúpěl hroznou tesknotou. Takový žal malomocný se ho zmocnil a v nitru mu usedalo a úpěnlivý pláč v něm bouřil, až obě pěsti křečovitě k ňadrům tisk' a div hlasitě se nerozkvílel... Bože, Bože!

A po tom odehnaném telátku se ohlédl zaslzenýma tesklivýma očima, jakoby žádal za prominutí, i po králíkovi maně zapátral v lítosti — na štěstí jej škopek nezasáhl. Tak mu bylo najednou všeho líto... Kozu sdílně pohladil, ah bylo toho ublížení přespříliš. Řetězem dál bezstarostně chřestila si kráva, nechť si do libovůle chřestí, raduje se v své nevědomosti, ale kéž by také ustalo jeho nesnesitelné hoře a pojetí. Vzlyky těžké, křečovitě rozechvěné vyplynuly nenadále z jeho hrudi, jež déle nedovedla snésti svého uzavření... jen aby teď nevstoupila ta žena, neboť kam by se poděl se svými vzlyky a slzami malomocného pláče. Ale ona nevstupovala a on do libosti mohl vzlykati a hořekovati nad sebou a věrným zvířetem.

To stejně smutně stálo, nazvedajíc úporně tu nohu. Ovšem všechno pravda... Jakoby to pořád, zamýšlel se klamati, nevěřiti věci, mysl po straně zase spřádala si své pojetí příznivé — snad že vše bylo ještě nahodilé, pouhé zdání, za chvíli že bude vše jiné, zase v míře původní, z níž jen nastalo bezděčné vybočení — vše že se musí vyjasniti, rozptýliti strašný mrak. Ale příliš pravda! Nepomíjivá, nezvratná! Tady to je, celá ta prostá, ale strašná skutečnost... Pokrač.

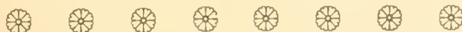

FEUILLETON.

Karel Sezima: GLOSSY KE KRITICE A ESTETICE ONĚCH BOUŘLIVÝCH LET DEVADESÁTÝCH.

Předem několik slov ku genesi těchto poznámek. Habebant sua fata... Hned po prvním článku Mortuově v NK. ucházely se ve zkrácené formě Zaslána o místo v officielním orgánu mladé strany, který rád otevře své sloupce i nejposlednějšímu politickému klepu, ale jehož ochota tak podivuhodně zamrzla tentokrát, kdy běželo o několik literárních otázek významu nepopíratelně zásadního. Nebudu ani tak škodolibý, abych pátral po příčinách, pro něž nesmělo se náhle jistým lidem zkřivit ani vlasu na hlavě a to právě v listě, který nedávno ještě do nich v literární své rubrice sám co nejprudčeji bušil — Zasláno přijato nebylo.

Po druhé »essayi« Mortuově stylisoval jsem tyto glossy jako polemiku nebo spíše humoristickou causerii s polemickými pointami proti osobám, které napadly nás jako spolupracovníky Lumíra a obvinily z celé řady nečestných motivů, takových, o jakých se nikomu z nás ani ve snu nezdálo. Akceptoval jsem ve svém článku shovívavě i titulatury, jimiž obohatil naše navštívenky ctný Mortuus — »stateční Gaskoňci«, »výtečný Cyrano« etc. — ale věren intenci našeho milého plodného skeptika i fabuli známé Rostandovy komedie, ukázal jsem také, kdo hraje na dnešní scéně onu spiklou chásku, číhající zákeřně u bran města a připravenou každým okamžikem vrhat polena... Ani na humorného tragéda Montfleuryho jsem nezapomněl a dovolil jsem si podělit touto rolí samotného kritika NK., když v druhém polemickém exkursu počal už tak opatrnicky mrkat po propadlišti. Posléze i gaminské paže na galerii jsem objevil, tleskající nadšeně do aristokratických ruček, v nevinné radosti nad výlevy Mortua-Montfleuryho: radostnému tomu pacholeti jen tak namátkou dal jsem jméno Kupidos. —

Článek vyjíti měl jako feuilleton v májovém čísle Lumíra, a myslím, že se už i sázel. Ale mezi tím přišly poslední olšanské hrubosti — a já feuilleton, jak původně byl stylisován, odvolal. Odvolal jsem a vyškrtl z něho především všecky polemické passáže, nabyv přesvědčení, že polemika — to je čest, jíž každý nezasluhuje.

Tam, kde logické námitky přehluší vám šílený vřesk odněkud z hlubin, z nedozírných hlubin a bezmocné rány všemi čtyřmi do bláta, až stříká to široko daleko... kde na důkazy o vyložené lži, neschopnosti mysliti a úmyslném falšování fakt se strany protivníka, který prvý vás napadl, prvý bezdůvodně vám imputoval nízké intence, odpoví se vyplazeným jazykem a pěnou zuřivých úst... ne, tam cítíte své plné právo vyhnout se, abyste se nepotřísnili. A naskytne-li se vám ke všemu ještě božské divadlo, jak útočník maje vyrvánu zbraň, jíž vás i jiné attakoval a prohýbajc se pod tíží ran, které sám doufal zasadit, skřípá teď bezmocně zuby a v impotentním vzteku volá po paragrafech zákona — pak končí i vaše nepřátelství a nastupuje lhostejný, usměvavý klid, plný vnitřního zadostiučinění. Klid, pro nějž nikdo nestranný nebude vás vinit ze zbabělosti.

A nejvýše ještě mrzuté podivení vám zbude, že jste se vůbec mohli rozčilovat pro takové protivníky.

*

Ne tedy pro ně, pro naše odpůrce, publikuji následující řádky. Toliko lidem dobré vůle a zdravého rozumu je adressuji, myslící veřejnosti — za sebe a za ty tři, čtyři soudruhy, s nimiž sešel jsem se dnes ve shodném názoru o několika právě nadhozených literárních otázkách a od nichž odvede mne snad zítra již různost mínění v kterékoli otázce jiné.

Náš, můj poměr k p. Šaldovi? Je čistý, lidský, přátelský v dobrém, krásném, hellenistickém významu slova. Takový, pro jaký lidé, utonulí v bahně kamarádské koterie, nemohou mít ovšem ani smyslu, ani pochopení. Nepotřebujeme ochranných perutí p. Šaldových, o jakých sní se elegicky Karáskovi a Neumannovi, jako naopak zase nereflektuje na naši modloslužbu on, který přece i pro někdejší komplimenty panstva míval jenom sardonický úsměv. Kdyby byl chtěl p. Š. hráti modlu anebo my ministranty, bylo by se putovalo do jiné kapličky... Rádi a plně uznáváme jeho práci, ale jdeme-li s ním v jednom, ve dvou případech, máme plnou svobodu, jíti ve třetím mimo. Poněvadž není šmejdů a čachrů mezi námi, které byli bychom nuceni krýti vzájemnou pomocí a sentimentální ochotou.

*

A proč prý jsme tedy přijali nabídnuté pohostinství v novém Lumíru? Bez bázně, že se tak vydáme »v šanc nakladatelské libovůli«, ačkoli tehdy o tom — jak s klassickým pathosem deklamoval Neumann — »šel jediný hlas po Čechách«?

Hltavá touha tučných honorářů nás tam věru nevedla. Od tohoto podezření provedli už i naši odpůrci dokonalý retrait, dobře vycítivše, jak snadno mohla se jim táž insinuace vrhnout zpátky do tváří. Tím třeba, že by se byla nadhodila otázka, mluvili-li to opravdu šlechetníci, trýznění tklivou starostlivostí o mladé, rašící pupence, o nový podrost, jenž přinésti má živné ovoce... anebo spíše obchodníci a chefové spojených firem, kteří rádi byli by odlákali konkurenčnímu podniku placené spolupracovníky, aby to živné ovoce gratis spadlo jim do klína, a kteří chtěli tedy konec konců také něco vydělat... Dokonce žertovně jest, že otázka honorářová nebyla snad u nikoho z nás obzvlášť akutní. Mluvili jsme ve svém Zaslánu (Lumír č. 21.) vůbec pramálo pro domo sua. Hnusilo se nám jen to stálé očmuchávání kapes protivníkových, zejména dálo-li se se strany lidí, kteří měli své dobře nabity.

Anebo ten arrivismus, to šplhání se k výšinám officielní literatury? — Známe pouze jediné rozdělení literatury. Dle toho, je-li umělecká čili nic. Obojí může být a dle zkušeností také bývá, jak na straně »officielní« tak i »neofficielní«. Officielnost literatury je nám vůbec jen otázkou papíru a zevnější úpravy, výměnou tiskárny a nakladatele. Jiné rozdělení zdá se nám nějakou podezřelou staropanenskou cudností, takovým velmi oekonomickým justamentem 113 exemplářů (13 na velinu s autografem!), po jejichž eventuelním vyprodání následovat může druhý náklad.

Positivní důvod tedy? Já (a myslím, že se mnou i jiní) jen proto tiskl jsem v novém L., který jako celek v mnohém ještě nevyhovuje mým představám o moderně redigovaném listě, že byl mi hned s počátku blízký k vůli těm několika nejpoctivějším z mladých i nejmladších našich umělců, kteří přispívají do něho, zvyšujíce tak artistickou úroveň listu, politicky zaručeně indifferentního. Ano, jedině pro to vlahé teplo příbuzných snah uměleckých šel jsem tam, byv několikráte pozván — a to tím spíše, že snad ve všech ostatních našich modernějších listech straší už toho času lidé, jež jako literáty nenáviděl jsem vždy celou vášní svého uměleckého přesvědčení. Lidé, kteří dle nejpevnějšího mého názoru moderní idee a principy, vnesené do literatury naší někým zcela jiným, někým, kdo dávno už a zaslouženě obrátil k panstvu záda, toliko zkomolili a zkarrikovali, zarazili v jejich organickém vzrůstu — zkompromittovali slovem.

*

Vezměte na příklad požadavek psychologie v díle uměleckém — a to, co udělali z něho naši pověreční fanatikové. Absurdní paradox: čím méně reality, tím více umění. Absolutní postulát umění ryze psychického, nemožnost a nepřípustnost jiného než niter-

ního à tout prix. Ale nedosti na tom. Ani tohle políčko, na něž zúžili si celou širou, volnou domainu poesie, nezdálo se jim dosti omezeným. Uznáno za dobré ohradit je ke všemu ještě plůtkem, objímajícím daleko menší plochu: chudičký záhonek čiré romantiky psychické, uzounké orgiastické uměníčko, poesii podvědomých stavů a ovšem i libovolných, vší kontrole se vymykajících psychologických kombinací a bastardních nápadů, vyhlašovaných bez okolků za geniální objevy psychických Amerik. Vše ostatní nonchalantně a s náležitou indignaci hozeno mezi staré železo. A nový zase paradox postaven, horší předešlého: čím chorobnější dílo, tím hlubší a niternější, ergo tím umělečtější. Ne, zde už přestává všechen omyl, všechna pověra a naivní talismanství, zde běží už o průhlednou a makavou eskamotáž, zmonopolisovat moderní literaturu ve vlastním šerém mysticko-dekadentním krámku, začarovat a zaklít ji do jeho tmavého koutku, do něhož posvítit prohlášeno a priori za hřích proti duchu svatému. Tedy hotový a vyložený útok na volnost každé umělecké individuality a svobodu jejího rozvoje, stejně nebezpečný jako anno Domini tažení puristů, kteří hnali literáta do říše poesie, v níž směl slyšet jen libý zvuk ovčích hlasů, troubení pasáků a zvonek o klekání... Dříve idyllická syrovátka a folklor — dnes klinické experimenty, praeparáty pervertovaných duší v lihu a sexuální psychopathie. Slovem: chytrácká dogmata, která nutno s důrazem odmítnout, nemají-li býti předem zrazeny naděje v příští umění, vyšší a celejší, ryzejší a složitější, v umění, jež ve volné světelné perspektivě obzírat má celou zharmonisovanou šíři a slávu života A výsledky těchto falešných suggescí? Jaká ironie! V theorii nazvalo se to »nenávistí hmoty a vzlétáním do volných a vonných a čerstvých krajů Psychy ... a v praxi vybujely z toho ony příšerné, lopotně řemeslné, udýchané a křečovité, ospalé a senilní prosy, vycpané bezúčelnými podrobnými popisy stavů ryze statických, předem daných a jen s omrzelou důsledností rozváděných a rozpřádaných, poemata sodomských perversí duší právě tak lineálových, pedantských, papírových a bezových jako Karáskova, všecky ty děsné práce »zájmu čistě psychického« bez ideové dynamiky a teleologie, bez poesie a — bez psychologie. Bez této poslední snad proto, aby se naplnilo, že »ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane...« — a přes to, že panstvo už samými tituly svých publikací (Prostibolo duše, Stíny v d., Sabathy d., Hořící d., Gothická d. a j.) tak dokonale přivedlo slovo Duše ad absurdum, že je teď přímo pokleskem proti vkusu i dobrému tónu, užít kdy ještě v kruhu intelligentní společnosti tohoto strašně zdiskreditovaného terminu.

*

Anebo otázku uměleckého stylu, demonstrovanou konkretně a v celé ryzosti poprvé p. Šaldou v jednom z nejjadrnějších bojů, jaké kdy v naší literatuře byly svedeny! S důrazem akcentována tehdy Forma jako vlastní tvořivý umělecký princip a zákon, fixující řady možností, dávající rozvíjeti se jim v nekonečnou žeň tvarů a linií, světel a barev, tónů a vůní, melodií a rythmů, perspektiv a hloubek, reality i snů — v nekonečnou plnost a bohatství typů, v celý širý svět, s jediným objímavým Rovníkem krásy, geometricky přesným a astronomicky věčným. Kdežto naši čiperní sektáři uměleckého psychismu? Celý ten závratně krásný pojem zmalicherníli v záhadný surrogát nějakého svrchovaně neurčitého »moderního suggestivného stylu psychického«, který theoreticky jasně nepodařilo se jim formulovat nikde a nikdy. Jenom praxe může nás tedy poučit o tomto mysteriu. A poučuje věru skvostně. Dokazuje, že pánové pro hudbu a barvu slova neudělali praničeho, že jen udusili, do nudy a šeda ulili, co mělo hořet, svítit a hrát. Že do poslední niti otřeli a znemožnili řadu svěžích, vonných výrazů a nových associací, jiným odposlouchaných, řadu přejatých obrazů, jimž nedovedli dáti leč plechového křaplavého přízvuku. Že co bylo jejich, aspoň zdánlivě jejich, to byl jen ze všech koutů snesený a pělemělé nakupený bric-à-brac, povetšelé a otřískané meublement z haraburdovny dekadence anebo nejvýš ještě pokažená kritická expresse, taková abstraktní polovědecká hantýrka, přenesená do umělecky se tvářících povídek a románu. Otřelé a vyrudlé, nastavované a našívané vzorky cizích látek, chaoticky neodlišený, nápředený slovník, barrikády pastósně nanášených a kupených synonym... Nikoli tedy typické, světelné útvary, krystaly vyhraněné kolem pevných stylových os, nýbrž hromadění beztvaré, amorfní látky, vypovězený boj temnot proti všemu světlu a plastice, proti vší rythmicky členěné a hudebné, slunné a lehké stylové architektuře. Otevřené brány kopii, maše, regimentu, šabloně a průmyslu.

*

Anebo volnost slova a kritiky. Upíráme prý pánům účast na oné vojně, která se strhla, když psalo se let devadesát a několik. Lež. Účast tuto až příliš dobře cítíme. Jen že k tomu dodáváme: bohužel! Poněvadž právě oni to byli, jejichž úsilím zásadní, vážný a horký boj hrozil zvrhnouti se v pustou masopustní vřavu a maškarní produkci. Pro to dětinské podivování se vlastnímu chudému svalu ku posměchu zástupů, pro ten načechraný krocaní pathos a pitvorné grimassy, pro to naduřelé fanfaronství, jímž snažili se strhovat neutuchající povyk kolem svých jmen — ne jako mučedníci nových idei, ale fakirové, kteří z martyria učinili řemeslo a gaudium publika.

A jestliže měli pánové tehdy při vší komičnosti svých pos ještě seriosnější úmysly — zradili je v zápětí sami jak nejlépe mohli. Těžce vybojovanou volnost úsudku utopili v kamaraderii, v křiklavém kliquerství kritiky, jakého nebylo ani u starých pánů. Don-Juani poslední literární mody s ideálně vyvinutým čichem dokonalých literárních gigrlat dovedli strhnouti za sebou část mládeže — — A už tu byla škola, celá strana se svými vzory a vůdci, alliance na výboj i odboj, tiché společenství pro zdar a slávu kamarádských podniků. Amerikánský humbug, bombast pouťových vyvolavačů, umělé nadýmání každé nully v ohromný umělecký zázrak a zjevení — oh, u pánů se platil honorář... Ovšem v prazvláštní valutě, neberné u literátů, kteří chtí si zachovati čisté ruce. — A naopak proti lidem, kteří nešli slepě za údery jejich bubnů... Ty terroristické choutky, ta hrůzovláda paradoxních hesel, ta velkopanská povrchnost a povznešená, jen tak v koutcích úst hrající podjatost, ten frivolní tón referátů, psaných velmi patrně jen pro udání jednoho, dvou neomalených vtipů. Když nic jiného, nějaká ta superiorní duchaplnost v »aktualitách«, při jejichž lektuře vzpomínal čtenář bezděky půvabů Ovocného nebo Uhelného trhu, pojala do sebe vždy ještě dosti špíny, nějaká ta chybička protivníkova (nejraději tisková) vždy se našla a s náležitým lomozem vypíchla... A s jakým cynismem to vše, s jakým hazardním: après nous le déluge!

Jenom naproti nim nemělo býti nikdy uplatněno volné, řeřavé slovo. Jen jejich práce a jejich immunní osůbky měly jim zůstat na věky ušetřeny. Ne-li, už to svištělo papírovými kulemi: »kompromiss«, »arrivismus«, »chlebíčkářství«, »člověk, který nikdy ani nebyl mladý«, »šílený, chorobný vztek«, »nepříčetnost« ... Dnes dokonce i každé rétorické figury, každé metafory malicherně se chápou a hrozí žalobami, jsouce už v koncích s logickými námitkami... To je mladá generace, to je individualismus! — —

Nuže, chápeme jejich bol, jejich bezmeznou zlobu. Snilo se jim to tak krásně o poslušném bataillonu »mladých«, v jejichž čele chtěli si vykračovat jako komandéři. Krásný sen — my však děkujeme vřele za takové vůdcovství.

A aby tedy nebylo už pražádného nedorozumění u lidí, kteří rozuměti chtějí: nezradili jsme generaci »těsně

*

předcházející«, jak se fabulovalo. Naopak, je nám z ní drahá celá řada jmen: Šalda, Machar, Krejčí, Sova, Březina, Svobodová, Svoboda, Mrštíkové, Šlejhar, Hilbert a j. Jejich práci radostně, ač ne nekriticky přijímáme, s nimi kontinuitu přejeme si zachovati, nemajíce přes to ani za mák chuti, státi se slepými obdivovateli kteréhokoli z nich. — Ale s veselým a zdravým smíchem odvracíme se od trpasličích jejich travesteurů, těch bezděčných i těch svévolných, od samozvaných passe-volantů jejich idei, tolikrát už po zásluze odbytých a přece znovu a znovu v popředí mladé generace se deroucích. A třeba bychom i věděli, že stihne nás za to vztek a msta odstavených literárních veličin, jež propukávat bude při každé vhodné i nevhodné příležitosti... 3. května 1900.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

— Pitvornou hanswuřtiádu o našem literárním boji přineslo dubnové číslo socialistické »Akademie« z péra p. Pelantova. Kdyby si byl p. Pelant, dříve než se pustil do svého jalového clownovství, pozorně přečetl a promyslil naše články, mohl si ušetřit i své soidisant »humoristické« záchvaty i svůj velkohubý, ač jinak strašně ošumělý a docela zbytečný pathos a čítankové metafory à la bláto a nepoznané perly etc. Byl by věděl totiž, že nebojujeme nijak proti umění, které vyslovuje lid a hromadu, nýbrž pouze proti těm (a je jich dnes dost a roste), kdo nutí sebe nebo jiné k socialistickým missím a tendencím, k umění sociálnímu a propagačnímu, pro něž nemají vnitřního povolání a úměrného fondu psychického i uměleckého, kdo slovem znásilňují sebe i jiné — pro politický i časový fantóm. Proti tomu a jen proti tomu! Nejsme tak nevědomí, abychom upírali umění tomu, kdo sociálně cítí, tam, kde je živeno sociálním pathosem a kde vyslovuje hromadnost a emoce kollektivní, a autory a umělce, jež cituje p. Pelant, známe dávno a víc: propagovali jsme je dřív, než se o nich p. Pelantovi zdálo. Ale na druhé straně je pravdou, před níž může zavírat oči jen stranník z programu, že celá řada umělců, velikých, celých ryzích a typických, nejen nesociálně cítila (tak Goethe, tak Watteau ku př.), ale že přímo nenávist společnosti a sociální tendence byla samým živným pramenem jich umění, vzpruhou jeho, stimulans jeho, tak třeba u Poea, Baudelairea, Barbeye d'Aurevilly, D. G. Rossettiho, Burne Jonesa, Flauberta, Gustava Moreaua, Fernanda Khnopffa a j. a j. Vezměte těmto umělcům jich antisociálnost a zabili jste jich základ, krev, srdce, vytrhli sám kořen a sám peň.

Tedy, aby byl konec již všemu překrucování a falsatorství: nepostavili jsme se nijak proti umění sociálně inspirovanému, neobouváme žádné akademické kothurny, ani se nehalíme do tóg Magů, nic z toho — jen to: ctíme a milujeme život v celé šíři, plnosti a složitosti a nedáme ho mrzačit a ostřihovat žádnými schematy a formulkami a priori, třeba měly módní právě socialní etikety. Vystoupili jsme za plnou volnost umění, plnou a neztenčenou, na pravo i na levo, a to právě pro ten život, jenž je jeho základem a který máme právo hledat všude, podle vnitřního příbuzenstva srdce, temperamentu a osobnosti, všude a nejen tam, kam se zalíbí nás posílat některému programu a některému vyvolavači.

Posměch, jímž pohazuje se své domnělé sociální povýšenosti p. Pelant umění intimní (»hračky«, »mýdlové bubliny«, »citové syroby« etc.), je ohromně zelený a svědčí jen o neštěpované brutální mysli a — ohromném ignorantství. O ignorantství a domýšlivosti, jimž se dosud říkalo »buržoastické«, ale) kterým, budou-li pp. soudruzi pracovat tímto směrem dál, bude se co nevidět říkat »socialistické«. Ukazuje to, jak pan Pelant nemá smyslu pro svou dobu, jak jí nežije bolestně a vřele — jinak by věděl, že největší většina nejkrásnějšího a nejintensivnějšího v dnešním umění, nejvíce a nejbolestněji našeho — je intimnost a elegie a znal by také psychické příčiny toho. A věděl by také, že kde se posud nejsilněji ozvala praeludia budoucnosti, síly a pýchy života, nejsou dočista nic socialistická, nýbrž naopak protisociální, individualistická: takový Nietzsche, takový Ibsen.

Kdyby to věděl, netvářil by se tak superiorně, jakoby již měl socialismus to umění budoucnosti v kapse a mohl je jen položit na stůl. Musil by uvážit, že bez nové kultury není nového umění a nemohl by citovat pro sebe lidi, kteří staré methody užili jen na nové sujety, o něž rozšířili království umění, kteří jako Goncourtové aristokratickou watteauovskou methodou XVIII. stol. napsali jednu dvě sociální monografie (»Germinie Lacerteux«, jejíž sociálně zabarvený úvod odvolal jiný, pozdější, k »Faustině«). Musil by uvažovat o nových uměleckých stilech a methodách, jež by byly vlastním výrazem nového světa a nové kultury — a naučil by se pak i nutné skromnosti i myšlénkové opravdovosti a pronikavosti, jichž se mu tak žalostně nedostává.

F. X. Šalda.

*

Hned od počátku stavěly se dvě těžké a tvrdé překážky v cestu akci o zachování staré Prahy; obtížno říci, která z obou vysilovala a dráždila více, zda tupost a umělecká nechápavost všech, k nimž se mluvilo, či finanční a hospodářské námitky do omrzení opakované majiteli domů, inženýry a advokáty. To byl obvyklý tah všech občanských a voličských klubů, horovati o komunikaci, frekvenci, zbudování nábřeží, na nichž vztyčí se čtyřpatrové činžáky slibující ohromné výtěžky majitelům. Ještě před několika dny slyšeli jsme z plamenných úst výtečného šermíře, že občanstvu Malé Strany zbývá jediná pomoc, zasypání Čertovky, vystavění nového nábřeží, jehož domy by byly mohutnou plentou prospektu hradčanskému, a elektrická tramway. Dr. L. Jeřábek odhodlal se vstoupiti do hrozivé jámy lvové, jakou jest Spolek majitelů domů pro Nové Město a Vyšehrad, a vyložil tu, že Praha i hospodářsky a finančně se ničí a ruinuje věčným bouráním a regulováním, akcentoval — a to jest novým momentem v řeči páně Jeřábkově — že komunikace a frekvence čtvrtí nejsou nikterak v přímém poměru, a že, vypudí-li se jednou z obchodních ulic starobyle již založený život, nenahradí ho sebe rovnější regulační čára a sebe silnějším proudem elektrickým hnaná tramway. Jeho přednáška, právě nákladem jmenovaného spolku vydaná, jest zajímavým a po praktické stránce velmi důležitým příspěvkem k stále rostoucí literatuře o otázce starobylého rázu Prahy. — RN. —

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 20. KVĚTNA 1900 ČÍSLO 25.

JOS. K. ŠLEJHAR:

NEHODA MESIÁŠE.

KUS HISTORIE NEJNIŽŠÍCH A NEZNÁMÝCH.

Pokrač.

Jak v úžasné vypjatosti představuje se mu každá okolnost, i nejmalichernější z těch chvil. To bylo železné, neodolatelné ujařmení smyslů oněmi událostmi napotom. Pominul pro něho ostatní svět, neznal žádných potřeb a ohledů, jiná ponětí v jeho duši nezasáhla, celý život vtělil se výhradně v souvztah s jeho zvířetem. Duše toho člověka jakoby se vypojila ze sebe ztotožnivši se jaksi s koněm, jemuž chtěl přispěti. Zdálo se, že dýchal jeho dechem, tělem jeho se stával. Zvláště v tu nohu chorou, v níž úraz se stal, v to jedno místo, jež zavinilo vše, shrnul zřetel svůj, jenž snažil se vybočiti jaksi ze sebe a kamsi tam v samu živou podstatu chorého místa hojivě zasáhati...

Jakmile překonal první nával duševních útrap, jenž slzami jakoby ulevil, a uzřev v celé neodvratné pravdě stav koně, jak tak smutně nohu nadlehčoval, ihned se vzchopil a z malátného truchlení přikročil účelně k věci. Již se ozýval zase pud sedláka, jenž pomoci si musí sám, bez marných úvah a citlivůstkářských vzdechů bezprostředně k činu sáhá. Jednalo se o pomoc, o přispění v čas, snad není ještě všechno ztraceno, protože ztraceno ani nesmí být!

Jakoby prudce se sebe setřásl tíhu dojmů, tady nezbývá času na marné lamentění. Shodil se sebe loden, se slámy se vzchopil, jakoby stalo se neštěstí, a chvátal ke koni. Jak se patří musí se vše nejprve vyšetřiti. V obě ruce vzal chorou nohu jeho a o koleno své ji pohodlně opřel a upjatě zahleděl se v ni .. Pohledem toho druhu snaží se jen člověk probadati příští osud svůj! Zkoumal a uvažoval dlouho Pak přistupoval hned k činu, co se po jeho rozumu zde nejdřív dělat dalo. Pro první chvíli ovázal nohu hadry a zalil hojně močůvkou — ta zázračný má druhdy účinek.

Jaký to nepěkný byl pohled na mesiáše s tou chůtou. A věru jakoby se hanbil za ni kůň sám strpěti ji nechtěje, drásaje hadr a tak divně nohou mávaje, jakoby se obalu chtěl zbýt — a snad že ho i na ráně pálila ostrá tekutina. Konejšil ho ten člověk laskavě, pohnutě mu namlouvaje, že to musí být, vykládal mu to obšírně i důtklivě, ale posléz musil koně uvázati nahoru k žebřině, aby nemohl hlavou dolů.

Jakoby to bylo samé mučení, samý hřích a těžká zpronevěra na ušlechtilém zvířeti. Jak také vším tím trpěl ten člověk — ale ve svém počínání nedal se mýliti jako zkušený lékař. Každé chvíle znova pak zalil močůvkou, od koně se nehýbaje. Po zalití vždy usedl k němu na žlab, čekaje a vhřižuje se v těžké přemítání...

Jakoby se při tom stával sám tou nohou, sám maje tu ránu, tak vše zjevně a nepokrytě tanulo mu vše zas na mysli z choré její záhady... A ta chladivá i hojivě zžíravá močůvka pomalu stéká, probírá se neodolatelně ve vlastní nahost rány, zabraňuje vůčihledě zánětu tomu, neboť kam by se nedělo před takovou silou skoro zázračnou — jak také ten zánět chtěj nechtěj hezky se rozptyluje, ano kam by se nedělo, neboť co by neobstálo pak na světě. Jen nezanedbávati nic a znova pravidelně zaliti, jakmile chlad začne ochabovati a nabývati znova zánět. Tak, tak.. tak to půjde.

Tak to chladí, mile proniká, třebas trochu ostře a nepříjemně, chvílemi ale to vědomí hojivosti sneslo by jiné úkory. Zrovna samému člověku je dobře při všem tom — jen nic neopominouti, čímž přemůže se všechno, a bude po zánětu, začne hojení samo sebou, všechno to hezky k sobě přilne, spojí se a sroste, i rozežere se napotomní zatvrdlina, pak nějaký čas ještě pozor,

poshovění choulostivé flaxe, a bude po všem, noha zdravá, mesiáš zas bude chodit, zas bude mesiášem bývalým, slavným, neporovnatelným. Jen o trochu trpělivosti se jedná, o nějaký kratší delší čas toho poshovění.

Jak to chladí, chá ... a zrovna člověk cítí, jak se to hojivě rozhání z chorých míst. — Tak to půjde ...

Při svém počínání jakoby neměl ten člověk vědomí místa ani času ani ničeho, co se dálo vůkol. Na tom žlabě vytrvale vhříženě seděl a zaléval ob chvíle močůvkou. Přišla tam žena podívat se, spravovat pak dobytek, že bylo v poledni. Ptala se ho, dotírala. A co že sedí pořád na tom žlabě jako na kukani. Ale on neslyšel, o ničem jakoby nevěděl, neodpovídal. Viděla, že koňovi cos se stalo na noze, a ulekla se. Leč nezvěděla nic bližšího. Jako tupec, zarytec, nevšímaje si jí, hleděl si jen svého. Nešel k obědu, přinesla mu jíst, ale ohnav se loktem, odmítl. Neodpověděl jí ani na nějaké nutné dotazy stran hospodářských záležitostí, jež záležely na jeho vůli a rozhodnutí, — eh co na všem ostatním je mu záleženo. Jen kdyby ho nechala být. A Pánbůh aby ji chránil, aby se nezmínila nic o mesiáši, o úrazu, aby nedotírala, snad docela se neprozřetelně nevyšklíbla té jeho chloubě. Ať si myslí co myslí, od něho nezví nic, za nebe by se nepřiznal k neštěstí. Ať ubohý kůň scípne, ať on sám zajde, ať hoří a všechno neštěstí světa kvačí na jeho hlavu — jen nedotknouti se toho, co děje se s mesiášem. To je záležitostí pouze jich dvou, a oni sami vše si vyřídí.

Ona také opravdu se zaleknuvši něčeho neblahého, zdála se pochopovati význam nějaké závažnosti a dala pokoj, tak se bála starého, neb v jistých chvílích nebylo s ním žertu ani pořízení dle její snad hlavy. Jednalo se ovšem pak o rozpoznání těchto chvil u něho. Co pak nemusila, ani do chléva nešla ... Ať ví si všechno, a co chce posuzuje, i to nejhorší nechť vytuší, myslil si ten člověk u sebe, — a tím lépe, raději po znati všechno i nadáti se horšího, než musit stavěti se v domněnkách a nejistotách, ale nechť se chrání! Jako rozezlený, nemocný buldog by se na ni vrhl, když by nevhodně dotknula se té strašné rány jemu zasazené osudem ...

Zaléval a usedaje dále vhřižoval se se své úvahy.

Po těch chvílích naděje, kdy vše tak dobře se dařilo, a zrovna očividně po jeho vůli rozptyloval se záhubný zánět a nastávalo kvapné hojivé zacelování, a vše zas spělo k dokonalému napravení, nastalo náhle zřícení všeho. Jak zbytečné a marné počínání veškero! Záhubný zánět nabývá čím dále hůře, nítí se celá flaxa, a rána se rozhnisuje, trhají se jako mázdry svazy nohy, vše v tom údu neodolatelně zachváceno záhubou a sněti. Směšné a plané jeho počínání, tady nastupují zkázonosné mocné vlivy, jimž není nijak odporu a zabránění.

Rozlévala se mu jaksi vlastní bytostí ta záhubná sněť zánětu, kvasilo v něm samém s tou horšící se ranou, rozklad jakoby jeho zachvacoval. Jaká to moc a drtivá tíha nabývá, co vše se tu to rozsopťuje ranou, a jak malomocny všechny prostředky. A ta hloupá sprostá močůvka by tu měla něco zachránit, co k zachránění není. Leda pro báby. Zrovna již šmahem spěje záhuba a strašná jakás rána plná sněti a hnisu jakoby se rozkládala celou bytostí koně i zároveň jeho vlastní. Ledový pot roní se mu na čele a zrovna se zapotácel na svém žlabě ... Násilně pak musil zahnati své vidiny.

V noci nešel spat.

Nebylo pro něho dne ani noci. Na tom žlabě schoulen vytrvával, zalévaje močůvkou, v niž důvěra zas zvítězila. Zase v útěše nabyté, nadějném ulehčení plynulo mu nitrem a hned pak potácei se v nejčernější nejistotě, v tíze a zmatenosti beznadějné. Jen co ještě ta ženská se uklidí — přicházela tak nesnesitelně každé chvíle do chléva, zase spravovat ten dobytek, pak k protivné večeři ho vybízejíc, pak nepůjde-li spat. Vůbec jí neodpověděl, jakoby jí nebylo — a jen kdyby už ke všem čertům se odklidila na dobro. Mučila ho její přítomnost v tom napjetí skrývaného tajemství a kdyby nebyl se snažil tak nic neprozraditi ze svého nedůtklivého pobouření, byl by jí v té dotíravé, neomalené zvědavosti, jak mu to připadalo, jistě spral — ale tím spíše by pak ona něco uhodnouc a vychrlujíc v odvetu vše, co by jí na jazyk přišlo, vypověděla, čím by znova byl zasáhnut, a krutě častovala by ho napotom tím mesiášem ... Bože, jak jedovatě by se mu tu dovedla vysmáti, babičku i dědečka na přetřes by přivedla, a vše, co stalo se kdy — a při tom pořád byl by mesiáš v její hanách a výčitkách. Ještě by mu chyběly věci podobné. Nic s ní nezačne — a pak jen takovou chvilku na ni myslil, a hned zas, jakoby jí více nebylo, vše to ztrácel se zřetele a tak se mu vše zprotivilo.

Ona konečně vybavivši se z prvního polekání a nepozorujíc nic zvláště nápadného, nebyla již valně v starostech a překvapení počínáním sedláka. Co chvil a nocí takto prožil s těmi koni, s hříbaty, když marodila, když nezdálo se něco jeho umu koňařskému. Nejedl, to pak nebyl ani na světě, celé noci vyležel u nich, zrovna by je žral, jak ona se vyjadřovala, a hajcal se s nimi a byl by vůbec nejraději i za ně tahal i za ně stonal, když to na ně přišlo — zas ho to chytilo starého blázna, pomyslila si — něco třebas u mrchy se mu nepozdálo a to je asi všechno.

Tím se uspokojila a víc o sedláka se nestarala, jako on o ni. Druhdy sice vyčtla mu mnohdy

když tak »žral« ty koně, celé noci je hlídaje, obsluhuje jako malé dítě, každý dech jejich střeže, že mu necitelnému člověku záleží víc na těch mrchách než na ní ubohé, nešťastné ženě, o ni že by se tak jistě nestaral, kdyby zamarodila, že by jí třebas, jaký on je, ani neposloužil, zhebni si třebas; ale ona že mu to ani k vůli neudělá atd. Ale on ji jednou jadrně přisvědčil ve vzhledě tom a měl tak trochu pokoj.

Stavením rozložila se hluboká noc.

Nechal v chlévě blíkati lampičku, která ale jakoby jen dovedla uhájiti vlastní světélko a na vše ostatní nedosáhla.

Ve stíny vše se choulilo. Teskně a unyle zněly oddechy zvířat. Někdy jakoby zvučivé stenání v obavách zvířecího pudu se vynášelo z kterýchsi zasažených útrob a v jakémsi rozsáhlém chmurném chodu sunulo se ztemnělou prostorou. Řetěz někdy zařinčel jako ve snách. Páry horké a mdlé ukládaly se na vše On mizel docela ve stínu na žlabě. Netvorná, rozplizlá skvrna vrhala se tu na celou šíř stěny...

Bylo-li u něho nějakého vědomí, nebylo vědomím to, co bylo, i jemu zdálo by se pochybno — leč on o sobě a stavu svém nemyslil a dusil se jen těžkým nepodajným zdáním, jež v něm jako v chumli vyplývalo. Jen k té jeho věci byla duše jeho úžasně napjata a v jakýchsi převalujících se mátohách spělo o ní neodcházející ponětí. A jakoby byl zase tím koněm, chorou nohou, jeho celou bytostí, splynul s ní, vše to zlé s ní prožívaje a vyrojuje se ve všechny ty změny a nové záhadné podstaty. Jinak byla celá mysl jeho jako zvrácená, pustá, vyprahlá, jakoby ubita byla jeho leb, v její oblasti ztrnule a záhubně se cosi nastavělo. V takovém polovědomém, ploužívém zdání celé hodiny vytrvával. A vždy pomíjivěji vytrácely se mu ostatní zřetele a snahy z vědomí, až jen v příšerné jakési topořivosti zbývala v jeho smyslech ta noha chorá, osudně zející místo v hrozných zabývajících vidinách se zpodobujíc, které pronikaly celou jeho bytostí, vysilujíce ji a beznadějně štvouce. Vyřicoval se pak chvílemi za nesnesitelnosti takového napjetí...

Bylo potřeba zase zaliti a zas důtklivě pokojiti koně, jenž chtěl ulehnouti, ale jsa ovázán nemohl a nesměl, aby nepohnul si chorým místem. Pokládal se jen zadkem — a bylo to smutné podívání, cosi děsivého v sobě tajilo. — Vidíš, taky bych chtěl ležet, ale nesmíme oba, šeptal v těžké sklíčenosti... Mlč jen, mlč, až zas jak nám to Pámbůh dá. A zavzdychl v chvějícím se vzlyknutí, přitahuje k sobě něžně hlavu mesiášovu, jež věšela se na řetěz.

A zas všechno chlévem chýlilo se v ponurou hlubinu prorývanou pouze jako omračnými vzdechy a steny zvířecího života, a někdy řetěz zachřestěl a utajeně pískla myš, jež probíhala pod stáním.

Jak bude zítra, pozítří, nadále... ale všechno to zatím nemělo jiného smyslu, než jaký průběh vezme ta osudná choroba. Kéž by ten čas minul, co to bude za napjetí, úzkost, nejistotu a pochyby, a vše za dobu tu bude mu jediným zejivým viděním, nebude pro něho času ani vztahu života. Pak nějak zapadnouti, nemoci se probrati dříve k životu a vědomí, než až by vše zašlo, vše se rozhodlo. Zapadnouti bez mučivého zjitřeného navracování se. A kdyby jen nic ho neupomínalo zpátky...

Čím déle ubitěji, zmráčeněji zdálo se mu v oblasti té lebi, zrovna ohromné břemeno jakési se tam nehorázně, drtivě položilo zabývajíc všechny končiny smyslně. Byla hlava jako kámen, tak těžká, v té tíze jakoby upadajíc v závratnou hlubinu, jejíž dna ale nebylo lze dosáhnouti, na němž by posléz spočinula.

Zrovna jako tenkráte, ano jakoby vše to měl před sebou. Jako tenkráte, když nemoha více snésti krutého divadla tam ve světnici, chýlil se také sem do toho chléva v zoufalství a beznaději... Bože, když to tenkráte očekával, tu svou hlavu kamsi vkládaje, snad proti zdi jí narážeje, jak že to dopadne s tou jeho předrahou, jedinou holčičkou Mařenkou. Zrovna tak mu bylo v takové zmráčené tíze, v takovém pustém ubití a zničení... však mu to nikdy nevyjde z paměti, a ach...

Už zase ale vytrácely se všechny jiné zřetele, události dávno uplynulé z jeho vědomí a v něm jen ta vidina dorážející skutečnosti zase cele ovládla. Jakési neustupující, vše naplňující zjevení zbývalo, k čemusi význačnému a osamocenému, vše se v oheň schylovalo. A bylo to na tomto místě čím dále mučivější, pronikavější zabírání, strašné bolesti tu přibývalo, jakési maso rozervané se obnažívalo, na všech stranách prýštěla hrůzná, začernalá krev, hlodalo tam cosi nesnesitelně. — Pohleděl uřiceně v místa ona — Bože, jakési dvě černé nestvůrné myši zakously se znovu do rány a v zuřivém chvatu tady ohlodávají, až chřestí ty míhavé jako jehly ostré zuby, jimiž protéká kouřící se krev a útrhy cukajícího se ještě masa na nich lpí; a při tom počínání tak lstivě a příšerně bodají pohledy těch nestvůr, jako dýky vnořujíce se do duše, až náhle úzko mrazivé ho zalévá, chtěl by kamsi prchati, závratně vrhati se jakousi tmou příkře zející vůkol, leč nemůže se nějak zbývati jakési ohromné, celou jeho bytost ztopořující překážky a na ní těch černých dravých hlodavců... Zazmítal sebou celým tělem — i probudil se z ošklivého vidění, celý jsa potem zmáčen a utrašen nevýslovně neblahým tušením. V mrákotných svých nejistotách skočil zároveň ze žlabu, dotýkaje se koňovy nohy, jakoby chtěl se přesvědčiti, nebylo-li vše pravdou přece. Kůň stoje, dřímal – a oddechy

*

jeho byly smutné, stenavé, jako u nemocného trpícího člověka . . .

Bože, vším byl tak postrašen, úžasem jakési ohromující stísněnosti ovláčen, jež nad ním se snášela jako zhoubný mrak. Venku tlumeně rozvyl se pes — snad to jen zimou kňučel, ale i to tak postrašovalo nějak toho člověka v děsivém malátnění, upadání. — I tenkráte tak vyl a pochmurně řádil ten pes. Zrovna taková noc to byla, takové chvíle, takové očekávání, v němž mělo se rozhodnouti o osudu dítěte. Bože, když za toho vyčkávání tenkrát pojaly ho posléz mrákoty, nebo co nocí již před tím probděl, zmítaje se v nejstrašnějších úzkostech za toho nahlédání s rozkrvavělým srdcem na zápas své holčičky — z nichž posléz jakoby ho vyrvala děsivá noc, i vzchopil se divě, zraky vytřeštil: jakási neoznačitelná příšera seděla nedaleko od něho na žlabu a taková hrůzná černá, zatemnělá oblast jako v jediném neproniklém chomáči vyplývala od ní, zaujímajíc jako celý chlév, jenž tu připadal jako vzdutý hrob, tím chomáčem smrti hrůzně proložený. Jak se tu rozkřičel tenkrát ve zjevené hrůze své, svůj vlastní křik tu slyší jako ohlas děsivého určení, až celý chlév i celý dům se vzbouřil a ten pes řádil tím usilovněji. Bože, Bože, jaké to vzpomínky. A dopadlo to, dopadlo . . . ach, ach, ach, zrovna mu ta holčička odcházela, zrovna pak přišel v čas.

Pes venku tlumeně výti neustával a jakési vyniknutí neznámého vzruchu kdes v základech stavení probralo se tou hluší noci, jíž jakoby vše podléhalo.

Vše tak ve ztrnulý úžas přivádělo jeho srdce, vše tak záhadně postrašovalo toho člověka, jenž přece ničeho se nebál, těch nocí, těch nastražených vlivů, těch všech její zjevů, — jsa navyklý tolikerému usilovnému bdění nočnímu, za chvil nejponuřejších, přeživ tolikerá záhadná označení vymykající se porozumění a snahám člověka a zakusiv tolik přetěžkých svízelů, z nichž nezdálo se druhdy vybrání, za toho svého úmorného života v hospodářství, jenž popřává tak málo bezstarostnosti a klidu, v němž nemusil by se člověk každé příští chvíle obávati, co zase přinese zlého a neblahého. Neb těch nehod a úzkostí a zklamání a rušivých zasáhavých vlivů takového života, jenž za nynějších časů ujařmen, utlapán, ničen a vyssáván, sloužiti přec má všemu, všechno obstarávati, každému vetřelci přispívati jeho nárokům a pohodlí, ze svých mozolů vše má zapraviti a obohacovati ty nesčetné stržníky lidstva, aniž čím by kdo snažil se přispěti jeho trudům a trampotám, nic mu nenavraceje, leda u vylhaných, ničemných heslech prázdných slov!

Nebyl s to probrati se, vše v něm pustlo, tíživě ho omračovalo. Bál se i vydechnouti, bál se každého vzhledu před sebe, zdálo se mu, že cosi se tam hrozivě nastavělo, co proti němu se má vyřítiti. A ty dvě příšery a jakás příšera jiná neustupovaly z jeho vědomí, smýkajíce se jím a dál neohroženě řádící v černém zběsivém chumlu. Zatím také vytrhl se z dřímot kůň, vzepjav se, jako ulekán — a jak to zpátky nezvykle dopadl, jaké to bylo poklesnutí tím chorým předkem, div se nezvrátil. Zle je, zle, takovými mimoděčnými pohyby nejvíce se projeví a v celé bezprostřednosti okáže se pravý stav, neb nepřidává se tu nic z vlastních sil v rušivém, vynuceném ovládání. Jakoby to dopadlo kus skály. Zle je — příšery ony marně nehlodaly.

Nikdy ona noc nevymizí mu z paměti, vždy jako živé, jitřící se vidění samovolně bude v jeho duši zeti a ve všech její představách.

Ano co to bylo za chvíle, jichž ani vrahovi nepřeje. Jen tak málo neděl tomu, ale jaká to již věčnost muk. Diví se sám u sebe, jak bylo lze vše přežiti, že ho to nezmohlo, neudolalo. Neb šla to pak rána za ranou, bez oddechu, poshovění, jako centy dopadaly a každá postačovala zabíjeti. Jako dravé pásmo vzbouřených vod to všechno se mu vrhá záhubně ponětím, a nevychází od těch chvil z úžasu a vyjevení. Vše v něm tak bouří a jitřivě zeje, je jako otráveno, nože jakoby vbodával, jež neústupně zůstávají tkvěti v živé hrudi. A nebylo lze na něco zapomenouti, něčím se uchlácholiti, rána za ranou dopadala neustále . .

Ještě nehýbal se ten člověk od bílé homole vynášející se z čira zasněženého návrší, jež zatím jakoby neobsáhle zprůhlednělo, zalito celé modravou sférou, která již padala k zemi, vnořovala se ve sníh a vzhlubovala jej v nekonečnou modrou ztemnělou tůň. A znění a chvění vzdušné zvyšovalo náhle svůj hlas, jakoby mohutné struny se rozzvučely. Až přecházely smysly vší tou kouzelnou záludností . . . Jen vidění toho člověka neznačilo se pranic z nádhery zimního ovzduší. Nehýbal se pořád a kamenně na čemsi utkvíval, nevybředuje z osudného bahna, v něž jen neustále hlouběji zapadal. A jakoby to nemohl z místa, jako v malomocném schromeném spjatí celé bytosti. Zdá se, že ještě dlouho bude mu tak vytrvati, na stejných místech, v tom ustrnulém zření nemoha se probrati strašnou utkvělostí vidin svých.

Pokrač.

EGISTO ROGGERO:

DĚDICTVÍ GENIA.

Z vlaštiny přeložil H. Hackenschmied.

Dokonč.

Ale jak dávno tomu již, co Marino nezažil takového dne horečné chuti ku práci!... Sotva že na okamžik vydržel státi před plátnem — na kterém pracoval mnohdy jen skokem — již opět vracel se ku své procházce s tváří ještě zachmuřenější a s čelem svraštělejším. —

Venku zatím hnědlo nebe stále více a zdálo se, že strojí se k bouři. Na skleněné střeše atelieru rozstříklo se dutě několik prvních kapek...

Marino vytáhl dlouhý doutník a podle svého zvyku zabořil se do své pohovky. Pohled jeho zapadl mezi obrazy zavěšené vysoko na stěně před ním.

Byl tam též jeden otcův obraz, či lépe jedna z nejlepších skizz nebo studií otcových. Památka z dob, kdy jako všichni jiní jeho věku byl prostým vojínem, a na dny, kdy bojoval pro Italii...

Obraz byl nadepsán »Víra« a představoval rozlehlou, rovnou pláň, celou zasněženou, bílou. Na jedné straně stál voják na stráži. Nebe bylo olověné, avšak při obzoru přepínal temnou oblohu světlý planoucí pruh. A na tento svítivý pruh vojín ztrnule upíral oči. — Co praví mu ten úzký pás světla? — Nesl mu zprávy z dalekého domova? — Mluvil mu o tom, co nutilo jej státi v tu chvíli nehybně na svém místě, v tom sněhu? — O plnění velikého úkolu? — Byl v tom světle sen spásy jeho vlasti?

V tom světle byla Víra.

*
*

Ubohý otec jeho, idealista a poeta! —

Marinův pohled svezl se s otcova obrazu a zbloudil na těžký stojan, na kterém jeho vlastní obraz, nedokončený a celé měsíce čekající na jeho pohodlný, nestálý štětec, zdál se s výčitkou mu domlouvati.

Byl to sujet smělý, pěkný a moderní.

»Bojovníci Myšlénky« nazval jej Marino. Čtyři postavy: básník, asketa, filosof-socialista a vojín.

A těmito čtyřmi postavami chtěl jasně znázorniti svou nejmodernější představu o ideálnosti, zápase a výboji.

On však pracoval velmi těžce, s nedůvěrou a s námahou.

Proč —?

Sám tomu nerozuměl dobře, on... proč?

Jeho celý život byl ochablý tou ustavičnou tísní nedůvěry, zemdlení a truchlivého, nekonečného prázdna.

*

Vracel se mysli k svému mládí, k svým dětským létům... a vzpomínal na svého otce, hlavně na poslední roky jeho života.

On, slavený stařec malíř, po všech svých bolestech a strázních ochabl na dobro pro umění. Nemaloval již nic.

Zamyslil se nad tím. Ubohý otec jeho! Tak velký a tak nešťastný!

Když opustila jej žena, již miloval, a pak po nešťastném pádu sestřině, obracel opuštěný stařec každou svou myšlenku, každý svůj pohyb a čin zcela jen k němu, svému mladému synovi.

Chtěl jej míti stále vedle sebe: na svých cestách po cizozemsku, při uměleckých dostavenîčkách, mezi svými přátely a obdivovateli. Radu let potuloval se takto mladičký Marino v cizině, zvláště po Německu, k němuž patrně lnul otec zvláštní náklonností.

Žije tak ustavičně po boku svého otce, který rozmlouval s ním jako s mužem, Marino dospíval velmi rychle. V otcově atelieru instinktivně počal se chápati štětcův a potom skutečně — aniž by viděl v tom své povolání — jal se napodobiti otcovo umění.

Avšak nedostávalo se mu nadšení pro ně — toho svatého ohně, který plamennými jazyky mrská mladého umělce. Ta náhla nedůvěra, to chladné vyhasnutí plamenného nadšení starého umělce, raněného v své víře a v srdci, sypalo se osudně a neodvratně jako sopečný popel na jeho duši v prvních letech jinošství.

Kladl svůj první štětec na svoje první plátno s toutéž ztrnulou úzkostlivostí, s jakou otec jeho, sestárlý umělec, michal své poslední tóny ke svým studeným obrazům beze všeho žáru a vzletu.

A to bylo pro syna smutným dědictvím starého genia...

*

A Marino vskutku ještě nedokončil žádného díla.

První léta po otcově smrti ubíjel potulováním v cizině, vyhledáváním sensačních děl a sensačního života uměleckého. Na těchto uměleckých toulkách značně se ztenčilo jeho jmění, které mu zanechal otec. Konečně tedy se rozhodl, že usadí se trvale ve svém rodném městě.

Pracoval s chvatem v okamžicích síly a inspirace, přemáhaje svoji nechuť, jíž při své apatii nemohl se nikdy zbaviti tak, aby i zcela zapomněl. Proto nevytvořil dosud nic znamenitého.

Přátelé stále jej povzbuzovali, vnucujíce mu sebevědomí. Galerie, umělecké salony byly mu

vždycky otevřeny pro zvučné jméno, jímž proslul jeho otec v umění.

Několik drobných obrazů jeho bylo vlídně přijato, líbily se, byly i chváleny celkem, leckde až vynášeny. Přece však každý očekával od něho ještě skutečné dílo, které utvrdí jeho jméno

Avšak to dílo se neobjevovalo.

* * *

Tak dožil se třicátého roku. — A nyní chápal mnohem jasněji ten pocit prázdna, který od prvních let jeho jinošství byl stálou perspektivou jeho nitra.

Zbyl mu snad tento úzkostlivý nepokoj po jeho matce, — ženě, která nedbala veliké, nezištné, oddané lásky muže tak nadšeného a krásného a statného a šlechetného, jakým byl jeho otec, a vyhledala si jinou vášeň, jinou rozkoš, jiné opojení?

Marino pokaždé se zachvěl, když na to vzpomínal.

Bál se takové lásky.

Utíkal před ní jako před pravou, hlubokou vášní. Připomínal si poslední slova otcova a jeho osudnou ochablost.

A přece rozkošný zjev jeho nejdražší přítelkyně Marie velmi často vykouzlil nejeden libý sen rozkoše v jeho duši...

Marii byla dvacet tři léta; a byla krásná, inteligentní a velmi jemná.

Cítil, jak třásla se její duše vedle jeho.

Avšak děsil se této lásky.

Neboť jedním byl bezpečně jist: kdyby jí povolil přístup do svého srdce, že opojná Mariina duše nezbytně uchvátila by jeho duši.

A musil by ji milovati, šíleně.

Tak jeho otec miloval, tak on oddal se ženě a tak byl udolán.

A tak celý jeho život byl zničen.

Má-li i on, syn, následovati politování hodného osudu otcova?

Nezavázal se mu slavným slibem na jeho smrtelném lůžku, že to se nikdy nestane?

* * *

Oh ne, to se nikdy nestane!

Hle, proto zdráhal se otevřít její předrahý lístek; proto nepůjde večer do Mariina domu, kam zvala jej svým něžným, fialkovým dopisem a kde jej očekávala.

* * *

V tom okamžiku okázala se opět inteligentní hlava Moricova a zaznělo jeho jasné:

»Doktor Fausti.«

A dříve než Marino povstal, vrazil mladý doktor do atelieru, dnes v živějším ruměncem nežli obyčejně ve hladkých, bezvousích tvářích, plných zdraví a krve a mládí, tak že podobaly se tvářím hocha — a stanul před ním.

Chvíli jej mlčky pozoroval, po té pravil:

»Aha — nemoc pokračuje... avšak ještě je čas. Rozhodl jsi se tedy uposlechnouti mého předpisu?«

»Ano,« odpověděl Marino.

»Tedy jdi, ujeď, utec, — ale rychle, rozumíš? dokud je čas... Kdybys se zpozdil... neručím ti za nic. Kdy chceš odejeti?«

»Dnes ještě... po půlnoci,« pravil Marino.

»Jako ve starých melodramatech... dobrá.«

A přistoupiv k ohromnému oknu, otevřel je. Olověná klenba oblohy se protrhla a proud slunečného jasu rozlil se po atelieru, rozehnav rázem svým horečným polibkem všecku zaprášenou zasmušilost a dlouhou nudu, která zírala z každého předmětu.

Po té, spatřiv na stolku ležící bílý list, který byl tam Marino pohodil, obrátil se mladý doktor dobrácky k svému příteli a pravil:

»Ach, totě od Karly — zve tě na dnešní večer. Vypravují se divy o tom, co chystá. Zajdeš tam na okamžik, nežli odjedeš?«

»Snad,« vydechl Marino.

Doktor Fausti, stoje v plném proudu světla, které vrhalo duhový třpyt na jeho červené, chundelaté vlasy mladého fauna, obrátil se ještě obličejem k Marinovi a řekl rozhodně:

»Tedy jen jeď, jeď, abys byl pryč už; a rychle, rozumíš, dokud je čas.«

A stále ještě stoje v záplavě slunce jako ozářený mladý bůh, pokračoval mladý doktor, kvetoucí mládím a kypící zdravím a životem, vztáhnuv obě paže k bledému a nervosnímu svému příteli, který svěřil se jeho opatrování:

»A užívej přece slunce, čerstvého vzduchu, krásy života! Vylez z tohoto dusného brlohu! Cestuj, jdi na venkov, do kraje do přírody, zachraň se, než bude pozdě.«

A když Marino stále jen netečně na něho pohlížel, chopil jej doktor za ruce a pravil ještě:

»A na dlouho — rozumíš? na dlouho ti zakazuji vzít jenom štětec do ruky.«

A obrácen již ke dveřím, dodal ještě:

»Tedy si pospěš večer u Karly.«

A odešel.

* * *

S odchodem doktorovým seřídl a zmizel i jas slunce, který lil se otevřeným oknem do atelieru.

Marino rozhlížel se kolem sebe.

Jaké chladno a pusto tu bylo, v každém koutě!

Jak kolem něho, tak také v jeho nitru.

Kterak bídný a studený a zbytečný jest ten život!

Jeho oči zbloudily poznovu na otcův obraz.

Jak byla planá ta jeho illuse. A jak jej ztrestala!

Pohlédl na svůj vlastní obraz.

Připadal mu surovým, špatným, pitvorným.

Kterak to bylo zbytečné všecko, všecko, všecko, co viděl kolem sebe!

Jak smutným úspěchem skončil ten nesmyslný okamžik života, v němž jeho otec — milující a věřící — jej zplodil!

Marino tiskl obličej do dlaní.

Byl hrozně nešťastný.

* * *

Jemné zašustění jej vyrušilo; zvedl hlavu.

Vyskočil.

Marie stála před ním, usmívajíc se, poněkud bledá.

»Odpusťte« — pravila — »vešla jsem tajně, jako zloděj... váš hoch tu nebyl...«

Marino zamumlal několik zmatených slov a zval ji, aby se posadila.

»Ne, díky,« — odporovala slečna Marie — »raději zůstanu tak... stojíc... ve vašem ateliéru, plném vašich snů... viďte?«

A nutila se při tom k úsměvu.

Marino díval se na ni.

Měla černé šaty, jednoduché, a v ruce držela velikou kytici žlutých květův.

»Jste taková krásná!« zamumlal tiše Marino nespouštěje s ní očí.

Slečna Marie se lehce zarděla a usmála se.

»Namalujte mne,« pronesla rozmarně.

»Nejsem s to.«

Marino vyslovil tato slova hlubokým, bolestným hlasem.

Slečna Marie upjala na něho zrak a pustila z ruky květy, které rozsypaly se na zemi u jejích nohou.

Rozhlížela se těkavě po ateliéru.

Neusmívala se již. Byla vážná a velmi bledá.

»Odcestujete prý. Je to pravda?«

»Ano,« odpověděl tiše Marino.

»Věděla jsem to... a obávajíc se, že byste dnes již nepřišel, přišla jsem sama.«

»Díky,« zašeptal Marino.

* *

Byl velmi vážný, smutný; a hluboký jeho smutek padl i na bledou tvář té krásné ženy.

Dívala se němě na něho.

Po té přistoupila k němu, sepjala úchvatně ruce kolem jeho krku, položila svou nádhernou, truchlivou hlavu na jeho prsa a zašeptla:

»Vezmi mne s sebou.«

M. Jahn:

BALADA.

Když nocí březnovou z náhla
rozlije zář svou půlnoci kníže,
to jakby v průvodech táhla
kolona duší přes rovů kříže.

Jak světlo po hrobech víří,
hned stínem roucha bledá se vlekou,
jak z těch by setkána chmýří,
mlha jež přede nad kalnou řekou.

Roj stínů v závratném skoku
mihotem v tempech rychlých se točí,
při taktech neslyšných kroků
bludičky rudé svítí jim z očí.

To myrty v rozvátém vlasu
děvy, jichž zvadly panenské rysy,
teď tančí v divokém kvasu
tance, jež měly dotančit kdysi.

A vzduchem trilkují rychle
mlhavé jejich pohřební zpěvy,
jež prázdnem retů svých ztichle
zpívají noci zemřelé děvy.

A z tůní pohřbených časů
vábí tě oči, dávno jež skleny,
bys v mrtvých dotančil kvasu
tance, jež kdysi nedotančeny...

Jan Opolský:

REVOLUCE.

I budou zprahlý vinice
a koňstvo zbijc zemi,
haviři přijdou vyjice
děs ulicemi všemi.

Vykličí širé záplavy,
až Athenea vzhoří,
pak prosících se nezbaví
Maria, kotva v hoři.

Vzpurní, i ti, již prosili,
svou hlavu ztratí každý
a zvony ještě zakvílí
a rozlijí se navždy...

RUŽENA JESENSKÁ:

NINA.

Pokrač.

Vcházeli do zámku dlouhou chodbou, Jan vedl Ninu a pevně tiskl její ruku, byl bled jako vždycky a jeho tváří od očí stínil se reflex duševního pohnutí.

»Je štěstí věčné?« řekla Nina vzhlédnouc tázavě k nim a pohledem utkvěla na Janovi.

»Četl jsem kdysi v orientě na mohamedanském hřbitově náhrobní nápis: »Každá duše okusí smrt.«

»Tedy ty nevěříš v trvání štěstí?«

»Má drahá, když každá duše okusí smrt, tedy i naše.«

Vstoupili do sálu, kde čekal prostřený stůl a kde se chvěly už stíny večera a dohasínající polibky západu. Světla lamp pohltila něžné motýle červánků i stínů a střízlivě zaplavila komnatu.

Ačkoliv se hovor u večeře rozvinul klidný a srdečný, připadalo doktorovi, že porušuje svou přítomností harmonii těch dvou duší šťastných, zachytil jejich dorozumívající se pohledy, pozoroval, jak je vzrušuje zdánlivě nahodilé dotýkání se rukou, a přece nemohl se vzdálit od toho kouzla Nininých pohybů, barvy a významu jejích zraků, zvuku jejího lahodného hlasu.

Aby upoutal na chvíli její pohledy, mluvil s přemáháním nezvykle mnoho, vypravoval o známých rodinách ve vsi, kam docházel a s nimiž se denně stýkal.

»Šafářka Pišanová přinesla si dítě z Prahy, a víte-li čí? Mandino.«

»Vlastní dcery,« obrátila se Nina s vysvětlením k Janovi.

»Ale poslyšte, dítě bylo slabé, umřelo za týden, a Pišanková zatajila dceři smrt děcka a přijímala od Mandy, která slouží v Praze, dále na dítě peníze. Aby jí prý nezarmoutila. Dnes jsem ji přinutil, aby Mandě věc oznámila.«

»Kdo by si tohle byl o Pišanové pomyslil Tak by ubohou Mandu udržovala v naději, že jí tu vyrůstá dítě.«

»Možná, že bude ráda, až uslyší o smrti dítěte, a bude litovat jen marně poslaných peněz,« prohodil Jan.

»To není možná, Manda byla milé děvče,« hájila ji prudce Nina.

»Barušku Růžičková odvedla, a Tejnilová Zdenku.«

»Baruška byla překrásné dítě, její matka sloužila v Praze. Co se s ní asi stane!«

»Také Prášilová a Bišická si přivezly děti z Vídně, obě chlapečky, Zdeňková a Beranová dnes jely do Prahy pro děti. A znala jste, milostivá paní, Marečkovic Tonička? Včera chudáček umřel. Je to jen vídeňský, pane doktore, řekla Marečková, sotva posledně vydechl. Ale noviny? Pravda, mám plno novin. V Sítinách dostali před týdnem Říhovi čtyři stovky z Vídně od neznámých rodičů dítěte, které před desíti roky měli na vychování a od něhož utrpěli nákazu. A matka v létě zesnulého Kubíčka poslala Benešové dvacet zlatých na kříž a úpravu hrobečku.«

»Matky přece pamatují na své děti, alespoň velmi často. A bývají to chudé služky a nešťastné, opuštěné ženy. Ale je skoro zázrak, když se otec přihlásí, postará Proč, proč?« upřela Nina oči na Jana a pak na doktora Kozáka.

»Snad se otcové starají prostřednictvím matek,« řekl doktor.

Nina svraštila v pochybnosti čelo a zamhouřila badavě oči: »Někdy, snad, ale často opouštějí nejen děti, ale i matky!«

»Z Viléma a Toničky asi bude párek,« obrátil doktor hovor. »Když jde Tonička dojit, čekává Vilém u ořechu, aby ji aspoň zahlédl, ale netroufalý je.«

»Oba jsou z Vídně a hezcí lidé, musíme jim pomoci, viď, Jene? Vilém Ryjent je pořádný hoch.«

»Všem pomůžeme, Nino, a všecko uděláme, co si přeješ.«

Doktor se usmál.

»Živnůstková by Máru ráda dala synovi, ale Mára nechce ani slyšet. Šla raději od Živnůstků sloužit k židovi.«

A Nina jala se živě vysvětlovat: Mára má tisíc zlatých od rodičů, a Živnůstkovi si ji nechali. Nikdo se k ní nehlásí, ale Živnůstková by ráda tu tisícovku zachovala pro vlastního syna.«

»A syn?«

»Inu, Josef by chtěl také, ale Mára nechce, jak právě doktor vyprávěl.«

»Romány,« pohodil Jan hlavou.

»Ta šestnáctiletá služka poslala Hálové tři zlatky na Franclínka.«

Nina se zasmála: »Ubohá! Té musí Hálová psát vždycky poste restante.«

»Margareta, pamatujete-li se, ta vysoká, černovlasá, jež odešla do služby do Vídně, sešla se, nevím jakou náhodou, s vlastní matkou. Psala o tom svým pěstounům. Bylo prý jí úzko, když tváří v tvář stála proti matce, která ji k sobě vábila, ale Margareta se od ní odvrátila.«

»Ach, Margareta byla hrdé, energické děvče.«

»A starý Mařinec mi onehdy povídal, že dal přezvídat ve Vídni, jak se tam Olze u nových pěstounů vede. Ale dosud nedostal zpráv.«

»Hleďte, a já nic, pranic nevím, tak dlouho jsem se o nic nestarala, musíme, Jene, pomáhat, je to naše povinnost. Já jsem zde v tom světě utrpení, mezi těmi lidmi vyrostla. Všem těm dětem bez otce musíš být, Jene, ty otcem. Hleď, co jsme zanedbali.«

»Ano, všecko, jak si přeješ, Nino, ale teď nám něco zazpívej, Nino!«

Vstala váhavě, usedla ke klavíru, pohladila klaviaturu, položila na okamžik hlavu do dlaní, obrátila se k Janovi, vzpřímila tělo, její prsty zašeptaly několik akordů a passáží a zase utichla, jako když duše křídly zašumí a zastaví se. A pak s tlumeným průvodem improvisovala píseň plnou fialových nádechů a vzdechů:

»Stojí cypřiš tmavá
nad mořem, ach nad mořem,
slunce zapadává,
štěstí není víc než snem:
každá duše okusí smrt.
Stála smutná, bledá
nad hrobem, ach nad hrobem,
marně závoj zvedá,
štěstí není víc než snem:
každá duše okusí smrt.«

»Ale Nino. Nino, rozpláčeš nás.« Jan vstal, uchopil její hlavu a přitiskl ji k sobě a pak zvedl Ninu od klavíru.

»Tak mne to napadlo a bylo mi smutno. Proč každá duše má okusit smrt? A vím, vím, že je to pravda. Jene.«

»Ale dříve štěstí,« řekl doktor a vstal.

Zamyslila se a pohlédla Kozákovi přímo v oči, viděla, jak se zamlžily slzami. Pak se podívala na Jana. Jak krásný byl její muž, co hluboké snivosti z jeho očí zářilo!

Dosud neviditelná, neslyšitelná touha, skrytá jako vzdálený tepot srdce, dřímající dosud, neprobuzená — náhle plným akkordem v jejích prsou zazvučela. Často od spojení s Janem vzrušovalo ji očekávání a v její duši určitě se rozpínalo vědomí, že slasti její mohou se ještě stupňovat, že nestojí na vrcholu výsledku. Ale jenom jako utajené myšlénky rostly tužby v její duši. A teprve v tento okamžik její duše zahořela nesmírným vášnivým vzplanutím, jakoby se náhle bylo v ní rozednilo: »Státi se matkou!«

Jan vyprovázel doktora a chvíli s ním mluvil ve svém kabinetě. Nina samotna stála v příkrém osvětlení lamp v sále vedle klavíru jako ve vytržení.

Konečně vešla do ložnice, odstrojila se a bílá a hebká jako nejčistší zjevení ženskosti usedla do křesla.

»Ano, v tom bude trvání štěstí,« mluvila polohlasitě a sepjala ruce. »Chci, musím zvítězit nad tou pravdou. Smrt, když smrt, ale vzkříšení zároveň. — Dítě,« zašeptala a zamyslila se hluboce nad zjevem toho slova. Drobné, živé, budoucnost, láska, význam života. Proto je rozkoš, proto záchvaty blaženosti, proto láska, proto, proto, aby život vítězil nade smrtí. Každá duše musí okusit smrt? Ne, musí si pojistit život tím zázrakem. Ach, to jsou ty zázračné noci, ta rozpjatá ramena, ty variace slastí, ty melodie vzdechů, ty akkordy nadvědomí.

V té chvíli vypučelých nadějí nelitovala ubíhajícího života. Na konci něho viděla stát svou lásku znovuzrozenou, zlepšenou, zjasněnou.

Když k ní vešel Jan, usmívala se mu vstříc v hřivé radosti citu, rozpjala ruce, nastavila ústa.

»Můj Jene, zvítězíme nade smrtí.«

»Duše má, nemysli na smrt.«

»Myslím s radostí na smrt. Jene, něco ti povím. Jene, kdo bude po nás?« Vstala a klesla na jeho prsa. »Ty nevíš, Jene, jak toužím po tom.«

»Po těch velkých květech, jež vyrostou této noci?«

»Po těch velkých květech, jež jako vějíře zázračných barev nás zastíní a vůní omámí naše duše, po těch velikých květech té noci, ale Jene, Jene, chci, aby ty květy nám daly nový život.«

»Nový život, Nino?«

»Jene, děťátko...« řekla prostě a sotva slyšitelně.

Klesla mu v náruč seslabená, omdlévající sladkou odevzdaností.

»Nemá se o tom mluvit, viď, aby se ti andělé nezaplašili, slyšíš, slyšíš, jak poletují tmou? Mají tvoje modré oči, Jene. Ne, nemluvím, já jen šeptám.«

»Nino, Nino, má ženo nejsladší, nejlepší, Nino!«

Květy jako zázraky v nesmírné loubí skládaly se tichou nocí a měsíc studeně bledých kamelií nastlal mezi žhavé arabesky perských koberců. Plynuly hodiny vzdechů těmi kyticemi růží a lotosů a citlivek.

Nina usnula. Byla skoro nehybná, bílá jako z mramoru, i sestydla, jakoby byla vysálala všecku vroucnost duše.

Jan nespal a klonil se k ní. Usedl vedle lože a líbal její dlouhé splývající vlasy. Tvář jeho byla smutná a oči přivřené jako v únavě, a vzdech přešel jeho rty jako v utrpení.

Nina otevřela oči.

»Jene,« vztáhla ruce a přitáhla ho k sobě. »Jsme tiši?«

»Má Nino, nebylo by pro tebe bývalo lépe, kdybys tenkrát první večer byla zavřela přede mnou dvéře a ráno byla odjela do světa? Ty

krásná, milostí plná, vznešená byla bys jistě nalezla štěstí a vyplnění života i beze mne.«

»Proč tak mluvíš, Jene?« zašeptala Nina zděšeně a vztyčila se vedle Jana a položila obě ruce na jeho hlavu.

»Což jestli se nevyplní tvůj sen, tvá touha, Nino, což jestli zůstaneme sami? Já se zvedám tebou, očisťuju tvou vznešeností svou duši, ale ty, Nino, což jestli nerozkvetou tvoje touhy, Nino?«

»Jene, pak i duše naše okusí smrt... proč se trápíš, Jene, nezaplašuj vidění andělů! Proč neměla bych býti já požehnaná mezi ženami?«

»Nino, každá duše okusí smrt.«

Položila hlavu na jeho prsa, a oba tiše usínali. Měsíc po jejich hlavách a prsou kladl lekníny průsvitné, chladící vroucnost jejich čel a rtů. Noc kráčela komnatou s hvězdami v šerém rouchu a závoj míru a lásky prostřela nad nimi.

V.

Noci tmavé s dlouhými pausami bdění a s netrpělivě vyrušovaným spánkem, soumraky se zanikajícími horami v mlhách, města neprobuzená, nevlídně šedá i města plná ruchu a slunce, neznámá města s vysokými věžemi a bílými bloky domů, daleké špalíry topolů, zelené moře luk líbající obzor, keře tamaryšku jako nadýchnuté růžové mlhy, kvetoucí bezy, daleké pastviny zelené se stády koní a skotu a na nesmírných pustách líně se točící kola větrných mlýnů, vesnice rozházené, hřbitovy s nízkými modrými střechovitými kříži a zase ty pusty bez konce s keřem tamaryšku a s větrnými koly, řeka široká, silná a noc, noc a pak strmé vysoké skály podivných kontur, divoké, kalné, rozpoutané řeky, šťavnatá sytá zeleň, chatrče hliněné, osamělé a vesnice hnědé, přikrčené ke skalám jako kusy chudých hrud, lidé jako květy ve vyšívaných krojích, čápi padající do vysokých trav — — a za nimi leželo všecko a daleko za těmi horami a řekami a mlhami jako zamknuté, neviditelné, neslyšitelné ležely Čechy s jejich krajinkou a zámečkem. A spatřili město rozložené na široké rovině, rodící se město ověnčené liniemi hor, jeli kolem mešity s bílým minaretem, kolem výstavných veřejných budov a drobných rodinných domků, až se jim zjevil kostel sv. Krále se třemi vysokými kopulemi a nové hlasy zvonů oddělované, smutně stručné jako signály rozlehly se jim vstříc.

»Jene, vejděme do kostela na okamžik, mám neklid v sobě, snad se tam utiším, Jene. Věř mi, bojím se, že nepoznám už matku,« řekla Nina.

A vešli do kostela už skoro prázdného. Bílé hlavice sloupů poeticky komponované sotva prošly Nininou duší jako čistá báseň modlitby; a utkvěla pohledem na podivné skupině u oltáře. Mladý kněz s černými, dlouze nakadeřenými vlasy v rouchu zlatém a stříbrném stál na nejvyšším stupni a před ním sedlák v náručí držel umírající dívku. Smrtelně bledá dívka ve vyšívaném kroji právě přijímala, oči zastřené mlhou a přece prosvitávající vzrušením upírala k tváři mladého kněze. Její hubené nohy jako ztuhlé tvořily ztrnulou přímku od otcových rukou, které ji objímaly. Bylo po obřadu, sedlák s dcerou odcházel, a Nina s Janem kráčeli za nimi. Nedaleko kostela stál vůz s párem buvolů, čekal na umírající.

»Jakou útěchu mají ti lidé ve své hluboké zbožnosti. Té dívce ulehčí se jistě na sklonku života tou cestou do chrámu. Jak je to krásné,« řekla Nina ohlížejíc se z kočáru za vozem taženým buvoly.

»Nino, a mně proměnila život, posvětila život tvá přítomnost. Věříš tomu, Nino?«

»Věřím ti, Jene, vždyť i život můj světle je vyplněn přítomností tvou.«

»Ne, Nino, u tebe je to božství lásky, jíž já jsem se stal nehodným předmětem, ale mně je čistá bytost tvá náboženstvím větším a slavnějším nežli té nemocné její zázračná víra. Má duše se tebou uzdravila, zjasnila, proto je vliv tvůj více nežli pouhou útěchou. Nino, kdybys mohla uzdravit mé tělo jako duši, byli bychom šťastni.«

»Jene, chci abys byl zdráv, a budu tě ošetřovat jako dítě, důvěřuji své síle.«

A vynořil se před nimi domek uprostřed zahrádky plné bílých akátů, zalitý vůní, s vyhlídkou k horám, které jako modrý plyš zvedají se k bledé obloze a pokryty jsou na temeni sněhem, ten neznámý domek zjevoval se Nině ve snách a v něm žije její matka. Nina jakoby se bála nejbližšího okamžiku, po němž toužila celý minulý život, držela se křečovitě Janovy ruky, když vcházeli do zahrádky

»Já jsem ratolest její největší blaženosti a nejhlubšího zármutku. Co pocítí až mne uzří?« pomyslila si Nina.

»Nino, nepřeješ si shledati se s ní sama?« zeptal se Jan.

»Ne, ne, pojď hned se mnou, je mi s tebou všude lépe.«

Stará dáma vyšla jim vstříc, a všichni ztrnuli překvapením a dojmutím. Výkřiky zachvěly se zlomené, nevyznělé s tlukotem srdce a zdušenými slzami. Matka poznala ihned dceru, spatřila v ní sebe mladou, krásnou a v Janovi svého milence dávno mrtvého; tak vyhlížel tenkrát, když byla jeho, tak vyhlížel tenkrát. A pocítila štěstí jako nikdy v životě. Hle — zde je vyplněn její život. On ztracený vrátil se v osobě Janově k její dceři. A Nina celou vroucností své povahy přižehla se k matce a strhla i Jana s sebou.

První chvíle byly jako v deliriu prožité, bolestná radost, slzy a úsměv, slova nesouvislá, ne-

podmíněná myšlénkami. Konečně umdlenými přechody probrali se k vyjasněnému vědomí, že jsou pospolu.

»Tak budu vypadat, až budu stará, Jene,« usmála se Nina šťastně.

»Budeš, budeš,« mluvila matka rozechvěně. »a on je celý tvůj otec.« Kam ji zanesly vzpomínky! Jakoby se teď teprve smiřovala se svým minulým hořem, z těchto dvou srdcí sálala k ní radostná útěcha. A přece odděloval ji od dcery dlouhý kus života. Připadalo jí, že se vrací někam daleko, až k tomu místu za Prahou na bílou silnici pod Zlíchovským kostelíčkem, kde ji náhle odmítl a vyjevil jí celou pravdu, že ji musí opustiti s dítetem. Ta scéna vyvstala teď jasně před ní, jakoby se byla právě udála. Vidí skálu Vyšehradskou, tařicí pozlacenou, Vltava se jí v očích zableskla, vidí i toho žebráka, jak scvrklou a špinavou ruku k ní tenkrát vztáhl — a pak vidí nad sebou ten kostelíček Zlíchovský, kde na zídce hřbitova sedávala s ním. Ale tenkrát nedošli až vzhůru na skálu. Řekl jí dole, že nemůže ji pojati za ženu, a ona už na vždy sama odcházela cestou ku Praze. Podivno, že tenkrát nevešla pod siné vlny ženoucí se k zadýchané Praze, že všecko přetrpěla a dožila se vítězství dnešního dne. Tenkrát pod jejím srdcem žila Nina — blahoslavená Nina.

Pokrač.

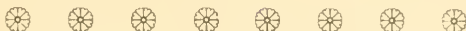

FEUILLETON.

NÁRODNÍ DIVADLO.

Nastala změna v divadelní správě. Nové družstvo vystřídalo staré, což neznamená zatím nežli výměnu osob, místo dřívějších advokátů, stavitelů, obchodníků přišli jiní advokáti, stavitelové, obchodníci; rozdíl je pouze v tom, že páni z družstva starého měli mnohé zkušenosti ze své mnohaleté praxe, ale neužívali jich ve prospěch uměleckého povznesení divadla, kdežto noví členové družstva nemají zkušeností žádných a divadlu asi lépe nerozumějí nežli jejich předchudci, ale slibují pracovati především pro to umělecké zvednutí Národního divadla.

Důležitější význam má odchod ředitele p. F. A. Šuberta a nastoupení p. prof. Schmoranze v čelo ústavu uměleckého. Nebylo by originelním provázeti odstupujícího ředitele všemi těmi výtkami, útoky a posměšnými invektivami, které se na něj sypaly v poslední době, kdy bylo jeho postavení otřeseno, se všech stran, i z těch, které dříve vyhledávaly přízeň mocného muže

»Lumír« zaujímal oposiční stanovisko proti neuměleckému vedení Národního divadla a vyslovil je rozhodně proti správě i ředitelství. Pádem svým není nám snad p. Šubert sympatičtější, bylo by to příliš sentimentální a tklivé, ale musíme uznati mnohé dobré, vynikající vlastnosti bývalého ředitele, který sice činohře české neznamenal novou a blahodějnou epochu, jak se očekávalo od něho, ale který Národnímu divadlu prospěl značně svou energickou podnikavostí a svými velkými znalostmi, praktickými zkušenostmi divadla i světa. Hlavní pak je, že ředitel Šubert nebyl representantem ani nástrojem žádné strany nebo koterie — literární, politické nebo společenské — aspoň dovedl taktně udržeti jakousi potřebnou nezávislost, jež by jej dovedla k jiným cílům a úspěchům, kdyby zároveň pomáhala jí pevnější ruka a jemnější, opatrnější prozíravost ve vnitřním řízení ústavu. Pan prof. Schmoranz je zcela novým mužem, širší veřejnosti neznámým. Má však kroužek nadšených vyznavačů, přesvědčených o velkolepých schopnostech jeho pro dirigování divadla, pro povolání svrchovaně choulostivé a obtížné, jež vyžaduje mnohem více než enthusiasmus pro divadlo, lásku k umění, zájem o všechny události jeviště a zákulisí. Obyčejně se volají na tato místa osvědčení praktikové divadla a veřejného života, intelligentní »lettrés« regisseuři, dramatikové neb žurnalisté, vyzbrojení uměleckými, odborně divadelními, společenskými, ano i obchodnickými zkušenostmi. Tyto praktiky snad ještě nikde nehledali ve škole, mezi professory. Náš případ je ojedinělý. Tím zajímavější. Nebylo by správné ani loyální vítati nového ředitele nějakými projevy nedůvěry proto, poněvadž dosud neměl příležitost osvědčiti svůj talent a přesvědčiti i celou veřejnost o výtečnosti svých kvalit ředitelských, jako přesvědčil malý kroužek svých přátel, jichž usilovnou agitací přivoděna hlavně nynější změna v Národním divadle S největší radostí budeme vítati vše, co k dobru českého umění, české činohry vykoná nové ředitelství, ale též bezohledně vystoupíme proti všem jeho skutkům, jež by znamenaly ohrožení uměleckého vývoje divadla a zájmů všech herců i dramatických spisovatelů.

Nová vláda vstupuje do Národního divadla vítězně pod hrdým praporem umělecké reformy, s programem pokrokovým — každé prohřešení proti těmto ideám bude se u ní pociťovati intensivněji nežli u staré vlády a posuzovati aspoň stejně přísně neodvislou kritikou. Těžké bude postavení nového ředitelství, jež může však úspěšně pracovati, bude-li míti na zřeteli jen zdar a prospěch divadla a jen své vysoké, umělecké cíle.

V Praze, 18. května 1900. V. H.

LITERATURA.

Josef Merhaut: Andělská sonata. Nakladatel A. Píša v Brně 1900.

Z titulu a morální duše nového románu páně Merhautova dá se hádati a tušiti, že autoru při koncepci knihy vznášel se před uměleckými zraky ponurý a hrůzný obraz »Kreutzerovy sonaty«, že chtěl ve své práci překonati a přemoci rozjitřený výkřik děsivé improvisace Tolstého a ukázati k lživosti a neoprávněnosti jejích vášnivých thesí. Ale jestliže Tolstoj strhuje k zemi a v kal hrubě a urážlivě přímo veškeru ideu lásky vypracovanou uměním a životem tisíci generací, jestliže zasypává sebe krásnější a vznešenější hlavu ženinu výčitkami a kletbami podrážděného maniaka a vrhá se na kouzlo intimity soužití obou pohlaví s rozhorleným a nespoutaným posuňkem rozvášněného mužíka ničícího majetek hospodářův, dovedl pan Merhaut se vzácnou noblessou a delikatností provésti v románě svém rehabilitaci všeho, co bylo předmětem útoků Tolstého. Glorifikaci ženy-matky

*

a její lásky a utrpení docílil p. Merhaut svým dílem, ale nepostupoval jako duševní a umělečtí divoši, kteří při obětech a oslavách svých model bijí do bubínků a tamtamů, křičí a lomozí velkými slovy a tlukou do divokých a ječících cymbálů. Bez znásilňování, bez siláctví, se skromnou a vznešenou poctivostí uměleckou pracoval p. Merhaut na svém díle.

V »Andělské sonatě« žije na všech stranách a ve všech kapitolách krása a nádhera světa, všude slyšíte dech vzdálených obzorů a tiché stoupání a proudění mízy. Realita prohřátá sensitivní duší autorovu pozdravuje vás s klidným úsměvem věčnosti, nikdy nezapadající hvězdy vlažným svým teplem leží nad krajinami »Andělské sonaty« a chladivé závany větrů od oceanů věčnosti proudí nad nimi. Královským klidem sní příroda nad bolestmi lidí a tím sladší jest jim potěchou a osvobozením. Nahlédnouti věčnosti v tvář, poslechnouti kolotání hvězd a splynouti se šuměním polí a šelestem lesů — to jest cíl Hřivnových cesty na Hostýn a vnitřní obrození a vykoupení přináší to oddané vhroužení se do mysterií kosmu. Svět, kterým dal jíti p. Merhaut svým rekům, nemá hranic a mezí, horizont jeho stýká se s oblohou a v ní nalézá dalšího rozpjetí. Chvílemi tušíte, že z dalekých hvězd blíží se hudba perutí andělských — tak podařilo se panu Merhautovi podati jedinečný případ sub specie aeternitatis. A při tom jemném pronikání reality a jejích kouzel a zázraků, při tom stále se opakujícím noření a potápění se do tůní a na dna krásy a věčnosti přírody nemizí a nedusí se lidská duše, naopak, ona tvoří a rostí celé ty záplavy přírodních jevů.

Tak, tuším, pracuje dnes umělec a básník; neprchá a neutiká ze světa, nezavírá se do těsné klausury svého tak zv. nitra, ale čím více tvůrčí a imaginační síly leží na dně jeho duše, tím bohatší a nádhernější světy kolem sebe zří, tím kouzelnější barvy a opojnější tóny skýtá mu svět. Člověk jako tvůrce, homo-creator omnium, to jest, myslím, daleko umělečtější nazírání než šedivý a nudný svět, kde vše člověk kolem sebe zničí a zhubí, aby stál tu sám, věčně nah a hladov, věčně chud s duší jen pustou a neúrodnou. Pan Merhaut zná vystihnouti paralelism duše a přírody, dovede ukázati tu vzájemnou reciprocitu všeho a tím mnohdy operuje s podivuhodným mistrovstvím. Vášeň Karla Hřivny má svůj osobitý svět plný žáru do zelena vypáleného, plný přezrálých travin a olověných mraků a vykoupení jeho tam na Hostýně, kde dosud sestupuje bůh mezi lidi, nalézá obraz svůj v mystických hymnách nocí ozářených jemnými paprsky slunce půlnočního.

A při tom jedno vás jistě překvapí, kniha jest až do poslední nitky křesťanská, přímo básnická apotheosa dogmatu o vykoupení a očištění člověka. Zkonstruujete-li si linii viny a očisty Karla Hřivny se všemi etapami zkoušek a pokání, odkryjete to ihned. Ale její křesťanství jest víra sladká a upokojující, odpouštějící a obrozující: to není Kristus přísného soudu, to jest ten sladký učitel mluvící o lásce a vykoupení na jezeře Genesarethském pohlížející na lilie a ptactvo nebeské. Ethicky primitivism charakterisuje »Andělskou sonatu«, náboženství soucitu a odříkání jest cíl, k němuž dojdou Hřivnovi ku konci. Chápete a připouštíte rádi ten konec: vždyť znáte, jakou cenou byl vykoupen.

Dá se arciť namítnouti, že »Andělská sonata« není románem moderních lidí, že Karel Hřivna i přes svá sociologická studia jest naivní, věřící, že v jeho duši ještě netknuty a nezměněny leží proti sobě v příkrém a horoucím kontrastu dobro a zlo; život svůj neřeší, neboť věří v autoritu zjevené morálky, kterou jest dokonale rozřešen problém jednání. Vskutku: »Andělská sonata« nestaví před oči vinu a trest člověka, jehož duše formována jest přítomnou filosofií a vědou; Hřivna se neptá, co jest hřích, zda jest vůbec dobro a zlo a zda mohu býti zodpověděn za to, co činím, Hřivna k morálce se neprobíjí skepsí a zoufalstvím, nýbrž věří a doufá. Odtud též jeho sladký, ale úplně passivní a nemohoucný soucit s trpícími, který u muže, kdysi se zabývavšího sociologií, má býti rozřešením sociální otázky. V té příčině zarazí i pojímání jeho ženy: žena, toť není idea morální, to není idea vůbec; nikoliv, toť kladné faktum, k němuž zjevené náboženství učí přitakati. Neptá se Karel Hřivna: Proč jsi mi dána a proč to věřím; jemu stačí přísné slovo církevního zákona. V paní Hřivnové obé jest sladěno a vyrovnáno: vědomí ženy — vědomí křesťanky, zákon srdce — zákon evangelia, a proto snad spíše máte pro ni soucit a obdiv, ale milovati paní Hřivnovou? Těžko chápete, že mohl Hřivna odolati svůdnému kouzlu mladé dívky, plné erotické energie a delikatessy, jež nad kolébkou jeho dítěte nabídla mu svoje sny a půvaby. Lidé »Andělské sonaty« nejsou lidmi našeho světa, a zdá se nám, že měli spíše žíti někde ve stanech patriarchů na březích Mrtvého moře než v Brně zahaleném mraky továrního dýmu a kleteb utiskovaných dělníků.

V panu Merhautovi stěží poznáváte autora jeho předešlých knih, těch ponurých naturalistických kronik přeplněných hrůzami a děsem zločinů, hnusem a špínou černých brlohů bídy a immorality. Tehdy skutečnost, hrubé faktum bylo mu vším; každičký kout a úkryt velkého města, každý vývěsní štít a každá hrbolatá dlaždice v zapadlé ulici upoutaly jeho zájem a inspirovaly ho k záplavě detailních rysů, k zevrubnému popisu starostlivě rozechvěnému, aby na nic se nezapomenulo. Lidé a bolesti jich ztráceli se a mizeli v té potopě vnějších detailů, a nad těmito ležel úzký pruh vzduchu a světla propůjčující jim rys jedinečnosti. Duši lidí tu nebylo: jen nervy a svaly, maso a pleť; krev a cévy: vše tak mechanické a materialistické vylučovalo přímo illusi věčnosti a vnitřní pravdy. Ale již »Černá pole« signalisovala značný převrat, pan Merhaut představil se v nich jako básník hledající nápěv, kterým zvoní žití a rozpínající štětec svůj k líčení širších obzorů; ale posud tísnil ho duševní materialism, jeho duševalbami prodírali jste se jako stránkami učebnice psychofysiky. »Andělskou sonatou«, jež bude jmenována jistě mezi nejlepšími knihami prosy konce let devadesátých, vypjal se tam, kde přestává spisovatel a začíná umělec. Vývoj arciť ještě není dokončen a spečetěn i zbývá nalézti konečný poměr mezi malířskými a deskriptivními partiemi na jedné a psychologickými passážemi na druhé straně, zbývá ještě nahraditi chvílemi příliš hlučnou rhetoriku výmluvnější a významnější prostotou řeči a výrazu; tolik však jest jisto, že »Andělská sonata« zůstane silným rozpjetím tvůrčí síly básnické a dokumentem, kam nese se proud moderní české prosy, slovem krásným činem literáním.

Arne Novák.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 1. ČERVNA 1900. ČÍSLO 26.

JAN OPOLSKÝ:

EREMITAGE.

Své šperky vrh' jsem do hlubiny vodní,
mé pergameny ohně vzala saň,
a ženy pláč, když utíkal jsem od ní,
mne předstihoval v tajnosnubnou tmáň.
Z všech statků svých jen jedno zrno sadu
a ze všech dnů svých jednu vzpomínku
jsem s sebou vzal a s modlitbou je kladu
v zem úrodnou stem živých pramínků.
Až omší dřeva poustevničky mojí,
(dej — bože — mechům tíhu kamene!)
strom ze zrna jak silák už tu stojí,
by stínil moje pudy plamenné!
A vzpomínka již zetlí do té míry,
že nádech duše ztěžka rozezná,
jakoby zbyla na praporu víry
jen silhouetta bledě libezná...

Já zraním Zemi, přijmu její klásky
a trhám skály, bych se přehlušil,
však ve hlubinách plno ještě lásky,
tak hluboko, že nikdo netušil.
Bych zapomněl ji, vody brodím chladné,
mou nahou kůži tráví písku břeh,
však vězeň chví se za noci i za dne,
jak jemný úd když utkví v osidlech.
Za ňadry nosím žhavobílé uhly,
po těle tančí kankán provazy,
až slzy krve vyšly ven a ztuhly...
Ježíši, skryj mne, vášeň přichází!
Smiluj se, smiluj! V zakuklení jaká
je možno ještě sebe zakrýti?!...
... Tak míjí den, taj v habřinách se smráká,
daleko v kraji hvězdy zasvití...

* * *

Chci představit své papoušky a ovce,
laň cudně bílou, která zlomila
Huberty svaté, krásnohlasé lovce,
má sladká zář a moje posila.
Můj papoušek je z ohníčků a zlata,
jak na milenku usmívám se naň,
své zbujnosti řve v horlení má svatá,
když skládám Pánu pokory své daň,
a plaší ovce z temných polosnění...
Mé ovce totiž bez přestávky sní,
tak jako lidé hlukem unavení,
smutnými slovy mdlí, až nemocní...
... Pak »ave« vzlykne... Ovce žerou z jesli,
hmyz hledá papouš ve svém šarlatu...
Pax vobiscum! Mé modlitby se vznesly,
co zemřelo, to nemá návratu!...

Jak tento zde, tak míjí všichni dnové,
má kozlí prsa prohnul časů běh,
ve slujích hlavy umírají lvové,
na shnilých obrech usmívá se mech.
Mech usmívá se, shnilý obr dřímá
a nemá sílu — tělo topoří,
již smoly plynou rtoma zemdlenýma,
slavnosti ptactev dávno nehoří...
Jak tento zde, tak dřímá obrů mnoho,
jich černou korou průkopníci jdou,
týl nelze vzpnout, nelze zařvat »oho!«,
jen rty se chví a slova nelinou...
Jak tyto zde, tak moje rty se chvějí,
mé vetché maso touto korou jest,
vlas usmívá se bílý v beznaději...
Zas míjí dny .. zas v kraji plápol hvězd...

* * *

Je slavné jitro... Papouš jasně zpívá
krvavou píseň pralesů,
laň křížem zlatým v prostřed čela kývá,
v dál bledou hledí ovce bez hlesu.
Hádanku smutnou ve kruh moře stele
— dřív zhyne vše, než kdo ji uhodne —
chlad klesá strašný s trůnu Spasitele,
rozsáhlé budě chvíle rozhodné.

Zář na zemi a ticho na nebesích...
Jen předtuchy a nikde slovíčka...
Měňaví ptáci poletují v lesích,
pro nové zpěvy strouce vajíčka...
Toť věčný vzrůst... A konstelace víří...
Mech usmívá se... obři hynou dnes,
z hasnoucích prsou vzletí netopýři,
z ran kadidlo a zaburácí les...

RŮŽENA JESENSKÁ:

NINA.

Pokrač.

A v té chvíli táhla před ní ta léta zoufalého zápasu o život v cizině, s kterou znenáhla srostla a jejíž zápasy spojila se svým a v níž konečně se dočkala klidu stáří. Dívala se do tváře smrti, ohni a bídě, viděla téci lidskou krev a nebála se o svůj život. Neměl pro ni ceny.

»Ty ani neznáš, Nino, nevlastní svou sestru,« napadlo jí náhle a odběhla do sousedního domku pro Rajnu.

»Jene, jak strašné bylo, že on — můj otec — opustil ženu, která mu všecko dala. Ach, cítím palčivě tu křivdu nejen proto, že jsem její dcerou. Bylo to pro ni strašné.«

»Bylo to pro ni strašné, Nino.«

»Bůh ho potrestal smrtí, nemohu mu odpustit, Jene.«

»Nino, pro Boha, ona již mu odpustila.«

»Až v okamžiku, když se jí zjevilo moje štěstí. Poznala jsem, jak ji překonalo, a v tobě, můj Jene, spatřila jeho obraz, ale vycítila, že duše tvá je jiná, že ty nebyl bys něčeho podobného schopen, hleď, i mne mohl jsi odmítnouti jako on moji matku, ba ještě spíše, protože nebylo — — Ach, Jene, já tě taky milovala bez rozmyslu. Ale ty smířil jsi v jejím umučeném srdci jeho vinu.«

Nino, tuším, že ona mu dávno odpustila. A mne, Nino, nezahanbuj nezaslouženou chválou. I já jako on jsem člověk hříšný a možná, že horší, nežli byl on. Ty znáš jen mou lásku k tobě, ale mnoho neznáš, Nino, co leží na dně mé duše jako balvany.«

Matka vešla s Rajnou, která nesla plné ruce kosatců. Vůně jako umdlévající slast naplnila komnatu. Rajna zastavila se u dveří s rozevřenýma černýma očima jako zosobněná otázka. Měla vlasy volně splývající, svázané zelenou stuhou, úsměv jako ptačí trylky poletoval po jejích tvářích v neklidných rokokových liniích. Letní batistový oblek bílý se zelenými lupínky volně se řasil kolem jejího poprsí a končil u krku zelenou atlasovou pentlí jako ratolestí olivovou. A náhle se její dětsky pružná postava pohnula a divoce objala Ninu.

Podala ruku Janovi a znovu se na Ninu usmála.

»Rajna umí česky,« řekla matka.

»Da,« hodila Rajna hlavou a jakoby se náhle rozpomněla, podala Nině kosatce. A zase se usmála a pátravě upřela na Jana oči.

* * *

»Maminko, maminko,« zaplakala Nina, když večer poslala Jana napřed do ložnice a když s matkou osamotněla, »nejsem ti cizí po té době?«

»Ne cizí, žila jsem duší stále s tebou, ale nepřipadáš mi jako Nina, moje dcera, jako bych to byla já a mé mládí vracelo by se ke mně, tebe stále vidím malou, sloboučkou, ustrašenou, jako když jsem tě naposledy opouštěla. Jsi šťastna, Nino.«

»Maminko, šťastna.«

Matce připadalo, že se k ní hrne záplava štěstí z těch slov a blahořečila dni, kdy Ninu počala.

»Povídej mi o něm, maminko,« řekla Nina.

Hned pochopila, že Nina míní otce, a obě si uvědomily, že stojí v té chvíli velmi blízko jeho památce a že se smiřují s jeho vinou a odpouštějí obě. Jakoby se ocitl náhle mezi nimi.

»Byl Janovi velmi podoben.« A Nině připadalo, jakoby těmito slovy se matka před ní očisťovala, jakoby tato okolnost obsahovala vyznání i omluvu.

»A mnoho jsi vytrpěla?« zeptala se, jakoby chtěla vzpomínky na její utrpení zlahodnit barvami dneška.

»Mnoho, dítě moje, ale kdo zažil okamžik štěstí, nesmí reptat na život, v němž není radostí. Život je utrpení. Ale co jsem snášela tady, nežli jsem se uplatnila a pak, když mi muže zabili, a co jsem vystála strachu a úzkosti, nic není proti tomu, jak mne týraly výčitky, že ty žiješ v dálce bez matky a že otec nikdy tě nepolíbil a nenarozenou zavrhl. Cítila jsem těžkou spoluvinu a každou ránu osudu přijímala jsem jako zasloužený trest.«

A minulá léta se sklenula před nimi jako most, po němž matka s dcerou kráčely v objetí a zastavovaly se s úžasem nad cestami politými slzami a kráčely smutnými dny šerými jako soumrak smrti, a jejich myšlenky splývaly.

VI.

»Ty přece nejsi šťastna,« obrátila se Rajna prudce k Nině, »pověz mi, co je štěstí.«

»Jsem šťastna,« s hlubokým výrazem nadšení v očích odpověděla Nina, »nevím, co je štěstí jiných, mé štěstí je Jan.«

»Proč jsi tedy smutna, když máš Jana?«

»Proč jsem smutná? Protože Jan je nemocen. Je teď stále stísněn, nemluvný, sklesl ý.«

»Tedy jsi šťastna a nejsi šťastna, to je podivný stav.«

»Milá Rajno, neanalysuj mou duši, je těžko se vyznat v cizí duši a ty jsi ještě dítě.«

»Nejsem, Nino.«

Nina se usmála: »Zdá se mi, že brzy od vás odjedeme, Rajno. zdá se mi, že Jan nerad mešká dlouho na jednom místě, životní zvyk to učinil.«

»Ach, Nino, ani to nevyslovuj, že byste odjeli; ostatně ať si jede Jan sám, třebas do Číny, ale ty, Nino, zůstaň u nás.«

»Ale, Rajno,« usmála se Nina.

»Neříkám, že není Jan krásný, uznávám, že je krásný, ale při tom je protivný. Ať jen jede tedy do Číny.«

»Ale, Rajno, neměla bys mi ani svůj dojem tak nepříznivý svěřovat.«

»Máš pravdu, Nino, jsem bezohledná. To je veliká moje chyba.«

»Až budeš milovat, Rajno, staneš se měkčí a poddajnější.«

»To nebude nikdy.«

Nina zamyšlená šla zase vedle Rajny, duše její rozpínala se úzkostí plna pochybnosti a starosti o Jana. Celé hodiny sedává vedle něho, a on nemluví, dívá se ven k horám zeleným jako jaspis nebo modrým jako lazurit s tím monastýrem, který jako bílý zub vyhlíží ze stromů a modré dálky. Kdyby si mohla sama vyjít a požalovat daleké samotě, tu bolest svoji k horám vydechnout; ale stále má vedle sebe Rajnu, která upírá na ni ty své gazelí snivé zraky, jakoby se chtěla dopátrat pravdy. A Nina sama ani nezná pravdu, leč tu jedinou, že Jana bez mezí miluje. Ale co se děje v něm? Uhaslo něco v jeho duši? Ach, kdyby ji účastnu učinil svého smutku, těch dlouhých tajemných mlčení, v které se i ona bezděky ponořuje neznajíc jejich podstaty. Kdyby nebylo té neprůhlednosti duše!

Barevné obrazy jako záchvat květů vynořil se náhle před nimi. Dostaly se na trh, kde jásaly bohaté odstíny barev, hemžili se sedláci a selky ve vyšívaných šatech, dívky plné hlavy kalin, kosatců, akátů a pivoněk a podle nesčíslných copánků chřestily řady stříbrných i plechových mincí, modré korálky, silné stříbrné náramky a bohaté přesky u pasů. Tam se slunečníkem v ruce jen jako procházkou kráčela selská nevěsta — bulka — s deštěm kvítí na hlavě splývajícím jí dolů po zádech, kolem kmitaly se bílé pleny žen, krásné cikánky v tureckých pestrých kalhotách, vetkané květy za ušima líbající osmahlé jejich tváře, a mezi vším nesly se moderní úbory evropské jako zabloudilé z pařížských boulevardů.

Žhavý ruch a život jako příboj vln dolehl Nině na duši, jen jako v mrákotách hleděla na kupy zelenin, košíky červených jahod, trsy květin, korále, sudy ryb, pištící drůbež, ošatky vajec, penízky, náhrdelníky, sandály, slyšela cizí řeč a hučení davu a monotonní bití zvonů v těch ponurých pausách.

»Rajničko, nech mne, půjdu domů,« vzdychla jako ve snách.

»Ty jen Jana,« zamračila se Rajna a pak plně se zasmála, »no, nechtěla bych se zamilovat, leda do knížete, který by byl mým otrokem, ostatně já budu rozumější! Jdi tedy domů brzy přijdu za tebou.«

Když Nina na ulici osaměla, uvolnilo se jí, jakoby byla shodila pouta. Měla ráda Rajnu, ale potřebovala samoty, aby nalezla sebe. Jako na křídlech letěla k matčině domku, jakoby Jan na ni volal. Zardělá, udýchaná veběhla do zahrádky a do domu. Jan seděl na minderu a hleděl zádumčivě k horám. Vešla k němu do pokoje chvatně, ale tiše jako sen a vrhla se mu vášnivě k nohám.

»Jene, Jene, všude se mi po tobě stýská.«

Usmál se a položil ruce na její hlavu. Vstala, posadila se k němu, objala ho a drobnými, teplými polibky dotýkala se jeho čela, úst, očí, vlasů.

»Co je ti, Jene?« šeptala v těch polibcích a zase klesala k jeho nohám.

Zadíval se na ni, jakoby nepochopoval její otázku, a přivřel zemdleně oči.

»Půjdeme spolu do monastýru,« řekl zamyšleně a ukázal k horám.

»Ano, ano,« přisvědčila radostně a vstala.

Vzal její ruce do svých a zdlouha je políbil.

»Ale sami,« zavrtěl hlavou.

»Sami.«

»Ano, bez Rajny.«

Vešla k matce: »Zařiď to, maminko, abychom mohli sami odjeti do monastýru, chce být sám se mnou.«

»Dobře, dítě. buď bez starosti. Bůh tě opatruj!« Šedivá její hlava se trochu schýlila a její ruka pevně tiskla ruku Nininu.

»Ona chápe všecko,« pomyslila si Nina.

A jeli. Jeli ulicí dlouhou a pak kolem domečků hnědých, skrčených, jeli k modrým horám a pak

*

kolem zelených hájů s vysokými amarantovými trsy slezu a s komonicí nádhernou jako hořící keře a stále blíže k horám rozjetou cestou mezi lukami večerem plným podivných světel a vůně. Louka modrala se bohatě aksamitovou šalvějí a růžověla chrastavcem a něžnou trávničkou a zlatila se kručinkou. Vůně jako z tisíce fiol lila se jim vstříc, a modré stěny hor stály před nimi blízké, blízké dýchající chladem noci a intimností úkrytu. Cvrčkové v zvonivých široko rozevřených vokálech hráli svoje večerní melodie, čápi vzlétali vysoko a zemdleni padali do vysokých kvetoucích trav, koně s nákladem ubírali se cestami zvolna se svěšenými hlavami, stáda ovec zvonila teplým souzvukem svých zvonců a zvonečků jako sladké soustředěné klekání dalekých luk. Daleko, daleko kolem města za nimi ležícího temnily se také v líbezných liniích hory a ty blízké už dýchaly jim v čela sladkou samotou.

Dojeli k vesničce ležící těsně pod horami. Zapadající slunce jantarově rozžhavilo koruny stromů, stébla trav, nad které vzlétali čápi.

A tam v trávě hle — hlouček lidí a světýlka v trávě kmitají. Co se děje? Někdo se modlí.

»Sestupme, podívejme se, Jene.«

»Ano, Nino!«

Hle — pohřeb. Pop s dlouhými vlasy stojí před otevřeným hrobem a vedle v trávě leží růžová, otevřená rakev s mladou mrtvou ženou. Pokryta byla obrázky a květinami, kaliny líbaly její vlasy, kosatce její prsa, růže její nohy a ruce, její tvář jakoby zavřenýma očima zírala do otevřeného nebe. Vedle rakve byly nádoby s pohřebním jídlem. A pop zajíkavě odříkával modlitby. Slunce krvavě pokropilo sotva znatelné hroby a řídce rozházené modré, jako ze země vyrostlé kříže. A zase tiše vznášel se modrým, soumračným vzduchem čáp.

»Jak klidná je smrt. Ta žena už má všechen boj za sebou. Nino, jak by mi tady bylo lépe.«

Na zažloutlé, zsinalé mrtvole utkvěly paprsky zapadajícího slunce.

»Ty nejsi šťasten, Jene?« vydechla Nina smutně.

»Přišla jsi pozdě, Nino.«

A odcházeli se sklopenými hlavami.

»Přijdeme do kláštera na noc,« usmála se Nina, když projížděli vesnicí, jakoby chtěla rozptýlit všechen smutek.

Ženy v zahrádkách zalévaly papriku, stařena před domkem splétala dívce vlasy v dlouhé uzounké copánky, na cestě prokvetlé slezem seděli hledíce do zapadajícího slunce dva starci.

Nina s Janem vystoupili z vozu a po neschůdné kamenité cestě jali se stoupati ku klášteru podél potoka, kde se trousili drobné k zemi přikrčené mlýny, kde se kadeřily keře bodláků s modrými a žlutými květy a zvedaly se bílé orchideje a nádherné cisty. Došli až k vysokým stromům s těžkými stíny, kde potok s chvatem padal s kamene na kámen a zpíval nesrozumitelně, dojemně.

Monastýr se již objevil rozlehlý, dřevěný s ambity a drobnými okénky a kostelem zpola zapadlým do země. Na nádvoří pobíhali šedí a hnědí osli a melancholické zvonění rozptýleného stáda ovec doléhalo až sem jako úsměvy večera Ozlaceny vystupovaly římsy monastýru jako kvetoucí guirlandy, když Jan s Ninou žádali igumena za nocleh. Uvedli je do nízké světnice. Dvě prostá, tvrdá lůžka, hrubý stůl a dvě židle, z malých okének vyhlídka do hor.

Odpočinuli a vyšli ven. Jak je tu všecko chudé a prosté! Možno-li zde šťastně žít? Hory se do temna modraly a tiché tóny zvonků a šumění vod a šelesty listí v podivně sladké harmonii splývaly v hudbu plnou nábožnosti a vroucnosti.

Jan těsně vedl se s Ninou a v tom nesmírném tichu, v otevřeném klidu toho zavřeného světa utkvěl na Nině zase jasnějším pohledem.

Zastavil se pod starým, hromem rozčísnutým dubem: »Jsem unaven, Nino, můj život hučí za mnou jako vodopády, Nino, zdá se mi, že přestávám žít.«

»Jene, nemysli tak smutně. Pojedeme k moři, stále budu u tebe a ve tvé duši.«

»V mé duši ....«

Igumen je vyrušil; pozval je k sobě do cely. Mlhy sotva znatelné jako nejjemnější krep spouštěly se do hor a v jizbě se šeřilo, dřevěné stěny jakoby se přibližovaly a okénky vstupovala vůně a čistota hor. Posadili se na nízký turecký minder, přijali sladko z drenek a koflíček kávy.

»Jakou modlitbou jest asi vyplněn život těch studeně hledících očí?« pomyslila si Nina. Igumen snažil se je upoutat výkladem o horách, ale brzy se zvedli, mnich ukázal jim černou kuchyni, kde před ohništěm sedíce na zemi stařec se stařenkou vařili polévku ve velikém kotlu na řetězu visícím. Tak pokojně ti dva seděli na zemi v černé temné jizbě u karmínového ohně a hleděli do plamenů jako hypnotisováni tou září a syčením polévky v kotlu.

»Pojďme, pojďme,« prosil Jan.

Vešli do kostelíčka starého, zapadlého v zemi, ovanul je vlhký, plísní promíšený vzduch a tma je sevřela, jen od ikony krvavě svítila lampička. Igumen odstoupil, jakoby nechtěl rušiti jejich modlitby.

»Bože, dej mu klid! A má-li z nás dvou kdo trpět, ach — tedy — já!« zavolala Nina v hloubi své duše.

»Nino, neopouštěj mne!« zašeptal Jan a sklonil se k ní.

»Jene, utiš se, pro Bůh, já jsem s tebou a každý záchvěv mé duše patří tobě.« A po-

myslila si s úzkostí: »Bože, stuj při mně, ať neklesnu! Každá duše okusí smrt.«

A vzpomněla na tu mrtvou ženu, kterou spatřili v otevřené rakvi v zelené trávě, a zachvěla se podivnou hrůzou, jakoby se i k ní blížila osudná hodina smrti.

»Bože, pojďme, Jene, ať si odpočineš,« promluvila náhle jasně a obrátila se po igumenovi. Ale byli sami. Napadlo jí, kdyby tu pod zemí v té tmě s červeným světýlkem ikony měli zůstat a umřít. Pohlédla na stříbrné ručičky, nožky, oči, které rozvěšeny podle řady vysokých svícnů třpytily se pod ikonou zázračnou. Dříve jich ani nerozeznala. — Obětované choré údy. Hle, visí mezi nimi i srdce a nedaleko zvadlý věneček myrtový.

Pokr.

JAN Z WOJKOWICZ:

NOTTURNO.

Noc jako chrám; vše v údivu pod klenbou dýchá hvězdnatou,
hlubokých samot velebou, jež všude mlčení své strou.
Po stropu noci rozlehlé se šinou světy frkotem —
slyš vánků šumot z křídel jich, ty vznikly vzduchu nárazem —
vše zvoní — —
A přec nehne se; rybníků hlatě nehybné
odráží s měkkou snivostí zář mléčné dráhy ohromné —
a všude ticho. Po stráni cos pískne ještě unyle,
vzdech velkých prostor usnulých přeletí chvěním po trávě.

Jen na dalekém obzoru, jak píseň snílka do dálky,
do noci svítí vztyčené a zadumané majáky.

Tak ticho! Bože, kdo kdy snil takovou svatost peruti!
V jiskrách se rosa ekstasí na jejich brkách ještě chví,
a visí přec už nad krajem tak zářivě, tak bez hnutí!
Jsou ňadra noci rozkvetlá, ve vůních spí jich oddechy,
jak prvé lásky blažené ty nejdémoničtější sny —
A má také noc milenců! Jsou všichni raçy blouznivé,
ti touží noci na ňadra položit dlouhé vlasy své — —
— — — — — — — — — — — — —
A já tak všem těm prostorám, perutím ticha sám a sám
nocí jak mořem opilý svou náruč v dálky rozvírám —
tajemství noci naslouchám svou duši svatou jako chrám
a slyším: V temném záření se šinou světy frkotem,
šum vánků z usínavých os andantem splývá v spící zem.

A nikdy není člověku, jak byl by sám veliký bůh,
jak v tento svatý okamžik, kdy modlitbou šumotá vzduch,
je duše klidna jako chrám a přec tak v dálky rozpjatá,
rytmem všech vesel uspaná, vzruchem všech světel rozžatá,
v moře se celá rozvlní, jak kouzelnými nápoji,
illuse velkých vzmachů jí odvážná slova šeptají,
a hvězdy září, šinou se, nárazem vzduchu na osách,
až padajících vánků dech olšemi pohne v samotách.
Tak ticho! Jako ekstase v nejvyšším slastném strnutí,
kdy rozletí se, zajiskří, a zůstane tak bez hnutí —
ó Duše, moře veliké! Ty, jež jsi dnes i vesmírem
v tom vytržení zářivém, v tom zkolébání opilém,
věz, že jsi klamu nástrojem, tím nejkrásnějším jata snem —
neb sen je vše a zplozený tím nejstrašnějším démonem!

JOS. K. ŠLEJHAR:

NEHODA MESIÁŠE.

KUS HISTORIE NEJNIŽŠÍCH A NEZNÁMÝCH.

Pokrač.

Mohlo se státi, že to právě za těchto chvil tak úžasně zesinal a jakoby zprašivěl jeho obličej a celý ztvrdl jako kora. A dále spěla jeho mysl na křížové své cestě s tolika zastaveními . . .

Když bylo konečně zase po oné noci — motal se celý, v hlavě mu třeštilo a hučelo, jakoby nemírně přebral šedé, což se sice jednou za čas stávalo, ač druzí daleko hůře si počínali, a on pak jí ani dobře nesnášel Potácivě, bez cíle ploužil se chlévem, z něhož ani nevyšel, klopýtal i, a jako v nejistotách se zastavuje, zdál se úporně přemítati, co vlastně chtěl. Zalévání močůvkou k ránu nechal, zdálo se mu to najednou tak pošetilým počínáním, všechno vůbec mu tu připadalo marným a pošetilým, zbýval se každé naděje v tom svém uštvání a ochabení. A taková hnutí nezvyklá se v něm vzbouzela, neblahé nebývalé popudy: vrhati se nastaveným temenem proti zdi, jak by se asi tříštilo, vmysloval se podivně do takového stavu věcí — anebo se náhle rozběhnouti podle chléva, kus po silnici, sejíti na louku, k potoku, ku splavu a zrovna do tůně (včera vysekali led a hloubka je tam dobré dva sáhy). I do takového stavu věcí se vmysloval a ku podivu bylo vše tak prosté a zjevné — jednalo se jen o to provedení. Ale to pracovaly samy ochabené myšlénky, jimž nechával celou zvůli, neboť bolestivo bylo mu každé samovolné jejich řízení — ať se mátly, jak se mátly. V zracích měl při tom takovou jiskřivou ztmělost, chvílemi násilně provaloval očima. Něco se kolem něho dělo, žena chodila, něco bylo obvyklého, to věděl, ale u něho vše splývalo v nerozeznatelnou chmuru, jež ho na všech smyslech ovládala. Něco chtěl, zdálo se mu, že po něčem se snaži — ale hned se zas všechno samo před ním rozplynulo a nebyl s to se toho uchopiti. A jen se tak bezděky potácel a ploužil chlévem.

»No, nebudeš zapřáhat?« ozvala se jaksi do toho potácení žena. »Taková sanice, už moh's být s hnojem na kopci . . .« Tím zase prořícen byl ku vlastní skutečnosti. Ano, o to se nyní jedná a o nic jiného.

Chtěl něco lhostejně odvětiti, jakoby jen běželo o zcela všední náhodnou překážku a výmluvou aby zastřel pravý stav věcí a pak také aby i se dovtípila, že jí po tom nic není, vozí-li či nevozí-li a zbytečně se tedy neptala — ale nebyl pánem svého hlasu, ten v prázdné bezdechosti zanikl. Pokrčil jen rameny. Ó kdyby věděla, co se vlastně děje, netrýznila by ho snad takto, poshověla jeho mukám, jež ho udolávají; i ona musila by míti lítost nad ním. Avšak nechce žádné lítosti od ní ani od nikoho. Taková planá lítost jen by mu dodávala a sám již si všechno s sebou spraví . . .

Mihly se mu náhle v představách zase ony dvě černé myši, jak zuřivě hlodají na nahém mase A tím již byl zavlečen ve vlastní oblast svého neštěstí, z něhož nebylo lze ani na okamžik se vybaviti. Ale jaksi se tu násilně vzpružil, nějaké nové dojmy se mu vetřely, jakoby přišla posila. Hlásilo se denní světlo. Hleděti chtěl zase celé věci přímo v tvář, nevyhýbati se jejímu zření. Jednati tu třeba, přispěti, jak se dá, zahnati černé myši. Trochu se mu projasnilo vědomím, na něčem se mohl ustanoviti Půjde nyní ohledati koňovu nohu a podle toho ustanoví se na dalším. O to se tu nyní jedná.

Bylo to jen pár kroků k tomu zvířeti, ale jak zase několikrát zaotálel, okoličkoval. Jaké nesnadné odhodlání. Něco dříví ještě rovnal na žlabě, co dávno bylo neurovnáno a nadále tak zůstat mohlo.

Jakýs škopek namanuvší se mu do ruky po pití telatům, dřív odnášel, ač nikdy to nečinil. A zpátky, když ubíral se podle telat, namanulo se mu, aby prohlédl jim zátylí, nemají-li vši. Nikdy jindy si toho nevšímal, poněvadž na to žena byla dosti obezřelá. Kdyby se mu tak podařilo aspoň hnidu nalézti — zavolal by ženu, kázal jí, třeba nějakou strčil . . . ah, jinam by se to aspoň na tu chvíli odvrátila jeho mysl a zase byla mu poskytnuta lhůta prodlení, než nadejde to obávané seznání. Ale ani hnidy nebylo.

»Hned již přijdu,« pravil nějak k mesiášovi.

Že ještě se podívá ven na ten čas, jak by se vozilo, není-li nějak zafoukáno, musilo by se v tom případu prohazovati. Vyšel tedy z chléva za humna — čerstvý svěží vzduch sílivě ho ovanul. Bože, takový čas, ta stráň od statku se zvedající, bělostně zkypřená, dech ranních červánků ji omžil. A obloha tak čirá, ubledlá, lesy jako z mramoru. Náhle nové pocity v něm vzplály, sklíčenost nitra povolila . . .

Odkudsi jasný cinkot zvonků tak směle a nadějně vynáší se do mrazivého čistého rána. To jsou zvonky Máslíkovy, již vyjel s hnojem, jaká radost voziti . . . Cosi se v jeho nitru nenadále vzrušilo. Však pojede také — eh, co by nejel a v zbytečných úzkostech se staral. Bude tak rozhodně líp na všechny strany. Je-li už něco na noze, rozchodí se to spíše. Stáním jen naběhnou nohy. Třebas to není všechno tak zlé ani a zbytečně se trudil. Toť se rozumí, je člověk hned pln starostí při něčem takovém. Ale všeho moc škodí. Zrovna si prozpěvuji ty zvonky — a taková krása rána, jedna radost. Jak ty červánky

mile planou, tak růžově nadějně, jakoby chtěly člověka políbiti, vyzírají z té modré hluboké výšiny, jedna radost...

Čeho si nikdy nepovšiml leda chtěl-li čas posouditi k svým účelům, k tomu v tu chvíli tak háravě vynášela se mysl jeho a v jakémsi neznámém, náhle vystouplém pohnutí duše nemohl se vynadívati na zimní skvoucí jitro, jaké v horách dovede se vykouzliti. A jakoby nadějně dařilo se mu zbývati tu všeho jiného, co na tu chvíli nenáleželo k tomu zjasnění, k volné a růžové lahodě zimní scenerie, jež jakoby neznala žádných černých chmur a těžkých nesnází, spějíc v nedotčené své velebě. Nepoznané vroucí city vzbudily se v jeho srdci, jaksi celou duší háravě zatihl ve vzdušnou nekonečnost — a jakoby v záludném rozechvění všechno ponětí v něm zaplesalo. K čemusi neznámému, nesmírnému, u mystickou tu velebu, jež oblévá nebeskou smířlivostí, zachtělo se mu celou bytostí vyplynouti... Bože, jak celá jihne a vznáší se ta výšina nebeská, naplněná tajemným kouzlem — v ní tak rozpjati se moci a zaniknouti, ze zemského hoře se náhle odloučiti, z toho hoře, jež provází každý krok člověka, nikdy neodcházejíc...

Ale tu již zase na něho dolehla celá černá tíha pozemská, od níž ani na okamžik nemohl býti odloučen. Prořítil, s výšin těch spadl, všechna ta záludnost drsně pominula a on octl se zase ve strašném probuzení z vábných konejšivých snů.

Měl jeti na pole. Kůň kulhal... Celý význam tvrdého života kolem se nahromadil v neodstranitelných spoustách. A zvonky Máslíkovy chřestily mu zrovna zpupně a výsměšně do duše, nemohl být nějak prost toho jejich výsměchu.

Bouchl dveřmi chléva vraceje se. Těžce a tvrdě chmuřil se mu obličej, celá drsnost naléhajícího života zrovna z něho zela. Tady všechno nic naplat, všechno láry fáry, tady se jedná o to, bude-li chodit čili ne.

Schyl se jen, člověče — nikdy není dosti tvého utrpení... a co tento výrok jakýs v tvrdém neúprosném ustanovení vynořil se mu myslí v té způsobě jakýchsi mimoděčných hesel a projevů duše lidu za závažných chvil života, ubíral se již pádným neodchylným krokem do stáje. Takové příkré zastření značilo se v jeho lících neobyčejně zhrublých a zasmušených, až jakési patrné svírání na nich pociťoval. Popocházel blíž a blíže k celému svému seznání, k jakémusi vlastnímu odkrytí osudu, a v tu chvíli nebylo již v lících těch žádného klamného zdání, žádné plané, háravé záludnosti, žádného malicherného ukonejšení. Tím svým vzezřením hleděl nyní celé strašné pravdě vstříc.

Sňal bez prodlévání obal s nohy koňovy, nohu opatrně ale jistě otřel, osušil; pak teprv ohledávati jal se ji tak zkoumavě a význačně, jakoby jednalo se o význam svrchované důležitosti. Ovšem jednalo se. V neobyčejném ovládání hmatu spěly jeho prsty po chorých místech, zrovna se vlnily, plynuly i vpojovaly se k nejsubtilnějším dotekům — hrály téměř. Na tom jednom místě pak znova a znova vytrvávaly velice dlouho, zdánlivě v témž hnutí, jež nenabývalo přeměny, ale bylo to zrovna výmluvné vpojování se vyšetřujících těch doteků. Tvrdší, obsáhlejší bylo to místo nepříznivé. Tuze pohoršilo proti včera. To bylo příliš zjevno, tady nedalo se nic klamati a nic měniti. Také čím dále hůře kůň stál na nohou... Jen z obličeje toho člověka nebyl by v tu chvíli nikdo nic seznal, neobráželo se na něm žádné určité ponětí — jen ještě více zhrubl a jakoby zprašivěl, byla to již tvář v celé příkrosti tvrdého nějakého udolání, proti němuž není prostředků. Zkřivila se také a úkosmo, zavile hleděla

Po dlouhé době svého pátrání a ohledávání sem a tam zas těmi hadry ledabylo nohu ovázal — nyní to ovázání zdálo se jaksi již bez účelu, jen tak prozatím, tady musí nyní nastoupiti něco zcela jiného... Na dlouho se zamyslil, zůstav opřen o mesiáše, hlavu přikládaje k jeho šíji.

Vešel pak do světnice, nedělně se přistrojil. Zahoukal několikráte na ženu místo každé odpovědi. A zahoukal cosi odcházeje, že přijede nejspíš až večer, v poledne aby mesiášovi nasypala a víc o něj se nestarala a stran jiných věcí běžných ještě se nevrle osopil, zrovna ani mluvit nechtěje.

Co to bylo za cestu? Do hor, do Němec, až kamsi nahoru za Lanov šel, v pravo levo nehledě, ničeho si nevšímaje, pro nic nemaje smyslu... šel jen, šel v příkré zaujatosti jako u vidinném obluzení, z něhož nenamáhal se vybřednouti. Bylo to šest hodin cesty, sněhu čím dále do hor více, závěji, mrazu, po umrzlině smýkal se každým kročejem. Ale nevěděl nic o upachtění, umdlení, neměl hladu ani žízně — ač nikdy jindy neopomenul by stavěti se tu a tam na toho lantvera a panákem zapit. Ale tehdáž zrovna nesnesitelno bylo mu každé jiné pomnění, vybočující rušivě z jeho zaujatosti. Měl jen tu představu před sebou, co a jak bude s jeho koněm, se vším dalším pak, co pořídí u onoho pověstného znalce, jenž býval posledním útočištěm v případech takových, vyléčí-li či nevyléčí-li jeho mesiáše. Rodí se v lidu takoví znalci, bez pochybování, výsměchu. Podivuhodně sami ze sebe se vyvíjejí a jakoby to bylo kus geniálnosti v lidech těch, svým určitým směrem se projevivší. Znají to, co neznají tak zvaní znalci odborní, vyškolení, kteří jen násilnými umělými prostředky hantýrujíce, zanedbávají úmyslně i s pohrdáním to, co příroda i odvěká zkušenost vložila do rukou člověka. K těmto »odborným«, z knih vyučeným znalcům nemá lid důvěry pražádné, i proto, že za svou špetku vědomosti nestydatě dávají si platiti Svého koně

nesvěří člověk z lidu takovému diplomovanému zvěrolékaři, který ještě jakživ koni nepomohl, ale sedlákovi z kapes. Musí se přivézti takový pán. Již napřed je netrpěliv a na hodinkách úzkostlivě počítá strávený čas Do chléva je mu nepříjemno vstoupit. Rukavičky sotva sejme, maje ohledat koně. Rány jakoby se bál. Těžších případů si vůbec ani nevšimne, ze zásady nepokoušeje se o ně — zabit, hned zabit, to je jeho kategorická rada Nejraději poslouchá na hrudi v tajemném tváření se — tu ještě nejspíše ujde pronikavé kontrole sedláka, jenž tu se tak nevyzná, a vymýká se to i jeho potřebě, neboť vnitřní nemoci u koně jsou celkem vzácny. Z případů běžných udělají pak ti páni nejtěžší akutní problém, při němž ovšem zpomůže jedině jejich um. Napíšou sáhodlouhé latinské recepty, do lékárny s nimi tam a tam, jinam ne, neboť z oné béře provisi i dary — co koupilo by se za pár krejcarů u kupce pod zcela všedním běžným jménem. S hodinkami v rukou skončí pak své výzkumy. Chrání se je sedlák vzíti podruhé, nehledě ani k tomu, že pranic nepomohli. Všem pánům těm záleží na koních jen tolik, aby jim byli příležitostí prováděti své řemeslo lehce a výnosně. Sedlákovi ale více — aby pomocí jich uhájil své těžké, tvrdé živobytí a obživil všechno to ostatní, co jako vši tráví z jeho kůže. Pouze v tak zvaných případech úředních je nucen k nim se sedlák obraceti, kde ještě pomocí úřadů a jejich nařízením těší se na víc z jejich neštěstí. Všady jindy utíká se k oněm zkušeným lidovým znalcům, již zvláště v oboru dobytkářství co podstatné podmínky životní mají v pravdě rozsáhlé vědomosti, třebas bez latiny a vědecké methody, které nastřádaly často staleté tradice. Aspoň to, není-li pomoci, nestojí krvavý groš, k jehož uloupení v oněch případech spojilo se tolik živlů. — Jen jednou měl ten člověk zverolékaře... eh, darmo mluvit. Ani scíplou kozu by mu nedal k léčení, natož mesiáše. Ani vůbec na toho zvěrolékaře nepomyslil ve zlém nynějším svém případě

Jeho poslední útočiště bylo tam za ten Lanov. Najde-li tam pomoci či nenajde... Tím jedině se obíral.

Ale ani v tom ani v onom případu žádných dalších podrobností nespřádal, nebyl schopen jiných úvah. Nebylo toho ani potřeba, vše samo o sobě bylo příliš zjevno v tom i onom případu, jako na jediném velkém významném obrazu najednou se značíc.

V tomto jakémsi ustrnutí pronikajícím jeho smysly, nevěda ani jak, došel posléze nad Lanov.

Hory byly tu ještě bližší, stavěly se v celých spoustách v samé blízkosti. Ponure, nezvykle jímalo tu vše člověka. A mohutné zasněžení všeho, ty celé stěny sněžné a mezi nimi hroby poházených závějí nějak bludně pohlcovaly člověka. Maně jen zavadil o ty rozdíly krajinné oproti u nich — ale přibývalo v něm tísně a tesklivosti, zrovna pusto se v něm vzmáhalo a jako kleštěmi byl svírán, čím hlouběji nacházel se v těch horských rozpjatých spoustách a čím blíže přicházel ku svému cíli. Ponětí úžasné malomocnosti vlastní se v něm vzmáhalo ..

Zůstával onen znalec v samotě uprostřed hotové pustiny, lesy obklopené. Měl na té stráni kus statku mezi třešněmi, jeřáby a osykami. Při tom zabýval se léčením koní, čemuž jaksi ze sebe se byl naučil. Léčil ale více proto, že to uměl, více z vášně a záliby než ze zisku. Byl to podivín, podivínsky prostě žil. Jednou již u něho před lety byl a tenkrát dobře pochodil. — Bože, byla to mast, co mu dal, zrovna zázračně působila. Pár krejcarů si za ni požádal dobrý ten člověk. Zase nějakou takovou mast — a musí před ní ustoupiti všechno. Změkne, rozejde se mu zajisté ta ztvrdlina, zacelí se pěkně flaxa, a... a...

Potáceje se tak z malomocného pochybenství v každý úspěch, zase už do nadějných vyhlídek a zas děsivě se burcuje a rozhlédaje se najednou tou zejivou horskou spouští, jíž bylo se mu do nekonečna ubírati a napřed v bouřlivé nedočkavosti zanášeje se k tomu znalci, jenž zdál se mu chvílemi zázračně vzrůstati v znalosti své a všemohoucnosti, jíž nic neodolá — pak náhle celý upadaje a zrovna klesaje v umdlení vnitřního rozeštvání duše i tělesného vysílení a zas se sbíraje... nacházel se to v onom stavu vědomí, kdy toto zcela zdá se pomíjeti, zbývajíc se jako vlastního určování, a člověk bezděčně jako tříska unášen jest jakýms proudem, jenž do libovůle jím si zmítá, uvrhuje ho ve směr svůj. Byl tu bez každého samostatného uvažování, bez rady a pomoci, připadal si jako dítě ve zmatcích svých, vedené neznámým vůdcem, za nímž musí spěti. Sám posléz nedovedl již nic určovati, nevzmohl se k žádnému ponětí, jež by vyhovovalo — a jedinou suggescí té představované moci a znalosti onoho člověka byl ovládán, k ní celým zřetelem, doufáním i zoufáním svým unášen. Nikdy ještě neoctl se v duševním stavu takového druhu a malomoci Připadalo mu vše jako bludná pouť zakletými končinami nepovědomých obzorů, kterými vlečen byl neodolatelnou mocí nadpřirozenou.

A v to vše ony strašné spousty horské zely, jež jakoby ho pohlcovaly...

Posléz tam došel. Pokrač.

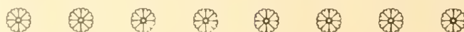

FEUILLETON.

Jean Renouard: FERNAND GREGH.*)

Kniha, jež učinila jméno pana Fernanda Gregha známým, jmenuje se »Dům dětství«: název kouzelný a mnohoslibný.

Pan Gregh vstoupil do literárního života hlavní branou; řekl bych skoro, že vstoupil s helmou na hlavě a cinkaje ostruhama — kdybych se nebál, že se tím dotknu antimilitaristského přesvědčení autorova. Kniha vyvolala v »Académie française« malou revoluci a zvítězila, ačkoli proti ní stáli nejlepší básníci: boj skončil tím, že Akademie poctila dílo pana Fernanda Gregha cenou.

Při první analyse autora »Domu dětství« překvapí vás velice živý smysl pro polobarvu; pan Gregh vyjadřuje tyto barevné polotony neobyčejně šťastně a nuancovaně. Tak ku př. odstíny soumraku: zachycují se ostře na sítnici básníkově a dojevují se potom v jeho verších s rozkošnou melancholií, v neočekávaných svitech, povlovně hasnouce... Vidíte, jak ubíhají mezi stromy, pod třesoucím se listovím, sklouzají jako zářivé prameny podél spletených větví, podél kmenů a svahů plných květin; jinde naleznete tyto magické západy slunce, jak rozjiskřují kapky vodometu, jak před svou smrtí se zrcadlí v prosvitavé a klidné hladině bassinu; vidíte, jak se zachycují na ustydlých gestech soch, na starých zdech, kde mezi šplhajícím révovím rudnou jako kapky krve a někde na neočekávaném záhybu opuštěné stezky objeví se vám dráždivé tělo nymfy nebo satyra.

Cituji tyto krásné verše vyňaté z básně »Soumrak«.

Ve křehké sklenici zde květy skonávají,
jichž duší nejasnou stín sní tu balsamován.
Den pozdní klade v zrcadlo tak lehce jako ovan
tu záři, kterou v pláči velké oči mají.

F. Gregh analysuje toto soumrační zabarvení ve svém parku, v tom parku, kde strávil své dětství, kde jeho obzor je sevřen řadou starých stromů jako zdí stínů a jeho pohled i jeho myšlénka nedonikají dále než do své zahrady nebo do svého domu... »Domu dětství«.

Začátek knihy tvoří »Dialog«: Dva hlasy zní v básníkově srdci, jeden, hlas vzpomínky, připomíná mu, čím byl »na bílém prahu let«, mluví k němu o bosketech, po nichž se kdysi proháněl, o »bílém domě«, o »dnech vyzlacené a tiché mladosti«.

Druhý, hlas Rudonina, vypravuje o »hřmotu zbraní«, o »hrdinném a teskném boji života« a konečně o slávě, která jej čeká u cíle; ale cítíte, že hlas vzpomínky bude silnější, výmluvnější, že se mu za ním půjde lépe, že on povede básníka.

Pan Fernand Gregh také vskutku mluví skoro výhradně o svém dětství; je cele vzdán jemu; a naslouchaje toliko roztržitě mužnějším výkřikům života vyvolává často obraz domu, kouzelného domu svých mladých let, park plný soch, alej, kde rád snil, vodotrysk, bassin »s vlnami nazelenalými«, kam házel oblázky a hleděl, jak prchají »ryby modré jako kov«.

Až do posledního stébla trávy vykreslí ten milovaný park, projde všemi stezkami, vyzkoumá všechny i ty nejzarostlejší zídky i ty nejskrytější koutky, proběhne jím cele a my spolu s ním; ale až přijde k mřížím, bude chvíli na rozpacích, pak se vrátí po svých stopách a začne touž procházku týmiž alejemi; proskočí se znovu svým parkem a nevyjde z něho...

Anebo spíše vyšel již odtud, vyběhl z něho trochu, na krátko, se zraky upřenými stále na záslonu stromů ve svém parku, a když potká sladkou a odvážnou milenku — ženu, nechce než aby se mohl zas navrátit. Pan Gregh netouží po zápasech s vlky a opojná vůně divokých květin, oživující vánek hor nevnuknou mu novou touhu.

Přinesl si z toho chvatného výletu za mříže parku předčasnou malomyslnost, přirovnává se sám poutníku smutnému a rozbolestněnému, ale nejen jeho údy jsou bolestné a mdlé, i jeho srdce je stejně zraveno a mohlo by se říci, že jeho duše snaží se toliko, aby nabyla nové předměty mdloby a ošklivosti.

A láska v náhlý soumrak se mi proměnila,

praví.

Pan Fernand Gregh se nudí, nudí se stále, nudí se za každou cenu, jakoby nebyl ani zvědavý ani příliš citlivý. Myslí, že všechny věci kolem se musí nudit stejně jako on a tu mu uklouzne tento verš:

Jak naše duše dnes tak azur nudí se.

Žádné sensace, žádného citu neušetří tato hltavá nuda. Samotná láska, láska, která klade slunce do srdce mladých lidí a jež zdánlivě okrašluje chvatný běh básníka, utíkajícího za mříže svého parku, láska nudí jej také.

Nuda tvých žárlivých objetí, ó milovaná,
nuda mé lásky trapné a roztržité.

Co je příčinou této stále trvající nudy, této malomyslnosti, této mdloby, jež stvořily »Dům dětství« ve snech sotva nahozených a již zničených, v neurčitém chtění, proč je tato vůně, pronikavá, plná melancholického kouzla, ale vyvolávající tolik smutku, tato stálá vůně zvadlých listů, které cítíte podél klikatících se stezek a ve vzdálených alejích velkého, po předcích zděděného parku, až na verandu a do pokojů?

Pan Gregh nás poučuje sám, šeptaje v jedné rozkošné básni nadepsané »Vzdech«:

Však víra mého Dětství ta mi zemřela.

Pan Fernand Gregh, aspoň jak píše, nezná dětství; ale já bych skoro věřil, že násilně zakrývá sílu svého mládí. Náleží té skupině poetů, kteří si nedovedou představit básníka jinak než jako člověka se zklamanými zraky, se slovy tesknými a rozteskňujícími, se srdcem neustále rozvířeným vzdechy, jako človčka, jenž neustále naříká, jehož šíje se prohýbá dříve, než bylo na ni naloženo lehké břímě, a jenž jako skeptik s ústy ustydlými v pohrdlivém šklebu nezná nic ze života předstíraje, že jej poznal dříve, než se s ním setkal.

A pak:

Není pan Gregh žákem velkého básníka, jenž vložil do svých veršů mdlobu života, jeho bolestnou křeč, jeho nespravedlivost, jeho rozkoš rozbít nejkrásnější sny a touhy, básníka, který si však přece zachoval dětské, neposkvrněné oči, myslím autora »Moudrosti« a »Smírné písně« — Pavla Verlainea?

Jako on byl pan Fernand Gregh dojat vzlyky vodotrysků, jako on snil o mechových kobercích, kde by si konečně mohl odpočinout a kráčet, aniž by slyšel šelest svých kroků a své nudy.

Není jeho věčná nuda jakoby zvučnějším echem těchto dvou Verlaineových veršů:

V mém srdci padá déšť
tak jako na město.

Jenom že Verlaine byl Verlaine a nalezl k vyjádření své nudy akcenty tak jímavé a hluboké, že, když jste je poslechli, nemáte jiné touhy, než slyšet je znovu; kdežto od pana Fernanda Gregha čekáme písní mužnějších a výbojnějších.

Ať otevře okno ve svém »Domě«, ať pohlédne na čistě jasnou oblohu, ať jeho zraky bloudí nad korunami stromů v jeho parku, do dálky, po celém obzoru a ať proniknou k němu spolu s crkotem vodotrysku i posilňující vánky venkova.

Johannes Schlaf: STARÁ PÍSEŇ.

Minul rok a den, co se byla provdala za jednoho z jeho přátel. A nyní jej upomínka na jich starou lásku přece hnala, aby ji ještě jednou viděl.

Okamžik dělal si výčitky. Ale nemohl odolati.

Ačkoli ani dost málo nesměl si toto shledání odpustiti, přece jej mrzelo, že ji viděl úplně klidnou a její

*) Psáno pro »Lumír«. Z rukopisu přeložil O. Theer.

chování že nebylo snad konvenční, nýbrž zladěné zcela na stejný tón veselé a vlídné nerozpačitosti, s kterou uvítal jej její muž, jeho přítel.

Popletlo ho to, ano cítil se na polo uražen a pojala ho palčivá touha, viděti ji z této nerozpačitosti vyrušenu. Ale její chování zůstalo stejným, jakkoliv se namáhal, ji vyrušiti.

Počalo ho to přiváděti z rovnováhy. Žádostihodnější zjevila se mu než kdy jindy.

Stalo se jednoho dne k poledni, že se vracel s kytičkou polních květů z vycházky do přírody.

Našel ji samotnu v pokoji.

Seděla u okna verandy a hleděla jako v myšlénkách do zahrady, zatím co její dítě si hrálo u její nohou.

Zdála se poněkud zmatenou, ale vyměnili několik lhostejných slov.

A tu to na něj v tichu té polední hodiny tak přišlo.

S napjatým úsměvem přistoupil k pianu a hrál píseň, onu starou píseň, která jí musila připomenout jednu z jich nejdůvěrnějších chvil, byl s to ji hráti! —

Srdce mu bušilo, až se mu dech tajil očekáváním a vědomím poloviční viny. Leč pak přece strhla ho nálada a zatím co pokračoval ve hře, viděl ji v té vzpomínce a žil blaženost oněch zašlých chvil, a píseň stala se tiše upomínající, bolestnou prosbou k ní. —

A pak přerušil svoji hru a otočil se k ní.

Seděla tiše, hledíc rozevřenýma očima před sebe. Ale vzala dítě na klín a držela je jakoby unavenými nedbalými pažemi objato. Bez hnutí tu seděla, vzpřímena, v nuceném, soše podobném držení těla, a její obličej byl bílý až po rty. Jen oči temnily se tak podivně a jako ve stínu....

Tiše přistoupil k ní a polozmaten chtěl jí vstrčiti kytičku mezi ruce, jež se sepjaly kolem těla dítěte. Avšak sklouzla k zemi, a ona se nepohnula z toho passivního, podivně odmítavého držení, jež mluvilo hlasitěji než všecka slova.

Zrudl až po krk a kráčel, aniž mohl jenom slovo nalézti, mlčky s lehce nachýlenými zády s pokoje.

Ani kouskem pohledu na něj nevzhlédla.

Ještě téhož odpoledne odcestoval.

Johannes Schlaf: PLATONIK.

Je dlouhý, hubený pán, v půli třicítky, s dlouhým, plavým obličejem, s dvěma studenýma, šedýma očima, s monoclem černě vroubeným a velmi korrektním knírkem.

Nosí se poněkud nápadně, s nejúzkostlivější pečlivostí dle nejnovější mody, obývá velice komfortní mládenecký byt v nejvznešenější městské čtvrti a neschází mu na širším vzdělání.

Je umělcem života a epikurejcem, jenž se tak skoro ve všem vyzná a zdá se všeho užívati.

Ale v jeho strnulých očích je něco z chladné, rozumové smyslnosti, která je jako osud, a mdlý rys kolem jeho úst a chřípí jakoby chtěl prozrazovati nějaká černější tajemství jeho bytosti...

Jeho nejnovější sport je zase navštěvovati Variété.

Vlastně ale je to jen ta malá chansonetka, ta malá, temnooká Uherka, jež jej zajímá. Takové rozkošné sloučení Mignony a Philiny, jak on tomu říká.

Po celý večer sedí nehnutě u svého pilíře; teprve, když vystoupí, zalesknou se živěji jeho šedé oči, a naslouchá, maje monocle vtlačen, jejímu hlasu plnému temperamentu a sleduje upřeně nádherné pohyby jejího pružného těla

Když pak je konec představení, očekává ji před portálem.

V záplavě černých kučera s velkýma, horkýma očima, jež vždy se černají žárupInou melancholií — takový stkvostný opak k divoké, zapomínající se vášnivosti její přednesů — vyklouzne pak ze dveří, přijme mlčky jeho rámě, a on ji doprovodí k povozu.

Uvádívá ji do nejkomfortnějších restaurantů města a večeřívá s ní. A to je vše. — Nad to jejich poměr nedovedl se ještě nikdy vyvinout. Ale jí je při tom dobře, neboť je-li on nejpodivnější, je také nejštědřejší z jejích ctitelů.

Ano, zařídila si to už jak možno nejpohodlněji. Neboť nějakou chvíli po večeři přijme ještě jiného svého milence, a její přítel je to pak, jenž ji doprovází na poloviční cestu k jinému A pak je on tak podivný, když se loučí. Jeho ústa škubají sebou tak posměšně-bolestně. Ale oči hoří mu zvláštním ohněm.

Odvykla si už, potřásati nad ním hlavou.

Se svolením autorovým přel. Tereza Turnerová.

Karel Bačkovský: ANTIFEMMINISM.

Marto, Marto, pečlivá jsi a unavuješ se
při mnohých věcech, — ale jednohoť jest potřebí...
Písmo.

Záblesky tragické ironie, jimiž stíháno jest dramatické potácení se konce století, dávají někdy nahlédnouti očím chladné rozvahy — ač v takových hustých tmách — v nejbližší fakta, jež přinášívají mnoho nenadálých a zklamavších rozuzlení. Ale oznamující, klidné hlasy oněch, zbarvené opravdovostí a upřímností rozbouří obyčejné v stagnaci hynoucí vlny zástupů, které již jako v době úpadku Imperia nelze navnaditi než něčím trochu jako »circenses«, což zdá se býti i jejich »panis«.

Může to býti i kuriosita ukvapeně se uskutečnivší a zaviněná zvláštním zmatením idejí, spočívající na př. stran otázky ženské v tom, že se za nic nemá prosté a řádné vědomí vzájemných povinností obou pohlaví. — A proto, když praví moderní ženy s výtkou: chcete, abychom žily vzdáleny od duše svého manžela nepochopujíce jeho vítězství a jeho zklamání? — co znamená jiného tato obratnost ve slovech, než že chtějíce míti účast ve všem, mají se státi vším možným: advokáty, professory atd. atd. Ony živí v sobě tuto svou ideu dominující jim výhradně a rozvinutou na škodu nenahraditelnou ostatních vlastností a schopností.

V nynějšku plném ženských meetingů, sezení a resolucí, v nichž jedná se o všech možných věcech v plnější delikátnosti jak u mužů, ba o mnoho více, možno nazvati svobodný hlas italské spisovatelky Neery, jímž hlásá křižácké tažení proti neblahému femminismu — nejen v čas přišedším a odvážným, ale i hlasem volajícího na poušti. Ale tím spíše osvědčuje se tak její víra v zásady hlásané a pro ideální její neohroženost kompetence, podepřená nezaleknutou její vůlí. Ačkoliv se zdá, přihlédneme-li, jak rozšířilo se hnutí, jež nese i název emancipace, že věc ztroskotá. — Obraz akce emancipační rozvinuje široce v Revue bleue*) Gaston Choisy, jak jeví se po Evropě. Charakter jednotlivých plemen i zde má stopy. Nejčetnějším zástupem intelligentek chlubí se Anglie. V Nizozemí a Norvéžsku, Švédsku a Dánsku jest eldorado politických zápasů ženských, Švýcary: pevná organisace a smysl praktický. Italie jest bohata ženami nejbojovnějšími: Matilde Serao, Ada Negri, Jolanda. »Jest podivno — praví autor — že právě v Italii, pod nebem lásky opěvovaným tolik od básníků femminism nalezl proti »tyranu« les accents de la plus hilarante amertume. »Davše průchod svým citům« — praví — »některé Italky poskytly pohled nikterak nezbavený příjemností.«

V »Zukunft« Hedvig Dohm konstatuje reakci v hnutí femministickém a uvádí Lauru Marholmovu, jíž jest základním účelem existence muž, — Lonn Andreas — Salome, která chce míti ženu bytostí samostatnou, jež žije pouze pro sebe a — Ellen Keyovou, jež klade účelem ženy dítě — Neera však reaguje energičtěji, prohlašujíc pravé účely pravé jakosti a pravé cíle svého pohlaví, jež není ani povýšenější ani poníženější než druhé, nýbrž

*) Březen 1900 č. 9. a 10.

prostě různé, a musí směřovati, aby ho doplnilo, ne aby s ním splynulo.

Neera vystoupila v loni různými články v Corriese della Sera a v Marroccu. Válka pohlaví jest vražedná — volá — ba ona jediná má moc zničiti člověčenstvo, je-li dovoleno dle daných premiss vážiti důsledky až k jich logickému extrému. Myšlénka, že intellekt ženy má býti zachován pro její vlastní potomstvo, jest jí basí veškerých důvodů. »Jest tedy třeba, aby žena měla ducha a mnoho, avšak v tomtéž způsobu jako Vestálky měly oheň aby jej ostříhaly a udržovaly na oltaři; každá intellektuelní práce není než krádež na člověku budoucím Tedy žena, jež majíc ducha, nepředá jej jako posvátný vklad synovi, který jedině bude moci učiniti, aby zastkvěl se v plnosti svojí — míjí se svým povoláním a olupuje syna. Tak šíří se prostřednost a genius pojednou vymizí na vždy. Věnujíc se všecka pracem duševním ve třech nebo čtyřech generacích žena mužatka nebude dbáti na skrytou v ní touhu. Žena de facto zemře tedy a s ní svět. Ještě několik generací a potomci v údivu budou se zastavovati před Venerou Tizianovou s otázkou, co to bylo za plemeno žen. — »A tak třebas hnutí, jež se ve mně ozývá, bylo nejhoroucnější, chladně a jasně mluví ke mně rozum — nenamlouvám si nikterak, že někoho obrátím. Musíť postačiti mému vědomí svobodné a udatné slovo. Čas učiní svou práci.«

Ernest Tissot obrátil se v »Journal des Débats« proti Neeře, ale na konci ustupuje a uznává, že jsou inspirovány důvody její dobrým pochopením a zkušeností a praví: »Pochopujete postavení paní Neery? Není záhadné. Poznala, že tyto »nové ženy« jsou bohaté věděním, ale chudé dobrým smyslem a zálibou v životě domáckém, jenž jest síla manžela a základ rodiny.«

Zatanou na mysli ony postavy chorobně útlé, talentované, které, vyšedše z řad žen, obtíženy vědeckými triumfy — ale se srdcem neuklidněným, plným trpkosti a rozmrzelosti a s lítostným pohledem na svůj studený domácí krb, žily nežily: nebohé oběti doby . . .

»Vidíme-li ženu vynikati ve vědě nebo umění, nesmíme se domnívati, že jest známkou oznamující podobné ženy v budoucnosti; ona jest prostě výjimkou, a jako takovou můžeme ji ceniti více nebo méně nebo také obdivovati, je-li tu příčina, však nic více.« George Eliot a George Sand, největší spisovatelky století, vzhledem k tomu, že najde jenom tehdy žena sebe, zasvětí-li svoji osobnost muži, jenž má se z ní zroditi, — »málo poskytly člověčenstvu v porovnání s neznámými matkami Leonarda a Danteho« (Neera).

Mimoděk podporuje zde Neeru právě Jolanda; nejen celou svojí knihou »Le ignote«,*) kde právě v studiích načrtává obrazy oněch Neznámých žen z intimního života slavných mužů, kde vedle první lásky Hugovy a ošetřovatelky de Musseta atd. líčí něžný poměr G. de Maistrea k manželce a rodině jevící se v dopisech jeho z Ruska. Konstancii, jeho dceru, živou a prudkou dívčinu, zachvacuje u jehly dlouhá chvíle, látáním se hned unaví, žádá si, aby ženy mohly míti větší zásluhy, než jen ono »un peu vulgaire de faire des enfants«. — Věda je nebezpečna pro ženy — odpovídá kysele otec — protože nemůže žena býti učená beztrestně, leda za cenu, aby skrývala to, co ví, majíc největší pozornost k tomu, co druhé pohlaví jí poskytuje, aby to dokázala. — Nyní prostá občanka jest způsobilejší vdáti se než učená; protože k sňatku s učenou není třeba míti hrdosti, což je velmi zřídka, — co k sňatku s ženou prostou stačí nemíti úsudku, což je velice obyčejné. — (Vážně) »Žena může též hlásiti se k vznešenému, ale v svojí vznešenosti ženské. Každý má zůstati na svém místě . . . ale hlavní čest ženy spočívá ve výchově lidí: myslíš, že bys měla být uznalejší k svojí matce, kdyby byla napsala román na místo, když dala život tvému bratru.« — »Tvrdá slova — dodává Jolanda — která skrývají svatou pravdu — a proto je také de Maistreovi odpouští.

Ideál jest, aby žena připojila se k muži, aby netvořili než bytost jednu, tedy jednu jedinou otázku a jediný interess . . . Taková ať jest ona Marie moderní, slyšící pochvalná slova se všech stran: Mariať dobrou stránku vyvolila, kteráž nebude odňata od ní.«

*) Zanichelli, Bologna: Jolanda, Le Ignote, 1900.

NĚKOLIK SLOV O LITERATUŘE AUSTRALSKÉ.

Anglické knihy o literární historii dělí přísně literaturu britickou od literatury americké a literatur osadních. Největší z těchto, literatura australská, jest i v Anglii samé poměrně málo známa. Vyčtu aspoň několik význačných jmen z posledního desetiletí.

Básníky širokých světových perspektiv jsou Roderick Quinn a Victor Daley. Zvláště poslední vzbudil velkou pozornost knihou »Za svítání a za šera«. Na rázovité domácí půdě zůstávají Will Ogilvie (»Krásné dívky a šedé koně«), Henry Lawson (»Když svět byl široký«), Barcroft Boake (»Kde mrtví lidé leží«), E. Brady (»Cesty mnohých vod«) a Banjo Paterson, jehož kniha »Muž od Sněžné Řeky« dočkala se již mnoha vydání.

Z novelistů nejznámější jsou Ethel Turnerová, jejíž kniha »Sedm malých Australanů« neschází jako Pearsovo mýdlo v žádné anglické domácnosti, Louis Becke s jeho rozkošným románem »Útesy a palmy«, dále Guy Boothby, Fergus Hume, Marriot Watson, Rolf Boldrewood, Farjeon, Hornung, Dorrington.

Nejznámějším a nejslavenějším spisovatelem australským jest již dříve jmenovaný Henry Lawson, ač literární produkce jeho omezuje se dosud na dvě knihy, sbírku básní »Když svět byl široký« a sbírku povídek »Když kotel vře«. Dovede tak věrně, tak sympaticky líčiti rysy australského života, má takový podivný dojemný humor, že získal rázem srdce každého krajana. Ale neopojen slávou radí mladému australskému literátu: »Máš-li talent, odpluj do Londýna, Ameriky nebo Timbuktu, než genius tvůj oddá se žluči nebo pivu. A když nemůžeš odplouti, studuj základy anatomie, zvláště lebosloví a pak se pomocí zrcadla pečlivě zastřel.« Druhé části této rady uposlechli Lindsay Gordon a Barcroft Boake.

B.

LITERATURA.

Vzkříšení. Román hr. L. N. Tolstého. Přeložil P. Papáček. »Ruská knihovna«. Nakladatel J. Otto. Cena 1 zl. 80 kr.

Bylo to v malé pracovně uprostřed knih, obrazů, rytin, bibelotů a starožitností s vyhlídkou do tiché, radostným jasem jarního slunce prozářené zahrady, kam ani nevnikal hlučivý ruch čilé a nekonečné ulice Faubourg St. Honoré. Při černé kávě hovořilo se vesele a mírně, ovzduší domu bylo více vážné nežli světácké. V saloně p. L. provozuje se silně protivládní politika v zabarvení akademie a »Revue de Deux Mondes«, což není daleko od politiky p. Lemaîtra a — Drumonta. Ale o politice se nehovořilo. Nálada byla tak příjemna, že jsme si ji nechtěli kazit debatováním o té »špinavé a hloupé politice«, jak pravil msgr. B., jeden z nejbojovnějších a nejvíce politisujících kněží-publicistů francouzských. Z Brunětierových polemik a konferencí, z jeho »novoidealismu«, »bankrotu-vědy« a boji proti naturalismu přešli jsme na Tolstého, jehož »Vzkříšení« právě ty dny vyšlo v překladu Wyzevově. A tu msgr. B., kněz velmi duchaplný, moderní, scestovalý a sečtělý, který hrál důležitou roli ve Vatikánu, prohlásil, že nová kniha Tolstého je hroznější útok na společnost, nežli jaký mohou podniknouti nejvášnivější revolucionáři v parlamentech, v meetingách i na ulicích. »Ten ruský prorok je ideální revolucionář, zbožný, čistý anarchista, a právě pro ten svůj vznešený

idealismus tím nebezpečnější. Já se stanoviska katolického musím proti němu státi co nejrozhodněji. Je to Jean Jacques našeho století. Jeho idey mravní, sociální a náboženské hlásají úplný rozvrat. Na štěstí ostávají jen v kruzích inteligentů, jež zmatou snad, ale nepřesvědčí a neproniknou do davu, mezi lid, kam jsou adresovány. Ten lid, na který by mohl působit, dá se vždy spíše strhnouti socialismem Bebela a Jaurèsa, slibujícím lepší život, více radosti a požitku v něm, nežli socialismem Tolstého, hlásajícím odříkání, pokoru, trpění zla a čistotu.« — »Tolstoj vidí v kultuře totéž zlo jako Jean Jacques Rousseau, chce proto návrat k přírodě. Jeho učení však vzpírá se nejmocnější vzpružině člověka, jeho životní vůli, jež je v přímém odporu proti odříkávání se,« ozval se jiný. A já jen myslil na úžasnou, zneklidňující, upornou moc velkého starce, který tak všude po celém světě, ve víru divoké Paříže i v širém klidu stepních krajů ruských i v dýmu továrních měst amerických rozsívá myšlénky své a všude vzbuzuje zmítavé rozpory, burcuje otázky, rozrušuje duše, vyvolává nadšení i odpor, obdiv i kletby. Nad Tolstého není většího podmanitele duší. O žádném spisovateli, učenci, básníkovi, mysliteli století se tolik nemluvilo a nepsalo jako o Tolstém. Reklama Zolova, sensace Ibsena nespotřebovaly tolik tiskařské černi jako novinářské, literární, kritické, vědecké komentáře práce a života hr. Tolstého A i když se celou duší vzpíráme podmanivé útočnosti názorů velkého spisovatele, jež jsou v odporu s naším cítěním uměleckým i s našimi náhledy sociálními a mravními, když nám požitek jeho knih ruší jeho prudká dialektika, jeho paradoxy filosofické i jeho utopie náboženské, přece podléháme svrchovanému kouzlu mohutného, výmluvného tohoto ducha, který ostává velkým spisovatelem a umělcem a největším znalcem lidských duší i tam, kde zříká se všeho umění, všech svých bývalých literárních ctižádostí s neměnší ošklivostí jako hříšné zhýralosti svých mladých důstojnických let. Ten velký, vzrušující umělecký dojem, který vzbuzuje autor »Vojny a míru« a »Kozáků«, odnáší si čtenář z posledního díla Tolstého, z té neobyčejné knihy »Vzkříšení«, která chce býti pamfletem, obžalovacím spisem, nábožensko-filosofickým pojednáním, vším možným, jen ne románem a dílem uměleckým.

V pečlivém překladu podává svědomitě redigovaná »Ruská knihovna« nejnovější dílo geniálního spisovatele, kmeta sedmdesátiletého. Ale není cítit únavu stáří na této knize. Není v ní ani senilní hovornosti stařického proroka, zaujatého velkými ideami, jež někteří zovou fixními, jiní parodoxními a jiní též svatými. Tolstoj neunavuje čtenáře. Jiný, méně umělecky založený duch na jeho místě jinak by rozvedl své reflexe a jinak by se rozpovídal o svých pozorováních. Byla by to povodeň slov kazatelských, zde však unáší čtenáře prudký spád širokého sice, ale soustředěného toku myšlénkového.

Román Tolstého je odvozen z jeho vlastního života. Velcí spisovatelé, kteří žili velký život, plný práce a zkušeností, mnoho procítili, poznali, viděli a studovali, vypravují sami sebe. Králové vypravují o sobě — otroci o jiných. Byron, Balzac, Turgeněv, Tolstoj jsou heroy svých vlastních děl. Nekonstruovali a nelepili svá díla s plazivou namáhavostí a titěrným hračkářstvím těch, kteří literaturu provozují jako vyřezávání lupenkou, musí dle jakýchsi vyčtených vzorů nebo z mělkého pozorování vylovených tvarů psáti své sousedské povídačky nebo psychologické »drobnomalby«, naivní novelky nebo perversní enormnosti a kterým nepraví nic jejich vlastní život, prázdný a jednotvárný život byrokratů a jejich vlastní duše, skladiště vyčtených myšlének, museum literárních rarit. Jen dílo, román, drama, poesie, vytryskl᷉é ze života a z krve autorovy, je živým pramenem křišťálových vod vyšlých ze skalnatých hlubin země — vše ostatní jsou mělké strouhy regulované podle jistých konvencí, tradicí nebo jistých modernich zálib.

Kníže Nechljudov, hrdina »Vzkříšení«, je hr. Tolstoj sám. Jako Levin z »Anny Kareniny« a Pierre z »Vojny a míru« Nechljudov je vlastním portrétem autorovým. Kníže Nechljudov, gardový důstojník, inteligentní a po rusku podivínský světák, poznal jako člen porotního soudu v obžalované prostitutce Katuši svou bývalou milenku, kterou svedl před několika lety na statku své tety a pak ji opustil. Byl příčinou záhuby děvčete. Prostitutka byla nesvědomitými a obmezenými porotci následkem podivné procedury soudního líčení, hrozné komedie páchané jménem spravedlnosti, odsouzena pro zločin otrávení kupce, s nímž hýřila ve vykřičeném domě. Kníže Nechljudov chce odčiniti zlo spáchané, je do hlubin duše rozechvěn výčitkami svědomí. Usiluje o zrušení rozsudku a chce pojati za ženu nevěstku, kterou přivedl do mravní zkázy. Navštěvuje ji ve vězení, následuje ji do vyhnanství a poznává děsnou zbědovanost hlavních základů lidské společnosti, vidí lež a pokrytectví lidských nejhlavnějších zásad, zvyklostí a zákonů a poznává hrůzy, utrpení, zločiny z toho zvráceného stavu plynoucí a zasahující zhoubou slabé a chudé, prostý lid.

Dílo knížete Nechljudova se nezdaří, jak si přál, Katuše je ztracena, ale mladý kníže vzkřísil se v novém životě, obrací se k učení Kristovu, našel pravý smysl a význam života: »Hledejte nejprv království Božího a spravedlnosti jeho a ostatní bude vám přidáno.«

Kniha Tolstého patří mezi ona velká díla, před nimiž dle slov Fridricha Hebbla musí kritik státi s kloboukem v ruce. Je největší událostí literární posledních let. Zároveň s překladem románu vyšly: »Dodatky k románu Vzkříšení« rovněž v překladu Papáčkově a nákladem J. Otty, kde jsou uvedena veškerá místa, jež vyškrtala ruská censura. Pro pozorného čtenáře je knížka tato nutným doplněním. H.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Chystané novinky literární: F. X. Šalda připravuje knihu essayí a studií kritických. — Jaroslav Kamper pracuje na obsáhlém díle o české dramatické literatuře, jež vyjde příštího roku. Tentýž spisovatel vydá na podzim sbírku svých studií literárně-uměleckých. — Mladý básník O. Theer vydá knihu veršů »Výpravy k Já« nákladem II. Kosterky. — Od Václava Hladíka vyjde román »Trest« nákladem J. Otty.

*

Na poslední stránku »Knihy aristokratické«:

Tu zásluhu Vám nechci bráti, že jste dle Sarrazina psal:
to musí každý uznávati, že mnoho knih jste plagoval.

A. N.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 10. ČERVNA 1900. — ČÍSLO 27

RŮŽENA JESENSKÁ:

NINA.

(Pokrač.)

Proč do souzvuku našeho štěstí padá tolik melancholie,« napadlo zase Nině, když vyšli z kostela a kráčeli k monastýru, »kde tkví příčina a jak hluboké má kořeny? Vězí v podstatě toho štěstí? V mé duši bylo by jasno, ale přicházejí stíny z jeho duše a staví se mezi nás. Co jsou ty stíny? Ty stíny, ty stíny,« opakovala si, jakoby mě a zpívat zase smutnou píseň, jako kdysi v Čechách, »on miloval jiné, opouštěl, ničil, jako můj otec, oběti pláčou a padají do tmy. Stíny, ty stíny. A on se jim vydal, on patří jim, a Nina? Nina?« Celá její bytost se náhle rozsvítila záchvatem lásky, jako na jaře když se ptačí zpěvy rozpoutají a rostliny oživnou krví znovuzrození. A k Nině vracela se Janova zpověď, zachycovala ji s úzkostí, jako když před několika dny před Ninou klečel a mluvil, zmateně mluvil a drásal její srdce.

Šli do své celly kolem otevřených dveří jiné celly, na jejímž prahu seděl na houni člověk a jedl sýr. V komnatě seděl na pelesti postele kněz krásné tváře zarostlé bohatými vousy, na kolenou měl rozevřenou knihu, ale nečetl v ní, nevýslovně smutný pohled upíral do neurčita, jakoby sledoval v horách stopy zapadlého slunce.

Jan i Nina současně pohlédli na podivný zjev kněze a zastavili se.

»Je pomatený,« pohodil hlavou člověk sedící přede dveřmi, vejděte, libo-li.«

»A vy?« zeptala se Nina.

»Jsem jeho sluha.«

Vešli do celly. Vedle kněze na zemi stála miska se sýrem a chléb, stomna s vodou. A on upřeně hleděl v před, jejich příchod ho nevyrušil. Nina dotkla se jemně jeho ruky, promluvila na něho, ale neprobral se z utkvělého zamyšlení neohlédl se. Zvonek klášterní se rozcinkal, údery jeho drobného srdce bily, jakoby penízky padaly na tabulky oken. Kněz ani sebou nepohnul.

»Buďte s Bohem,« řekla Nina a stiskla mu ruku. Jan dotkl se jeho dlouhých kadeří, ale kněz neodvrátil očí od toho bodu, kde utkvíval jeho pohled.

»Náš bratr,« řekl Jan, když vycházeli.

»Všude je rozset smutek vedle výkřiků štěstí,« vzdychla Nina.

»A ten výkřik tříští se o všednost,« řekl Jan; »tvá duše, Nino, je triumf nad všedností, ale já nebyl jsem jí hoden.«

»Pojď, utiším tě, dokážu ti, že právě ty . . .«

»Ne, Nino, neříkej nic víc, pojď, ale nic nemluv o mně.«

Malými okénky padaly do jejich celly hvězdy vetkané do sametově měkkého soumraku noci. A noc zrodila se v horách hluboká jako jezero a dlouhá jako umírání.

Nina nespala. Slyšela tiché, slabé oddychování Janovo, držela jeho ruku a hlavu tiskla k jeho rameni. Ležela na znaku s očima zavřenýma a zdálo se jí, že vidí nad sebou a v dálce kolem sebe celý svět, moře, města, tišiny lesů a žilobití vod a sítě cest bílých jako měsíčným svitem politých, kvetoucí horoucími barvami a hemžící se lidmi. A viděla komnaty vydychující vůně pižma a benzoe s těžkými draperiemi a koberci, doléhal k ní hluk továren i plesů slyšela šustot hedvábí a bílých závojů, zjevovaly se jí ženy krásné s očima jako email a s dlouhými stíny vlasů. A teď všecko mizelo, jen tma se k ní hrnula a jejím jícnem pomalu blížil se k ní smutný průvod žen. Hle, už první studeně na ni upřela oči, které promluvily vyčitavým pohledem: »Mne opustil, když mé jaro kvetlo!« A druhá snivá, plachá jako bříza tiše zašeptala: »Mne taky,« a sklopila zkalené oči. Šly kolem další — jiné pobledlé s očima strhanýma pláčem, některé děcko nesly v náručí, šly jiné v cárech a jiné

s křiklavou barvou líčidla v tváři a s cynickým úsměvem pohrdání. A každá upřela na Ninu zraky a vyslovila osudné: »Mne taky.« Nině bušilo srdce a stydla, jakoby umírala.

»Já jsem poslední v řadě,« pomyslila si, když vysoká žena s holým čelem a úzkýma přivřenýma očima sklonila zvědavě k ní hlavu a řekla ostře, jakoby meč o meč zasvištěl: »Mne taky.« Pak se usmála a mizela za ostatními do tmavých řas noci. V dálce, kam odešly, zaslechla Nina srdcelomný pláč.

»Trpěly, trpěly,« zašeptala Nina a otevřela oči. Hvězdy studeně se kmitaly a třásly, jakoby je vítr chtěl shasnout, ale ani list se nehýbal, jak bylo ticho.

»Líbal je jako mě, a duše jeho plameny hořela, hořela .... A hořela, a teď? Bože, vlej mu světla do duše! Což není možné očištění Tvým velkým milosrdenstvím? Jsou zákony Tvé přísné jako smrt?«

Svět hučel za ní, jakoby srdce všech zvonů se rozhoupala na poplach pro spáchané křivdy, a Nina cítila se vinnou před těmi, které zapadly do temné noci, jako nespravedlivě na úkor ostatních povýšená a povznesená.

»Kdyby bylo dítě,« vzdychla a jak se obrátila k Janovi, spatřila bílou dlouhou ruku, jak zatíná do Janovy lebky drápy. Vykřikla a rukama sáhla po strašném přízraku. Byl to bílý pruh světla měsíčního linoucího se úzkým praménkem oknem.

Jan se probudil a jeho duše zázrakem lásky rozkvetla tisíci hvězdami, které kanuly na její tělo chvějící se jako v horečce.

»Odjedeme k moři, tam se uzdravíš a pak půjdeme do Čech, tam budeme jako dříve ty i já, nebudeš smuten, nebudeš se zatarasovat proti mně ničím,« mluvila poprvé jako rozmarné dítě, a on hladil a líbal její žhavou hlavu a zahrnoval ji něžností.

Jako spása připadal jí návrat do Čech. Byla by hned vstala a šla, šla po nějakém zázračném mostě dalekou nocí až do zámečku s upíří střechou a nakloněnou věžičkou, kde hnízdí kavky a krvavé buky svítí z večera. Třásla se, a dojmutí její nezadržované se zvětšovalo poznáním, že Jana vyrušilo z duševní stísněnosti, že soustředilo jeho vzdálenou duši, že ji zavolalo jako vzkřiknutí lásky.

VII.

Celá krajina jako posypaná popelem šedivým a žlutým a nebe je také tak nízké, šedožluté jako popel, topole jako holé metly bez hnutí ukazují k nebi a jabloňová alej k lesu táhne se jako trnité ploty. Oči bolí tím bodavým nepřirozeným šerem, stáhnout záclonu a rozsvítit ve tři hodiny zdá se nemožné, a přece by to byl nejlepší prostředek zaplašit tu náladu tlačící člověka k zemi. Oči se rozvírají a jsou taky zešedlé, pleť bledne a šediví a v duši je úzko, jakoby se mělo stát neštěstí.

Doktor Kozák vrátil se domů ze svých pochůzek po nemocných dříve nežli jindy a rozhlédl se po pokoji, jakoby stěnám vyčítal ponurost, kterou dýchalo nebe. Bylo mu v duši, jakoby život už neměl pro něho nic nežli tu chmurnou náladu dneška. Ještě dozníval mu v uších usedavý, zajíkavý pláč stonavého děcka a v myšlénkách probíral se řadou maličkých svých pacientů. Znal už všechny děti z porodnice Vídeňské i Pražské, znal ty tvářičky líbezné jako obrázky i zubožené, zmučené, věděl, kteří pěstounové považují dítě za balast, ačkoliv to ubohé stvoření přijali dobrovolně pro výdělek právě jako ti dobří, které dojímá opuštěnost dětí a snaží se jim nahradit rodiče. Věděl, o které dítě nešťastná matka pečuje, v dálce na ně vzpomíná, znal i ty ostatní, ku kterým se nehlásí ani otec ani matka, znal všecky dorůstající, odcházející, i ty, kteří u svých pěstounů zůstali navždy. Hle, sta dětí jen zde v osadě vyroste bez otce, bez matky, dětí, které půjdou do světa s pečetí opuštěnosti, s hořkostí ponížení. Kolik z nich nebude tím osudem pronásledováno celý život?

Doktor Kozák zastavil se u okna, z kterého přehlédl dalekou plochu polí prorytých ujetými cestami, a jak oči přivřel před smutnou tou perspektivou šedi, zjevila se mu ohromná světlá postava Kristova, až do té záplavy melancholicky zašedlé oblohy sáhající hlavou a rozpínající ruce s usměvavým pozdravem: »Nechte maličkých přijíti ke mně!« A celé legiony těch drobných bytostí ze vsi batolilo se k němu a ty nejmenší na růžových křidélkách přilétaly; i ze sousedních vsí hrnuly se zástupy k rozepjaté náruči Spasitelově. Hle Bertíček o berličce se šourá a nemocná Blanka taky se potácí k němu a celé kolo růžových děvčátek s jásotem letělo po pěšině a zase nebohé nemocné a prokletím stíhané a nové a nové smutné zástupy dětí chvátaly k osvětlenému místu Kristus zvedl ruce a celá krajina se proměnila v rajský sad plný žhavého kvítí a sladkého ovoce.

Doktor usmál se hořce své fantasii, otevřel oči a vykřikl: »Nenajdou Spasitele!«

A jak zase přivíral oči, vyvstala před ním postava ženy udřené, kostnaté, sedící na lavici u plotny, u každého jejího prsu leželo dítě. Výraz ženin byl tvrdý a studený: připravuje své dítě o první potravu, ubírá mu, aby napojila dítě cizí a dívá se na to cizí dítě jako na vetřelce, který okrádá její nemluvně, ale ona sama zavolala k sobě to dítě. Chudoba zavolala zástupy maličkých.

»Bože, Bože,« vzdychl doktor Kozák a vyšel rychle z domku.

Chápal své povinnosti a toužil pomáhat, nastavovat ruku proti zločinu a křivdě, ale jak to v některých chvílích bylo těžké a smutné! Měl

už své miláčky ve vsi, děti. které rád viděl a srdce se mu chvělo něžností k těm bytostem čistým a krásným, ujímal se všech trpících a týraných, ale často skličoval ho nesmírný smutek, zvláště když ani slunce nepadalo do jeho tváře, když tak samoten vycházel do polí. Někdy mu připadalo, že odněkud doléhá Ninin zpěv, ale nesl se tak smutně dálkou jako pohřební píseň.

»Život, život,« opakoval si zarážeje při každém slově hůl do zvlhlé půdy. »Rozdávat duši, a dni mijejí jako voda v řekách. Ty řeky jsou kalné a tekou do neznáma. Proč rozjímám o životě? Nerozjímal bych, kdyby bylo štěstí. Ale je vůbec štěstí?«

Vzpomínal, byl-li kdy šťasten. Byl. Jako dítě, když dostal od maminky houpacího koně, a taky byl šťasten, když ho matka jednou pochválila, že ustoupil svému spolužáku. On již jako dítě ustupoval. Div nezaplakal při vzpomínce na matku. Kdyby měl matku! Byl šťasten, dokud byl u ní, ale neuvědomoval si tenkrát toho štěstí Jsoucnosti blaha jsme si často vědomi, až když je ztratíme. Živě představil si matčinu smrt, těžký její odchod ze světa. A zašel vzpomínáním pak i na lidi cizí, které viděl v nemocnici umírat. Jejich zastřený zrak nenalézající vlídný pohled drahých bytostí jakoby se mu šířil vstříc šedým vzduchem.

»To je tedy účel života — smrt,« říkal si sklesle, »celá země je vlastně připravená půda pro hroby. A život? Kus útrap, vzácné krůpěje radostí a zápas, agonie, poslední křeč, poslední výdech, škubnutí nervů, mozek — srdce — konec. Zastaví se všecko jako hodiny, a duše zmizí. Celá země a na ní miliony lidí — — —«

Hle, vidí je všecky v různých škraboškách a pósách a v nářku a v smíchu a lhostejnosti a dobrotou ozářené i potřísněné hříchem, a všichni, všichni ve spěchu a zase volně ubírají se cestičkami k temnému obdélníku rozevřené země. Bože, jak některý je blízko a ještě hýří, a tam i ti dva blažení se vedou s úsměvem a — netuší, že zbývá jen krok — a jeden z nich bude dole A zase všecko zmizelo.

Tedy šťastným byl tenkrát jako dítě, ale kdy ještě? Ano, před třemi roky. To byl záchvat štěstí, když tudy kráčel s Ninou. Zachvěl se blažeností vzpomínky, jak byla mu Nina tenkrát blízko, ale žel — unikala. Byl vinen. Proč jí tenkrát neuchvátil, nesevřel, její vůli neznásilnil? Nemohla být dávno jeho? Čím asi na ni účinkoval onen muž, který téhož večera přišel a získal ihned její lásky? Působila tak jeho krása nebo má jeho duše něco přitažlivého v sobě právě pro Ninu? Či jen jeho odvážlivá bezohlednost si ji tak okamžitě podmanila? Záhada. A je Nina šťastná s Janem? A byla by šťastná s ním? Odjeli, odjeli, zámeček stojí opuštěný, tichý, sesmutnělý, odjeli a nevracejí se. Ani slovo nenapsali, nevzpomněli a přece se s nimi tak těžce loučil. Což oba nepoznali, jak mu na jejich štěstí záleží, jak jim přeje, jak se o ně chvěje? Nina byla pobledlá, a Jan, Jan zvláště mu připadal nemocný. Každý den na ně vzpomíná a každý den je čeká. Marně čeká. Skličuje ho tušení, že Ninu již nikdy neuvidí. A najednou ho napadlo, že Nina snad až se vrátí, že se nevrátí sama s Janem, že někdo přibude — její dítě. Možná že proto se nevracejí. Srdce mu prudce zabušilo.

A od té chvíle si Ninu ani nedovedl představiti jinak. Slzy mu vstoupily do očí a zastavil se. Cítil posvátnost té chvíle, kdy tahle myšlénka se mu zrodila.

Zde v té krajině nalezinců a v té chvíli si uvědomil, že chvíle života nejkrásnější síly a vznešenosti. kdy člověk se nejvíce přibližuje Bohu, je stvořit v zázračné lásce člověka. A chápal všecko to přirozené a božské, lásku nejen v plýtvání květů, ale i obdařenou bohatstvím ovoce, které v pozdější době může se stát životním chlebem štěstí. On snad proto tak jasně chápe hloubku a čistotu lásky, že ztratil možnost státi se účastným tohoto lidského štěstí

A Nina? Chápe to Nina? Ó, jistě, protože mívala ráda děti a neobmezeně milovala svého muže. Jak je Nina asi krásná, jak se oduševnělost její tváře zvýšila, stala-li se matkou On si živě představoval její tvář a ještě zlahodnil a oteplil některé rysy její, jakby to učinilo utrpení a blaženost mateřství.

»Uniklo mi teplo života,« řekl jakoby s někým rozmlouval, když zaslechl od lesa hrčení kočáru. Bylo by možná, že by přijeli? Ano, dnes. Právě té chvíle? A jak je smutný den. Zostra vykročil, a nohy se mu třásly Hrčení se blížilo — a již se objevil vůz. Cizí člověk seděl ve voze. Nějaký cestující obchodník asi. Sklamaně stál u lesa a hleděl do šedivé opony oblohy. A kočár se vzdaloval.

Nikdy už neuvidí Ninu, to řekl si toho večera určitě a s přesvědčením, a kdyby ho povinnosti nespínaly, vydal by se na cestu k ní, aby ji alespoň jednou v životě ještě spatřil. Kde asi dlí? Kde by ji teď nalezl? A přenese-li se ona někdy myšlénkami sem?

»Alespoň jednou v životě ji spatřit,« tkvělo mu v mysli a připadalo mu to záhadně krásné a spasitelné jen ji spatřit, jakoby mu to jediné již stačilo pro klid a vyplnění života.

A zjevovala se mu smutná, bledá, s očima sklopenýma k teplé, bohatě rozkvetlé zemi, smutná, jakoby na jejím srdci ležel kámen těžký a neprůhledný jako ta dálka s horami a bolestmi a mlhami a temnými nocmi. Pokrač.

*

OTAKAR THEER:

ČLOVĚK, KTERÝ HLEDÁ ABSOLUTNO.

Vzpomínám si na své dětství s děsem toho, jehož vzpomínky hovoří o hrůze a umučení. Vidím svého otce v modročervené uniformě hulánského majora, vysokého, div že dveřmi prošel, s kníry jako jatagany, s kníry, jež se mu vztyčily v návalu zlosti. Byl zřídka doma; ale když přišel, nevím proč, stalo se ticho našich pokojů ještě tišším, smutek našeho domu ještě truchlivějším. A v tomto tichu a samotě, zvučně, skoro vynuceně hřmotil jeho smích a ostruhy, jež zvonily po celém domě. Chtěl, abychom matka i já ho uvítali s úsměvem, jako důstojnická kasina, jež dovedl bavit po celou noc. Ale my oba jsme prchli, jakmile zařinčela jeho šavle po schodišti; drobná matčina postava, jakoby věčně zakletá do smutečních šatů, na nichž až k patám harašil růženec, zapotácela se jako stín do své komnatky. A já utíkal do zadních pokojů, na půdu nebo do kuchyně (neboť nesměl jsem na ulici) a naslouchal zoufale, kdy přestane znít otcův smích.

Měl jsem šílený, nespoutatelný strach z tohoto smíchu. Neboť jsem ho slyšel jásat ve svých prvních upomínkách, jásat nad mojí bolestí. Pamatuji se jako dnes: ležel jsem v postýlce, lampa hořela a chůva vypravovala mi ospalým hlasem pohádku. Pak přišel otec, kouřil dýmku a práskal ráskoskou do holení svých faldovaček. Chůva se před ním vztyčila jako voják, salutovala a skládala rapport o mně, co jsem dělal a jak jsem se choval. Otec byl spokojen. Pak se nade mnou sklonil a řekl: »Na, maličký, dokaž, že jsi muž!« Začpěl mi na rtech páchnoucí troubel, který mi otec vkládal do úst. Odvrátil jsem se a sevřel zuby. Nutil mne znova a já znova odepřel. Tu se vztyčil jako fantom: vojenské medaille tryskaly v plameni na jeho prsou, oči jakoby mu chtěly z hlavy vyskočit a pod zježenými kníry řvala jeho ohromná ústa: »Budeš kouřit, budeš, budeš!...« Šleh rákosky projel mi celým tělem; a potom jiný přes ruce, jiný obličejem, ráz na ráz, jak uhodila jeho střeštěná ruka, posedle, bez rozmyšlení. Konečně jsem vzal dýmku do úst. »Ještě... ještě«... chrlily ze sebe jeho rty. Polykal jsem dým se slzami; bylo mi mdlo. A nad mým drobným tělem, zmítajícím se v bolestné křeči, smál se otec sonorně, vesele, triumfálně.

Od té doby jsem se mu vyhýbal z instinktu, jako zvíře, jemuž se ublížilo. A on týral mne znova, pro nic, bez sebe vztekem, že se k němu nelichotím, že se mu vstříc neusmívám. Připadalo mi, jakoby se mstil za mlčení našich pokojů, jakoby chtěl v nich slyšet pláč a prosby, když smích neměl tam jásat. Ale já, z návyku již otužilý, nechal jsem ho zuřit bez hlesu a bez výkřiku: tu odrážela se světnici jen ozvěna ran, dopadajících na mé tělo.

Zastihl-li matku doma, byla moje muka tím horší. Odjížděla před každou bolestnou exekucí do kostela modlit se; nesnesla hluk bití; a tak prodlužovalo se očekávání mé trýzně tak dlouho, pokud neodhrčel její kočár.

A přece nezastala se mne nikdy, nikdy nepolitovala. Když se vrátila a já ležel se zbitým tělem a obvázanou hlavou, přišla a šeptala tak tiše a bez pohnutí: »Nevyzpytatelné jsou cesty boží!« Její modré oči, vyvstalé, ohromné, oči věštkyně, mne snad ani neviděly: byly jakoby stále naplněny věčností...

Aby otec nevěděl, navštěvoval matku zpovědník. Byl to padesátník, veliký, s černými brýlemi, jenž vsunul se do pokoje jako ticho. Chvílemi zrudl v obličeji. Tu jeho plihá, jakoby krví podlitá pleť odrážela se divně od paruky, šedivé, lesknoucí se místy v zelených odstínech.

Ani ten mi neulehčil. Když modřiny na mně byly příliš znatelny, říkal, že »odměna pokorného je nesmírná na nebesích«. Mluvil třaslavým hlasem a chtěl, abych se stále modlil za otce. Vypravoval mi o hříchu a trestech, zatápěl přede mnou palčivost očistce a plamenný žeh sedmi pekelných pásů. Někdy mne svlékl a bušil do mého těla malými důtkami, pak mi setřel krev s ran a nazýval mne »Obětovaný Boží«. Po jeho odchodu jsem zůstal zkamenělý a modlil jsem se zoufale, aby mne přijali na nebesích.

A tak jsem nemiloval nikoho, ani otce, ani matku, ani jeho.

Později i modlit jsem si odvykl. Mimo své tři mučitele jsem neznal nikoho. Jednat jsem se bál. Ve volných chvílích bylo mi rozkoší snít, snít bez cíle o dvou věcech věčně, monotonně týchž; v otcově přítomnosti snil jsem o životě modliteb, náboženské hrůzy a askese; když byli u mne druzí dva, snil jsem o bitvách, jeku polnic, útocích jízdy, o soubojích a přehlídkách — jak mi někdy vyprávěla matka o otci.

Štvalo mne to z jedněch snů do druhých, bez ustání, bez milosrdenství, pravidelně jako hodiny, jakoby si mou lebkou házely dvě Vůle v marné hře. Nemohl jsem se nikdy zastavit, nikde zachytit, kouřil jsem tyto hallucinující opiové cigaretty snů neustále, skoro v bezvědomí.

Když mne dali do gymnasia, bylo mi ještě hůře. Otec stal se neústupnější, kněz hrozivější. Neprospíval jsem. Otce, jenž chtěl mne mít velkým a černým, dráždilo nyní na mně vše: moje

jemná, plavá bytost, tichá ozvěna mých slov, i teskný sen mých modrých očí. Obyčejně začal již ráno: odvlekl mne do koupelny, nutil ponořit se do ledové vody a když jsem se vzpíral, objevil se mi otec takový, jak mi ho kreslily mé dětské vzpomínky: shodil mne do vln a bičoval mé tělo mrazivým řemenem sprchy.

Kněz přicházel řídčeji, nemrskal mne, ale jeho slova byla hrozivější. V pekle, o němž nyní mluvil, pukala těla hříšníků a zase scelovala k novým mukám, lidé tam zároveň mrzli a hořeli, oči vylupovány, nehty trhány. Nemluvil již třaslavým hlasem: jeho slova bila na poplach, duněla a treštila, syčela, jakoby v nich praskaly síra a oheň. A matka poslouchala ho s růžencem ovinutým na dlaních, s očima, které se zdály vidět trůn boží...

* * *

Když mi bylo osmnáct let, přivezli jednou v noci otce mrtvého. A za několik dní, také mrtvicí, zemřela mi matka.

Byl jsem volný, bohatý, s poručníkem, který se o mne nestaral.

Po pohřbu, několikrát, přišel kněz. Jeho hlas hřímal zase nad mou hlavou, ale když jsem ho poslouchal lhostejně, obrátil a plačtivými slovy škemral o příspěvek na náboženskou kongregaci. Spíše z nudy než v zlosti ukázal jsem mu dvéře.

Tak zmizeli moji tři mučitelé, a já netesknil pro žádného z nich, pro žádného.

Zprvu žil jsem doma. A strašlivá hra dvou Vůlí začala znovu, šlehajíc mne ze sensací do sensací, ze snů o životě do snů o umrtvení. Pomatený, zoufalý bolestí, hledal jsem cizí tváře a cizí historie. Žil jsem v klubech a hernách, účastnil jsem se banketů, kde po půlnoci rozbíjejí se poháry, lustry a zrcadla. Byl jsem při soubojích a v pouličních sroceních jsem hledal dobrodružství smrti. A vracel jsem se pak k sobě, ještě žíznivější, ještě nestálejší.

Snad proto, že jsem poznal vratkost svého Já, ten věčný život jakoby na vlnách, jednou ve výši, podruhé poslaný do propasti, chtěl jsem se zakotvit v čemsi mimo sebe, v čemsi absolutném, v čemsi krásném a divném, jako je má duše krásná a divná.

To bylo, co mne táhlo k ženám.

A měl jsem štěstí, štěstí, jestliže toto slovo platí pro člověka jako já: Milovaly mne prodavačky z krámů a vznešené dámy s podmalovanými nehty. Poznal jsem ženy-květy, které vyšívají nebeské lilije rukama vonícíma po resedách, a jiné, které klepají, k ránu, na dvéře hotelů, po boku milencově. Některé jsem opustil bez dotknutí a jiné po chvílích rozkoše: neboť tajemství jedněch byl chlad a druhých oheň. Otevřel jsem jejich duše jako pokoje: a když se mi ukázaly jejich jednobarevné stěny, zahodil jsem klíče a prchal k sobě samotnému.

Teď teprv vidím celou beznaděj svého zoufalství: jsem jiný než ostatní, dva hlasy ve mně mluví, dvojí touha hraje si mým srdcem. Probouzím se jako epileptik, jenž ví o přicházející křeči: tak děsím se toho marného kolovodu, věčně zaníceného dvojí Vůlí v mé duši.

A zbylo-li něco v mém zbičovaném, uštvaném těle, je to:

Chtěl bych zapomenout svůj žal, svou úzkost, své zoufalství v pleti ženy — ženy, která snad není z tohoto světa. Neboť kde naleznu bytost, jež je zároveň plamen a led, zároveň pravda a lež, zároveň bolest a zároveň rozkoš těla jako má duše?

Z NEJMLADŠÍ POESIE.

Jaroslav Orator:

REMINISCENCE.

Žár sluncí vyhaslých jsem viděl planout v dáli;
ohnivé ruce k modlitbě spjaté
tak líně nad obzor můj výš se pozvedaly.
A někdo v dálce zpíval hymny svaté.

Kdo zpíval je, já nevím. Někde v hloubi lesa
snad seděl stařec na kameni
a zpíval o proudu, jenž v rokli klesá
a černými vlnami se pění;

Snad zpíval jsem sám ty tóny unavené.
Já nevím již. Vím jen, že večer byl,
a poutník jakýs, ruce roztažené,
do duší smutek sil.

To byla minulých i příštích smutku svatá chvíle.
Mně duší nápěv dojemný zněl,
a v hořkém pláči nad zhaslými slunci hlavu chýle
já zdvihl se a v dálku šel.

Žár sluncí vyhaslých jsem v duši měl
a kolem spjatých ruk mé modlitby se chvěly,
a tóny hluboké jak temný pláč cell
mi v duši zněly.

LUDVÍK KÖPPEL:

POLEDNE.

Na měkkých březích omámen ležím,
dlaně mé boří se v zelené bahno.
Na žlutých polích dusí se Žití,
vzduch zpit, jak opilec na tvář mi klesá,
po zemi s chechtotem plazí se žár.

Bronzové mouchy, rozvířená šídla
zpívají a hrají nad bílým pískem
Jak zpěvy průvanů ve starých věžích,
jak úpění dětí, jimž pění se rty,
tak zní ta hudba slunce a žáru.

Horko se v rozkoši rozhlíží kolem.
Jde si pro zemi, pro nevěstu bílou.
Šíleno sevře ji v ramena černá,
v závratném tanci, v uštknutí jeho oka —
vím — země se rozplyne v oblaka dýmu.

JOS. FREUND:

SMRT MILENCU.

Mít budem lože plná vůní ztlumených,
své divany pak hluboké jak hrobky zas,
a na podstavcích květy z končin vzdálených,
jež pro nás vypučely v krajích větších krás.

A lokajíce mocně slední žáry jich,
jak pochodně dvě budou srdce obou nás,
jež do duší nám, zrcadel těch zdvojených,
odrážet budou nesmírný svůj dvojí jas.

U večer růžový a modrý mysticky
kdys vyměníme pohled, jeden, na vždycky,
jak dlouhý, rozloučením obtížený vzdech;

A později Anděl, pootevřev brány, nám
zář radostně a věrně přijde vzkřísit těch
zkalených zrcadel i ohňů mrtvý plam.

BEATRICE MAŘÁKOVÁ:

LOHENGRIN.

Hvězdami hoří dálky spící,
plá měsíc tiše v noci sen,
můj zámek v hlubině vod snící
dnes růžemi je ověnčen.

Z neznáma přijde dnes rek báje,
po němž mru touhou bolestnou,
ve kvetoucí s ním půjdu háje,
kde úsměv stane v duši mou.

Dlím před svým bílým zámkem bledá,
mé oči ztrácejí se v tmách — — —
Již rytíř cestu ke mně hledá,
již pluje — v zlatých zřím jej snách.

Ach, blíží se!... Člun labuť tichá
mu táhne celý ze zlata,
vše dřímá, vánek nezadýchá,
má touha mlčí dojata.

Rek pluje dál — Můj palác míjí,
do krajů mizí svítících,
a z mých se zraků slzy lijí,
v rozkvetlých růží kanou sníh.

Toť není on! — O srdce šílí,
vzlyk stíhá vzdalující stín,
zklamaná touha v štkání kvílí:
Kdy, kdy můj přijde Lohengrin? —

ZAKLETÁ PRINCEZNA.

Jak dávné báje kněžna bílá
v zátiší růží ztajena
v kouzelné zahradě jsem snila,
dobrými skřítky střežena.

V korunách stromů vánek nedých',
ve přítmi háj snil modravém,
květ svítil kol mých skrání bledých,
a dřímala jsem zlatým snem.

V tom tichá vůně v tvář mi vála,
stříbrný přísvit šerem táh',
zahrada celá divem vzplála,
lilijí háj se zachvěl v snách.

A procitlo vše dlouze snící,
a květ i strom se čarem chvěl,
jen teskně lkali trpaslíci,
když princ mne v dálku unášel...

Jos. K. Šlejhar:

NEHODA MESIÁŠE.

KUS HISTORIE NEJNIŽŠÍCH A NEZNÁMÝCH

Pokr[illegible]

Neměl jiného dojmu a určitého zapamatování než užaslé nezvyklosti. Vše tak podivné, zakleté. Nesmírná sněžná stráň, až k nejvyšším horským hřbetům se vznášející, jakoby stanula na tomto místě a k takovému podivnému utkvění života zde vzniku dala. Bylo všechno tak nápadné v tom osamoceném sídle onoho člověka Zdálo se tu již jakési vyjmutí z ostatního zvyklého života, taková pochmurnost a nevlídnost zela vůkol, samota padala na duši a děsila ji. A jakoby odtud již mystické ohromení nastupovalo. Přicházeje sem sadem těžce vyčnělých staletých třešní, které jakoby se shlukly k významné úradě, chvěl se neznámými dojmy, jež ho omrazovaly. Osyky po stráních roznesle, strnule se otřásaly nahými pahýly. Oblé jejich kmeny, bledé zazelenalé kůry značily se jako sinavá nahá těla mrtvol. Rozloha té pouště horské hučela tesklivě. Ale jakoby to byly steny a nepozemské zvuky vynášené z té obklopující říše záhad. Dunivě a pochmurně narážely hukoty ty v šíro zmrzlé pláně, jež zdála se zkována z ocele a do všech svých hloubek sněhem a sněhem a třeskutým mrazem zdála se proniknuta...

A tu čím dále nesnesitelněji a samo vychylovalo se mu u vědomí duše jeho neštěstí, neslo se před ním, všady bylo, všady zelo vůkol v mračné hrozivosti. Posléz nebylo již ničeho než jeho neštěstí, které nyní u samého cíle rozhodování jakoby neodolatelně se vtlačovalo v popředí všeho. Chvěje se sám v sobě, bál se tak čehosi nad míru, úzko a nejisto mu bylo. Ztrácel nad sebou všechnu vládu a opanování. Zuby mu občas zajektaly... A tajemný duch a vznět hor jakoby se vznášel vůkol, naléhaje v celé ponurosti své.

Ze všeho dále utkvělo mu neobyčejně význačně na mysli, jak zastihl toho člověka u něho doma. Na ohromné, divně omalované peci povaloval se v mohutném řasnatém kožichu. Opíraje se o levou ruku hleděl zádumčivě a upjatě do kouta. Vydržel prý tak, nebylo-li co dělat, celé dny. Když vcházel, zrovna ten jeho pohled působivě o něho zavadil a jakoby zalila ho hned vlna divně opojného nápoje, pojmula ho závrať a musil hned k tomu silnému zvláštnímu pohledu svým pohledem a jaksi celým nitrem spěti, ač pec byla za kamny stranou v koutě, jak se vcházelo ze dveří a nemusil se onen člověk na ni ihned pozorovati. Ano bylo všechno zde tak zvláštní, jako bloudné, očarované. Ostatně znal již poměry tohoto podivína a dovedl se k nim uzpůsobiti. V neodvratném směru svém hleděly ty oči s pece, on sám ale nepromluvil, jakoby nevěděl o příchozím, vyčkávaje jen Bylo v té rozlehlé sednici až pronikavé teplo lázně, co venku skučel mráz a sníh se bouřil. Vše tu bylo tak nad míru prosté, nezastavěné, nerušené ve své rozlehlosti, jež působila jako ozvěnou vše nějak drsné, ale čisté a vždy jako nedělně, obřadně uklizené, ač u tohoto podivína ruka ženská neřídila, obstarával si celou svou domácnost a hospodářství s hluchoněmým podomkem, s nímž neznámo, jak se dostal dohromady. Význačná tu byla dubová černá police se starým porcelánem naplněným kořením a s nesčetnými pytlíčky a kornouty, z nichž vycházela mdlobná těžká vůně vzdor jejímu uzavření. Udolávající a rozsáhlé ticho panovalo v celém domě, jež ono jako ze zdáli vznášející se hýkání a bouření horského vichru činilo ještě hlubším a významnějším...

Ty zádumčivé, zrovna vhřížené a zatrpklé oči, ale výrazu neobyčejně mocného a vlivného, nespouštěly se jaksi nikdy ze svého navyklého utkvění na příchozího nehledíce; nechtěly to snad získávati si u lidí nějakého pověrečného obávaného zdání, ale byl to jejich přirozený, podivínský ponurý způsob jako vše u tohoto horala. Nemohl se jaksi nikdy vyprostiti ze svých dum, v nichž tonul, navykaje jim celým svým životem a osamocením, a vše vůbec jakoby se mu zračilo spíše ve způsobu přeneseného zjevu a bezprostřední skutečnosti jakoby pro něho ani nebylo Ale byl to člověk poctivý, prostý, bez lsti a sobectví, jenž lidem oddaně pomáhal více z dobré vůle, z vnitřního popudu, jenž v tomto směru tak neobyčejně se dovedl vyvinouti. Z domu nikdy nevycházel, ze svého okruhu země se snad nikdy nevzdálil, nikam ku koni by nešel, kdyby mu byli nabízeli sebe více — musili mu koně buď přivésti aneb znaleckou zprávu mu podati. To mu postačilo. — Když příchozí, vždy zdánlivě nepovšimnutý, dostatek si pobyl a třebas byl již netrpěliv a ve zmatku, neznal-li podivínství jeho, při čemž na peci, jakoby zatím citem a tajemným dotekem badavě zkoumáno bylo o bytosti a úmyslech jeho, pokynul posléz hlavou podivín, vybízeje ho k přednesení záležitosti, stočiv při tom oči ještě více kamsi do kouta, jakoby mu bylo cosi na nesnáz a čemusi se chtěl vyhnouti. Začal-li kdo dříve mluviti, bez vybídnutí jeho pokynu, zatřásl člověk na peci nevrle hlavou a jaksi uši si zacpával, což bylo dostatečným označením. Ale lidé ho již znali a zařídili se rádi podle něho.

On ruce spustil do klína a hlavu sklonil na prsa, vyčkávaje. Jal se pak, když mu bylo pokynuto, vypovídati o své záležitosti. Začal tichým,

rozechvěným, truchlivým hlasem, jakoby svěřoval nejtěžší, nejdůvěrnější své bolesti, svou nejkrutější příhodu života, a trochu unyle, zpěvně vynášely se mu z hrdla zvuky slov z opravdového pohnutí se vynořujíce. Bylo mu při tom nějak, jakoby to ani sám nemluvil, ale cosi mluvilo z něho, důtklivě, přesvědčivě, povznášejíc se čím dál více v těžké horoucí vášni. Slyšel jaksi sám sebe, to unylé, zpěvné, trudné vypovídání táhlo mu kolem vlastních smyslů jako zpěv procesí a nořil se jaksi nábožně a vroucně v to sebenaslouchání.

Vypodobil celého mesiáše, jeho výšku, jeho vlastnosti, ničeho neopomněl, vše vypověděl, uvedl a důkladně znalecky přednesl vůči člověku onomu, jak si to vždy přával tento; nedávaje ale nyní pranic na jevo, zraků jen jaksi se svého utkvění čím dále napjatějšího nespouštěl.

Se vším byl již příchozí hotov a náhle v rozpacích se zamlčel, nevěda, co říci. Zajíkal se, byl neobyčejně pohnut... Bože, jednalo se tu o jednu z nejtěžších záležitostí jeho života.

A... a... a... chtěl ještě cos vypovídati, ale byla to asi lítost krutá, v níž další slova se rozplynula. V jakémsi úpěnlivém domáhání se pomoci u tohoto člověka, jenž tolik mohl, pověsil se nyní celým zřením svým na něho. »Slyšel jsem o vašem koni, o mesiáši,« zazněl náhle s pece unylý tichý hlas. »Kůň dobrý...« A zase umlkl člověk na peci, jakoby odvanuly se náhle ty zvuky neoznačitelného, jaksi usněného jeho hlasu.

V něm zvedlo se na okamžik nadšené zajásání, zarděl se vnitřní hrdostí. Jak, cože, i k němu, jenž v takové spoustě koní i nejvzácnějších se znal, zanesly se zvěsti o jeho mesiáši! Jaká to čest, sláva pro něho. Když ten člověk řekne dobrý — ó pak to znamenalo něco! Až hřející blaho naplnilo mu nitro, sám u sebe se povznášel. A nová naděje se ozvala, že zajisté takto učiní, co bude moci jakoby jemu samému záleželo na koni takovém.

A znova, celým zřením svým, jakoby nyní zaníceným a prudce oživeným, pověsil se na pec.

Ty oči na ní zatím stejně nepohnutě zíraly, ale jakoby zanesly se ze své dosavadní utkvělosti k nějakému jinému vnitřnímu zaujatí. To trvá u něho mnohdy dlouhou chvíli. Tak je to u něho zvykem. Člověk ten vždy totiž tak svědomitě pátrá ve svých zkušenostech a znalostech. Namáhá se přispěti dle nejlepšího svého mínění. Zatím on v úzkostech znova se vynořujících zaléval se jakousi horkou mdlobou v očekávání svého ortelu. Neboť co ten člověk usoudí, z toho z pravidla nebývá odvolání. Nemohl ve svém očekávání, jež napjalo až mučivě veškery jeho smysly, několikráte nevzdychnouti, těžkomyslně, v ústrachu, v mučivých nejistotách. Tenkrát to mlčení a badání znalce trvalo neobvykle dlouho, to nezdálo se znamenati nic dobrého. Ostatně nerad naplano co řekne a nerad se opravuje. »Škoda, přeškoda takového zvířete,« zahovořil posléz ještě tišeji než prve a ještě unylejším hlasem, jenž jakoby byl odvykl mluviti a lámavě trochu zadrhoval. Zahovořil to až nějak tesklivě a více jen pro sebe.

A nečekaje na přisvědčení, jež jakoby se rozumělo samo sebou, dále hned pravil již příkřeji a drsněji, jakoby se rychle zbýval nepříjemné povinnosti, při čemž trochu povznesl se mu hlas: »Člověče, nevím, ale radil bych, nedržte se s ním a zač můžete, prodejte jej v čas, dokud aspoň má to maso...« Tu náhle dutě snížil hlas: »taková věc se už nespraví a kulhání se nepozbude.« Načež se ten člověk zamlčel, snad že už řekl vše, co říci měl. Pohled jeho již zas tkvěl v obvyklé své zádumčivosti. — A!.. Jemu dole úžasně rozjektaly se zuby, zatmělo se mu hustě ve zracích. V dlouhém trhaném jakoby rdoušeném proudu vydechl a mráz rozlil se mu po celém těle. Strašlivé bylo to vzezření ubožáka dočkavšího se svého ortele.

Člověk na peci jakoby byl zpozoroval ty úzkosti, vycítiv je, a jakoby se mu bylo zželelo jeho i toho koně, jejž znal z pověsti. Za nějakou chvíli ještě jal se tiše mluviti, jakoby v náhlém rozpomnění: »Ono někdy sice taky jaks taks,« tu se odmlčel — načež pokračoval jako ve snách: »Dám vám mast pro všechny případy. Koně nechte stát čtyři neděle. Mažte ve dne v noci. Nic jiného nezkoušejte. Ono někdy sice, ale já nevím. Za ty čtyři neděle vemte ho ven — za ty čtyři neděle musí to přejít, má-li to přejít. Jináče všechno marno a a...« Tu se mu hlas jaksi svíravě zvrátil, jakoby unavil se tím dlouhým nezvyklým a patrně bezúspěšným mluvením.

Venku v tu chvíli provalilo se mohutně vzdušné zakvílení a veškery ony nesmírné spousty sněžné jakoby se těžce neobsáhle zachvěly.

Nebyl by mohl naznačiti, co se potom dálo, když mu tu mast dávali, jak zase došel domů. V tupém uřícení, v bezvolném zanášení jakoby se vše stalo. Vracel se s ortelem v duši, bez naděje. Vše kolem něho bylo zřícení. Měl tu mast pod kabátem, k té ještě chvílemi jaksi živěji tíhlo a povzbuzovalo se tím jeho ustrnutí. Až pozdě v noci octl se u jejich domoviště. Vše bylo pohříženo v hluchých tmách, psi ve vsi nevlídně zaštěkali. Obešel stavení, přelezl vrata dvorku, aby se nemusel dotloukati. Chlév ze dvora býval jen na petlici, otevře si sám. Nevšiml si ničeho kolem sebe, čeho nikdy jindy neopomněl by si ostražitě povšimnouti, zda všechno v pořádku a někde se něco nehýbe. Na ničem mu jaksi více nezáleželo, pro nic neměl smyslu. Pusto a hlucho bylo v jeho duši.

Zalila ho černá těžká čpavá atmosféra chléva.

Namáhavě oddychovala dobytčata jen jako rozplyzlé nestvůrné skvrny vhřižující se ve ztemnělost prostoru. Zatajil se mu dech, vcházel do maštale.

Mesiáš tlumeně zařehtal — ó to nebyl obvyklý jeho hlas, to zaržání bujného sebevědomí. Mdle, nějak vyčítavě, bez živého vzrušení, z pouhého jen matného popudu, ozval se kůň při příchodu svého hospodáře, jak ozývá se kůň, je-li nemocen, schází-li mu závažně cosi. Jemu scházelo něco na život a smrt Hospodář dovlekl se po tmě až k němu. Dnes tu nehořela čadilka, vše tonulo v tmách. Bylo mu jaksi vhodněji v té osamocené tmě, kde všechno tak nezvěstné připadalo, bylo mu volněji, to jest mohl se nerušeně odevzdati strašnému svému zjitření bez mučivého úzkostlivého uzavření a spjatí. Dodělav se hřbetu koně, šinul ruku po něm až ku hlavě, jež se hned šíjí k němu oddaně otočila. Tady náhle a prudce zavěsil se na krk koňův oběma spjatýma rukama a zavzlykal neočekávaně. A tak úpěnlivě, ve vzlycích trhavě vzkypělých, jež zase se hroutily, jakoby jim docházel dech. A cosi dutou truchlivou ozvěnou zaúpělo celým chlévem. Myš tu směleji zaropotila — tady není se jí báti pronásledování a nástrah... a psi po celé vsi tu sborem zakvíleli nějak těžce se znepokojivše ..

Ty čtyři neděle asi! Po celou tu dobu nebyl věru ani člověkem. Skoro nejedl, nepil, šedou nevzal — ta zrovna stala se mu v té době nesnesitelnou. Nespal. A mazal tou horskou mastí dnem i nocí, násilně, vytrvale. Nevyšel po tu dobu z domu, neukázal se ve vsi, s nikým nepromluvil. Přišel-li kdo k nim, dal se zapříti, — pak dokonce bez obalu vzkázal, aby mu dali pokoj. S každým byl by nejraději vyrazil dvéře. Žena se ho bála, ale bála se více jeho vzezření a počínání, jemuž nerozuměla dobře, nemohouc se tu dodělati nějaké jistoty. Ptát se neosměliia. Jen se tak krutě sápal a houkal při pouhé takové zmínce, hned se uváděje do neobyčejného jakéhosi chorobného obávaného vzteku. Den i noc míjely u něho jako v nezastaveném řícení, jakýmsi směrem strašně vytknutým, jako mezi dvěma příkrými břehy úzce spjatými, a nezdál se tu míti jiného ponětí o sobě a o všem, než právě ve směru toho řícení se kamsi v jakési strašné bezdno.

Nic pro něho na světě nebylo, než jen ta záležitost choré nohy. Tu mazal, převijel, opatroval. Ani koně vlastního jakoby již nebylo, a o něho se nejednalo, jen té nohy jeho. Nezkoušel ale pranic, nevyšetřoval na ní, nevšímal si zdánlivě žádných příznaků, ať po jeho mínění ulehčujících nebo přitěžujících, a kdyby se bylo s tou nohou dálo cokoliv. Nechtěl tu sám o sobě jaksi nic věděti, ničeho se domýšleti, — až přijde to k oné chvíli rozhodné, jež sama pak vše projeví. Jakousi mocnou sugescí byl veden při svém počínání za ty neděle — sugescí tou byl onen člověk tajuplný a rada jeho a ty jeho badavě utkvělé oči i vše to, co jako v jednom objatém zření s tím bylo spojeno Žádná moc světa nebyla by ho přiměla k jinému počínání, k odchýlení se od daného návodu. Ty badavě spočinulé jeho oči jakoby ho při celém počínání neodvratně provázely. A do duše zněla mu slova: Mažte ve dne v noci. Nic jiného nezkoušejte. Ono někdy sice...

Až ten čas uplynul. Včera právě dopadly čtyři neděle a také došla mast. — Za ty čtyři neděle musí to přejít, má-li to přejít... Dnes měl mesiáše vyvésti. Měl tu zvěděti, na čem ustanovil se jeho osud.

Ráno dočkal v horečném roznícení Všechny žíly v těle mu prudce tepaly. Skráně nějak mocně se mu nadouvaly. V takových neblahých nejistotách nikdy ještě jeho duše se neoctla. Ty nejistoty samy o sobě ve svém neohraničení, ve svých rozechvívajících úzkostech, v propadání svém jakémsi a neustáleném rozbíhání byly by nesnesitelně trapny, bez ohledu k vlastnímu předmětu a pohnutkám. Nacházel se celý v ovládání cizí dravé moci, jež s ním prováděla své zlopověstné dílo. Neměl sám sil na něco pomysliti, rozpomenouti se, něco začíti Slepě jím cosi jen zmítalo. Chýlilo se v něm vše u vlek té cizí moci. Ba zrovna křečovitě vyhýbal se i každému určitému pomnění o těch vlastních věcech, jež nyní byly před ním, — nechť dálo se vše dle svého určení. Jakoby pak více nejednalo se ani o konečné ustanovení osudu, o koně, o důsledky s tím spojené, jen o to osudné určení samo a nesnesitelný vlastní stav... V bezmezném rozruchu smysly jeho vířily...

Měl nasypati koňovi — nebyl by se k němu odvážil toho rána, jakoby již tím všechno mělo propuknouti k jeho zkáze, již on tak snažil se pořád nějak ještě zdržovati. Chtěl novou ohlavu navléknouti, ale nedostávalo se mu ku všemu sil. Nemoha pronésti slova, němě jen ženě pokázal ke žlabu. Pak ve spěchu, jakoby za ním cosi kvačilo, vyběhl z chléva. V tu chvíli udělalo se mu zde nesnesitelně.

Na vymrazeném čerstvém vzduchu se mu poněkud ulevilo Vydechl z hluboka a otřel si zapocené, zimničně zpráhlé čelo.

V nerušeném utkvělém klidu zimního rána značila se před ním vesnice, rodná jeho země. Ale v tu chvíli připadalo mu všechno tak cizí, neznámé, vymyťující jeho jaksi ze svého středu — ovšem, viděl ji zase po dlouhé době, ano za ty neděle nevyšel ani ven, neshlédl světa, nevěděl o počasí, o ničem.

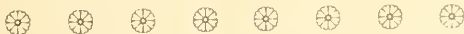

FEUILLETON.

DENNÍK SPISOVATELE.

Rozházené zápisky.

V dubnu. Před kavárnou na boulevardu des Capucines. »Zelená hodina«. Podvečerní jek a řev boulevardního života. Kočáry, omnibusy, automobily divoce se ženou dvěma proudy... cameloti hulákají jména večerníků: »Voilà la Patrie! Demandez le Petit bleu... malé Pařížanky s velkýma, podnikavýma očima pod ohromnými klobouky míjejí kolem jako smavé a příliš hmotné fantomy hříchu a rozkoše... a pan Catulle Mendès dokončivší svůj absinth sedá do drožky, provázený dvěma, třemi uctivými básnickými pobočníky... Obraz věčně stejný, únavný — a přece tak milý svým horečným pohybem, svým střeštěným hlaholem, svými hýřivými barvami, milý zvláště, když jsem odpočíval před kavárnou po denní práci, návštěvách a pochůzkách a když v nostalgickém snění (jež mi bylo jakýmsi psychickým aperitivem... absinthem duše...) unikal jsem daleko, daleko z toho vírného zmatku a hluku kolem mne.

— — — — — — — — —

Vzpomínám na krásnou noc v Alpách. Bylo to na podzim. Spací wagon. Miluji noční jízdy, kdy rychlík letí neznámými kraji, kolem hor a lesů, měst a zámků, jichž temné silhouetty matně se míhají a jichž jména nikdy nepoznám, jež snad nikdy více neuzřím, a kdy jako osudem a touhami štván řítím se v divém spěchu záhadami stínů, šerem nepoznaných a jen tušených světů...

Noc mrazivá, tichá, zářivá. Nejryzejší, nejostřejší kontrasty světla a stínů. Propasti tmy a skvoucí vrcholy osněžených hor. Do oblohy chvějící se ametystovým rozlitím nesmírných světel prostoru vrývaly se tvrdé obrysy hor. A nad nimi úžas nekonečného ticha a vznešeného strnutí v bílém jasu démantových hvězd. Nikdy jsem neviděl čistší a klidnější jas hvězd jako v té mrazivé noci nad oslnivým úbělem sněžných vrcholů. A dole, na úpatích, v údolích jakési strašné chaotické temno neproniknutelných lesů, uděšeně schoulených vesnic, odkud švihl třaslavý a vzdálený záblesk ojedinělého osvětleného okénka. A tetelivá jiskra lampy neb lucerny zachvěje citem jako vzdálené zaúpění zoufalosti, výkřik z dálky, kam nemožno spěti s pomocí a láskou.

Měsíc v úplňku svítí tak intensivně, jakoby se tavil v bílém žáru rozžhaveného stříbra. A vlny tichého, lehce zčeřeného jezera jsou poprášeny tančivými, rozptýlenými, lehounkými paprsky měsíce a kolem civí zabedněné, pitvorné villy a zámečky již opuštěné lázeňskými hosty. Fantastickou vidinou kmitla se jakási bizarrní, divoká, rozháraná zřícenina — určité černé kontury, jakoby silhouetistou vystřižené z černého papíru.

Ticho... ticho... mrazivé a bílé mlčení alpské noci... Pocit nekonečných a velebných rozpjetí duše. Každá myšlénka je modlitbou k hroznému tajemství, vznášejícímu se v tom prozářeném, mlčícím chladu nade vším pozemským a lidským. Oči zvedají se k hvězdám jako k svícím na oltáři...

Vlak duní, ryčí, rachotí profanně do svatého mlčení noci, plivá cynicky chuchvalce smrdutého dýmu do ohvězdéné výše a prchá z poesie alpské noci do špinavé sprostoty vídeňského rána.

— — — — — — — — —

15. dubna. Pan Rostand je těžce nemocen, noviny přinášejí buletiny o jeho zdraví podepsané věhlasnými jmény fakulty lékařské, a Sarah Bernhardtová každý den dojíždí k »svému« básníkovi. »Chudák přepjal své síly...« slyšel jsem, »spáchal chauvinistické drama v druhu caesarském a je — dreyfussardem. Není divu, že mu došla inspirace a ta hrozná Sarah ještě v poslední chvíli ho donutila k předělání dvou nebo tří obrazů.« »Uštval se prací«, »A životem«. »Zejména životem.« A mladá sličná dáma vmísila se do hovoru: »Il était trop usé! Hrozné slovo z jemných, dívčích ještě rtů, jež před chvílí zpívaly sentimentální romanci Massenetovu!

18. dubna. Pulnoc. Po představení »Vaudevillu« v Café americaine. Kolem mne hlučí vesele a bujně nejveselejší svět pařížský. »La haute noce« se tu schází na rozmařilé souper. Vedle mne sedí několik vyzáblých křivookých Žaponců, raffinovaně civilisovaných elegánů z dalekého východu, kteří dovršují své evropské vzdělání lekcemi pařížské hantýrky světácké, sportovní a demi-mondní. Několik děvčat nalíčených, nádherně nastrojených, blýštících diamanty příliš velkými, než aby mohly býti pravé, zaučuje vědychtivé Žaponce. U jiného stolu několik mladých kusů, poznávám mezi nimi dva žurnalisty, popíjejí šampaňské, lijou je do sebe po rusku jako v nějakém šlechtickém kasině v guberniálním městě, beze vší snahy přizpůsobit se západnickým zvykům. Slovanská veselost široká — gaminský smích barvených rtů — zábavná směsice. A ještě zábavnější obrázek: německý párek novomanželů vrazil do kavárny. Snad omylem. Nebo ze zvědavosti. Německá panička zatoužila z blízka poznati ten zhýralý svět, o němž četla potaji v pensionátě v románech Zolových a Prévostových a který teď, díky sedmé svátosti, může viděti neohroženě a bez bázně vlastníma očima. Mladá panička je pramálo chic a neví jak se tvářit. Novomanžel je též v rozpacích a červená se před sklepníkem, s nímž se nemůže smluvit. Němkyně se vzpamatovala konečně a rozhlíží se. S takovým divným impertinentním údivem. Jakoby pohlížela s trůnu ctnosti, manželství a zákona. Odpovídají jí ještě impertinentnější pohledy temných očí, tuší podmalovaných a mocně rozšířených, se zvýšeným leskem horečné živosti. Výbojné pohledy vzpoury, anarchie, volné lásky. Ctnost by bohužel podlehla v souboji, neboť neměla toaletu od Redferna — byla tak docela německy nevkusná...

Sedím v koutě sám. Kouřím. Myslím na Rejanovou, která mi trochu otřásla nervy svým uměním tak pařížským, nervosním, upřímně ženským. Před kavárnou zastavují kočáry. Sluha v placaté čepici, v červené vestě se zlatými knoflíky otvírá dvéře... šelestí hedvábné vlečky, celé kaskády krajek se řinou s krásných těl, bujných těl plastických nebo s těl jemných a rozechvělých jako struny .. ostré a exkvisitní parfumy pronikají ovzduší... úběly ramen a smělých dekoletáží... třpyt démantů a perel... nádhera onoho velkého světa, jehož je však vždycky jen půl, slaví sem svůj popůlnoční vjezd v průvodu fraků a smokingů před užaslými a žádostivými zraky cizinců a turistů.

Květen. V Louvru. Chodím se dívat na Murillovy madonny. Připomínají mi jisté oči, nejkrásnější a nejhlubší oči, jaké kdy hořely slávou, něhou a poesií ženství. —

Trochu zase přestavěli Louvre a stále cosi kutí v některých sálech. Loni jsem se marně dobýval do oddělení 18. stol., do sálu Watteaua a Chardina, teď jsem našel také nějaké dvéře zabedněné. Pro světovou výstavu přerovnali gallerii, urovnali ji přehledněji podle národů a škol, aby si obecenstvo nepletlo snad Franz Halse s Tintorettim, což se může státi i zcela zachovalému a odbornému kritikovi, když mu presentují historii umění tak pomíchaně, jako na stěnách dřívějšího Louvru.

Neopominul jsem navštívit nevelké, ale půvabné zákoutí anglické, poklonit se Constablovi, Boningtonovi, Gainsboroughovi, těm dobrým poctivým mistrům, kteří hledali pravdu a nelíčenou poesii přírody dlouhou řadu let před realisty a impressionisty. Jejich obrazy mají vzduch, jejich barvy teplo života. Rozkoš. A pak ještě malá zastávka v nevelkém sále italských primitivistů, kde Giotto, Cimabua, Gozzoli a ovšem Botticelli, znovuzrozený modou uměleckého snobismu, potěší srdce i oko svou líbeznou a vroucí prostotou. Jaké hody a požitky duše našel jsem v těch síních, jimiž jsem bloudil mnohé a mnohé dny, dlouhé hodiny.

Měl jsem v kapse ráno došlé noviny. Rozevřel jsem jakési časopisy venku v zahradě Louvru. Četl jsem útoky

posměšné invektivy, kritické pošklebky své jméno smýkané a pokálené v té špíně lidí mi zcela lhostejných.

Jeden mne guillotinoval jako literárního bezvýznamného šosáka, jiný s největší pedanterií, jaké jest schopen jen seschlý a sevrklý mozek kantorský, strhal mou poslední knihu, jiný s vysokým smíchem aristokrata, nadělovéka a poštovního assistenta zdrtil mou plebejskou nepatrnost. Nikdy se mi to vše nezdálo malichernějším, směšnějším, ubožáčtějším jako v té chvíli a naprosto jsem nedovedl pochopiti, proč se ti páni tolik rozčilují.

VÁCLAV HLADÍK.

LITERATURA

Jakub Arbes: Svatý Xaverius. Romanetto. S osmi illustracemi H. Böttingera. Třetí vydání. Nákladem F. Šimáčka 1900.

»Svatý Xaverius« spíná nerozlučně jméno svého autora s osudem »Lumíra«: nelze vzpomenouti na první číslo nového listu Hálkova a Nerudova, jež nese tak zřetelnou pečeť světového rozhledu a umělecké ryzosti druhého svého redaktora, aby nevynořily se velké litery nadpisu Arbesova romanetta, jež založilo autorovu slávu. »Lumíru« Arbes zůstal věren; Neruda, přítel a učitel jeho, opustil »Lumír« se smutnou zkušeností, že není rozeným redaktorem, »Lumír« přišel do rukou mladších, ale Arbes v jeho sloupcích otiskoval pravidelně svá romanetta a ještě loni přihlásil se »Nocí na hřbitově«, že na »Lumír« nezapomíná.

Přece však patří »Lumíru«, jenž přinesl celou již knihovnu jeho prací, Arbes pouze částí své bytosti: Arbes belletrista a literární historik stojí v rámci »Lumíra«, Arbes žurnalista stojí stranou. Jinak jsou oby ty stránky literární činnosti u Arbesa tak úzce spjaty a sladěny, tak nerozlučně sloučeny v osobním zjevu starého pána, jenž zůstal vždy tak bohémsky mladým, jak byl v těch rušných a pohnutých letech šedesátých, jako u málokterého jiného českého autora. Mladé dnešní generaci zdá se býti Arbes typem českého literáta starší školy: bez předsudků, bez dogmatičnosti, s duší širokou a otevřenou, s porozuměním pro moderní problémy umělecké i společenské, jež stopoval již v jejich zárodcích, když ještě ostatní konservativně se jich děsili, se smutnými i veselými, trapnými i radostnými zkušenostmi českého novináře, o němž platí dnes již arciť neoprávněné a málo srozumitelné dvojverší Havlíčkovo:

Poctivému hrozí jenom hlad, zlodějovi zas jen šibenice,
český literát má trampot více: jemu hrozí hlad a šibenice.

Arbes jako literát otvíral vždy nové cesty a obzory, byl vždy mezi prvními na dráze prohloubení literárního. Nemá za sebou manifestů, ani křiklavě natřených vývěsních štítů, nepsal vzletných programových článků a neřešil umělecké otázky theoreticky: ale v jeho pracích najdete snadno plné pochopení pro moderní potřeby literární. Vedle Pflegra neostýchal se napsati román ze života dělnického, v době, kdy ještě o lidovém a kollektivním umění se u nás nemluvilo, pokusil se odhalovati některé skryté finessy tvorby svérázných umělců a záhadné rysy jejich osobního charakteru se svěží a jemnou intuicí, nebál se determinismu jdoucího až k samým koncům otázek psychologických a ethických, podložil mužně všecku svou práci moderním názorem evolučním a přírodovědeckým. Nebyl a nestavěl se nikdy býti básníkem čisté, tryskající inspirace, dílo jeho jest vypočítané, vykombinované a vypracované, jak dovede muž, jemuž mathematika jest oblíbenou vědou; čtenář netuší, že prudké emoce hrůzy, děsu, příšernosti, jež v dílech Arbesových překvapí, měl autor předem vyměřeny a že docílil jich účelným a přesným užitím prostředků uměleckých i vědeckých, jež ex post zdají se býti nahodilými a druhořadnými. I řeč, ač Arbes psává lehkým tónem konversačním, mnohdy nese bezpečné stopy vědomé a důrazné práce, nesoucí se k vystižení a zachycení plného dojmu, k reliefnímu podání situace a charakteru.

Na »Svatém Xaveriu« zevrubně a [illegible] by se dal tento ráz díla Arbesova studovati. První dojem, jímž romanetto působí, jest silná emoce příšernosti a strašidelnosti, jíž v nás nítí obraz ohromného, nočním temnem zalitého chrámu svatomikulášského, na jehož oltáři umírá skutečně člověk, a jež se zvětšuje a prudce mohutní hypothesou pokladu, jehož dobytí zastřeno jest mračny noci, honícími se přes mizící měsíc, a ozářeno bledě žlutými plameny. Hrůzná hypothesa fysiognomická, podmíněná zjevy dědičnosti, geometrické mysterium obrazu činí úděs a údiv prudšími. Mistrná stylisace uvádí vise a přeludy psychosou trpícího reka v těsnou souvislost se skutečností, a úžas a zděšení, v které kniha po prvém přečtení vás vnutí, dlouho zachvacuje vaši bytost. Teprve dodatečným uvědoměním si všech bedlivě nashromážděných a vědecky přesných motivů psychologických pozorujete, že dali jste se zajmouti autorem, jenž sám nevěří v jediný zázrak a jediný jev nadpřirozený, jenž s vědomým úsměvem kombinuje náhodu s všedním během světa. Uvědomění to, tuším, rozčaruje na nějakou dobu z elementárních emocí, jimiž kniha nejprve uchvacovala, ale přesvědčí opětně o dokonalém komposičním umění svého autora, dovedoucího bez zázraků buditi mocné illuse zázračnosti. Umělecká methoda Poeova jest tu applikována a realisována, ale celé lokální zbarvení, celá charakteristika jest majetkem Arbesovým a určitým svědectvím jeho dokonalé schopnosti zpodobovati význačné rysy svého okolí.

»Svatý Xaverius« dobyl si širokých vrstev čtenářstva, dnes vychází po třetí ve vkusné úpravě (illustrován arciť dosti nešťastně) a jistě bude po zásluze hojně čten a kupován. O tom, že toho zasluhuje nejen sám, ale i další Arbesova romanetta, není sporu. Naději, že se i jim dostane záhy nových vydání a tím řada dalších ctitelů a čtenářů, vyslovujeme dnes s přáním mnohých ještě roků svěžesti a tvůrčí síly v předvečer Arbesových šedesátých zrozenin.

ARNE NOVÁK.

F. V. Krejčí: Bedřich Smetana.

»Nemluví jen — kniha tato — k hudebníkům a jest připravena, že tito nad ní pokrčí rameny jako snad málo odbornou. Mluví ke všem, kdož mají uši k slyšení a smysl pro velké umění — — «

Slova tato, jež vetkal autor nové knihy o Bedřichu Smetanovi v úvodní řádky k ní, jsou pro mne legitimací, že se chápu péra, abych čtenáře »Lumíra« upozornil na první větší práci p. Krejčího v oboru umělecké kritiky. Přiznámť se bez mučení: Nejsem hudebníkem. A chcete-li, nejsem ani hudebním dilettantem, rozumíte-li hudebním dilettantstvím jakousi nadprostřední míru hudebního nadání a vzdělání v theorii i praxi, dokumentujícího se v slušném ovládání nějakého hudebního nástroje, po případě i v slušných nábězích komposičních. Ale to mocné rozechvění, jež ve mně vyvolá pokaždé velké hudební dílo, ty mohutně vzdouvající se vlny dojmové, jež rozvíří mi v duši každá, pravým uměním posvěcená zkazka z divuplné říše tónu, ty ozvuky a tuchy, jimiž plní a rozšiřuje se hruď směrem k slastným tůním, po nichž jako bílé labutě v lehýnkém, magickými zásvity postříbřeném oparu básnických vidin a esthetických krás plují jemné, sensitivní duše, toužící spočinouti a rozplynouti se — v prazřídlech nekonečných a věčných vibrací, — to vše ponouká mne k domněnce, že jest ve mně cosi, čemu říká p. Krejčí míti uši k slyšení a smysl pro velké umění, a že mám tudíž právo, abych dal knize p. Krejčího k sobě mluviti.

Bera tedy knihu p. Krejčího s tohoto stanoviska do rukou, nemíním ohlížeti se po tom, jak na ni pohlížeti budou snad hudební theoretikové, slétávající se nad hudebními díly s výzbrojí, sestávající ze seschlých zorných úhlu formálního vývinu hudebního a z měřítek úctyhodnými vrstvami školského prachu pokrytých. Budu se po tom ohlížeti tím méně, čím v knize p. Krejčího hřejivěji na přístupnou mysl působí svěží tepy živě prou

dici poetické krve, čím dutklivěji k srdci mluví úhozy ruky vysokým uměleckým smyslem ovládané do suchoparu běžné hudební kritiky. Reformní snahy kritiky, která plně chce chápati a plniti vysoké svoje poslání, povznášejí vzhůru od pouhého parafrasujícího a škatulkového systému, výše k vrcholkům, na nichž trůní samo ono umění, jehož pravá kritika má býti nejen opěvovatelkou, ale i přísnou strážkyní. Je to pium desiderium velkých kritických duchů a ozvaly se hlasy podobné i v kritické literatuře naší nejednou. Byl to p. Krejčí sám, který loni ve zvláštním článku v »Rozhledech« specielně co do děl hudebních na tuto strunu uhodil, byl to, pokud se umění vůbec — zvláště pak literárního — dotýče, v »České revue« Bazarov v zahajovací stati kritické rubriky oné revue, byli a jsou to v působení svém i jiní vynikající naši duchové kritičtí. Potřeba reformy tedy se cítí, a je zásluhou p. Krejčího, že to vyslovil i v tomto novém díle svém. »Hlediska její — knihy Bedřich Smetana« — jsou především psychologická a povšechně kulturní« — praví p. Krejčí, a mocně přímo zní these v čele knihy postavená: »Bedřich Smetana je prvý veliký umělec, jejž zrodila půda česká.« A ve znamení těchto dvou vět stojí celá 206 stran zaujímající úvaha, označená autorem samým jako pokus o zachycení té zářné vidiny v oboru umělecké kritiky. Je to smělá osnova a rozpředení její zajisté těžké. Smetana je prvý velký český umělec. Že je Smetana veliký český umělec, to říká dnes u nás pomalu každé dítě, sotva že se naučí mluvit. Ale dokázati to, a dokázati nad to, že Smetana je umělec takový český prvý, k tomu patří rozhodně již o mnoho víc, než dovésti papouškovati nějaké běžné, často užívané rčení. Typické příznaky jisté národní individuality jsou zajisté přerůzné a vystopování jejich vyžaduje přeobsáhlého studia empirického. A otázka národnosti v umění tvoří problému toho zajímavou a stejně těžkou úlohu. V literatuře jest záhada tato poměrně nejméně tíživá. Hudba však nepracuje s tím nejtypičtějším příznakem národní individuality, s jazykem, ale ona za to poskytuje na poli emocí citových rozsáhlé pole i stopování těchto mystických vztahů. Ale stopování těchto tajemných vln křišťálové národní duše v hudebních emanacích tvůrčích její sil předpokládá přecitlivou citovou a intellektuelní, především ale citovou bussolu, jež by každé i nejjemnější záchvěvy vlnění toho postihla a i oku méně cvičenému zezřetelnila. O stopování toho vykazuje kniha p. Krejčího pokus zajisté zdařilý. A nespokojuje se jen tím; na mnohých místech otvírají se vám tu průhledy, v jejichž zamžených dálkách, dobře-li hledíte, zahlédnete, jak mnohé z toho, co vše v plném jasu denního světla a na povrchu parallelně vedle sebe zdá se běžeti, a o čem tedy můžete míti za to, že nikdy, nikdy se nesetká, volně k sobě se blíží, někdy i setkává. Světové názory, historické otřesy v proudu národního žití, vrstvy kultur ssedajících se z mravenčí práce bezejmenných, před staletími zetlelých jedinců, umělecká a jiná kulturní tvorba různých lidských sfér, otázky sociální a mnohé jiné vložky ještě blíží se v sešeřených průhledech těchto a schylují se volně v útvary, osvěžené v mučivém jejím utrpení, způsobeným žíháním výsměšné roty do žhava rozpálených otazníků, jimiž nás záhady našeho bytí obdařily. Pravda, nedohlédáte konce. Tam v dáli tušíte ohromné pláně s květy hořící krásy, ale mrak černý, neproniknutelný zraku našemu leží ještě na nich. Ale struna, v nejnovější knize o Smetanovi rozezvučená, zní a zpívá o nových cestách. V tom vidím průkopnické její poslání, a v tom také přidávám se k tomu, co o ní kdesi bylo řečeno, že je knihou budoucnosti.

Do podrobností knihy pouštěti se nebudu. Ať si každý, »kdo má uši k slyšení«, vezme knihu samu a přečte ji. Jsem přesvědčen, že jí neodloží po prvém přečtení někam v zapomenutý kout své knihovny. I pro ten obsah její, jenž nitru vašemu na přečetných místech připraví radost a požitek poutníka, jenž marně tápá v bludišti, ač ví, že někde tady blízko musí býti východ i světlo, i pro tu lepou formu a styl její.

Dotkl jsem se výroku, jejž kterýsi posudek o knize p. Krejčího učinil. Skončím jiným výrokem jiného kteréhosi posudku, výrokem, jenž hlučí kategorickým imperativem: »Takto se o umění psáti nesmí!« Sebevědomý rozkaz, není-liž pravda? Kniha Krejčího je prý reakcionářskou, návratem v staromodnost, zastaralost názorů, v dogmatářský schematismus a p.; je prý ale dále velezrádným zasáhnutím v odvěká práva jediného samovládce v říši hudební. Nu budiž; každý musí věděti, proč co dělá. Líbí-li se komu vzdělávati maličké svoje políčko, nebudiž v tom rušen. Ale proti kategorickým imperativům naznačeného druhu protestovati musí každý, kdo zkoumal literární legitimaci p. Krejčího a každý, kdo ví, že volná kritika jen je zárukou rozvoje a pokroku umění. Vilém P.

Oskar Wiener: Gedichte (Berlin, Schuster und Loeffler; Titellithographie von Hugo Steiner).

Oskar Wiener je mladý pražský lyrik, který nenašed u nás svou politickou vlast, hledal aspoň vlast uměleckou. Jeho první sbírka náleží většinou poesii našich slunných niv a našich měsícem očarovaných lesů, poesii večerů pod lipami u vesnických rybníků, kdy doznívá tam rhytmický poskok tance a písně, jež nedovedou býti vesele bez těžkomyslnosti. Nenarážím toliko na ony básně, které Wiener sám jmenuje »slovanskými« a »národními motivy«; vím, že Wiener vyrostl v Čechách a že zde nabyl prvních zkušeností o světě a o lidech; poznal jsem z jeho sbírky, jak rád má naši zem a náš lid. Jako básník šel do školy národní písně, a to je lepší škola než největší vzory a tradice, poněvadž je nejpůvodnější a odráží obraz celé lidské duše. Filosofickou stránku Wienerova díla nevidím snad v té trochu pochybené hře s problémy, jež zavinila několik málo slabších stránek knihy, ale ve vřelé víře ve svatou krásu všech věcí, v tichém boji jeho optimismu s pochybováním, v bolestné resignaci vůči všemohoucímu osudu, a konečně v jeho velkém soucitu a útrpnosti. Není to sice nikde právě vysloveno, ale viděl jsem, jak tato psychická disposice leží na dně všech jeho nálad, jež dají jenom tušit jasný lesk svých hloubek. Wiener se podává toliko jako sensitivní snílek, jehož smutky jsou tiché a diskretní a jehož duše se chvěje plna vděčnosti, když nějaká kolem prchající chvíle připraví mu štěstí nebo sladkou mdlobu. Je lyrik čistého, naivního srdce, dětinský, pohádkový romantik, který dovede vyprávěti o princích a králích a ubohých poblázněných lidičkách, o malých a milých strastech, o zvláštních rozmarech a nápadech, o mladé a hluboké touze — je odvážný, každodennímu životu nepřátelský fantast. Je umělcem ve vznešeném smyslu slova, jenž váží a volí své prostředky a proto jeho verše zvučí, planou v barvách, jeho obrazy jsou ostré a jeho přirovnání ohebná a přesná. Je mladý, bohatý básník, který ve své prvé sbírce rozdal marnivou rukou plno šperků; vytvořil plno skvostů a nádhery, stavěl, ve své rozmařilosti, větrové zámky, uhodil na prosté popěvky srdce, vynalezl heineovské tóny, ale bez heineovské hořkosti a heineovského pointování, a — jak ukazuje pět »Tanečků smrti« — vykonal umělecké kousky podivně jímavé bizarerie a tragického veselí; — a ve svém hledání jediné, vlastní, dosažné noty narazil ještě na několik různých tónů. Camill Hoffmann.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém sudém čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 20. ČERVNA 1900. * ČÍSLO 28. *

JOSEF HOLEČEK:

SELSKÉ DĚTI.*)

Na zápraží vyšel zdravý klouček, ještě škole nedorostlý, červený jak hřebíček. V pravé ruce držel dlouhatý prut, jenž mu dodával mužného sebevědomí, jako hulánovi kopí. Daleko má ještě do hulánských nebo dragounských let — páté mu teprve minulo. Ještě ani pořádných kalhot nemá, takových kalhot, které by nosil od rána do večera po celý rok. Kalhoty — což kalhoty! — kalhoty má, již loni na posvícení tatínek s maminkou dali mu je ušít, ale oblékají mu je pouze v neděli. Ale on jim nezazlívá, bez nich je mu také dobře, jak ukazuje všecko na něm. Ve všední den dávají mu červenou, bíle kvítkovanou kartounovou sukni a dlouhou vestu, jež na něm sedí jako kyrys. Je sametová, zelená jako brčál, a drobné červené kvítky jsou na ní vytištěny. Od brady dolů na vestě třpytí se řada mosazných knoflíků, do nichž nasázena jsou sklíčka zbarvení granátového. Široký obojek plátěné košile, pod krkem rozhalené, překládá se přes okraj vesty, jež také zadek má z popsané látky. Kroj klučíkův doplněn byl kašketem, za nímž vlálo dlouhé kohoutí péro.

Klučík s chutí dojídal perníkem posypaný dolek a velkýma očima díval se na střechu protějšího stavení, kde byly jejich chlévy a v nich jejich dobytek. Dnes pozornost jeho nebyla obrácena k otevřeným dveřím a malým okénkům chlévů, nýbrž nesla se výš, jak pověděno: k doškové, staré střeše, jež byla všecka obložena čerstvým mechem, až se zdálo, že budova pod ním se ztrácí.

»Střecha visí chlévu přes uši jako strejčkovi Tenderovi čepice«, řekl si chlapec a pozoroval dále, jak na slemeni střechy kvetl netřesk, a mezi netřeskem pohrávalo si několik párů holubů: štíhlých polních, nadutých voláčů, hřivnáčů, rousňáků, purclíků.

»Holous, holous!« vábil je chlapec, dělaje, jakoby jim na zápraží sypal hrachu. Ale holubi si ho dnes nevšímali. Byli docela zabaveni sebou. Samice seděly různě a skromně jako holubičky, jak říkáme. Samci rychle se procházeli po hřebeně, pyšně se nafukujíce, zdviženými hlavami kývajíce a hlučně vrkajíce. Nejskromněji a nejtišeji seděla útlá holubice bílá, bělejší padlého sněhu. Nejpyšněji vedl si modrý volář, jehož veliké vole hrálo duhovými barvami. Volář chlapci nejvíce se líbil.

»Chodí jako strejček Bakula«, řekl si hlasitě a již měl oči pouze pro voláče. A jak se naň tak dívá, nevidí už voláče, ale skutečného strejčka Bakulu, jak přichází s tetou v neděli z kostela: rozepjatý dlouhošosý kabát plouhá se mu téměř po cestě, má hlavu vysoko povznešenu, div že mu nespadne do týla, a před sebou nese břímě kulatého břicha, na němž houpají se veliké stříbrné hodinky. Byly to jediné kapesní hodinky ve vsi. Ani nepatřily mezi hodinky kapesní, neboť nemohly se vejíti do nemalé kapsy obrovitého strejčka Bakuly, jenž je proto nosil zevně na těžkém stříbrném anebo postříbřeném řetěze. Mnoho vtipův i legend o těch hodinkách kolovalo nejen ve vsi, nýbrž po celé osadě. Strejček Bakula sbírali je i ze své hlavy rozmnožovali; o posvíceních a poutích vykládali je svým hostům a kořenili hojné hody. Chlapec na zápraží slýchal už o obrech. Zdálo se mu, že strejček Bakula je posledním z obřího pokolení a ty hodinky že jsou jistě po jeho dědečkovi.

Zatím zas pozornost jeho upoutali holubi. Volář, purclík a hřivnáč, jakoby si řekli, zastavili se před svými samičkami a začali se s nimi líbat. A líbali se tak upřímně, až se jim hlavičky

*) Z nové části »Našich«, jež vyjde na podzim.

shýbaly v pravo, shýbaly v levo. Chlapci zazářily oči.

»Tak mě naše maminka taky líbávají,« řekl si a utíral o sukni levou ruku, z níž byl už zmizel dolek s perníkem.

Ale v tom zrudl spravedlivým hněvem. Považte si: ten volač, ten strejček Bakula, najednou, mezi nejkrásnějším celováním klof! a zase klof! — a své samičce zrovna do temínka jako loupežník.

»Ty mordýři, ty! Já ti dám! Necháš ji! Tatínkovi to povím! Ona ti nic neudělala, hodná byla! Já všechno viděl!«

Tak volal chlapec na voláče a hrozil mu prutem, ale volač jako hluchý a slepý. Křik přivolal domácí lidi, kteří dotud seděli v sednici za obědem. Nejprve vyběhl statný a jarý pacholek. Pochopil rázem příčinu pokřiku, vesele se zasmál a chlapce, dříve nežli se nadál, popadl ze zadu oběma dlaněma za hlavu a vyzdvihl do výše.

»Chceš, abych ti ukázal Prahu?« tázal se dodatečně, stavě chlapce na zem. Hošík nemohl se hned vzpamatovati. V šíji mu ruplo, v hlavě luplo, v očích zajiskřilo. Neměl rád, když mu ukazovali Prahu. Po prvé dal se napáliti, když ještě neuměl výřečně mluviti jako nyní a říkal »maminto«, »kláva« a »já se zíz do pistu«. To se ho také tak ptali: »Chceš, abych ti ukázal Prahu?« »Chci«, odpověděl a myslil, že uvidí nějaký div, nějaký náramný poklad, něco nesmírně velikého a krásného, o čem jen pohádky povídají. A když byl z dlaní puštěn, tak se dohřál, tak se rozhněval, tak se cítil podvedena a uražena, že by běda bylo bývalo tomu, kdo jej zdvihl, kdyby on měl jeho sílu a mohl naň také tak vysáhnouti!

Rozpřáhl se prutem a zvolal: »Já ti ukážu ještě víc! Já ti ukážu...« Ale tu se zajíkl a zavrávoral. Nemohl s místa, nezasáhl, na koho mířil, nedopověděl nevěda, co by ukázal.

Věděl, že do Prahy chodí svatojanští poutníci a že tam staré Kojance, ještě když byla hospodyní, doktoři spravovali oči. Víc o Praze nevěděl. Zdálo se mu, že je příliš, příliš daleko, a v jeho dětském pochopování jen to bylo velké a znamenité, co bylo blízké.

»Co mi ukážeš, co?« tázal se pacholek.

»Strunkouce!« vyhrklo z kloučka.

Několik hrdel zvučně se zasmálo. Ale otec pojal synka pod paždí, tváří k sobě, vyhoupl jej do výše a políbil.

»Strunkovce jsou tam, kam se díváš. Pamatuj si, abys věděl. A také si pamatuj: naši se zlobívají teprve devátý den.«

A stavě na zem podal jej matce, jež stála mezi domovními dveřmi, držíc nejmenší dítko na lokti, zatím co prostřední, holčička, zachycovala se její sukně, schovávajíc se Kubovi Zubatému.

Kuba Zubatej, žid z Vodňan, chodil dlouhá léta po okolních vesnicích, prohýbaje se pod ohromným rancem a opíraje se o loket, na koncích mosazem kovaný. V ranci nosil pleny a šátky. Přezdívka mu dána od ovčího chrupu, jejž nosil na odiv. Rty se mu nechtěly zavírati, ale jak se otevřely, vycenily se mu dlouhé, šikmé zuby a obnažily se dásně. Kuba Zubatej se smál, i když plakal. Také jeho řeč podobala se ovčímu mekotu. Mluvě stříkal slinami. Pověst jeho nebyla nejlepší. Raději prodával na úvěr, než za hotové, raději měl obchodní styky s tetami, dospělými syny a pacholky, nežli se strejčky.

Jak se Kuba Zubatej k výjevu na zápraží dostal? Dobře se k němu dostal. Mezi obědem vykládal v sednici svůj ranec, nabízel a smlouval, přísahal, horlil, jiné za příklad dával, a zas se udobřoval, lichotil, vábil a očima pláče a ústy se směje dušoval se, že dává se škodou, ne-li zdarma. Pochodil-li nebo nepochodil, nám o tom nepřísluší staré paměti zkoumati. Ranec sbalený měl zase na zádech a opíral se o loket, když se s ostatními objevil na prahu.

Zprudka sebou ošil, když pacholek hošíkovi »ukazoval Prahu«. Slovo »Praha« mělo pro Kubu Zubatého nepříjemný zvuk. Dával přednost Vídni, byl jejím chvalořečníkem a velebitelem. Lid pracovný posílal tam na výdělek, holky do služby a rodiče, kteří měli syny na študýru, nabádal, aby se nad nimi neprohřešili, štěstí jejich nepošlapali a dali je do škol vídeňských.

»Panímámo,« lichotil na jednu stranu, »to máte moudrého syna! To je rozum! Pantáto, vždyť on už mluví jako dvorní rada! Dostal jsi!« volal za pacholkem, jenž zatím zmizel ve stáji. »Jen slovo řekl a tvou Prahu zabil! Pantáto s panímámou, to dítě musíte dát na študýr, až bude čas! Z toho bude něco velkého. Poslechněte toho, kdo vám upřímně a nezištně radí. Věčná škoda, bude-li ten zlatý chlapec musiti čas tratiti v české škole! Ten zasluhuje, abyste ho dali hned do škol německých, třebas na handl. Sám vám to zprostředkuji, až půjde do školy. Viď, chlapečku, že se těšíš, až budeš umět německy?«

Chlapec do té doby nic německého neslyšel, kromě »vozy strká ven«, ale o umění německého jazyka měl strašný pojem. Když okukovával se svými vrstevníky před obecní kovárnou, jak kovář podkovy kuje a přibíjí, koňům roh pálí, radlice nakládá, měch tahá a do výhně dýmá a z ní dlouhými kleštěmi vyjímá železo do běla rozžhavené, a když je zvědavost, neodolatelná krása ohně, síla a zručnost kovářovy tlačily pořád blíž, až překáželi a rudé jiskry na ně sršely s kovadliny zpod těžkého perlíka, tu šelma kovář odpuzovával haranty tím způsobem, že jim nabízel bílé železo, aby si lízli.

»Chceš umět německy? Tu máš, lízni si!«

A hošíci rázem se rozlétali od kovárny jako hejno vrabců, když do něho hodí.

Chlapec, jehož Kuba Zubatej se tázal, pevně bez nejmenších pochybností věřil, že se jinak německy neučí. Slyšel-li o někom, že byl v Němcích a naučil se německy, představoval si, že ho tam Němci vzali, svázali, povalili, pakou mu zuby odemkli, kleštěmi jazyk vytáhli a potom nutili, aby lízal rozžhavené železo. A to vše jen proto, aby uměl říkati »vozy strká ven?«

»Viď, chlapečku, že se těšíš, až budeš umět německy?« Kuba Zubatej opakoval svou otázku.

Spravedlivý hněv, že ho Kuba Zubatej na tak hrozné trápení chce dostat, a vrozená selská pýcha, která mu říkala, že má vše, čeho potřebuje a více žádati si nemusí, daly chlapci v ústa odpověď.

»K čemu bych uměl německy?« odsekl. »Já umím víc!«

»Co pak umíš, co?«

»Umím, jak umějí koně a krávy, husy a kachny, slepice a kohout, vrabci a pěnkavy, a ještě víc umím.«

Holubi se slemene chlévů ještě se nerozletěli. Kuba Zubatej se dovtípil, co bylo příčinou pokřiku chlapcova.

»Jako holubi taky umíš?« tázal se rouhavě.

»Taky,« odpověděl hošík bez rozpaků.

Co tedy povídá ten voláč?«

»Na Kubu hů!!« zavrkal chlapec po holubovi. A hned celé stavení vrkalo po něm. Vrkal pacholek, vrkal pohůnek, vrkala velká, vrkala malá děvečka.

Kuba Zubatej ani se nerozloučil s »pantátou a s panímámou«, ani s pánem Bohem nedal a prchal ze stavení, jakoby mu nad hlavou chytlo, prudce loktem se oháněje.

»I ty kluku nezvedená,« hněval se, »aby ti jazyk usechl a nikdy německou řečí nevládl, ani kdybys chtěl! Nebude z tebe nic, do smrti zůstaneš při pluhu a koních.«

Octl se na návsi a ještě bylo slyšet jeho hubování.

»Víc ať Kuba náš práh nepřekročí!« přikázala hospodyně hospodáři.

»I nech ho!« konejšil ji hospodář, »vždyť tak zle neproklínal!«

Pohladil děti a tváře ženiny dotekl se prstem. Potom šel po hospodářství a hospodyně s menšími dětmi vrátila se do sednice.

Pokrač.

RŮŽENA JESENSKÁ:

NINA.

Pokrač.

VIII.

A Nina s Janem zatím odkládají návrat do Čech a sedávají pod fíky v zahradě před villou zamyšleni, jakoby jejich duše byly uletěly za těmi bílými ptáky, kteří vzlétají a zase padají na proměnlivé vlny. A právě toho dne, kdy tak upjatě doktor Kozák na Ninu myslil, kráčela ona podél břehu z městečka, kde byla u bankéře. Moře rozpjaté do nesmírna, laskavě modré se náhle zazlatilo a zářilo daleko, daleko zlatou mlhou, a světlé plachetní lodi svítily guirlandy zlatých třásní. Na minaret bílé mešity vystoupil hodža a zpíval, zpíval tím sladkým tremolem svého dojemného hlasu, ty známé po verši opakující se melodie večerního volání k modlitbě: »Bůh je veliký a všemohoucí. — Neklaním se nikomu než Bohu. — Pokloňuju se božímu proroku Mohamedu. — Chcete-li se spasiti — pojďte k modlitbě — Bůh je veliký a všemohoucí. — Není jiného Boha než pravého.«

»La iljache il lel lach,« letělo ještě rozplývavě jako melancholický táhlý vykřik lidské duše za slunečními paprsky do náručí moře, a jak večer posypával cestu září a jak Nina zírala v nekonečný rozevřený prostor moře, připadalo jí, že prchá od břehu bolestí života a koupá se v nesmírnosti osvobození. A utkvěla vzpomínkou úzkostlivě vřelou na tom vzdáleném a dávném, milovaném místě, kde stojí opuštěný zámeček štěstí. Zámeček štěstí — říkávala Nina jako ve snách. Štěstí z něho uprchlo a nevrací se a nikdy se nevrátí, i kdyby oni vstoupili ruku v ruce do těch komnat, kde ještě tkví stopy minulých polibků a šlépěje radostných kroků a tají se údery srdcí a vlny vzdechů. Tak určitě vidí před sebou tu šindelovou sivou střechu, ta okna, jak v západech hořívají, a celou krajinku jako upřímnou dětskou duši. A zatím před ní leží modré vlny a dálka, a v tichu šustí její šat a každým krokem do budoucnosti vzdaluje se toho místa, kde tenkrát stála, když rozpínala ruce po branách života. Hle brány jsou daleko už za ní, prošla jimi a poznala život. A poznání bolí. A teď nemodlí se už za nic, ani za vlastní štěstí, ani za dar nesmrtelnosti, za nic nežli za Janovo zdraví, jen aby jí on zůstal. Ať životem vlékne stíny, jen ať jí zůstane útěcha jeho bytí.

Došla k první ville. Jak v městě vše rychle zařídila, jak se brzy vrací k Janovi! Jistě sedí ještě před domem a čeká.

A z malé zahrádky, která objímala villu stíněnou vysokými platany, vyšla dáma v nápadně nádherném úboru tyrkysové barvy a jak veběhla Nině do cesty, obě se zastavily překvapeny, neboť okamžitě se poznaly. Typy obou byly tak význačně vzácné krásy, že se nedaly ani přechodem z dětství v rozkvět ženské plné vnady zapomenout.

»Violo,« vykřikla Nina a uchopila bývalou družku z řeckého pensionátu za obě ruce, »hleď, jaká náhoda nás svedla. Poznáváš mne?«

»Ach, dušinko, Nino, jak bych tě nepoznala, jakobych svoje dětství nepoznala, kdyby se mi zjevilo. Nino, tys zjevení mého nevinného dětství. Nino, polib mne a jdi, nezastavuj se u mne, ať tě nikdo nevidí se mnou. Lidé vyjdou z vill a paláců, půjdou do koncertu, uvidí tě se mnou, až půjdou kolem, dušinko má, a zítra nikdo tě na promenádě nepozdraví.«

»Violo, co to mluvíš? Nechodím na promenádu, a proč by lidé — —«

»Ach, dítě, odkud jsi přišla, že rozvíráš oči jako rajský sen, což mne nepoznáváš? Odkud jsi přišla?«

»Nerozumím ti, přicházím z města.«

»Z města. Nerozumíš mi. A jak jsi krásná, elegantní, prostá, jen bílý kašmír a žádný šperk, a přece celý tvůj zjev, střih tvé toalety, všecko mne dojímá takovou gracií vznešenosti. Jsi provdána, Nino, viď?«

»Ano, a ty?«

»Já? Ne. Nejsem. Myslíš, že bych se byla s tebou zastavila, kdyby mě nebyl ohromil tvůj andělský zjev? Slyšíš, já, dušinko drahá, nepatřím mezi vás — mezi počestné dámy světa. Nino, budeš litovat, že's mne oslovila?« řekla s trpkým přídechem a zbledla.

Nině se rozjasnilo a zvlhnul jí zrak a zabušilo srdce touhou přivinout Violu k sobě. Podivný cit ji zachvátil. Jakoby mohla zde v tom okamžiku, schopna jsouc nejhlubší lásky, napravovat viny celého světa.

»Nepokořuj se přede mnou, i já jsem trpěla, Violo, proč jsi nešťastná?«

»Pojď, pojď tam nahoru ke mně, jen na chvíli, jen na okamžik, nežli se cesty naplní lidmi, a pojď, Nino, nežli mi zmizí z duše ten záchvat lítosti, který jsi vzbudila, pojď, já chci, já musím se pokořit. Slyšíš, mně je toho potřebí pokořit se, abych se na chvíli vyprostila. Musím, Nino. Pojď, Nino,« mluvila v nervosním rozechvění.

A vtáhla ji do zahrádky, kde žloutly platany a vrby a vedla ji cestou pískem posypanou do domku, který dýchal parfumem šeříkovým. Vešly do tmavé komnaty. Nina nerozeznávala předmětů kolem, jen stíny se jí kupily vstříc a vůně ji omamovala. Viola rozevřela okenice a ohromný obraz moře světlého jako vzkříšení rozsvítil pokoj Violin a ozářil těžké perské koberce, široký minder s bílou kadeřavou angorou a draperie z nadýchnutých indických látek, v nichž hořely teplé barvy a jimi se vinuly pohádkové věnce růží.

Viola posadila Ninu do křesla a sedla si k ní na zem, odhodila klobouk a hlavu položila na bílou angoru. Temná její pleť svítila na bílé půdě jako rozžhavená touha.

»Všecko je dávno,« vzdychla Nina.

»Dávno, víš, jak jsme sedávaly u okna a blouznily o Kes-kulesy, jak jsme vyprávěly o perském princi. A všecko je dávno. Pro tebe přišel tenkrát strýc a odvezl tě, a co bylo, Nino, dál?«

»Byla jsem stále u něho a zemřel, a jeho syn je mým mužem.«

»Tedy krásný a prostý cíl, a jsi šťastna, dušinko?«

»Byla jsem nesmírně šťastna, Violo, šťastna s celou závratí, Violo, ale nemám dětí — a pak —«

»Dětí? A to tě trápí? Chudinko milá! Ach, Nino, dušinko, ty neznáš zápas života, hnus pokoření, kletbu zoufalství. Řekla jsem ti, že chci se na chvíli vyprostit z toho — slyšíš — už lidé vycházejí z vill, dámy v hedvábí a muži světa. A já půjdu mezi ně, Nino. Dnes ještě jsem ve floru, dnes ještě jsi mne potkala nádhernou, vábivou, cennou, ale jakou bys mne potkala za deset let? Ostatně — i tvoji touhu po dítěti chápu,« řekla zasmušile, »i mne kdysi uchvátila, ale podívej se na mne,« a položila zase do angory hlavu temnou jako noc s hvězdnatýma očima a kyprými rty. »Vidíš mé vnady, jsem krásná jako ty, viď, ne, ty jsi krásnější, ale krása je můj jediný majetek,« a její oči sálaly žárem, »smích se tady dusí v kobercích. Neslyšíš ho? A vzdechy jako v komnatě svatební tu straší. Nino, Nino, ale až můj majetek tím hýřením se ztenčí! Možná, že jednou přijde k tvým dveřím šílená žebračka s cáry na těle, strašnými nemocemi zmrzačená a padne u tvého prahu, pamatuj si to, dušinko, to budu já.«

Nina třesoucí se, zbledlá, sklonila se k Viole a svůj vzrušený obličej přiblížila k jejímu a stiskla silně její ramena. Viola umlkla v úžasu a s tázavou úzkostlivostí pohlédla k Nině.

Nina zašeptala, jakoby se dusila: »Já protrpěla ty strašlivé vaše nemoci.«

Zděšeně hleděly na sebe, jakoby byl udeřil hrom nebo něco hrozného se bylo zjevilo.

»Nino, ty?« vykřikla Viola za chvíli a padla před Ninou na zem a objímala její nohy a zavzlykala: »Tvůj muž je tedy taky netvor!«

»Ach, Violo, ne, ne, probůh, já ho miluju, miluju, slyšíš, miluju ho!«

»Ty ho miluješ, Nino, ach, jak jsi šťastna,« vydechla Viola a její duše jakoby se rozptylovala. »Jsi již pozdravena?«

»Jsem.«

»A on?«

»On? Čeká na mne u naší villy. A já jen se chvěju, aby on byl zdráv. Ale nemoc zaryla svůj spár do jeho mozku, mnoho trpí bolestmi v hlavě, je tak duševně sklesly, taková depresse, a já chci, já musím, musím nad těmi chmurami jeho života zvítězit láskou. Myslíš, že zvítězím?«

»Posilni tě k tomu Bůh. Osudu se člověk neuhne. Ty jsi tedy prožila kus naší kletby. Ach, dušinko, trpíš za nás. Ale ty miluješ, Nino. I já jsem milovala. Tenkrát, když jsem vyšla z ústavu, bylo mi patnáct let. Bylo to právě po smrti otcově. Nino, prožila jsem měsíc horoucí lásky, hody nejčistšího, oddaného citu tam u nás na Bosforu v Jenimahalle, nedaleko odtud. Ach, znáš ty vlny, které pláčou u břehu v Jenimahalle, znáš ty jásavé sluneční dny v modrosti moře? Ach, Nino, věz, po vší mé horoucí oddanosti mne opustil a já zůstala sama na celém světě. Zoufalé, nešťastné ujal se mne hned tam v Jenimahallé jiný. Kdybych se tenkrát byla vrhla do moře, jak jsem chtěla! Chodila jsem po břehu a rvala jsem si vlasy, ale tak zbaběle jsem se držela života, Nino, já milovala v neštěstí i bídě život. Žila jsem tedy dál a došla jsem až sem, Nino. Přicházejí ke mně ti, před kterými každý smeká s úctou, ale mně zůstavují na čele pečeť hanby. Jsou vznešení a mnozí mne i milují, alespoň na chvíli. Věříš, že milují? A já třeštím Nino, jsem omámena, omamuju se a miluju delirium. Bývají chvíle, dušinko, vím a prociťuju žhavě, že jsou to veliké chvíle; já jsem v nich centrem. Není vysvobození z toho deliria, Nino, mám je v krvi, v nervech, v mozku, podmiňuje mé bytí. Nejsem dnes chudá ani bezcenná, ale na konci mé cesty padnu před tvoje dvéře. Hleď, budu mít útěchu v tom asylu tvých dveří.«

»Přijď dříve, nikoli v tak smutné nutnosti, přijď, kdy chceš, Violo, vždycky nalezneš u nás domov.«

Obě pohlédly k moři, políbily se a vstaly.

Obzor lehce zkrvavěl a dalekým prostorem proletěly výkřiky bílých ptáků.

»Buď s Bohem, dušinko Nino, a nehlas se ke mně, kdybys mne potkala mezi lidmi. Až před tvými dveřmi,« řekla Viola náhle cizím tvrdým hlasem.

»Mýlíš se, Violo, políbila bych tě před celým světem, jako svou sestru. A přijď, až bude ti potřebí mé lásky.«

Nina proběhla zahrádkou a podél moře spěchala k Janovi. Moře bylo už tmavě lazurové a od výběžku skály linulo žhavé světlo majáku

Když Nina Janovi vyprávěla o setkání s Violou, řekl: »Ani jsi neměla vcházet do jejího domu.«

»Což není nešťastna a nebyla mou družkou?«

»Pouhým vstupem do té atmosféry se potřísňuješ, ten parfum, který ulpěl na tvém šatu «

»Jene, hleď jak nesmírné je moře, co je předsudek lidí proti velikosti světa a proti hrůze smrti?«

»Máš pravdu, Nino,« sklonil hlavu Jan, »mnoho lidí utonulo v moři, odpusť, Nino, já neměl právo, a tebe neposkvrní nic v tvé jasnosti a čistotě.«

IX.

Vracejí se tedy do Čech, vracejí se konečně po osmi letech, která uplynula v odkládání a zapomínání. Duší Nininou táhnou ty minulé roky jako ptáci ve velikých zástupech. Byla to přece ona, která se kdysi chystala pyšná jako královna vejíti do světa, začít novou dobu života, byla to ona, která dnes klečí u nohou muže a svíjí se strachem před každou krůpějí hořkosti a bolesti, jež se řine do jeho duše z jeho minulých dnů a jež krutě ničí jeho tělo. Ach, jen kdyby už byli v Čechách, tam v zámečku štěstí pod ochranou Julia Kozáka. Teď ve vzpomínkách vrací se k ní ten člověk jako světec, touží schýliti bolavou duši k němu a ruce sepnout o milosrdenství. On zachrání jejího Jana, on pozdraví Jana, on pochopí, že její život splynul s jeho osudem, že přijala jeho všecky bolesti za své, jeho viny připjala na svůj kříž, pro dissonance jeho duše rozevřela se hlubina duše její. Ano — žena. To byl její trůn, kam došla po stupních pýchy s rozmachem posvěcené duše. A přece nelituje, že jemu patří. A vrací-li se myšlénkami dál, dál, až k tomu stadiu duševní prázdnoty a rozpínání ramen, netouží po návratu. Pevně si opakuje, že ničeho nelituje, žádné oběti pro Jana nelituje; bylo utrpení — ano, žhavé výkřiky bolesti — ano, ale vždycky hosanna lásky. Její život je zasvěcen. Zvedá se někdy sice bouře v jejích prsou, ale ukonejší ji vždycky útěchou, že štěstí s celou září nebeského vzrušení snad ani nemůže býti trvalé. Náhlé rozmachy jako příkré oblouky musí míti úžasný spád. Tedy její štěstí se sklání? Snad nikoli, ale je obestřeno smutečním koloritem, jako kdyby se vešlo z letní slunečně rozehřáté zahrady do zamlženého listopadového večera: plameny se třesou, vítr doléhá a mlha všecko tlumí. Ale Nina se ještě úžeji tulí k Janovi, jakoby se bála. Opravdu se bojí. Přepadá ji někdy strach, jakoby měl někdo shasiti všecka světla, všecka, a ona samotná zůstat na světě ve tmě — i světlo jeho duše, jeho lásky shaslo a slunce a hvězdy a svíčky a lampy a červánky a v krbu oheň a všecko, všecko. A strach má i teď před návratem do Čech, ačkoliv si ho tolik

přála! Dlouho, dlouho dleli u moře. Vrátili se k matce a Rajně, aby se s nimi rozloučili. Jistě navždy, říkala si Nina a zatoužila někde v samotě ještě pokleknout a něčím nesmírným na další cestu se posilnit.

Odcházela tedy z matčina domu do podivného, starého, polozbořeného kostela pro okamžiky očisty a pokory a sebeobětování. A jak se ubírala ulicemi nedostavěnými a velikým prostranstvím, na kterém brzy vyroste nový kus města, představovala si stále matku zamyšlenou, jakoby Nina její vlastní myšlénky sbírala zamlčené a rozeseté po jasných kobercích. Tam vedle Jana sedí a bloudí očima po těch vzorech vetkaných do krvavé červeni, stopuje ty zajímavé tvary i barvy střídající se ve vášnivém souzvuku, ty zeleni ve dvou, třech odstínech, jako když se zeleň listu mění, ty modré lazury výplní, ty naivní bělásky a žlutásky a zase paví očka a ptáčky s křidélky roztřepanými, a dívá se dolů, jakoby jen pozorovala kvetoucí barvy vlny na koberci, a zatím myslí jen na to, že oni odjedou, a s těžkým srdcem je propustí, protože vidí, že Jan je nemocen a Nina trpí. A Rajna zalévá na zahrádce květiny a zpívá. Ta vážná, prudká Rajna připadá Nině jako duše právě ženoucí do květu. A jak se umí strojit ta dívka, jak umí volit barvy, a její držení je plné nároků a sebevědomí.

Pokrač.

Jos. K. Šlejhar:

NEHODA MESIÁŠE.

KUS HISTORIE NEJNIŽŠÍCH A NEZNÁMÝCH.

Pokrač.

Sborem tak souhlasným kouřily nyní všechny ty komíny. A vymrazeným sytým vzduchem v takovém tanoucím zřetelném vynikání řadily se ty olše celou vsí podle potoka jako fialově zamžené mrazivými opary. Nějak nebývale ze sněžného podnosu vynášela se ta nepravidelně rozložená stavení, jednou stranou proti slunci zářivě vzplanulá. Žlutým širým jasem zaklopené stráně jako v jednom nesmírném rozlivu vyplynuly z údolí, nesouce na svých obzorech krabatiny lesů, jež rýsoval týž ostrý žlutý zážeh linie nekonečně vržené. Na všech místech zračily se skvrny utuhlých pramenů, z pod sněhu touto dobou již vyvěrajících. Vše tak známé, rok co rok se opětující, nepovšimnuté nikdy — ale jeho rozeštvaným, pustým, udolaným smyslům nyní zdály se to poměry a vztahy, k nimž nějak docela nepřináležel. Bloudil po všem tak vhříženě zrakoma. A na cosi se musil neustále násilně rozpomínati. Vše tak vázlo a úporně stanulo v té nebohé zemdlené duši jeho. Ba jakoby to ani nebyl jejich statek, tato jejich stráň, ani jejich tamhle to mládí na vrchu, a břehem ty rozneslé javory a břízy. A tu podle jakoby nebyli Žižkovi, tamhle u Horáků, u Lumendů.... Zavládalo vesnicí takové nezvyklé ticho, život ještě chýlil se ku svým krbům. Tak rozlehlo a bez protivenství se zdálo, všude takové nerušené spění čistého zimního rána. Mrazivě zažehlé ale již jako jihnoucí vystupujícím sluncem ku sklonku února značily se výšiny nebes... Bože, jak ho to všechno strašně udolávalo.

Popadl se za hlavu, jež klesala, za tu hlavu nepodajnou, do níž bez úspěchu dovedlo bušiti tolik nárazů světa, dlaněma násilně nořil se ve zdouvající se skráně a spěšně zamhouřil oči. Byla to takto opravdová mrtvolná tvář, která právě zahynula v boji nejstrašnějších zápasů a útrap. Zrovna černaly se v této tváři duté obrysy kolem očí jako jámy. A třásl se na celém těle. Náhle se zase vytrhl ze svého utrpení a nějak udiveně se rozhlédl. A hnul se pak jako v nejistotách, zakolísal a začal se ploužiti dolů k silnici, do toho krámku, kde prodávali také šedou. Tlustá, volatá kramářka spěchajíc mu chvatně naproti, plná sladké licoměrnosti, byla tu najednou celá udivená nad ním, co že u nich už tak dlouho nebyl, jakoby se naposled vyhýbal a co mu to schází... Božíčku, vždyť opravdu nevypadá dobře, musí se to říc. A jakpak že to mají s koněm, že už slyšela nepěknou zvěsť...

Podíval se tu jaksi strašně na kramářku. Neodvětiv, jedním douškem vypil zatím nalitou sklenici šedé a prudce, pádně odešel, zanechav kramářku v rozhořčeném údivu nad takovou surovou nevzdělaností.

Jemu celý plamen jakoby se vznítil útrobami a zařeřavěl tam. »Že už slyšela, že už slyšela...« bušilo mu smysly, — oh, že jen nedořekla drzou domněnku. Byl by se na ni zajisté vrhl a rdousil to žvavé, licoměrné, jedovaté vole její, jež tak úsměšně a jízlivě dovedlo pronášeti nejstrašnější ortely svých bližních. Věděl, co to chtěla říci, o tom nebylo pochyby, nic jiného to značiti nemohlo. Ta banda zlotřilá, lidská, všeho již se asi domakala tou zvědavostí neomalenou a chtivou, jíž cizí neštěstí je rozkoší. Nikomu nic neřekl, chránil se každé zmínky, nic určitého vědět nemůže nikdo — a již odsuzují, plná ves je toho. Neb co ta prašivá baba ví a povídá, ví a povídá každý. To jistě ta žena jeho hanebná něco na-

mluvila, zostudila mu mesiáše — ale počkej . . Zahrozil tvrdě pěstí. — Nebo jakby také jináč — však počkej. Toť se rozumí, že všichni musili si povšimnouti, že se u nich s koněm děje něco neobvyklého, jak by jinak, je v takovém hnízdě každý se svými všemi záležitostmi jako na pranýři... Jo, kdyby se tak jednalo o nějaké štěstí, to by každý mlčel a po tichu leda záviděl, ale jedná-li se o neštěstí, přichází hned každý s plnou hubou jedovatých slin. Zlotřilá banda lidská! Tedy, že už slyšela... Ale co jen slyšela, jakou zvěst, kmitlo se v horečné, zvědavé nedůtklivosti myslí toho člověka a zastavil se náhle, úporně uvažuje. Kéž by byla dořekla a on to zvěděl. Málem chtěl se vrátiti. Zžíral se tu zrovna touhou strašnou po tom ortelu. Ale byl by jaksi nesměl při tom být, jinak jistě byl by dal se do rdoušení toho volete. Ó ti zlí lidé vyčuchají všechno, ani hnutí jim neujde, a on bláhovec myslil, že vše zastře a že tajemstvím je to jeho neštěstí.

Jakousi těžkou užírající hanbou byl jímán, styděl se sám před sebou. Cítil na sobě ze všech stran chtivě směřující zraky, jež tak neomaleně, u vtíravém výsměchu k němu patřily. A ty potměšilé šepoty při tom, jízlivé poznámky, taková nadhození... až hnusno mu bylo před sebou samým.

Zrovna ubíhal zase se silnice podle chléva jejich statku a hanbě se a rozezlívaje se čím dále nesnesitelněji, vřítil se do sednice. Zastihl tam na štěstí ženu, jež po něm se tak zvláštně, patrně u překvapení otočila. A to připadalo mu také jako část oněch pohledů a jízlivosti. Začal do ní zuřivě mlátiti, padni rána kam padni, beze slova, bez sdělení, a byl by ji zajisté umlátil v bezmezné své raněné zuřivosti, kdyby se mu nebyla vydrala a neutekla.

Načež se sebral a ze dvora v uřiceném spěchu hnal se kamsi po stráni vzhůru, bez cíle, naplněný nesnesitelným rozjítřením a jakoby to unikal něčemu zlému, co ho mělo dostihnouti.

Bylo mu se broditi a propadati zmrzlým sněhem, jenž tvořil površek, ale neudržoval. Již celá záplava denního světla smýkala se po těch úbočinách, po matném, nesčetnými stopami zbrázděném površku jako nekonečným zrcadlem splývajíc. Zrovna opojovalo to stříbřité zápolení, jako v mraku bílé výhně vše se jevilo. Prameny se vzneslými slunečnými úsvity živě se ronily a v jejich vejřevištích rozpouštěl se sníh i tála země — byla to již místa obnažená zahnědlého trávníku, z něhož živě se kouřilo. Na takové holé místo se dostal, kde značnější pramen se rozléval a země jakoby kvasila již životem. Z toho oslnění zářivým sněhem náhle jakoby se černě zatmělo ve zracích upřených na toto prázdné obnažené místo země. Její silný zápach, její dech zde již se značil, zjevy života jaksi se zahajovaly. Pramen znatelně již zurčil, hlásaje se světu a vůkolnímu zmrazení.

Zůstal najednou státi v těchto začernalých místech nejprvnějšího jara, zmateně upíraje zraky k zemi, k černým rozevírajícím se její ňadrům. Jakoby ho náhle jalo to nezdolné pouto země, jež byla jeho živlem a svým hlasem pravdy povolala ho vždy k sobě a ku životu. Země se ukazuje, otvírá, veliké to znamení a kynoucí věštba pro zemědělce.

Jím jakoby tu příkře otřásla věštba ta, cosi známého prořítilo se mu smysly, nozdry jeho se lačně zachvěly i rozšířily. Jímaly to dech země, jenž prudce stoupal ve smysly. A prozřel zase ze svého zjítřeného náruživého zmámení, celá pravda života a skutečnosti se mu zase odestřela. Jako ranou ho udeřila, provalila se v něm — nezbytné důsledky jeho života zazely mu v celém nevyhnutelném rozsahu.

Země, povinnosti, všechny ty nezbytné popudy jeho života, jimž nemohl se nikdy vymknouti. A o nic jiného se nemůže jednati nyní, než o ono dokonané poznání. Na ničem jiném nyní nezáleží, to je základem ostatnímu. Co a jak bude s koněm, bude-li moci sloužit čili ne... o to volala nyní a domáhala se ta pravda jeho života. To ponětí ho nyní celého zaujalo, pochmurně jaksi uchvátilo, nemohlo více jeho prosté srdce unikati pravdě, jež tvořila podklad všem ostatním neodčinitelným snahám života. Nesužuje více mysl žádným zdáním a neobestíraje ji úmyslně záminkami, jimiž by se odvracoval od vlastní věci, jež mu neodvratně tanula, rozhodl se tu oním prostým silným rozhodnutím lidí jeho osudu.

Vracel se spěšně domů, svým uzavřením poněkud posílen. Je doba vyspělá, blíží se k jaru, slunce vysoko. Má se dovoziti hnůj, dokud sanice, neb sejde-li jednou sníh, marné pak všechno pachtění do těch vrchů po nápravě. A nebude-li hnoje, nebude sklizně. Pak co nevidět uhodí jaro celé, musí se do pole jeti, zvířeti i člověku je tu napjati všechny síly. Dost každého okolkování, tedy se již jednou věc musí rozhodnouti. Nebo jaké pak by to bylo potom — co nesnáze a pohromy, kdyby se včas a bezohledně nemělo vše napraviti. Je nejvyšší čas, přivésti vše k nějakým koncům a jednati dále.

Leč zase až jen sem mohl dojíti, pouze k tomuto neurčitému vymezení. Dále k pomnění vlastnímu, vyplývajícímu odtud, kdyby se totiž ta věc neměla napraviti, a ku všem ostatním odtud důsledkům, nutným a jistým se neodvážil. Jejich záhubný, dravý proud chránil se jaksi připustiti k plnému vědomí. Neboť již pouhým dotčením začalo se mu hned strašně tměti smysly a hrnuly se zmatky, z nichž tušil, že tentokráte není východu. —

Zrovna jakoby vlečen byl po svém rozhodnutí s té stráně nějakou slepou, bezmocně ho

jimající silou, jíž veden byl k celému poznání, třeba nejstrašnějšímu a nejosudnějšímu, jakéž ale právě tak nutno stalo se mu jako životu smrt, je nutna a v jejíž černou, hrůznou oblast posléze bez vlastního chtění neúprosně život se zanáší. Tak on zanášen byl ku svému rozhodnutí. Čím blíže domovu, tím více nepochopitelněji a obávaněji mu bylo. Celý se malátně chvěl, tělem rozléval se mu horký pot. Zmužilost jeho klesala, pozbýval všech sil. Leč slepá síla jednou probojovaná hnala ho neúprosně.

V tuchách nejpochmurnějších zároveň všechno se v něm propadalo. Ty stále význačněji v duši jeho vyvstávaly. Byl by i již sám více věřil a spíše oddával se naději a blahodějnějšímu zdání, že ještě nemusí vše býti ztraceno, že v takových případech vždy zkušenost naprosto neodpírala a že konečně až po tom nepochybném seznání je času dost na všechny ony vlastní důsledky — leč u něho zatím jakoby nejednalo se již jen pouze o ty události zběhlé a o významu jejich, jak se v pravdě značil, nýbrž značily se a přidávaly i ony vlivy jiné, zasahujíce temně v pohnutí duše. Záhadné nejchmurnější tuchy provalovaly se jeho nitrem hned od samého počátku a více ho neopouštěly. A svým tuchám zvykl věřiti, dávati jim za pravdu, ještě nikdy v životě ho nezklamaly v jistotách končícího zla. Ty černé myši nepřestávaly kdes hlodati na obnaženém mase, představu o nich nedovedl setřásti z příšernosti dojmů. Dnes připadalo mu, že měly jaksi dohlodati, dokonaným a neodvratným učiniti dílo zhouby. Tak malounká část naděje značila se mu jako míjivá hvězda v propasteeh nočních temnot — sotva jen se jevila, sotva prosvítala zděšeným zrakům, více zanikajíc než tonouc. Strašné a nesmírné byly vůkolní temnoty ohrožení — jak by se jim dovedla ubrániti ta matná hvězda naděje . . .

Dovlekl se to posléze do chléva. Ano v pravém smyslu dovlekl, v uřícení a zemdlení sil, s útrobami dechu prázdnými. Bože, jaký tu najednou zachytil pohled koně, jak upřely se na něho v smutné dovolávající se výčitce ty vypouklé, rozumné, jako pramen čiré oči. Tím jediným pohledem žalostně vzbouřilo se v něm ve chvíli celé to jeho strašné nakupené hoře, div se nerozúpěl, div rázem neklesl; nikdy víc nezapomene pohledu toho a navždy zůstane mu tanout do duše. Leč jakoby za této příležitosti ještě nechtěl a nemohl dbáti toho pohledu, nyní jednalo se výhradně o přesvědčení se, k němuž hnala ho slepá síla.

Zrovna jako ku přesně napřed vymezenému a objatému cíli ubíral se ku koni, připravuje jej k osudnému vyvedení. Vše tak účelně, jistě se dálo, zdálo se, že je vše v nejlepším pořádku, že celá věc jest nadmíru jista. Hřívu koni probral a urovnal, žíně ocasu nějak přitáhl, uhlazuje je, novou ohlavu navlekl, deku připjal. Snadno by se mohl nastudit nebyv tak dlouho venku. Nic neopomněl učiniti z toho, co tu běžná potřeba a opatrnost kázala. Jakoby již ani nejednalo se o významný, tak osudný úkol! Jen ty ruce chvílemi se tak zachvívaly, někdy zrovna křeč jimi škubala a nervosní čímsi unášený chvat bylo znáti v celém počínání toho člověka. Nohy si zdánlivě nevšímal, úmyslně, na to je času až potom, za chvíli, až co a jak . . . Konečně právě na ni zcela dobře stál.

Koně jal se vyváděti. Sám hleděl daleko stranou, jako od popraviště, na něž bylo se mu ubírati. Celý chlév se jaksi při tom pobouřil, jakoby tomu byl již odvykl — ovšem takové neděle nebyl venku, zatanulo na mysli člověka. Ale jaksi ho to neblaze vzrušilo, nikdy to dobytek nečinil . . .

A nastaly nyní u toho člověka nejhroznější chvíle, jaké kdy zažil.

Byl již s koněm na dvoře. Co nejvíce na dlouho mu povolil uzdu, aby jen nic nepocítil, kdyby snad . . .

— Bože, Bože . . . modlil se a úpěl zmíravě v nitru. Ah, jako tenkrát se to modlil. Při tom zvracoval oči kamsi násilně vzhůru, stranou, pryč od koně, za cenu celého světa v tomto okamžiku nebyl by mohl popatřiti na chod svého koně.

— Bože, Bože . . . modlil se pořád celým nitrem, a bylo to takové úpění za smilování všemohoucí moci, jíž odvrátila by se pohroma.

Již tak do pola dvora přicházel, aniž odvážil se popatřiti. Cítil chvílemi na rameni vanuti horkého dechu koně, jenž jakoby namáhavěji supěl než měl. V celém těle značil se mu i onen rozléhavý dunivý rytmus chodu mohutného zvířete. Tím rytmem náhle zaujali se všechny jeho smysly . . .

— Ó . . . ó . . . ó . . . zrovna tu cosi mučivě zalámalo útrobami člověka. Rytmus tak nějak těžce, znepokojivě jím prochvěl. Jakoby to něco v přestávkách tupě naráželo. Bože, kéž by raději zahynul. Co mu to nastává, co to na něho padá! Docházel tak již na konec dvora Jeho tvář zračila se rysy mučedníka, byla úžasně ztrhána a jakoby potažena mázdrou mrtvolnou. — Ven ze dvora nebyl by se jistě odvážil — obrací koně, snaží se jej nepřirozeně tlačiti stranou, sám jenom bokem se při něm drže, aby jen ještě na ten okamžik ploužiti se mohl v nejistotách svých. Nezřel, co se děje, ale zdálo se mu, ba chtěl by na to přísahat, že příliš nemotorně ono tělo se otáčí, zaplétá se jaksi v chodu, zašlapuje se, zrovna z místa to nemůže . . . To že by byl mesiáš! Bože, Bože! Horký pot ho projímal, dusil se zrovna. Náhle semknuv zuby tak násilně, jako při nazvedání nejtěžšího břemene a temně hýknuv, jako by se mu bylo zoufale vrhati v záhubu, jediným vyjeveným pohledem prozřel všemu,

co se naskytalo, popatřiv v celou tvář. Zkřiva nějak a v oddalujícím se zděšení jakémsi to učinil, jakoby se celá jeho bytost úporně někam musila uchylovat. Zanesl se jeho pohled zrovna k cíli, k němuž tak dlouho se připravoval.

Jak zatanul mu onen cíl!

Zrovna kůň strašně dopadl na chorou nohu. Snad byl by ani tak v přímém chodu nezakulhal, ale v nedobře řízeném obratu jaksi se mu zvrtla noha a mohl jen bolestně natlápnouti. Flaxa se tedy nezacelila.

Při tomto pohledu, pustiv uzdu z ruky, zřítil se ten člověk k zemi jako podťatý stvol. I ta nepatrná hvězda naděje tak úzkostlivě střežená docela zanikla v nastražených temnotách...

Kůň zůstal hned stát při svém hospodáři. Oddaně schýlil k němu hlavu. V nevýslovném oduševnění zaleskly se mu vypouklé oči celým citem a vědomím ušlechtilého rozumného zvířete, jež trpí.

Mohl býti mrtev ten člověk — aspoň rána toho poznání a konečného rozhodnutí byla by tu dostačující. Byl by také možná dlouho zůstával ve svých mrákotách, kdyby zatím nebyla nastoupila jeho žena. Pozorovala již od rána svého muže, co dělal, jak koně vyváděl, viděla dobře z úkrytu ze dveří síně, jak kůň kulhal, a co vše se dělo. V tu dobu lomcoval jí vztek z bití, jehož se její nedávno dle jejího domnění nezaslouženě dostalo; dosud jen bezmocná byla ta zlost, ale tím zžíravější, posupnější a jakoby číhající jen po vhodné zámince, aby se mohla vyliti. Taková záminka zdála se tu nastupovati. Seznala, že se stalo něco neblahého, že je zle s mesiášem, a okolnost ta posloužila jí k ukojení své zloby a pomsty na mužovi. Jiné ohledy stran této neblahé věci, zcela v jejím rozezlení ustoupily, o nic se jí tu nejednalo — teď mu do libovůle bude moci dát co proto. Ba téměř divá radost se jí zmocnila z okolnosti té — heč, tady to máš!

I vykročivši tu neohroženě se síně, neb poznala, že nyní není se jí třeba již ničeho báti z jeho strany, začala zuřivě nadávati. Nejdřív za to, že ruku na ni vztáhl... A ve vzhledě tom mu činila. Vše to jistě k vůli takové mrše, jakoby ona ubohá žena mohla za to, že koupil si nepravého, falešného koně. Heč, to je ten tvůj mesiáš do nebes vynášený, ta celá chlouba a furie tvá. Pomalu samého Pánaboha byl by potlačil k vůli mrše. Na světě nebylo mu ani rovno. Natož aby samého člověka neponižoval. Však mu to neodpustí, a zkusila k vůli tomu voškrounovi, jak byla od něho odstrkována, ponižována jakoby ani nebyla ženou. A zatím vyklube se z něho chromec, mrcha kulhavá. Aby mu dal nakovati berli, stoličku dal pod nohy. Kurýruje mrchu takové neděle, vyhazuje peníze, co jen prokrmil — a podívejme se, jakoby zrovna všemu na radost, vesele dál kulhá. A pak ze vzteku, jakoby ona ubohá žena za to mohla, kto bián se jde nachlastat kořaly a pustí se do ní, div jí neubije. Ale aby věděl, půjde k starostovi ouřední to na něho oznámí. Jsou ještě ouřady a zákony na takové hříchy. A ve vzhledě tom neustále vzrůstala její zuřivost, jakoby utržené rány nepřestaly ji dosud lehtati. I počala pak nadávati jim oběma prašiveů, lumpů, bláznů, trhanů, nač zrovna připadla ve svém rozhorlení. Zdála se jaksi růsti se svou zlostí sama před sebou, jako nadšení samo v sobě vzrůstá — zvláště že její zlosti nekladly se žádné překážky. Ten člověk ležel nehýbaje se. Byla stále troufalejší, zase o pár kroků se přiblížila. Vřeštěla přes celý dvůr, i přes staveni přenášelo se její láni, zuřila, neustávala. Ale to pořád ještě jaksi jen k vůli sobě, k vůli nedávnému uražení své osobnosti. Utrhala se při tom, své výroky příslušnými posuňky provázejíc, z nichž některé jsou již známy.

Hluboké, těžké, neoznačitelné bylo to schýlení nitra u člověka zříceného na zemi, k němuž tak oddaně v sdružené útrpnosti chýlila se hlava zvířete. Ta ani jednou nepozvedla se při láni furie — a jen někdy lehce hnuly se na ní boltce, považlivě zastříhavše, bylo-li jaksi té sprostoty přespříliš. Svýma neobyčejnýma očima, v nichž věru tolik rozumu a citu plálo ve smutné nyní zatrpklosti, neustal ale ušlechtilý kůň vytrvale zírati na tu těžce zhroucenou bytost svého hospodáře, jenž byl mu vždy dobrým hospodářem — a zase jen v těch chvílích, když vřeštění a hanobení dostupovalo nějak zase neurvalejší míry, zamhouraly ty oči v jakési pohrdavé výčitce po té zlolajnici. Zpozorovala ona najednou takový pohled zvířete a jakoby dobře vystihla to jeho pohrdající utkvění. Přikročila na krok blíž: — Ha, koukej po mně trulo, chcípáku jeden, neřáde, poleno rasovo. Taky ty naposled si ještě začneš na člověka, když patříš dávno již k rasu. Jste to pakáž jeden jako druhý; do jednoho pytle s vámi! Celou zimu dá se živit obluda a když to má začít tahat a člověku se odsloužit, k ničemu to není. Ty plemeno psí beztoho u rasa ses vylíhl a k rasu zas hezky půjdeš zpátky na jitrnice, cerguláty, bude tě žrát starý Balušek, fůj, styďte se oba, hnidopiši...

Kůň odvrátil se nadobro zrakoma a otřásl naježenou srstí, schýliv hlavu ještě níženji ku svému hospodáři. Pak jakoby se ho snažil zatahati za loden zubama, aby poslouchal, co se děje.. Ano nezdálo se u něho vychýlení z naléhajících mrákot, byl by mohl býti takto mrtev ten člověk, dobře mrtev, kdyby posléze byla ta ženská ustala. Ale ona pořád neustávala, vzrůstajíc v tom svém nadšení sama před sebou. Zas o krok se přiblížila a ještě zvýšila hlas. Zdálo se, že nemůže nabýti celého svého zadostučinění dotud, dokud

oběť její neukáže zřejmých známek udolání i uvědomění si všeho, co se se strany její dálo i míry jejího opovržení. Zajisté dokud tomu člověku vytrvávati bude v těžkém jeho schýlení, dotud bude štvát. Jenže takticky přešla jaksi z vlastních zájmů své uražené osobnosti k zájmům životním, proti nimž nedalo se nic namítati. Byly příliš neodolatelny. Jaro tady, práce na krku — a kůň ukáže se k ničemu. Pak prý mesiáš… fuj, za čerta nestojí. A peněz není, není na dluh, není na procenta. Čím míní zaplatit? Proč neprodával, když o mrchu stáli! Takové peníze už dostával (to doznávala nyní ráda). Nyní dostane se za kulhavou mrchu pár desítek. Nebo co jiného s ním a kupuj koně jiného — zač? A v tuhle dobu, kdy koně není ani na prodej. Co jen to za neštěstí se hrne na její ubohou hlavu. A takové peníze to dal ještě za střečka. Takovou dobu se s tím piplá, živí to a když to má něco vrátit, nedostane ani polovičku. Dokonč.

FEUILLETON.

DENNÍK SPISOVATELE.

Rozházené zápisky.

Duben. V Paříži. Člověk přivykne všemu — i politickým hovorům. Nikdy jsem jich tolik neslyšel jako zde, ve všech ovzduších, ve všech společnostech, i v literárních a uměleckých, všude je vzduch naplněn třaskavými plyny politických vášní. Velká »aféra« stále straší. Celá Francie je rozdělena ve dva tábory a v obou je to pestře pomíchané jako ve Waldštejnské armádě — republikáni, royalisti, socialisti aristokrati. O klerikály a svobodné zednáře se rozdělily oba tábory dosti svědomitě — klerikálové jdou s antidreyfussiany a svobodní zednáři, kteří nejsou nic jiného nežli klerikálové liberalismu a atheismu, jsou v druhé straně, která obsahuje též groteskní směsici bursovních milionářů a socialistických proletářů a anarchistů. Politiku zde provádějí ve větším slohu — odvážně, hazardně — něco jako banditský výboj nebo bursovní spekulace. Rozhodně je to vkusnější nežli to politické hokynaření u nás. Proto také ve Francii nestala se politika privilegiem advokátů, ale zlákala k velkým skutkům, nebo aspoň k velkým slovům a gestům i muže ducha a vysoké inteligence.

Básníci vždy si dovedli zachovati vliv na události své vlasti — od Chateaubrianda, Benjamina Constanse až po Anatola France a Jules Lemaîtra. A dovedli být velmi praktickými reelními státníky jako ten sentimentální a zženštilý Lamartine, a velmi mocnými energickými organisatory a haranguery davů jako ten ironický, jemný Jules Lemaître. A péra duchaplných, kousavých, řízných polemiků bořila a tvořila vlády, systémy, strany. Našinci, skromnému Čecháčkovi, zvyklému na oratorské výkony našich Gambettů a Gladstonů a Windhorstů a na stylistické bravury našich — bohudík většinou anonymních — Armand Carrelů a Girardinů, dovede i při veškeré netečnosti a je m'en fichismu politickém poněkud imponovati řečnická a publicistická činnost takových francouzských politiků, ať jsou fanatiky anebo arrivisty, revolucionáři nebo diplomaty, condotiery nebo kramáři, neboť v ní je aspoň inteligence, zářivý vzmach slova nebo vážná opravdovost vědomostí.

Rozvírají daleké perspektivy ti pánové, třeba by sáhali po velmi blízkých portefeuillech ministerských. Pohlížejí s výše do daleka. Proti velké idei internacionalismu postavili ideu nacionalismu. A postavili ji stejně vysoko… a jsou přesvědčeni, že vítězně přejde Evropou.

Úryvek z dopisu takového politika z povolání, který neprovozuje politiku jako diletant a reklamní prostředek a který je velmi činným representantem nacionalismu francouzského: »Nous aussi nous sommes un crise aigué, et qui, je l'espère, se denouera prochainement dans le sens de l'intêret national: ça sera un gros évènement et j'imagine qu'il y aurait quelque utilité à suivre les progrès de ce courant d'idées qui est destiné à tout emporter, et à renouveler de fond en comble tout le système en France et peut-être hors de France…« V. H.

LITERATURA.

M. Jahn: Zapadlé úhory. Ottovy Laciné knihovny číslo 180. Praha 1900.

Zašeřenými větami tichého a přitlumeného přednesu bez ostrých a břitkých obrazů, bez vítězných a energických period, bez mužného a uchvacujícího rhytmu přivádí nás p. M. Jahn do smutného a porobeného Valašska. Passivní vzdávání se skutečnosti, bezmocné propadání se mdlobě a tísni života mluví již z únavných a dušených vět stylu p. Jahnova. Nekonečný a dusivý smutek věcí padá na autora, jenž bez obrany, bez reagence jemu podléhá a se pokořuje. Víra v možnost lidského zasažení v proud osudu, lidského ovládání každodenního dějstva odhozena, ba spíše prožitím strávena leží stranou a v její klamnou a naivní illusornost pohlíží autor jen jako v daleký, dětský sen.

Nikoliv však autor sám, člověk vůbec v přítomných novellách zbaven jest úplně samostatnosti a samovlády: neplatí nic sám sebou, nemůže říditi a formovati, hnísti a modelovati život svůj a osud, otrokem jest země a přísné a němé, neúprosné a klidně ponuré přírody. »V područí půdy« jmenuje se jedna z přítomných novell a její titul slušel by celé knize. Bezmocné a pokořené, ujařmené a upoutané produkty půdy jsou ti lidé bez mládí a lásky, bez vůle a vzdoru. Zachyceni nejčastěji v okamžicích utrpení a umírání aneb tupé a zdrcující resignace nežijí pro nic než pro půdu, jež je poutá svazy ocelovými a čeká nedočkavě na jejich pot a jejich mrtvoly. Výminkáři, jež již K. V. Rais vytrvale a zaníceně v různých variantách líčil a portretoval, jdou většinou novell, ale poslední idyllism, který jim p. K. V. Rais nechal a jímž získali si sentimentalitu čtenářů, jest p. Jahnem setřen a smyt. Od p. K. V. Raise, kdysi svého učitele a vzoru, urazil p Jahn kus cesty: od jeho genrismu postoupil k realismu, od jeho idyllismu k resignovanému klidu. V první své knize »Z temných i světlých cest« rýsoval ještě se zálibou genrové obrázky, vytrhoval drobné a groteskní figurky z pásma života, aranžoval realitu kol jednotného bodu a středu, podkládal životu plán; ale již druhá sbírka jeho novell »Nevzešlo ráno« postupuje dále, zbarvuje se determinismem a pozvedá v popředí souvislost venkovana a půdy. Příroda, kterou již v první knize p. Jahn pozoroval vzrušeným zrakem a vznícenou sensitivností, upomínající chvílemi na »Lovcovy zápisky«, vystupovala vždy víc a více jako hybná síla zmítající osudem lid-

ských loutek a podrážející jich slabé údy drtivě a bez povzdechu. Přítomný svazeček »Zapadlé úhory« (až na některé výjimky »Provaz«, »Uprchlík«, které traktují ještě vnější, nikterak osudová dramata, v jichž spád a běh činně zasahá náhoda) ukazuje hlubší pochopení života a člověka.

Ponurý determinista bez jakékoliv dětské víry v teleologické poslání života, bez jakéhokoliv přesvědčení o harmonii a souladu osudů lidských, ale s mužným a oddaným vyznáním, že člověk jest pouze tím, čím determinující jej společnost a příroda učiní, vystupuje z knihy. Nechci předbíhati přirozenému vývoji autorovu, nechci z prvních bezpečných a pevných kroků, jež v přítomné knize jsou mi jasny a zřetelny, dohadovati se budoucího umění p. Jahnova, jež vždy upřímně a otevřeně koresponduje s jeho názorem životním. Tolik jest jisto: úplný a přímý dostřel tohoto determinismu a konsekventního realismu stojícího zcela stranou od každodenního figurkářství nese se k těžkým otázkám umělecké tvorby vůbec; směřuje tam, kde autor stojící němě před obří modlou Přírody sám musí se tázati po možnosti jakéhokoliv uměleckého výrazu, po možnosti realisace děsivého v svých koncích nazírání; kdy skepsi musí potírati uměleckou silou tvůrčí.

Nevím, uvědomil-li si autor přítomné knihy celý ten bolestný a mučivý komplex otázek a problémů, k nimž vede domyšlení jeho theorie, nevím, tuší-li vůbec, že přijav důsledný determinism stojí před nelítostnou sfingou umělecké tvorby; vím jen, že jeho »Zapadlé úhory« svědčí o těžké a bolestné jeho komprehensi jevů životních a seriosním a přímém úsilí vyjádřiti její reflex vlastním a svérázným způsobem. — RN —

Úvahy vybrané z literárních politických a náboženských spisů Josefa Mazziniho. Nákl. Jana Laichtera.)

Mám svrchovaný obdiv pro toho hrdinu a proroka, který zároveň byl bojovníkem pro Ideu, hledaje ji v povstání italském, pro rytířství, prvek tak vzácný v naší době, která jej karrikuje z quijotství. Jsouc zvyklá na klidné, samotářské »hrdiny a proroky«, kteří mysli příliš daleko před svoji dobu, než by mohli hledati opory v lidu, pracujícím vždy k nejbližšímu prospěchu. Ale v Josefu Mazzinim se všecky tři prvky — myslitel, prorok a rytíř zladily tak harmonicky, že nebyl jeden druhému na úkor, a že z něho činí největšího z representantů boje o svobodu, o možnost individuelního rozvoje národů, který po veliké revoluci se bojoval po vší Evropě. Zakladatel »Mladé Italie« a »Mladé Evropy« hleděl celému hnutí, nejen italskému, ale evropskému vůbec dáti hluboký podklad náboženský, hleděl je říditi heslem »Bůh a lid«.

Revolucionář — idealista, prorok a bojovník náboženství dle jeho pojmu věčného, poražený vůdce a psanec po celé Evropě, nezoufal, když viděl, jak Evropa a zvláště Italie se utváří na principu opačném, — ne republikánském, ale monarchickém, — ale zachoval si klid, silou své víry v Ideu, kterou nic nezmaří, poněvadž ona není na zemi v nitrech lidských, — jako všechna přechodná náboženská vyznání, která jsou dočasným, místem a časem vytvořeným symbolem jejím a podléhají zákonu pokroku, — ale u Boha, a uplatní se konečně vývojem. To jej chránilo před zoufalstvím v době, kdy vysílen revoluční činností sebe se tázal, měl-li právo učiniti tolik matek a žen nešťastnými, a tolik životů obětovati Idei? Odpověděl si, že život je posláním...

Mne okouzlil ten klid mužc upjatého přes všechny marné a pomíjející formy politické a náboženské, které jsou jen elementními symboly snahy současného lidstva, k Idei — okouzlil a vzbudil smutek. Jsme všichni dobou vychováni na skeptiky, jsme individualisté v širokém smyslu Mazziniho), prosycení naturalismem, nestaráme se o Boha, a v otázkách národních a otázkách sdružení vůbec se oddáváme prostě instinktu. Naši spisovatelé-učitelé jsou »historiky současných mravu« a psychology, lidmi mnoha hledisek, naši básníci illusionisté a elegikové. Jsme vychováni na nepřátely jakékoli všeobecné synthese, hotovi ničiti každý pokus o ni, ve jménu individuelní svobody. Jsme odsouzeni k samotě.

»Smutek, nekonečný smutek, rozkol mezi vůlí a mocí, rozčarování, skleslenost — toť jest život lidský, hledí-li se naň s individuelního hlediska,« vystihuje Mazzini duševní stav náš, — třeba ne stálý, ale v jistých chvílích. Touha po víře, a neschopnost jí, kde a kdy jí je potřebí.

Východiskem filosofie Mazziniho je existence Boha, odkrývání božské idee je jediný cíl lidstva, ku kterému spěje vývojem. Každá doba má úkol objeviti svoji vlastní synthesi, národ svoji, individuum svoji. Nejbližší pravdě je vždy synthese všeobecná, která se zdokonaluje vzrůstem družnosti. Ideální republika všech národů se stane jednou skutkem. »Náboženství jest poutem, jež spojuje lidi v jednotě uznaného principu tvůrčího... Náboženství jest lidstvo... Bůh jest, neboť my jsme, neboť žije v našem svědomí, ve svědomí lidstva, ve světě, jenž nás obklopuje. Zjevením božím je řád, soulad, srovnalost pohybů a zákonů světa.

Není myšlénky Boží, která by se nestala činem; je nepřetržitá souvislost mezi Bohem, lidstvem, národem a jednotlivcem, je jen potřebí pracovati k uskutečnění jednoty. K tomu nestačí ani práce individua, ani národa, ale sdružení všech lidí, práce přirozeně se rozvrhující na úkoly dle jednotlivých individualit. Jednotlivec je blízký pravdě jen tehdy, jedná-li v souhlasu se svým svědomím a ve shodě se svým národem. »Souhlas a svědomí jsou jako dvě křídla, která povznášejí k Bohu. Pravý genius je ten, v jehož duši jsou soustředěny nevyslovené pocity a snahy davů, a souhlasí s nejvyšším nazíráním jeho svědomí.«

Konečným úkolem lidstva je vyjádřiti svrchovanou Ideu, a Mazzini věří, že ji lidstvo vyjádří: »Není svrchovaného typu na zemi; svrchované existuje jen v představě Boží, jejíhož posloupného pochopení člověku jest určeno dojíti.«

Tím je Mazzini ve sporu s názorem světovým, jejž nazývá »individualistním«, t. j. názorem, který se opírá výlučně o práva člověka a hledí individuu ve společnosti dobýti co největší svobody. Názor ten byl vysloven XVIII. stoletím a revoluce byla bojem oň, a společnost v XIX. století je na něm založena. Ovoce jeho je: Boj, konkurence, potlačování chudého bohatým. Mazzini naproti tomu chce sepjat společnost povinnosti v družnou práci, v republice, v níž každému by byla zaručena co největší svoboda.

Názor ten se jeví i v historii. Carlyle ji pojímá jako životopisy velkých mužů. Také Rénanovi záleží jen na svobodné duševní práci, která je ohrožena »anarchií zvířecích vášní«, a proto touží po monarchii XVIII. století. Názory Mazziniho nejkrásněji jsou vyjádřeny ve dvou essayích o Carlylovi, o Dantovi a o Rénanovi. Carlyle sám byl Mazzinimu osobně velmi milý a ideově zcela blízký — jen že Carlyle nehledal v lidu tolik co Mazzini. Carlyle i Mazzini jsou vyznavači téhož náboženství, jen že různých sekt. Oba věří, že: »neviditelné ovládá viditelné, duševní život utváří zevnějšek... Svět není dílem hmotné výroby, ale chrám, v němž člověk zkoumá nekonečno v konečném... hledá Boha skrze tvary, duši lidskou skrze projevy činnosti její. (Carlyle.) Mazzini o něm praví: »Má instinktivně všecky předtuchy nové doby; ale sleduje spíš poučky rozumu než srdce, a odmítaje představu kollektivního života není s to nalézti prostředky k jejich uskutečnění... chápe jen jednotlivce — představitele ideje v jistém způsobu vtělení a nevěří ve svrchovanou ideu představovanou posloupně vývojem lidstva.«

Citovaná slova vystihují přesně rozdíl mezi oběma historiky francouzské revoluce a jsou perspektivní do názorů Mazziniho na historii i náboženství.

Nutně i methoda je různá u obou spisovatelů. Mazzini jest nepřítelem analysy, která sice prokazuje v některých dobách dobré služby tím, že vyvrací mnoho bludů, — je mocna k rozkladu, ale nedovede tvořiti.

Byl nepřítelem běžného, materialistického socialismu, který je jen voláním po chlebu — ale žádá rozhodně, aby dělníkovo postavení se zlepšilo tak, aby mohl mysliti na vyšší věci než ukojení fysických potřeb, a tam stýká se svými theoriemi dost blízce s běžnými požadavky. Jeho kniha »O povinnostech člověka«, pojatá i v tyto úvahy, je jedna z nejkrásnějších, které dělnictvu byly napsány. — Šetří všude individuality, vždyť souhlas svědomí pokládá za suverenní, a družnost je mu ethickým příkazem. Běžný socialismus vychází od idei XVIII. stol., t. j. od práv člověka, je stále francouzský, a Mazzinimu tedy překonaný. Mazzini na mnohých místech vytýká současníkům bludný názor, že počinu je schopna jen Francie — a zdá se mu, že v jeho době, v bojích o svobodu Italie, náleží počin za heslem »Bůh a lid« jeho národu.

Také umění, dle Mazziniho, má mít poslání: vyjadřujíc náboženský a sociální soubor, má povzbuzovat člověčenstvo, aby myšlénku převádělo v čin, — ideálem takového básníka je mu Dante. Současné umění, — mimo polskou poesii, jest daleko takového poslání. Representanty jemu současné individualistické poesie jsou Goethe a Byron — dva různé typy lidí osamocených, individualistických zoufalců: Byron představuje pouze svůj vnitřní život a trpí rozporem vůle a moci. Goethe »představuje rozum, který přijímá a spracovává i reprodukuje poesii proudící k němu ode všech zevnějších předmětů. Je básníkem detailů, nikoli jednoty . . . Je polytheistou ve své methodě umělecké, pohanský básník moderních časů; posuzuje, naslouchá i hmatá daleko více než cítí« — tedy poetický materialism místo uctívání ideálů. To je ovšem jen přístav, do něhož veplul z téhož rozbouřeného moře. »Faust« a »Werther« dokazují, že vyšel z téhož středu jako Byron.

Mazzini je nám příliš dogmatikem; »věřím, věřím«, zní z každé strany; ale ceníme jeho duchové pojímání historie, jeho příslušnictví k církvi, k níž náleží i Carlyle. Souhlas svědomí se snahami davů je nám jen šťastným případem, zvláštní disposicí k štěstí, — nevěříme však, že i hrdina, v němž jsou skutečně kondensovány a uvědoměny pudy současného davu, z něhož vyrostl, davu naslouchá. V zákazu »emancipovati se od společného díla« vidíme tyranii, a horší než tyranii jednotlivce; a divíme se, že Mazzini přirozené právo, jediné právo, které člověk má, totiž zbaviti se všeliké překážky, zbraňující mu u volném plnění vlastních povinností« nepřiznává všeobecně, bez omezení obecným souhlasem. Otakar Šimek.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

— Příspěvek k aristokratismu Karáska-Nobilissima.

V poslední Mod. Revui vykřikuje velitel »osamělé tvrze« největšími literami, jichž je schopen p. Stivín, moji smrt a můj zmar, poněvadž do 8. června nevyšla moje odpověď na jeho poslední výkon. Jásá sice trochu předčasně, ale to je zatím vedlejší. Všimněte si jen, z čeho má tak ohromnou, divošsky neovládatelnou radost: »F. X. Šalda nemá tentokrát posledního slova!« volá s rozjařením, jež nezapomnělo na genitiv po záporu.

Ano, prozradil se. Ano, na tom mu záleží: mít poslední slovo. To je věnec, o němž sní. Mít poslední slovo: docela jako hokyně na Zeleném trhu. To je ta velká jeho bolest.

Nuže, co není, může být. Možná, že mu do opravdy způsobím tu dětinskou radost a nechám mu poslední slovo. Možná, že na některou příští porci jeho lží a nesmyslů skutečně neodpovím — možná tím spíše, že již nyní mi páchnou příliš předměstskými novinami. Tedy jen ještě statečně a neúchylně tímto směrem dál — a vítězství je vaše, ctný grande. Můžete pak logikou hokyň domnívati se, vy i vaše kohorta s vámi, že máte pravdu.

*

O stránku dál vrhá se týž aristokrat stejně zuřivě jako shora na moji — povídku »Šly světem«. Začíná se s aristokratickou noblessou mstít na básníkovi za to, že nemůže na kritika. Má povídka je mu psána »nabubřelou nekontrolovatelnou psychologií« a »stylovým gongorismem«.

Mám hájit svoji práci proti takovému útoku? Ne.

Jen jedno: aby moji psychologii »kontroloval« — dovedl kontrolovat, toho od p. Karáska ani nečekám. Aby někdo mohl »kontrolovat«, musí dřív rozumět a chápat — dovést rozumět a chápat. Z toho důvodu bude p. Karáskovi »nekontrolovatelnou« i psychologie pohádky o červené karkulce.

Chudoba, 15. 6. 1900. F. X. Šalda.

* * *

— »Máj« na mezinárodním sjezdu spisovatelů.

Ve spolku českých spisovatelů »Máj« učinil p. z Cenkova návrh, aby byl vyslán český delegát k mezinárodnímu kongressu literárnímu a divadelnímu v Paříži. Nic přirozenějšího. Na kongressu budou súčastněni zástupci všech civilisovaných národů. Pouze kmeny analfabetů z končin tropických a arktických budou scházet a s nimi též velký osvícený národ středoevropský, neboť, jak se zdá, byl návrh p. z Cenkova pochován. »Máj« prý nemůže věnovati dvě, tři stovky na vyslání delegáta do Paříže.

Na kongressu nejedná se snad o nějakou representaci oficielní české literatury, spíše o zkušenosti o sociálních a jiných otázkách stavu literárního, jež by mohly zajímati zejména spisovatele z povolání.

Nyní, když naše literární kruhy tak neobyčejně se zabývají věcmi divadelními, bohužel tento ruch netýká se dosud původní produkce dramatické, bylo by snad záhodno, aby »Máj« věnoval jakousi pozornost i divadelnímu sjezdu.

Všichni, kteří uznávají význam »Máje« a chtějí, aby byl důstojným representantem všeho českého spisovatelstva a zastáncem všech jeho zájmů — ano i literárních — budou souhlasiti asi s přáním, aby přes návrh obeslání kongressu se nešlo beze všeho k dennímu pořádku. V. H.

Oprava. Na str. 317. předešlého čísla v řádku 36. místo těla čtěte tak.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 1 ČERVENCE 1900. ※ ČÍSLO 29. ※

JOSEF HOLEČEK:

SELSKÉ DĚTI.

(Pokra

Hošík zůstal na zápraží sám. Trvalo minutu, nežli po důkazech nedostatečnosti, které s ním podány, nabyl zase statného vzezření, jakoby se mu silou nikdo nerovnal.

»Kubovi zlámu vaz a nohu přerazím,« řekl si a uspokojen takovým rozhodnutím nad osudem toho, kdo jej urazil, položil si prut na rámě jako mušketýr pušku a vážným krokem kráčel k sadu.

Sad byl ode dvora oddělen laťovým plotem. Po levé straně před sadem byl »rymníček«, nádržka na dešťovou vodu, útočiště husí a liček.

Housata, jejichž jemný žluťounký puch ustupoval něčemu špinavému, co již nebylo puchem ani ještě peřím, popásala se na dvoře před sadem pod přísnou stráží husí matky. Některé z nich, nemotorně třepajíc krátkými peroutkami, které ještě brků nepustily, marně se dobývalo do sadu. Podezdívka plotu, ač nízká, zůstávala pro ně nedostupným hradem. V očích husí matky tato podnikavost nebyla přestupná. Ani jednou nenapomenula svou mládež: Tam nesmíte, tam je vám vstup zapovězen! Ne, ona stála na stráži, aby chtivé ze svých dcerek chránila a ostatním dodala kuráže, aby dělaly také tak.

Zatím rozšafná kachna vedla hejno ličat na rybníček. Líčata se smála husí matce a husím dětem, až se válela přes oblázky, kterými byl vysypán přístup do rybníčka. »Zmydlí, zmydlí!« pištěla tenounkými hlásky, pošilhávajíce na synka hospodářova a na odvážnou husí matku.

Ale husí matka nejen nepomýšlela na ústup, nýbrž naopak přidržela se válečnického pravidla, že nejlepším způsobem obrany jest útok. Rozběhla se udatně na kloučka a roztáhla při tom peruti, aby se mu ukázala v celé strašné velikosti.

A sípěla jako litá zmije: »Haj ssss'!« Klouček na ni hrde vzhlédl, aby jí dal poznati, že nemá pro strach uděláno, a chtěl vážně projíti mimo, vida, že ani husí matka, ani její děti žádné škody nedělají a není třeba ani je napomenouti, ani potrestati.

Ale husa — hloupá husa! — tomu nerozuměla. Ještě jednou zvolala »Haj ssss'!« ale již nedala kloučkovi lhůty, aby se hájil, a rozehnala se mu zobákem po sukni. No, to si přišla na pravého! Náš hrdina důstojně se obrátil, jak příslušelo synku tatínkovu, a pln spravedlivého hněvu pozdvihl na útočnici trestající rámě. Husí matka z útoku dala se na útěk. Prchajíc volala: »Spas se, spas se!« Ale sama tolik odvahy neměla, aby spasávala housata, jež o překot pospíchala za ní a po ní opakovala: »Spas se, spas se!« Synek tatínkův pousmál se jako vítěz; ale jako vítěz šlechetný věděl, že nyní nadešel okamžik, aby odpustil.

Otevřel si dvířka sadu, zavřená na obrtlík, a vešed za sebou zavřel. Udělal rychle několik kroků do vzrůstající, bujné trávy, a co? Odhodil prut, odhodil kašket a udělal tři krásné kotrmelce za sebou. Na to sebral kašket i prut a dal oba na místo, kam patřily.

Jedva se uvedl do pořádku, zaslechl z trávy pisklavé hlásky: »Líp, líp!«

Krev se mu vehnala do tváří, až pálila.

»Líp vám nikdo kotrmelec neudělá,« pravil vážně kuřátkům, škrabajícím se namáhavě z trávy. Ale když je viděl, malounká, milounká, žluťounká jako dukátové buchtičky, světa nezkušená, nevědomá, teprve předevčírem z okřína na dvůr vypuštěná, cítil, že se nemůže hněvati. To kuřátka jen z neznalosti tak řekla. Kdepak ona viděla kluka, aby líp kotrmelce metal!

»Podívejte se ještě jednou, ale oči do drápků!« Tak si přizpůsobil frási »vzít oči do hrsti«.

Udělal zase tři krásné, inu překrásné kotrmelce, ale kuřátka zase »Líp, líp!« a pípajíce hledala cestu ke kuří matce, jež už rozčepejřena přiběhla od plotu.

»Kdo to?« dotazovala se, a z odhodlaného hlasu jejího bylo možno poznati, že za svoje dětičky s každým boj podstoupí.

»To von, to von,« odpověděla jí pokojně jiná slepice, která si hrabala u plotu, výjev pozorovala jako nestranný divák a chtěla předejíti všemu nedorozumění. »To von, to von,« a repetiti začala: Což pak ho, teta, neznáte? To von, to von, synek našeho hospodáře, to von, to von, hospodářův klouček, kluk!«

Podál, v rohu mezi plotem a vnější zdí sadu rozkýval se celým tělem kohout, a dlouhé, nahé nohy jeho dělaly při tom dlouhé kroky. Ze vzdálenosti nerozuměl dobře, co se děje, ale cítil, že jest na něm, aby také do věci promluvil. Myslil, že obě krákorky na kloučka žalují a že jest na něm, aby se jich rázně ujal, ale bez svého strachu.

»Kdybych měl kyj, bych švih,« vzkřikl z plna hrdla, až se ozvalo po celém dvoře.

»I ty chaso nekáraná!« odezval se synek. »Abyste věděli, vy sem nikdo nepatříte! Ani kohout, ani slepice, ani kuřátka. Kuřátka ještě nemají rozumu, kuřátka nekárám, ale kokrháč a kokotky ven ze sadu, marš!«

Rozběhl se za kohoutem, kohout udatа vyletěl na plot a s plotu ještě jednou pohrozil: »Kdybych měl kyj, bych švih!« Ale nemaje kyje sletěl do dvora a pádil na hnůj, kde ostatnímu slepičímu světu hlučně vypravoval o svém dobrodružství, v jakém nebezpečí života byl a jak srdnatě se držel.

»Já mu dal!« chvastal se, až bylo do sadu slyšet.

A slepice sběhly se kolem něho, divily se mu a jedna přes druhou: »Taks mu, taks mu, taks mu dal?«

Kohout nadnášeje se přisvědčoval: »Kakraholt, kakraholt!«

Tolika chvastounství chlapec nemohl mlčky snésti.

»Jen se naparuj!« zvolal, vystoupiv na podezdívku plotu, vylezl na plot a zakokrhal, aby slepice rozuměly a věděly, kde je pravda: »Kdyby se byl zdržel, byl by bit!«

Slezl. Kvočna zatím shledala svoji drobotinu a zastírajíc ji rozprostřenými křídly, přešlapovala, připravena k boji i ústupu. Týmž zobákem pobízela dětičky, aby se blíže přitulily: »Sem, sem! sem sem sem!« a hubovala na chlapce: »Ti dám, ti dám!«

»Stará nebuď blázen!« řekl jí chlapec mírně. »Kuřátkům ani tobě neublížím, ale na sad nesmíte, to si pamatujte. Sad je moje hájemství a tu nesmím trpět ani slepici, ani kohouta, ani hus, ani ličku. Slepice hrabou, kde nemají, ličky trávu zplouhají, husy jsou nečisty. A kuřátka sama veď na cestu pravou« — napomínal změněným hlasem, napodobě svého otce, jak on naučuje matku, aby vedla děti. »Široká je cesta nepravosti,« řekl ještě po otcovském, a po svém větu uzavřel: »ale úzká díra v plotu.«

Otevřel dvířka dokořán, postavil se stranou, a kvočna chvátala, aby vyvedla kuřátka.

»Poď, poď, poď!« pobízela je k největšímu spěchu.

Druhá slepice, jež mezitím ucházela pozornosti chlapcově, užila té příležitosti, aby se spasila. Rozběhla se, div se nepřerazila, a křičíc »Tetka, tetka!« hleděla zastaviti kvočnu, aby si udělala cestu. Vyletěla šťastně na dvůr, a tak běžela, že se ani zastaviti nemohla.

Kachna právě vystupovala z rybníčka na sucho. Posmívala se slepici: »Kmotra, strach, strach!«

Ale kmotra nedbala, neviděla a neslyšela, až se octla na hnojišti, kde dosud kolem kohouta shromážděn byl celý slepičí rod. Nadála-li se, že bude kohoutem, jenž sám teprve ze sadu vyvázl, vlídně přivítána, zmýlila se. Kohout se již úplně vpravil v úlohu hrdiny a zapomněl, jak hanebně, jak zbaběle opustil kvočnu i tetku kokotku ve chvíli nebezpečí.

»Kýho výra, ký — !« spustil na ni pyšně a hrubě a hnal se jí zobákem po hlavě.

»Už vás rovnat nebudu,« řekl chlapec a zavíral dvířka.

Vrátil se do trávy sadu. Prut zatkl do vydoupnalého stromu, vykasal a brouzdal se travou. Včera byla bouřka s hojným deštěm, dnes sluníčko jasně svítí a hřeje. Tráva je nahoře suchá, při zemi ještě vlahá. Chlapec chodí křížem krážem po sadě. Sad voní květem. Ob chvíli zaduje vítr z polí a přináší sem vlnu vůně mladého obilí. A jak vítr zaduje, květ prší do trávy a zůstává na ní jako drobounké kvítky. Třešně a švestky odkvétají, hrušně rozkvétají, jabloně zakvétají. V trávě se žlutají pampelišky jako rozházené dukáty.

Hrušně byly od květu všecky bílé, jako smetanou polité. Mladé listí jejich v síle květu úplně se ztrácelo. Stromy odkvétající obalovaly se do zelena. Jabloně se růžověly.

Chlapec sundal kašket a pověsil jej na souček švestky. Potom, jakoby citem pobožnosti jat, postavil se pod mohutnou, rozložitou čáslavku, jejíž bílá koruna bzučela včelami a voněla až milo. Skroušeně stál, až oddechnutí jara s pole zavanulo a květy rozševelilo a ony spustily svou piršku na plavou hlavu hochovu.

»Pade sníh,« plesal pacholík a potíral si dlaní pačísky, jakoby na nich roztíral hvězdičky sněhové.

»Nehnu se, dokud nezapadnu po krk,« pevně si umínil, ale tu mu v čich udeřila vůně vrátičky

a ona pevný úmysl zvrátila tak, že chlapec už ničeho o něm nevěděl. Šel za vrátičkou.

Kolem oddenků štíhlých hrušní, kam dobře mohlo slunce, byla po sadě nasázena vrátička, melisa, větrové koření, brothán, pentličky a libček. Hoch nejprve přisedl ke kolečku vrátičky, hladil ji, aby se rozvoněla, a vůni lapal nosem i ústy. Na to ji zlehka mnul mezi prsty a mezi dlaněmi, aby zavoněla vší silou. Ani toho neměl dosti a zakryl si obličej dlaněmi, aby z nich všechnu vůni vypil. Od vrátičky šel k melise, od melisy k větrovému koření. Rozševelil je rukou a hned šel z něho chladný vítr, takový chladný vítr, až šel po chlapci lehký mráz.

Smyslové sluchu, zraku a čichu byli ukojeni. Probudil se smysl chuti, větrové koření jej probudilo. Chlapci se zazdálo, že maminka zrovna přišla z kostela, sáhla do kapsáře, vyňala kornoutek a z něho mu do hrsti nasypala drobounkých koláčků, bílých a červených, a řekla: »Na za to, že jsi tak dobře hlídal sad a vyhnal tu havěť kazisvětskou.« Chvíli si tak pomlsával, až se mu sliny srážely. To se žízeň přihlašovala, ale chlapec nebyl si toho vědom, jako vůbec tenkrát v otcovském sadě ničeho si vědom nebyl krom jednoho: že je ten sad jejich, stromy jejich, pampelišky jejich, vrátička jejich, větrové koření jejich, a myslil, že i ptáci na větvích jsou jejich a že musejí v hnízdech na vejcích seděti jako v kukani kvočna nebo hus, aby rozmnožili statek jejich.

Od větrového koření se zdvihl a šel k huštině trní a trnek, jež se pruhem táhla podle vnější ohradné zdi a napomáhala k lepšímu dosažení jejího účelu. Pro huštinu nikdo nemohl do sadu ani ze sadu. Ani kočka nesměla se tudy odvážit, aby si nerozedrala kožich. Za to huština byla pevným týnem zpěvavých ptáků, kteří si hnízda nesvíjejí vysoko.

Sad se ptactvem jen hemžil. Všecky halouzky se ohýbaly pod ptáky. Někteří už vyváděli mladé a učili je lítati. Drobotina nemotorně přelétala s větvice na větvici, se stromu na strom. Staří učili a napomínali, vadili se a varovali, a mladí rozpustile křičeli. Náš hrdina byl by všem ptačiskům rozuměl, ale ona se tak překřikovala a takový rámus tropila, že nelze bylo rozeznati jednotlivé hlásky, nerci-li rozebrati smysl jejich hovorů. Avšak on tentokrát neměl v úmyslu pouštěti se s nimi do řeči. Cesta ho vedla k huštině a cestou leda že si utrhnul několik šťovíků.

»Pane, to je dobrota!« liboval si ošklíbaje se.

Došel huštiny. Vyhledával mladinké listí šípkové, trhal a jedl.

»Taky dobré,« pochvaloval si.

Při zdi rostl kondrhel. Vyhrabal si útlinké rostlinky, které teprve dobývaly se ze země, a pojedl.

»Taky dobré.«

Potom došlo na jahodiní, na něžné lístečky lipové, teprve z pupu se dobývající, a byly mu také dobré. Hostinu skončil tím, že si nasbíral hrsť medulek a ssál jejich sladkou šťávu.

Huština byla zasypána kamením. Všecko kamení, které zbylo, když někdy ohradná zeď byla stavěna, bylo tu nahromaděno. Každé jaro, když sad uklízeli, nasbírané kamení nasýpali do huštiny, neboť tam bylo nejlépe chráněno, aby se zas nedostalo na trávník.

Náš hrdina usedl si na větší kámen na místě pěkně sluncem osvíceném. Hověl si po hojných hodech. Tu se ozvala nad ním pěnkavka:

»Naše paní pěknou dceru, pěknou dceru má, pěknou jako kvítí.«

»Ta není naše,« pomyslil si chlapec, »ta sem přeletěla. O kom pak to asi povídá?«

»A co víc, co víc?« tázala se posměšně pěnkavka domácí.

Načež prvá: »Dcera naší paní pěkné šaty má, celá se v nich svítí.«

Datel vystrčil hlavu z doupátka staré třešně ptáčnice a podivil se: »Šlaka, šlaka!«

»Z čeho pak by asi byly?« zvědavě se dotazovala pěnkavka domácí.

»Z dykyty,« zvolala ze záhumní křepelka, za zdí naslouchající. »Z tupldykyty,« opravil ji vševědoucí kos pijící dešťovou vodu, kterou včera zachytil do svého kotýlka vyžraný oddenek staré čáslavky.

Chlapec byl by rád poslouchal dál, ale tu pozornost jeho obrátila na sebe ještěrka, jež vedle něho samého vylezla z kamení. Lekl se, jakoby do něho hrom uhodil. O ještěrce věřil, že má jedovatý dech. Vidíš-li ji, honem zavři ústa, aby tě nenadechla! Chlapec zaťal zuby. Bál se, štítil se nevinného stvoření, ale nejživěji cítil pohoršení, že takový tvor opovažuje se býti na jejich zahradě.

»Já tě naučím!« zablesklo mu hlavou a chňap! ještěrku chytil štipcem za ocas. Ale ještěrka ocas upustila a schovala se do kamení. Chlapci bylo, jakoby sám se byl v kámen proměnil. Zkoprnělý držel ocásek v štipci a ztrnule se naň díval, nevěda ani co se děje, ani co se stalo. Úžas jeho byl by menší, kdyby se na ocásku byla ukázala krev. Byl by myslil, že ještěrce ocas utrhl silou a obratností, a pocit vlastní síly byl by přemohl účinek leknutí. Ale na ještěrčím ocásku krve ani kapičky! Již nemohlo býti pochybnosti, že ještěrka má v sobě nečistou moc. (Pokr.)

*

MILOSLAV SILÉN:

NOC ŽEBRÁKOVA.

Jak černají ty zrezavělé mříže!
Den dohořel a noc a smrt je blízká.
Rty vyprahly, na prsa kleká tíže,
i rány sevrou víc — a mně se stýská...

Dvě jeptišky šly před chvílí a daly
mi skyvu bílou a pak slzu ještě.
Já zřel, jak za nimi se keře zakývaly
přes mřížoví a chvěly růži deště.

A pak dvě hvězdy nejvyšší a čisté
se zatřásly jak rosa v nebes báni.
Těm sestrám dej, ó jsi-li, sladký Kriste,
v nebeskou slávu vejít po skonání!

*

V daleku leží moje rodná víska.
Stulena v prach pod hvězdnou nebes koulí
A vítr bezútěšně krajem píská
a na skaliska nízký bor se choulí.

Zahrada letní večerem se stmívá,
i studánka, kde pásával jsem ovce.
A šumí bříza, hebká, zádumčivá,
a rosa slívá záři na jalovce.

Tou bílou stezkou chtěl bych k boru jíti
a měkce zdřímnout na té vlídné stráni,
kde kopretiny temnou travou svítí
a zvonky zní — a nevzbudit se ani!

*

Noc bude těžká, již se připozdívá.
Kdo půjde kol a usměje se na mne?
Temnota houstne, rosa proudem splývá,
a přes mříže se plíží chmury klamné.

Mé ruce dneska nějak bídně slouží.
Ta skyva bílá příliš hořce chutná!
Pes kdesi táhle, teskně v dálku touží
a ze severu kráčí půlnoc smutná.

Shasíná hvězda v širé nebes báni.
Hle, černé chmury táhnou nad pahrbky...
Ó, dej mi, Kriste, sladší umírání!
Ten život byl tak trpký, příliš trpký...

♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡

HANUŠ JELÍNEK:

PO LETECH.

Grimassu potutelnou
na nebi měsíc měl.
Já vzdorně tenkrát v dálku
od tebe odcházel.

Do šedých dálek chtěl jsem
svou bolest rozhodit.
A jedno drahé jméno
kdes v moři utopit.

A cesta byla dlouhá
a pustá, zoufalá.
I sedla duše v koutek
a tiše plakala.

A vracela se trním
a drsným prachem cest
a provázela tiše
tvým jménem hudbu hvězd.

Já roucho roztrh', hlavu
popelem posypal,
poklek' a v hořkém pláči
tvé ruce zulíbal.

A měsíc ironický
se potutelně smál.
Já starého jsem Heina
si tiše citoval.

A měsíc zíval nudou
nad zemí, nad lesy.

Já po sté opakoval:
Madame, ich liebe sie...

PAYSAGE.

Zem třásla se a Vesuv soptil včera.
Puch otravný zbyl tady od večera.

Blesk všecky květy sežeh' jedním rázem.
A ptáci s větví mrtvi spadli na zem.

Je ticho kol a nic se nehne ani.
Jen v dálce kdesi tiché slyšet štkání.

A horká láva zvolna stydne v trávě.
Kdes v dálce někdo pláče usedavě.

♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡

JOS. K. ŠLEJHAR

NEHODA MESIAŠE.

[illegible]

Říkala tenkrát hned, že je to bláznovství, bohaprázdné, umíněné mrhačství. Ale dá si takový chrapoun ubedněný říci něco od své ženy, kdyby měla stokrát pravdu? — Mesiáš, že mesiáš to jednou bude. Inu mesiáš to byl, což je o to. Teď to máš tady, už je to tak, teď máš kulhavého mesiáše. Jenže ten nespasí. Do jitrnic nyčko s ním. Přijdou na mizinu, rozkvílela se nyní začínajíc rvát si vlasy na lebce, nouze a bída se na ně hrne. Však to dávno říkala, že ještě sejdou pro tu jeho umíněnost a nepravost, a nyní se všechny obavy naplnily. Bože, a bylo vše pravda. Panenko Maria! zalamentila. Z furie náhle stala se trpící nevinná mučednice. Začala úpěnlivě lomiti rukama, třískala si dlaněma do očí, slzy ku podivu vydatně se jí řinuly. Ale při tom tím vřeštivějším a vyšším i pronikavějším stával se její hlas a její výčitky pištěly celou návsí. Také bylo zpozorovati, že na silnici zastavují se i lidé u vyčkávání, co se to děje. Několik kluků začalo vylézati i na brdlení podle silnice . . .

Posléze musil vzpamatovati se ten člověk na zemi, i namáhavě začal se sbírati. Jakoby pokoušel se tu vznésti raněný pták s přeraženou perutí a teprv po několika jaksi mozolných pokusích podařilo se mu vstáti. A hned vztáhl ruku po uzdě a zachytil se jí úporně, jakoby mu bylo nutně potřebí této bezděčné opory. K ženě se pak obrátil, divně na ni pohlédnuv. A tu ona hned nadobro umlkla — tím úžasně změkčelým, zlítostněným, jako zničeným jeho pohledem, jenž jako u bezmocného, na smrt ulekaného dítěte se zračil, byla náhle podivně dotčena. Tolik v něm bylo krutého, poddávajícího se žalu, tolik rozechvívající tragiky. A tolik strašného pokoření a oddání se v osud. Bojácně ztichlý, zřícený, na smrt umdlený pohled to byl, jakým bylo by se lze jen chýliti v nastupující mrákoty smrti. Tím pohledem jakoby k ní němě zaplakal, tak jedině odvětiv na její lání a výčitky. Jakoby hned u ní neznámá moc zadržela rázem proud slov, ničivě chrlených na svou oběť. Nesnesši již ani na okamžik toho pohledu, v podivném, až mrazivém hnutí citu spěšně se obrátila a zašla do domu. Nechá ho nyní zajisté být. —

Třesoucí se táhlý vzdech vymkl mu ze rtův a jakoby všechno to dolehnuvší hoře se jím vyčerpávalo. A vtáhnuv tak rty kamsi do vnitř úst, smutně zakynul hlavou, při čemž jaksi zastíněně mhouřil v nevýslovném ustrašení očima. Zdálo se to tím jejich bojácným, malátným zastřením táhnouti to všechno úžasně naplněné, vyčerpané hoře lidské.

Zaváděl pak mesiáše zase do stáje u váhavém, pochmurném chodu, jenž jakoby divně upominal na průvod pohřební. Každým tím krokem ubohého zvířete vleklým a těžce dopadaným jakoby rvaly se útroby tomu člověku . . .

Zde začalo to nekonečné vyplývání hoře. Celý osud byl naplněn. Strašné jakési utajení celé bytosti v něm se událo. Němě a lítostivě objal mesiáše, nechávaje hlavu dlouho přichýlenu k ušlechtilé jeho šíji. Bylo to jakési poslední zoufalé schýlení dvou bytostí družných, jimž kyne kruté rozejití navždy. Žalostnilo to a třáslo celou hrudí toho člověka.

Až mně tě budou vyvádět . . . šeptal si pak v tom strašném utajení svého nitra. Už s ním na pole nepojede — oh, královsky víc s ním nevyjede, aby žasl celý svět, a srdce dotkla se bezmeznost volné nekonečnosti, jež kdes za životem se skrývá. Oh, oh . . . už s ním na pole nepojede, nepohladí brzo hrdou hlavu jeho . .

Nechal tu klesnouti bezvládně rukám a hlava jako v závratné výši zvrátila se do zadu, majíc oči mrtvě zahmouřené. Vždy jedině v takovém udolání vyzněti as mohly v bytosti lidské všechny ony žalmy nejkrutšího sevření a vší té odvěké trýzně, v jejichž ohlasu kdy nitro vznášelo své úpění a vyhlaholilo své prosby za smilování k neznámé moci . . . Jakoby samé takové ohromné žalmy vzněcovaly se pochmurně duší toho člověka.

V celém chlévě zdál se pozůstávati i vytrvávati jediný nekonečný sten těžkého prochvění a vše se tu schylovalo v mračné usedavé jho lítostivé trýzně. Dálo se to za jakéhosi zmíraného úpění a jakýchsi nesrozumitelných vzlyků té na zad zvrácené hlavy, v níž samu sunouti se zdálo veškero nekonečné utrpení. Několikráte při tom sebou hlava ta zavrtěla —

Za dlouhou dobu vyplížil se z chléva . . Jakousi bílou mdlobnou náručí byl pojat — sněhu i ubledlé oblohy.

A měkké, vzdálené prochvěly zvuky, začaly se linouti odkudsi z toho vzdušného objetí.

Jako v dřímotách vynášely varhany tlumené své hlaholení z blízkého kostelního návrší. Mírně a tesklivě ševelily ty lítostivé, zaúpělé, odevzdávající se zvuky, jako pavučí vůkol jemně se kladoucí. V jejich žalostivém ohlasu a zase jakoby v konejšivém podivně usmiřujícím ozývání vždy tak usedavě jihne ve schváceném dotčeném nitru a jakoby vnitřními slzami neustávalo se zalévati. . . Byl veden jakousi halucinací toho svého nesmírného pokořeného rozlítostnění a hoře jako v šerých náměsíčních vidinách. Spěl kamsi bez své vůle a svého vědomí

Dostal se tak až na onu vyšinu, rozsáhlou, osamocenou pláň, kde byla samá pole mezi lesy a také ta jeho pole. — Sem tak rád vždycky se

uchyloval — a nejen jako sedlák na své pole, jichž nelze se nikdy dosti naobhlížeti. Neboť tady nějak připadalo, jakoby byl člověk od celého světa a jeho zmatků najednou tak vzdálen, bez strhující jeho pusté účasti, u volné nenadálé jakési útěše — a i nerušeně ve svém zoufalství mohl si tu každý počínati beze svědků a zevlounů všelikých, pasoucích se chtivě na každém neštěstí a drásání srdce. Ano i ta nekonečná volná útěcha hoři se tu naskytovala. Mohloť bezmezně z nitra si vyplývati a vyrovnávati se samo se sebou .. Tolik již významných chvil za svého života tu prodlel, kdy tolik pohnutí popadalo duši, kdy zdálo se, že nelze více žít, tak úzko bylo, a vždy zas posléz okřál, tak velebná samota s dechem božím hojila zjitření lidské jako zázrakem Ale o významnosti dnešních chvil, v tom bezútěšném rozploužení nejčernějších vidin, nemohl by jaksi porovnati nižádný úděl osudu. Tehdáž, když ta jeho děvenka malá... sice taky, ale jakoby přec ... Dnes však není pro něho okřání, nějak ztrácí se sám před sebou ... oh není tu zázraku, jímž zjitřené jeho srdce mohlo by se nějak skonejšiti. — V nesnesitelném rozhárání jakoby zachtělo se mu také nyní té širé pusté volnosti, s pochmurným dechem božím, zachtělo se mu jí bouřlivě a té jakési zde utkvělé zmíravé útěchy pro jeho neštěstí, jež bezmezně by zde si vyplývalo až do posledního svého vydechnutí ...

Jaké zaúpělé třesoucí se steny odplývají napořád od jeho rtů, zanášejíce se dunivým vanutím výšiny v tu širou dál ...

— Ochochoch! Zatím co to nastalo místo všeho, co bylo, co mohlo a mělo být. — Ochochoch! Už s ním na pole nepojede, nepohladí více drahou jeho hlavu. Tu se otočil podivně, jako by obhlédal to své pole. Snad vůbec už na to pole nepojede, zalehlo mu smutně do duše.

A udělalo se mu najednou tak mdlo a malátno, jakoby zrovna umíral. A v tvářích svých, celém svém zření jistě umíral, neboť obličej potáhl se mu smrtelnou sinou bledosti. Síly ho opouštěly, jakoby se propadal. Celým tělem přichýlil se k hromadě, a vzpíraje se bořícíma se ve sníh nohama, zůstal tak na její úbočině šikmo ztopořen, tak že polo ležel, polo stál. Zdálo se, že to bezmocně klesl na hromadu tu.

Celá výšina zatím zněla a u vzdáleném širém ohlasu vzdouval se hukot, jakoby nárazy cymbálu odkudsi se provalovaly. Bílé plochy přestaly se třpytiti v tom svém do nekonečných obzorů promykavém zrcadlení. A jakoby přistupovaly stále blíže, mléčně, mihavě se zakalujíce. Houstla nad nimi v bělavé oblačno vzdušná sféra. Také horstvo rychle zanikalo v jakési šeré vystupující tůni Mračné dálavy pozvolna se kladly jako pustá tajemná výspa Sněhy a omrazené páry těsně splynuly ... Brzo začne vát a bouřit.

Zavřel oči ve svém umdlení. Bez pohnutí a celým tělem tíhl k úbočí té bílé hromady. A jen jeho jako zaniklýma rtoma pořád cosi těžce probíhalo v ustrnulých ševelech.

— Ochochoch ... vše má býti klamem, zřícením, ztroskotanou nadějí, tak vše strašně pominulo ... Žalmy duše neustaly vzněcovati krvavé, zoufalé své výbuchy.

— Mesiáši, mesiáši, rozúpělo se někdy ve zmíravé, strhané vzlyky ono ševelení. A jak to vypouklé rozumné oko se smutnou výčitkou na něho se dívá — kéž by jen toho neskonalého pohledu aspoň nebylo a té výčitky v něm, aby aspoň všechna paměť přestala, jakoby nikdy ničeho nebývalo z těchto věcí, a pak nechť se již s ním samým děje co děje! Tenkrát ta maličká děvenka také tak na něho se dívala. Postihl ještě její umírající pohled naplněný záhadným strašným údivem za toho náhlého, širokého rozevření těch odebírajících se předrahých očinek, jež v tom posledním okamžiku v takové srdcervoucí němé výčitce ještě k němu zaúpěly. A on tu pomoci nemohl jedinému svému dítěti. Bože, tehdáž, ach, myslil, že ten pohled na vždy ho udolá, s tím pohledem v duši že musí zajíti. Ano také v tato místa utíkal se tehdáž. A co mučivého žalu musil zde odevzdati, než zase s životem se mohl smířiti. Ale byl mladší, celý život ještě měl před sebou ...

Mesiáši! Až mně tě teda povedou, kam se jen poděju, ochoch ... A kam uniknout jen budu moci tvému pohledu, jenž mě bude jistě vyhledávati a u mne tak nějak dovolávati se přispění ... Ochochoch! Nebudeš jistě ode mne chtít jít, zvířecím celým zoufalstvím vzpírat se budeš těm strašným lidem, jací ani nemají být na světě — ah, jak se to jen budeš po mně ohlédat ... kam se jen poděju, kam se poděju, Bože můj!

Pěstě toho člověka křečovitě vhřižovaly se kamsi do vnitra útrob a ze semčených rtův ronila se zarůžovělá pěna, jakoby čemusi krvavými stopami bylo se tu násilně prodírati. A zraky ještě těsněji se přivíraly propadavě kamsi se řítíce, aby jaksi mohly se tu ubraňovati strašným svým vidinám.

Ale jen toho pohledu kéž by nebylo v srdcervoucích jeho výčitkách; vždyť ho musí udolat, s tím pohledem v duši nelze více smířiti se s životem — ah, je již tak stár a život dávno za ním. Ale ony podivné, vypouklé oči jako úmyslně neustávají upjatě u takové významnosti na něho zírati. Zírá to již jima u bezmezně vzrůstajícím žasu celá ona živá trpící podstata drahé bytosti jeho koně, s tou výmluvnou, rozumnou duší, jež v tak mocné sdruženosti dovedla se vždy přichylovati.

A on nemůže pomoci — za spásu duše své. Nemůže, nemůže ...

Mesiáši, ochochoch ...

»Až mně tě tedy povedou, vyrvou z chléva. Na ten mlat, nabotnalý černou ssedlou krví, vyvlečou tě, ty nebudeš tolik chtíti, ale oni tě zdolají. Zavážou ti pak oči špinavým hrubým kalmukem, jenž už tolik očí zastíral na poslední cestě. A ten vrah necitelný, surový zasadí ti na čelo z nenadání ránu perlíkem... Tvá ušlechtilá krev poteče, poteče — mesiáši, ochochoch, a já ti nebudu moci pomoci, nepřispěju tvému zoufalství...«

Prudce hýklo mu tu hrdlem, v křečovitém zajiknutí vydral se z něho táhlý vzlyk, čímsi strašným zachvácený, jenž v dlouhém mdlobném, přerušovaném vychvívání zmíral posléz jako vanutím. A mimoděčně ruce zastřely zavřené oči, aby jaksi tím jistěji chránily se svým neutěšeným přízrakům... Jenže uchránit se nedovedly.

Havrani vyplašeni ulétali k lesům, k jihu, do dáli... Pocítili snad blížící se nepohodu, jíž na nějaký čas zaváto jako hrobem bude vše. V čas je jim třeba se opatřiti...

»Mesiáši... slyšíš, druhu můj, má krev poteče s tvou, zabijou mě s tebou, oba se tak odebéřeme spolu, jako jsme bývali... Jen přestaň již tak hleděti, já za to nemůžu, nemůžu, uvěř mně již a přestaň vyčítat. Má krev s tvou teče,« mdlobně zašeptal. A hlavu obrátil neklidně na stranu, kamsi se ji snaže do toho sněhu vhříziti. Jakoby se v něm všechno pozastavilo, jakousi hrází spjato. Vše mu cize míjelo v duši... pusté ustrnutí a prázdnota se v ní rozhostily. Znova kamsi přimykal se tou hlavou, aby snad dostalo se jí lepší pohovy, či aby bezděčnými těmi pohyby zdolal tu nesnesitelnou úpornost kladoucí se mu v zatemnělé smysly.

Temný povyk zanášel se k němu již ze všech obzorů, jež hluboce černaly. I z podzemí zdál se valiti hukot sněžné bouře. Z blízkých lesů, jako z černých prorv v té ostatní šeré změti, zmítalo to již a skřípalo v haluzích. Brzo propukne bouře v celé své neobsáhlosti ničím neomezované na těchto širých výšinách, co třeba po údolích málo o ní budou věděti...

V takovém pustém ustrnutí a úpornosti kladoucí se duší kéž možno umříti, bez každých již drásavých úžasů a upomínek, kterými tak neskonale srdce usedá.... Jen to vytrvávající mdlobné vychvívání neustalo zmíravě odnášeti se ode rtův té na stranu vhřížené hlavy. A čím bylo v jeho mrákotách a tuchách blíže dokonání zhouby, tím i jakoby blíže bylo nějak vlastnímu dokonání. Již jen taková mizivá ponětí se mu ploužila smysly, již jen takové marné výkřiky. Chvílemi jen nepatrné kolísavé ostrůvky vědomí unášeny byly tou bezednou záplavou ustrnutí uštvané duše.

Zase jináče přimykal tu hlavu neotvíraje zraků. Tvář jeho značila se v jakémsi trvalém vpojatém úžasu zničení, jež zpodobilo se navždy u výrazu duše.

Jen takové marné výkřiky pozastavující se u vědomí...

... Dnes dohlodaly. Dokonaným učinily dílo zhouby. Mesiáši, druhu můj — načež zas nahrnula se záplava ztrnutí.

»... Ha, ustaňte, počkejte s tou ranou perlíkem, tady sem, mezi mé oči, zachraňte mesiáše, ochochoch...«

Znepokojeně trochu pozvedla se hlava, jakoby to bylo z pouhého zdání snu.

... Ah, tak záhadně, v mystické pochmurnosti vyzývá ho cosi vůkol, nekonečná úzkost a kruté sevření srdce ho jímá. Bože, co se děje — zdá se, že ani dechu potřebného k těm svým mroucím mrákotám nemůže to ztopořené tělo popadati. — »Mařenko,« zaúpěl najednou polohlasně.

... Jakési náhlé vyplývání strašně známých vidin se děje, cosi se to s sebou vypoutává v přerývavý vír dětině nastražených mátoh. Srdcervoucí pohledy derou se k němu neustále, čímsi strašným, nesnesitelným upoutávají se jeho vzpomínky. Ano, ano, to tentokráte také nemohl pomoci, marně úpěly ty pohledy. Bože, jaké to sdružení, co se to s ním děje...

Vykřikl tu v nezměrných úzkostech a hned celá jeho zničená tvář vůči čemusi široce se rozevřela. Zraky jako náhle vytrženy ze svých vzhledů, vyplynuly v zatím již rozbouřenou, šerou, mléčně provalující se výspu vůkol... Ale jeho zrakům nekonečný černý chomáč zatanul místo všeho. Vše pojato je v jeho rozpjetí, všechny obzory, celá propast rozevírá se to těchto přišerných zmítaných temnot, jež kvačily proti němu jako v divém mávání černých nakupených rouch. V jakýs nenadálý chumel příšer vše se zabralo. Snažil se prudce vzchopiti, ale zpátky se jen zapotácel a jen ruce divě se vzmávly proti přízraku černé vyplývající spoušti, jakoby na zoufalou marnou obranu — snad i to snažily se o rovnováhu potácejícímu se tělu. A jako z nedostupných výšin zavátých neznámými temnotami matné hvězdy, tak z té vyplývající spoušti odkudsi z nezměrné dálavy vyhleděly k němu nevýslovně smutné, vyčítavé oči, tiše mroucí již, které více nedovolávaly se jeho přispění, ale jaksi významně mu kynouce za sebou ho zvaly...

Zpět na sněžnou homoli docela klesnuv zůstal na její úbočině nehybně tkvěti. Přivíraly se mu zase oči v mdlém ustrnutí, jež nebylo lze přemoci. A již na jeho víčka, vypouklá a bílá jako vejce, snesly se první těžké studené vločky vánice, jež za nedlouho celými spoustami halícími jako rubášem každé zdání života zaburácela na těchto horských výšinách...

RUŽENA JESENSKÁ:

NINA.

Pokrač.

Jakoby se její bytost slavně připravovala na jeden určitý den Ano — jeden den. Přijde a rozhodne.

Nina se zastavila před kostelem a zvedla oči. Místo báně trčely vzhůru terasovité výběžky, porostlé bujnými trsy trav. Ach, jak je to dojemné: křesťané tam sloužili své mysteriosní mše a snili o věčné blaženosti, pak tam Turci vzývali Mohameda s tvářemi k zemi skloněnými, s rukama na prsou skříženýma a v tom hypnotisujícím tempu klekání a poklon a padání na zemi snili o věčné blaženosti, a teď vchází tam ona — Nina plna vroucího nadšení, ale nevěřící, s pochybnostmi, a přece doufající také od té chvíle prodlení v starém kostele posilu pro budoucí dny života. Hle, jak ty ikony z šerých koutů mysticky planou, ozářeny rudými lampičkami a žlutými mrkavými svíčičkami. A chrám nemá stropu, není klenby nad hlavou — jen vysoké, vysoké, volné nebe, čekající na vystupující horoucí modlitby. Jak je to povznášející! A ty umělé oblouky lodí, tak ošlehané větrem a deštěm, a v předu kostela, kde druhdy oltář stával, šklebí se hromada lidských kostí; v šílené směsici lebky, hnáty, žebra, ruce ... To tedy byli kdysi lidé. Co vytrpěli ti lidé! Křesťané, Turci — všicknі trpěli a není rozdílu. Jak malicherné jsou dnešní dni. Hle — to všecko je hromada našich dnův a úsměvů, proseb. Už je tomu dávno, kdy Nina na vrcholu štěstí umírala touhou po děťátku, chtěla být matkou rodiny, toužila rozestřít světem kus závoje nesmrtelnosti. A připadá jí ta hromada lidských kostí jako ty její touhy. Hle kosti mnohých minulých dětí, vždyť byli ti lidé taky dětmi a v té hromadě jsou kosti i jejich nezrozených dětí? Není to totéž? Ach, všecko je ostatně totéž. Zrození i smrt. Protivy nejpříbuznější. Zrození, umírání. Ano. Tak příkře a slavně a laskavě nebe dolů padá do plísně starého chrámu. Tam v levo ve stínu klaní se před ikonou mladá žena. Jak zbožně se klaní. Ona věří. Nina jí závidí, chtěla by věřit silou duše, ale neumí, stojí a rozjímá o hromadě kostí. Žluté svíčičky taky rozsvítila a nabodala je pod ikonu v pravo. Ta žena v levo jí překáží. Stále se křižuje a kloní. Nina si přikryla rukama tvář, a hned se jí zjevil zámeček v Čechách a komnaty plné sladké důvěrnosti. Bolest jako radostný akkord se zvlnila v její duši, a do jejích rukou kanuly slzy. Plakala, plakala a tím pláčem pronikala jediná modlitba k matce Boží šeré a svíčičkami ozářené: »Dej mu zdraví, matko milosrdenství. K tobě volám kající a plačící v tomto slzavém údolí, Panno Maria!«

Nebe lazurové padalo na její hlavu, a plakala. Náhle nutilo ji něco, aby se ohlédla — hle tam skromně v pozadí u zdi stála zamyšlená Rajna. Nepromluvila, jen přistoupla, když se na ni Nina usmála, a zavěsila její ruku do svého ramene.

»Nino,« řekla, když vycházely z chrámu, »kdykoli si budeš přát, piš — a přijedu okamžitě za tebou. Věnuju ti ráda celý život, Nino.« Mluvila jako v ekstasi a byla pobledlá a vážná. Nina se usmívala a stiskla její rámě.

Přišly domů. Jan seděl vedle matky jako před hodinou, když je Nina opustila, a díval se apaticky k zarůžovělým horám. Nina vzala jeho ruku do své a vyrušila jeho utkvělý pohled. Rajna se drobně rozesmála, usedla k nim a bez podnětu jala se hovořit o Bulharsku, jak národ, který měl sílu shodit jařmo turecké, osvobodit se, vzepnout se, jít s čistým čelem vstříc smrti nebo vykoupení, jak ten národ bez konce trpí falešnými vesly, které se vedraly do člunu jeho vzkříšení. Litovala knížete Alexandra a s tváří zbledlou zášti vyjadřovala se o vládě knížete Ferdinanda Koburského a zlého ducha Bulharska Stambulova.

»On prý nám prospíval, konal prý sice zlé skutky, ale pro dobro Bulharska,« vykřikla, »nevěřím, nevěřím, na sebe myslil nejvíce, sebe obohacoval, nejlepší lidi odpravoval a hýřil, jak hýřil! Nemůže takový karakter být vůdcem a prorokem svého národa, ba ani pravým politikem. Bismark? Ach neříkejte! Co je do moci, kterou se národ rozepne, když má za následek zesurovění mravů. A on — Stambulov — jako tatarský chám stál vedle trůnu — a vládl. a co bylo jeho vůli v cestě, po tom šlápl svou bezohlednou patou. Tak si ho vždycky představuju, jak po ženách rozpíná ruce a jeho oči žloutnou vášní a zároveň rozšlapává lidské lebky a srdce. Ale odplata přišla. On byl krvavým mstitelem všech zrozených i nezrozených myšlének proti knížeti, ale když se nad ním stáhly mraky s ohnivými metlami, zadržel ho kníže — hle, jen zůstaň, neopouštěj zemi — jdi třebas ulicí Rakovského tam k Unionklubu.

Ano za bílého palčivého dne byl ubodán a neumíral, neumíral, aby ještě zbyl čas k hroznému procesí, které ho vzrušovalo v hodině smrti. Všecky jeho oběti kráčely kolem jeho lože a prstem na něho ukazovaly, a on řval.« Její oči svítily jako hvězdy.

»Co z toho měl, že nebyl čist? Do propasti se skácel, zčernala jeho duše,« zalekla se náhle a zadívala se na Jana, jenž bled a vzrušen postavil se k oknu.

»To děvče je jako muž,« pomyslil si, »tak krásná a tak fanatická.«

»Narodila se v době povstání!« pokývla hlavou matka.

»Miluju kněžnu,« usmála se zase Rajna bez přechodu z nejplamenější vášně, »ta je anděl!«

»A Boris, následník pravoslavný?« pohlédla k ní Nina s úsměvem.

»Boris? Má být začátkem rodící se dynastie. Ale já nechápu dynastii. Co je nám do Borise. Zatím dítě jako jiné. Nevěřím, že v něm roste naše spása.«

»Ty tedy odsuzuješ Stambulova úplně?«

»Ach, byl to netvor. Genius, připouštím, ale zlý. Kdyby byl své vlohy věnoval poctivě Bulharsku, kde bychom, Nino, byli! Taková země osvobozená, začínající, znovuzrozená, čistá jako červánky, Bože, jaký zázrak krásy to mohl býti! Nesvědčí-li povstání jediné už o síle našich kořenů? Ale byli jsme osvobozené děcko. Pusť dítě bez dozoru. Hle, i Rusko má vinu na nás. Proč nedokončilo své protektorství? Proč vyháněli Battenberga? Proč třeštili pro spojení Bulharska jižního se severním? A ta bratrovražda Srbskobulharská taky byla neštěstím, ať jsme zvítězili.«

Nina i Jan žasli.

»A vaše vlast taky byla nešťastná. Nenávidím Němce. Kníže je taky Němec a váš nepřítel. Ale vy jste měli Havlíčka.«

»Ale ubili ho.«

Sklonila hlavu a z jejích úst snášel se šepot jako modlitba, v níž se chvěla sotva slyšitelně jména Rakovskij, Botěv, Levskij...

»Ruce kdybychom si podali,« vzchopila se náhle, ale pak se zasmušila: »Ale těžko — přes Vídeň.«

»Ale dušemi můžeme splynout,« ozvala se zase Nina.

Rajna se zamyslila a řekla prostě: »Na mamince jsem poznala, jak vy milujete neobmezeně tu zemi, ta láska byla v její krvi a nedala se ani lety ani utrpením seslabit. Já jsem po otci Bulharka, ale i ve mně není ta láska vyhaslá, i do mé krve z matky přešla, je to podivný cit.«

»Je to cit k té zemi, k tradicím, k tomu utrpení, k té slávě, k těm písním, k tomu strašnému snášení křivd, k tomu nespravedlivému nekonečnému pokořování. Ani si nejsme vědomi, co jemných kořínků všech těch okolností dobrých i zlých je zapuštěno neviditelně do našich duší. A není divu, když z nejpotupnějšího snižování vybují největší pýcha a odpor,« rozehřála se i Nina.

»Odpor, odpor, vzdor,« vzplanula Rajna a sepjala vášnivě ruce, »raději padnout, na šibenici jít, katovi hlavu podat, než ji sehnout před — —«

Matka ji zadržela: »Rajno, proč je vzrušuješ dnes? Vidíte, taková je divoká. Nech je odpočinout před cestou.« A vedla Jana s Ninou do jejich pokoje.

Rajna zvedla se za nimi: »Odpusťte, odpusťte. Ale Čechy chci znát. Odpustíš, Jene, i ty, Nino?«

»Jak je krásná a plna temperamentu,« řekla Nina, když zavřeli dvéře a osamotněli.

»Ale já, Nino, co já v životě udělal? Komu jsem prospěl? Cítím trpkost a připadá mi, že bych měl kleknout — na náměstí přede všemi lidmi pokleknout a bít se v prsa. Nic jsem neudělal, nikomu života nezjasnil, jen hýřil, svému otci hanbu dělal, Nino, Nino, tys moje žena a já ti působím bolest, ale opakuju ti to — já i tebe zničil a na mé duši bude krvavé znamení hříchu pálit, až předstoupím před soudce, Nino, zalknul bych se, kdybys mne považovala stále za lepšího, buď ty mým soudcem a budu tě velebit. Proč jsi mne kdy měla za takového — takového člověka fantasií vytvořeného? Ne, tys neměla ráda mne, Nino, tys milovala přelud. Nino, já šlapal po liliích, já za sebou slyšel vzdechy a pláč a bílé ruce spínaly se za mnou utonulé v děsných bahnech.«

Kolikrát Nina již vyslechla tyto Janovy sebeobžaloby, ale vždycky ji zaplavily studeností a hrůzou.

»Miluju tě, Nino,« mluvil zachvácen lítostí, »tys mne zvedla, v tobě byla síla, která mne spoutala, ale bohužel, pozdě, vyčerpán stal jsem se lepším. Jako svatí, kteří život prohýřili a pak činili pokání. Nepohrdáš mnou? Věz, Nino, příčinou mého pokání není můj minulý život, ale tvá čistá, odevzdaná duše. Nino, neproklínej mne! A nenaříkej nade mnou.«

Chtěla promluvit a slzy jí z očí tekly.

»Nemluv, Nino, nemluv,« líbal jí ruce, »kdysi, dávno, byl jsem ve Florencii a stál jsem před Angellovým zázrakem do kamene vytesaným jako očarován. Náhrobek Medicejských! Ach, jaká myšlénka stvořená v těch nadpřirozených tvarech a liniích, v těch směle nesených rysech. A dnes, Nino, vzpomínám těch slov tam vyrytých: »Je sladko spáti a ještě sladší býti z kamene, dokud trvá hanba a bída. Nic neviděti, nic necítiti — to jest mým blahem. Nebuď mne tedy, ach, mluv z ticha!«

»Nino, já cítím bídu a hanbu svého života, zahozeného, promarněného života, a dvakrát bídu a hanbu, protože jsem strhl a potřísnil i tebe, Nino. Chtěl bych usnout, zkamenět, necítit. A ty bys u mne klečela a tiše se modlila, abys mne neprobudila ku vědomí té hanby.«

»Jene,« řekla Nina tiše, »budu tě líbat a budeš usínat a pro Boha, nemuč se. Mně dal jsi štěstí a já smířím svým životem všecko, Jene. A srdce se jí sevřelo a ruce se chvěly. Klečela

u něho jako spoutaná studenými řetězy, které se hadovitě vinuly kolem jejího pasu i krku i ramen.

Dýchala mu teplo na čelo, až usnul. Připadalo jí, že padá s výše odněkud. Vzpomněla si na drahou krajinku, na Julia Kozáka, na zámeček, na legiony dětí. A připadalo jí, že všecky ty děti vyšly branou Janovy viny. Kdyby mohla všecky ty rozptýlené, kterým on byl snad otcem, přivést a shromáždit je kolem sebe jako rodinu! Ale jejich matky! Putují dosud často kolem ní jako té noci v monastýru, jako smuteční průvod, krásné jako Madonny a trpící jako Magdaleny. A proč ona? Co je ona? Ani Madonna, ani Magdalena. Ale ona je prostě žena — nevyčerpatelná studnice lásky.

Pokrač.

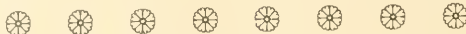

FEUILLETON.

DENNÍK SPISOVATELE.

Rozházené zápisky.

> Fare thee well! and if for ever
> still for ever, fare thee well.
> Byron.

V Praze, 26. června. — Loučení... melancholie rozchodu...

Byly jednou dvě Haničky. Dvě krásné, nadané, mladé dámy... ach ne, to by se příliš podobalo pohádce a já musím vyprávěti skutečnost, smutnou. truchlivou skutečnost. Jednu Haničku ztratíme, tu plavou, sličnou divošku, která svým překypujícím temperamentem oživovala jeviště Národního divadla — někdy i jeho zákulisí. Paní Benoniová loučí se zítra s Národním divadlem. Do poslední chvíle tomu nechci věřit. Snad to bude jen takový divadelní odchod na oko... fausse sortie... za chvíli nám zase vpadne do divadla se svou dosud mladistvou bujností a se svými neklidnými rozmary heroiny, která má příliš mnoho temperamentu.

Proto také nemohu se dobře vpravit do příslušné slzavé a pochmurné nálady loučení.

Nějakých patnáct let hrála paní Benoniová v Národním divadle, viděli jsme ji, jak znenáhla pokračovala od dívčí útlosti svých prvních rolí naivek a diblíků k plnější a zaokrouhlenější vyvinutosti svých pařížských koket. A nyní, v květu talentu, v největší svěžesti sil — má nás opustit. Nějaké prý nedorozumění s novou správou divadelní... To jsou ovšem záležitosti velmi přechodné a nestálé, které se snadno vyřizují mezi lidmi dobré vůle, netřeba tudíž věc bráti tragicky, ani psáti nekrolog herecké činnosti mladé umělkyně, jejíž talent svou nenuceností a vrozenou křepkostí patřil k nejrobustnějším našeho jeviště. Některé výkony paní Benoniové nesly pečeť vzácné opravdovosti, měly krásné a pravdivé tóny vášně a srdce.

Malá, rozmarná Cypriena a Maryša měla ovšem všelijaké své svéhlavé nápady, jimiž rozvířovala ovzduší kolem sebe. Každá divadelní hvězda má takové nervosni a podrážděné mžikání ve svém jasu libezném... V takovém případě je nejlépe přihmouřit shovívavě oči.

Ale tato naše hvězda byla tak trochu takovou rozjařenou a roztancovanou hvězdou, o které se mluví v »Mnoho povyku pro nic za nic«. A na její neposedné, poněkud panovačné a frondérské rozmary přišla po několika letech nejkrásnějších triumfů kritika velmi přísná a škarohlidna. Na ubohou Haničku, jež si tak ráda někdy dupla svou malou nožkou, nebo měla takové dětinské záchvaty bujnosti jako Nora, když si chce ulehčiti nějakým rázným zvoláním od plic, nějakým »tisíc láter!«, a jež jako Napoleon slovo »nemožnost« podceňovala slovo »disciplina,« přišly »doby zlé a nezáživné«, jak říká jistý básník. Ani nevím, jak se tyto věci dějou, ale najednou se vyskytly zprávy o zlém terorismu, který prý provádí plavovlasá primadona v divadle, o tom, jak se před ní všecko třese, jak dáví a ničí své nešťastné kollegyně, komanduje ředitele, prohání režiséry, diktuje repertoar atd.

Tak začlo velké, bohužel málo heroické válečné tažení proti umělkyni, o níž její nepřátelé velmi často zapomněli, že je dámou. Jsou to nechutné historie, illustrující naše umělecké maloměšťáctví bojující hašteřením a klevetami.

Do nepěkných a křiklavých krajností byl veden tento zápas — a nyní končí ústupem paní Benoniové. Napsalo se mnoho zlých impertinentností o ubohé Haničce, která leccos provokovala svou turbulentností, napsalo se i dokonce, že je zhoubou českého dramatu, domácí literatury, která se utlačuje prý k vůli jejím fraškám s toaletními výstřednostmi.

To jsem žádostiv, jak se nyní po jejím odchodu vyhrnou češtíí Hauptmannové, Ibsenové, Sudermannové! Nyní nastane vůbec nová obrozující doba českému divadlu. Úplně bude prý vyvrácen starý systém« protekce a strejčkovství«, nebude prý více možné ani hlučné imperatorství nějaké heroiny, ani tichá, diplomatická vláda jiné, bude prý zachovávána spravedlivá nestrannost ke všem umělcům a literátům, žádný mladý talent nebude zanedbáván ani utlačován, ředitel a režisérové budou jednat jen dle poctivosti svého svědomí a nikdo se jim nebude plésti do dirigování, scénování, obsazování rolí, ani básníci ani advokáti ani parfumeuři, neboť navždy zaniknou pověstné »spodní proudy!«, jež podmílaly panství dřívější správy. Ale jestli ne — to zklamání nepřežijeme — a s námi snad ani noví mužové Národního divadla!

Taktní a elegantní byl odchod ředitele p. Šuberta. Zmizel po anglicku. Ještě v neděli přišel v bílé kravatě a ve fraku do ředitelské lože a rozhlédl se naposled po místech své slávy a moci. Druhého dne rozeslal dopisy, v nichž se loučil se všemi svými »upřímnými přátely« u divadla. Odešel bez ovací a frází, jen zanechal svou visitku »p. p. c.«.

V. H.

Angelo Conti: KRESBA.

Kresba je věru realní podstatou malby, podstatou živou, jako v poesii a hudbě rytmus. Než mnoholi jest těch, kteří vědí, co jest kresba? Lidé obyčejně domnívají se a věří, že kresba jest čára označující obrys tvarů na malovaném povrchu, podobná oné viditelné linii, jež ve skutečnu vymezuje předměty v prostoru, jenž je obklíčuje. Avšak je-liž opravdově tato linie ve skutečném světě, či není-li spíše illusí, skrývající nám život? Pohleďte na svou ruku: podaří-li se vám učiniti ji nehybnou, můžete opravdu zachytiti její tvar linií omezenou její anatomickou strukturou; avšak ruka učiněná nehybnou není rukou živou, a ruka nejživější jest ta, která ve svých pohybech a posunech projevuje nejznatelnějším způsobem činnost, k níž byla od přírody určena. Tudíž život a určení ruky nemohou nižádným způsobem státi se zjevnými z jejího obrysu, ni z linie sebe přesnější, jež hmotně označuje a omezuje různé součásti, z nichž jest ruka složena.

Život každé věci na světě, každého tvaru, jejž malba zobrazuje, jest psán neviditelnými známkami, tak že přítomnost jeho lze postřehnouti ne jedině očima těla, ale niterným smyslem plynoucím přímo ze života. Kresba jest mysteriosním elementem malby, pomocí již život jevící se nám jest s to mluviti k životu, jenž jest v nás. Toto metafysické pojmutí kresby objasním v následujícím.

Hmotou malby jest barva; tvarem, totiž prostředkem výrazu jest kresba. Pro toho, kdož by nebyl přesvědčen o této pravdě, jíž pokládám za dogma, dodám, že barva nestavši se kresbou, nemůže míti moci výrazu.

Což souhlasí s pravdou, s dostatek známou, totiž že pravý malíř kreslí barvou; zároveň pak potvrzuje, že není třeba, aby malba byla mnohobarevná, a že může býti malbou, i když umělec ku vyjádření své idey použil jen jedné barvy, jen když jí použil jako kresby. Proto acqueforti jsou již malbou, byť byly malovány jen s bělí a černí. Ostatně jest všeobecné zkušenosti známo, že monochromatická kresba velkého umělce často obsahuje předtuchu nebo vzpomínku celé symfonie barev.

Sloh jest zjevením života v jistém tvaru přírody, a kresba jest znamením slohu; totiž jest výrazem života. Hmota malby, barva, neprojevuje svou bytost, nestává se tvorbou, pokud ji nepronikla výrazná a hudební duše, kresba. Jedině kreslená barva je s to zpívati jako lidský hlas nebo jako hlasy orchestru v symfonii. Barva, jež není poslušna tajemného zákona kresby, jest němá.

Tón zelený, červený, žlutý zpívá o malbě z těch samých důvodů, z nichž zjevení některého tónu v akkordu je s to námi otřásti. Ne intensita tónu, ani jeho směsení s jiným tónem jsou příčinou jeho hudebnosti; na tom záleží, kam jej malíř klade na svém obraze, na tom záleží, učiniti jej poslušným zákona rythmu a božské proporce, učiniti, aby se zjevil jako tón v akkordu. Malíř, jenž míchá krásné barvy na paletě, nezná sílu svého umění: není barvy tak ponížené a chudé, jež by, položena vedle barvy jiné, nemohla nabýti náhle stkvělosti drahokamu, moci hlasu, jenž zpívá. Tajemný zákon, jímž barva se stává hudbou, harmonií a kontrapunktem malby, jest kresba.

Při zářivých letních západech slunce jest to zpusob seskupení mračen, jenž zdůvodňuje jejich barvu; a hudba jejich plyne z jejich architektury.

Všecky věci vesmíru, všecky zjevy světa zjevují se jako tóny, jako zvuky. Každá věc má v hudbě akkord, jenž souhlasí s její bytostí. V některých chvílích a některým duchům zjevují se věci jako vise barvy, a takto vyjadřují své přání, jehož hlas přechází již do této první němé hudby. Míti smysl pro barvu znamená poznávati intuitivně, jakým způsobem všecky věci světa snaží se projeviti svou hudebnou duši. Smysl pro barvu jest poznáním této všeobecné aspirace, jest smysl pro hudbu věcí.

Poněvadž však věci se zjevují jako tóny, jako zvuky, znamená smysl pro barvu tolik co vznítiti v tónu akkord a v ojedinělém zvuku hlas, jenž promluví slovo života: totiž znamená předtvořiti kresbu v malbě. Smysl pro barvu v malbě jest transcendentální jako smysl pro kámen nebo bronz v sochařství; neboť ten i onen jsou zjevení taje světa.

Jedině idee, jež jsem tu vyslovil a jež tvoří mou zvláštní a osamělou víru, mohou vysvětliti, z jakého důvodu Tintoretto, byv otázán, co je malíři nade vše třeba znáti, odpověděl třikráte kresba, a nic jiného. Tato odpověď zdá se poněkud divnou z úst umělce, jejž všichni dějepisci malby pokládají za málo dbalého kresby. Než nelze upříti, že Tintoretto kreslil a věděl, co jest kresba, kdežto dějepisci, ubožáci, nevědí ani, co jsou dějiny; a otážete-li se jich, odpoví vám, jaksi velebně, že dějiny jsou učitelem lidstva. A ve všem spatřují věci, jimž se lze naučiti; mezi jinými kresbě. Avšak kresbě, jako malbě, jako poesii, jako umění vůbec nelze se naučiti a nikdo ji nikdy neučil. Čemu se lze naučiti ve školách, jest jakáž taká zručnost, již se uspěje viděti a znázorňovati mechanicky a s dostatečnou přesností předměty v rozměrech a poměrech, v jakých se jeví ve vnější skutečnosti. Avšak kresba není přesnou kopií toho, co oči vidí. Kresbou sluje jedině to, co vyjadřuje nějakou visi nebo nějaký cit; to může umělec vykonat, a nemůže tomu nikoho naučiti.

M. K.

DIVADLO.

Dávno nebyl pořad Národního divadla tak pestrý jako v naplňujících se dnech odstupující správy. Dokonce v posledním tažení objevily se ještě dramatické novinky. »Almužna«, lyrická hra o jednom dějství od Ant. Nečáska, a rovněž aktovka, Art. Schnitzlera groteska »U zeleného papouška« v překladu Hanuše Hackenschmidta. Původní novinka jest prvotinou začátečníka, jenž se navštívenkou svou legitimoval jako dosti obratný dialektik. Jeho hra, kterou nezcela bezdůvodně nazval lyrickou, chceme-li tím přívlastkem naznačiti cosi, co není ještě dramatickým, ač scénicky je podáno, jest vlastně pouhým inscenovaným dialogem. Dialogem svižně vedeným a katastrofou účinně vyvrcholeným, ale co se obsahu týče, samou běžnou moderní frásí, názory odjinud dobře povědomými a otázkami často již přetřepanými nacpaný. Ovzduší je ibsenovské, bez jeho původnosti, charakteristiky a hloubky.

Starší muž, vážný vědecký pracovník, domnívá se tušiti lásku, klíčící mezi jeho mladou chotí a jeho mladým assistentem. Nečekaje důkazů nevěry, odhodlá se jim jíti s cesty. Ale dobrovolnou smrtí manželovou rozbřeskne se Renátě teprve velikost jeho srdce. Jedině pravá kajicnost může napraviti hřích na muži spáchaný (či vlastně ku spáchání teprve zrající): milenci musí buď společně zemříti neb navždy se rozejíti. Poněvadž k prvému nemá mladý doktor valně chuti, nastoupí eventualita druhá. Renáta jde sama za důsledky svého odhodlání.

Děj svou sporostí je pro aktovku jakoby stvořen, mladému autoru nezdařilo se však podepříti jej charakteristikou a činy osob tak, abychom byli o pravdivosti a vnitřní nutnosti všeho toho dění přesvědčeni, neřku-li odehrávajícími se duševními pochody uchváceni. Vše uvízlo na slupce dialogu, místo povah a činů dostává se nám jen slov, slov sice s vervou nahozených, ale přece jen neživých slov.

Groteska Schnitzlerova je toho pravým opakem. Zde se vše vlní, třese, vypíná, hýbe, vše plno ruchu a života, ryku a vřavy, ve které na mnoze až slovo vám uniká. Hostinský »u zeleného papouška« pořádá svým hostům originální představení vrahy, zloděje a jiné kriminalisty dává od svých aktérů sehrávati bez jeviště s takovou pravděpodobností, že až mladým znuzeným hejskům z nejvyšší aristokracie doby předrevoluční paruky se ježí. Co chvíli ocitáte se na pochybách, kde přestává hra a nastává již pravda.

Na tom sestrojena také zápletka s hercem Henrym a jeho milenkou, kurtisánou vévodovou, zápletka připomínající příběh Caniův z Leoncavallových »Komediantů«, jenom že originálněji provedená. Henry totiž vraždu své milenky u vévody předstírá, má to býti hlavní coup večera, zároveň jeho poslední vystoupení v krčmě Prosperově. Teprve od posluchačů, na něž hra učinila mocný dojem, dovídá se pravý stav věci, zpronevěru své milé, jde a zavraždí vévodu. Groteska naplněna je dobovým parfumem, srší vtipnými obraty, pravou schnitzlerovskou gracií, má humor a charakteristiku osob v reliefních konturách tesanou.

Hra Nečáskova sehrána byla velmi pečlivě, zvláště pí. Kvapilovou, jež dovedla rozumovým argumentacím Renátiným vlíti, pokud možno, citu. Grotesce Schnitzlerově naproti tomu chyběla souhra. Krásný výkon podal p. Seifert jako Henry, rozkošná jako vždy byla slč. Grégrová, charakteristické postavy vytvořili pp. Šmaha a Mošna.

Dugazon.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

— Z epopeje lidské surovosti. V posledním čísle »Nového Kultu« čte se o mně tato noticka: »P. F. X. Šalda, od nějaké doby žák a vážný konkurent Hladikův v nadávkách, odejel do lázní a léči tam bezvýsledně prý smrtelné rány a pohmožděniny, utržené v posledních literárních bojích.« — P. Neumann již jednou místo věcné repliky hodil po mně surovou osobní urážkou (v čísle z 1. května); dnes tento »vtip« podává v jiné variaci. Ponejprv jsem jej ignoroval jako nízkost, která se odsuzuje sama, ale dnes jej otiskuju, aby se nezapomnělo, jak polemisoval tento »apoštol nového žití«: ani divoch neposmívá se nemocnému pro nemoc. Jinak po lotýkám jen, že p. Neumann zařadil sám svůj »vtip« do epopeje lidské hlouposti — já myslím jen, že patří spíš do epopeje lidské surovosti. —

V témže čísle N. K. cituje p. Neumann kus odpovědi p. Theerovy, ale podepisuje ji »recte F. X. Šalda«. K této dočista jesuitské perfidnosti, již si osvojil milý také-individualista, odpovídám: citovaný soubojový názor je vlastní p. Theerovi nejen formou a stylisací, ale i obsahem, a můj se s ním prostě nekryje. Ne že bych se názoru p. Theerova zříkal pro směšnost nebo absurdnost — ale nevyslovil a necítil jsem jej prostě tak nikdy. Všecko, co jsem tvrdil, bylo jen, že pocit osobní zodpovědnosti a osobní satisfakce, běžný v jiných zemích se soubojovými usancemi, nutí k rozvaze a že se neuráží tak lehkomyslně a surově jako jinde, kde není takové zodpovědnosti, ku př. u nás, a kde se tvrdí urážky, jež se nedokazují, a opakují, i když byly vyvráceny.

»Hájil-li« jsem tedy souboj, bylo to jen jako praevenci a ne jako cíl: aby se urážky lehkomyslně nečinily, po případě dokázaly nebo odvolaly.

Chudoba, 26. 6. 1900. F. X. Šalda

Dodatkem ke »Glossám« z 24. čísla 1. l.

V 9. č. M. R. podezřívá mne p. J. Karásek, jakoby mi článek můj byla diktovala chtivost pomsty na ctihodné jeho hlavě, poněvadž prý mi kdysi »s dostatek nepochválil moje zázračné novelly«. K této i k ostatním, více méně duchaplným rekriminacím p. Karáskovým odpovídám klidně:

1. Referát p. Karáskův o mé knize (která, mimochodem, měla původně míti předmluvu s invektivami proti románu »Mimo život«), nebyl dokonce nějak zvlášť »nepříznivý«. Ano, vzpomněl-li jsem, jakými neomalenostmi a gamineriemi vítávalo panstvo pravidelně publikace, nevydané zrovna v krámku M. R. a sbratřených s ní firem, měl jsem vlastně právo, pokládati recensi tuto za dosti zdvořilý kompliment. Ještě o nuanci blahosklonnosti více — a mohl jsem se jí cítit notně zahanben ve svých, p. Karáskovým zcela protilehlých uměleckých aspiracích. — Příležitosti ku »pomstě« byl bych měl ostatně dosti už kdykoli dříve. Byly mi na př. poslány z Lit. listů »Idee zítřka« a »Hořící duše« jako materiál k referátu. Zajisté pochoutky, které byly s to probuditi nejzavilejší primérní pudy lidské bestie, roznítiti žízeň odvety za hříchy, spáchané na krvi otců už před staletími. A já odolal. Neboť tvrdilo-li se tehdy všeobecně, že »H. d.« ani jako drama ani jako kniha nestojí za nic, řekl jsem si, maje p. Karáska v dobré evidenci už od idyllických počátků jeho literární činnosti: Což mohla vůbec stát za něco? Psát o ní, na to bylo mi stejně líto času jako na referát o »Ideích z« — V »Glossách« charakterisoval jsem jen sumárně bastardní estetiku celého shluklého tábora, demonstroval mrzáctví a zrůdnost celé literární skupiny — celé raçy. P. Karáskavi, který v bohorovné domýšlivosti ráčí se domnívat, že celý článek psán byl jen o něm a pro něho, adressoval jsem tam přímo všeho všudy asi čtyři epitheta.

2. Nepochopil-li p. Karásek, v jakém smyslu užil jsem v »Gl.« výrazu »chorobné dílo«, budu snad míti brzy příležitost, vyložit mu to obšírněji. — Že by termínů »chorobný« a »zdravý« při klassifikaci děl uměleckých užívali vůbec jen »kritičtí analfabeti«, je nemotorný lapsus, jaký se p. Karáskovi ostatně pravidelně přihází, kdykoli ztratí klid a s ním i poslední zbytek ingenia. Takovými analfabety v kritice byli by pak i Sainte Beuve (který užíval obou termínů positivně a dokonce jako kriteria mezi romantismem a klassicismem) i Taine (Filosofie umění, článek o ideálu uměleckém, kde staví antické sochařství výše než gótiku atd. právě se stanoviska zdraví) i Hennequin ve Vědecké kritice a j. (Zákrejs to možná ví, ale p. Karásek to věděti nechce.) Analfabetou je pak důsledně i p. Przybyszewski s p. A Procházkou (předmluva k Alm. Secesse na př.) — a co nejroztomilejšího: je jím i p. Karásek sám. Netřeba na to citovati ani řadu referátů, kde leží náš aristokrat v komicky zbožné prostraci přede vším anaemickým, horečným, vysíleným, nedospalým atd., passy, z nichž hravě dalo by se dovoditi, že právě on nejhorlivěji propagoval paradox, mnou vytknutý. Stačí upozorniti ho šetrně jenom na referát jeho o Sovově »Zlomené duši«, počínající do slova: »Chorobná, nemocná kniha — —.« — Tedy vyložený »kritický analfabeta« je p. Karásek! V jaké to asi vzácné chvíli sebepoznání propustila ústa jeho výrok, který ne-li jinam, aspoň na hlavu svého autora dopadnout musí plnou vahou a platností . . .

3. »Pohaněti cizi krámek, když se někomu nelíbil váš vlastní, to je hokynářské a ne aristokratické,« napsal p. Karásek kdysi v polemice proti Macharovi (M. R. V. 159). A proti p. Šaldovi zalhal si onehdy: »Výborně dovedou polemisovat kritičtí auguři tím, že . . . začnou z čista jasna říkat něco odlehlého . . . a na tom hledí zachrániti svoji reputaci.« »Vytkněte mu . . . — a on vám odpoví, že se mu vaše verše nikdy nelíbily. To je jeho důvod. Jeho logika.« — Tak. A teď ať si p. Karásek znovu přečte vše to, co uvedl do pole proti mně a uzná, jaká je ta jeho logika rozmarná a jako ty známé povetšelé škorně — »okolo děr celá«. Místo důvodů vrhl se zuřivě na práci p. Šaldovu i na mou novellu a s dryáčnickou emfasí vykřikuje do všech úhlů světa, že nestojí obě za nic, absolutně za nic — »überhaupt!« Nenapadá mi hájiti práci, psanou již před třemi roky a odlehlou mi už tak dalece, že sám mohu na ni hledět zrakem co nejchladnějším, proti dnešnímu zuření takové kritické i umělecké nully prvého řádu, dopálené nad to až k nepříčetnosti článkem, v němž přišlápl jsem mimochodem i její vratké paty. Jenom malou poznámku k oné duchaplnosti, že chutnám prý realitu »jako vepřovou pečeni« . . . Není to sice pravda — ale konečně nebylo by to zrovna nejhorší. Vypadl by z toho pak takový »Kees Doorik«, kterého s labužnickým pomlaskáváním enervovaných rtů, docela bez upejpání a s gustem požil i náš melancholický princ, když serviroval mu ho v českém překladě přítel Arnošt Procházka. Absurdní a nesmyslné je v umění, myslím, jen jedno: chutnat mystiku jako vepřovou pečeni, vážit ji na libry a měřit na metry. A to nečiní v Čechách nikdo jiný s tak znaleckým aplombem jako p. J. Karásek a jeho obchodní a literární přátelé.

21. června 1900. K. Sezima.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém sudém čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administrace »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a uakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 10. ČERVENCE 1900. * ČÍSLO 30. *

RŮŽENA JESENSKÁ:

NINA.

Pokrač.

Slzy v pramenech tekly z jejích očí, sepjala ruce, dívala se na jeho bledou tvář a šeptala: »Tvoje jsem do posledního dechu. Oblažovat tě toužím za tu blaženost, které jsi mi dal okusit, za to nebe, do něhož mne zavolala tvá duše, Jene! Hle, ležím před tebou, Bože, chci, chci sejmout jeho utrpení na svoje bedra. Chci spasit tuto jedinou duši svým utrpením To je cíl mých dnešků. Sešli na mne muka budu žehnat tvému milosrdenství.«

X.

Skřivan zpíval nad hnědým zoraným polem, nad semenům otevřenou zemí, první mlhy zeleni chvěly se lánem půdy i nalitými větvemi stromů. A skřivan třeštil v deliriu lásky pod lazurem nebe.

Doktor Kozák vyšel z domku a spatřil Ninu, jak sama vyšla ze zámku a štíhlá, ohebná jako před lety vznášela se k lesu. Včera se na zámek vrátili. Tedy přišel den, kdy zase spatří Ninu. Stál u silnice včera, aby ji spatřil přijíždějící, ale rozeznal po tmě jen obrysy — a teď — Bože, teď — potká ji, sejde se s ní. Neohlíží se, chvátá jako za určitým cílem. Spěchal obloukem poli k ní. Už ho spatřila a jdou si vstříc. Sleduje jeho kvap a mimoděk zrychluje taky krok. Hle — Nina — bledá, krásná jako zjevení, ale smutná, bledá, opravdu, jak ji vídal ta dlouhá léta ve snách Její černé, zářivé oči planou mystickým ohněm a záhadným nepokojem.

Podali si ruce a on jí je s nepřekonatelnou vášní líbal, a jeho tvář rozechvěná a proměněná sklonila se před ní s tak silným výrazem odevzdanosti, jakoby v následujícím okamžiku musil pokleknout.

Ale Nina stiskla studené jeho ruce a vydechla jako k nebesům: »Pomozte mi!«

Zraky jejich se setkaly, a ona opakovala: »Pomozte mi, utíkám se k vám s důvěrou jako k bratru, jako k duši, o níž vím . . .«

A nedořekla.

Vzpamatoval se okamžitě a všecku sílu svého citu soustředil k její úzkosti.

»Co se vám stalo?«

»Léta přešla, měla bych vám mnoho vyprávět. Až jindy. On je nemocen, on trpí. Pomozte nám!«

»Půjdu hned s vámi, ale povězte mi...«

»Byla bych pro vás poslala, ale chtěla jsem s vámi dříve mluvit sama. Bojím se, hrozně se bojím. Bývá duševně skleslý a bolesti v hlavě se stupňují, zvláště v noci jsou nesnesitelné a přicházejí i záchvaty bezvědomí. Byl u lékaře ve Vídni. On vám všecko poví, ale já jen chci vás prosit.«

Přerušil její štkání: »Utište se, pro Boha, všichni se musíme ovládat.«

»Ano, chci vás prosit, abyste mi slíbil, že mu budete taky přítelem, bratrem, on toho potřebuje, já to cítím, že potřebuje silné duše ještě mimo mne. Slibujete?«

»Což je třeba slibovat, milostivá paní, nevěříte?«

»Řekněte: Nino. Necítím povinnosti pro žádné formy. Já ho příliš miluju a ve vás vidím duši tak blízkou, která vejde k nám nejen jako náš lékař, ale jako náš bratr. Řekněte Nino jenom jednou, já nabudu odvahy, která bývá sepjata těmi povrchními zdvořilostmi. Ach — život — opravdivý život, který člověka strhne jako dravý proud, naučí pohrdat formami.« Pohlédla mu do očí jako svéhlavé dítě. »Chci vás získat pro Jana. Řekněte Nino, a já uvěřím, že jste mým bratrem.«

»Nino,« řekl utlumeně a přikryv si rukama tvář zaštkal.

»Slyšíte Julie, on je mi Bohem a životem. S ním končí záchvaty mého srdce. Nemohu za to.«

A její duší prošlehla slova z písma, ale nevyslovila jich: »Položíš mne jako pečeť na srdce své, jako pečetní prsten na ruku svou, nebo silné jest jako smrt milování.«

Julius násilně přemáhal pohnutí.

»Půjdete k nám hned? Jan bude rád, že vás přivedu, vy ho uzdravíte,« řekla s důvěrou, jakoby mohl konat zázraky.

Pohlédl na ni. Pochopil všecko, jakoby celý život Janův i se všemi následky byl v této chvíli pročetl, jako těžkou knihu.

»Dlouho jste se nevraceli,« řekl, aby dojmutí své spoutal.

»Dlouho. Tak chvátal čas a mnoho bolestí přinesl. Maminka byla šťastna, že jsme ji navštívili — a Rajna, až ji poznáte, ona jistě přijede, ale maminka nechce se do Čech vrátit; už jsme se rozloučili navždy.«

»Rajna je vaše sestra?«

»Ano, podivná duše, člověk jí nepochopí, ale musí ji milovat.«

»A vy jste zdráva, paní?« obrátil se doktor k Nině, jakoby v očekávání té odpovědi zatajil dech.

»Já? Jsem už zdráva. Ale zlomeno je všecko,« zašeptala a zvedla hlavu, přivřela oči, jakoby to povídala k obloze.

Zarděl se a viděl i ji před sebou politou nachem, dojatou, smutnou. »Snad ani není štěstí možné,« řekl váhavě, jakoby chtěl balsám vlít do její rány.

»Vidíte, a já jsem přece byla šťastna,« odpověděla živě, aby zmírnila předešlá slova.

Vcházeli do zámku. Za nimi ležela hnědá, obnažená pole a zrůžovělý obzor, nad věžičkou zámku v kruhu poletovaly kavky.

Když tiše vstoupili do komnaty, seděl Jan v lenošce, před sebou měl rozevřenou starou bibli, ale oči měl zavřené, tvář pozdviženou a monotonně odříkával, jakoby se bil v prsa:

»Každého dne v smutku chodím, nebo ledví má plna jsou mrzkosti a nic není celého v těle mém. Zemdlen jsem a potřín převelice, řvu pro úzkost srdce svého, Pane! Před tebou jest všecka žádost má a vzdychání mé není před tebou skryto. Srdce mé zmítá se, opustila mne síla má i to světlo očí mých není se mnou.«

»Vysvoboď mne, ó Bože, neboť jsou dosáhly vody až k duši mé. Pohřížen jsem v hlubokém bahně, v němž dna není; všel jsem do hlubokosti vod, jejichž proud zachvátil mne.«

Neslyšel, že vstoupili, neviděl Ninu, jak zbledlá přistoupila k němu. Doktor stál u dveří a srdce se mu sevřelo lítostí.

Do pokoje svítilo jaro blankytem oblohy a zaléhaly jásavé skřivaní trylky a voněla syrová půda, nasáklá jarními vodami.

Jan zvedl oči a spatřil je před sebou. Pohlédl na Julia, zaštkal a padl před Ninu na kolena. Nina objala jeho hlavu a rty přižehla k jeho ústům. Julius ho zvedl. Viděl, jak slzy Janovy ronily se po její tváři a stékaly na její rty. Vyšla z komnaty.

* * *

Když Julius opouštěl Jana a Ninu, úplně zasvěcen a v kruh jejich utrpení přijat, připadalo mu, že ten jásavý jarní den, plný modrosti a tvoření, naplňuje dům jejich hořkým výsměchem, a oni dva sedí tam u rozevřeného okna v jeho záplavě jako na pranýři.

Vyšel ze zámku, obrátil se jabloňovou alejí k lesu, zarýval pohled do mladé světlé trávy, neviděl ani ves ani nevnímal teplých linií obzoru, bez cíle ubíhal vzhůru a zmizel v lese, kde z křoví vylétali ptáci a větve šeptaly, kde na modřínech svítily granátové květy a zemí ozývalo se tajůplně tlukoucí srdce, jež toužilo uplatnit svůj život. Ubíhal svému vzrušení a zastavil se až na bílé, mírně klesající silnici ztracené v lesích. Tam daleko, daleko nad městečkem na kopci svítil se bílý dvorec, jako mimo svět ležící začarovaný zámeček. Hledíval často k tomu dvorci a Bůh ví proč představoval si vždycky Ninu a sebe v něm, v komnatách nevystihlé intimnosti a krásy. Jako k nebi připjatý mu ten dvorec připadal a nemohl si představit, že by v něm žili lidé, kteří se rodí a umírají a radují a trpí. Jakoby na něho a Ninu ten dvorec čekal zamlklý, tichý, prázdný, připravený, jen vejít a žít. A teď hleděl Julius do světlé rozsvícené dálky, k tomu lesknoucímu se bílému dvorci s nepřekonatelnou bolestí. Kolem silnice lkavě hrčel potůček a země dýchala vybízivou vůní, jakoby za to, že se chystá vydati celou svou krásu, chtěla do svého lůna přijati každého, koho uchvacuje. V té chvíli svobodného osamotnění nechal Julius bouřiti svou bolest, klesl do vlhkého mechu rozevřené jarní země a z jeho prsou řítily se výkřiky jako pláč člověka nade vším v prvním rozmachu zničeným, nade vším, co toužilo jako ta země slavně rozkvést a bylo udušeno a ušlápnuto.

»Jsem vinen, jsem vinen,« uvědomoval si přísně v té chvíli, »měl jsem ji já uchvátit, já uplatnit její život, ale já toho nedovedl!«

Lesy se zachvěly, jakoby tajemná ruka do nich sáhla, a paprsky slunce vnikaly prvním teplem skulinami mezi jehličí do sametového mechu.

XI.

Dni ubíhaly Nině jako zvadlé listy plynoucí po vodě, žila jako člověk, který již nic nečeká, v nic nedoufá a vidí před sebou cestu svou ukončenou jedním budoucím západem slunce, který se nebude ničím lišit od západu dnešního neb včerejšího. Neznala více radostí, v její duši se střídaly jen úzkost a hrůza s tupým klidem a s chvílemi rozjímání.

Vedle bible, ze které často Janovi předčítala, zbyla jí jediná kniha, v níž četla sama — a to byl její život, ale Nina v tomto prožitém a v utrpení svém hledala osudy jiných a uvědomovala si, že tisíce žen trpí jako ona, ba tížeji nežli ona, protože ona nebyla opuštěna ve své bídě.

A šílená lítost se jí zmocňovala pomyšlením, že ji Jan brzy opustí, a přece každý den jeho života byl novým mučením pro ni i pro něho.

Nina celé dny sedávala u něho a soustřeďovala v těch nejhroznějších chvílích svou duši v jeho bolestech a vzývala nebesa o smilování.

Všechen volný čas věnoval nemocnému s Ninou doktor Kozák a přinutil někdy Ninu, aby vyšla ven.

»Napít se slunce,« usmála se Nina na Jana, »ano, tedy půjdu a přinesu ti v duši jeho teplo.«

»Teplo tvé duše je moje slunce, ale Nino, jdi, Julius zůstane u mne, nežli se vrátíš, ale vrať se, Nino...« A míval vždycky obavu, že se mu Nina nevrátí.

Nina proběhla parkem, někdy zašla vzhůru ke hřbitovu a zahleděla se k zámečku jako na zašlý sen.

»Je po všem, po všem. Tak jsem tedy prožila život. Hle — to je můj život. Jako když pták vyletí vzhůru až k slunci, až do oblak a tam vysoko neznámá ruka ho postřelí, a pták padá, padá, padá, až se octne u země jsa ještě živ. Je kolem smutné pusto a pták ještě žije, ale nemůže už vzlétnout a vidí nad sebou slunce a širokou báň lazuru, světla hvězd mu svítí a vítr přináší k němu vůni kvetoucích keřů a písně jiných ptáků, ale on jen sebou škube a ještě žije a umírá.«

Byl letní večer, když Nina zemdlená a rozechvěná kráčela podél žlutého lánu požatého pole. Daleko, daleko se táhlo jako plachta ze surového hedvábí, obzor jím končil a linie toho pole se prohýbaly a celá jeho plocha se prohýbala jako vzedmutá větrem. Slunce zapadalo a barvilo vzduch i zemi růžovým a fialovým nádechem. Požaté obilí vonělo vyprahlou slamou, parní mlátička zastavila svůj dýchavičný hon a tichá, nehybná stála na mírném kopci, a po sklizeném poli trousili se lidé ze vsi, sbírající klasy.

Hle — ty lány polí, té plodné půdy — jsou její, pro ni sype ta půda zlatá, živná zrna, pro ni rodí a pro ni ti lidé pracují v potu svých osmahlých tváří.

Ohebná jako prut mihla se před Ninou žena a zase sehnuta sbírala klasy. Vždycky Nině napadla biblická Ruth, když tak v podvečer se ocitla v polích o žních. Jak to bylo krásné, pomyslila si, když chudé Ruth, ženě, která sbírala klasy, řekl Booz: »To všecko je tvé, celé žně mého života budou ode dneška tvé!«

V mateřídoušce na mezi, kolem které se Nina ubírala, leželo v bíle a modře pruhované peřince asi čtyřměsíční dítě, a nad ním seděly dvě děti — hoch asi čtyřletý, děvčátko dvouleté. Nina je znala a věděla, že jsou to děti oné ženy, která jí připamatovala Ruth. Nebyly to ubohé děti z nalezince, mají otce i matku, kteří se mají rádi a pracují spolu od rána do večera pro svou rodinu. Obývají malou světničku v chalupě pod zámkem, mají jedinou krávu a malé políčko bramborové, jedí černý suchý chléb a brambory, dětem dávají mléko. Nina se zastavila nedaleko dětí a pozorovala, jak dvě starší stále láskyplně se sklánějí nad děťátkem v peřince. Nevýslovně dojemná byla něžnost, s jakou se dotýkaly opatrně těch malých prstíčků mávajících ruček a jak se ústa jejich i oči smály na tu buclatou tvářičku, a obě se tvářily jako dospělí lidé, když se mazlí s dítětem. Hle, ony byly dospělými proti tomu robátku v mateřídoušce. A teď klouček a pak holčička políbily dítě na tvářičku, ale tak jemně, tak bojácně, aby mu neublížili. A usmívali se jeden na druhého.

Nina šla dál, a srdce se jí sevřelo slastí toho políbení, které viděla. Nemusí-li závidět té šťastné matce oněch dětí? Je tedy přece štěstí na světě? A ti lidé jsou tak chudí, tak chudí. A jejich děti zdědí tu chudobu. Ti lidé zde všickni daleko široko nemají dohromady ani desetinu toho, co má Nina a Jan sami. A přece — co jim jsou platny ty sýpky vrchem plné, když ta žena sbírající klásky má více bohatství ve svých dětech. V jejich duších už svým spárem vězí smrt, a ta žena má na čele napsáno znamení nesmrtelnosti, a není si ani vědoma toho bohatství, ona prostě z instinktu miluje svoje děti, ona jim dala a vkládá do duší sebe a nechává se unášet životem.

A zase se Nině vedrala do myšlének pochybnost, jestli Janovo dítě někde nepobíhá boso, zapomenuto nešťastnou matkou, vydáno zkáze a bídě. A připadalo jí zase, že všecky ty děti zde po chalupách roztroušené z nalezinců, že všecky jsou Janovy děti.

Slunce zapadlo, a krajina se jemně zazlatila, lidé sbírali klásky a děti běhaly s kyticemi žlutých klasů v ručkách. Nina došla k dvěma hochům z vídeňského nalezince.

»Pánbůh všecko vidí,« řekl právě asi šestiletý Bedřich.

*

»Všecko vidí,« opakoval jako ozvěna mladší, ale já jsem ho nikdy neviděl.«

»Já také ne,« řekl starší.

»Já vždycky takhle, podívej se, Béďo, zamknu oči a myslím si, teď Pánbůh vylez' z nebe, když ví, že nekoukám a dívá se na mne. A chvíli čekám a pak honem, aby si to Pambůh ani nepomyslil, oči otevru. Ale už je pryč a nemůžu ho vidět.«

»Hloupý, to Pánbůh ví, kdy oči otevřeme, a honem se schová.«

Oba se náhle ohlídli po Nině a zamotali polosrozumitelně: »Pochválen pan Ježíš Kristus,« sklopili oči a rděli se a zase pozvedli úkradmo zraky k Nině.

Nina se na ně usmála. Krásní dva hošíci, a jejich matky ani otcové jich nevidí, neradují se z nich a možná, že teskní po nich, a možná, že se stydí za jejich původ. Za to nejvyšší, nejsvětější, co ženu potkalo, proč se má hanbit? Je mnoho žen šťastných, těch, které z lásky a ve spojení s láskou staly se matkami a v té jasné čistotě srdce posílají sebe dál ve svých dětech milovány, zahrnovány silnou láskou?« rozjímala Nina a chvátala úzkou pěšinou k vesnici.

Zbledla mučivou vzpomínkou na zpovědi Janovy, kterými před ní otevíral hlubiny svého minulého života a které se hrnuly k ní jako jedovaté květy.

Myšlénky její putovaly řadami nesčíslných žen pokořených a vypovězených, vzpomněla si na podivnou ženu, kterou kdysi spatřila ve Vídni, její tvář jevila stopy líčidel a měla pásku na propadlém nose a prodávala zrcádka, vzpomněla si na nádhernou Violu a na smutnou perspektivu jejího života, která dle její vlastní předpovědi skončí u Nininých dveří, vzpomínala žen, které vídala u moře v bohatých úborech a zase těch, které v nápadných šatech bez vkusu, plny barviček a líčidel lákaly kolemjdoucí úsměvem, zamíhaly se kolem ní zlacené vlasy. viděla skrčené, třesoucí se stařeny, sedící na schodech před vraty chrámů, vyzývavé posy, svůdné pohledy, rozpjatá ramena, lenivě vlnivé pohyby, zavzněly výkřiky opojné a šílené, šepot rudých rtů, a tma se shrnovala nade vším a zoufání a pláč a rozpadání.

Život je strašný a těžký! Ach, všem ruce podávala a posílala sesterské polibky, vášnivou touhou se zachvěla moci těmi řadami jít, jít a všem podat své ruce a svou duši zářící láskou. A volat všem vstříc: »Sestry, mé sestry!«

»A jak vystihnout, Kriste Ježíši, všecky příčiny, které srážejí ženu tam do hluchých studených propastí? K jakému utrpení je odsouzena žena! Kdo z vás je bez viny, hoď po ní kamenem, řekl Kristus.« A Nina pokorně sklonila hlavu při pomyšlení, že i ona s pohrdáním vztyčovala se nad těmi, které padají jako poraněný pták s hůry.

»Ale žena má lásku — snad každá,« řekla si Nina a zastavila se. »Ano lásku, ale zadržet ty chvíle vzrušení, aby neunikaly jako oblaky! A nesetmí se největší láska nejčastěji v přísnou tragiku?«

»Kdo je bez viny? Kdo je bez viny?« opakovala několikrát bezděčně, jakoby Janovi tím chtěla ulehčit.

»Nejsem lepší,« připojila, jakoby rozmlouvala s Bohem.

»Kriste Ježíši,« dodala smutně. Dokonč.

Jan z Wojkowicz:

JEPICE.

K večeru se teskně chýlí —
jepice!
Poklaď všechna vajíčka svá v dobrá místa —
neboť za nedlouhou chvíli
tvoje oslabená křídla
mysteriem tvého zmaru
k zemi padnou šustíce — —
Poklaď všechna vajíčka svá v dobrá místa —
ať z nich vzletí
nesmrtelnost tvá, tvých hbitých dětí
tisíce a tisíce!

Jsi zde na mžik k slávě žití,
duše má — ó jepice!
Sotva prvých opojení údiv potká křídla tvá,
otázky o podstatě tvé, vzduchu kolem, o tvém bytí —
nepoznaná jakost vzduchu,
a pak ještě Ruka z výše
už tě tíží, dusice.

Nuže, duše! Sny své všecky
poklad svoji bytosti —
nejtajnější, jež máš v sobě,
v dobrém místě uhosti!

Oklam Osud! Nad tvým hrobem,
duše má, ó jepice,
kéž tě uzří věčnou vzduchem chvěti
odraženou v snech tvých, jichž ze všech míst vzletí
tisíce a tisíce!

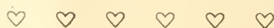

JOSEF HOLEČEK.

SELSKÉ DĚTI.

Hoch jen znenáhla se vzpamatovával ze zděšení, které v něm zastavilo dech i krev Najednou se vzchopil, ocásek odhodil, pokřižoval se a horlivě se pomodlil:

Andělíčku, můj strážníčku,
opatruj mi mou dušičku,
opatruj ji ve dne, v noci
ode hříchu i zlé moci.

A jak se pomodlil, kouzlo s něho docela spadlo, srdci se vrátil pravidelný tep, krev počala žilami volně probíhati a předešlé sebevědomí tatínkova synka jej opanovalo. Zase trhal a žvýkal šťovík a ošklíbal se po něm Aj, co to? Babka! Loni jich bylo až hanba, kluci školáci je na mázovce sbírali a odváděli vodňanskému úřadu, kde dostali 2 kr. odměny za mázovec. Ale letos babka je vzácná jako drahá masť. Tady jedna! Chlapec ji zdvihl, vejpůl roztrhl a předeček dychtivě vyssál.

»Dobrota!« olizoval se, »pravý med!«

A s babky a medu přesunula se jeho pozornost na včely. Díval se nahoru, do kvetoucích korun, díval se dolů, na pestré květy ve trávě Díval se a divil se. Divil se jak práci včel, tak jejich množství — co květ. zdálo se mu, to včela — a tak i jejich bzukotu, jenž mu se poslouchal jako nejlahodnější strunkovické dudy. (K nim chodili dudáci ze Strunkovic a nikoli ze Strakonic.) Díval se. Včelička namáhavě šlapala po květu pampelišky, jakoby se brodila sněhem, nějakým žlutým sněhem. On se v zimě také tak brodívá, také se mu sníh tak na bačkorky lepívá, také tak do sněhu obličejem padává, bývá rád té nehodě. otřepává se, rukama sníh vybírá z očí i vlasů. Včelička zrovna tak. A včelička také jí!

Připamatoval si, jak sám si pochutnával na lahůdce sněhu, přimhouřil oko a mlaskl: »Pane, to byla dobrota, no!«

Co by byl nesnědl, co by mu bylo nechutnalo, co by mu nebylo bývalo dobrotou nad dobroty!

Poslouchal. Oko ustoupilo uchu. Mezi včely přimíchal se čmelák. Nu, ten umí tvrdit muziku zrovna jako strunkovický Hrubeš. A »zemská včála« (tak říkali čmelákům) také je dobrá, jako babka, a pod mezmi, hluboko v zemi, zemské včály mívají své domovy, kde med dělají A ten prý je tuze dobrý, jak chlapci ve vsi povídají, ale náš hrdina ještě ho nejedl ani nedobýval. Až bude chodit do školy. A včelí bzukot a ptačí švitor a štěbot, hvizdot a piskot ve sluchu chlapcově splývaly v harmonii strunkovické bandy, jež hrávala u nich ve vsi o posvícení, o masopustě i veselkách.

»Ten kos píská kladynet zrovna jako Krbeček,« vysvědčil jakoby znalecky, ale dlužno podotknouti, že jen obráceně opakoval pochvalu často s ýchanou, že Krbeček píská na kladynet jako kos. Podobně se mu zdálo, že pěnkavky fidlují neméně znamenitě, nežli houslisté strunkovické bandy, Kulíšek a Punčochář. Jen si poskočit!

Ale neposkočil si, naopak jal se »pásti valachy«, a tu počalo jej zajímati něco jiného. Před sebou měl kvetoucí pantoflíčky.

Zapatřil se do pěkných, drobných kvítku Taková muška nepatrná, mušinka vyskytla se na kvítku a leze do něho. Peroutky taky má, nožky taky má, hlavičku taky má, a všecko je dohromady tak malounké, že by se ztratilo jako nic, kdyby jedno od druhého bylo odděleno. A ono to sebou vrtí a leze do kvítku, jenž je před ním otevřen jako brána, když jede ženich; širokou branou vchází do úzké chodbičky již je tam a zmizel! Chodbička sama za muškou se uzavřela, tančící ženich stal se vězněm.

Hoch podepřel si dásně dlaněma a tak bedlivě, tak usilovně pozoroval život kvítku a život broučka, jemuž nerozuměl, jenž ale naň působil velikým divem, velikým tajemstvím, že oči přestaly mrkati a dívaly se až do zalití. Práce ujala se fantasie hojně nasycená pohádkami. Vidí horu, les. Je Velký pátek, den, kdy se všecky poklady otvírají. Z Újezda pastýřův syn pěkně se vyzpovídal a šel pro poklad. Hora byla otevřena. Udělala se do ní taková zlatá brána, a pastýřův syn do ní vstoupil. Brána byla vysoká a vysoká, široká a široká, a dlouhá, dlouhá... A všecko bylo čisté zlato a třpytilo se jako zlatý čepec jeho (našeho pozorovatele) maminky, co má v truhle zavřený a bere jen jednou do roka, o posvícení, o zlaté hodince. A v přítruhlí maminčiny truhly je pytlíček a v tom pytlíčku jsou dukáty, a maminka o nich povídaly, že dukáty jsou také čisté zlato. Tam jsou ještě dukáty, co maminka dostaly na křtu svatém od své kmotřičky, a dukáty, co on i druhé děti dostaly do peřinky, a dukáty, co tatínek dostávají na výstavách za dobytek, posledně za hřebici Fuksu.

Mezitím z Újezda pastýřův syn pořád kráčel do zlaté hory. Kdyby byl chytrý, byl by hned na prahu ohlédl se po nějaké hrudě, co by tak mohl unésti, a s ní by se byl honem vrátil a mohl míti bohatství do smrti dost Ale on nebyl chytrý a ulakomil se na zlato Čím dále kráčel, tím ho víc před ním bylo, a on šel a šel a na návrat ani pomyšlení. A nebylo to jen zlato, co ho svádělo, aby šel dál a dál.

Přišel do zlaté maštale ve zlatém dvoře, a ta mastal byla veliká jako vodňanský kostel, snad ještě větší. V zlaté maštali na zlatých stáních stáli zlatí koně, přivázaní zlatými řetězy ku zlatým žlabům a ku zlatým jeslím. Ze zlatých žlabů žrali zlatý oves, ze zlatých jeslí zlaté seno. A všecko bylo zlaté, i ty kobylance. Zlatí pacholci koně hřebelcovali zlatými hřebelci a zlatý prach lítal od hřebelců. Zlatí pohůnci zlatými košťaty smétali zlaté kobylance a na zlatých nosidlech odklízeli je na zlatý hnůj Ale ticho bylo jako v hrobě. Zlato necinkalo, koně nehřejtali, pacholci a pohůnci ani nezpívali, ani nemluvili. Jen očima smutně a teskně se dívali, neboť byli zakletí a marně čekali svého vysvobození.

Ti všichni dostali se do zlaté hory jako z Újezda pastýřův syn. Všecko zlato a všecky poklady jsou pod ochranou zlé moci a proto se otevírají jen o Velký pátek, že ten den Pán Ježiš mocnosti pekelné přemohl. Ale je zákon: komu se poklady otevrou, nesmí se ani slůvkem podiviti. Jak se slůvkem podiví, zlata neodnese, ale sám se v zlato promění a ztratí řeč.

Z Újezda pastýřův syn byl tak moudrý, že se nahlas nepodivil, ale i tak hloupý, že ani nyní se nerozpomenul na návrat. Mohl si nabrati kobylanců do kapes, do klobouka a pospíšiti k bráně. Ale on byl chtivý a šel pořáde dál.

A jak vyšel z té maštale, kde byli zlatí koně, přišel na náramnou louku, rovnou jako talíř a širokou, širokou . . . tak širokou, že přehlédnouti nemohl A na té rovině nebylo pole, jen samá louka, a na louce zlatá tráva, a na té trávě pásl se zlatý skot se zlatými rohy, a hlídali jej zlatí pasáci se zlatými biči. A zase všechno němé, i skot, i pasáci.

Z Újezda pastýřův syn ani tu se nahlas nepodivil, ale ani se neobrátil a šel dál, až přišel na zlatá dráha. Na zlatých drahách byla zlatá louže, v té louži zlaté bláto. A ta zlatá louže byla tak veliká, tak veliká . . . ještě větší, než před tím zlatá louka. A v zlaté louži a v zlatém blátě válelo se tolik zlatých prasat, že by ani představený nespočítal. Již i ta podsvinčátka, co za sviňami pobíhala, byla zlatá, jakž potom staré prasnice. Ale svině nechrochtaly, podsvinčata nekničela . . . ani hlásku.

Ale z Újezda pastýřův syn tu se již nepřemohl a zvolal: »Sakra, tu je prasat!« A jak to zvolal, proměnil se v zlato a pozbyl řeči. Teprve nyní si vzpomněl, že by už byl čas vrátiti se. Ale na chůzi byl tuze těžký a jak udělal několik kroků, neco hrozně zarachotilo a třesklo, hora se zavřela a z Újezda pastýřův syn zůstal v ní, a byl celý zlatý, ale nemohl mluvit, jakoby byl od narození němý. A hul, co měl v ruce, také se proměnila v zlato

Pomyslil si: »Že jsem si nepospíšil. Kdybych tak byl přišel domů, do Újezda, a byl zlatý od hlavy do paty, měl zlatou čepici, zlatou hůl i zlaté dřevěnky! Byl bych našemu tátovi pastušku zlatem pobil, a Káče Profantova, pyšná dcera nejmožnějšího strejčka, byla by musila našeho tátu na kolenou o mne prosit.« Ale bylo pozdě bycha honit.

»Co dělat?« rozmýšlel nyní z Újezda pastýřův syn. Nebylo s kým se poradit, neboť byl u prasat sám a sám. To bylo proto, že všichni, kdo dosud do hory vkročili, divem promluvili už dříve a kde divem promluvili, tam se v zlato proměnili. Jedni zvolali: »Hoj, tu je koní!«, druzí: »Hoj, tu je hovad!«, a až k prasatům nedostal se žádný, teprve z Újezda pastýřův syn.

Ohlédl-li se za sebe, ničeho neviděl, ani zlaté louky, ani zlaté maštale. Viděl jen místo, na kterém byl, zlatá dráha se zlatými prasaty, a krom toho viděl ku předu. Co bylo za ním, všecko se uzavřelo, a co před ním a dosud bylo uzavřeno, všecko se otevřelo.

Z Újezda pastýřův syn až se podivil, když uzřel ten div. Docela nedaleko stál křišťálový zámek a v tom zámku na křišťálovém loži odpočívala křišťálová panna, tak křišťálová, že i srdce její bylo prozračité. (Chlapec si představoval, že křišťál jest něco ještě neskonale krásnějšího a dražšího zlata. Slýchal říkati o bystré pramenité vodě, že je »čistá jako křišťál«, slýchal o rose, že »se třpytí jako křišťál«, a z toho se zrodila jeho představa o křišťále.)

Z Újezda pastýřův syn chtěl se podiviti nahlas, ale zlatý jeho jazyk nebyl s to promluviti jedinkého slůvka.

»Taky dobře!« pomyslil si z Újezda pastýřův syn, »já již nebudu mluvit, ale jednat!«

A udělal krok za křišťálovým zámkem, ale zlaté nohy ve zlatých dřevěnkách těžko se zdvihaly. Z Újezda pastýřův syn se rozzlobil, a když tu vedle něho ozval se posměch: »Hehehe, he! Hehehe, he!«, dokonce vzteka dostal a zatočil v tu stranu holí. A jak dostal vzteka, hned cítil v sobě velkou sílu, jaké neměl ani, dokud nebyl v zlato proměněn. Že mu vztek dobře dělal, pustil jej jako psa se řetězu. Všecko neštěstí jeho předchůdců bylo v tom, že se nedovedli dopáliti, když bída se přihrnula, a že klidně, jakoby dobrovolně, podrobili se zlému.

Kdo se posmíval z Újezda pastýřovu synu a dělal na něj »Hehehe, he! Hehehe, he!«, byl veliký černý kozel, a ten kozel nebyl nikdo jiný, než čarodějník, který v té hoře vládl a byl pánem všech pokladů, které tam byly. Z Újezda pastýřův syn ani se neptal, kdo by ten kozel byl, a prudce rozehnal se po něm. Kozel chtěl utéci, ale z Újezda pastýřův syn uměl jako každý pastýř tak házeti, že nikdy nechybil hlavu zbujného nebo neposlušného dobytčete. Nechybil ani hlavu kozlovu a dal mu takovou, že milý kozel

div nezůstal omráčen ležet. Chtěl se sebrat a utéci, ale z Újezda pastýřův syn už byl u něho, zdvihl svoji hůl a počal do kozla bušit, a jak valchoval, tak valchoval, ani kůstečky v kozlovi nezůstalo, aby nebyla aspoň otlučena, ne-li přetlučena.

V kozlovi byla dušička maličká, to si můžeme pomyslit. I začal z Újezda pastýřovu synu slibovati hory doly, daruje-li mu život. Ale z Újezda pastýřův syn ani slyšet. Tak s ním bylo vždycky. Jak se dostal do ráže, ne a ne ho zastavit! Ale když kozel pořád sliboval a sliboval, vzpomněl si, že by přece něco tuze měl rád: řeč.

Vytáhl jazyk a něm kozlu ukazoval, že by si přál, kdyby se mu jazyk zase v ústech třepetal a slova vydával. A jak si to pomyslil, jazyk přestal býti tuhým a promluvil, a všecky jeho údy přestaly býti zlatými a navrátily se do předešlé podoby.

Kozel sebral všecku sílu, co mu ještě zbyla a odvrátil se, aby z Újezda pastýřova syna neviděl, jak je zas jako býval, ano silnějši a lepší.

»Tvoje štěstí!« zavřeštěl, »tvoje štěstí, slouho, že jsi se neulakomil a přál si dar jazyka a ne zlato ani svobodu! Kdybysi se byl ulakomil, mé kouzlo zas by bylo nabylo své moci nad tebou. Jsem přemožen!«

»Když jsi přemožen,« na to z Újezda pastýřův syn, »nohy sem!«

Vzal jeho zadní nohy a z kapsy kudlu, kudlou jednu nohu nad patou proříz a druhou do ní navlékl, pod navlečenou nohu dal hůl a hůl i s kozlem na ramena, a šel ku křišťálovému zámku.

»Co se mnou chceš?« vřeštěl kozel, a jazyk mu vypadl z tlamy, až lízal prach.

»Co? Sám ještě nevím. Nejspíš tě za živa odru a tvou kozlinu prodám jircháři.«

»Dělej se mnou co dělej,« smrtelně bečel kozel, »jen mne dokonce života nezbavuj a nech mi ducha aspoň co by do jahelníčka!«

»To nechám, proč bych nenechal?« řekl z Újezda pastýřův syn a donesl kozla ku bráně křišťálového zámku, na bránu jej za zadní nohy pověsil a šel po křišťálových stupních dál.

»Kam jdeš?« kozel vřeštěl.

»Ku křišťálové panně.«

»Co tam budeš dělat? Křišťálová panna je mrtva, a kouzlo, které by ji oživilo, jest u mne. Ale vysvoboď mne, a já vysvobodím pannu a tobě ji dám za manželku i s tím křišťálovým zámkem.«

Z Újezda pastýřův syn se pozastavil a již již chtěl s kozlem úmluvu učiniti, ale tu si vzpomněl, co mu sám kozel řekl: Tvoje štěstí, že jsi se neulakomil!

»Ne, kozle, nepustím tebe,« odpověděl, »ale že tak prosíš, povolím ti jednu nohu.«

Vrátil se ku kozlovi, vytáhl mu nohu z nohy a pověsil ho na hák jen za jednu.

»Totě ještě horší!« vřeštěl kozel.

Z Újezda pastýřův syn vstupoval do křišťálového zámku a kozlovi pravil: »Horší nehorší, kozle, již buď zticha a nebněvej mne, abych tě nezvalchoval znova! Zkusím nejprve své štěstí a svou sílu, a teprve potom, když by mi nesloužilo, vrátím se k tobě, abys mi pomohl.«

Nechal kozla viset na bráně a šel přímo ku křišťálové panně, a jak k ní přišel, nic se nerozmýšlel a přetáhl ji holí jak se patří, neboť ještě byl ve vzteku.

»Vstávej, mrcho lenošná! Lenoch se nejdříve strhal. Honem vstaň a uvař mi něco k snědku!«

A zase bylo štěstím z Újezda pastýřova syna, že se nedal svésti krásou paninou, právě tak, jako před tím neulakomil se na bohatství. Panna holí přeměřená hned vyskočila, a nebyla to již panna křišťálová ale panna z masa a kosti jako sám z Újezda pastýřův syn.

Až se podivil, ale neřekl, že se diví. Dívá se jakoby se nedivil a pozoruje tu pannu. A ona byla tak krásná, tak krásná jako hvězdička jasná. Radostí si poskočila, že se jí život vrátil, a z Újezda pastýřův syn jak tu stál, padla před ním na kolena, ruce mu líbala, nohy objímala.

Z Újezda pastýřův syn vyrozumíval, že mu děkuje, ale slovům jejím nerozuměl. Mluvila nějakou řečí cizí. Z Újezda pastýřův syn si pomyslil, že to bude nejspíš německy, protože o jiném cizím jazyku neslýchal, že by byl. Milo mu nebylo, ale co dělati?

Čepici a hůl pověsil na klinek, dřevěnky sundal, sedl si na lavici a pohovu si udělal jako doma. Ale na pannu pořád se díval vztekle a přísně, neboť tomu všemu ještě dost nevěřil a nevěděl, kdy zas nebude musiti sáhnouti po holi. A jako dříve kozlu na jazyku ukazoval, že by rád mluvil, tak nyni ukazoval na něm, že by rád jedl. —

Panna porozuměla, vyletěla jako šipka a za chvilenku přinesla plnou mísu biřtlíků. Z Újezda pastýřův syn ani nečekal, až ho pobídnou, a s velkou pílí do biřtlíků se dal a neslevil, dokud je do jednoho nesprášil. Panna jen se usmívala, a když viděla, že z Újezda pastýřův syn je syt, taky sobě ohřála párek nebo dva.

A tak spolu v tom křišťálovém zámku zůstali a nic jim nescházelo. Panna pořád ohřávala biřtlíky a z Újezda pastýřův syn je pojídal a na kozla na bráně křišťálového zámku ani nevzpomněl. Vztek jeho dávno minul, ani jednou se neudálo, aby sáhl na klínek pro hůl. Panna mu dělala pomyšlení.

Ale pomalu ho to všecko začalo mrzet. Panna ani se nenaučila česky, ani on od ní německy, — jestli to nebyla nějaká řeč jiná. Ale co je pravda, to je pravda: biřtliky vařila každý den a z Újezda pastýřův syn měl se jako v ráji

Tak mu plynul den jako den. A když se nic neměnilo, počal si myslívat: »Mám se tu jako král, ale co je všecko naplat, když si tu nemohu ani svině popást, ani na troubu potroubit, ani žádné kratochvíle nemám. Moje panna je pěkná, ale jako my mluvit neumí; umí biřtlíky podávat, ale o bramborech s mundurem kdo ví jestli slyšela, a šusterku jistě neumí, to vím.«

A jak si vzpomněl na šusterku, již mu nešla z hlavy, jakoby mu tam seděl hřeb.

Pořád jen na ni myslil, a čím víc na ni myslil, tím méně jely mu biřtlíky.

Panna viděla, jaká stala se s jeho myslí proměna, a bylo jí líto a často vzdychala, aby mu to ukázala. Ale on už pro ni neměl očí a dnem i nocí myslil na šusterku. Jednou panna dodala si kuráže, přisedla k němu, ruku mu dala kolem krku a mnoho do něho mluvila.

Z Újezda pastýřův syn slovům jejím nerozuměl, ale pochopy měl, že mu neříká nic ošklivého. Jižjiž roztával a chtěl jí taky dáti ruku kolem krku a povědět jí po česku, co mu mozkem vrtá, ale v pravý čas mu napadlo, že se nesmí poddat ani lichotám, jako se nepoddal kráse a bohatství. A jak mu to napadlo, rozpálil se a dostal vzteka a vzchopil se a rozehnal se po holi, strhnul ji s klínka a dal panně ránu takovou, mu takovou, že sám si hned pomyslil: »Jej, snad jsem z ní nevyrazil dušičku!« Ale nedbal toho, co mu vstupovalo do myšlének, a na pannu se obořil zhurta: »Nechci tvých biřtlí ani žádných jiných královských jídel, šusterku poroučím! A nechci při sobě žádnou královskou princeznu, ale švarnou dívčici, hezkou jako Káče Profantova, ale ne tak pyšnou! A šusterku musiš umět, nebo budu bít a bít, až budeš jako louka v březnu, když se kukačkami modrá!«

Ještě ani nedoslovil, a od brány křišťálového zámku ozval se strašný vřesk, rachot a třesk. To ten kozel, ten čarodějník ducha vypustil, neboť už viděl, že z Újezda pastýřova syna pod svou moc nedostane a že je všechno marno. Poslední jeho naděje byla, že z Újezda pastýřův syn dá se svésti biřtliky a lichotami paninými a zachce si něčeho ještě sladšího. A jak by to byl vyslovil, panna hned by zas byla křišťálová, kozel by nebyl staré čarodějné síly, rány byly by se mu rázem zahojily a kouzlem byl by seskočil se hřebu na bráně, a z Újezda pastýřův syn byl by zase zkameněl v zlato a kozel byl by ho trkal až k zlatým prasatům, a tam byl by zůstal až do soudného dne, kdyby snad do té doby nebyl vysvobozen.

A co panna? Panna, jak ji přeměřil, hned se proměnila jako poprvé, a byla z ní holka jako lusk, měla bílé punčošky, červenou suknici, zelenou šněrovačku, a jako tenkrát padla před ním na kolena, nohy mu objímala, ruku mu líbala, a smála se i plakala radostí, že je nadobro vysvobozena, a tuze mu děkovala: »Zaplať ti to Pánbůh!« a jen pořád. »Zaplať ti to Pán bůh!« a to již neříkala po německu nebo jak, ale dobře po česku jako každý v Újezdě.

Z Újezda pastýřův syn nasadil si čepici, chopil se holi, obul dřevěnky a povídá: »Pojď, holka, tady nebudem!«

Vyšli z křišťálového zámku, vedli se za ruce a šli a šťastně vyšli z hory, jež byla zas otevřena. Bylť zatím uplynul rok a pašije v kostelích začínaly. Z Újezda pastýřův syn a ta panna vysvobozená kráčeli zrovna do vodňanského kostela a za sebe ani se neohlédli. Stoupli si do kouta u dveří a na kolenou pobožně se modlili. On ten z Újezda pastýřův syn ostýchal se dráti se dále mezi lidi, protože byl chatrně obut, jen dřevěnky měl, a taky proto, co to zapírati, že jeho táta je jen slouha. V kostele zůstali ze všech nejdéle, a nikdo si jich nevšiml. Po pašijích se vedli spolu do Újezda, rovnou do pastušky. Táta slouha i máma spráskli ruce, když viděli svého syna který se před rokem ztratil, jakoby se pod ním země slehla. Ale ještě větší bylo jejich divení, když se podívali na dřevěnky svého syna — kolem dokola byly obaleny zlatým blatem, co se na nich zachytilo, ještě jak v hoře měl pásti zlatá prasata.

Z Újezda pastýřův syn to bláto zpeněžil a za peníze zakoupil se v Maloucích a tu vysvobozenou pannu si vzal. Stal se možným sedlákem a pomáhal lidem i dobytku od neduhů. To umění s sebou přinesl z hory, a žena jeho taky je měla. Ale pomáhali ne čarami a kouzly, ale boží milostí Pastýřská hůl, která s ním byla v hoře, visela u něho v sednici hned pod krucifixem. Měl dva bratry. Starší byl po otci obecním pastýřem v Újezdě a mladší se dostal za obecního slouhu do Stožic, a byl dědkem slouhy nynějšího Matěje Zlatovrcha, a chlapec jeho Honza, ve škole Jan Zlatovrch, často dětem vypravovával o zlaté hoře, od které dostali příjmení, a poučoval je, že vždycky je zisknější kolem zlata nevšímavě jíti, než poddati se jeho šálivým kouzlům.

Pokrač.

W. C. MORROW:

PŘI LÁHVI ABSINTU.

Př[illegible] J. J. B. V.

Arthur Kimberlin, mladík neobyčejně energický, ocitil se za deštivého večera na dlažbě San Franciska, nemaje nijakých známostí v tomto městě, a to ve chvíli, kdy mu pukalo srdce; hlad jej trýznil a tělesné jeho utrpení bylo tím krutější, jelikož nemohlo zakalit jeho mozek. Nezbývalo mu ničeho: neměl ani nejmenší drobotiny, aby ji vyměnil za kus chleba; prodal dokonce i většinu svého šatstva, ponechav si jen tolik, čeho nezbytně žádala slušnost. A teď schvátila jej zima, spiknuvší se s hladem, aby dovršila jeho bídu

Jsa zrozen v blahobytu, jsa řádně vychován, postrádal potřebné odvahy a obratnosti, jichž je třeba ku krádeži. Nepřihodí-li se mu nějaké nepředvídané dobrodružství do dvaceti čtyř hodin, buď se utopí v zátoce mořské anebo zemře zánětem plic na ulici.

Nejedl již po sedmdesát hodin a zoufalství jeho srdce spolu s hladem vyčerpalo tělesné jeho síly: nyní bledý a vrávorající se konejšil se, jak právě mohl, vdechuje chtivě zápach z kuchyň restaurací na Market-streetu a dbaje spíše, aby ničeho neztratil z té vábné vůně, než aby se chránil deště.

Jektal zuby, vlekl se, klopýtal, popadal dechu, nemaje v tu chvíli sil, aby klnul svému osudu, maje již jen jedinou touhu ... najíst se! Uvažovat více nemohl, nechápal, že deset tisíc rukou bylo by se vztáhlo k němu a ochotně bylo by mu poskytlo potravy, jejíž nedostatek jej usmrcoval, mohl mysliti toliko na hlad, jenž jej trýznil, na pokrmy, jež by mu poskytly tepla a rozkoše.

Přišel do Mason-streetu, když zpozoroval v nějaké vzdálenosti na protější straně ulice restauraci; odebral se k ní přešed přes ulici. Zastavil se před velkými okny výkladu, hltaje očima vysoké kusy masa vroubené tukem, velké ústřice tu vyložené, řízky uzené kýty, obsáhlé jako jeho klobouk, celá pečená kuřata opečená do zlatova a podlitá omáčkou. Zaskřípal zuby, povzdechl a vzdálil se vrávoraje.

Několik kroků odtud nalézal se bar se zvláštním vchodem, na jehož dveřích byl nápis: »Vchod pro rodiny«.

V roubení těchto dveří, jež ostatně byly zavřeny, stál jakýs muž. Přese všecko vlastní svoje utrpení četl Kimberlin ve výrazu tváře tohoto člověka cosi, co jím zachvělo a upoutalo jej. Bylo se setmělo a místo bylo jen slabě osvětleno, ale bylo patrno, že muž ten jest zjevem, jehož zvláštní ráz snad i jemu samému byl neznámý. Snad že ona neurčitá úzkost, jež se jevila v této tváři, vyvolávala sympatii Kimberlinovu.

Mladík se váhavě zastavil a prohlížel neznámého.

Druhý z počátku jej neviděl, neboť hleděl přímo před se na ulici s podivnou strnulostí a smrtelná bledost jeho tváře zvyšovala příšernou nehybnost jeho pohledu Pojednou zpozoroval Kimberlina.

»Aj!« pravil zvolna a s podivnou rozhodností, »také vás překvapil déšť bez svrchníku a bez deštníku! Pojďte pod tyto dvéře ... je tu místa pro dva.«

Hlas nebyl prost vlídnosti, ačkoli byl hrozně trpký A pak to byla první slova promluvená k nešťastníku od té doby, co se ho byl zmocnil hlad, a již, že naň toliko promluveno, že viděl kromě toho, že kdosi, třeba sebe méně, dbá jeho pohodlí, dodalo mu odvahy. Uchýlil se pod dvéře po bok neznámého, jenž ihned na novo upadl v nehybnost, se strnulýma očima, ztrácejícíma se do neurčita ulice.

Avšak záhy neznámý zdál se probouzeti se.

»Může pršet ještě dlouho,« pravil. »Je mi zima a vidím, že též se chvějete. Vejděme a napijeme se něčeho.«

Otevřel dvéře a Kimberlin jej následoval se srdcem rozehřátým nadějí.

Byla to síň rozdělená v řadu malých kabin, oddělených tenkými příčkami, tak že zavřel-li kdo dvéře, byl tu úplně osamocen. Bledý neznámý uvedl jej do jedné z nich, ale než usedl, vyňal z kapsy hromadu bankovek.

»Vy jste mladší,« pravil; »byl byste tak laskav a došel k nalévárně koupit láhev absintu a přinést láhev vody a sklenice? Nemám rád, otáčejí-li se kolem mne číšníci. Tu je dvacetidolarovka.«

Kimberlin vzal bankovku a vyjda na chodbu zamířil k nalévárně.

Držel peníze sevřené mezi prsty; cítil z nich dojem tepla a blaha a paží mu projelo rozkošné zachvění. Kolik hojných teplých hodin znamenala tato bankovka? Stiskl ji pevněji a váhal. Zdálo se mu, že cítí velkou roštěnku obloženou tučnými drobnými žampiony plovoucími v rozehřátém másle na dýmající míse. Zastavil se a ohlédl ku dveřím kabiny. Spatřil, že je cizinec zavřel. Mohl se vrátit, minouti je, vyklouznouti ven, koupit si něco k jídlu. Učinil obrat, ale zbabělost v něm (jsou pro to ještě jiná jména) zhroutila jeho úmysl. Zamířil přímo k nalévárně a objednal.

Bylo to tak neobvyklé, že číšník, jehož oslovil, pozorně si ho prohlédl.

»Poslouchejte, snad to všecko nevypijete?« tázal se.

»Jsem v kantině s přátely,« odpověděl Kimberlin, a chceme pít klidně, aniž by nás kdo vyrušoval. Jsme v čísle sedmém.«

»Ó pardón. Všechno je v pořádku,« pravil číšník

Krok Kimberlinův byl mnohem pevnější, když se vracel s nápojem. Otevřel dvéře kantiny. Neznámý seděl u malého stolku, upíraje na protější příčku týž pohled, jejž před chvílí upíral na protější stranu ulice, měl měkký klobouk se širokou střechou, pošinutý na oči. Teprv když Kimberlin postavil na stůl láhvici, láhev s vodou i sklenice a usedl proti neznámému v zorný jeho úhel, povšimnul si ho bledý muž.

»Aj, přišel jste? Kterak jste roztomilý! Teď zavřete dvéře.«

Kimberlin byl zastrčil peníze do kapsy a chtěl je vyndat, když mu neznámý pravil:

»Nechte si peníze. Bude vám jich třeba, neboť vám je odejmu způsobem, jenž vás bude zajímat. Napijme se nejprve, pak vám to vysvětlím.«

Bledý neznámý zvolna upravil dva absinty a oba se napili.

Nezkušený Kimberlin dosud nikdy nebyl požil absintu; nápoj zdál se mu trpký a nepříjemný, ale jedva že se mu tekutina dostala do žaludku, sdělila celé jeho bytosti příjemné teplo.

»To nám udělá dobře,« pravil neznámý: »hned se napijme znovu. Ale povězte mi, umíte hrát v kostky?«

Kimberlin vyznal se zcela upřímně, že neumí.

»Myslil jsem si to. Nuže, buďte tak laskav a dojděte k nalévárně objednat kostky a pohárek. Mohl bych sice zazvonit, ale nerad jednám s číšníky.«

Kimberlin vrátil se se hrou, zavřel opět dvéře a hra počala.

Nebyla to starodávná a prostá hra; byla tak složitá, že dopřávala místa i úvaze i náhodě. Po několika partiích bez sázky pravil neznámý:

»Teď se mi zdá, jako byste chápal. Výborně... Dokážu vám, že tomu nerozumíte pranic. Budeme hrát partii po dolaru a já vás takto obehraju o peníze, jež jste dostal zpět. Jinak bych vás okrádal, neboť dovedu si pomyslit, že nemáte nazbyt, abyste prohrával. Nechci vás tím urazit, ale mluvím upřímně a vážím si více poctivosti než zdvořilosti. Chci se toliko trochu pobavit a domnívám se, že jste dosti roztomilý, abych mohl spoléhat na vaši dobrou vůli.«

»Zajisté,« odpověděl Kimberlin, »učiním tak s nadšením.

»Výborně, ale napijme se, než počneme. Zdá se mi, že je mi chladněji.«

Napili se znovu a tentokráte hladovec chopil se nápoje s rozkoší; měl aspoň něco v žaludku a to jej hřálo a naplňovalo blahem.

Hráli o dolar. Kimberlin vyhrál. Bledý cizinec usmál se příšerně a zahájil novou partii. Kimberlin vyhrál opět. Na to neznámý pošinul svůj širák s očí a pohlédl na svého spoluhráče svým strnulým pohledem, stále se usmívaje.

Tento pohled v plném světle na bledou tvář soudruha naplnil Kimberlina tím větší hrůzou. Počínal již nabývat plného sebevědomí a veškeré nenucenosti; úžas, jejž mu způsobovalo podivné jeho dobrodružství, počínal se rovněž rozptylovat, a hle, teď tato nová příhoda na novo pomátla jeho myšlénky. Byl přestrašen neobyčejným výrazem tváře cizincovy. Nikdy nebyl na lidské tváři viděl takovouto smrtelnou bledost. Tvář nebyla již bledá; byla bílá. Pozorovací schopnost Kimberlinova byla zbystřena absintem. Když byl několikráte zpozoroval, kterak neznámý bezděčně hladí si vous, jehož neměl, soudil, že část bělosti tváře byla způsobena nedávným oholením hojného vousu Mimo jeho bledost ukazovalo elektrické světlo velmi zřetelně jeho vrásčité a velmi výrazné rysy. Vyjma strnulý jeho pohled a chvílemi onen tvrdý úsměv, jenž se zdál nemístný na takovéto tváři, byl to výraz sochy neuměle tesané. Oči byly černé, ale zasmušilé, dolní ret byl purpurový, ruce bílé, jemné a hubené, prostoupené temnými žilami

Neznámý stáhl opět širák přes oči.

»Máte štěstí,« pravil. »Což abychom se ještě napili. Toliko absint dovede zbystřiti ducha a vidím již, že my dva spolu strávíme znamenitý večer.«

Když se napili, pokračováno ve hře.

Kimberlin od počátku vyhrával, prohrávaje jen málokdy nějakou partii. Byl nyní velmi vzrušen. Oči jeho zářily. Tváře jeho se zarděly.

Neznámý prohrav hromadu bankovek, jež byl vyňal, vzal jiný balík, větší a sumy mnohem značnější. Balík měl cenu několika tisíc dolarů.

Po pravici Kimberlinově ležela jeho výhra: as dvě stě dolarů.

Zvýšili sázku a napivše se, pokračovali ve hře. Nyní se štěstí obrátilo a neznámý snadno vyhrával. Avšak záhy vrátil se zdar Kimberlinovi, neboť hrál nyní s veškerou rozvahou a veškerou obratností, jíž byl schopen. Toliko jediněkráte tázal se, co si počne s těmito penězi, bude-li vyhrávat až do konce. Avšak pocit nezištnosti přiměl jej k rozhodnutí, že je vrátí neznámému.

Nyní absint uvolnil tou měrou schopnosti Kimberlinovy, že když dočasné ukojení hladu minulo, tělesné utrpení vrátilo se tím silněji. Nemohl-liž by si ze své výhry objednat večeři? Nikoliv, bylo to nemožno, neboť neznámý nemluvil o jídle. Kimberlin pokračoval ve hře, zatím co hlad jevil se krutou, sžíravou bolestí, tak že se svíjel a skřípal zuby. Neznámý, úplně zabrán hrou, nepozoroval toho. Zdál se být rozpačitý,

vyjevený. Hrál co nejbedlivěji, studoval dopodrobna každý vrh. Nepromluvili ani slova. Přerušili hru toliko, aby se napili, načež chřestění kostek počalo znovu a peníze hromadily se dále po pravici Kimberlinově.

Chování bledého neznámého stávalo se podivným. Chvílemi se zachvěl a nastavoval ucho, jakoby naslouchal. Oko jeho na chvíli zaplálo, pak se opět stalo zasmušilým.

Najednou Kimberlin, jenž nyní počínal považovat svého spoluhráče za jakousi obludu, pozoroval, kterak přelétl přes jeho tvář odporný výraz a rysy jeho na chvíli strnuly v podivný pošklebek. Přece však bylo patrno, že čím dále tím více klesá ve stav apatické netečnosti. Někdy, když se Kimberlinovi podařil vrh úžasně šťastný, pozvedl k němu oči a hleděl na něho chvíli se strnulostí, jež způsobila, že se mladík zachvěl

Dokon.

FEUILLETON.

DENNÍK SPISOVATELE.

Rozházené zápisky.

V Praze, 6. července. Podnikaví páni z »Moderní Revue« zařídili si zajímavou živnost: vykořisťování absolutního ignorantství českých věci a literatury naší u malých, pokoutních cizozemských revuí k osobní reklamě a k zahraničnímu exportu svých bezcenných literárních tretů, které nikdo doma nechce a nezná. Podobné revue, zejména francouzské, nemající ve Francii ani vlivu ani čtenářů, jsou rovněž odkázány hlavně na export za hranice a ochotně otvírají své sloupce všemu, co se jim pošle z ciziny, i největší nesmysly, jen když tím zvyšují kosmopolitickou a exotickou pestrost svého obsahu. Nemůžeme jim zazlívati ledabylost, s jakou přijímají články o cizích literaturách, zejména o české, která je jim vzdálenější a záhadnější více než poesie mandžurská a filosofie hotentotská, pokud za takovou nepokládají učené výklady některých svých doktrinářských filistrů. Takový redaktor francouzské »internacionální« revue nemůže být zodpověden za naivnosti a hlouposti svých zahraničních korrespondentů, s duší čistou, důvěřivou by uveřejnil literární článek nějakého kvartána, ovládajícího poněkud franštinu (překlad do franštiny tuzemské ochotně obstarávají dotyčné redakce), nějaké fantastické pojednání ku př. »o významu proroka Fialy na moderní estopsychology české«, právě tak jako teď vytiskla »L'Humanité nouvelle« revue internationale v červencovém sešitu pojednání p. Arnošta Procházky o »mladé české literatuře«. Pan Hamon, redaktor této revue, nemůže za tuto studii páně Procházkovu, jako nemohl za kritické poznámky p. Habra ve své revui. Věci české jsou nekontrolovatelny v takové revui, kde dříve o literatuře naší psal dobrodružný jakýsi dělník, zapadlý do anarchistických kruhů pařížských, na jehož místo nastoupil nyní p. Procházka.

Evropa je velmi důkladně poučována o »mladé literatuře české«, neboť každou chvíli se někde objeví nějaký článek naší zahraniční reklamní kanceláře firmy Karásek & Procházka. Jednou píše po polsku neb po německu či po francouzsku p. Jiří Karásek: tu z dalekých krajů přichází k nám zvěst o smělé reformatorské činnosti kritika, essayisty, průkopníka nových myšlének a směrů p. Arnošta Procházky, po druhé uchopí vzletné a polyglotské péro p. Arnošt Procházka a píše po polsku, po německu, ano i po francouzsku a oklikou přes Paříž, Varšavu či Berlín posílá do vlasti české velká odhalení o poetovi a psychologovi, sensitivovi, nostalgikovi, fumistovi Jiřím Karáskovi. Ani naši foot-ballisti nešíří po Evropě tak rychle slávu jména českého jako tito literární sportsmani. Ve svých vzájemných reklamách tu- i cizozemských, ale zvláště cizozemských, jež mohou býti říznější a silnější jako exportní pivo, nezapomínají též na své věrné a vždy s dojemnou lidumilností vyvolávají jména p. Karla Kamínka a sl. Luisy Zikové i p. V. Dyka, svého dvorního humoristy, roztomilého žvatlálka »špačíčka pána« krutých epigramů a básnických invektiv. Poslední článek p. Procházkův v »L'Humanité nouvelle« je vzorem exportního zboží zmíněné firmy. Opakuje vše, co bylo již dříve užaslé Evropě řečeno o velkosti a slávě literárních reformatorů českých. Velmi humoristická lektura; netušili jsme, že těžkopádný, dychavičně se vlekouci Brunetière a Zákrejs »Nového kultu« a Moderní Revue« dovede tak laškovati s čtenáři. Ovšem má před sebou čtenáře francouzské a tu si dodal kuráže a elegance: »Mesdames, messieurs! je vous montrerai un tour de force et un joli tour de passe-passe.« Vyseкl poklonu prof. Masarykovi, vyhrnul si rukávy a provedl několik kejklířských »passe-passe« s českou nejnovější literaturou, vytřepal odkudsi z prázdna své soudruhy a sougenie jako papírové květiny z prázdného kornoutu, s překvapující hbitostí vyeskamotoval z p. Karáska ráz na ráz: estéta, essayistu, psychologa, nostalgika a nejbrillantnější číslo produkce — effekt nikdy neselhávající), pak »nechal zmizet« celou řadu poetů, romanopisců, kritiků, kteří se nehodí do jeho prestidigatérské boudy, za to vždy a neodvolatelně provede velkolepé křísení mrtvol a citování duchů a v závěrečném bengálském osvětlení předvádí p. Karla Kamínka, sl. Zikovou i rozkošného p. V. Dyka. Poslední produkce páně Procházkova je nad jiné komická a zábavná. Praví mimo jiné, že Jaroslav Hilbert, autor dvou her karakteru měšťáckého, není umělcem »avant-gardy« a Vilém Mrštík že není psychologem. Za to extrémním avant-gardistou je ovšem p. H. S. Neumann (pokud tato čestná šarže není právě udělena milostivě Ant. Sovovi) a psychology jsou autor »Gotické duše« a autor (čeho?) zvaný p. Karel Kamínek. Tím je článek v »L'Humanité nouvelle« karakterisován. Vilém Mrštík překonaný psychologem p. Karáskem, zastíněný psychologem p. Kamínkem: mesdames, messieurs c'est épatant!« V. H.

DIVADLO.

K starším svým dvěma memoirovým knížkám »Z mých pamětí« a »Frašky a tragedie« přidružil letos pan Jiří Bittner třetí »Jeviště a zákulisí«. Tříšť vzpomínek, skizz, črt, genrových studií, portretů a karrikatur vyplňuje interessantní svazeček prosy p. Bittnerovy; zatrpklé a tragicky přiostřené osudy druhů a známých autorových z rozmarných let venkovského herectví, zákulisní historie velkých divadel německých, kde autor i s nezapomenutelnou svou chotí, jejíž stín diskretně mihne se některými črtami, dlouho působil, střídají se s figurkami velkého města a vedle Ricciové vřele vzpomíná autor navždy zapomenuté a neznámé nějaké herečky ubivší svůj talent a svěžest na bídných prknech venkovského divadélka. Do svých vzpomínek přenesl p. Bittner kus vlastní osobitosti, kus té překvapující, na první pohled snad odpuzující, ale tím silněji pak působící břitkosti.

*

úsečnosti a pomimovanosti, jež charakterisovala všecky ostře a prudce jím stvořené postavy. Jeho věty jsou úsečné a trhané, průzračné a jasné, kusé a výmluvné; vyzdvihnou význačných několik čar, několik úsloví a pohybů osoby; neprohlubují, nestínují, ale přesvědčují; baví a poutají, ale dojem z nich prchne s okamžikem. Pan Bittner svou knížečkou chtěl vzdorovati prchavé slávě herecké, vadnoucí jako růže a vavřínové snítky divadelních věnců. Ctitelé páně Bittnerovi, jimž knížka přijde jistě vhod, nechtěli by se však nikterak smířiti s myšlénkou, že memoirové črty vůbec mají jim nahraditi p. Bittnera — dramatického umělce; doufají spíše, že poslední jeho pohostinské hry byly předzvěstí nového působení a že p. Bittner odvrátí se brzy od memoirové minulosti a energicky skočí zas do areny přítomnosti.

QUISPIAM.

LITERATURA.

Jiří Karásek: Gothická duše. Knihovna Moderní Revue.

Počítám s úžasem, že to je desátá kniha p. Karáskova. A snad už pátý, nebo šestý román. A přec je tak naivná, tak důvěřivá ke čtenářům, jako début... ne, ani ten nesmí být takovým, nemá-li zničit autorovi všechen kredit hned na počátku literární dráhy. Ptejte se po dojmu po celkovém dojmu a jsem v rozpacích... »Je velmi lyrický«, napadá mi — má tón, jediný tón měkký, tlumený a smutný.« Ale vy chcete vědět, co v něm je, vždyť je to román — a já si zoufám.

Je to vlastně životopis, — v naší literatuře už úctyhodného typu »posledního člena patricijské rodiny«. Šeď, hustá mlhová šeď halí jeho duši. Časem tam vnikne nějaký paprsek, který jej podráždí k odporu, nebo exaltuje a vyvolá visi. Stojatá matná voda, která nic nezrcadlí — v které jen hnije všechen organický život. Vše, co je v člověku krásné, žádostivé a výbojné, milující a nenávidící, všecka bohatá vegetace instinktů.

»Nikdy nejevil žádné zvědavosti, žádná věc sama o sobě nepoutala jeho zájmu, nikdy neřekl, že má to v lásce, ono v nenávisti, že si toho přeje, po onom že netouží «

Jsem toho dalek vylučovati takový charakter z umění, ale chci jej míti objektivovaný, opravdu živořící, vlekoucí se skutečnou Prahou, chci být sveden k soucitu pro ta unavená gesta, smutné oči, pro jeho hlas zanikající v mnoha zdravých veselých slovech. Chci podlehnouti illusi skutečnosti... a prostředky k tomu v literatuře jsou, tuším styl a psychologie. Poukazuji ke Goncourtům, k nimž se p. Karásek odvolává. Ale p. Karásek mi tu něco dlouze vypravuje, čemu nemohu věřit, co mne nijak nesvádí přes všechny tečky, pomlčky a přes všechnu typografickou lyriku.

Jak se pan Karásek omezí na slova, jak se nestará ani o psychologii ani o dojem, doložím příkladem velmi snadno, namátkou takřka vybranným: »ale zatím, co tělo žilo docela mechanicky, v jeho duši rodil se a vyrůstal svět jiný než ten, v němž živořila jeho tělesnost, svět mohutnící v nesmírné dimense za mlčení plného úcty a úžasu, v němž v skrytu pozoroval jeho jevy. Všechno, co jej ve světě skutečném nechávalo lhostejným, nebo co jej odpuzovalo, nabývalo nyní jakoby zmocněného života. v nejjemnějších vibracích a v nejprudších odstínech a odlescích« atd.

Čekáte obraz onoho vnitřního světa — třeba hodně pittoreskní a bizarrní, nějakou japonerii zděděného bohatství dojmů... gothické bohatství tvarů, — óh, autor bude mít proč opovrhovat hrubou, drsnou realitou. A zatím... je to třeba pustá jizba, která se mění v komnatu plnou krásy a lesku — fantomy lidí, kterým dává hedvábné šatečky — růže a tulipány na kostelních pokrývkách se mění v sady... atd., tedy právě zevní svět, opovrhovaný a cizí, který se v nitru jeho transformuje, jako více méně u každého člověka. K čemu tedy tolik opovržení? Či jsou zvláštním světem ony myšlenky o české přítomnosti a minulosti? Jsou to zcela běžné názory prošlé sentimentální duší, zdá se vám, že slyšíte Třebízského naříkat. Tato sentimentalita se zvrhá až v onu komickou náladu, jíž říkáme šibeniční humor. Poslechněte třeba tento passus:

»Rozevíral knihy jiných básníků, četl jich výtvory, ale nenacházel žádné podobnosti mezi tím, co psal, a mezi tím, co četl u jiných. Viděl, že jest ve formě (!) umělecké naprosto dilettantem.«... »a opakoval si smutně... že jest nutno přejíti světem lehce jako stín ..a nedopouštěti, aby vulgarity, z nichž se skládá lidský život, přežily život sám... stělesněný v nicotném uměleckém výtvoru!« To je opravdu logika šibeničného humoru u p. Karáska, kterého jinak, jako individualistu, musí těšiti každá odlišnost — a teď se pro odlišnost odhodlává k umělecké sebevraždě. Hrozné!...

»Gothická duše« má být zároveň typem české duše, která marně hledá pravdu a pro ni hyne. Je to úžasné, jak lehce a jak zcela náladově je p. Karásek hotov se synthesou »české duše«. Také jako rek je v stálém rozporu se svým nitrem, potáceje se mezi nevěrou a devotností. Ale jaká je tato jeho gothická duše... zcela upjatá k zevnějšku, k symbolům, které jí jsou modlami, neschopna povznésti se k ideji Boha. Jeho víra se tříští o náhlý hněvný nápad, že krucifix, u něhož klečí, je pouhé dřevo — ne Bůh. Právě nevěra, která je rubem pověry, a žádný rozpor s konvencionelním křesťanským, nebo vlastním pojetím Boha. (Viz na př. str. 149.)

Ať zavadíme o cokoli, vše se boří pouhým dotekem, ať psychologie, ať forma, ať ideová koncepce, a tak z Gothické duše nezůstává nic, než ten lyrický tón a tu a tam nějaký pokus o figuru (na př. přítel-literát je dost určitý a živý).

OTAKAR ŠIMEK

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Zatím co jiná veliká města proměňují své bývalé hradby v elegantní parky s půvabnými a osvěžujícími promenádami, stará se Praha systematicky o zalesnění svých fortifikačních pozemků vysokými a pustými činžáky. Banální město, kupící se nad Nuselským údolím, kdež autorce »Babičky« dali nejzoufalejší a nejnevkusnější ulici, loni dostalo vážného konkurrenta v čtvrti kasáren u bývalé Strahovské brány; nejnověji pak v okrese vojenských budov mezi Prašným mostem a Bruskou. Modní štukaturou olíčená ohromná budova nové školy kadetní tvoří důkladnou oponu královskému hradu a svatému Vítu. Jdete od Bubenče neb Dejvic a hledáte Prahu: nalézáte však jen kadetku, jejíž rozlehlá fronta úplně pohltila celý pohled na Hradčany. Toto monstrum erárního slohu a vkusu jest centrem, kolem něhož v brzké době shromáždí se celé zástupy vojenských skladišť a stavení. Doufejme: na rok definitivně zastavějí se Lumbeovy zahrady sedmipatrovými obludami, za dvě léta konečně použije se k účelům populačním a kommunikačním Jeleního příkopu dosud ladem ležícího a tak, nedočkáme-li se korunovace, dočkáme se jistě Velké Prahy.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vybrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 20 ČERVENCE 1900. * ČÍSLO 31. *

JOSEF HOLEČEK:

SELSKÉ DĚTI.

(Pokr.)

Pohádka tato či rodová legenda obecního slouhy celá se odehrála před očima chlapce, pasoucího na otcovském sadě hříbata. Všecko bylo před ním jako živé, jako skutečné. O ničem nepochyboval, že se událo, ano kdyby pastýřův Honza byl potřeboval přísežného svědka, že všechno bylo tak, jak se vypravuje, zde by ho byl jistě našel.

Ještě chvíli upjatě hleděl na květ pantoflíčka. Něčeho se přec nedostávalo, aby pohádka, kterou jeho fantasie směstnala do pantoflíčka, byla úplná: do jeho zlatého nitra někdo vešel, ale nevyšel.

Eja, už vyšel! Ale ne z téhož květu, ale z vedlejšího, jenž vyrostl z jednoho stonečku s ním. Zas taková malá, maloulinká muška, mušinka, a na nožičkách, jedva rozeznatelných, i na hlavičce měla plno zlatého prášku, a peroutky, peroutečky, peroutinky při své puntíkové maličkosti přece se stkvěly celou duhou. Až se podivil! Věřil, byl přesvědčen, byl by se nechal krájeti, že muška prošla útlým stonečkem, nitky ne tlustším, a dostala se tajnou chodbou do druhého květu, z něhož vedl východ na boží svět.

A s popraží květu muška spadla do trávy a bez památky se v ní ztratila.

O chlapce pokoušel se udatenský hněv, ještě když ten z Újezda pastýřův syn ve zlaté hoře přemáhal kouzla čarodějníkova. Nyní jej opanoval úplně. Ach, marně Honza pastýřův naučoval jej: nikdy se neulakom na zlato! — on se ulakomil! Zle se ulakomil! V prsou jakoby se mu vařilo. Zatínal zuby a pěsti a běžel pro prut, jejž byl s sebou na sad přinesl. A prutem jal se nemilosrdně vyháněti včely, pasoucí se na květech stromův i trávy.

»Vša, mouchy Kojanovy, vša! Co se pletete do našeho? Všecko zlato nám odnesete, vša!«

Dlouho je nevyháněl. Jedna jej uštkla do nohy, vzkřikl bolestí, svalil se do trávy a úzkostlivě hleděl na nohu, jež vůčihledě otékala. Nikdy ještě se mu něco takového nestalo. Včelí uštknutí znal jen podle jména. Otec i matka jej varovávali, aby všetečně nelezl na zeď, oddělující jejich sad od sadu Kojanova, kde stály řady úlů: »Nelez tam, včály tě poštípají!« Dosud mu žádná neublížila, ačkoli málo byl poslušen varování rodičů. A dnes dostal co proto! Jeje, jak to bolí, píchá a škube! A noha otéká, otéká, brzy bude jako pavuza.

Plakával-li příliš nad nepatrným zraněním, matka se mu žertem posmívala: »Jen plač, plač, máš proč, polezou ti tudy střeva!« A on se vždycky zastyděl a vzmužil a pláče zanechal. Ale dnes dostává opravdový strach. Otok se provalí a střeva mu tudy vylezou — to již jistě! Nepláče řevně, jen tak potichu skolí. Netroufá si vřeštěti, nepochodil by. Uslyšeli a řekli by: »Dobře ti tak, zas jsi byl na zdi!« A žehrá: »Náš tatínek nepolitují, kdyby mě pálili, a maminka jsou taky taková. Jak oni ještě se dočkají, že srazím vaz, schválně si srazím vaz, a potom budou litovat a plakat, ale bude pozdě!« Ale nežehral dlouho; brzy se dostavil praktický účinek vychovatelské methody, která se mu tolik nelíbila. To by se načekal, než by mu někdo jiný v nouzi pomohl! Sám si pomůže! Trhá jitrocel a listí bezové a přikládá si je na otok. Okamžik se mu zdá, že pomáhají, ale hned zas obnovuje se náramná bolest. Belhaje po sadě rve všecko listí, na kterém si nedávno pochutnával, a zkouší, zdaž by neztišilo jeho bolest. Marně.

Na výslunném místě sadu je malá obůrka, hrazená nízkými plaňkami. Tam matka sází nejpotřebnější zeleninu: hlávkový salát, něco petržele a celeru. Tam sije také hlavatici, odkudž ji vysazují na pole. Zbývá tam ještě holé místo,

určené pro okurky. V koutě rozkládají se veliké lupeny křenu, také osvědčené rostliny, která pomáhá

Chlapec obalil si otok křenovým listím a čekal, že bolest přestane. Listí křenové pomohlo tak málo jako jiné. Ohlížel se po jiné pomoci. Zdaž by nepomohla země? Vždyť tatínek říkávají: »Země pomůže ode všech bolestí.« Rozumí tomu doslovně. A již kope kudlou a hrabe rukou, do hrůbku klade oteklou nohu a zahrabává vlhkou, příjemně chladivou prstí. Pomoc nalezena! Pokládá se na zem. Palčivé škubání se tiší. Chlapec přemýšlí o tom, co se událo, a zdá se mu, že vším vinni jsou Kojanouc, obzvláště Bartoň Kojan. Kdyby nebylo strejčka Kojana, nebylo by jeho včal a on byl by dnes bez bolesti. Žádost pomsty, strašné pomsty ozvala se mu v duši.

Sáhl si do kapsy sukně a hmatal všechny tam skryté poklady a tím zkontroloval, žádný-li neschází. Kromě kudly, kterou vykopal hrůbek, byly tam tři kuličky, špaček, provázek a přehrštle fizulí. Propouštěje jednu za druhou prsty, jakoby počítal (kdo ví, uměl-li počítati do desíti), a dívaje se na prázdné políčko obůrky, připravené pro okurky, přišel na myšlénku, jak pomstu provede. Fizule nasází na políčko. Úrodu všechnu si schová a budoucí rok užije jí jako semene a nasází tatínkovi na pole za humny. Co sklidí, zase zasadí, a potom už bude fizulí pro všecky kluky v osadě. Bude jim je prodávat a vezme si k tomu dva žandáry s nabitými flintami. Bude s nimi chodit od čísla k číslu. »Máte kluka?« »Máme.« »Ať si přinese pytlík na fizule.« Kluk, mysle, že jich dostane zadarmo, přinese pytlík, prodavač mu jej nasype a řekne: »Za fizule zlatku.« A jak to řekne, oba žandáři sebou trhnou, prudce dají flinty k líci. Kdo by se zdráhal, bez milosti bude na tom místě zastřelen.

»Tak se sejde milion jako nic. Za milion koupím Kojanouc a všichni mi musí s očí, abych je do smrti neviděl. A já všecky jejich polnosti posázím vrbičkami, takovými žlutými, a nadělám si fůru píšťalek a každému klukovi dám po píšťalce a budeme pískat, až budou uši zalehat. My budeme pískat, a Kojanouc budou plakat, a nejvíc ten kluk Bartoň!«

Usnul. Když ho večer otec odnášel na lůžko, ani se neprobudil v jeho náruči. Položili ho a oba rodiče starostlivě se postavili nad něj. Budili ho k večeři — jakoby dřevo budili.

»Mne taky včála nesmí štípnout,« pravil otec, aby upokojil matku, »hned mám otok jako buben a v celém těle cítím, jakobych byl otráven.«

Žena tuto vlastnost svého muže znala a méně si všímala otoku na noze chlapcově, než toho, jak pevně, jak křečovitě měl zaťatou pravou pěsť. Pokoušeli se ji otevřít. Hoch jakoby nepociťoval, dotkli-li se jiné části jeho těla; ale jak mu sáhli na pravou pěsť, ošil sebou zprudka, hněvivě něco nesrozumitelného mluvil a bránil se, jakoby šlo o ztrátu velikého bohatství. Ale neprobudil se a hned zase spal jako zařezaný.

»To je fantaz,« mínila matka.

»Bláhová! Něco se mu asi zdá. Nechme ho a raději se zaň pomodleme!«

Oba poklekli k večerní modlitbě a dlouho na ní prodleli. Modlili se šeptmo, každý pro sebe, ale myšlénky a city jejich byly nerozlučně spojeny.

»Tatínku, berou mě!« zvolal hošík ze spaní. Oba rodiče skokem byli u něho. Měl oči otevřené a strnule se díval. Srdce se v nich třásla — jen oni to věděli, ale chlapec zvěděti nesměl.

»Kdo pak tě bere?« tázal se otec drsně. »Popadl by si! Ty se nemusíš bát, že tě někdo vezme!«

Oči děcka zas už se zavřely. Matka šla, namočila plátýnko do octa a ovinula synáčkovi skráně.

»To jsou starosti,« povzdychla si. Otec také si vzdychl a hluboko nachýlil hlavu, ale neříkal nic. Požehnal všecky tři dítky křížem, vyšel na dvůr, pustil psa se řetězu, zamkl komůrku, kde spaly děvečky, vrátil se do sednice, pokropil se svěcenou vodou, odříkal hlasitě žalm před spaním, posadil se na pelesť a řekl: »Ba jsou!« Převalil se, a než bys napočítal tři, zvolna zachrupl. Tak znívá prvé zarachocení hromu, když jest ještě daleko za horami.

Hospodyně zatím ještě zkoušela, jsou-li okna na obrtlíky dobře zavřena, zamkla dům a v černé kuchyni na ohništi ulila žhavý popel. Vrátila se do světnice, pokropila se svěcenou vodou a na klásku donesla několik kapek i na synáčka, o nějž se bála, aby nedostal nemoc. Udělala kříž nejprve jemu, potom dle věku druhým dvěma dětem a, hlasitě odříkávajíc žalm před spaním, shasila olejovou lampičku na stole.

Co znamenala zaťatá chlapcova pravá pěsť?

Ještě jak spal na sadě, zasnil se mu sen, ve kterém se sladkost a hrůza střídala. Nejprve byl sladký, potom hrozný.

Bylo to tak.

Chlapec jako šel za humna na louku, kde byla studánka. U studánky bílívali plátno. Maminka jen tak ze stavení odskakovala plátno pokropit a aby u plátna přece někdo byl na stráži, posazovala k němu chlapce. Aby nespadl do studánky, nestrašila jej vodníkem, neboť vodníci panují nad většími vodami, nad rybníky a řekami. V každé studánce je Panna Maria. Kdo znečistí studánku, potřísnil klín Panny Marie. Zbožný strach dlouho chlapce zdržoval od studánky, ale zvědavost konečně zvítězila nad strachem. Připlížil se k ní vysokou travou a když byl blízko u ní, položil se na břicho a přeopatrně se k ní doplazil. Doplazil se na taras, opřel

se oň rukama, podíval se do vody a ve vodě neviděl Panenky Marie, nýbrž svou vlastní podobu. Také tam viděl obraz slunce, modré nebe a bílé beránky na něm, ale Panenky Marie neviděl, ne! Tuto výzkumnou cestu vykonal několikrát a vždycky se stejným výsledkem.

»Panenka Maria nebudou doma,« usoudil. Pochybnost ani nejmenší v duši se mu nevloudila. A co dělají myši, když není hospodyně doma, je známo. Chlapec už nelezl k studánce po břiše a neměl už nižádného strachu, když se k ní přibližoval. Dotkl se prutem hladiny studánky, a že mu ho nikdo hned z ruky nevytrhl, odvážil se vstrčiti prut až do dna. Voda se zakalila, vyskočily bublinky. Chlapec byl jako hromem poražen. Myslil, že jistě propadl nějakému strašnému trestu. Ale nikdo ho nezatáhl ani za pačesy, ani za ucho.

»Panenka Maria jistě nejsou doma,« usoudil a dne následujícího odvážil se do studánky pustiti kamínek. Nehodil, jen pustil, a to kamínek zcela malý, pěkně obroušený oblázeček, »škrábec«, že by zaň každé děvče poděkovalo jako za korál. Kamínek žblunkl, dopadl dna a zůstal tam ležet. Nic jiného se nestalo.

To vše bylo již před tou sněnou výpravou ke studánce.

Chlapec po cestě si nabral plnou kapsu kamení. Nevěděl proč a nač, ale nabral si. Přiblížil se ke studánce a dřív, nežli si mohl rozvážiti, co činí, vzal kámen, hodně větší než onehdy škrábec, a hodil jej do studánky. A jak jej hodil, ozvalo se bolestné vzkřiknutí dítěte: »Maminko, dostal jsem kamenem do hlavy!« A již ze studánky vystoupila Panenka Maria s Ježíškem na ruce. Oba byli pod korunami, a Ježíšek měl na spánku boulu jako holubí vejce. Chlapec ukrutně se zhrozil svého činu.

»Kdo to udělal?« tázala se Panenka Maria.

»Bartoň Kojan,« odpověděl chlapec bez rozmýšlení. Zhrozil se ještě víc než poprvé. Obyčejně nelhával, ale nenávist k Bartoni Kojanovi a všemu, což bylo Kojanouc, vnukla mu lež a on ji vyslovil. Myslí: nyní do mne jistě z čista jasna uhodí, anebo mi Panenka Maria naloží pořádný pardus. Ale jak se podivil, když Panenka Maria místo toho sáhla do kapsáře, vyndala čtyrák, vtiskla jej chlapci do ruky a řekla: »Tu máš, chyť Bartoně!«

Strach a hrůza ustoupily sladkému pocitu. Zaplať Pánbůh, Panenka Maria o jeho lži neví! Drže čtyrák pevně v pravé hrsti, utíká od studánky, jakoby mu hlava hořela. Utíká, ale těžko, ach těžko! Kamení v kapse tlačí ho k zemi, vysoká tráva zdržuje mu krok. Levou rukou si nadzdvihuje sukni, aby nohy byly volnější, a v druhé pevně drží čtyrák. Nazpět se neohlíží, bojí se, jak by se ohlédl, že by zase spatřil boulu na čele Ježíškově, již on mu zadal. A bojí se dále, kdyby Panenka Maria ještě jednou pozřela do jeho tváře, že by poznala lháře a klevetníka a zvolala: »Nehodný, čtyrák sem!«

Utíká, pachtí se, dechu nemůže popadnouti. Napadá mu, že by se stal lehčím, kdyby vyházel kamení z kapsy. Ale kapsu má po pravé straně, musil by do ní sáhnouti pravou rukou, a v pravé ruce drží čtyrák! Svírá jej, nepustí, nedá, všecko na světě podstoupí, aby mu čtyrák zůstal. Čtyrák mu skutečně v hrsti vězí, ale kamení v kapse jakoby bylo stále těžším. To již nejsou kamínky z cesty, ale patníky!

Již je zondán jako pes, ale od studánky chvála Bohu urazil hodný kousek. Nabývá jistoty, že mu od Panenky Marie nehrozí nebezpečí. Nebezpečí za ním mizí, ale nové před ním vystává.

Nohy jej nesou k lesu, k Havlouc lesu, o němžto vždycky slýchal, že je v něm domovem divý muž a vlci. Co by vlci byli, známo mu nebylo, ale pouhé slovo »vlk« nahánělo mu husí kůži. Více vlka strašila jej už jen »kobylí hlava s krvavýma zubama«. Sám se do lesa nikdy neopovážil — a nyní je sám a do lesa jde! Raději by nešel, ale nemůže jinak. Obrátiti se nemůže, aby se nevrátil ke studánce. A jde-li ku předu, třeba jakoby se kradl, blíží se k lesu, nic platno.

Jediná pomoc jest, aby se ani nevracel, ani nešel ku předu, ale jen přešlapoval a tvářil se, jakoby šel, s místa se při tom nehýbaje.

Vyzrál na to, je mu volněji. Ale najednou co se stalo najednou? Nějaká neviditelná, silná ruka jej uchopila, vyzdvihla a táhla prudce k lesu, tak prudce, jakoby letěl, anebo spíše, jakoby byl z praku vystřelen.

Dopadl na pokraj lesa. Ještě se nesebral — nová hrůza! Slyší vlčí píseň!

U nich si do roka podalo dvéře mnoho příchozích, mužských i ženských, a obyčejně něco chtěli. Ale ač přicházeli s prázdnýma a odcházeli s plnýma rukama, tatínek i maminka rádi je vídali a říkali o nich, že přinášejí do domu boží požehnání. Chlapci na božím požehnání ještě málo záleželo — prostředníky mezi ním a Bohem byli rodiče; proto se nedíval na příchozí tak jak otec a matka, nýbrž svýma očima, podle toho je posuzoval a cenil.

Mezi příchozími objevoval se u nich jednou do roka dráteník Ďuríček. Byl to malý, shrbený stařík, spíše podobný omšenému špalku než človéku. Oči se mu hluboko ztrácely pod střechou hustého a dlouhého obočí. V bezzubých ústech věčně dumlal »fajcčku« — »zapekačka« ji říkal. Nikdy nepřišel oholen, ale rovněž nikdy strniště na jeho obličeji nebylo delší palce. Byl otrhaný a špinavý. Košile a houně měly vždycky, v zimě jako v létě, stejné díry, jež, podivná věc, jakoby se nezvětšovaly! Ďuríček, ač vetchý, měl velikou

*

silu, ale na stará kolena zřídka ji vydával. V mladších letech musil, byl dřevorubcem; ale když nadešla šedesátka, opustil hory a lesy, kde prožil celý dosavadní život, za všecko jmění, co si vyrobotil v potu tváři, koupil si kolo drátu, brašnu s kristuskem na širokém řemeně a klíštky. Tak vypraven vydal se na Moravu a do Čech. Chodil ode vsi ke vsi, od čísla k číslu, dostal nocleh a najíst, a více jeho srdce si nepřálo. Nedrátoval, nenabízel hospodyním svých služeb toho druhu, snad ani drátovat neuměl. Pokoušívali jej proto Vymlouval se, že již nemá sil. Ale když jednou pacholek chtěl si s ním ztropiti žert a vyzval jej do křížku, Ďuríček neodvětil slovem, nýbrž skutkem a po nedlouhém zápase statného mladíka položil, že měřil zemi po šířce i délce. Chlapec ten kousek vlastníma očima viděl Ďuríček dobyl vítězství rukama — co rukama! To nebyly ruce, to byly dva železné, dobře kované sochory. Masa na nich nebylo, jen kost a kůže, a ta kůže byla scvrklá a černá. Prsty byly tlusté a ztuhlé jako roubíky. A když tehdy pacholka, jemuž ďas nedal dobře dělat, chopil, sevřel ho, jak tatínek se vyslovili, jako železná panna a svíral, tiskl jej, až mu kolena podklesla a oči se vyboulily. V tom okamžiku náručí železné panny se rozevřelo a pacholek z něho vypadl na zem jak široký tak dlouhý.

Ďuríček nebyl pohádkový dráteník, který přicházel vždycky s plnou brašnou povídání a písní, který přijda letěl naštípati dříví, nanositi sena a slámy, uměl způsobně hovořiti s otcem a matkou, slušně žertovati s mužskými i ženskými a hráti si s drobnými haranty a po večeři zpívat a vypravovat až do úplného ukolébání posluchačů ve spánek. Ne, z těch vítaných hostí Ďuríček nebyl. Patřil k těm nocležníkům, kterým nebylo lze odepříti skutku křesťanské lásky, k vůli němuž přišli, na které ale nikdo nevzpomínal, když nepřicházeli. A zvláště děti byly by ho rády postrádaly. Pokrač.

Jan Opolský:

PO KLEKÁNÍ.

Vše po klekání zesiví a zvadne,
dušička klatá dále putuje,
ran dlouhých trochu se zvonice padne
a černá žába žábu celuje.

A měsíc nejde, měsíc dlouho váhá,
ve třtinách želí hnízdo kačeří,
močálem mrtvým stříbrná jde dráha,
jako když prutem v bázni udeří.

A korun dóm své rozptyluje rysy
a chechtot v něm, jak snítky ševelí,
stín vyzáblý tich na pahýlu visí...
Noc počala před svatou nedělí...

ČERVENÁ KARKULKA.

Já jsem vlk dobrý, ztepilý
a něžné mravouky,
Karkulko, líčko májové,
hleď, ujmu se tvé ruky!
A v lásce dojdem ku cíli
skrz obsazená křoví,
věř, jím téměř jen obilí!

»A maso?! Kdo ví! Kdo ví!«

Já jsem vlk starý, počestný,
jak shrblý pastor lidu,
říc' nesmí smutný pocestný,
že ubral jsem mu klidu!
Já vlk jsem a ty Karkulka!
Necítiš shodu duší?

»Cítím jen, něco dlouze lká,
něco mi v žebrech buší!«

Hihová, hihi, pohádka!
Karkulko, moje mravy
čisté jsou jako z pozlátka,
já nejsem dvořan lhavý!
Karkulko! Růže! Něha má
k tvému se tulí mládí,
tajnosti šumí nad náma,
budem se míti rádi!
... Přesličné lože na mechu
a v něm můj hustý kožich...

»Jen dál a dále bez dechu,
všecko je v rukou božích!«

Hle tratíš směr a bledá jsi,
to znesvěcuje děti,
a průvan rve tě za vlasy,
jak úzkosti tvé letí!
A stmívají se závrati
a poplach, poplach buší...

»To slyším kůstky křumpati
pro ‚pokrevenství' duší!...«

PÍSEŇ SVATEBNÍ.

Až uslyšíš mou loutnu smutně plakat,
to duše má tě bude temně lákat,
až uslyšíš se rozchuravit cello,
to svleče duše tvoje bílé tělo!
A ono písní přebolestně sladkou
ti v stínu svěří, že máš býti matkou.
Až uslyšíš pod muselinem bílým
andělský pozdrav, po kterém já šílím,
až vzbouří rohy rozvalinu každou...
... Oh, dojdu všeho! Prosbou nebo vraždou"

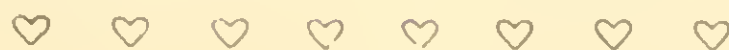

RŮŽENA JESENSKÁ:

NINA.

Dokonč.

Šla právě kolem otevřených oken kováře. Monotonním tempem a přízvukem zněla odtamtud sborová modlitba dětí: »Přijď království tvé, buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi...« Matka s otcem seděli blízko klečících dětí a dívali se na ně, matka rovnala jejich sepjaté ručky a zároveň kojila nejmladší děcko. K tomu prsu upjala Nina svůj zrak. Připadalo jí, že hledí na oltář, kde chléb tajůplně přeměňuje se v tělo. Jaká úžasná krása je život!

Vešla do zámku a do sešeřené komnaty. Julius vstal a šel jí vstříc.

»Co dělá slunce?« zeptal se Jan.

»Už zapadlo, Jene, ale nezapadlo do mraků, zítra bude krásně. A brzy bude po žních.«

»Taková úroda dávno nebyla jako letos,« řekl Julius.

»Úroda, bohatství, hojnost,« pronášel Jan, jakoby utkvíval na zvláštní myšlénce.

»A věčnost,« dodal se zmateným pohledem. Nina se k němu schýlila a líbala jeho zažloutlou tvář. —

XII.

»Nino, kde jsme? Vůně nardu a myrhy protéká vzduchem. Vidíš ty aloe a skořicovníky, slyšíš, moře, Nino? Milost tvá umdlévá, Nino? Vidíš dálky jako sen a bílé plachty utonulých lodí? Ne, ty lodi neutonuly, blíží se k nám a slunce hoří na nich jako pečeť tvé lásky, ale, Nino, bojím se vstoupiti. Na té lodi jsou všecky. Ach ne, Nino. ‚Čas můj ještě nepřišel, ale čas náš vždycky je hotov,' pravil Kristus. Koho hledám? Ježíše Nazaretského. Onť musí růsti, já pak menšiti se. Kdož je ze země, zemský jest a zemské věci mluví, Nino. ‚Chceš-li býti zdráv?' ptal se mne Kristus, Nino. A já řekl: ‚Co jest tobě do mne, Ježíši, synu Boha nejvyššího? Zaklínám tě skrze Boha, abys mne netrápil.' ‚A kdo jsi ty?' ptal se Kristus. ‚Já jsem množství,' vykřikl jsem hlasem velikým. Já jsem množství, Nino, a hynu. Ach, Nino, neplač nade mnou. Pláč tvůj je rouhání, přej mi klid.«

»Jene, příliš trpíš a proto pláču, a co bych byla bez tebe?«

»Příliš trpím. Ano, strašně mne sužují bolesti v hlavě, ale teď, teď je mi volněji. A spánek přichází zase. Nejlepší je spánek. Hle, po bouři života, kterak bych si zasloužil klid, jenž mne čeká? Já vzývám Boha, Nino, ale pozdě. Když mi čítáváš z bible, myslívám si: hle na konci chceš se státi, člověče, svatým, život jsi prohýřil, jiné jsi stahoval a teď sedíš schýlen a posloucháš písmo svaté! Na konec prostopášností, vyčerpán, zemdlen chceš vztyčit prapor ctnosti? Jak je to lehko záslužné! Ne, Nino, věř mi, není omluvy pro mé skutky. Pozdě činit pokání. Jakobys chtěla zapálit lampu, v níž olej dohořel.«

Uzavřela polibky jeho ústa a líbala ho, až se zadíval na ni tak vroucně, jako v prvních dnech štěstí.

»Nino, neodcházej, zůstaň u mne do konce.«

»Můj Jene, ani na okamžik neodejdu, nikdy od tebe neodejdu.«

»Nino, odpusť mi, že jsem duši tvé přinesl smrt. Já to věděl a nepropustil jsem tě. Já hřešil na jiných a nejvíce na tobě. A slyšíš, jak zase moře hučí? Zazpívej tu píseň jako tenkrát...

Stojí cypřiš tmavá
nad mořem, ach, nad mořem,
slunce zapadává
štěstí není víc než snem —
Každá duše okusí smrt. — —

»Zpívej dál, Nino, jak je to dál?«

»Nemohu zpívat.«

»Ach, Nino, zpívej, jen tiše jako šepot cypřiší, jen dýchej, Nino.«

»Stála smutná, bledá
nad hrobem, ach, nad hrobem,
marně závoj zvedá,
štěstí není víc než snem:
Každá duše okusí smrt...«

Došeptal s ní a zamyslil se. Dlouho setrval v lethargii.

»Nino,« zvedl se náhle poděšen, »ty nevíš, jaký hřích mne ještě mučí! Slyšíš, Nino, slyšíš?«

Ulekla se, že své trapné, mučivé zpovědi zase rozhrne před ní jako bolestné rány.

»Já tenkrát dole na jihu, Nino,« pokračoval, »já zatoužil po Rajně. Ale utlumil jsem ten hrozný tón duše.«

Nina ani se nepohnula, ale její bledost se zvýšila a všecka strnulá studeností hrůzy smutně se usmála na Jana.

»Ty odpouštíš, Nino?«

»Miluji tě, Jene, a obviňuješ se příliš. Nemysli na minulost, na nic, co tě trápí, Rajna? Ach ne — vždyť byla dítě, ty se mýlíš.«

»Rajna byla dítě a ty jsi byla dítě. Nemohu více činit pokání. Čas vypršel a černá cypřiš sebou nepohne.«

»Já budu, Jene, činit pokání za tebe. Myslíš, že je to pouhá náhoda, že právě v této krajině dlíme? Zde, kde tolik opuštěných a nebohých dětí je shromážděno kolem nás? Hleď, Bůh mne sem poslal, abych činila pokání za tebe a za všecky tobě podobné. Odkážeme náš zámeček všem dětem zavrženým a opuštěným, zasvětíme jej v asyl největší bídy.«

»Ano a nad naše vrata dej nápis: ‚Spáti je sladké a ještě sladší býti z kamene, pokud hanba a bída trvá. Nic neviděti, nic necítiti jest mým blahem. Tedy mne nebuď, mluv jen z ticha.' Ani plakat nesmíš, Nino, abys mne nebudila. Slib, že nebudeš plakat. Vidíš ty truchlící bílé sochy? Ne, nepláčou!«

»Nebudu plakat. Vidím tebe a v tobě je osud mého života!«

»A vůně nardu a myrhy protéká vzduchem.«

Kostelní zvonek tiše, jako když pláče, rozhazoval své tóny, zajíkal se a zase plakal dál.

XIII.

Tam na hřbitově, kam se od zámku vlnila cesta ovocnou alejí a kde se zvedala věžička s tou střechou zvonkovitou jako květ fuchsie, tam kde rozpjat trčel pozlacený Kristus na kříži a kde vítr dul do těch truchlých semenáčů smrků, tam kde v létě žluté divizny na hrobech svítily a chomáče slziček se rděly, stál na vlhké malé půdě zástup lidí kolem otevřeného hrobu a kněz odříkával latinskou pobožnost za zemřelé. Zinková rakev stála vedle hrobu a na ní ležel věnec z oblíbených Janových freseí.

Nina opírala se o Julia a ty obřady, to zavanutí silných větrů, to zarachocení plechového kříže, ta intimní vůně fresei, ta rakev a ta rozevřená země — všecko jí připadalo jako sen.

Bolestmi otupělá stála němá, nehybná a cítila zřetelně, že jí v kolenou klesají nohy. Cítila to v poslední době často. A teď jakoby se všecka duševní její síla byla soustředila ve snaze, aby neklesla, aby jí nohy nevypověděly službu.

Stařenky ze vsi se tlačily k rakvi, Nina pozorovala starou kovářku s rozkývanou šedivou hlavou, všimla si své biblické Ruth a hle, jako andělíčků bylo rozsypáno kolem hrobu dětí se lněnými bílými vlásky a lesklýma očima.

Nějaký podivný zvuk jako hrčení kočáru dolehl na hřbitov a utichl. Opravdu kočár před vraty hřbitova zastavil. Pozornost lidí obrátila se od hrobu v stranu ke vratům, i kněz očima pátravě přeběhl cestu k východu.

Hle, přicházela mladá dáma, jako zjevení se tu náhle ocitla a jako bleskem přiběhla k Nině a sevřela ji v náruč.

»Rajno, Rajno,« vzdychla Nina a znovu opřela se o Julia a druhou ruku nechala Rajně, jež objímala její tělo.

A kněz mluvil dál. Jako hučení větrů vířilo Nině v hlavě: »Anima ejus et animae omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace.« A vítr zaburácel zvonicí a zavzdychal stromy a zatřásl plechovým Kristem na kříži a jakoby do daleka odlétal, mizel a vracel se kvílivý, unylý, naříkavý. Tedy rakev už mizí v hrobě a květy padají a hroudy duní.

A rozechvěla se náhle nad hrobem píseň quartetta zpěváckého spolku z města: »Salve Regina, Mater misericordiae..« A Nině celou duši slzami zaplavila ta píseň zpívaná zde na té výšině v burácení prvních jarních větrů nesoucích na křídlech semena života nad hrobem jejích nadějí.

A byl konec, konec. Odjížděli k zámku a Nina měla hlavu pustou, jako vyhořelou a jen v ní kvetla melodie té písně k matce milosrdenství: »O clemens! O pia! O dulcis Virgo Maria!«

Rajna měla oči veliké a smutné a Julius seděl proti oběma zamlklý jako hrob, který se s Janem zavřel. Díval se na ty dvě nevlastní sestry — Ninu klesající pod tíží křížů, a Rajnu, jež se chvěla žhavými barvami jako záhadný tropický květ. Její oči bez rozpaku a jako v přemýšlení utkvěly na něm a zase se zázračným soucitem hleděla na Ninu a tiskla ji k sobě.

Vítr letěl, jakoby se jich dotýkal a svištěl ve větvích stromů, třpytících se bolestně nalitými pupenci, a zase těžce padal na zoranou, čekající půdu, ztichnul a vstával a zase odlétal k tyrkysově modrým dálkám až tam, kde za Sítinami končil obzor, a vracel se stromořadím udýchaně a bouřlivě. Krajinka otevřená, smutná obrážela se v Ninině duši, jakoby měla na vždy zastavit svůj tepot života a strnout v tom dychtivém očekávání vzkříšení.

Dojížděli ke vsi. Včelníky se zamodraly na krajní zahrádce, česky melancholická náves se jim otevřela s holými topoli chmurně rozestavenými kolem kalného rybníčku, psi zaštěkali, z chalup vybíhaly maličké děti a zevlovaly za kočárem, štít na hospodě zařinčel, zabělala se sítí stromových korun fara, ze školy ozvalo se sborové odříkávání, kostel a zámek se zjevil zvlhlý, zamlklejší.

»Půjdete s námi,« řekla Rajna doktorovi jako královna.

Julius seskočil, a Nina, jak vystupovala z kočáru, zase cítila to strašné klesání v kolenou a nemohla se více přemoci a klesla Juliovi do náruči.

Zaplakalo jí v srdci: Mater misericordiae...

Rajna vykřikla. Nina obrátila oči k ní a řekla s bolestným úsměvem: »Nemohu.«

Julius donesl Ninu až do komnaty a posadil ji na pohovku jako dítě.

»Pojďte ke mně!« rozepjala ruce.

»Zůstanu na vždy u tebe!« zvolala Rajna s pohnutím.

»A vy taky, Julie,« obrátila se Nina k doktorovi.

Vůně rozkvétajících hyacint dýchala od oken, a vítr kvílel před zámkem jako šílený pláč, jakoby na neviditelných křídlech přinášel všecky vzdálené slzy a nářky a žaloby zavržených a nešťastných.

A Nina zavírala zemdlené oči a hledala ruce Rajniny a Juliovy, slzy horké a veliké tekly jí z očí a duší její vanulo sladké, smutné vzdychání: »O clemens! O pia! O dulcis Virgo Maria!«

XIV.

Klid sepjatých mrtvých rukou, v očích přelétavý odlesk minulosti a vyhaslá přítomnost, a ty oči upřené v neurčito, jakoby před sebou viděly více nežli ostatní lidé kolem nich.

Tak seděla Nina od rána do noci nad otevřeným obzorem, před ní vlnila se pole a křižovaly se cesty, hořelo nebe a chladlo v bledých nocech, zpívali ptáci a chvěli se vzduchem, a život, všude pokračoval život. A Nina nemohla více vstát a rozběhnout se po těch cestách a nemohla více zazpívat plným hlasem tam v prázdné prostoře polí v neděli, když lidé byli na požehnání, nemohla vstát, aby se prošla s Rajnou a s Juliem, seděla v lenošce s klidem světice a rozjímala o svém životě, který viděla zapadnout do tmavé, dusivé jámy.

Rajna celé dny sedávala u ní a Julius přicházel několikrát denně a večery trávili pospolu.

Nina nemluvívala o ničem, co se stalo, ale četli v jejím zraku, že kolem ní stále jdou celé průvody minulých dnů, že vidí Jana před sebou a všecky ty veliké dojmy jako vlnobití moře že před ní vztyčují svoje vlny.

Už bylo Juliovi a Rajně jasno, že ona zde sedí ochromená se slábnoucím zrakem jako mučednice, jejíž duše se povznesla k úsměvu nad všemi ranami osudu, jako žena, která opravdu milovala a uvědomuje si rozsah štěstí, které zapadlo, i neštěstí, které se nedalo zaplašit a které zaplavuje slzami nejen její cesty, ale i cesty jiných, připadalo jim, že sedí zde před nimi jako na pranýři za všecky kleslé, hříšné, nešťastné, a ten pranýř jejího pokoření že je trůnem, ku kterému oni dva spínají zbožně a s úctou ruce. Ona těma slepnoucíma žhavýma očima hledí do jiného, lepšího světa, kde vládne milosrdenství a slitování.

Jednou řekla Rajna k Juliovi: »Naše matka nikdy nemohla uvěřit, že Nina přijme z rukou Janových štěstí, ale když přijeli, byla překonána, uvěřila. Zatajili jsme jí rozsah jejího utrpení, naříká jen pro smrt Janovu a pláče tam na jihu pro nás, ale nechce se vrátit do Čech. Kdybychom se mohli všickni vydat k ní!«

A jednou oba seděli u Niny, a skleslost smutku ji zachvátila, hledala jejich ruce a zaplakala.

»Ach, Nino, Nino,« vykřikla Rajna, »ty bys nikoho neodsoudila, ty odpouštíš všecko, Nino?«

»Všickni jsme lidé, Rajno, což nebyl i on hřešící jako my všickni, a mohla bych se vznést nad ty, které padly k jeho nohám?

Ach, Rajno, žijeme zde v osadě nalezinců a všecko, co kolem sebe vidíme, jim patří, ale kdybych mohla ještě ze svého srdce vylít to moře lásky, jež tam hoří, jak bych vás všecky oblažila! Ale hynu a všecko, co svítí ve mně, dohasne se mnou.«

A zase tvář její zářila jako v deliriu a její oči nerozeznávaly barev.

»Nino, ale já taky hřešila, i já Nino, a na tobě jsem hřešila.«

Nina zbledla a zavřela oči. Byla jako mrtvá.

»Na mně?« usmála se pak a tvář její se náhle oživila podivnou radostí.

»Na tobě, na tobě,« řekla Rajna odvážlivě, »slyšíte, Nino i vy Julie, já už tam u nás jako dítě milovala Jana, nemyslete si, že je to pohádka, že blouzním, já ho milovala s celou vášní svého temperamentu. Ale Nino, nikdy, nikdy jsem mu to nedala na jevo.«

»Proč tedy o tom mluvíš a z čeho se viníš?«

»Chci před tebou být čista a což to nebyla vina?

»Nebyla. Ani kdybys byla podlehla, nebyla bych tě vinila, Rajno.«

»Já toho muže tak milovala, milovala, já jsem se chvěla, když se mi přiblížil, a Nino, věř mi, kdybys ty, kterou tak miluji, nebyla jeho ženou, byla bych padla k jeho nohám, kdybych byla věděla, že přejde přes moje tělo a zašlápne mne.«

»Rajno,« vydechla zmučeným hlasem Nina.

Rajna klečela na zemi a schylovala se tváří, hlavou k Nininým nohám.

»Je to všecko daleko, ale bylo to přece k šílení krásné. Jak spaluje všecku hrdost, rozvahu a rozum takový cit. Nino, jen tvoje vznešenost mne udržela. Jak je to hrozné, že se žena takovým podlehnutím citu zničí, a jak přece snadno podlehne, když ji neobjímá žádná silná ruka. Nino, tys přece byla šťastna.

Jaký je to oheň krásy ta eruptivní síla lásky v nás. Ale spaluje nás,« mluvila už Rajna jako o nebezpečí minulém a vznesla náhle otázku k sestře: »A co bude se mnou, Nino?«

»Ano, bojím se o tebe.«

»Nino, já ho milovala.«

»A teď?«

»Teď? Jsem vyhaslá a toužím ho potkat v jiné podobě, já nemohu žít, Nino, bez lásky, neslyšela jsi ty v sobě, Nino, kdysi ten veliký hlas na poušti své duše?«

»Ano, a duše rozkvetla v zahradu báječných květů.«

»Co soudíš o mně, Nino, nezbloudím?«

»Co je to zbloudit, Rajno? Budeš-li milovat, nezbloudíš, ale budeš-li šťastna až do konce — nevím. Štěstí v lásce je právě takovými podmínkami podepřeno jako život. Ale srdce jako tvé netáží se po tom.«

»Koho budu milovat, Nino? Ó, prorokuj mi, Nino.«

»Nevím, Rajno, já ti jen povím, koho bych si přála, abys dovedla milovat, ale ostatně je to marné přání, srdce naleznou se sama.«

Rajna ztichla jakoby zatajila dech, a schýlila se zase k Nininým nohám.

»Hleďte, jaké řady let na vás ještě čekají,« mluvila Nina náhle k oběma, k Rajně i k Juliovi, »daleké řady let jako cesta nepřehledným stromořadím, a uchvátí vás smutek samoty a žalost pro neprožité. Vždyť vy jste ještě nežili. Vím, vím, Julie, co chcete říci, že jste mě měl rád, víš ty to, Rajno?«

»Svěřil se mi, Nino.«

»Tím lépe. Ale Julie, já už nejsem. Nechápete, že už nejsem?

Nezdá, se vám, že s vámi mluví někdo minulý, ztracený, dávný? A bytost má bude se ztrácet ještě víc, jako mizívají hvězdy přede dnem. A váš život je den, Julie!

Vyjděte na chvíli ven, drahé děti, jděte tou cestou, Julie, kterou jsme tenkrát před jeho příchodem spolu šli, kde jsme potkali člověka s děckem v červené čepičce. Ach, jaký to byl večer!

Jděte a zpovídejte se jeden druhému. Dnešní večer se chvěje náladou důvěrnosti. Neklečte přede mnou, jděte a vraťte se mi s úsměvem. Chci vidět šťastné úsměvy. A povíte mi, jak zapadlo dnes slunce, mým zrakům uniklo již za les.«

A Nina seděla sama ve své lenošce a hleděla před sebe nehybná s tichým, smutným usmáním na rtech a jemně, bezbarevně se jí stmívalo před očima, jako když jí uniká jejich světlo. Krajem chvěly se teplé polibky letního večera. A v její duši hořela věčná světla lásky.

W. C. Morrow:

PŘI LÁHVI ABSINTU.

Přeložil J. J. B.-V

Dokonč.

Když druhý balík bankovek byl prohrán, neznámý vyňal z kapsy balík nový, jehož cena byla mnohem značnější než obou předešlých dohromady. Sázka zvýšena na tisíc dolarů za partii, a Kimberlin stále vyhrával. Konečně nastala chvíle, kde cizinec se odhodlal k rozhodné ráně. Hlasem poněkud těžce vleklým, ale tónem rozhodným a klidným pravil:

»Vyhrál jste na mne sedmdesát čtyři tisíce dolarů, právě tolik mi zbývá. Hrajeme již několik hodin; jsem unaven a vy bezpochyby též. Učiňme tomu konec. Zahrajeme poslední partii o všecko.«

Kimberlin beze všeho váhání svolil.

Bankovky tvořily na stole značnou hromadu. Kimberlin vrhl kostky: po jeho vrhu byla možna toliko jediná kombinace, jež by mu mohla způsobit prohru a takováto kombinace je možna jen jednou z deseti tisíc případů. Srdce hladovcovo bušilo prudce, když neznámý chopil se pohárku s klidem, jenž jej uváděl v zoufalství. Minulo několik minut, než hodil. Vrh přinesl právě onu kombinaci. Kimberlin prohrál. Neznámý hleděl dále na kostky, dlouho, pak zvolna se opřel o lenoch, uvelebil se v sedadle, pozvedl oči ke svému spoluhráči a hleděl na něho tím pohledem bez života. Nepronesl jediného slova; na tváři jeho nebylo viděti stopy dojmutí neb vědomí. Hleděl, a to bylo vše. Z pravidla nelze dlouho míti oči otevřené, aniž bez mžourání, ale víčka neznámého nemžourala. Zůstával tou měrou nehybný, že Kimberlinovi bylo nevolno.

»Teď odejdu,« pravil k svému soudruhu.

Pravil to a neměl v kapse jediného centíku a umíral hlady.

Druhý neodpověděl a vůči upřenému tomu pohledu mladík sklíčen hrůzou schoulil se na svém sedadle.

* * *

V tu chvíli zpozoroval, že dva muži hovořili polohlasně v sousední kabině, a poněvadž kolkolem panovalo hrobové ticho, jal se naslouchat a tu slyšel:

»Ano, viděli jej vejíti do této ulice as před třemi hodinami.«

»A byl oholen?«

»Musel se oholit; odstraníte-li takový vous, jako byl jeho, změní se zcela přirozeně podoba člověka úplně.«

»Ale mohlo by být, že to nebyl on.«

»Zajisté, avšak přece neobyčejná jeho bledost vzbudila pozornost. Není vám neznámo, že nedávno velmi trpěl srdeční chorobou; byl vážně nemocen.«

»Ano, ale tím nikterak nepozbyl své obratnosti. Toť nejsmělejší krádež, jež kdy spáchána v některé zdejší bance. Sto čtyřicet osm tisíc dolarů... považte jen! Kdy byl propuštěn ze jolietské trestnice?«

»Před osmi lety. Od té doby vous jeho rostl. Žil ze své obratnosti v kostkách; hrál s chlapíky, kteří byli pevně přesvědčeni, že by jej dopadli, kdyby se pokusil šidit je, ale nebylo to možno. Nikdo se nemohl honosit, že jej ohehrál. Patrně není zde; hledejme jinde.«

Oba muži si ťukli sklenicemi a odešli.

* * *

A oba hráči, bledý a hladovec, seděli tu hledíce navzájem na sebe, se sto čtyřiceti osmi tisíci dolarů, jež byly mezi nimi nakupeny. Vítěz se ani nehnul, aby sebral sumu; neopouštěl svoje místo hledě upřeně na Kimberlina, nejsa nikterak vzrušen hovorem v sousední kabině. Netečnost jeho byla úžasná, příšerná jeho naprostá nehybnost.

Kimberlin počal se chvět horečkou. Chladný a netečný pohled neznámého mrazil jej až do kostí. Nejsa schopen, snášet jej déle, Kimberlin poposednul a k velkému svému překvapení shledal, že oči bledého jeho soudruha, na místě aby jej sledovaly, zůstaly upřeny na místo, jež opustil, či spíše na protější stěnu.

Teď se ho zmocnila hrůza. Obával se, způsobit nejmenší šramot. Od nalévárny ozývaly se hlasy a nešťastník se domníval, že slyší lidi šeptající a chodící po špičkách na chodbě.

Nalil si absintu, nespouštěje ani na okamžik oka od svého podivného spoluhráče; napil se, aniž druhý toho pozoroval. Když si naléval nápoje, byla ruka jeho těžká a nápoj měl u něho podivný účinek: cítil, kterak mu srdce buší s prudkostí a rychlostí vzbuzující obavy, dýchání stávalo se obtížným. Ale hlad trval dále: hlad, absint vzbuzovaly u něho dojem, jakoby žaludečné šťávy jej ničily, stravujíce žaludek. Naklonil se a promluvil polohlasně na neznámého, jenž si ho nikterak nepovšimnul. Jedna z jeho rukou byla opřena o stůl; na tuto ruku položil Kimberlin ruku svou a ihned ji stáhl nazpět... ona ruka byla studena jako kámen

Peníze nesměly zůstat zde rozloženy

Kimberlin učinil z nich několik hromádek, obraceje každé chvíle kvapný pohled ke svému nehybnému sousedu, sžírán smrtelnou úzkostí, aby sebou nepohnul! Pak opřev se v sedadle, čekal.

Neodolatelné kouzlo pudilo jej, aby zaujal bývalé svoje místo, tak aby tvář jeho byla úplně v zorném poli jeho soudruha, a tak nanovo seděli si tváří v tvář hledíce upřeně druh na druha.

Kimberlin cítil, kterak se mu dech krátí a kterak mu tlukot srdce ochabuje, avšak bylo mu takto lépe, neboť úzkost jeho se utišila a trýzeň hladu se zmenšila. Pocit fysického blaha vzrůstal; zívnul. Kdyby se byl odvážil, byl by usnul.

Pojednou prudké světlo jej překvapilo a způsobilo, že vyskočil. Dostal ránu do hlavy anebo byl zasažen do srdce? Nikoliv, byl zdráv a bez pohromy, a živý. Bledý neznámý byl dosud zde, nehledě na nic a nepohnutý, ale Kimberlin již se ho nebál. Naopak, neobyčejná čilost ducha a překvapující pružnost těla sdělily mu jakousi bezstarostnost a odvážlivost. Prvotní jeho nesmělost a rozpačitost se rozptýlily; cítil se schopen jakéhokoli dobrodružství Neváhaje sebral peníze a naplnil jimi kapsy.

»Jsem hodně hloupý, umírat hladem,« pravil si, maje všechny ty peníze na dosah ruky.

* * *

Se stejnou obezřelostí jako zloděj otevřel dvéře, vyklouzl ven, zavřel opět a pevným krokem, se vzpřímenou hlavou vyšel na ulici.

K velkému svému úžasu shledal ve městě týž ruch, jako v prvních hodinách noci; obloha byla jasna. Patrně nebyl zůstal v kabině baru tak dlouho, jak se domníval. Šel ulicí, nedbaje nebezpečí, jež ho obklopovala. Smál se potichu, ale radostně. Nemohl-liž teď jísti? Ó, zajisté že mohl! Jakže? Vždyť si mohl koupiti tucet restaurací! Ba což více, mohl projíti městem všemi směry hledaje hladovce a nakrmit je nejchutnějším masem, nejšťavnatějšími pečinkami a nejkrásnějšími ústřicemi.

Nejprve se nají, pak zařídí místnost, kdež by zadarmo krmil všecky nuzáky umírající hladem.

Ano, nejprve se nají, a bude-li mu libo, nají se až praskne. Nalezne-liž pak v jediné místnosti tolik, aby ukojil svůj hlad? Bude-liž dosti dlouho živ, aby si mohl dát zabít a upéci celého vola pro svoji večeři? Mimo tohoto vola objedná si dva tucty pečených kuřat, padesát tuctů ústřic, tucet krabů, deset tuctů vajec, dvanáct uzených kýt, osm selat, dvacet divokých kachen, patnáct ryb čtyř různých druhů, osmerý salát, čtyři tucty láhví bordeaux, burgundského a šampaňského; nezapomene na pečivo a k dessertu dá si přinést

plné ošatky ořechů, cukrovinek a zmrzliny. Bude třeba času, upraviti takovouto hostinu a kdyby mohl jen žíti tak dlouho, než by byla upravena, bylo by to zajisté lépe, než pokazit si chuť tuctem neb dvěma tucty obyčejných večeří. Domníval se, že bude moci žíti dosti dlouho, neboť se cítil úžasně silný a čilý. Co živ byl nekráčel tak snadně; nohy jeho nedotýkaly se již země, běžel, letěl.

Bylo mu příjemno, ukládati svému hladu muka Tantalova, tím lépe užije rozkoší hostiny. Kterak budou všichni na něho vyjeveně hledět, až bude udílet svoje rozkazy! Bude to směšné dívat se, kterak váhají, směšný též jich úžas, až hodí na stůl několik tisíc dolarů, řka, aby se tím zaplatili a ponechali drobné! Věru, stálo to za to, míti hlad, neboť jídlo poskytne mu pak nevýslovnou rozkoš. Nesmí se spěchat na jídlo, máme-li takový hlad, — toť bestiální. O kolik radostí života připravují se boháči, jedí-li, než mají hlad, než zůstali tři dny a tři noci bez potravy! A jaká to statečnost, jaký důkaz ovládání sama sebe, pohrávati si s trýzní hladu, máme-li v kapse oslňující poklad a jsou-li všechny dvéře restaurací otevřeny dokořán!

Umírati hladem, nemáte-li v kapse jediného centíku! Ale umírati hladem, když vám zlato trhá kapsy, toť vznešené. Zajisté, jediný pravý ráj je ten, kde hladovec octne se před vábnými krměmi, jež by mohl požít, kdyby si vzal práci; pak s plným břichem usnout.

Kimberlin, stále takto uvažuje, nejedl.

Cítil, kterak bezměrně roste, lidé kolem něho stávali se trpaslíky. Ulice se šířily, hvězdy měnily se v rovněž tolik sluncí, vůči nimž bledla elektrická světla a nejopojnější vůně a nejněžnější hudba plnily vzduch. Křiče, směje se, zpívaje připojil se Kimberlin k hudebnímu sboru, jenž kráčel městem a pak...

— — — — — — — — — — — — — — — —

Oba policisté, kteří byli stopovali pověstného bankovního zloděje až k baru v Mason-streetu, kdež se Kimberlin setkal s bledým neznámým, se vzdálili, ale nejsouce s to, nalézti další jeho stopu, vrátili se konečně do baru.

Nalezli dvéře čísla sedmého zavřené.

Když zaklepavše a zavolavše, nedostali odpovědi, vrazili do dveří kabiny. Spatřili tu dva muže, jednoho prostředního věku, druhého velmi mladého, sedící naprosto nehybně proti sobě u stolku a hledící na sebe podivným způsobem. Mezi nimi ohromná suma peněz v malých hromádkách. Vedle láhve absintu láhev vody, dvě sklenice, pohárek a před starším kostky dosud v oné poloze, jak byly dopadly při posledním vrhu.

Jeden z policistů namířil svůj revolver na staršího a velel:

»Ruce vzhůru!«

Ale hráči si toho nevšimli.

Policisté pohlédli na sebe plni úžasu.

Pohlédli pozorněji do tváří obou mužů a tu zpozorovali, že oba jsou mrtvi.

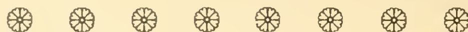

FEUILLETON.

Arne Novák: PROBLEM INDIVIDUALISACE.

Několik poznámek.

Století, do jehož prvních let metal své plameny zjev Napoleonův vzešlý nad troskami revolučních illusí o všemohoucnosti zástupů a samospasitelnosti lidu, založilo a vybudovalo své sny a plány na jedné silné idei, tradované a živené již minulými periodami, ale rozvité a v celém rozsahu chápané a cítěné teprve teď. Důsledný individualism vykladá i rhapsodie Childe-Harolda i Bonapartovo tažení na Rus proti živlům a osudu, odvážnou koncepci Balzacovy »Lidské komedie« i politické dílo Bismarckovo, vzdor Raskolnikovův i optimism Nietzscheův. Touha vsednouti na trůn starého božstva, Promethejský odboj proti Diovi-titanismu slovem na jedné straně a vášnivé přání vepsati nesmazatelně svou bytost do skal věčnosti, promítnouti vlastní osobnost do budoucnosti na druhé straně jsou nejvíce evidentní znaky všeobecné nálady individualistické.

Problem individualisace,*) t. j. zvěčnění bytosti jedincovy zaměstnával celé století, prosákl jeho uměním, dal ráz jeho politice, proměnil jeho mravní zákony a společenské tužby. Příroda němě a nelitostně odmítá budoucnost jedince, pro ni existuje pouze druh a jeho zachování. Proto člověk rozohněný touhou po vlastní individualisaci chopil se umění, shledávaje v něm prostředek méně klamný a daleko bezpečnější.

Bylo to však hrubé násilí, vnucoval-li se umění tento cíl a účel, viděl-li se v něm pouze prostředek a nástroj uchrániti osobnost jednotlivcovu věkům budoucím. Umění neborti a neruší kroky osudu a života; není korrektivem vývoje, nýbrž jeho výrazem. Umění nevzdoruje, umění nerevoltuje; naopak: oddaně a věrně poslouchá hudbu života.

Vznik díla uměleckého jest dán něčím jiným než touhou po vlastní individualisaci; smysl života umělcova jest jiný než nepřetržité a neustálé zasahování do běhu a kolotání hvězd věštících budoucnost; a ethika umělcova zná jistě jiné maximy než starost o zítřek a pozítřek. Nežijeme, abychom umírali a neumíráme, abychom byli živi. Svět, k němuž umělce jeho umění poutá a

*) Mladý básník Jan z Wojkowicz vydal pod titulem „O problemu individualisace“ nedávno zajímavý essay. Interess, jakým jeho „příspěvek k filosofii umění“ lze provázeti, jest arciť spíše literárně kritický, než filosoficko-esthetický. Nedostatek erudice, neohebnost a nepřesnost dikce, rozlámanost a zborcenost konstrukce a logická nedůslednost zbavují knížku možnosti kritiky přesně vědecké. Za to cením si spisek jako cenný dokument nejen pro poznání evoluce autorovy, ale i pro odhadnutí duševních disposicí generace, z níž Jan z Wojkowicz vyšel a pro niž jeho „Poesie“ a „Mysteria amorosa“ jsou nad jiné příznačny.

váže, není svět budoucnosti a ústa básníkova nemluví proto, aby jej slyšeli vnukové jeho současníků.

Spontanita umělecké tvorby, ta oddaná víra v hlas vlastního nitra, oddaná poslušnost vlastních instinktů a citů, bez nichž není velkého uměleckého díla, ruší se schvalnou a násilnou teleologií, imputovanou umění fanatiky individualisace. Zakřiknutí vlastní duše v okamžiku tvůrčím hlasem účelného a vypočítavého soudce slyším v stálém a systematickém zřeteli k budoucnosti.

Myslím, že dílo samo jest jediný terč péče umělcovy, jediný záhon, který pro něj v sadech světa existuje. Vlastní slzy zalévají záhon a vlastní ruce kypří půdu; kam zavane vítr květiny a kde zvadnou, nechává zahradník rád osudu. Dáti v díle sama sebe, plného a celého, vtisknouti v ně celou bytost a osvětliti se vší září vlastních zraků, chce umělec; ale v tom okamžiku, kdy dílo od něho odchází, zavírá zraky a nedbá, kde mizí a kde se ztrácí. Jediným účelem díla uměleckého jest ono samo, jeho harmonie a krása, jeho vnitřní život a dech: ne jeho budoucnost.

Jinak, tuším, řeší umělec problém individualisace, než stálým kombinováním a počítáním, jak by mu nejdéle dal žíti a trvati. Rozpíná a rozvíjí nejdéle duši svou, hledá všecky květy, jejichž vůněmi by mohl ji nasytiti, jde do dálek, aby hvězdy všech obzorů rozzářily se v jeho nitru, evoluce vlastní duše jest mu požadavkem a mravním axiomatem. Neboť dílo reflektuje jej a jen ty tepny bijí v něm, jež bijí i v nitru tvůrcově. Žíti velikým životem, býti rekem a zároveň děckem přírody — jest zákonem umělecké ethiky: jen tak najde se i v díle rekovství života a krása světa. Proto umělec chtěl by věčně žíti: nikdy není mu život dosti dlouhý k rozpětí a evoluci duše, k nasycení její kouzly a zázraky jsoucna.

V své úctě k dílu a umění nezná umělec kategorií a hierarchií umění; neboť nemá měřítka, jímž dala by se umění klassifikovati a nadřaďovati. Jen teleologické nazírání na účel umění poskytuje takové měřítko a omylem jest, applikuje-li se jakákoliv klassifikace vědecká i na umění. Umělci není jedno umění dokonalejší, druhé méně dokonalé: Každé slouží svými prostředky k dosažení individuelní krásy. Umělec neodsuzuje prostředky své, ale prohlubuje a zdokonaluje je.

Doufá s úsměvem klidu a smírné resignace, že dílo jeho v generacích příštích a budoucích bude žíti, a ví, že v tom díle bude žíti i on. Doufá se sladkou moudrostí, jež nezná výčitek a námitek, doufá a nerevoltuje. Smrt, již mu osud dá, přijme s tichým odevzdáním, jako přijímal od něho vše, impulsy a vnější podněty, prvky i náběhy své tvorby a jako sám mu opět dával celou svou duši a práci všech svých dnů.

Jestliže však chvílemi tuší, že dílo jeho snad přece zhasne a že tak i jeho bytost v něm zmizí a ztratí se, ani tu se nebrání a nevzdoruje sudbě. Ví, že život mu již dal dost, zač musí býti vděčen, příležitost vyžíti život a okamžiky tvoření: a ty jsou daleko více než samo bytí.

K. Sezima: PSYCHICKÝ GENRE.

(Kritické poznámky ke klassifikaci literatury — dle sujetů.)

Článek můj »Glossy ke kritice a estetice oněch bouřlivých let devadesátých« vzbudil nepochopení a odpor v táboře, jehož posici a plán letmo, v rysech sumárních a nejzběžnějších snažil se skizzovati. Obé došlo výrazu v 9. čísle M. Revue odpovědí p. Karáskovou, replikou tak podrážděnou a nervosní, hrubě podezíravou a osobní v nejodiosnějším slova smyslu, že sotva jediná námitka může z ní poskytnouti látku k věcnější diskussi. Ale i to jenom zhola negativně: naprosto chybným pojetím ústředního jádra sporu, zásadním neporozuměním výtce, na niž reagováno. Nepochopením tak důkladným, že přímo srdcelomně volá po nové, obšírnější exegesi.

*

Výrazu »chorobné dílo«, vytýkaje několik paradoxních hesel, propagovaných samozvanými poručníky mladého hnutí literárního, neužil jsem v článku ani obrazně a metaforicky — abych volal snad po »zdravé« protiváze vůči »společensky« neblahým účinkům naší dekadence. Nikoli. Chorobu nepojal jsem tam jako poruchu normálních vztahů a zapjaté souvislosti v určitém kollektivním celku a nemohl jsem proto vytýkati literatuře našich odpůrců nedostatek sociability, malomocnost ve smyslu sociálné užitečnosti umění, v niž mám ostatně čest nevěřiti. Nepřipouštím si nejmenších obav, aby snad některé dílo nebo třeba celý určitý genre literární nepodemílal nebezpečně žulové pilíře společenského paláce: i kdyby se tak nakrásně dálo, bylo by mi to jako literátu upřímně lhostejno. Vím, že důsledně musil bych pak pokládati za chorobné, t. j. jednostranné, odstředivé a destruktivní každé dílo umělecké, třeba i bez tendence jedinečné a antisociální, poněvadž ono značí vždycky projev karakteru umělcova proti tísnícím jej vlnám společenské typičnosti hromadné. Že konec konců každé umělecké dílo, ať účelové a altruistní či exklusivné a egoistní, jako svůdné a zmnožené bohatství intellektuelních rozkoší a tím již zhoubný prvek ničivého rozkladu společenského bylo by nutno v zájmu zdraví sociálného hubiti a potírati. Že tvůrčí individuum každým projevem svým manifestuje vždy snahu, formovat prostředí, hníst a podmaňovat sobě hromadu — ať už vésti ji chce kamkoli, na tmavé a srázné stezky sociálních chorob či do illusivného ráje utilitaristně a kollektivisticky sněného blahobytu. Po diskussích o předmětě tomto také u nás vedených je více než jasno, že v literární kritice to vše je zhola beze smyslu pro konečný soud o díle individua jako takovém. Tím spíše, poněvadž úpadkovost a choroba vůbec jsou pojmy ryze relativní, jen vztahem k starým řádům a útvarům, k starému prostředí myslitelné a poněvadž i odpoutaná a odtržená »chorobná« část sama o sobě může vyspět v nový organický celek, v nový mikrokosmos, schopný samostatného života a rozkvětu. Že slovem takovou chorobou život v širokém a slavném svém významu, Život vyšší, ve kterém i Smrti vykázáno je místo toliko jako počátku dalšího obrodu a rozvoje (jenom takového života zákony mají neúchylnou platnost i pro umění), ničeho neztrácí. Ano, že každé i »nejchorobnější dílo stává se přímo pramenem intensivnějšího života, jeho vzpruhou a pákou, je-li jen samo o sobě silné a zmnožené, vnitřně plné a bohaté.

*

Terminu »chorobný« — jak z 3. i 4. odstavce »Gloss« jasně vysvítá — užil jsem k označení něčeho, co bylo by si jinak vyžádalo obšírnější parafráse a výkladu. K označení sujetů a materie, pro látkový odhad onoho druhu umění, jehož předmětem jsou fakta bolestná a sama sebou odporná, mající nicméně právo býti očištěna a prosvícena, povznesena k tragickému, posvěcena uměním. Vylučovat takové látky a priori z literatury byl by dnes, po Baudelairovi, Dostojevském, d'Annunziovi, Huysmansovi, Przybyszewském a j. psychologický i artificielní nonsens. Mimo jiné také proto, poněvadž (jak už povědomo) choroba a umění jsou pojmy z různých světů slétlé, které jen nahodile a v určitém díle uměleckém mohou se setkati. Mohou — avšak nemusí. Nesejdou-li se v něm, není a nemůže to být ještě na úkor jeho literární hodnotě.

A to je právě, proti čemu jsem se obracel. Proti absolutní privilegovanosti jistých látek, proti relativné konvenci, povýšené chytrácky na apodiktické kriterion díla básnického. Proti hierarchii nadřaděnosti a podřaděnosti sujetů .. Proti tomu, aby každá sebe nemotornější kuriosita nevyhlašovala se za uměleckou a umělečtější již proto, že je právě kuriositou, aby všecky umělecké mozky nevtiskaly se násilím do jedněch olověných kadlubů a celá prostorná budova moderního

umění nestavěla se na několik řídkých jehel, povolujících už a podemílaných osudně hltavými vodami slepé horlivosti epigonů.

— — —

Tady je punctum saliens otázky A toho se p. Karásek nedotekl ani písmenem. Neporozuměl prostě — jinak nebyl by mohl kompromittovat takovou kamarádsky impertinentní důvěrností Goncourta, cituje z něho výrok o »normálnosti a počestné prostřednosti« a mrkaje zároveň farisejsky, s pyšnou tendencí protikladu po navršené hromadě publikací svých vlastních i svých obchodních a literárních compagnonů, s naivně zbožnou vírou v naprostou immunnost těchto produktů proti úsměšku nejminuciésnějšího malíře a básníka reality... Ano, čím probůh myslí p. Karásek, že vynikají tahle veledíla nad onen opovržený normál? Vždyť při valné většině jich vtírá se přímo otázka, zdali ho vůbec dosahují!

*

Klinický praeparát, povýšený za sujet, nezachrání sám sebou ještě díla, propadlého umělecké nicotnosti a bezvýznamnosti. Nezvedne je z běžné každodenní úrovně, neučiní z něho sám ještě onen strmý obelisk, čnějící pyšně nad oblíbené u pánů »smetiště ostatní literatury«. Vnitřní, utajený život díla, suggestivní a náladová plnost, básnická potence jeho — to teprve udává vztah mezi individualitou umělcovou s jedné a čtenářstvem, kollektivní hromadou, societou s druhé strany. Síla a mohutnost tvůrčí po výtce, schopnost formace a charakterisace látky, styl v širokém a plném slova významu...

A zrovna v tomto směru jeví se mi produkce zmíněné skupiny literátů jako nicotná a zavržitelná. Ne tedy proto, že by literatura jejich byla až příliš uměním, sladkým, samoúčelným, artistickým vrtochem, omamným a vonným květem, jehož dráždivý a vysilující dech lehce by se sděloval povolnějším konstitucím psychickým... příliš suggestivním uměním, pod jehož hypnotickou zornicí omdlévaly by a vadly právě ty a ty mohutnosti společenské bytosti, jež jsou nezbytným předpokladem neporušeného sociálního organismu a rovnováhy... Ne, právě naopak. Poněvadž práce ony, nazírány bez jakýchkoli vztahů jiných, jedině jako fenomeny literární, jeví se mi stokrát zrůdnějšími, zmrzačenějšími a kliničtějšími v umění, než jsou pathologickými rozvrácení jejich rekové, všecky ty psychotické monstruosity a pohlavní abnormity, všichni ti phthisikové, maniakové a idioti v životě.

*

Samospasitelná látková kuriosa vzpomenutých prací nejsou totiž než abstraktní a verbálná schemata, hotové a tradiční, zvulgarisované už koncepty, čiré syllogismy, dedukované pohodlně z několika včerejších typů moderní literatury světové. Stačí přečísti jen počáteční věty nějaké takové práce »zájmu čistě psychického« a nepotřebujete být věru nadáni ani zvláštním důvtipem, abyste si sami docelili problemetický požitek nové variace na nejvymrskanější dekadentní sujety — bez ochotné pomoci autorovy. Není to — jak řekl jsem již při jiné příležitosti — dolování v zapadlých šachtách nitra, dále a hlouběji od oněch obzorů, ku kterým dokopali se již předchůdci... Je to jen trapné tápání do šířky, v pusté rozlehlé rovině, na jalové vyssáté půdě, kde není už stříbrných žil, kde zbyl už jen štěrk, jen jíl, jen strusky...

Ale daleko osudnější je způsob, manýra, jakou traktovány jsou tyto pohaslé odlesky bez tepla, ty krušně řemeslné, tupé a bizarrní hračky dětinsky vtipných mozků. Nikdo nemůže se ani banálněji dívat na vnitřní život duše, než jak činí tito literáti, kteří nepojímají jej jako zákonný, i pod zdánlivými rozpory pevně zapjatý a sřetězený rozvoj živých sil, nýbrž jako suchý herbář mrtvých pocitů, vněmů, citových disposic, podivuhodně setrvačných a neměnných v časovém toku a rozvoji práce, složených a tlících v zoufalé šedivině papírové psychy-schematu. Jako bezcílný shluk drobných, samoúčelně rozvinutých processů, rozběhlých do písku a nesvedených v žádné ústřední řečiště, v žádný poměrový základ a jednotný plán určité typosace psychické. Samé malicherné úložky, samé miniaturní experimenty bez racionálních cílů, samé drobivé síly v úzkých, rozptýlených skupinách a v převaze nad jednotou celku. Půlloketní horizont, blátivé stezičky, stojaté vody a mělké kaluže pod plochou klenbou citovou a tísnivě nízkým myšlénkovým firmanentem. Methoda jen a jen inventarisující, trpělivě a únavně detailová, právě realistická v nejpustším slova významu. Methoda stejně pohodlná a lenivá, jako umělecky prázdná a malomocná, poněvadž ničí veškeru psychologii zásadně a pojmově. Poněvadž zaviňuje i nedbalost plastické formace a figurace a místo vyražených profilů tvoří rozteklé stínové silhouetty, beztvárné a polotvárné chundele mlhy a kotouče dýmu. Methoda nejsnazší zejména při reprodukci jevů života čistě vnitřního (akcentujeme-li už na chvíli ten absurdní scholastický dualismus, přezírající, že i realita, vyvolávajíc dojmy, tím samým skládá už integrující část duše a je jen rozšířenou její oblastí, rubem a komplementární hodnotou její), poněvadž stačí tu větší menší výcvik učelivých prstů, vtip, důvtip, obratné hmaty a kombinační zručnost režie a netřeba tu ani nuancované zornice, sensitivní apartnosti, delikátní nervové kultury a schopnosti individuelního postřehu, jehož vyžaduje nezbytně malba t. zv. vnějšku, běží-li jí upřímně o poetisaci hmoty, touží-li zvednout se a vzlétnout nad úhory sterilní, ploché genrovitosti.

Psychičtí — genristé.

Ano, to slovo stále se mi dere do péra, přes onen příšerný romantismus, jímž zaplavují občas a zatemňují scénu tito autoři, přes ty chvalně známé »manifestace nahé Duše«, přes ty velmi libovolné a velmi podezřelé effektní eskamotáže, arranžované při zavřených dveřích a stažených lampičkách, spuštěných portiérách a začazených sklech jejich occultistických alkovniček. Neboť to neznamená mi než úmyslné »kalení vod, aby zdály se hlubšími«, hraničící snad v mnohém směru na sensační kejklířství, ale nemající jistě pranic společného s poctivou a seriosní prací uměleckou.

* * *

S. K. N.

Ten naivní by věru byl
a u Vás zasloužil by místa,
kdo byl by s notesem se lopotil
jak soumar-diurnista.

Oč chytřejší jste Vy, ó mistře,
jenž rovně z knihy v knihu
jste psal i kreslil bystře —
na ráz a v oka mihu!

Vivus.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 1. SRPNA 1900. — ČÍSLO 32.

MILOSLAV SILÉN:

GIORDANO BRUNO.

Dech táhne prostory a všechna moře bouří!
A všechny hvězdy na mne kývají!
Zem usíná, mateřské oči mhouří,
a každá růže něhou opájí . . .

A uhořím a zkvetou ze mne růže!
Vichřice azurem mne rozvane!
Mé tělo již se v popel změnit může!
Ať oheň zaplane! Sem katané!

Zařvala luza: — Slyšíte, jak mluví s ďasy?!
Jak vztekle třeští oko upíří?!
Již strojí kvasy vládce parohaté chasy
a otvírá ti náruč, černý kacíři!

Tribunal kněží zahřměl: — Pýcha pouhá
ďábelskou silou vztýčila mu vaz!
Sám antikrist se ústy jeho rouhá!
Katané blíž! Apage Satanas!

Katané stoupli, [illegible] pochodněmi.
I rozpřáh' k výši hrdá ramena.
Rty nehnuly se, zaťaty a němy,
ni elegie lící plamenná.

Vytryskly ohně! Výskly! Zatančily!
A říza s nimi v jiskry zvichřená!
Rys hlavy ztrnul, nezachvěl se, bílý,
ni rozpřažená, hrdá ramena —

Svatvečer jarní jemnou hudbou splývá
s hor zamžených jak báseň modravá.
Čarovně tančil jisker bílý příval
a mihotala krásná záplava —

Ramena klesla, prach se shroutil [illegible]!
dým v sladký blankyt roztál nad zemí.
Noc vesmírem hvězdami tiše [illegible],
voněla ohnivými růžemi —

DÍTĚ.

Vždy tiše zazáří jak první sedmikrásky
zrak její kouzelný, líc nachem rozkvete,
když zoubky bílými jak pramen přes oblázky
smích tryskne perlivý jí ze rtu poupěte.

Dlí v sadě kvetoucím a sotva dýchá,
slyší-li sladkou píseň skřivanci.
Když soumrak medlavý již uspal hnízda [illegible]
zpěv její v stříbrných s[illegible] rozta[illegible].

Ze zlatých kadeří jí vlahé růže kanou,
když ranní zahradou jde dlouze zadumanou,
lesk jitra jemný nesouc na duši.

Keř kloní poupata a pramen [illegible]
ji zrcadlí. Ona si zpívá. Šťastná!
Že je tak krásná, dosud netuší —

JOSEF HOLEČEK:

SELSKÉ DĚTI.

Pokrač.

Ďuríček snad ani pořádně mluvit neuměl. Snad za mnohé desítky let, jež prožil v lesích, kde sosna a jedle byly jedinými jeho společníky, přivykl hovoru jejich a lidskému odvykl. Měl-li promluviti, činil to nesměle, trhaně a nejasně. Vždycky se mu patrně ulevilo, když slovo dostal za práh úst. Raději zpíval, ale měl jedinou písničku, a ta měla jedinou sloku. Píseň zněla:

Keď sa vlci sišli,
tak sa shovárali,
kde pak bysme nečo
pod zuby dostali.

Hopsasa maminčuču,
hejsasa hučubuču,
hejrasa vikrontasa,
čtyry ryndy dána.

Tato píseň v ústech Ďuríčkových a Ďuríček s touto písní dělaly na děti strašidelný dojem, pročež rodiče přiřadili Ďuríčka k těm osobám a bytostem, kterými hrozívali dětem, kdyby nebyly hodné.

Byla to píseň Ďuríčkova, již uslyšel chlapec, donesený snem na pokraj Havlouc lesa. »Je zle!« pomyslil si, »poslední moje hodina udeřila!« Ještě měl sil, aby se doplazil k mlází, jež bylo od něho jen několik krokův, a tam se schoval pod svislé větve jedličky, dosahující až na zem.

A z toho úkrytu viděl hrůzu a děs!

Sen mu smísil vlka a Ďuríčka. Lesní cestou mezi mlázím a krokevným lesem jede k němu sedm vlků-Ďuríčků. Hlavy jsou Ďuríčkovy, ale uvnitř jakoby byly duté a v dutině jakoby hořelo světlo, jež prosvítá očima, nosem i ústy. Běží po čtyrech, v běhu sebou klátí od mlází k lesu, každý má kolem krku kolo drátu a chřestí. Rychle přibíhají, očima si osvětlují černou noc, a ječí, vřeští, řvou a bručí z plna hrdla příšernou vlčí píseň:

Hopsasa maminčuču,
hejsasa hučubuču,
hejrasa vikrontasa,
čtyry ryndy dána.

Ach, již ho vyčenichali, již ho mají! Svítí si naň, strkajíce hlavu pod jedličku, a již ho vytahují, ty ruce, které mají sílu jak železná panna. Kdo ho spasí? Kdo jiný než tatínek? Chce ho zavolati, ale ústa se mu otvírají na němo. Úzkostlivě lapá po slově jako kapr po vzduchu. Až ve svrchované úzkosti podaří se mu vzkřiknouti: »Tatínku, berou mě!« a v tom se protrhl ze spaní. Není tu černého lesa, není tu strašných vlků-Ďuríčků, nikdo tu nezpívá vlčí písně. Nikoho tu není krom tatínka a maminky. Oddechl si, pocítil sladkost, ale nebyl s to úplně se vzpamatovati. Špatné svědomí, jež dotud jej mučilo, bránilo mu po rozptýlení zlého snu přímo a radostně pohleděti do očí rodičům. Nový strach po něm sáhal — jeť mu povědomo ještě jedno veliké hrozné strašidlo, jež nepromíjí žádné neplechy, a to je tatínkův opasek. Proto hleděl jako ztrnule před sebe a ne rodičům do očí. Avšak tu pocítil v hrsti přítomnost čtyráku, a ten pocit byl už dokonale sladký. Semkl čtyrák vší silou a po přestálých úzkostech usnul tiše jako zabité jehně.

Co se mu dále zdálo, určitě si nepamatoval. Sen jakoby přestal býti jasným a spojitým dějstvím, barvy jeho vybledly, postavy i věci splývaly. Již to nebyl sen živý. Snící viděl ohromné hromady kuliček, plné sýpky fizulí, veliké krámy samých kudel, nejkrásnějších koní jako na letním jarmarce vodňanském a na každém koni olověného jezdce vojáka, a to všecko bylo jeho: i hromady kuliček, i sýpky fizulí, i krámy kudel, i koně s olověnými vojáky. Ale nejvyšší blažeností naplňovalo jej teprve, že čtyrák, za nějž to všecko skoupil, nezmizel z jeho hrsti. I svíral jej stále pevněji, a čím pevněji jej svíral, tím jistěji pociťoval, že jej opravdu drží a že jest jeho. —

Když ráno procitl, prvou jeho myšlénkou bylo: »Vždyť se mi to jen zdálo!« ale dětský egoism neměl se k tomu, aby ze svých rukou pustil cokoli, třeba jen sen. Chlapec zamhouřil opět oči a znova se oddal zdání, že jeho sen je pravdou.

Venku pršelo, jakoby se nebe bylo odčepilo. Šupění deště bylo hudbou, jejíž uspávací moci nebylo lze odolati. Mezitím, co upadal v polosnění, čeleď shromáždila se do světnice, aby posnídala. Menší děvečka prostřela na stůl, velká přinesla mísu s kyselou polévkou, mléčnou, dobře okmínovanou, neobyčejnou pochoutku všech. Matka vsypala do polévky nakrájený černý chléb a otec hlasitě se pomodlil modlitbu před jídlem, stoje tváří ke stolu a k obrazům svatých nad stolem. Mužská čeleď usedla na lavice při stěnách, děvečky na přenosnou stolici po straně volné, hospodář a hospodyně na židle po druhé straně volné. Na kraji stolice seděla sestřička chlapcova a jedla z plechové misky.

Kyselá polívka libě páchla po celé sednici, tak ostře páchla, že chlapce pobídla, aby se mocí vzepřel dřímotě, jež jej svým tenatem omotávala, a také se přihlásil o svůj díl. Ale neučinil toho.

»Jak já taky dostanu svůj díl,« pomyslil si, »a ještě lepší; já jsem stonavý, mně maminka podstrojí a do polívky hojně smetany nalijou.«

Přemohl lakadlo vůně kyselé polívky a dřímota vítězila nad dráždidlem.

Skutečně nebyl přesvědčen, že mu maminka podstrojí, ale vychloubal se tak sám před sebou a nikoli bez výsledku: uspokojil se.

Ze dřímoty slyší zvonění plechových lžic a pomlaskávání osob. Otec mezi jídlem rozpořizuje, co kdo bude dělat, když pro déšť není možno do pole, přijímá rady a námitky druhých, uvažuje a na konec pevně rozhoduje.

Za té rozprávky ozval se pacholek: »Ještě dlouho do žní a již mouchy padají do polívky!«

Vybral ji lžicí z polívky a hodil ji na zem. A moucha vyskočila — a nebyla to moucha, nýbrž on, tatínkův synek.

»Pro pána!« divili se všichni, ale on už byl na lůžečku a zkoumal, neupustil-li čtyrák do polívky, když tam ploval. Neupustil, měl ho, chvála Bohu! Celou duší se radoval. A radoval se i z toho, že tak brzo byl na svém místě, dříve, než ti za stolem mohli se vzpamatovati, co se stalo.

»Pomyslí si, že se jim něco zdálo,« pravil si v duchu a spokojen a blažen poddal se ranní dřímotě.

Když opět oči otevřel, se stolu bylo sklizeno. Cítil hlad a lítost, že se nepřihlásil, dokud bylo na stole. Uprostřed sednice stál dědek a na něm otec ostruhoval stroužkem bijáky. Ostrouhané rašplí zakulacoval a hotové ošíval ošitím, které skrojil z kůže nebožtíka vepře, zabitého v masopostě; ošíval je psími řemíčky, koupenými od pohodného Kurfiřta, jehož rasovna byla v lůně hlubokého vodňanského lesa Korázu. Pohodný patřil do počtu houzírů, kteří zboží své nabízeli, chodíce několikráte do roka od čísla k číslu. Kromě řemíčků prodával ještě rozmanitá sádla a loje, jimiž hospodáři hojívali rány a pohmožděniny lidí i zvířat. Ošitím spojoval biják cepu s držákem.

V třískách pod dědkem hrabala se a hrála si chlapcova mladší sestřička. Jásala nad každou třístičkou, která zpod otcova stroužku na zem spadla. Každá se jí k něčemu hodila. Otec jí byl nadělal z lískového prutu celé stádo krav bílých a černých, ovcí bílých a černých. Malé, oloupané kousky prutu byly bílé ovce; rozloupnutím každého stal se pár. Neoloupané malé kousky byly černé ovce. Podobným způsobem z větších kousků vznikly bílé a černé krávy.

Dívčinka boží dobyteček poklidila, nakrmila, podojila, na pastvu vyhnala a zpívala mu:

»Hou, hou, krávy jdou,
nesou mléka pul žejdlíka
sotva jdou.«

Ten pastevecký popěvek chlapci nade vše se líbil, zvláště další jeho místo:

»Kostel se boří,
stodola hoří,
skoč, panenko, do vody
pro ty černy jahody.«

Poslouchal nechýbaje sebou. Ale při posledních slovech, kde

»proutek se otočí,
džbán piva natočí,
abychom se napili
pána boha chválili,«

již nemohl odolati a pohnul sebou. Rodiče toho jedva dočekali. Přišli a prohlíželi mu hlavu i nohu, a jak starostlivě dotýkali se jeho čela a těla, chlapci bylo, jakoby upracované ruce jejich byly měkčí puchu. Lahodilo mu to, byl by se rád pomazlil. Ale rodiče rozpoznali, že mu nic není a bylo po něžnosti.

Otec pravil drsně: »Valachu valašná, jen bysi valašil! Hola, vzhůru! Po včále zůstal ještě tvrdý otok, ale již nebolí. Mlč, ani nemukej, já vím, že již nebolí! Pro něj můžeš dobře chodit, netřeba ti se válet. Podívej se na sestřičku, to je panenka pilná! Ona již dobyteček poklidila, podojila, na pastvu vyhnala, a všechno sama a jak vesele si zpívá!«

Otec otevřel okno při lůžku chlapcově a dodal: »Slyšíš laštovku, jak se ti posmívá: Já již vstala, pos ídala, všecky koutečky povymetala a ty ještě spíš, spíš, spíš?«

Jist, že chlapec jako šipka vyskočí, otec vrátil se k dědku, usedl naň a dále strouhal. Chlapec nebyl by čekal druhého pobídnutí, věděltě, že to u nich nebývá radno ani zdrávo, ale nevěděl, co s tím čtyrákem: má si jej uschovati sám anebo se pochlubiti a dáti k uschování mamince? Nemoha se rozhodnouti tak ani onak, zůstal ležet a zahleděl se do otevřeného okna.

Déšť byl volnější. Sednice se dvou stran byla obstoupena ovocnými stromy, jež dělaly, že v ní za nejparnějšího leta bylo šero. Větvice draly se až do oken. Po listech kanuly kapky, jež se třpytily na slunci probírajícím se z mraku, listy leskly se jako zrcadélka. Ptactvo nezpívalo, ale křičelo.

Matka otevřela troubu a zkoušela, je-li kyselá polívka, kterou tam pro chlapce uschovala, ještě dosti teplá. Byla. Matka zase troubu zavřela a šla k misníku nakrájeti do polívky chleba a připraviti lžici.

Otec se poohledl a vida, že chlapec ještě se nehnul, vyskočil a přiskočil a spustil už velmi přísně: »Ještě jsem ti nedomluvil dost? Chceš-li, domluvím ti ještě, ale dubovými slovy!«

Chlapec sedl.

»Nu, co sedíš jako hřib? Nemůžeš, nožička bolí? Holi potřebuješ, ne? Maminko, podívej se, jak leze jako rak s kvasnicemi!«

Již jiného nezbývalo, než nedleti. Chlapec ještě je pamětliv čtyráku, ještě jej svírá v hrsti a dává pozor, aby ho nepustil. Ale ve chvatu, do jakého jej pobídl otec, opřel se otevřenou pravou rukou o postranici postele — a z ruky nic nevypadlo, nic na zemi nezazvonilo!

Chlapec dal se do usedavého pláče. Již mu bylo jasno, že jen snil, ale právě proto byl jeho žal dvojnásobný: pro čtyrák, jenž byl v jeho očích nesmírným bohatstvím, a pro sen, jenž byl tak sladký, jako žádný perník a žádný med. Pocit nejhlubšího zklamání zachvátil duši chlapcovu. Po celý věk nezapomněl, jak mu bylo tenkrát.

Desítky let uplynuly od té doby a sta zklamání bylo mu procítiti; ale žádné nebylo tak veliké jak ono, když viděl, že v hrsti nemá vysněného čtyráku.

Zklamání se čtyrákem nezůstalo bez účinku na vytvoření jeho životné moudrosti. Kdykoli v životě bylo mu něco příliš milé a již se mu zdáti počínalo, že tím stojí jeho život a bez něho býti nemůže, vzpomněl si na čtyrák, jejž tak pevně držel a přece neměl, a duše jeho přiznala, že všechno je postrádatelné, ano že jí, duši, sebe větší zklamání žádné trvalé ztráty nepřináší. Ano tvrdíval naopak, že duše lidská tím je bohatší, čím více takových ztrát prožije. Každým zklamáním padá s ní okov marnosti; peruť její jest lehčí a volnější, oko k poznání pravdy i sebe jasnější. Každým zklamáním duše přibližuje se sama sobě, vchází do sebe, stává se samo sebou.

A neviditelná ruka, která řídí běh světův i životných cest lidí, všech i každého někdejšímu chlapci ve všech jeho příhodách soustavně ukazovala, že také pozemské statky nic jiného nejsou, než vysněný jeho čtyrák. Kdykoli se oddával plánům, kterak nabude hmotných výhod a prospěchův, a kdykoli se domníval, že jižjiž je drží a si umiňoval, že jich nepustí, náhle se mu rozplynuly v to, v co onen vysněný čtyrák.

Otec pozoroval, že synek má nějakou zvláštní příčinu pláče a vyšel ven, aby dal matce příležitost usušiti jeho slzy. Matka mu pomáhala umýti a obléci se, pomodlila se s ním, posadila za stůl a postavila před něj misku kyselé polívky. On hned uviděl, že mu maminka přilepšila smetanou a že byl hladov jako vlk, chopil se lžíce a nabral; ale pro pláč ještě nemohl dáti do úst.

Matka vyzvídala, co je mu k pláči.

»Maminko, ach, maminko zlatá, jediná, neptejte se! Mně se div srdce nerozpučí, ale kdybyste mne jako kámen křesali, jiskru ze mne vyrazíte, ale ne, proč pláču!«

A nepověděl. Matka tomu váhy nepřidávala a nezpytovala. Myslila, že hoch měl špatnou noc, a že se změní, jak se rozehraje.

Když dosnídal a řekl »zaplať Pán bůh, naděl Pán bůh stokrát víc,« vstoupil otec, nesa notný lískový prut, právě na sadě uříznutý.

»Nu, ty mi vypadáš! Jako vymlácená oklep!« řekl synkovi tónem, ze kterého synek ihned vyrozuměl, že prut není na něj. Bylo by to taky něco neobyčejného, neboť on vždycky jen opaskem dostával a ničím jiným.

Otec nařezal prut na kousky, některé oloupal, některé nechal tak, všecky rozpůlil a hodil je hrstí na zem: »Hoho, ani kníže pán nemá tolik krásných koní!«

A chlapec už byl u koní, rovnal je do páru, zapřahal je, prováděl, rozmlouval s nimi, lichotil, napomínal, hladil, popleskával na dlani.

Matka přinesla na okřínu ječné mouky a mlékem zadělala ve vysokém, velikém hrnci na lívance. Hrnec přistavila na teplé místo ke kamnům. Na to si přinesla kbelík na stojanu, otevřela, nalila vlažné vody a vrtěla, až se dobře propláchl. Vypustivši vodu nalila do kbelíka smetaník a bezkrýtku husté smetany, (z bezkrýtky ji prve přelila do smetaníka), zandala pevně zandavačkou, obalenou čistým plátnem, a ztuha opásala popruhem.

Otec chvílemi strouhal a rašploval, chvílemi ošíval cepy a ošitými na zkoušku vodorovně mával pozorliv, aby se nedotkly ani podlahy, ani stropu, ani žádného předmětu. Smetana ve kbelíku kloktala, kbelík na lůžkách zpíval, třísky na zemi v rukou dětí svištěly, děti štěbetaly, nemluvně v kolébce broukalo, ptáci venku švitořili, stromy šuměly a drobná prška, závěrečná, smírná kapitola noční bouře, jemně šipěla, jakoby pohádková princezna se česala a zlaté její vlasy zvonily. Vlny zahradní i polní vůně větrem zanášeny ob chvíli zalévaly sednici.

Chlapec nechal hraní a tváří se obrátil k otci.

»Tatínku, proč my s Kojanovými nevaříme?«

»Co se to ptáš? Proč bychom s Kojanovými nevařili?«

»Já bych Bartoně Kojanova na lžici vody utopil.«

»Aha! Vy jste spolu včera něco měli na sadě! S pravdou ven!«

»Ne, neměli, ani okem jsem ho neviděl.«

Otec se pozarazil. Oni s Kojanovými dlouhá léta nebyli v žádném poměru, ani v přátelském ani nepřátelském. Ničeho si nedělali na vzdory, neklevetili na sebe, nesoudili se. Potkali-li se, dali si pozdravení, ale chladné; spolu se nezastavovali, ruky si nepodávali, a ovšem ještě méně se navštěvovali. To bylo vše. K nepřátelství se žádné strany příčiny nebylo. Chlapec od svých rodičů nikdy neslyšel zlého slova o Kojanových, ale

otec nyní uviděl, že dětské pozornosti neušel chlad mezi jeho rodiči a sousedem s pravé strany a že jest nebezpečí, aby chlad rodičů nepozměnil se u dětí v nenávisť. Lekl se toho, toho si nepřál.

I uznal, že je třeba chlapce o Kojanovi poučiti, aby snad s ním nerostla nespravedlivá zášť, která by jednou nebyla ku chvále ani jemu, ani jeho rodičům. Vzal dědka a postavil jej tak, aby sedě na něm spíše byl obrácen k matce, než k dětem, a jakoby vlastně matce k vůli postavu souseda Kojana kreslil. Co chlapec zachytí, to zachytí, na škodu mu nebude; ale nesmí se domnívati, že k vůli němu, harantu, otec pouští se do rozprávky o tak duležité osobě, jako soused Kojan. Otec chlapcův nenáviděl klepův, ale měl zásadu, že rodiče před dětmi od nejútlejšího jejich věku mají nejen o věcech, nýbrž i osobách vždycky mluviti pravdu, jak ji znají a myslí. A nikdy, kdykoli příležitost se naskytla, nelenil opakovati se, aby své názory, zkušenosti a vědomosti svým rodným hluboko vštípil. S manželkou o Kojanovi mluvil mnohokrát. Všickni manželé nesčíslněkrát ve svých hovorech vracejí se k týmž předmětům. Byl pozorliv, aby vše opakované podával jak možno týmiž slovy a s týmiž poznámkami. Nezměnnost byla zárukou pravdivosti.

Oddav se znova své práci, počal o Kojanovi.

»O Kojanovi nikdo nic špatného neví a říci nesmí, a zvláště ty se nesmíš opovážit, chlapče! Není pravda, že s nimi nevaříme. Vždycky jsme byli za dobré, a za svobodna já a Kojan byli jsme dokonce hlavními kamarády. Potom se udála se strejčkem Kojanem změna a od těch dob není mezi námi starého kamarádství, ale není ani nepřízně. Jen se k sobě tak nehodíme, jako jsme se hodívali. Ale kdyby se mne někdo ptal: Jaký je člověk ten Kojan? Nemohl bych odpověděti než podle pravdy: Je dobrý člověk, v celé vsi není lepšího, ani já. Mně se u něho nelíbí jen to, že je dobrý příliš okatě a chce nás sousedy svou dobrotou zastiňovat, aby se po osadě jen o něm mluvilo.«

Hra byla chlapci vábnější i duležitější toho, co otec vypravoval. Když je strejček Kojan tak hodný člověk, ať si je, ale i pro drobné děti jsou zajímavější chyby bližních, než ctnosti. Kdo by poslouchal o někom, kdo je lepší tatínka?

Rodiče popatřili na děti, usmáli se jako týmiž ústy a vyměnili spolu pohledy. Otec sebral dědka a přenesl jej ku kbelíku. Aby to dětem nebylo divno, na oko na ně zahuboval:

»Ty děti nadělají rámusu, svého slova neslyšíš!«

Dětem bylo vhod, že získaly místa. Hned jaly se z odřezku dělati chlévy a maštale, dvory a dráha. Chlapec nelitoval provázku, který dlouhou dobu nosil v kapse, rozpletl jej a nadělal z něho řetězů, návojníků, prostraňků i oprati. Všechno to připravil jen pro své koňstvo. Párkoval je, vybíral, kteří budou do tahu, kteří do běhu. Volil jako znalec tu podle velikosti a síly, tu zas podle hbitosti a krásy. Některé spárkoval, že měli stejnou barvu, jiné že nestejnou. Sestřička zadívala se naň s obdivem, že tak výborně koňskému dobytku rozumí, i s lítostí, že se mu hospodářskou znalostí nerovná a on že si hledí jen svého a jejího nic.

Jižjiž nabírala. Bratr si toho povšiml.

»Teta, vy jste blázen! Tolik božího dobytečka, pán Bůh požehnej! Ale víte co, teta: něco byste měla odprodat. Tolik vy nezastanete, kam pak! Kdybyste nakrásně všechno uhlídala, nepodojíte, a když nepodojíte, vemena prasknou. Teta, musíte hezkých pár kusů prodat.«

»Prodám.«

»Vám, teta, snadno se řekne: prodám, ale máte též kupce? Nehněvejte se, tetičko, ale kdo by vám ten brak koupil, musil by být blázen jako vy. Hovadům žebra spočítám a co je vaše nejlepší ovce, jako by byla z kůže stažená.«

»Co mám, strejčku, dělat?« otázala se malomyslně teta a spustila ruce do klína.

»Co dělat? Poradím. Ovcím dejte lízat a krávy vyžeňte na pastvu, aby se vypásly. Vaše krávy jak jsou, hodí se leda na výpalky. Ukažte!«

Smetl rukou piliny, jež byly na zemi po pile a rašpli, shrnul brav a řekl: »Nalízejte se, ovčičky, až budete jako bečičky!« Trochu dál, na draha, poodšoupl krávy. »Napaste se, kravičky krávy, nažerte se travičky trávy. Zelenko, ty jdi do jetele, abysi měla hodné tele. Klepouchá, ty se nažer sena, seno dá tobě do vemena. Běleno, ty skoč do otavy, otava, ta má kořen zdravý. Kdybysi se nám nenapásla, nedala bys nám mlíka, másla. My rádi mlíčko se smetankou, rádi si mažem pomazankou. Nelezte, krávy, do obilí, aby vám za to nenabili. Z napajedla se napájejte, ve kaluži se neválejte, aby neřekla hospodyně: To nejsou krávy, to jsou svině.«

Teta se rozerděla jako malina, tak se jí říkání strejčkovo líbilo, tak ji uchvacovalo. Položila mu buclatý lokýtek kolem krku a řekla plna obdivu a uznání: »Ty můj kluku! Ty kluku!«

Zatím hospodář vypravoval hospodyni o sousedu Kojanovi.

ALFONS BRESKA:

ZEMĚ ZLATA.

Do zemí zlata chtěl bych jíti,
v trópických sluncí krajiny,
kde vodopád se s hukem řítí
v propastí srázné hlubiny.

Za dne bych prchal slunce žáru
v tajemně hruzné pralesy,
kde v hloubi řevy jaguárů
odvážné lovce poděsí.

A stále v nová nebezpečí
si klestit cestu v pustinu,
přetínat liany a klečí,
hlouběji vnikat do stínů.

Ručnici svoji zticha nabít,
a číhat skrytý houštinou,
a královského tygra zabít
do čela ranou jedinou.

Za hřívu chytit v běhu koně,
jenž travnou stepí uhání,
jak lesů vichr v divém honě
s ním tryskem letěl po pláni.

Zabloudit v údol opuštěný,
kde divých proudů vlny hřmí,
po stranách trči skalné stěny
jak zkamenělí olbřími.

Potkávat bludné zlatokopy
na břehu vyschlých řečiští,
kde v písku indiánů stopy
a zbytky shaslých ohniští.

Jít hledat démantová pole,
do slují temných roklí jít,
kladiva tlukem v pusté štóle
démony zlata probudit.

Prožiti dobrodružství mnohá
a bez oddechu v dálky jít,
kam nepronikla lidská noha,
území nová objevit.

J. S. MACH:

SNŮ PROUDEM KOUZELNÝM...

Do barev západu den květy svoje schvívá,
ó cítíš, srdce mé, tu něhu kolem tát',
když v listí zetlelém přírody smutek zpívá
a tesknit vychází snů bledý majestát.

Je svátek touhy tvé! Cítíš, jak vzduchem lije
se vůně polibků (šum bílých perutí)?
V svatvečer tajemný jak zvonu vigilie,
a loďstev vítězných jak slavné odplutí.

Ve městech vzdálených už výkřik žití utich',
svět tónů stlumených si šeptá v alejích;
šum příštích setkání ve větrů zavanutích
jak pozdrav neznáma se tiše chvěje v nich.

V tok ticha tajemný se ponoř duší svojí,
snů proudem kouzelným se unášeti nech
v sad bílých illusí, kde v zlatém světel zdroji
hypnosou zázračnou tě uspí růží dech.

A večer poslední až z něhy květů vstane
a v souzvuk zářivý tvou bytost promění,
mír věčných zahrad těch ti v nové zoři vzplane
v slz vlahém přívalu jak úsměv smíření.

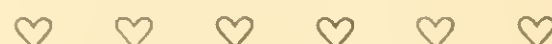

BOHUSLAV KVĚT:

SMÍR.

Zas budem spolu písně hrát,
ty písně z bouří vykvetlé...
zas budou zraky štěstím plát,
na březích řek až budem hrát,
kol měsíc házet bude světlo své!

A řeky budou klidny již,
labutě klidně na nich snít...
ta volná čela... žádná tíž
nebude hruď nám svírat již
a žádný pes nebude v smír ten výt!

OTAKAR ŠIMEK:

SILNA VULE.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Tedy takový je konec, myslil jsem opětně na dnešní událost, odkládaje knihu. Hra dobře posloužila nutnosti. Ztrácím jen okovy, jen galejníkovu kouli — které jsem vlékl k vuli illusi. Měly se mi vyplatiti.

Otevřel jsem ještě jednou kurýr. Tedy: zítra ráno, 9·25, odjíždím do Prahy; během dne uspořádám všechny záležitosti, — nedám se svést od přátel — a týž večer (10·15 nebo 1·03) odjedu do Mnichova. Je možno rychle jednat, aby si nemyslila, že začínám litovat, rozmýšlet se, že se neodhodlám. Óh, jak ta věřila poutům! Jinak by mi bylo lhostejno, zůstat třeba zde, potkávat ji a zdravit, jako jiné své vzácné známosti.

Ale ten spěch, ten překotný útěk mi byl přece podezřelý.

Opravdu! nebolí mne nic? Což nebylo ani jediné nitky, která se přetrhla? Dával jsem na sebe pozor celý večer i teď, jako hypochondr, který co chvíle zkoumá tlukot srdce, tepny, klade ruce na tvář, na čelo, nepřichází-li již horečka, který číhá stále na symptomy nemoci. Ne, všechno bylo v pořádku. Byl jsem klidný a chladný. Tak to bylo v sázce, — že hned odjedu, musím tedy splnit.

Vzal jsem znovu knihu — ale bylo mi zima. Pokoj, který mi byl vykázán od bratrance, nikdy nevytápěný, jako tak mnohé »parádní a hostinské pokoje« malých statkářů, byl posud studený v studeném jaru. A vůbec byl takový nepříjemný, neintimní, slavnostní, jako sedlákovy nové šaty o boží hod. Sem nikdo nechodil a všecko bylo věčně nové... vycpané židle, pohovka, skříně, leskly se nedotknutou politurou, a ve sklenníku byly svatební dary, nádobí z porculánu a stříbra, z něhož nikdo nejídal. A piano, při tom všem, staré, ale pečlivě vyleštěné. Na to hrávala bratrancova žena jen občas, když si vzpomněla, že má také vzdělání. Milá a laskavá blondýna, s tolika ctnostmi manželky a matky, s tak mnohým ztajeným bohatstvím duše, ctila v sobě právě jen schopnost přečíst francouzskou nebo německou knihu a zahráti si na piano, — v neděli a ve svátek.

Šel jsem si tedy lehnout. Neusnu jinak než unaven čtením. Vzal jsem si tedy do postele svého Pavla Adama (to je dobrá četba, pro nás malíře, je tam tolik pohybu a života, že litery a stránky úplně mizejí,) — ale dnes jsem opravdu viděl jen písmena a mrtvá slova. Už jsem patrně uštván, myslil jsem, a usnu beztoho. A zhasil jsem lampu, čekaje, jak se přihrnou a ohluší mne vody usínání.

Jak usnula Pavlína? Spí už? Oh — jistě velmi sladce. Poplakala si asi v peřinách... plakala a sladká naděje, že bude zas dobře ji konejšila a hladila... mlč, on přijde zas, — snad zítra již, snad za rok, a vezme si tě! — Vždyť ona si byla tak jista! I na Boha si třeba vzpomněla v bolavé touze přitisknout se k někomu a mazlila se: Viď, že mi to dáš, budu ti tak vděčna, budu tak hodna — prosím! —

Neusínal jsem. Se zastaveného kola bratrancova mlýna zvolna padaly kapky, a dělily hučení splavu v čas, v dlouhé vteřiny. Tolik mne rušily!

A myšlení o dnešní příhodě předlo se stále jako mechanismem nějakým, jejž má vůle neměla v moci, jako to kapání venku; bylo mi neméně odporné. Zacpával jsem si uši, krčil se pod peřinu, obracel se do všech poloh, abych se bránil jednomu i druhému, rozsvítil znovu a četl, zase zhasil — vše bylo marno.

Jednám přec zcela správně. Neboť ten poměr, stal se již nesnesitelným v nerovném a častém styku s ní — a profitovat z něho již nelze pro mé umění, ubíjí mi každou illusi. Je k smíchu mně a celému světu. Tedy, jak rozhodnuto, vše je přece úplně jasno? Nač myslit?

Ale mechanismus neúprosně, s chladnou jistotou stroje analysoval celou naši lásku od jejího vzniku až k dnešní roztržce. —

Přišlo jaro, a já jsem se chtěl konečně vložiti do práce, ztělesniti svůj sen, své mládí — své první dílo.

Vyjel jsem si do H. pro náladu, pro jarní podvečery v polabských lukách mezi lesy, pro illusi první tušivé lásky. Myslil jsem, že musím znovu žíti a cítiti minulost, z níž vyprchávala duše jako vůně, zatím co umělecká, formální a idejná koncepce nabývala absolutnosti.

Dávno před myšlénkou namalovat dílo, tvořilo se ve mně, — hned jak jsem se poprvé toulal zdejší světlou, měkkou, lyrickou rovinou, dýchal jsem jeho zárodky — to bylo před pěti lety. Má snivá a lenivá duše zde našla svou vlast. Ano hned tehdy mi bylo tak těžce a roztouženě kolem srdce. Mně bylo osmnáct let, zamiloval jsem se zde, ale nedožil svůj román. Myšlénka ztělesněná mi přišla až v Praze, v cizině, — z nostalgie. Má touha volala, abych dožil, co dožito nebylo v jiné říši. Ale nedařilo se mi valně. Nový život se rozptyloval; ideje, nápady přicházely v množství, křížily ničily a stíraly se střídaly se fantasticky, jako když se v horečce sní, — i srdce chvílemi chytalo, ale nikdy nevzplálo v požár, a já se ne-

mohl oddati nutnosti nového života s jednou láskou a jedním cílem.

Od sensace k sensaci, z požitku do požitku. A pak nuda, prázdnota hlavy a neschopnost citu, kdy jsem nevěděl o ničem než o hrůze, že jsem hotov se svým životem i se svým talentem, v době, kdy jsem se dopracoval žákovských úspěchů. Jak jsem se jen mohl vzdát umění, když jsem takovým passivním bázlivcem, který nic nedomyslí, nedosní, nedocítí — který není s to vítěziti?

Tak jsem si často jezdil do H. pro atmosféru a illusi minulosti, abych si zas přivezl odvahu tvořit.

Měla to být měkká, rozmoklá krajinka v máji po lijáku a bouřce na večer. Světlá zeleň luk a lesů pod roztrhanými mračny. Její obraz, tak často vídaný, jsem měl v duši tak určitý jako fotografii. Mladá, do nekonečných luk průhledná březina a celá proniklá jejich světlem, oddělená od temného vysokého lesa listnatého, v němž již byla hustá noc, cestou místy zbahnělou, rozjetou, plnou kalužin a kolejnic s vodou ztrácející se v trávě louky... Stranou, před jeho tmou, v níž usnulo hučení, lavička pod skloněným, bíle rozkvetlým jasmínem, lavička s bílým zjevem děvčete, které ruce v klíně, plném kvítí a větviček, zapomnělo svíjet kytici, jak se zasnilo do sladkého navečera v břízách, jako zapomenuly ty nervosní, chabé, sensitivné břízy se zachvívat, chytat jemnými větvičkami poslední rozkoše světla. Vše se zladilo v jediné roztoužení, ztajilo dech, ustálo, jako v rozkoši početí...

A přece to byl jen sen, nic žhoucího, jako později, kdy květy opravdu se oplodňují za dusných večerů, jen takový pubertní sen, jen toužení... takové bláhové ekstatické vytržení, v jakém je děvče při prvním polibku. Jen hrůzné blaho a štěstí blízké pláči.

Chtěl jsem namalovat něco tak směšného a tak temného jako je pravá lyrická píseň

Právě tak mně kdysi ta krajina ovládla srdce a podmanila si je, uspala vůli a sklonila do svého klína. Tehdy poprvé jsem vdechl onen pubertní, erotický fluid, poprvé zatoužil kleknout před ženou a složit hlavu do měkkého, úzkého klínu, kát se z hříchů svého chtění a odřeknout se navždy sebe. .

Za májového navečera, když jsem ji poprvé spatřil. Bílá seděla na lávce a nakloněna křehce ryla do písku bílým slunníkem, zcela hallucinována svojí prací, tak že mne dlouho nespatřila.

To nebylo lidské dítě, to bylo fantasma. Ne děvče, ale sen krajiny, sen o májovém milování, tušení před samým vyplněním, touha a trochu strachu byl výraz jejích očí, sklonu těla, toalety a nožky v lakovaném střevíčku s mašlí, ku předu natažené, zatím co druhá se skrývala pod sukní

Pak jsem si uvědomil že to je má dobrá známá, jíž jsem denně vídal, i u nás; mluvíval jsem s ní někdy, pokládal ji za hezkou a nestaral se o ni dál. Bylo to rozpustilé děvče, vzteklé prý za hochy, o němž všickni zle mluvili, ale nikdo nepřistihnul. Pavlína Skaláková — prosaické jméno velmi všední dívčiny, — žabky patnácti, šestnácti jar. Zasmál jsem se a pozdravil. Vyskočila prudce a energicky setřela střevícem, co tak pilně ryla; ale bylo pozdě: zahlédl jsem ještě písmena: I. M. — t. j. Ivan Mach — iniciálky mého jména.

»Slečna snila, že mne ani neviděla tak dlouho. O čem?... Snad to bylo I. M.?«

»Snad to bylo Ivan Mach,« řekla a pohodila hlavou. Ani se neusmála a hleděla mi pevně do očí. »Snad Ivan Mach, pane Machu?«

»Nejsem domýšlivým, slečno. I. M. jsou inicialy mnohých jmen.«

»Bylo to Ivan Mach.«

Zmátla mne a marně jsem hledal nějaký nápad.

»Myslila jsem na vás,« pokračovala umíněně a neměnila výraz.

Ztratil jsem se úplně.

»Na mne...«

Teď se zasmála: Na takové divné věci... jako...

»Jsem tedy divná věc,« hledal jsem vtipnou odpověď.

»No...« Pokrčila rameny a cinkla několikrát rozmarným smíchem, který probudil břízy z usínání, znepokojil les, porušil celý soulad stmívání. Vraceli jsme se spolu domů a byli veselí a nešetrní k sobě jako kamarádi.

Ale můj sen v noci byl o ní, o dceři Polabí, ne o Pavlíně, ale o fantasmatu.

A pak jsem ji miloval.

Svůj sen jsem pokládal za skutečnost.

Chtěl jsem v ní uvědomit *její duši, její věčnou krásu*, pro ni měla ztratit vše banální, rozmarné, nízké, všechny projevy své povahy, které mne děsily, překvapovaly, ponižovaly, a které jsem pokládal za nahodilé, vyvolané okolnostmi, poměry, nebo za odkoukané pósy.

A vskutku... jednou večer, když jsem ji poprvé líbal, slyšel jsem její vlastní slova. Od té doby jsem věřil, a byl tím nedůtklivější na každý nevkus každou pošetilost, na to, že zůstávala stále touž Pavlinou, vydražďující mladíky na korsu

Moji známí, kteří brzo vypozorovali náš poměr, mi donášeli o ní zprávy dobře přihrocené a pečlivě mířené, s tvářemi upřímných přátel i posměváčku, kterým poměr záhadného snílka: samotáře a toho děvčete »tolik do světa« byl vítanou kořistí.

Hezké děvče a velmi veselé. Ten s ní měl onehdy legraci... Vím-li, jak se bavila onehdy na posvícení v Radimi? S nějakým studentem z Prahy se tam vztekala, přede všemi — ta si z lidí nedělá...

Nezapírala. Řekla prostě, že se jí líbil. »Ale ráda mám jen vás, a to je něco jiného,« dodala v smíchu.

Přítelkyním se chlubila naším poměrem. Zpyšněla vůbec od té doby, co s ní chodím. Je prý dokonce přesvědčena že si ji vezmu.

Kdosi tvrdil, že si ze mne dělá blázny. Karikuje prý mou chůzi a říká, že jsem náměsíčný.

Vyčítal-li jsem jí to, zapírala a podezírala kamarádky. Jsou závistivé a mstí se. A pohněvána najednou se prudce ptala, proč s ní tedy chodím, když je taková?

Byla tedy nevinna. Ostatně i na oné žárlivosti přítelkyň bylo mnoho pravdy. Dostával jsem anonymní dopisy a srovnáváním písma jsem vypátral slečnu Emmu, krásnou a korektní blondýnu Od té doby Pavlína odpovídala na každé podezření: »To jistě zas slečna Přádná?«

Mučil jsem čím dále tím hrozněji. Tím víc, čím usilovněji jsem hledal tajemství její povahy. Svinula se v sebe, tvrdla, stávala se sochou a má slova, mé prosby, mířené na ženské srdce a milující duši klouzaly po povrchu jako po mramoru. Nepustila je do srdce.

Konečně jsme se rozešli

Hrál jsem si už dávno s barvami. Moji přátelé mne obdivovali, a já jsem věřil ve svůj talent. Vstoupil jsem do akademie. To je jediné štěstí v mém bídném, jen muk schopném životě, že si smím dovolit každý pokus způsobu života. Odejel jsem z H., jist, že na ni zapomenu. Ale v době, kdy jsem již úplně resignoval, napsala mi psaní lítostné a nešťastné — a také resignované. Jen něco vědět o mně chtěla. Uzdravující se alkoholik požil alkoholu. Zas jsem miloval, zas jsem byl zklamáván, jezdil jsem do H., kde mne zas otravovaly klepy, kde mne ona ubíjela svým mlčením, odpírajíc každé vysvětlení jako dřív. Často jsem ji uprostřed výčitek a zoufalosti strhl k sobě a šíleně líbal, abych v ní vzkřísil její duši.

»Vy jste takový zlý a křivdíte mi tolik,« říkala usmívajíc se v slzách.

Věděl jsem již, že illuse a skutečnost se nesmíří. A byl jsem odhodlán spokojit se illusí, živit ji sensacemi, a jen pro ně udržovat poměr. Ale kdykoli jsem se k ní přiblížil, zase jsem ji chtěl proniknouti. Jaká nešťastná povaha s potřebou znáti absolutno, a která nedovede se smířiti s odpornou a nelogickou skutečností!

A zase jsem přijel, se vzkříšenými nadějemi. Její dopisy tolik slibovaly. A pak — třeba by štěstí netrvalo dlouho, potřeboval jsem je pro své dílo. Tím hůř, že mne vše zklamalo. I počasí, tak krásné dřív, se zvrátilo; padal drobný, studený déšť do šedého chorobného ovzduší. A chodili jsme vedle sebe mlčky; každé intimní slovo, které jsem promluvil, mi selhalo. Pak vázlo v hrdle. A ona neměla co povídat. Vracel jsem se zcela vysílen.

A včera, z nudy jsme dali tu naši lásku do hry. Procházeli jsme se blátivou a holou posud alejí a umlouvali dostaveníčko na zítřek

»Ne, zítra nepřijdu. Mám zpěv v Daliboru.«

»A tomu dáš přednost?«

»Když jsem už tolikrát vynechala?«

Slova mi vázla v hrdle.

»Proč jsi tedy nechodila, když jsem zde nebyl?«

Na to neodpověděla, ale opakovala rozhodně.

»Půjdu zítra do zpěvu.«

»Ale proč, řekni přec!«

»Že chci.«

Řekl jsem rozhodně:

»Budeš tedy volit zítra: mezi mnou a svým zpěvem Nepřijdeš-li, vím, co z toho následuje. Odjedu.«

»A kam?« Usmála se.

»Do Mnichova, dřív nebo později, chtěl jsem tam na podzim. Tak se nedá žít . . . překážíme si, jsme oba zklamáni. Nehodíme se k sobě.«

Teď se zasmušila a mlčela chvíli. Pak řekla velmi živě:

»To přec nemyslíš vážně?«

»Ty též ne?«

»Já chci do zpěvu.«

»Já chci do Mnichova. Smál jsem se nuceně. Odjedu a přičiním se, abychom se už nesetkali Vidíš, myslím, že jsem od tebe vzal, co jsi mi mohla dát. Stačí mi to a jsem vděčen. Miluji to, co od tebe mám. A ty miluj ve vzpomínkách, stačí li ti to a dovedeš-li. Ztrácíme jen, co nás tolik tíží. Budeme oba volni.«

»Ale já tě musím vídat, a nikdo mi nezabrání . . .«

V tom, co teď mluvila, bylo trochu vášně — ano, milovala mne posud, zblízka a v objetí nejvíc. Musil jsem ji pošlapat, znemožnit tu její ubohou, smyslnou lásku.

»Přijedete tam? Zajisté že mne smíte vídat.«

Věděl jsem, jak je nemožný podobný nápad. Byla zcela zlomena.

»Tedy — hraje se o lásku. Čekám zítra v obvyklou hodinu na obvyklém místě.«

Marno bylo budit v sobě melancholii pro takovou lásku, která se hazardně vsadí. Ani smutek, ani hněv, ale napjaté očekávání — od té chvíle se čas vlékl příliš pomalu. Věděl jsem, že se nikdy nevzdala žádného vrtochu, a sám jsem byl pevně odhodlán. Znal jsem hranice její lásky; byla na mne hrda, a ztráta všech vyhlídek jí bude velkou obětí; klesne úplně v mínění všech závistivých přítelkyň, budou se jí posmívat, jiné ji politují — — ale ona nevěří, že by mohla prohrát. A já tak dlouho jsem její zjev oživoval svou duší, teď náhle zlomím; tam, za hranice jsem neviděl, cítil jsem jen závrať z toho ne

známa, z mlhy, do níž mne vžene mé vlastní, naše vlastní, námi vyzvané Fatum. A most bude stržen, za řeku nebude návratu . . .

Ale štěstí, štěstí, které tolik přeje banálním lidem, přálo — nevím, zdali mně, či jí. Dověděl jsem se, že cvičení pro nějakou nahodilou překážku odpadlo. Ne, nevolal jsem je, a nepřipustil jsem je tam. kde šlo o krásné poznání, jehož ztráta by se nedala nahraditi; šlo přec o objev v mém nitru, šlo o měření vůle, šlo o pokus nového života — ne tu, hru štěstí nemělo rozmést »pro blaho našich duší« . . . Byl jsem odhodlán proti každé náhodě naše »buďto anebo« provést logicky . . . na ostří nože.

Setkali jsme se »v obvyklý čas a na obvyklém místě«. Usmívala se vesele a přátelsky podala mi ruku.

»Ty tedy nepůjdeš do zpěvu?«

»Ne,« . . . a vykládala proč s cvičení sešlo. Bylo patrno, jak je tomu ráda a jak jí je volno.

»A co kdyby bylo? Šla bys?«

»Znáš mne, to víš, že ano!«

»Tak dobře! Jako by se stalo. Viď?«

Patrně nerozuměla. Napadlo mi:

»Půjdeme dnes do Březiny, libo-li?«

»Třeba.«

A mulvilo se vesele o běžných věcech, o lidech, které jsme potkávali, o stromech, o trávě . . . potom o divadle.

»Půjdu zítra . . . nešel bys také?«

»Děkuji, ale zítra, jak víš, odjíždím.« Rána padla. Viděl jsem, že uhodila prudce. Neodpověděla ani slovem. Pohledla na mne, pak se upřela do dálky. Byla popelavá, a viděl jsem, jak smutek čím dál tím víc ji tmí, jakoby závoj houstnul. To jen na povrchu . . . uvnitř bylo asi klidno a pusto, a mluvil jsem dál o lhostejných, nejnahodilejších věcech, až jsme došli do Březiny. Ukázal jsem na lavičku.

»Pamatujete, Pavlíno, tehdy večer — ale tomu už je pět let, viďte? Byl jsem to hloupý hošík! Pomyslete, já miloval sen! Sedělo tam děvčátko a já v ně věřil a miloval je takové, jakým se mi právě v té náladě zdálo. Co jsem to od vás chtěl, Pavlíno?«

A hlas se mi lámal a tlumil. Snad jsem v smutku dojat, ale pozoroval jsem ji. Najednou, bez přechodu jsem jí vyčítal, že mne zradila, že mne nemilovala nikdy. »Lhala's, lhala's. A myslíš opravdu, že tě někdo dovede tak milovat jako já?«

Posud byla tvrdá jako socha. Ale teď, zdálo se, tála znenáhla, kolem rtů jí zacukalo, ulétlo jí jedno prudké, odhodlané gesto; pak sepjala ruce:

»Ivo nedělej mi to, máš-li mne jen trochu rád. Nikdy jsem neměla a nebudu mít nikoho ráda než tebe.« Vzlykala.

»A jsem ti asi vším na světě, že?« doplňoval jsem patheticky. »Ale proto i teď bys raději šla do zpěvu, i teď bys sázela tu svoji ohromnou lásku — z vrtochu.«

Přisvědčila.

»Trvám také na svém, ne z vrtochu, ale proto, že vám nevěřím.«

Jen mne zamrazilo. Hranice byla překročena a nebylo návratu. Hleděl jsem na ni. Zas měla ten tvrdý, kamenný výraz.

Doprovodil jsem ji domů.

Řekl jsem ještě: »Snad by vám bylo nepříjemno, kdyby jiní se dověděli o tomto rozchodu. Přenecháme to času. Já ovšem pomlčím. A z celého srdce — opravdu — vám přeju štěstí. Vidíte, nehodili jsme se k sobě Vy jste nemohla milovati mne, a já jsem ve vás miloval jen sen. Mluvil jsem s Pavlínou illusorní, mluvil-li jsem k vám, a vy jste nemohla rozuměti. Proto jste mlčela. Věděla jste, že ta slova nenáležejí vám.« Podal jsem jí ruku Zavrtěla hlavou, chtěla cosi říci, ale selhalo jí. Pak odešla. — —

Tak jsem se rozešel s tou, která byla středem mého života pět let — pět let oněch sensací, které tvořily a živily illusi, milenky — ženy a sestry, milenky jedině možné, která mi náležela každým záchvěvem, která mysticky byla se mnou spojena od věčnosti do věčnosti — a pět let bolestného hledání, skeptické kontroly, která je zklamáním. Vím, že ona je jedinou přes vše, co vynutil osud, náhoda, výchova, tolik cizích sil nepřátelských a dusících pravou bytost do temného podvědomí. Dnešní příhoda — pouhá hra, rozmar! Rozmar — jaké to slovo, a jaký divný pocit, činí-li člověk něco z rozmaru nebo trpí rozmarem jiného. Ví, že ten není jeho. ví, že rozmar jiné milé bytosti je jí cizí, a bolí ji. Chci však být volný konečně, od všeho úplně volný!

Co je absolutní, zůstane, nalezeno a ztělesněno mým dílem, z něho bude dýchat a tesknit májovou láskou. V něm budu vždy znovu dětsky, toužívě a bázlivě milovat. A pak . . . pak od případu k případu, k novým sensacím, novým illusím, novým životům; je v člověku tolik bytostí, tolik vztahů nepoznaných a nepoznatelných, které náhle se probudí k životu a zatouží.

Zítra ráno půjdu do Březiny, rozloučit se; půjdu si pro opravdové »s Bohem«, které od Pavlíny bylo tak nemožné. — —

Vše bylo urovnáno, vyloženo, určito, a já jsem usnul.

Bylo již úplné světlo, když jsem se probudil. Myslil jsem, že velmi pozdě — mlýn celý se již chvěl a rachotil — a to překonalo moji nechuť vstávat. Ano, vždyť odjedu.

Jak mi bylo? Úplně jasně a střízlivě jsem nazíral do naší historie. Rozchod, odjezd, jiný život je tedy nutný. A nic, opravdu, docela

nic nebolí? Ne, bolest jsem hledal marně. Ale bylo mi nějak divně, scházelo mi něco; snad jako amputovanému, který se prvně probudí zas s vědomím, bez bolesti, ale i bez údu, který měl a už nemá. Tak nezvykle, tak cize.

A nový život, ten nový život! Já jsem s nechutí vstal, s únavou se oblékal a s odporem myslil na procházku v Březině, na cestu do Prahy, na všechny záležitosti, které musím kvapně vyřídit, na cestu do Mnichova, neznámý zítřek... A při tom vesel mám být, loučit se s kamarády v kavárně, jako bych jel dobyt světa! Aspoň strach kdybych měl! Kdybych aspoň mohl překonávat zbabělost! Ale nebylo vůbec citu, jen nechuť, fysická nechuť a fysická únava. Eh, vše bude všední, nudné a malicherné. —

Les v studeném jitru odpuzoval, byl bezduchý, cizí. Ano to byl les, ty břízy, a to tam dokonce ona lavička. Ach, a teď prosím z kapsy zápisky, číst řádky z tehdejška a být dojat. Takový byl přece plán?

Zasmál jsem se... a v tom krátkém smíchu byl výsměch mé víře a víře vůbec, mému hledání duše a hledání absolutna vůbec, mému dílu a práci vůbec. Je všechno neznámo a každé dílo fantastická lež. Nikdy nevytvořím svého díla, víc nikdy nic.

Popřel jsem vše.

Co se potom dělo, nevím, ač jsem zůstal zcela chladným. Ale nepozoroval jsem. Mám jen jinou analogii ze svého života: tonul jsem kdysi; strhl mne proud. Byl jsem blízko víru a věděl jsem, že budu ztracen, zavleče-li mne voda až tam. Tehdy jsem necítil žádného strachu. Na blízku jeli s loďkou, mohl jsem křičet, ale neučinil jsem to. Jen myšlénku, že tonu, jsem měl, a ta mi byla indifferentní. A přece jsem úsilně pracoval, velmi pomalu, rozvážně a vypočítavě, skoro lstivě s každým hnutím, bez vášnivého napjetí všech sil k jednomu vzmachu — — a vyváznul jsem.

Došel jsem ke Skalákovum. »Je-li slečna Pavlína doma? Rád bych s ní mluvil, mám něco tak nutného.« Ani paní Skaláková, ani slečna Anna se nedivily — to přec bývá, a já jsem nijak nápadně nevypadal.

»Oh, prosím, právě přišla, a je vedle v pokoji. Račte jen dál, pane Machu.«

Lekla se — ucítil jsem překvapení jejích očí. Byl opravdu milý dotek její bytosti, a byl to zas můj první pocit. Zarděla se a zbledla. Trvalo chvíli než řekla:

»Vy jste tedy neodjel?«

»Nemohl jsem.« A málem bych jí byl upřímně řekl, proč. Ale zdržel jsem se, že by zas nerozuměla; řekl jsem jen všeobecně slovy pro každého:

»Jak bych mohl — to bych ti ublížil... viď, že už si tak hazardně nezahraješ o lásku? Odpustil jsem ti hned, jak jsi prosila, ale uložil jsem ti trest: noc v nejistotě... Ale viď, tys doufala?«

Stála u okna, před záclonou a v proudu slunce, celá odevzdaná štěstí, v něž věřila a jež ji naplňovalo.

Snad...

Byla tak nevýslovně krásná a měla výraz mé Illuse... ano, mé Illuse. Zas jen žena — jen modla — jen model umělce, ale modla má, model můj. Jen k mé víře a k mé potřebě. Tak má, že jsem ji chopil za ruce a líbal je. —

»Jdi — ty jsi tak zlý — víš, že nemiluji nikoho, že mám jen tebe, a ty mne tolik šidíš!«

Děcko!

Plakala rozmazleně a šťastně.

A já jsem si uložil pokoru a víru.

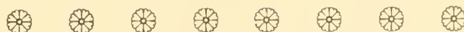

FEUILLETON.

Angelo Conti: RYTHMUS V HUDBĚ.

»Umění, jako magie, jest výkonnou metafysikou.«

Podstata hudby není ve zvucích, jako podstata malby není v barvách. Barvy a zvuky jsou prostředkem výrazu, mluvou těchto dvou umění; avšak co tato dvě umění vyslovují, jest zcela něco jiného. Malba, a i sochařství, vyjadřují to, co se mezi proměnnými zjevy projevuje v podobě života, jsou představiteli dokonalého zjevu, totiž idey platonické; poesie, jako umění hudebné, náleží z velké části jinému světu.

Promluvím jen o hudbě. Má-li taj v přírodě hlas, tento hlas jest hudba. Jděte podél moře, velikého symfonisty, ve chvíli, kdy vlny žijí svým bouřivým žitím, a naslouchejte jeho zvuku a jeho ryku. Uslyšíte všecky hlasy tvoru: hned zvuk hvozdů sklácených vichrem; hned bučení volů a bekot skotu; hned zvuky lidského pláče a kvílení; hned výkřiky rozkoše, výkřiky hruzy, hned smích, řev, zpěv, v neustálém střídání. Jděte do hor nebo podél lesů, v zimní noci, za burácení bouře. Uslyšíte, co vám poví, uslyšíte zpověď toho, co tvoří důvěrný život kamenů a stromů, k čemu spějí bystřiny v divokém spádu propastmi, co žene mraky na mocné peruti vichru a odívá je stále novými tvary. Jako v božské chvíli opojení vichr, hvozdy, skály sdělují s vámi, odkrývají vám s drsnou prostotou taj svého žití. Avšak toto vyznání taje děje se tajemně. Každý zvuk, každá vlna zvuků má moc přivolati našeho ducha, vzbuditi jej a učiniti, aby pocítil totožnost vlastního života s životem věcí; každý zvuk, každá vlna zvuků volá k nejhlubší části naší bytosti; a v přestávce mezi jednou a druhou vlnou zvuků ozývá se hlas mlčení. Zmlkají zvuky, zmlká hluk existence a projevuje se mlčení života.

V čase, rythmus jest sledem mlčení mezi intervally zvučnými, jest původcem zvuků, jež budí v nás mlčení

života, jest prvním hlasem taje, prvním projevem dechu věcí.

Hlas věcí, jejich dech, nemohou vniknouti do hlubiny našeho ducha leč v podobě rythmu. Jako děcko přišedši na svět nezapláče, dokavad nebylo vzdychlo, tak z rythmu věcí, z jejich dechu, rodí se jejich hlas a jejich mluva. Rythmus jest mužský živel, oplodňující živel tří umění hudebných: poesie, hudby a tance. Hlas věcí nemůže být slyšán, leč jsou-li věci obklíčeny ryčným ovzduším bouře, nebo když mlčení je uzavírá pod velkou bání noci nebo do širého kruhu samoty.

Hlas věcí jest podstatně jiný než zvuk věcí. Zvuk moře může býti, jak jsem pravil, brzo bekot skotu, brzo jásot radostných davů, brzo řev zoufalých davů, brzo sbor kvílení, brzo sbor smíchu. Hlas moře jest splynutí, synthesa všech těchto zvuků, jest hlasem, jenž zpívá a vypráví, co se zjevuje, co se chvěje, kvílí, třeští v nesmírnosti života; jest zpěvem věcí vzpomenutých, a nikoliv jako hlas větru, výkřik, hrozba, výsměch věcí přítomných.

Podstata hudby není ve zvucích, ale v mlčení, jež zvuky předchází, a v mlčení, jež zvuky následuje.

Rythmus zjevuje se a žije v těchto intervallech mlčení. Každý zvuk a každý souzvuk budí v mlčení, jež je předchází a jež je následuje, hlas jen našemu duchu slyšitelný.

Rythmus jest srdcem hudby, jehož tepot jest slyšeti jen za mlčení zvuků. Sled zvuků značí zjevení hudby v světě zjevů, v říši Majy; rythmus nás upozorňuje na přítomnost vůle ve všeobecném životě, jest tajem jenž dlí mimo nás, jenž mluví k taji, jenž jest v nás. Rythmus, jejž lze zříti vyjádřený bezprostředným způsobem ve chvění hvězd a v dechu moře, jest sám hlasem vůle, jest vůle nejprostším a nejhlubším poselstvím. V rythmu pojí se aspirace přírody a projevy lidského ducha v jedinost života

Podstata života není ve zvucích, jest v mlčení. Započíná posledním slovem mroucího Hamleta, jež jest proto prvním slovem hudby. V hudbě duše po proudu zvuků nese se k moři mlčení, a rythmus jest dechem tohoto moře. Abychom nabyli pojmu o rythmu, jest třeba zapomenouti míry, jež značí sled okamžiků existence, a představiti si hudbu sfér Pytagora, hudbu, jejíž hlas nebylo lze postřehnouti leč v podobě mlčení, jest třeba představiti si na sedmistrunné nebeské hře tajůplnou harmonii oběžnic a zpěv Sirén v souzvuku se zpěvem Park, v čarovném mythu platonickém. V těchto básnických výmyslech žije rythmus o mnoho skutečněji než ve výzkumech rozumu, jenž se pokouší stanoviti jeho božskou podstatu.

Měl jsem před nemnoha lety poprvé zjevení rythmu, zvěděv z jakéhosi pojednání o architektuře, že tři oblouky Loggie Orcagnovy nejsou stejných rozměrů. I napadlo mne ihned, že čarovné tajemství oněch tří oblouků, otevřených proudu vzduchu, vlně zvuků, letu vlaštovek a holubů, vlnění starobylých praporů, tkví v jejich nestejnosti.

Vedle číselných zákonů architektury a hudby, zákonů, z nichž plynou pravidla, jimž se učí ve školách, jsou ještě jiné zákony povahy metafysické, jichž jest genius bezvědomě poslušen a jimž se nelze přiučiti. Kdo jest těchto zákonů poslušen, často nemůže sledovati oněch pravidel; ba stává se takřka vždy, že velké výzkumy genia nesrovnávají se s tím, čemu se vyučuje, a že často výzkumy tyto zdají se skutečnými a opravdovými bludy. Rythmus objevuje se, kde mlčí obyčejný zákon, kde nelze užiti pravidla. Ten jest rythmus metafysický, všem uměleckým tvarům společný.

Znakem uměleckého veledíla jest, zroditi se jako zjevení, tajůplně, aniž se ví, jak se zrodilo, mimo kausálný zákon To stává se svrchovaně v hudbě, jež jest bezprostředným hlasem (a nikoliv ozvěnou) taje světa. Jako v duši genia, dříve než se hudba zrodí, taj mluví v podobě rythmu, tak v duších poslouchajících taj utkví v podobě rythmu, když hudba byla zmlkla Jako Beethoven slyšel bušiti osud na dvéře, když skládal svou symfonii do c-mol, tak i my cítíme, že kruh čarovného osudu nás svírá, až když poslední akkordy byly dozněly v orchestrálném mlčení. Vlna osudu zjevila se velkému umělci svým zvláštním rythmem, jenž zrodil v duchu jeho hlavní thema symfonie; než těchto několik not nezachvělo by námi, kdyby průběhem a vývinem v symfonické moře nebylo nabylo moci vzbuditi v nás představu rythmu, z něhož se oněch několik not zrodilo. Ona první hnutí duše byla zdrojem hudby, do níž byla přeložena, zachovavše si přes číselné uspořádání svůj metafysický význam.

Rythmus, o němž pojednávají theorie hudby a jenž by se dal nazvati architekturou hudby, byť se nám představoval jen vnějšími znaky proporce a symmetrie, jest nicméně ode všech spisovatelů pokládán za první podstatu hudby. A to proto, že svým vnějším tvarem divise a subdivise času i svými číselnými poměry blíží se k taji více než samy zvuky. Byť bylo nesnadno vyjádřiti jasně tuto intuici rythmu, oč se drahně pokouším, jest jisto, že není člověka přístupného času hudby, jenž by mohl s pravdou tvrditi, že mým slovům nerozumí.

Velcí duchové, Westphal a Schmidt, konajíce studia řeckého textu starořeckých tragedií na základě učení Aristoxenova, uspěli zrekonstruovati rythmickou formu sborů Aischyla, Sophokla a Euripida, roztříditi periody, takty, ba i délku not v oněch zpěvech, jichž melodie zanikly během věků a nedošly nás. Dík těmto výzkumům lze nám dnes postřehnouti pomocí rythmického nárysu odlesk melodie, jež tyto zpěvy druhdy prozařovala. Totiž za těmito pravidly theoretického rythmu duše lidská zaslechla opět hlas taje, zaslechla opět základní metafysický rythmus sborů, jež zpívaly život antického osudu; tak že se věru zdá, jakoby se byla znovuzrodila hudba Hellenů, jakoby novým světlem zazářily jejich nesmrtelné básně.

Giuseppe Mazzini v svém krásném spisu, věnovaném *ignoto Numini*, jistě předtušil podstatu hudby. Ne tak positivisté angličtí a jiných národností, kteří posuzují hudbu jako »matematický výpočet, z něhož plyne příjemná zvuková ozdoba«, nebo lidé, pokládající hudbu za pouhou ukolébavku svých smyslů, za kratochvíli.

Schopenhauer, jediný z filosofů, plně postřehl a vyjádřil božskou podstatu hudby. Praví, že, kdežto ostatní tvary umělecké jsou »vůle zpředmětená prostřednictvím idei, hudba, jako svět, jest přímé zpředmětění vůle«. »Hudebník nám odhaluje nejvnitřnější podstatu světa, a ačkoliv k nám mluví řečí, jíž rozum nerozumí, jest nicméně představitelem nejhlubší moudrosti.« A Richard Wagner praví, že »hudba jest přímým zjevením z jiného světa«. (*Die Musik ist geradewegs eine Offenbarung aus einer anderen Welt.*)

Tím se dá vysvětliti, proč širé kraje za noci dodávají zpěvu vracejících se s pole žatců rythmus vleklý a žalný, a proč nabývají rythmu jasné radosti zpěvy za úsvitu na horách; a proč, když rybáři vyplují za soumraku a jejich loďky se vzdalují po dalekém moři, slyšeti, jak slova jejich zpěvů znenáhla zanikají v ohromném dechu všeho života.

Z ITAL. PŘEL. MARIE KALAŠOVA.

Předpláci se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40). na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydáni (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vybrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijimáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 10. SRPNA 1900. — ČÍSLO 33.

GABRIELA PREISSOVÁ:

LUKOVA NEJTĚŽŠÍ CESTA.

OBRÁZEK Z KORUTAN

V pondělí z rána byla již smutné noviny plná dolina:

Na višňové stráňce v podlesí našli sekáči v časném jitru utlučené tělo Kašpera koláře, a nebýt té dobře známé sváteční jeho vesty s vysokými kovovými knoflíky a velikých stříbrných hodinek granátovými očky posázených, ani by jej byli nepoznali, tak bědně měl hlavu i tvář rozbitou.

A jediné podezření rozkřiklo se z ustrnulých duší:

Nikdo jiný nemohl tu nelidskost dokázat než Fličerští dřevorubci, ta rozverná a nezkrocená mladá chasa, která po každé sobotní výplatě rozvířila všechny klidné stezky na Mostičské dolině, bujně zpívajíc a popíjejíc. Bezpochyby že se hodný člověk, kolář Kašper, postavil jejich bezbožnosti v cestu a dotloukli jej za to pod obraz boží, ubožáka...

V poledne dostavili se již dva četníci z blízkého městyse s Mostičským starostou a lékařem na místo neštěstí. Našli také a hned si ve svých knížkách popsali divnou zbraň, kterou byl kolář Kašper ubit. Silný kůl, vytržený z opory mladého ořechu a pohozený zcela blízko mrtvého Kašperova těla, prohlásil lékař dle všech známek za předmět, kterým byla Kašperova hlava tak děsně dotlučena — a protože mrtvola svírala v dlani vlastní krví zbrocený nůž, potvrdilo se, že se Kašper vrahovi bránil a jej také poznamenal. Vyslýchání Fličerských dřevorubců bylo tudíž touto okolností ulehčeno.

Tělo Kašperovo bylo odneseno do hřbitovní komory, a četníci s malým zástupem zvědavců se ubírali do výše starého lesa, kde Fličerští káceli dorostlé stromy.

Zatím cestou vyzvídali a zapisovali si četníci, jakým člověkem byl kolář Kašper. A vyprávělo se jim pořád takovým tesklivým, křesťansky litujícím tónem, který provází tragický odchod lidský, že byl vysloužilým vojákem a zcela hodným, trochu již stárnoucím hochem, který jenom v napilosti byl kurážným, dobíravým a po případě i vzdor své drobné postavě trošinku rvavým; jednou ku příkladu bodl při kuželkách kamaráda do dlaně, protože po něm pořád žertem napřahoval ruku, jakoby ho chtěl plácnout, ale tehdy se to v dobrotě vyrovnalo — vůbec nebylo to vlastně nic zlého... Venkoncem to už byl zcela dobrý člověk, který rozuměl pořádně svému řemeslu, zůstával v přístavku Mostičské kovárny a dobře se tam s kovářem, jeho ženou a dětmi snášel, leda že se někdy tak beze všech zvláštních ostud trošinku pohádali, nejspíše k vůli skotačivým dětem, které Kašperovi zatáhly kousek zrovna potřebného dřeva; Kašpar z vojny navyklý pořádku nemohl mít s dětmi trpělivost. Větší úslužnost než dětem projevoval Kašper ženským — ale zrovna že by měl tak jednu jedinou ve stálé věrné lásce, se nemohlo říci. Do kostela a ku správě boží chodil, jak se patří, příbuzné rodiny bezpochyby žádné neměl, byl odkudsi tady z pohoří svobodným dítětem tak jak každý jiný zdejší chuďas, a v takovém usedlejším stáří se málo kdy již člověku matka dochová.

Když dostihl neobvyklý hlouček Fličerské dřevorubce, bylo lze ihned přehlédnouti, že ani jediný z nich neschází do počtu. Celkem jich přijalo zdejší práci devět, osm jich nyní s nerušenou pílí bušilo a pilovalo, devátý pražil na kotlíku poharčíci k večeři a koupal si při tom

ve vedlejším malém pramínku nohy; poodhrnuv na místě pozdravu jen neochmýřené rty nad bílými zuby, hádal jen bez zvědavosti, co ti všichni zde asi chtí.

»Jménem zákona vám poroučím —« zvolal četnický závodčí — »abyste ustali v práci a postavili se řadou jeden vedle druhého.« Opakoval svůj rozkaz ještě pomalu v italském jazyku a sundavaje si pušku s ramena, postavil ji pádně na zem, obmykaje hlaveň levicí.

Dřevorubci se nejprve udiveně smlouvali očima; jeden z nich zdvihl malou stříšku se země a počal do ní kousati, jakoby se bál, aby něco opovážlivého nepromluvil, nicméně pobledli trochu všichni.

»Kdyby některý z vás počal utíkat, bude to jeho neštěstím, proto poslechněte jen bez odporu,« ozval se polo důležitě, polo přímluvně starosta.

Tu největší z dělníků, s bystrým, ze všech nejtroufalejším pohledem, člověk obeznalý v písmě i počtech, který mezi Fličerskými rozděloval mzdu, zatahal se za náušnici u pravého ucha a odvětil dosti pokojně: »Nač pak bychom utíkali — vždyť jsme ničeho neukradli, ani nás snad nebudete sbírat na vojnu...« A obrátě se po svých krajanech, kteří se kolem něho počali kupiti, doložil přikloněným hlasem: »Budou na nás chtět nejspíše domovské knížky; to není nic zlého, nebojte se...«

Pak se již postavili poslušně všichni do řady bez úzkostí. To rozpoznal závodčí ihned, pátraje a přísným zrakem těkaje s jednoho obličeje na druhý.

Dívali se na něho všichni jen s podivením a zadržovaným úsměvem nezkrocené nevážnosti, když si jednoho po druhém prohlížel jako při odvodě a vyptával se, kde po celou dnešní noc a včerejší odpulne byli... Na štěstí byli zrovna včera všichni svátečně hodní, umluvili se po kostelním požehnání, že bude každý z nich psát nebo nechá si napsat psaní svým lidem tam do neúrodného, ale přece jen milého domova. Na večer kouleli kuželky, potom večeřeli slaninu a připíjeli mest trochu si zazpívali, ale žádný z nich se neopil — to všechno může dokázat hospodský z Lipice. Seděli pěkně všichni pohromadě bez jinorodé společnosti, vědí již, že nikdo nestojí o ně jinozemce, proto také oni nedbají o nikoho. Koláře Kašpera žádný z nich ani nepoznal...

Konečně se ještě po několika otázkách a jednotlivých odpovědech dokázalo, že v Lipické hospodě scházel v podvečer delší dobu holáček, který prve kuchtil v zavěšeném kotlíku pohančici a teď ji pro rušivou návštěvu nechal připálit. Po delším přemlouvání doznal s rozpačitým úsměvem, že okénkoval u jednoho děvčete; ale když se naň přísně dorážělo, že musí povědít, u kterého a kde, osmělil se skromně odporovat, že se taková věc nerozhlašuje a nepovídá neznámým; až teprve když mu učinil závodčí důtklivý výklad a pohrozil zatčením, pošeptal mu to celý již usoužený a zbledlý do ucha...

Tak komise odcházela neuspokojena, jen přesvědčena, že se Fličerským rubačům dělala tentokráte křivda. Závodčí však přišel výpovědí holáčkovou na novou vůdčí myšlénku Možná, že se nebožtík Kašper také někam táhl za okénkem s ocopánkovanou hlavou, když se o něm nadhodilo, že měl ženské raději než děti. Možná, že se někde vpletl druhému do cesty a pošla pak ze žárlivosti vražda .. Proto šli vyzvídat jinam, nejprve do Kašperova bydliště

* * *

Mladý Mostičský farář přečetl si již brevíř a nejsa ještě ospalým, stáhl poněkud plamínek visací lampy nade stolem a posadil se k otevřenému oknu zahrádky. Vanula odtamtud vůně rozkvetlé lípy a rezedkového záhonku a tušil také, že uvidí právě jako včera v jasmínových a ryvízových keřích neb nad trávníkem míhati se zlaté jiskry svatojanských mušek, které mu dovedly potěšiti zrak.

Přicházel si tak spokojeným jako člověk, který již doplul tichého přístavu... Byl sice jen farářem dvou drobných kostelíků a měl do počtu jen dvě stě třicet duší, které i když se mu v neděli skoro celým počtem natlačily kolem kazatelny, měly v očích něco tak ospalého a v postavách nehybného, že mladému kazateli kolikrát připadalo, že celé jeho nadšení a řečnická dovednost se ztrácí do nějaké mlhy — ale zde na faře byl již takový šťastný koutek pro něho, starou matičku i stárnoucí sestru, kterým jako kaplan v dopisech vždycky sliboval společnou milou domácnost bez strádání na své faře, že se všichni do něho stulili s důvěrou lidí, kteří si nemohou více již na světě přát.

Farář marně nevyhlížel — svatojanské mušky vyskočily z pološera, lípa vyprávěla ve svém kvetoucím snu, kolik desítiletí již tu stojí a žehná tomu, kdo ji zasadil, květem, stínem i krásou, nahoře vedle ní kmitaly na safírové obloze věčné zlaté jiskry, v dálce za svahem zahrady již dřímal kraj, uzavřený vysokým a pohádkovým Andrejským pohořím — v tom farář pohnul hlavou v levo, líce mu pošvihl mráz a těžce si povzdychl... V tomto kraji strnulého míru a šťastné ospalosti, tu vedle farské zdi ve hřbitovní komoře leželo zavražděné tělo z jeho ovčince a záhada se dotírala k myšlénkám a zrmoutila všechny hezčí sny.

Na dvoře zaštěkal pes, farář jako vyplašený se pozvedl a přešel světnici nutě se do veselejší vzpomínky. »Oč, že se tu u mne stavuje, zhlédna

světlo, ten divoký bicyklista, Zábřežský kaplánek, vracející se z dlouhého výletu do města, z něhož si veze deset cigaretek a za pět krejcarů třešní?« hádal v srdečném přání, aby se věčně zpocený kaplánek už jen objevil ve dveřích... Ohlédl se také po skleněném příklopě na prádelníku, jsa potěšen, že se tam hlásí k světu ještě dvě tvarohové buchetky... Tu postřehl známé jemné zaťukání sestřino; pak jen nakoukla do dveří a ozvala se trochu unaveným a rozmrzelým hlasem lidí nuceně z ospalosti vzpružených:

»Velebný pane, došel ještě nějaký člověk, jménem Lukáš, čeledín z Prizvanova statku, že chce o něco důležitého prosit — ale nevolá k nikomu s Pánembohem. Jeho hlas mi připadá skoro napilý — proto jsem ho nechala stát za vrátky — či mám jej snad k velebnému pánu pustit?«

»Ovšem, Karolínko, jen ho pusť, je to hodný chasník,« svolil farář sám přemáhaje vlastní rozmrzelost, že se ve svém tušení a naději pohovořit si se Zábřežským kaplánkem zklamal...

Po chvilce — faráři to připadalo nějak příliš dlouho — otevřela panna Karolínka vysokoroostlému a hřmotnému chasníkovi, sama zase hbitě zmizevši vědomím, že pro ni se stesky a zpovědi ve farské světnici nepovídají.

»Dobrý večer,« pozdravil farář sám divně zamlklého hosta a popojda ke stolu, natáhl pravici, aby zase zvětšil plamínek lampy.

»Bůh dej —« vypravil pozdní host jaksi těžce ze sebe a hlasitěji, až s pronikavou prosbou dodal: »Pro Boha vás prosím, velebný pane, nedělejte takové světlo — jen to ne, poníženě prosím...«

Farář to na polo učinil příchozímu k vůli — napadlo mu, že se Luka hanbí za svou napilost — ale nemohl se ubrániti nepříjemnému ustrnutí, když si známou obrovskou chasníkovu postavu trochu přehlédl... Oděv velikého Luky byl celý zrousán, pomazán, ruce sepjaty, hlava přikloněna k zemi.

»Vy jste opilý, Lukáši,« promluvil farář teď již výčitkou zostřeným hlasem, a co pak si můžete v takovém stavu ode mne přát?

Luka roztrhnuv mocné své ruce, zatápal po zavřených dveřích a klesaje na ně celou svou postavou, jakoby se chtěl podepříti, ozval se ztišeně a stýskavě:

»Já nejsem opilý a jakživ jsem tak těžkou pravdou nezahovořil — abyste to věděl vy první, velebný pane, že vám to mohu nejlehčeji říci — já zabil včera z večera Kašpera koláře — načisto jsem ho chudáka zabil...«

Velebníček se musil zachytit stolu a teď již bezděčně střelhbitě vytočil do výše plamen petrolejové lampy, že se jizba jasněji osvítila, a polekaně sklíčen uchopil se ještě střapce zvonku u hlavy své postele. Vida však, že Luka si pokryl oči oběma dlaněmi a t[illegible] celý nalomený, vzmužil se [illegible] ku zvonění.

»Vy — vy Lukáši jste to [illegible] Pro milosrdenství boží! A proč jste to [illegible] udělal?«

Žádná odpověď se neozvala z Lukových úst, farář jej musil ještě ponuknouti.

»Pravil jste, že mne prvnímu všechno můžete říci — jsem váš duchovní přítel, ulehčete svému svědomí...«

»To světlo — to světlo —« zaúpěl teď Luka, »to mne poráží... Ale povím všechno... Jak pak že to bylo ze začátku... Ano, hráli jsme spolu kuželky v mlýnské hospodě, dobře nám to spolu šlo — povídáme si ještě: Po prvé hrajeme spolu, že nám to již dříve dávno nenapadlo?... Pak navečer, ještě bylo slunečního světla dost — vyšli jsme spolu z hospody ve vší dobrotě, z kraje srázné cesty jsme se za ruce vedli, a on chudák Kašper si ještě hvízdal vojanskou písničku...

Potom u višňové stráňky, kde jsme se měli rozejít každý v jinou stranu, vytáhne chudák Kašper z kapsy balíček tabáku a povídá: ‚Musím si tu zapálit, abys věděl, tenhle tabák stojí sedm krejcarů, to je něco panského — pojď, dám ti také hrstku.‘ Já povídám, že ani nemám dýmku s sebou, ale on stál na svém, že mi v dlani stlačí takový dílek zrovna k naplnění dýmečky, který se mi v kapse kazajky pěkně v papírku zaobalený nerozhází. Já ho na konec poslechl, posadili jsme se ještě vedle sebe hezky blízko, protože hned vedle žeravé paprsky lezly do očí... Ale sotva jsem se posadil a klobouk si vtáhl přes oči, počal Kašper jinou řeč: ‚Luko, ten tabák je zrovna tak do zrzava smíchaný, jako má tvoje Amála vlasy...‘ Povídám ještě pokojně: ‚Mlč, dnes je její svátek, alespoň v takový den se má dát člověku pokoj...‘ Ale on zase začal a už celkem vysměvavě: ‚Vysušená je Amála také dost, zrovna jako ten tabák...‘ Slyšel jste jakživ, velebný pane, ženskou přirovnávat k tabáku?

Podívám se tak na něho, že ho vlastně mnoho nedorostlo nad skrčka, kterého bych mohl, kdybych chtěl, odhodit dolů na cestu jako kotě — ale neudělal jsem to — z rozumu. Abych mu však zadrhl všechnu takovou hloupou řeč, chytil jsem Kašpera jednou rukou za krk a trochu jsem ho přiškrtil — a tu se to již všechno kvapem stalo, velebný pane... On na mne s nožem jako zbujník — dvakráte mne bodl —« Luka si skromně rozhrnul kazajku a vestu, pod kterou se zatemnil rudohnědě zmokvaný chuchval prádla — »dočista mne chtěl zabit... A tu jsem si pomyslil: má zabit menší Kasper mne, bude pro mne lépe, když to udělám já jemu...«

Tu se veliký Luka zajíkl, a porůžovělé jeho zraky polo plaše, polo tázavě zachytily se tváře velebníčka, prvního soudce, jakoby se jen ptaly: »Měl jsem pravdu nebo ne?«

Kněz vyhlížel jen smutný. »Pokračujte —« ozval se truchlivě — »jak jste se dal strhnout až k té vraždě?«

»No, vytrhl jsem v tom vzteku kůl od stromu, líčil Luka prudkým trhnutím pěstí na sebe postavených, »a zmlátil jsem mu hlavu celou silou. Hned byl mrtev, chuďato, hned...« Luka si težce povzdychl; již dopověděl...

»Kdybyste jej byl v nutné obraně jen tak trochu nějakou ranou potrestal,« vzmohl se zase farář k slovu, »ale zabit člověka — Lukáši, Lukáši, Bůh vám buď milostiv, co jste to naší farnosti učinil!...«

»Velebný pane,« pokusil se Luka o omluvu jaksi zjemněným, ale méně rozechvělým hlasem, než mluvil farář, »já už ani nevím, ale nejspíše jsem si musil pomyslit, že jestli se má chudák Kašper pod těmi ranami trápit, raději aby měl dost a nemusil se probudit...«

»Že byste byl někdy rváčem a zbůjníkem, ještě jsem o vás neslyšel, Luko...«

»To ne, velebný pane — jakživ jsem ještě nikomu jinému nenabil, ba ani pořádného nožíku, jako mají všichni jiní, jsem nikdy v kapse nenosil — myslil jsem si, na chléb je čtyřkrejcarová kudla dobrá... A teď se mi v životě nahodí taková věc...«

»Byl jste jistě šílený z opilosti, Luko... nevěděl jste jistě, co děláte — viďte?«

»Tak trochu tyrolským vínem rozohněni jsme byli oba, velebný pane — ale opilý — ne — to jsem nebyl — já už dobře věděl, co dělám...«

Nastala delší pomlčka, v níž mladý farář klesl na židli u stolu, pokrývaje si rukama tváře. Již se před vrahem nebál, bylo mu jen bolno a stydno v duši, že se děsná příhoda stala na jeho faře a neštěstí že zabralo dvě z těch málo duší, které tu strážil... Konečně po teskném uvažování se zase obrátil k Lukovi: »Zajisté, že hořce litujete, Lukáši, svého nešťastného činu?«

»Jak by mi toho nebylo líto, velebný pane — a nejvíc už je mi líto toho Kašpera — ležel tam chuďato pak už jen jako chroustek, sluníčko na něho vysvitlo — a já se zhrozil té podívané... Dal jsem se na útěk a tam v lese v úžlabině mi to všechno přišlo až k pláči — vždyť to chudák Kašper také asi zle nemyslil...«

»Musíte pokorně trpět, Lukáši, za svůj běd ný čin. Jděte nyní bez meškání do Jebrovce na četnickou stanici a odevzdejte se dobrovolně zákonu... Tak se vám ulehčí na svědomí, poručte svou pobloudilou duši Bohu a milosrdné přímluvě nejsvětější rodičky boží — jděte, Lukáši, já sám se budu také za vás modlit.«

Luka vzal poslušně za kliku u dveří. »Půjdu,« rozhodl se nízkým, zkroceným hlasem, »jsem už jen rád, že je ta noc...«

»Nechtěl byste, Lukáši, nějaké sousto?« pohlédl zase farář ke svým dvěma buchetkám na prádelníku. »Počkejte, dám vám něco, beztoho jste celý dnešní den ničeho nepožil...«

»Není potřebí, velebný pane,« zavrtěl Luka hlavou, »ani pomyšlení nemám. Zaplať vám za všechno Pánbůh, mějte lehkou noc!«

A vyšel klidnější z fary, do ztichlé, jakoby dech zatajující noci...

* * *

Druhého dne z rána vedli oba četníci Luku polní, málo šlapanou cestou na Mostičskou nádražní zastávku. Lidé je nepotkávali, jen hlídač v tmavomodré kazajce stál strnule u přepážky a červenou poklici, kterou na tyčce pozvedal přijíždějícímu vlaku vstříc obvyklým znamením, nepovznesl tak vysoko jako jindy a hlas jeho pozdravující četníky byl také jakýsi sražený... Luka maje ruce sepjaté okovy, přeběhl tak švižně stupínky i zatáčku vagonu mezi četníky, že do předchozího průvodce prsama vrazil — chtěl být už jenom tomu hlídači s očí...

Posadili jej v pokraji vagonu na krátkou lavičku a sedli si sami naproti, postavivše si pušky mezi kolena. Ve vagoně bylo ještě více lidí, Luka to více cítil než viděl a teprve když se vlak rozejel, odvážil se trochu zatočiti zrak, aby postřehl, kdo se na jeho nejhroznější hanbu dívá... Ale zahlédl jen mezi dvěma mužskými selskými klobouky tak zcela mladičkou ženskou tvář s modrýma vyjevenýma zrakoma a jaksi bojácně pootevřenými drobnými rty — vypadalo to ještě jako dítě a bylo to Lukovi neznámé, nicméně ten pohled mu pošlehl celou tvář trapnou, mučivou úzkostí...

Pozoroval konduktora, kterak něco šeptal četníkovi, který se u dveří trochu nadnesl; četník vytáhl z kapsy zápisní knížečku a tužkou do ní něco načrtna, dával to konduktorovi číst — och, Luka dobře tušil, co tam napsaného stálo... Po chvilce se rozšuměl takový stísněný šepot v zamlklém vagoně — a Luka dobře věděl, co si sdělují...

A před jeho horkýma zrakoma ujížděl známý kraj se šumivým a nepokojným páskem řeky Krky, kupky posečeného sena se zdály třásti se na lukách, žloutnoucí obilí se vlnilo jakoby vichrem a dva holubi odlétali poplašeně od jedoucího vlaku v dál. Teď přišel statek se řadou jeřábků, na nichž už oranžověly a rudly plodové korálky — Luka rychle odtrhl od vyhlídky okna zrak, neboť na tom statku ještě předloni sloužil... Nemohl by se teď za celý svět do jeho oken

podívati zrovna jako ve svůj poslední domov — na Prizvanovém...

Na poprášeném, sluncem prožíhaném okně ku kterému se po chvilce zase obrátil, nadechl se nějaký obraz s modrýma vyjevenýma zrakoma — co ta cizí děvčice se jen Lukovi do vzpomínky pletla, jakživ se příliš o ženské tváře nestaral; s Amálou, která sloužila u nejhořejšího Mostičského sedláka, tančívával a chodívával z kostela jen proto, aby také někoho měl jako druzí a nestal se jí v pravdě ani jednou nevěrným... Teď bude pro jeho vinu plakat Amála — bude také chudák, neboť kdo ví, na jak dlouho musí jí teď Luka zmizet s očí, a potom až vyjde ze žaláře (to již četnický závodčí Lukovi jakoby na útěchu pověděl, že život mu páni za obranné zabití člověka nevezmou), kdo ví kam se Luka poděje — na Mostičské cesty už se dojista jakživ vrátit nesmí... Nejlepší při všem je, že Lukova matka už leží na malém Andrejovském hřbitově, v koutku, kde naposledy sloužila — to její leknutí a nářek by byly k nesnesení, také lidé by jí za synovu hroznou vinu ubližovali... Och, aby jí to kdy byl napověděl! Naposledy šli spolu vloni na jaře pětihodinnou cestu až do Svatého Víta, odkud si Luka přivezl na temně popelavý oblek, který měl nyní na sobě .

Pod nádražním příkopem v Glani — také teď kolem pojedou — ještě se posadili, matka mu bezděčně natrhala při tom, kam rukou dosáhla, hrstečku sedmikrás a dala mu ji za klobouk. A dívali se spolu dlouhou chvíli na prudkou vodu Krky, která se tady zatáčí; na jednom místě se to vířilo do bělavých pěn a matka pravila:

»Tam voda mluví s kamenem...« Luka chtěl dosáhnout ten kámen dlouhou pohozenou latí, ale byla zde taková hloubka, že lať zmizela ve vodě, aniž by dosáhla dna...

»Zde bys se koupat nesměl —« varovala matka — »však proto jen zde ta voda mluví a vadí se s kamenem, že je jí na překážku, když někoho chce stopit...«

Luka se vytrhl z těch snů a zase jej jen úzkost a těžký stud osedlaly. Ti všichni, co zde s ním jeli směrem k Celovci, hrozí se jeho okovu a jeho činu. Až půjde městskou ulicí, sto lidí se bude zastavovat a za ním ohlížet, och, je to těžká, nejhroznější cesta jeho života, tak těžko snad Kain s místa na místo chodil..

Ta vyjevená děvčice s modrýma očima za ním jakoby nějakým vyčítavým duchem byla, pohled její bodal Luku ze zadu do šíje, hlava od toho pálila a bolela... Těžké krůpěje potu se rosily na Lukových spáncích, pohnul lokty, aby je ramenem setřel, při tom jeho okovy zachřestěly, úzkostlivě se ohlédl, zdali to potají slyší — a zase mu ty vyděšené, vyčítavé modré oči neznámé dívčice letí v ústrety...

To nebylo již k vydržení — nadnesl kolena v touze útěku, ale ocelově tvrdý, ostře tázavý pohled krajního četníka srazil jej zase hned na sedátko . .

»To Kašperovi nebylo tak těžko — šel si do míru — pomyslil si Luka, cítě v zimničném napjetí že skřipec, na který byl od počátku své cesty z četnického stanoviště natažen ještě bude dlouho trvat... »Věru, jak rád bych šel za ním, za malým Kašperem, a tam bychom se již spolu lépe domluvili než na té višňové stráni. .«

Teď vlak řezavě zahvízdnul, jízda se uvolňovala a oba četníci povstavše zavěšovali si zase pušky na rameno. »Tady musíme přestoupit do Celoveckého vlaku, který přijede za 25 minut,« promluvil závodčí s hlasitou zřetelností k Lukáši. A postavil se sám již mezi dveře — to si jej, Luku, zase ponechají uprostřed — a ta vyjevená, vyčítavá děvčice hotoví se také vystoupit .

Přivedli Luku v postranní nádraží a posadili se tam pod kaštan, zase naproti němu na lavičku... Přiběhl k nim sklepník, a oba četníci si poručili kávu, mladší z nich sháněl se po nějakých novinách, které sklepník přinesl zároveň se snídaní. Několik lidí přišlo zvědavou procházkou skoro až ku kaštanu — ta děvčice stála nepohnutě v povzdálečí, ale její oči se plížily až k Lukovu čelu...

»Nelze, nelze to již vydržeti...« zacvakal Luka zuby, a těkaje zoufale zrakem po rovné koleji, dospěl až k louce pod náspem, kudy vloni na jaře s matkou kráčeli k nedalekému sedátku pod vrbu...

A v blízkosti již hlušil celovecký vlak, do kterého by musil zase vstoupit zároveň s vyčítavou děvčicí... Sklepník zase přiběhl, aby přijal od četníků peníze — tu se Luka kousl do rtu vyskočil a vzdor svým poutům jako střela vběhl na koleje, zakmitl se před samou lokomotivou a zmizel pro celou chvíli, než dlouhý smíšený vlak se přetáhl, ustrnulým pronásledovatelům s očí

K četníkům se přidali ještě dva nádražní zřízenci. »Není starosti, že jej brzy chytneme pouta mu budou překážet!« volal mladší zřízenec zrovna tak vesele, jakoby kuře honil.

Ale Luka blíže se ke kousku známého břehu tam co kámen s vodou Krkou mluvil, a tuše jistý konec nejtěžší své cesty i všech těch muk jež vyjevenou výčitkou provázely modré dívčí oči, zavýskl si jako v největším blahu a s vítězným úsměvem skočil do hloubky, která vedla k ulehčení i klidné domluvě s Kašperem..

JOSEF HOLEČEK:

SELSKÉ DĚTI.

Pokrač.

Kdo Kojana neznal, dokud se mu to nerozbilo s Vnukovou Madlenou, nyní by se k němu nehlásil. Řekl by, to jsou dva docela jiní lidé. Ten první byl bujný a veselý, větroplach, ale při tom, musím říci, vždycky na peníze opatrný. Ten druhý je modlič, Pána boha by snědl, kdyby se dal Za svíčkovou bábu by se mohl dáti Dívá se neustále do země, ale svědčí mu, chvála bohu.«

»Proč by mu nesvědčilo? Živnost má pěknou, chlebnější než my, nezahálí, nepije, nehraje, žádných vášní nemá, které by trávily z jeho sádla.«

»Vy ženské všecky jste na straně Kojanově proti svým mužům. Nehraje, nepije, neužívá ho ani hoře, ani nenávist, ani závist, ani touha po bohatství, nic mu nepřekáží, aby dobře tyl. Přeju mu jeho sádelnosti. Ale přece bych nechtěl býti v jeho kůži. Zrovna pro to bych nechtěl, čeho vy ženské nemůžete se u Kojana vynachváliti. Nejsem ani já piják a karbaník, a není ani ten onen soused. Ale myslím, že všecko má svůj čas. I střídmý může se občas při džbánku s kamarády poveselit, hodit si mariáš nebo šestadvacet.«

»Vždyť Kojan se vašich společností nikdy nevzdaluje a každému je dobrým přítelem i sousedem.«

»Ne, on se kamarádů nevzdaluje. Po trhu, když zavřel peníze do opasku, také on přicházívá mezi nás do hospody, aby utratil svůj šestáček. Nesměle si sedne do kouta, poručí si holbu piva a mastný rohlíček. Dvě hodiny vysedí a pořád jí a pije, při tom vzdychá, jakoby v babinci žebral, ale tváře mu kynou, až se sádlem potí. Když platí, za svůj šestáček dobírá ještě jeden mastný rohlíček, jejž nese domů Bartoňovi. Kdo pak by tak žil? Kojana nám za příklad nedávejte! Také jsme rádi doma, ale když přijdeme mezi lidi chceme se dát vidět, aby řekli: to je bastant. Jde tu o čest vlastní i celé vsi. Nadali by nám bačkorářů, kdybychom všichni byli jako Kojan.«

»Co by na tom bylo? Také Kojanovi nadávali a posmívali se. Ale když zůstával, jakým je, navykli si na něj, a nyní by nadávali, kdyby takovým nebyl. Je třeba, aby každý šel svou cestou a neohlížel se ani na pravo, ani na levo.«

»Nu, já pro sebe musím říci, že bych nestrpěl, kdyby mi někdo nadával anebo posměch ze mne si tropil! Se zlou by se potázal Buď bych se s ním na místě spravil sám, anebo bych jej obžaloval před hromadou.«

»A čeho bys dosáhl?«

»Toho, žeby mi ani ten, ani kdo jiný neublížil na cti po druhé. Všem by zašla chuť.«

»A vidíš, člověče: zlobou a žalobou nedostihl bys přece víc, než Kojan dobrou tichostí a pokorou. Kojan nikdy žádného svého posměvače ani sám nekáral ani jiným k pokárání nedával.«

»Víš proč? Já ti to vyložím Kárej kobylu od jakživa jalovou, že není hřebná. Co je jí tvé kárání, když neví, co to je, proč ji kářáš? A urážej Kojana na cti: neurazíš, protože neví, co to je čest. Ne žeby jí byl ztratil a proto neměl; on jí nemá, protože mu Pán bůh nedal citu pro ni.«

»Křivdíš Kojanovi. Že cit pro čest má, dokazuje tím, že ji každému vzdává a nikomu na ni nesáhá.«

»Ne tak. On dělá víc, než aby každému vzdával čest, která mu přináleží: on jakoby byl ze všech nejposlednější, jakoby byl sluhou všech. Jen se divím, že dosud neustoupil se svého místa na živnosti, aby je zasedl jeho pacholek, a on že není pacholkem svého pacholka. Ale snad tak ještě učiní.«

»Pravda, chudému lidu Kojan vždycky přál a nevyvyšoval se ani nad nejmenšího svého bližního«.

»Kdyby se jen nevyvyšoval, smířil bych se s jeho skutky; ale to mu zazlívám, že se ponižuje. Nezapomínám, že Pán bůh poručil, aby si všichni lidé byli rovni. Ale když se někdo ponižuje pod tu obecnou rovnost, porušuje ji zrovna tak, jako pyšný, jenž se vypíná vysoko nad ni. Věř mi, že z něho naší vsi ještě vzejde veliké neštěstí! Služební, podruzi, nádenníci spiknou se proti nám hospodářům a vzeprou se nám. A bůh ví, co nám poručí dělat, abychom měli s nimi svatý pokoj!«

»A vidíš: nikdy ještě se nepřihodilo, aby Kojana jeho dělník nebo čeledín neposlechl a proti němu se postavil. A stalo-li se tak, Kojan zase vždycky vlídným slovem a ústupností hlavu mu napravil, tak že z nejlínějšího pracovníka stal se nejpilnější.«

»A já tobě povím, proč: proto, že lid ještě z doby roboty je navyklý poslouchat a sám ducha vzpoury přemáhá, když se v něm ozve Ale za deset, patnáct let doba poslušenství padne v zapomenutí a nadejde doba neposlušenství. Budeme-li živi a zdrávi, uvidíme, že Kojan prohřešil se nejen na svých, ale i na nás všech, na celé naší vsi!«

Hospodář se odmlčel, aby hospodyně měla čas prorocká jeho slova uvážiti. Uváží-li je, byl jist, že mu přisvědčí.

Strejček a teta na podlaze živě obchodovali. Strejček vybral si nejlepší krávu a velmi o ni stál. Počítat uměl snad do desíti; číslice nad desíti uměl pátou přes devátou říkati, ale jako si pletl jejich pořadí, pletl si i jejich platnost. Nabízel za krávu pět, osmnáct, pětadvacet, million, sto. Teta z horlivosti strejčkovy vypozorovala, že krávu za každou cenu chce míti, a proto se houževnatě držela.

»Abyste věděl, strejčku,« repetila, »nedáte-li aspoň dvanáct, nelamte si jazyk a jděte o číslo dál. Podávají million, podávají tři sta! Taková hnida! Že sami se nestydíte, strejčku! Dejte dvanáct! No, jestli pak? Dobrá, neprosíme se! Kravičku si necháme. Kravička matička. Za měsíc je stelná.«

»A, teta, to slovo jste měli dříve říci! Když je za měsíc stelná, tu máte tisíc!«

»Ne, já chci dvanáct! Jináč nemluvím!«

Strejček z hluboka vzdychl, dělal, jakoby si odpínal opasek a z něho vybíral peníze.

»Nastavte!«

Teta nastavila dlaň a strejček počítal. Když řekl »dvanáct«, teta zavřela dlaň a dělala, jakoby peníze schovávala do kapsáře.

Strejček umístil koupenou krávu na zvláštním místě za svými koni a obrátil se znova k tetě.

»Teta, v tom byl šizunk, s tou kravou. Řekli jste, že bude za měsíc stelná a já ji koupil jen na to vaše slovo. Minul měsíc — kráva nic, ani březí nebyla. Přicházím, abyste mi dali jinou, opravdu březí, abych nebyl ve škodě «

»Tak si vyberte.«

»Aby se nám zas něco nemilého nepřihodilo, vezmu si již krávu s teletem.«

»Vemte.«

A strejček měl už tři kusy hovězího. Otec dětí neposlouchal. Myslil na Kojana, zkoumal, zdali mu přece nekřivdí. Usoudil, že nikoli. I to se po sté opakovalo. Žena vždycky stranívala Kojanovi, muž jejím nesouhlasem se rozehříval a Kojanovi neslevoval. Jinak věděl, že mu žena odporuje jen mezi čtyrma očima, když ani děti toho nepozorují, a že za prahem je ke Kojanovým tak zdrželiva, jak on. Ale jak se rozehříval, stával se osobnějším.

»A abych ti pravdu řekl«, začal znova, »já myslím, že Kojanova pokora je jen líčená a že je vlastně pokrytec, který mermomocí chce, aby platil za lepšího, než my všichni sousedé, než celá naše ves. Co je taková pokora? Nejošklivější pýcha, pýcha falešná. Což pak mi nedáváme almužnu žebrákům a pomoc potřebným? Může někdo říci, že viděl z našich vrat vyjíti člověka, kterého jsme s prázdnou poslali, když prosil? Kdo nepřišel a neprosil, tomu ani Kojanovi nedávají.«

»A dávají, vidíš Kdo v zimě pomohl Vavruškovům? Přišli chudáci z Vídně do chaloupky, kterou zdědili po jeho otci, dej mu Pán bůh nebe. Ptali se jich: ‚Co jste ve Vídni dělali?‘ ‚Hlínu jsme šlapali.‘ — Celá ves myslila, že ji za blázny mají. Kde pak taky Vídeň a šlapat hlínu! Starý Beranička huboval: ‚Ještě že neřeknou, že hlínu šlapali v císařském purku, císař pán že cihly formoval a paní císařová posýpala pískem!‘ Zůstalo na tom, že si tropí žerty, a když si tropí žerty ze vsi, že jsou zazobaní a nikoho ve vsi nebudou potřebovat. Sami se jednali do práce, nikdo jich nepřijal Šli do sousedních vsí práci hledat, ale tam se již proslechlo, že budou na jaře ve Vodňanech velký dům stavět, a sedláci, jak který viděli Vavrušku přicházet, předcházeli ho a začali mu sami se nabízeti s potahy, až bude svážet matriál. Vavruškovi ještě nebylo nejhůř a jakože sám nikdy od žertu nebyl, zmýlil se a začal sedlákům slibovati že bude na ně pamatovat. Tím sám utvrdil pověst, že si ve Vídni pomohl. Odbyl jej pátý, šestý soused v páté šesté vsi. A zatím ve Vavruškouc chaloupce byla největší bída. My nic nevěděli, žertovali jsme s druhými na vrub ubožáků a nestarali se víc — »Starý Vavruška je v Pánu.« — »Aj aj!« »Dej mu Pán bůh nebe! Nu, měl už léta«. — »Mladý Vavruška přijel.« — »Ajaj! Dlouhá léta nebylo ho ve vsi.« — »Vavruška prý si přivezl z Vídně hezké peníze.« — »Aj aj! Tedy peníze si přivezl?« A tak všichni a pořád, a nikdo netušil, že zatím vydávají poslední zahospodařený groš, aby nasytili svou nezbytnou nájemníci, která s nimi šla do Vídně a vrátila se z Vídně: Bídu. A jen Kojanovi toho se dověděli a chudákům pomocnou ruku podali.«

»Vavruška byl taky u Kojana žádat o práci. Proč pak mu ji tvůj Kojan nedal? Ne práci on nedává, on dává almužnu, aby lidé musili říci: hle, jak je štědrý! Práce je něco za něco Kdo pracuje, nemusí děkovati. Ale o díky Kojanovi jde, aby celý svět o jeho dobrodiní věděl.«

»Ani Kojan mu nedal práci, ale proč? Protože u něho přednost má vždycky potřebnější. Vavruška se mu nesvěřil a Vavruškové lichotilo, že se roznesla pověst o jejich zámožnosti, a místo aby si upřímně posteskla, ještě se před lidmi vychloubala, co si ve Vídni zachovali. Ano, zachovali si, bídu s nouzí!«

»Tak bylo s námi se všemi. Proto nejsme o nic horší Kojana«.

Já se od tebe nedělím v ničem, ani v zásluze před Pánem bohem. Chci s tebou vždycky býti jedno. Ale to říci musím: my jako všichni ostatní konáme dílo milosrdenství křesťanského z povinnosti a proto, abychom si nastrádali dobrých skutků tolik, co by na posledním soudě zvážilo tíhu hříchů našich, ale Kojan pomáhá nuzným jen proto, že je Kojan, Jan Kojan a nemyslí ani na odměnu za živa, ani po smrti. Abych nezapomněla svou řeč o Vavruškovi Ale

chceš-li, abych ti dokázala, že Kojan, ani když práci dává, nemyslí na užitek svůj a jen na pomoc tomu, koho do práce bere. Vezmi si Kašpara Mrkvu Ode vsi ke vsi chodil zavalitý, nevzhledný človíček zpurného, nepříjemného pohledu. Obyčejně vypomáhal obecním pastýřům, někdy ho taky některý hospodář přijal za pohůnka, ačkoliv byl na ten úřad letný Kde kdo jím postrkoval a smíchy z něho měl. Ani malé děti s ním jinak nemluvily, než uštěpačně. On se durdil a huboval a bylo to, pravda, velmi směšno, neboť chudák umí jen s božím dobytečkem přátelsky obcovat a ze srdce si porozprávět. Tak bylo bůh ví jak dlouho. Co já sama pamatuju, Kašpar byl dospělý člověk Za dlouhá léta lidem se promrzel, snad proto, že byl pořád stejný, bez nejmenší proměny. Již ani obecní pastýři nechtěli ho za sviňáčka. Neměl práce a žebrati se styděl. Utrápeného, sešlého potkal Kojan. ‚Kam pak, Mrkvo Kašpare?' — ‚Sám nevím. Mně je všechno jedno, čehý nebo hot.' — ‚Jsi u někoho?' — U nikoho. — ‚Tak pojď ke mně.' — ‚Za pohůnka nebo za třeťáka?' — ‚Za pacholka.' Kojanův pacholek zrovna se ženil a potřeboval jiného. Vzal Kašpara a prohloupil? Kašpar omládl, nabyl nových sil, je věrný, přičinlivý, vytrvalý, vděčný. S dobytkem málokterý tak umí, jak on. Dobytek sám za ním chodí jako za kamarádem. Koně se mu svítí jako rysi, každý tučný jako peřina, není roku, aby některá jeho klisna zůstala jalová. Boží požehnání ke Kojanovům nepřišlo teprve s Kašparem Mrkvou, ale dozajista se rozhojnilo.«

»Všecko samá kojanovská špekulace.« odporoval hospodář, pozbývaje klidu a rozvahy. »Na oko jsou skroušení, dělají se jakoby neuměli pět počítat, jakoby jim nezáleželo na vlastním prospěchu a jen na libosti boží a blahu bližního, a zatím je to samá faleš. S Kašparem Mrkvou se to Kojanovi podařilo. Kašpar, chudák, po celý život postrkovaný, jak živ se nenadál, že se někdy vyšvihne tak vysoko, na pacholka na selské živnosti. Kdyby mu jíst nedávali, on za tu čest, že je pacholkem, bude se dřít až div nepadne.«

»Nu vida! Když vám Kojan ukázal že Kašpar není člověk docela planý, také jste poznali jeho cenu.«

»Ale Vavruškovi přece práci nedal.«

»Ale podal mu ruku, když tonul v nejkrajnější nouzi.«

Nyní se hospodyně rozehřála Rychlé pohybování při kbelíku ji zruměnilo tváře, vnitřní oheň jí rozžehal oči. Ale právě v takových okamžicích oba manželé se odmlčovali.

Hospodyně ustala vrtíc, vytáhla z jednoho dna kbelíka tenkou zátku a prohlížela. Bylo na ní několik máselných krupiček. Zatkla kolíček a znova se dala do vrcení. Děti péče jejich nepotřebovaly. Nejmenší na kolíbce namáhalo se, aby si dostalo palec nožky do úst a pochutnalo si. Mělo s tím velmi těžkou práci, ale neustupovalo. Druhé dvě děti pokračovaly ve hře. Strejček už největší část krav tetiných převedl ve svůj majetek. Teta nevesele a starostlivě na to pohlížela, ale na utěchu potřepávala si kapsář, jakoby plný peněz, od strejčka za krávy stržených.

»Pro pánečka!« zvolal strejček, »teta, co se to u vás stalo?«

»Já vím, strejčku, proč jste přišel, ale z toho nebude nic. Už ani kravího paznehtu neprodám, ani nevyměním, ani na chov nedám, ani jediného kusu se nezbavím. A co vy s tolika dobytkem! Abyste mu došky se střechy dávali! Nic pro vás, milý strejčku!«

»Ale, tetičko milá, vždyť já nejsem strejček!«

»Kdo pak tedy jste?«

»Řezník z Vodňan, Bajza. Což pak mne neznáte? Snad jsem se tím velkým leknutím tak změnil.«

»A čeho pak jste se tak lekli, pantáto?«

»Vy samy ničeho nevidíte? Všechny vaše krávy bubří! Byl jsem na blízku a slyšel jsem, jak strejček vaše krávy napomínal, aby nechodily do jetele. To byl hodný strejček, poctivá duše Krávy neposlechly a vy jste nedbaly. Tu to máte! Všechny vám bubří Ani jedinou z nich nezachováte!«

»Opravdu, pantáto? Je to všecko čistá pravda, co povídáte?«

»Samy se podívejte.« (Dělal, jakoby jednu z tetiných krav přiváděl blíž.) »Takový jadrný kus! Škoda, škoda. Ale už jiné pomoci není, než na maso prodat.«

»Pro pět ran, to je neštěstí!« zabědovala teta a zalomila rukama. »A já té žábě vždycky říkala a přísně poroučela: Dej pozor, aby ti krávy nevešly do jetele! Nedáš-li pozor, budeš nebohá! A co vy rozumíte, pantáto: už to z ní nevyjde?«

»Zkusíme, nepovolí-li nádor mačkání.«

Pantáta dělal, jakoby bubřící krávě zatlačoval nádor zaťatou pěstí, a tlačil, až oči vyvaloval a hekal.

»Ukažte, pantáto, taky budu tlačit.«

»Kam pak byste se drala, osobo, se svou muší silou. Na ten nádor kdyby přišli čtyři chlapi jako já, ještě se nepoddá.« Pokrač.

Z NĚMECKÉ POESIE.

Překlady Alfonsa Bresky

Josef Eichendorff:

V NOCI.

Já bloudím v noci ztišené,
tu měsíc tajně vyplyne
začasté z tmavých mraků skrýše,
v údolí tu a tam
procitne slavík sám,
pak vše je šedé zas a tiše.

Ó čárný zpěve v noci tmách:
z daleka v kraji proudů tah,
šumění tiché v stromu tmání —
mé mateš myšlení,
mé bludné zapění
jest jen jak ze snů zavolání.

Bedřich Schlegel:

BÁSEŇ LÁSKY.

Jak temně rozbouřené vlnobití
hned láskou kypíc ku hvězdám se pění,
hned klesající ve propast se řítí,
toužebně plynoucí se v tanci mění,

až jitřní záře z hloubi vln se vzníti,
zvlhčená v květně jasném slzi chvění;
tak uměn básnických se jasy noří
ze slastných muk a hlubé touhy moří.

Novalis:

KARBUNKUL.

Znamení záhadné je ve kameni
hluboko vryto v jeho žhoucí krev,
a kámen srdci nepodoben není,
v němž odpočívá neznámého zjev. —

Kol onoho zřít tisíc jisker chvění,
kol tohoto se vlní světla zpěv,
spí v onom lesku světlo pochované,
zda toto též i v srdci srdce vzplane?

ZŘÍM NA TISÍC TVÝCH ZOBRAZENÍ.

Zřím na tisíc tvých zobrazení,
Marie, čar tvůj zjevují,
leč ze všech žádné takým není,
jak v duši své tě spatřuji.

Teď pouze vím, že světa zmatky
jsou jako snění odváté,
a ráj že nevýslovně sladký
na věky stane v duši mé.

Bedřich Matthisson:

MELANCHOLIE.

Ve stíně květů kvílí slavík v bolu,
jak o miláčka dívka truchlící.
zří večernice v záhon fial dolů,
bledá, jak bol na sarkofágy zří.
Smuteční závoj jezera břeh stíní,
kol skalních štítů bledé světlo vlá,
jak plná luna v klášterních šer síni
kalnými okny plá.

Vy vršky bříz, vy lučiny jste plály
kdys jasněj' mi, než Gessnerův plá svět!
zde na jezeře plál, jež smutek halí,
svit kouzelný, jenž jasní z Lethe květ.
Vrchové, údolí, jste nezměnění!
Leč zbloudilému od naděje cest
se každá hvězda v lampu krypty mění,
luh každý hrobem jest.

M. Gorkij:

DVACET ŠEST A JEDNA.

— BÁSEŇ. —
Z ruského přel. A. G. Stín.

Nás bylo dvacet šest – dvacet šest živých strojů, zavřených ve vlhkém podzemí, kde jsme od rána do večera mísili těsto, dělajíce preclíky a placky. Okna našeho podzemí byla obrácena do jámy, vykopané před nimi a vykládané cihlami, zelenými pro vlhkost. Rámy byly z venku zahrazeny železnou hustou síťkou, a sluneční světlo nemohlo proniknout k nám sklem, pokrytým moučným prachem. Náš pán zatloukl okna železem proto, bychom nemohli dát kousku jeho chleba žebrákům a oněm z našich druhů, již, jsouce bez práce, hladověli. Náš pán nazýval nás taškáři a dával nám k obědu místo masa — stuchlé vnitřnosti . . .

33*

Žilo se nám dušno i těsno v kamenné krabici pod nízkým a těžkým stropem, pokrytým sazemi a pavučinou Nám bylo těžko i protivno v tlustých zdech. pomalovaných pruhy bláta i plísně . . . Vstávali jsme o pěti hodinách ráno, nevyspalí, a — tupí, lhostejní — už o šesti hodinách sedali jsme ku stolu dělat preclíky z těsta, jež přichystali nám druhové, pokud jsme ještě spali. A celý den od rána do deseti hodin večer jedni z nás seděli u stolu, válejíce rukama pružné těsto a klátíce se, by nezdřevěněli, druzí pak zatím mísili mouku s vodou. A celý den zádumčivě i smutně bručela vařící se voda v kotlu, kde preclíky se vařily, lopata pekařova zlostně a rychle šoupala o ohniště peci shazujíc kluzké uvařené kousky těsta na horké cihly. Od rána do večera na jedné straně peci hořelo dříví, a červený odlesk plamene třepetal se na zdi dílny, jakoby němě posmíval se nám. Ohromná pec podobala se ohyzdné obludě z pohádky — jakoby vylezla zpod podlahy, otevřela širokou tlamu a dýchala na nás žár a hleděla na naši nekonečnou práci dvěma černýma důlky průduchů nad čelem. Tyto dva hluboké důlky byly jako oči — nemilosrdné a lhostejné oči obludy: hleděly na nás vždy stejně temným pohledem, jakoby unavily se pohledem na otroky a neočekávajíce od nich ničeho lidského, pohrdaly jimi chladným opovržením moudrosti.

Den co den v moučném prachu, blátě, jež jsme natahali svýma nohama ze dvora, v hustém smradlavém dušně váleli jsme těsto a dělali preclíky, smáčejíce je svým potem, i nenáviděli jsme svou práci ostrou nenávistí; nikdy nejedli jsme toho, co vycházelo zpod našich rukou, dávajíce přednost černému chlebu před preclíky. Sedíce u dlouhého stolu proti sobě, devět proti devíti, po dlouhé hodiny mechanicky pohybovali jsme rukama i prsty, a tak přivykli jsme práci své, že nikdy už ani nepozorovali jsme pohybů svých. A tak do omrzení nadívali jsme se na sebe, že každý z nás znal všecky vrásky na obličejích druhů.

Neměli jsme o čem mluvit, zvykli jsme tomu i po celý čas jsme mlčeli, nenadávali jsme si — neboť vždy jest zač vyplísnit člověka, zvláště pak druha. Ale i nadávali jsme si zřídka — čím může býti vinen člověk, je li polomrtev, je-li jako modla, jsou-li všecky jeho smysly potlačeny těžkostí práce? Ale mlčení je hrozno i trapno jen těm, kdo už všecko řekli a nemají co mluvit, lidem však, kteří ještě ani nezačali svých řečí, těm je mlčení prosté a lehké . . .

Ale časem jsme zpívali, a naše píseň začínala tak: mezi prací náhle někdo zavzdychal těžkým vzdechem prací unaveného koně a zanotoval potichoučku jednu z oněch táhlých písní, jejichž žalostně přívětivý tón vždy ulehčuje tíži v duši zpívajícího Zpívá jeden z nás, my pak nejprve mlčky posloucháme jeho ojedinělou píseň, a píseň hasne i hluchne pod těžkým stropem podzemí, jako maličký ohníček hranice v stepi za sychravé podzimní noci, visí-li šeré nebe nad zemí jak olověná střecha. Potom přidruží se ke zpěváku druhý a — hle, už dva hlasy tiše a teskně plavou v dušně naší těsné jámy. A nenadále najednou několik hlasů začne zpívat, — a píseň vzkypí jak vlna, nabývá síly, zvučnosti a zrovna roztahuje vlhké, těžké zdi našeho kamenného vězení . . .

Zpívá všech dvacet šest. Zvučné, dávno vyzpívané hlasy naplňují dílnu; písni je tu těsno, tluče sebou o kámen zdí, stená, pláče a oživuje srdce tichou, dráždící bolestí, rozjízvuje v něm staré rány a budí tesknotu . . . Zpěváci z hluboka i těžko vzdychají; některý neočekávaně přetrhne píseň a dlouho poslouchá, jak zpívají druhové, a znovu vlévá hlas svůj ve společnou vlnu. Jiný, teskně zvolav: ‚eh!‘ zpívá se zavřenýma očima, a hustá, široká vlna zvuků snad připadá mu cestou někam do dálky, osvětlenou jasným sluncem, širokou cestou, i vidí sebe, jak jde po ní . . .

Plamen v peci neustále se třepetá, neustále šoupá po cihlách lopata pekařova, bručí voda v kotlu, a odlesk ohně neustále stejně se chvěje, němě se směje . . . My pak cizími slovy zpíváme o svém hoři, těžké tesknotě živých lidí, zbavených slunce, o tesknotě otroků. Tak žilo nás dvacet šest, ve sklepě velkého kamenného domu, i žilo se nám tak těžko, jakoby všecka tři patra domu toho byla vystavěna přímo na našich plecích . . .

* * *

Ale mimo písně měli jsme ještě něco pěkného, něco milovaného námi a nahrazujícího snad nám slunce. V druhém poschodí našeho domu byla dílna, kde vyšívalo se zlatem, a v ní mezi mnohými dívkami-mistryněmi bydlila šestnáctiletá služka Taňa. Každého jitra ke sklu okénečka, prořezaného ve dveřích ze síně k nám do dílny, nakloňovala se maličká, růžová tvářinka s modrýma, veselýma očkama, a zvonivý, přívětivý hlas volal na nás:

»Vězníčkové! dejte mi preclíčků!«

Všichni jsme se obráceli na tento známý nám jasný zvuk a radostně, dobrosrdečně hleděli jsme na čistou dívčí tvář, roztomile usmívající se na nás. Zvykli jsme tomu, a bylo nám milo vidět připleskly ke sklu nos i drobné, bílé zuby, lesknoucí se zpod růžových rtův, otevřených úsměvem. Hnali jsme se otevřít jí dvéře, šťouchajíce druh do druha, a — hle ona, taková veselá, milá, vchází k nám, nastavujíc svou zástěru, stojí před námi, sklonivši svoji hlavinku trochu na bok, stojí a ustavičně se usmívá. Dlouhý a tlustý vrkoč kaštanových vlasů, splývaje přes rameno, leží na hrudi její. My špinaví, nepatrní, ohyzdní lidé,

patříme na ni z dola nahoru, — práh dveří byl vyšší než podlaha o čtyři schůdky — patříme na ni, zdvihnuvše hlavy vzhůru, a přejeme jí ‚dobré jitro', mluvíme jí jakási zvláštní slova — my je máme jen pro ni. Mluvíce s ní, máme i hlasy měkčí, i žerty nevinnější. Pro ni máme všecko — zvláštní.

Pekař vyndává z peci lopatu preclíků nejvypečenějších a nejčervenějších a obratně shazuje je do zástěry Taniny.

»Dej pozor, ať tě pán nechytne!« vždy varovali jsme ji. Taňa čtverácky se směje, vesele volá na nás:

»S Bohem, vězníčkové!« a zmizí kvapně jak myšička.

A konec... Ale dlouho po jejím odchodu mile mluvíme o ní vespolek — neustále totéž mluvíme, co mluvili jsme včera i dříve, poněvadž i ona, i my, všecko kolem nás je právě takové, jaké bylo i včera, i dříve... Je to velmi těžko i trapno, žije-li člověk, kolem něho pak nic se nemění, a neubije-li to až do smrti duše jeho, čím déle žije, tím trapnější jest mu nehybnost všeho, co ho obklopuje... Vždy mluvili jsme o ženách tak, že časem nám samým bylo protivno poslouchat naše hrubé nestoudné řeči; a je to pochopitelno; neboť ony ženské, jež jsme znali, snad ani nezasluhovaly jiných řečí. Však o Tani nikdy nemluvili jsme špatně; nikdy a nikdo z nás nedovolil si nejen dotknout se jí rukou, ale ani volného žertu Taňa neslýchala nikdy od nás. Snad bylo to tak proto, že nezůstávala s námi dlouho: mihne se nám v očích jako hvězda, padající s nebe, a zmizí; snad pak proto, že byla maličká a velmi krásná, všecko krásné pak vzbuzuje úctu k sobě i u hrubých lidí. A mimo to — ač těžká práce naše dělala nás tupými voly, přec zůstali jsme lidmi a jako všichni lidé nemohli jsme žít bez toho, bychom neměli úcty k něčemu, ať je to co je. Lepšího než ona — nebylo ničeho kolem nás, a nikdo kromě ní nevšímal si nás, žijících v podzemí, nikdo, ač v domě bydlilo mnoho lidí. A konečně — zajisté, toť hlavní — všichni pokládali jsme ji za cosi svého, za cosi takového, co existuje, jak se zdá, jen pro naše preclíky. Pokládali jsme za svoji povinnost dávati jí teplé preclíčky, a to stalo se nám každodenní obětí modle, to stalo se nám téměř posvátným obřadem a každým dnem víc a více připevňovalo nás k ní. Mimo preclíky dávali jsme Tani mnoho rad — aby se tepleji oblékala, neběhala rychle po schodech, nenosila těžkých vázanek dříví. Poslouchala rady naše s úsměvem, odpovídala na ně smíchem a nikdy neposlouchala nás, ale my nemrzeli se na to: nám bylo třeba jen ukázat, že staráme se o ni.

Často obracela se na nás s různými prosbami, prosila nás na příklad, bychom otevřeli těžké dvéře do sklepa, naštípali dříví — my s radostí, ba i s hrdostí jakousi dělali jí to i všecko jiné, co chtěla.

Ale požádál-li ji někdo z nás, by spravila mu jeho jedinou košili, Taňa s opovržením zafrkala i řekla:

»To tak! Ještě vám budu košile spravovat, jak by ne!«

Velice jsme se vysmáli podivínovi a — nikdy za nic už jsme jí neprosili. Milovali jsme ji. — tím je řečeno všecko. Člověk vždycky chce položit svoji lásku na někoho, ač druhdy láskou škrtí, druhdy maže, ač může láskou svojí otrávit život bližního svého, jelikož miluje, nectí milovaného. Musili jsme milovat Taňu, neboť neměli jsme už nikoho, koho bychom milovali.

Časem někdo z nás nenadále, Bůh ví proč začínal takto uvažovat:

»A proč mazlíme se s holkou? Co pak je na ní? Co? Už příliš jaksi děláme s ní okolky!«

Toho, jenž osmělil se mluvit takové řeči, záhy a hrubě jsme zkrotili — musiliť jsme něco milovat: našli jsme si to a milovali, to pak, co miluje nás dvacet šest, musí být nezvratno každému jako naše svatyně, a každý, kdo jde v tom proti nám, — je naším nepřítelem. Nemilujeme snad ani to, co je skutečně pěkné, ale vždyť je nás — dvacet šest, a proto vždy chceme viděti, by to, co je nám drahé, bylo posvátným i pro jiné.

Láska naše je neméně těžká, než nenávist... a snad právě proto někteří hrdopýšci tvrdí, že nenávist naše je svůdnější než láska.... Ale proč pak neprchají před námi, je-li tomu tak?

* * *

Mimo dílnu na preclíky pán náš měl ještě i dílnu na housky. Nacházela se v témž domě, jsouc oddělena od naší jámy jen zdí. Ale houskáři — byli čtyři — drželi se stranou od nás, pokládajíce práci svoji za čistší naší práce a proto pokládajíce sebe za lepší nás; nechodili k nám do dílny, opovržlivě posmívali se nám, setkali-li jsme se s nimi venku.

My také nechodili k nim: zakazoval nám to pán z bázně, že budeme krást mastné housky. Nemilovali jsme houskářů, protože jsme jim záviděli: práce jejich byla lehčí naší práce, měli větší plat než my, je živili lépe, měli prostrannou, světlou dílnu, všichni byli takoví čistí, zdraví, nám protivní. My pak všichni byli — jacísi žlutí a ubozí: tři z nás byli nemocni příjicí, někteří prašivinou, jeden byl zcela zkřiven hostcem. Oni ve svátky a ve chvíle svobodné od práce oblékali se do kabátkův a vrzavých botek, dva z nich měli harmoniky, a všichni chodili na procházku do městského sadu; — my pak nosili jakési špinavé hadry a škarbaly nebo bačkory na nohou,

nás nevpustila policie do městského sadu — mohli-li jsme milovat houskáře?

A tu jednou zvěděli jsme, že jejich pekař oddal se pití; pán propustil ho a už najal jiného, a že tento jiný je — voják, chodí v atlasové vestičce a nosí u hodinek zlatý řetízek. Byli bychom rádi podívali se na takového šviháka, a v naději, že ho spatříme, druh po druhu neustále vybíhali jsme na dvůr.

Ale on sám přišel do naší dílny. Kopnuv nohou do dveří, otevřel si je a nechal je otevřeny, stanul na prahu, usmívaje se, a řekl nám:

»Pomoz Pán Bůh! Jak se daří, děti?«

Mrazivý vzduch, dera se dveřmi hustým sazovým oblakem, kroutil se u jeho nohou, on pak stál na prahu, hleděl na nás s hora dolů a zpod jeho světlých, obratně zakroucených knírů leskly se veliké, žluté zuby. Vestičku měl skutečně jakousi zvláštní — modrou, vyšívanou květy; vestička celá jaksi zářila, knoflíčky pak na ní byly z jakýchsi červených kamínkův. I řetízek měl . . .

Hezký byl, tento vojín, takový vysoký, zdravý, ruměných lící, a velké, světlé oči jeho hleděly hezky — přívětivě i jasně. Na hlavě měl bílou, na tvrdo naškrobenou čepici, zpod čisté pak zástěry, jež neměla ani jediné, sebe menší skvrny, vyhlížely ostré špice modních, jasně vycíděných botek.

Náš pekař uctivě požádal ho, by zavřel dvéře; pomalu to učinil a začal se nás vyptávat na pána. My, předhánějíce druh druha, začali jsme mu vykládat, že pán náš je prohnaná šelma, taškář, padouch a trapič, — všecko, co bylo možno i nutno říci o pánovi, ale nelze napsat zde. Vojín poslouchal, ševelil kníry a prohlížel si nás měkkým, světlým pohledem.

»A máte tu mnoho holek . . . . .« náhle děl vojín

Někteří z nás uctivě zasmáli se, jiní sladce se zašklebili, kdosi vysvětlil vojínu, že prý je tu devět holek.

»Užíváte jich?« — otázal se vojín, mrkaje okem.

Opět jsme se zasmáli, ne tuze hlasitě a zmateným smíchem. Mnozí z nás chtěli by se ukázat vojínu právě takovými udatnými chlapíky, jak byl on, ale nikdo nedovedl to učinit, nikdo to nemohl. Kdosi přiznal se k tomu, řka potichu:

»Kde pak my . . .«

»Ano, vám je to těžko!« . . . . sebevědomě pravil vojín, upřeně prohlížeje si nás. »Vy jaksi... ne tento . . . Nemáte výcviku . . . . slušného způsobu . . . . . tudíž vnějšku! Žena pak — miluje u muže vnějšek! Chce, by postava byla pravá . . . by všecko bylo — v pořádku! A při tom má úctu k síle . . . Ruka aby byla — jako tahle!«

Vojín vytáhl z kapsy pravou ruku s vykasaným rukávem košile, po loket holou, i ukázal nám ji . . . Ruka byla bílá, silná, porostlá lesklými, zlatými chlupy.

»Noha, hruď . . . ve všem nutna pevnost . . . A opět — aby člověk byl oblečen náležitě . . . . jak toho žádá krása věcí . . . Podívejte se, mne — ženy milují! Nevolám jich, nelákám, — samy — pět najednou — lezou mi na krk . . .«

Posadil se na pytel s moukou a dlouho vykládal o tom, jak ženy ho milují, a jak chrabře zachází s nimi. Potom odešel, a když dvéře za vrzavše, zavřely se za ním, dlouho jsme mlčeli, přemýšlejíce o něm i jeho vypravování. Potom pak jaksi náhle všichni začali jsme mluviti, a náhle ukázalo se, že vojín všem nám se zalíbil. Takový prostý a roztomilý — přišel, poseděl, promluvil. K nám nikdo nechodil, nikdo nemluvil s námi tak přátelsky . . .

I mluvili jsme ustavičně i o příštích úspěších jeho u zlatošiječek, jež setkávajíce se s námi na dvoře, buď urážlivě špoulily pysky, a obcházely nás stranou, buď šly přímo na nás, jakoby nás na jejich cestě ani nebylo. My pak vždycky jen kochali se pohledem na ně i venku, i když šly mimo naše okna — v zimě majíce jakési zvláštní čepičky a oblečeny jsouce v jakési kožíšky, v létě pak — majíce klobouky s květinami a s barevnými slunečníky v rukou. Za to mezi sebou mluvili jsme o dívkách těch tak, že, kdyby nás slyšely, všecky by se rozvzteklily studem a urážkou . . .

»Ale aby i Taňušky . . . nezkazil!« náhle starostlivě promluvil náš pekař.

Všickni jsme umlkli, překvapeni slovy těmi. Jaksi zapomněli jsme na Taňu: vojín jakoby zastínil nám ji svojí velikou, krásnou postavou. Potom začal hlučný spor: jedni říkali, že Taňa se tak nespustí, druzí tvrdili, že neobstojí před vojínem, třetí konečně nabízeli se, že v případě, začne-li si vojín předcházeti Taňu, zlomí mu žebra. A konečně všichni rozhodli se, že budou pozorovat vojína i Taňu, že dají dívce výstrahu, by se měla před ním na pozoru . . . . To přerušilo spory.

Dokonč.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 20. SRPNA 1900. — ČÍSLO 34.

ALFONS BRESKA:

NÁMĚSÍČNÍ.

Ve třpytném lesku tonou chlumy,
za nimiž velký měsíc vzplál,
a ze sna tiše hvozdy šumí
na štítech ozářených skal.

Jak zjevem výš měsíc stoupá,
kraj spící plá jak bílý sen,
vše v lesku stříbrném se koupá
až zrak můj světlem oslněn.

A bloudím ve snu jasnou noc:
v stříbrné dálky [illegible],
jak náměsíčnou vábeu moci
ku bělostnému měsíci.

KNĚŽNA RÁJE.

Já bloudil pochmurnými lesy,
jak lásky minstrel toulavý,
mne temné stíny lesů děsí,
chci hledět v zrak tvůj dumavý.

Kdo v tvoje oči hledět může,
ó kněžno ráje, lásko má,
ten cítí v srdci dýchat růže
a nová jara neznámá.

O shlédni vlídně na [illegible],
královno světlých andělů,
a vynoř svoji bílou ruku
z oblaků zlatých k pocelu.

KONEC POHÁDKY.

V tom zazněl kouzelníka hlas,
strašlivý vichr krajem táh',
stříbrný měsíc v mraku shas'
a nocí hřmělo v roklinách.

A když se obzor vyjasnil,
nezbylo z města památky,
na jeho místě rybník snil,
jak smutný konec pohádky.

A nad hladinou rybníka
ztrhané mraky [illegible] v dál,
u břehu [illegible]
jak vodní vítr nad ní vál.

KORÁB.

V červáncích rána plachty vlají,
když jede prvně do světa
a k vysněnému pluje kraji,
kde zlatá kněžna zakleta.

Leč cestou bouř se rozburácí,
a koráb letí v náruč tmám,
vlnami sražen v hloub se kácí,
vlnami vržen ku hvězdám.

A mne bouř a koráb zlatý
zas v [illegible] v [illegible] kraj
jsou plachty s křížem [illegible]
když tiše vjíždí v [illegible] ráj.

KVĚTINY.

Ó rcete, keře ořeší,
kdo pochyby mé rozřeší?

Nyjící květy anemón,
kdo ztiší věčné touhy ston?

Ach, [illegible] květy [illegible],
kdo rány srdce [illegible]?

Alejí [illegible] [illegible]
tvá muka navždy utiší.

PIERRE LOUŸS

BYBLIS V PRAMEN PROMĚNĚNÁ.

PŘELOŽIL JAR. PŠENIČKA.

A Amaryllis prostřed tří mladých žen a tří filosofů vypravoval, jako malým dětem, tuto allegorickou báji:

»Cestovatelé, které jsem znal, a kteří prošli Karii, vystoupivše proti Méandru dále, než bývá pastevců obyčejem, shlédli boha řeky spícího na pokraji vod sítinami ověnčených. Měl dlouhý zelený vous, a tvář jeho byla vrásčitá jako skaliny šedých břehů, s nichž splývají rostliny slzící. Stará víčka jeho zdála se býti mrtva na zracích, pro vždy slepých. Jesti pravdě podobno, že dnes nepřistihli by ho již na živu ti, kdož chtěli by ještě spatřiti jej.

Nuže, toť právě byl otec Byblitin, zasnoubivší se s nymfou Kyanéou; a slyšte, povím vám příhody nešťastné Byblis.

I.

Ve zřídelní jeskyni, z níž prýštila se tajemně řeka, nymfa Kyanéa porodila dvě děti zároveň: syna, jejž nazvala Kaunos, a dceru, jež byla Byblis.

Vyrůstali oba na březích Méandru, a druhdy Kyanéa ukazovala jim pod hladinou světelnou božský zjev otce jejich, jehož duše rozkolébávala se v prchavé proudy.

Z celého světa znali toliko les, ve kterém se narodili. Nezřeli dosud slunce, leč hustou spletí větví. Byblis nikdy neopouštěla bratra a brala jej kolem šíje, když kráčívali spolu.

Nosila malou tuniku, kterou máť jí utkala ve hlubinách řeky, a jež byla modrá a šedá, jako prvý zásvit jitřní. Kaunos neměl kol beder leč opasek ze třtin, s něhož visela žlutá látka.

Jakmile den se rozjasnil dosti, aby jíti mohli do lesů, odcházeli oba velmi daleko, hrát se spadlými plody, nebo hledat květů největších a nejvonnějších. A nálezy každého z nich byly vždy činěny pro druhého a nikdy mezi nimi nebylo vády, ze které příčiny máť jejich vychvalovala je nade vše před nymfami, svými přítelkami.

Ale když dvanácte let minulo od narození jejich, byla máť jata nepokojem i sledovala je někdy.

Děti nehrávaly si již a, když prožily celý den v lese, nic nepřinášely v rukou, ani ptáků, ani květů, ani ovoce, ani věnců. Kráčívaly tak blízko druh druhu, že vlas jejich v jedno splýval. Ruce Byblitiny bloudívaly po pažích bratrových. Někdy líbala jej na líce, a tehdy oba na dlouho umlkali.

Když horko bylo přílišné, vkrádali se pod nízké větve, a tam na prsou ležíce ve vonném mechu, rozmlouvali a zbožňovali se, nemohouce z pout kouzla se vyprostit.

I zavolala Kyanéa syna svého stranou a řekla:

»Proč jsi smuten?«

Kaunos odvětil:

»Smuten nejsem. Kdysi býval jsem truchliv samým smíchem a samou hrou. Nyní vše zcela změnilo se. Není mi již her třeba, máti, a nesměji-li se, to proto, že jsem šťasten.«

A Kyanéa tázala se:

»Proč jsi šťasten?«

Kaunos odpověděl:

»Hledím na Byblis.«

A ještě ptala se Kyanéa:

»Proč již nehledíš na les?«

»Ježto vlas Byblitin jemnější jest než trávník a prosycenější vůní; ježto oči Byblitiny . . .«

Ale Kyanéa přerušila jej:

»Dítě! Ustaň! . . .«

I doufajíc vyléčit ho z nedovolené vášně, ihned provodila jej k horské nymfě která měla sedm dcer, krásy podivuhodnější, než slovy dá se vysloviti.

A obě, uradivše se, k němu promluvily:

»Vol. Ta, jež zalíbí se ti, Kaune, bude tvou ženou.«

Ale Kaunos hleděl na sedm dívek okem tak lhostejným, jako by viděl sedm skal; neboť obraz Byblitin sám vyplňoval všecku prostou duši jeho, a nebylo v ní místa pro lásku cizí.

Po celý měsíc vodila Kyanéa syna s hory na horu, z roviny do roviny, ale ani jednou nezdařilo se jí odvrátit jej od touhy jeho.

Konečně tušíc, že nepřemůže nikdy této vášně nezlomné, počala syna nenávidět, vinit ho z nešlechetnosti Ale dítě nechápalo, co mu vytýká matka Proč ze všech žen chtěli mu právě odepříti té, kterou miloval? Proč láska, jíž by mu byli dovolili v loktech vnucených ženy jiné, stávala se zločinnou ve zbožňovaných loktech Byblitiných? Z jakých důvodů tajemných cit, o němž věděl že něžný jest a dobrý, schopný obětí veškerých, byl pokládán za hodna všech trestů? Zeus, přemítal, mohl zasnoubit se se sestrou, a Dionidka, Afródite, mohla odvážiti se, s bratrem Aresem klamat bratra Héfaista. Neboť nevěděl ještě, že bohové sami sobě toliko udělili morálku srozumitelnou, ctnost lidí znepokojujíce zákony nepochopitelnými.

A Kyanéa řekla synovi:

»Neuznávám tě za dítě své!«

I pokynula Kentaurce, která vydávala se na cestu k moři, rozkázala Kaunovi, aby koňmo na ni se vyšvihl, a zvíře odklusalo.

Nějakou dobu pohlížela Kyanea za nimi. Vyděšený Kaunos držel se ramen Kentaurčiných a časem topil se v záplavě vlasů jejích. Nesla se dlouhými a mocnými skoky; prchala přímým

směrem; menšila se v zelenavé dálavě. Za krátko zabočila za skupinu stromů, pak zase zjevila se, ale malá již jen jako bod, který sotva s místa zdál se pohybovati. Konečně jich Kyanéa rozeznávati přestala.

Volným krokem vracela se matka Byblitina v les.

Byla smutna a rovněž hrda, že zachránila rozlukou násilnou blaha svých dvou dětí; i děkovala bohům, že dali jí síly, jež dovoluje vyplniti povinnost tak srdcervoucí.

»Nyní,« přemýšlela, »zůstanouc Byblis sama, zapomene svého bratra obětovaného. Vzplane k prvému, kdo dovede okouzlit ji zítra, a pokolení polobožské vypučí, jak slušno, z lože řádného sňatku. Buďtež požehnáni, bohové nesmrtelní!«

Ale když vešla do jeskyně, nenalezla v ní malé Byblis.

II.

Když Byblis seznala, že sama jest na malém lůžku z listí zeleného, na němž spávala společně s bratrem, nadarmo hledala spánku; toho večera snové k ní nezavítali návštěvou.

Vyšla: noc byla vlahá. Klidně a zvolna oddychovaly hlubiny lesní. Posadila se do skal a hleděla, jak plyne voda.

»Kaunos,« přemýšlela, »Kaunos. Proč domů se nevrátil? Kdo láká ho a kdo zdržuje? Kdo mi jej oddaluje, otče?«

A řkouc slova poslední naklonila se nad bystřinu.

»Otče!« opakovala. »Otče můj! Kde jest Kaunos? Zjev mi...«

Šumění vod odpovědělo:

»Daleko...«

Byblis, poděšena jsouc, živě ujala se slova:

»A kdy vrátí se? Kdy sem se vrátí?«

»Nikdy...« odvětil ručej.

»Mrtev! Jest mrtev!«

»Nikoli.«

»Kde naleznu ho?«

»..........«

Nedostalo se jí odpovědi.

Lehký tok bystřiny stal se monotonním. Ve vodě velmi jasné nebylo již božského zjevu.

Byblis povstala a dala se v běh. Znala stezku, kterou vydal se Kaunos se svou matkou. Byla pěšina úzká, jež vinula se od stromu ke stromu, noříc se do lesa. Často po ní nechodila, neboť směřovala v údol, který byl útočištěm hadů a zlé zvěře. Tentokráte touha její mocnější byla bázně, i kráčela, třesouc se, vší možnou rychlostí malých, nahých nožek svých.

Noc nebyla temna; ale stíny luny jsou černé a za stromy příliš širokými mohla Byblis kráčeti jen tápajíc.

Došla místa, kde stezka dělila se ve dvé. Kudy se dát a jak dovědět se, která cesta je správna? Na kolenou dlouho hledala, zda by ji nějaká stopa mohla vésti. Země byla suchá. Byblis ničeho nepostřehla. Ale když pozdvihla hlavu, zahlédla hamadryadu s ňadry zelenými, ukrytou v listí dubovém, která na ni hleděla, usmívajíc se.

»Oh!« zvolala Byblis. »Kudy se bral? Pověz, viděla-lis jej...«

Hamadryada vztáhla na levo jedno ze svých dlouhých ratolestnatých paží, a Byblis poděkovala jí pohledem vděčným.

Kráčela dlouho ještě té noci. Pěšinka dloužila se stále, sotva jsouc znatelna pod napadaným listím; dloužila se ustavičně se zatáčejíc, vydána jsouc na milost a nemilost zemi i stromům, stoupala, nížila se, do stínu, bez konce.

Konečně vyčerpána jsouc únavou, padla Byblis v mech a usnula.

Druhého dne, probouzejíc se pod sluncem vysoko již stojícím, postřehla podivný libý pocit na své vztažené ruce. Otevřela zraky: rusá laň zvolna ji lízala. Ale při prvém pohybu dívky něžný tvor poskočil na svých stihlých nohách a napjal sluchy, upíraje v před své podivuhodné vlhké oči, černé a jiskrné jako pramen skalní.

»Laní,« děla Byblis, »či jsi? Jsi-li bohyně Artémidy, veď mne, neboť ji znám. Přinášívám jí v oběť kozího mléka při plné luně, a ona vděčně se mnou smýšlí, laní, miluje mne dojista. Jsi-li tedy z průvodu jejího, vyslyš mne v úzkosti mé a věz, že nezalíbíš se dobré Lovkyni noční.«

Zdálo se, že laň porozuměla; dala se v před, krokem tak umírněným, aby ji dítě mohlo sledovati.

Tak přešly obě veliký prostor lesní, ba i dva potoky, přes něž laň přenesla se skokem, ale jichž Byblis překročiti nemohla, leč vstoupic do vody až po kolena. Byblis byla důvěra sama. Bylať jista, že jest na dobré cestě; nepochybně byla jí tato laň poslána bohyní z vděku za zbožnou její oddanost, a božský tvor dovede ji lesem až k bratru vroucně milovanému, jehož nikdy již neopustí. Krok za krokem sbližoval ji s chvílí, kdy uzří Kauna.

Cítila již na svých ňadrech lásky plné objetí uprchlíkovo. A zdálo se jí, že trochu dechu jeho zavanulo vzduchem a naplnilo kouzlem větérek...

Náhle stanula laň. Vsunula dlouhou hlavu svou mezi dva mladé stromy, kde zjevil se té chvíle parohatý obrys jelena, a jakoby byla dostihla cíle, který si vytkla, položila se, s běhy pod břichem, a spočinula bradou na trávě.

»Kaune!«

Byblis volala.

»Kaune, kde jsi?«

V odpověď učinil jelen dva kroky proti ní a ohrozil ji svými zlými parohy, jež rozvíjely se jako desatero zahnědlých hadů. A Byblis pochopila, že tato laň, jako ona sama, spěla za milencem svým, a že snad jest bezúčelno spoléhati na dobré služby těch, jež hluboká vášeň zcela již vyčerpává.

Obrátila se; ale byla ztracena. Dala se novou stezkou, která sestupovala srázně v neviditelné stromořadí. Nohy její, ubohé, malé a znavené, narážely na kamení, zachycovaly se o kořeny, klouzaly na hnědém koberci povolného jehličí borovic. V zatáčce nepravidelné cesty, jež vinula se kolem toku ručeje, stanula před božskou dvojicí.

Dvě nymfy, z nichž prvá byla vládkyní lesů, druhá vod jarních. Oreada přinesla Najadě kvetoucí dary, jež od mužů v oběť obdržela, a obě koupaly se v bystřině objímajíce a houpajíce se na vlnách.

»Najado,« řekla Byblis, »viděla jsi syna Kyanéy?«

»Ano. Stín jeho přelétl přese mne. Bylo to včera při západu slunce.«

»Odkud přicházel?«

»Nevím již.«

»Kam šel?«

»Nesledovala jsem ho.«

Byblis dlouze vzdychla.

»A ty,« řekla druhé nymfě, »viděla jsi ty syna Kyanéy?«

»Ano. Daleko odtud, v horách.«

»Odkud přicházel?«

»Nezvěděla jsem.«

»Kam šel?«

»Zapomněla jsem.«

Po té ujaly se obě slova, tyčíce se prostřed prudkých vod:

»Zůstaň s námi, mladá dívko, zůstaň. Proč ještě myslíš na toho, jenž odešel? Máme pro tebe poklad nevyčerpatelný radostí přítomných. Není blaha budoucího, jež by zasluhovalo, bychom za ním se pachtily.«

Ale Byblis neuznávala, že by nymfy mluvily správně. Ač neuměla vyjadřovat myšlének prosté duše své, nechápala jiné radosti, leč trpěti a vytrvati v hledání blaha. Po celý prvý den marné cesty své spoléhala na pomoc a ochotu neznámých. Když shlédla, jak bezstarostni jsou o osud její, nespoléhala již, leč na sebe samu, a opustivši províjející se stezku, vnikla na zdařbůh v bludiště hvozdu.

Zatím obě bytosti nesmrtelné opětovaly svá moudrá slova: Zůstaň s námi, mladá dívko, zůstaň. Proč myslíš na toho ještě, jenž odešel? Není blaha budoucího, jež by zasluhovalo, abychom za ním se pachtily.

A dlouho, dlouho potom dítě, jež vystupovalo do tajemných hor, slyšelo z dáli dva hlasy jasné, volající zároveň:

»Byblis!«

III.

Den a noc kráčela Byblis do hor. Tázala se úzkostlivě všech božstev lesních, těch, jež obývají ve stromech, v mýtinách i ve slujích zachmuřených. Vyprávěla žal svůj s důvěřivostí neskonalou; prosila usedavě, chvěla se, lomila své malé ruce. Ale nikdo neshlédl Kauna.

Stoupajíc zašla tak daleko, že posvátné jméno mateře její nebylo již ani známo tam, kudy kráčela, a nymfy lhostejné nevěděly, co chtěla říci.

Hodlala vrátit se touže cestou, ale samotná zbloudila. Se všech stran zmatené sloupení sosen ohromných obkličovalo ji. Stezka zmizela. Rozběhla se všemi směry. Volala zoufale.

Ale ani ozvěny tam nebylo.

Tehdy ulehla na zemi, ježto víčka znavená co chvíle se jí přivírala, a ten, který šel mimo, děl jí hlasem pomalým:

»Nikdy již neuzříš svého bratra, nikdy ho neuzříš.«

Náhle se probudivši, vyskočila.

Ruce její se rozpjaly, ústa se otevřela, ale s takovou prudkostí, že síly neměla vykřiknouti.

Měsíc vyšel za vysokými, černými obrysy sosen, rudý jako od krve.

Byblis sotva jej rozeznávala. Zdálo se jí, že závoj vlhký spočinul na jejích bystrých zracích. Ticho neskonalé dřímalo v lese.

A hle, slza vytrysklá naplnila levé oko její.

Byblis nikdy dosud neplakala. Domnívala se, že umírá, a vzdychla, jakoby úleva božská tajemně jí prochvěla.

Slza vzrostla, zatřásla se, rozšířila se, pak náhle splynula na líce.

Nehnutě stanula Byblis před lunou, se zraky v neurčito upřenými

A hle, slza vytrysklá naplnila i oko pravé. Rozšířila se jako slza prvá, svezla se po brvách a padla.

Dvě slzy jiné zrodily se, dvě krůpěje žhoucí, jež prodloužily stopu vlhkou na líci. Dostihly kraje úst; hořkost podivně líbezná opojila zdrcené dítě.

Tož nikdy již ruky její nedotekne se ruka Kaunova. Nikdy již nespatří černé záře jeho pohledu, jeho hlavy drahé, ani mladé jeho kštice. Nikdy již nebudou spáti objati na témže lůžku z listí. A lesy zapomenou jména jeho.

Výbuch zoufalství sklonil obličej Byblitin do rukou jejích; takové bohatství slz počalo smáčeti planoucí její tváře, že zdálo se jí, jakoby pramen čarovný unášel s sebou veškeré utrpení její, jako unáší bystřina mrtvé listí na své hladině

Slzy rodily se v ní pozvolna, vystupovaly jí do očí, tryskaly, přetékaly, splývaly horkými praménky po tvářích, zaplavovaly její úzká ňadra a spadaly na její sevřené nohy. Necítila již, jak perlí se slza za slzou mezi dlouhými brvami. bylo to prýštění neustálé a sladké, příval nevysychající, výron proudu kouzelného.

Zatím nesmrtelné bytosti hvozdu se všech stran se seběhly, probuzeny byvše jasem luny. Kůra stromů, zprůhledněvši, odhalovala tváře nymf; ano i najady, zachvívající se, opouštěly své vody a skály své i rozptýlily se lesem. A tlačily se kolem Byblis a mluvily k ní, jsouce ohromeny, neboť proud slz dítěte razil si na zemi vlnitou dráhu a vyhloubenou která směřovala zvolna do roviny.

Ale Byblis nic již neslyšela, ani hlasův, ani kročejův, ani větru nočního. Její postoj stával se zvolna nezměnným. Pleť její přijala pod tokem slz barvu lesklou a bílou, barvu mramoru smáčených vodami. Vítr nebyl by dovedl zčechrati ani jediného vlasu podél paže její. Zmírala v pouhý kámen. Sotva že ztemnělý svit ozařoval ještě zrak její. Náhle i ten pohasl; ale slzy svěží tekou dosud z jejích očí.

A tak Byblis v pramen byla proměněna.

M. Gorkij:

DVACET ŠEST A JEDNA.

Báseň.

Z ruského přel. A. G. Stein.

Dokonč.

Uplynul asi měsíc; vojín pekl housky, procházel se zlatošiječkami, často přicházel k nám do dílny, ale o svých vítězstvích nad dívkami nevykládal, neustále pak kníry si kroutil a chutně se oblizoval.

Taňa každé jitro přicházela k nám pro »preclíčky«, a jako vždy byla veselá, milá, k nám přívětivá. Pokoušeli jsme se promluviti s ní o vojáku, — ona nazývala ho »teletem s vyboulenýma očima« a jinými směšnými přezdívkami, a to nás upokojilo. Pyšnili jsme se svou dívkou vidouce, jak zlatošiječky lnou k vojínu. Chování se naší Tani k němu jaksi povznášelo nás všecky, a my, jako bychom řídili se jejím chováním, sami začínali jsme chovati se k vojínu s opovržením. Ji pak ještě více jsme si zamilovali, ještě s větší radostí a dobrosrdečností vítali jsme ji ráno.

Ale jednou vojín přišel k nám poněkud podnapilý, posadil se i začal se smáti, když pak jsme se ho otázali, proč se směje, vysvětlil nám:

»Dvě se pobily pro mne... Lyďka s Gruškou... Jak se zohavily, co? Cha, cha! Za vlasy tahaly se, jedna druhou uhodila v síni o podlahu, a koňmo na ní seděla... cha, cha, cha! Huby si poškrabaly .... roztrhaly na sobě šaty .... k popukání! A proč pak ženy nemohou se poctivě bíti? Proč se škrabou? Co?«

Vojín seděl na lavičce, zdravý, takový čistý, veselý, seděl a neustále se chechtal. Mlčeli jsme. Nám tentokrát byl jaksi nemilý.

»Ne, jaké mám štěstí na ženy. co? K popukání! Mrknu a — je má! Kýho ďasa!«

Jeho bílé ruce, pokryté lesklými chlupy, pozvedly se a znovu klesly na kolena, hlučně plácnuvše po nich. A vojín pohlížel na nás takovým příjemně udiveným pohledem, jako by i sám upřímně nemohl si vysvětlit, proč je tak šťasten v záležitostech se ženskými. Jeho tlustá, ruměná huba samolibě a šťastně leskla se, a on ustavičně chutně se oblizoval.

Náš pekař silně a rozzlobeně zašoupal lopatou o ohniště peci a náhle posměvačně děl:

»Nevelikou silou povalí jedličky, ale poval sosnu...«

»To jest — to povídáš mně?« otázal se vojín.

»Tobě...«

»Co to znamená?«

»Nic... to mi tak vyletělo z úst!«

»Ne, počkej! Oč jde? Jaká sosna?«

Náš pekař neodpovídal, rychle pracuje lopatou v peci: shodí do ní uvařené precliky, podchytí upečené a hlučně mrští jimi na podlahu, k učňům, navlékajícím je na lipové lýko. Zdálo se, že zapomněl na vojína i na rozmluvu s ním. Ale vojín náhle upadl v jakýsi nepokoj. Pozdvihl se a postavil se na nohy i šel k peci, vydávaje se v nebezpečenství, že vrazí prsy na držadlo lopaty, křečovitě mihající se ve vzduchu.

»Ne, řekni, kdo je ta sosna? Ty's mě urazil... Já? Mně neubrání se ani jedna, ne! Ty pak mi povídáš taková urážlivá slova...«

Vojín, jak se zdálo, byl skutečně upřímně uražen. Nejspíše neměl zač sebe si vážit, leč za své umění svádět ženské. Mimo tuto způsobilost snad nebylo v něm ničeho živého, a jen ona dovolovala mu cítiti se živým člověkem.

Jsouť lidé, pro něž nejdrahocennější a nejlepší v životě jeví se nějaká nemoc jejich duše nebo těla. Mazlí se s ní po celou dobu života a jen jí jsou živi, trpíce jí, živí se jí, naříkají si na ni před jinými a tím obracejí na sebe pozornost bližních. Za to berou od lidí soucit k sobě, a mimo to nemají ničeho. Odstraňte od nich nemoc tu, vylečte je, a lidé ti budou nešťastni, jelikož zbaví se jediného prostředku k životu, tehdy vyprázdní se. Druhdy život člověka bývá

tak chudobný, že bezděčně je nucen vážiti si své nepravosti a jí žíti; přímo lze říci, že lidé často bývají mrzcí z nudy.

Vojín cítil se uražena, dotíral na našeho pekaře a vyl:

»Ne, řekni mi — kdo?«

»Říci?« náhle obrátil se k němu pekař.

»Nuže?!«

»Znáš Taňu?«

»Nuže?«

»Nuže, tu máš! Zkus to!. .«

»Já?«

»Ty!«

»Ji svésti? To je pro mne — fuj!«

»Uhlídáme!«

»Uvidíš! Cha, cha!«

»Ta tě...«

»Žádám si měsíční lhůtu!«

»Jaký jsi chlubivec, vojáku!«

»Dvě neděle! Ukážu ti! Kdo je to? Taňka! Fuj!...«

»Nu, táhni pryč... překážíš!«

»Dvě neděle — a je má! Ach ty...«

»Táhni, povídám!«

Náš pekař najednou se rozvzteklil a rozehnal se lopatou. Voják s údivem couvl od něho, pohlédl na nás, umlkl a potichu zlověstně děl: »Dobrá!« a odešel od nás.

Mezi sporem mlčeli jsme, zaujatí sporem. Však, jakmile voják odešel, mezi námi povstal oživený, hlučný hovor a hluk.

Kdosi zvolal na pekaře:

»Spískal jsi, Pavle, špatnou věc!«

»Pracuj a o ostatní se nestarej!« divoce odvětil pekař.

Cítili jsme, že pekař dotkl se citlivé stránky vojákovy, a že Tani hrozí nebezpečenství. Cítili jsme to a hned, v tu chvíli pojala nás palčivá, příjemná zvědavost, co se stane. Odolá-li Taňa vojákovi? A téměř všichni jistě volali:

»Taňka? Odolá! Holýma rukama nad ní nezvítězíš!«

Hrozně chtělo se nám vyzkoušet pevnost naší modly. Napnutě dokazovali jsme si vzájemně, že naše modla je — pevná modla a vyjde jako vítěz z této srážky. Konečně počalo se nám zdáti, že málo poštvali jsme vojína, že vojín zapomene na spor, a že nutno velmi dobře rozjízviti jeho samolibost. Od toho dne začali jsme žíti jakýmsi zvláštním, napnutě nervosním životem, — tak dosud jsme nežili. Po celé dni přeli jsme se druh s druhem, všichni jaksi jsme zmoudřeli, začali více a lépe mluvit. Připadalo nám, že hrajeme v jakousi hru s ďáblem, a sázkou s naší strany je — Taňa. A když zvěděli jsme od houskařů, že voják začal »hodně dotírat na naši Taňu«, bylo nám nepříjemně dobře, a tak zajímavě se nám žilo, že ani jsme nezpozorovali, jak pán, uživ našeho vzrušení, přidal nám práce na čtrnáct pudů těsta na den. Zdálo se, že ani nejsme unaveni prací. Jméno Tanino po celý den měli jsme na jazyku. A každé jitro čekali jsme na ni s jakousi zvláštní netrpělivostí. Druhdy připadalo nám, že vejde k nám, — a již to nebude ona, dřívější Taňa, nýbrž jakási jiná.

Ale ničeho jsme jí neříkali o sporu, který se udál. Nevyptávali jsme se jí na nic a jako dříve chovali jsme se k ní laskavě a dobře. Ale už v tento poměr náš vůči ní vkradlo se cosi nového a cizího dřívějším našim citům k Tani, — a toto nové bylo ostrou zvědavostí, ostrou i chladnou jak ocelový nůž...

»Kamarádi! Dnes je lhůta!« děl jednou ráno náš pekař, stavě se k práci.

Dobře jsme věděli o tom i bez jeho připomenutí, ale přece jsme se otřásli.

»Hleďte na ni... hned přijde!« vybídl pekař.

Kdosi s útrpností zvolal:

»Což pak očima něco uvidíš?!«

A znovu mezi námi vzplanul živý, hlučný spor. Dnes zvíme, konečně, pokud čista i blátu nepřístupna je tato nádoba, v niž vložili jsme své nejlepší. V to jitro jaksi najednou a poprvé pocítili jsme, že skutečně hrajeme velikou hru, že tato zkouška čistoty naší modly může ji zničit pro nás. Všecky ty dny slyšeli jsme, že vojín tvrdošíjně a neodbytně pronásleduje Taňu, ale, Bůh ví proč, nikdo z nás neotázal se jí, jak ona se chová k němu? Taňa pak přesně každé jitro chodila k nám pro preclíky a byla pořád právě taková, jaká vždy.

I tohoto dne brzy uslyšeli jsme její hlas.

»Vězníčkové! Přišla jsem...«

Spěchali jsme, bychom ji vpustili, a když vešla, proti obyčeji uvítali jsme ji mlčením. Hledíce na ni upřenými zraky, nevěděli jsme, o čem máme s ní mluviti, nač se jí otázati. I stáli jsme před ní v tmavém, mlčelivém zástupu. Taňa patrně podivila se nezvyklému přivítání a — náhle jsme spatřili, že zbledla, znepokojila se, jaksi začala se šourat na místě a stísněným hlasem otázala se:

»Co je vám.. jací to jste?«

»A ty?« zasmušile vmetl jí do tváře pekař, nespouštěje s ní očí.

»Co — já?«

»Jen tak...«

»Nu, dejte mi rychle preclíky ..«

Nikdy dříve nepobízela nás..

»Máš čas!« děl pekař, nehýbaje se a neodtrhuje zraků od její tváře.

Tu Taňa náhle obrátila se i zmizela ve dveřích.

Pekař chopil se lopaty a klidně pravil, obrátiv se k peci:

»Je tedy... jeho!... Ach, vojáku!... padouchu!.. hanebníku!...«

My, jako stádo beranů, strkajíce do sebe, šli ke stolu, mlčky posadili se a mdle začali pracovat. Brzy kdosi řekl:

»Ale snad dosud . . .«

»Nu — nu! Jen povídej! zakřičel pekař

Všichni jsme věděli, že je to člověk rozumný, rozumnější nás. A okřiknutí jeho pochopili jsme jako přesvědčení, že vojín zvítězil. Byli jsme smutni a nepokojni . .

O dvanácti hodinách, mezi obědem, přišel voják Byl jako vždy čistý a švihácký a jako vždy — hleděl nám přímo do očí. Nám pak nevolno bylo hledět na něho.

»Nuže, ctní pánové, chcete, já vám ukáži vojenskou udatnost?« děl, hrdě usmívaje se ›Vyjděte tedy na síň a dívejte se skulinami . . rozumíte?«

Vyšli jsme a navalivše se druh na druha, přilnuli jsme ke skulinám v prkenné zdi síně, obrácené na dvůr. Nečekali jsme dlouho. Brzy rychlým krokem, s ustaranou tváří po dvoře prošla Taňa, přeskakujíc přes kalužiny roztálého sněhu a bláta. Skryla se za dveřmi do sklepa Potom nespěchaje a pohvizduje si vešel tam vojín. Ruce měl zastrčeny do kapes, a kníry se mu ševelily . . .

Pršelo, i viděli jsme, jak krůpěje dešťové padaly do kalužin, a kalužiny mračily se pod nárazy deště. Den byl sychravý, šerý — velmi nudný den. Na střechách ležel dosud sníh, na zemi pak už objevily se temné pruhy bláta. A sníh na střechách také byl pokryt tmavohnědým, špinavým nádechem Pršelo pomalu, déšť vydával unylý zvuk. Nám bylo zima i nepříjemno čekat . . .

Nejprve ze sklepa vyšel voják; šel po dvoře pomalu, pohybuje kníry, zastrčiv ruce do kapes právě takový, jako vždy.

Později — vyšla také Taňa. Oči jí . . oči jí zářily radostí a štěstím, ústa pak — usmívala se. I šla jako ve spánku, potácejíc se nejistými kroky.

Nemohli jsme snésti to klidně. Všichni najednou vrhli jsme se ke dveřím, vyskočili na dvůr a — začali pískat, hulákat na ni zlostně, hlučně, divoce.

Trhla sebou, spatřivši nás, i stanula jak přimrazená do bláta pod jejima nohama. Obklopili jsme ji a škodolibě, vztekle plísnili jsme ji oplzlými slovy, říkali jsme jí nestydaté věci

Dělali jsme to ne hlučně, beze spěchu, vidouce, že nemá kam jíti, že je obklopena od nás, a my můžeme posmívati se jí jak chceme Nevím proč, ale nebili jsme jí Stála uprostřed nás a krontila hlavou tu tam, tu onam, poslouchajíc naše urážky My pak — neustále víc a více, neustále silněji a silněji házeli po ní blátem i jedem našich slov

Červeň zmizela s obličeje jejího. Modré oči její, před chvílí šťastné, široko otevřely se, prsa těžko dychala, a rty se chvěly

My pak, obklopivše ji, mstili jsme se nad ní, neboť oloupila nás Náležela' nám, my na ni vydávali všecko své nejlepší, a ač toto nejlepší — byly drobty žebrácké, přece nás bylo dvacetšest, ona jedna, a proto není pro ni od nás muk, hodných viny její. Jak jsme ji uráželi! . Taňa neustále mlčela, neustále hleděla na nás divokýma očima, a celá se třásla.

Smáli jsme se, řvali, řičeli . . . K nám odkudsi přibíhali ještě lidé . . . Kterýsi z nás trhl Taňu za rukáv kazajky . . .

Náhle oči její se zablýštěly; pomalu zvedla ruce ke hlavě a upravujíc si vlasy, hlasitě, ale klidně řekla nám přímo do obličeje:

»Ach, vy, nešťastní vězníčkové! . . .«

I šla přímo proti nám, tak prostě šla, jakoby ani nebylo nás před ní, jako bychom nečinili jí překážky v cestě. Proto skutečně nikdo z nás neobjevil se jí v cestě.

A vyšedši z našeho kruhu, neobracejíc se k nám, právě tak hlasitě a s nevyléčitelným opovržením ještě řekla:

»Ach, vy, holoto . . luzo . . «

A — odešla.

My pak zůstali uprostřed dvora v blátě, v dešti a pod šerou oblohou beze slunce.

Potom jsme i my mlčky odešli do své vlhké kamenné jámy Jako dříve — slunce nikdy nenahlídalo k nám okny, ani Taňa už nikdy nepřicházela.

FRANCIS VIÉLE-GRIFFIN:

PTAK MODRÝ BARVY ČASU.

PŘEL. EM[illegible] Z LEŠEHRADU.

Zdali zapomnění
na sen marný víš,
ty vždy posměvavý
lesní ptáče?
Bledne světlo denní,
temná noc jde blíž,
a v mém srdci tmavý
stín ten pláče.

Zapěj mi tu svoji
škálu šílenou;
pohřížen jsem v spaní
byl dnes za dne.
V chabém nepokoji,
jenž jal duši mou,
kvílí teskné stkání,
den jak vadne.

Zdali pak též pěni
řeči její znáš
a jejího hlasu,
ty jenž všední
nápěv při šeření
stále na rtech máš,
jak za dávných časů
o poledni –

Zazpívej teď zase
tóny zápěvu
její lásky jasné,
klamných snů,
v zlata zářném jase,
v ohně záchvěvu
večera, v němž hasne
světlo denní.

JOSEF HOLEČEK:

SELSKÉ DĚTI.

Pokrač.

Tak ji tedy s pomocí boží zabijte na obec. Kůži a vnitřnosti budete mít od práce. Brzo krávu zdělejte a maso rozsekejte. Já nemám srdce na to se dívat.«

»Nestarejte se, tetičko. Když jste tak slabého srdce, odejděte do kouta a dívejte se do zdi, a já zatím bez vás udělám všecko jak se patří.«

Tetička odešla do kouta a postavila se tváří do zdi. Strejček-řezník několikrát udeřil pěstičkou do podlahy a těmi ranami všecky nabubřelé kusy připravil o život.

»Všecko poraženo,« oznámil zvučným hlasem a ještě zvučnějším dodal: »Jak živ bych se byl nenadál, že svlékám z kůže takový brak. V kůži to vypadalo jako měchuřina, a bez kůže jako šindel. Teta má z pekla štěstí: obec musí maso rozebrati, když hospodář přišel o dobytče z vůle boží. Tetě se peníze sejdou, ale hůř bude těm, co dostanou maso. Ještě kdyby to za syrova jedli, bylo by něco mezi zuby cítit; ale vařené nebo pečené bude jen trupel. Bůh ví, já raději krajíc černého chleba s homolkou, než takové maso!«

Teta poslouchala samomluvu mistra řezníka a byla cele proniknuta pocity těžké rány, kterou na ni bůh seslal. Zalomila ruce a dělala: »Ach, ach, ach!«

Řezník odskočil k misníku, popadl s něho plechový hrnec, chopil se od kamen oklestku a začal bubnovat chodě po sednici. Tak snadno a bez zázraků, jako ze strejčka stal se řezník, řezník proměnil se v serbusa.

Serbus vyvolával podle odpozorovaného vzoru: »Vší vážené obci a všem poctivým pánům sousedům vědomost se dává, že naší poctivé sousedce Ančičce Skobové nabubřelo pět set a šedesát sedm kusů hovězího dobytka, a že vodňanský řezník, mistr Bajza, to maso zdělal, a že nyní cela obec podle možnosti a zámožnosti je povinna maso poraženého dobytka rozebrati a sousedce Ančičce Skobové na dřevo zaplatiti, každý co je povinován.«

Serbus třikrát vyvolal a opět se proměnil v řezníka. Neštěstím postižená teta pořáde stála v koutě; ani se nechtěla ohlednouti za sebe, aby neviděla tu spoustu. Sousedé a sousedky již se scházeli ku krámu, jenž rázem vznikl tam, kde před minutou ještě byla pastvina. Řezník představoval nejen sebe, nýbrž i všechny sousedy a sousedky řadou. Vyvolával je jmény, vítal, sekal, jim nakládal, udával ceny, které se pohybovaly mezi dvěma a milionem a dělal, jakoby stržené peníze zastrkoval do opasku. Všech pět set šedesát sedm kusů se rozešlo, jakoby je vítr vzal.

Sousedka Ančička Skobová zatím zas se rozveselila. »To bude peněz!« těšila se a obrátila se tváří ke zručnému řezníku.

»Pojďte blíž, panímámo!« řezník ji pobídl. Přišla.

»Chvála bohu, panímámo, můžete býti spokojena. Pěkně se to rozešlo, i s kostmi. Stržil jsem pět a dvacet To je co říci, za takové staré kozy a ne krávy.«

Selka pocítila se uraženou.

»A to není pravda, pane mistr! Krávy byly jako laně, a kdyby se to neštěstí nebylo přihodilo, nedala bych žádnou z nich pod půl třetího. Ale již buď poručeno Pánu bohu. Spočítáme to, pane mistr.«

Pan mistr se poškrabal za uchem.

»Panímámo milá, bylo to kus perné práce. Vám se to snad bude zdát mnoho, ale Pán bůh ví, pod sedm to udělat nemohu.«

»To je moc, pantáto. Udělejte mně to za sedmdesát.«

»Není možná, panímámo. Jen se dobře podívejte, jakou čistou práci jsem vykonal. Nikde ani kapky krve a zabučení taky jste neslyšela. Já porážím tak, že dobytek ani nezabučí, ani kapky krve nevyteče, protože ženské mají měkké srdce. Pracoval bych se škodou, kdybyste nechtěla dáti, co jsem požádal.«

»Tak tedy odevzdejte, co jste stržil, a já vám odpočítám vašich sedm.«

»Jen tak nechvátejte, panímámo! Taková hezká panímáma a naposled by mně nevěřila. V mém opasku jsou peníze jistější, než ve vašem kapsáři Podívejte se, panímaminko, jak pak se vám líbí tenhle stříbrný řetěz? (Zdvihl s podlahy tenkou a dlouhou třísku a dával sestře kolem krku.) Cc, cc! Nechtěla byste ho?«

»I chtěla«

»Tak si jej vemte a ve zdraví noste. Draho jsem jej koupil, ale vám jej dávám darem. Takový jsem: dílo udělám a ještě dary dávám.«

»Pán bůh zaplať, pantáto, a vysypte peníze, co jste stržil za dobytek, spočítáme, kdo komu co.«

»Nebojte se, panímámo, o své peníze. Což vám nejsem jistý? Ještě dnes budou ve vašem kapsáři. Ale jaké vy to máte pěkné ovce, bílé i černé!«

Selka usedla na podlahu k ovcím, hladila je, sháněla a děla: »Ovečky, zlaté zvonečky.«

»Moudrá jste, panímámo, že si hledíte ovcí. (Opakoval názory svého otce:) Není dobrý ho-

spodář, který se ovcí spouští. Co krávy nechají, ovce hledají.«

»Který pak vy jste? Chcete ovce na chov nebo na maso? To vám řeknu zrovna, kdybyste byl z města řezník a chtěl ovce na maso, že bych vám ani kočku neprodala.«

»Kam pak z města, kam pak řezník? Jsem ze dvora šafář a rád bych ovce koupil do chovu pro knížete pána.«

»Což kníže pán jich nemají dost?«

»Mají dost! Že se tak ptáte! Čeho by kníže pán neměli dost? Ale chtějí si plemeno zlepšit a posílají mne k vám.«

»Že jste šafář ze dvora, můžeme spolu mluvit. Ale kdybyste byl řezník z města, takhle bych se před vámi otočila (otočila se, až se jí sukénka nafoukla) jako korouhvička na střeše. Taky tu byl jeden, Bajza se jmenuje, šejdíř starý. Pět set šedesát sedm krav ode mne koupil na maso, všecko prodal jako na dračku, a mně nedal ani krejcaru a myslím, že se těžko s penězi shledám.«

»Hospodyně drahá, se zlou jste se potázala, že jste se s tím Bajzou do handlu spustila. Ten by vám ani scíplé house nezaplatil, kam pak tolik krav! Nad těmi penězi udělejte kříž.«

»Vy tedy, šafáři, zaplatíte hotovými, dohodneme-li se?«

»Všecko vám na dlaň vysázím.«

»Dobrá, seženu ovce dohromady. Hule, hule!«

A šafář také: »Hule, hule, do cibule! Hule ovce dohromady, hule stary, hule mlady! Hule berani i skopci hule, ať jste v jednom kopci, ať vás vlci nesežerou, kožichy vám nerozderou!«

Ančička sestřička chytala se na říkání jako moucha na med. Bratřík znal její slabou stránku a vykořisťoval ji pro svoje šibalské záměry. Vždycky měl pohotově nějaké říkáníčko, když chtěl sestru získati pro svůj plán anebo přiměti ji k rozhodnutí, které nebylo v její prospěch.

Rodiče přestávku v rozmluvě o Kojanovi věnovali pozorování dětí. Otec byl rád, matka se tvářila teskllivě.

»Už je Ančička na lavičce,« otec řekl matce.

»A s lavičky do vodičky,« dodala matka.

»A co! Ať se marně neříká: Vlka nepřevlčíš, sedláka neošidíš!«

»Kojan by to neřekl.«

»Toť se ví! Ani by nesměl. Ženské by mu zapověděly vysloviti se bez obalu, se vší upřímností. Neříkám, on je hodný člověk, ale musí se dělati ještě hodnějším, ženské tomu chtějí. Já, chvála bohu, toho nepotřebuju. Mně postačí, že jsem jaký jsem a proto smím říci i před svou vlastní ženou, že mám rád sedláka, který se ukazuje chytřejším nad jiné. Dlouho-liž mluvili o sedláku jak o hlupáku, jejž opíchej ve stoupě a přece chytrým nebude? Lépe proň, řeknou-li, že je všemi mastmi mazaný a ohne každého, na koho ruku vztáhne. Při tom pořád ještě může býti pytlem dobroty, ze které plnou hrstí nabírají všichni ostatní stavové, císařové, vojáci, duchovní i žebráci. Říkávali o sedláku, že je vrba, která tím hustěji obrůstá, čím nemilosrdněji ji řežeš. Takové vrbě podobal by se Kojan, kdyby nad to ještě sama prosila: pojďte, ořežte mě kde jste kdo, i vy chudí, i bohatí, i kulatí, i rohatí. Já bych chtěl, aby sedlák nebyl vrbou, ale studánkou bystré vody, která vystupuje, když přijde a nabírá z ní člověk dobrý, ale ustupuje před zlým, tak že jí dosáhouti nemůže. Dobrými buďme dobrým, ale zlými zlým. To je zdravá moudrost selská. Moudrost Kojanova není selská, ale kostelnická.«

»Kdo by chtěl slyšet moudrá slova, vždycky může přijíti k tobě, a nejen k tobě, ještě k padesáti; ale kdo chce viděti křesťanské skutky, musí se podívati na Kojana, co Kojan dělá.«

»Aha, ještě ti ten Vavruška straší v hlavě! Dobrá, posvítím na dobrodiní, které mu prokázal Kojan. Kojanovi pošla svině. Proč mu pošla? Protože on jako Kojan myslí, že i v zacházení s dobytečkem může míti něco svého, v čem se nesrovnává s našimi obyčeji. My všichni dáváme sviňám koryta olšová, neboť jimi jsou chráněny od uhřivosti. My všichni dáváme sviňám, když počnou pocházeti, šalvěj vařenou v syrovátce aneb nápoj připravený z odvařeného jasanového listí, hořce a hlizového koření. Jednomu hospodáři pomahá více ten, druhému onen prostředek, ale Kojan ve své pokrytecké domýšlivosti pohrdá prostředky, kterých se držívali už před mnoha staletý naši předkové a které by dávno byly zapomenuty a vyšly z užívání, kdyby byly pouhou pověrou, jako myslí Kojan. Místo koryta olšového dal sviňám kamenné a říká, že pomyje, tlučené brambory a mláto lépe jim svědčí než jasan, hořec, hlizné koření a šalvěj. A ukázalo se, kde je pravda a moudrost! V celé vsi svinský dobytek zůstal bez pohromy, jen Kojanovi padla výborná prasnice. Zakopal zdechlinu na sadě. V noci se zdvihl a šel do sadu. Povídají o něm, že má tuze tvrdé spaní a chrápe, až se stavení otřásá; ale při tom i ve spaní má smysly otevřené a vidí i slyší všechno, co se v jeho živnosti děje, kutí i mluví. Snad to o sobě sám roztrousil, aby před ním ani v noci nikdo nebyl jist; nevím. Zdvihl se tedy a jde do sadu a jde zrovna za stodolu. Tam byl už Vavruška vykopal zdechlinu a měl se k tomu, aby ji přehodil přes zeď, kde už čekala Vavrušková. A nyní poslouchej, co tvůj Kojan! Já bych byl Vavrušku vyhnal a řekl: Co bůh porazil, člověk pojídati nesmí!«

»I Kojan mu to připamatoval.«

»Ano, ale když Vavruška odpověděl, že ve Vídni horší věci snědl a že v Dolních Rakousích všechny scípliny dovážejí do Vídně, kde si na nich, ovšem nevědomky, pochutnávají i nej-

větší páni, Kojan se rozpomenul, že by mu i ta scíplá svině posloužiti mohla k dobrému skutku, velkomyslně ji Kojanovi daroval a pomohl mu přehoditi přes zeď. To je to chválené dobrodiní Kojanovo, prokázané Vavruškovi.«

»A ostatní bysi zamlčel? To by nebylo spravedlivé Povím ti ostatní a hlavní. Zítra Kojan došel k představenému a vypověděl mu všecku bídu Vavruškovu, jak se mu z ní v noci vyzpovídal, a žádal, aby představený svolal velkou hromadu. Představený hned poslal po všech číslech feruli a hromada se sešla. Kojan —«

»Kojan ve své skromnosti pomlčel o svém nočním dobrodiní.«

»Kojan se ujal slova a promluvil o bídě Vavruškově krátce, ale tak srdečně, že obec ještě toho dne nanesla Vavruškovům chleba, mouky, krup, hrachu, obilí. Vavrušková po dlouhý čas měla co vařit.«

»A péci.

»A Kojan byl se svým darem první a dar jeho byl největší. Varušku si najal za podruha, Vavruškovou za podruhyni a když nemají práce u něho na živnosti, chodí do cihelny jeho bratra Petra a šlapou hlínu jako ve Vídni. Boháči se z nich nestali, velký dům ve Vodňanech si nevystavěli, ale mají od té doby práci i obživu. A bez Kojana byli by snad zemřeli.«

»Svou vinou. Kdyby se byli se svou bídou svěřili mně neb kterémukoli sousedu, arci i Kojanovi, byli bychom se také postarali, aby jim pomohla obec. Tak se v naší vsi odjakživa děje. Dosud tu nikdo hlady neumřel, a kdyby umřel jeden z nás, umřeli bychom všichni.«

Bodrý hovor hospodyni se líbil, ale nicméně cítila potřebu ještě podotknouti: »Mnoho je takových, co říkají, když jejich bližní zhynul a nebylo to ani dotknutím prstu božího, ani jeho vinou vlastní: Proč nám sdce neotevřel, proč nám upřímně nepověděl, co jej moří a hubí, — všichni bychom byli skočili a jemu pomohli. Ale řeči takovou již nedobudou si ani zásluhy o zhynulého, ani zásluhy před bohem. Lékař, aby vyléčil nebo zhojil, musí znáti nemoc a podati léku, dokud je čas, po smrti bylo by pozdě. A tak jest i s jinou pomocí bližnímu v nouzi. V čas musí býti podána! Proč pak ty a ostatní sousedé v nejtvrdším spánku nemáte smysly otevřeny pro bídu a potřebu bližního, jako Kojan? Proč žádný z vás se neprobudil, než Vavruška zeď Kojanovu přelezl a zdechlinu vyhrabával, proč mu nezastoupil cestu a neřekl: Nedotýkej se masa, poraženého bohem, neboť ono není k požívání lidskému, ale pojď a já tě uvedu k hojné tabuli, kterou ti vystrojila všecka obec? Potom teprve byste se mohli rovnati Kojanovi.« Pokrač.

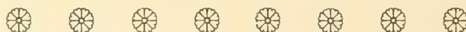

FEUILLETON.

PRAŽSKÁ DRAMATURGIE.

Barevný a pestrý kaleidoskop posledních patnácti let Národního Divadla, causerie o vnějších i vnitřních jeho affairách, pohrávání si uměleckými problémy, o které ta ona saisona zavadí, informační stati pro obecenstvo a zahořklé pilulky pro správu, historické vzpomínky i výhledy do budoucnosti, markantní a frappantní linie z některých divadelních referátů, scéna za scénou v divokém běhu, dojem za dojmem, nálada za náladou míhá se v nové, zajímavé sbírce feuilletonů pana Josefa Kuffnera.* Novinářská kronika uměleckých a společenských zjevů, feuilletonistická causerie, jest forma, kterou vybral si, osobnímu charakteru přizpůsobil, sestylisoval a vybrousil p. Kuffner pro své úvahy.

Neváhá přiznati, že jest čirým impressionistou, že večer jde do divadla beze všech předcházejících příprav, praedisposicí jako jedeme do nového kraje, jako jdeme do neznámé společnosti za novou sensací. Divadelní emoce kusu působí na něho výhradně, strhuje jej, uchvacuje jej a diktuje jeho úsudek. Pan Kuffner nemá skutečně doma esthetického kadlubu, do něhož leje své referáty o divadle; na jeho pracovním stolku neleží ani evangelium se zlaceným nápisem: »Klassické drama«, do něhož nepřestávají školšti a učení Bulthauptové a Gottschallové nahlížeti, ani svatosvatý koran »Nové drama«, jehož sury přeběhnou každou chvíli přes rty konsekventním dogmatikům moderního umění, těm nesmiřitelným novotářům nevidoucím přes zeď, kterou sami vystavěli kol literatury posledního dvacetiletí.

Než tento volný a těkavý impressionista, lehce věřící chvíli a okamžiku, snadno dávající se strhnouti úspěchem jednoho večera, zapomínající pro sladké kadence veršů na problém dramatu, jest neustále kontrolován a překvapován vlastní skepsí. Tradice literární a umělecké, obsah a styl vlastního života zvednou námitky, pokusí se rozčarovati, přehlušiti náhlý dojem. Interní ten spor zachycuje pan Kuffner i formou své causerie. V jeho feuilletonech jsou útržky dialogu, rozhovory čtenářů s autorem, poznámky přátel z foyeru, vlastní glossy k dřívějším úsudkům; autor postaví se chvílemi na cizí stanovisko a hájí jeho důvody přesně a konsekventně, aby tím ostřeji dal vystoupiti vlastním názorům. Náhodou zachytí cizí nápad, třeba cizí vtip, cizí pointu a neostýchá se ji rozvíjeti sám a formulovati. Přítomné knize vlastně chybí první polovina, a tím visí v ní leccos jen ve vzduchu: autor nepřijal do knihy referáty o divadelních představeních v pravém slova smyslu, nesebral tu práci několika let ve sloupcích denního listu, všecku tu spoustu papíru, již vychrlí kritický stroj, jemuž se říká žurnalistické referování. Reaguje však sám proti svým statím, rozvíjí jejich poznámky, podpírá a upevňuje svůj dojem: tak najdete v knize vlastně druhou část referátu o Hauptmannově Haničce, poznámky ku kritice Zacconiho pojetí Osvalda. Ale první půlku si doplníte, domyslíte; z odpovědi konstruujete otázku. Dvojklannou formu otázky a odpovědi pan Kuffner znovu a znovu vrhá před čtenáře: dává nahlédnouti tím ve vlastní skepticism. Hledání definitivní pravdy, domáhání se rovnováhy mezi dojmem okamžiku a tradicí působí autoru rozkoš, zdvojnásobuje požitek z díla uměleckého.

*) Josef Kuffner — Scéna za scénou. Volné listy z kroniky rozvoje našeho divadla 1883—1898. Psal Š. V Praze. Nákladem J. Otty.

Jedno však překvapí: tento lovec dojmů, honec sensací, milenec okamžiku a optimista skeptik znovu akcentuje své protiindividualistní stanovisko. »Nemluvím za sebe a pro sebe,« opakuje několikráte, [illegible] čím jen své dojmy, nejsem sám zodpovědný za své nálady; mluvím za obecenstvo, vyjadřuji je, vyslovuji koncisně jeho úsudek.« Nevím, učinil-li toto paradoxon méně oxymorickým, když snažil se je podepříti kdysi důvody z francouzského psychologa a sociologa Le Bona. Jiní applikovali vývody nejkoketnějšího mezi sociology a nejvážnějšího mezi causery francouzskými na zločinný dav, jiní dedukovali odtud psychologii shluknutí, pan Kuffner hledal »duši davu« v divadelním obecenstvu. Tvrdil, že právě tak není jednotlivec v divadle zodpověden za svůj smích, právě tak že nezávisí od něho samého pohnutí, vzrušení, slzy, jako v davu při demonstraci nelze činiti jednotlivce zodpovědným za výkřik, který vyletí jako vystřelený šíp z úst tisíců. Nechce býti než jedním z hlasů divadelního obecenstva, vyjadřuje jen, co si myslí ostatní. Hájí vždy požadavky obcenstva jako své, nereaguje proti nepochopení kusu obecenstvem.

Připomíná tím nejednou dobrého strýčka Sarceye, který své conférence říkával s vědomím, že nepraví nic jiného, než myslí si ten a onen v parterru neb loži a na galerii. A tím dal by se vysvětliti i způsob causerií páně Kuffnerových, jejich rozpoltěnost mezi dvoje mínění ztělesněná formou otázky a odpovědi, vlastní individuelní názor a nálada reagují proti davovému pojmu.

Není pochyby, že o toto stanovisko páně Kuffnerovo k obecenstvu, o tento poměr k našemu divadelnímu publiku, které jistě daleko nezasluhuje té benevolence a jehož úsudky přece jistě se nekryjí s úsudky páně Kuffnerovými, strhne se spor a ti, již rádi paradují nedostatkem taktu a noblessy, najdou tu příležitost k inkriminacím. Mně stačí a upokojuje, že tento úkol mluvčího obecenstva pojímá pan Kuffner poctivě a vážně. Jest to určitá, pevná a těžká missie paedagogická a sociální, kterou tím na sebe béře, zodpovědnost za výchovu toho obecenstva, nad nímž — jak tvrdí — stojí jen schopností vysloviti své mínění; úkol, který moderní kritik, příliš přesvědčený o marnosti podobných snah (znásilňující přirozený vývin společenského vkusu, determinovaného tolika vlivy nepostižitelnými a nevypočitatelnými) odmítne a priori: ale pan Kuffner se ho neděsí a pracuje tu energicky.

Kdyby v knize celé a v činnosti páně Kuffnerově vůbec nebylo nic než agilní a horečná kampaň »za druhým českým«, jež vyplňuje třetí část přítomné sbírky, byl by to dostatečný titulus celé práce v službě obecenstva. Posud ovšem to byly jen experimenty (Smíchovské cykly; divadlo na výstavišti, bylo to hledání půdy a pracovníků; pátrání po náladě ve veřejnosti (hlasování); a snad teď jsme při nastalých změnách ve správě Národního divadla dále od rozřešení než před dvěma lety: ale získání obecenstva pro jediné možné a správné řešení malého, činoherního divadla neodvislého od divadla Národního znamená v našich poměrech velký kus práce. To, co vykonal pan Kuffner pro tuto myšlénku v denním listě, platí daleko víc než ten nešťastně zkažený a zmrzačený pokus s Intimním jevištěm; tady malicherná kopie cizích vzorů, školácké napodobení bez snahy poznati vlastní poměry, osobní a klikové intence a úzounký, šestipíďový programm, onde mužná iniciativa, důkladné ohledání terrainu, noblessa a volnost pro celé umění. Myslím, že za tyto stati vděčně stiskne panu Kuffnerovi ruku každý, kdo má zájem o rozvoj našeho divadla a hlavně naší činohry. Tady znamená jeho práce skutečný čin.

Skapino.

F. X. Šalda: JAK SE NEPOLEMISUJE.

(Paedagogická lekce věnovaná Jiřímu Karáskovi ze staré náklonnosti někdejším jeho učitelem.

Milý Jiří!

poslední Vaše pensum v M. Revui dopadlo nad pomyšlení bídně. Tolik dětských hříchů proti logice, tolik [illegible]ých naivností tolik dětských nezpůsobů! A to přes všecku moji snahu a paedagogickou tendenci, kterou jsem obětovně ukazoval po každé, kdykoli jsem přišel s Vámi ve styk: vždy a stále jsem měl na zřeteli jen Vaše vychování. Už minulé své polemiky psal jsem zvláště pro Vás, s paedagogickým zřetelem — ovšem diskretně, víc mezi řádky, poněvadž jsem Vás nechtěl zahanbovat a spoléhal se na Váš duvtip. Ale vidím, že všecka distinkce nepomáhá. Vězíte opravdu příliš hluboko ještě v dětských punčoškách a střevících. A tak, mám-li Vám prospět, jsem nucen mluvit přímo, vzít do ruky rákosku a křídu a hezky rohatě, puntík za puntíkem, vyložit Vám abecedu polemické methody a polemických usancí.

1. Předně, pamatujte si, synáčku a v mysl vštěpte, že polemisujete-li v Praze v novinách a ne v Klábosilovicích, nesmíte v polemice uvádět soukromé řeči: co kde kdo kdy povídal. Tomu se musíte odnaučit právě tak, jako jste se odnaučil v mládí strkat prst do úst. To je stejný dětský nemrav a nezpůsob. A má to, mládenečku, dobrý důvod: nelze je kontrolovat a přít se o ně a slušné lidi vůbec nezajímají. Chcete-li tedy už lhát, musíte se trochu namáhat; nesmíte to tak příliš usnadňovat svému ingeniu. Má to také tu výhodu, že budete nucen víc přemýšlet a zbystříte si duševní schopnosti — nepodceňujte ji.

Tedy, milý synu: obmezit se. Musíte se vždy obmezit na veřejná kontrolovatelná fakta a jen těmi operovat. Obmezit se, ano. In Beschränkung zeigt sich der Meister — to je začátek umění, každého umění, i polemického. A v něm je také pojmový rozdíl mezi polemikou a pomluvou, kteréž dva pojmy si nesmíte plést, poněvadž by to mohlo mít pro Vás nepříjemné následky, které byste snad nevsadil jako perly do své mučednické koruny.

Čímž byl bych hotov s Vaším passem, jak prý jsem ironisoval referáty —ičovy i svoje atd. Na to se ve slušném listě neodpovídá a zabývám-li se tím zde, jsou tím vinny jen Vaše — dětské střevíce.*)

2. Po druhé, milý jinochu, nedopouštějte se nikdy té směšnosti, abyste se dovolával soukromé přátelské protekce ve věcné veřejné debatě. Chytat se takto maminčiných sukní, působí strašně uboze. Tak ku př. dovoláváte se »přítele Sovy«, o němž »doufáte«, že Vám odpustil Vaši pošetilost a bude »mlčet«, což Vy si vyložíte ve svůj prospěch. Ale pro Boha, mládenče, co je v našem sporu »přítel Sova«? Hekubou. Ničím, než náhodným objektem. Já konstatoval pouze a prostě, že r. 1896, když byl prve Sova odepřel příspěvek do Almanachu Secesse, byla Vám jeho »Zlomená duše« knihou »chorobnou, nemocnou« působící »stařeckým, svraštělým, nevrlým dojmem«, ale r. 1898, když Sova zatím psal již zase do Vašeho listu, cítil jste z téže »Zlomené duše« dout protestující vichřice. Co Vám tu může pomoci »přítel Sova«? Zde Vám nepomůže nikdo, ani nebe ani peklo ani celá legie přátel, poněvadž jste sám sobě zasadil smrtelnou ránu.

Nic by nebylo snazší pro mne než vysekat se Vaší logikou. Mohl bych se totiž odvolávat ne-li větším, alespoň stejným právem na přítele Mrštíka, který mi také přes kritiku »Pohádky máje« zůstal přítelem. Ale, mladíku, rozum do hrsti: je to logika, jsou to argumenty?!

3. Blízko k předešlému náleží jiný příkaz slušnosti, proti kterému hřešíte: nepošilhávejte nikdy v polemice po spojencích, nezískávejte si někdejší odpůrce laciným postranními komplimenty. Tak ku př. p. F. V. Krejčího, o němž se snažíte namluvit, jako byste si bůhví jak vážil „jeho bohaté kritické činnosti«.

*) Za —iče nevydával jsem se nikdy nikomu. Pravda je jen z celé fabrikace Karáskovy, že jsem někdy věděl, o čem bude —ič referovat: hovoříval jsem s ním občas.

*

To působí trapným dojmem slabošského křidování minulosti a úzkostného diplomatisování pro přítomnost. Nevím, stojí-li to v Niezschovi, ale je jisto, že je to hrozně plebejské, poněvadž tak obchodnicky zrovna utilitaristické a praktické.

A pak: svádí to člověka zrovna k citátům. Otevřete si jen ku př. Mod. Revui IV., str. 46. a čtěte si, jak jste psal o »bohaté kritické činnosti« p. Krejčího. »Ale intuice také setře. Tak již v tomto článku (p. Krejčího) popletla Verlaina s Mallarméem. Jindy natropila ještě pitvornějších věcí. Z Ropse udělala satanika, z Ady Negri italského Březinu, jednou dokonce p. Krejčímu spískala malheur, že četl kdesi název p. Huysmansova románu s tiskovou chybou, pak o něm napsal důkladnou studii a v té studii tu tiskovou chybu s velmi dojemnou důsledností až do omrzení opakoval.« Atd.

Tedy: hrajete-li si, jinochu, už jednou na aristokrata a individualistu, hrajte tu roli alespoň s obstojností venkovských ochotníků.

4. Netvařte se nikdy v polemice nechápavějším; než jste Já vím, Vy chcete si tím dodávat masku poctivosti, ale, milý jinochu, je rozdíl mezi poctivostí a hlouposti a lidé jej znají a poznají. Jsou chytráci, kteří z velké chytrosti tváří se i hloupými — ale pozná se to a odnesou jen smích. Nechtějte se jim podobat: buďte přirozeně hloupý a přirozeně chytrý, jak jste — to bude i pro Vás v každé polemice nejvýhodnější. Po mých výkladech vydal jste se už mnohé chytré hlouposti a hloupé chytrosti (několik Vám jich mohu kvittovat), ale v poslední polemice držíte se zaslepeně ještě dvou: že jsem se chtěl pomstít Mrštíkovi kritikou »Pohádky máje« a že jsem proto užil pseudonymu. Nevím, jest-li už čas nevykonal na Vás svůj blahodárný vliv a mesmyl Vám tuto pošetilost s mozku — ale ne-li, tedy slyšte a učte se trochu myslit. Já psal o Mrštíkovi v tom fatálním referátě jako o silném a mohutném talentu a často před tím (referát o »Bavlnkových ženách«) jako velikém básníku hmotného světa — ptejte se kohokoli, píše-li tak někdo, kdo se chce mstít! A psal prý jsem pod pseudonymem svoje námitky a pochyby o »Pohádce máje«? Ano, ale číslo před tím pod týmž pseudonymem — vřelou éloži »Bavlnkových žen«! Ano, jinochu, tak to dopadá s tou vaší machinou: pod pseudonymem vždycky nepříznivě.

Já psal námitky proti »Pohádce máje« proto, že bylo jich třeba »pro vyšší sféru«, jak říkají dialektikové — jako protiváhy proti nekritickému bombastu dilettantů, kteří kladli váhu na vnější ornamenty a poškozovali vnitřní a pojmové. Proti tomu jsem se postavil v první řadě a řekl to také výslovně ve svém referátě. Nemám proč se omlouvat, dnes jednal bych stejně.

Ostatně: p. Mrštík není člověk, na kterém by se mohl někdo jen tak mstít. Pamatujete se přece, že se ozval velmi jadrně proti referátu »Naší Doby« — myslíte, že by byl toho nedovedl i proti mně, kdyby byl shledal toho potřebu?

Tedy: nečiňte se směšným a nechtějte být papežštějším než papež. — — — —

A ještě jeden z těch Vašich chytře-hloupých útoků. Proč prý jsem nepolemisoval s p. Hilbertem pro jeho článek »Vrchlický — football«? Ucho sem, mládenče, pošeptám Vám to diskretně: poněvadž mi byl tuze nejapný a poněvadž bych musil takto polemisovat s každým, komu to napadne, a já přes to, že mi ráčíte ve vzácné blahovolnosti připisovat velkou lásku k polemikám, nechal jich v životě padnout již hezkou řadu pod stůl. To pokaždé, kdy jich jalovost šla i přes shovívavý český normál. I Vás by již stihl ten osud, nebýt paedagogické misse, kterou jsem na sebe vzal.

Ostatně: moje situace tehdy a Vaše, na něhož útočil Machar, byla toto genere různá. Proti mně (a nejen proti mně, nýbrž v první řadě proti »Času«) vystoupil ne autor, ale mladý literární udýchanec, který si chtěl získat rytířské ostruhy před širokým forem, vystoupil ne důvody, ale effektní, na širokou arénu vypočtenou invektivou. Moje referáty byly obšírné studie, v nichž byla podepřena a zdůvodněna každá věta — a já neměl prostě nač odpovídat, poněvadž článek p. Hilbertův byl jen a jen osobní výlev. Jinak bylo ve Vašem případě. Tu proti skoupému opovržlivému pošklebku několika vět vystoupil autor, který chtěl mít důvody. Místo nich dostalo se mu ovšem jen urážek a surovostí ve stilu venkovských okresních lístků. — — — —

Nebo: proč prý jsem odsoudil »Marii Calderonovou« jen ve čtyřech řádcích? Ale, dítě, zde je Vaše prostoduchost už až k slzám jímavá. Vám patrně neimponuje nic, pokud to není velké jako vůz sena. Až dospějete, pochopíte, proč právě ten malý objem referátu je charakteristický a povídá sám o sobě víc než čtyři strany textu. Čtyři řádky mi tak právě stačily, abych řekl všecko, co jsem měl na srdci. — — — — — Dokonč.

LITERATURA.

Ernest Gaubert: Les Vendanges de Vénus. (Paris, »La Plume«, 1900, 2 fr.)

Nová kniha básní pana E. Gauberta, jednoho z nejmladších a nejčilejších poetů dnešní Francie jenž mimochodem řečeno, má živé sympathie ku českému umění, je dílem obsahujícím všechny karakteristické prvky mladé francouzské poesie. Po starší generaci, jejíž volně rhytmované verše mluvily hudbou, napovídaly vůně, rozpalovaly hallucinace a tkaly bizarrní stíny, přichází teď nová, s jiným pochopením básnické formy a jinou filosofií. Jejím přičiněním bude snad volný rhytmus ve Francii za několik let anachronismem. Odstín ustoupil linii, hudebnost barvě. Mladí chopili se alexandrinu, jak jej zanechali parnassistní básníci, modifikovali jej částečně, přijali jisté prosodické licence a navykli spíše assonanci než rýmu; kde dříve chvěla se poesie soumraku, kvílení zvonů, žal neukojené touhy, bouří a víří teď v čtyřverších, vytesaných jakoby z mramoru, hukot vášnivých vln života, planoucích sluncem, vln dravých a prudkých.

Toliko jediné mají společně obě generace: týž strach před ideovými problemy, týž děs z epiky. Při četbě jejich básní nezní vám vstříc než touha zachytit sensaci a myslit sensibilitou; žádná úzkost myšlénky, žádné sociální utopie. Individuum je příliš neklidno samo v sobě než aby se chtělo starat o jiné.

Snažím se zde charakterisovat nové hnutí ve francouzské poesii a mimoděk charakterisuji zároveň dílo páně Gaubertovo. Kdo také spojuje tak všechny prvky této renaissance, kdo jde odvážněji těmi novými cestami jako on? Jeho Venušina Vinobraní, plná kouzelných veršů, jsou jakoby čarovný kout světa, v němž všechno svítí intensivněji, v němž ženy jsou živým ohněm a v němž květy navádějí k rozkoši. Zlatá zrcadla klasných úrod hoří vedle vinic; moře je vidět s malých pahrbků, ozářené žhavým okem slunce, které plane uprostřed oblohy bez mráčku, bouřic šťávy a touhy; vůně ženských pletí, mladí ženci, kteří »objímají o polednách na poli polonahé dívky«. Chvíle kdy »touha se pění v žilách jako mošt«. A nad celou touto slavností slunce chvěje se Venuše, matka zapomnění, jež

lève sur nous ombre de ses bras pâles...

Otakar Theer.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. — 1. ZÁŘÍ 1900. — ČÍSLO 35.

MILOSLAV SILÉN:

LÁSKA V ZŘÍCENINÁCH.

Veřeje prázdné divá růže krášlí
i otlučené, útlé konsoly,
erb hořce památný je tichým stínem zašlý,
a střílnami vichřice hlaholí.

Gotika štíhlých oken touží k výši,
řetězy přetrhal most padací
a plna lítosti po nebes modré výši
osyka třesavá se s hůry potácí.

Bázlivý břečtan smutnou sympatií
lne ke skále, z níž pramen naříká,
chlubivé sály truchlým tichem zpíjí
vymřelé slávy marná tragika.

Ruch plachých kroků, sladce symbolický,
života kouzlo chodbám navrací,
tiše se leskne, začernalá vždycky,
podivným stříbrem lampa visací.

na schodech zvětralých pod klenbou stlivající
usedli zádumčiví milenci,
vlas její zářivý k bělostné jeho líci
se lichotí zlatými prstenci,

a růže divoké, jež pustým stropem planou,
do guirland svěšeny nad jejich úkrytem,
na její tvář nebesky zadumanou
se řinou mihotavým, sladkým přísvitem...

Pod dlažbou práchnivějí dávní bohatýři
a nebem táhnou světlé oblaky,
srdce se zmítají a svět se šíří,
rty plynou ve rty, zraky ve zraky,

noc chvatně vchází mezi růžné mlází,
rty ševeli a pramen naříká
a tichý měsíc týčí nade srázy
svůj smutně bílý profil básníka..

VEČERNÍ CHRAM.

Hlas varhan utichnul a zhasly bledé svíce.
V melancholickém tmí se paláci.
Sny zbožné vzbouzejí se, sladce ševelíce,
a věčná lampa smutně krvácí.

Po lustrech jiskřivých duhové světlo bloudí,
van odvěký oblaky nadouvá
na malbě soumračné, z níž bledou záři loudí
trpící světice, jež s Bohem rozmlouvá.

Lilije růžové z váz kvetou na oltáři,
andělům stíní ruce prusvitné,
jich tváře ubledlé se třesou svatozáří
a blankyt chvílemi jim z oka zakmitne.

Jich zlaté perutě zašumět marně pílí
ku klenbě hvězdnaté, třpytivé po ráji,
bolestně procitnou a hořekují chvílí
a znova v nehybný sen mrtvé klesají.

Apoštol pochmurný útěchy věty prosté
z evangelia hlásá chudobným,
zraky se zžíhají, dav posluchačů roste
u studně biblické pod loubím ozdobným.

A Satan šklebivý se v stínu jeho plíží,
v ovoce pýchy jabloň dozrává,
strom praská skloněný opojnou svojí tíží
a Evě do klína žeň padá krvavá.

Baldachýn nachový se chýlí s kazatelny,
nebeští hudebníci v zlatém orchestru
beze slov jásají, chór slávy nesmrtelný,
a růže mystická zve duši za sestru.

A Kristus na kříži za vrahy své se modlí,
bolestně prosvítá tvář jeho truchlivá.
V skřek divé luzy, běsný a podlý
zrak jeho hvězdám se tiše usmívá.

PAVLA RENÁNOVÁ:

V PATNÁCTI LÉTECH.

Bylo jí patnáct let. To je věk, kdy se počíná sníti o lásce. Herma snila často o lásce... večer, když dlouho, dlouho nemohla na lůžku usnouti. Byla znavena — cítila mdlobu ve všech údech, píchání a jakési prahnutí, jako od stoupajících šťav. Nebylo to nepříjemné — ale činilo ji to unavenou a línou. Byla kárána pro svou lenivost.

Ale nedělala si z toho nic. Hned po obědě vběhla do zahrady, kde listí se chvělo nad ní v sluneční záři a drobné bílé lístky ronily se z velkých, silně vonících kružin. Bylo tak ticho, že bylo slyšeti ruch a život v nitru země pod suchou pokrývkou a dech včel, ssajících med z růžově rozvitých kalichů květových... A potom snila vždy o lásce.

Láska byla princem v rudém sametovém plášti s bílým pérem na biretu. Jel na bílém koni se zlatou čabrakou a šarlatovým třepením uprostřed čela. A políbil ji na rty a posadil na hlavu korunu. A rohy zněly. Rytíři přijížděli a celý národ holdoval královně.

Láska byla pastýřem a ona byla malou pastýřkou s bílou holí a růžemi na střevících. Sedli si spolu na zelený trávník, pískali na šalmaj a kozičky kolem nich se pásly, malí, bílí, s modrými stužkami a veselí kozlíčkové, ti se strkali a skákali. A květiny voněly, ptáci zpívali, potůčky bublaly, a oni spolu seděli na zeleném trávníku.

Láska byla divokým rekem ze severu, s vlajícím vousem a planoucíma očima. Vzal ji na svého vraníka a letěl s ní šlehajícími plameny. Draci supěli, obři zápasili a ze zasněžených hor řítily se bouřlivé laviny. A ona cítila své srdce prudce tlouci na jeho hrudi a růže vzkvetly na jejích tvářích.

Láska byla ještě tichým, krásným andělem se stříbrnými křídly a s lilií v ruce. Ona měla na sobě černý šat a kříž na prsou, bledé jeptišky zpívaly a v klášterní zahradě voněly bílé lilie.

Herma plakala. Položila svoji hlavu do trávy, srdce se jí rozšířilo a jí bylo tak sladko plakati.

Každého dne snila o lásce. A nevěděla ani, že její rty jsou stále rudší uprostřed osin, tajemná poupata pučela a rozvíjela se jí na prsou pod úzkým jejím šatem. Stávala se rozkošnou.

Mezi přáteli, kteří jejího bratra chodili navštěvovati, byl jeden, který působil jí mnoho nepříjemností. Byl již starší, ale nebyl ještě pranic stár. Vlas nad jeho čelem byl jako opálený, a husté, šedé řasy kolem jeho očí podivně sebou cukaly.

Nemohla jej ani viděti, protože ji škádlil — vyhýbala se mu. Ale jednou nalezl ji samotnu v besídce. Uchopil ji za ruce a pevně přitiskl k sobě. Jeho bledé rty blížily se k jejím mlaskavě a ve vodnatých očích byl bodající, ošklivý lesk. Cítila jeho vlhké a třesoucí se ruce.

»Miluji tě...,« koktal, »miluji tě...« Počala zděšeně křičeti a uprchla.

Pak ležela pod temným loubím větví a nechtěla ani oči otevříti, ani ruce s obličeje sejmouti. Tak se styděla. Chvílemi jen proběhlo otřesení jejím tělem...

Zvedla se těžce, údy měla jako přelámané, v hlavě jako po požáru... Snila o lásce — a láska byla šeredný zmetek, surové tisknutí, sprostý hled...

Byla by nejraději umřela...

ENRICCO CORRADINI:

POSLEDNÍ NOC SARDANAPALOVA.

Z ITAL. PŘEL. K. BAČKOVSKÝ.

Věštec pravil králi Sardanapalovi: »Až kopí uvízne v Tvém štítě, mysli na svou hodinu.«

Po dvou letech denních potyček, v nichž král vždy zůstal nedotknut, jednoho večera kopí zabodlo se do jeho štítu.

Sardanapal vytrhnuv je ven a prozkoumav od něho bodnutí na obnažené ruce, jež krvácelo: »Není těžké!« pravil a usmíval se, vida kol sebe výkvět válečníků a zdi opevněné.

Pak otázal se těch, kteří mu stáli na blízku:

»Nemyslíte, že moje štěstí je silnější nad věštby?«

»Dbej věšteb, pane!« bylo mu odpověděno. Ale král již mrštil stranou štítem, zářícím zlatem a kameny; vrhl se k bráně. Obklopili jej válečníci jeho, avšak on jim pravil: »Následujte mne!« a utíkal do boje přede všemi. A ještě toho večera padlo mnoho nepřátel pod jeho ranami, zatím on však nebyl zbraní nějakou ani dotknut.

Když objevovaly se první hvězdy, Sardanapal obrátiv na útěk nepřátely, vrátil se do města a dostihnuv paláce královského uzřel seděti člověka u brány; v němž náhle poznávaje věštce, řekl:

»Kopí se zabodlo do mého štítu. Avšak já odhodil jsem stranou štít, běžel jsem proti nepřátelům a přivedl je v zkázu. Nezdá se ti, že moje štěstí jest silnější tvých věšteb?«

»Nezdá se mi, pane!« odpověděl věštec.

Král zaleknuv se na to:

»A co,« zvolal, »mohlo by býti silnější?«

»Budoucnost, řekl-li jsem nepravdu!« odvětil věštec.

»A co nad budoucnost?«

Věštec vzpřímil hlavu a odpověděl:

»Osud.«

»A co nad osud?«

Věštec vzpřímil ještě hlavu a odpověděl:

»Tvoje vůle!«

Těmito slovy Sardanapal potěšil se velmi a pravil věštci:

»Dovedl jsi mluviti s králem. Vstup. Budeme hodovati spolu této noci.«

Královský hrad byl pustý a pln stínů, protože již od nastoupení král tam ztrávil jenom málokterou vzácnou noc, aby si odpočinul a zakázal slavnosti a společnosti. Pouze několik sluhů přecházelo síněmi. Ale onoho večera radostiplný hlas Sardanapalův rozlehnul se uprostřed hlomozu způsobeného zbraněmi a kroky válečníků.

»Vzhůru, vzhůru! nechť se přistrojí hostina pro mne, pro tohoto věštce, pro mé bojovníky a pro mé ženy! A buď nákladná, jako nebyla nikdy za šťastných dob! Ať přijdou mé ženy a mé dítky nevinných očí! Ať jest den po celou noc, ať natrhají všech květů ze zahrad našich a ověnčí se každé čelo, ověnčí se sloupy atrií a sálů, poháry hostiny a prahy královského paláce! Ať vylejí se všecky vůně a probudí všecky nástroje k tanci! Vždyť tento věštec mi káže slaviti vítězství s mými drahými družkami v míru a s mými drahými druhy ve válce!«

Zaslechlo tisíc žen po širých komnatách hlas králův a vyskakovaly na vonných ložích.

»Sardanapal na útěk zahnal nepřátely,« opakovaly si a stanuly naslouchajíce.

Ale když hlas králův, který ony neslyšely drahný čas, zavzněl opět palácem, ozdobily se nákrčníky a přichvátaly, protože každá přála si býti vyvolena pro tuto noc.

A již tisíce pochodní osvětlovaly palác rozlehlý jako město. Na nebesích dvoran třpytily se nesčíslné girlandy z kamení vzácného, uvnitř jehož zlato massivní zářilo jako polední slunce. Zlaté sloupy byly vzníceny a tisíce paprsků každé živosti a barvy vycházelo ze stěn okrášlených zlatem a stříbrem, vzácnými mramory a drahokamy. Na třínožkách hořely zápaly; a všecky vonné fontány byly spuštěny.

Král procházel se v čele bojovníků mezi ženami a zástupy veselých dítek v jejich červených sukénkách. Král líbal dlouhé zvoněné vlasy svých drahých dítek, jež vybral si mezi nejpříjemnějšími svého panství [illegible] potem svých očí zamilovaných do krásných pohledů. A jmenoval ženy jménem, neboť je znal jednu i druhou a připomínal tu a tam některé nějaký půvab tajný, jemu známý. A ženy shromážděné kolem zlatých sloupů hřmotily při cestě královce. A jejich oči byly světlé více než každé jiné světlo. Některá ponořila prsty do vlasů dítěte, po nichž přejela ruka královská; zatím co děti opilé světlem jásaly a tančily s věnci krvavými uprostřed nich, za zvuku citer a harf, jež se probouzely po paláci.

Zatím tisíc otroků připravovalo hostinu. Jedni pobíhali po zahradách s pochodněmi a olupovali [illegible] o všecky květy; druzí vlekli z dalekých stájů voly bučící a poráželi je.

A když hostina byla hotova a byly hotovy věnce pro všecky pozvané a byly ověnčeny všecky mísy a sloupy a balkony a výšiny paláce, král ulehl na purpurový koberec, aby hodoval. Umístil se vedle věštce, jenž byl velice starý a třásla se mu hlava i ruce. Vida jej král tak starého a třesoucího se a špatně oděného, nařídil, aby mu byl přes záda přehozen plášť vyšívaný zlatem a drahokamy, v kterémž věštec stoloval tiše k velké veselosti Sardanapalově. A té noci pohodovalo s králem dvacet tisíc osob, bojovníků, dvořanů, ministrů, žen a dětí; a na jeho pokyn dvacet tisíc číší zlatých pozdvihlo se, zářících kameny drahými v jasu pochodní.

Všichni hodovali ležíce na zemi po ohromné dvoraně, mezi sloupy ze zlata, zatím co mnoho setnin tanečnic provádělo něžné tance za zvuků citer, harf a bubnů. Na třínožkách planuly zápaly; a fontány chrlily vody navoněné. Tu a tam procházely se pávice a jiní zálibní živočichové; a dítky natahovaly k nim své dlaně s něčím k jídlu. Ale ženy téměř nedotýkajíce se pokrmu upřeně hleděly na krále s čely zasmušenými.

Tak hodovalo se dlouho a palác voněl a zavzníval do noci. Taková byla jeho zář, že nepřátelé žasli v dáli na výšinách bdíce ve zbraních. Byliť lučištníci připraveni, kolenem jedním na zemi a luky napnuté proti oné záři.

Když pak byla hostina u konce, král se vztyčil obrovitý a zářící božskou krásou a obraceje se nejdříve k ministrům a dvořanům otázal se jich, nepokládají-li ho v tomto okamžiku za nejšťastnějšího člověka na zemi.

Ministři a dvořané pokořili se k zemi a vzdali chválu moudrosti a moci králově.

Kterýž obrátil se k bojovníkům a učinil jim tutéž otázku.

A bojovníci, kteří ho milovali pro jeho sílu a udatnost, povstali mávajíce zbraněmi a velebili pevnost zdí, počet mužů a věrnost jejich hrudí. A nejzdatnější mezi nimi oslavoval válečné činy krále a vypočetl nepřátely padlé onoho večera pod jeho ramenem.

*

Pak, Sardanapal v smíchu obrátil se k dětem, jež bez pochopení toho pozdvihly jásot hlučný a odpověděly, že ano, připomínajíce si, že mnohdy před válkou král súčastňoval se jejich her.

Konečně obrátil se Sardanapal k svým drahým ženám a otázal se, zda v tomto okamžiku nepokládají jej za člověka nejšťastnějšího na zemi.

Ženy, které ho milovaly pro jeho krásu a dovádivost, odpověděly, že ano přichystány do lužka, a jejich prsa před králem ztrácela dech.

To uslyšev Sardanapal pozdvihnul svou číši zářivou a když tak učinili všichni, jal se připomínati svůj život za doby, za krásné doby míru, kdy skláněl svou hlavu do lůna svých drahých žen a skládal tance pro své tanečnice, hudbu pro své umělce na citery a harfy, své voňavky a ghirlandy. Když si způsoboval rozkoše míru sám a kázal svým bojovníkům bojovati v krajích nejvzdálenějších, aby mu přinesli zlato a zápaly, krásná stvoření a všecken druh bohatství. Tyto věci připomenuv, otočil kolem svýma zornicema a zeptal se nebyl-li vždy nejšťastnější člověk na zemi.

Všichni odpověděli, že ano s velkým křikem a vztáhli svoje ověnčené číše k Sardanapalovi

Ten již nahnul se, by otázal se věštce.

Ale stařec vystrčiv ven z královského pláště třesavou hlavu, odpověděl:

»Zajisté, ó králi, jsi šťasten, kdyžtě bohové ti dali lásku žen a bojovníků. Avšak myslím, že tvoje štěstí spočívá na špičce kopí připraveného k zabití.«

Pozvaní oněměli slyšíce téměř sykot kopí, jež ranilo

A také král zsinal lehce, poněvadž byl pověrčivého srdce a viděl, že všickni věřili ve slova věštcova. Avšak potom, náhle se usmívaje a žertuje pravil, že stařec chtěl bezpochyby naznačiti, že štěstí mu vzejde s prvním paprskem nového slunce. Proto on spolu se svými věrnými měli by se odebrati k pozdravu nové jitřenky na vrchol paláce. A promluviv několik slov do ucha prvnímu ministru, rozkázal, aby začala hudba a tanec.

Zatím otroci jali se stavěti hranici z drahocenného dříví od paty ku hlavě paláce královského na způsob ohromné pyramidy. A když poslední hvězdy začínaly blednouti a hranice byla dohotovena, král tam vystoupil se svými bojovníky, ženami, dítkami, hudebníky a tanečnicemi. Všichni byli vědomi si smrti; ale vůle králova byla nade všemi On postupuje za věštcem, křivým a ohnutým, vylezl až na vrcholek hranice, obrátil se k východu a na jeho pokyn harfy a citery propukly mlčením tmy. Hranice voněla a zněla jako delikátní orkestr.

Avšak když první záblesk svítání objevil se na východě, tisíce otroků zapálili královský palác a bez meškání olizovaly vrcholky plameny.

Tehdy Sardanapal vhodiv do plamenů svoje žezlo a svou korunu a vida všecky svoje věrné šílené odevzdáním a ve smrti že učiní totéž, a že všichni vrhají do plamenů svůj věnec hodovní, a bojovníci svoje zbraně, a ženy svoje náramky a svoje závoje, otázal se věštce:

»Nezdá se ti hodna tato smrt krále?«

»Zajisté, že krále!« odpověděl věštec. »Protože jsi šel vstříc svojí hodině v pýše svých sil a protože můžeš vrhnouti do lůna smrti tolik krásných a drahocenných věcí.«

»A ne také člověka svobodného v jakémkoliv panství?« otázal se král

»Chceš říci člověka, jenž má býti právě osvobozen!« pravil věštec, jenž sledoval krále svojí moudrostí.

Těmto slovům Sardanapal usmál se a nevšímaje si ničeho postoupil proti plamenům a byl ztráven.

Zatím však lučištníci nepřátelští, kteří probděli celou noc s lukem napnutým, metali svoje šípy proti planoucí hranici

JOSEF HOLEČEK:

SELSKÉ DĚTI.

Pokrač.

Hospodář uznal za dobré o Kojana déle se nehádati. Beztoho »šafránu nepřetřeš a ženu nepřepřeš«. Ale ani na ústup nemínil se dáti Ustupovati nebylo mu dáno. Místo hádky o moudrosti, hleděl svůj názor obhájiti postavováním zvláštností sousedových do směšného světla.

»Kdybych spal s otevřenýma očima jako zajíc, chci říci jako Kojan, snad bych v noci také to dělal, co on. Ne, vyjádřím se jinak: on není zajícem, ale svým vlastním hlídacím psem. Kojanův Cikán byl nejlepší hlídací pes ve vsi. Když se nočního času někdo cizí k naší vsi blížival, Cikán ho zvětřil, ještě byl za humny, zavyl a dal znamení všem psům ve vsi, aby se ozvali jako jedním hrdlem. I domácímu bylo těžko po desáté hodině vejíti do vsi, byl-li někde přes pole aneb opozdil-li se a nebyl-li Cikánův známý. Byl přísným strážcem mravnosti. Dokud on byl nočním představeným naší vsi, nikdo se k nám neopovážil přijít ani za krádeží, ani na dosvitky.

Záletník mohl uplatit ponocného, ale ne Kojanova Cikána. Záletníci přicházívali přes pole v průvodu svých kamarádův, ozbrojených obušky, sekyrami a noži. Vpadali nočně do obcí jako roty loupežníků. Vedli si zticha a opatrně aby, možná-li, nikdo ve vsi se neprobudil kromě té, které platila návštěva jejich vůdce. Nebyli-li prozrazeni, ztratili se tak, jak přišli; ale byli-li prozrazeni a domácí hoši se sběhli, aby obránili čest obce, neobešlo se bez tuhé bitky. To v naší vsi docela přestalo za Cikána. Cikán se nelekl ani několika chlapů. Černý jako sama noc uměl se přitočiti k nezvaným a před nimi náhle vztekle zavrčel, zaštěkal, zavyl a sápal se dravě na toho, koho považoval za vůdce výpravy.

A již celičká ves rozléhala se štěkotem a psi podlézajíce vrata a přeskakujíce zídky přibíhali k Cikánovi na pomoc. Záletníci bývali rádi, mohli-li vyváznouti beze škody, a musívali ustupovati rychle, neboť na znamení Cikánovo nelenili naši hoši, aby noční vetřelce nectně vyprovodili. Byl to vzácný pes. Zasluhoval, aby mu obec dala výměnek, když by nedal Kojan. Ano, dostal výměnek, kulku do hlavy! Mám ti připamatovati, jak to bylo? Jednou večer v létě, je tomu čtyři nebo pět let, v sena to bylo, u Kojanů ještě nezavřeli vrata a nešli spat, ale Cikána již pustili. Už nikoho do stavení nečekali. Ale kdo nepřišel, jako stará žebračka ze Lhenic, Oškrábková. Přicházívala do vsi čtyřikrát do roka, obyčejně ke Kojanovům na nocleh. Cikán si ji neměrčil a jako každý pes měl vrozenou nedůvěru k žebrákům a otrhaným lidem. Ke všemu Oškrábková měla zvyk, že nechodila prostředkem cesty, ale šourala se po obrubách a plížila se podél zdí. Tak se potmě vplížila ke Kojanovům, ale jedva stoupla na dvůr, Cikán se na ni vrhnul jako na nebezpečného zloděje. Na štěkot jeho sběhli se lidé Kojanovi, on ovšem přede všemi, lucernu v ruce. Oškrábková ležela na zemi a Cikán, jak se zdálo, ji sápe. Kojan jej odtrhnul, přivázal k boudě a jako splašený běžel ke mně. »Sousede, půjč mi ručnici!« — »Nabitou nebo nenabitou?« — »Nabitou.« — »Jak nabitou?« »Kulkou.« Nabil jsem mu ručnici a neptal se, nač jí potřebuje. Půjčil jsem mu ji před lety už jednou, tenkráte, když chtěl pomstíti svou čest a skoliti Madlenu Vnukovu. Ale jako tenkráte neměl srdce, věděl jsem, že ho nebude mít ani po druhé a nikdy víc, aby střelil po člověku. Ale byl jsem přece velmi zvědav, už proto, že po dlouhých letech po prvé překročil můj práh. Šel jsem za ním. Tady stojí bouda, tady na zemi lucerna. Cikán jako hříšník zalezl do kouta boudy. Hospodář jej zavolal. Připlazil se po břiše, položil se k jeho nohám, Kojan udělal nad ním kříž, poručil, aby se nehýbal, přiložil mu ručnici k uchu a skolil. Rozhněval jsem se, přiskočil a vzal mu ručnici, ale Cikána jsem už nezachránil.

»Tu kulku jsi zasluhoval ty!« řekl jsem. A on mně na to: »Svému bratru, svému synu bych tak udělal, kdyby pod mým krovem ublížil nějakému hostu.« Co mně bylo dělat? Pokrčil jsem nad Kojanem rameny, politoval Cikána, sebral svou ručnici a šel domů. Kojan od té doby žádného psa nechová a sám své hospodářství hlídá. Sám je si psem.«

Slova ujala se hospodyně.

»Šla jsem tehdy tajně za tebou jako ty za Kojanem. Jak tě o ručnici požádal, leknutím ve mně srdce umřelo. Oknem jsem se podívala do sednice. Kojanka ustlala žebračce postel prachovými peřinami, dávala jí obklady, vařila koření a tak se k ní chovala, že by něžněji nemohla chovati se k vlastní matce. Hladila ji po tváři i po rukou, hladila a líbala. A když přišel Kojan, padl před žebračkou na kolena a slzavě ji prosil za odpuštění. I stará Oškrábková se rozplakala, když viděla tolik lidského citu. Až je sama konejšiti musila: »Strejčku, vstaňte, teta, utište se, dyť se mi nic nestalo, Pan bůh mě chrání.« I já pod oknem plakala a myslila si: Jak blaze by lidem bylo na zemi, kdyby všichni měli ke všem tolik srdce, jako Kojan a Kojanka!«

Hospodář se ušklíbl.

»To vy ženské tak po svém ženském rozumu mluvíte. Pořád jen, co by bylo a jak by bylo, a nic o tom, co jest a bylo skutečně. Kojan dal Cikána stáhnout a kůži jeho vydělat. Z vydělané dal Bartoňovi boty ušit a z ostatku řemínku nakroutit. Vidíš, ani věrnému hlídači svého domu neodpustil, když běželo o to, aby z něho i po smrti mohl míti nějaký užitek. Ale hlavní zisk byl v tom, že starou Oškrábkovou uplakal, aby neudala, že byla Kojanovým psem pokousána.«

»Dyť nebyla pokousána.«

»Ne, věru že nebyla, ale kdyby věc došla k úřadnímu řízení, nějaká odřenina, pohmožděnina nebo škrabina našla by se, i kdyby se Cikán baby ani dotknul nebyl. Krom toho považ, že by byl několikráte musil k soudu, a jemu každá chůzka k úřadu je tolik, jako by ho vlekli na popraviště. A tahle dobrá baba Oškrábková, když se jí Kojan ptal, jakou by chtěla náhradu za přestálý strach, odpověděla: »Strejčínku zlatý, dyť se mi nic nestalo, a strach přišel a strach minul, mně neublížil. Ale kdyby mi tetinka mohla dáti na zimu nějaké staré bačkory, to bych byla ráda, to bych se za vás oba pomodlila!« Baba dostala bačkory a zlatku nádavkem.«

»Řekni, že nové bačkory, zlatku bez prošení a Kojanka že jí dala pecen bílého chleba a všelijaké poživy, co unesla, a že stará Oškrábková ze své příhody dosud má zisk. Potřebuje-li něčeho, dojde si zrovna ke Kojanovi a dostane.«

»Baba je potměšilá jako Kojan. Baba má na sobě něco kojanovského, Kojan babského. Babě, kdyby byla žalovala, byla by soudem

přirčena náhrada a byla by na vždy odbyta Takhle bude ze svého zaječího leknutí těžiti do nejdelší smrti. A za Oškrábkovou táhnou se jiné žebračky, žebráci a mrzáci Oškrábková také taková dobračka jako Kojan, dojista mu je na krk posílá.«

»Možná. Možná, že leckterá z těch ubohých, sirých stařenek, když do dvora Kojanova vchází, Pána boha vzývá, aby ji potkalo také takové štěstí, jako Oškrábkovou, a také se na ni vrhnul Kojanův pes.«

»Sama jsi dotvrdila, jaký je Kojan špekulant. Chtěl tomu předejít a proto Cikána zastřelil.«

»Vím, ty mu Cikána nikdy neodpustíš, protože pes a puška jsou ti milejší nad člověka.«

»Ale, ale! Zase žárlíš na pušku! Moje puška nic hříšného nepáše, nic mne nestojí, tobě a dětem ničeho neujímá. Mám-li na blízku pušku, jakobych se cítil více mužem, a tím i manželem a otcem. Na pušku nežárli! Při pušce je mysl moje jasnější a povznešenější. Ona mi dává vědomí, kdyby vám hrozilo nebezpečí od člověka nebo vzteklého zvířete, že bych je od vás odvrátil. A to vědomí je moje radost a síla. Tím se liším od Kojana; on nemá pravé lásky ku své rodině, jemu vlastní žena není o nic milejší než stará Oškrábková, a každé cizí, třeba pohozené a zmrzačené dítě je mu tak přirostlé k srdci jako Bartoň, a mně jste nade všecko vy, moji milí.«

Hospodář málokdy se rozmluvil až do vřelosti, a vždycky to dlouho trvalo, než se mu jazyk rozpoutal. Ale vřelá slova, když mu plynula z úst, nebyla hlučná, nýbrž přidušená; při tom se obrátil tváří k hospodyni, aby děti ani slovíčka nezaslechly. Žena jeho, tichá holubice, nevyvolávala uměle výlevy jeho citů. Znala je, těšila se jimi, a to jí postačovalo. Nežárlila, to slovo se mu maně vyronilo, když mu srdce počalo přetékati.

Přestal mluvit o Kojanovi uštěpačně a pokračoval teplým tonem, do kterého vpadl v okamžiku, kdy rozmluvou k tomu přiveden, chtěl naznačiti různost zásad svých a Kojanových.

»Ty jsi měkká, zlatá, pobožná duše. Tobě se zdá, že Kojan je víc proniknut křesťanstvím než já, a chtěla bys, abych dělal po jeho příkladě. Ale lepším křesťanem jsem já, a ne Kojan. Jemu jsou všichni lidé stejně milí, mně jsou moji nejmilejší, jak jsem pravil. Kdyby byl Pán bůh chtěl, aby člověk nečinil mezi bližními rozdílu, byl by zrušil rodinu a muže naučil, aby si nevybíral tu z žen, která mu je nejmilejší, za družku svého života až do hrobu tmavého. Byl by dovolil, aby muž bez hříchu mohl děti míti s každou z žen, s kterou by se o to pro každý jednotlivý případ shodl. Nebyl by vydal přikázání proti smilstvu a cizoložení, a tyto hříchy nebyly by hříchy a stav manželský nebyl by svátostí. Člověk v takové společnosti měl by vědomí, že někde v zástupu starších jeho bližních nacházejí se jeho otec a matka, a v zástupu mladších jeho děti, ale neznal by jich osobně. Svou lásku dětinnou i rodičovskou rozdělil by mezi všecko člověčenstvo, ale na každého by se dostal jen pramalý drobeček, který by vydal tolik jako nic. A proto tvrdím o Kojanovi, že pravé křesťanské lásky k bližnímu v sobě nemá. Kojanův advokát ukáže, že Pán Ježíš poručil: Miluj bližního jako sebe samého. Dobrá. Kdo miluje bližního jako sebe samého, jsem já. Ale ženu svou a děti své miluji víc než sebe. Pro vás bych rád podstoupil každý boj, pro vás bych šel do pekel, pro vás bych se dal zahubit. Ty mi věříš, že ti pravdu mluvím. Ale nevěř, jako já nevěřím tomu, kdo praví, že by to učinil, anebo s to byl učiniti pro každého bližního. Ne, nevěřím mu, a nazývám-li ho špekulantem, málo je pro něj, nic mu jsem na cti neublížil. Ale jako že jen pravdu povídám, dím-li, že by mi pro vás, mou rodinu, žádná oběť nebyla dost velkou a těžkou, kdyby jí bylo zapotřebí, zrovna tak pravdivě vyznávám, že bych nebyl stejné oběti schopen pro starou Oškrábkovou nebo Třepáčkovou, ale za své bližní je uznávám a udělám pro ně, přijdou li na můj práh, co mi křesťanská povinnost ukládá. Ale křesťanská povinnost neukládá ke všem lidem stejnou obětavost. Křesťanské obětavosti, křesťanské lásky k bližnímu je tolik stupňů, kolik je bližních, skutku lásky potřebných. Kojan dělal nad starou Oškrábkovou tolik, že by nemohl nad vlastní matkou, otcem, dítětem. Proto nevěřím v upřímnost jeho křesťanské lásky a tvrdím o něm, že se přetvařuje. V přetvářce je mistr, ale jeho láska křesťanská je mdlá.«

Hospodyně ještě nesouhlasila se svým hospodářem. Když se tak rozehřál pro svou zásadu nebo mínění a bránil je důvody rozumovými i náboženskými, nejživěji pociťovala jak mu jest oddána, jak ho má ráda. Ale co do pojímání křesťanského učení přece byla s Kojanem pro nejširší jeho praxi. Hospodáři déle neodporovala, pamětliva, že je na ženě, aby vždy posléz muži ustoupila. Ani jí nebylo do sporování. Máslo již mělo být uvrceno, a nebylo. Těsto na lívance již překypovalo a div nevytékalo přes okraje hrnce. Byl svrchovaný čas lívance nalívat, a máslo ještě neuvrceno. Hospodyni řinul se bohatý s čela pot. Co chvíli vyndavala kolík a prohlížela, je-li zmočen už jen řídkým padmáslím a stloukly-li se máselné krupičky v hrubé kusy.

»Za starých časův,« ozval se znova hospodář, »a ještě do nedávna nebylo s vrcením takové lopoty. Přičítali to jeřábovému dřevu, jehož nějaká část, větší nebo menší, musila býti na kbelíku. Nejčastěji střídaly se v něm dužiny dubové s jeřábovými. Potom začali obyčej tento zavrhovati jako jiné, a všecky je zahrnují do jména pověry. Já nevím, ale myslím si, že žádný obyčej

nemohl vzniknouti bez příčiny a blahový výmysl bab že by nikdy nebyl vešel v obyčej. I ty naše hospodyně, které již nepromíchávají své kbelíky jeřábem, aspoň zátečku ponechávají jeřábovou. Jen Kojanka a ty docela jste i odtud jeřáb odvrhly.«

Hospodyně neodpovídala a dále v potu tváři vrtěla. Hospodář vida, že hospodyni nechce se na jiné pole rozprávky, vrátil se k předešlému předmětu, ke Kojanovi.

»Abychom se řídili příkladem Kojanovým v konání skutků křesťanských, není možná. Vzpomeň si jen, jak to bylo s Ankou Čistotkou ze Zablatí. Zjednala se k němu za velkou děvečku. ‚Ale strejčku,' povídá, ‚já jsem zvyklá příkladnému životu a k tomu mám zapotřebí, abych nežila pohromadě s jinou čeledí. Dokud jsme v práci a pod dohledem hospodářovým, to se přece každý drží na uzdě a dává si pozor na svůj jazyk i mrav. Ale jináč bývá po práci večer. Tu teprve se každý ukazuje ve své pravé hříšné podobě. Ach, strejčku, jaké to bývají řeči i mezi ženskými, když jsou večer samy! A která je ctnostná, co úkladův a nástrah jí hrozí! Já se vám, strejčku, strašně bojím o svou ctnost!' — ‚Co mám dělat, abys o ni nepřišla?' otázal se Kojan. — ‚Kdybyste mi tak mohl dáti dost malou sedničku, abych ji měla sama pro sebe.' — ‚To ti udělám.' Dal Ance zřídit sedničku, do sedničky novou podlahu, nové okénko, nová kamínka, ale jen k topení, ne k vaření. Byl by jí také nábytek pořídil, ale toho již Anka nežádala. ‚Zaplať vám Pánbůh stotisíckrát,' řekla, ‚a nábytek já mám vlastní.' — ‚Nu dobrá. Vidět, že jsi pořádná osoba. Pacholek ti pro něj dojede, a ty jeď s ním.' Za tři dni přišel do Kojanova dvora nějaký cizí člověk a Anka jej dovedla k hospodáři. ‚Strejčku,' povídá, ‚tenhle člověk by mi přivezl nábytek, kdybyste mu půjčili vůz a koně!' — ‚Ale dyť by to byl pacholek taky zastal.' — ‚Myslila jsem, strejčku, abyste netratil dvou sil.' — ‚Nu, to jsi hodná, že se tak staráš. Ať tedy jede.' Cizí člověk přivezl Ance nábytek: truhlu, almaru, stolek, lavici, dvě židle, postel a peřiny. Pomohl Ance nábytek postaviti a již od ní ze sedničky nevyšel. Ráno Kojan Anku budí — u ní cizí člověk, který jí ze Zablatí nábytek přivezl. Nad tím i v Kojanovi vzevřela krev. Jal se cizího člověka i s Andulou vyháněti. ‚Strejčku,' povídá Anka, ‚co pak byste to hříšného dělal, to není cizí člověk, to je můj muž Tonda.' — ‚A, když je to tvůj muž, to je arci jiná!' Věc už ve vsi budila pohoršení. Starý Beranička potkal Kojana. ‚Strejčku,' povídá, ‚takového dobrodince ještě ve vsi nebylo!' — ‚Jakého pak dobrodince? Pán bůh řekl: Dáváte-li komu pravicí, nevěz o tom levice vaše. Slova »dobrodiní« nemělo by býti v ústech křesťanových. Pomáhati bližnímu jest jeho povinností, a kdo plní svou povinnost, nečiní dobrodiní leda sobě, bude-li mu skutek jeho připočten za zásluhu.' — ‚Tak? Tedy vy jste vzal na sebe povinnost ustýlati lože necudným ženským a hanebným lidem?' Kojan se obrátil a přímo domů. Ance ani Tondovi neopovážil se opakovati slova Beraničkova, aby jim neudělal lítost. »Anko«, povídá, »nech všeho a dojdi si pro oddací list, abych si jej prohlédl a mohl tě hájiti proti každému utrhači.

Anka přinesla oddací list, a Kojan měl důkaz, že Anka je církevně oddána s Antonínem Čistotou. Kojan s oddacím listem běžel k Beraničkovi. Přečetl mu jej a Beranička, jenž jako nejstarší muž v obci má právo každému bez obalu do očí říci, co si myslí, odvětil Kojanovi:

»Strejčku Kojane, vy už nejste dobrodinec, vy jste blázen!«

»Sousede Beraničko, mně můžete nadávati do libosti, ale ne mým hostům!«

Slyšíš to? Už nejen stará Oškrábková, už taky Tonda Čistota a jeho žena Anka stali se hosty Kojanovými! Není divu, že Tonda Čistota, když věděl, že u Kojanů ve vší opravdovosti je považován a vážen za hosta, chtěl, aby se všichni na statku i ve vsi k němu chovali jako k hostu Kojanovu. Slovo »práce« před ním nikdo nesměl ani vyslovit. Proto prý ke Kojanovům nepřišel, aby se dřel, dosti toho, že jeho ubohá žena dříti se musí. A jak si vzpomněl na dřinu, pojala ho taková lítost, že honem musel do hospody zapít ji. Anka, pravda, pracovala pořádně a vydělané peníze dávala Tondovi, aby je propil a prokouřil a zbylo-li něco, nějaký pěkný kus oděvu si pořídil. To jí bylo velmi milo, když její Tonda dělal mezi mužskými chlapíka. Pomalu sednička byla Tondovi malá, raději se zdržoval v sednici hospodářově. Po obědě Kojan a Kojanka chodili po své robotě a Tonda se prospával na jejich posteli. Spánek po obědě velmi si liboval a každému schvaloval; prý dává sílu i zdraví. Mzdu Ančinu do vánoc napřed snědl a pil v hospodě na křídu. Kojan mu pro nic jiného nedomluvil, jen tohoto se mu zdálo přespříliš. Od nich prý, od Kojanů, nikdy nikdo na dluh nepíval. Čistota věděl už dobře, s kým mluví, a prý aby mu strejček půjčil, když brání šenkýřovi. A Kojan půjčil a Čistota domu jeho nedělal před obcí ostudu, platil jeho penězi.

Obec reptala a posmívala se. Po celé osadě ho roznesli, ihned si naň prstem ukazovali. K větší cti Čistota Kojanovi neposloužil. Byl strach, aby pro Kojana celá ves nevešla v posměch.

Petr Kojan, představený, je také z kojanovského dřeva a o málo moudřejší svého bratra. Dlouho jej omlouval, prý ho známe, že povoluje každému, dobrému i zlému, zlemu po našem soudu; podle něho, Kojana Jana, že není ani zlých a špatných lidí, ani zlých a špatných věcí. Pánbůh prý jako nejvýš dobrý a dokonalý stvo-

řitel všeho může prý způsobovati jen dobré. To prý se lidem jen zdá, že něco je nedobré, protože jsou mělkého rozumu. (Podle sebe jen Kojan je rozumný.) Pelunka lidem hořce chutná, ale přes to je dobrá lidem i zvířatům. Do toho prý nikomu nic není že Kojanovi také Tonda Čistota je dobrým člověkem. Dělá-li Tonda někomu škodu, nedělá ji nikomu jinému, leč Janu Kojanovi — říkal Petr Kojan a všecky domluvy obracel v žert: prý každé číslo musí dáti šenkýřovi výdělku, a když od Kojanů nepije hospodář, ať pije Tonda Čistota.

Ale tím nespokojenost obce umlčena nebyla. Za nedlouho byla o tom zavedena řeč v hromadě před samým Kojanem. Sousedé ho žádali, aby pro dobré jméno své a obce i pro svůj vlastní prospěch Tondy Čistoty se zbavil a poslal ho, odkud přišel. Já tam tehdy, jak víš, také byl. Ani jsem Kojana poznati nemohl. Ospalost jeho zmizela, jiskra jakoby mu byla vjela do očí i do všech údů Statečně hájil sebe i svého hosta. Sebe, že hosta neživí ani z obecního, ani na útraty sousedův, a hosta, že ho k práci nenajal, ale do svého domu vzal jako pořádného manžela Ančina Anka má povinnosti k svému hospodáři i k svému muži a obojí řádně plní. Tonda má povinnost jen ku své manželce, a také ji řádně plní, aspoň Anka nikdy si nestěžovala. Mají prý se rádi a jsou si věrni, a on by nemohl zodpovídati před bohem, kdyby jim to kazil. (Zdaž si při těch slovech nevzpomněl na Madlenu Vnukovu?) On prý nikdy nebude rozvádět ani milé a tím méně manžely, neboť sám Pán bůh řekl: Co bůh spojil, člověk nerozlučuj.

Tenkrát ještě svého hosta obhájil. Host byl stále drzejší. Rýpal do hospodáře a vyhledával s ním hádky. V Kojanovi krev zase ustydla.

Žádná Tondova nestydatost nabyla sto pohněvati ho Tonda začal sám vydávati rozkazy, kam kdo z čeledi má jít na práci. Pravda, selské práci rozuměl, jen sám dělat nechtěl. Kojan pracoval podle rozkazů Tondových a stal se z hospodáře jakoby pacholkem Tondovým. Tonda se tak osmělil, že ho i huboval. Kojan při tom pokorně klopil hlavu a pracoval tak, aby si zasloužil Tondovy pochvaly. Ale Tonda byl velmi přísný. Ať Kojan dělal co dělal, uznání Tondova se nedodělal. I lenochů mu Tonda vylál a Kojan jakoby tomu byl rád

Poháněn Tondou dřel za dva za tři chlapy. K tomu on jest a škody z toho neměl. Dřel na svém.

Byla děla. Tonda vypeskoval Kojana, že pořád Anku do práce honí, jakoby nepozoroval, že je v jiném stavu. Poručil, aby Kojan najal k robotě na poli za Anku jinou dělnici a Anka aby se šetřila a jen po stavení podělkovala. Tomu i Kojanka byla ráda.

Měla obratnou pomocnici jen sobě k ruce. Krom toho Anka dvakrát pilně hleděla si dobytka, a Kojan ještě nenahlížel, že by neměl Tondovi dál a dál ustupovati.

Po otavách Tonda se rozzlobil, že hospodyni ještě nenapadlo připravit pro jeho děťátko pradélko a plínčičky. Takhle prý kdyby ona sama byla samodruhá, to prý by se starala i s hospodářem, to prý by bylo příprav jakoby se naroditi měl královský princ, ale když jde jen o to, aby do světa přibylo o jednoho chudého člověka, nevídáno, co Kojanovům na tom záleží! A Kojanka vzala plátno a šila s Ankou pradélko, a vzala peří a nasypala s Ankou peřinky a jí darovala. A Kojan, když viděl, jak se žena jeho stará, byl tak dojat, že div se nerozplakal. Poděkoval jí, a dobře udělal, neboť od Tondy nebyla by se díků dočkala.

Blížilo se posvícení. Tonda v hospodě pečený vařený. Chlastá na účet Kojanův víc než jindy a je drzejší a nevděčnější než kdykoli před tím Dělá, jakoby pil na zlost, ale jen proto, aby mohl pít víc. Rozumí se, lidé zavádějí řeči na stav Ančin a na starostlivost Kojanových. Něčeho takového nebývalo. Každý o tom mluví, chce věděti podrobnosti, aby měl co povídat a čemu se uštípat. A Tonda: »Lidičky, neptejte se! Do mého srdce zaražen je klín, a každé vaše slovo dopadá na ten klín jako palice, a moje srdce, kdyby vazové bylo, roztrhnouti se musí a musí! Což ode mne chcete vědět? Já jsem chudý člověk, a chudý člověk je jako tráva na návsi: každá noha, každé kopyto, každý pazneht ji smí pošlapati a ona jen se skloní a trpí.« Matěj Vávra, zedník, mu řekl: »Ty, Tondo, nevíš, co mluvíš. Já jsem taky chudý člověk, a když vypiju holbu piva nebo kalíšek perlové, sám musím zaplatit, a když mi žena slehne, sám se musím starat o rodičku i novorozeně. A o tebe se stará jiný, a ty při tom nemusíš ani rukou pohnout, leda abys ústům podal.«

Byl při tom také Zlamšidlo, švec, a švec povídá: »I to je Tondovi těžkou lopotou. Padl ke Kojanovům jako moucha do medu. Utopí se v užívání dobrých věcí a nebude míti tolik síly, aby se zachránil.«

Tonda nyní, povídají, se odmlčel. Objal oběma rukama plecháč, mačkal jej, díval se do vnitř, a za chvíli začal vzlykat a plakal, povídají, až mu slzy do plecháče padaly. Všichni věděli, že něco hanebného vypadne mu z úst, jakmile je otevře. A věru bylo tak! Tonda najednou zanechal pláče, zakoulel očima jako ve strašném hněvu, chopil plecháč za ucho, udeřil jím o stůl a zvolal, až bylo slyšet na návsi: »On Kojan sám nejlépe ví, proč se stará a o koho se stará! A kdyby při tom prostaral celou živnost, ještě nezahladí svůj zločin!«

Vávra a Zlamšidlo naň doléhali: »Jaký zločin Kojan, takový bohabojný muž, a zločin?«

Tonda nejspíš chtěl jen utrousiti símě klevety a dlouho se k tomu připravoval. Ale že byl ponapilý, nevládl už dobře svým jazykem, jenž pronesl těžké slovo, od kterého již nebylo možná nepozorovaně utéci, za které bylo třeba odpovídati. Zarazil se, a Vávra a Zlamšidlo žádnou mocí už nemohli z něho dostati určité vyjádření, čím že se Kojan na něm dopustil zločinu? Co chtěl říci, ovšem snadno se dovtípili, a celá ves kromě Kojanových předvídala, na jakou caltu Tonda Čistota k vánocům jim zadělává.

Řekl, aby dokončil hovor: »Víc neřeknu! Jsem chudý člověk. Slýcháváte: chudoba cti netratí. Nevěřte: chudoba nemá cti, nemá, protože každý možný může po ní sáhnout a chudoba nesmí ani ceknout. A víc ze mne nedostanete!«

Vávra a Zlamšidlo dopili, s Tondou se rozloučili a šli k Petru Kojanovi, představenému, aby mu pověděli, co Tonda před nimi v hospodě tlachal. Ke Kojanovi s tím dojít nemohli, neboť ten punčochář ještě nyní by se byl Tondy zastával. Petr pozdržel je u sebe jako svědky, honem obeslal hromadu a v hromadě jsme se usnesli, aby Tonda Čistota i žena jeho Anka té chvíle byli z obce vypovězeni pro pohoršení, které veřejně dává Tonda. Představený bez meškání dal zapřáhnouti do žebřinového vozu, a když vůz na dvoře Kojanově se obrátil, celá ves pomáhala Anku a její haraburdí nakládat, a Tondu musili vyvléci z hospody a moci na fůru posadit. Ale jak byl posazen, seděl jako žok. Skrčil se a ves, hlavně ženské po něm házely košťaty, lavičníky a víšky ze střezů. Čistotka seděla vedle něho, usedavě plakala, svým tělem, chudák, darebu a zlolajníka zacláněla, ale pomoci nebylo; musila z obce s Tondou jako žena jeho.

My zatím ještě seděli v hromadě. Serbus neustále chodil od Jana Kojana k Petru Kojanovi a podával nám zprávy, co se děje. Kojan tehdy do hromady nepřišel, jakoby byl tušil, o čem bude rokováno, a nechtěl jednání rušit a usnesení překážet. Teprve když Tonda s Ankou vyprovozeni byli za vršek a my se již chtěli rozejíti, Kojan Jan objevil se mezi námi. A tu se již nedovedl déle přetvářeti. Pokrytecká ústa sice ještě slabě se ohrazovala proti tomu, že jej obec připravila o hosta, ale neopomenul dodati, že se obci podrobuje, když už vidí tak zřejmě, že je vůle její, aby Tondy a Anky v lůně jejím nebylo. Ale kdybys byla viděla jeho tvář a oči! Tvář se mu jen blyštěla, oči jen hrály a prozrazovaly, jak je rád a vděčen, že jsme se ho po sousedsku ujali. My jsme arci hleděli taky k lepšímu obce, aby z ní byla vyvržena prašivá ovce.«

»A nyní mi pověz,« obrátil se hospodář k hospodyni, »kdo jednal jako lepší křesťan zda Kojan, jenž neublížil Tondovi tak dlouho a tak daleko ustupoval, až by se byl od něho nechal strhnouti do propasti, či my, kteří jsme se Kojana v čas ujali a Tondu Čistotu vyobcovali?«

Hospodyně při kbelíku již vndlévala. Máslo ještě nesvrceno.

Hospodář se jí nabídl: »Udělám ti jeřábový kolík. Chceš? V pěti minutách svrtíš.«

»Dej již pokoj,« bránila se hospodyně ještě. »Příčina je jiná, ta, že jsem dnes začala vrtět až po snídani. V létě se má vrtět buď se slunce východem, nebo před slunce západem, ale ne mezi dnem. Vrť mezi dnem, jak tepla přibývá, a máslo se ti v hrudu nesvrtí, ani kdybys ruku si uvrtěl.«

»Jen jeřábové dřevo pomůže.«

»Spíš, vydám li ještě trochu síly.«

»Tedy vydej a mezi tím odpověz na mou otázku, kdo jednal jako lepší křesťan?«

»Kojan, protože se nepříčil zkoušce, kterou naň poslal Pán bůh, a trpělivě nesl svůj kříž.«

»Kdyby nebylo nás, byl by oklevetěn býval před obcí i přede vší osadou jako cizoložník.«

»Zná ho ves i osada. Nikdo by nebyl uvěřil, jako neuvěřili Vávra zedník a Zlamšidlo švec, když poprvé klevetu uslyšeli.«

Poprvé neuvěřili, ba zhrozili se. Ale kdyby byli nechali klevetu mimojít a nezastavili ji, sami by ji za pravdu měli, až by kolo obešla a k nim se vrátila. Horší jazyk klevetníka, nežli kopí bojovníka. Kojan může o štěstí mluvit. Než by Čistotka byla povila, na široko na daleko bylo by rozhlášeno, že je to s Kojanem. Co by byl dělal Kojan, co Kojanka? Tonda by pořád plakal do cimentu, a lidé, kteří ho nejlépe znají jako povaleče a přešibala, znenáhla by mu uvěřili, Kojan by to snad ještě považoval za boží zkoušku své křesťanské ctnosti a byl by ochoten zbaviti rodiče starosti o dítě, jak na to Čistota počítal, ale zdaž by vydržela i Kojanka? Vrtká je ženská mysl i bez příčiny, nerci-li z příčiny. A co Bartoň, až by dorostl? Kdo může říci, že bude také tak mdlého citu pro čest, jako jeho rodiče? Na vždy by spokojenost a blahobyt od Kojanů se vystěhovaly, kdyby Čistota byl měl takto provésti svůj úklad. My sousedé prokázali mu velkou křesťanskou službu, že jsme jej i rodinu jeho zachránili!

Hospodyně mlčela.

»O Kojan, což Kojan! Kojan by mohl sám víru založit, ale byla by to víra kojanovská a ne křesťanská. Podle jeho učení lidem nepřísluší lidské viny trestat. Viny lidí dotýkají se jen boha; jen on je tak čistý, že každá lidská vina, byť jako prášek byla, znešvařuje jeho plášť, bělejší padlého sněhu. Jen on je lidskými vinami urážen, jen on pociťuje nad nimi opravdový bol. Kdyby lidské viny měly býti po zásluze trestány,

žádný trest nebyl by dosti velký, nejtěžší trest, jaký vymysliti dovede člověk, byl by malým na nejmenší vinu lidskou. Člověk, jako nedovede změřiti boží velebnost, není ani s to pochopiti, jak náramně ji každá vina lidská uráží, a nemá žádného měřítka ani pro velikost viny, ani velikost trestu za ni náležitého. Proto právo trestati musí zůstaveno býti bohu jedinému. Člověk se vin proti bohu uvarovati nemůže a musel by v hříších utonouti, kdyby mu bůh slitovník nebyl dal svědomí.«

Dokonč.

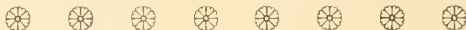

FEUILLETON.

F. X. Šalda: JAK SE NEPOLEMISUJE.

Dokonč.

Jen jednou, myslím, nelíčite ignoranci a naivnost, nýbrž prostě a poctivě otázce nerozumíte. To ve svém výkladu dilettantismu. Ze srdce rád uspořádal bych Vám širší poučnou přednášku, ale pro nedostatek místa musím se obmezit jen na extrakt. Vzdát se plně chvíli, vyslovit všecko, co v té chvíli cítím a jak to cítím — beze zřetele k t. zv. důslednosti a k t. zv. charakteru — není, milý jinochu, dilettantismus, nýbrž naopak: celý a rozhodný individualismus. Dilettanta vyznačuje právě to, že se cele nevzdá ničemu a nejméně přítomné plnosti chvíle, nýbrž zrcadlí jen historické reflexy, chytá logické relativnosti věcí. Induvidualista vzdávaje se docela a absolutně momentu, zapomíná sebe, relativity svého já, které nikdy nedovede se zbavit dilettant. K bližšímu poučení doporučuju Vám studium Emersona, který Vám také vysvětlí, jak není větší charakternosti nad toto vzdání se chvíli a naučí Vás také nenávidět ten vnějškový fantom důslednosti, v kterém stále tonete.

5. Jiný podstatný příkaz, milý také aristokrate: rovnost zbraní. Bez ní není loyálního boje. Tak na př. zavedete-li do svých polemik systematické podezírání a učiníte-li z něho svoji výlučnou zbraň, nesmíte být ani udiven, ani pohoršen, applikuje-li odpůrce tuto metodu i na Vás. To je pak tak komické, jako kdyby strana, která zavedla první ve vojně surové trhací koule, byla indignována a volala po mravnosti, když se jimi brání také nepřítel.

Proto nepište: »o nízkosti smýšlení Šaldova svědčí« (str. 331) to, že Vám ukázal, jak hladce a pohodlně šlo by i Vaše činy vykládat soukromými motivy (mstou), a uvažte, jak důkladně dopadá hořejší Vaše odsouzení na Vás, který jste si vyfantasoval motiv i docela věcné studie p. Sezimovy — ve mstě (»že jsem mu s dostatek nepochválil zázračné jeho novelly«).

6. Varujte se, jinochu, vůbec v polemice dvojsečných zbraní, takových, které obráceny zasahují a drtí Vás. To je první regule polemické moudrosti, a kdybyste ji sledoval, ušetřil byste si mnohou komickou blamáž.

Tak na př. vytýkáte mi (lživé, jak dokážu níž) sentimentalitu — a sám chlubíte se jako invalida každou utrženou ranou (»literární přehledy v Rozhledech vynesly mi dokonce osobní přepadení« — s tlustým vykřičníkem!), k níž jste ostatně přišel jako slepý k houslím, stavíte se do effektních mučednických pós a appellujete na soucit hlupáků trópy a figurami přímo špitálnickými! (»Dnes je po boji. My se vrátili z boje enervováni, potlačeni, pomazáni a roztrháni, rozptýlili jsme se vysíleni do svých osamělých tvrzí« atd., 259.)

A teď si přečtěte svůj silácký passus z poslední Mod. R. str. 332, který se čte jako slovní doprovod k nějaké typické Krejčíkovské illustraci ze Šípů a nad nímž odplivovali i staří novinářští husaři, a applikujte jej laskavě — na svoji vzácnou osobu.

(Sem vsunuju Vám gratis dobrou radu: abyste takovými naturalistickými šťavnatostmi à la passus o pouťových mrzácích, mastil spíše své vodové, postně polévkové romány. Anebo, což bude snad snazší, přečetl si — když už Vám noblessa není vepsána do duše a musíte ji shledávat z potištěného papíru z Nietzscheho, kterého citujete při každé nevhodné příležitosti, tentokrát velice případné poučení o takové »plebejské Kraftmeierei«.) —

Nebo: píšete o mých referátech o Vrchlickém z Lumíra jako o »odporné přízemní gymnastice«. Ale uvažte, mistře, jak se tím sám zraňujete. Neboť pak nepsal jste ani Vy, intransigeantní obře a mistře vyšších evolucí, o Vrchlického »Mod. básnících anglických« v Liter. listech nic víc — než přízemní gymnastiku. Neboť můj referát v Lumíru a Váš v Lit. listech jsou v resultátě docela stejny.

7. Jiné necessarium: nelžete v polemikách. Polemisovat a lhát není totiž nic těžkého, ale polemisovat a nelhat je daleko větší umění. Hleďte tedy stupňovat požadavky na svůj um, a ne je snižovat. Jen tak budete žákem Nietzscheho, jehož máte posud jen plná ústa a z něhož nepřešlo Vám do krve ani prášku, toho mistra, který tolik nenáviděl »nízkého cíle nízce dosaženého«.

A pak: není to nic platno, jsou lidé, kteří Vás dovedou přistihnout a — demaskovat.

Tak na př. nelžete a nepište, že všecky mé nepříznivé referáty o Vrchlickém byly pseudonymní, když jsem Vám vypočetl plných pět případů, kdy byly podepsány plným jménem: v Rozhledech o překl. Baudelairea (který obvyklou karáskovskou methodou umlčujete), v Lit. listech o Králi a Ptáčníku a Marii Calderonové, v Lumíru o Cyranovi a Moderních básnících anglických. Dnes dodávám Vám šestý: o knize »Tři knihy vlaské lyriky« v Rozhledech. — — —

Nelžete, zvláště ne hloupě, a nepište, že jsem se dovolával soucitu pro svoji chorobu, kdežto já prostě uváděl jen důvod, proč Vás neztrestám za Vaše surové klepařství a pomluvy. Přečtěte si Nietzscheho, kde k tomu radí: »vysvětli, proč jsi neztrestal«. Chcete-li znát toho, kdo tuto osobní a vedlejší otázku zatáhl do polemik, odkazuju Vás na Nový Kult z 1. května, kde Váš vzácný přítel a kommiliton, Neumann, na moji věcnou polemiku odpověděl — soucitem a odpuštěním pro moji nemoc. Hrozny byly lišákovi vysoko a tak se naučil i pohan p. Neumann křesťanskému soucitu a odpouštění. Mne těší jen, že jsem takto, třeba oklikou, dosáhl od Vás odsouzení této Neumannovy nízkosti. — — —

Nelžete a nepište, že jsem se vrhl na začátku polemiky na Vaše »Zazděná okna«, a nemyslete zejména, že lež, opakujete-li ji vytrvale, jako v tomto případě, stane se pravdou.

Vy sám vtáhl jste svoje prvotiny (a později i jiné své produkty) do debatty: vinil jste mne ze zrady moderních literárních idejí proto, že jsem se odvážil neomdlet před nimi obdivem. — —

Nelžete a nepište, že jsem s Macharem násilně zbubnoval Českou Modernu a lepil ji na rohy, když Vám mohu hravě dokázat opak. Já stál z počátku i proti manifestu a namítal leccos i proti textu a mým přičiněním zejména obmezen počet účastníků; podepisoval jsem s nechutí a pro propagaci nedělal jsem dočista nic. Zeptejte se jen při příležitosti na to pp. Pelcla a Krejčího — — —

Nelžete a neviňte mne, já [illegible] byl přihlásil ve Vašem článku v Životě první místo, když Vám mohlo hravě dokázat, že mne opravdu stavíte [illegible] z české kritiky. Dotyčný odstavec začíná doslova: »V kritice lví část tvůrčí práce vykonal F. X. Šalda...« To je, myslím, přímo soudně průkazné.

Nelíčte historii se sonetem o genrech Klášterského tak, jakoby byla obdobna Vašemu oslavnému poematu. Já netiskl ten sonet v »Lumíru« r. 1892, nýbrž vyložil jsem již tehdy, jak se věc měla: sonet ten byl psán jako hračka r. 1886 a po šesti letech vylovil jej ze svých papírů a dal jej proti všemu právu i proti vší slušnosti tisknout p. Klášterský v Lumíru z malomocného hněvu nad mým referátem.

8. Máte-li co vyvrátit, nevyvracejte to nikdy všeobecnými citáty — z cizích autorů. To je strašně naivní a směšné a imponuje již jen mládeži pod šestnáct let. Všichni dospělejší vědí, že lze citáty podepřít a vyvrátit všecko na světě, a každý sečtělejší člověk uvede Vám jich v deseti minutách kopu pro a kopu contra. Chápu Vás: chcete ukázat, jak jste sečtělý — ale právě to je taková školácká koketnost, kterou musíte překonat.

Tedy: citáty z Goncourta a j. si pro podruhé laskavě uspořte; nedokazují zhola nic.

Já ze svého upozornění neudělal zbraň proti Vám: dal jsem je do poznámky a užil ho jen jako paedagogické pomůcky, abyste se ráčil rozpomenout na něco, na co se Vám pohodlně zapomínalo. A hle, osvědčila se: pamatujete se už výborně.

Jinak však lituju, že Vám nemohu být ani v této lapalii po vůli, ač bych strašně rád, už z coulantnosti za tolik důležitých věcí, jež jste asi mlčky koncedoval.

Váš referát z Nivy svědčí, že jste znal moji studii z Lit. listů, a nese stopy té znalosti. Že jste psal o Macharovi do Rozhledů dříve, nemění nic na věci, poněvadž jste v nich neřekl nic víc, než co řekl Machar sám o sobě několikrát ve verších přímo: že je antiromantik... Ale o aesthetický výklad tohoto samozřejmého faktu rozborem stilu a výrazu Macharova — a o to přece jde v kritice — pokusil jsem se teprve já v Lit. listech a o něj opřel jste se Vy v Nivě 1896.*)

Ostatně, aby nebylo nedorozumění, nemyslete, že Vás chci pro tohle hrdlit. Bůh uchovej! Už proto ne, že můj názor o literární krádeži je dočista jiný. Pravý literární zloděj nekrade nic hmotného, slova, věty, ba ani stránky — ale ducha a methodu, vůni a atmosferu, faktum a stil — to nejtíže postižitelné a průkazné a přece v umění unum necessarium. Pravý literární plagiator nedá se chytit za ruku a přesvědčovat citáty před soudem, na to je příliš chytrý, a i v literatuře věsí vždy jen malé zloděje. Ale přes to, můj zlatý, znají ho všichni dobře a ukazují si naň prstem. Čímž jen chci říci, že se nemusíte kormoutit, jste-li v tomto puntíku poražen, poněvadž je to v jádře docela indifferentní. Vlastní otázka imitace a plagiatu leží docela jinde... Ale i v tomto směru buďte klíden: moje noblessa se jí nedovolí dotknout.

9. A máte-li něco dokázat, nepište nikdy všeobecné frase à la »jak všeobecně známo«, »celá Praha ví« etc. Tak na př. měl jste dokázat, kde a kdy jsem kompromissoval ve svých kritikách v Lumíru, kde a kdy činilo na mne nakladatelství nátlak, kde a kdy byl jsem censurován ve svých projevech. Fakta, fakta, holoubku! A místo důvodů píšete takové abstraktní květnatosti: »Ví se po celé Praze dnes, kdo censuruje...« Milý mládenče, zde podobáte se tomu anekdotovému školákovi, který to, co měl dokázat, předpokládal a začínal vždy o tom, co sám neznal: »jak je [illegible] známo...« »Podle [illegible] že jsem byl v Lumíru censurován [illegible] pomlouvač a že »celá Praha [illegible] rastnac[illegible] takové školácké, »jak [illegible]

10. Provedl-li jste něco, co Vás [illegible] mrzí, [illegible] to netušujte — a zvláště už ne nešťastně a nalevo. Tak na př. napsal jste o mně hotový Čimboraso chvály do Života, která ovšem dnes je Vám svrchovaně nepohodlná — ale proto nesmíte je chtít setřít takovým hadrem, o který se — sám znovu zamažete. Nesmíte psát na př. že na té chvále je vinno — polské obecenstvo, pro něž jste psal. Vy, aristokrat — a obecenstvo?! Můj duchu, jak se to rýmuje? Vám tedy také určuje při psaní posici obecenstvo. Ale, pro boha, co to na sebe říkáte? Cožnevidíte, že takhle může přijít šprýmař, který řekne, že snad i dnešní nadávky také píšete — pro obecenstvo, tentokrát obecenstvo Mod. Revue, které takovou silně pepřenou kuchyň zvlášť miluje — a že tedy vlastně mé chvály v »Životě« a nadávky v Mod. Revui patří — [illegible]. Vidíte, kam to vede, chce-li člověk mermomocí něco zakřídovat: rozmaže to ještě víc. Je to už fatální. Chcete-li tedy už mermomocí nalézt motiv, řekněte raději: protože ten den, kdy jsem to psal, svítilo slunce, nebo: protože jsem měl ten den dobrou telecí k obědu. Bude to i rozumnější i aristokratičtější než to Vaše »vzhledem k obecenstvu«.

11. Přemítejte, příteli, trochu o latinské regu[illegible]. Si duo faciunt idem, non est idem — a neomlouvejte se nikdy tím, že to udělal Váš odpůrce před Vámi. Poněvadž ta podoba je jen zdánlivá — už proto, že on byl první a Vy se po něm opičíte. Neříkejte tedy, že já jsem také o Vaší povídce napsal »stylový gongorism« a »nekontrolliovatelná psychologie«. Já to napsal 1. první, 2. v klidné studii, 3. s důkazy, 4. o Vašich »Stojatých vodách« — kdežto Vy to píšete: 1. po mně, 2. v pamfletu, 3. bez důvodů, 4. o mojí povídce »S ý [illegible] s ětem« — což je všecko kardinální rozdíl.

12. Nejste-li, chtějte se alespoň zdát slušně vychovaným. Ničte svého nepřítele taktem — to je strašnější zbraň než Vaše nejstrašnější soi-disant »vtipy«, opsané ze Šípů nebo Humor. Listů. Zejména pak, příteli, nebuďte nevděčen ke — svým někdejším kritikům. Tyto oběti povolání šetřte vždy, jich osud není záviděníhoden: vždyť kritisovat Vaši knihu předpokládá ji číst — anebo, horreur! po případě vidět ji na jevišti a pak nadavkem číst ještě v knize. Byl jeden takový nešťastník který to všecko přestál a zachoval se k Vám ještě tak slušně, že napsal o Vás — dvě stránky věcného a klidného rozboru. A Vy dnes přijdete a napíšete: »surově skopal moji Hořící duši«.

To není rozhodně hezké a slušné od Vás. Měl byste být laskavější k této starší trpělivé, dnes již vymírající generaci kritické. Tím spíš, že přichází dnes mladá, která se nedá za nic na světě pohnout k tomu, aby Vás četla a o Vás psala. Tak na př. p. Sezima, jemuž p. prof. Dlouhý nabízel vysokou bankovku — a on odolal, jak Vám minule vyložil. A p. Šimek dal se zlákat jen byronovským honorářem: za řádek guinea.

Mám ještě několik puntíků v péře, ale jedno mne odzbrojuje: Až k slzám jste mne pohnul Svým pozváním ke spolupracovnictví v Mod. Revui, které mi po všech pomluvách a nadávkách — dokonce s výminečným slibem honoráře — nabízíte. Není to tedy s tím Vaším despektem ke mně tak zlé, když byste mne byl hotov přijat mezi nejvzácnější vyvolence osudu a p. Arnošta Procházky. To je tak sladce naivní a roztomilé, že vyráží péro z ruky. Za ně bude Vám mnoho odpuštěno.

Jen jedno ne: to ubohé pensum. To musíte roztrhat a pokusit se o nové, slušnější. Návod jsem Vám tu dal, a Vy jste pilný a vtipný člověk. nezoufám nad Vámi ještě. Vzkorrigujte Vám je po případě stejně blahosklonně a přátelsky jako toto.

Do té doby Váš starý F. X. Šalda

*) Jen, prosím, netvrďte takovou absurdnost, jako že Vaše studie je širší, poněvadž se v ní mluví — o Mussetovi. To byste tam mohl dát třeba Numu Pompilia — a byla by ještě širší, alespoň podle Vaší logiky.

*

Angelo Conti: LA BEATA RIVA.

Utěšený břeh »traktát o zapomnění« s úvahou od d'Annunzia.

> Kdo pohřížil se v dílo umělecké, jest podoben tomu, jenž napiv se vlny z řeky Lethé, chystá se píti vlnu z Ennoé. Motto knihy.

Kniha ukládá si povznésti kritiku a pravou cestu jí ukázati, dovozujíc význam její tímto emfatickým aforismem: »Je-li umění modlitbou, kterou člověk obrací se k přírodě, kritika má býti modlitbou, kterou člověk obrací se k umění.« Takto kritik vedle umělce jeví se jako spolupracovník, jest — dle slov knihy — »artifex additus artifici«.

Conti zamítá t. zv. kritiku vědeckou, moderní theorii vlivů dědičnosti etc. Stojí proti methodám tkvícím v poznatcích psychiatrických, nesouhlasí s biografickou methodou Sainte-Beuveovou, zrovna tak ne se sociologickou a geografickou Taineovou — pojímá dílo umělecké v sobě. Neboť výplod umění zrcadlí mu onu species — l'alta specie — o níž mluví Leopardi.

Vycházeje od slov »critica artifex additus artifici« zří tedy v práci kritikově práci tlumočnickou. Neboť prý i lidé nevšedního intellektu často nevidí tajemství a divy, jimiž jsou obklopeni. Zájem pak u lidu pro věci, jež v souvislosti s uměním jsou, jest lichou zvědavostí a chtivostí získati. Láká-li jej hudba, je to vlastně požitek slyšeti krásný hlas nebo zpěv rythmu snadného a všedního; malířství baví jej, je-li zfalšováno vmíšením živlu literárního, nebo krásnými barvami a tvary, v nichž však není tlukotu života. — Jest třeba ruky, která by ukázala cestu těm, kdož nejsou s to, aby odkryli jemnější podrobnosti. Než — odkud má vyjíti tedy kritik, aby dobře a jasně dílo stlumočil, t. j. aby poznal a vyjádřil v obrazech živel podstatný díla a dal poznati skrze svoji invenci invenci umělcovu. — Odkud má vyjíti? Odpověď na tuto otázku jest ovšem většině kritiků uměleckých neznáma, praví Conti. Nemajíť, odkud by vyšli a nemají, kam jdou. Není tu základu, není závěrů. Neboť vůbec nevědí, nepochopují, co je umění, nemají »duše filosofické«, kterouž kdo maje rád pozoruje život i pravdu a jeho poznání jest založeno na jasné visi věcí. Těch, kdož však takto jasně čtou, jest málo. Mluvě přírody nerozumí se, protože je příliš prostá.

Kdo tedy okem chápajícím pozoruje přírodu, odhaluje si podstatu života a pravdy, ten — tak jedině — pozná podstatu umění. Abychom tedy poznali podstatu umění, jest nutno poznati podstatu života. Takové poznání má býti pak jedinou solidní basí pro program estetický i etický. Jest to něco stálého, pevného, tyto »veritates aeternae«, jež máme-li poznati, musíme se diviti. Vyjádření tohoto našeho upřímného podivení obsaženo jest ve stylu. Styl formy přírodní je obraz věrný, odraz bezprostřední jeho určení v přírodě; a ve stylu, jenž jest znamení viditelné ideje, koncentruje se vrchol života.

Chceme-li pochopiti dílo umělcovo, jest nutno mysliti si ho jako dítě, jemuž všecky věci stále a novými vzhledy jsou na podiv. Inspirace jest předchozí stav okamžiku, kdy podiv bude vyjádřen stylem. Jako dítě táže se mnohdy na souvislost věcí, o nichž nám ani nenapadlo — tak v podobném smyslu kráčejí mnohdy otázky filosofovy a básníkovy.

Podiv umělce při pohledu na scénu světovou jest jeho tvar poznání, přímý výsledek pozorování a nadšení: jest jasné a hluboké pochopení podstaty života, čím mohutnější nazírání. Ovšem stupně jsou různé, ale jediné hledisko (punto di vista).

Conti vidí základy položeny v idejích Platonových. V celku pak jest to ona filosofie Véd, Parmenida, Empedokla, Platona, Kanta a Schopenhauera — filosofický idealism.

Myšlénky v knize vyjádřené zrály v autorovi od 5 let, jak praví. Poetickým názvem a dedikací začínajíc jest celá kniha stránka za stránkou plna metafor a básnického vzletu, který ovšem při čiře metafysické tendenci (— »Umění jako magie jest metafysika praktická« —) pochopiti se dá, ale trpí tím souměrnost knihy. — Hezky se čte. jakási »sobria ebrietas« zachvacuje čtenáře. »Titul knihy vzal jsem,« praví autor, »od jména krásné řeky, jež odstraňuje všecku paměť na každou věc smutnou. A chtěl jsem až do poslední stránky mluviti o věcech, jež by byly jako doušek čisté vody, jež nic neskrývá.« —

Vyjádřiv svoje myšlénky o základu umělcova a tedy i kritikova nazírání, zamítá různé theorie a dokazuje jednu jedinou možnou, jíž podkladem jest theorie idejí Platonových (I. a II. kap.). Uvádí (v kap. III.) za příklady, na něž theorie tato applikována, některá mistrovská díla umělecká. Pojednav zevrubně (v kap. IV.) o překážkách pravému poznání umění bránících dle postupu Baconova: Idola tribus, antri, fori, theatri (v kap. V.), prosloví se o pravé podstatě umění. — Přídavek — nadepsaný »Umění Mus« jest nejzajímavější a nejpůvodnější částí knihy. Jedná o podstatě hudby.

Končí se nadějí v budoucnost, nové Rinascimento všude očekávané, čerpající ze starých mistrů a přírody, poukázáním na to, že kult hmoty umělecké se vrací. A stránky budoucí kritiky budou stránky poesie.

Nezbývá než promluviti o d'Annunziově úvaze, v níž seznamuje nás s autorem, s jeho první literární činností a myšlénkami základními jeho theorie kritické. D'Annunzio shledává u sebe osobní sympatie pro autora, který jest mu »milý především, poněvadž v nikom jiném nepocítil hlubší a upřímnější víru v skutečnost světa básnického a protože u něho nalézá často druh poznání objevujícího a v připojení k němu druhdy osvětlení neočekávané svého vlastního díla«. Odtud také lze vysvětliti si celou úvahu, kterou d'Annunzio nadepsal: O umění, kritice a nadšení.

Než toto spolupracovnictví dvou přátel uplatňuje se ještě v jednom místě knihy, a zdá se, jakoby právě ony řádky byly napsány s jinou, skrytou tendencí. V dialogu mezi Arielem (autorem) a Gabrielem, v němž autor praví, že jest »platonior Platone«, snaží se prvnější uvésti theorii svoji odvážnými syllogismy v shodu s celou stavbou díla Gabrielova, rozhodného odpůrce schopenhauerianismu a stoupence Nietzscheova, jehož morálka ovšem pro Ariela jeví se jako »la morale degli Schiavi« (morálka otroků). — Kdo četl referát Contiho o románu »Il fuoco«, porozumí ovšem násilně připínajícím se dedukcím jeho z obsahu, který marně tam hledáte. Leda, že by snad autor — jehož třeba nemile dotkla se sensace, kterou upřímností svojí v tomto románu způsobil — byl mu svěřil sub rosa pravý, transparentní smysl, tomu, jehož nazývá právě »doktorem mystickým«, »poetou neplodným«. —

Obě knihy vyšly téměř současně a jest pochopitelno, že italská kritika referovala o nich společně. K. B.

Oprava: Na straně 408. předešlého čísla I. sloupec, má státi místo „vydal“ vzdal; místo „často“ číslo; místo „machinou“ maximou; místo „ornamenty“ momenty.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·40 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXVIII. 20. ZÁŘÍ 1900. ČÍSLO 36.

ADOLF HEYDUK:

Z TULAKOVA DENNÍKU.

Rozhovo

Mě miluješ?... Znáš bytosti mé vznik?
Mě vzbudil k žití zvůle okamžik,
blesk meče krvavý mi v srdce ťal,
jímž anděl lidstvo navždy z ráje hnal
a hněviv kázal: »Mořem strasti teč!...

»Já miluji tě přec!«

Mne nemiluj, ne, ne, mne nemiluj!
Mě zplodil Hněv a rujná těla zbuj,
lež kojnou byla mi a chůvou zášť,
jen pýcha dala tělu lepší plášť,
a z hadů jest mých vlasů prstenec...

»Já miluji tě přec!«

Mne nemiluj! Já život za trest mám,
leč hrdým jsem a chci ho nésti sám,
jak báje Atlas nese všechen svět;
co stisknu, mře jak zašlápnutý květ,
jsem vlastní nenávisti zajatec!...

»Já miluji tě přec!«

Mne nemiluj! Já divoký jsem brach
jak rozkacený vichor na horách;
kam namířím, tam slétá mračný vzdor,
a před mým zjevem prchá klidný tvor,
jsem bezvolný té země vetřelec...

»Já miluji tě přec!«

Mne nemiluj! Jsem požár vášní všech,
jak samum je mých ňader žhoucí dech,
jsem jako blesk, jenž s hromem z mračen kles
a prales mění v žhavých sloupů směs,
a srdce mé je lev, jenž trhá klec!..

»Já miluji tě přec!«

Kdo muž' mou duši zbavit pekla pout?
Chceš prsa sobě rýt a vlasy rout?
Chceš plouti mořem slz a mořem běd?
Chceš v peklo duše mé svůj hřížit hled?
V mých rukou skonáš bystky křehčí věc...

»Já miluji tě přec!«

Nuž, k žáru druž se tedy duše žár,
ať rozsápe nás zlatý lásky spár,
ať oheň žití, jenž nám v duších tlel,
má za oběť květ živý našich těl,
a prach a troud náš: časnou žití směs,
odnese do nebes! — —

JOSEF HOLEČEK:

SELSKÉ DĚTI.

Dokonč.

Svědomí každý člověk má jen pro sebe a zasahuje-li do věci svědomí svého bližního, již se dopouští viny. Lidská dokonalost od toho závisí, jak citlivé svědomí člověk v nitru svém vypěstovat uměl. O citlivosti svého svědomí člověk přesvědčuje se shovívavostí k chybám bližního, trpělivostí, když z chyb svého bližního má škodu nebo bolest, neodplácením zlého zlým. Skutek bližního nikdy nesluší nazývati zločinem a jej samého zločincem, neboť ve slovech těch jest už odsouzení, a všeliký soud bůh zůstavil sobě. U člověka, který dle našeho mínění dopustil se provinění, smíme mluviti pouze o hříchu, jde-li o přestoupení přikázaní božích, a o chybě, myslíme-li, že se provinil na lidech. Všeliké lidské zákony jsou zasahováním pyšných do oboru moci boží. Boží přikázaní jsou jediný zákon, který každý člověk znáti má a jím se spravovati. Zákony lidské neprobouzejí citlivost svědomí, ale ohlušují jeho hlas. Proto čím více lidských zákonů tím více bude hříchu. Hříchy a chyby náleží poznávati a poznaných litovati a napravovati. Kdyby člověku právem náleželo právo trestu, nejprve by na sobě zkusiti musel jeho přísnost a odsouditi se k smrti, jíž i nejnevinnější člověk hoden je před tváří Hospodinovou. Lidstvu nezbývalo by, než aby samo se zahladilo. To však není úmyslem, který bůh měl s člověkem a lidstvem, neboť kdyby byl chtěl jejich smrt, nebyl by jim dal života. Naproti bližnímu člověk nemá jiného práva a nic nemůže, než buditi v něm svědomí tak, jako v sobě, aby byl schopen své viny poznávati, litovati, napravovati. Všecko jiné a ostatní je novou vinou před Hospodinem. — Byl by se načekal čekáním, až by v Tondovi probudil výčitky svědomí. Nejen o čest jej i rodinu byl by připravil, ale ještě nad to jej ožebračil, a nikdo by Kojana nepolitoval a kamkoli by přišel s mošnou žebráckou, i malým dětem i starým babám byl by na posmíšek.«

Hospodyně hospodáře napolo jen poslouchala. Všecka mysl její upjala se k práci, která se jí nedařila i která se již dohlašovala, že chce také do poledne udělána býti. Ale poslední slova hospodářova přece ji přiměla, aby k nim promluvila.

»Samé kdyby a kdyby. Dávám za pravdu Kojanovi, jenž naučuje, že nesluší říkat ani »kdyby«, ani »bude«, a jen »jest« a »bylo«. Člověk jen to věděti může, co se na jeho očích děje nebo za jeho paměti událo. O budoucích věcech nic mu vědomo není a nic si na ně počítati nemůže, neboť ony jsou jen v moci boží a zůstanou člověku zastřeny, dokud se nestanou přítomností. Budoucí věci bůh za starých časů lidem zjevoval skrze proroky, ale za časů našich proroků není a proto nemáme mluviti o tom, co bude, neboť ničeho o tom nevíme, a mluvíme-li přece, snadno můžeme státi se lháři. Nepatří se mluvit o budoucnosti ani tolik, co »zítra budu orat, v úterý pojedu na trh«, nedodáš-li »dá-li Pán bůh«, aneb aspoň »budeme-li živi a zdrávi«. A kdo říká »kdyby«, opravuje Hospodina a prozrazuje nespokojenost jeho skutky. A tak jest i s tvými kdyby. Bůh podrobil Kojana těžké zkoušce a když viděl, že Kojan dobře v ní obstává, učinil jí konec, poslal Vávru zedníka a Zlamšidlo ševce do hospody, aby vyslechli zlolajné tlachy Tondovy a donesli hromadě, a vy jste zakročili proti němu z vůle boží a ne své; jen nástroji vůle boží jste byli.«

»Potom ale i Tonda byl pouhým nástrojem božím není na něm žádné viny a my jsme se Kojana zastali neprávem.«

»Kojan ho ze žádné viny nevinil.«

»Dávej každému, což jeho jest, i všemu dávej jméno, které mu náleží. Jméno je majetkem věci a kdo jí je bere, okrádá ji. Nejen věci, také řeč jest od boha a bohu nemůže být milé, když jí člověk slova odcizuje. Proč nenazývati zloděje jak se patří zlodějem, vraha vrahem, podvodníka podvodníkem? Změní se tím něco na věci? Nevíš, jak to bylo se starým zlodějem Filipem Stojespalem, pokryvačem z Bočiny, když jej Kojan přistihl na své pšenici? To bylo po utracení Cikánově, již v době, co Kojan, jak já říkám, sám je si psem. Kojan se v noci zdvihl a potichu obcházel stavení. U sýpky spozoroval, že je ku střeše přistaven žebřík a vikýře tam není. Pod žebříkem leželo několik došků ze střechy vytržených, a děrou jakoby slabě průsvitalo. Kojan na žebřík, a vidí Stojespala, jak si právě nasypal pytel pšenice, jen zavázat, na rameno hodit a po žebříku dolů. Osvěcovala ho zlodějská lucernička. Já při tom nebyl, ale povídají, že Stojespal sobě rovným a ti zas dál vyprávěli, jak to bylo. Žebřík nevrznul, nic Kojana neprozradilo. Už byl hlavou v díře a Stojespalovi ani se nezazdálo, že by měl svědka. Najednou padlo mu oko na Kojana. Nevěděl, bdí-li nebo sní, zkameněl. Kojanova hlava leží na prahu díry a brada podpírá se o založené ruce. Nehýbá sebou, nemluví, oko se dívá

bez hněvu, bez výčitky, ale smutně a teskně jakoby duch byl.

Kolena se pod Stojespalem zatřásla, požehnal se sv. křížem a jedva mohl vydechnouti: Chval každý duch Hospodina!

Hlava sebou ještě nehýbala. Zloděj nemohl odtrhnouti oči od jejího pohledu, smutného a teskného, a stojí jako přimrazen. Tak to trvá dobrou chvíli. Zloděj se potí, jdou naň smrtelné úzkosti a jest už přesvědčen, že Kojan má dvojí podstatu, že v noci tělo jeho na posteli spí a duch obchází.

K posledku hlava vzdychla a řekla zticha a zdlouha: »Pomáhej Pán bůh, Stojespale Filipe!«

Zlodějovo zamrazení rázem pominulo. Dostal vládu, ale dostal i větší strach. Padl na kolena: »Milost, milost!«

A hlava zase zvolna a zticha, teskně a smutně: »Milost boží je s tebou, Stojespale Filipe. Ona zabránila, abys neuvalil si na duši ohyzdu hříchu. Jdi a nehřeš více!«

»Jak pak půjdu, když stojíte na žebříce?«

»Pytel vysyp a seber pytel i lucerničku.«

Zloděj sebral své věci, Kojan slezl a Stojespal po něm. A když byl dole, Kojan jej chopil do náručí a objal, až v něm žebra praštěla. Již myslil, že jej Kojan podskočil a že jej na tom místě rozdrtí. Ale hlas Kojanův mu potmě prozradil, že objetí jest upřímné: několikráte se zatřásl a změnil se ve vzlykot, jenž sotva mohl býti potlačen. Ale nebyl to pláč zármutku, byl to pláč radosti.

»Bratře, bratře, bůh tě opatřil, zůstal jsi nevinným člověkem!«

Hospodář chtěl přestati, ale hospodyně ujala se slova: »Zase bys rád zamlčel konec příběhu. Kojan pomohl Stojespalovi střechu spraviti jakž takž, aby ráno nikdo ničeho nezpozoroval. Sám mu zlodějskou svítilnou na práci svítil a vytrhané došky na žebřík podával. Na to jej dovedl na půdu, aby se tam schoval a přespal, a časně ráno aby se objevil, jakoby přišel zrovna z Bočiny, že dostane práci. Stojespal učinil tak, Kojan jej posadil za společný stůl, Kojanka mu dala snídaní jako jiným dělníkům, načež jej Kojan provedl po živnosti a řekl: Stojespale, prohlédni si všecky moje střechy a pověz, co ti dám, když mi je, kde a jak třeba, spravíš a přepošiješ? Stojespal pak čtrnáct dní provozoval u Kojanů své řemeslo a poctivě si vydělal čtrnáct zlatých. Když se loučil a Kojan mu je na dlaň vysázel, Stojespal mu slzavě děkoval a slibil, že se bude poctivě živit.«

Hospodář se usmál: »Má milá, i ty zamlčuješ. Stojespal se živil poctivě po celý rok, ale déle to nevydržel. Na konec mu přece bylo milejší pracovat jednu noc se strachem a nebezpečím, než pracovati čtrnáct dní bez strachu a bez nebezpečí a nevydělat víc. Stojespal kradl zas.«

»Ale Kojana míjí.«

Pravda, vyhýbá se mu na pět honův i více nejen jeho živnost, ale i jeho osobě. Ano zdá se, že se mu ani vůbec do naší vsi nechce, aby nepřišel Kojanovi na blízko a nesetkal se zase s jeho tichým, smutným a vyčítavým pohledem, jako tenkrát při krádeži. Přiznávám ti, nad Stojespalem Kojan dobyl vítězství aspoň s polovice, ale i to bylo možno jen tak, že Stojespal je zloděj starosvětský, což je tolik jako hudlar. Jak se již na samém Kojanovi ukázalo, nová doba přivede nám zloděje mistry, školované, neplačtivé a proti slzám a smutným pohledům svých obětí obrněné, a ty již Kojan ani neodstraší, ani nepolepší, byť třeba jen na rok. Víš dobře, jak mu selhalo, když mu Karel Kahovec kradl půdu.

Když se náš soused Vršita stěhoval do Ameriky, nebyli jsme tak opatrni, abychom si jeho pozemky sami rozkoupili, a pustili jsme ke koupi toho Karla Kahovce. On se usadil v městě, s námi se nessousedil, na živnosti někdy Vršitově nechal hospodařiti podruha, jemuž říkal šafáři, a jen na něj dohlížel, ale tak, jako sršeň dohlíží na dobytek. Chodil s mapou po mezích svých pozemků, měřil je a všecky sousedy, s kterými hraničí, obviňoval, že mu odorali. Pravda to nebylo. Jakž by se mohla státi věc tak podivná, aby jen jedné živnosti odorávali a jiným nic! Sám ale svým oráčům odorávat poroučel, ale při tom se tvářil, jakoby si jen právo zjednával a navracel si půdu jemu odcizenou. Oráči věděli, že pomáhají zloději, neboť to dá rozum, že půda, kdyby mu opravdu byla odcizena, musila by býti navrácena najednou a ne letos brázda, za rok brázda, brázda každý rok. Ale co chudáci měli dělat! Orali, ale krev se v nich pěnila pro neslýchanou křivdu, jaké se v naší vsi nikdy nikdo vědomě nedopustil. Orali, žehrali, žehrala celá ves, ale proti Kahovci z postižených nikdo se neohradil, nikdo mu neoplatil. A já s ním nehraničil nikde ani pídí, to mne nejvíc mrzelo! Já bych jej byl naučil! Nevida nikde odporu, Kahovec se namlsal a začal přenášeti mezníky. Ves už se bouřila. Starý Beranička chodil od souseda k sousedu a nabízel jim jako nejstarší pamětník svědectví, že odoraná půda vždycky byla jejich a že ji Kahovec krade a loupí. Ale my se vždycky těžko odhodlávali. Nikdo se nechtěl rozhoupat. A tak bylo pořád, až Kahovec za bílého dne vykopal mezník, který dělil jeho pole »pod Koblasy« od Kojanova »plácku«. Plácek byl kusem protější Kojanovy louky, ale vozová cesta jej od louky odsekla. Kojan jej dával v užívání podruhovi, jenž na něm míval dvě kupy sena a kupu otavy. Kahovec tedy usmyslil si přenésti mezníky svého pole za Kojanův plácek až k cestě. Jeden mezník

šťastně vykopal a přesadil. Chopil se motyky, aby vykopal druhý. Myslil, že ho nikdo nevidí kromě boha a bůh že je svědek, který neprozradí. Daleko široko nebylo toho dne živé duše. Kahovec dotud málo slyšel o Kojanovi. Kdyby o něm byl slyšel, byl by měl jistotu, bude-li i bůh spáti, že neujde oku Kojanovu. Kojan jako v pohádce: kde se vzal tu se vzal, zticha si sedl na přenesený mezník a připravil si zase smutný a vyčítavý pohled, až se Kahovec obrátí, aby mezník přenesl. Ale Kahovec není Stojespal. Pravda, jak spatřil Kojana, lekl se a mezník upustil, ale hned se vzpamatoval

»Sousede Kojane,« povídá, »pojďte a pomozte mi, ten kámen se mi pronesl!«

»A co vy to vlastně děláte?«

»Co dělám? Přendal jste mi mezník, abyste si plácek přisvojil, a já jej dávám, kam patří.«

Na takové slovo Kojan se nepřipravil. A že pomalu chápe, či, jak říkají jeho přítelkyně, každé slovo rozvažuje, než je pronese, Kojan Kahovci neodsekl, jak náleželo, ale zůstal na mezníku sedět a nejistě se díval, jako skutečný hříšník. Tím dodal zloději půdy kuráže.

»A co vy tu děláte?« obořil se na Kojana. »Poslal jsem pro vás? Nechcete-li mi pomoci, proč jste mi přišel překážet?«

Kojan se zvolna probíral z rozespaní a jasněji chápal, co se děje a jakého metra má před sebou.

»Ano, přišel jsem překazit velký hřích a zachránit od něho vaši duši,« pravil jako s kazatelny.

»Prosil jsem se vás? Co je vám do mé duše?«

»Jste můj bližní a miluji vás jako sebe samého. Ten plácek byl od jakživa při naší živnosti Co vy s ním chcete udělat, lidé nazývají krádeží půdy a krádež půdy považují za nejtěžší, bohu nejodpornější ze všech krádeží. Říkají, že ten, kdo mezník přenesl, v pekle je za hrdlo přivázán ohnivým řetězem k podobnému kamenu, ale stokráte většímu a hluboko vsazenému, tak že v zoufalých mukách nemůže jím ani pohnout, ani nehty podhrabat. A ďáblové ho nekrmí ničím jiným nežli rozžhaveným kamením a prstí. O půlnoci ho propouštějí z pekla, aby mezník dal, kde vzal. A ještě za třetí horou ozývá se zoufalé volání: Od mezníka mne čerti odvázali, abych jej vrátil mi přikázali, a já cesty neznám, v noci bloudím, že do pekel zpátky musím, soudím.«

»A vy takovým povídačkám věříte?«

»Povídačkám nevěřím, ale v boha věřím a vím, co křesťanům přikázal i zapověděl.«

»Tak si to, Kojane, nechte pro sebe!«

»Vraťte, Kahovče, mezník, kam patří!«

»Jakým právem mi přikazujete?«

»Nepřikazuji, ale prosím a napomínám. Prosím a napomínám nejprve jako bližní, a potom, musí-li to být, jako poctivý majitel této půdy, kterou vy chcete zachvátit a která mi je bohem svěřena a po dědech zděděna, abych ji celou a nezmenšenou odevzdal svým potomkům právě tak, jako ostatní živnost.«

»Mne, můj zlatý, nábožnými řečmi neumluvíte. Co já jich už slyšel! Já jdu svou cestou, vy také jděte svou! Plácek je můj a chcete-li, já vám to soudně dokážu!«

»A já svou pravdu dokážu starým Beraničkou před celou obcí a rád se podívám, jak se před ni postavíte!«

Zloděj půdy dal se do náramného smíchu. Kojan sám mu obnažil svou slabinu. Soud a obec!

Když se dosmál, pravil: »Stojíte-li tak o tu patu země, Kojane, můžete ji mít. Za sto zlatých vám ji odstoupím.«

»Člověče, vy tak dobře víte jako já, že je moje.«

»A moje!« rozkřikl se Kahovec.

Ještě několik slov, a Kahovec v neukrotné lačnosti cizího majetku se rozsápal, skočil po motyce a běžel na Kojana. Kojan sebou ještě nehýbe, oko jeho ještě se dívá na Kahovce smutně a vyčítavě, ale při tom pozoruje i motyku nad hlavou Kahovcovou. Ale dojemné a důtklivé pohledy na Kahovce neúčinkovaly. Již motyka letí na hlavu Kojanovu — a v tom Kojan ze své ospalosti procitl docela, vskočil na nohy, motyku rukou zachytil, vytrhl a přikročil ke Kahovci; přikročil a oběma pěstma udeřil jej v ramena, jakoby v kovárně jedním rázem dva perlíky padly na kovadlinu. Ale Kahovec nevydržel co kovadlina a skotil se jako shnilý pařez, div se nerozpadl. Třásl se jako zrno na mlýnku, myslil, že udeřila jeho poslední hodina a co nesl on Kojanovi, že obdrží od Kojana.

Ale Kojan zas už přestal býti člověkem a obrátil se v starého Kojana.

»Sousede, příteli,« povídá, »pamatujte se! Vidíte, čeho byste se byl v nerozmyslu dopustil! Stála-li by pak ta píď půdy za takový hřích?«

»Dejte mi motyku a mezníky si zasaďte na předešlé místo,« řekl Kahovec, jehož lupičská mysl sbírala se již z prvého ohromení.

»Ne tak, sousede! Vy jste mezníky vykopal, vy sám je musíte dáti, kde byly, jinak by se vám nevrátilo pokojné svědomí. Chybu svou každý musí napravit, jinak nemůže doufati v odpuštění boží.«

Vida Kahovec, že Kojan zas upadá do ospalosti, skokem skočil po motyce, s motykou odskočil stranou, postavil se na trochu vyšší mez a znova se Kojanovi postavil.

A volal: »Plácek je můj! Mezníky nazpátek nedám!«

»Já tedy ustoupím a dám je tam sám. Půjčte mi motyku.«

»I ty ošemetníku! Motyku půjčit! Nepůjčím, ale dám, a nedám ti motyku, ale motykou! Dnes odtud živ nevyvázneš, zloději zlodějská!«

Kojan ještě více se zkormoutil než dříve, vida svého odpůrce, jak nejen se chystá ku spáchání zprva obmýšleného hříchu, ale jiný ještě k tomu přidává: jiné osoby křivé ze hříchu obviňování a svého vlastního hříchu na ně svádění. Svou zlobu a zlost Kahovec považoval za sílu a Kojana měl za slabšího, když tak před ním stál pokorně a skroušeně. Snad Kahovec i myslil, že Kojana síla opustila, nebo že v duchu uznává právo Kahovcovo, a snad toto falešné vědomí práva, kterým často se hradí zloději a loupežníci jako lháři sebe obelháváním, slovem Kahovec novým útokem po Kojanovi se rozehnal. Udělal s meze dva tři skoky a motykou mířil Kojanovi přímo do hlavy.

Jen přivandrovalec jako Kahovec mohl nevěděti, že Kojan je ve rvačkách starý mistr ještě z časů bujného mládí. Na osadě se mu nikdo nerovnal ani silou, ani obratností. Vždycky zachovával zmrzlý klid, pokud se rval. Celou hospodu třeba sám jediný vynesl a nikomu neublížil a nikdo jemu. (My, tehdejší jeho kamarádi, bývali jsme pyšni, že máme takového chlapíka ve vsi, a ještě větší pýcha nás nadula, dovolil-li, abychom byli jeho pomocníky.) Kahovec neznal Kojana, ani o něm neslyšel, sice by si nebyl tolik troufal. Ale naposled škody z toho neměl.

Kojan nehybně čekal, až naň Kahovec motyku spustí. Jen hleděl na ruku a na motyku. A jak ji Kahovec spustil, Kojan neuskočil stranou, ale svinul se do klubka a vrhnul se Kahovci pod nohy. Rozpřažený Kahovec vzal pocháb přes Kojana, převalil se, motyku vypustil a obličejem padl na mezník, který už byl zasadil. Zranil se do krvava. Krev se mu řinula z úst, nosu i s čela. Zůstal ležet na břiše, neboť myslil, že nyní Kojan už dojista mu naloží, co se do něho vejde, a raději nasadil zadek než předek, jenž beztoho už měl dost.

Ale když Kojan opět se ho ani nedotýkal, povstal a počal volati: »Pomoc! Dobří lidé, pomoc! Vrahové mě přepadli!«

Kdo se tam nenahodil, jako starý Beranička. Veda si krávu na provaze, opásal meze. Za břehem hluboké cesty byl skryt on i kráva, tak že Kojan a Kahovec viděti ho nemohli, on ale viděl a slyšel aspoň poslední kus té komedie.

Beranička z hluboké cesty se ozval: »Jen ho, sousede Kojane, jen ho, zloděje půdy! Všichni dobří lidé jsou zajedno s vámi. A dejte mu sám motykou do hlavy, aby byl od něho pokoj!«

Kahovec byl v koncích. Nenadál se svědka ani své krádeže, ani svého vražedného pokusu. Kolena pod ním zaklektala, zuby zajektaly a zbaběle zaprosil městským jazykem: »Pane Kojan, jen mi hanbu nedělají!«

»Nemějte starostí, sousede Kahovce,« Kojan na to dobrácky.

»A s tím pláčkem to udělají, aby bylo po mém. Já už mám takovou nemoc, že nemůžu povolit, když si něco do hlavy zaberu.«

A když Kojan neodporoval ani pohybem, ani slovem, Kahovec pokračoval směleji: »Sousede, chcete li mít ode mne pokoj, dejte mi ten plácek! Odeženete-li mě dnes, přijdu zítra zas, budu žalovat, budou přicházeti komisse, budete míti tahání s úřady a na konec, věřte mi, prohrajete, plácek ztratíte a notné útraty zaplatíte. Víte, že jsem honěný a vím, kudy na to. Stálo li by vám za to se mnou se špinit?«

Kojan zavolal Beraničku, jejž poznal po hlase, a Beranička přišel i s kravou. Hned se přihlašoval za svědka, ale Kojan pravil:

»Beraničko, volám vás za svědka, ale něčeho jiného, než vy myslíte. Volám vás abyste ode mne slyšel, že sousedu Kahovci ten plácek na věčné časy odstupuji a bez náhrady dávám.«

»To nemůže být,« vzpěčoval se Beranička, »já dosvědčím něco zcela jiného! Dosvědčím, že Kahovec mezníky tajně přenášel, vaši otcovskou půdu kradl, vás motykou chtěl zabiti. Dosvědčím jako nejstarší pamětník, že ten plácek vždycky patřil k vaší živnosti. To dosvědčím, ale jiného nic.«

Kojan mu domlouval:

»Jen se tak nedurděte, Beraničko. Sám víte, jaké hrozné hříchy soused Kahovec chtěl uvaliti na své svědomí —«

Beranička mu vpadl do řeči: »Kahovec a svědomí! Dřív se moje kráva v kobylu promění a ty oba mezníky v sýr, nežli v Kahovci svědomí se ozve.«

»Tedy na svou duši. Že má duši, přece mu neupřete, a kdo má duši, dostane i svědomí byť až na smrtelné posteli, až se nad ním bůh smiluje. Svědomí, Beraničko zlatý, člověk nemá sám ze sebe, svědomí je nejvzácnější dar boží, vzácnější ještě, než sama víra. Víry mohou býti rozličné, ale svědomí je jedno. Lidé mluví tisíci různými jazyky, ale jazyk svědomí ve všech lidech je jeden. Lidé mluví jazyky lidskými a rozumějí si nebo si nerozumějí; ale jazyku svědomí porozumí každý, když se v něm ozve. A on se ozve jistě. třeba u někoho později, než u jiného. A jako otec a matka, jako chůva, starší bratři a sestry všecku něžnou péči obracejí k tomu, aby nemluvněti sundali pouta s jazyka a naučili je mluviti, tak i lidé mající už od boha dar svědomí, musejí je probouzeti v těch svých bližních, ve kterých ono dříme ještě, dříme, ale žije. A tím probouzením musejí vycházeti vstříc úmyslu božímu

a ukázati mu, že chtějí býti v duchovné jednotě s Ním ne jako paprsek světla — neboť On sám je světlo — ale jako nerozlučný stín.«

Tak asi Kojan si zakázal, dobře-li si Beranička slova jeho pamatoval.

Kojan pokračoval:

»Náš soused Kahovec je člověk hrozně nešťastný. Svědomí jeho ještě je tvrdé jako ty mezníky. Dlouho ještě potrvá, nežli změkne a ožije. Na nás, kteří svědomí máme, aneb aspoň se domníváme, že máme, jest, abychom byli k němu shovívavi, jako rodiče a učitelé shovívavi jsou s malým dítětem, jež nevědomky a bez své zodpovědnosti páše chyby, a rodiče je vedou tak, že ze svých chyb učí se chyb se nedopouštěti. Svědomí souseda Kojana ještě má nevidky a on nerozeznává tu hlubokou propast hříchu, do které kvapem se hnal. Za nevidoucího odpověden jest vidoucí, za nevědoucího vědoucí. Před soudem lidským neobstál by Kahovec, ale před soudem božím neobstáli bychom my, Beraničko. Já si s Kahovcem dosud jiné rady nevím, jak zabránit, aby Kahovec pokusy hříchů svých neopakoval, až by je posléze na svou duši uvalil, než dám-li mu sám tu věc, která jej tak vábně ku hříchu svádí, že odolati není s to.«

A na tom zůstal. Druhý mezník sám přesadil a utvrdil a plácek notářskou smluvou na vždy zadarmo odstoupil Kahovci i všem jeho dědicům a nástupcům.

Hospodář dokončil historii o Kojanovi a Kahovci a pravil hospodyni:

»Řekni mi, co je na tomto skutku Kojanovu křesťanského? Kdyby tohle bylo křesťanské, nebylo by křesťanů — samé křesťanky. Muži nehlásili by se k té víře, jen baby, a když by se přece některý muž dal na ni, oblekli by mu sukni a zástěru.«

»Neukázal se Kojan naproti Kahovci dosti silným a obratným, jak sluší na muže?«

»Ó, což je o to! Síly a obratnosti je v něm za čtyři. Ale nač mu je všecka síla a obratnost, když neumí vynaložiti je a když babsky ustupuje každému, jakmile nadešla rozhodná chvíle?«

»Otevru ti oči,« děla hospodyně »abys viděl křesťanské jádro skutku Kojanova. Pozemeček neměl valné ceny a nestál ani zloději půdy za hřích. Za padesát zlatých by ho byl nabyl poctivou koupí a Kojan by jej byl prodal ochotně, protože je to odřezek, který každému je v cestě, každému na závadě. Když panující hospodář takový pozemeček od živnosti odstoupí, nezkrátil svůj rod tak, aby mu to někdy zlým vzpomínal. A za tu oběť, která mu ani nebyla těžká, Kojan zachránil Kahovce od těžkých hříchů, do kterých se mermomocí dral. Ale jako zachránil Kahovce, zachránil i všechny sousedy, pozemky kterých s Kahovcem hraničí. Kahovec dostal srážkou s Kojanem za vyučenou a nikdy se již neopovážil půdu krásti.«

Hospodář nemohl popříti, že od té doby je s Kahovcem pokoj, ale nešlo mu na rozum, že by způsob, kterým Kojan toho dosáhl, byl podstaty křesťanské. Pohodil vzdorně hlavou a řekl:

»Všecko je na světě boží. Nebe je boží, země je boží, král je boží, sedlák je boží, já jsem boží. Bůh mi dal tuto živnost naši za vladařství a mou nejpilnější snahou jest, aby ani píď země mně svěřené nepřešla k někomu jinému. Vzdělávám ji, jak umím, rodí mi, jak je vůle Páně, ale držím ji, jak musím, chci-li býti dobrým správcem. A já bych za nic ani brázdu její nikomu neodstoupil, neprodal, nedaroval, odciziti, vyrvati si nedal, kdyby jeden za ni jeden zlatý důl sliboval a druhý smrtí hrozil! Zde jsem, zde zemru, odtud mne vynesou na márách, ale sám se odtud nehnu ani po dobrém, ani po zlém! Takový jsem, jako byl Jakub Kojata.

Byl rychtářem celých Blat snad už asi dvě stě let je tomu, jestli dobře časy měřím. Blaťáci měli krásné půdy a svobodu k tomu. Roboty nikomu nekonali, jen císařské daně platili a rekruty dávali. Pánům se to nelíbilo. Co, prý, sedlák jako sedlák, hřbet jako hřbet, a nač by Blaťáci měli mít něco pro sebe! A oni na Kojatu, aby jim práva blatská prodal a Blaťáky zradil. A Kojata: »Páni milí, toho neučiním!« A páni: »Učiň, učiň, sice bude zle! Blaťáky nespasíš a sobě uškodíš. Víš přece, co chtějí páni, že se státi musí!« A Kojata zas: »Toho neučiním!« — »A musíš!« — »Neučiním!« — »Pojď tedy na mučení!« — »Páni umučili Ježíše Krista, proč by neumučili Jakuba Kojatu. Umučte mne, ale já zrádcem svého lidu a práv jeho nebudu!« — »Na skřipec s ním!« Napjali Kojatu na skřipec: »Jakube Kojato, vzdej nám grunty a práva Blaťáků!« — »Toho neučiním!« — »A musíš!« — »Neučiním!« — »My tobě vzdornou hlavu setneme!« — »Páni popravili Ježíše Krista, proč by nepopravili Jakuba Kojatu? Popravte mne, ale já zrádcem svého lidu a práv jeho nebudu!« I sťali ho a Blaťáci na jeho hrobě kříž udeřili s nápisem: »Já Jakub Kojata dal jsem se stít pro Blata.«

Hospodyně z hluboka vzdychla a tiše řekla: »A páni vzali Blaťákům nejlepší grunty i svobodu.«

Hospodář vzdechu jejího si nevšiml a poznámky neslyšel. Chvíli už pozornost jeho obrácena byla na děti. Ze hry, jak obyčejně bývá, se pokočkovaly. Ančička při handlech ostrouhala a naříkala si. A měla proč! Františk, jak byl řezníkem, peníze za poražený dobytek jí neodvedl, a jak byl knížecím ze dvora šafářem, chtěl, aby mu ovce dala na dluh. A tak Ančička neměla ničehož: ani dobytka, ani peněz, a Františk měl všecko: i dobytek, i peníze. Ančička hou-

ževnatě bránila své, ale Frantík ovce zabral a zahnal na svou stranu, ku svým stádům a ještě huboval:

»To je nyní zkažený selský lid« ona, Ančička Skobová, knížeti pánu nevěří!

»Mlčte vy, kdo ví kdo jste Petrovský nějaký! Kníže pán by u sedláka dluhů nedělali, leda u pána krále. A vy opantlíte knížete pána jako mě, vy pantlíři!«

Tak se škorpili až do posledního příběhu, jejž vypravoval otec. Frantík začal naslouchati nejprve, aby nemusil slyšeti ženské řeči, beztoho marné, jak byl přesvědčen. A Ančička vzdala se již naděje, že přijde ku svému, a tiše plakala.

Frantík poslouchá a poslouchá, oko se mu rozplameňuje, líce rozerdívá, dětská hruď hlouběji oddychuje. Šourá se blíž a blíž k otci. Mezi tím cosi mu napadá, skokem je u Ančičky, obrací před ní kapsu své sukně na ruby a vysýpá všecky tam skryté poklady: i křiváček, i fizule, a byl-li kromě toho v kapse milion, i ten jí vysypal.

»Mlč, a neplač, hloupá, tu ti je všecko!«

Odlehčil svému svědomí a vrhl se otci na kolena. Otec jej k sobě přitulil a pohladil po hlavě. Zřídka to synkovi dělal, aby ho nerozmazlil, spíše dcerušce.

Otec vypravuje shlížel na chlapce, chlapec oči upínal na něj. Duševné teplo z otce vstoupilo v syna. Otci bylo to teplo, synu teplo i světlo, světlo, které nikdy již nepřestalo osvěcovati jeho duši. A když otec o Kojatovi dokončil, slza nadšení vytryskla z očí chlapcových a drobná pravice se zaťala. Otec rychle vyšel, aby nedal na sobě znáti veliké pohnutí. Cítil, že bůh nedal mu jen tělesného potomka, nejen tělesného dědice živnosti dědů, nýbrž i přenositele toho ducha, který naplňoval všechny Skoby střízlivého i tichého, praktického za pravidelných poměrů, ale schopného nejvyšších obětí za veliké účely.

To cítil, ale pocitům svým ani v myšlenkách nedal tvaru slovesného.

Hospodář vešel do sadu a než jej přešel, pohnutí zmizelo. Uřízl větvičku jeřábu a s ní se vrátil do sednice. Na prahu oznamoval

»Maminko, konečně svítíš, nesu jeřábový kolík!«

Ale hospodyně už vybírala svrcené máslo

»Škoda, že jsi si nezpomněl před hodinou!« zažertovala.

Obíraje jeřáb hospodář nalezl dvě slunéčka. Dal je Ančičce a ona z pláče do jásotu »Kravičky boží! Párek božích kraviček! Pinka linka letěla Pánu bohu do okýnka, zvrhla mu tam hrnec mlíka. Pinka linka «

Jako šipka hospodyně kbelík odstavila, krajáč s podmáslím do kouta postavila, máslo na míse přetřepala, na krbu rozdělala, na oheň plech na lívance sklopila. Ohník vesele zapraštěl, plech byl rozpálen dříve, než mohla ke krbu přenésti hrnec s těstem, peroutku se smetanou a lísku na upečené lívance. Peroutku smáčela do smetany, mazala plech, na namazaný sběračkou nalévala řídké ječné těsto. Nalité železnou obracečkou obracela, aby se opekly i na druhé straně, a hotové sundavala a pokládala na lísku. Krásně se povedly, něžná, zlatohnědá kurka udělala se po jejich obou stranách Hospodář bral si lívance za horka, namáčel do smetany, s chutí jedl i dětem dával.

Zazvonilo poledne. Jedlíci odložili nakousnuté lívance, poklekli a modlili se »Anděl Páně«.

JAN OPOLSKÝ:

TABULE.

Tu králův Paleček, kmit kaprice má v kroku
  a stár je dvě stě nebo deset roků;
jde rovnou k míse, vybírá a hmatá,
  až králi chví se hlava kudrnatá...
»Což, pane králi, chabá krmě věru,
  z husí a kuřat rajky nevyberu!
Krad' hofmistr, a kuchaři jsou kluci!
  Straš, pěkně prosím, černou exekuci!«

Jdou hovory, tak jako voda v řece...:
  ‚Já, svatá Blanko, miluji vás přece!'
»Ač mně, chevalier, ač mně chybí víra...«
  páv nádhery svůj luxus rozestírá
a smíchem chřestí náhrdelce slečen
  »já rovněž toužím, buďtež ubezpečen!«

A hovor jde, tak jako v řece voda,
  šerm půtky dvorné klaní se a bodá
a sousta dusí, pijanům je blaze...
  Žert kluzký vrhá popa do nesnáze,
že v stáru žebře: ‚Bože, promiň slečně,
  nás slitovníče, dnes jen, výminečně!'

Karel Babánek.

JARO.

Ráno. V zahradě. S úsměvem stojí tu stromy, opatrně držíce větve vzhůru, plné květu, k modrému nebi, šťastné, že květem omládly — noří do světla větve, podávajíce k políbení něžným paprskům slunce a plným lásky, drobné, bílé a růžové květy chvějící se jemně a radostně vířením včelích křídel. A plny blaha a opojení klesají drobné lístky, potácejí se vzduchem v lehké závrati, poletují jako viditelné oddechy radostného rána vdechujícího všecku tu vůni jara, naslouchajícího chtivě všem těm novým zvukům — poletují nad svěží zelení trávníků, nad černou prstí záhonů a zarudlým, vlhkým pískem cest, a bílo je pod stromy, a plno nedočkavého bzukotu ve větvích stromů...

Májový den... ranní slunce...

Hrdélka ptáků nadmula radost z mladého jara, z nového dne, a otevřená široce okna hltají lačně světlo, hltají zpěv a dech rozkvetlé zahrady — — —

Drobné dětské ručky přestaly si hrát v písku cesty, a dvě velké oči zadívaly se ven, do světa.

A tam, venku vlekly se cesty a pravily: »My jdeme dál a dál — a nikde nekončíme...!«

A hory tam byly daleko, daleko, zdálo se jakoby nebe opíralo se o ně, a ty pravily: »Za námi ještě je svět...!«

A daleko, někde v polích stál osamělý strom byl zcela malý a ten pravil: »Je možno jít až sem ke mně, a dál ještě dál...!«

Ptáci přiletujíce, křičeli: »My v neznámém moři ostrov jsme viděli, na něm skleněný zámek a v zámku zakletou princeznu, když před okny jsme sedali...!«

A topol vysoký u cesty chlubil se: »Až do devátého království vidím...!«

V písku zachrupaly kroky — jsou vždy spěšnější, rozvlnil se, zvuče, šat — a růžový úsměv dětských úst vlichotil se v lásku matky, a dvě velké, veselé oči s odleskem radosti tohoto jarního jitra, v smíchu přivírají se proti přikloněným, tiše rozzářeným očím matčiným.

* * *

Májový den... ranní slunce...

Leskne se na křídlech ptáků, svítí v oknech, kane proudy s výše, prozařuje a prosycuje...

A květy laskané jeho lichotným teplem, vzdychají: »My barvami rozepět se chceme...!«

Zkypřené záhony: »My světlo a teplo všechno pohltíme...«

Ptáci v modrých výškách: »My ve světle se koupáme, my písně díků, my radost svou až k nebi donesem, a světlo s peří dolů skanout necháme, a s krůpějemi jeho jásavé tóny našich písní dolů sesypem...!«

Vysoké stromy: »Na čelo sluncem celovány a teplem zality, až v kořenech rozkoš cítíme...!«

Vlhké zdi: »My teplo celý den ssát budeme, a na večer až snad je vydechnem...!«

Okna, jež dlouho byla zavřena: »My světlo všechno, vůně jara, a radost jeho v pokoje uzavřem...!«

* * *

A slunce svítí v rozjasněný klid staropanenského pokoje prosyceného vůní resedy a zašlých dávných dob, na staré sloupkové hodiny svítí, tikající spěšně a titěrně pod skleněným příklopem, na svadlé ruce, a stáří vzpomíná:

Také tak jasno a radostno bylo tenkrát — a v rozkvetlé aleji nedočkavě dychtily mladé oči, a pod polibkem zachvěla se ruka — také tenkrát nadějí a očekáváním bíle rozkvetla země, rozkvetlo srdce a mladé touhy.

Bylo jaro, byla radost v srdcích a láska, větve v aleji květy střásaly na cestu milujícím, vysoko v modravu leskly se bílé hrudi vlaštovek, a zámecké hodiny bily tak vesele, bez v starém zámeckém parku voněl tak silně, tak opojivě — jako nikdy potom...

Bylo tolik štěstí v každé chvíli — zem rozechvělá a vonící, šťastná ve své síle, a ochotná s láskou rozdati...

Také tak jasno bylo i radostno...

* * *

Májový den...

Neklidno v zahradě, venku, ve vzduchu, na zemi, neklidno v srdcích...

Bílé a radostné rozzáření...

Anatole France:

KEJKLÍŘ U MATKY BOŽÍ.

Přel. [illegible]

I.

Za času krále Ludvíka žil ve Francii chudý kejklíř, provozující umělecké kousky své síly a obratnosti po městech a dědinách. Nazýval se Barnabáš a narodil se v Compiègne. Na trzích a o posvíceních rozestíral svůj ošumělý koberec na ulici, svolával děti svůdnými sliby a slovy naučenými od jakéhosi starého komedianta, jež věrně, bez nejmenší změny odříkával a neobyčejnými posuňky lákal k sobě lidi, načež počal v rovnováhu přiváděti cínový talíř, který si postavil na špičku nosu. Lid přihlížel s počátku k tomu lhostejně

Jakmile však přemetem postavil se na ruce a hlavu maje dole nohama chytal a vymršťoval šest zlatých, ve slunci blýskajících koulí, či pojednou tělo stočil v kotouč, že šíje dotýkala se nohou, a v této posici hrál s 12 noži, výkřiky obdivu unikaly přítomným a na starý koberec pršely zlaté penízky.

Přes to měl Barnabáš z Compiègne život obtížný, jako všichni ti, kteří žijí svými vlohami Nemohl ani pracovati, jak by si přál. K ukázkám svých pěkných kousků potřeboval teplo sluneční a jas denní jako strom vydávající květy a plody. V zimě nebyl než suchým stromem oloupeným o listy Zmrzlá půda byla mrtvá pro kejklíře. Trpěl zimu a hlad v té drsné době. Byl však srdce prostinkého, proto s trpělivostí snášel své utrpení. Nepřemítal zajisté o původu bohatých ani o nerovnosti lidských poměrů. Je-li tento svět špatný, tož pevně doufal v odměnu onoho lepšího a tato naděje jej sílila. Nenapodobil nevěřící, zlodějské hudlaře, kteří prodali duši svou ďáblu. Nikdy neposkvrnil jméno boží; žil počestně; ač ženy neměl, nepožádal ženy souseda svého, neboť žena je nepřítelkou lidí silných, jak učí příběh Samsonův v písmě. Bál se Boha a vroucně byl oddán Svaté Panně. Neopominul nikdy v kostele pokleknouti před obrazem Matky Boží modle se k ní takto: Paní, ostříhej mne, dokud Pánu Bohu se nezlíbí, abych umřel, a po smrti popřej mi radosti království nebeského.«

II.

Jednoho večera po dni deštivém kráčel schoulený a smutný, své nože a kejklířské přístroje maje pečlivě zaobalené v starém koberci. Hledal nějakou kůlnu, kde by přespal, hladový, bez večeře; i zahlédl mnicha, jenž se ubíral touže cestou, a uctivě jej pozdravil. Kráčeli stejným krokem a počali rozmlouvati

»Příteli,« pravil mnich, »proč jste oblečený zeleně? Nepředstavujete snad šaška v jakéms mysteriu?«

»Ba ne, otče« odpověděl Barnabáš. »Jmenuji se Barnabáš a tak, jak mne vidíte, provozuji řemeslo kejklířské. Kdyby člověk se při něm každý den najedl, bylo by to nejlepší zaměstnání na světě!«

»Dejte pozor, co říkáte, příteli Barnabáši,« odvětil mnich Není krásnějšího povolání nad stav mnicha Oslavuje Boha i Svatou Pannu a svaté Život kněze jest ustavičnou hymnou Hospodina «

Přiznávám, otče,« zahanbeně odpovídal Barnabáš, »že jsem mluvil špatně. Ačkoli jest záslužno uměti v rovnováze udržet hůl s tolarem na špičce nosu v tanci, daleko větší jsou vaše zásluhy. Chtěl bych jako vy, můj otče, zpívati celý den modlitby, zvláště pak litanie k Svaté Panně, které jsem vroucně oddán. Rád zřeknu se umění, jímž jsem věhlasný od Loissy až po Bauvais, po šesti stech městech, dědinách, abych mohl klášterní život započít «

Mnich neposuzoval úsudku; jsa dojat prostotou kejklířovou, spatřoval v Barnabáši jednoho z lidí dobré vůle, o nichž pronesl Ježíš. »Pokoj budiž s nimi na zemi!«, proto takto odvětil:

Příteli Barnabáši, pojďte se mnou, přijmu vás do kláštera, jehož jsem převorem. Ten, jenž vedl Marii Egyptskou na poušť, mne seslal vám do cesty, aby uvedl vás na cestu pravou.

Tak Barnabáš stal se mnichem

V klášteře, kde byl přijat, slavili mnichové všemi vědomostmi a zručnostmi, které jim Bůh udělil, Svatou Pannu. Převor jí sloužil tím, že skládal knihy opěvující dle předpisů školních ctnosti Matky Boží. Bratr Moric pak dovednou rukou opisoval tyto statě na velinové listy.

Bratr Alexandr maloval na ně jemné miniatury. Byla tam královna nebeská na trůně Šalamounově čtyři lvy majíc u nohou a kolem ozářené hlavy vznášelo se sedm holubic, které představovaly sedm darů Ducha svatého: bázeň boží, soucit, milosrdenství, vědomosti, sílu, radu, chytrost a moudrost.

Společnicemi bylo jí šest zlatovlasých dívek. pokora, opatrnost, zdrženlivost, úcta, čistota a poslušnost. Dvě malé nahé postavy celé bílé prosebně k ní pohlížely. Byly to duše, které nenadarmo vzývaly její mocnou přímluvu o uzdravení.

Na druhé stránce namaloval bratr Alexandr Evu oproti Panně Marii, by znázornil hřích a vykoupení, ženu zneuctěnou a Pannu vznešenou. Opěvovány jsou dále v knize této studnice živých vod, lilie, měsíc, slunce, zavřené zahrady, o kterých jsou zmínky v písních. brána nebeská, sídlo Boha, a všude byly obrazy Panny Boží. Bratr Marbeaud zdá se býti nejhorlivějším služebníkem Panny.

Tesal bez ustání podoby z kamene, že jeho vous i řasy i vlas byly bílé prachem a oči ustavičně zanícené a uslzené, byl pln síly a radosti v pokročilém věku a Matka Boží chránila zřejmě stáří svého dítěte. Marbeaud vytesal ji sedící na stolici, čelo ozářené gloriolou kruhovitou z perlí. Pečoval, by řasnaté roucho přikrylo nohy té, o níž pravil prorok: »Moje milovaná jest jak zavřená zahrada.«

V klášteře nalézali se též básníci, kteří na počest posvěcené Panny Marie skládali latinské verše, prosou i hymnami ji ctili, a jeden Picard byl tam, který zázraky Matky Boží sepisoval v řeči prosté i rýmované.

III.

Vida takové závodění v chvále a hojnou žeň krásných děl, Barnabáš stěžoval si do své nevědomosti a prostoty.

Procházeje se sám malou klášterní zahrádkou vzdychal takto: »Jsem velmi nešťastný, že nemohu jako moji bratři důstojnou chválu vzdáti božské Matce Marii, které náleží všecka něžnost mého srdce. Běda, běda! jsem hrubý, neumělý člověk, Svatá Panno, nemám ani obsažných skládání, ani dobře dle pravidel rozdělených pojednání, ni jemných maleb, přesně tesaných sošek a souměrných veršů. Nemám ničeho, bohužel, čím bych vám sloužil!«

Zaplakal v zápětí a sesmutněl. Jednoho večera, když mnichové bavili se rozprávkou, slyšel jednoho z nich vyprávět příběh o knězi, který neuměl přednášeti než Ave Maria. Tento kněz byl v opovržení pro svou nevědomost; když však zemřel, vyrostlo z jeho úst pět růží na počest pěti písmen jména Marie a jeho svatost tím projevena byla.

Zaslechnuv tuto řeč Barnabáš, znovu velebil dobrotu Panny; nebyl ale utěšen příkladem blahoslaveného. Jeho horlivé srdce chtělo sloužiti slávě té nebeské Paní. Začal hledati prostředků, den ode dne však víc se zasmušoval, když tu náhle jednoho rána procitl všecek rozradostněný, utíkal do kaple, kde po celou hodinu pobyl o samotě. Vrátil se tam opět po obědě.

Počínaje od té chvíle každodenně uchyloval se do kaple, když byla prázdná, a větší část dne, kterou ostatní mnichové obětovali svobodným uměním a mechanickým pracím, trávil Barnabáš v kapli. Nebyl více truchlivým aniž plakal.

Takové zvláštní chování vzbudilo zvědavost mnichů. Všeobecně se hádalo, proč as bratr Barnabáš tak často se utíká do samoty.

Převor, kterého povinností jest bdíti nad chováním mnichů, umínil si jej pozorovati.

Jednoho dne tedy, když Barnabáš byl zavřený po svém obyčeji v kapli, převor, provázený dvěma staršími kláštera, odebral se pozorovati skrze skuliny dveří, co se bude díti uvnitř.

Viděli Barnabáše, ležícího na zemi před oltářem Svaté Panny, an nohama ve vzduchu zahrával se šesti měděnými koulemi a dvanácti noži. Prováděl ku cti svaté Matky Boží kejkle, jimiž nejvíce chvály vydobyl. Nechápaje, že tento prostý muž slouží svým nadáním a uměním Svaté Panně, křičeli oba starší o zneuctění a znesvěcení.

Převor věděl, že Barnabáš má duši nevinnou, domníval se však, že upadl v šílenství.

Chystali se právě všichni tři odvléci jej rychle z kaple, když tu pojednou viděli sestupovati Svatou Pannu po stupních oltáře, aby utřela cípem svého zlatotkaného roucha pot s čela jejího kejklíře.

»Blahoslavení prostí, neb oni uvidí Boha,« zvolal převor, čelo skláněje v prach. »Amen!« odpověděli oba starší líbajíce zem.

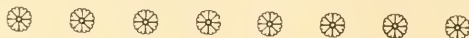

FEUILLETON.

K SMRTI FRIEDRICHA NIETZSCHE.

V okamžicích některých rodí se a umírají století, bijí hodiny na orloji věčnosti, věštebné stromy osudu se zachvějí, duch náhle se zastaví a naslouchá. Pradědové naši vyprávěli o pátém květnu 1821; kdy zdálo se, že rachotí všecka děla Evropy a řinčí všecky ručnice: dokonal Napoleon! V něm skonal velký čin našeho století, ve Friedrichu Nietzschovi dne 25. srpna 1900 umřela velká jeho myšlénka.

Přišel, aby vítězil a odešel přemožen. Jako Napoleona zdolaly živly, ubil i Friedricha Nietzsche osud divokým kladivem, jež dopadá na hlavy, jichž nic nemůže přemoci. Velký vítěz nad duchy, odvážný bojovník proti chorobám století umírá v ústraní: neustoupil do něho dobrovolně; neboť nikdy nemohl se dosti nasytiti života a nic ho nebylo dále než odříkání; násilím však vmeten byl v chmurnou samotu. Miloval bohy hellenské, kteří byli jasni a slunni, a musil poznati, že pravdu měl starý řecký kronikář výstražně připominající, že veškeré božstvo závistné jest a nepřející a že uráží bleskem vrcholky stromům příliš vysokým. Nestačil mu Apollo, vzýval Dionysa a stal se obětí tmavého Erebu.

Friedrich Nietzsche přinesl lidstvu zas oheň: dost byl by učinil, kdyby nebyl přinesl více než opětnou opojnou radost z tvarů života, sytou rozkoš z pestrosti a malebnosti bytí, a jeho desky byly by dost významny, kdyby nebylo na nich napsáno než přitakání životu. Přemohl, čím trpěl s dobou svou nejvíce, zvítězil nad bolestí svou i všech nás, přehodnotil hodnoty nejlepších svých učitelů. Hlásali-li filosofové před ním útěk ze světa a prchnutí v nic, upřeli-li skutečnost, aby dali žíti studeným illusím, nesli-li všickni od Schellinga po Fichta, od Schopenhauera po Hartmanna vpáleno v čelo znamení epigonství, vztahujícího bezmocně ochromené ruce po Tantalových plodech života, byli-li všickni vystřízli-

věním po velikém opojném kvasu 18 [illegible] století, učí Friedrich Nietzsche zase žíti tančivým krokem a milovati zemi k vůli ní samé. Teprve jím končí romantický pessimism, jehož největší hlasatel Schopenhauer »přišel za romantikou jako plíží se lítost za činem«, teprve jím padá a kácí se otravný desillusionismus vytčený nejlepšími psychology věku, jako základní choroba. Třeba že dnes nový reakční proud silně a nebezpečně ohrožuje těžce nabytou víru v rozvoj, život a slunce, třeba že nihilistické křesťanství Tolstého příkře kontrastuje s mužně jásavou náladou, jež jest dílem Nietzschovým, nelze dosti vděčnu býti Friedrichu Nietzschovi, že vyléčil lidstvo ze »souchotin duše«.

Dnes, díky všestrannému a pečlivému studiu, víme dobře, jaký podíl na životním díle Nietzschově mají předchůdci Feuerbach, Schopenhauer, Wagner, Comte, Renan a Darwin, a rádi konstatujeme, že Nietzsche jest hlavně veliký synthetik; víme, že přišel naplnit.

Dnes zvolna rýsuje se v bezpečnějších konturách před námi veliké regenerační hnutí kulturní tří posledních decennií devatenáctého věku a v hnutí tom jméno Nietzschovo jest jedním z mnohých a dotýká se hlavně po stránce umělecké těsně jména Wagnerova a Ruskinova. Netajíme si, že velkolepá básnická a filosofická koncepce Nietzschova »nadčlověka« prošla dříve řadou myslí a duší, že »země našich dětí«, kterou Nietzsche kázal milovati, zjevila se ve snách již Lessingovi, Grillparzerovi a Ibsenovi, že morálka, k níž Friedrich Nietzsche dospěl poborcením tolika model a bohů, není pouze majetkem jeho.

Friedrich Nietzsche stojí pevně zakořeněn ve své době, ssaje jemnými vlákny své bytosti její bolesti, potřeby a muka, vyslovuje je však novým, grandiosním stylem a vrcholkemční vysoko nad dobu. Jeho dílo působí spíše jako dílo umělce než dílo filosofa: a umělci chápou jeho zásluhy spíše než myslitelé. Jeho životní práce jest lyrická, velká báseň, nikoliv filosofický systém: vše prožito a zažito, probojováno a protrpěno. Jeho knihy jsou v stálém hybu a vzmachu, není tu přesných logických konsekvencí, není tu jediné soustavy: intensivní vnitřní život Nietzschův promítal se filosofickými básněmi. O tom mluví i způsob tvorby: netlí a nehrbí se jako nějaká »machina cogitationis« v dusné jizbě učencově, v níž není nic než holé stěny a otevřená kniha, do jejichž bílých listů konstruuje filosof své ideje a dedukce; jde po úbočí Alp příkrými horskými stupni, uprostřed nádherné flory a vysoko nad městy plnými dávné kultury a jako básník skládá kapitoly svých knih.

Opojení z pestrosti forem životních jest pouhým vyjádřením vlastní umělecké podstaty individuality; osobní potřebu přeložil Nietzsche v ethickou normu. Byl to čin pro umění osvobozující: ještě Schopenhauer viděl v umění utišující lék před bědami a nicotou bytí: požíval umělecky, aby zapomněl na bídu života; ještě Wagner následoval v tom svého učitele; Nietzsche žil, aby mohl umělecky požívati, jemu umění bylo účelem a smyslem života. Odtud též jeho přejemnělý cit pro stil, formu, jeho reforma německé dikce, jeho převrat výrazu filosofického. Byl z těch, již píší krví a příslovími a ti, dle jeho slov, chtějí býti ne čteni, ale říkáni z paměti. Pro nový názor životní stvořil nový sloh: Zarathustra není jen, jak si přával, nejhlubší knihou své doby, jest i její knihou nejkrásnější. Nietzsche slovy bible Lutherovy, jež roztavil ve výhni své duše, napsal novou bibli: umělci budou se z ní učiti, básníci budou ji studovati, čísti ji budou všickni. Nevím, zda za tři, čtyři generace bude Zarathustra tím, čím byl nám: součástkou celého bytí.

»Neboť špatně se odplácíme učiteli, zůstáváme-li vždy jeho žáky. Proč nechceme škubati na jeho věnci?«

My, za něž Nietzsche trpěl a svíjel se v mukách bolesti i dionysské radosti, pro něž psal a myslil, dnes otvíráme Zarathustru, abychom znovu četli kapitoly o věčném návratu.

Arne Novák.

JEAN MORÉAS *)

Jak praví [illegible] velice vhodně pan Paul [illegible] v [illegible] časopise »[illegible]«, je Jean Moréas [illegible] neuznaný. [illegible] tuto odpověď [illegible] Moréas [illegible] dent. [illegible] vyslovi se zároveň jméno Verlainovo [illegible] méovo, jakoby tito básníci si navzájem byli [illegible], jakoby jeden přitahoval druhého. Verlaine a Mallarmé odpovídají jako nezměnitelná echa na [illegible] Moréas.

Stalo se tak proto, poněvadž [illegible] povrchního pozorovatele náležel Jean Moréas z rodu do téže literární rodiny jako poeti, o nichž jsem mluvil: právě jako oni má ve svých dílech plno nepochopitelných poetických bravur, matoucích originalit, veršů s nepravidelným počtem stop, bez césury, nerýmovaných, slov, jejichž smysl byl zapomenut a při nichž je třeba, abyste listovali ve slovníku, chcete-li jim rozumět.

Dnes je pan Jean Moréas jedním z nejklassičtějších francouzských básníků: ale tuto evoluci oceňuje a zná jen literární elita. Ostatní obecenstvo vidí v Moréasovi stále jen symbolistu a dekadenta, jakým byl dříve.

A přece jak hned od začátku liší se básník od barbarského nesouladu a násilné nesrozumitelnosti dekadentní poesie! V »Pèlerin passionné«, v »Kantilénách«, v »Syrtách«, kolik tu veršů pruzračných a hudebních, v nichž jakoby jste slyšeli bzukot hymetských včel:

»Vzduch všude nasáklý pelem něžných květu.«

Rušivá originalita Moréasova nebyla, jako u tolika jiných symbolistů, reklamou pro jeho talent. Již v prvých pokusech, v snahách obrodit francouzskou básnickou mluvu, skrývala se plodná a nezištná myšlenka. Chtěl, aby vstala z mrtvých středověká mluva a syntaxe XVI. století. Bojoval proti zkalenému proudu romantismu a chtěl vrátit francouzské poesii její prvotní průhlednost. Na neštěstí zvolil výrazy příliš temné a obratv které příliš urážely naše ucho; a tak nedovedlo široké obecenstvo následovat jej v jeho snahách.

Nejurčitěji odlišovala jej od symbolistů, mezi nimž byl zařaděn, jistota jeho vkusu. Ve svém pátrání po nových rhytmických útvarech byl veden velice jemným a delikátním kritickým smyslem, a tak podařilo se jemu samotnému vytvořit některé volně veršované básně, jejichž elegantní a duchaplná allura upomíná na Lafontainea.

Všechny tyto tahy, které se rýsovaly již v jeho »Pèlerin passionné« a jež jej lišily od hejna falešných poetů, stávaly se den ode dne určitějšími, a touto pomalou, ale logickou evolucí podařilo se mu konečně vytvořit obdivuhodné »Syrty«.

Jean Moréas narodil se v Athénách; jeho rodiče patřili mezi patricije. Prožil dětství pod krásným řeckým nebem, jež vidělo vyrůstat tolik nenapodobitelných divů. V útlém mládí četl moderní francouzské poety: Leconte de Lisle a Baudelairea. Pak se vydal na cesty; začal s Italií a prodléval ve Florencii; rok na to je v Mnichově.. Jako dvacetiletý zařídí se v Paříži. Je krásný, inteligentní, bohatý. Pro svou hrdou a pohrdavou povahu má mnohý souboj. Je výtečným střelcem a zraňuje své protivníky. Od té doby žije v Paříži, píše verše a recituje si je kráčeje rhytmicky ulicemi velkoměsta.

V jeho »Stancích«, vydaných bohužel jen pro bibliofily v malém počtu výtisků, nenaleznete již žádných divějších nepravidelností. Mlhy symbolismu, které, zdá se, jej na okamžik celého zahalily, nyní se rozprchly, jeho řeč je jasná, je prusvitná, čistá ve formě jako mluva Chénierova; city, jež jsou v ní vyjádřeny, [illegible] mohutné jako u Lamartinea. Jeho verš nemá [illegible] Lamartineova vzletu, ale za to jeho sílu. Jeho verš je klassický jak svým pravidelným, přirozeným [illegible] tak i přesností myšlenky, kterou obsahuje.

*) Psáno pro »Lumír«. Z rukopisu přeložil O. Theer.

*

O, slunce, co nám chceš? Nech květy padat
na zem,
nech listy uhnívat pod větrů pocely,
nech vodu kalit se a nech mi moji trýzeň,
ta živí myšlenku a duši zocelí.

Jako u Alfreda de Vigny uhodnete v básníku šlechtice. Jeho vznešený původ prozrazuje se v každé z těchto »Stancí«, v každém verši, jenž zní tak pyšně, tak aristokraticky. Mají neuvěřitelnou sílu resonancí, které si odpovídají jako hlasy na horách, na večer, po dnu, kdy od rána padal s nebe tichý, jarní déšť.

Vyvolávají ve vás nesčetná echa jako temné hromobití, jež se odráží po horách až do nejnižších údolí. Je to zpěv nebes, který slyšíte v těchto verších, zpěv promíšený hymnami andělů a zoufalými písněmi pozemského davu.

Jeho srovnání, jako u Lamartinea, jsou vzaty z nejprostších obrazů přírody. Jsou střízlivá a určitá. Jako on operuje i Moréas velkými rozměry, nezastavuje se u podrobností, jež zmenšují zájem. Žádného »štěrkování«, žádných zbytečných výkřiků, žádných závorek; silná a hluboká myšlenka rozvíjí se bez nepotřebných přízdob. Jeho dílo je velice osobní, a přece i když básník vystoupí na scénu, netlačí se nikdy do první řady.

Mluví mnoho o sobě, méně sice než romantikové, ale více než naturalisté. V jeho básních slyšíte, jak mu bije srdce, ale nevidíte, že by ho vykládal na odiv jako do výkladní skříně. Nebude volat za svědky své úzkosti, své bolesti a své lásky stromy, slunce a hvězdy, ale učiní nám pochopitelnou svou bolest a úzkost způsobem, jakým bude mluvit o stromech, o slunci a o hvězdách.

Nevyplní svět historiemi svých vášní, jak to činí velcí lyrikové, na př. pan Gabriele d'Annunzio.

Neužívá vynucených antithes, a v jeho ciselovaných básních nenaleznete prosodických zmatků ani lyrického přehánění. Deklamování Viktora Huga, ta ohromná massa slov a rýmů, ten slovní genius, někdy až pochybně odvážný, uráží jemný vkus toho pofrancouzštělého Řeka, jakým je pan Moréas. Abych citoval ještě jednou pana Pavla Soudaye, »myslí jako řečtí mudrci, kteří hlásali rovnováhu a harmonii myšlenky, kteří měli hrůzu před upřílišněnými city, před nudou plochého optimismu a absolutního pessimismu . . «

A v tom je skutečným klassikem.

Ve svém posledním díle v »Stancích« proniklo kouzelné světlo básníkovy vlasti na vždy temnotami, jež ho zahalily. Jeho popisy odrážejí se na zářivém pozadí, linie jsou přesné, pyšné, vždy zahalené do jemného světla, jež jimi prosvítá, jež zmírňuje jejich příliš pravoúhlé linie, jež činí, že se zdá, jakoby zvolna plovaly mezi nebem a zemí. Stíny jsou vzdušné a modré. Olivovníky kladou stříbrnatý nádech na vlnité stráně, květiny rozšiřují pronikavý parfum v čistém vzduchu. S jakou láskou a uměním mluví Moréas o fialce:

Ty, modrá fialko, ať duši líbíš se,
v níž marně rozdmychuji popel žádostí.
Lilije pyšné jsou a růže příliš žhne,
a myrta frivolní sní jen o radosti.

Jižní nebe, jež v prvních knihách ukazovalo se jen občas, dominuje, osvětluje a povznáší celé jeho poslední dílo. I krátké, harmonické stance podobají se zářivým vlnám moří, v nichž se odráží nebesa; hora Hymet tyčí se pyšně uprostřed zřícenin, na nichž plane slunce, uprostřed chrámů se zuráženým průčelím a štíhlými kolonádami:

Kefisské olivy, jichž listí jak tón mámí,
a kde prý za větru vždy Sofoklův duch bdí,
svatyně, — mramor prasklý — jež mezi
pohromami
budoucnost střežíte ve trhlinách svých zdí,
Parnesi, Hymétc, jenž zatlačuješ stíny,
den ještě upoutej na úbočích svých skal!
Obzory, vrchy, stromy, pobřeží, zříceniny,
když znovu jsem vás zřel, jak jsem vás
miloval!

Jaký výběr ve slovech! Jak barevné a správné obrazy, a ačkoli je jejich inspirace poněkud krátká, jak přesně zří básník svou vidinu! Jak celistvý je tento obraz v několika svých liniích!

Myslí se, že pan Jean Moréas je vůdcem školy. Mně zdá se být spíše osamotnělým. Ať tak či onak, jeho žáci mu neporozuměli. Nelze posud říci, je-li poslední odnoží francouzské klassické poesie či je-li naopak první větví nového básnického rozkvětu; budoucnost nás poučí. Ale ode dneška je třeba počítat ho mezi velké básníky Francie. V kolísání dnešní literatury přináší pan Jean Moréas paprsek řecké krásy, harmonickou a jasnou mluvu, krásné střízlivé linie a hluboké, určité a závažné myšlenky.

JEAN RENOUARD.

LITERATURA.

José Maria de Heredia. Trofeje. (Rozměrem originálu přeložil Jan Žeranovský. Sborník světové poesie, č. 7. Alois Wiesner, Praha.) Toto slávou zvučící jméno utkví v hlavě, hned jak jsme je poprvé slyšeli neb četli, jméno, které má sílu dát vytušit ráz jeho poesií; ono samo bylo slávou a úvěrem autora, než vydal svoji první a jedinou sbírku, jediný plod dlouhé, umělecké práce. (Nar. se r. 1842. »Les trophées« vyšly r. 1893!) Potomek conquistadora, zakladatele Caschageny v Novém Světě, měl ctižádost ztělesniti všecku prožitou slávu člověka, v bezvadných sonetech, úzkostlivě ciselovaných, zvučných, hýřících barvami a pohybem ve světle. Zdá se, že jeho poesie jsou nejkrajnější mezí parnassismu, indiference k vlastnímu nitru, resignace vlastní vůle, která je nutna pro ono objektivní nazírání idejí, jak bylo ideálem Flauberta a Leconta de Lisle. Jen zvláštní náhlé pointování v posledním trojverší prozrazuje místy nervovou, náhlou sensibilitu moderního člověka. Jinak jsou jeho básně téměř výtvarnickými produkty: rytiny, basreliefy, malby antických váz, a krajiny, žijící životem své doby a svého místa. Básník činil důkladné studie historické, umělecké a zeměpisné jako jeho mistr, a tak ztělesnil skvělou minulost: Řecko a Řím v myslech a idyllách, kus staré keltické kultury, renaissanci a Conquistadory, a namaloval několik krajin, působících velkým tragickým dojmem — zde snad nejspíše by se dal najít nějaký intimní ton, — ale jen Člověk a Příroda — ne individuum. Nevybírá veliké, rozhodné doby historie, zaznamenané i v stručných příručných dějepisech, ale z jakékoli episody vytvoří celý život. Jeho kniha předpokládá čtenáře nejen vzdělané, ale takové, kteří již přestali hledat v básních své nitro; takové, kteří nechávají dojmy prouditi k sobě a cení je čistě umělecky, ne dle osobních svých vztahů. Jen takoví mají smysl pro umění visící v nekonečnu, dokonalé samo v sobě, neodvislé od svého tvůrce.

Překlad p. Žeranovského je většinou velmi zdařilý a zasluhuje plného obdivu jako jeden z nejodvážnějších příkladů překladatelské odvahy. Zvláště překvapí mnohé obtížné a pečlivé rýmy.

OTAKAR ŠIMEK.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta zl. 1·20 (K 2·40), na půl léta zl. 2·10 (K 4·80), na celý rok zl. 4·80 (K 9·60). Poštou: na čtvrt léta zl. 1·25 (K 2·50), na půl léta zl. 2·50 (K 5·—), na celý rok 5 zl. (K 10·—). — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Ročně 18 sešitů. Cena sešitu 30 kr. (60 hal.). — Patisk původ. prací se vyhrazuje. Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo nám. č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.